

BRIGITA BUŠMANE

NĪCAS IZLOKSNES VĀRDNĪCA

P

Latvijas Universitātes
Latviešu valodas institūts

Brigita Bušmane

NĪCAS IZLOKSNES VĀRDNĪCA

P

Rīga, 2023

Bušmane, Brigita. *Nīcas izloksnes vārdnīca*. P. Atb. red. Agris Timuška. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2023, XXXII + 378 lpp. Elektronisks izdevums.

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
LATVIEŠU VALODAS
INSTITŪTS

Adrese

Kalpaka bulvāris 4, 308. kab. Rīga, LV-1050

Tālr. +371 67034016, e-pasts lavi@lu.lv

Vārdnīca sagatavota ar Valsts pētījumu programmas „Letonika latviskas un eiropiskas sabiedrības attīstībai” projekta „Latviešu valodas daudzveidība laikā un telpā” (Nr. VPP-LETONIKA-2021/4-0003) atbalstu.

Apstiprināta publicēšanai ar LU Latviešu valodas institūta 2023. gada 17. janvāra Zinātniskās padomes sēdes (protokola Nr. LaVI-39-2/2) lēmumu Nr. LaVI-39-3/2.

Vārdnīcas uzbūves apraksta tulkojums angļu valodā: *Dr. philol. Agris Timuška*

Vāka noformējumā izmantota Anetes Veideles fotogrāfija

Pieejama lejuplādēšanai
LU Latviešu valodas institūta mājaslapā <http://lavi.lu.lv>

ISBN 978-9934-580-15-4

© Brigita Bušmane, autore
© Agris Timuška, tulkotājs
© LU Latviešu valodas institūts

Īsas ziņas par Nīcas izloksnes fonētiskajām, vārddarināšanas un gramatiskajām īpatnībām

Nīcas izloksne ir vidus dialekta izloksne, kurā sastopamas kursisko izlokšņu un zemgalisko izlokšņu īpatnības.

Izloksnē ir divas **pamatintonācijas**: stieptā (~), kas atbilst triju intonāciju apgabala stieptajai intonācijai – *māja, sēne, dūmi, kaņna, laūks*, un nestieptā, kurā saplūdušas triju intonāciju apgabala lauztā un krītošā intonācija un kas tradicionāli apzīmēta ar lauztās intonācijas zīmi – jumtiņu (^) – *lācis, dēle, dzīt, grūst, darva, gulbis*. Abas intonācijas izloksnē ir droši saklausāmas **saknes zilbēs**. Ir vairāki vārdi, kas izloksnē tiek runāti gan ar stiepto, gan nestiepto intonāciju, piemēram, *čīrkstēt // čīrkstēt, dāvana // dāvana, duot // duot*.

Piedēkļos un gala zilbēs bieži ir grūti noteikt intonāciju, dažkārt tā var būt atkarīga no runas tempa. Šajās zilbēs nereti ir vērojama svārstīšanās pat viena teicēja runā, piemēram, atvasinājumos ar piedēkļiem *-aīn- // -aīn- (cērpains // cērpains), -īb- // -īb- (labība // labība), -niēk- // -niēk- (namelniēks // namelniēks)*, nomenu locījumu formās – *gadā // gadā*, verbu formās – *aūgām // aūgām*.

Priedēkļos *aiz-, ie-, nuo-, pār-* un *pie-* sastopama kā nestieptā, tā arī stieptā intonācija – *aīzbraūkt // aīzbraūkt; iējūgt // iējūgt, iēspiēst // iēspiēst; nuōkārt // nuōkārt, nuōraūt // nuōraūt; pāriēt // pāriēt; piēsiēt // piēsiēt, piēlabināt // piēlabināt*.

Priedēkļos *ne-, pa-, sa-* atsevišķās pozīcijās dažkārt saklausīta izteikta krītoša intonācija, kas apzīmēta ar gravi (˘), piemēram, kontrahētajos garumos, kas rodas, savelkot divu zilbju vokāļus vienā zilbē: *nēs(m)u // (arī nestieptā intonācija *nēsmu*) < *ņešmu, nēsi < *neesī**; ja nākamā zilbe sākas ar patskani vai divskani: *ņēd, pāaūdze, pāēst, sāaūst, sāēsties*. Krītošā intonācija palaikam dzirdama atvasinājumos ar *jā-, ne-*, kam sekojošais patskanis *i* vai *u* saplūst ar *a* vai *e* divskanī: *jāizdara, jāispurina, nēisnāk, nēustraūkt*; retumis konstatēts arī stiepti intonēts divskanis: *jaīstīēk, neīzgulējis*.*

Priedēklī *uz-* parasti ir īsais patskanis *u*, bet palaikam ir saklausītas stieptā, nestieptā un (gadījumos, ja seko balsīgie līdzskaņi) arī kāpjošā krītoša intonācija, kas apzīmēta ar puslociņu (˘): *ūsceļ, ūziēt, ūskuōž, ūskabināt, ūzgāza, ūzlikt, ūzmaūc, ūzraūt*.

Ja pamatvārdā saknes zilbē ir nestieptā intonācija, dažkārt deminutīvos ar *-elis, -ele* ir arī stieptā intonācija: *draūģelis // draūģelis < draūgs, dārželis // dārzelis < dārzs*.

Nīcas izloksnes **fonētikā** ir daudz kopīgu parādību ar latviešu literāro valodu un citām vidus dialekta izloksnēm. Skaņu sistēma ir tāda pati kā literārajā valodā, bet sastopamas vairākas atšķirības skaņu lietojumā.

Vairākas izloksnei raksturīgas **vokālisma kvalitātes maiņas** vērojamas saknes zilbēs:

- līdzskaņu *b* un *v* priekšā paretam ir saglabāts patskanis **u**: *dubņens, suvēns, zuve, duj, dujdubenis, dujstuōbrine*;
- **u**-skaņa sastopama vairākos aizguvumos un svešvārdos, kam literārajā valodā ir *a* vai *o*-skaņa: *cuīlla – coīlla, kuliēris – holēra, šuseja – šoseja, stuīmpa – staīmpa*;
- platā **ē** resp. **ĕ** skaņa konsekventi tiek lietota a) nenoteiksmē: *ceīlt, dzēst*, b) nereti verbos ar izskaņu *-ināt*: *cepināt, dēdzināt, ēdināt*, c) dažos salikteņos, kur literārajā valodā lieto šauro skaņu: *seždiēna, svēdiēna, dzēlzcēļš*, d) verbu *bēgt* un *degt* pagātnes formās: *bēga, dēga*, e) priedēklī *ne-*, ja nākamajā zilbē arī seko **ē** resp. **ĕ**: *neņēzdu, neņēsu*. Verba *derēt* tagadnes formās dzirdams gan platais **ē**, gan šaurais **e**: *dēf // def*. Sastopams arī platais **ē**, **ĕ**, kas **r** priekšā radies no **a**: *dērināt, sērkans*;
- patskanis **i** verbā *pīldināt* 'peldināt'.

Salīdzinot ar literāro valodu, atšķirīga vokāļu kvalitāte vērojama vairākos gadījumos

piedēkļu resp. neuzsvērtajās zilbēs – dažkārt izloksnē tiek saglabāts senāks piedēkļa zilbes patskanis vai sastopami jauninājumi, piemēram, patskanis *ę* ir vārdos *pasęka, ašęka, lideęka, pāteęga*; atšķirīgs patskanis ir arī, piemēram, vārdos *āmars, klaņbars, lukteris, misenis, muzukants*.

Izloksnē ir vērojami vairāki patskaņu resp. divskaņu kvantitatīvi pārveidojumi, piemēram:

- *a* un *e* pagarinājums tautosillabiska *r* priekšā saknes resp. uzsvērtajās zilbēs: *dārbs, bārgs, sērde, vērgs*; *i* un *u* pagarinājums vai diftongizējums tautosillabiska *r* priekšā: *cīrpt, izmīrkt, dzīrnas, ziērgs, siērms, gūrkste, kūrkt, štūrmelis, stuōrms, buōrste*;
- patskaņa saīsinājums vārdos *vel, līdz*;
- garu patskaņu un divskaņu saīsinājums, pieslienoties nākamajam vārdam runas plūsmā, tas ir, proklīzē, piemēram, vārdos *kad-reiz, kuo > ku, vai > va*;
- piedēkļa patskaņa *ī* saīsinājums verbu pagātnes formās, kā arī no tām atvasinātajos substantīvos līdzskaņa *j* priekšā: *dariju, peļnija, adijums, puōstijums*;
- patskaņa saīsinājums piedēklī *-nīc-*: *dęgutnica, pavārnica*, retāk piedēkļos *-āj-, -tāj-*: *liēpajnieki, mācītājs, skuōluotais*;
- sena īsa patskaņa pagarinājums adverbos *citūr, visūr, nekūr*.

Patskaņu zudums vērojams piedēkļu zilbēs, piemēram:

- *u* zūd pagātnes aktīvā divdabja formās aiz *j*: *varēši < varējuši, saskreīši < saskrējuši*, kā arī vārdā *kreīms < krejums*;
- *a* zūd vīriešu dzimtes noteikto adjektīvu un numerāļu vienskaitļa datīvā: *mazaim < mazajam, trešaim < trešajam*, kā arī vārdā *paļgs < palāgs*.

Saknes zilbē palaikam zūd neuzsvērts patskanis: *paūsaris < pavasaris, šuōvkar < šuōvakar*.

Sastopamas liecības par zemgaliskajām izloksnēm raksturīgo anaptiksi, tas ir, par īsa patskaņa iespraudumu aiz līdzskaņa *r*, retāk *l*. 19. gadsimta 80. gados izloksnē ir reģistrēts normāla garuma patskaņa iespraudums (*ilagi, irabe, zirags*), bet 20. gadsimta 70., 80. gados anaptikse saklausīta dažu visvecāko nīcenieku valodā aiz *r* (*sarakani svaraki, barakstītes*), gadsimta beigās dažkārt arī ar nenoteiktu patskaņa kvalitāti (*dar'zs, beř'ns*) vai arī anaptikse nav konstatēta, bet ir saglabāts nepagarināts patskanis tautosillabiska *r* priekšā (*vařds, tařps*).

Ar epentēzi (tas ir, patskaņa iespraudumu) laikam radies divskanis *ai* vārdā *paīrīt*.

Atšķirības no literārās valodas vērojamas gala zilbju vokālismā:

- vaļējās gala zilbēs patskani pa lielākajai daļai izrunā nebalsīgi, nedaudz reducē (vārdnīcā ir saglabāts nereducētais patskanis), ātrā vai nevērīgā runā gala zilbes patskanis reizēm arī zūd: *māja > māj^o > māj*; patskanis tiek vājināts, dažkārt – ātrā vai nevērīgā runā – izmests arī slēgtajās gala zilbēs: *svēdiēns < svētdiēnas (krēkli), tāds < tādas, atraūgs < atraūgas*;
- īsais patskanis bieži zūd atvasinājumos ar *-ītis, -ietis, -ris, -lis*: *kraņpīc < kraņpītis, skruōders < skruōderis, putnels < putnelis*;
- gala zilbju patskaņi dažkārt zūd arī *-ājo-, -ējo-* un *-ōjo-*celmu verbu tagadnes daudzskaitļa 2. personas formā: *duōmājt < duōmājat, traūcējt < traūcējat, klibuojt < klibuojat*.

o-celmu vienskaitļa nominatīvā vārdos, kur līdzskaņi *m, n, r, l* atrodas aiz kāda troksneņa, starp *m, n, r, l* un galotni *s* reizumis tiek iesprausts patskanis *i*: *iesmis, putnis, stipris, krēslis*.

Vairākas lokālas parādības sastopamas konsonantismā, piemēram, aizguvumos un svešvārdos, kuros ir *f* un *h*, literārās valodas *f* skaņu aizstāj līdzskanis *p*: *pabrīķis, praks, potoreja, pederīte, prišs, dipterīts*; līdzskanis *h* aizguvumos vārda sākumā nereti tiek atmests: *ērmoņikas < harmonikas, ektārs < hektārs*, vai arī aizstāts ar *k*: *klōrs < hlōrs, kromāda < hromāda*.

Līdzskanis *c* literārās valodas *s* vietā dažkārt sastopams vārdos *pētercīlles, cīrups*, bet vārdā *cukurs* visvecākās paaudzes valodā retumis ir konstatēts arī līdzskanis *s*: *sukurs*.

Izloksnē fiksēti vairāki vārdi ar senu tautosillabisku *n*, piemēram, *aņka, bezdeliņga, daņgs, deņkts, laņcīties, luņka, raņtīt, spraņgs*.

Līdzskanis *r* sastopams formās, kur tas radies no savienojuma ar *j*: *vařa, vepři, stūřa, dzeř, speř*; arī vairākos vārdos, kur *r* mīkstinājums velāru patskaņu priekšā ir etimoloģiski un fonētiski nepamatots: *grūta, křuōkas, křākt, řāpāt*.

Substantīvu *ījo*-celmu vienskaitļa nominatīvā un datīvā līdzskaņa *s* vietā palaikam sastopams mīkstinātais līdzskanis š: *puīšis, Aņšis, ķiņšis, trušim*.

Vairāki vārdi tiek lietoti gan ar līdzskani *s* vārda sākumā, gan ar š: *stulbs // štulbs, smuki // šmuki, spirķts // špirķts, sviļpe // šviļpe*.

ījo-celmu vienskaitļa nominatīvā galotnes š priekšā, arī pronomenā *viņš* līdzskaņa *ņ* vietā sastopams arī *n*: *laūnadziņš, viņš*, līdzskaņa *ļ* vietā *l*: *celš, apaļš, dziļš*.

Dažos gadījumos vērojama līdzskaņu *k, g* saglabāšanās palatālu patskaņu priekšā: *cūkīna, māgiņa*.

Izloksnē vērojama līdzskaņu *j* un *v* vokalizēšanās tautosillabiskā pozīcijā aiz īsa patskaņa: *reī < rej, taūs < tavs, seū < sev*.

Fonētiski nemotivēti mīksti līdzskaņi fiksēti vairākos atvasinājumos ar izskaņām *-elis, -ele*: *buķelis, maišelis, raģelis, krūžele*. Bet sastopami arī atvasinājumi ar šīm izskaņām bez līdzskaņa mīkstinājuma: *meņcelis, dadzelis, kazele*.

Vērojama *m* pārvēršanās par *n* sekojoša līdzskaņa *d* priekšā vārdos *ciņds, diņdēt*. Paretam reģistrēts vārds *stuņda < stuñda*.

Asimilācija balsīguma ziņā ir tāda pati kā literārajā valodā un citās izloksnēs:

- nebalsīgie troksneņi balsīgu troksneņu priekšā kļūst balsīgi un balsīgie troksneņi nebalsīgu troksneņu priekšā kļūst nebalsīgi: *abģuģināt < apģuģināt, palģgdama < palķkdama, vanaks < vanags, laps < labs*;
- *ln > ll*: *meļls < meļšns, piļla < piļna, viļla < viļna*.

Visai bieži izloksnē vērojams līdzskaņu zudums:

- *j* zūd 1) aiz gariem patskaņiem un divskaņiem līdzskaņu priekšā a) vienzilbes vārdos: *vēš < vējš, vāš < vājš, strauš < straujš, duņš < duņjš*, b) izskaņās *-ājs, -ējs, -tājs*: *arāš < arājs, dziēdātāš < dziēdātājs, kalēš < kalējs*, c) darāmās kārtas pagātnes divdabjos: *darīse < darījuse, atsacīse < atsacījuse*; 2) aiz lūpeņiem a) *ījo-*, *ē-* un *i*-celmu formās: *grāvus < grāvjus, lēpu < lēpju, guovu < guovju, zivu // zuvu < zivju // zuvju*, b) verbu tagadnes 3. personas formās: *grāb < grābj*; 3) vārda beigās aiz gariem patskaņiem un divskaņiem verbu tagadnes 3. personas formās īstenības izteiksmē, kā arī pavēles izteiksmē vienskaitļa 2. personas formās: *krā < krāj, apjā < apjāj, sē < sēj, sarā < sarāj*; 4) aiz īsa patskaņa atematiskā verba *būt* pagātnes formās: *bi < bij < bija, gā < gāja*; 5) morfēmu sadūrā: *vēlukteris < vējlukteris, vēzuve < vējazuve*;
- *v* zūd vārda vidū 1) tautosillabiskā pozīcijā aiz gariem patskaņiem un divskaņiem: *tēs < tēvs, diēs < diēvs*; 2) skaņu kopā *-rv-*: *ciris < cīrvis, dures < duŗves*; 3) skaņu kopā *-lv-*: *cilēks < cilvķeks, gāla < galva*; 4) intervokālā pozīcijā: *klaū-ēja < klaūvēja*;
- *n* zūd vārda beigās 1) adverbos: *šuōdiē < šuōdiēn, pēr < pērñ*, partikulā *viē < viēñ*; 2) aiz divskaņiem verbu pavēles izteiksmes vienskaitļa 2. personas resp. īstenības izteiksmes tagadnes 2. personas formās: *aū < aūñ*; 3) *o-* un *ā-*celmu deminutīvu vokatīva formās, kas darinātas ar piedēkli *-ñ-*: *dēlī < dēlīñ*; 4) morfēmu sadūrā: *ciēmāte < ciēñmāte, jaūmāsa < jaūñmāsa*; 5) vārdā *bērs < bērsñ*;
- *ņ* zūd pronomenā *viš < viņš*;
- *r* zūd 1) vienzilbes vārdu beigās: *a < ar, ga < gar, i < ir, ku < kur*; 2) morfēmu sadūrā adverbā *a-viēn < aŗ-viēn(u)*;
- *d* zūd 1) vienzilbes vārdu beigās: *ta < tad, ka < kad*; 2) adverbā *taga < tagad*;
- *t* zūd 1) *p* priekšā adverbos *apakaļ(u) < atpakaļ(u), aka(l) < atkal vai atkan*; 2) partikulā *kaūt > kaū*;
- *m* zūd adverbos *pruōjā < pruōjām, gaŗā < gaŗām*;
- *l* zūd vārdā *vēl > vē*.

Līdzskaņu kopa zūd vārda beigās vārdos *vaī < vaīrs, šu < šurp*.

Dažādu līdzskaņu zudums vērojams morfēmu sadūrā: *lap-rāt < lab-prāt, Laūgaļi < Laūkgaļi, cūgaņš < cūkgaņš, saūzeme < saūszeme*.

Līdzskaņa *s* pielikums sastopams vārda sākumā līdzskaņu *t, p, k* priekšā: *stiēģelis <*

vidusaugšvācu *tēgel*, *stuōveris* < *tuōveris*, *spīķis* < *pīķis*, *spederines* < *pederines*, *skoste* < *koste*.

Vecākās paaudzes valodā dažkārt saklausāms līdzskaņa *t* iespraudums skaņu kopās *-ns*, *-ņš*: *ciēminc* < *ciēmins*, *graūdiņč* < *graūdiņš*.

Līdzskaņa *k* iespraudums fiksēts vārdos *dzīksla*, *kulkstīt*.

Retumis konstatēts līdzskaņa *j* iespraudums vārdā *nejiēt* < *neiēt*.

Vairākos vārdos vērojama balsīgu un nebalsīgu troksneņu maina saknes beigās: *kviēkt* // *kviēgt*, *buōte* // *buōde*, *tik* // *tig*, *kņubu* // *kņupu*, vārda sākumā: *pudele* // *budele*, arī *butele*.

Sastopami daži citi artikulācijas veida pārgrozījumi, piemēram, *dl* // *gl* (*seđli* // *seđli*), *dn* // *gn* (*mednis* // *megnīs*).

Vārddarināšanas aspektā izloksnē ir sastopamas atvasinājumu grupas, kurās (līdzās literārās valodas vārdiem) fiksēti arī vairāki Dienvidrietumkurzemes izloksnēm raksturīgi vārdi:

- ar piedēkli **-aļ-** darināti govju vārdi: *Uōtaļa*, *Seštaļa*, *Dūmaļa*, arī citi substantīvi: *briēdaļa*, *vataļa*, *piřkaļas* (arī *piřkali*), *smīgaļa* (arī *smīgala*);
- atvasinājumi ar piedēkli **-ān-** pa lielākaļ daļai apzīmē lielu, vecu, ar negatīvām īpašībām apveltītu cilvēku vai dzīvnieku, arī lielu priekšmetu: *drickāns*, *klaņzāns*, *krapāns*, *maūřāns*, *capāns*, *rikāns*;
- ar piedēkli **-el-** atvasināti bērnu, ķermeņa daļu, nelielu priekšmetu nosaukumi, kas parasti izsaka pamazinājumu: *ganelis*, *bullelis*, *kuņpelis*, *daņbelis*, *namelis*, *mašinelis*;
- ar piedēkli **-ēn-** darināti mājvārdi, arī uzvārdi: *Krūzēni*, *Diřnēni*, *Mūrēni*, *Paūžēni*, *Puōdēni*;
- ar piedēkli **-ien-** no substantīviem darināti vietu, kur kas atrodas vairumā, nosaukumi: *bērziens*, *skaidiens*, *čūksliens*, *kuītiens*, atvasinājums *kājiens*, no adjektīviem un adverbjiem darināti vietu nosaukumi: *svešiene*, *turiena*, abstraktu jēdzienu nosaukumi: *agriene*, *jaūniene*, *maziene*, deverbāli substantīvi: *sasitiens*, *šāviens*, *švilpiens*;
- piedēklis **-ij-** sastopams augu nosaukumos: *ālavija*, *cikuorijas*, *zeļpija*, adjektīvos: *sālijs*, dažos toponimos: *Akmenija*;
- ar piedēkli **-iķ-** atvasināti darītālvārdi, citu personu, arī priekšmetu nosaukumi: *gābiķis*, *mediķis*, *jaūniķis*, *knaībiķiši*, *pudiķis*, *pučiķis*;
- ar izskaņu **-ine** (arī **-ene**) darināti augu nosaukumi: *glāzine*, *kaļvine*, *tītarine*, kukaiņu un dzīvnieku nosaukumi: *lapsine*, *mūķine*, *briēdine*, personu nosaukumi: *ķēķine*, *vecine*, *vedējine*, *kaļpine*, priekšmetu nosaukumi: *bastine*, *miřmine*, *jērine*, *baraņķine*, *kvaūķine*, *divzarine*, slimības nosaukums *blusines*, toponīmi: *Maīķines*, *Bulline*, *Grīslīne*; arī ar izskaņu **-inis** darināti augu nosaukumi: *mežinis*, *rācinis*, priekšmetu (darbarīku) nosaukumi: *bradīnis*, *ķruōcinis*, *pakulīnis*; ar **-ine**, **-inis** darinātus atvasinājumus vecākās paaudzes pārstāvji dažkārt lieto arī atributīvā funkcijā: *vecine aīta*, *perine vista*;
- deminutīvi darināti ar piedēkļiem **-īn-**, **-in-**, **-iņ-**: *māsīna*, *blūōdina*, *gūžinas*, *kumeliņš*, *diēdzinš*;
- ar piedēkli **-kl-** darināti priekšmetu nosaukumi: *bruceklis*, *dēdeklis*, *uzkubeklis*, *riēdīkla*;
- ar piedēkli **-ksl-** atvasināti reāliju, priekšmetu nosaukumi: *dzeřuokslis*, *greņmuokslis*, *kārtākslis*, *dařvākslis*;
- ar piedēkli **-tuv-** darināti priekšmetu nosaukumi: *braūktuve*, *mēstuve*, *riēstuvīs*, arī vietu nosaukumi *aūgtuve*, *dziņtuve*;
- ar piedēkli **-ul-** darināti personu nosaukumi un darītālvārdi: *bruzdulīs*, *muřmulīs*, *tēmulīs*, uzvārdi: *Cibulīs*, *Bārdulīs*, augu nosaukumi: *siřmulīs*, priekšmetu nosaukumi: *spruņgulīs*, *ritulīs*, *vizulīs*;
- piedēklis **-ūz-** sastopams dažos cilvēku nosaukumos: *cēřūzīs*, *glēņmūzīs*;

- ar piedēkli **-už-** atvasināti govju vārdi: *Piřmuža, Četuža, Piēkuža*, arī sieviešu vārdi: *Añnuža, Maĩguža, Katruža*.

Līdzās adjektīviem ar izskaņām *-ains, -aina* sastopami adjektīvi arī ar izskaņām **-ainis**, sieviešu dzimtē **-aine**: *ragainis* (tekulis), *rūtainis* (raksts), *kņuburaine* (dzija), *spuñdaine* (galddrāna); vērojama arī šo adjektīvu substantivācija: *beķainis, kulainis, čekulaine*. Līdzās atvasinājumiem ar *-ain-* nereti darināti arī sinonīmi ar **-uot-**: *cēřpuots, spaļuots, tārpuots, veļēnuots, viļļuots, zābakuots, asiņuots*.

Ar piedēkli **-uoj-** darināti adjektīvi: *mĩltuojs, tārpuojs*.

Ar izskaņu **-idze** darināti adjektīvi, kas izsaka, ka kaut kam kā raksturīga īpašība vai pazīme piemīt tas, kas ietverts pamatvārda – substantīva – nozīmē; tie dažkārt ir substantivējušies: *kaunĩdze* (meita), *kumelĩdze* (ķēve), *guřnĩdze* (sieva), *piēnĩdze* (*guove*), *suvēnĩdze* 'sivēnmāte'.

Sastopami vairāki salikteņi, kas darināti ar metonīmisku nozīmes pārveidojumu: *balťvėdere, četřkājis, jēlaũsis, jēlnaģis, kupaũse*.

Plašu grupu veido salikteņi ar *-mala, -male, -malis*: *grāvmala // grāvmale // grāvmalis, jūrmala // jūrmale // jūrmalis*.

Morfoloģiskā skatījumā izloksnē ir sastopamas vairākas atšķirības substantīvu celmu formu lietojumā. Vērojama svārstīšanās, piemēram, starp *o-* un *ijō-*celmu formām: *papĩrs // papĩris, dĩľbs // dĩľbis, mugurkaũls // mugurkaũlis*, starp *ē-* un *ā-*celmu formām: *tiñte // tiñta, pĩpe // pĩpa, reĩze // reĩza, balañda // balañde, caũna // caũne, lapsa // lapse, vaĩna // vaĩne*, starp *ā-* un *o-*celmu formām: *meĩca // meĩcs, taka // taks, uōsta // uōsts, žuřka // žuřks*, starp *ē-* un *ijō-*celmu formām: *apruoce // apruocis, eļķuonis // eļķuone, dēľis // dēľe, eřkulis // eřkule, pēľis // pēľe*.

Izplatīta ir *i-*celmu pāreja *ē-*celmos: *ace, aũse, guōve, klēte, piřte, siřde*.

Līdzskaņu celmu locīšanā vērojamas atšķirības no literārās valodas, bieži līdzās tiek lietotas citu celmu formas – vienskaitļa nominatīvā: *akmens // akmeņš // akmenis, asmens // asmenis, rudens // rudenis, ūdens // ūdeņš // ūdenis*; vienskaitļa ģenitīvā: *akmeņa // akmens, asmeņa // asmens, rudeņa // rudens, ūdeņa // ūdens, zibeņa // zibens*.

Pie *u-*celmiem bez literārajā valodā sastopamajiem vārdiem pieder arī vīriešu dzimtes vārdi *kāsus* 'klepus', *vadus* 'vads (zvejas rīks)', *žagus*, arī literārajā valodā novecojušie sieviešu dzimtes vārdi *dziřnus, pēľus, ragus*.

Izloksnē konstatētas vairākas senākas locījumu formas:

- (*i*)*ā-*, *ē-* un *i-*celmu senā vienskaitļa datīva forma ar galotni **-i**: *viēni māsi, savi pādĩti, gudri māti, klēti*; pronomena *viņš* vienskaitļa datīva forma *viņĩ* konstatēta izloksnes pierakstā 21. gadsimta sākumā (Svent.);
- *ijō-*celmu vienskaitļa lokatīva formas ar galotni **-ē**: *grāpē, kaĩbarē, ķēķē, šķĩvē*;
- (*i*)*o-* un (*i*)*ijō-*celmu daudzskaitļa instrumentāļa formas ar galotni **-is**: *dzĩvuo pĩľlis vaĩģis, a garis nagis*, [aste] *isiēt uz divis žuburis, ķēķatas atbraũca ar vežumĩnis, ar miēžis, ar rudzis, ar kumelĩnis*.

Paretam fiksētas vecā divskaitļa atliekas – divskaitļa nominatīva–akuzatīva forma ar galotni *-i* (šo formu parasti lieto, ja substantīvs, piemēram, ir laika, mēra vienības nosaukums, ko apzīmē numerāļi no *divi* līdz *deviņi*): *sadalĩt uz četři, piēci daļi; turi tuō maĩsu ar abi ruōki ciēti!; kādi septiņi lizdi; cūkumātes turēja divi gadi*.

Līdzās ar piedēkli **-āk-** darinātajām adjektīvu komparatīva formām vecākās paaudzes valodā dažkārt vērojams partikulas *juo* lietojums ar komparatīvu, retāk ar pozit: *juo mazāki, juo lielāki, juo gaři*.

Pagājušā gadsimta 70., 80. gados daži visvecākās paaudzes pārstāvji atcerējās, ka 19. un 20. gadsimtu mijā ir dzirdētas pronomenu daudzskaitļa datīva formas *mumis, jumis*, arī nelokāmās piederības pronomenu formas *mana, tava, sava*.

Verbu konjugācijā ir saglabājušās vairākas senas formas, kā arī radušies jauninājumi.

Verbam *būt* tagadnes vienskaitļa 1. personā līdzās formai *eřmu* tiek lietota pēc *o-*celmu parauga darinātā forma *eřsu*; ir saklausīta 3. personas forma *irād*, retumis *iraid, ira, irā*; līdzās daudzskaitļa 1. un 2. personas formām *eřsam, eřsat* visvecākās paaudzes valodā arī *esim, esit* un tagadnes 3. personā arī noliegtās formas *nev, neř, neva, nava, nevā, nevād*.

Ir konstatēta daļēja tagadnes *i*-celmu verbu saglabāšanās: *gulu // guļu, sēdu // sēžu, gribim // gribam, redzim // rēdzam*. Dažas *i*-celmu verbu resp. divdabju formas sastopamas tautasdziesmās, piemēram, *gulim, gulims, gavilim*.

Verbu (*i*)o-celmi ar *au* saknē visai bieži tiek locīti kā *no*-celmi: *aûn, kaûn, bļauņu, kraûnu*.

Izlokšnē vērojama svārstīšanās starp verbu *oġo-* un *āġo-*celmiem: *dañcuot // dancāt, klejuot // klejāt, miġluot // miġlāt, nagluot // naglāt*; raksturīgs arī *āġo-*celmu lietojums līdzās *ēġo-*celmiem: *drīvāt // drīvēt, lādāt // lādēt, rīvāt // rīvēt, skrūvāt // skrūvēt*.

Plašu grupu veido verbi ar izskaņu *-ināt*, kurā sastopami arī vairāki cilmes un semantikas aspektā dažādi dialektāli vārdi: *dricināt, kubināt, ķirināt, pāpināt, sitināt, skuļbināt, šulināt*.

Dažas atšķirības vērojamas verbu pagātnes formu lietojumā, piemēram, sastopamas pagātnes *ē*-celmu formas: *āve, cēlēs, kave, nese, smēle, vede*; retumis konstatētas pagātnes formas ar *-avā-*: *barava, šļepava*, tautasdziesmās arī *atlīgava, nuolūkavu, nemielava*.

Refleksīvā elementa *sa* (retāk *s*) iespraudums starp piedēkli un verba sakni un nereti reizē arī refleksīvā elementa pievienojums verba beigās konstatēts visvecākās paaudzes pārstāvju valodā: *apsaġērbties, atsalaġst, iesarasties, izsatuōņāties, sasadziedāties, uzsavākties, iesklausties*.

Līdzās kondicionāļa formām ar *-tu* dažu visvecākās paaudzes nīcenieku valodā vēl dzirdētas daudzskaitļa 1. personas formas ar *-tum*, retumis *-tûm*: *darġtum, turġtum, dabuġtûm, iġtum // iġtûm*.

Liela daļa adverbu ir literārās valodas adverbu fonētiski vai morfoloģiski varianti: *ieblakām, kāmġr // kāmġrt, maġġ, pirmāk, rikšûm, aûkst, brġzus, gaġā, kġjûm*.

Dažas fonētiskas pārmaiņas salīdzinājumā ar literāro valodu vērojamas prepozīciju (un piedēkļu) lietojumā, piemēram, *āz (āz-, reti az-)* (*āzaûgt, āzdure, āzgāze, azbaġs // āzbaġs, āzsist*) // *aiz*; *bes (bes rāġiem, bes apstāšanās, besnaġġe)* // *bez*; *is-* (*isluōbġt, ismġklġt, isriġdġt, isġġdināt, isiġġgalis*) // *iz-*; *uoz (uoz-, ūz-, uz-)* (*uoz riġiem; ūzņġst*) // *uz, uz-*.

Prepozīcijas *nuo* un *pie* biedrojas gan ar vienskaitļa, gan (atšķirībā no literārās valodas) arī ar daudzskaitļa ģenitīvu: *nuo māġu, nuo rāġeņu, pie aûšu, pie bġġrnu*.

Vērojams prepozīcijas *piġ* lietojums *pġc* vietā nolūka nozīmē: *nuogāġa piġ maġzes; braûkt piġ zuvu*.

Retumis ir fiksētas konjunkcijas *i* ‘un’, *abar* ‘bet’, *adar* ‘vai’, partikula *neba*.

Par Nīcas izlokšni sk. arī: Bušmane 1981, Bušmane 1989 (1), Bušmane 1989 (2), Bušmane 2011, Bušmane 2017, Etn. 1892, Etn. 1894, LVDApr., LVDA mat.

Vārdnīcas uzbūve

I. "Nīcas izloksnes vārdnīcā" pamatos ir ietverti visi vārdi un vārdu savienojumi, kas izloksnē ir pierakstīti 20. gadsimta 70.–80. gados, kā arī kopš 2011. gada. Ir izmantoti vairāki citi avoti, kuros sastopamas dažas minētajos izloksņu pierakstos nefiksētas leksēmas, bet galvenokārt šie avoti izmantoti vārdu semantikas skaidrošanā, retāk to lietojuma ilustrācijai. Piemēram, ir iekļauti vārdi, vārdu savienojumi no Benitas Laumanes 1963. gadā pierakstītajām atbildēm uz "Latviešu valodas dialektoloģijas atlanta materiālu vākšanas programmas" leksikas daļas jautājumiem, kā arī no viņas monogrāfijām, arī Nīcā pierakstītajās tautasdziesmās sastopamā leksika.

Norāde uz Kārļa Mīlenbaha, Jāņa Endzelīna un Edītes Hauzenbergas-Šturmas "Latviešu valodas vārdnīcā" reģistrēto vārdu ir dota gadījumos, kad 20. gadsimta otrajā pusē izloksnē tas nav konstatēts, aiz domuzīmes dodot vārdnīcā minēto skaidrojumu; ja tas ir vācu valodā, tad iekavās seko tā tulkojums latviešu valodā un atsauce uz avotu, piemēram, **cāčis – die Kartoffel (in der Kindersprache)** (kartupelis (bērnu val.)). (EH I 261)

No izloksnē savāktā valodas materiāla vārdnīcā atsevišķā šķirklī parasti nav iekļauti:

1) verbāls substantīvi ar izskaņu *-šana*, ja tiem ir vienīgi procesuāla nozīme un izloksnē nav fiksēta(s) cita(s) nozīme(s),

2) verbi ar priedēkli *ne-*, ja tiem ir tikai nolieguma nozīme un nav citu semantikas vai lietojuma īpatnību (atvasinājumi ar šo priedēkli var būt ietverti ilustratīvajā tekstā pie attiecīgā pamatvārda),

3) regulāri darināti substantīvu deminutīvi (piemēri ar tiem var būt pie attiecīgā pamatvārda; deminutīvi pamatvārda šķirklī galvā dažkārt iekļauti gadījumos, kad ir sastopamas sinonīmas formas, – sk., piemēram, **ace, cūka**; atsevišķā šķirklī deminutīvu formas minētas gadījumos, kad vārds tiek lietots tikai deminutīva formā: **bezdelīgactiņa**; atsevišķos šķirklīšos dotas deminutīvformas, kas saistītas ar dažādu celmu vārdiem, piemēram, **čau mala** un **čau malīte**),

4) vairāki 20. gadsimta otrajā pusē speciālajā (piemēram, zvejniecības, lopkopības) terminoloģijā lietoti aizguvumi.

Divdabji parasti ir ietverti verba šķirklī. Atsevišķos šķirklīšos ir doti divdabji, kam izloksnē ir konstatētas vairākas nozīmes, piemēram, **ēdams, -a. 1. Divd. → ēst (1). 2.** parasti ar not. gal.; adj. noz. **Tāds, ko var lietot uzturā. 3.** biežāk ar not. gal.; subst. noz. **Pārtikas produkti; ēdiens. 4.** parasti ar not. gal.; adj. noz. **Tāds, ko izmanto ēdot.**

Ir iekļauti vairāki īpašvārdi – novadam raksturīgie personvārdi, to hipokoristikas 19. gadsimta beigās, 20. gadsimta sākumā, dzīvnieku vārdi, svētku nosaukumi, vietvārdi. Tie ietverti parasti tad, ja tiem ir arī sugasvārda funkcijas vai arī tie ietilpst stabilajos vārdu savienojumos.

Piebilstams, ka, ņemot vērā to, ka 20. gadsimta 70., 80. gados reģistrētais izloksnes materiāls pēdējā desmitgadē ir pārbaudīts, papildināts tikai daļēji un tas ir fiksēts galvenokārt vecākās paaudzes pārstāvju valodā, vārdnīcā ir sastopami šķirklī, kuros ietverts vecākais vārda variants resp. forma, vai arī nav minēta vārda primārā nozīme, lai gan mūsdienu izloksnē tās nav svešas.

II. Leksika ir apkopota šķirklī, kas sakārtoti alfabēta secībā. Vairākos gadījumos vārdi ir apvienoti ligzdās. Ligzdās ir doti galvenokārt

1) vārdu fonētiskie, vārddarināšanas un morfoloģiskie varianti (tomēr to apvienojums ligzdās nav konsekvents, jo nereti variantiem mēdz būt arī (nelielas) semantiskas vai stilistiskas atšķirības): **glāza**, arī **glāze, glāzs; dañcāt**, arī **dañcuot; bezdeliņa, bezdelīga**. Ja šķirklī iekļautie vārda varianti ir alfabētiski attālāki, ir dots norādes šķirklis, piemēram, **cērpains, -a**, arī **cērpuots, -a; cērpuots**. Sk. *cērpains*. (Piebilstams, ka fonētiskie un morfoloģiskie varianti bieži ir raksturīgi aizguvumiem, piemēram, **ēfmūņika(s), ēfmūnika(s), ēfmōnika(s), ērmoņika, ērmoņika, ērmoņikas.**);

2) vīriešu un sieviešu dzimtes personu nosaukumi: **dakteris** m., **daktere** f.;

3) adjektīvu, lokāmo numerāļu, pronomenu un divdabju vīriešu un sieviešu dzimtes formas: **bass, -a; astuotais, -ā**, retāk **astuots, -a; cits, -a**.

Atsevišķos šķirkļos ir doti homonīmi: **¹biŕze** (neliels bērzu (retāk citu koku) mežs; bērzu audze); **²biŕze** (sējāmās joslas apzīmējums tīrumā).

III. Katra vārda leksikoloģiskās un leksikogrāfiskās analīzes rezultāti ietverti šķirklī, kam ir šādas sastāvdaļas:

1) šķirkļa vārds (morfoloģiski fonemātiskajā rakstībā – t. s. pārceļtajā formā trekniem burtiem slīprakstā),

2) norāde par vārdšķiru (stāviem gaišiem burtiem),

3) norāde(s) par ierobežojumu vārda lietošanā (polisēmiskajiem vārdiem, ja tās neattiecas uz visām vārda nozīmēm, tās dotas pie attiecīgās nozīmes – stāviem gaišiem burtiem),

4) vārda nozīmes skaidrojums (stāviem trekniem burtiem),

5) ilustratīvais teksts (gaišiem burtiem slīprakstā),

6) stabilie vārdu savienojumi (trekniem burtiem slīprakstā): vārdkopnosaukumi aiz □ zīmes, salīdzinājumi un frazeoloģismi aiz ✧ zīmes kopā ar skaidrojumu (stāviem gaišiem burtiem) un ilustratīvo tekstu.

IV. Aiz šķirkļa vārda seko norāde uz vārdšķiru. Atšķirībā no latviešu valodā publicētajām izloksņu vārdnīcām (tas ir, Elgas Kagaines un Silvijas Raģes "Ērģemes izloksnes vārdnīcas", Antoņinas Reķēnas "Kalupes izloksnes vārdnīcas" un Eduarda Ādamsona un E. Kagaines "Vainižu izloksnes vārdnīcas") "Nīcas izloksnes vārdnīcā" šķirkļa galvā parasti nav dotas vārda locījumu formas, jo tās parasti saskan ar attiecīgo celmu locījumu formām literārajā valodā. Tās (dažkārt pievienojot norādi uz vārda dzimti) minētas gadījumos, kad ir apvienoti dažādu celmu vārdi, kuru locīšanā atsevišķu locījumu formas ir vienādas, piemēram, **drāte**, arī **drāts** f., m.; **debesis** dsk., f., retāk **debess** vsk., f., m.

Nav norādīts arī uz izloksnei raksturīgajām senākajām locījumu formām: uz (i)ā-, ē- un i-celmu vienskaitļa datīva formu ar galotni -i; uz (i)o- un ijo-celmu daudzskaitļa instrumentāļa formu ar galotni -is (par tām sk. izloksnes parādību apskatā).

Pie substantīviem, kas sastopami tikai ģenitīva formā, dota attiecīgā norāde: **divzaru** ģen.; nelok. Norāde uz locījuma formu minēta arī gadījumos, kad ar konkrēto nozīmi tiek lietota noteikta locījuma forma: **desmits...** 2. dsk. dat., instr.: **desmitiem, desmitām** – 'kopā aptuveni pa desmit vienībām; ļoti daudz'. Ir ietverta arī norāde uz adjektīva (ar konkrētu nozīmi) lietojumu tikai ar noteikto galotni: **gaŕš** .. 2. m.; ar not. gal.; subst. noz. **Zalktis**.

Ja daudzskaitliniekiem līdzās daudzskaitļa formas lietojumam konstatēts arī vienskaitļa lietojums, šķirkļa galvā ir dotas abu skaitļu formas: **drabas**, reti vsk. **draba; ekseļi**, reti vsk. **ekselis; drebuļi**, retāk vsk. **drebulis; drāgas**, arī vsk. **drāga**, reti **drāgus**. Dažkārt norāde vsk. vai dsk. minēta arī gadījumos, kad vērojams vienas vai otras skaitļa formas biežāks lietojums, biežāk lietoto formu dodot pirmo: **duļļi**, vsk. **duļlis**.

Tāpat kā citiem adjektīviem, arī atvasinājumiem ar izskaņu -ains ir minēta arī sieviešu dzimtes forma. Bet, ja tekstā ir sastopama tikai vīriešu dzimtes daudzskaitļa nominatīva forma ar -aiņi, tad vienskaitļa nominatīva forma nav droši atvedināma – tā var būt ar izskaņu -aiņš vai -ainis. Tāpēc šajos gadījumos (ja ir paralēlformas) minēta tikai šī daudzskaitļa forma: **gulbains, -a**, dsk. **gulbaini, -as**, arī **gulbaini**. Savukārt, ja tas ir vienīgais atvasinājums, tad šķirkļa galvā ir dota vīriešu dzimtes vienskaitļa forma ar nedrošu izskaņu, kas apzīmēta ar stāviem burtiem: **galdainis**, dsk. **galdaini**.

Dažos gadījumos, lai pievērstu uzmanību senākām izloksnes parādībām, kas 20. gadsimta 70., 80. gados retumis konstatētas dažu visvecākās paaudzes pārstāvju valodā, aiz šķirkļa vārda ir minēta (ja ir fiksēta) novecojusī forma, kas dota arī atsevišķā norādes šķirkli. Piemēram, aiz substantīviem, kas darināti ar priedēkli aiz-, minēti arī atvasinājumi ar āz- vai az-: **aizkrāsne**, novec. **āzkrāsne; āzkrāsne**. Sk. **aizkrāsne; aizbaŕs**, novec. **azbaŕs**, arī **āzbaŕs; azbaŕs**, arī **āzbaŕs**. Sk. **aizbaŕs**. Sk. arī **āzdaŕs, āzdure, āzgāze, āzkuŕs, āzmugure, āzŕaŭks, āzuōdere**. Verbu formas ar senāko priedēkli āz- vai az- šķirkļa galvā nav uzrādītas; ja tās ir konstatētas

izloksnē, tās sastopamas tikai ilustratīvajā tekstā.

Šķirkļa galvā ir ietvertas arī verbu refleksīvās formas ar refleksīvā elementa *sa* (retāk *s*) iespraudumu starp priedēkli un sakni: ***aizkabināties***, *novēc.* ***aizsakabināt; aizsakabināt.*** Sk. *aizkabināties*. Ja izloksnes materiālā ir fiksēts tikai verbs ar refleksīvā elementa iespraudumu, tas dots atsevišķā šķirkļī ar nozīmes skaidrojumu un ilustratīvo tekstu: ***apsakrāģēties*** v.; *novēc.*

V. "Nīcas izloksnes vārdnīcā" šķirkļos nereti ir iekļautas dažas norādes uz ierobežojumu vārdu lietošanā, kā arī stilistiskais raksturojums. Tā kā apzinātais materiāls attiecas uz laiku, sākot apmēram ar 19. gadsimta pēdējiem diviem gadu desmitiem līdz mūsdienām, tad ir grūti to diferencēt hronoloģiskā skatījumā. Tāpēc vārdnīcā nav norāžu uz vārdu, formu lietojumu konkrētas paaudzes pārstāvju valodā, bet, ja tas 20. gadsimta 70., 80. gados retumis ir konstatēts tikai atsevišķu visvecākās paaudzes pārstāvju valodā, ir dota norāde novēc. (novecojois vai novecojošs vārds, forma). Par leksikas vēsturisko mainīgumu liecina norāde vēst. (vēsturisks).

Visai ierobežoti ir dota norāde lit. (literārisms), jo pēdējos gadu desmitos vairāki 20. gadsimta pirmajā pusē ienākušie literārās valodas vārdi mūsdienās ir sastopami dažādu paaudžu valodā.

Problemātisks ir arī jautājums par stilistisko norāžu iekļaušanu vārdnīcā, jo vārdu krājums, kas ir saistīts ar dažādiem sociāliem slāņiem, grupām, konkrētu profesiju pārstāvjiem, nav vispārīzplatīts un tā lietojums stilistiskā aspektā var būt atšķirīgs. To nereti atklāj ilustratīvais teksts. Pie šīs grupas pieder, piemēram, arī neliterārie ģermānismi, kas savulaik (galvenokārt ar muižas kalpotāju starpniecību) ienāca arī lauku iedzīvotāju ikdienas valodā. Daļa no tiem vecākās paaudzes pārstāvju valodā turpina eksistēt, bet vidējās un jaunākās paaudzes valodā tie parasti ir stilistiski ierobežoti un netiek lietoti neitrālā nozīmē. Visbiežāk no stilistiskajām norādēm "Nīcas izloksnes vārdnīcā" ir ietverta norāde niev. (nievājoši), retāk hum. (humoristiski), mīlin. (ar mīlinājuma nokrāsu).

Norādes uz vārda lietojuma laiku, biežumu, arī uz stilistisko ierobežojumu ir sastopamas ilustratīvajā tekstā un dažkārt tās ir arī pretrunīgas. Tas skaidrojams, piemēram, ar teicēja atmiņas īpatnībām, individualitāti, sadzīvviskiem faktoriem. Tās nereti vārdnīcā ir saglabātas, jo var liecināt, piemēram, par teicēja dzīves veidu, uztveri, attieksmi pret apkārtējiem, notiekošo.

Piebilstams, ka daudzos šķirkļos (it īpaši prefiksāli darināto verbu ilustrācijai) ir ietverts tikai viens vai divi teksta fragmenti, kas daļā gadījumu liecina par vārda reto reģistrējumu resp. lietojumu, kā arī par to, ka vārds pēdējās desmitgadēs izloksnē nav konstatēts.

VI. Vārda semantikas relatīvi patstāvīgās sastāvdaļas ir uzlūkotas par vārda nozīmi. Polisēmiskiem vārdiem tās ir apzīmētas ar arābu cipariem. Vārda nozīme parasti sadalīta sīkāk, uzrādot arī vārda nozīmes niansas, kas parādītas vai nu pie attiecīgās nozīmes skaidrojuma aiz semikola, vai arī atsevišķi aiz paralēlzīmes (//). Ja vārdkopām, salīdzinājumiem vai frazeoloģismiem ir konstatētas vairākas nozīmes, tās apzīmētas ar burtiem: □ ***nuo dabas*** – a) no dzimšanas. [...]. b) bez cilvēka līdzdalības.

Lielākā daļa skaidrojumu satur tiešu informāciju par attiecīgo parādību, priekšmetu, darbību, pazīmi. Dažiem atvasinājumiem dota atsauce uz pamatvārdu, pie kura atrodama pilnīgāka semantiskā informācija. Tā nereti ir dota, piemēram, atvasinājumiem ar *-ība*, *-iens*, *-šana*, *-ums*: ***griēziens*** subst. ***Vienreizēja paveikta darbība*** → ***griēzt (1)***; ***gruzdums*** subst. ***Rezultāts*** → ***gruzdēt***.

Nemot vērā, ka informanti pa lielākajai daļai ir bijuši veci cilvēki, kuru dzīves gaitā ir notikušas dažādas izmaiņas gan sabiedriskajā iekārtā, gan materiālajā un garīgajā kultūrā, arī valodā, vairākos gadījumos ir konstatēts, ka izloksnes pierakstos konkrētu vārdu resp. to variantu skaidrojumi ir atšķirīgi. Turklāt vairāki 20. gadsimta 70., 80. gados reģistrētie vārdi pēdējos gadu desmitos nav fiksēti. Tāpēc nav bijis iespējams precizēt to semantiku. Tomēr palaiķam šie vārdi ir ietverti vārdnīcā, jo tie var liecināt, piemēram, par atbilstošās reālijas, parādības neaktualitāti mūsdienās, kad, iespējams, vārda nozīme vairs nav saglabājusies teicēja atmiņā, arī par vārda semantikas dinamiku (sk., piemēram, ***ceļderija*** un ***cīļderija***).

Dialektismu skaidrojumā izmantots semantiski ekvivalentais latviešu literārās valodas vārds vai aprakstošais filoloģiskais skaidrojums, īss etnogrāfisks apraksts. Augu, putnu, dzīvnieku nosaukumu skaidrojums dažkārt papildināts ar attiecīgo latīnisko nosaukumu.

Vārdiem, kas ir kopīgi ar literāro valodu, nozīmju skaidrojumi parasti ir pārņemti no "Latviešu literārās valodas vārdnīcas" (LLVV) vai "Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcas" (MLVV), retāk no "Latviešu valodas vārdnīcas" (LVV 1987, LVV 2006).

Ja vārdam nav izdevies noskaidrot nozīmi, skaidrojuma vietā dota jautājuma zīme. Tā (iekavās) dota arī gadījumos, kad nozīmes skaidrojums var būt neprecīzs, arī aiz ilustratīvā teksta, ja tā saturs ir apšaubāms.

VII. Stabīlie vārdu savienojumi ir doti katra komponenta šķīrkli. Ja tos iespējams saistīt ar noteiktu nozīmi, tie doti aiz šīs nozīmes ilustratīvā materiāla (aiz □ vai ◇). Vārdu savienojumi, kurus daudznazīmju vārdiem grūti attiecināt uz kādu konkrētu nozīmi, doti šķīrkļa beigās jaunā rindkopā (sk., piemēram, *iēt, galva*).

VIII. Ilustratīvā teksta piemēri cits no cita atdalīti ar slīpsvītru (/). Nereti ir iekļauti tekstu fragmenti, kuros neatklājas būtiskas dialektālas iezīmes, bet kas sniedz plašāku informāciju par priekšmetu, piemēram, tā izejmateriālu, formu, izlietojumu, atklāj ne vien vārda nozīmes, bet dažkārt ietver arī norādes, piemēram, uz tā izplatību, lietojumu dažādu paaudžu valodā.

Gadījumos, kad teicējs kādu teikuma daļu ir izlaidis, vārdisko izteiksmi ir aizstājis ar mīmiku, žestiem vai arī izloksnes teksts ir saīsināts, izlaižot tā daļu, kas nav tieši saistīta ar konkrētās nozīmes skaidrojumu, ilustratīvajā tekstā kvadrātiekvās stāviem burtiem ir dots papildinājums, bez kā vārds nav saprotams. Ja kvadrātiekvās ir ietverts vārds, ko literārajā valodā nelieto, tas rakstīts slīprakstā.

IX. Vārdnīcā šķīrkļa vārds, stabīlie vārdu savienojumi, frazeoloģismi un ilustratīvais materiāls dots latviešu tradicionālajā fonētiskajā transkripcijā, kurā (atšķirībā no literārās valodas) ir diferencēti atspoguļota *e, ē* divējādā izruna – šaurā skaņa, piemēram, vārdos *ezis, ceņkle, mēle*, un platā skaņa, piemēram, vārdos *dēguns, dēls, ēna*, kā arī *o* izruna: īsais patskanis *o*, piemēram, vārdā *bloks*, garais patskanis, piemēram, vārdā *mōls*, divskanis vārdā *uōla*. (Piebilstams, ka izloksnē nereti sastopami vārda varianti – ar īso vai garo patskani, vai divskani: *boja* un *buōja*, *lōze* un *luōze*.)

Ņemot vērā, ka Nīcas izloksnē sastopamas tās pašas patskaņu un līdzskaņu fonēmas, kas latviešu literārajā valodā, morfoloģiski fonemātiskajā rakstībā dotais šķīrkļa vārds daudzos gadījumos saskan ar šā vārda literāro formu, piemēram, *drāna, badīt*.

Vairākos gadījumos, lai teksta saturs būtu vieglāk uztverams, fonētiskā rakstība ir vienkāršota. Izloksnē vaļējās gala zilbēs vērojamā patskaņu vājinātā izruna (ko fonētiskajā rakstībā atspoguļo ar mazu attiecīgā patskaņa burtu, kas rakstīts pie īso burtu augšējās līnijas) vārdnīcā nav uzrādīta – ir rakstīts parastā lieluma burts.

Ir dažas atkāpes skaņu apzīmējumā. Piemēram, nav uzrādītas afrikātas *ʒ* un *ʒ̣*, to vietā (tāpat kā literārajā valodā) rakstīts *dz, dž*.

Nav atspoguļots nezilbisks *i*, kas fonētiskajā rakstībā tiek apzīmēts ar *ī* (vārdnīcā tā vietā dots līdzskanis *j*), arī nezilbisks *u*, kas fonētiskajā rakstībā apzīmēts ar *u* (tā vietā rakstīts *v*). Nav uzrādīts velārās *ŋ* skaņas lietojums līdzskaņu *k, g* priekšā (vārdos *aņka, daņgs, luņka, spraņgs*).

Atklājot reālo līdzskaņu, līdzskaņu kopu izrunu, ilustratīvajā tekstā ir uzrādīta asimilācija: *staps < stabs, draūks < draūgs, iskust < izkust, uššaūt < uzššaūt*, arī skaņu *ts* un *ds* saplūdums, piemēram, vārdos *cic < cits, galc < galds*.

Ir atspoguļota līdzskaņa *r* mīkstinātā izruna (*grūti, rukata*).

Lai atvieglotu teksta uztveri, nav uzrādīts līdzskaņu garums resp. pusgarums, piemēram, vārdos *lapa < lap:a, reṭi < reṭ:i*.

Zilbes robeža ar defisi vārdā ir atzīmēta tad, ja tā ir nepieciešama vārda skanējuma identificēšanai, piemēram, *ne-isejama*.

Ir uzrādīts otrās vai trešās zilbes uzsvars, piemēram, *acu-miņklis; daž-dadžāds*.

Šķīrkļa vārdā, arī stabīlajos vārdu savienojumos, salīdzinājumos un frazeoloģismos ietvertajos

vārdos intonācija parasti tiek uzrādīta tikai saknes zilbē. Tā kā izloksnē ir raksturīgs intonāciju variablums piedēkļos un piedēkļos, tad šķirkļa vārdos parasti tas nav atspoguļots – tie doti bez intonācijām, izņemot gadījumus, kuros intonāciju variantus nav izdevies konstatēt. Šo zilbju intonatīvās atšķirības atklājas ilustratīvajā tekstā.

Šķirkļa vārdā nav atspoguļotas vairākas valodā resp. izloksnēs raksturīgas parādības:

1) asimilācija balsīguma ziņā: *aizskriēt* > *aisskriēt*; *atstātīt* > *actâtīt*; *baġs* > *baġks*,

2) nebalsīgās afrikātas *c* un *č*, kas izrunā rodas celma un galotnes morfēmas sadurā: *baġts* > *baġc*; *guôds* > *guôc*,

3) patskaņu iespraudums (piemēram, *i* skaņa *o*-celmu vienskaitļa nominatīvā, ja galotnes priekšā atrodas troksnenis vai kāda troksneņa savienojums ar *l*, *m*, *n*, *r*): *kakls* > *kaklis*; *krēsls* > *krēslis*,

4) izskaņu *-tājs*, *-ājs*, *-ējs* pārveidojumi par *-tāš*, *-āš*, *-ēš*: *brûklenājs* > *brûklenāš*; *dzêrējs* > *dzêrēš*,

5) līdzskaņu mīkstinājuma zudums *io*-celmu vienskaitļa nominatīvā *š* priekšā: *ceļš* > *celš*; *apaļš* > *apaļš*.

Šķirkļa vārdā iekavās parasti tiek uzrādītas skaņas vai zilbes, kas izloksnē nereti zūd: *a(t)pakaļ*, *bū(v)meīstars*.

Neregulārās fonētiskās pārmaiņas, piemēram, neregulāra kvalitatīva patskaņa, divskaņa vai līdzskaņa maiņa, skaņu iespraudums, piespraudums, epentēze, šķirkļa vārdā ir parādītas: *ašeka*, *šērkans*, *paīrīt*, *čūčis*, *stiēģelis*.

Sāisinājumi

adj.	–	adjektīvs (īpašības vārds)
adv.	–	adverbs (apstākļa vārds)
akuz.	–	akuzatīvs
c.	–	celms
comm.	–	kopdzimtes vārds
dat.	–	datīvs
dem.	–	deminutīvs
divd.	–	divdabis (participis)
dsk.	–	daudzskaitlis
eif.	–	eifēmisms
etn.	–	etnogrāfija
f.	–	<i>femininum</i> (sieviešu dzimte)
folkl.	–	folklorā
gal.	–	galotne (fleksija)
gs.	–	gadsimts
ģen.	–	ģenitīvs
hum.	–	humoristiski
instr.	–	instrumentālis
interj.	–	interjekcija (izsaukmes vārds)
iron.	–	ironiski
jaun.	–	jaunāks (variants, forma)
komp.	–	komparatīvs (pārākā pakāpe)
konj.	–	konjunkcija (saiklis)
lamuv.	–	lamuvārds
lit.	–	literārisms
lok.	–	lokātīvs
m.	–	<i>masculinum</i> (vīriešu dzimte)
med.	–	medicīna
mil.	–	militārās zinātnes
mīlin.	–	mīlinājuma nokrāsa
mit.	–	mitoloģija
nelok.	–	nelokāms vārds
nenot.	–	nenoteiktā (galotne)
niev.	–	nievīguma nokrāsa
not.	–	noteiktā (galotne)
novec.	–	novcojis vai novecojošs vārds
noz.	–	nozīme, nozīmē
num.	–	numerālis (skaitļa vārds)
okaz.	–	okazionālisms
pag.	–	pagātne
pārn.	–	pārnestā (nozīme)
part.	–	partikula
pers.	–	persona
poēt.	–	poētiska nokrāsa
pozit.	–	pozitīvs (pamata pakāpe)
prep.	–	prepozīcija (prievārds)

pron.	–	pronomens (vietniekvārds)
refl.	–	refleksīvs (atgriezenisks)
rel.	–	relīģija
sal.	–	salīdziniet!
sar.	–	sarunā
simb.	–	simbols
sk.	–	skatieties!
subst.	–	substantīvs (lietvārds)
sugasv.	–	sugasvārds
superl.	–	superlatīvs (vispārākā pakāpe)
u. c.	–	un citi
t. s.	–	tā saucamais
u. tml.	–	un tamlīdzīgi
v.	–	verbs (darbības vārds)
val.	–	valodā
var.	–	varietāte (augu latīniskajos nosaukumos)
vēst.	–	vēsturisks
vienk.	–	vienkāršrunā
vok.	–	vokatīvs
vsk	–	vienskaitlis

Apzīmējumi

~	–	stieptā intonācija: <i>drēbe</i>
^	–	nestieptā intonācija: <i>diēna</i>
`	–	krītošā intonācija: <i>nēsi</i> (< <i>neesī</i>)
˘	–	kāpjoši krītošā intonācija: <i>ūzlikt</i>
·	–	zīlbes uzsvars: <i>tik·pat</i>
–	–	zīlbes robeža: <i>kā–īna</i>
^{III}	–	(romiešu cipars šķirkļa vārda priekšā) norāda uz homonīmu: ^I <i>gaīrs</i> , ^{II} <i>gaīrs</i>
→	–	vārda nozīmes skaidrojumā norāda uz saistību ar citu šīs pašas saknes vārdu (kas aiz bultiņas dots retināti): gruzdums subst. Rezultāts → <i>gruzdēt</i> .
/	–	ilustratīvajā tekstā atdala piemērus citu no cita
//	–	norobežo vārda nozīmes nianšes; (ievadā) norāda uz paralēlformām un vārdu variantiem
(?)	–	aiz vārda nozīmes skaidrojuma norāda, ka skaidrojums var būt neprecīzs; aiz ilustratīvā teksta norāda, ka tā saturs var būt apšaubāms
‘?’	–	vārda nozīmes skaidrojuma vietā norāda, ka vārda nozīme nav zināma
>	–	pārvērties par
<	–	cēlies no
[ ]	–	norobežo ilustratīvajā tekstā paskaidrojumus un papildinājumus
[..]	–	norāda uz izlaidumu citētajā piemērā
□	–	norāda, ka seko stabils vārdu savienojums (vārdkopnosaukums)
◇	–	norāda, ka seko salīdzinājums, frazeoloģisms
:	–	aiz šķirkļa vārda norāda, ka vārds sastopams stabilajā vārdu savienojumā
‘ ’	–	vienpēdiņās (izloksnes aprakstā) dota vārda nozīme
–	–	atdala vārdkopnosaukumu, salīdzinājumu, frazeoloģismu no tā nozīmes skaidrojuma

Avoti un literatūra

- Bitners 1844 – [Bitners G. F.] *Latviešu ļaužu dziesmas un ziņģes*. Jelgavā, 1844.
- Braže – *Allererste Anleitung zum Gebrauch der lettischen Sprache für Deutsche von G. Brasche*. Libau: Verlag von G. L. Zimmermann, 1875.
- Bušmane 1981 – Bušmane, Brigita. Ēdienu nosaukumi Nīcas izloksnē. *Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu un etnogrāfu 1980. gada pētījumu rezultātiem*. Rīga: Zinātne, 1981, 17.–21. lpp.
- Bušmane 1989 (1) – Bušmane, Brigita. *Nīcas izloksne*. Rīga: Zinātne, 1989.
- Bušmane 1989 (2) – Bušmane, Brigita. Izloksnes īpatnības tautasdziesmās (pēc Nīcas materiāliem). *Baltistica*, III, 2. Vilnius, 1989, 240.–251. lpp.
- Bušmane 2011 – Bušmane, Brigita. Ar kokmateriālu ieguvi un transportēšanu saistītā leksika Nīcas izloksnē. *Baltu filoloģija*, XX (1), 2011. [Rīga:] Latvijas Universitāte (LU Akadēmiskais apgāds), 2011, 5.–23. lpp.
- Bušmane 2017 – Bušmane, Brigita. Nīcas izloksnes teicēju devums novada vēsturei. *Piemares ļaudis un likteni: rakstu krājums*, Nr. 2. Atb. red. Ieva Ozola. Liepāja: Liepājas Universitāte, 2017, 53.–91. lpp.
- DI – Endzelīns, Jānis. *Darbu izlase*. 4 sēj. Rīga: Zinātne, 1971–1982.
- Dinne 1987 – Dinne, Māra. *Verba formas Nīcas izloksnē*. Kursadarbs. (Latvijas Valsts universitāte.) Rīga, 1987.
- Dinne 1988 – Dinne, Māra. *Nīcas izloksnes apraksts*. Diplomdarbs. (Latvijas Valsts universitāte.) Rīga, 1988.
- EH – Endzelīns, Jānis, Hauzenberga-Šturma, Edīte. *Papildinājumi un labojumi K. Mīlenbaha „Latviešu valodas vārdnīcai”*. 1. sēj. Rīga: Kultūras fonds, 1934–1938; 2. sēj. Rīga: Grāmatu apgāds, 1946.
- Etn. 1892 – Sprīņģis, Mārtiņš. Nīcas-Lejnieku izloksne. *Etnogrāfiskas ziņas par latviešiem. II. „Dienas Lapas” pielikums*. Rīga: P. Bisnieka drukātavā, 1892, 153.–155. lpp.
- Etn. 1894 – Sprīņģis, Mārtiņš. Dažu tautisku deju, tā saucamo „dižo danču” nosaukumi. *Etnogrāfiskas ziņas par latviešiem. IV. „Dienas Lapas” pielikums*. Rīga: P. Bisnieka drukātavā, 1894, 80. lpp.
- Gūtmanis – Gūtmanis, Olafs. *Jūrmalciems*. Liepāja: LiePA, 2001.
- Langijs – *Nīcas un Bārtas mācītāja Jāņa Langija 1685. gada latviski-vāciskā vārdnīca ar īsu latviešu gramatiku*. Pēc manuskripta fotokopijas izdevis .. E. Blese. Rīga: Latvijas Universitāte, 1936.
- Janševskis – Janševskis, Jēkabs. *Latvijas novadi. IV. Nīca*. Rīga: Valstspapīru spiestuves izdevums [1928].
- Laumane 1987 – Laumane, Benita. Lejaskurzemes fizioģeogrāfiskie apelatīvi (kuršu-prūšu paralēles). *Onomastikas apcerējumi*. Rīga: Zinātne, 1987, 170.–214. lpp.
- Laumane 1996 – Laumane, Benita. *Zeme, jūra, zvejvietas. Zvejniecības leksika Latvijas piekrastē*. Rīga: Zinātne, 1996.
- Laumane 2013 – Laumane, Benita. *Jūra latviešu valodā un folklorā: etnolingvistiskais aspekts*. Liepāja: LiePA, 2013.
- Laumane 2015 – Laumane, Benita. *Vēju un vētru grāmata. Dabas parādību nosaukumi latviešu valodā. II*. Liepāja: LiePA, 2015.
- Laumane 2019 – Laumane, Benita. *Zvejasrīku nosaukumi Latvijas piekrastē*. Liepāja: LiePA, 2019.
- LD – Barons, Krišjānis, Visendorfs, Henrijs. *Latvju Dainas*. 1. sēj. Jelgava: H. I. Draviņ-Dravnieka ģeneralkomisija, 1894; 2.–6. sēj. Pēterburga: Ķeizariskās Zinību Akadēmijas spiestava, 1903–1915.

- LFK – LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuves materiāli.
- Lgr. – Endzelīns, Jānis. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1951.
- LLVV – *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. 1.–8. sēj. Atb. red. Laimdota Ceplītis, 8. sēj. arī Melita Stengrevica. Rīga: Zinātne, 1972–1996.
- LS – mākslas un senatnes mēnešraksts – žurnāls *Latvijas Saule*. Rīga, 1923–1931.
- LTD – Klaustiņš, Roberts (kopā ar red. J. Endzelīnu). *Latvju tautas daiņas*. 1.–12. sēj. 1928–1932.
- LTT – *Latviešu tautas ticējumi*. 1.–4. sēj. Sakrājis un sakārtojis P. Šmits. Latviešu folkloras krātuves izdevums ar Kultūras fonda pabalstu. Rīga: Valters un Rapa, 1940–1941.
- LVAN – Ēdelmane, Inese, Ozola, Ārija. *Latviešu valodas augu nosaukumi*. Rīga: SIA „Augsburgas institūts”, 2003.
- LVDA – *Latviešu valodas dialektu atlants. Leksika*. Karšu un komentāru autori Bušmane, Brigita, Laumane, Benita, Stafecka, Anna u. c. Rīga: Zinātne, 1999.
- LVDApr. – *Atbildes uz „Latviešu valodas dialektoloģijas atlanta materiālu vākšanas programmas”* (Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1954) *jautājumiem* (pierakstītas 1963. gadā; glabājas LU Latviešu valodas institūtā).
- LVDA mat. – izloksnes teksti, kas ietverti atbildēs uz „*Latviešu valodas dialektoloģijas atlanta materiālu vākšanas programmas*” jautājumiem.
- Lvv – Endzelīns, Jānis. *Latvijas PSR vietvārdi*. 1. daļa, 1. sēj. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1956; 1. daļa, 2. sēj. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1961.
- LVV 1987 – *Latviešu valodas vārdnīca. A–Ž*. Atb. red. Dainuvīte Guļevska. Rīga: Avots, 1987.
- LVV 2006 – *Latviešu valodas vārdnīca. 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumi*. Rīga: Avots, 2006.
- ME – Mīlenbahs, Kārlis. *Latviešu valodas vārdnīca*. Rediģējis, papildinājis, turpinājis J. Endzelīns. 1.–4. sēj. Rīga: Kultūras fonds, 1923–1932.
- Mīlenbahs – Mīlenbahs, Kārlis. *Darbu izlase*. 2. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2011.
- MLVV – *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*. Red. Ieva Zuicena. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2014. Pieejams: <http://www.tezaurus.lv/mlvv>.
- Plāķis – Plāķis, Juris. *Latvijas vietu vārdi un latviešu pavārdi*. 1. daļa: Kurzemes vārdi. Rīga, 1936. (Latvijas Universitātes raksti. Filoloģijas un filozofijas fakultātes sērija, 4, 1)
- RMM – Rakstniecības un mūzikas muzeja krājumu materiāli.
- Rkr. – *Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas* (sākot ar 21. krājumu: Zinātņu komitejas) *Rakstu krājums*. 1.–23. krāj. [Jelgava, Rīga], 1876–1940.
- Sprincis 1988 – Sprincis, Pēteris. *Nīcas Sprinču dzimtas vēsture*. Manuskripts. 1988.
- Sprincis – Sprincis, Pēteris. *Nīca laikmetu griežos*. Liepāja: LiePA, 2008.
- Svent. – *No Sventājas līdz Ancei: Latviešu izloksnes Rietumkurzemes piekrastē 19. gs. beigās / 21. gs. sākumā*. Liepāja: LiePA, 2008.

Concise data about phonetic, word-formation and grammar features of Nīca subdialect

The Nīca subdialect belongs to the Middle Latvian dialect and is featured by the specifics of the Couronian subdialects as well as the Semgallian subdialects.

The subdialect uses two **basic intonations**: drawn intonation (~) corresponding to the drawn intonation used in the three-intonation area – *māja, sēne, dūmi, kaīna, laūks*, and non-drawn intonation merging the broken intonation and the falling intonation used in the three-intonation area, traditionally marked by circumflex (^) that denotes the broken intonation – *lācis, dēle, dzīt, grūst, daīva, gulbis*. Both intonations are with certainty heard in root syllables in the subdialect. There are several words spoken with both drawn and non-drawn intonation in the subdialect, e. g. *čīrkstēt // čīrkstēt, dāvana // dāvana, duōt // duōt*.

Frequently it is difficult to determine the intonation in suffixes and end syllables, sometimes it may depend on the speech pace. A hesitation even in the speech of the same informant may be pretty often observed in those syllables, e. g. in derivatives with the suffixes *-āin-* // *-āin-* (*cērpaiņs // cērpaiņs*), *-īb-* // *-īb-* (*labība // labība*), *-niēk-* // *-niēk-* (*namelniēks // namelniēks*), in case forms of nominals – *gadā // gadā*, in verb forms – *aūgām // aūgām*.

In the prefixes *aiz-*, *ie-*, *nuo-*, *pār-* un *pie-* there appear both non-drawn intonation and drawn intonation – *aizbraūkt // aizbraūkt; iējūgt // iējūgt, iēspiēst // iēspiēst; nuōkārt // nuōkārt, nuōraūt // nuōraūt; pāriēt // pāriēt; piēsiēt // piēsiēt, piēlabināt // piēlabināt*.

In the prefixes *ne-*, *pa-*, *sa-* sometimes is heard a definitely falling intonation marked by grave accent (˘), for instance, in contracted lengths caused by contraction of vowels from two syllables in one syllable: *nēs(m)u //* (also non-drawn intonation *nēsmu*) < *nešmu, nēsi* < *neesi*; if the following syllable begins with a vowel or diphthong: *nēšd, pāaūdze, pāšst, sāaūst, sāšsties*. The falling intonation is now and again heard in derivatives on *jā-*, *ne-* when the following vowel *i* or *u* is merged with *a* or *e* into a diphthong: *jāizdara, jāispurina, nēisnāk, nēustraūkt*; rarely there was attested a diphthong with the drawn intonation as well: *jaīstiēk, nēzgulējis*.

The prefix *uz-* usually has a short vowel *u*, but sometimes there has been heard the drawn, the non-drawn and (if followed by voiced consonants) also the rising-falling intonation marked by semi-circle (ˆ): *ūsceļ, ūziēt, ūskuōž, ūskabināt, ūzgāza, ūzlikt, ūzmaūc, ūzraūt*.

If the syllable root of the headword has the non-drawn intonation, diminutives on *-elis*, *-ele* sometimes have the drawn intonation as well: *draūģelis // draūģelis* < *draūgs, dārželis // dārželis* < *dārzs*.

The **phonetics** of Nīca subdialect is featuring many common phenomena with Standard Latvian and other subdialects of Middle Latvian. The sound system coincides with Standard Latvian, however, there appear several differences in the sound use.

Several quality changes in vocalism characteristic to the subdialect are observed in root syllables:

- before the consonants *b* and *v*, sometimes the vocal *u* is kept: *dubņs, suvēņs, zuve, duj, dujdubenis, dujstuōbrine*;
- the sound *u* is met in many borrowings and foreign words featuring the sound *a* or *o* in Standard Latvian: *culļa – colļa, kuliēris – holēra, šuseja – šoseja, stuīpa – stamīpa*;
- the open sound *ē* resp. *ē̄* has been used consequently a) in the infinitive: *ceļt, dzēst*, b) not seldom in verbs with the auslaut *-ināt*: *cepināt, dēdzināt, ēdināt*, c) in some compounds where the close sound is used in Standard Latvian: *sezdiēna, svēdiēna, dzēlzceļš*, d) in the past forms of the verbs *bēgt* and *degt*: *bēga, dēga*, e) in the prefix *ne-* if followed by *ē* resp. *ē̄* in the next syllable: *nēredzu, nēņesu*. In the present forms of the verb *derēt* both open *ē* and closed *e* are heard: *dēt // dēt*. There appears also open *ē*, *ē̄*, developed from *a* before *r*: *dērināt, sērkanis*;

- the vocal *i* in the verb *pīldināt*.

Compared to the Standard Latvian, different quality of vowels or diphthongs is observed in many cases in suffix syllables resp. non-stressed syllables – sometimes a more ancient vowel of the suffix syllable is kept in the subdialect, or there appear innovations, e. g. the vowel *ɛ* appears in the words *pašeka, ašeka, līdžeka, pātega*; a different vowel appears also in the words *āmars, kļāmbars, lukteris, misenis, muzukants*.

In the subdialect are observed many quantitative changes of vowels resp. diphthongs, e. g.:

- prolongation of *a* and *e* before a tautosyllabic *r* in root syllables resp. stressed syllables: *dārbs, bārgs, sērde, vērgs*; prolongation or diphthongization of *i* and *u* before a tautosyllabic *r*: *cīrpt, izmīrkt, dzīrnas, ziērgs, siērms, gūrkste, kūrkt, štūrmelis, stuōrms, buōrste*;
- vowel shortening in the words *vel, lidz*;
- shortening of long vowels or diphthongs with lean to the next word in the speech flow called proclisis, e. g. in the words *kad-reiz, kuo > ku, vai > va*;
- shortening of the suffix vowel *ī* in the past forms of verbs as well as in nouns derived from them before the consonant *j*: *dariju, pēlnija, adijums, puōstijums*;
- vowel shortening in the suffix *-nīc-*: *degutnica, pavārnica*, less frequently in the suffixes *-āj-, -tāj-*: *liēpajnieki, mācītajs, skuōluotais*;
- prolongation of an ancient short vowel in the adverbs *citūr, visūr, nekūr*.

The loss of monophthongs is observed in suffix syllables, e. g.:

- *u* disappears in forms of the active past participle after *j*: *vareīši < varējuši, saskreīši < saskrējuši*, as well as in the word *kreīms < krejums*;
- *a* disappears in dative singular of masculine definite adjectives and numerals: *mazaim < mazajam, trešaim < trešajam*, as well as in the word *palġs < palags*.

Non-stressed monophthongs sometimes disappear in the root syllable: *paūsarīs < pavasarīs, šuōvkar < šuōvakar*.

There is evidence of anaptyxis characteristic to Semgalian subdialects, i. e. insertion of a short monophthong after the consonant *r*, less frequently after the consonant *l*. In the 1880s, insertion of a normal-length monophthong has been attested in the subdialect (*ilagi, irabe, zirags*), but in the 1970s–1980s anaptyxis has been heard in the speech of a few oldest inhabitants of Nīca after *r* (*sarakani svaraki, barakstītes*), at the end of the 20th century sometimes also with undefined quality of the monophthong (*darʹzs, bēʹns*), or the anaptyxis has not been attested but a not-prolonged monophthong before tautosyllabic *r* was preserved (*varġds, tarġps*).

The diphthong *ai* in the word *paīrīt* may have arisen due to the epenthesis (i. e. insertion of a monophthong).

Differences from Standard Latvian are observed in the vocalism of end syllables:

- in open end syllables, monophthongs are pronounced mostly voiceless, slightly reduced (non-reduced monophthong is kept in the dictionary); in rapid or careless speech, end syllable monophthongs sometimes disappear: *māja > māj^a > māj*;
- monophthongs are weakened, sometimes – in rapid or careless speech – eliminated also in closed end syllables: *svēdiēns < svētdiēnas (kreġkli), tāds < tādas, atraūgs < atraūgas*; short monophthongs frequently disappear in derivatives on *-ītis, -ietis, -ris, -lis*: *kraīpīc < kraīpītis, skruōders < skruōderis, putnēls < putnelis*;
- end syllable monophthongs sometimes disappear also in the present 2nd person plural form of *-ājo-, -ējo-* un *-ōjo-* stem verbs: *duōmāj^t < duōmājat, traūcēj^t < traūcējat, klibuoj^t < klibuojat*.

In nominative singular of *o*-stem words where consonants *m, n, r, l* are following a noise consonant, sometimes the monophthong *i* is inserted between *m, n, r, l* and the ending *s*: *iesmis, putnis, stipris, krēslis*.

Several local phenomena are attested in consonantism, e. g. in borrowings and foreign words with *f* un *h*, the standard sound *f* is replaced by the consonant *p*: *pabriķis, praks, potoreja, pederīte, prišs, dipterīts*; the consonant *h* is quite often eliminated at the beginning of a borrowed

word: *ę̄rmoņikas* < *harmonikas*, *ektārs* < *hektārs*, or it is replaced by *k*: *klōrs* < *hlōrs*, *kromāda* < *hromāda*.

The consonant *c* is sometimes met instead of the standard *s* in the words *pētercīlles*, *cīrups*, but in the word *cukurs* the consonant *s* has been sometimes attested in the speech of the oldest generation: *sukurs*.

Many words with ancient tautosyllabic *n* have been attested in the subdialect, e. g. *aņka*, *bezdeliņga*, *daņgs*, *deņkts*, *laņcīties*, *luņka*, *raņtīt*, *spraņgs*.

The consonant *r* is met in forms where it has arisen due to junction with *j*: *vaŗa*, *veŗi*, *stūŗa*, *dzeŗ*, *speŗ*; also in many words where palatalization of *r* before velar monophthongs is etymologically and phonetically unfounded: *grūta*, *kŗuōkas*, *kŗākt*, *ŗāpāt*.

The palatalized consonant *ŗ* is sometimes attested instead of *s* in nominative and dative singular of *ījo*-stem nouns: *puŗšis*, *Aņŗšis*, *ķiŗŗšis*, *truŗim*.

Several words are used with the beginning consonant *s* or *ŗ*: *stulŗbs* // *ŗtulŗbs*, *smuki* // *ŗmuki*, *spirkts* // *ŗpirkts*, *sviŗpe* // *ŗsviŗpe*.

The consonant *n* is met instead of *ņ* in nominative singular of *ījo*-stem nouns before the ending *ŗ* as well as in the pronoun *viņŗ*: *laūnadziņŗ*, *viņŗ*, the consonant *l* is met instead of *ļ*: *ceļŗ*, *apaļŗ*, *dziļŗ*.

In some cases preservation of the consonants *k*, *g* before palatal monophthongs is observed: *cūkīna*, *māģīna*.

Vocalisation of the consonants *j* and *v* in tautosyllabic position after a short monophthong is observed in the subdialect: *reĩ* < *rej*, *taũs* < *tavs*, *seũ* < *sev*.

Phonetically unmotivated palatalized consonants are attested in many derivatives with the auslauts on *-elis*, *-ele*: *buķelis*, *maiŗselis*, *raģelis*, *krūŗele*. However, there appear also derivatives with these auslauts without consonant palatalization: *meņcelis*, *dadzelis*, *kazele*.

Transformation of *m* into *n* before a following consonant *d* is observed in the words *ciņds*, *dīņdēt*. Now and then the word *stuņda* < *stūnda* is attested.

Assimilation as regards voicing coincides with that of Standard Latvian and other subdialects:

- unvoiced noise consonants become voiced before voiced noise consonants, and vice versa, voiced consonants become unvoiced before unvoiced noise consonants: *abģuģināt* < *apģuģināt*, *palģgdama* < *palķkdama*, *vanaks* < *vanags*, *laps* < *labs*;
- *ln* > *ll*: *meļļs* < *meļņs*, *piļļa* < *piļņa*, *viļļa* < *viļņa*.

The loss of consonants is observed in the subdialect rather frequently:

- **j** disappears 1) after long vowels before consonants a) in monosyllable words: *vēŗ* < *vēŗŗ*, *vāŗ* < *vāŗŗ*, *straũŗ* < *straũŗŗ*, *duŗņŗ* < *duŗņŗŗ*; b) in the auslauts *-ājs*, *-ējs*, *-tājs*: *arāŗ* < *arāŗjs*, *dziēdātāŗ* < *dziēdātāŗjs*, *kalēŗ* < *kalēŗjs*; c) in active past participles: *darīse* < *darījuse*, *atsacīse* < *atsacījuse*; 2) after labial consonants a) in forms of *ījo*-, *ē*- and *i*-stem nouns: *grāvus* < *grāvŗus*, *lēpu* < *lēpŗu*, *guōvu* < *guōvŗu*, *zivu* // *zuvu* < *zivŗu* // *zuvŗu*; b) in 3rd person forms of verbs in present: *grāb* < *grābŗj*; 3) at the word end after long vowels in the 3rd person forms of verbs in present indicative as well as in the 2nd person singular forms in imperative mood: *kŗā* < *kŗāŗj*, *apjā* < *apjāŗj*, *sē* < *sēŗj*, *sarā* < *sarāŗj*; 4) after a short monophthong in the past forms of the athematic verb *būt*: *bi* < *bij* < *bija*, *gā* < *gāŗja*; 5) in collision of morphemes: *vēlukteris* < *vējlukteris*, *vēzuvē* < *vējzuvē*;
- **v** disappears within a word 1) in tautosyllabic position after long vowels: *tēŗ* < *tēŗvs*, *diēŗ* < *diēŗvs*; 2) in the sound cluster *-rv-*: *ciris* < *cīŗvis*, *duŗes* < *duŗŗoes*; 3) in the sound cluster *-lv-*: *cilēķs* < *cīlvēķs*, *gāla* < *gāŗva*; 4) in intervocalic position: *klaũ-ēja* < *klaũvēja*;
- **n** disappears at the word end 1) in adverbs: *ŗuōdiē* < *ŗuōdiēŗ*, *pēŗ* < *pēŗŗ*, in the particle *viē* < *viēŗ*; 2) after diphthongs in the 2nd person singular forms of imperative mood resp. 2nd person forms of verbs in present indicative mood: *aũ* < *aũŗ*; 3) in vocative forms of deminutives from *o*- un *ā*-stem nouns formed by the suffix *-īŗ-*:

dēlī < *dēlīn*; 4) in collision of morphemes: *ciēmāte* < *ciēmāte*, *jaūmāsa* < *jaūnmāsa*; 5) in the word *bērs* < *bērns*;

- **ŋ** disappears in the pronoun *viš* < *viņš*;
- **r** disappears 1) at the end of monosyllable words: *a* < *ar*, *ga* < *gar*, *i* < *ir*, *ku* < *kur*; 2) in collision of morphemes in the adverb *a-viēn* < *aŕ-viēn(u)*;
- **d** disappears 1) at the end of monosyllable words: *ta* < *tad*, *ka* < *kad*; 2) in the adverb *taga* < *tagad*;
- **t** disappears 1) before *p* in the adverbs *apakaļ(u)* < *atpakaļ(u)*, *aka(l)* < *atkal* or *atkan*; 2) in the particle *kaūt* > *kaû*;
- **m** disappears in the adverbs *pruôjā* < *pruôjām*, *gaŕā* < *gaŕām*;
- **l** disappears in the word *vêl* > *vê*.

A consonant cluster at the word end disappears in the words *vaī* < *vaīrs*, *šu* < *šurp*.

The loss of various consonants is observed in collision of morphemes: *lap-rât* < *lab-prât*, *Laūgaļi* < *Laūkgaļi*, *cūgaņš* < *cūkgaņš*, *saūzeme* < *saūszeme*.

Addition of the consonant *s* is attested at the word beginning before the consonants *t*, *p*, *k*: *stiēgelis* < M. H. German *tēgel*, *stuôveris* < *tuôveris*, *spīķis* < *pīķis*, *spederines* < *pederines*, *skoste* < *koste*.

Insertion of the consonant *t* in the sound clusters *-ns*, *-ņš* is sometimes heard in the speech of the oldest generation: *ciēminc* < *ciēmins*, *graūdiņč* < *graūdiņš*.

Insertion of the consonant *k* is attested in the words *dziķsla*, *kulkstīt*.

Insertion of the consonant *j* is sometimes attested in the word *nejīēt* < *neiēt*.

Alteration of voiced and unvoiced noise consonants at the root end is observed in many words: *kviēkt* // *kviēgt*, *buôte* // *buōde*, *tik* // *tig*, *kņubu* // *kņupu*, at the word beginning: *pudele* // *budele*, also *butele*.

There appear some other alterations in the articulation manner as well, e. g. *dl* // *gl* (*sędli* // *sęgli*), *dn* // *gn* (*mednis* // *męgnis*).

From the **word-formation** angle, groups of derivatives containing (beside standard words) also several words characteristic to the Southwestern Kurzeme subdialects have been attested in the Nīca subdialect:

- cow names formed by the suffix **-aļ-**: *Uôtaļa*, *Sęstaļa*, *Dūmaļa*, also other nouns: *briēdaļa*, *vataļa*, *piŕkaļas* (also *piŕkali*), *smīgaļa* (also *smīgala*);
- derivatives with the suffix **-ān-** mostly are denoting a big, old, with negative features endowed human being or animal, or a big object: *drickāns*, *klaŕmzāns*, *krapāns*, *maūŕāns*, *capāns*, *rikāns*;
- names for children, body parts, small objects derived by the suffix **-el-** and usually expressing diminutive meaning: *ganelis*, *bullelis*, *kuŕmpelis*, *daŕmbelis*, *namelis*, *mašīnelis*;
- house names, also family names formed by the suffix **-ēn-**: *Krūzēni*, *Diŕnēni*, *Mūrēni*, *Paūžēni*, *Puôdēni*;
- names for places where sth. is present in abundance formed by the suffix **-ien-** from nouns: *bērziens*, *skaīdiens*, *čūksliens*, *kuītiens*, the derivative *kājiens*, names for certain places formed from adjectives and adverbs: *svešiene*, *turiena*, names for abstract notions: *agriene*, *jaūniene*, *maziene*, deverbal nouns: *sasitiens*, *šāviens*, *švilpiens*;
- the suffix **-ij-** is met within plant names: *ālavija*, *cikuorijas*, *zēļpija*, adjectives: *sālijs*, some toponyms: *Akmenija*;
- agent nouns, names for other persons or objects derived by the suffix **-iķ-**: *gābiķis*, *mediķis*, *jaūniķis*, *knaībiķiši*, *puđiķis*, *puŕciķis*;
- plant names formed by the auslaut **-ine** (also **-ene**): *glāzine*, *kalvoine*, *tītarine*, insect and animal names: *lapsine*, *mūķine*, *briēdine*, names for persons: *ķēķine*, *vecine*,

vedējine, kal̄pine, names for objects: *bastine, miřmine, jērine, baraņķine, kvaūķine, divzarine*, name for a disease: *blusines*, toponyms: *Maīķines, Buļline, Grīslīne*; plant names formed by the auslaut **-inis**: *mežinis, rācinis*, names for objects (working tools): *bradinis, křuōcinis, pakulinis*; representants of the oldest generation are sometimes using derivatives formed on **-ine, -inis** in attributive function as well: *vecine aīta, perine vista*;

- diminutives formed by the suffixes **-īn-**, **-in-**, **-iņ-**: *māsīna, bļūōdina, gūžinas, kumeliņš, diēdzinš*;
- names for objects formed by the suffix **-kl-**: *bruceklis, dēdeklis, uzkuēklis, riēdīkla*;
- names for things or objects derived by the suffix **-ksl-**: *dzeřuokslis, greřmuokslis, kārtākslis, dařvākslis*;
- names for objects formed by the suffix **-tuō-**: *braūktuē, meřtuē, riēstuēvis*, also names for places: *aūgtuē, dziņtuē*;
- names for persons and agent nouns formed by the suffix **-ul-**: *bruzdulis, muřmulis, teřmulis*, family names: *Cibulis, Bārdulis*, plant names: *siřmulis*, object names: *spruņgulis, rituls, vizulis*;
- the suffix **-ūz-** is met in some names for human beings: *cēřūzis, glēmūzis*;
- cow names derived by the suffix **-už-**: *Piřmuža, Cētuža, Piēkuža*, also women's names: *Aīnuža, Maīguža, Katruža*.

Beside adjectives with the auslauts **-ains, -aina**, there are also adjectives with the auslaut **-ainis**, feminine **-aine**: *ragainis* (tekulis), *rūtainis* (raksts), *kņuburaine* (dziņa), *spuņdaine* (galddrāna); the substantivization of these adjectives is observed as well: *bēķainis, kulainis, cēķulaine*. Beside derivatives on **-ain-**, also synonyms on **-uot-** are formed quite often: *cēřpuots, spaļuots, tārpuots, vēļēnuots, villuots, zābakuots, asiņuots*.

Adjectives formed by the suffix **-uoj-**: *miļtuōjs, tārpuōjs*.

Adjectives formed by the auslaut **-īdze** indicating that sth. endowes what is included in the meaning of the basic word – a noun – as a characteristic feature or mark; sometimes they are substantivated: *kaūnīdze* (meita), *kumelīdze* (ķēve), *guņnīdze* (sieva), *piēnīdze* (guove), *suvēnīdze* ‘sivēnmāte’.

There occur several compounds formed with a metonymic meaning transformation: *baļtvēdere, cetrkājis, jēlaūsis, jēlnaģis, ķupaūse*.

An extensive group consists of compounds with **-mala, -male, -malis**: *grāvmala // grāvmale // grāvmalis, jūrmala // jūrmale // jūrmalis*.

From the **morphological** angle, several differences in the use of noun stem forms appear in the subdialect. For instance, a variation of the following stem forms is observed – of *o-* and *ījo-* stem forms: *papīrs // papīris, diļbs // diļbis, mugurkaūls // mugurkaūlis*, of *ē-* and *ā-* stem forms: *tiņte // tiņta, pīpe // pīpa, reīze // reīza, balaņda // balaņde, caūna // caūne, lapsa // lapse, vaīna // vaīne*, of *ā-* and *o-* stem forms: *meņca // meņcs, taka // taks, uōsta // uōsts, žuřka // žuřks*, of *ē-* and *ījo-* stem forms: *apruoce // apruocis, ēļkuonis // ēļkuone, dēlis // dēle, ēřkulis // ēřkule, pēlis // pēle*.

Transition of *i-* stems into *ē-* stems is widespread: *ace, aūse, guōve, klēte, piřte, siřde*.

Differences from Standard Latvian are observed in the declension of consonant stems, forms of other stems are used often in parallel – nominative singular: *akmens // akmeņs // akmenis, asmens // asmenis, rudens // rudenis, ūdens // ūdeņs // ūdenis*; genitive singular: *akmeņa // akmens, asmeņa // asmens, rudeņa // rudens, ūdeņa // ūdens, zibeņa // zibens*.

Alongside of words present in Standard Latvian, also the masculine names *kāsus* ‘klepus’, *vadus* ‘vads (zvejas rīks)’, *žagus* belong to *u-* stems in the subdialect, likewise the feminine names *dziřnus, peļus, ragus* (obsolete in Standard Latvian).

Several ancient case forms have been attested in the subdialect:

- the ancient dative singular form of (*ī*)*ā-*, *ē-* and *i-* stem nouns with the ending **-i**: *viēni māsi, savi pādīti, gudri māti, klēti*; the dative singular form *viņi* of the pronoun

viņš has been fixed in a subdialect notation at the beginning of the 21st century (Svent.);

- locative singular forms of *i*jo-stem nouns with the ending *-ē*: *grāpē, kambarē, ķēķē, šķīvē*;
- instrumental plural forms of (*i*)o- and (*i*)jo-stem nouns with the ending *-is*: *dzīvojo pilīs vaigis, a garis nagis, [aste] isiēt uz divīs žuburis, ķēkatas atbraūca ar vēzumīnis, ar miēzis, ar rudzis, ar kumelīnis*.

Rests of the ancient dual – the nominative-accusative form ending on *-i* (it is used as a rule when a substantive represents a name for time or measurement unit expressed by numerals from two to nine) – have been attested now and then: *sadalīt uz četri, piēci daļi; turi tuō maīsu ar abi ruōki ciēti!; kādi septiņi lizdi; cūkumātes turēja divi gadi*.

Alongside of comparative degree forms of adjectives created with the suffix *-āk-*, the use of the particle *juo* with a comparative degree, less frequently with a positive degree is sometimes observed in the speech of the oldest generation: *juo mazāki, juo liēlāki, juo gaŗi*.

In the 1970s–1980s, some representants of the oldest generation remembered that in the turn from the 19th to the 20th century were heard dative plural forms of the pronouns *mumis, jumis* as well as indeclinable forms of the possessive pronouns *mana, tava, sava*.

Many ancient forms have been preserved as well as innovations have arisen in the verb conjugation.

In the 1st person singular of the verb *būt* in present, alongside to the form *ēsmu* they use the form *ēsu* created after the pattern of *o*-stems; the 3rd person form *irād*, less frequently *iraid, ira, irā* has been heard; alongside of the 1st and 2nd person plural forms *ēsam, ēsat* – in the speech of the oldest generation also *esim, esit*; in the 3rd person present – also the negative forms *nev, neŗ, neŗa, nava, nevā, nevād*.

Partial preservation of present *i*-stem verbs has been attested: *gulu // guŗu, sēdu // sēŗu, gribim // gribam, redzim // reŗzam*. Several forms of *i*-stem verbs resp. participles are encountered in folk-songs, e. g. *gulim, gulims, gavilim*.

The (*i*)o-stems of verbs with *au* in the root are rather frequently conjugated like *no*-stems: *aūn, kaūn, blaūnu, kraūnu*.

In the subdialect, a hesitation between *o*jo- and *a*jo-stems is observed: *daņcuot // dancāt, klejuot // klejāt, miŗluot // miŗlāt, nagluot // naglāt*; the use of *a*jo-stems parallel with *o*jo-stems is characteristic as well: *drīvāt // drīvēt, lādāt // lādēt, rīvāt // rīvēt, skrūvāt // skrūvēt*.

A large group is formed by verbs with the auslaut *-ināt* where appear also many diverse dialectal words as regards their origin and semantics: *dricināt, kubināt, ķirināt, pāpināt, sitināt, skuŗbināt, ūlināt*.

Some differences are observed in the use of verb past forms, for instance, there appear forms of past *ē*-stems: *āŗe, cēlēŗ, kave, nese, smēle, vede*; past forms with *-avā-* have been attested from time to time: *baŗava, ūŗepava*, in folk-songs also *atliŗava, nuolūkavu, nemielava*.

Insertion of the reflexive element *sa* (less frequently *s*) between prefix and verb root, not seldom also addition of the reflexive element at the verb end, has been attested in the speech of representatives of the oldest generation: *apsaŗēŗbties, atsalaŗst, iesarasties, izsatuoņāŗties, sasadzīēdāŗties, uzsavāŗkties, iesklusāŗties*.

Beside forms of conditional mood on *-tu*, the 1st person plural forms on *-tum*, less frequently *-tūm*, have been still heard in the speech of Nīca inhabitants of the oldest generation: *darŗtum, turēŗtum, dabuŗtūm, iēŗtum // iētūm*.

The most adverbs are phonetic or morphological variations of the Standard Latvian adverbs: *ieblakām, kāmēŗ // kāmēŗt, maŗ, pirmāk, rikŗum, aūkst, brīŗus, gaŗā, kāŗum*.

Some phonetic changes in comparison to the Standard Latvian are observed in the use un prepositions (and prefixes), e. g. *āz (āz-, seldom az-) (āzaūŗt, āzŗure, āzŗāze, azbaŗŗ // āzbaŗŗ, āzŗist) // aiz; bes (bes raŗiem, bes apstāŗanāŗ, besnaŗŗe) // bez; is- (isluoŗbīt, ismeŗklēŗt, isriēŗdīt, isēŗdināt, isirŗgalis) // iz-: uoz (uoŗz-, ūz-) (uoŗz riŗkiem; ūzņest) // uz, uz-*.

The prepositions *nuo* and *pie* require the genitive case in singular and (unlike Standard Latvian) also in plural: *nuo māŗu, nuo rāŗeŗnu, pie aūŗŗu, pie bēŗnu*.

The use of the preposition *piê* instead of *pêc* in final meaning is observed: *nuogāja piê maizes; braûkt piê zuvu.*

The conjunctions *i* 'and', *abar* 'but', *adar* 'or' and the particle *neba* have been attested now and then.

About Nīca subdialect, see also the following sources: Bušmane 1981, Bušmane 1989 (1); Bušmane 1989 (2); Bušmane 2011; Bušmane 2017; Etn. 1892; Etn. 1894; LVDApr.; LVDA mat.

Guide to the Dictionary

I. The Dictionary of Nīca Subdialect basically comprises all words and word groups noted in the subdialect in the 1970s–1980s and from 2011 onwards. Many other sources have been used that are featuring several lexemes not fixed in the beforementioned subdialect notations; these sources have been used mainly for explanation of word semantics, less frequently for illustration of their use. For instance, the Dictionary includes words and word groups from responses to the questionnaires of the Vocabulary part of the "Material collecting programme for the Latvian Dialectological Atlas" noted by Benita Laumane in 1963, as well as from her monographs and from materials recorded by students at the former Liepāja Teachers Training College (now Liepāja University) as their practical work in dialectology. Information about certain words was obtained from a diploma paper prepared by Māra Dinne, student at the Latvian (State) University. The Dictionary comprises vocabulary featured in the folk-songs recorded at Nīca as well, usually to illustrate the use of a particular word.

Reference to a word included in the "Latviešu valodas vārdnīca" [*Lettisch-deutsches Wörterbuch*; ME] by Kārlis Milenbahs, Jānis Endzelīns and Edīte Hauzenberga-Šturma or its supplements [EH] is provided in cases, if the respective word has not been attested in subdialects at the 2nd half of the 20th century. Then the explanation mentioned in ME or EH is presented after dash (–); if the explanation is given in German, the translation into Latvian and a reference to the source has been added in round brackets, e. g. **čāčis – die Kartoffel (in der Kindersprache) (kartupelis (bērnu val.))**. (EH I 261)

From the material collected in the subdialect, the dictionary does not include as separate entries:

1) verbal nouns with the auslaut *-šana* if they have only processual meaning and no other meaning(s) have been fixed in the subdialect;

2) verbs with the prefix *ne-* if they have only negative meaning and no other semantical or usage-bound features (derivatives with this prefix may be included in the illustrative text to the respective headword);

3) regularly formed diminutives of nouns (samples with them may be found under the respective headword; diminutives are sometimes included in the entry head in cases when synonymic forms are present, see for instance **ace, cūka**; diminutive forms are mentioned in a separate entry in cases when the word is used only in the diminutive form: **bezdēligactiņa**; diminutive forms referring to different words are treated as separate entries, e. g. **čāūmala** and **čāūmalīte**);

4) several borrowings used in the special terminology (e. g. of fishery, cattle-breeding) at the 2nd half of the 20th century.

Participles are usually included in the entry of the respective verb. In separate entries are shown those participles which have many meanings in the subdialect, e. g. **ēdams, -a 1. Divd. → ē s t (1). 2. parasti ar not. gal.; adj. noz. Tāds, ko var lietot uzturā. 3. biežāk ar not. gal.; subst. noz. Pārtikas produkti; ēdiens. 4. parasti ar not. gal.; adj. noz. Tāds, ko izmanto ēdot.**

Many proper names have been included – personal names and hypocoristic names characteristic to the region at the end of the 19th and the beginning of the 20th century, animal names, titles of celebrities, place-names. They are included mostly in cases when they also have functions of proper names or are elements of fixed word groups.

To be added that respecting the fact that the subdialectal material recorded in the 1970s–1980s has been verified and supplemented only partially in the last decade and is fixed mainly in the speech of the representants of the oldest generation, the dictionary comprises entries featuring the oldest variant name or form of a word, or without mentioning of the primary meaning although they are not at all unknown at present.

II. Vocabulary is presented in the entries arranged in alphabetical order. In many cases words are combined in nests. As nests are presented preferably

1) phonetic, word-formational and morphological variations of words (however, their combination in nests is not consequent because variant names may not seldom feature also semantic, stylistic or further peculiarities): **glāza, glāze, glāzs; dañcāt, arī dañcuot; bezdeliņa, bezdelīga** (if the variant names included in the entry are alphabetically more distant, a reference entry is provided); **cērpains, -a, arī cērpuots, -a**. Sk. *cērpains*. (To be added that phonetic and morphological variations are frequently characteristic to borrowings, e. g. **ēr̄mūņika(s), ērmūņika(s), ērmōņika, ērmōņika, ērmuōņikas.**);

2) names for masculine and feminine persons: **dakteris** m., **daktere** f.;

3) masculine and feminine forms of adjectives, flexible pronouns, numerals and participles: **bass, -a; astuotais, -a, retāk astuots, -a; cits, -a**.

Homonyms are presented in separate entries: ¹**birze** (small wood of birches (rarely of other trees); a birch growth); ^{II}**birze** (marking of sowing zone in the field).

III. Results of lexicological and lexicographical analysis of each word are included in the entry that has the following elements:

1) the headword (in morphologically phonematic spelling, the so-called transferred form in bold italics),

2) reference to the part of speech (usual letters),

3) reference(s) to restriction in word use (at polysemic words, if not referring to all meanings of the word, they are added to the respective meaning – usual letters),

4) explanation of the word meaning (in bold),

5) illustrative text (in italics),

6) fixed word groups (in bold italics): word-group names after □, similes and phraseological units after ✧ with an explanation (usual letters) and illustrative text (word groups that cannot be easily referred to one definite meaning are presented at the end of the entry in a new line).

IV. The headword is followed by a reference to the part of speech. Unlike in the published Latvian subdialectal dictionaries (respectively, Dictionary of Ērģeme Subdialect by Elga Kagaine and Silvija Raģe, Dictionary of Kalupe Subdialect by Antoņina Reķēna and Dictionary of Vainiži Subdialect by Eduards Ādamsons and E. Kagaine), in the Dictionary of Nīca Subdialect the headword is not followed by its grammatical forms as usual.

The headword is not followed by case forms because they usually coincide with that of the respective stems in Standard Latvian. They are mentioned (sometimes with addition of a reference to gender) in cases when words of different stems are combined under one headword, e. g. **drāte, arī drāts, ģen. drātes, arī drāta, drāts; debesis** dsk., f., retāk **debess** vsk., f., m.

There is no reference to the older forms characteristic to the subdialect as well: to dative singular form of the (*i*)ā-, ē- and *i*-stems ending in *-i*; to instrumental plural form of (*i*)o- un *i*jo- stems ending in *-is* (about this, see the survey on subdialectal features).

To substantives appearing only in the genitive form, the following reference is given: **divzaru** ģen.; nelok. A reference to the case form is provided also in cases when a certain case form has been used to express particular meaning: **desmits...** 2. dsk. dat., instr.: *desmitiem, desmitām*. The reference to the use of an adjective (in a particular meaning) with the definite ending is provided as well: **gaīš** .. 2. m.; ar not. gal.; subst. noz. **Zalktis**.

If the use of pluralia tantum has been attested also in singular form in parallel to their use in plural form, both number forms are shown in the entry head: **drabas, reti vsk. draba; ekseļi, reti vsk. ekselis; drēbuļi, retāk vsk. drēbulis; drāgas, arī vsk. drāga, reti drāgus**. The reference vsk. (sg.) or dsk. (pl.) now and then was given also in cases when a more frequent use of one or another number form is observed, the more frequently used form indicated first: **duļļi, vsk. duļļis**.

Like with other adjectives, the feminine form is mentioned also for derivatives with the auslaut *-ains*. However, if only masculine nominative plural form ending in *-aiņi* is present in the text, the nominative singular form cannot be reproduced with certainty – it may have the auslaut

-aiņš or -ainis. Therefore in those cases (if parallel forms are present) only the plural form is mentioned: *gulbains*, -a, dsk. *gulbaini*, -as, arī *gulbaini*. In the case of unique derivatives, the masculine singular form with uncertain auslaut indicated by regular (not italicised) letters is shown in the entry head: *gāldainis*, dsk. *gāldaiņi*.

In some cases, with the aim to draw attention to ancient subdialectal features rarely attested in the 1970s–1980s in the speech of representatives of the oldest generation, the headword is followed by the obsolete form (if attested) which is mentioned also in a separate reference entry. For instance, substantives derived with the prefix *aiz-* are followed by derivatives with *āz-* or *az-* as well: *aizkrāsne*, novec. *azkrāsne*; *azkrāsne*. Sk. *aizkrāsne*; *aizbaŕs*, novec. *azbaŕs*, arī *āzbaŕs*; *azbaŕs*, arī *azbaŕs*. Sk. *aizbaŕs*. Sal. arī *āzdaŕs*, *āzdure*, *āzgāze*, *āzkuŕs*, *āzmugure*, *āzraŭks*, *āzuōdere*. Verb forms with the more ancient prefix are not indicated in the entry head; if they have been attested in the subdialect, they appear only in illustrative text.

The entry head includes also reflexive forms of verbs with insertion of the reflexive element *sa* (less frequently *s*) between prefix and root: *aizkabināties*, novec. *aizsakabināt*; *aizsakabināt*. Sk. *aizkabināties*. If only a verb with insertion of the reflexive element has been attested in the subdialectal material, it appears in a separate entry with meaning explanation and illustrative text: *apsakrāģēties* v.; novec.

V. The entry in the Dictionary of Nīca Subdialect habitually includes several references to use restrictions of certain words, as well as their stylistic delineation. As the gathered material refers to the period from approx. last two decades of the 19th century until nowadays, it is difficult to be differentiated if viewed chronologically. Therefore, the Dictionary does not include references to the use of words or forms in the speech of the representants of a particular generation, however, if a word has been attested only in the speech of the representants of the oldest generation in the 1970s–1980s, it has been added a reference novec. (obsolete word or form). The reference vēst. (historical) gives evidence of the historical changeability of the vocabulary.

The reference lit. (standard form) is added in limited quantities because many standard words which entered the subdialect in the first half of the 20th century, in the last decades are present in the speech of different generations.

The question of inclusion of stylistic references in the dictionary is problematic as well because the word stock related to diverse social layers and groups, to representatives of particular professions is not widespread and its use may be different if viewed stylistically. It is not seldom revealed by the illustrative text. To this group belong, for instance, non-standard Germanisms that once (mostly by mediation of manor servants) appeared also in the everyday speech of the rural people. Some of them continue their existence in the speech of the representants of the oldest generation but usually are stylistically restricted and not used in neutral meaning in the speech of the middle and younger generation. As to the stylistic references, such as niev. (slighting shade), hum. (humorous) and mīlin. (endearing shade) are included in the "Dictionary of Nīca Subdialect" most frequently.

References to the time, frequency, stylistic restriction of the use of a word appear in the illustrative text, and sometimes they are contradictory as well. This may be explained, for instance, by the memory specifics of the informant, its individuality, some everyday-life factors. Such references have been kept in the dictionary because they may give evidence e. g. of the mode of life of the informant, his / her perception, attitude to the neighbouring people and happenings.

To be added that in many entries (especially for illustration of prefixally formed verbs) has been included only one or two text fragment(s) in some cases giving proof of the infrequent registration resp. use of the word as well as of the fact that this word was not attested in the subdialect during the last decades.

VI. The relatively independent components of word semantics have been considered the meaning of a word. At polysemic word they are indicated by Arabic numerals. The word meaning

frequently has been split in more detail, indicating also shades of the word meaning that are shown either under explanation of the respective meaning after a semicolon, or separately after the parallel symbol (//). If many meanings have been attested for word groups, similes or phraseological units, they are indicated by small letters: □ *nuo dabas* – a) no dzimšanas. [...]. b) bez cilvēka līdzdalības.

The most explanations include direct information about the respective phenomenon, object, activity or feature. In some explanations, a reference is given to another word where more perfect semantic information can be found. At nouns derived by the auslauts *-ība*, *-iens*, *-šana*, *-ums* (primary meaning) a reference to the basic word is given, e. g. *gudrība* subst. **Vispārināta īpašība** → *gudrs*; *griēziens* subst. **Vienreizēja paveikta darbība** → *g r i ê z t (1)*; *gruzdums* subst. **Rezultāts** → *gruzdēt*.

Taking into consideration that the informants mostly were older people and during their course of life have occurred several changes in the social order, the material and spiritual culture as well as in the language, in many cases there has been stated that explanations of particular words resp. their variant names differ in subdialect notations. Additionally, many words attested in the 1970s–1980s have not been fixed in the last decades. Therefore, it was not possible to specify their semantics. But now and then these words are included in the dictionary because they may give evidence about non-actuality of the respective phenomenon in our times when the word meaning eventually has no longer been kept in the memory of the informant, and about dynamics of the word semantics (cf. e. g. *ceļderija* and *cīlderija*).

For explanation of dialecticisms, there has been used either a semantically equivalent word of Standard Latvian or a describing philological explanation, less frequently, a short ethnographic description. The explanation of names for plants, birds and animals was sometimes supplemented with the appropriate Latin name.

For words common with Standard Latvian, meaning explanations usually have been taken from the "Dictionary of Standard Latvian" (LLVV) or the "Dictionary of Modern Latvian" (MLVV), less frequently from the "Dictionary of Latvian" (LVV 1987, LVV 2006).

In cases of failure to point out the word meaning, a question mark is given instead of the explanation. It was provided also in cases when the meaning explanation may be not precise, and after illustrative text if its contents may be dubious.

VII. Fixed word groups are included in the entry of each component. If connectible to a certain meaning, they are represented after the illustrative material of this meaning (preceded by □ or ✧). Word groups to be hardly attributed to a particular meaning of polysemic words are represented at the end of the entry in a new paragraph (e. g. *iēt, galva*).

VIII. Samples in the illustrative text are separated by a slash (/). Text fragments not revealing essential subdialectal features but offering information about the object (e. g. its raw material, form or application) have been included pretty often. They not only reveal the meanings of a word but sometimes also include references, for example, to its distribution and use in the speech of different generations.

In cases when the informant has eliminated a part of the sentence or replaced verbal expression by mimic or gestures, and when subdialectal text has been shortened eliminating its part not directly related to explanation of the particular meaning, a supplement in square brackets, regular letters has been added to the illustrative text (not understandable without it).

IX. The headword, fixed word groups, phraseological units and illustrative material is presented in traditional Latvian phonetic transcription that (unlike Standard Latvian) reflects the pronunciation of *e*, *ē* in differentiated ways – close sound, e. g. in the words *ezis*, *ceņkle*, *mēle*, and open sound, e. g. in the words *dēguns*, *dēls*, *ēna*, as well as the pronunciation of *o*: short vowel *o*, e. g. in the word *bloks*, long vowel, e. g. in the word *mōls*, or diphthong, e. g. in the word *uōla*. (To be added that in the subdialect frequently appear variant names with short or long vowel, or diphthong: *boja* and *buōja*, *lōze* and *luōze*.)

Considering that in Nīca subdialect the same vowel and consonant phonemes are present as in Standard Latvian, the headword reflected in morphological-phonematic spelling in many cases corresponds to the standard form of this word, e. g. *drāna, badīt*.

To facilitate the comprehension of text contents, phonetic transcription has been simplified in many cases. In the dictionary has not been shown the weakened pronunciation of vowels in open end syllables observed in the subdialect (that is reflected by a small letter of the respective vowel written at the upper line of short letters), in these cases there appears a normal size letter.

There are some deviations in sound designations as well. For instance, the affricates *ʒ* and *ʒ̣* are not shown, they (like in Standard Latvian) are written as *dz, dž*.

Non-syllabic *i* designated by *ᶦ* in the phonetic spelling is not reflected (replaced by consonant *j* in the dictionary), likewise non-syllabic *u* designated by *ᶘ* in the phonetic spelling (replaced by consonant *v*). The use of velar sound *ŋ* before consonants *k* and *g* is not indicated (in the words *añka, dañgs, luñka, spraņgs*).

Reflecting the real pronunciation of consonants and consonant clusters, assimilation and fusion is indicated in the illustrative text: *staps < stabs, draûks < draûgs, actât vai acstât < atstât, iskust < izkust, uššaût < uzšaût*, also the sound fusion *ts* and *ds*, e. g. in the words *cic < cits, galĶ < galĶds*.

Palatalized pronunciation of the consonant *r* is indicated (*grūti, rukata*).

To facilitate the perception of the text, the length resp. semi-length of consonants is not indicated, e. g. in the words *lapa < lap:a, reti < ret:i*.

The syllable margin is marked by a hyphen in cases when it is necessary for identification of the sounding of a word, e. g. *ne-isejama*.

Second or third syllable stress is shown in the entry head, e. g. *acu-mirkļis; daž-dažāds*.

As for the headword, fixed word groups, similes and phraseological units, intonation usually is marked only in the root syllable except some cases when for instance no variations have been observed in the suffix syllable of the particular word. As the variability of intonations in prefixes and suffixes is characteristic to the subdialect, usually it is not reflected in headwords – they are presented without intonations, except for cases when no versions of intonations have been attested. Intonational differences of these syllables are revealed in the illustrative text. To be added that several references to variations of intonation in subdialects from Southwestern Kurzeme can be found in linguistic literature (cf. e. g. J. Endzelīns. *Latviešu gramatika*, pp. 41, 42; A. Ābele. *Filologu biedrības raksti*, Vol. 3, p. 41).

Several linguistic or subdialectal features are not reflected in the headword:

1) assimilation of voiced / voiceless consonants: *aizskriēt > aisskriēt; atstâstīt > actâstīt; baŗgs > baŗks*,

2) voiceless affricates *c* and *č* that are produced in the pronunciation in juncture of stem and ending morpheme: *balĶs > balĶc; guōds > guōc*,

3) insertion of vowels (e. g. of the sound *i* in nominative singular of *o*-stems if the ending is preceded by a noise consonant or its combination with *l, m, n, r*): *kakļs > kakļis; krēsls > krēslis*,

4) transformation of the auslauts *-tājs, -ājs, -ējs* to *-tāš, -āš, -ēš*: *brūkļenājs > brūkļenāš; dzêrējs > dzêrēš*,

5) loss of consonant palatalization before *š* in nominative singular of *īo*-stems: *ceļš > ceļš; apaļš > apaļš*.

Sounds or syllables frequently disappearing in the subdialect are usually shown in brackets in the headword: *a(t)pakaļ, bŭ(v)mēstars*.

Irregular phonetic changes, for instance irregular qualitative change of a vowel, diphthong or consonant, sound insertion, addition, epenthesis, are shown in the headword: *ašeka, seŗkans, paŗrīt, čŭcis, stiēģelis*.

Abbreviations

adj.	–	adjective
adv.	–	adverb
akuz.	–	accusative case
c.	–	stem
comm.	–	noun of common gender
dat.	–	dative case
dem.	–	diminutive
divd.	–	participle
dsk.	–	plural
eif.	–	euphemism
etn.	–	(a word appearing in) ethnography
f.	–	feminine
folkl.	–	(a word appearing in) folk-lore
gal.	–	ending
gs.	–	century
ġen.	–	genitive case
hum.	–	humorous
instr.	–	instrumental case
interj.	–	interjection
iron.	–	ironically
jaun.	–	newer (variation or form)
komp.	–	comparative degree
konj.	–	conjunction
lamuv.	–	term of abuse
lit.	–	standard form
lok.	–	locative
m.	–	masculine
med.	–	(a word appearing in) medicine
mil.	–	(a word appearing in) military sphere
mīlin.	–	endearing shade
mit.	–	(a word appearing in) mythology
nelok.	–	undeclinable word
nenot.	–	indefinite (ending)
niev.	–	slighting shade
not.	–	definite (ending)
novec.	–	obsolete word
noz.	–	meaning
num.	–	numeral
okaz.	–	occasional word
pag.	–	past
pārn.	–	figurative (meaning)
part.	–	particle
pers.	–	person
poēt.	–	poetical shade
pozit.	–	positive degree
prep.	–	preposition
pron.	–	pronoun
refl.	–	reflexive
rel.	–	(a word appearing in) religion

sal.	– compare!
sar.	– in conversation (with)
simb.	– symbol
sk.	– see!
subst.	– noun
sugasv.	– common name
superl.	– superlative degree
t. s.	– so called
u. c.	– and others
u. tml.	– and similar (ones)
v.	– verb
var.	– variety (in Latin names of plants)
val.	– in the speech
vēst.	– historical
vienk.	– slang
vok.	– vocative case
vsk.	– singular

Symbols

~	– drawn intonation: <i>drēbe</i>
^	– non-drawn intonation: <i>diēna</i>
`	– falling intonation: <i>nēsi</i> (< <i>neesī</i>)
ˆ	– rising-falling intonation: <i>ūzlikt</i>
•	– syllable accent: <i>tikpat</i>
–	– syllable margin: <i>kā-īna</i>
^I _{II}	– (Roman numeral before headword) indicates a homonym: ^I <i>gaŗs</i> , ^{II} <i>gaŗs</i>
→	– within explanation of word meaning points to relation with another word of the same root (shown spaced out): <i>gruzdums</i> subst. Rezultāts → <i>g r u z d ē t</i> .
/	– separates samples in the illustrative text
//	– separates shades of word meaning; (in the Guide) points to parallel forms and variant names
(?)	– after an explanation of word meaning marks that this explanation may be not precise; after illustrative text indicates that its content may be dubious
‘?’	– instead of explanation of word meaning indicates that the meaning of this word is unknown
>	– turned into
<	– originates from
[ ]	– separates explanations and supplements within illustrative text
[..]	– points to an omission in the cited sample
□	– indicates that a fixed word group (word-group name) follows
◇	– indicates that a simile or phraseological unit follows
:	– after a headword, indicates that this word appears in a fixed word group
‘ ’	– marks the word meaning (in the subdialect description)
–	– separates a word-group name, simile, phraseological unit from the explanation of its meaning

P

¹**pa**, arī ¹**par** prep. 1. ar akuz. **Norāda uz vietu, virsmu, kur (kas) virzās, tiek virzīts.** *ka viņam [tas ir, zirgam] liēk gaŗ vagu, ta viš iēt gaŗ vagu. uņ, ka viņam liēk iēt pa vagu, ta viš iēt pa vagu. / isiēdama, tu māsīna, jeņ skujiņu ruōcīnā. citu diēnu tu atnāksi pa skujiņas biruminu. / [plostus] pa straūmi laīda pruōm uz eŗeru. / senāk braūca pa eŗeru ziēmā uz Liēpāju. / bēŗni laīvā vizinājās paŗ ūdeni. / kam labas sietavas – aiz galda vadzis, kam kāds kankars – par luogu laukā. (LS 1923, 11. nr., 106. lpp.) / lietus lija, skujas bira, utis līda par pakausi. (LFK 9, 16) / kuō tiē mūsu cāļi lasa, paŗ plānīnu staīgādami? uōtras puses dziēdātājiēm utu kule pabiruse. // **Norāda uz telpu, vidi, kurā (kas) virzās, tiek virzīts.** *kuo tie mūsu runči ņaud, par rijīnu staīgādami? (LFK 1961, 10907) / šuōgad daūdz kuōku pludināja pa Bārtas upi nuō meŗa. kuōkus pludina paŗ upi. / ziēmā vaŗ atslidinātiēs nuō upes uōtras puses paŗ lēdu. / bēŗniēm patīk mīcītiēs paŗ dubļiēm. / ta a tupelēm viē gāj pa stalli. / bullis baūŗā uņ kaš a kājām, kādu reīzu ārda a ragiēm. ta zemes pa gaīsu gāja. / kuōka tupeles kājās, uņ gāja, tā ka dubļi pa gaīsu šķīda. / cic, ka viņam duŗas klāt, lēc pa gaīsu. / tas kaķis islaīdiēs pa-visam, pa gaīsu viē viš tik iēt. / dukuŗs irād tāt kuōks, tāt daļbis. a tuō pa tuō ūdeni baīda tās zivis tīklā. ✧ **daūzās (arī mēŗtājās) pa pasaūli (kā veŗa naūda)** – saka par cilvķeku, kurš bieŗi maina darbavietu, dzīvesvietu. *daūzās pa pasaūli kā veŗa naūda – teīc us tādū, kam nav uņ ari kas negrib uz viētas dziēvāt kādu daŗbu. / vis-vaīrāk pa gājēju cilvķekiēm teīca – mēŗtājās pa pasaūli kā veŗa naūda. / tas puīšis daūzās pa pasaūli apkārt. // **Norāda uz to (parasti vietu, priekšmetu, ķermeŗa daļu), kur (kas) notiek, norisinās, tiek veikta kāda darbība.** [Jānos] *ta jaū visi pa laūku dzēra uņ lustējās tuō nakti. / kad-reīz pa iēkšu viēn vārija. / tā meīta, kas strādāja pa ķēķi, bi ķēķine. / tiēm ruŗbeniēkiēm tās pļavas labas. varēja guōves turēt uņ dzīvouēt kā niēre pa taūkiēm. / nīceniēces [baznīcā] stāvēja pa vidū vaīrāk. / kad kaķis nav mājās, tad peles paŗ galdu daņcā – teīc, ka neŗedz vagāre, vaŗ pasliņkuōt. / tag jaū tādus deķus pa grīdu klātu, kādus senāk sedza. / pa padusēm bēŗnam dižuō drānu sēja. □ **pamaīsīties pa kājām** – neilgu laiku, mazliet būt par traucēkli (kādam). *kas pamaīsās pa kājām, tas aŗ veļ dabū štropes. □ **pameŗt pa kājām** – novietot, nomest u. tml. (ko) tā, ka ir par traucēkli kādam. *tu dabūsi pa kuŗbri! aka visu te esi pametis pa kājām. ✧ **perās (arī kuļās) kā (plikš) pa nāŗrēm (arī nāŗrām)** – saka, ja kāds ar lielām pūlēm, grūtībām, bet neveiksmīgi cenšas ko panākt (parasti uzlabot savus dzīves apstākļus). *perās kā plikš pa nāŗrēm – teīc us tādū, kas naū sapratis savu dziēvāŗšanu nuōkārtuōt aŗ visu vaīdzīguō daŗba spēku uņ rīkiēm. tad trūkst tas, uņ tad nav tā, uņ kuļās kā plikš pa nāŗrēm. / jākrā luōne. tā periēs kā pa nāŗrām pa tuō dzīvi. ✧ **pīties pa kājām** – būt par traucēkli (kādam). *kuō tu te piniēs maņ pa kājām! / visu diēnu tas suņs pinās pa kājām. / es pac zīnu, nevajaga tavas teīkšanas! tu tik piniēs pa kājām, vaīg vaī nevaīg. / tas bēŗns maņ pinās pa kājām, nekuō nevarēju padarīt. // **Norāda uz vietu (teritoriju, platību), kurā (ko) virza, kurā (kas) virzās vai atrodas viscaur, izkļiedētā veidā.** *mēlles jaū vaīrāk aūg pa tādīēm bēŗzu meŗiēm. / viņš [tas ir, zandijas] aūg tuŗ, ku smīlkte i – paŗ Jūrmālcīemu. / šīs [purenes] aūg pa ūdeņu malām. / pa mājām, pa eŗmalēm viņu [tas ir, bišu ābuoliņu] iēsē, laī viš aūg tāt. / vīri tās ūdas visas ismete pa tuō jūŗu. / meītas gāja sūdus pa papuvi ārdīt. / bi tāda vaīne, ka [zirgi] ēdamuō veļk pa kājām. garus saļmus, siēnu tā vilka. / tag tik ķiseņi mazi. agrāk jaū tādū mazu nebi. ka bi, ta bi viēns pa visu guļtu. / nu tas veŗcuŗns i klāt. riēvas jaū i pa visu ģīmi. □ **pa kreīsi** – tā, ka atrodas kreisajā pusē, ja tiek aplūkots virzienā uz priekšu; tā, ka virzās šādā virzienā uz priekšu. *tas ceļš, kas iēt pa kreīsi, iēt uz eŗēŗa pusi. □ **pa kreīsi ruōki (arī kreīsu ruōku)** – pa kreīsi. *ta pa kreīsi ruōki tāda veŗa māja. / kā tu gribi [iet] – pa labuō ruōku va pa kreīsuō? □ **pa labi** – tā, ka atrodas labajā pusē, ja tiek aplūkots virzienā uz priekšu; tā, ka virzās šādā virzienā uz priekšu. *tuŗ pa kreīsi vaŗ nuōgriēŗtiēs, pa labi nē. / tuŗ nuōgriēŗ tas ceļš pa labi. □ **pa labi ruōki (arī labuo ruōku)** – pa labi. *tas ceļš pa labi ruōki iēt uz upes pusi. / pa labi ruōki nuōgriēŗat. / ej pa tuō ceļu tāisni! pa kreīsi ruōki pagriēŗziēs, ta pa labuō ruōku! □ **pa(r) (liēlu) gabalu (arī (liēlam) gabalam)** – a) no lielāka attāluma;*************

attālu. *pa gabalu tiē akmeņi ganīklē isskatās kā aitu barš. / vēcā tañte guļ viņā pusē us tuō bruģīti. vaļ jaū pa gabalu rēdzēt, ka guļ. / kaņupes es pa gabalaļm ēsu redzeise. iēkš puķu dārza bi viēna uōtra. / kâzâs kad braūca, sēja tâdus pulkstīnus. tad pa gabalu jaū varēja dziŗdēt. / es a šīm brillēm nevaru rēdzēt. tās tik es varu rēdzēt, ka tâ pa gabalu tâ skatuōs. / [uz jumta] kļambari pa tâdam gabalaļm ir. redz, tuŗ aūkšā liēk spaļus va kuō, lai vēš neputiņ viņus ārā. / ziŗks dzeļ tikaļ nuō tīra traūka. ka i kâda smaka, kâdi jēļumi nuō gaļas, ta pa liēlu gabalu viš neiēt klât. / par gabalu es pazinu jauna vīra pļāvumīnu. (LFK 1961, 11109) / par gabalu es pazinu, kur lejnieku meitu veda. (LFK 1961, 10236) b) paretam. rēti [aitai] bi trīs [jēri]. tas tik tâ pa liēlaļm gabalaļm. ✧ **pinās kā vista pa pakulām** – saka par cilvēku, kam neveicas darbs; saka par neveiklu cilvēku. *pinās kā vista pa pakulām, ka nesapruōt kuō riktīgi izdarīt. // Norāda, ka darbība aptver vairākas vietas, vairākus objektus. ta [senāk zivis] a ziŗgu veda pa ciēmiēm apkārt. / desmitniēki ziņas nesa pa mājām, kâdus rīkuōjumus. / našķis visu kaū kuō meklē pa malām, visu kuō labu grib apēst. / mēitas izgāja skaīdiēnā saraūst žagarus uñ skaīdas čupā, lai nestāv pa kājām. / tas spañnis te plāna vidū nuōlikc pa kājām. // Norāda uz vietu (parasti priekšmetā, ķermeņa daļā), no kuras (kas) virzās, tiek virzīts ārā, laukā; no. krāsne gaūši deg. vērsme nāk laūkā pa spēlti. / puikas nu skriēn tâ mājā, ka siŗc pa muti krīt laūkā. // Norāda uz vietu, caur kuru (kas) virzās, izklūst, notiek, tiek virzīts (parasti nepārvarot šķēršļus). ta bi mazā labība. tiē jaū [dzirnāvās] aka gāja pa citu trību. / [krētalu] rijas durēs iēkāra. vilka caūr vēš. pa krētalu isvētija tās rupjās peļus. / kad bac pa duŗvīm iēkšā, tad mīlestība pa luōgu laūkā. / tad islaīž [aitas] dēsas paļ pakaļas galu us kaū kâdu citu dubēnu – us kâdu traūku, lai vaļ acēļt nuōst. / kad nuōduōms izduōnās uñ viss isnāk, ta teic – izgāja, ta kâ suñs pa kājstārpu isskrēja. / alu laīda pa krānu.**

2. ar akuz. **Norāda uz objektu, uz kuru vērsta darbība (parasti sitiens).** *kalējaļm vaīdzīks kaļuōt palīks, kas ūssit pa sakaŗšētuō dzelzi. / [cūkai] sit pa muguru ganuōt, paļ aūsīm. / puīka iēbelza uōtraļm pa piēri. / dumsas suōla – dabūsi pa gērkli! / ka kaūjas, ta teic – dabūsi pa mūli! / dabūt paļ ādu [ir] pēriēnu dabūt. / nu taļm ruñciļm gañ vaīg saduōt pa ādu – guļ uñ neiēt peļu ķert. / [zēnam] vaīg saduōt pa nagiēm, ka nemāk ēst nuō malas! / vīri pazaūdēja, braūcuōt nuō Liēpājas, ziŗgu deķus. [..] nu būs pa ādu! kažuōka deķi bi. □ **dabūt (arī dabūt, dabuōt) pa puŗ(k)slām (arī bļēmmām, kaklu, ķini, ķiņiem, mizu, mūli, ņuŗrām, paūri, rikli)** – saņemt sitienu(s); tikt piekautam. *cilvēkaļm ar citrēiz teic – dabūs pa tām pūrkslām! tas piē tâdas kaūšanās. / turēsi tuō muti! dabūsi pa tām puōrslām, ta tu zināsi tuō muti turēt. / dabūsi pa bļēmmām, pa ņuŗrām! / nēej tuŗ, kuļ citi kaūjas! dabūsi pa kaklu! / ja gribi dabūt pa kaklu, tad vari iēt, ku citi kaūjas. / kad kavās, plūcās, ta teica – dabūsi pa ķini! / kad-reiz tâdi kaūšļi teic – dabuōs pa ķiņiem! / mâte suōla samizāt nekļausīgu bēŗnu – ja nekļausīsi, dabūsi pa mizu! / ka kaūjas, ta teic – dabūsi pa mūli! / dabuīs pa paūri. / tu dabūsi pa paūri! nenāc mañ klât! / cic teic – dabūs pa rikli! ✧ **kā ar cir(v)i (arī āmaru, buōmi, miētu, vāli) pa piēri** – saka par ko tādu, kas pēkšņi negaidīti, arī nepatīkami pārsteidz. *tēs nuōteica – mājas neduōšu! nu kâ ar ciri pa piēri! / dziŗdēju, ka būs vaīrāk jāmaksā pa elektrību. tas jaū nu mañ akaļ bi kâ ar ciri pa piēri. grūti istikt a tuō peņziju. / kad kâdam uzrāda viņa kļūdas, tas jūtās kâ ar āmaru pa piēri dabujis. / [saimnieks] gribēja tuōs mazuōs miēžus nuōduōt magazīnā paļ labiēm. bet nuōķēra. pa savu blēdību dabuja kâ ar buōmi pa piēri. / es teicu – labdiēn! bet viñš [tas ir, svešinieks] pretī – esi tik pac tik laps kâ diēna laba! iēsita kâ ar vāli pa piēri. / tas mâteļ bija kâ ar miētu pa piēri – dēļs bija sakāviēs.***

3. ar akuz. **Norāda uz laikposmu, kurā (kas) notiek, norisinās, pastāv.** *pa tuō [ķekatu] nakti vaīrāk aka tiē jaūniē gāja. / ka jaū varēja iēt ganuōs, ta ziŗgus laīda ganīklē pa nakti. / pa vasaru jaū neviēns mežā nebraūca. / puīši gulēj pa vasaru taļ viēnā klētē. / pa rudeņiēm nuōkaveļm [aitu], ta tik piē kaļtpeļiēm [ēda]. / tuō [saldskābmaizi] jaū tik guōduōs cepa uñ aka pa Ziēmsvētkiēm. / nu pa Juŗģiēm ta bi tâda ēšana, tâ kâ cic pa Ziēmassvētkis, pa Jaūngadu nedeļa tâ ēst, ne ar pa kâdiēm svētkiēm. / tā pārvaķšanās bi pa Juŗģiēm. / pa Jāņiēm bi liguōšana. / paļ Añnām ēda jaūnu rudzu maīzi. / [cūkas] kājas vārija pa Ķekatu diēnu, pa Vaslaviēm. / ta jaū ar tâ pa trīs diēnām dzēra [kristības]. / es raķēna mātes meita – pa trīs gadi vienu zēķi kā liguot nuolīguoju. (LFK 1961, 11100) / pa senus laikus i vasarā gāja a adītām zēķēm. / senāk visu kuō pa talkām taīsija – rāceņus rāva pa talku. tâpat rudzus [nopļāva]. linus mīstija. / visus tâdus liēlākus dāŗbus pa talku darija, viēnā diēnā visus. / linus tik mīsta vakariēm, pa nakti.*

□ **(laīku) pa(r) laīkam** (arī **pa laīkiem**) – šad un tad. [graudi] *tad ir jānuošēdz ar palagu un siltiēm lupatiēm. par laīkam ir jāapmaīsa, lai nuōdīkst viēnādi.* / *pa laīkiem maīns tēs – us kādiēm svētkiēm – nuōkaļķēja siēnu.* / *te maz saūle iēspīd. ta es iēkurinu pa laīkam.* ✧ **pazūd kā žīds pa Mikēliēm** – saka par kādu, kas negaidīti, nemanot nozudis. *tu ir viens nāca pa ceļu, bet pazuda kā žīc pa Mikēliēm.* / *biju sarunājse palīgu, ka nāks maīku saskaldīt. atnāca tāc iēdzēris un pēc pārs stuñdām pazuda kā žīc pa Mikēliēm.* / *ku tuō vaīs samedīsi, kas pazudis kā žīc pa Mikēliēm!* // **Norāda uz to, cik ilgā laikā (kas) notiek, norisinās, cik ilgu laiku (kas) pastāv.** *saīmnīeki sarunāja, ka ganīšuōt katrs pa [vienu] diēnu tās avis.* / [krāsojamo dziju] *pa trīs nedēli raūdžēja siltumā. smīrdēja visas malas tā kā baīl.* / *liēluō veļu tādās baīllās mazgāja. pa trīs diēnām mazgāja.* / [veļa] *ižžuva ar – pa pāri diēni ižžuva, dikti smuki ižžuva, jā.* / *katruōs kapuōs [kapusvētki] bija pa stuñdām.* / *tad es dzīvuōju mežmalē savā mājā pa kaŗa laīku.* / *viš jaū bi stiprs – pa divi, trīs gadi gāj cita [salmu] cepure.* / *pa ilguōšu, pa gaŗaku laīku jaū tas ūdeņs nuōtecēs.* / *pa ilguōšu tiē [tas ir, pirts krāsns] akmeņi sadēga un bi drupaīni. viņus varēja sabērst kā grañtus.* / *pa trijām diēnām nerādija ne jaūnu luōpu, ne jaūnu bērnu svešām, lai nēapskaūž.* // **Norāda uz to, pēc cik ilga laika (kas) notiek, iestājas, tiek darīts; pēc.** *šuōgad dārzā redzēju mazu naģiti pa kādiēm gadiēm. pazudušas visas naģes.* / *tiē rāceņi pa nedēļu vēlāk stādīti, bet tuōs piŗmuōs panāce aūguōt.* / *katru gadu viņa neziēd, tā kuōsa. pa diviēm gadiēm viēnu reīzi kaū kā viņa ziēd.* / *Pēteris dzimis pa divi nedēli vēlāk kā Maīga.* / *maīma nuōmira pa trīs gadiēm [pēc tēva].* / *vaīs neatminuōs nekuō. pēc, pa kādiēm laīkiēm ta atminas.* // **Norāda uz laikposmiem, kuros (ko) atkārtoti dara, kuros (kas) atkārtoti notiek, iestājas.** *piŗti kurināja pa divi nedēli.* / *mēs maīzi cepām pa divām nedēļām tik.* / *pa reīzei atnāca kāc vīrs a grāmatām. tad meīts piŗka sapņū grāmatu.* / *slaūcīt slaūcija gaŗuō namu, bet mazgāt nemazgāja. nekuō nemazgāj, tik istabu pa reīzei.* / *te maz saūle iēspīd. ta es te iēkurinu pa laīkam.* / *pa laīkiem maīns tēs – us kādiēm svētkiēm – nuōkaļķēja siēnu.* / [graudi] *tad ir jānuošēdz ar palagu un siltiēm lupatiēm. par laīkam ir jāapmaīsa, lai nuōdīkst viēnādi.*

□ **pa brīzis** – brīziem. *pa brīzis ravējaīm, pa brīzis eīmaīm siēnu grāpt.*

4. **Norāda uz darbības veidu, arī secību.** *adbraūkuši tāliē radi. tad nu jāiēt sajeīm pa guōdām.* / *tuō visu [tas ir, dāvanas vīramātei kāzās] kaŗ viŗsū, lai būtu viss pa guōdām.* / *tu ir tuō liētu izgleījāja. tik vaīdzēja – kā teikt – glaūdit pa spalvai.* / *pa kreķlarīm ka kādreīz sēdēja guōdā, tam bi veste mugurā.* / *bi stiprāks [alus]. ka tu viēnu uōtru glāzi iēņem, skatiēs, ta jaū jūs pa gaīsiēm runājat.* / *viš negrib dzērt. un dviņģā – ūzbāzas, pa negribēšanu dviņģā.* / *ka tu iskāp a kreīsuō kāju [no gultas], ta slikti iēt tuō diēnu. tas jaū pa juōkaīm, bet tā teīksana bi.* / *nu nevar apkāzātiēs viē – tuō teīca tā pa tādam juōkaīm.* / *pa juōkaīm acsēja ziŗga gruōžus piē rīkiēm, lai nevar sagriēst.* / *kreīmu vāķa nuōst pa vīrsu.* / *medībās vīri skatās, us kuru pusi tas kuīlis āzgājis un ta pa pēdām pakāļ.* / *dažādus ģermus jaū pa tuō Jaūnu gadu tāisija. katrs pa reīzi tik var jāt piē tās cūku mātes duru.* / *siēnuōt vēzumu, trūka priēkšsaite. un buōms a visu krāvēju pa galvu zemē.* / [bēriem] *piēteīca, lai nēmeţuōtiēs vaīs pa galvu.* / *linus ar pa vēju nevar sēt. ābulinu ar nevar sēt pa vēju.* / [vīrietis aizgājis] *nēaddevis parādu. tā nu visa naūda bija pa vīku.* □ **pa(r) jaūnu** – atkal, vēlreiz; atkārtoti. *visādi gadi i bīsi – žāvē, žāvē uz laūku, kāmēr bāliņi sāk zaļuōt pa jaūnu, visi rudzi dīkst.* / *tās vārpas pārkuļa vēl pa jaūnu.* / *ratiēm ase salūza. bi jāvēd piē kalēja sakāl pa jaūnu kuōpā.* / *pajēma piē katra gala kuōciņu, ku bi savērti tiē dakti, un mērcā aka pa jaūnu.* / *guōve pēc trīs nedēļām meklējās pa jaūnu.* / *vēcās aītas ar gāja pēc kādi trīs mēneši aka pa jaūnu.* / [govi] *pārslaūca vēl pa jaūnu, ka viēnreīz jaū isslaūca. tas ta labāks piēns.* / [cūkas] *kājas nuōsvilināja pa jaūnu un nuōlauze nagus. tās ar sālīja.* / *kad ūzvārās, ta [liekumus] jeīm laūkā nuō grāpja, nuōmazgā un liēk pa jaūnu grāpī. vāra gatavu priēkš ēšanas.* / *kad [mikla] pa jaūnu ūzrūkst, ta cep maīzi.* / *lika aka kreīmu klāt un maīsija [sviestu] pa jaūnu. un tā, lidz visu kreīmu sataīsija.* / *rūgušu piēnu atsulina, nuōspiēž un liēk par jaūnu grāpī, kuŗ ūdeņs un piēns.* / *gāja pa jaūnu kaŗsēt adzisuōu ēdiēnu.* □ **pa pāram** – pa divi. [kāzās] *nāca visi jaūniē pa pāram. un ta nāce aīs tiēm jaūniēm vīra radi visi preĉētiē pa pāram. un ta nāce meītas radi preĉētiē pa pāram.* □ **pa priēkšu** – priēkšgalā, sākumā (virzīties). *pa priēkšu gāja vedējtēs. un tad gāj jaūnaīs pāris.* / *bi tādas guōves baŗvedes. tās viēnmēr gāja pa priēkšu.* □ **pa pusei** – daļēji. [sievietēm] *lidz ceļiēm zeķes. un, ka gāja uz baznīcu, ta tā nuōliēca pa pusei, lai neū nuōputējšas un i tīras.* / *es tik tā pa pusei varu isteīkt, smāķi nezīnu. es tuōs nuōsaūkumus vaīs nēaceru.* / *ka iēt zvejuōt uz āķiēm, ta jūrā vēlķ lidz tādu kā kasti. ikaste tuō saūc. pa pusei*

ūdenī tā ir. **□ pa varītēm**, arī **pa (visu) varu** (arī **vari**) – ar varu; pārvarot (kāda, kā) pretestību. *pa varītēm jau nelika maņ mācītīs. / isstūma tuōs bērnu pa vari laūkā. / manu tēvu uōtaņķniēki gribēja pa varu iēvēlēt pa pagasta vēcākuō. / pa varu isoperēši [kādu sievieti] – tag ešuoēt stīva kā nabaks. / gribēja izdarīt pa visu varu. ✧ iznest ar kājām pa priēkšu* – iznest (kādu) mirušu. *nedzeļ tik daūdz! tā tevi drīz iznesīs a kājām pa priēkšu. ✧ pa(r) aūšu galam* – ļoti pavirši, izklaidīgi, bez īpašas uzmanības; nepilnīgi, nejauši. *es tā pa aūšu galaļm dziŗdēju, ka tevi aprunāja, ka tu nēsuōt smuka. ✧ pa galvu (un) (pa) kaklu* – ļoti ātri, lielā steigā. *tas [zēns] tā aīzmetās pa galvu, pa kaklu. / vāciētines pa galvu un kaklu skriēn un bēg [ieraudzījušas bukus]. ✧ pa ruōku galam* – pavirši, nevīžīgi. *tas nu te i pa ruōku galaļm tāisic. tas dārps nekaļm nedeļ. / kā tu te visu dari pa ruōku galaļm, nevīžīgi! / meīta savas maņas aīssvaīda, issvaīda pa ruōku galaļm. / puīkas abgraū mājā visas malas – izmētā visu pa ruōku galaļm. / viš [tas ir, tēvs] neciēta, ja padara kuō pa ruōku galaļm. ✧ pa viŗsu* – pavirši, virspusiģi, neiedzīļinoties būtībā (izturēties, rīkoties, runāt). *tā tik tāda šaūtuve, tā neū nekāda strādniece. strādā un neabduōmā, kas tuŗ galā isnāks. tik pa viŗsu. // Norāda uz (kā) mēru, intensitātes pakāpi; norāda uz (kā) pazīmes pakāpi. taī pļavā būs lidz vakaraļm kuō vicuōt pa ritīgaļm. / tas juōks gāja viēn-mēŗ. ta bi smiēkli un dusmas ari. puīši meītām nuōbraūc a putas karuōti. un citreīz vēļ iēsīt pa stipraļm. / tas [brālis] pa gvaļti grib. deva aŗ [brālim dzert]. / buōtē varēja dabūt, kuō tik viēn vaīdzēja, – adatas, ciŗvi, lāpstu, pa druskaī bi aūdeķli. / visas sēķlas pa lielākaī daļaī aūdzēja paši – biēšu [jeb] ruņkuļu sēķlas, saŗkanuō biēšu, sprūtu. / [baltuo sviestu] maīsa aŗ divām kuōka karuōtēm un lej piēnu pa druskaī. / pa kādaļm radās raīps jēŗs, rudi bi pastāvīgi. / kas sasala pa kriētnaļm, gāja uz duŗbēriēm [slidot]. / sasačaliģamiēs pa kriētnaļm! vēļ teīca – sasarunāģamiēs. / žīdi nuō Darbēniēm pa lielākuō daļu nāca. tas aīs Skuōdas. / es tik tā pa puseī varu isteīkt, smaļki nezīnu. / ka iēt zvejuōt uz āķiēm, ta jūrā vēļk lidz tādu kā kasti. īkaste tuō saūc. pa puseī ūdenī tā ir. / [tilta] pāļi jau bija palikuši. viss nuōdega pa tīruō. / cīruļi, ķīvoites pa tīruō [tiek iznīcinātas], visi tiē [mazie putniņi] tieķ pilnībā iznīcināti. **□ pa viŗsu** – vairāk; papildus (kam). *viēnu mēnesi maņ [armijā] iznāca diēnēt pa viŗsu tiēm trīs gadiēm. / dabuja pa viŗsu cik ūziēt pēriēna! ✧ ne pa zīmi* – nemaz. *te es kaū kuō daru, bet pēc brītina nekā vai neatminuōs. atmiņas ne pa zīmi vaīs. ✧ pa vaļti* – ļoti. *pa vaļti gribēju [šoferim] iēbāst kabatā kādu rubuli, bet neņēma. / pa vaļti mani gribēja [precēt]. ✧ palaīst pa(r) daūdz liēlu muti* – izteikties nepieklāģīgi, rupģi. *mūsu pusē teīc – tas palaīz pa daūdz liēlu muti. // savienojumā ar atkārtotu vienas un tās pašas saknes subst. Norāda uz (kā) secīguma pastiprināģumu. islasija visu – vaŗ du pa vaŗ daļm. / raībi ciŗdi un skāteri lādē bi kārta pa kārtaī aŗ ķiēņu pagalēm, lai kuōdes neiēlaižās. // Norāda uz (kā) piemērotību, atbilstību, arī izdevģumu. tuōs māju darbus saīmniēcēī pašaī viēn isņest us saviēm pļeciēm nebi pa spēkaļm. / gribēju nuōpiŗkt tīŗģu labu ziŗģu, bet nebi pa degunaļm. / tas namelis vēļ būtu laps, bet nav pa kabataī. / spēļētāģi teīc – cēŗt, nu tev tas stiķis pa zuōbaļm! / kā ta viņaļm [tas ir, vīram] vaŗ pa prātaļm izdarīt? / dēļs duōmā prečētiēs. vai tik tā meīta būs māteī pa prātaļm? / [zirģu] atveda čigāni, un maņ bi pa prātaļm. / nav neviena tēva dēļa pa manam prātīnam. (LFK 1961, 10513) / patīk man šī vietīna, pa prātam tēva dēļs. (LFK 1961, 11006) / [Sibīriģa nīcenieķi] mājas ustaīsija pa latviēšu muōdeī. / es viņu [tas ir, suni] piēlabīnāju. ta viš maņ bi pa draūgaļm, nāca blakūm sēdēt un gulēt. / pa biēdraļm gāja aŗ uōtru ceļmus laūst. / nuōtēmē, ka labi isnāķ pa šāviēnaļm. / kad vēš i pa ceļaļm, ta braūc a buru. **□ pa redzēšanu** – a) redzeslokā; pamanāmi. *maņ aŗ māte ūšsuva bikses. pa divi pāri maņ bi. viēns te vēļ neseņ mēģtāģas pa redzēšanu. / tiē zeķu turamiē pa vidukli aŗ tuōreīz nebija, pa redzēšanu nebi. / ķezberi aŗ vēļ i pa redzēšanu, citi iznīkuši. b) pēc izģūtas, pēc vēlmēm (?). saūlespuķes senāk neaūdzīnāģ, tik kādu dārza – tā pa redzēšanu. / ta bi zēveles. šķīltavas tik pa redzēšanu kad-reīz ušģģīla. / aūdēja tuō rakstu tik isaūda pa redzēšanu – va patīks, va nepatīks. c) reti. ta sviēsc te veīkalā tik tā pa redzēšanu bija. **□ pa ruōkai** – turpat blakus, līdzās. *ja kaū kuō dara, ta nuōliēķ visas amata liētas pa ruōki, lai nev jāmeķlē. / senāk amatniēkaļm viss bī pa ruōkaī. / lai ātrāk pajēģtu šaūtuvi a pīļu spuōlīti, nuōliēķ pa ruōkaī. / neliēc tās spuōlītes šij pusē! te maņ nav pa ruōki. / kas patrāpiģas pa ruōkaī māģā, tuō izvāriģu. ✧ pa jaūnam (retāk pa jaūnu)* – mūsdienģi. *duōniņa pa jaūnaļm, mēs knipšīs sakām – tuō nuō gala nuōģriēģ. / kaiģa [ir] jaūns vārc. ta [pēc Pirmā pasaules kara] tiē vēģiē pūļēģas runāt pa jaūnaļm. / tag jau tīģ visi pa jaūnu viēn runā.****

- ✧ **pa sitienu** (arī **sitienam**) – a) pēkšņi (?). *tas uōtrs [jaunietis] maņ i pariēbiēs. bet pa sitienu – nuō rīta atkaļ klāt [lai arī neļauj].* b) bieži (?). *viš [tas ir, suns] pa sitiēnaņ skrej iēkšā.*
- ✧ **pa vēcām** (arī **vēcū**) – senāk, agrāk. *Liēlā piēgdiēna jaū svēta diēna skaitījās pa vēcām. / vāverines cic pa vēcām piē alus lika ar. / uzvārīja vāruošs ūdeņus liēluoš katlus – tāds, kā jaū pa vēcām [bija] tādi liēli katli. / pa vēcū runāt. (DI I 447) // **Norāda uz darbības nolūku un veidu.** sētiēnā aūga raibaīs dadzis. tuō aūdžēja pa smukumu. / uguni iēnese nuō kēķa a skalu uņ iēdēdzināja laņpu. zēveles maksāja naūdu, tālab nevarēja pa niēkiēm izdēdzināt. □ **ne** (arī **nav**) **pa juōkam** (arī **juōkiem**) – saka, lai uzsvērtu kā nozīmīgumu, arī grūtumu. *ziņģus sagriēst nevaļ. meītas smeļ. bet puīši pikti ne pa juōkaņ. / tuoš lejniekus mastuōja. uņ kādreiz dikti, ne pa juōkaņ. / es viņu [tas ir, skapi] negribu aļ vaīrs – grūc uōzuōla skapis. tas jaū nav pa juōkaņ cilājaņs. / kad es tuō puīši nuōkaņpšu, tad nebūs pa juōkiēm!**
5. savienojumos **pa latviski, pa kriēviski. Norāda uz attiecīgo valodu, izloksni.** *ka kriēvaluōdas stuņda bij, nedriktējām pa latviski runāt. laļ mācējām kā, bet vaūdžēja pa kriēviski muļdētiēs. / tiē izaviči nuō Ladgales nāca, bišķi runāja pa latviski aļ. viņi bi tāc ūzjēmuņs. / sanākuši sveši uņ runā, bet nevaļ saprast. tig dziŗd, ka buldurē pa kriēviski.*
6. **Norāda uz apstākļiem, stāvokli, kādā norisinās darbība.** *tas dzēļtenaīs praķis a tuō bašļiku – a tuō strādā caūri viē, pa visu liētu. □ **pa labam** – bez stridiem, asām vārdu pārmaiņām; bez naida. *es jaū tā pa labaņ satiēku a kaīmiņiēni. viņa tāda šēŗpa, bet es tā ceņšuošs istikt pa labaņ. □ **pa viēnu** – arvien; parasti. *ka tā izliēktas kājas, ta teic – taņ kājas kā viteņi. kas i liēlāki svarā, tiēm pa viēnu [ir]. ✧ **dzīvuot kā pa mākuoņiem** – a) neievērot reālo situāciju; bezrūpīgi dzīvot. *nu kuō tiēm jaūniēm vaig – dzīvuō kā pa mākuoņiēm. tēs, māte visu kuō abgādā. b) būt neuzmanīgam, arī izklaidīgam. *va ta tu neredzēji, kā tas jādara? dzīvuō kā pa mākuoņiēm! ✧ **dzīvuo kā pa miglu** – saka, ja nav izgulējies, ja nav skaidra galva. *acis ciēt viēn tāisās. dzīvuō kā pa miglu. ✧ **iēt kā pa(r) ēlli** – saka, ja kur ir nesaskaņas, strīdi, liela kņada. *tāc ņigu ņegu tuŗ bija, gāja kā pa ēlli. ✧ **kā pa miglu** – nepārdomāti. *nu kā pa miglu izdarija. kāc tuŗ vaļ būt daŗps! ✧ **kā pa sapņiem** – ātri, bez grūtībām (paveikt ko). *nu kā pa sapņiēm tuō daŗbu padarija, uņ labi isnāca.*********
7. ar dat. vai akuz. **Norāda uz vienību, kas rodas, ja daļa kādu grupu, kopumu, arī uz vienībām, kas veido kādu grupu, kopumu.** *citi aīti bi pa viēnu jēŗu, citi bi pa diviēm. / kumeļi dziņst pa viēnaņ – va nu ērzēlītis, va ķēvīte. / aītas tuōrēiz bi daūdz, pa četrdesmit, piēcdesmit aītas. / ta jaū nebi tuō avju tik viēn kā taga – viēna, uōtra. ta jaū tā bi pa piēcām, sešām vecenēm uņ kuŗ ta vēl katraļ pa divi, pa trīs jēŗi. / nu citā viētā jaū [bija] pa sešpacmit guōvēm. nu tuŗ, kuŗ es bij(u), abās viētās bi pa sešpacmit. diūpacmit, sešpacmit, jā. / senāk saīmniēki piŗka meņcus – pa seši kapi pārvede. katrā kapā pa seždesmit meņcu. / tuŗ [pie stallā] krājās mēsluōjuņs. liēls jaū viš i, pa desmit vēcumi vēd laūkā. / [sienu] vaūdžēj pa trīs vēcumi uz viēnu viētu sanēst. ta tik varēj kaūdzi mēst. / [ķēšķus] nesa pa diviēm. / kad [linus] nuōplūc, ta sacēļ bālīnuoš – pa desmit sacēļ buņtiņus. / pa trīs, pa četri klēti bi. / katrā istabā pa piēci galđi. viēns tā galā [atradās]. / katraņ vīraņ taga pa desmit tīkliēm. / [veļu] samēŗca liēlā baļļā. pa četrām siēvām grūda gaŗ baļļas malu. a-viēn tā braūca pa četriēm [skalot upē veļu]. / pa divi puīši [bija], pa divi meīti, saīmniēki visi, bēŗni visi. ku ta tu tuŗ sazaūsi visas tādas lupatas uz istubu! / [man] maņteļi pa diviēm, trijiēm. / kas jaū bagāc bi, taņ pa trīs zābaki bi. / kuōka slaūktuves bi, ku piēnu slaūca. pa trijām, četrām bi. / aūkstu ūdeni [govīm] duōn, cik grib, bet citu neduō vaīrāk kā pa spaņniņ. / tiē visi [bēŗni] pa divām krūželēm, pa divām krūželēm [dzēŗa pienu]. / pa piēciēm nuō viēna skutula ēda. / tuoš cviēbakus piŗka bēŗniēm pa mārcinām uņ veda mājās. / šņabi tik pa šļukaļ duō. / pa diviēm gāja [baznīcā] kāzās, krustūbās pa viēnaņ riņdā.*
8. **Norāda uz pārraides, sūtīšanas u. tml. līdzekli.** *pa telvīzuōŗu teic – i simtiēm zurts [sēnes].*
9. **Pēc; aiz.** *tas jaū bi tūlīt pa Pasaūles liēluō pīrmuō kaŗu, astuōņpacmitā gadā. / [suņi] iēt uņ iēt tik viēns pa uōtru uņ ta šļiŗks! us puķēm.*
10. **Ap.** *aka aūda tāds priēviētus trīs piŗkstu platumā. uņ ta tuoš sēja pa kaklu. / krēklaņ bi priēkšā pašu vīc priēviēc pa kaklu apsiēc. atliēkta kuōša apkaklīte bi. / uņ ta tuoš [kaklasaites], ka gāj baznīcā, tat sēja pa kaklu, jā, piē tiēm krēkliēm. / siētavas tina pa liēliēm, nuō apakšas sāka tīt. / guŗte bi tāda gumijs juōsta, kuō liēk pa vidu siēviētēm. / siēvām bij dižās drānas, liēlas ta kā sēga. galā tādas savītas bārkstis – praņas. pa plēcīēm apsēja.*

11. **Zem, apakš.** *tēvs, māmīna par zemīti.* (LFK 1961, 10538, 11005) / *palīdīšu pa zemīti.* (Rkr. 20, 59: 191) ✧ **parakt pa zemi** – ļoti aprunāt. *nu gribēja mani parakt pa zemi, bet nevarēja. tā teic, ka dikti nuōrunā.*
12. **Ar.** *mūsu ciēmā bi divas buōtes. viens pa uōtru gāj us sacensību.* ✧ **pa viēnam** – vienmēr; bieži. *večāki ļaūdis pa viēnam teic aseņaiņs.*
13. **Reiz.** *duj pa desmit i diūdesmit.*
- pa**, arī **pag(a)** interj.; arī atkārtojumā. **Lieto, lai izteiktu aicinājumu pagaidīt, pievērst uzmanību teiktajam, sekojošajam.** *pa, pa, kas tā omlele bi? tuō es ař zināju. ā! tas tagadējaīs vārc – tā omlele. tuōreiz mēs tādu kuļteni [gatavojām]. / paga, maņ tā grāmata ař vaīg atņest! / paga, pagai! taņ boļdeřjāniņi i bišķi tāds iegareņākas laps. šis ta kā būtu tās boļdeřjāņa laps. / pa, pa, nejeņ, ka nesaplīst! / paga, kuř es tuō adatu nuōliku? / paga, paga, vīra māte, kad es sākšu gruoziēties! (LFK 1818, 2267) / pag! tu te akaļ esi kuō sajaūcis.*
- paadīt** v. **Neilgu laiku, mazliet adīt (ko).** *tās tik pūra zeķes, kuō vīrs ceļa paadija bišķi juō gařākas.*
- paaicināt** v. **Aicināt (parasti īsi) un pabeigt aicināt (ko darīt, kur, kādā virzienā u. tml.); uzaicināt.** *kumerē – ācina, a ruōku paaicina. / mani paaiciņ. visas pudeles, visas atruōdamā a tiēm papīriēm [tas ir, papīra naudu]. tiēm nekāda vērtība nav vaiřāk. [Bet zelta naudu neatrada.] / taīs ļaikuōs šuvēju mājā paaicināja. / uņ ta nu beīgās, ka nu cic [bērns] nemācēja, ta mani paaicināja, ļaī nu es ussaku. / [svētkos] ciēmiņi bi paaicināti, paprasīti. ta ļaū uzlika cūkas puzgalou, aka cūku dešas, paštaisītās.*
- paaņpelēties** v. **Paaušoties, padraiskuloties.** *ļaāziēt uz uōtrām mājām bišķi a meitenēm paaņpelētiēs, padaūzītiēs.*
- paārdīt**, reti **paārdīt** v. 1. **Neilgu laiku, mazliet ārdīt (parasti sienu, mēslus).** *ka zaļš siēns, paārda, ļaī tiēk vēš uņ saūle, a grābekļa kātu, a maīksti, a kātu uřki. / vaīdzēs iēt ređzēt siēnu, paārdīt. / [sienam] ļaū pār trīs diēnas žūt, ta paārda.*
2. **Neilgu laiku, mazliet ārdīt (ko sašūtu, adītu u. tml.).** *paskatījuōs, ku kāda veča zeķe. paārdīju uņ ta metu [dziju] us tādiēm puļķeliēm.*
- paāft** v. **Neilgu laiku, mazliet art (ko).** *vīrs te paara zemi priēkš sīpuōlu duōbēm.*
- paass, -a** adj. **Samērā ass.** *nu uņ šis iř tas – ah, kā viņu saūc? viņaņ tās lapas tāds pāsas i, tā viēna puse. tā viēna puse i mīksta uņ tā viēna tāda pāasa i.*
- paātrs, -a** adj. **Tāds (piemēram, pulkstenis), kas paātrinātas darbības dēļ rāda nepareizu laiku.** *šis [pulkstenis] vaīg būt bišķi paātrs.*
- paaūdze** subst. 1. **Vienas pakāpes radinieki (piemēram, bērni, mazbērni) attiecībā pret kopēju senci vai kopējiem senčiem.** *tuř ļaū i cețuřtā paaūdze taīs mājās. / siēvas viētas [baznīcā] nemaņija. tās gāja nuō paaūdzes uz paaūdzi. / pūra lāde klēti glabājās nuō paaūdzes us paaūdzi. / nuō paaūdzes us paaūdzi nuōduōd abru. / tas bi tāc iējēmuņs – vārit pupas [Ziemsvētkos]. tas gāja nuō paaūdzes uz paaūdzi.*
2. **Vienā laikposmā dzīvojošs samērā vienāda vecuma cilvēku kopums.** *saka uz bērniēm – ļaūnā paaūdze. / mēs sākām teikt ļaūņuve. večākā paaūdze teica ļaūņave. / ne viņa ziņ nuō grūtībām šī paaūdze, ne nuō kā. / bērēs saiēt kuōpā vāirākas paaūdzes.*
3. **Vienā laikposmā eksistējošs (augu, dzīvnieku) kopums; ģenerācija.** *[aug] ļaūns meš – ļaūnā paaūdze. / tā večā aīta bi trešā paaūdze. uņ ta, ka tām viņas meītām dzima jēri, ta tā večā ave bi pa tuō nuōkuōpēju.*
- paaūdzēt** v. 1. **Neilgu laiku, mazliet audzēt.** *[kāpostus] sēja leceklī. ta paaūdzēja uņ ta stādīja ļaūkā. / ģirulis [jeb] ģirūlis i luōps, kuō paaūdzē a butelīti, nuō ruōkas. / ja nebi, kas pērk [sivēnus], mana māte paaūdzēja līdz rudeniņ uņ nuōkava gaļā. / ka bi daūdz suvēnu, ta paaūdzēja tā divi mēneši, vāirāk us trīs, četriēm mēnešiēm. / paliek manis kumelīnis paaudzētis, neiebraukts. (LFK 1961, 10574) // **Izaudzēt.** paši paaūdzē cikuōrijas uņ samaļ. / muņs [lini bija] maza saūjiņa, cik mēs priēkš sevis linus paaudzējām. / māte maņ paaūdzēja tuō kumelju divu gadu veču. / tas [kaķis] bi sērkaņs. tā večā kaķite viņu paaūdzēja. / janoki i mežā, janoki, jā. tiēm ļaū i mājas, tuōs ļaū aūdzē. es ař viēnu paaūdzēju.*
2. **Neilgu laiku, mazliet audzināt.** *mana māte ař palīdzēja paaūdzēt večakuō meītu. // **Izaudzināt.** grūti bi paaūdzēt tig daūdz bērnu. bet paaūga ari visi liēli. / māte teica – ļaī ari tev būtu divi bērni, paaūdzēšu. bet piē Pēteņa neduōšu! / tuō [dēlu] mana krustamāte paaūdzēja.*

/ es savu meitīnu paaudzēju, nekādu bikšu nebi. svārķelis tik tāt garāks. / tai ar vajag mātei būt, kas māc tādu [meitu] paaudzēt. (LFK 1961, 10457)

paaudzīnāt v. **Izaudzīnāt.** tēs viņi Pīrmā pasaules karā vaīs nepārgāja. tā māte viņa pate trīs meitas paaudzīnāja.

paaudzīnāties. Sk. *p a s a a ū d z i n ā t i e s.*

paaūgas subst.; dsk. **1. Mati pie ausīm, kakla tuvumā.** paaūgas i matu šķipsna piē aūss. / kas tas vaīs pa precīniēku? taīm jāū visas paaūgas baļtas! / vēcajam tēvam paaūgas a bārdū kuōpā sāaūgušas. / paaūgas i vīriēm piē kakla tiē maziē matiņi. / matu paaūgās bi gnīdas, ka spīd viē.

□ **plūkt aiz paaūgām** – raustīt matus (matu šķipsnas), lai izraisītu sāpes. skuōluōtājs skuōlā bēniēm plūca aīs paaūgām. tuī vairāk sāpēja.

2. Vaigubārda. paaūgas [ir] bakēni. taīm puīsīm paaūgas līdz ķiņiēm nuōaūgušas. / paaūgas i mati piē aūsīm uz vaīgu. vēcaimtēvam paaūgas bi tīri sīrmas tad. / te paaūgās bi pēisaki – kā viņus saūca. tiē pēisaki, jā, tiē bi visiēm vēciēm vīriēm.

paaūgstīnājums subst. **Veidojums, kas ir augstāks par apkārtējo limeni.** cērpi i pļāvās tādi paaūkstīnājumi. / kaļva i paaūkstīnājums ūdenī. Liēpājas ežerā i Krūtes kaļva uī Maīlaraga kaļva. / aūkstāku gaļvā tāda le-iņa bi uī tāt neliēls paaūkstīnājums tām aītām, kam nebi ragu. / lečēkls i, ka gar malām saliek paaūkstīnājumu. tas i priēks stādu iēstādīšanas. / kūlenis i ragūm paaūkstīnājums. ka vēd baļkus, ta uzliēk kūleni ragūm uī ta tik liēk tuō baļku. / [kancelē] bi paaūkstīnājums, kuī [mācītājs] uzlika grāmatu. / [vāku vakarā] a-viēnu nuōmirušaīs jāū bija pretistubā. iēlik bi paaūkstīnājums, dēles bi us kluciēm, pārsēkc a skāteriēm.

paaūgstīnāt v. **1. Panākt, būt par cēloni, ka (kas) kļūst augstāks.** [ja ir trempēle] ta tas juīc nav tū-līt nuō griēstiēm. ta tas juīc i paaūkstīnāc. tā daļa [sienā] i tā trempēle. / uz [pleģa] vīrsu irād paaūkstīnāc kuōks, lai nešļac ūdeīs pāri.

2. Palielināt (piemēram, kā skaitlisko vērtību). viētniēku sapulce nuōlēma paaūkstīnāt gaļvas naūdu.

paaūgstis, -a adj. **Tāds, kam ir samērā liels attālums no apakšas līdz augšai; pretstats: pazems.** tas beīķis i tāt paaūksc piē tās siēnas. nav tāda laba sēdēšana. / vācu laikā maī bi tāt paaūkstāks papēdītis [kurpei].

paaūgstu adv. **Tā, ka atrodas samērā augstu.** sadzīti zemē stipri stabi paaūkstu – piēcas, sešas pēdas nuō zemes, saliktas krustām pāri sklaīndas, dēles. tas bi klāsc.

paaūgt v. **1. Augot kļūt lielākam, vecākam (par cilvēkiem vai dzīvniekiem).** tas [zēns] jāū mas vēl priēks dārba, lai paaūg lielāks. / druķis i zēns, kas labi paaūdzis, apaļiēm vaīgiēm. / labi paaūdzis, veselīks. teīc – ta ta zeperis! / saīmniēka dēls bi tāt paaūdzis jāū aī. uī viēna meīta jāū aī bi tāda paaūguse. tā jāū apprecējās. / gaīlis paaūdzis tāt liēls gugāns, tik smuki dziēd. / spraūns i tāt labi paaūdzis, veselīks. / nu jāū mūsu meītine i paaūguse. drīz iēs skuōlā. // **Par augiem.** čaūgana i nepaaūguse kāpuōstu gaļviņa. / duōbēs jāū viēns liēls guīķis paaūdzis. varēs drīz ēst. / kad gaļviņas bi brūnas, ta plūca linus. vispīrms viņi nuōziēd, ta paaūg gaļviņas.

2. Izaugt, parasti labi, padoties (par, parasti lauksaimniecības, augiem, to ražu). šuōgad i laba raža. visa labība labi paaūguse. / paaugs rudzi, paaugs mieži, es guodīgi aizmaksāš. (LFK 9, 164) / Nīcā bija tāda liēla klēte, kuī rudenī sabēra labību uī paūsari pajēma sēklu uz adduōšanu. visiēm jāū nepaaūga [labība], ta varēja tuī dabuīt sēklaī. / ābuōliņš i paaūdzis, nu var pļaut. / ta viņam tā līdz septīni pūri [kartupeļu] paaūga. / tag nepaaūg rāceņi, ka neliēk jūrasmēslus. / kaņepes te aūdžēja kad-reīz priēks viīrvēm. tās te paaūga. / viņš [tas ir, cikuorijas] tā pulku paaūga, dikti tās saknes. / taga ne-viēns neskata [mēnesi] – ka tik laīks, ta mēt druvā. uī paaūg tāpat.

3. Augot sasniegt pilnīgu briedumu (par cilvēku); izaugt. kas aūga, tas paaūga. pa septīniēm, astuōniēm [bēniēm ģimenē] paaūga. vēcāmāte teīca, ka viņi bijuši septīni bēni uī visi paaūguši. / diopacmit [bēni] paaūga liēli. / ciēmīnām paaūga trīs dēli. tiē dziēvāja, tēs varēja atpūstiēs. / vēc, paaudzis tēva dēls gaida mani uzaugam. (LFK 1818, 824) / es jāū piē kazas viēn ēsu paaūguse. / neū viēgli paaūkt bēnam bāreniēm – bes tēva uī mātes. / tad es jāū biju paaūguse uī nuōgāju piē skrīvēra diēnēt. / paauguse man pādīte zēltu nesa ruocīnā. (LFK 527, 14349) // **Par dzīvniekiem.** jēri skaītās vasaru. ziēmu, ka iēliēk stallī, ta jāū paaūguši. / vairāk jāū [teķus] neturēja – ja trīs gadus, četrus gadus. ta jāū paaūga aka jāūni. / ka isaūguši astuōni zuōbi, ta

[zirgs] *i paaudzis. / duņduri iēdē guovu mugurā uoliņas. isaūg jaūnais duņdufs – kūtafs. ka viš tuļ paaūg, ta viš isliēn.*

4. Augt, izaugt zem (kā), arī (kam) apakšā. *guoves mēt spalvu paūsarī – vēcā kūla iēt nuōst uñ paaūg jaūna apakšā.*

paaūgties v. **1. Augot kļūt lielākam, vecākam (par cilvēkiem vai dzīvniekiem); paaugt (1).** *tag nu jāgāida akaļ, ka [mazmeita] paaūksiēs. ta bērņības svētki būs.*

2. Izaugt (par bērnu, dzīvnieku). *tas tāt rakaris, kuō nevaļ valdīt. paaūdziēs īsc rakaris. / braņks suķis paaūdziēs. // Izaugt, parasti labi, padoties (par, parasti lauksaimniecības, augiem, to ražu).* *biētes te šuōgad akaļ i labi paaūgušas.*

paaūklēt v. **Neilgu laiku, mazliet auklēt.** *kuō tu raūdini tuō bērnu! paaūklē, pažēluō! / cik īlgi gañ duōmā tuō bērnu vēkšīnāt, ka nejeñ paaūklēt! / tuō bērnu nevaīg tig dikti izbrēcināt. paaūklē labāk! / bērns taču grib, lai viņu paaūklē.*

paaūst v. **Neilgu laiku, mazliet aust (ko).** *ka tu paaūdi tuō gabalu, vaīdzēj aka viš [tas ir, spērags] iēlikt. / leštu galdrānu saūca. linu bija. nu ta paaūda tādu gabalu līdženu viēn. uñ tad iēnesa tā a tuō šaūtuvi, islasa pa diēgañ ārā, tā iscīlāj a šaūtuvi, jā. nu uñ tās leštas skaītījās. // Noaust. cic nuō vadmalas šuva tuō brūtes svārku. paaūde juō gaīšāku tuō vadmalu.*

pabadēt v.; parasti divd. formā. **Izsalkt, izbadēties.** *luōpi tādi pabaduši, grib ēst. / uz luōpiēm, cilvēkiem teic – tādi pabaduši, tas tā, ka ilgāk pabaduši. / tas [zēns] tāt patīsis isaūdzis, tiēvs, ta kā pabadis. / viņš tā kniēdēja, kniēdēja – pabadis bija. / tas kaīmiņu puīka isskatās tāt pabadis. nedabū tuō ēšanu tā katru diēnu.*

pabadināt v. **Neilgu laiku, mazliet badināt.** *mitinamas cūkas pa ziēnu pabadināja, lai varētu labāki nuōbaruōt. / uz luōpiēm [saka] – tiē tādi pabadināti.*

pabadīt v. **Padurstīt.** [desas gatavojot] *aļ īļenu va adatu pabadija, lai tas gaīss isiēt. / aļ tādu adāmu adatiņu [desas] vāruōt pabada. ka īf balta zupiņa, ta īf laps. // Pabikstīt. senāk apmeta tādu tīklu gaļ kādu puōpi. uñ tad aļ dupeni pabadija, sita. ta viņas [tas ir, zivis] mūk laūkā uñ iēskrej tā tīklā.*

pabaīdīt v. **1. Neilgu laiku, mazliet baidīt.** *ka nau pātags, nuōgriēž vici pabaīdīt ziņgu va guōvi. / tās aītas vaīg pabaīdīt, lai neiēt aūzās. / ruñcis iēgāja kaīmbarī pabaīdīt peles.*

2. Mazliet baidot, panākt, ka (kāds) pavirzās. *tās vistas vaīg pabaīdīt paklētē. / abgaīnāt, izgānāt, izbaīdīt, pabaīdīt pruōjā.*

pabaīdīties v. **1. Neilgu laiku, mazliet baidīties.** *nuō tāda rājiēna gañ nevaīdzēja pabaīdītiēs.*

2. Mazliet kļūt traumētam (piemēram, uzpampt). *jā, [pirksti] rēsnāki, jā, tādi pabaīdišiēs, pabaīmbuši a-viēn vāirāk teic.*

pabakņīt v. **Pabakstīt.** *pabakņi pa tuō skutulu! tuļ vēl kāc gaļas kumāss rasiēs!*

pabakstīt v. **Neilgu laiku, mazliet bakstīt.** *paņeñ kādu nūju uñ pabaksti! tuļ tai stūrī iēskrēja pele. / bakstīklis i tāt pagarāks kuōks. a tuō tā pabaksta. tā vaļ vēžus izūrdīt. / iēsīm pabakstīt tās upeles pakrañtes! izdzīs kādu vēzi.*

pabalēt v. **Mazliet izbalēt; pazaudēt spilgtumu.** [linus] *kliēda uz rugājiēm, lai patilā, tas i, pabalē, lai izbal. / [audekls] jātiliñ bišķīt, lai viš pabal, lai baltāks. / tas aūduñs tāt balgañs, jāu pabalējis. / tas tāt sārc. us tādu pabaleīšu teic sārc, īsti sērkañs viš nau. / guōda liñdruks bī pabalējis aļ.*

pabalināt v. **Neilgu laiku, mazliet balināt, panākt, ka (kas) kļūst gaišāks.** [audeklu] *isvārīja sārmā uñ islika saūlītē pārs nedēļas – izbalēja. kuņu pusi gribēja juō baltāku, ta tuō pabalināja vāirāk. / saīmniēcēm jāu [kreklis] bi vāirāk tā pabalināt. nu bet mēs, kaļpu mēitas, mēs jāu tig daūdz nebalinājām. / saūlē vēl bišķi tuō viēnu dzivi pabalināja uñ tuō uōtru nē. uñ ta tā isnāca rakstīc.*

pabalsts subst. **1. Naudas līdzekļi, kuras (kādam) izsniedz, lai materiāli palīdzētu.** [cara armijā izdienējušie] *drusku pabalstu dabuja – trīs līdz četri rubļi gadā. / tiē [nespējnieki], kas varēja vēl paiēt, tiēm deva pabalstu – kādi piēci rubļi pa gadu. / es dabūnu pabalstu visu laiku.*

2. Atbalsts. *tuōreīz pīrka šļakas visi. uñ ari paņēma tādi, kañ it nemaz nauđas nebi, tikaī a galvoniēkiēm – a viņu pabalstu. ismaksāja labi kruōgā uñ pagaļvūōja.*

pabaltināt v. **Panākt, ka (kas) kļūst mazliet baltāks (piemēram, pielejot putrai pienu).** *kad viņi [tas ir, rūgušpiena kunkuļi] paplūk, ka [putra] adziēst, ta pabaltina.*

- pabaļtuot** v. **Neilgu laiku baltot.** *kaū kas gaŗ krūmiem pabaļtuōja – vaī zirks, vaī vīrs. / nu sāk tiē puīkas sprādzēt pruōjām, papēži viēn pabaļtuōja.*
- pabaļvāt**, arī **pabaļvuot** v. **Mazliet apdāvināt.** *māte viņus [tas ir, bērņus] pabaļvuōja tā, tēvam̄ nezinuōt. / ka tuōs vīrus pabaļvā, ta viņiēm labāki tīk strādāt.*
- pabaṁbt**, arī **pabaṁbt** v. **Mazliet sapampt, uzpampt.** *teīc – pabaṁbuši, jā, sabaṁbuši piŗksti. jā, [piŗksti] rešnāki, jā, tādi pabaīdijsiēs, pabaṁbuši a-viēn vaīrāk teīc. / teū tā pabaṁbuši tiē piŗksti, uspaṁpuši.*
- pabaṁdāties** v. **Mazliet gūt papildus peļņu (?).** *tēs deva dēlaṁ kâ atalģu pa dārbu baṁdas – zemi, graūdus, luōpus. ta teīca pabaṁdājās, baṁdāšanās.*
- pabara** subst. **1. Rājiens, bāriens.** *nu gaṁ bi pabara! – va nu kâda rāšanās bi. / ka saīmniēks rāja saīmi, teīca – nu bi pabara! / bērņi bi sagaīši dārzā uōgās. nu māte a žagaru iēgāja. nu būs pabara! / nu tik bi pabara! saīmniēks ūzgāja, ka puīsis sliņkuō, dikti rājās.*
- 2. Īslaicīgs, spēcīgs (piemēram, vēja, lietus) uzplūdums; brāziens.** *ari nuō liētus bi pabara.*
- 3. Nepatikams (parasti negaidīts) gadījums; nelaime.** *pabara i, ka tev ūznāk nezinuōt [ciemiņi]. / nu tas tā, ka es neviēnu ciēmiņū negaīdiju. uṁ maṁ ūznāca tāda pabara. / nu tā jaū piē manis nenāks! nē, iēskatuōs – jūs! nu riktīga pabara maṁ šuōdiēn!*
- pabārķši**, arī **pabārķši, pabārķšļi** subst. **Milti, ar ko apkaisa lizi pirms maizes klaipa uzlikšanas.** *nuōlika us klucīti lizi uṁ abbārstija a miltiēm, kuō saūca pa pabārķšiēm [jeb] pabārķšiēm uṁ šāve krāsnī. / uz maīzes lizi uzbeŗ miltus – pabārķšus. / ku maīzi cep, uz lizi ūzbeŗ miltus. tuōs saūc pa pabārķšļiēm. tuōs jeṁ rupjākus nuō citiēm miltiēm. // Kāpostu lapas, ko uzliek uz lizes pirms maizes klaipa uzlikšanas. [pirms cepšanas maizes klaipam] lika ari apakšā kâpuōstu lapas. tuō aŗ saūca pabārķšļi.*
- pabaŗuot**, arī **pabaŗuot** v. **Barot (dzīvnieku); barot un pabeigt barot (dzīvnieku).** *baravu luōpus, pabaŗavu luōpus. pabaŗava [jeb] pabarava – tiē veĉiē tā teīca. / ka pārđzina bišķi ātrāk mājā puzdiēnā va kâ, ta jaū vaīdzēj veļ iēt palaīst cūkas pabaŗuōt, pa zālāju paganīt. / zīliti jaū pa ziēmu vajg pabaŗuōt bišķi. es bišķiēt izliku gaļu, tādu svaīgu, sasiētu. / re, ku zīlites laūkpusē! ziēmu ta i vešēls baŗš jāpabaŗuō. / [skolotājs] Krūmkalns tās zuves [dumbēri] uzraūdđija, pabaŗuōja, nuōnesa kaū kuō ēđamu. // Paēdināt (cilvēku). ka pabaŗuōja saīmi, ta saīmniēce aŗ gāja palīdzēt siēna vācējiēm.*
- pabazarēt** v. **Neilgu laiku, mazliet parunāt, papļāpāt.** *siēvas aka piē staļļa piēstājšas pabazarēt.*
- pabāzt** v. **1. Bāzot novietot zem (kā), arī (kam) apakšā.** *ceļmus laūze a buōmu. atraka, cik varēja, saknes. ta pabāza apakšā buōmu. / pabāz ķešķu kuōkus zem gubīnas vaī sakraū siēnu uz ķešķiēm viŗsū. uṁ divi neŗ. / tuŗ nebi gulťas [skolā]. tuŗ bi briĉkas. apakšā kasteļus pabāza. / gūžas, kad gulť, [ir] nuōtupušās piē zemes, gaļvu pabāzušas apakš spārņa.*
- 2. Neilgu laiku, mazliet izbāzt.** *puīka pabāz gaļvu aīs staļļa uṁ pazūd akaļ.*
- pabēgt** v. **1. Bēgot pavirzīties (kur, kādā virzienā u. tml.); bēgt nelielu attālumu.** *pabēdz pruōjā! a spaṁņiēm nāk. pabēdz nuōst nuō ceļa! / tuŗ bērņi iēt kliņķētiēs – viēns stāv uṁ skaita, citi pabēg. kuru piŗmuō iēraūga, tuō piēsīt. / ciēlaviņa knābāja zemē, sev barību meklēja. uṁ acskrēja uōtra ciēlaviņa – tēviņš – uṁ grib viņū samīt. bet viņa pabēga uṁ iēskrēja krūmuōs.*
- 2. Bēgot pavirzīties zem (kā), arī (kam) apakšā.** *ja sāks līt, ta te zem tiēm uōzuōliēm pabēksiṁ apakšā.*
- pabeīgas** subst. **Lielāku lauku darbu nobeigums; tam sekojošais mielasts, svinības.** *pabeīgas saūc, ka beīdz rāceņus ņeŗt va rudzus pļaut. ta teīc – šuōdiēn pabeīgas! / nuōraū rāceņus, uṁ ta i pabeīgas. nuōdzeŗ pabeīgas, padañcā. / nu dzeŗ pabeīgas – ka nuōpļauṁ rudzus, nuōpļauṁ siēnu.*
- pabeīgt** v. **1. Paveikt, izveidot (ko iesāktu) pilnīgi, līdz galam.** *celiēs! līdz vakaraṁ pabeīksiṁ nuōpļauṁ. / kārstā laiķā dzina mājās guōvis puzdiēnā – jaū priēks Jāņu. uṁ pabeīdza dzīt aūgustā. / piē rijas, ka pabeīdza kult, saliduōja baŗš zviŗbuļu. / ka [pirmajā ganu dienā] pabeīdza liētiēs, ta dalģja siēru. / cic citaṁ gā līdzēt. viēnc jaū nevarēj [veļu izmazgāt]. ka viēnaṁ pabeīdze [mazgāt], uōtrs bi aka. / jā, uṁ, ka pabeīdza [veļu mazgāt], ta jaū deva tā braṁdava aŗ. / meītas, pabeīgušas kādu darbu, sastājās bariņā padziēdāt. / desmitā gadā es pabeīdzu mācītiēs. / kad apraka uṁ ustaīsija kapa kuōpu, ta aka sāka zvanīt – desmit sitiēnus, kâ tuŗ. ta kapi [tas ir, bērū ceremonija] bi pabeīkti.*

2. savienojumā ar mācību iestādes, klases u. tml. nosaukumu. **Iegūt attiecīgās pakāpes izglītību.** kad [pavasārī] pabeidzu skolu, ta jau tūlīt [..] piē saimnieka pruōjām. / pabeidzu piēcas klases uņ vairāk nepakuō maņ netika skulā iēt.
3. **Pavadīt pilnīgi, līdz galam (pēdējo laikposmu kādā darbā, nodarbībā u. tml.).** Pēteris mācijās pa mūrnieku, bet nepabeidze nuōliktuō laiku. ta nu šuō tuō jau var saklēķēt. // savienojumā ar mūžs, dzīve u. tml. **Nomirt; pavadīt pašu pēdējo mūža posmu.** us tādu, kas puzmūžā nuōmiřst, teic – ažiēt piē Diēva, mūža nepabeidzis.
- pabeigties** v. 1. **Beigties (par darbību, procesu).** tas jau [bija] ak-rāt nu, ka pabeidzās kařš. / trešuō [kāzu] diēnu visi brauca apakaļ akaļ uz brūtes mājām, tuř ku piřmuō diēnu bi dzērc. uņ dzēra tuř, līdz sāk kāzas pabeiktiēs.
2. **Beigties (piemēram, par teritoriju, līniju).** tā māja bija tuř mežmalē, kuř pabeidzās meš. / ku tā dzīksla [govij pavēderē] pabeidzās, tuř i caūruņš uz iēķšu, ka var saraudzīt a piřkstu. ja tuř var iēlikt piřkstu, ta tā i laba piēna guōve.
- pabeņķe,** retāk **pabeņķis** subst.; parasti lok. **Vieta, telpa zem sola.** pabeņķē nuōliēk tupeles, ka iēnāk nuō laūka. / paņēm tās tupeles, kas pabeņķē! / pabeņķī sakrājšiēs visādi muīžļi. / es, pādīti dīdīdama, kules metu pabeņķē, lai netika mana pāde citaņ kuļu ņsātāja. / pruōjā šādi, pruōjā tādī, puņpuōtiēm še palikt! puņpuōtiēm še palikt pabeņķē kaūlus graūst. / ai tautieti, ai tautieti, kas jel tevi nepazina! dienu dzēri kruodziņāji, nakti kruogus pabeņķē. (LFK 1817, 52)
- paberaņcis** subst.; novec. **Pomerancis – liķieris, kuru gatavo no spirta, kas nostādināts kopā ar apelsīnu (pomeranču) mizām, pievienojot cukuru un garšvielas.** paberaņcis bi tāt braņdavs, tāt iēdzēlētēns. taīs blašķēs bija.
- pabērnis** subst. **Pabērnis (padēls vai pameita).** ka iēprecās piē atraīša, ta tiē bērni skaitās pabērni. / nu pamāteī tiē pabērni kā dadzis acīs – nevar iērēdzēt. / tēs citiēm bērniēm iēdeva nauđu, maņtu precuōtiēs. pabērniēm nedeve nekā – tiē palika tukšā.
- pabērt** v. **Nobērt.** saimniēce pabēra graūdos, uņ vists attecēja nuō visām malām. / sadrupina maīzi, pabeř cālīšiēm. // **Iebērt.** daūdzreīz pa Jaūngadu ta vārij zīrņus. ta jau pabēra liēlā bļuōdā uņ saūjām grāba uņ ēda.
- pabeřzēt** v. **Neilgu laiku, mazliet berzēt.** ka bi rudzi nuōnākuši, ka pabeřzēja uz ruōku uņ ka graūdi vaīs uz akuōtu neturās, ta steīdzīgi jāplaū nuōst.
- pabēzīs,** retāk **pabēzīs** subst. **Krūms vai koks ar ērkšķainiem zariem, sīkiem ziediem pušķos un augļiem – kaulēniem (Rhamnus cathartica).** pabērs i neliēls krūms a bērzamē līdzīgām lapām. pavasarī [pabērzam] liēli, brūni puņpuri, kuō savāc uņ apleī a spiřktu. / pabērži i maziņi, sīciņi. paūsari i puņpuri. pabēržu puņpuri priēķš vēdēřsāpēm laba zāle. / ta bi tādī pabērži [jeb] pabeřži – neliēls krūms a gařēniēm puņpuriēm. kā graūdi tiē bi, gařāki, řesnāki. / tuř aūga tādī pabērži, tādī krūmi.
- pabēřt** v. 1. **Neilgu laiku, mazliet berzt, berzēt.** [linus] pabeřž tā a ruōkām, uņ, kad jau tā biřst tiē kaūliņi ārā, tiē spaļi, tad akaļ vāķ aūķšā. / linu veļa jau laiž laūkā visu beīdzamuō mēļlumu, gař baļļas malu pabēřž. / pabeřza caūrus piřkstus vēřpuōt, ka visu ziēmu vēřpj uņ vēřpj. / pabēřz, pabēřz tuō netīruō viētu [zeķē]! / senāk [veļu] tā pabēřza gař baļļas malu.
2. **Berzot patīrīt, paspodrināt.** ga tiēm bałtiēm stiēģēliēm pabēř [katla dibenu]! / viss tās padēgunes mēs tač bijām pabeřžuš a tām piēdruōknēm.
- pabeřdēt** v. **Spēt izvadīt zarnu gāzes no organisma.** kad pabeřdēja, ta vaīs nesāpēja vēdēřs.
- pabīdelēt** v. **Pamudināt; pakomandēt.** vēci cīlvēķi bīzīteri saūca, kas tā uōtru raīda strādāt, bet pac neku neiēt. tas tik uōtru pabīdelēja, lai iēt.
- pabīdīt** v. **Bidot pavirzīt, panākt, ka pavirzās (kur, kādā virzienā u. tml.).** tāt buōmis bi. tuō tā pabīdija, a tuō adgrūžas nuō tā krasta. / tas suņs būs pabīdijis tuōs vadus šķībi.
- pabidžīt** v. **Pamudināt (piemēram, uz kādu darbu).** vāīdzēs tik pabidžīt visi māju ļaūdis, lai iēt sagrāpt tuō siēnu.
- pabiēdēt** v. **Neilgu laiku, mazliet biedēt; pabaidīt.** iēsīm pabiēdēt putnus nuō ķiřšiēm!
- pabiēkuoties** v. **Padraiskoties; paskraidīt u. tml.** pabiēkuōtiēs – tas i tā, kad iēt tā padaūzītiēs. / bērni izgā, kad-reīz jaūniē ař, svēdiēnām visi pabiēkuōtiēs. / nuōiēs uz upmalu! tuř bērniēm patīk pabiēkuōtiēs.
- pabiēzs,** -a adj.; **pabiēzi** adv. 1. **Tāds, ko veido daudzi samērā tuvu cits pie cita novietoti vienvēidīgi priēķšmeti; pretstats: parets.** biētes sasaseīšās pabiēzi, vāīdzēja isřētināt.

- 2. Tāds, ko ir pagrūti liet (par šķidrumu, masu); pretstats: pašķidrs.** *savāra linu peļņus, rāceņu mizas, sviklus un sakapā. piēbeņ miltus, sataisa pabiēzu putru. tuō neš cūkām ēst. / tā vira isnākuse pabiēza. jāpiēlej vēl piēns, ta būs labi. / ka [mīklu] laiž a karuōti, ta viš saiēt. tā i kuņķuļmūze. tāda pabiēzāka savērd. / putraīmu dešām savārija labus, tīrus putraīmus, pabiēzus un iēlika abrā. ka bi padzisuši, ta lēja klāt aseņus. vircas un piparus lika piē abām [tas ir, putraīmu un gaļas] dešām. ismaīsija diēzgaņ pabiēzu masu.*
- 3. Tāds, kam ir samērā liels caurmērs, šķērsriezums; pretstats: paplāns.** *kreimbles dzēltēnas, stiņgri ciēts, pabiēzs. // Tāds, kam ir samērā mazas atstarpes starp pavedieniem (par audumu, adījumu); pretstats: paplāns.* *tas tāt diēzgaņ pabiēs bi – tas peļēkaīs paņķis.*
- pabikstīt v. 1. Neilgu laiku, mazliet bikstīt; parušināt (piemēram, ogles).** *ej krāsni pabikstī uōgles!*
- 2. Pamudināt.** *večākaīs brālis tāt pakūtrāks, pasliņkāks. viņš tā jāpabiksta. ta jaū padara ar.*
- pabiņbāt v. Paraudāt (parasti skali).** *puīka pabiņbāja, pabiņbāja, nu aplkusa.*
- pabiņdināt v. Neilgu laiku, mazliet birdināt.** *izgāju pabiņdināt vistām graūdus bišķi.*
- pabirt v. Mazliet, daļēji izbirt.** *nuō tā caūrā maīsa pabiruši bišķi graūdi – vistas salasīs. / kuō tiē mūsu cāli lasa, paņ plānīnu staīgādami? uōtras puses dziēdātājiēm utu kule pabiruse.*
- pabizinēt v. Paskraidīt.** *bēni izgaiši pabizinēt pa laūku.*
- pablaņbāt v. Papļāpāt.** *te viēns staīgā tā blāmbādams apkārt. viš nuō viēnas mājas nuōiēt uōtrā, tu pablaņbā šuō un tuō, tādus niēkus.*
- pableņst, arī pableņst v. Paskatīties.** *eī pableņd, kas tuī nāk! eī pableņd, eī! es vēl taga Aījai isteīcu – eī pableņd! / es pableņdīšu, kas tuī atnācis, paskatīšuōs, kas tuī atnācis. / večā tañte brīlles nenēšāja. ta viņa teīca – pableņd! [jeb] paskatiēs! // Skatoties pameklēt (ko). *pableņd, ku tās adatas! večāmāte nekad neteīca citādāk kā pableņd. tas isnāk – paskatiēs, pameklē! / pableņd! tās adatas nuōkrita piē zemes. / pableņdīšu, vaī nazis nav kuī aiškritis. / pableņd tuō kamuōlu! pakrita pabeņķē. / pableņd skapi! tuī vaīg būt. pameklē skapi!**
- pabļaūrs, -a adj. Samērā dusmīgs, bargs.** *tas bi tāt pabļaūrs saīmniēks. tuī ilgi nestāvēja ļaūdis. // Samērā, arī mazliet nikns.* *iī gaņ tas suīs tāt pabļaūrs, ka piēsiēc. dikti krīt ķēdē.*
- pablūgt v. 1. Mazliet, daļēji sašķīst.** *šuōgad miltaīni rāceņi. ilgi vāruōt, pablūg.*
- 2. Mazliet, daļēji kļūt mīkstam (piemēram, par ledu, ceļu).** *ziēma iēt zemē, leđus sāk pablūkt.*
- pabļuŗbēt v. Neilgu laiku, mazliet radīt troksni, kas atgādina burbuļošanu.** *cūkām vāruōt, tiēm rāceņiēm ļaūj ilgāk pabļuŗbēt.*
- pabrākāties.** *Sk. pasabrākāties.*
- pabraūcams, -a divd.; adj. noz. Tāds, kas paredzēts nelieliem izbraukumiem (par ratiem).** *ta jaū saīmniēki lika taišīt tādus viēglus pabraūcamus rateļus, tādās puskariētes.*
- pabraūcināt v. Neilgu laiku, mazliet braucīt (piemēram, ko atdalot).** *stupuŗs ruōkā, a tuō aka pabraūcina, ku [nokautā cūka] pa daūdz grib iēdekt.*
- pabraūcīt v. 1. Paberzēt, arī paglaudīt (ķermeņa daļu).** *ka kaklu nuōlaūž, ta vaīg ceļt uz aūkšu trīs reīzas. nu un ta pabraūka viēnu pusi, uōtru pusi, sānu dzīkslas. / gaņ jaū rasiēs samaņa, ka labi sapurinās, pabraūcīs. / [ja zirgam ir vīveles] ta tik paskridina, pabraūka. pajēm nuō saīmīēm sagriēž kušķi un a tuō rīvā tuō vēderu.*
- 2. Neilgu laiku, mazliet braucīt (piemēram, linus, atdalot tos no spaļiem).** *[linus] a-viēn sit, sit viņus un aka paraūn, un pabraūka, un iscērt, lidz izbiŗst visi tiē spaļi.*
- pabraūkāt v. Neilgu laiku, mazliet braukāt (par cilvēku).** *pīles tuī bi attēkā. pabraūkāj pa tuō attēku, tās izdzina. / mēs, puīkas, akaļ sasēdamiēs iēkšā pabraūkāt a tuō laiū. (Svent. 86)*
- pabraūkt v. 1. Braukšus, arī braucot pavirzīties (kur, kādā virzienā u. tml.); braukt nelielu attālumu, neilgu laiku.** *paņeīm mani līdz pabraūkt līdz buōti. / mazajam bērnaīm itiī ne-kā [tas ir, rotaļlietu] nebī. pabraūca a kādu pastalu. / leišuōs, ka pabraūc, ta vēl vaī rēdzēt tuōs pītuōs žuōgus. / riķu žuōgu tag es nēsmu redzeīse vaīrs. / fōrmanis – tādi jaū bi, Liēpājā us katru stūri stāvēj, peļņijās. ka tev vādzēj kau kuī pabraūkt, iēsēd un braūc. // Braucot pavirzīt (transportlīdzekli, iejūgtu dzīvnieku kur, kādā virzienā u. tml.).* *pabraūc nuōstāku, lai rūmes citiēm aī! / pabraūc tāļāk savu ziīgu, lai vaī piēstāt citi aī!*
- 2. Braucot pavirzīt (transportlīdzekli zem kā, kam apakšā).** *tuī ratus tai pajuōmē pabraūca, lai nepiēlīst. // Braucot pavirzīt (ko, kam apakšā).* *pabraūc tuōs akmeņus tai paklētē!*

3. **Braukšus pavisināties garām (kam), arī gar (ko).** *citi jau [gaismeklim] pabrauca garām, bet citi atrada. un mēs skatījāmies un smējāmies, kā atradēs skrēja a visu uguni.*
4. savienojumā ar *varēt, spēt*. **Varēt (spēt) braukt.** *tad pa jūrmali jau rikšus kad-reiz varēja pabraukt, ja liels vēzuņš nebi. / slapjā laikā zemes ceļus izdaņģā tā, ka pabraukt guodīgi vaīs nevar. / tuos meža ceļus izdaņģāši tie balķu vedēji, ka nevar vā pabraukt. / mēs adgruōžājām pušim zifgu, lai nevar pabraukt.*
- pabricēt v. Izgatavot (ko, parasti ārpus fabrikas).** *ezītis i priekš riņdstārpu iřdināšanas. kolkoza laikā paši pabricējām – taīsijām paši [ierīci rindstarpu iřdināšanai] nuō plaņkas.*
- pabriēdināt v. Panākt, būt par cēloni, ka (kas) pabriest.** *biēsputru tik tā pabriēdināja, lai izbriēt tiē putraimi.*
- pabrīķis, arī pabrīka, retāk pabrīks** subst.; nov. **Fabrika.** *mātes tēva brālis nuōgāja Liēpājā zēvelu pabrīķi dziēvāt. / viņa pate visu laiku gāja pabrīķi. / drāšu pabrīķis [jeb] pabrīka. tag jau viš dikti liēls i. / [ebreju tirgotāji] ņēma lupatus, saŗus, ādas. lupatus veda uz Liēpāju lupatu pabrīķi. / luņka i eŗerā, ku sapludina kuōkus, piē pabrīķa. kuōkus pa eŗeru aizdzina. / galuōda jau bi nuō pabrīkas – tig gludēņs kā akmeņs. / fabriku saūca paŗ pabrīķi. // ģen.; adj. noz. Tāds, kas saistīts ar fabriku; fabrikā raŗots. pluōks i a lemesi. tas i pašu taīsīc, nav pabrīķa dārps.*
- pabrīnēties v. Pabrīnēties.** *ta muņs iēaūga aprikuōzkuōks. es tā pabrīnējuōs – nuō tām sēķlām aūga. / ta vēl visi tā pabrīnējās.*
- pabrist v. Neilgu laiku, mazliet brist.** *pušselis pabridis pa dubliēm, kājas aka slapjas. / puķa izgāja pabrist pa sniegu.*
- pabrucināt v. 1. Neilgu laiku, mazliet asināt (izkapti) ar galodu.** *tuō iskapti vaīg pabrucināt, ta viēglāk pļaut.*
2. **Neilgu laiku, mazliet berzēt, rīvēt.** *tuō sakalťušuō maīsu vaīg pabrucināt, ta būs mīksc. / bērna lupatu nerullēja, gaŗ kraģa kāju pabrucināja un kārtībā. / linus, ka vērpa, saslapināja a siēkalām, pabrucināja bišķi. / ka [lini] tilinājās, ta pabrucināja – pamēģināja. ka tiē linu kaūliņi luōbās ārā, ta [lini] bi gatavi. / pabrucini maņ muguru, pakasi maņ muguru!*
3. **Mazliet mitrināt (piemēram, ar siltu ūdeni, lai pārbaudītu, vai diegs, audums neplūk).** *rādijās, ka vēl viņi [tas ir, zīda diegi] tā kā bruktu, ka pabrucināja viņus a siltu ūdeni.*
- pabrukt v. 1. Daļēji sabrukt; daļēji izbrukt.** *kāpjuōt pa trepi us stalli, pabrūka trepe un meīta nuōkrita piē zemes. // Daļēji (bojājoties) atdalīties (piemēram, no kādas virsmas).* *kaņ [tas ir, katlam] tā iēķša jau sāka pabrukt, tas vaīs nebi zaptes vārāms. viņam sāka piēmēstīs tā vaŗa gārša.*
2. **Strauji paslīdēt.** *ējuōt gaŗ grāvi, viēnaīm pabrūka kāja, un tas iēkrita grāvī. / šķēlu pagali, pabrūka nazis, un iēgriēzu piŗkstā.*
- pabrukties.** Sk. *p a s a b r u k t.*
- pabrūķēt v. Izlietot.** *tuōreīz jau visu gaļas sālījumu pabrūķēja, saīme sàēda. / kuŗzemniēki [tas ir, arī nīceniēki] maz gaļu pabrūķēja. aizvārija visu zupu a tuō gaļas kumāsīnu. / ka tu duōmā visu pabrūķēt? tavuōs gaduōs jau jāliēkas miērā.*
- pabruōkastuot v. Paēst brokastis.** *saīme iēģāj pabruōkastuōt.*
- pabruzdināt v. Neilgu laiku, mazliet klaudzināt; paklaudzināt; pabungot.** *vaīg pabruzdināt piē duru, lai laiŗ iēķšā.*
- pabučuot v. Noslūpstīt.** *pabučuōju gaņ mācītājaīm ruōku pa divi reīzes. / dāvana viņa bi [Ziemassvētkos], lai cik dārga. un pa tuō palđiēs pateīca, saīmniēkaīm vaīdzēj ruōku pabučuōt. / es jau viņai [tas ir, saīmniecei] pa tiēm Ziēmassvētkiēm, ka viņa maņ uzdāvināja [lakatu], pabučuōju abas ruōkas un saīmniēkaīm aŗ. / ka nuōkrīt piē zemes maīzīte, ta vaīdzēj pabučuōt.*
- pabudināt v. Pamodināt.** *pabudini tuōs bērnus, lai ceļas aūķšā! pamuōdini! / lai nenuōgulētu, ta teīca – pabudini mani!*
- ¹**pabūķšķīt v. Mazliet pabīdīt.** *vaīg pabūķšķīt tuōs siērus citu piē cita us tuō pļauktu, ta būs rūmes vēl.*
- ²**pabūķšķīt – ein wenig jāten** (mazliet ravēt). (EH II 123)
- pabūŗdurēt v. Pamaisīt.** *nāc palđdzi pabūŗdurēt tuō biēsputru! es tik liēlā grāpī nevaru. // Pakustināt; sakratīt.* *pabūŗdurē tuō krūŗeli, lai cukuŗs iskūst. tuŗ vēl vaīg būt apakšā. / rāceņus ķuōcī tā pabūŗdurēja, lai nebūtu tik zemjāini.*

- pabuņgāt** v. **Pabungot.** *pa Juŕgiēm aīzejuošās meītas puīši izbuņgā a lāpstu, a spaīni – pabuņgā, lai iēt pruōjām.*
- pabuōkstīties** v. **Neilgu laiku, mazliet baidīties, šaubīties.** *tas ziŕks sāka pabuōkstītiēs – iēt va neiēt.*
- pabust** v. **1. Mosties, celties.** *šuōrīt agri dabuju pabust, taga nāk miēks. / kad cilvēks gulējis uņ kāk istraucē, ta teīc – dabuju pabust. viss miēks pruōjā.*
- 2. Mazliet atlabt (piemēram, pēc slimības).** *vecaīntēvaīm kāsus vaīs nau, sāk pabust jaū.*
- 3. Paaugt.** *nu tas puīšelis jaū labi pabudis. varēs iēt skuōlā.*
- pabūt** v. **Neilgu laiku būt, atrasties, uzturēties (kur, kādā vietā); neilgu laiku būt (noteiktā vietā, noteiktos apstākļos) un nodarboties ar ko.** *[vākās] pasēdēja, pabija kādu brītiņu kuōpā.*
- pabūvēt** v. **Uzbūvēt.** *ka līduīnīeki jaū mājas pabūvējši bi, ari luōpi bi piēaūdzēti, ta bi tikuši us cēŕpu.*
- pabužināt** v. **Neilgu laiku, mazliet bužināt.** *pabužini maņ tuō galvu, sākuse niēzēt. / bēŕnus tā kādreīz pabužināja uņ teīca – tas tāt bažibuōzuku maņ ir.*
- pacēlējs** subst. **Ierice, tās daļa (kā) pacelšanai.** *[pļaujmašīnas] pacēlējs i, kas paceļ aūkstāk, zēmāk. ruōkas pacēlējs – tas paceļ visu iskapti.*
- pacēlības** subst. **Atlīdzība (par pazaudētas lietas atrašanu).** *kaīm zudības, maņ pacēlības.*
- pacelšana:** **palamas pacelšana** – iesaukas došana. *palaīms pacelšana [saka, ja dod iesauku].*
- pacelšanās,** *novec. pasacelšanās* subst. **Pārsteipšanās, pārstaipīšanās.** *nuō pacelšanās dabū tūsku – kuņģa plēves plīsuīms. / ka vēdērs saraūstīc, ta dzēre aīniku – priēks pasacelšanās. / aīnikā drapes bi priēks pacelšanās, priēks iēkšķīgām slimībām.*
- paceļt** v. **1. Ceļot pavirzīt (ko satvertu) uz augšu (piemēram, lai turētu, pārvietotu).** *atnāc – līdzi paceļt tuō balķu! / tu duōmā – es nepaceļšu [piebērtu maisu]? / kādreīz kad rati bi, tiē jaū bi viēgli. cilvēks piēiēt uņ paceļ ratu pakaļu, sagriēz, kuŕ vajadzēja. tiē riteīni bi viēglāki. / aītu sūdi ir kārsti uņ saūsi. ka pajēma dakšu uņ pacēle, ta viīni kūpēja. / paceļ krēslu, nuōaū kājas savai vīra māmuļitei! / paceļ maīzes drānu – ja maīzīte aūg jaū aūkstu, ta kuŕ krāsni. / [aknu desas] paceļ aī pavārnīti. ✧ **paceļt cēpuri (arī eņkuru)** – aiziet, atstāt (ko). *tuŕ bija strīc. uņ ta tas viēns aīzgāja, pacēla cēpuri. / kuō teū tuŕ vērc runāt? eī pruōm, paceļ cēpuri! / tiē brāļi sastrīdējās. viēns pacēla cēpuri uņ pruōm bī. / nu tas sliīnkaīs kaīmiņš būs pacēlis eņkuru. ņeŕēdz viīnu vaīrs te. / viīš [tas ir, brālis] pacēla eņkuru uņ aīzbraūca. laīkaīm sastrīdējās. / tas puīsis pacēla eņkuru uņ aīzgāja. bet bija salīcis uz visu vasaru. // **Par priekšmetiem, ierīcēm.** durīm i klabata – tas i driķeris. leīmpīte paceļ tuō klabatu, tā uōtrā pusē. / laūka pusē [durvīm] i tas ruōkturis, uņ iēkšas pusē i tā klabata. tā mēlīte [jeb] leīmpīte paceļ tuō klabatu uz aūkšu. / veļas staīga i tāda liēla, gara sklaīnda, paceļ tuō viīvi. // **Pārvietot augstāk.** savu māju mēs pacēlām a liēliēm vācu daīnkraītiēm. / viš pacēla tāī večaī mājaī tuōs pamatus. / piē dēļu zāģēšanas bija kruōnelis. a tuō tā pacēla.**
- 2. Pārvietot no horizontāla stāvokļa vertikālā vai slīpā stāvoklī.** *zaķīc pūra dibēnā. ka pacēla pūra vāku, zaķīc līpu kustināja. / ka lādes vāku pacēla, ta a bīlādes vāku acstutēja, ka nekrīt ciēt. / pacēle tuō vāku, paskatīja. ka [mencas] bi smuki brūni iscēpuši, ka vaŕ ēst, tuōs isņēma. / pacēlu tuō [stropa] viīrsus vāku – tuŕ zīlīte sēd. / nauīda [tas ir, ceļa nodoklis] bi jāiēt maksāt piē luōdziņa. ta pacēla buōmu uņ iēlaīda, islaīda. tas bi cara laīkā.*
- 3. Pavirzīt, arī pavērst uz augšu (ķermeņa daļu).** *pa ziēmu [saimnieki] braūca a zīrgiēm. mēs paceļam tā ruōku, lūdzaīm, lai pavizina. / ka ūzmeītas diēvguōsniīņa uz ruōku, ta paceļ uz aūkšu piŕkstus. / bēŕns nuōlaūzis kaklu. ta paceļ piē vaīgiēm uņ ceļ [galvu] uz aūkšu, pagruōza. paguļ, uņ labi i. / [zīrgam] tūpļa zaīnā bi tāŕpi. ka viīni asti pacēla, ta varēja rēdzēt. / saka aka davaī! – ka grib, lai [zīrgs] kāju paceļ. **galvu nepacēlis** – ļoti cītīgi, koncentrēti (ko darīt). kūrpnīēks tā steīdzās naglāt puzzuōles zābakiēm, ka strādāja, galvu nepacēlis. / nu [zēns] tā iēgrimis tāī grāmatā, ka līdz puzdiēnai sēdēja, galvu nepacēlis. ✧ **(aiz)iet dēgunu (arī čaūri) pacēlis** – saka par dūsmīgu, augstprātīgu cilvēku. meīta aīzgāja garām, čaūri pacēluse, dēgunu pacēluse. labdiēnu nepadeva. ✧ **asti pacēlis** – saka, ja cilvēks ir laimīgs, priēcīgs. aīziēt, asti pacēlis, laīmīks, lustīks. ✧ **paceļt acis** – pavērst skatienu uz augšu. *šuōdiēn tā puteņuō, ka nevaŕ ne acu paceļt. kuŕ ta lai braūc mežā tādā laīkā! / tā putinē, ka ne acu paceļt. īsc nelaīks! / vēš snīēgu dzeīn uņ puteņuō, ka ne acu vaŕ paceļt. / nu tā nuōsunija [bēŕnu], ka [viīš] nevaŕ ne acu paceļt.**

✧ **pacēlt degunu** – kļūt lielākam; paaugties. *ka es bišķīt pacēlu degunu, ta te visi jāu bija.*
 ✧ **pacēlt galvu** – apzināties, aptvert apkārt notiekošo (par bērnu). *kamēr es tuļ galvu pacēlu, tā es rēdzu, ka tas tuļ klētī stāv. / boļševiki – tiē i ķiļķēni. ka es jāu galvu pacēlu, ta jāu sauca pa boļševikiēm. // Piecelt (kādu, piemēram, kājas, sēdus). pac nedrīkstēja cēltiēs aūkšā. bet tevi pacēla nuō sēdēšanas.*

4. **Ceļot un pārvietojot ķēdi, pavirzīt mājdzīvnieku (parasti ganībās) uz citu vietu.** *es pacēlu guōvi pa vešēlu ķēdi uz priēkšu. / iēs pacēlt guōvi uz priēkšu. / saimniēks nuōgāja pacēlt ziŗgus uz priēkšu.*

5. **Uzcelt.** *viēna siēna jāu ūscēlta. kad visas pacēls, atnāks rudeņs.*

6. savienojumā ar **varēt, spēt. Varēt (spēt) celt.** *tik piļļu piēlēja tuō glāzu, ka nevaļ pacēlt! / viēns tu nevari pacēlt. piē zemes nuōliēk [drāgas], ūzveļ akmeni uņ neš. divi cīvoķi vaļ iēiēt kārtīgi vidū uņ pacēlt. / vāgūzī vaīg būt tākala, tāda dzēzla ripa. a viņiēm vaļ pacēlt pulku – četri, piēci simti kilō. / vasarā tu esi tā nuōdziēvājiēs kā ziŗks, ka kājas vaīrs nevaļ pacēlt. / kā viš tuļ šļurā iēdaņs? nevaļ savas kājas pacēlt.*

pacēlties, *novēc. pasacēlties* v. 1. **Celties augšup gaisā; virzīties, pārvietoties uz augšu.** *pacēlās aūkstāku mākuōņi uņ sāka līt. / ka ūzmeļa us sakārsētiēm akmeņiēm aūkstu ūdeni, ta pacēlās garaiņi, kuō sauc pa pīrtes garu. / laiņa pacēlās viļņa spicē. □ pacēlties spārnuos – uzsākt lidot (parasti par putniem, kukaiņiem). kad bērni nuōķeļ mārīti, liēk us pīrkstu rāpuōt. kad nuōrāpājuse, viņa pacēlas spārnuōs.*

2. **Rūgstot palielināties apjomā (piemēram, par krējumu, mīklu).** *kupušpiēns bi tāt. nuōlika spaņņišuōs piēnu, lai sarūkst, bišķi nuōlika siltumā. ta viš pacēlās tā uz aūkšu. viš pac pacēlās nuō tām sūkalām uz aūkšu. vēļ bišķi pamaīsija viņu [tas ir, pienu], ta viš vēļ pacēlās uz aūkšu. / tas kreīms rūgdaņs vēļ pacēlās uz aūkšu uņ acsulāja. uņ ta pa tuō tapīnu nuōlaīda tuō sulu.*

3. **Paaugstināties (par līmeni, piemēram, upē, ezerā).** *senāk katru gadu upē pacēlās ūdeņs, pārplūda laiņi. / ka vaīrāk usplūst, tas ūdeņs pacēlās upē.*

4. **Piecelties, uzcelties kājās.** *pa nakti [kāja] sāk aka sāpēt. paceļuōs, aka sataīsu – kumelītes savāru. uņ aka jēmu zēmpēt tuō kāju. / ziŗgus iēuōderēja pa nakti aļ, pacēlās. / ka kaķis plēs aļ nagiēm kuōku, pacēliēs us pakaļkājam, ta teic, ka būs vēš. / ka jāu jērs i pacēliēs us kājam, ta jāu viš meklē tūlīt zīst.*

5. **Būt augstākam (par apkārtējo).** *ciēga [ir] pušķis bērna cēpures galā. ari kau kas, kas pacēlās aūkstāk pa priēkšmetu, teic – a ciēgu galā. / tā kalviņa vasarā vaīrāk pacēlas upē. // savienojumā pacēlties pāri. Pārspēt (ko). labi, ka skrīveris [puisi] piējēma pa palīgu. bet tuōmēr bi lēpns. tukša vārpa pacēlās pāri aūkstāk.*

6. **Paaugstināties (par cenu).** *akal pacēlās cēnas maīzei.*

7. **Izveidoties.** *ka pacēlās spoļa biēdrība, ta tiē [saimnieku dēli] bi dūšigākiē spēļētāji – viņiēm bi vaīrāk laiņa. // Rasties. mana māte jāu bi tā apkaķļu plētētāja. viņai nesa tiē saimnieku dēli, ka pacēlās tiē krāgi. / pacēlās tuļ tāt amatniēks. tas ūstaīsija stelles a viēnu pamīnu. / guļte i juōsta, tas i jāuns vārc. tas tik pacēlās diūdesmituōs gaduōs.*

8. **Sastiepties, sastaipīties.** *visas iēkšas griēzās. būšu laiņam pasacēlusiēs. / ka vēdērs sāpēj, ta teica, ka i pacēliēs, ka žņaūdz. kau kuō grūtu cēla.*

pacēlum subst. 1. **Rezultāts → pacēlt (1); zivju (arī citu ūdensdzīvnieku) kopums, ko zvejā izceļ no ūdenstilpes uz kuģa, laivas.** *pac smagākaīs dārps iļ luōma pacēšana. viēnā pacēlumā iēguvu vaīrāk nekā trīs toņnas zioju.*

2. **Daļa (priekšmetam, veidojumam u. tml.), kas ir izliekta uz augšu.** *ka bi ķruōkuōti liņdruki, ta bi četri pacēlumi. tiē meļ tuōs ragus, ka iēt. kad iēt, ta tiē priēkšējiē [pacēlumi] sit us priēkšu uņ tiē apakaļējiē uz apakaļu tā sit. / liņdrukuōs bi četri pacēlumi – us katru kuļķšu uņ te priēkšā us katru cisku viēns. tuļ savēļķ ķruōkas čupā. uņ ta tuļ i pacēlumi tā. // Paaugstināta vieta. viŗspusē, ku nāk [cūkai] tā ilte, pretī tai lūpai tāt pāaūkstinājums, tāt pacēlumš. / ķraūpe i tāt buōjājums a tādiēm pacēlumiēm.*

3. **Paveikta darbība → pacēlt (1).** *[sienot kūļus] liđz a pēdējuō jēmiēnu vaiđzēja saujā pajēmt saišķa tiēsu. a tuō pašu pacēlumu palika saišķi apakšā uņ aļ uōtru ruōku pretī sajēma.*

pacēlamais, *-ā* divd.; adj. noz. **Tāds, kas paredzēts (smagumu) celšanai.** *plašeņcuks [...] iļ tā priēkš celšanas. tas tāt pacēlamais daiņc, tāda uzriķte.*

- paceņsties** v. **Censties tā, ka kļūst iespējams (ko izdarīt, sasniegt).** jāpaceņšas jaū iētapt tiēm cilvēkiem [klājot godību galdu].
- pacepināt** v. **Neilgu laiku, mazliet cepināt (pārtikas produktus).** pacepini tuōs miltus, lai brūnāka mērcel!
- pacept** v. **Neilgu laiku, mazliet cept (ko); izcept.** gaļu sacep, rāceņus isvāri un mērci pacep – būs labas puzdiēnas. / nu pacep kādu šmultī! / talkām nuōpīrka braņdavu, pacepa maīzi. / pacepsim gaļu un siļķes un isvārsim pārgriēstus rāceņus.
- pacieņmuoties**, novec. **pasacīēmuoties** v. **Neilgu laiku, mazliet ciemoties.** es viēnu [ciemiņu] aizraīdiju. viņš te bišķi pacieņmuōjās. / es biju vakar pasacīēmuōtiēs. / bišķi laīka iē. iēšu pacieņmuōtiēs piē kaiņiņiēnes.
- pacieņāt** v. **Dot (piemēram, viesim, kaimiņam) paēst, padzert.** tas jaū bi jāsapruōt, ka [ciemiņi] jāpacieņā. / ka bi atnācis kāc cilvēks, kuō grib pacieņāt, ta bi [galds] iēkšā – kaiņbarī. / ta [ķekatas] namatēs, namamāte pacieņā – braņdavu, siēru. / kas bij čakla saimeniece, pacieņāja ķekatiņas. (LFK 1818, 38) / pa Ziēmassvētīkiem bukuōs lēc – kau kā izģērbjas, išspuōkuōjs, lai nepazīst tai mājā, kuē iēt. ka tiē buki salēc, ta dañcā. tiē jāpacieņā. / nabagi staīgāja apkārt, kas nebi nabagnamā. tiē sanāce garā namā apakš trepes vēsēla riņdiņa guōduōs. un tuē viņus pacieņāja, deva gaļu, maīzi, braņdavu. / tev nav kāda pudelīte pacieņāt ciēmiņus? / jaūnuō piēnu ar nesa kaiņiņš kaiņiņam ta kā pacieņājuōt. / maīzi [zirgam] tik kārumam deva – pacieņāt. tā jaū neskaitijās ēdiēns. / kuīlim [pēc cūkas aplecināšanas] nesa graūdu pa maksu. saīmniēki jaū nekādu maksu nejēma. tuō tik nesa kā pacieņāt.
- pacieņātīes** v. **Paēst, padzert (parasti mazliet) to, ar ko tiek pacieņāts.** pa ķekatām salūdzas sērstībās ciēmītes un pacieņājās. vīrus ta nevāk.
- pacieņrāt**, arī **pacieņrēt** v. **Pastaigātīes.** ka tā isiēt laiūkā – va vakariēm, ta teic – jāiēt bišķi pacieņrāt. / pa vācu muōdeī – ciērēt. senāk tuō dikti teica – pacieņrēt. / iēsim pacieņrāt! šuōvakar jaūks laīks.
- paciešt** v. **1. Spēt pakļauties, arī pielāgoties (nevēlamu apstākļu, sāpju u. tml. iedarbībai) un izturēt (to).** puīka tik saliēca muguru kuprī, lai sit vel. kuō viņa [tas ir, māte] daūdiz iēsitīs – tuō jaū var paciešt. / tu tik tāt pūpēdis! nekūō nevari paciešt. / katram cilvēkam sava ute – teic, kad dzīvuōjuōt vi-sādi gadās, iē kāc trūkuims jāpacieš.
- 2. Spēt izturēt (nevēlamus augsnes, klimatiskos apstākļus).** zeme skāba, viētām kaļķaina. sēj tādū aūgu, kas skābumu pacieš.
- paciešams**, -a divd.; adj. noz. **Tāds, ko spēj izturēt.** viēns sitiēns ar labuō ruōku paciešams.
- pacieštība** subst. **Spēja ilgi, neatlaidīgi, bez apnikuma darīt ko.** mañ [makšķerējot] nau pacieštība gaiēt tuē viēnu zivi.
- pacieštīgs**, -a adj. **Tāds, kas ir spējīgs (parasti samērā ilgi) paciest (ko nevēlamu).** dēls i pacieštīks, nerunā pretī.
- paciešs**, -a adj.; **pacieši** adv. **Samērā ciets; pretstats: pamīksts.** bēgalus pērķ – tuōs apaļuōs. labi pacieši bi. / [čirkšis] tā labi pacieš i, pašteņgrs. / ka bi liēli akmeņi, ta buōrēja tādus caūrumus. tuē iēlādāja pulveri, iēlika luñti un viēsū sasistus stiēģeļus un pacieši piēdzina, piēstaņpāja. / tā guōve [tas ir, pupi] bi tāda pacieša.
- pacīkstētīes** v. **Neilgu laiku, mazliet cīkstētīes; pacīnītīes.** bērni izdaūzījās, pacīkstētjās pa sētu.
- pacīkstīt** v. **Ar žagariem, kokiem noklāt ceļu (purvainā, slapjā vietā).** akal tuē bi liēlas viēžas, nevarēja izbrait. ta aka pacīkstīja tuō ceļu. / tajā viētā tā strikst, griņst kājas iēkšā. tuē tā vaīdzēja pacīkstīt, lai tuō ziņgu dabūtu pāri.
- pacilāt**, arī **pacilāt, pacilāt** v. **1. Neilgu laiku, mazliet cilāt.** ka liētaīns laīks, ta tuōs siēna tupešus salaiž vālā, lai žūst. iēt un pacilā siēnu, lai izžūst. / pacilā siēnu! / kuōka dakšas bi. a tām pacilāja tuōs šapus, iscilināja. graūdi izbīra. / pacilā tuō bērnu! ta nevēkšīs.
- 2. Izraisīt emocionālu savīļņojumu, priecīgu satraukumu, možumu.** tādus mazus kriņģēlišus lika pa tuō štāti [lielajam klinģerim], cic koñfektes. kā kuēš tik saprata, tā pacilāja sevi.
- pacilināt** v. **Atkārtoti mazliet pacelt.** siēnu pakužiñ priēks žavēšanas – paciliñ. / krāsūjuōt drēbes, dzijas, nuō grāpja pacilina, lai viēnādi nuōpērvējas. / ka [zirgu] aūdžē, ta jaū pacilina tās kājas. vis-pīrms isfīra nagus, nuōgriēž lidzenus.
- pacīrst** v. **1. Neilgu laiku, mazliet cirst (ko).** puīši arviēnis nuō rīta pacīrta žagarus. / tu esi tāt brīvs cilvēks, tu varētu atnākt piē muims pacīrst žagarus.

- 2. Neilgu laiku, mazliet cērtot, veidot (ko).** *ķirka ir tāt rīks – viēnā galā spic, uōtrā plakaņš, kātā ustaīsīc. aī tuō āliņģi paciīrta. / ziēmā paciīrta āliņģi. [tajā veļu] skaluōja pa divi trīs siēvām. / kad paciīrta āliņģi uī skaluōj [veļu], ka tās ruōkas pa daūdz nuōsala, aka iēgrūda taī vāruōšā ūdenī, taī kārsta [sasildīt].*
- paciīrsties** v. **Ļoti strauji pavirzīties (kur, kādā virzienā u. tml.); pasisties.** *zīrks, iēraūdzijis vešeriēni nākuōt [Nīcas tautastērpā], izbijās uī paciīrtās sāņus gaī baznīcu pruōjām pa tuō iēlu.*
- pača** subst. **Dibens.** *maziēm bērniēm saūc – dabūs pa pačiņu! / nu tu dabūsi pa dupsī, pa tuō paču tu dabūsi.*
- pačabināt** v. **Neilgu laiku, mazliet čabināt (ko meklējot).** *nu gaī jaū būs – tik pačabini pa kabatu! rublis jaū ir!*
- pačabināties**, *novēc.* **pasčabināties** v. **Neilgu laiku, mazliet lēni (ko) darīt.** *pasčabinātiēs – kaū kuō padarīt tādu nenuōzīmīgu, kas pašreīz nav vaīdzīks. / šuō tuō pasčabiīs pa mājām. / vēl lidz puzdiēnaī kaū kuō pačabināsīmiēs, ta tik iēsīm rudzu pļauīt.*
- pačalīt** v. **Pačalot.** *tiīgū siēvas sagaīšas pačalī. / tā [vecā kaimiņiene] nu gaī zinātu, kuō pačalīt.*
- pačalīties.** Sk. *pa sačalīties.*
- pačaīndīt** v. **Pataustīt, pagrābstīt (parasti, ko meklējot).** *pačaīndi, paraūgi tuōs sīpuōlus, va nav sapuvuši!*
- pačapāt**, arī **pačāpāt** v. **Čāpojot pavirzīties; pačāpot.** *[vectēvs] nu tik pačapā pa istabu, vaīs nekāc gājējs nauī. / vēcāmāte grib biški pačāpāt pa laūku.*
- pačāties** v.; bērnu val. **Mazgāties.** *ka kad-reīz mazus bērņus vēd mazgātiēs, ta teīc – nāc pačātiēs!*
- pačēkls, -a** adj. **Samērā labi gērbies.** *tas tā labāk apsaģērbīēs, tāt pačēkls puīsis.*
- pačičāt** – „*samainīt (?)*”: *pačičāta cepure. (EH II 125)*
- pačīēdīt** v. **Pacienāt.** *[Jurģos] aī cepa baļtumaīzi, gaīdija tuō jaūnuō saīmi. ta tuō ūzjēma, paciēnāja, pačīēdija tā.*
- pačīēpt** v. **Paņemt, nozagt (ko tādu, kam ir neliela vērtība).** *ā-re! žagata ackrējuse pačīēpt kādu cāli. / es drusku pačīēpu tuō sēklu. daūdz jaū nē.*
- pačīgāt** v. **Neilgu laiku, mazliet čīgāt.** *paps maī spēlēja vijuōli. mēs aī gribējām pačīgāt.*
- pāčīnāt** v. **1. Saudzēt, lutināt.** *kuō tu tā pāčīni tuō bērņnu, lutini? pac jaū visu aī vaī izdarīt. / vēcāki cīlvēki jaū grib bērņnus pāčīnāt.*
- 2. Satuntulot.** *mazus bērņnus tā pāčīn, sīlti gērb. bet viīš iziēt laūkā uī aka visu nuōsviēž.*
- pačiņa** subst.; bērnu val. **Pastala.** *ka gērbe bērņnus, ta teīca – pakac savas pačīnas! tās i pastalinas.*
- pačīrkāt** v. **Parakstīt (parasti nevērīgi).** *pačīrkā savu vārdu te, apakšā.*
- pačkāties** v. **1. Šlakstīties.** *tiē bērni tuī pačkājs aī ūdeni. / bērni kad-reīz jeīm pačkātiēs pa ūdeni.*
- 2. Neveikli darboties; kārtoties.** *kuō tu tuī pačkājiēs pa tuō skapi! kuō tu krāmē, meklē? / kuō tu te pačkājiēs! vāķiēs laūkā!*
- paču.** Sk. *piču.*
- pačubināt** v. **Neilgu laiku, mazliet čubināt.** *pa tuō viīsu pačubina [bērnu gultu], apakšā viīs stāv sa-pelējis.*
- pačučēt**, arī **pačučināt** v. **Pagulēt (parasti par bērnu).** *iēsīm tik pačučēt! kuō vaīrāk – vakaīrs klāt! / nāc nu, bērniī, aījās pačučēt! tā senāk teīce. / bērņnus liēk gulēt – iēsīm pačučināt! / iēsīm uz mūrīti pačučēt!*
- pačukstēt** v. **Čukstus pateikt (parasti slepeni).** *paklaūsiēs! es tev kaū kuō pačukstēšu piē aūses. / tiē [jaunieši] tuī satiēkas. kaīmiņiene jaū pačukstēja, ka drīz būs kāzas. / tikkuō pačukstēju, ka riēre peņkuōki, tā puīka nuō gūltas laūkā.*
- pačuīčīnāt** v.; savienojumā ar *varēt, spēt.* **Varēt (spēt) lēni virzīties (parasti pajūgā).** *vēc zīrks, tā lēni tik vaī pačuīčīnāt. // Varēt (spēt) (ko) darīt.* *čuīčīs i tāt, ka nevaī pačuīčīnāt. uz viētu viēn viīs pinās uī nekā nevaī padarīt.*
- pačurāt** v. **Urinēt un pabeigt urinēt.** *laī bērņns pačurā, ta iēsīm gulēt. / māte lika puīšeli uz puōdeli pačurāt. / ka mēs vēl tādi bērni bijām, visi skrējām pačurāt aīs klētes. / kuī bērņs pačurājis, tuī jaū aī tāda pēlce paliēk.*
- pačurināt** v. **1. Panākt, ka urinē un pabeidz urinēt.** *vakaruōs vēcāmāte izveda bērņnus laūkā pačurināt.*
- 2. Nedaudz patecināt (ko no kā) un beigt tecināt.** *tēs izgāja vēl tuō alu pačurināt [no mucas].*

- pačurkstināt**, arī **pačurkstināt** v. **Neilgu laiku, mazliet čurkstināt; ātri izcept (gaļu)**. *atnāc, ciēmīt! – nuōiēšu, nuōiēšu. ta tik pasaraūgiēs, pačurkstini! tas i – gaļu cep. / pačurkstini, lai istēk tiē taūki. būs kuō mērci iscept.*
- padabuīt** v. **Padabūt; sameklēt**. *vēl vaīdzētu padabuīt kâc rublis, ta isnâktu tã zīdine.*
- padabūties**. Sk. *p a s a d a b ū t i e s*.
- padalīt** v. **Mazliet izdalīt**. [Ziemassvētkos] *bērniēm padala dāvanas. / es jau būju ciūdus kâdi astuōņi pāri sādijse, ku padalīt [kâzās]. / vēikaluōs bi tãdas stiklenes – buņbakas. ka vēšļu tuō kãrbu nuōpīrka, ta, ka nãca svētki, katrãm pa saūju padalija. / ka mãte pārbraūca nuō Liēpãjs, ta padalija bērniēm kriņģēļus.*
- padamelēties** v. **Neilgu laiku, mazliet padauzīties**. *nu jau ēsat padamalējšiēs, piētiēk! nãkat iēkšã. [Saka bērniem.] / nu tiē puīši i nuōgãjuši padamēlētiēs gař ciēmīnu luōgiēm.*
- padañcãšana** subst. **Dejošana**. *bija tãda padañcãšana, ruōtaļas. tas bija vãkãs, vãku vakarã.*
- padañcãt**, retãk **padañcuot** v. **Padejot**. *mēitas gulēja kañbarĩ, uñ tuř rūmes bi padañcãt. / [Jãnos] kãdam bi kãda ērmūnika, spēlēja, padañcãja. / kad nuōgãja, iēprasija, lai laiž iēkšã ķēkatniēkus padañcãt. / usspēlē viēnu valci! padañcuōsĩm mēs ari.*
- padañģinēt**, arī **padañģināt** v. **Neilgu laiku, mazliet diedelēt; patapināt**. *iēt aka padañģinēt nuō cita kuō, pac nevižã strãdãt. / padañģinãt – tas vairãk rucaūniēku vãrc – aizliēnēt.*
- padãrdēt** v. **Neilgu laiku, mazliet dãrdēt**. *tiē slēģi sãk piē siēnas padãrdēt. sãk pūst vēš.*
- padãrgs**, **-a** adj.; **padãrgi** adv. **Samērã dãrgs; pretstats: palēts**. *tas sviēsç Liēpãjã us tĩrgu labi padãrks, paši nevař ēst. jãvēd pārduōt, lai naūda. / nuō isskata tas namelis bi vēl tĩri laps. samaksãja padãrgi.*
- padarīšana** subst. **Pasãkums, darbība, apstãklis; stãvoklis**. *jañpãdracis iř skaļa uñ truōkšņaina padarīšana, kad lielãks cilvēku bãrs. / ku tãda lielãka padarīšana, pa divãm mĩcija [mĩklu]. / tas [jauneklis] bi labãks, bagãtãks uñ ispūdelēj viņiēm visu tuō padarīšanu [tas ir, kãzas]. nekas tuř nesanãca vaĩrs. / tuř bi tãda lustĩga padarīšana. / tãda padarīšana nebi laba – ka nebi pa prãtañ citiēm, kuō kãc izdarĩjis. / guōdĩbãs tã padarīšana mañ patika. visa tã padarīšana bi jauķa. / tã padarīšana nebi pareĩza taĩs kãzãs. / ta ja jēļ – būs, būs křupiñ bērni, bet sēbu! tã teĩca uz gaūsu padarīšanu. tuō a-viēn tã teĩca. / nu gañ dabūsi kãrtĩgas žmigas pa biksēm pa tãdu sliktu padarīšanu! ♠ **mazãka padarīšana** – urinēšana. [zēniem] vestĩte bi, biksĩte piēsũta klãt. priēkšã bi šķēļumĩs mazãkãm padarīšanãm. [bērniem] kas neprasija, tiēm ta bi valã biksĩtes.*
- padarīt** v. **1. Paveikt (darbu, darbu kopumu)**. *tuō darbu jau lidz puzdiēni padarĩs. / uñ ta visu padariju jau, kas mãteĩ vaīdzēja. / mãte bidžĩja bērnus, lai padara visu kãrtĩgi. / ka bi kaũ kas padarĩc, ta [visas sievietes] vērpa aka. / pa ziēmu kãrš uñ vērp. uñ tãdas darīšanas visas pa ziēmu padara. / bērni apsuōlija sanēst visu maļku skũnã. ja tuō padarĩs, ta mãte suōlija iscept peņķuōkus. / ka kãdu dãrbu iēsãk, piřmãk liēkas, ka tuō padarĩs viēgli. bet nekã – iř grũti. bet, kas iēsãkc, jãpadara. / neviēns savã dzĩvē visu naũ padarijis uñ aizgãjis [tas ir, nomiris]. □ **kuo (tu) padarĩsi!** – saka, atzĩstot nespēju ko izdarīt, panãkt. nu kuō tu padarĩsi! cik reĩzu nev teĩkc, lai savas liētas, ka beĩdz dãrbu, saliēk vãgũzĩ. bet nē! teĩcis, neteĩcis. kuř beĩdz, tuř pasviēž. / kuō tu tiēm padarĩsi! kañ sũdzēsĩ! / kuō tu viņãm padarĩsi, kañ naūda! vař iēsļēktiēs savãs četrãs siēnãs uñ dzĩvuōt, kã patĩk. // **Reagēt ar (kãdu) darbību (?)**. šķiēlē aka citãdi – tuō katrs viēns padara. tã nav slimĩba.*
- 2. Nodarīt, izdarīt (kãdam, kam ko nevēlamu)**. *iēgriēst [ir] kaũt kuō ļãũnu uōtrañ padarīt, kaũt kãdu ļãũnumu uōtrañ padarīt, iēsist. / bērĩt, manu kumelĩnu, tu man kaunu padarĩji. (LFK 1961, 10647) / ķizu, ķizu, vĩra mãte, kuo es tevĩm padariju. (LFK 1818, 265) / tãdus niēkus tiē puĩkas padarĩši! vaīdzēs tik nuōvicuōt. uñ ta būs miērs. / bērni padarĩši tãdus niēkus, viņi te i tãdi niēkdãrbji.*
- 3. Ar savu rĩcību, runu panãkt, būt par cēloni, ka (kãds, kas) iegũst (jaunu ipãšību)**. *aĩzdarĩs i kaũ kas tãc trēknãks piēlikc klãt ēdiēnañ. padarija tuō ēdiēnu gařšĩgãku. / ektĩks [ir], ka labi izdeviēs kas. ektĩks padarĩc. ektĩgi nuōkrãsuōja. / a tuō ciñni pa jauņu pãrciņķē piēna kañnas, tãdu spuōžu padara. □ **padarīt zinãmu** – paziņot. baznĩcã ussaũca jauñuō pãri – visiēm padarĩja zinãmu.*
- 4. Izgatavot (pastalas)**. *vēçãistēs mãcēja padarīt pastalas. es mãku liñdraku pašũt. / vēçãistēs padarija pa ziēmu vairãk pãru pastalu. / tas ģēřmanis izgēřēja tãs ádas, lai mĩkstas, lai vař pastalas padarīt.*

5. Pagatavot (alu). padarīju alutiņu mazajā kubulā. (LFK 1818, 1252)

padarīties, novec. **pasadarīties** v. **Izgatavot.** es jaū [...] taga večuṁdiēnās padarījuōs pate veļ pastalas nuō aītu ādas, la tik būtu pastalas. jā, pastalas vaīdzēj. // **Paveikt.** pasadarīsimiēs visus mājas dārbus uī ta iēsīm gulēt.

padaūzīties v. **Neilgu laiku, mazliet draiskoties, skraidīt u. tml.** jāaīziēt uz uōtrām mājām bišķi a meītenēm paampeļētiēs, padaūzītiēs. / aī suni aī jaktējas – padaūzās, paskriēn. / tā [meitene] tā grib padaūzītiēs, tā labāk ģērptiēs aka.

padaūža comm.; subst.; niev. **1. Netikls, izlaidīgs cilvēks; padauza.** te i viēna tāda padaūža.

2. Mulķīgs, aprobežots cilvēks. bēmūzis tāc pamuķis bišķi, tāc ķērc, tāc padaūža. tāc abdaūzīc.

3. Nievājōšs dzīvnieka apzīmējums. kas [tas ir, govš] tāda nerīža, padaūža, taī tāda nuōsaūkuma nav.

pāde comm., arī **pādis** m.; subst.; etn. **Bērns, kuru kūmas ved kristīt; kristāmais bērns; krustbērns.** kruzdēls, krustmeīta taga teīc. tuōrēiz teīca pāde. / ka gāja krustūbās, krustamāte sezdīēnas vakaru gāja piītī, laī pāde būtu vešēla, laī viīni būtu laba dzīvāšana. / tuō pādi pajēma uz ruōkām uī tā turēja baznīcā. / meītines – pādes – lika mātes raduōs. puīšeļus lika tēva raduōs pa pādēm. / kūma duō acsevišķu naūdu savam pādiēm, pādeī. pārējiē meta mazāku naūdu. / maksā naudu, tautu dēls, tad dabūsi pādes pūru! (LFK 1961, 11247) / šī glāzīte būs pa velti, uotra prasa sīku naudu; uotra prasa sīku naudu pādīm pirkti zābacīnus. (LFK 1961, 10844) / viīņa [tas ir, brālēna] meīta i mana krustameīta [jeb] pāde. **□ dīdīt** (arī **dañcināt**) **pādi** – pēc sena vārda došanas rituāla šūpot bērnu, celt to pretī saulei. tuō pādi dīdij. tā tā galvenā liēta [kristībās] i – pādi dīdīt. / tuō pādi parasti divi dīdija. / ka pādi dañcināja [dziedāja:] es, pādīti dīdīdama, aūksti ruōks cilināju – laī cilina Dēkla, Laīme bagātuōs ļaūtiņuōs. / es, pādīti dīdīdama, augsti ruokas cilināju – lai uzauga mana pāde liēla darba darītāja. (LFK 1961, 10091) **□ pādes dīdīšana** – sens vārda došanas rituāls, kurā (krustvecāki) šūpo bērnu, ceļot to pretī saulei. muīms [tas ir, etnogrāfiskajam ansamblim] būšuōt septembrī, aūgustā Liēpājā jāiēt a tuō pādes dīdīšanu. a tuō pādes dīdīšanu jaū mēs ēsam Rīgā aī bijuši. / pādes dīdīšana nuotika, kad bija pārbraukuši no baznīcas un kad bērns bija nuokristīts. (Janševskis 39) **□ pādes naūda** – nauda, ko krustmātes un kristību dalībnieki samet, dāvina kristāmajam (krustbērnam). krustībās vaīdzēj pādes naūdu. / kūmas vāca naūdu pādeī. tā būs tā pādes naūda. / pādes naūdu sameta visi krustūbniēki. / rubuļi, dālderī – pādītes naūda. pādīti duōdamš, neskaīti naūdu. kad grāb, ta grāb a visu saūju. / šiliņi, eīduki – nabagu naūda, sudraba dālderī – pādītes naūda. **□ piīkt pādi** – sekojot senai kristību tradīcijai, pēc jaundzimušā (pādes) dīdīšanas, metot naudu, gūt krustbērnu. Jānis gāja pādi piīkt salāpītām bīksītēm.

padebēsis subst. **Mākonis.** meļls padebēsis atnesa sniegu. / padebeši i, ku viēns pac liēls [mākonis]. / taī pusē tiē padebeši tādi meļli, būs liētus. **✧ kā nuo padebešiem nuokritis** – saka par cilvēku, kas nespēj orientēties kādos apstākļos. tu nekuō nezini? stāv kā nuō padebešiem nuokritis! // **Debesmala.** saūle nuōiēt dikti aīssārkuši. visi padebeši aīssārkuši. / tā i viēna debess mala – tas padebēsis. / nu mēness padebešuōs iī. tā viēna debess mala – padebeši. / nu mēness jaū padebešuōs i. ta jaū zina, ka tas i jaūnaīs mēnesis.

padēgulis subst. **Stipri apdedzis priekšmets vai tā atlieka; apdegulis.** padēgulis i kāda nūja, abdeguse.

padēgune subst. **Sejas daļa zem deguna virs augšlūpas.** puīši sāk ņēsāt tādas mazas uīnstiņas padēgunē. ēsuōt smuki. / veļ padēgune slapja – teīc us puīku, kas grib liēluōs pamācīt.

padēģis subst. **Cilvēks, kam nodegusi māja, sadegusi iedzīve.** padēģis i tāc cilvēks, kas uguīnsgrēkā ciētis. / padēģis i, kam nuōdeģušas mājas. / adbraūca padēģi. viīniēm viss bi nuōdedzis. / ka adbraūca padēģi, ta deva graūduš pa siēkam, deva drēbes. tādi padēģi a-viēnu viē braūca. tiēm jaū deva visu kuō, šuō tuō vaīrāk. / atbraūca padēģi lūktiēs drēbes. deva aī. **□ braūkt** (arī **iēt**) **padēģuos** novec. – doties meklēt atbalstu, dzīvesvietu (par nodeģušu māju īpašnieku). ka bi nuōdeģušas visas mājas, ta gāja padēģuōs. ta isjēm atvēli, ka vaī braūkt pa visu pagastu lūktiēs. / padēģis iī cilvēks, kam nuōdeģušas mājas. tāc tad braūca padēģuōs. / kādreīz, ja nuōdeģa mājas, braūca padēģuōs aī ziīģiēm, kam nebij, gāja kājām. padēģi braūca apkārt nuō mājas uz māju. katrs jaū tad kaū kuō deva. / iī tādi padēģi. cilvēks, kam nuōdeģ mājas, paliēk plīks, bez nekāda īpašuma. tādi tad braūca padēģuōs ziēduōjumus vākt. sadeva cic šuō, cic tuō, kuō nu kuīš varēja. taga tāduōs padēģuōs nebraūc. / nu vaīs padēģi neiēt riīķi.

padeģi bija tiē, kaṁ nuôdega mājas, mañtas. bij ļaūc braūkt vaī iēt padeģuôs. pagasc iēdeva rakstu, ka iř brīv iēt padeģuôs.

padēklis subst. **Ola, kas ielikta māļputna ligzdā, lai panāktu, ka tas tur dēj.** *kad vistas viēnā viētā dēj, ta visas uôlas nēzjēṁ, bet viēnu actā lizdā. tas i padēklis. / padēkli paliēk apakšā lizdā. actā padēkli, lai vista aka citreīz iēt. / izdētās [olas] savāķ, uñ padēklis paliēk. kādu reīzu lika pa padēkli kuôka uôlu.*

padēļs, arī **padēļis** subst. **Dēļs attiecībā pret pamāti, patēvu.** *bērnus jaū ař saūca – dēļs, meīta. arī padēļu, pameītu tā saūca. a citiēṁ runājuôt va kâ, teīca – padēļs, pameīta. / [kaimiņa ģimenē] trīs bi tiē padēļi.*

padespaņs, arī **padespaņ** subst. **Sarīkojumu deja, kurā pievilciena soļi ir savienoti ar valša kustībām; šis dejas mūzika.** *dañči visādi bi. kad-reīz dejuôja padespaņu, kadriļļu – piēcu puīšu dañcis tas bi, krakuôjaku. / modeřfnās dejas ta [senāk] bi diksis, o-liñpija, padespaņ, tūstep, taņģovāļsis, alek-saņdrs.*

padibeņi, vsk. *padibenis*, arī **padubeņi, padibines** subst. **Šķidruma nogulsnes.** *mucā, ka nuôļej alu, nuôlaiž, tad actājās nuôstājas, kuô saūc pa padubeņiēṁ. / alus atliēkas iř miēles – eņkuruôs, kas tiē padibeņi paliēk, tāt nuôstājiēs, biēs ta kâ raūks. / padibines i, ku nuôdzeř. nuôstājas padibines. / duodat man raūšu vīrsu, međus puoda padibenī! (LFK 1818, 743)*

padiēdzēt v. **Neilgu laiku, mazliet diedzēt.** *agriē rāceņi, lidz stādīt, vaīg padiēdzēt. ta ātrāk ūznāk uz zemi. / tuôs graūdus maīzeī vaīdzēja bišķi padiēdzēt.*

padīgt v. **Mazliet, daļēji izdīgt (par sēklām, augiem, to daļām).** *diēkts i graūdam, ka viš padīkst tas graūdiñč. / tiē miēži jāliēk padīkt priēkš alus.*

padīdināt v. **Neilgu laiku, mazliet cilāt.** *es tuô bērnu padīdināju nuô rīta, nu guļ.*

padīlt v. **Dilstot kļūt plānākam, neizturīgākam, neizskatīgākam (par apģerbu, apaviem).** *itiñ biēzi tuô jaku liētuôju. padiluse jaū. / tās zeķes ātri padila. // Tiekot lietotam, kļūt plānākam, arī neasākam (piemēram, par darbarīkiem, priekšmetiem).* *šis kuñpītis i padilis, viñš tā kluks. / tuř tā dēle padiluse. tuô grīdinu vaīdzētu palabuôt. / [ēkas būvē] vis-labāk i vices. ja kaū kuř padilis tas juñc, ja iēt mitruṁs, ta tā drāte ātri pārlūst uñ sāk ārdīt tuô juṁtu ārā.*

padīrāt v. **1. Apstrādājot (beigtu dzīvnieku) mazliet atdalīt ādu.** *ta aūnaṁ tuô ādu vaīg tik padīrāt uñ izgriēst tuô labākuô [gaļas] gabalu priēkš vārišanas. ta diřās tuô citu.*

2. Pabojāt. *puīšelis jaū tās čības padīrājis staīgādam.*

padīrēt v. **Kaulējoties (ko, parasti nedaudz) iegūt.** *padīrēt iř izdiñģēt, izdiřēt, isprasīt, iēģūt kādu mañtu.*

pādis. Sk. *p ā d e.*

padīžuoties v. **Palīlīties, palepoties.** *tā tik bi pļaušana! nu uz neķēdu, cic citu nepa-nāgdami! jaūni vīri, grib padīžuôtiēs!*

padračiks subst. **Darbuzņēmējs.** *čaņģaļi lika a padračiku. ku vaīdzēja, tuř gāja strādāt. / tas padračiks dzīvuôja piē Preņclava.*

padraīskuoties v. **Padraīskuļoties.** *padrašķētiēs iř padaūzītiēs, padraīskuôtiēs.*

padrašķēt v. **Neilgu laiku, mazliet draīskuļot.** *ak, kâ tiē [suņi] mañ te padrašķēja, drašķi tādi!*

padrašķēties, arī **padrašķīties** v. **Padraīskuļoties.** *bērni drašķējas. puīši, meītas ař kādreiž padrašķējas. / bērni izgaīši laūkā padrašķītiēs.*

padraūdzene subst. **Sieviete, jauniete, ar kuru saista ne visai dziļa draudzība.** *tā veđķla i manaī meītai tāda padraūdzene. tāda īsta draūdzene naū.*

padrāzt v. **Neilgu laiku, mazliet drāzt.** *taṁ grābekliṁ tiē zari vēl vaīg padrāst. ta varēs iēlikt. / te vaīg padrāst tā pagale, lai vař iēkuřt uguni. / ka pārveda nuô meža jaūnus uôzuôlus, ta padrāza tās mizas uñ [linu dieģus] pakrāsuôja taīs mizās. ař tuṁš palika. ta palika tāt tuṁši tuṁši zili peļēks.*

padricināt v. **Mazliet pavilkēt.** *tas ganelis bi saķēris [aunu] aīz rāģiēṁ, gribēja padricināt us priēkšu.*

padrukns, -a adj. **Samērā, arī mazliet drukns.** *mañzele lamuvārc skaitās. nu īsta mañzele! – us tādu piñģu, padruknu cilvēķu, luôpu tā teīc.*

padsmīt nelok.; pamata num. **Daudzums, skaits no vienpadsmit līdz deviņpadsmit.** *bija jaūna meītene mirusi – tā ap pacmit gadiēṁ.*

- padsmītais**, -ā kārtas num. **Kārtas skaitļa vārds** → **padsmīt**. manuōs pacmituōs gaduōs guļtas madrācis radās.
- padubeņi**. Sk. *pa d i b e ņ i*.
- padudināt** v. **Neilgu laiku, mazliet dudināt**. vakarā meīts padudināj savā kaīmbarī.
- paduļs**, -a adj. **Samērā, arī mazliet duls**. paduļs ir nuōdedzis brūns, tāt paruc. us cilvķeku teīc. / paduļs zīfks.
- paduīnkāties** v. **Padunkāties**. puīšēli a dūrēm tā paduīnkājās.
- paduīnkurēt** v. **Pamaisīt, pastampāt**. paduīnkurēt tuō grāpi – tuō biēsputru!
- paduōmāt** v. 1. **Neilgu laiku, mazliet domāt**. tas paduōms svārīks – labi jāpaduōmā. / visiēm, kas prasa, nevaī tūlit adbildēt, jāpaduōmā. / kas prātā, tas mēles galā, – teīc us tādu, kas runā uī nepaduōmā, kuō vaī kādā reizē teīkt uī kuō nevaī. / tuī vēl jāpaduōmā. / tiē suvēni, zīduōt cūku, tā māc sariīndāt, ka visi tiēk piē pupiēm klāt. nu tīri jāpaduōmā, kā viīni māc! // **Domājot izveidot (piemēram, atziņu)**. nu ja! ka tā paduōmā, tā tāda īpatnējāka tā valuōda bi senāk. // **Izdomāt**. [aprocē] nāca tās zīlīts iēkšā tā pēc raksta – kāc raksc jaū bi paduōmāc. kādu [rakstu] uzzīmēj, tādu uzadija, jā. ✦ **paduōmāt ar galvu** – izdomāt. būmeīstaīrs savaiīm zēllīm lika nuōvēļēt dēli. meīstaīrs teīca – paduōmā ar galvu, tad jaū isnāks!
2. **Neilgu laiku, mazliet atcerēties, iztēloties**. nu bet, ka tā paduōmā taga tuōs laiķus uī šuōs laiķus, tā rādās, ja tiē vēciē visi atmuōstuōs, tā viīni tuō nesaprastu.
- paduōme** subst. **Rīcības vai padomdevēja institūcija (piemēram, iestādē, uzņēmumā, organizācijā)**. ja tu biji kuō nuōdarījis kād-reīz – kādu liēlu pārestību: va sakaviēs, va kā, tad atnāca skuōlas paduōmes vēcākaīs, uī tēs a māti atnāca.
- paduōms** subst. 1. **Rosinājums, ieteikums, kā rīkoties, izturēties**. tas paduōms bi laps, tuī neī kuō piēbīst. / mātītāja ciēnmāte deva slimiēm labus paduōmus uī zāles. / kad divi runājās, tā trešaīs iētēcās runā a savu paduōmu. tiē divi pikti. / viēns ūssācis darbu uī duōmā, kā tuō padarīt. bet uōtrs ar saviēm paduōmiēm klāt. / paduōmu devu, bet tu neklaūsiji. tagad, ka tev slikti iēt, kāda maī vaīrs tuī daļa. [Saka māte meitai.] / kur, brālīti, tu dabūji sev tik daiļu kumeliņu? es, māsīna, pats audzēju ar Dieviņa paduomiņu. (LFK 1818, 343) // **Doma, kā ko darīt, kā rīkoties**. ka saliēk duj galvas kuōpā, gudrs paduōms. / nāks laiķs, nāks paduōms – uī visu izdarīs, kā būs labāk. □ **pieduot paduōmu** – ieteikt (ko). pate pate meitu māte man pīdeva paduomiņu. (LFK 1961, 10509) / jauna sieva ietecēja vēcu sievu pulciņā. piēņemiet, vēcas sievas, pīduodat paduomiņ! (LFK 9, 68) / tu maī pīdevi labu paduōmu.
2. **Prāts, arī gudrība**. duōd, māmīna, taūtiētīm apīņuōtu alutiņu, lai es varu raūdztītiēs, kāc paduōms dzērušaīm. / neskaties tu, meitiņa, ka man vēca vēpurīte. apakš vēcas vēpurītes gudrs vīra paduomiņš. (LFK 1818, 2338) / lēni, lēni bērziņš auga, lēni lapas darināja; lēni augu pī māmīnas, gudru ņēmu paduomiņu. (LFK 1961, 10560) / mīļa Laime man pacēla sievas krēslu apsēsties. nesēdēšu, mīļa Laime, man nav sievas paduomiņa. (LTD VII 378: 1756, 6) ✦ **īss paduōms** – saka, ja kāds nav pietiekami saprātīgs; saka, ja kāds ir neattapīgs, neapķērīgs. vīri senāk us siēvu iēbīldumu neturēja pa vaīdzīgu klaūsītiēs. teīca – kuō tuī! gaī mati, īss paduōms.
3. **novēc. Krājums, rezerve**. tas us smīlktīm dībināc. kaī naū laba naūdas paduōma, tas lai nēussāk tādus liēlus darbus.
- paduōt**, arī **paduōt** v. 1. **Pasniegt (ar roku), lai kāds paņemtu, saņemtu**. paduō maī tuō veserī! / ai mīļu dēliņu, paduodi nūjīnu – nevaru jaunaves dāvanas ņest. (LFK 1818, 259) / pakāpeniski labība tika paduōta. viēna [sieviete] atraīsija [kū]us, nākuōšā pakliēda uī padeva laiđējaīm. / vēla nuō paīta zemē kūlus, ka maīšīna sāka iēt. padeva laiđējaīm. // **Pasniegt, nolikt priekšā, tuvumā (kādam ēdienu, dzērienu)**. paduō viīnam [tas ir, dēlam] ēst! / [kāzās] māju tēs – siēvas tēs – staīgāja a braīdavu. tējas glāzā iēlēja braīdavu, uī tuō cic citaīm padeva. / saimeniece cisku kasa, negribēja gaļas duot. vai tu kasi, vai nekasi, tikpat gaļa jāpaduod. (LFK 1818, 32) / [šnabi godībās] us tēbrekti padeva – va nu sešas glāzes, cik nu varēja uzlikt. / [govis] pīrmāk isslaūca, padeva siēnu. / [es] pa nakti gāju paduōt ēst tiēm zīfgiēm. saīmniēks maī usticēja vaīrāk kā tuōs puīšus piē tiēm zīfgiēm.
2. **Pateikt, darīt zināmu; parādīt**. aūmeīstaru [?] saūca, kas uōtraīm padeva dārbu. □ **paduot diēvpalīgu** **novēc.** – pateikt: Diēvs, palīdz! dēliņ, ka nuōēt ciēmā, paduō diēvpalīgu visiēm! / es padevu dievpalīgu, viīš [tas ir, tautu dēls] vaicā – kuo tu saki? (LFK 1818, 2341) □ **paduot labdiēnu** **novēc.** – sveicinot pateikt lab-diēn! kad gāja gaīram un nepadeva labdiēnu, tad teica –

jaunkundz, kur tuo mūluo bulli vedīs? (LFK 1961, 10865) / meīta pagā gaṛām, labdiēnu nepadeva, šķitās nerēduōt.

3. Radīt, veidot; izdot. *baznīcāi i liēves. tuŗ bija haŗmōnijs, padeva skaņu.*

paduōties, arī **paduōties**, *novēc. pasaduoties*, arī **pasduoties** v. **1. Pārstāt pretoties, atzīt sevi par uzvarētu.** *brāļi cīkstējās. tas liēlais lapprātīgi padevās taŗ mazaīm pa priēku. / redz, ku puīkas iēt uz biksēm, saķērušiēs! viēnaŗ vaīdzēs paduōtiēs.*

2. Pakļauties (piemēram, kādiem apstākļiem), piekāpties (kā priekšā). *saūle bi sīlta, uŗ pļāvēji ne-kuō netaūpija jēmējas. tāŗ bi kuō turēt. tuōmēr nepadevās uŗ isturēja līdz. / krustūbās mete pādes naūdu. tiē ļaūdis jaū aka nepasdevās – dīdija. vēcāŗ Vējaŗ bi krustūbās samētuši diūdesmit piēci rubļi.*

3. Tikt, parasti labi, uztvertam, apgūtam, paveiktam (par mācību priekšmetu, darbu, iemaņu u. tml.). *nu tas ciļvēks a galvu, taŗ viss paduōdās. / ticis i tāt, kas savu dārbu labi dara, uŗ viss taŗ paduōnās. / ziķeris i ciļvēks, kaŗ visi darbi labi paduōdās uŗ kas iŗ sapratīks.*

4. Izveidoties (ar kādām īpašībām). *tiē abi divi pasadevušiēs viēns iēķš uōtra [tas ir, dēls tēvā]. / nevaŗ tuō puīseli iēmācīt ābici, tāt biēzgalvis padeviēs. // Tikt paveiktam, izdarītam, parasti atbilstoši kādām prasībām, normām.* *nepadevās nuōpērvēt viēnādu, i viētām strīpaĩns. / visu vasaru tas liētus lija, nepadevās labi savākt siēnu. / tuōrēz zvejība bi pasadevusēs. // Būt ar kādiem, parasti vēlamiem, laikapstākļiem (par laikposmu); būt kādiem, parasti vēlamiem (par laikapstākļiem).* *tas siēns sapūst, viss pagalaŗ, kad liētaĩņas diēnas padevušās.*

5. Izaugt, tikt izaudzētam, parasti atbilstoši kādām prasībām, normām (par augiem, dzīvniekiem). *jaūnās zemēs parasti sēja linus. pļēsumuōs tiē labāk padevās. / kukurūzu tik tagat aūdžē luōpiēm zaļbarībā. muŗns nepadevās tā. / šuōgad mēllines padevušās mežā daūdž. / jaūniēm [saimniekiem] nepadevās luōpi – guōvis, laŗ gaŗ pļavas uŗ ganības bi labas. / es cerēju, ka tā guōve būs labāka. bet nebij padevusēs, trāpijsēs mātē. / šuōgad braņģi padevās zuōslēni.*

6. Būt tādām, kam kādas iedarbības rezultātā viegli izmainās forma, apjoms. *kuōka ēkaŗ nuōliēc fudrameĩti uz zemi – saļs viņu nebuōjā. viņa visādi paduōdas. / ta bi spriguļu mazgs – tas nāca us kātu. viņu tālab tā sēja spriguliŗ, laŗ viŗš paduōdas uŗ aŗ laŗ viŗ stiprāk turētuōs. / aīzģnaūst iŗ kaŗ kuō tādu aīsspiēst – ne īsti ciētu, ne mīkstu, aŗ grūtībām, bet tādu, kas paduōdas. / viņa – tā dēle – bi istvaīcēta tvaīkā. ta viņa padevās.*

paduŗnēt v. **Pasnaust.** *kuō tu te duŗni! ej gulēt! es bišķi paduŗnēju. uŗ tas miēks maŗ pārgā.*

paduŗt, arī **paduŗt** v. **Mazliet, daļēji iedurt (ko).** [desas] *aīssiēn, liēk vāŗt. pastāvīgi aŗ adatu paduŗ. // Pārdurt.* *ziŗgaŗ, guōveī islaīdās pūslaĩne āda. ka padūra, ta bi skaīdra sula iēķšā. / us piktumu aŗ teīc – aīspilis. tas aīspilis kā aūguōns – pikc. tik vaīg paduŗt. ♡ (ta) kā paduŗts (arī paduŗts) – strauji; intensīvi; ļoti. ta kā paduŗc skriēn, ka kāc viņu dzītu. visu grib pac padarīt. / viŗš ta kā paduŗc gribēja tuō dārbu. citi jaū aŗ tuō tikuōja. / ka tā muŗdri grib, tā neat-laīdīgi, ta teīc – viŗ kā paduŗc.*

paduse subst. **1. Ķermeņa apvidus zem pleca locītavas starp rokas augšdelmu un vidukli.** *tā meīta taŗ puīsiŗ tik līdz paduseī daīncājuōt. / grūti cept kviešu maizi, viegli ņest padusē. (LFK 1818, 165) / sveša māte pretim nāca, rīķšu sauja padusē. (LFK 1961, 11378) / ciēmā lēcu ķēkatās, auna galva padusē. (LFK 1818, 30) / tuō [austeni] pat varēj ussiēt nuō galvas, pa padusēm pāri. / tuō kusku bēŗnaŗ apsēja tā pa padusītēm, laŗ naū aūkst. / bašliks iŗ galvā liēkaŗns, sašuc spic nuō vilnas drēbes uŗ tādas garas juōstas, kuō pa padusēm apsēja. viss bija ciēt, aces viēn vaļā. // Apģērba daļa, kas sedz šo ķermeņa apvidu.* *kad šuva krēklaŗ piŗnuōti, ta taŗ galā, kuŗ piēšuj piē siksnas, iēšuv tādu gabalinu – spēdeli, laŗ paduse būtu platāka. / iēliēk padusēs spēdeli, tādu cētrkaĩtģu lupateli šuva. tas i krēkliēm. citādi, ka strādāj, graūza tās paduses. / [kreklam] spēdele veļ – tuō padusē tādu cētrkaĩtģu [iešuva], ku tuō ruōku piēviēnuō klāt piē tā krēkla. ♡ līka paduse – dāvanas, cienasti; kukulis (amatpersonai). taŗ līka paduse – tā teīc, ja kāc kuŗ iēstādēs ātrāk tiēk a darīšanām galā. / nu Mārtiŗš tās mājas nuōkuŗbulēja ātri. kā ta nē! nuōģāja piē advokāta – apukāta – aŗ liku padusi.*

2. Žākle (augiem). *tā gūzina i lilijas dziŗmta. tās lapas viņaŗ aūģ pamīšu. uŗ katrā padusītē mēļla uōdzina, tā tā sēkliņa. tās gūzĩnas i aŗ sārkanas. // Dzinums, kas attīstās galvenā stublāja vai sāndzinumu lapu žāklēs; pazarīte.* *tās padusītes, tādas piēaūģumus iskniēba tomātiēm.*

- padusēt** v.; novec. **Pagulēt miegā; atgulties, atlaisties (parasti dienas laikā, lai atpūstos).** *puzdiēnas laikā deve pārs stuñdu diēnsvidu padusēt. / tā saimniēki darija – neļāva ne stuñdiņu padusēt. / apēda [līdzpaņemto maizi], stuñdu padusēja uñ strādāja aka. / pļāvēji, nuōpļāvusi spāiles līdz galañ, apstājās sapīpēt uñ padusēt. / teic pēc liēla dārba – nu tiē rudzi nuōpļāuti, var liktiēs piē zemes padusēt. / ka diēnas dārbi pabeikti, ta iēt padusēt. // **Atstājot atmatā, neapstrādājot, panākt, ka zeme atpūšas, atjaunojas.** actāja atmatā tuō laūku, lai padus. / papuvi turēja tañdēļ, lai zeme padusētu.*
- padusināt** v. **Atpūtināt.** *puīšis aŗuot bi apstājās padusināt ziŗgus. / vakariēm ruōkas gribu dusināt. sēdu uñ padusinu ruōkas.*
- padzēltēt** v. **Kļūt mazliet, daļēji dzeltenam, pārtraucot augšanu (par augiem, to daļām).** *labība kriētni padzēltējuse. drīz pļāus zemē.*
- padzenas** subst. **Auklas vai virves, kas ierāmē tīkla linumu.** (Laumane 2019, 130)
- padženāt** v. **Neilgu laiku, mazliet dzenāt.** [senāk] ja [govs] uspūtās, ta salēja kreīmu iēkšā, raīgu uñ padženāja, pamasēja.
- padzenēt** v. **Mazliet nodarināt (koku).** *padženēt i nuōcīrst [kokam] apakšējuōs zarus, lai aūg tāda nezaraīna, smuīdra.*
- padzēriens** subst., arī **padzeram(ai)s** divd.; subst. noz. **Dzēriens.** *tas alus i laps padzēriēns. / tēvañ bi pa divi eñkuri. [tajos] padzeramuō ņēma līdz. / ķērnas piēns bij gāršīks padzēriēns. / tādas liēlas mucas bi. tuŗ dzēriēnu taīsi, tādu padzeramu taīsi – dzērsi.*
- padzērt** v. **1. Dzert un pabeigt dzert (ko).** *katreiz, ka [kungi] bi padzēruši, ta mañ bi nuōlikuši dzeramñnaūdu. // **Padzerties.** tā bija tāda atteka ganīklē. tuŗ guōves gāja padzērt. / akā i avuōc. ūdeñs skaīdriš uñ aūks, labi padzērt, kad slāpst. / dzērsi pataīsija, kuō padzērt. / kad alu taīsa, beīgās veļ iznāk tāt plukvaseris. gāršīks i padzērt. / kad braūca mežā va kuŗ, [...] ta tik padzērt vaīdzēj. / tu niñnes negribi padzērt?*
- 2. Notērēt alkoholisku dzērienu iegādei (visu naudu, mantu vai noteiktu tās daudzumu); nodzert.** *padzēre visas mājas dzērdamš – nuōdzēre. / dzērējam puīšiñ viēgli padzērt naūdu. / tā dzeruōt, tas saimniēks padzēra savas mājas. / es padzēru tautiešam dancājuōšu kumelīnu. (LFK 9, 75) // **Dzerot, žūpojot panākt, ka mazinās, zūd (kā, parasti psihiska stāvokļa, atmiņas) ietekme.** dzēru alu, brandaviņu, nepadzēru paduomiņu; lai stāv manis paduomiņš, ar tautām runājot. (LFK 1818, 745) / vakar māte kruogā dzēra. vai būs mani padzērusi kādam ceļa gājējam? (LTD VII 562: 3093)*
- padzērties** v. **Dzert un pabeigt dzert; dzert tā, ka vairāk negribas dzert.** *ganībās [govis] bi padzērušas – atteķās ūdeņa netrūka. // **Atdzerties.** feīna putra bij padzērtiēs.*
- padzesēt** v. **Neilgu laiku, mazliet dzesēt (ko karstu, siltu).** *padzisina, padzesē ēdiēnu. / iscepa, [klaipus] padzesēja, piē siēnas pastatītus. / [žūrai] tuō miltu masu liēk uskaŗšēt grāpī. paliēk biēza masa. padzesē.*
- padziēdāt** v. **1. Neilgu laiku, mazliet dziedāt (par cilvēkiem).** *kura dziēsmā labi patīk, tuō padziēd veļ uñ veļ. / meītas, pabeīgušas kādu daŗbu, sastājās bariņā padziēdāt. / ka sagāja buñtā, ta jaū padziēdāja. / padziedi, māmīna, par labis linis – lai auga citi gadi juo labi lini! (LFK 1961, 10874) / es nenācu šai vietāji savu miegu izgulēt; nācu ēsti, nācu dzērti, nācu kuoši padziedāt. (LFK 1818, 739)*
- 2. Nodziedāt.** *kuŗa dziesmā man patika, divreiziņas padziedāju.*
- 3. savienojumā ar varēt, spēt. Varēt (spēt) dziedāt.** *es nevaru padziēdāt – āssmacis balšs.*
- padziēvāt** v.; novec. **1. Pastrādāt.** *tañte teīca – šuōdiēn daūdž ešam padziēvājšas. / Jānis tāt sliņks cilvēks, negrib padziēvāt. / vaī tas Pēteris, nuōgājis pa saimniēku, mātēs, kā vaīg padziēvāt? / ļaūdis teīca, ka [druvā] nevaruōt padziēvāt, matuōļi viēn aūguōši.*
- 2. Padarīt, paveikt (darbu, darbību).** *va ta padziēve tuō laūku? tā mana tañte teīca. / ciēmiņi jaū pagaīšu nedēļu padziēva, nuōvāca biētes. / es jaū padziēvu savu dārbu.*
- padziēvāties** v. **Parotalāties.** *padziēvājiēs a tām mañtiņām! padziēvājatiēs paši! [Saka bērniem.]*
- padziļinājums** subst. **1. Paveikta darbība, rezultāts → padziļināt.**
- 2. Veidojums (kādā virsmā), kura malas (sienas), pamatne atrodas dziļāk (par šo virsmu).** *bedres i padziļinājumi [ceļā]. ka bēre grañtus, tuōs piēpīdija. / [jūrā] sēklis, ta nāk aka dziļumš – padziļinājumš. // **Vieta (krāsniņ), kurā var ievietot (ko, parasti siltuma***

saglabāšanai). *iēre krāsnī iēmūrīta bi, tāt padziļinājušs, ka vaif iēlikt skutulu. priēkšā bleķa duifteles.*

padziļināt v. Panākt, būt par cēloni, ka (kas, piemēram, bedre, ūdenstilpe) kļūst dziļāks. *taga viņu – Uōtaņķes upeli – israka. taga i padziļināta.*

padziļš, -a adj. **Samērā dziļš; pretstats: pasekls.** *padziļš, nevarēs ar zābakiem pārbrist. / te tas grāvis padziļš, te guōves nelaīdēm.*

padziřdēt v. Sadzirdēt, izdzirdēt (ko), parasti pavirši, arī nepilnīgi. *padziřdēju kādu truōksni. laīkam nuōklabēja dures. // Uzzināt, nejauši dzirdot, noklausoties.* *padziřdēju tādu nelabu ziņu. / viņa jaū visu, kuō padziřdēja, tūlit stāstīja tālāk.*

padziřdināt v. Dzirdināt un pabeigt dzirdināt, arī dzirdīt (parasti dzīvnieku) tā, ka (tam) vairāk negribas dzert. *ej padziřdini ziřgus! / vaīdzēs luōpus padziřdināt.*

padziřdīt v. Dzirdīt un pabeigt dzirdīt, arī dzirdīt (parasti dzīvnieku) tā, ka (tam) vairāk negribas dzert. [pēc atnešanās govi] *padziřdija a siltu, aūkstu ūdeni nedeva, deva siēnu. / [teļam] duō saūsu siēnu uñ padziřda tik. / tas [teļš] jaū tāt ilģāk padziřdic, paliēk sliktāks. / pirmuo gadu man tautietis mēdus maizi ēdināja. uotruo gadu, trešuo gadu asarām padziřdīja. (LFK 9, 172)*

padziřkle subst. **Pakakle.** *padziřkle i pakakle. / ka guōvi liēla padziřkle, tā duō vaīrāk piēna.*

padziřkstināt v. Iešķilt. *a zēveli padziřkstina uguni, paspīdina.*

padzisināt v. Padzesināt, padzesēt. *padzisinā, padzesēs ēdiēnu. / tā tēja pa kārstu. vaīg padzisināt.*

padzist v. 1. Kļūt vēsākam. *kad [rausis] padzisis, ēd siltu. viņu nemaz negriēž, bet laūž. / ka viņš [tas ir, ūdens] padziēst drusku, tad samīca, iēmīca tuō raūgu uñ nuōliēk, lai tā maīze iēskāpst. / ka [desas] bi isvirušas, lika bļuōdā. ka bi padzisušas, ēda. / ka tas [tas ir, liekumi] i nuōvāric, ta jeņm laūkā iēkš kāda traūka, lai padziēst. / ka [žūra] bi padzisuse, ta bi ciēta. uzbēra viřsū čupu sukura vidū, a kařuōti gabaliņu pajēma, pamērcēja uñ ēda. / ka bi maīze cepta krāsnī, tā krāsne jaū bi padzिसusi. / kad [veļas] mazgājamaīs ūdeņs padzisa, silđija, lidz pat pabeīdza mazgāt.*

2. Kļūt tādām, kura gaisma ir vājāk redzama (parasti par debess spīdekļiem). *ka tā saūle sāks padzist piē vakara, ta iēsiņm mājā.*

3. pārn. Kļūt mazāk turīgam. *bij turīgi uñ tādi padzिसusi, švakāki saīmniēki ar. kalpiēm jaū ar kuste tuif bij švakāka.*

padzīt v. 1. Piespiest, likt atstāt (piemēram, kādu vietu, darbu). *viš [tas ir, kaķis] jaū nejeņm pa ļaūnu, ka viņu padzeņ [no kādas vietas]. viš iēt gulēt citūr.*

2. Dzenot panākt, ka pavirzās (kur, kādā virzienā u. tml.); pavirzīt, piemēram, stumjot, grūžot (kur, kādā virzienā u. tml.). *padzeņ gūžas uz aūzu rugāju, lai nuōlasa vārpas. / paņeņm žaīgu uñ padzeņ gūžas! / ja pasiēm kuīļa nebija, [cūkas] vede, kuif bija. uōtra [meita] gāja pakaļ padzīt. / ta, ka cūka muka uñ nelaīda kuīli klāt, ta padzina uz viņas mājas pusi. cūka pate pārnāce. / kad a ziřgu mašinām kūla, vaīdzēja viēnu, kas padzeņ tuōs ziřgus.*

padzīvuot v. Kādu laiku atrasties, uzturēties noteiktā vietā. *es gribu bez dārba padzīvuot kaūt kuif – pasēd, parunā.*

paēdiens subst. **Ēdiens.** *labi marinēti guřķīši ziēmu iř dikti laps paēdiēnc.*

paēdināt v. 1. Ēdināt un pabeigt ēdināt, arī ēdināt tā, ka (cilvēkam) vairāk negribas ēst. *bērnus vēl nevar pac pāēst, jāpaēdiņ. / tēs savus bērnus ar nevērdziņ. tas ar samaksāja – abģērba uñ pāēdināja, uñ skuōluōja. / Mārtiņš tāt – tētis tik viņu vaif pāēdināt. nuō cita viš neģēd. / maīma lika tētiņm nuōkaūt tuō klibuō jēru. ta skruōderi labi pāēdināja.*

2. Pabarot (dzīvnieku). *jaū viņu [tas ir, suni] pāēdināja. / ta viņu [tas ir, zosi] islaīda laūkā, pāēdināja, padziřdināja. / pajeņm vici, kuō addzeņāt tās vistas, zuōslēnus vaīg pāēdināt.*

paegle, arī paeglis subst. **Vasarzālš priežu dzimtas ģints vienmājas koks ar ļoti mīkstām viengadīgām skujām, kas rudenī nobirst; Eiropas lapegle (Larix decidua).** *nu tad pāegles i akal. tām pa-visaīm viēna puse i zaļa, tāda tuņši, tuņši zaļa. bet tās pāegles neaūg liēluōs kuōkuōs. tās tik tāduōs ceřuōs aūg. tādi ta kā tādi krūmeļi. pāegles, jā. / pāegle i tā, kaīm viēna puse i balta uñ viřspuse i zaļa tai skujaif. viš tāt kā egle i. bet tik bišķi plānāka uñ platāka tā lapiņa. tas i priēkš slimības vaīdzīks – tā pāegle. viņa neaūg tāda pārāk liēla. / paegle i tāda mīksta, smuka – aūksta kā egle, uz viēnu pusi tās skujiņš i. vaīņagus ku pina. vāzēs lika [paegli]. / viņa mežā aūg tā pāegle. viņa tā laprāt negrib aūkt. viņaif vaīg tādu kūdras zemi. /*

- paegli i, ku kruoņuoš piņ, tâdas smukas skujiņas, kas nebadija.* (LVDApr. 384) // *paeglis – die Eibe* (īve, platpaeglis). (ME III 24)
- paļpuot** v. 1. **Neilgu laiku elpot (ko).** *pēc pērkuona gaiss svaiks – vaļ pastaigāt pa lauku, paļpuot.*
2. savienojumā ar *varēt, spēt.* **Varēt (spēt) elpot.** *dabuju kriētņu šnupi. nevarēju paļpuot gaņ-drīz. / ziņks tâ saskriēc, ka nevaļ aizdvašuot, paļpuot.*
- paņna** subst. **Vieta, kur kas neļauj krist gaismas stariem.** *eļ taļ paņnâ zem kuoka! tuļ nav tik dikti kârsc. / es pamuku nuo saules paņnâ.*
- paņrcināt**, arī **paērcināt** v. **Pakaitināt; paķircināt.** *paņrcināt [jeb] paērcināt suni – tas i kaitināt. / nevaļg tuo suni ērcināt! nu akaļ tu gribi viņu paērcināt. / bēņni aka iēt paņrcināt tuo suni, dara niēkus.*
- paņrpēt** v. 1. **Pavētīt (ar ērpi).** *divas meitas paņrpēja tuoš saļmus, ka kūla. / kuļuot divas meitas tikkuo varēja paņrpēt saļmus. / meitas knapi vaļ paņrpēt tuoš saļmus, ka senâk kūla.*
2. pārn. **Neilgu laiku, mazliet sabārt (?).** *nu iēs tās meitas paņrpēt! nevaļ stāvēt rāmi!*
- paēst** v. 1. **Ēst un pabeigt ēst; ēst tā, ka vairāk negribas ēst.** *iēnesis rūgušu piēnu uņ isceps gaļu aļ siļķi, tad labi pāēdis. / saliēk kuopâ maži, gaļu uņ pāēd palaūnadzi. / [kara laikā] zīrga gaļa bi. uņ visi [bēgļi] bi pāēduši. / paldies saku Dieviņam, nu paēdu pusdieniņu. (LFK 1817, 26) / ka jaū strādās, ta pāēdis būs. / kad puzdiēna pāēsta, karuoti nemeklē. / mana večamaņma teica nevis pāēdu, bet pāēžu, padzēru. / paēžu, padzēru – tâ mana tētes maņma teica. (LVDApr. 228)*
- ✧ **paēdušai cūkai mīlti rūgti** – saka, ja cilvēks nezina, ko grib. *viņš jaū bagâc, bet nekas viņam nav laps. nu pāēdušai cūkai aļ mīlti rūkti. / pāēdušai cūkai mīlti rūkti – teic us tâdu cilēku, kas neziņ, kuo grib.* ✧ **vilks pāēdis, un kaza vešļa** – saka par atrisinājumu, ko panāk, savstarpēji piekāpjoties. *vilks pāēdis, uņ kaza vešļa – teic, ka izduonās kuo padarīt bez zaūdējumiēm. / bi divi kaīmiņi. viēnaņ jābrauc caūr uotra sētu – tuļ viņam iēt celš. bet tas uōtrs negribēja uņ nuōardiņa tiļteli pa grāvi. nu pīrmaīs saliēk dēles uņ pārbraūca. aka savâķa dēles, ka pārbraūca. nu abiēm bi labi – vilks pāēdis uņ kaza vešļa.*
2. **Grauzot (parasti izmantojot barībai), sabojāt (piemēram, ādu) – par kāpuriem; izēst.** *tas kūtaŗš [lopa ādā] pāēd tuo caūrumu uņ pac istiēk laūkâ.*
- pag(a).** Sk. ¹*p a*.
- pagādāt** v. **Rūpēties un panākt, nokārtot, ka (kāds) dabū, iegūst (ko nepieciešamu, vajadzīgu); iegādāties.** *skaliēm tika pagādâc tâc labâks kuoks – priēds kuoks, smaļku ratu. / kad Liēldiēnas tuvoujas, kadeģis i piē laika pagādâjaņs. / taļ vīramâti, taļ jaū jāpagādâ krēkls uņ ciņdi, vedējiēm aka jāduod. / vaļ vasaras vidū bi tās kâzas, bet tuo jērnici, tuo jaū katrs pagādâj. / tuo večuotēvu, ka nuōmira, iētēruši viņam jaū senâk pagādâtâs drânâs.*
- pagādāties** v. **Pagādāt sev.** *es jaū pagādājuoš sviēstu.*
- pagadināties.** Sk. *p a s a g a d i n ā t*.
- pagadīties**, novec. **pasagadīties** v. **Nejauši būt, atrasties (kur); tikt nejauši sastaptam, atrastam u. tml.** *sēņuojuot, ja pagadijâs kreīmbles, kuoci varēja piēlikt uz ātru ruoku. / kâda nu gaļa pasagadijâs, a tâdu vārija [kīļķēnus]. / šitiē iŗ gumijas rati uņ šitiē iŗ aūtuo riteņi. traktuōra riteņi vaļ aūtuo riteņi – kâc pagadâs – tâdu uzliēk [ratiem]. / eņģīks – tuo jaū saka, ka tâc kašķīks cilvēks pagadâs. / tas večâkaīs brālis pagadijēs tâc dzērâš. ✧ pagadīties pie ruokas – nejauši būt, atrasties tuvumā. paciēnāju tuo skruōderi – pagadijâs piē ruokas siērs uņ šņabis. // Nejauši gadīties. gac nav gada brālis. kâ pagadâs, tâ iznâk. / šuogad pagadijâs laba vasara, siēnu savâķa labi. / miēturis nuo eglītes, tuoš zarus viēnu riņdiņu actâj, nuomizuo. piēci, četri [tam ir] – kâ tuļ tiē zari pagadâs. / ja mājâs i kuīlis, ta kâdu reži pasagadâs cūka nelaiķâ apiēt. / kuŗ pasagadâs, kâdreiz [govij] iēsit. ✧ pagadīties pie mēles – tikt nejauši iedomātam (un pateiktam). kâ kuraņ pagadijâs piē mēles [tâ runāja].*
- pagaidām** adv. **Šajā brīdī, līdz šim brīdim; līdz tam brīdim, kad stāvoklis, apstākļi mainīsies.** *kad usplūst ūdeņs, [...] daīnbēja, lai neapplūst [lauki]. tas bija tâ pagaīdām. / bēņni te [tas ir, skolā] paliēk dikti maz. pagaīdām [skola] vēl i.*
- pagaidīt** v. 1. **Neilgu laiku, mazliet gaidīt (kādu, ko).** *vaīdzēja pagaīdīt, kāmēr ūzrūkst mīkla. / kad sveces lējuši, ta iēmērce traūkâ a kârstiēm taūkiēm diēgu, kas bi sataisic tik garš, kâ sveci grib. izviļka, pagaīdija, līdz sastiņkst. / labâk grib, lai ziēmu i piēna. ja tâ nav, ta pagaīda [vest govi pie buļļa]. / nâc! nâkat iēķšâ! pasēdiēt uņ pagaīdât puzdiēnu!*

2. pavēles izteiksmē; interj. noz. **Lieto, lai izteiktu sarunbiedram aicinājumu pārtraukt tā darbību, līdz runātājs paveiks kādu darbību, arī apdomāsies.** *pagai, kā viņš sauc! tās es zināju, kā sauc. / pagai, pagai! kāda te Jūrmalcīemā saime! te bī tik visa viena ģimene. / pagai, nu bišu mētra tā neū. tā citādāka. / pagai, ku te bi. es paskatīšu kād zīmulīti, kaūt kuō.*
- pagai**du ģen.; nelok.; adj. noz. **Tāds, ko ir paredzēts izmantot līdz tā aizstāšanai ar ko citu (parasti ar ko labāku, ilgākam laikam paredzētu).** *kuō ta darīs! kriēvu armija ustaīsija tādu pagaidu tiļu nuō dzēls.*
- pagailēt** v. **Neilgu laiku, mazliet gailēt.** *krāsni gailina, kad cep maīzi. kuriņ krāsni, tad, ka beīdz dekt uņ vaīrs neliēsmuō, tad uōgles viēn kvēluō, vēl liēkās, ka iř ātra, pa kārsta. [atstāi] lai vēl pagailē līdz zināmaņ laikaņ. tuō sauc pa gailināšanas laiku.*
- pagailināt** v. **Panākt, ka (ogles) gail.** *ka i laika, ta aīstaīsa dures uņ pagailiņ tuō krāsni. / nuō rīta iskurina [maizes] krāsni, bet uōgles pagailina, lai tās palēnām izdziēst.*
- pagaiņāt** v. **Neilgu laiku, mazliet gaiņāt.** *ka guōvīm kārtākslis deg, ta iēlēja glaūbeīsi, pagaiņāja. ja tuō nedarija, ta luōps nuōsprāga.*
- pagaišs, -a** adj. **Samērā, arī mazliet gaišs.** *tā drēbe ta kā pabalēsi, pagaiša.*
- pagāj(u)šais, -usē, -usi** divd.; adj. noz. **Tāds, kas ir bijis pirms līdzīga sekojošā, tagadējā (par laikposmu, laiku); iepriekšējais.** *šuōgad nav laps laīks, pagājušuō gadu bi labāks. / pagaišu gadu nebi labi rudzi aūguši – maz liētus bi lijs. / taiš Sārema salās mēs bijām pagajšu gadu.*
- pagāj(u)šgad** adv. **Pagājušajā gadā.** *pagaišgad bi riēksti daūdz lazdam. / taga aī i [gadatirgi] – pagaišgad bi dikti braņgi apmeklēc, a maīntām piēvesc.*
- pagāj(u)šgadējs, -a** adj. **Pērmais.** *pagaišgadējiē teī i tīri braņgi jaū.*
- pagāj(u)šnedēļ** adv. **Pagājušajā nedēļā.** [zirņu] *zupu vāra aī gaļīnu. es vēl pagaišnedēļ vāriju.*
- pagāj(u)šreiz** adv. **Pagājušajā reizē.** *pagaišreiz maņ te tas kaīmiņš pasūtija. viņš sliņš, viņš gul. viņš pasūtija maņ, lai es pīlīti cepu viņaņ.*
- pa-galam**, reti **pa-galiņam** adv. **1. Norāda uz stāvokli, kad (dzīvnieks vai cilvēks) ir zaudējis dzīvību.** *bruka i vēderā. senāk cic bi pagalam, kaņ tās dešas bi izgājšas ārā. / nuō tvana saiņdējās uņ vaī nuōmiřt aī. galva rēipst, uņ pagalam iř. / pa aūšu stārpu viēnu sitiēnu [sit], uņ ziřks pagalam. / kuō te līdz bēdātiēs, raūdāt! kas pagalam, tas aūkšā necēsiēs.*
- 2. Norāda uz stāvokli, kad (kas) ir sabojāts, kļuvis nederīgs lietošanai, arī gājis bojā.** *saplīsa tas spaīnis. nevaī vaīs ūdeni nešt, pagalam i. / tas siēns sapūst, viss pagalam, kad liētaiņas diēnas padēvušās. / es rājuōs, ka [iesalam sagatavotie mieži] pagalam, bet atnācu paskatīt – vēl bī glābjami. // Norāda uz stāvokli, kad (kas) ir zaudēts, nav vairs atgūstams.* *saplīsa ritenis mežā, baļķus vēduōt. nu bi sūdiski – peļņa pagalam. / raūdi nu rūktas asaras – pagalam i! / ta zingīte pagalam, kur mēs citu dabuisim? (Bitners 1844, 118)*
- ✧ **beīgts un pa-galam** – saka, ko noteikti apgalvojot; un viss. *ja kāda liēta nēizduōdās, kā gribēja, teīc – beīkc uņ pagalam, nēizdevās. ✧ (tā) ka (arī kā) pa-galam (arī pa-galiņam) – a) adv. noz.: ļoti; pavisam; ļoti intensīvi. peķas mēs nerāvām, tās jaū aūga ka pagalam. / pupu pākstes i taūtas medicīna – aknām uņ žulcpūsliņ. vāra tēju. ļaūdis kulēm sadzeī. prasa ka pagaliņaņ. / tā meklē [adatu] kā pagalam. / ka uzgērbjas, ta grib rādītiēs piē baznīcas kā pagalam. / es tā nuōžēluōju kā pagalam, ka nedabuju viņu satiktiēs, rēdzēt. / tuō [puisi] jaū pazīst ka pagalam. / mēs tik laīmīgi, tiē bērni [bijām], tā ka pagalam, kad izlaīda laūkā. / nu tā netīras kājas kā pagalam! b) adj. noz.: norāda, ka kas izpaužas ļoti spēcīgi, intensīvi. tādi juōki ka pagalam. ku ta nu jemš [sienu]! / te i tāt tracis ka pagalam! [kaķi] sasēduši viēns uōtraņ pretī us tuō stabeli uņ blaū. / muīs bi tāda jakte ka pagalam. / nu tāda šēpte gar aītām bi ka pagalam – ķēru uņ cīrpu, uņ mazgāju. / tāda darīšana gāja ka pagalam.*
- pagalde** subst. **Vieta, telpa zem galda.** *uz galdu bi isvārīta gaļa a visiēm kaūliēm. gaļu nuōēda uņ kaūlus pasviēda pagaldē, lai suņi graūž. / ka suīs pagaldē, ta nedrīkst kājas kustināt. / nu tik ēd miērīgi uņ nedaūziēs aī kājām pa pagaldi, Iņdrīti, dēļs! / kuo tie mūsu cāli lasa, pa pagaldi staigājuot? (LFK 1818, 366) / klausaties, vedējīnes, kuo man teica pagaldīte – ēsuot jums slēžu krēkli, nēsuot krēklu apakšīnas. (LFK 1818, 215)*
- pagale** subst. **Neliels malkas gabals (parasti atzāgēts, atskaldīts no apaļkoka).** *sazāgā kluci uņ saskalda pagalēs. / pagali sacērt šķilās. / pagales riņdā saliēk. tiērēs sakraū – vaīrāks riņds i. / stuņpa nuō kuōka pagales bi istaīsiēta. viēns galš tiēvs, uōtrs galš rēsns. / ka nuōbeīdza [siena*

kaudzi], *ta paŕlika pāri pārkarus – sasiētas maļkas pagales, lai vēš negāž nuōst. vis-maz metru garas tās pagales.* / [dziļām] *liēk priēdes sveķaiņu pagali lādē klāt.* / *nuō manas maļkas neviēnu pagali vaiš neduōšu.* // **Tas, kam ir pagales forma; tas, kas izskatās pēc pagales.** *ziēpes bi tāds pagales – piēci mārčiņas. ta griēza [mazākas].* / [rozes ārstēšanai] *vis-labākaīs bi tabāka papīrs. tāda pagālīte bi – lapu tabāks, zilā papīrī.* / *senāk jau zīdaīni iētina kā pagālīti.*

pagalgāls subst. **Nelieli koka dēļu, baļķu atgriezumi; malkas pagale, kas sacirsta nelielos gabalos.** *nuō būvēm atlikušus klucīšus saūc pa pagalgaliēm.* / *pagalgali [ir] sacirsta maļka pa-īsuōs spruņģuļuōs.* / *krāsne vēl bi tādi pagalgālīni.*

pagalināt v. **1. Paslēpt; noglabāt.** *nuōzūmē – pagalina, nuōslēpj, lai citiēm nebūtu.*

2. Sastiept, izmežģīt (kādu ķermeņa daļu). *pagalināt [saka], ka kuō islimināja. pagalināja muguru va ruōku.*

pagalināties v. **Pazust (par cilvēku) (?).** *nu tiē žīdi pagalinājās tik piŕms šī kara. viņi līdz pat šīm karaīm bi.*

pa-galinām. Sk. *pa-galam.*

pagālis. Sk. *pagālvīs.*

pagāļms, arī **pagāļms** subst. **Brīvs laukums, ap kuru ir novietotas celtnes vai kurš ir norobežots ar celtnēm un žogu.** *kuo tie mūsu cāļi lasa, pa pagalmu staigājuot? (LFK 1818, 872) / ķīlduōtiēs – tas vairāk, ka bēŕni saiēt us pagalmu [naidā].* / *tāduōs pagāļmuōs bēŕni vaŕ spēļētiēs.*

pagaluoties v. **Padraiskuloties.** *visi bēŕni jau grib savu reži pagaluōtiēs.*

pagālvīs, arī **pagālis** subst. **1. Vieta zem gulētāja galvas.** *pēli sedza vīrsū nuō gultas kājgaļa līdz tam pagālvīm.* / *gultā šūplāde vēl bi iēkšā tā galā, pagālvī.* / [Ziemassvētkos bērniem] *paliēk kulīti pagālvī. sataīsa kulīti nuō bubuņgām uņ kriņģēļiēm.* / *apsēgaī iēdeva kādu villaīni. pagālvī žīc salika savus drēbju gabalus.* / *priedes zari, egles skujas – tie zaldāta pagālvī.* (LFK 1961, 11135) / *pagālis i [tas ir, saka] vairāk uz Bēŕnātu pusi. tuō [spilvenu] vaŕ palikt pagāli.* / *duō, kuō pagāli palikt! □ pagāļa (arī pagāļva) paļgs (arī paļģelis) – neliels palags, ko uzklāja uz spilvena, klāja pagālvī. pagāļa paļģeli bi – ta nebi spilvēni.* / *paklāja tuō pagāļa paļģeli – mazāku paldziņu.* / *tuōreīz bi aka pagāļva paldziņš. uņ tas bi nuō liniēm vaī nuō pakulām ataūsc, bet rakstīc.* / *aūda dviēļus – slauķus, pagāļva paļģus, galdrānes.* // **Tas, kas atrodas gulētājam zem galvas.** [gultas] *gaļvas galā liēls, gaŕš spilvēns. tam īpašu palagu pārklāja. pagāļva apsegu saūca aŕ, cic spilvēna apsegu.*

2. Priekšmets, kas noder (kā) atbalstīšanai. *ceļmus laūze a buōmu. atraka, cik varēja, saknes. ta pabāza apakšā buōmu. apakš buōma palika pagālvī – tādu klucīti.*

pagālvuot v. **Galvot.** *tuōreīz piŕka šļakas visi. uņ ari paņēma tādi, kam it ne-maz naūdas nebi, tikaī a gaļveniēkiēm – a viņu pabaļstu. ismaksāja labi kruōgā uņ pagālvuōja.* / *viēns bi pagālvuōjis savam tēva māsas vīram, uņ tas nesamaksāja. uņ tā iscēlēs tiē ūtrupji.*

paganīt v. **Neilgu laiku, mazliet ganīt.** *ka pārdzina bišķi ātrāk mājā puzdiēnā va kā, ta jau vaīdzēj vēl iēt palaīst cūkas pabaŕuōt, pa zālāju paganīt.* / *atmatā bija sāaūgušas ziŕga skābenes. tuŕ paganija guōves.* / *kād-reīz rītiēm [saimnieka dēls] isnāca līdzēt paganīt aŕ, ka izdzina tā dārzā, ka ganija.* / *ābuliņš palika visus gadus. piŕmuō gadu, ka nuōpļāva rudzus, paŕētam ziŕgus paganija.* / *islaīdis tās vistas paganīt. tu varētu te aīstuptiēs priēkšā, lai neiēt aūzās.*

pagāns subst. **1. Pēc kristietības priekšstatiem – pagānisma, kāda nekristīgā kulta piekritējs.** *senāk visi skaītijās kristīgi, pagāni ta nebija. katram bī sava ticība.*

2. niev. Tas, kura izturēšanās, rīcība, ir nevēlama, nosodāma. [tēvs] *teīca – nu kuō tu nu, pagāns, ēdīsi visu ziēmu mājā! kuō siēva i sastrādajse, tuō viš ēd.* / *ak tu pagāns! – tas bi parasti, tā teīca. visiēm cilvēkiēm jau i tāt iējēnc vārc, kas viņiēm issprūk tā mudīgi, bet tas pagāns daūdziēm.*

pagarēt v. **Spēcīgi, kaislīgi vēlēties; alkt.** *tā ēsu pagareīse ēst pišu gaļu.*

pagarēties. Sk. *pasagarēt.*

pagarinājums subst. **Priekšmeta daļa, kas padara (to) garāku.** *tas šņuōris i paŕ īsu. te būs vaīdzīks pagarinājums.* / *apakšējās vires pagarinājums iŕ nuō spārna apakšas stūra līdz spraņgam.*

pagarināt, arī **pagarināt** v. 1. **Padarīt garāku (piemēram, pievienojot attiecīga materiāla gabalu, attiecīgu elementu).** *islaide i, kas ratiēm saviēnuo priekšu a pakaļu. ať tuō ratus saisināja vaĩ pagarināja. / ať islaĩdu saviēnuo ratus – priekšu uĩ pakaļu. uĩ ari pagarina.*

2. **Padarīt ilgāku (laikposmu); paildzināt.** *saĩmniēks gāja pagastā pagařināt reĩtes maksāšanas laĩku.*

pagaršs, -a, arī **pagaršs**, -a adj. **Samērā garš; tāds, kas mazliet pārsniedz parasto, arī vajadzīgo garumu; pretstats: paĩss.** *akuoē i miēžu vārpaĩ tāt pagaršs, ciēc saĩmiņš, kas kuļuot nuoĩust. / šķina i tāt pagarāks kuōks. / [nēšiem] pagaršs kuōks, katrā galā šnuōrs. / sveces lēja nuo aĩtu taũku. sasēja buōmeļa diēgus vaĩdzĩgā sveču garumā us pagarāku puļķi uĩ iēmērcā kārstuōs taũkuōs, iskaũsētuōs. / zebres i labas paliēlas, tādās pagaras, plakanas [zivis]. / [sievietēm] sāka rastiēs bikses, ka sāka šūt tuōs vācu svārkus. tās bikses bi labi pagaras – pāri pa celi. / tādu pagaru pašuva tuō praku. bet [zēns] isaũga.*

pagaršsuot v. **Garšot un pabeigt garšot (parasti ēdienu, dzērienu).** *kāršeli nesa cic citam pagāršuot. / es tik gribu pagāršuot. tas i pašu aũgļu vĩns. / pasmekā, kāda tā zupa i – i laba vaĩ nav. cic teĩc – pagāršuo.*

pagastanaĩns, arī **pagastnaĩns** subst.; vēst. **Celtne, kurā atradās pagastvalde; pagastmāja.** *katrā pagastnamā bi savs skrĩveris. tas visu kuō rakstija. / skrĩveris dzĩvouēja pagastnamā. / desmitniēks atnesa ziņas nuō pagastanama [jeb] pagastnama. / muĩžā bi, pagastnamā bi bāmuōdere. tā bi mācĩta.*

pagastavĩrs. Sk. *pagastvĩrs*.

pagastmāja subst.; vēst. **Celtne, kurā atradās pagastvalde.** *tuť [tas ir, pagasta centrā] bi nabagmāja, pagastmāja uĩ ārsta māja. / iznāca visu diēnu izmāĩtiēs pa pagastmāju.*

pagastnaĩns. Sk. *pagastanaĩns*.

pagasts subst. **Administratīvi teritoriāla vienība.** *tas pagasc bi viēns, bet tiēm ciēmiēm bi tiē nuōsaũkumi. / Uōtaĩķu pagastā bĩ Rude, Banažgaĩs, Mežgaĩs, Laũgaĩs, Ruĩmbas gaĩs. / Nĩca bi kruōņa pagasc, Rucava, Tadaĩķi, Bārta. / nevaĩg visu tā isskaĩdināt pa visu pagastu! // Šĩs administratīvi teritoriālās vienības pārvalde; pagastvalde. maĩ bi darĩšaĩns pagastā. / senāk nabagnamu nebi. katram nabagam pa gadu pagasc maksāja piēci rubļi. / pagasc viņiēm [tas ir, ugunsgrēkā cietušajiem] deva izziņu. ta viņi varēja braũkt pa visu apriņķi nabaguot.*

□ **pagasta māja** (arĩ **naĩns**) vēst. – pagastmāja, pagastnams; celtne, kurā atradās pagastvalde. *pagasta māja tuť bi [tuvumā]. / tēs biēži braũca uz pagasta namu. / [viņš] braũca viēnrēiz mājās nuō pagasta mājas uĩ bi apkritis, uĩ iēkritis grāvĩ. / muĩža kuōpa tuōs ceļus, kas gāja caũr muĩžas zemi nuō Kazakruōga līdz pagasta namaĩm. / desmitniēks atnesa ziņas nuō pagasta nama [jeb] pagastnama. viš tā saklaũdzināja a nũju piē durĩm, lai nāk ziņas saķemt.*

□ **pagasta tēvi** vēst. – pagasta valdes locekļi. *tā sauktie pagasta tēvi (vietnieki), laikam gribēdami dabūt nuo aptieķnieka krietnas magaričas par izduodamuo apliecĩbu, sũdzēja pagasta večākuo un skrĩveri augstākai priekšniecĩbai [..]. (Janševskis 51)*

□ **pagasta valde** vēst. – pagasta pārvaldes institũcija; pagastvalde. *pagasta valde bija pagasta večākaĩs – priekšniēks –, valdes vĩri uĩ skrĩveris. tā skaitijās pagasta valde. / pagasta valde izdeva ziņas piēņest katrā ciēma desmitniēkam.*

□ **pagasta večākais** (arĩ **priekšniēks**) vēst. – pagastvecākais; pagastvaldes priekšsēdētājs. *pagasta večākaĩs bi tas galveņaĩs pagastā. / bi pagasta večākaĩs jeb aka pagasta večākā viētniēks. / piē baznĩcas pagasta priekšniēks nuoĩsludināja ziņas pagasta ļauidĩm. / tuō saĩmniēku vař vēļēt pař pagasta večākuo, tas tāt taĩsns ciļvēks.*

□ **pagasta viētnieku pulks** vēst. – pagasta pašvaldĩbas institũcija. [19. gs.] *sešdesmitos gados līdzās jau pastāvošām pagasta tiesām tika nodibināta arĩ administratīvā nodaļa – pagasta valde ar vietnieku pulku. (Janševskis 48) / skuōlas večākaĩs ať skuōluotāju Krũmkaĩnu pārspriēda skuōlas vaĩdzĩbas uĩ cēla pagasta viētnieku pulkam caũrskatĩšanā.*

□ **pagasta vĩrs** vēst. – pagastvaldes loceklis. *tuō ūtrupĩ vadija viēns nuō pagasta vĩriēm, ka senāk pagasc bi. / skuōlas večākaĩs [bija] nuō pagasta vĩriēm – nu nuō tādĩēm.*

pagastskuōla subst.; vēst. **Pirmmācĩbas iestāde zemnieku bērniem (līdz 1917. gadam).** *es jaũ vaĩrs tuť tajā skuōlā negāju, mani bērni ať, mani aũdzubēřni ať vaĩrs negāja taĩ skuōlā – taĩ pagastskuōlā, taĩ večā. bet tiē jaũ visi nāca jaĩnā skuōlā. / muĩns bi pagastskuōla. Skaras skuōlu saũca pa drauidzes skuōlu.*

- pagastvalde** subst.; vēst. **Pagasta pārvaldes institūcija**. *ta jau bi viss likvidēc. un pagastvalde likvidējās, un viss.*
- pagastvīrs**, arī **pagastavīrs** subst.; vēst. **Pagastvaldes loceklis**. *tēs atrakstija dēlam mājas – tas i, addeva saimniecību. pagastvīru klātbūtnē tuō darija. / tuō ūtrupī vadija viens nuō pagastavīriem, kas senāk pagasc bi.*
- pagatavuoť** v. **Gatavot un pabeigt gatavot (piemēram, priekšmetu)**. *tā viņi [tas ir, rati] iť pagatavuoťti, ka viņu vať liētuť. // Izveidot (ēdienu, dzērienu) derīgu patērēšanai*. *iēšu pagatavuoťtu kuō ēdamu. / pipaťkūka iť Ziēmassvētku cēpuťs, kuťš pagatavuoťc nuō mīľtiem, sīrupa un daudzām gaťšviēľām.*
- pagāzt** v. **Apgāzt, nogāzt (zemē)**. *meĩtene bija pagāzuse spaĩni, un viss bĩ izľijs. // Gāzot novietot apakšā (zem kā)*. [karašu] *pagāz zem ľľuōda, nuōtuť kādas piēcpacmit minūtes, ľa sarēc tā smuki tas kreĩms un tas cukuťs.*
- paglabāt** v. **1. Neilgu laiku glabāt, piemēram, lai nepazūd, nesabojājas; pataupīt**. *rāceņus bedrē glabā – ruōk bedres, sabeť bedrē. paglabā rāceņus. / gaľas šķiņķus kastā salika iēķš rudzu graudu paglabāt priēķš vasaras. / saĩmniece ľiēk meĩtām paglabāt us krāsni sīľtu ēdienu vīriem, juō viņi būs sēbu mājās.*
- 2. Noglabāt, pasľept**. *maĩma visu paglabāja – nažus, ľa bēŗni nēizdara kādus brĩnumus. / visa maĩta bi paglabāta klēťi āz acslēgas. / puĩši meĩtām paglabāja grābekľus. meĩtas gribēja acspĩtēťiēs un paglabāja iskaptēs. / viš [tas ir, suns] isvēľk zekē, kuō puĩka paglabājis. ej veľc tuō uōtru ľaũkā [no pagultēs]! / nuōmira tēs, un iēsākās kaťš. tā naũda bi jāpaglabā. / ka es tik nebũšu aka paglabaĩse pa ciēti!*
- 3. Apbedīt**. *abbēdit – Nīcā tā netēc. tēc – abglabāt, paglabāt, pakavāt. / ka cilvēks nuōmĩrst, ta ved us kapiem paglabāt. / dabuja [paši] pataĩsĩt zārku un nuōkrāsuōja. un [tēvu] paglabāja. / viņaĩn [tas ir, kaimiņam] nuōmira māte. vakať paglabāja. / nu kādas trīs nedēľas, kamēŗ paglabāja [vīru]. / aĩzvakať paglabāja te viēnu.*
- paglabāties** v. **Pasľepties**. *tā tāda spēle bēŗniem – citi paglabājās, viēns meklē. / ka bēŗni saiēť barā, ta tēc – kaũ kuť paglabājiēs!*
- pagľābt** v. **Pasargāt ar savu rīcību no bojāejas; būt par cēloni tam, ka neaiziet bojā; izglābt**. [ābolaĩna ľaukā] *guōves nevarēŗ ganĩt, juō ūspĩtās un, ja nepagľāba, paťsprāga. // Panākt ar savu rīcību, arī būt par cēloni, ka tiek izārstēta (kāda) slimība*. *a kārstumieĩm dikti mira, tāľab ka nemācēja viņus pagľāpt. / nuōeĩmu piē tās vecenes. viņa maĩ tuō ruōzi nu pagľāba. pēc kādi pāri diēni paliēk ľabi. / es tā neseĩn veľ pagľābu aũguōņus. / citreĩz gāja piē kāda zinātāja, kas māc pagľāpt vīveles. / piē viņas [tas ir, kaimiņienes] gāja ta kā piē daktera. un [viņa] varēja pagľāpt. // Panākt ar savu rīcību, arī būt par cēloni, ka izvairās (no nevēľama stāvokļa) vai izkľūst (no tā)*. *tas Miķēľis bi ľiēľ meĩstaťs salāpĩt ratiem, ja sapľĩst kas. viĩš prata pagľāpt katrā ľaikā un maksu ari nejēma tā pať daudz.*
- pagľābties**, *novēc. pasagľābties* v. **1. Izvairīties vai atbrīvoties (no cilvēka, dzīvnieka)**. *nuō tā suņa es mācēju pagľāpties – iēskrēju istubā.*
- 2. Patverties (no kā nevēľama)**. *ku tu pagľāpsiēs kľajā ľaũkā, ja uznāk ľiētus! / ka nuō ľiētus pasagľābās, ta gať kādu kuōku [pasľēpās]. bet tādu jau nebi ganĩklē, tas tik sēťā bi.*
- pagľaĩstīties** v. **1. Paslapstīties**. *kuō tas tuť glaĩmstās, nenāk iēķšā? vakať ať te pagľaĩstijās. / redz, ku tiē puĩšēľi sanākuši aka pagľaĩstīťiēs gať mūsu ľuōgiem!*
- 2. Paslaistīties; pasľinkot**. *nu pagľaĩstijēs nuō rĩta! tā tu vari visu diēnu nuōgľaĩstīťiēs.*
- pagľaũdīt** v. **Neilgu laiku, mazliet gľaudīt**. *suĩns ľuĩcinās apkārt, ľa pagľaũda. / nu pagľaũd tuō kaķi!*
- pagľaũst** v. **1. Neilgu laiku, mazliet gľaust**. *viš [tas ir, zēns] tā negrib, ka pagľaũžu viņaĩn gaľvu, matus. grib būt ľiēľ.*
- 2. Palikt (ko) kam apakšā**. *ũznāca miēks, un pagľaũdu tuō grāmatu pagaľvĩ.*
- pagľezēť** v. **Neilgu laiku, mazliet košľāt**. *es tuō siēru tik tā pagľezēju, dikti ciēc.*
- pagľižināt** v. **Neilgu laiku, mazliet ľidzināt, gľudināt**. *vaĩg pagľižināt veľ tuōs māľus, ľa ľidzēĩs.*
- pagľūnēť** v. **Neilgu laiku, mazliet gľūnēť**. *jāpagľūnē veľ kādu ľaĩku. vaťbūt isskriēs kác zaķelis.*
- pagņauzt** v. **Palikt (ko) kam apakšā**. *nu pagņauz tuō spĩľveņu seũ pagaľvĩ! būs ľabāka gľulēšana.*
- pagrabs** subst. **Celtnes daľa, kura atrodas zem tās pirmā stāva un kuras grīdas ľīmenis ir zem zemes virsas; telpa, telpu kopums šādā celtnes daľā**. *ka apakšā bi pagrabs, ta [sitot*

pa grīdu] izdeva duōbju skaņu. / viēnā pusē piēliēkamaīs kaīmbaris. tuī visi produkti. tuōreīz jaī pagrabu nebi. / ēdiet, rijiet, jūs, bada ļaudis! [...] vēl mums klētī, vēl pagrabā. (LFK 1818, 46)
// **Pilnīgi vai daļēji zemē iedziļināta, ar biezu pārsegumu izveidota saimniecības celtne, kurā ir noteikta temperatūra.** rāceņus nuōglabāja kapšī. citus priēkš ziēmas iēbēra pagrabā. / pagrabā kaīrtupeļus, biētes glabāja. / kaī pagrabi, tiē jaī sabef rāceņš pagrabuōs. / taga jābūvējas. pagrabu būvē, garāžu aī.

pagrābt v. **1. Strauji paņemt, satvert (ko).** bes tāds nuōvēruōšaīns viņu nevarēja tuī [istabā] laīst. viš tā mīlēja kuō pagrāpt.

2. Paņemt (ar rokām kādu masu, kopumu). a ruōku pagrāba pupas [...] uī kladē iēkšā. / mazaīs pagrāba pīllu saīju [konfekšu] uī pruōjā bī. / pagrāba riēkšavu [spiru] uī ēda.

3. Neilgu laiku virzīt (parasti ar grābekli) vienkopus (piemēram, sienu, lapas). būs jāiēt pagrāpt tās lapas, laī tiē taki tādi kuōši isskatās.

pagrāpe, arī **pagrāpis** subst. **Vieta zem katla (krāsni), kur kurina uguni (vārīšanai).** pagrāpe i, ku tuō maīku lika. ga tuō grāpi gāja tā ugone. / slapja maīka, ugone pagrāpī neḡdeg. dūmi viēn kūp. / ugone pagrāpē sprēgā, negrib labi dekt. / sāk pagrāpī ugone aīskurētiēs. / nuōcēla ēdiēnu, ka bi isvāric. uī ta vaīdzēj piēbāst pagrāpi, laī savārās aka cūkām viss. tuō saūca pa pagrāpi. / kādu reīzu uguni nesa nuō ķēķa pagrāpes istubā iēlipīt laīmpu vakaruōs. / tas grāpis pagrāpē iēiēt tik dziļi, līdz viss iēiēt. / pagrāpe [jeb] pagrāpis – tas taī mūrī, ku tuōs grāpjus lika. pagrāpē pakūra uguni. / [gatavojot sārnu veļas mazgāšanai] ussiēn nātņu deķi pa baīļu, paklā rudzu saīmu kārtiņu, sabef nuō pagrāpes pēļnus.

pagraūšlāt v. **Pagrauzt, pakrimst.** tā guōve pajēmuse kaūlu, kuō pagraūšlāt.

pagraūt v. **Neilgu laiku, mazliet graut.** tuī tik veī vaīg bišķi pagraūt, ta tā [malkas] kaūdze apkritīs.

pagraūzdēt v. **Neilgu laiku, mazliet grauzdēt.** pagraūzdē tuō cukuru, laī labi uōž!

pagraūzt v. **Neilgu laiku, mazliet grauzt (par grauzējiem).** peles bi pagraūzušas rudzu maīsu. nešuōt graūdi pabira pa grīdu. // **Neilgu laiku, mazliet ēst (ko cietu) – par cilvēkiem vai dzīvniekiem.** rudeni iēt visi riēkstus lasīt. ziēmu labi pagraūst. / vaīg iscept zīrņus, laī i kuō pagraūst.

pagrebt v. **Neilgu laiku, mazliet grebt.** večāimtēvaīm vaīg pagrept tā pavārne dziļāka.

pagreībt v. **Paķert.** tuō tā pa juōkaīm teīc – nākuōt pagreību līdz lāpstu. / tu tik, Jaīci, nepagreīb aūkstāk!

pagrīde subst. **Vieta, telpa zem grīdas.** pagrīdē bi vešēls perēklis peļu – liēlu uī mazu.

pagrīduot v.; folkl. **Pārklāt (grīdu) ar materiālu, kas (to aizskarot) rīb, skan (?).** kā rībēs, kā skanēs [dancojot] – māla plānis apakšā. kaut jel šādu vakarīnu sudrabīnu pagrīduotu! (LFK 9, 142)

pagriēziens subst. **Vienreizēja paveikta darbība, rezultāts → pagriēzt, pagriēzties.** ecējuōt malējaīs zīrks pagriēziēnā skrēja pusriksūs.

pagriēzt v. **1. Griežot izmainīt stāvokli (kam, piemēram, ap asi grozāmam); šādā veidā (ar to) regulēt (piemēram, ierīci).** āniķis bi eīnkuriīn. pagriēza tuō āniķi uī laīda [dzērienu] ķipelī. / ka i jaī piē tā šķiēta klātāk piēaūsc tas aūdeklis, ta pagriēž – tāc riteīc i piē tā riēstuvoja. ta tā dzive griēžas juō vaīģi. / [sikspārnim] ārpuse bi skrūvīte, aī kuru pagriēza tuō daktu. / rādiō pagriēz klusāk, laī neiēt us pīllu klapi! / ķēķī bi laīmpele bes cileīndera. bi tāda skrūvīte. a tuō pagriēza uguni liēlāku va mazāku.

2. Griežot (ko) izmainīt virzienu, stāvokli, pavērst (pret ko, uz ko u. tml.). braūcuōt mājās, pagriēzu pa sliktu ceļu. / ta bi spīlveņa paladziīņš, tāc rakstīc. uī ta tā – viēnu nedēļu viēnu pusi nešāj, uōtru nedēļu pagriēza uōtru pusi, tuīmsuō galu uz aūkšu. / taī sudmalaī tā galva griēžās. viņu pagriēza pret vēju vi-sādi. // **Pavirzīt uz vienu vai otru pusi (ķermeņa daļu, dzīvnieku); pavērst.** uotras puses dziedātājām pile brēca vēḡerā. kur pagriēza deģuntiņu, tur paknāba caurumiņu. (LFK 1817, 58) / ka pagriēza [beigtā lopa] asti uz ziēmeļiēm, ta ne-viēns daīkc neēda – stāvēja, smīrdēja, līdz sapuva. / pagriēz tuō zīrgu piē malas, laī vaī tikt gaīā! nuōstājiēs ceļā, uī nevaī citi tikt gaīām. ✧ **pagriēzt muguru** – klūt nelabvēlīgam, atturīgam (pret kādu, ko); novērsties (no kāda, kā); atteikties (no kā). kālab laīmeī pagriēzi muguru? varēji iēprečētiēs pa saīmniēku. / ja kas nepatīk, tad labāk pagriēst muguru, nekā saliktiēs aī nepatīkamu vīru.

3. Neilgu laiku, mazliet griezt. *nāc pagriēz tuō tecīli! gribu tēcināt ciŗvi. / kaseni tā taīsa – tuō skutulu iēliēk sīltā ūdenī. pa druskaī piēlei tuō kreīmu, pagriēz, pa druskaī tās panijas uī pagriēz, uī tā tik sagriēz.*

pagriēzt v. 1. Neilgu laiku, mazliet griezt. *a bārdas nazi [teķus] rūnija. a bārdas nazi pagriēze ādiņu, isrāve tuō paītu uī tad aka uōtru. / pagriēzīs veļ kādu rāceni cūkām. // Griežot panākt, ka rodas sprauga (?).* [govi] *pagriēza pa rīkli. ka nuōtecēja aseņi, iēlika kuōku pakajās kājās. / tēkuliņ pagriēza rīkli uī ēda. ja jaū asiņi nuōtēķ, vaŗ ēst. / pagriēz pa rīkli cūku. tās asinis savāca.*

pagriēzties, *novēc. pasagriēzties v. Izmainīt savu iepriekšējo (stāvokļa, kustības) virzienu (par cilvēkiem vai dzīvniekiem); izmainīt savu iepriekšējo stāvokli, kustību (kāda virzienā).* *pa kreīsi ruōki pagriēziēs, ta pa labuō ruōku! / pagriēziēs, pavāķiēs te nuōst nuō gaīsmas! / pagriēziēs, lai varu labi apskatīt tuō jaūnuō liņdruku! // Izmainīt virzienu (par vēju, dabas parādībām).* *ka maiņās vēš straūji, pagriēžās sāņus, ta saka – saružināta jūra, tuōs viļņus sit kuōpā. / vēš citā daņgā aka. ka pagriēžas citā pusē, ta tā teic. / ja viš pasagriēžas tas pēŗkuōns, ta vaŗ līt aka.*

pagruōzīt v. Neilgu laiku, mazliet grozīt; pagriežot mainīt (kā) stāvokli. *bēŗns nuōlauzīs kaklu. ta paceļ piē vaģiēm uī ceļ [galvu] uz aūksu, pagruōza. paguļ, uī labi i. / cūkaī sasēja kājs, izbāza buōmu. uī vīri katrs galā turēja pāri pa liēsmu, lai nuōsvīst, pagruōzija. / diēģus balināja aka uz žuōgiēm, uz rīķu žuōgiēm. uī pagruōzija a-viēnu.*

pagruōzīties v. Neilgu laiku, mazliet grozīt. *kuō tu gruōziēs? guli miēŗģi! □ pagruōzās prāts – saka, ja (kādam) mainās domas, (kāds) sāk domāt citādi. nu uī kā teū vēlāk iēt? – kā saīmniēkaī pagruōzās tas prāc, kāc tu viņaī bīji.*

pagrūst v. 1. Grūžot pavirzīt (kur, kādā virzienā u. tml.); grūst nelielu attālumu. *suvēni ēzdami cic citu grib pagrūst nuōst. / jēŗu, tēkulīti vaŗ iēmācīt badītiēs. ganelis a ruōkām parāda pretī uī pagrūz, līdz sāk badīt. / i tādi ziŗģi, kuō us piŗmuō rāviēnu nevaŗ kustināt. ta palīdz tuō vēzumū pagrūst, ka sāk riteņi iēt. / ka tu gāji ārā, ta tu pagrūdi tās duŗes us tuō pusi. ja tu gribēji nākt iēķšā, pagrūdi uš šuō pusi.*

2. Iztērēt (naudu). *daūdz pagrūdu tās nauđas uī nenuōpēlņiju nekuō daūdz.*

pagrūt v. Mazliet grūt. *tā kaūdze vaģ acspīlēt nuō visām pusēm, lai nepagrūt.*

pagubu(s) adv. Tā, ka ir saliecies, salīcis. *pa tām duŗvīm tik vaŗ pagubu iēlīst. / kad liēn tā pagubu, ta varēs islīst pa tuō zaru apakšu. / pagubu skrej – tas tāt nuōliēciēs skrej, nuōliēciēs iēt. / pagubu – iēt saliēciēs, kā slēpjuōtiēs, lai nēŗēdz. / puīšis aīzgāja gaŗ rudzu malu tā pagubus viēn, lai nēŗēdz saīmniēks. / bēŗni skrēja nuō dārza laūkā pagubu, lai neiēraūkst.*

pagudruot v. Neilgu laiku, mazliet gudrot. *veŗaīstēs sēdēja uī pagudruōja, kā tuō pastalu labāk salāpīt.*

pagulēt v. Neilgu laiku būt aizmigušam; neilgu laiku atrasties gulus stāvoklī. *mājā dabuīnu pagulēt. / aka nu kādu brīdeli labāk pagulu. / mazākaīs puīka grib klēpī pagulēt. / ka es tā pagulu, ta i labi, nesāp vaīs. / ka pagulēja, ta tas dzēŗuīms izgāja. / paguli maī blakus! □ nuolīkties pagulēt – nogulties (kur, uz kā u. tml.), parasti, lai gulētu. tik miķsta zālīte, kā vaŗ nuōliktiēs pagulēt.*

pagulināt v. Izguldināt. *drānu klētī saīmniēki savus ciēmiņus kad-reīz pagulināja.*

pagulīte subst. **Vieta, telpa zem gultas.** [meitenei] *netīk slaūcīt – tuō plāna vidu pārslaūka, pagulītes stāv. / ku tuō piēna skutulīnu pakavās? pabāz pagulītē. / perināt vistas lika pagulītē. / sešas peles miegu vilka mazajami bēŗnīnami – trīs ievilka šūpulī, trīs palīda pagulītē.*

paguōdēt v. Paslavēt. *vaģ tik tuō meītini paguōdēt, ta jaū viņa izdarīs labi. / [zēnu] paguōdēja tik. uī [viņš] tik strādā! / viņaī patika, ka viņu paguōdē, paslavē.*

paguōdināt v. Parādīt godu. *krustmāti tā paguōdina – visuōs svētkuōs aīcina ciēmuōs.*

paguōna, arī paguōns subst. **Uzplecis (formas tērpam).** *treses šuj ari viŗsniēkiēm us paguōnām. tag teic ūspleči. / [vainagam] zem tām zīlēm bi trese – tā i tās pašas, ku viŗsniēkiēm tiē paguōni.*

paguŗģuļuo v. Pakraukāt (?). *vaīdzēs isskaluōt tuō rīkli. tu paguŗģuļuo, lai isskaluōjas!*

paguŗķle subst. **Pakakle.** *taī tik reŗna paguŗķle, ka smakari nemaz nēŗēdz.*

paguŗķuoties v. Paslinkot. *meīta jaū paguŗķuōjās šuōrīt. nu izgāja piē luōpiēm. / paguŗķuōsimiēs veļ, parunāsim uī tad iēsīm ravēt.*

- paguīt** v. 1. **Pakāpeniski zaudēt spēkus; kļūt nespēcīgākam.** *kuo tu duomā – tādu rudzu laūku sajeimt plāvējaṃ pa spaiļi paka! pagūrst ruōkas, ka nevaṃ pakustināt. / vaig apķērstīt, vaī visas tās zuves i pagurušas. ta varēs šķērst. [Stāsta par ezera zivīm.] / tā līdeka vēl zālē ilgi spuṃduļūoja, līdz pagura. / tiē zuši ķēncelē vēl ilgi sprāndzījās, līdz pagura.*
2. **Atslābt, pierimt (par parādībām dabā).** *nu vēš jaū paguris. / ka tas vēš bi paguris, ta jaū vaīr nepūta.*
- pagūt** v. 1. **Varēt (ko izdarīt) savlaicīgi, noteiktā laikposmā; paspēt.** *ka tuō siēnu pagūs savākt mājās, ta būs viss savākc. / labi, ka pušis paguva saķērt taṃ vepriṃ tuō asti uṃ nuōturēt. / labi, ka paguvu iēkrautiēs, – tūlīt uznāca liētus. iznāca liēls vēzumš.*
2. **Iegūt.** *Biērañc meṃ uṃ meṃ vēzumā [granti], lai sev vaīrāk pagūtu.*
- pagūties** v. **Sagrābties, savākt (?).** *pagūtiēs [ir] kaūt kuo vaīrāk pajeimt kā tiē citi.*
- pagvelzt** v.; niev. **Parunāt, pastāstīt (ko nenozīmīgu); paplāpāt.** *kuo viņa atnākuse te pagvēlšt niēkus!*
- pagvērgzdet** v. **Parunāt (?).** *meītai tā sāp kaklis, ka parunāt nevaṃ, pagvērgzd tik.*
- paģēbas** subst. **Uzturā izmantojami dzīvnieku iekšējie orgāni; subprodukti.** *isvārija cūku paģēbas. tas viss tiē cūku liēkumi. tās dešas bi. / teļa paģēbas, cūku paģēbas – tās skaitījās tās luōpu iēkšas. / aiṃu paģēbas pat guōdā isvārija. aiṃu liēkumus.*
- paģērēt** v.; novec. **Pieprasīt, arī pavēlēt (parasti stingri, kategoriski).** *stiņgri piēprasīt, pavēlēt iṃ paģērēt. tas iṃ tāt bārks nuōteiciēns. / paģēr – tas tā pavēl. viš tuō uṃ tuō paģērēja. / taga vēl večaiš kaīmiñš siēvām paģērēja [gatavot dešas]. / va ta runāšana paģēr kādu spēku? tuṃ vaṃ klabināt, cik ilgi tik tik.*
- paģībt** v. **Zaudēt samaņu; nogībt.** *paģībīs iṃ tad, kad ciļvēks pakrīt bes samaņas, paģīpst. / ka paģība, ta tuō paģībušuō sāka ēlpināt, uṃ [viņš] atmuōdēs. // Zaudēt spēku, stiprumu (par vēju). ja viš [tas ir, vējš] paģīpst – paliēk lēns, tad līst.*
- paģirains, -a** adj. **Tāds, kam ir paģiras.** *te viēns tik ūzmeṃ uṃ akaļ ūzmeṃ, uṃ tāt paģiraiṃs viēn tik staīgā. nekad nau skaīdrā. / piēdzēris ka i nuō rīta, paģiraiṃs, teic – patvāpis viēn staīgā.*
- paģiras** subst.; dsk. **Slikta sajūta, nelabums pēc alkoholisku dzērienu lietošanas.** *paģiras iṃ pēc kriētnas dzēršanas. uōtrā rītā tad sāp galva. tās tad iṃ paģiras. nuō alus parasti nav [paģiru], bet nuō kādiēm vīniēm, šņabja – brañdava – vaī kā cita. / paģiras paliēk paģiras. ka tu viēnu diēnu esi dzēris, uōtruō diēnu paģiras. / paģiras jaū večum-več vārc. tā viš iṃ bijis, uṃ tā viš vēl taga iṃ. cic teic – paģiras i. tag jaū visi teic, ka pohas i. / es pārdevu meļlu jēru, meļla jēra naudu dzēru – šuodien dzēru meļlu jēru, rītā villu paģirām. (LFK 1961, 10667) ✧ **lāpīt paģiras** – dzert alkoholisku dzērienu, lai novērstu paģiras. paģiras iṃ tad, kad nuō vakara iṃ bijis piēdzēris. tad uōtrā rītā jāļāpa paģiras. / lāpīt paģiras – tuō teic uz dzērējiēm. nuō rīta, kad piēceļās, galva griēžās riñķi. tad vaig lāpīt paģiras. / vīri kruōgā lāpija paģiras.*
- paiēskāt** v. **Neilgu laiku, mazliet ieskāt.** *paiēskāt [ir] šķiṃstīt matus, pakasīt, utes meķlēt. / māte bērniēm paiēskāja galvas – tā kasija uṃ meķlēja.*
- paiēt** v. 1. **Mazliet, neilgu laiku iet; ejot pavirzīties (kur, kādā virzienā u. tml.); ejot pārvarēt (kādu attālumu).** *es aṃ mātēju paiēt a kuōka kājām. / paej uz viņu galu! / es gañ kau ku paiēšu vēl. / paiēdaṃs acspārķļi, iēkritu grāvī. / vīzes viēglas, smukas bi pa saūsumu paiēt. / zuōsis saūca mājā – zi, zi, zi, gūžina, nāc mājā! tā zizina, kad [zosis] kau ku tālāk pagājušas – līdz upeī vaī kuṃ.*
2. **Ejot pavirzīties (zem kā, kam apakšā).** *tā es viņu [tas ir, suni] vēļku nuō pagūltes laūkā, ka viš paiēt. / [gulta bija] a aūkstām kājām. ka maģi bērni staīgāja, pagāja apakšā stāvus. □ **paiēt zem ūdeņa** – iegrimt (ūdenī). puīkas pēlduōt aṃ galvu sit ūdenī, ta kā tā paiēt zem ūdeņa. teic, ka tāisa nuṃku.*
3. **Ejot pavirzīties garām (kam), arī gar (ko).** *meīta pagā gaṃām, labdiēnu nepadeva, šķitās nerēdzuōt.*
4. savienojumā ar **varēt, spēt. Varēt (spēt) iet.** *es vaīs nevaru paiēt, mañ nevaldās kauļi. / več ciļvēks jaū aṃ vaīs nevaṃ paiēt, tik tā cibā. / [dēlam] kājām vēnas aṃ liēlas, paiēt labi nevaṃ. / tuṃ tāda zeme, ku grīṃst kājas, ku nevaṃ paiēt.*
5. **Aizritēt (par laiku, laikposmu).** *[maizi] divi stuñdi cepa. ka bi stuñda pagaīse, ta isvaļkāja. / ka slikc ceļš, ilgi paiēt, līdz atmuītiēs muīžā. / kamēr viņš a savām kleīnām kājām atnāk, tas laiķs jaū paiēt. / pēc taṃ siēvs jeṃ viņš [tas ir, ūdas] isklāvīt – saliēk apakaļ tuōs klāvūōs. tuṃ paiēs*

četrš stuņds vismaz. / un ta pagāj kādi pār trīs mēneši – isārstēja. / tuf meitas nemaz negāja [strādāt uz lauka], ku luopus piēbaruōja. tuf gaif tiem luopiēm viēn pagāja laīks. // **Norisināties un izbeigties.** ka [meitas] dabuja zināt, ta bi pagaīse tā balīe. / ka pagāj gavēnis, ka sāka iēt sniēks zemē, ta [audekļus] lika balināt. / ka tas gavēnis pagāja, ka Liēldiēnas svinēja, ta viss kļusu ar bija. ne puīši piē meitām gāja, nekā.

paījāt v. **Glāstīt (parasti bērnu).** paījā bērnu.

paīldzināt v. **Padarīt ilgāku (darbību, norisi, stāvokli).** nuōvilcināt – tas i, paīldzināt ilgāk.

paīlgi adv. **Tā, ka norit samērā ilgu laiku.** [cūkas zarnas] maīsija a miēturi labi paīlgi.

paīpala subst. **Neliels fazānu dzimtas pļavu putns ar brūngani raibu muguru un gaišu garenu svītrojumu uz sāniem (Coturnix coturnix).** paīpala i ūdeņu putns, pļēķs putns. / paīpala i dziifdēc vārc.

paīpenieks m., **paīpeniece** f.; subst. **Nīcas pagasta Paipuciema iedzīvotājs.** cita ciēma puīši tika nīdēti. te pat paīpeniēki un jūrmaīniēki bi viēnā naīdā.

paīrīt(u), arī **parīt(u)** adv. **Dienā pēc rītdienas.** nākuōšās diēnas – rīt, paīrīt, aīzpaīrīt, ta nāca nākuōšās diēnas. / šuōdiēn, rīt nē, paīrīt iēsīn. / aīzpaīrītu, parītu, ja būs laps laīks, braūksīn sēnēs. ēsuōt pulku kreīnļu sāaūdzis. / paīrīt, aīzpaīrīt – es īsti nevaru nuōteīkt tuō laīku [kad meita atbrauks]. / runā, ka paīrīt braūksūōt Liēpājā. / meītime teīc – parīt.

pa-īss, -a adj. **Tāds, kam ir samērā mazs attālums no viena gala līdz otram; pretstats: pagarš.** dziīndžala tāda pa-īsa pātega bi uz negaru kātu. / te piētiēk ar pa-īsu kuōku – varēs sakacēt tuō [dīķa] dibēnu. / tāda pa-īsa vīlla, ka nevar pastīēpt, – trūkst.

paīsums subst. **Periodiska ūdens līmeņa paaugstināšanās (jūrā, okeānā); pretstats: bēgums.** paīsums muīns nāk te jūrā pa gadiēm – paīsums un bēguīms. tas tik dažas minūtes – ūsplūst un tūliņ krīt atpakaļ. us kādi četeifdesmit, piēcdesmit metru ūznāk [krastā]. / jūra ka uzbaīnguō, ta muīns nāca līdz kāpām. paīsums [jeb] usplūduīms [sauc]. tas jaū te reīti gadās.

pajaktēties v. **Padraiskuloties.** pajaktējas ar, ka pluōsās. tā ar i jakte.

pajāt v. **Jāgot pavirzīties (kur, kādā virzienā u. tml.); jā neilgu attālumu, neilgu laiku.** ja kaū ku jāja, ta tāpat pajāja – ar bes sēdļu. īpaši jājami zīrgi nebi.

pajaūku(s) adv. **Juku jukām.** apses i pajaūku iēķš citiēm kuōkiēm. / tuō siēnu un tuōs saīmus saliēk pajaūkus, laī guōves ēd.

pajēls, -a adj. **Nepilnīgi, daļēji izcepts, izvārīts u. tml.** tā maīze tāda pajēla, tāda ķiēpala iznākuse. // **Nepilnīgi, daļēji izžuvis, sakaltis.** ka sagraīb pļavā siēnu tādu vēļ pajēlu, kuō nevar vēļ kraūt gubās, ta saliēk tādā biēzākā kārtā, laī žūst. tuō sauc pa vālu.

pajēmiens, arī **paņēmiens** subst. **1. Veids, kādā ko dara, realizē.** [kukulim] tā iēvēlk a piīkstu [riēvas]. tās jaū piēaūg piīllas, ka cēp. tas tāc pajēmiēns. / tas [proti, iejaujot mīklu, pievienot miltiem kartupeļus] i tāisni vēcu laīku paņēmiēns. / viņa [tas ir, ārstniece] ūzlika mīzēlu koīmpresi. un a tuō bi līdzēc – neviēna ziluma sejā nebi vaīs. tuō paņēmiēnu liētuōja ilgi, visi, kas kavēs. / tas muīns bi pajēmiēns – kabināja astes meitām va puīsiēm. tā tā kūlājās pakaļā. / ja kāc atradis labākus paņēmiēnus darībam, uōtrs var bes kādām bēdām darīt tāpat – pa iēbraūktu cēļu viēgli braūkt.

2. kopā ar num. **viēns, divi** utt. **Reize, ņēmiens (kurā veic kādu darbību).** mazaīs puīšelis tā addipja viēnā paņēmiēnā. / aīzgaīģis [jeb] baīfs, pajēmiēns. vēļ būs viēns aīzgaīģis līdz vakaramī kuō pļaut.

pajeīmt, arī **pajeīmt, paņēmt, paņēmt** v. **1. Satvert (parasti ar roku ko), lai (to) iegūtu, paturētu, pārvietotu u. tml.** pajeīmt tuō krūzu! / ta [siera masu] leī akaļ drānā iēķšā. paņēmt atkaļ tāpat katrā ruōkā divus [drānas] stūrišus un tēcina, kā mēķ tēk sula. / pēdīgi nuō tām sakasām pajēme priēķš nākuōšās reīzes raūgu – kluīmpīti. / ja tu pajēmi cita karuōti, ta tu dabūji pa piēri. / cēpureī ar līpa, ku piēķeī. pajeīmt piē līps un paceļ cēpuri. / kas tuī tāc smāķs, plāns lupac – nekās nebi ruōkā kuō pajeīmt! / palaūzija [strutenes] un ta paņēma adatu, iēdūra tāi kārpā. / es tevi pajeīnšu piē tās čieģas, ja tu neklaūsīsi! **□ paņēmt kuīrsu** – braucot virzīties noteiktā virzienā. paņēmt tādu kuīrsu, kādā īf nuōlēmc trālēt. **□ pajēmt uz šlepi** – vilkt (parasti transportlīdzekli). šleperis piētaūvājas, pajeīmt us šlepi. / pajeīmt us šlepi – vēlk viņu [tas ir, kuģi]. **✧ pajēmt aces ruōkā!** – saka, pamudinot uzmanīgāk, vērigāk skatīties, ja kāds nevar ko ieraudzīt. pajeīmt aces ruōkā! – teīc us tādu, kas meklē. tuīpat īf, bet nevar uz-reīz rēdzēt. **✧ pajēmt dižu galvu** – klūt stūrgalvīgam, ietiepīgam. tēs pajeīmt dižu galvu, atnāk te uz jūru

zvejuot. ✦ **pajemt uz graūda (arī graūdu)** – a) šaujot notēmēt (uz ko). *tā saka – pajem uz graūda [medījumu]!* b) mēģināt noskaidrot (ko no kāda). *tu gribi muņš kuō nuōslēpt. gaņ tevi pajemš uz graūdu!* ✦ **pajemt (arī paņemt) vagu** hum. – aizbēgt, aizmukt. *pajem vagu uņ iēt. / pušselis pajēma vagu – viēns pac aīsskrēja! / aīzbizinēt īf viēnkārši paņemt vagu. / taga saka – viņš jaū pajēma vagu, aīzmuka. tañte tuō nezināja. // **Satvert (ar muti, zobiem ko).** tā guōve pajēmuse kaūlu, kuō pagraūšlāt. / iēšu pajemt kādu muti dzēriēnu.*

2. **Nopirkt, iegādāties (ko).** *pajēma kād zemš gabalu pa naūdu. ta teīca – jāiēt reñte samaksāt. / ka gribēj villu nuōpērvēt tādu, lai tev saūlē nebaļ, ta pajēma ziluō jāri nuō žīdiēm. / kadreīz pajēma nuō kāda kādu gabaleli [zemes]. ta puse aūgļu viņam – tam saīmniekam.* □ **pajemt uz atstrādāšanu** – paņemt, iegūt (ko), paredzot samaksāt ar savu darbu. *kuō pajem uz acstrādāšanu, tas i apēsc kumāss. tuō grūti acstrādāt.* □ **pajemt uz reñti** – paņemt nomā, nomāt (ko). *es tuō zemi pajēmu uz reñti. / pa večiēm laikiēm pa Mārtiniēm nemala. kas bi uz reñti pajēmis, tas jaū mala. // **Saņemt kā maksu.** viš [tas ir, drēbnieks] paņem pa tuō biksi septiņi rubļi – pa bērna biksi. // **Aizņemties (piemēram, labību pavasari, parasti lauku apsēšanai).** magazīna bi viēna – mužā, ku nuōveda, sabēra visu labību. kas bi paūsari pajēmuši, rudeni aka adbēra. // **Iegūt (ko) savā lietošanā atbilstoši kādiem noteikumiem.** ka kaļps nuō saīmnieka pajēma zemi, ta paļ maksu bi jānāk acstrādāt. / bañdeniēks īf cilvēks, kas paņem saīmniecību uņ saīmniekam duōd bañdu. / kadreīz pajēma isstrādāt visu [cīrsmu] – nuōcīrst, isvest. / tēs [norakstot saīmniecību dēlam] paņēma savu maīzi. nēma sešus pūrus rudzu, trīs pūrus miēžu, trīs pūri aūzu, diūdesmit pūri rāceņu, guōvi mitināt. / viņiēm [tas ir, kaimiņiem] bi jaūns [zosu] tēvañis, večuō pajēma tuļ pretī. / tuō slēgi pajēma izvest. žic viņu bi nuōpīrcis nuō tā barūna. // **Iegūt (kārsu spēlē) noteiktas kārtis (?).** ja izdzeņ caūri pretniēku bes neviēna cīftiēna, ta pajem visu buku – abas galvas.*
3. **Nozagt.** *meītas vakarā pajēma piēnu, ka saīmniece nemana, iēbeřza maīzi uņ savā kaīmbarī isstrēba, ka gāja gulēt. / tāda apaļa bluka acslēga. a tuō eřeřmaļuōs kad-reīz piēslēdza, lai nevar cic tuō laiņu pajemt. / tas pušselis tā gribēja nuōkraīpēt kuō, tā pajemt.*
4. **Apprecēt.** *jaūņuve pajēma citu vīru. / tēs paņēma uōtru siēvu. / nu Mičis tuō Iēvu gaņ pajemš – tuļ gul, tuļ celās. / jaūnībā tas Juris nepajēma tuō Añnu, uņ taga večuma galā eřuot sagaīši kuōpā. / kaļps paņēma kaļpuōnīti – abi nabadzīgi. kā viņi dzīvuōs? / es pajēmu līgavīnu, tēvam, māti nezinīt. (DI III, 265) / nav meitiņa paņemama, kā tik viegli duomājama. (LFK 1961, 10145) □ **pajemt pa(r) siēvu** – apprecēt. tā siēva nuōmira. uņ ta viņš tuō švēģeriēni aļ pajēma pa siēvu. / Miķēlis [...] beīdzuot aļ visu Annas netikumu paņēma [viņu] paļ siēvu uņ vēl bērnu pūrā līdz.*
5. savienojumā ar līdz. **Aizvest (kādu) sev līdz.** *tuō ganu puģeli pajēma līdz ratuōs. / va ta ķiparu aļ pajemšim līdz? / dažas guōves pajēmēm līdz [kara laikā]. // **Aiznest, aizvest sev līdz (piemēram, priekšmetus, produktus).** ja bi saļs, ta pajēma viēnā eņkurī kārstu ūdeni līdz, ku ruōkas iēbāst pamērcēt tik, la [skalojot] nesasaļst. / kad gā piē dārba, ta teīca – jājem koste līdz aļ. iēlēja kapiju, maīzi pajēma. ✦ **pajemt līdz kapā** – nomirt, neizpaužot (ko). *kas tuļ īsti bī, tuō jaū citi nezināja. tuō jaū viņš pajēma līdz kapā.**
6. **Iesaistīt (kādu) darbā, darbībā; nodarbināt.** *ja nav vēja, lai [sējamā laukā] tās biřzes būtu, ta pajem siēvu, pusaūdzi [lai sabirzē]. ka vēš, ta tā biřzētāja nav vaīdzīga. / vēl vaīdzēja pajemt piē dārba kādu apkārtgājēju cilēku. ta nuōplāva tās pļavas pa nedēļu. / ja jaū kādā guōdā nuōgāja, bi tāda mācīta saīmniece pajemta nuō Liēpājs kau kuļ kāda. tā bi sabrūnēja gaļu, uņ tā bi taīsīse [mērci]. / tāpat brūtganam aļ, ja viņam nebij brālis, viš savu labākuō draūgu pajēma va kādu brālēnu, vaī akaļ kādu draūgu, kas viņam bi tāt. / cilvēki aka braūca tuō slēgi izvest. pajēma pārs trīs saīmnieki a ziřgiēm. ta veda laūkā. / kāzu vedības bija. vedējtēs, vedējmāte adbraūc piē meītas – brūtes – večākiēm svēdiēnas rītu, pajem brūti uņ aīzveđ uz baznīcu. / liēliē guōduōs [...] pēc dziēsmas vārdiēm izdara [norādītās kustības] uņ iēliēk savā viētā, kuru nuō riņdas paņem. tā i ruōtaļa. ✦ **pajemt valuodās** – padarīt par pārrunu objektu; aprunāt. *māciēs, dēļs, dařbu, lai neteīc, ka nekā nemāki. pajemš tevi ļaūdis valuodās, ka esi sliņks. // **Pieņemt (parasti audzināšanā, arī apgādībā).** tēs, māte nuōmiruši, uņ bērņus pajēma savā ziņā radi. / aūģis i pajemc bērņs. saīmniece savu aūģīti labi turēja. □ **pajemt (kādu) kostē** – nodrošināt (kādu) ar uzturu. *es pajēmu tuō večuō kaīmiņu kostē, uz nuōkuōpšanu. es mañtuōju tuō māju.***
7. **Deportēt.** *večākus paņēma nuō te.*

8. savienojumā ar verbu. **Lieto, lai izteiktu darbības pastiprinājumu.** māla šķīvoji jau bi, tādi dedzināti. pajēma nuobērza a smīlti. / pajem̄ a ruōku nuōglužini tuō slapjuō galdu! / ta vēl pajēma izbērza viņas [tas ir, caunu ādas] labi. / ka spuōle pilla, pajem̄ istiņ. tādas kuōka tītavas liēlas, gaņas bi. / ka [mieži] bi trīs diēns izmīrkuši, ta pajēma uņ izbēra uz grīdu, uņ apsedza a lupatiēm, tādā siltākā viētā. / pajem̄ izvāra žūru. ka izgāja laūkā, ta nebi brīvo gaīsā skatītīs – tā tāda viēgla putra. / grīdu pajēma viēnreiz pa nedēļu uz mazgāja, seždiēnām. / kuō tu te šņūkājīs! pajem̄ uņ isslaūki savu dēgunu!
9. **Nopļaut (parasti izraudzītā platuma labības lauka joslu) (?).** es pajēmu viēnu laūku uņ nāku apakaļ – ta divas spailes sanāk kuōpā. tā ir atsitene. / ja bi patīkama tā ņēmēja, ta [pļāvējs] platāku spaīli pajēma.
10. **Nemt, siet (piemēram, labību kūļos).** vā tev būs spēks pajem̄t tuōs rudzus? ka nepaliēc paļ apsmiēklu!
- pajemties**, nov. **pasajemt, pasaņemties** v. **Paņem (ko) sev.** tāpat ēst vārijām [ganos] paši. pajēmamiēs līdz kādu kaītfelīti. / būs jāpasaņemās dakšas uņ jāiet skatīt. / pasajēmu eīduciņu, nuōsapiŗku adatiņu. / tā [saimniece] jau pasajēmuse tādus klapējamus [ŗikus] līdz.
- pajūdznīeks** subst. **Cilvēks, kas vada pajūgu.** kad usplūst ūdeņs, stellēja pajūdznīekus, kas veda žagarus uņ smīktis. daīnbēja, lai neapplūst [lauki].
- pajūgs** subst. **Rati, ragavas ar tajās iejūgtu darba dzīvnieku (iejūgtiem dzīvniekiem).** kad nev tīlta, ta cēlās a prāmu paļ upi. varēja sabraūkt četrus pajūgus. / piē divdesmit pajūgu i bijš taīs kāzās, kuī liēlas i bijšs. / ta bī īsta mēslu taļka. tuī bī kādi četri, piēci pajūgi.
- pajukt** v. 1. **Izklīst uz visām pusēm (par cilvēku vai dzīvnieku grupu).** ka jēma kuōku uņ sāka blaīzīt, tā visi puīšēļi pajuka.
2. **Tikt pārtrauktam, parasti daļēji (par norisi, pasākumu); izjukt.** muīns tās kāzas [tas ir, kāzu uzvedums] pajuka. bet taga jau ta ka grib atkaļ atjaūnuōt. / tuī tā draūdzība taga i tāda pajukuse.
3. **Tikt aizmirstam.** tad [tas ir, senāk] es atminēju pulkāk. maīn dažas [dziesmas] i pajukušas, es neatminu vāi tik labi.
- pajuīnte** subst. **Jumta daļa, kas ir izvirzīta pāri celtnes ārsienai; vieta zem šādas jumta daļas.** atrada [seska] ligzdu pagraba pajuīntē a septīniēm seškiēm, seškēniēm. / ziŗgi stāv stedelē, ku tādas piēbraūcamas viētas. tāda pajuīnte tā kā vēraīc būtu.
- pajuōkuojums** subst. **Joks.** Jāniīm braūcuōt sāka skraīdīt ziŗgi. Pēteris palīdzēja savākt. Jānis ta suōlija tukšā kruōgā ismaksāt. tas tāt pajuōkuojūms.
- pajuōkuot** v. **Mazliet izjokot (kādu); pajokoties.** viš [tas ir, puisis] viēnmēŗ paķīrcina kādu va pajuōkuō. / meītas, gribēdamas pajuōkuōt puīšus, iēsējušas piŗtes sluōtā driģines. / ciēma meītas visas vasaru dzina aves mazgāt raķi. puīši gribēja viņas pajuōkuōt – palaīda suni aītu barā.
- pajuōkuoties** v. **Neilgu laiku, mazliet jokoties.** tiē jaūniē jau pajuōkuōjās, cic citu tā paķēra.
- pajuōme**, reti **pajuōms** subst. **Nojume.** pajuōme i a dēļiēm apsisic kāc stūrīc [pie kādas saimniecības ēkas], lai nelīst viŗsū. / pajuōme i piē šķūņa, staļļa. tuī maļku uņ visu kau kuō liēk. pat ziŗga jūgus iēņes. / pajuōms piē siēnas stalliīm priēkš ziŗgu liētām uņ citiēm rīkiēm. / tuī vāŗ ratus taī pajuōmē pabraūkt, lai nepiēlīst. tā i piē ēkas piētaīsīta. katrā galā i siēna, duru nau – priēkša vaļā. / aītām bi aītu stallis. tas bi va nu piē liēlā staļļa piēbūvēc – kā pajuōme. // **Pelavnieks.** piē saīmniēcības ēkas i piēbūve, pajuōme. saūc ari pēlude. / pēlus [lika] pēludē – piē staļļa bi piētaīsīta pajuōmīte. / tuī jau tik pēlus liēk taī pajuōmē.
- pak** interj.; parasti atkārtojumā. **Lieto, lai atdarinātu paklusu, īslaicīgu troksni, kas rodas, piemēram, šķidrums lāsēm atsitoties pret ko; pakš.** liētus aīz luōga visu diēnu pakš – pak, pak! / viņas [tas ir, vārdes] slapjumā tuī bi. viņas ņāpāj tā pak, pak, pak!
- paka**, retāk ¹**paks** subst. 1. **Tas (atsevišķs priekšmets, arī kā kopums), kas ir iesaiņots papīrā, kartonā u. tml. materiālā; veidojums, kas radies, ko iesaiņojot.** salcskābmaīzīteī piēliēk pacinu raūgu. / piŗka mārčīnu lapu tabāku. tā bi liēla paka. / žīdi atnesa cēperus. piēcas dzīvetīnas viēnā pakā [bija]. nuō viēna paka isnāca piŗkstānes. / pēc tā [raksta] savēra us tuō cēperi tās zīlītes. žīdi ņesāj tādām paciņām. / siēn a diviēm šnuōriēm tuō paku, lai viēglāka nešana. / ta pa tiēm Ziēmsvētkiēm tā liēlā abdāvināšana. zem tās eglītes bi nuōliktas pakas uņ ūzrakstīc viŗsū – tas taīm, tas taīm, puīšiēm, meītām.

2. Iesaiņots pasta sūtījums. [žāvētu maizi] sūtija zaļdātiem, sūtija saviem piederīgiem, paciņā lika iekšā. / tas desmitniēks atnesa pavēstes. citreiz pulku bi – liels paks.

pakabelētis. Sk. *pasakabelētis*.

pakabināt v. Pakārt, uzkārt; uzkabināt. uz vadzi pakabina. us kuōka puļķi uskabina drēbes – prakus, mañteli. / puīšis iēsita naglu pakabināt zirga rīkus. / jūgus vāgūzi pakabināja us tādīem vadžiēm. / ta jaū iēlipa mazuō lañpeli, pakabināja piē siēnas. uñ ta jaū dziēvāja a mazuō lañpeli.

pakacēt v. Pasniegt. ja viņa [tas ir, saimniece] pa nakti grib dzērt, tevi pamuōdina uñ – nāc pakac mañ dzērt! / pakac mañ aši tuō spañni! / iēsēdu ratuōs, uñ ta mañ pakacēja gruōžas. / pakaci mañ tās zeķes, kas tuŗ karājās! / vēcāstēs grib pīpāt. lai vēcāmāte pakac [sērkociņus]! / tas puīšis tam mūrniēkañ pakacēja tuōs mālus uñ stiēģelus. / vīramāte ta varēja dziēdāt – dēlīnu, dēlīnu, pakaci nūju, lai varu jaūņaves dāvanas paņest. / pakaci mañ tuō! – nu diēzgañ tādī gaīši cilvķēki vēl guōdībās tā teic.

pakacētis, novēc. pasakacētis v. Sniedzoties paņemt (ko); pasniegties (pēc kā). pakaciēs tuŗ uz luōgu [pēc pudeles]! / pakaciēs tuō maīzi uñ iēduō bērnam! / viēns [kazlēns malkas grēdā] pazūd. uōtrs saķeŗ aīs tām aūsīm uñ vēļķ laūkā. tā pasakacējiēs uñ vēļķ tik. // **Pastiepties.** viņa [tas ir, vainagu zāle] tā iēt us priēkšu, aku-rāt kā guŗķis viņi i. ja kaū kāc priēkšmēc i, ta viņa pakacās tā aūkstāk.

pakaīsīt v. Izkaisīt (kā) nelielu daudzumu (uz grīdas, pamatnes u. tml.). baļļas dibenā pakaīsa sāli. ta liēk biēzākuōs šķiņķus, plānākuōs vīrsū liēk. / pakaīsa mīltus us tuō lizi, ūzliēk tuōs kukuļus, aplīdzina uñ šaūn iēkšā. / iēnesa nuō kāpas pakaīsij baļtu smilkti ķēķi. tuō aka isslaučija. // **Kaisot novietot (zem kā, kam apakšā).** [klaipam] apakšā pakaīsij mīltus, uñ vīrsū apcepe brūna garuōza. / [klaipam] pakaīsa mīltus apakšā. ka [klaipus] us plāķi liēk, ta a tiēm peļniēm paliēk. // **Kaisot noklāt (ar pakaišiem).** kārstā laikā [govis] ilgāk turēja staļli. staļlis bi pakaīsīc, pastreījāja, lai sūdi ruōnas. / tuŗ [cūkai] i pakaīsīc. tuŗ naū sūdi viē. // **Kaisot (pakaišus) panākt, ka mājdzīvnieks atrodas sausumā.** aves saūsas, tās nevaīg pakaīsīt. bet cūkām gañ kaīsi juō vaīrāk.

pakaīsīties v. Refl. → pakaīsīt; tikt pakaisītam. [aitām] pakaīšus nelika, aŗ isēdām pakaīsijās. / aītām atlika isēdas. pakaīsijās a tuō aŗ, kuō nēēda.

pakaīši subst.; dsk. **Salmi, kūdra u. tml., ko kaisa, izklienē mājdzīvnieku mītnēs.** pakaīši [ir] va salmi, va stiēbri – duōņus tā senāk saūca. / dziļiē staļli bi, ku nemeta sūdus laūkā, kaīsija pakaīšus. / [kūtis] kaīsija a visādiēm pakaīšiem – a našiēm, kuō nuō ēzēra dzina mājās, uñ a salmiēm. / iēķš luōpu staļļa beŗ kūdru pakaīšiem. uñ kūdru dēdzina. / ka muñs te pakaīši maz bi, salmi, ta [kadeģus] ūzliēk uz rāceņiēm. ta peles aŗ neliēn piē kapša. / nuōej pajeŗñ pakaīšus uñ pastreījā tās guōvis! senāk teica – streījas.

pakaītināt v. Neilgu laiku, mazliet kaitināt. ķīzu, ķīzu – tas tā pakaītina.

pakāje, aŗ pakāja subst. 1. dsk. **Mazvērtīga īsa vilna, kas cirpta no aitu kājām.** ta bija pakājes uñ pavēderes viļla. tuō šķīra nuōst. tā bi priēķš zeķēm, ciñdiēm. / avis cēŗpuōt, pavēderes uñ kāju viļļu neliēk klāt piē muguras viļlas, bet atliēk nuōst zeķēm, ciñdiēm. tās i pakājas. tā rupjāka viļla. / cēŗpuōt avi, pakājes ačšķīra priēķš zeķu adīšanas. / vēļlāk [plučiēm] uōtrreiz lika viļļu bišķi klāt aka, ku tās aītas pakājes, pavēderes, tuō švakākuō viļļu.

2. Kājgalis (gūļsvietai). vēcāmāte gūļtas pakājē [jeb] kājgalī glabāja naūdas maku. / tuō lupatu vīšķi iēbāzu gūļtas pakājē.

pakājeles subst.; dsk. **Mazvērtīga īsa vilna, kas cirpta no aitu kājām.** nu tas mārķšaiñais liñdruķēls bi tāt aūsc – linu meŗi va pakulu meŗi uñ a viļļu ataūsti. bet ne jaū a labu viļļu, a tādām aītas pakājelēm, a kaū kuō tādu švakāku.

pakakāt v. Izkārņities. bērnu uzlika us puōdīnu pakakāt. / Maīgī, iēsīm pakakāt āz staļļa! // pārn. **Pazaudēt (ko).** ka jaū kaū kuō zaūdēja, ta jaū teica – nu ja, tu jau aka pakakāji.

pakakle subst. **Kakla daļa zem zoda (cilvēkam); pazode.** nīceniēces nekad nesēja drānas pakaklē. / [meītām] pakaklē kniēpteņi nuō dziñtara. tā tāda ruōtasliēta. / kniēpteņi tādī dziñtāri, pakaklē lika. / pakaklē aŗ sēja liēlas siēvas tādās [lentes] ņukas, karājās kā kazas bārdas. / šlipsis nāca apakš pakakles, nāca vīrsū us tuō [apakli]. / [zaķenēm] šnuōri bi galā, uñ pakaklē sasēja. ka bi silc, ta uzliēca. // **Kakla apakšējā priēkšdaļa (dzīvniekam).** [aitām] bi pupi pakaklē – divi pupi gari. / iŗ aŗ pakaklē katrā pusē pa viēnam [pupam cūkai]. tiē jaū piēnu neduō. tiē i štātes pupi. / ta jaū [tikko piedzimušiem] bulļīšiēm bi kulītes. pakaklē tā nuōlika, lai

bērni priecājas. / zebīrkste i baļc kustuônīc, meļļu astes galu. ziemu viš i baļc, vasaru i ruzgaņš, a baļtu pakakli. / čurkste i tāda pate kā bezdelīga, tik pakakle baļta. bezdeliņgām i ruda pakakle.

pakaļns, arī **pakaļne** subst. **Neliels, kalnam, pauguram līdzīgs zemes virsas paaugstinājums; uzkalns.** tuŗ tā pakaļne taga i klaja, tuŗ māju neū. / viņas [tas ir, kāds augs] nemaz tīrumuôs nēaūg – [aug] tāduôs smiļšu pakaļnuôs. / uōzuōls jaū akaļ grib pakaļnus tādus. tas jaū vaīrāk tā pa kādiēm kalniēm [aug]. / tā pakaļnē bi tiē nameļi. / kad-reīz, ka braūca jūrā, teīca – nuōbraūc lidz piŗmaī juōmi. tuŗ tāt pakaļnīc bi sadzīc.

pakaļpīgs, **-a** adj. **Tāds, kas labprāt pakalpo; tāds, kam ir tieksme pakalpot.** kruōdzēniēks bija dikti laīpniēks, pakaļpīgs. lika apsēstiēs.

pakaļpuot v. **Izdarīt, paveikt (ko), lai apmierinātu kāda vajadzības, prasības.** vēcaīstēvs maņ stāstija, ka jaū visu vēcākiē, kas naū labi pakaļpuōjši, tūlīt dabūjuši cik tuŗ tuō pērienu rītiēm. // **Kalpot.** mātītājs abzvērīnāja baznīcsvīrus. tiē būtu, kas baznīcā pakaļpuōja pa svēdiēnām.

pakaļst v. **Neilgu laiku, mazliet kalst.** tas krūms tāt pakaļtis.

pakaļt v. **Izkalt.** drīvīzeris i nuō dzelža pakaļc, tāt pat, ku siēnu mājaī drīvē. // **Kaļot** **piestiprināt zem (kā), arī (kam) apakšā.** iŗ tādas šēnes. tas iŗ kuōka ragavām apakšā pakaļtaīs dzelzis.

pakaļties, novec. **pasakāļties** v. **Refl. → p a k a ļ t; izklūt (no olas) – par putnu mazuliēm.** zuōslēni pasakalušiēs jaū čīpst. / zuōslēnus, ka bi pakalušiēs, jēma nuōst uņ salika cēpurē uz mūrīti pavīdināt.

pakaļ adv. **1. Tā (pārvietoties), ka atrodas aizmugurē (tam, kas pārvietojas vai tiek pārvietots tai pašā virzienā).** mēs [ganos] gājām guōvēm pakaļ uņ dziēdājām. / ka a laīvu mete ūdas, [roņi] bariēm skrēja pakaļ. / par gabalu es pazinu, kur lejnieka meitu veda, – siļķu muca, meņcu muca, mušu rinda pakaļ gāja. (LFK 1961, 10236) / ta jaū kuņgi nāca medīt. tiē maziē [āpšu] sunēli līda pakaļ – āpšus meklēja. / tas suņš apuōde zaķim pēdas uņ dzinās pakaļ. / es bi iēmācīse viņu [tas ir, suni] iējēmt mutē šnuōru. uņ ta viš skrēja pa priēkšu uņ es pakaļ – ta kā braūkt. / arājs visu diēnu nuōstaīgāja pakaļ ārklam. / re, kā aītas juōž pruōjā! nu tik liēk pakaļ viņām! [Saka bērniēm.] **□ viens pakaļ uōtram** – viens aiz otra, viens pēc otra. abi brāļi viens pakaļ uōtraīm nuōslīka. / kādreīz, ka bi divas ķēves, ta tiē kumeleļi skrēja viens pakaļ uōtraīm tiēm ratiēm. / pēc pāris gadu nuōkalta tās ābelītes viēna pakaļ uōtri. **◆ skriēt [kādam] pakaļ** – pievērst uzmanību, arī sekot pretēja dzimuma cilvēkam. kuō tu liēdziēs, ka tev tas puīšis nepatīk! gaņ jaū tu skriēsi pakaļ. **◆ vēļkās pakaļ kā cūkaste** – saka par cilvēku, kas neaicināts, negribēts iet līdzī. cūkaste i lamuvārc. vēļkās pakaļ visūr kā cūkaste. / nu kuō tu maņ vēļciēs te pakaļ kā tāda cūkaste!

2. Tā (mest, šaut u. tml.), ka atrodas (kam) aizmugurē (tā attālināšanās virzienā). laī viš kāt kuōks būdaņs, ka meŗ pakaļ, tas i spraņks. / es meŗtu rītīgi spraņgus pakaļ [svešiem runčiem]. **◆ mest pakaļ** – piedāvāt pirkšanai ko tādu, kā ir daudz. tīrgū aŗ dikti pulķu tiē ābuōli, meŗ pakaļ pilnīgi. // **Tā (teikt, saukt u. tml.), ka seko kādam (tā attālināšanās virzienā).** tā [sieviete] ta kā tāda šļācene iēt, ka visiēm pakaļ jānuōsmejas i. **◆ (ne) ciŗcenis (arī gailis) pakaļ nedziēd** – saka, ja neviens neliekas ne zinis, neinteresējas (par ko). iēbēra kātu pūreli rudzu, ka vagāre neŗēdz. uņ gailis pakaļ nedziēdāja. / kad izdaliņa tuō nuōpelnītuō naūdu, tad kātu bišķi dalītājs citiēm nuōkrāpa. nu ne ciŗcenis pakaļ nedziēdāja! / nu tam zīrgam, kuō tiē čīgāni nuōzaga, ne ciŗcenis pakaļ nedziēdās.

3. Tā, ka atkāрто, atdarina (kāda runāto, darīto u. tml.). tas mātītājs teīca pa-priēkšu, tas puīka teīca pakaļ. / mūs laīkuōs teīca tā – ja cilvēki lēni iēt nuō kapiēm, tā runājas, ta drīz cic mīrs pakaļ. tas i, ka neiēt tā nuō kapiēm zemē. ta drīz viēn i pakaļ jāglabā. // **Tā, ka (runas, izteikumi) seko nesēn mirušam cilvēkam.** nu ka viēns nuōmīris, vēļ tuŗ kaū kādas runas iēt pakaļ. nu kuō tuŗ vaīs runāt!

4. Tā, ka dodas pēc kā; pēc. tiē luōpi bi iēgāiši kaīmiņu laūkā. gāju pakaļ savākt viņus. / vaīdzēs iēt pakaļ tiēm bērniēm. diēs ku nu aīzgaīši? [vecāmāte teikusī:] nu es gaņ miŗšu, meītī, adbraūkuši pakaļ vīri bez galvām.

pakaļa subst. **1. Cilvēka iegurņa joslas mugurējā daļa; dibens.** es tik [niķīgai mazmeītai] saduōdu pa pakaļu, laī nāk līdz. / viēnā pašā svarā kā piēci metri – vēšēla siēna. ta jaū a pliku pakaļu negāja. / ta jaū bi gaŗi liņdruki lidz puōtītēm. ta jaū nebi kā šuōdiēn – aŗ plikām pakaļām staīgā. / ka viņas [tas ir, sievas] isrājās, ta viņš viēna parāva liņdruku uņ uōtra parāva liņdruku – parādīja pakaļu. uņ ta viņas šķīrās. / ku taga aūg kviēši griēzdamiēs, tuŗ muņš

vaīdzēja iēt, ka dubļi pakaļā šļacās tuōrēz. / [nokrīt lindruks] uņ liēla saimniēka meīta piē baznīcas paliēk pliku pakaļu uņ iēskriēn rudzuōs. / bagātaīm gaļva sāp, nabagaīm pakaļina. liēc gaļvīnu, bagātaīs, piē nabaga pakaļinas! / liec, māmīna, jaunas kājas pie tās vēcas pakaļinas, lai tu vari aptečēt savu slinku jauņavīt. (LFK 1961, 10132) / kad nevar izduōmāt, kā istiks ar maksāšanām, juō istrūkst visu samaksāt, ta duōmā – griēziēs, kā gribi, kā pakaļa pakaļā, tā pakaļā! □ **pakaļas drānele** – autiņš. vaīnagaīm viēsū bi lakatiņš – tā kā bērnu pakaļas drānele. ✧ (**mūlis**) **kā buflaka pakaļa** – saka par cilvēku, kam tukla, uzblīdusi seja. tāt mūlis ta kā buflaka pakaļa. citām jaū i tāt rēsns, viš nuōbaruōjiēs. ✧ **ka** [viņam] **gaļis iespērtu pakaļā!** – saka, vēlot kādam ļaunu, sliktu. **ka viņam gaļis iespērtu pakaļā!** – tuō teīca, ka kāt kuō izdarīja ļaunu, apvaīnuōja. ✧ **kā zēvele pie pakaļas** – saka, ja kas (kādam) pēkšņi izraisa dusmas, uztraukumu. Ignātaīm tas [tas ir, nepatīkamā ziņa] bi kā zēvele piē pakaļas. uņ tas pruōm. ✧ **pakaļā nesprūst** – saka par ko garšīgu. **ta jaū bi viss laps, jāteic – pakaļā nesprūda.** ✧ **plūfķš ta kā pakaļa apakš ūdeņa** – saka par plāpīgu cilvēku. **plūfķš ta kā pakaļa apakš ūdeņa.** tā jaū saka par tādū plāpu. // **Dzīvnīeka ķermeņa daļa ap gūžām un asti.** [zirgam] tūpļa zaīnā bi tārpī. tuō asti tā vaīrāk bērzēja – laiķam niēzēja tā pakaļa. / ka [ķēvei] iēsita a pātēgu, ta pakaļa bi gaīsā uņ spēra. / nēj tam zirgam piē pakaļas! viņš var iespērt. / kad deva [sivēnu] nuōpīrcējaīm, saimniēce bāza maīsā a pakaļu pa priēkšu, ta labi ēduōt uņ aūguōt. / vistām tās pakaļs paliēk plikas, cita citaī isplēš. / nu guōdaīm nuōkava kādu teļu. ta tās teļa pakaļas pajēma, tās ciskas. // ģen.; adj. noz. **Tāds, kas atrodas tajā (dzīvnīeka ķermeņa) daļā, kas ir pretēja priekšējai daļai; pakaļējs.** tam dzēltānajaīm [zirgam] ar bi balta piērite uņ abas pakaļas kājas bi basas – baltas. / tuī [lopam] i krusti, kuī pakaļas kājas saviēnuōjās ar muguīrkaūli. / guīni i tas apaļuīms – pakaļas ciska. / pakaļs ciīkslis – tā i [dzīvnīeka kājas] uōtrā luōcītava. / [aitām] gar pakaļas ciskām bi garāka, rupjāka villa. / visi [cūkas] liēsumi bi priēkš dēsām. uņ ari liēsumus nuō pakaļas gabala griēza.

2. **Apģērba (parasti bikšu, arī žaketes) daļa, kas sedz cilvēka iegurņa joslas mugurējo daļu.** šķeltenis bi vēcu laiķu praki. muīms nebi. tiē bi kuīģiēm – a pakaļu vaļā. / [senāk] ne-kādas bikses [sievietēm] nebi. ta sāka vaļkāt [bikses] a pašķēltu pakaļu. / [bērnām] biksīšu nebi. ja bi, ta a caūru pakaļu, apakša vaļā. / ja bi kādaīm [zēnam] bikšeles, ta bi a šķēltu pakaļu. / kas jaū bagāc bi, tas [šinelim] iēsūva tai pakaļā kādas desmit puōgas.

3. **Daļa, gals (priekšmetam), kas atrodas priekšējai daļai, priekšējam galam pretējā pusē.** kādreiz kad rati bi, tiē jaū bi viēgli. cilvēks piēiēt uņ paceļ ratu pakaļu, sagriēz, kuī vajadzēja. tiē riteņi bi viēglāki. / šiēm ratiēm tā ratu pakaļa visa nuō dzēļza. uņ tik smaga viņa tā ka baīl. / ratiēm aišpīta ar gruōžu ratu pakaļa krustām uņ garām. / [jūras] malā ejam ar [laivas] pakaļu pa priēkšu. (Gūtmanis 29) □ **nuo pakaļas** – sekojot (kādam), ejot (aiz kāda). **ka baļķus vēd, ta viēns nuō pakaļas štīrē – jāstūrē tā.** / panāksniēki iēt nuō pakaļas pa baznīcu riīndā. / cūkas rudzuōs, cūkas rudzuōs, sivēniņi kāpuōstuōs. liēlaīs vepri nuō pakaļas asti viēn purināja. / kad jūdž viēnu uōtra galā, tad iī spices ziīgi. tad viēns [zirgs gāja] pa priēkšu, uōtrs nuō pakaļas. ✧ **čigānam (arī vācietim) nuo ratu pakaļas izkritis** – saka par izdarīgu, veiklu, runīgu cilvēku. čigānaīm nuō ratu pakaļas iskritis – teic uz izdarīgu, runātāju cilvēku, ari uz vi-sādu niķu, stiķu izdarītāju. / tas puīka i tāt runātīks, šeptīks. būs čigānaīm nuō ratu pakaļas iskritis. / vācietiīm nuō ratu pakaļas iskritis – teic us tādū apsviēdīgu cilvēku, kas māk juōkuōt uņ ari kuō labu izdarīt. / nu tas tig i puīšelis! kuō viīš visu nevar izdarīt! kā isrunāt, izdaīcāt! kā vācietiīm nuō ratu pakaļas iskritis. ✧ **kuīngam nuo ratu pakaļas izkritis** – saka par cilvēku ar kumpu degunu. ja [degunam] bij kuīmpuīms, teīca – tas kuīngaīm nuō ratu pakaļas iskritis. ta kā neviēns negribēja kuīngaīm līdzinātiēs, ta tas jaū bij nepatīkami. // ģen.; adj. noz. **Tāds, kas atrodas priekšējai daļai, priekšējam galam, priekšmetam pretējā pusē.** apakšā ratiēm iī islaīde. tā saviēnuō priēkšas asi ar pakaļas asi. / [laivas] priēkšas uņ pakaļas ragus piēstiprina piē ķiēļa. □ **pakaļas raguteles** – nelielas ragavas, ko (vedot baļķus) pievieno priekšējam ragavām. šīs pakaļas raguteles iī dikti švakas, vaīģ liēlākas.

4. savienojumā ar prep. uz. **Atpakaļ, uz aizmuguri.** zīrks spē tik us pakaļu, guōve spē us sānu. tā us pakaļu nespeī.

pakaļā adv. **Aizmugurē (kādam, kam).** [vīriešu svārkiem] pakaļā us tuō muguru nuō guīnu viētas bi tās kruōkas. / bērnaīm bi bikses a klapi, a visu vesti kuōpām. pakaļā klape. tuō pataīsija. / pakaļā bi pārs ķruōku tam maīnteliīm uz juōstas viētu apmēraīm. / [sievietēm] drānas

pa padusēm, sasiētas pakaļā. / uņ ta jaū nuō rītiēm, ka ģērbās, ta abģērba taņ krēklaņ tuō priēkšu pakaļā uņ aīspuōgāja ciēt. / mašina aīzbraūc, bet putekļi ilgi paliēk pakaļā us ceļa. / pruōjām gāju, nesaklaūsu, kuō runāja pakaļā. / išjādams uz karīnu, riņķī griežu kumelīnu – atsaskatu atpakaļ, kas raūd žēli pakaļā? (DI III₁, 265) / taūtu meīta žēli raūd, pakaļāi stāvēdama. **□ palikt pakaļā** – a) atpalikt (sekojot kādam, kam). [zosu] tēvainis palicis pakaļā, nevať atplēkāt viē. b) atpalikt (piemēram, darbā, kāda uzdevuma veikšanā). ravēju aka būrķanus. braūc tuť aka pazīstami garā. tiē kaītina – es ēsu palikuse aka bišķi pakaļā. / es netiēku līdz jaūnajiēm, paliēku pakaļā. / vēcāis [saimnieks] paliēk pa div, trīs spaīli vēlāk pakaļā. abdzeņ tuō vēcūō. / ta kâ tâ tu savinnēsi tās meītines. ku ta tu paliksi pakaļā! c) neatbilst kādam prasībām, normām. viņaņ parādu kâ mati uz galvas. bet negribēja palikt citiēm pakaļā – taļkas uņ balles tāisija kâ citi. **✦ kâ aste (arī astīte) pakaļā** – saka par cilvēku, kas neatlaidīgi, uzmācīgi seko kādam. kâ aste pakaļā – teīc us tâdu, kas viēnādi staīgā līdz. / kâ astīte pakaļā, tâ tu maņ staīgā līdz. visu izdibināt grib, ziņķārīks.

pakaļascelis subst. **Dzīvnieka pakaļējās kājas celis**. [zirgam] pakaļscelis, priēkšas celis.

pakaļasciska, arī **pakaļciska** subst. **Dzīvnieka pakaļējās kājas augšstilbs**. [cūkai ir] pakaļsciska, priēkšas ciska. [govij] pakaļciskas. / šķiņķis – tas tas pakaļsciskas muskulis i. / rētāk bi sīrmi [zirgi], ābulaiņi. ābulaiņis i, ka tâdi spuņdiņi i – pakaļasciskās, priēkšasplecūōs. tiē tâdi tuņšāki plaņķumīni, tas gruņc bi sīrms.

pakaļasdziedzeris subst. **Mugurējais (piena) dziedzeris (?)**. riēt priēkšas dziedzeris uņ pakaļsdziedzeris, ka slaūc.

pakaļasgabals subst. **Dzīvnieka kautķermeņa (liemeņa) mugurējais gabals; pakaļas ceturtdaļa; pakaļdaļa**. [cūkas] pakaļsgabali – ciskas gabali – tas trēknaīs i isjeņc.

pakaļasgaļš, arī **pakaļgaļš** subst. **1. Pakaļējais gaļš (priekšmetam)**. tâc beņķis bi, ku sēdēja, ka kārša. kārstuvoja gaļš uņ pakaļsgaļš, ku sēd. kājs liēk priēkšgalā.

2. Ķermeņa mugurējā daļa (dzīvniekam). [zirgam] tūpla zařnā bi târpi. tas dēguna gaļš taņ târpaņ bi iēkšā iēsūciēs, uņ tas pakaļgaļš bi laūkâ redziņš.

pakaļaskāja, arī **pakaļkāja** subst. **Dzīvnieka pakaļējā kāja**. pakaļkājas [zirgiem] liēcās tik us priēkšu. viš celī tâ liēcās. / ziřks paceļās pakaļkājās, uz lēkšanu ka viš taīsās, aka ka viš daužitiēs grib. / [govs] astes kaūlaņ vaīg beīktiēs us pakaļkājas luōcītavas kruņšli. / [cūkai] piřmiē kruņšli nāk uņ ta celis. pakaļaskājām tâpat i. / kâdu reīzu gadās, ka [teļam dzimstot] pakaļskājas pa priēkšu nāk. / suņs sēd us pakaļskājām uņ gaīda. / siseniņ pakaļkājas gařākas.

pakaļaskruņslis subst. **Pakaļkājas potīte**. ja [govs] astes kaūls sniedz pāri pa pakaļskruņšļiēm, ta tâ i laba guōve. uņ, ja īsāka [aste], ta [govs] maz piēna duō.

pakaļasķepa subst. **Dzīvnieka pakaļējās kājas pēda**. kaķiņ pakaļsķepiņās irād piēci nagi, līki visi.

pakaļaspups subst. **Mugurējais pups (govij)**. [govij] nuō labās puses slaūc. teīc priēkšas pupi uņ pakaļspupi.

pakaļaspuse, arī **pakaļpuse** subst. **Mugurdaļa (cilvēkam vai dzīvniekam)**. [govij] pakaļspusē zeņ astes nuō viēnas ciskas līdz uōtri tâ stārpa skaitās spiēģelis. / četri pupi duō piēnu. uņ pakaļspusē i piēpupi – viēns, ja ne divi. citām divi, bet tiē piēnu neduō. / guōveī spalva nāk us pakaļspusi. / aītai divi nadziņi pakaļpusē piē narīša.

pakaļasriēstuvī subst. **Pakaļējā riēstuve (stellēm)**. ta [dziiju] vēr šķiētā – jeņ pa blakām uņ vēr šķiētā. isvērtoū galu ūzmaūc uz nūjīnu. ta [dziiju] liēk pakaļsriēstuvī uņ sāk tīt iēkšā, liēkuōt skalus apakšā.

pakaļasšķiņķis subst. **Dzīvnieka liemeņa pakaļējās kājas gurns**. [cūkai] atlika divi pakaļsšķiņķi uņ divi priēkšsšķiņķi. / cic visu [cūkas] pakaļas šķiņķi [jeb] pakaļsšķiņķi sagriēž dēsās.

pakaļbraūcējs subst. **Cilvēks, kas brauc (kādam, kam) aizmugurē**. viēnreīz liēlās muīžas reītniēks braūca pakaļ Pētermuīžas muōdefniēkaņ. taņ viēns eņķuris tecēja. pakaļbraūcējs saūca – taps vaļā!

pakaļciņkslis subst. **Dzīvnieka pakaļējais gurns, ciska**. pakaļciņkslis i cūkas gaļas pakaļas šķiņķis.

pakaļciska. Sk. *p a k a ļ a s c i s k a*.

pakaļdarīt v.; parasti nenoteiksmes formā. **Darīt līdzīgi (kam citam)**. muņš jaū cik reīz iznāk īvērs, kad kaū kuō grib pakaļdarīt, darīt pēc citu paraūga, tiēši atķartuōt. / dēļs nuō redzēšanas viē grib pakaļdarīt, bet tad jaū nevarēs addarināt tik labi.

- pakalējs**, -ais m., **pakalēja**, -ā f.; adj. 1. Tāds, kas atrodas tajā (priekšmeta, telpas) daļā, galā, kas ir pretējs priekšējai daļai, priekšgalam; pretstats: priekšējs, priekšējais. *tas viens pakalējs ritenis salūzis, jāveid piē kalēja. / piē ratu pakalējiem riteņiem atruodās šķēres. tuļ cauri nāk caur ratu asi islaīda, kas saviēnuō ratu pakalējuōs riteņus a priekšējiēm. / ka a ziŗgiēm veda baļkus, ta ragus aŗ štūrē [jeb] štūrē – tās pakalējās laī iēt pa tām pašām pēdām, ku tās priekšas ragus. / maīzi vaļkā. priekšējuōs kukuļus liēk dibenā, pakalējuōs [jeb] dibenējuōs priekšā, laī viēnādi isceļ.*
2. Tāds, kas atrodas tajā (cilvēka, dzīvnieka ķermeņa) daļā, kas ir pretēja priekšējai daļai; mugurējs, mugurējais. [govij ir] *labais priekšējais pups, labais pakalējaais pups. pakalējiē dziēdzeri i garēni uņ priekšējiē i apaļāki. / guŗnica i cūks gaļš šķiņķis, pakalējaais. / ta [aitai] i krusc, ku nāk pakalējās kājas, aste.*
- pakalgaļs**. Sk. *p a k a ļ a s g a ļ s*.
- pakalkāja**. Sk. *p a k a ļ a s k ā j a*.
- pakalplāvējs** subst. Cilvēks, kas plauj (kādam) aizmugurē. *pakalplāvējs bi pārgriēzis dzīkslu reīz.*
- pakalpuse**. Sk. *p a k a ļ a s p u s e*.
- pakalptaīsīt** v.; parasti divd. formā. 1. Veidot līdzīgu (kam citam). *tagad jaū rīki iŗ pakalptaīsīti, apkārt maliņa.*
2. Viltot (piemēram, naudu). *naūda paļša – tā būtu pakalptaīsīta naūda. senāk sevišķi rublis bija, vaīdzēja labi ūzmanītiēs.*
- pakampt** v. 1. Strauji satvert, paņemt (ko); pagrābt. *vaīdzēja pakampt kādu žaiģu uņ adgaiņātiēs, atkaūtiēs nuō tā suņa. / tik tik nesīšu, cik varu ceļt. ja pakamptšu liēlāku klēpi, tu jaū uz vēzumu nevarēsi valdīt.*
2. Strauji satvert (ar zobiem), paņemt (mutē) – parasti par dzīvniekiem. *suņs tā pakampe tuō gaļu, ka visu ruōku sagrābe. / suņs pakampa gaļas gabalu nuō kraģa uņ iēmuka būdā.*
- pakantēt** v. Veidojot vezumu, pavirzīt (kraujamo materiālu) uz malām (?). *pakantē tuō vezumu, laī vaŗ juō vaīrāk uskraūt. / kŗajujuōt vezumu, pakantē tuō ābuōliņu uz malām vaīrāk. ta vaīrāk vaŗ uzlikt.*
- pakāpeniski** adv. Tā, ka kas noris, mainās, tiek veikts vienmērīgi, noteiktā secībā, bez krasa pavērsiena. *pakāpeniski labība tika paduōta. viēna [sieviete] atraīsija [kū]lus, nākuōšā pakliēda uņ padeva laīdējam. tas stāvēja us tuō saūcamuō galđiņu uņ laīda kuļmašīnas rīklē. / ka tas [krējums] iējeŗc iēkšā, ta jaūnu piēlej. ka tas kreīms viss iēmaīsīc, ta piēlej tā-pat pakāpeniski piēnu. uņ maīsa, līdz tuō piēnu iējeŗŗ iēkšā. / tā pakāpeniski liēk aka uōtruō [gaļas] kārtu.*
- pakāpiens** subst. Kāpņu daļa – īpaši izveidota plāksne, stienis u. tml., uz kura kāpjot liek kāju. *nuō kuōka piē durvīm bi pārs pakāpiēni. / ka tu nāci iēkšā, ta kād-reīz bi piē durīm divi pakāpiēni – divi, trīs, kā kād-reīz. / pret katrām klēcduŗvīm bi klucīši – pakāpiēni. / trepes bi aŗ pakāpiēniēm. / tai trepei, kas iēt uz istabasaūkšu, iŗ diūdesmit piēci pakāpiēni. / [pirtī] piē siēns bi lāva. ta bi pakāpiēni, beŗķīši.*
- pakāpt** v. Kāpjot pavirzīties (piemēram, uz augšu). *tā i redele, ku pakāp. kāp pa žaūtiēm. / maņ, laī nuō plaūkta nuōjeŗŗtu kuō, jāpakāpj us kraģi. / pakāpu uz juŗmtu uņ tikkuō nenuōkritu. uznāca tāt reībuōnis. / viš [tas ir, skolotājs klasē] tuŗ pakāpa. uņ viņaŗ tuŗ krēslis bija. katēdere, jā. / paveļ mucu, ūzliēc ķipi, laī pakāpa mičuōtāja! tiēva, gara mūs māsīna, zēma, rēсна mičuōtāja.*
- pakāpties** v. 1. Liekot soli vai soļus, paiet, pavirzīties (parasti sānis, nost, atpakaļ). *ja [ceļā] piŗmuō satiēk siēvu, ta jāpakāpjas apakaļ trīs suōļi. ta izduōdas viss labi.*
2. pārn. Šķietamā kustībā pavirzīties (uz augšu) – par debess spīdekļiem. *mēness bi pakāpiēs jaū diēzgaņ aūkstu.*
- pakaramais**, -ā divd.; subst. noz. Īpašs priekšmets (kā) pakāršanai. *dviēļu pakaramais bija – tuō [dvieli] tā paviļka. ta gari dviēļi bi, pārkāra ta. apakšpusē slaūcija tuō muti. / nesvaīdi te drēbes! saliēc us pakaramuō uņ pakarini skapi!*
- pakārdināt** v. Neilgu laiku, mazliet kārdināt. *pakārdināt [ir] rādīt kuō labu uņ neduōt cilvēkaŗ va luōpaŗ. / pakārdini [suni], laī nāk!*

pakarināt v. **Pakārt.** *tad sāka taisīt vējlukteri. tuō pakarināja aiz uōsas piē griēstiēm. / spaile stāv mājas šķūnī, pakarina. / ka iēnāk nuō laūka, ta drēbes pakarina namā. / saimniece [sieru] tāūpija – pakarināja aiz tām nabiņām. ja tuō [siera] cegunu taisija tādu liēlu, ta aiz tā pakarināja.*

pakārst v. **Neilgu laiku, mazliet karst.** *grāpi ūdeņš pakārsts, drīz varēs mazgāt tuōs kreklus.*

pakārsts, -a adj. **Samērā, arī mazliet karsts.** *aūzu miltus iēmašija pakārstā ūdenī un lika, lai viņi iēskāpst uz nakti.*

pakārt v. **Novietot (priekšmetu) tā, ka (tas) karājas.** *sit, taūtiēti, zēlta vadzi savā priēžu klētīnā! kad nuōņēmsi, tuē pakārsi manu zīļu vaiņadzīnu. / šķūnis bi a trijām durīm – visās trijās pusēs. tuē pakāra kreṭalu [jeb] siētu. / vārdes i pažuōbelēs pakārtas. / muēms šūpulis nebija pakārc. / ķēķa pusē bi us kāsi pakārc grāpis. vēlāk iētaisij mūrīti, ku iēlikt grāpi. / ka [gaļa] izžuovusi, nuōņes klētī, pakāf piē griēstu. ka vaig, ta vāra. / kad [gaļa] bi gatava, ta glabāja klētī vai uz istubsaūksu, pakārtu piē vārdes. pakāra tuō gaļu, lai viņa tuē žāvējās iēķš tuō dūmu. / [desām] aīsēja galus ciēti un pakāra paruōvē, lai žūst. / ābuōlus, riēkstus pakāra [eglitē].* ✧ **cir(v)i vaē pakārt** – saka, ja (telpā) ir smacīgs gais. *istubā gulēja pluōstniēki. uz mūrīša žuva viņu sasvōdušē aūteņi un prakī. nuō rīta gāiss, ka vaē ciri pakārt. / te i tāc smaks, ka ciri vaē pakārt!* ✧ **kā diēgā pakārts** – a) saka, ja kāds atrodas nedrošā, nenoteiktā stāvoklī. *tiēm jaūnsaimniēkiēm citam tā dzīve bi kā diēgā pakārta. / ari us slimu teic – tas jaū kā diēgā pakārc.* b) saka par ko kustīgu, veiklu. *nu tas tik i dañcuōtājs! māc tās kājas iššvītīnāt, kā diēgā pakārtas [būtu].*

pakārties, *novēc.* **pas(a)kārties** v. **1. Izdarīt pašnāvību, sažņaudzot kaklu pakārtā cilpā un zaudējot balstu zem kājām.** *viēna [aita] ruōnas pasakārusēs [ķēdē]. / tēs teica, ka te, piē šī kuōka, vēcais vīrs pakārās. / viēns dēls pasakārēs. / ta jaū tā dubulti viņas [tas ir, šalles] salika, isvēra tuō mazgu caūri tā kā tagat, jāteic, ka grib iēt paskārtiēs.*

2. Uzgulties; uzvirzīties virsū. *jāziņ, ka tā ēka gulstās, lai nepakarās us tiēm steñderiēm. ta viņa nedruōša. viņaī jāguļas us tuō siēnas maļku.*

pakārtuot v. **1. Ierādīt (darbu).** *riēdīt ir tā raīdīt, pakārtuōt. vaig pariēdīt darbu. / saimniece nuō rīta pariēdi, pakārtuō darbu kalpiēm. / riēdīt būtu pamudināt, pakārtuōt, palūkt, paskubināt.*

2. Sagādāt. *es nekā nēsu [...] pakārtuōjuse, sagādājuse, ar kuō paciēnāt. // Panākt, ka (kas) noris vajadzīgajā veidā (?).* *tikaī vaig pakārtuōt [darbu], tad viss i kārtībā. / ja [tiklu] laiž ārā, tad viēnmēr tā pakārtuōc, lai laiņa būtu plakaniski pret vēju.*

pakaruots, -a *divd.;* adj. *noz.* **Tāds, kam ir kas piekārts (?).** *vaija, manu vainadziņu, tik zīluotu, pakaruotu! (LFK 1818, 2306; 2657)*

pakas *subst.;* *dsk.* **Bakas.** *a pakām gulēja. ka bi liēlās, ritīgās pakas, tiē ģimji palika izgulēti, rētaīni. / pakas bi lipīgas. tās manā laikā vai nebija. / pēc paku slimības ģimis viņi rētaīns.* □ **meļlās pakas** – viena no vissmagākajām baku formām, kurai raksturīga asinsizplūdumu rašanās. *ka vēcāmāte teica – tuē nevaig iēt us tuō pusi, tuē i meļlās pakas. tās meļlās pakas bi a tādiēm liēliēm pleķiēm, un tādas meļlas vātes bi vīrsū. / muēms pretī gulēj a tām meļlām pakām. tuē trīs bērni gulēj a tām meļlām pakām. tad neļava ne muti mazgāt, ne kuō slapināt. / ka izgulēj tās meļlās pakas, vēlāk ta palika liēlas rētes.* □ **stādīt (arī puōtēt) pakas** – ievadīt (cilvēka vai dzīvnieka) organismā vakcīnu pret bakām. *bakas saūca paē pakām. jābraūc bij piē daktera pakas stādīt. / mañ nebi pat pakas puōtētas.*

pakasīt v. **Neilgu laiku, mazliet kasīt (parasti ķermeņa daļu).** *galvu iēskā – a nazi pašķiē [matus] un pakasa. / tā a nazi pašķiē tuō šķīriēnu un pakasa. / cūka laprāt gribēja, lai viņi pakasa. / mušas krita cūkām. piē siēnas pakasija, pasuīnija ta. // Neilgu laiku, mazliet kasīt (parasti ar ko asu).* *sālijāki viņi [tas ir, gaļas gabali] vai nepaliēk. pakas tik sāli nuōst un ēd. / [aitas galvu, kājas] uguņskurā, pagrāpē svilina, ta pakasa a nazi un aka svilina.*

pakast v. **Iekast.** *es tam sunim iēdevu gabalu maizes, bet viņš nuōnesa pakast zemē – citā reizā kuō ēst.*

pakāt v. **1. Saiņot.** *židelis, ceļuōs nuōmetiēs, pakāja savu kuli ilgu laiku.*

2. Blivējot pildīt. *nuō guōves raga bi istaīsic. ta tuē pakāja iēķšā [desu masu]. tuō dēsu iēmaūca tā.*

pakaūnēties v. **Neilgu laiku, mazliet kaunēties.** *ej labāk pakaūnētiēs stūrī pa tādiēm vārdiēm!*

pakaūsēt v. **Neilgu laiku, mazliet kausēt.** *[ēšanai] bišķi taūkus pakaūsē. / [baltā sviesta gatavošanai] iēliēk uōtru skutulu iēķšā iēķš tā siltā ūdeņa. ta iēliēk tuē taūkus pakaūsēt.*

pakaūsis subst. **Galvas mugurējā daļa.** *tiē mati vaig aīssukāt nuō piēres us pakaūsi, lai vař sapīt bizi. / ka gāja baznīcā, vaīdzēja mati acsukāt līdzeni nuō piēres us pakaūsi. / mēitas sēja drāneles atpakaļ pakaūsī. / siēvām drānele apsiēta pakaūsī uñ līpa vaļā. / aūbes pakaūsē bi sasiēc a zīda bañtīti. / plānuō [lakatu] sēja apakšā. plānuō atsēja atpakaļ pakaūsī uñ biēzuō ussēja pa vaīgīs. / [cūkai] pakaūsis i starp aūsīm. [govij] starp rāgiēm pakaūsis. / cik ilgi būs, kad spīdēs plīks pakaūsis. uñ tad kā pūpēdis isputēsī. ✦ **aces pakaūsī** – saka par tādu, kas visu redz, pamana. tas visu rēdz, duōmāt, ka viņaņ aces pakaūsī.*

pakaūt v. **Nokaut (dažus dzīvniekus).** *ka viēnu [aitu] apēda, pakave akaļ. / kāk jērelis bi jāpakaū, alus kañna bi jāpataīsa – apkūlibās tas bi, ka labību bēdza kult. / mieluos mani saiminiece – irād alu darijuse, suvenīnu pakāvuse. (LFK 1954, 400)*

pakavāt v. **1. Paglabāt (piemēram, lai nepazūd, nesabojājas).** *tas suñs tuō maīzes gabalu nuōnesa uñ iēkasa zemē, pakavāja citai diēnai. / atlikušū naūdu vaīdzēs pakavāt, kad rudeni būs kāzas. / rudeni ābuōlus saliēk kastā uñ pakavā lidz paūsariņ. / nu i rāceņi nuōraūti, pakavāti. / tuř [kalnā] veda visi ciēma ļaūdis pakavāt rāceņus. / jaūnuōs traūkus nuōmazgāja uñ nuōnesa klētī pakavāt. // **Noglabāt, paslēpt (sev).** puīši grabina piē luōga. ku tuō piēna skutulīnu pakavās? pabāž pagultē. / tu aka gribi [ēdienu] pakavāt, lai tev nēsēd? / koñfektes jāpakavā nuō bērniēm. iēlika šūplādē, ku viņi neziņ. / es tag ař, raū, nuōliku, pakavāju [ēdienu], lai kaķis nēsēd. / pakavā [naudu] labi, ta kā neviēns neatruōn! paslēp, paglabā! / pakavā, lai citi neřēdz!*

2. Pasargāt. *izej tuōs ķiřsus pakavāt nuō putniēm!*

3. Apbedīt. *abbēdīt – Nīcā tā neteīc. teīc – abglabāt, paglabāt, pakavāt. / nuōmirušu pakavā. / siēvas runāja, ka vēcuō Pēteri pakavās rīt.*

pakavāties v. **1. Paslēpties.** *puīselis pakavājiēs aizdurē. uñ tiē citi meklē.*

2. Paslēpt sev. *vaīdzēs tik pakavātiēs kāk kukulis maīzes priēkš svēdiēnas.*

3. Uzmanīties. *jūs pakavājatiēs pa tuō ceļu, tuř pulku dubļu.*

pakavēt v. **1. Pavadīt.** **□ pakavēt laīku** – neilgu laiku, mazliet izklaidēt (kādu), lai (tam) nebūtu garlaicīgi. *te atnāca ciēmīte, tā pakavēja laīku. / visu diēnu ēsu istabā. ta labi, ka atnāk Aīna pakavēt laīku.*

2. Patraucēt. *ta es labāk savu miēgu pakavēju, ta jaū mañ aka isnāca [nauda].*

pakavs, arī dem. **pakaviis** subst. **1. Dzelzs lokveida kalums, ko ar naglām piestiprina pie zirga nagiem to aizsargāšanai no lūšanas, dilšanas, slīdēšanas.** *ku liēk pakavu, tuř piēsīt a naglām. tas i tik isturīks. pakavi tiēk piēkalīti piē [zirga] naga. / pakavañ katrā pusē i trīs naglas, ka vař piēnagluōt. uñ trīs krači i – katrā galā uñ priēkšā ař. / katrā pusē trīs naglas izdzeñ. tādas pakavu naglas i – plakanas. / vasaras pakaviēm tiē krači i piēkalīti klāt. uñ tiē naū spici. / ziēmas pakavi i a kračiēm, ka vař iēskruvāt kračus – tādus garus puļķeļus – priēkšgalā viēnu uñ katrā pusē viēnu. / es apkalu mēnu zirgu ar sudraba pakaviem. (LFK 9, 181) / ja pakavu atruōn sev pretī nākañ, ta tas uz laīmi. uñ, ja [pakavu] rēdz uz uōtru pusi, ta laīme iēt pruōjām.*

2. Papēža metāla lokveida apkalums (apaviem). *zābakiēm bi dzēlza pakavi. siēviēšiēm miseņa pakavi, lai labāk turās. / [zābakiem bija] miseņa pakaviši, miseņa knobīši bi. / bija puzzābaki. viņi bi a miseņa pakaviēm.*

paklaīsties, arī **paklaīsties**. Sk. *pa s a k l a ī s t i e s.*

paklakšināt v. **Neilgu laiku, mazliet klakšināt.** *paklakšiñ a mēli.*

paklapēt v. **Vairākkārt mazliet uzsist (pa priekšmetu).** *paklapē tuō naglu, istaīnsnuō, lai vař iēdzīt. / Liēpājā [sviesta spainīti] paklapēja piē redeles, uñ viš [tas ir, sviests] atlēca nuōst.*

paklārēties, novec. **pasaklārēties** v. **Noskaidroties (par debesīm, laiku).** *mākuōņi isklīst, nu jaū tāt paklārējiēs. / pasaklārējās tas laīks. liētus vaīs nebūs. varēs siēnu grāpt.*

paklārs, **-a** adj. **Samērā šķidrs.** *iēsākumā jaū bi tāda paklāra tā zupa. bet, ka jaū palika kādu pusstuñdu tā zupa, ta jaū sabiēzēja tāda ciēta. // **Paplāns (par audumu, apģērbu).** šīs aīskařs tāt paklārs, es visu rēdzu caūri. viņš naū biēs, vař rēdzēt caūri.*

paklastīt v. **1. Neilgu laiku, mazliet šķirstīt.** *ā-re, bērni pajēmuši grāmatu paklastīt!*

2. Pazilēt (ar kārtīm). *ta jaū aka vaīdzēs paklastīt kārtes.*

paklāt v. **Noklāt (ko zemē, uz kādas virsmas) tā, lai (uz tā) varētu novietoties, ko novietot.** *ta paklā uz galdu drānu, tuō pašu siēra drānu vař. / labi, labi dēla māte, labi mani*

gaidījuse – balti galdu paklājuse [..] (LTD VII 445: 2470) / paklāj deķi un nuôgulđija aitu, [..] apsēdās zemē, iējēme kājstārpā aitu un sāka cīrpt. // Klājot novietot (zem kā, kam apakšā). ja viš [tas ir, audekls] i paklāc zem kadiēm kuokiēm tā, ta tajās viētās, ku tas kuōks i nācis višsū, tas audekls palicis baņgaīns. / tuō lizi apkaīsa a klijam vai paklāj kļavu lapas, lai tas kukulis slid lejā – nepielīp. ta jaū miltu bija maz. / kalējs kala debesīs, uogles bira Daugavā. es paklāju villainīti, man uzbira sudrabīns. (LFK 1961, 10530)

paklaūsība subst. **Personības, rakstura īpašība, kam raksturīga pakļaušanās bez pretestības citu cilvēku gribai, padomiem, norādījumiem.** ja neturēs piē paklaūsības tuōs puīkus, kas nuō tādīēm zestikiēm var isnākt. *cic citu pavēd – kā jaū barā.*

paklaūsīgs, -a adj. **Tāds, kas pakļaujas citu cilvēku gribai, padomiem, norādījumiem.** zied zemīte zilis ziedis, žēl man mīt kājīnām. aug māsīnas paklausīgas, žēl duot jaunas tautīnās. (LFK 9, 148) / *vecaīstēs teīca – kā jaūnu kuōciņu piēsīēn, lai nēizaūg līks, tā bērni jāmāca, lai aūg paklaūsīgi un strādīgi. / liēn uz vēdēru – teīc us tādu, kas sevi tura pazemīgu, paklaūsīgu. // Tāds, kas viegli pakļaujas cilvēka gribai, pavēlēm, izturas cilvēkam vēlamajā veidā (par dzīvniekiem); tāds, kurā izpaužas šādas īpašības. miērīks, paklaūsīks ziīks, laps. / bī jaū ziīgi, kam nevādzēja tuōs dzelžus. tiē bī paklaūsīgi.*

paklaūsīt v. **Izdarīt, izturēties pēc (kāda) gribas, padoma, norādījuma; izdarīt, izturēties (pēc kāda pavēles, rīkojuma u. tml.).** bērni paklaūsīja vēcaīmāteī. / *redzēs, kam [bērns] paklaūsīs!*

paklaūsīties, *novec.* **pasaklaūsīt(ies)** v. **Neilgu laiku, mazliet klausīties.** eīta paklaūsītīēs, kuō tuī runā! / *tag katru diēnu dziīrd [kāda putna balsi] – cic, cic, cic vīrs manu siēvu prec! pasaklaūsītīēs, ka ejat! / paklaūsīēs – es tev kaū kuō pačukstēšu piē aūses. / pasaklaūsāt, vedējīni, kuō mēs juīms darīsīm! / es taga paklaūsūōs tā – nekas jaūns tas nav.*

pakleberēt v. **Neilgu laiku, mazliet neveikli, ar grūtībām iet.** vēcaīm cīlōķēkam tās kājas i švakas, knapi tik pakleberē.

paklēdzināt v. **Pateikt, izpaust (parasti ko slepenu, arī nepatiesu).** nu tā [kaimiņiene] atnākuse paklēdzināt aka kādu jaūnu ziņu!

paklēgāt v. **Neilgu laiku, mazliet klaiņāt, gāgāt (par zosīm).** ka gūžas sāka paklēgāt, ta nesa ēst.

pakleja subst. **Pakulas.** *paklejas paļgus šuva nuō pakuliņa. / pakulinis i rupš audekls, nuō pakulu. pakuliņa audekls. nuō tā pakuliņa šuva paklejas paļgus, maīsus. / [gultā] aplāja tuōs saļmus a paklejas paļgu. / paklejas paļks – tuō klāj uz guļtu apakšā. tiē i rupjāki, nuō pakulu dzives. / ka taīte aūda, ta jaū muīms visiēm i pakleju palagi bi raksīti.*

paklēte subst. **Vieta zem klēts; pazema telpa zem klēts grīdas (parasti klētij, kas celta uz paaugstiem pamatiem).** visa paklēte bi tukša. baļku pamati tuī bi. / *tās laūskas issvoiēda paklētē. / vi-sādi lupati bi sasviēsti paklētē – tāc mudžeklis! / ka tā meīta a tuō znuōtu braūc, ta viš [tas ir, suns] mūk paklētē.*

paklibāt, arī **paklibuot** v. **Klibojot paiet.** tas vīrs tā paklibuōdamīs iēt – tā nevērti iēt, paklibuō. / *citaīm ziīgamīm kāc klibuīmīs piēmetās. tuī ne-kādas zāles nebi. paklibāja, palika labi. / ka bi slapjas vasaras, ta nagu stārpas palika jēlas aītām. paklibāja un palika vēšļa aīta.*

pakliēst, arī **pakliēst** v. **1. Pakliedēt.** lini vādzēja pakliēst juō plānāk. ta ātrāk izbalēja. / *viēna [sieviete] atraīsīja [kūļus], nākuōšā pakliēda un padeva laidējaīm.*

2. Līdzinot panākt, ka (kas) kļūst gluds, līdzens. tuō dzīvi vāig tā pakliēst, izlīdzināt, lai naū gruīmbuļāina.

paklikšķināt v. **Neilgu laiku, mazliet klikšķināt.** piē tuō duru vāig paklikšķināt, lai iēlaiž.

paklīst v. **1. Sadalīties pa vienam vai nelielās grupās (parasti, virzoties uz dažādām pusēm); izklīst.** Nīcā i māju vārc Aļļi. tiē Aļļi jaū bi paklīduši pa Uōtaņķi af. / *tag jaū paklīduši radi. / spēle bērniēm – viēns aīstaīsa acis un neskatās, citi paklīst kuī kuīš, paslēpjās. / aūru laīki i suīniēm, kaķiēm, tiēm meža daīktiēm af. ta viīni paklīst, staīgā baruōs, aīziēt nuō māju.*

2. Sadaloties izzust (par miglu, mākoņiem u. tml.); izklīst. liētus apstājās, mākuōņi paklīst, laīks sāk skaīdruōtiēs. / *viš [tas ir, mākoņi] aka paklīst. / paklīdīs mākuōņi, būs aka saūle.*

3. Noklīst, nomaldīties. mežā, kad paklīst, aūrē, lai tiē citi dzīrd un atsaūcās. / *tas bērns bi mežā paklīdis. / aūns muīrmina, aīta muīrmina, lai jēri nepaklīst. // Pazust. tiē [žurnāli] maīn i paklīduši. tā bi žēl!*

4. divd. formā; adj. noz. **Morāli pagrimis, degradējies, izvirtis, netikumīgs.** *ja bi tādi paklīduši saimnieki, tādi dzērāji, kam jāu tiē dārbi tā nevedās, tiēm tādi caūri tiē žuōgi. / tiē [nolīgtie mežstrādnieki] i zagļi, pārāk paklīduši paliēk. / tā tāda zaru Baība – tas tāt lamuvārc, tādu isklīdušu siēvišķi tā saūca, tādu paklīdušu. // Klaiņojošs (par dzīvnieku). piēlabini tuō paklīdušuō, piktūō suni un iēduō viņam ēst!*

pakluņzāt v. **Smagnēji, neveikli paiet.** *cik te tāļu, kuō pakluņzāt līdz rāceņu gabalaīm!*

pakluņkšēt v. **Neilgu laiku, mazliet klunkšēt.** *sāk jāu pakluņkšēt butelē tas alus – pulku vaīs naū.*

paklupināt v. **Panākt, ka (kāds) paklūp.** *ja i kāt pazīstamš puīšis, ta [meita] aiššaun kāju priekšā, paklupina. tuō jāu darija tik patikšanas dēļ.*

paklupt v. **Klūpot zaudēt līdzsvaru.** *te pulku cērpū, tu paklupsi. / ejuōt [vectēvam] acsitās kāja, paklupa. piē zemes nenuōkrita, tik paklupa. / lup, lup, ķēvīte, rāceņus zakt! paklupa ķēvīte, izbira rāceņi – būrkš!*

paklušāt v. **Mazliet, neveikli paiet.** *veļ jāu vēcāmāte paklušā bišķi.*

pakļauties v. 1. **Būt (kāda) pakļautībā, atkarībā.** *nevaīg aplaistiēs pa daūdz – pakļausīt, visu ispiļdīt, pakļautiēs.*

2. **Būt tādām, kurā (kā) iedarbības rezultātā rodas pārmaiņas (par priekšmetiem).** *galvonaīs iē issutināt visas tās dēles. tad kuōks pakļaujās, un tad viņu vaē izvēiduōt.*

paknābāt v. **Mazliet, arī negribīgi ieēst (par cilvēkiem).** *ja tas ēdiēns nav tik gāršīks, ta tik tā paknābā.*

paknābt v. **Neilgu laiku knābjot, radīt caurumu.** *panāksniēku dziēdātāji šķinas galā vēdinājās. vārnas, kraūkļi pāri skrēja, tiē paknāba caūrumīnu. / vedējiņū sieviņām pīle brēca vēdēdā. kur pagrieza dēguntiņū, tur paknāba caurumiņū. (LFK 1818, 311)*

paknābties. Sk. *p a s a k n ā b t i e s.*

paknakstīties v. **Neilgu laiku, mazliet knakstīties.** *jaūniē sagāiši paknakstītiēs. te vaē dziēdēt. // Neilgu laiku nenopietni strādāt. te jāu vaīs nekāda liēla dārba nebūs. tik tā paknakstītiēs viē isnāk.*

paknaps, -a adj. **Samērā, arī mazliet trūcīgs (parasti par iztiku, naudas līdzekļiem).** *tā ēšana biē tāda paknapa. mūžīgi izbadis biju.*

paknibināt. Sk. *p a k ņ u b i n ā t.*

pakniēbt v. **Mazliet spiežot (piemēram, augu) panākt, ka iztek sula.** *ši i krāsuōjama puķe – a tuō sakni. ka tuō sakni pakniēb, ta tā – sařkaūs asiņš nāk ārā, ka viņa svaīga.*

paknist v. **Mazliet sadīgt.** *sēklas rāceņi saūlē labi paknituši.*

pakņubināt, arī **paknibināt**, novēc. **paskņubināt** v. **Neilgu laiku, mazliet strādāt (darbu, kuram nav vajadzīga liēla fiziska piepūle un kurā parasti nodarbinātas tikai rokas).** *kādu dārbu – kādu adīkli, šuvekli – pakņubina vaļas brīdī. / meīta prasa vēcāmāte – kuō tu tuē dari? – es pakņubinu tuō zeķi. / vakaruōs tās [zosu] spalvas vaīdzēs isplūkt, es pakņubināšu, isplūkšu. / pakņubina, paskņubina mazgu. / sēd un sēd tas vēcāstēs! pa brīžamē kaū kuō paknibina.*

pakņubu adv. **Tā, ka ir mazliet saliecies, salīcis (uz priekšu un uz leju).** *tuōs linus plūcuōt, jāiēt tā pakņubu.*

pakņudēt v. **Neilgu laiku, mazliet kņudēt.** *maņ taiē guņnā pakņudēja. jāskatās, kas te liēn.*

pakņūōtēt v.; hum. **Paēst.** *tu pakņūōtēji jāu? iēšu nuōvākt galdu.*

pakraņite subst. **Pakraste.** *kuō jūra skaluō, tuō daļu saūc pa pakraņti. / upēm un upītēm iē pakraņtes, tas iē, upes mala, krasc. / pakraņtēs vēži alas taišija. taiē pakraņtē tiē vēži gul. / viņa bāza tās ruōkas pakraņtēs un dažu labu vēži iscēla nuō tās pakraņtes. / krīte iē apaļa, isaūsta gaņa kule, aūkšas galā apaļš luōks, kuē piēstiprināt pāri kāt. ta tuō bāž pakraņtē. un tuē iēkrīt zuves. / a tuō krīti iēt un baksta pa pakraņtēm un nuōķeē zuves, iēkrīt taiē krītē.*

pakraste subst. **Vieta krasta piekājē zem ūdens līmeņa.** *vēži liēn laūkā nuō pakrastes.*

pakrāsuot v. **Neilgu laiku, mazliet krāsot.** *pakrāsuōja tuōs linus iēkš pupu zupas. / isvārija, savārija nu visus tuōs pupu kātus un tās pākstes, visu kā jāu pupām viņas paliēk. ta savārija un taiē zupā lika [linu dieguš] pakrāsuōt. / tuō viēnu dzivi, kuō aūda iēkšā [vīriešu bikšu audumam], tuō bišķi pakrāsuōja. viņa tā nuōkrāsuōjās tāda tuīmši zili pēlēka.*

pakratināt v. **Pakratīt.** *bērnu jēm us ceļa un pakratīn tā, tā lupačā.*

pakratīt v. **Neilgu laiku, mazliet kratīt.** *pakrati tuō âbeli, tuō zaru! ta teū būs âbuōli.* □ **pakratīt galvu** – ar galvas kustību izpaust neapmierinātību, šaubas; noraidīt (ko); nepievienoties (kam). *iēsīm tik uñ darīsīm tuō darbu! tēs neteīca vis ne vārda, tik galvu viēn pakratija.*

□ **pakratīt kulaku** – parādīt (kādam) kulaku, dūri; draudēt, paust dusmas, neapmierinātību. *viñš mañ parādija dūri, kulaku pakratija, lai iēt pruōjām.*

pakraulēt v. **Mazliet, neilgu laiku uzraudzīt, uzmanīt.** *kraulēt irād vaktēt. jāiēt pakraulēt, va nebrauc liēpañiēki.*

pakravāt v. **1. Neilgu laiku, mazliet kravāt.** *tuōs stiēģelus vaīg pakravāt riñdā, lai kuōšāk isskatās.*

2. Kravājot pavirzīt (zem kā, kam apakšā u. tml.). *ka tuō siēnu pakravās apakš juñta, ta labāk pa ziēmu iēņest.*

pakreīms, arī **pakreīmes, pakrejas** subst. **Plāna krējuma kārta, kas paliek virs sarūguša piena pēc krējuma virskārtas noņemšanas.** *ka nuōkrej piēnañ kreīmu, ta vēl tuñ pakreīms, kuō liēk īpašā traūkā. / nuō nuōkrietā piēna vēl nuōvāķa visu pakreīmu, kuō isliētuōja pašu ēdiēnañ. / [notecināto biezpienu] iēlika skutulā, piēlēja svaīgu piēnu drusku, pakreīmes, samaīsija uñ ēde. / saūsus, nuōkasītus rāceņus isvāra, nuōsūc, uzlēi pakreīmes. / saīmniēce krēja, ka sarūga, piēna spañņelus. pakrejas lēja piē zupas, aka ka vārija šmuōrētus rāceņus. / mērcēi [pie biezputras] cic deva kreīmu, cic pakreīmu, cic baltuōs, smēltētūōs taūkus. / pakreīmītes ar vañ likt [baltajam sviestam], saldu piēnu.*

pakreñkstēt v. **Neilgu laiku, mazliet krektēt.** *es tā pakreñkstu, pakreñkstu, ta akañ paliēk labi.*

pakrēslis, arī **pakrēslis, pakrēsla** subst. **1. Paēna; vieta, kur ir paēna.** *bērziņš aūga žuōgmalā, es bērziņa pakrēslā.*

2. Vāja, izkļiedēta saules gaisma neilgi pēc saulrieta vai pirms saullēkta. *vakarā pa pakrēslī nuōiēs vēl kādu maīsu kāpuōstu pārņest. / nu jaū saūlīte nuōgāja. iñ jaū pakrēslis. senāk ta iēnesa lañpu uñ vaīdzēja iēlipt tuō. // Samērā vāja, patumša gaisma.* *vakaruōs [..] es actāju [vistu kūti] tādu pakrēslī, lai viñš vañ redzēt atrast viētu, kuñ gulēt.*

pakrist v. **1. Strauji nonākt no vertikāla stāvokļa horizontālā, tupus u. tml.** *puīka a juōni skrej uñ pakrīt, uñ sasitas. / nezinu, kā tas mañ gadijās, ka es pakritu. / paģībīs iñ tad, kad cilvēks pakrīt bes samaņas. / citreiz nuōtiēk nelaīms – mūk uñ pakrīt. / aišķērās kāja. pakritīšu vel. / kad mēs, mēitenes, skuōlā pakritām, ja redzēj pliku cisku, tas nebi kaūns. // Nokrist (par priekšmetiem).* *kuñ sēta pakrituse, tuñ katris kāpj pāri. teīc pār tādu, kas nevar prefi turētīs trūkumañ, runām uñ citu cilvēķu neiēvērībai.* ♠ **dūša pakrīt** – saka, ja pārņem kas nepatīkams, nomācošs. *meīta te atnesa tādas sliktas ziņas. mañ tīri pakrita dūša. / vakañ bi iēdzēršana, ta jaū pakrīt dūša.*

2. Krītot pakļūt zem (kā), arī (kam) apakšā. *ā! redz, ku tas nazis pagaldē pakritis! / pableñd tuō kamuōlu! pakrita pabeñķē. / es savu [alkohola] mēru zinu – kad pakrīt pabeñķē, tad mērs iñ pīlls.*

3. Strauji nogulties, atgulties, parasti nespēkā, uz neilgu laiku. *mañ bi četrpacmit gadi. uñ mañ tik slikti, nav labi. uñ es tuñ stallī pakrītu tai siēnā uñ gulu. / kaķis te isskrējās uñ pakrita garšļauķu, isstiēpās.*

4. Zaudēt spēku, stiprumu (par dabas parādībām). *ja tā pakrīt visi tiē vēji uñ tās straūmes, plekstīte piē malas nāk.*

pakrižāt v. **Paiet (parasti neveikli).** *vēctēs vēc palicis, tikañ pa laūku vel bišķi pakrižā.*

pakrukēt v. **Neilgu laiku, mazliet jaukt, maisīt, bīdīt (ar ko).** *bīstāklis iñ tāt kuōks, ar kuō pa-ūrda, pakrukē.*

pakrustīt v. **Nokristīt.** *ka piēdzimst tāt slimīks bērnš, ta vaīg pakrustīt. ta steīdza pakrustīt, lai nenuōmiřst, ka nav pakrustīc. ka pakrusta, ta viñš aīziēt piē Diēviņa. / tuō puīšeli te baznīcā pakrustija. / lidz trīs mēnešiēm bērniņš bija jāpakrusta baznīcā. / krustmāti nuōtiřpa ruōkas, pādi piē altāra turuōt, kāmēr mātītais pakrustija. / puīšelus lika tēja raduōs pa pādēm. tuō piē mātītāja mājā pakrustija. / ciēmīnu krusttēs savu dēlu pakrustija pa Jāni, lai Jāņu diēnā varētu liguōt.*

pakrūte subst. **Krūtis (dzīvniekiem).** [govij] *pakrūte i nuō pakakles lidz priēkšas pleciēm.*

¹**paks.** Sk. p a k a .

- pak** subst. **Guleniski starp stenderēm nostiprināti būvkoki, kas veido gulbūves ēkas sienu.** [mājas] pamatiem visapkārt liēk pakus. liēk steñderus iēkšā. stařp tiēm steñderiēm liēk tuōs pakus. / visu tuō siēnu [starp stenderēm] sauc paku, kuōka ēkas ka būvē. / steñderis i aka cic – tas i tas stāvaīs, kas addala viēnu paku nuō uōtra. / piřtei siēnas bi nuō kuōka, nuō pakiēm.
- paksis**, arī **pakšis** subst. **Ēkas stūra savienojums (gulbūves konstrukcijā).** ēku ceļuot, liēk kuōpā gabalu galus. tuř, kuř saliēk stūri, tuř paksis. tuř tā iēcērt, ka viř viēns uz uōtru turās. saliēk ritīgi tuōs galus [stūros], lai paksis turās. / ka ēku būvē us pakšiem, ta steñderi nav stūřuōs. tas tā sakraņpēc tas stūris. tas skaitās us pakšiem būvēc. viř skaitās pakšis ař. / tuō steñderi iēlika tam rijas pakšim ciēti. nu stāv kā zemē iēaūdzis. / vēlākuōs gaduōs bi tāda ēvele liēla. bet tuōreiz bi tādi pakšu kaļti, kuō kaļ. / kuō tiē mūsu suņi rēja klētes pakša galiņā? / māte vāra biezu putru, visi nama pakši rīb. (LFK 1961, 10971) **krusta paksis** (arī **pakšis**) – no apaļbaļķiem gulbūves konstrukcijā celtas ēkas paksis, kur baļķi krusteniski savienoti tā, ka paliek apmēram 20–30 cm brīvi gali. mājai katrā stūrī i krusta paksis. tuř baļķus tā krustām saliēk. / krusta pakši liēk uz pudrameņti. **slaištīties** (arī **blaņkstīties**) **gar pakšiem** – slinkot; bezdarbībā klīst. gař pakšiem blaņkstītiēs ziņ, bet, ka jādziēvā [tas ir, jāstrādā], neziņ. / [kāds] gař pakšiem slaištās atnācis, bet nenāk iēkšā. / tas būs kaīmiņu Jānis. viņš jaū slaištās gař pakšiem, negrib strādāt.
- pākstainis**, -e, arī **pākšuots**, -a adj. **Tāds, kam ir daudz pākšu.** ziřņi šuōgad pākstaīņi, būs laps biruņs. / šuōgad ziřņi labi aūguši – dikti pākstaīņi. / pākšuōtas pupas, liēlas pupas. (LVDApr. 422)
- pākste**, arī **pāksts** subst. **Garens, sauss daudzseklu auglis (pākšaugiem), kas nogatavojies gareniski atveras.** pākstīte i tā plēkstere. attaiši tuō plēksteri, islasi zīřņus! / lēcīēm pākstīnas mazīnas, rūktas. / ka [lēcītim] ziēdiņš nuōbirst, ta pākstīte uņ pākstīte ziřnītis maziņš. / nu tas jaū irād nu tas laūku apīnīc, viņam ta kā apīnītiēm te tāds pākstītes paliēk. tas i tas. / pākstes a kuļmašīnu kūla, a vētmašīnu aka isvētīja. / pupas vāra a visām pākstēm, kāmēř vēl jaūnas. / vārija pākšu pupas [jeb] pupas a pākstēm. / es viņas [tas ir, pupas] tik ilgi vāru, līdz tai pākstei tā miziņa tāda iēplīsusē. **pākš(k)u aūgi** – pākšaugi. pākšku aūgi – tuōs tik priēkš ēšanas aūdzēj, katrs savu tiēsu. stādīja pupas, zīřņus sēja kādu pūru. / ka nebi kuļmašīna piē ruōkas, ta issita a spriguli tuōs pākšku aūgus [jeb] pākšu aūgus.
- pakš** interj.; parasti atkārtojumā. **Lieto, lai atdarinātu paklusu, īslaicīgu troksni, kas rodas, piemēram, šķidruma lāsēm, arī nelieliem krītošiem priekšmetiem atsitoties pret ko; pak.** [alus mucai] uzliēk glāzu vīrsū. uņ pa tuō glāzi tā nāca tādi buřbuři pakš! pakš! uņ, ka tiē vaīrs nenāca, ta spuñdāja ciēt. / [Mikla:] māte gul grāvī, vaguōns pa vīrsu lidīnas. vaguōns iēt kukade, kukade, kukade, kē! uņ beīgās – pakš, pakš, pakš! [Atminējums: varde.]
- pakšēt** v. **Radīt paklusu, īslaicīgu troksni (piemēram, par šķidruma lāsēm, arī nelieliem krītošiem priekšmetiem, kas atsitas pret ko); atskanēt šādam troksnim. liētus aīz luōga visu diēnu pakš – pak, pak!**
- pakšināt** v. **Panākt, būt par cēloni, ka (kas) vairākkārt pakšķ.** liētus tā sāk pakšināt, pilēt. ka tik nesāk tā kārtīgi līt!
- pakšis**. Sk. *p a k s i s*.
- pākšuots**. Sk. *p ā k s t a i n s*.
- pakūdēt** v. **Klūt mazliet vājākam.** šuōziēm tās guōves dabuīs pakūdēt – sliēc siēns savākc.
- pakudināt** v. **Paskubināt.** ziřgu pakudina uz ātrumu, lai ātrāk skreī. nu pakudini tuō ziřgu, lai skreī ātrāk!
- pakuīsīt** v. **Neilgu laiku, mazliet iet (parasti ātri).** vēcāmāte ař grib vēl pakuīsīt kādu gabalu.
- pakukuļot** v. **Neilgu laiku, mazliet kukuļojot, panākt, ka (kāds) rīkojas kukuļa devēja interesēs; pielabināties.** aītām bi viēna bařvede. tuō jaū a-viēnu pakukuļoja.
- pakulains**, -a adj. **Tāds, kas satur pakulas, tāds, kam ir pakulu piejaukums; tāds, kas ir pagatavots no pakulām.** spaļi nuō liniēm atliēk, tiē kaūli. citi tādi pakulaīnāki.
- pakulas**, retāk vsk. **pakula** subst. **Linu vai kaņepāju pirmapstrādē atdalītu īsu, mazvērtīgu šķiedru kopums.** [linus] sukā uz trijām pakulām. / pakulas issukājās, uņ lini paliēk us piřkstiēm. kad vaīs nenāk pakulas nuō viēna gala, abgriēž uōtru galu, līdz dabūn skaīdrus linus. / ka tuō [linu] saūju vēl tā nuōrāva – tās saūca nuōrāustas. ne tuř laps liņš vēl, ne pakula. / tuō pakulu tā iskrata uņ ta nuōliēk viēnu kārtu, uōtru, trešu. uņ ta tā saviļina rituliņā – tuō sauc pa

kuođeļu. / nu ta tādī [grozi] jaū bi priēkš visām pakulām, priēkš katras zuftes tādī bi. □ pakulu aūdeklis (reti aūdekle, aūdums) – pakulu audums. dārba krēkli nuō pakulām – pakuliņa aūdeklis, pauklu aūdeklis. / nuō tā pakulu aūdekla mēs tāisijam palagus uñ vīriēšiem apakšbikses. / pakulinis, pakulu aūdeklis – nuō tā [sieviešu] krēkliem apakšu tāisij, vīriem bikses.

□ **piřmās** (arī **dižās, galu** (arī **gala**), **rupjās, putuošās**) **pakulas** – rupjās pakulas, ko, linus sukājot, nosukā vispirms. *pakulas paliēk, ka sukā. galu pakulas i piřmās pakulas, kuō nuōsukā. / nuō pajemītās saūjas apasukā galus, tās i galu pakulas. / a braūktuvi sit pa tuō linu saūju. ta nuōput galu pakulas uñ spaļi. / ta nuōciřta piřmās pakulas – tās bi rupjas. tās jaū spaļuōtas bi. / piřmās tās prastās i, tās gala pakulas. tās tā pavīři nuōsukā. / ka linus sukāja, ta piřmāk bi galu pakulas, rupjas. / dižās pakulas – tās tās piřmās, maīsus aūda. / rupjās pakulas lika maīsiem, vīriem rupjas bikses nēsājamas [auda]. / lidz Ziēmsvētķis vērpa tās putuošās pakulas – tās rupjās pakulas.*

□ **plānās** (arī **trešās, smālkās**) **pakulas** – pakulas, ko iegūst, trešoreiz sukājot linus. *trešās pakulas iř vis-smālkākās. tās jaū priēkš krēkliem, palagiem. / tās pēdējās saūca plānās pakulas. tās bi smālkas. / ta nāk smālkās pakulas [jeb] plānās pakulas. / ta plānās pakulas [bija]. ka vaīs nekas nenāk, ta paliēk tīri lini. / plānās pakulas ar bi priēkš meītiem. / tās plānās pakulas – trešās. tās izliētuōja kā krēklu aūdus [un] linu meītus [lika]. ta tuř isnāca aka nēsājami krēkli.*

□ **vidus** (arī **vid(uv)ējās, uōtrās, liēlās**) **pakulas** – pakulas, ko iegūst, otrreiz sukājot linus. *tad aka nuōciřta uōtrās pakulas, tās aka uōtrā čupā lika. / ta nāk vidus pakulas vaī liēlās pakulas – tā viņas saūc. / tās viduōjās pakulas bi juō rupjākas. tuř nebi tuō spaļu iēkšā. tās bi skaīdras – vidējās pakulas. / bi smālcākas pakulas. tās bi vidus pakulas, kuō varēja isvērpt smālkāku dzivi. / vidus pakulas priēkš aūdiem. tuř isaūda krēklu stāvus. tiē bi smālkāki jaū.*

✧ **lai Diēvs duō linuos, ne pakulās!** – saka, novēlot izdošanas, arī novēlot ko labu. *ka ciēmīnu Jēkaūps gribēja tuō Aīnu, bet nevarēja zināt, vaī nāks, tad vīri teīca – nu lai Diēs duō linuōs, ne pakulās! – lai viņš dabūtu. tas būtu tā – nu kuō tu piniēs kā pa pakulām! pakulās vař sapīties. pakulas i nevērtākas. / i tā dzīrdēc – lai Diēs duō linuōs, ne pakulās! duōduōt meītu piē vīra, gribēja tuō labākuō, lai viņš i turīgāks. ta tā teīca.*

✧ **pinās kā vista pa pakulām** – saka par cilvēku, kam neveicas darbs; saka par neveiklu cilvēku. *pinās kā vista pa pakulām, ka nesapruōt kuō riktīgi izdarīt.*

✧ **uguns pakulās** – saka, ja kas kādam ļoti ātri, pēkšņi izraisa dusmas, uztraukumu. *meīta gribēja būt saīmniecēi laba uñ uōtra ar. šuō tuō pateīca pa tuō uōtru. bet, ja nu saīmniece atteīca tai piřmajaī, ta uguņs pakulās. nepiētika a rāšanuōs viēn, bi ari plūkšanās. // dsk. ģen.; adj. noz. Tāds (audums), kas izgatavots no šāda šķiedru kopuma vai kam ir liels šādu šķiedru piejaukums. nuō tām pakulām, kuō issukāja, bikses aūda – pakulu bikses.*

✧ **pakulu biksis** niev. – pakulu biksēs ģērbies cilvēks; trūcīgs cilvēks. *jūs, pakulu bikši! – tā lamāja. nuō pakuliņa aūdekles [šuva bikses vīriešiem].*

pakulbikses subst. **Pakulu bikses.** *pakulbiksēm aūda pakulini. / pakulbikses bija tās pašas prastākās bikses. tās bi dārbaī.*

pakulbiksis subst. **Nievājošs cilvēka apzīmējums.** *jūs pakulbikši! tā lamāja.*

pakulinis, arī **pakulenis, pakulīnis**, retāk **pakulins** subst. **Audums, kas izgatavots no pakulām vai kam ir liels šādu šķiedru piejaukums.** *nuō linu pakulām isaūž pakulini. nuō tā šuva paļģus, maīsus uñ vīriem nātņas bikses. / isaūda rupju pakulini. būs stipri maīsi. / pakulini aūž nuō vidus pakulām meītus uñ nuō gala pakulām iēkšaūdus. tuř maīsus šuj uñ palagus rupjus. / pakulinis i rupš. maīsus šuva nuō pakuliņa, vīriem bikses ari. / nātņu vaīrāk saūc tādu, kas i nuō pakulām viēn aūsc. kas bi tāt a liniem – puse lini, puse pakulas, tas skaītijās pakulinis. / piē darba aūda pakulini, pakulu bikses – nuō liniem uñ nuō pakulām. es tuō pakulini veļ pate aūdu. pakuliņš. / pakulenis bi aūdeklis nuō pakulām viēn. palagus aūda tuř. tiē pakuleņi skaīstāk izmazgājās kā tiē linu viēn.*

□ **pakuliņa aūdeklis** (reti **aūdekle, aūdums**) – pakulu audums. *pakulinis i rupš aūdeklis, nuō pakulu. pakuliņa aūdeklis. nuō tā pakuliņa šuva paklejas paļģus, maīsus. / dārba krēkli nuō pakulām – pakuliņa aūdeklis. / skruōderis vīriem pašuva bikses nuō pakuliņa aūduma. / nuō pakuliņa aūdekles šuva [vīriešiem] bikses.*

pakulķstīt v. **Neilgu laiku, mazliet kulstīt (linus).** *pa brīvu brīdi pakulķstīja linus.*

pakulīt v. 1. **Neilgu laiku, mazliet kult (piemēram, labību, pākšaugus).** *[rudzus] sasēra rijā. uñ ta nāca vakarā pakulīt. maīzeī jaūnaī vajdzēja pakulīt. tuō a spriguļiem pakūla. / visus tuōs [linus, rudzus] sasēra rijā uñ tad gāj vakariem pakulīt. / maī veļ tag i divi spriguļi pakulīt pupas rudenīem. a tuō vāli viēn sita.*

2. Strauji pamaisīt (kādu vielu). *pakūlu baltuō sviestu, iscepu maīzi.*

pakuluoties, arī **pakuļuoties** v. **Nedaudz atdalīties (no kā) – par pakulu šķiedrām.** *lini sāk stāvēdami pakuļuotīēs, ja ilgī nevêrp. / ka šmitēja, ta nepakuluōjās meṭi, bi līdžēni. ta sērkanam liñdrukamñ nebi pakulu meṭi rēdzimi.*

pakūļāt v. **Neilgu laiku, mazliet kūļājot, iesist (viegli) (?)**. *pakūļā ruōku pa muguru, lai jūt. tuō tā labinuōt.*

pakuļuoties. Sk. *p a k u l u o t i e s.*

pakumerēt, arī **pakumurēt** v. **Paacināt.** *pakumerēt [ir] klusu a ruōku vākt, lai nāk. / pakumerēju a ruōku, lai meīta nāk šu. / es pakumerēju, lai ciēmīte atnāk piē manis, pametu a ruōku. / pakumurēju tuō ciēmīnu, lai atnāk bišķi papļāpāt. / pakumurē tuō Añnu, uñ iēsīm uōgās mežā.*

pakuñkuruot, arī **pakuñkuṛuot** v. **Padungot.** *viņai [tas ir, meitai] balss laps. viņa pakuñkuṛuō uñ ta usjēñ mēldiņu. / kādu dziēsma mēldiņu piē sevis pakuñkuruō.*

pakuōda, arī **pakuōds** subst. **Uzkoda.** *ka bi jāiēt agri piē dārba, ta iēnesa priēks bruōkastes kādu pakuōdu, lai iēḡd. / lidz bruōkastei senāk iēdeva pakuōdu iēḡst. / kāda pakuōda jāiēduō. nuōgriēḡ va zaļu gaļu – žāvētu gaļu, va kādu luñķi dešas, va kādu guṛķi. / laba pakuōda iḡ apsvaidīta maīze. / māt, gādā pakuōdu!*

pakuōdināt v. **Neilgu laiku paturēt āķu zvejasrīku jūrā, kamēr piekožas zivis.** *āķus mazliēt [jūrā] vaīg pakuōdināt, lai tās zuves uskuōžās. tā patuḡ ilgāk.*

pakuōds. Sk. *p a k u o d a.*

pakuōpt v. **Apkopt (mājdzīvniekus).** *guōves jāiēt pakuōpt. / es aīzgāju pakuōpt ziḡsus. / tu tuō ķēvi nēsi pakuōpis šuōrīt. redzi, kāda šļuōkana. / Nīcā teīc sakuōpt va pakuōpt [mājdzīvniekus].*

pakuōst v. **Neilgu laiku, mazliet kost, košļāt (?)**. *ka labība sāk nuōgatavuōtiēs, tas stiēbrs sāk nuōdzēltēt, ta pakuōḡ. / tā tas teīciēns i – pa Magriētām pakuōḡ sakni uñ ta pļauš.*

pakuot v. **Klāt (ko) ar kādu materiālu (piemēram, lai siltinātu).** *jāpakuō tiē struōpi. / uz ziēmu pakuō struōpus, ka izņēñ rāmīšus.*

pakūpināt v. **Neilgu laiku, mazliet kūpināt (piemēram, dūmus).** *ja bēñni bi nuōbaīdijiēs, mazi bēñni tādi, ta tā bi piḡmā zāle. pakūpināj tik dzērvēs aci. / ka bēñni kad-reīz bi nuōsbaīdijušiēs, ta pajēma piēlaīda zēveli [dzērvēs acei], bišķi pakūpināja.*

pakupls, -a adj. **Samērā kupls (par apḡerbu, tā daļām).** *te jāu bi visi tādi pakupli liñdruki.*

pakurināt v. **Neilgu laiku, mazliet kurināt (piemēram, krāsni, malku krāsni).** *us tiēm ārdiēm uzlika linus, pakurināja krāsni uñ tā žāvēja. / tuōreīz [veļas mazgāšanai] tik aplēja peļñus – bēzra peļñus. tā pakurināj krāsne bēzra maļķu. // Neilgu laiku, mazliet kurināt (ko), lai pasildītu (telpu).* *citreīz pa ziēmu, ka tā maļķa nebi tā, ta pakurināj ķēķi.*

pakuḡls, -a adj. **Tāds, kam ir pavāja dzirde.** *lab-diēñ! – teīca viēns. bet uōtrs atteīc – kā dzeḡñ, tā liēñ! juō iḡ pakūrls.*

pakurstīt v. **Iekurināt (uguni) zem (kā), arī (kam) apakšā.** *[.] vīrs palika mājās. nebij putra izvārīta, ne ugone pakurstīta. (LFK 9, 19)*

pakuḡt v. **Iekurt (uguni) zem (kā), arī (kam) apakšā.** *senāk ķēķi palika trikāji uñ pakūra uguni apakšā, uzlika pañnu uñ cepa. / ūzliēk [trumuli] us trikāji, pakuḡ apakšā uguni. / cic us kāsi pakabināja grāpīti, pakūra apakšā uguni. / pagrāpē pakūra uguni.*

pakuḡtēt v. **Pabīdīt, pavirzīt.** *rijā pakuḡtēja tuō labību uz uōtru stūri, lai rūmes i, – nāca cita labība.*

pakust v. **Mazliet, daļēji izkust (siltuma iedarbībā).** *saūle nu spīd, uñ sniēks sāk jāu pakust. / tuḡ tuō bļuōdiņu mēḡēñā siltumā, tā kā tiē taūki tik bišķi pakūst. / ka viņi [tas ir, tauki] bija jāu pakusuši, ta pa drusciņai lika klāt rūgušu kreīmu. / maziē [bēñni] klaūsa aḡ uñ piēšaū mēli piē klabatas, uñ nuōst vaīs nevaḡ dabūt. ka pakusa, ta labāk bija [mēli] raūt nuōst.*

pakustēt v. **Īsu brīdi, mazliet mainīt stāvokli dažādos virzienos (par cilvēku vai dzīvnieku, tā ķermeņa daļām); pakustēties.** *taga mañ dikti miļzīks slāpētājs i, ka es nevaru paiēt. kā es bišķi pakustu, tā tūli slāpst ciēti. / skatiēs, ā-re, zaķis pakust krūmuōs! [Rāda bēñnam.] / kur mans mazais aunelītis? līpa vien pakustēja pār puišīša lūpīnām. (LFK 1961, 11011)*

pakustēties v. **1. Paiet, pastaigāt.** *iēmetās tāda sāpe kājā, grūti bija pakustētīēs. dabuju pagulēt. / bišķi pa laūku japakustas aḡ. aīziēšu piē ciēmītes.*

2. Pavirzīties (kur, kādā virzienā u. tml.) samērā lēni. *tā froñte ne-kuḡ nepakustējās. tā viņa te turējās.*

- pakustināt** v. 1. **Panākt, būt par cēloni, ka (kas, parasti ķermeņa daļas) pakustas.** *ka [zirgam] uššau a pātegu, asti viē pakustiņ, bet neskrei. / piē kulšanas tā bi sastaigātas kājas, ka nevarēja ne pakustināt. / meīta teīca, ka nuōguleīse ruōku. nevaŗ pakustināt. / ŗļaķa iŗ slimība, ka nuōjeŗm kādu luōceķli – kāju, ruōku, nevaŗ pakustināt.*
2. **Pavirzīt; mazliet, samērā lēni pārvietot.** *kaķis aŗ kāju ķibina, ja kaū kuō piēsiēn ŗnuōrā uŗ pakustina. / bulliŗm liēķ dubgali priēķš acu. ta viš isceļ tuō galvu, pakustina – tuō dubgali pakustina tā. / brīziēm bi silc. ta jaū aka tuō siēnu pakustināja. / veķāmāte nuōjēma paļģu uŗ pakustināja tuōs ŗapus, uŗ pa jaūnu aka sasedza. / zāģājuōt meżā kuōku, iēķrita uōtraŗm kuōkaŗm žākslī. uŗ nu ne us priēķšu, ne apakaļ nevaŗ pakustināt.*
- pakušināt** v. **Mazliet, neilgu laiku mierināt, sakot kuš!** *pakušini tuō bēŗnu! brēķ visu rītu. / ei pakušini tuō bēŗnu!*
- pakutināt** v. 1. **Neilgu laiku, mazliet kutināt.** *jaūniē cic citu gaŗ sāniēm pakutina, lai smeķas. / kuō tu mani te ķibini! – tā teīc, ja kāc biŗķi pakutina, aŗ piŗķstu aīstiēķ. / kādā ciētā miēģā teū pakutinās kāju apakŗas, tu būsi aūķšā kā luōde. tu izlēķsi gaīsa.*
2. pārn. **Mazliet uzsitot (piemēram, ar pātagu), pamudināt (ko).** *pakutini aŗ pāteģu tuō ziŗģu, lai teķ ātrāķ!*
- pakūtrs, -a** adj. **Samērā, arī mazliet lēns, gauss, arī slinks (par cilvēku).** *veķākaīķ brālis tāc pakūtrāķs, pasliŗnķāķs. viŗš tā jāpabiksta.*
- pakužāt** v. **Pastaigāt.** *veķaīķ Jānis tik tā pakužāja pa māju. neķuŗ vaīs negāja.*
- pakužināt** v. **Pacilāt, papurināt (parasti sienu, salmus, lai zūd to blīvums).** *tas siēns vaīg pakužināt, lai iŗžūst. / pajeŗm tuō bakstīķli uŗ pakužini tuō siēnu! / tās [gultas] cisas pakustināja, ka piēcēlās. cic teīc – pakužina tuōs saļmus. / rītiēm pakužina guļtu, ta neteīc – tāisa guļtu. va tu pakužināģi manu guļtu? / veķāmāte meīti lika pakužināt savu viētu a-viēnu.*
- pakužināties** v. **Pacilāt, papurināt.** *isiēsiŗm tuō siēnu pakužinātiēs, lai žūst!*
- pakveŗķŗķēt** v. **Neilgu laiku, mazliet ķverķŗķēt.** *meītas tā dziēdāja talķā, ka nuō rīta vaīs nevaŗ – pakveŗķŗķē tik.*
- pakuīcināt** v. **Neilgu laiku, mazliet paraudināt (bēŗnu).** *nu tik gaŗ teū tuō puīŗeli pakuīcināt!*
- pakuīŗķstēt** v. **Pakvieķt.** *tas suvēŗns slimŗs, pakuīŗķst uŗ tik gul.*
- paķēdāt** v.; hum. **Paiet.** *mazaīķ jaū paķēdā liēliēm liŗz. ātrāķ veļ nevaŗ.*
- paķeīsts, -a** adj. **Mazliet dīvains, ērmīģs.** *nu tas Jānis tāc paķeīsc – rikŗsus viē skrej, suōļus neiēt.*
- paķelis, arī paķele** subst. **Neliela paka.** *paķelis iŗ tāc mas vīstuōķlītiķ, paciŗa. / tabāķa bi mazā paķeli aŗ. tādi paķeļi bi. / māte salika jaū visu ēdamuō. veļ kāda paķele vaīg piēliķt gaļas.*
- paķēmuōties** v. **Neilgu laiku, mazliet ķēmoties.** *spicbāŗdu kāc jaū ūzaūdzēja, paķēmuōģās. / re, kā tik taŗm Jāniŗm paķēmuōtiēs priēķš tuō meītu!*
- paķēŗnāt** v. **Panākt, būt par cēloni, ka (kas) ir mazliet notraipīts.** *liēdami nuō ķeŗņas dāŗvu, bi visu bruģīti paķēŗnaīŗi.*
- paķēŗt** v. 1. **Strauji paņemt.** *[ienācēja] paķēŗa tukŗu krūzu, kāda lāsīte tuŗ bi uŗ kapijas biēzumi. / meītine iēŗāvās klēti uŗ tuŗ kuō paķēŗa. / paķēŗ spaŗni uŗ eķaŗm! / piŗmāķ bi Zāļu diēna. [tad] piļsātā staģģa a zālēm, paķēŗ, sviēŗ viēns uōtraŗm acīs. // Strauji satvert, saņemt (aiz gala, malas u. tml.), lai paceltu, virzītu, arī saturētu.* *mas mas kuōķa ķipītiķ a viēnu uōsu. tas viēns gaļdiŗš tāc gaŗŗ istaīsiķ, aīs tā paķēŗa uŗ smēla. / daŗāda svāra tās buŗmbas bija. tās bi aŗ apaļģu galiŗu. paķēŗa uŗ varēja nuōsvēŗt. // divd.; adj. noz. Tāds, ko vieģli, ātri, ērti paņemt.* *pukŗvaŗciķ i tāc mas ruōķas zāģģiķ, paķeraŗmŗ. ķuŗ vaīg muŗdri [darīt], ta [zāģģē] aŗ tuō. // Strauji satvert (mutē) – par dzīvnieķiem; pakampt.* *plēsģģi ēŗģli paķēŗ dzīvu vistu, iēcēŗt iēķŗ a tiēm nagiēm uŗ ņeŗ pruōģaŗm.*
2. **Izzobot, izjokot (kādu); pārbaudīt (kāda) asprātību, uztveri.** *ja cilvēķs uōtru paķēŗ, issmej, ta tuō saūc paŗ gaŗzuōbi. / tiē jaūniē jaū pajuōķuōģās, cic citu tā paķēŗa.*
- paķeŗzināt** v. **Mazliet aptraipīt, aptriept.** *tās meītas gribēja paķeŗzināt dakŗu ķātus a ratu smēri – puīŗi bi nuōliķuŗi piē siēnas.*
- paķibināt** v. **Neilgu laiku, mazliet aizskart, aiztikt, paknibināt.** *ķibināt, paķibināt iŗ aŗ piŗķstu aīstikt, aīssķāŗt.*
- paķidīnāt** v. **Paplucināt; vieģli pacilāt.** *viļģu paķidīnāja, tad veķa ķāŗst.*
- paķiķēt** v. **Neilgu laiku, mazliet skatīties; paskatīties.** *eķ gaŗ tuō staļģa stūri paķiķē, kas tiē tādi i, kas tuŗ iēt! / tas puīķa tā lūrē pa stūriēm, paķiķē tik.*

- paķilēt** v. **Mazliet sitot, panākt, ka (kas) kļūst garāks, smailāks.** *ka paķilē, ta isnāk garāks. / tuō naglu vaig paķilēt spicāku, ta varēs labāki iēdzīt.*
- paķiņkt** v. **Pasalt.** *izgāja bes ciņdu skalđit. paķiņks ruōkas.*
- paķircināt** v. **Neilgu laiku, mazliet ķircināt.** *viš [tas ir, puisis] viēmņer paķircina kādu va pajuōkuō.*
- paķirināt** v. **Pakārt, pakarināt.** *tās dēsas vaig paķirināt paruōvē juō biēzāki kuōpā, laī visām rūmes. / saīmniēce gāja paķirināt gaļu paruōvē, laī žūst. // Cilājot (piemēram, bērnu) neilgu laiku paturēt stāvoklī, kad kājas nesniedz zemi, grīdu.* *bērnus ķirini kad-reiz – isceļ gaīsā, paķirini kādu brīdi.*
- paķirmēt** v. **Neilgu laiku, mazliet būt piespiedu bezdarbībā (parasti gaidot).** *pa diēnu suņs piē duru dabuja paķirmēt, ka neviēns nebija mājā. / iētaīsija tuō suni šķūnī. nu viš tuī kādu laiku paķirmēs.*
- pāķis** subst. **1. Iedomīgs, augstprātīgs cilvēks.** *tas tāt pāķis i, tāt uspūtīks. a viņu jāmāk runāt, tā viēnkārši nevar. tāt nepiējams i.*
- 2. Neizdarīgs, aprūpējams cilvēks.** *pāķis i tāt aprūpējams. tas tāt cīlvēks, kas pac aī sevi netiēk galā, tāt neizdarīks.*
- paķizināt**, arī **paķizīt** v. **Pakaitināt, paķircināt.** *ka māte iēdeva mēiteneī buņbas, ta tā skrēja paķizināt ciēmīnu bērnus. / liēlais puīka paķizija tuō mazākuō, paķizināja, nedeava tuō maņtu. / mēitas paķizija cita citu, ja kādaī isnāca labāki raksti.*
- paķuīdāt** v. **Dot (ko) lielākā, arī pietiekamā daudzumā; piedot.** *bērniēm biēži vaīdzēja paķuīdāt tās pastalas, ātri nuōplēsa.*
- paķuōlēt** v. **Mazliet ieēst.** *vakarā aī iēduō kau kuō paķuōlēt puīkaī. / bērni salīduši dārzā paķuōlēt ābuōlus.*
- paķūzēt** v. **Ieēst.** *katraī bi pa krūmiņu, ku paķūzēt uōgas.*
- palabināties.** Sk. *pa salabināties.*
- palabuot** v. **Neilgu laiku, mazliet labot (piemēram, priekšmetu, ierīci, arī bojājumu, defektu).** *tuō grīdinu vaīdzētu palabuot. / palabuō, kas bi sliķ [gatavojojot], uīn dara us priēkšu.*
- palacināt** v. **Dot palakt; panākt, ka lokot padzeras.** *isnesa palacināt suni.*
- palags**, arī **paļgs** subst. **Gultas veļas piederums – garš, plats uz guļasvietas, arī zem segas klājams plāna auduma izstrādājums.** [gultai] *paļgu uīn deķi lika. spilvēns, us tuō akaī paļks. / gultās grīslis iēkšā, paļks virsū. / us tuō spilvēnu klāja drusku juō līdzenāku paļgu. / tuōs paļgus klāja tā akaī: paklejas paļks – tas rupjāks, bi us tiēm saļmiēm. tuōmņer viš tik garš nebī, ka tiktu [gultai] nuō viēna gala līdz uōtraī kā taga. / zem deķa paļgu neklāja apakšā. / bes triīn paļgiēm mēits nevarēja istikt. / pašu aūsti viē bija – linu paļgi uīn krēkli. / ismazgātuōs paļgus klētī saruļēja uīn salika skapī. □ pagāļa (arī spilvēna, pagaļoja) paļgs (arī paļģelis) – neliels palags, ko uzklāja uz spilvena, klāja pagalvī. pagāļa paļģeli bi – ta nebi spilvēni. / paklāja tuō pagāļa paļģeli – mazāku paldziņu. / tuōreiz bi aka pagalva paldziņš. uīn tas bi nuō liniēm vaī nuō pakulām ataūsc, bet rakstīc. / aūda dviēlus – slaūkus, pagaļoja paļgus, gaļdrānes. / tas spilvēna paļks bī rakstīc vaīrākās nītēs – juō čaklāks. // dem. **Bērnu autiņš.** nuō rīta māte isjēma nuō šupuļa puīšeli saūsinaī uīn pārtīt cituōs paldziņuōs.*
- paļģelis**, arī **paļģelis** subst. **Neliels palags.** *us spilvēniēm klāja mazāku paļģeli. Sk. arī *pa l a g s*.*
- palaīdnieks**, arī **palaīdnis** m., **palaīdniece**, arī **palaīdine** f.; subst. **1. Cilvēks (parasti bērns), kas izdara vai mēdz izdarīt (parasti nelielus) pārkāpumus, neievēro uzvedības normas; nebēdnis, nerātnis.** *šmuīgulis tādus pusaūdzū puīkas saūc, kas tādi palaīdnieki. / nu uīn, kuīš jāu bija palaīdnieks uīn neklāūsija, tuō tad [skolā] iēlika ķertē. / nu, palaīdņi, jēmšu pātēgu uīn nuōsvecēšu ritīgi pa liēliēm! / rakaris – tuō saūc tādu palaīdnieku. ritīks rakaris.*
- 2. adj. noz. Palaīdnīgs.** *nevaldāms puīka, mas palaīdnis puīselis iī drašķis. tā parasti saūc tik bērnus. / es taīn tuō čegu nuōraūšu! – suōla māte palaīdņiīn puīkaī. / paī tādu mutes brūķēšanu tik vaig dūšīgi nuōstriēblāt. – teīca tēs savaiī palaīdnieka dēlaī.*
- 3. Cilvēks, kam ir raksturīgs morāles normām neatbilstošs dzīvesveids.** *lupiķis būtu tāt palaīdnieks, zaglis. [...] kau kuō nuōzuōg, piēsavinās svešu maņtu. / tas tāt palaīdnis, iēt gaī uōtra kabatām, visu kau kuō grib. / kāt tēs, tāt dēls, kāda māte, tāda mēita. ja tēs i bijis sliķ cīlvēks, ta dēls tāt pat palaīdnieks. / vaīrāk jāu tādās [apkārtstaigātājas] i, zinat, tāds palaīdines, vēcs mēits tāds, kas jāu vēcs i.*

pa-laīkam adv. **Dažreiz, reizēm.** *laīderis bi aī akmeņiēm nuōbruģēc. tuō palaīkaī saslauīcija. / uz-reīzi jaū tā nevaī aptvērt. palaīkaī ta viņus [tas ir, nosaukumus] tā ūzmiņ. / vējā te kuōki vis-apkār palaīkaī iēkrakšķējās.*

palaīst v. 1. **Atļaut (kādam) doties, arī virzīties (kur, kādā virzienā u. tml.).** *kas pa pūli tuō bēnu, ka palaīž nuō skuōlas laūkā! / ziēmas laīkā, kad tīk, tad [vecmāmiņa] palaīž bēnus [laukā]. / vedējus palaīde, panāksniēki palika. panāksniēki dabuja pa jaūnu aka duōt braīdavu uī baltumaīzi, laī laīž viņus pāri. / dzirdēja stāstām brīnuma lietas: ienaīdnieki nākšoši mūsu zemē, palaīdīšoši visus noziedzniekus brīvus, un tad ļaudis palikšoši bez valdības. (Janševskis 53) // **Atbrīvot; neaizturēt, neaizkavēt.** tad [tas ir, senāk] isveda puīšeli piē grāvja, tuō dupsī apmazģāja. ta palaīda, laī viš iēt, laī ižžūst viņaī pašāī mugurā. / tuī-pat strauīmes grāvis gāja garām, pajeī zāles kušķi, nuōtīri [bēnu] uī palaīd, la viš skrei, laī ižžūst aka. ✧ **palaīst nagus (arī ruōkas)** – izdarīt (parasti sīku) zādzību; bez atļaujas aiztikt (ko). *tas puīšis tā mīlēja palaīst nagus. viņu jaū bija tā jāuspasē. ruōkas palaīda. / tas tāc našķīks, viš savus nagus, jāteic, palaīdis. viš tik iēt našķētiēs gaī visiēm traūkiēm. ✧ **palaīst ((pa(r) daūdz) liēlu) muti** – a) izteikties nepieklājīgi, rupji. *mūsu pusē teic – tas palaīž pa daūdz liēlu muti. / viš palaīdis muti, runā tāds rupjības. b) izplāpāt (ko). iscepsīn gaļu. bet tu tik nepalaīd muti, kad pārbraūc māte. / nevaīg visu isplāpāt, kas mājā nuōtiēk. nevaīg palaīst muti. / Aīdriķis jaū palaīž muti, isplāpā. / tu nepalaīd liēlu muti! nepļāpā! ✧ **palaīst ruōkas** – sist (kādam), kauties. *palaīž ruōkas – tas tā us kauīšanuōs. cic jaū dikti grib palaīst ruōkas. // **Panākt, arī pieļaut, ka (dzīvnieks) dodas, arī virzās (kur, kādā virzienā u. tml.); panākt, arī pieļaut, ka (dzīvnieks) dodas, arī virzās (noteiktā veidā).** [zirģus] sapina vakaruōs uī palaīda ganīklē, laī ēd. / tu tuōs ziģrus palaīd paganīt tepat sētiēnā! / atraīsi tuō guōvi nuō striķa uī palaīd, laī iēt barā! / cūks neganija. cūks palaīda, laī iēt uz ganīkli. / ka pār dzina bišķi ātrāk mājā puzdiēnā va kā, ta jaū vaīdzēj vēl iēt palaīst cūkas pabaŗuōt, pa zālāju paganīt. / ka bi aīta nuōcīŗpta, acsēja kājas uī palaīda barā. / ka [upē] ismazģā [aitu], ta palaīž, laī pate skrej malā. / [zirģu] palaīda tecīņus nuō kaīna, laī ātrāk tiēk mājās. / rikīēm bēŗiti es palaīdu pa zaļām atmatām. / palaīdis aūleķīēm, ta varēs tiēm citiēm aīzbrāst garām. / ta jaū gaī jūrmali mēs čuīčīnājām. rikīsus aī kādreīz palaīda ziģru.****

2. **Panākt, arī pieļaut, ka (priekšmets) virzās, arī sāk virzīties (kur, kādā virzienā u. tml.).** *arējs visu izdara – ja grib, paceļ stāvāk, ja grib, palaīž lejāk [arklu]. / pluōstniēki upē palaīda nuō kraīta baļķu pluōstus. / raīmmu tā ūzvilka, ta palaīda. uī ta viš krita uī dzina tuō pāli iēkšā. / [stellēm] tāc klipīšītis bi. tuō klipī pacēla uz aūkšu. a kraīpi aka nuōstiprināja. palaīd tuō klipī! / puīkas bi pataīšīsi nuō kuōka sudmalīņas. ka palaīda vējā, griēzās, ka spaŗ nus nevarēja saskaītīt. □ **palaīst valīceri** – padejot valsi. *senāk [zaļumballēs] gribēja kriētnu valīceri palaīst. // **Panākt, ka (kas) plūst, izplatās, arī sāk plūst, izplatīties (kur, kādā virzienā u. tml.).** ūskuī pīpu, taūtu dēls, palaīd dūmus iskūpēt! ja griēzās grēdzenuōs, ta būs mīļa dzīvuōšana. / mucāī piē apakšas bi caūruīns izūrpc, tuī krānc. tuō palaīda, ta laīda tuō dzēriēnu. □ **palaīst pelīci (arī slūžas)** hum. – sākt urinēt. *ta kauī ku piē stūrja nuōgā, palaīda pelīci, uī caūri. / upe, upe, ezeriīš piē meītinu kājīnām. meītas alu piēdzēŗušas, savas slūžas palaīdušas. // **Izdalīt smakojošas vēdera gāzes.** viš [tas ir, sesks] apakšā zemī laktām palaīž smaku. uī vistas nuōreīpst uī nuōkrīt. / viņaī [tas ir, seskam] tāc smaks apakš astes. uī, ka viš tuō palaīž, ta suīns aī viņu neķeŗ. / bēŗni palaīduī liēlu čuī – bezdalu.***

3. parasti savienojumā ar vaļā. **Atbrīvot (sasaistītu, arī sagūstītu dzīvnieku).** *kuīš tuō ziģru palaīda vaļā? kas tuō aka nuōķere? / Aīšis Jāniī palaīda nuō kruōģa ziģru vaļā. / viš [tas ir, kumeļš] skrēja istubā, ka viņu palaīda vaļā. / suīns piēsīec smīlķst. grib, laī palaīž vaļā. / palaīd tuō suni nuō saītes, laī issaskrejas! / ka tuō aītu ismazģāja, ta viņu palaīde vaļā. // **Atbrīvot.** [zīdaiņi] spuŗģuļuōjas laūkā, juō ta jaū lidz pat gadaī tina bēŗnus lupatuōs tā ciēti. nu kād-reīz nuō astuōņi mēneīsi ruōkas palaīda. // **Padarīt (ko) valīģaku, garāku vai platāku.** ka gāj a buŗu laīvām, palaīda tuō viri vaļģi. / ka kāda vaīna i, ta skatās, vaī vaīg palaīst [apģērbu] platāku vaī garāku. / tādas strābaīntes bi nuō tādas biēzas drēbes. uī ta bi tādas sprādzes. uī, ja vajdzēj, ta palaīda garāku. / nuō tā beģgu gala tā pāteģa sāk diēt. ta palaīž aka garāku. // **Pamazīnāt (cenu).** viģš [tas ir, pīrcējs] jaū dikti mācēja diģģēt. dabuju palaīst lētāk.*

4. parasti savienojumā ar garām. **Atstāt neizmantotu, neiegūtu.** *iŗ gaī tas Pēŗeris gatavs tāms – palaīst garā tādu reīzi uī nebraūkt us pīlsātu. / leīmpis i, kas nevaī īstā laīkā saķēŗt savu laīmi,*

palaiž garām. ✧ **palaišt gar aūsīm** – nesadzirdēt sacīto; neievērot sacīto. *ak, maņ jau teica tuō, bet es palaīdu gar aūsīm.*

5. **Pielaut, ka panīkst, nerūpēties; nolaist.** *tā jau i griētiņa. tā jau aūg pa tādiēm laūkiēm, pa tādiēm palaīstiēm laūkiēm. / ku tādi nekuōpti kapi, jau palaīsti. ta viņš [tas ir, smilgas] tā saviēšās, uņ viņām tāda gara tā sakne zemē. // Pielaut (lutinot, nepareizi audzinot), ka kļūst slinks, nevīzīgs, arī kaprīzs, nekaunīgs; izlutināt.* *nevaīg tā palaīst bērņus, jāliēk piē dārba.*

6. **Runājot, rakstot izplatīt, panākt, ka izplatās (kāda, piemēram, nepatiesa, informācija).** *tuō ziņu ātri izņēsāja, palaīda tuō ziņu. / tādu neslavu palaīduse, ka vāis pa ceļu nevar iēt.*

¹**palaīsties**, *novēc.* ¹**pasalaīsties** v. 1. **Laīzoties pavirzīties (kur, kādā virzienā u. tml.).** *ziēmā bērņi te palaīdās a ragaviņām nuō kalņa. // Ātri (pēc inerces) pavirzīties (par slidošanu).* *es ar tā mātēju sklīdinātiēs – saskrej uņ pasalaīžas, uņ nuōsklīdinas liēlu gabalu.*

2. **Atlaisties, atgulties.** *va ta gulus negribi us tuō zōpā palaīstiēs?*

¹**palaīsties**, *novēc.* ¹**pasalaīsties** v. 1. **Kļūt slinkam, nevīzīgam; morāli pagrīmt.** *nu varēja tuō laīņu savākt, bet pasalaīdās – gaņ jau! bet redz, kā nu līst! kuō nu sliņkuīms atnesa! / šī skuķe ir dikti pasalaīdusēs. (Janševskis 53) □ palaīsties dzeīšanā – sākt bieži lietot alkoholiskos dzērienus; kļūt par dzērāju. ja viņš i palaīdiēs dzeīšanā, ta jau nuōgājis nuō ceļa. □ palaīsties sliņkumā – kļūt slinkam, laiskam. vaļuōtiēs – tas tā sliņkumā palaīstiēs. / meītas palaīdās sliņkumā. / vēcī cilvēki teica – pasalaīdās sliņkumā. ✧ palaīsties mutē – runājot atļauties vaļības; runāt rupjības. viš tāt dikti mutē palaīdiēs. iēmāca tiēm mazākiēm bērņiēm ar.*

2. **Paļauties (uz ko, kādu).** *tāds siēvs aka cits i, kas uz vīru viē palaīžās, uņ vīrs pēļna maīzi.* ✧ **palaīžās kā buks uz saviēm rāgiēm** – saka par pašpārliecinātu, iedomīgu cilvēku. *palaīžās kā buks us saviēm rāgiēm – tēc us tādu, kas sevi vērtē aūkstu.*

3. **Samazināties (piemēram, par salu).** *nu jau palaīdās tas saīs.*

palaīstīt v. **Neilgu laiku, mazliet laistīt.** *palaīsti tās puķītes, meītiņ!*

palaīšana: ✧ **mutes palaīšana** – kā slēpjama izpaušana. *taī Aīndriķiī paī tuō mutes palaīšanu būtu duōdamīs pa galvu.*

palaīzīt v. **Neilgu laiku, mazliet laizīt.** *ka viš [tas ir, kaķis] nuōsēžas, ta viš palaīza tuō priēkšas kāju uņ ta mazgā tuō dēgunu. / zīrks tik a zuōbiēm plūc zāli, a mēli nē. a mēli viš palaīza. / sāli tik deva [zirgam] palaīzīt. tas nāca vēlāk. ✧ palaīzīt stērbeles – pielabināties, pielīšķēties (kādam). kas jau gribēja taī vagāriīn palaīzīt tās stērbeles, taī jau tā pļavas strēmele isnāca labāka.*

palama, arī **palaīnga** subst. **Vārds, vārdu savienojums, kurā sauc cilvēku (izceļot vai arī piedēvējot kādu, parasti negatīvu, īpašību, pazīmi); iesauka.** *palaīnga i iēsauka, kādu citi iēsaukuši. / klaīņķis – tā tāda palama. □ palamas pacēšana – iesaukas došana. palaīms pacēšana [saka, ja dod iesauku]. // Vārds, vārdu savienojums, kurā sauc (ko, piemēram, augu, ciemu, izceļot kādu raksturīgu īpašību, pazīmi).* *sarķaīngālvīs [jeb] puīķīns – tā tāda palama viņiēm [tas ir, sēnēm]. dabū puīķīnus. / te tāt Utu ciēms bi – tā viš i Klaīņpju ciēms. tā tāda palama te bi. tik daūdiz nameļu! / tā tikaī tāda palama – Utu ciēms.*

Palaīnga subst. **Vietvārds – nosaukums pilsētai Lietuvā, Klaipēdas apriņķī, Baltijas jūras piekrastē.** □ **Palaīngas grāfene** – vīteņaugis – puķe ar ziliem ziediem. *Palaīngas grāfene tāda zila [puķe], ziliēm ziēdiēm, aūkstu tinās. maī kaīmiņuōs tāda i. tā tinās kā tāda kleīta.*

palaīngāt v. **Dot iesauku.** *palaīngāt i nuōsaukāt. / kā tuō suni palaīngājuši! pa Lutaūsi! / bērņi palaīngājuši skuōluōtāju pa učeni. mūsīlaīkuōs gaī tā nebi. ta bi a juōstu. / tuō [zēnu] tā palaīngājuši – iēdēvuši citu vārdu.*

palāpīt v. **Neilgu laiku, mazliet lāpīt.** *tas puīka liēls plēsēs – akaī vāīdzēs bīkseles palāpīt.*

¹**palasīt** v. **Neilgu laiku, mazliet lasīt (tekstu); neilgu laiku, mazliet lasīt (tekstu) un vienlaikus runāt (to) klausītājiem.** *es labāk palasu kādu grāmatu vaī kaū kuō taīmlīdzīgu. / nu uņ iēmācījuōs jau labi uņ palīdzēju ar skuōluōtājuī pīrmuō klasi pamācīt vēl – ābīci palasīt. / pīrmiēmniēkiēm pajēmu [ābeci] priēkšā palasīt. / diktātu aka palasīju priēkšā uōtrziēmniēkiēm, juō tas viss maī tā labi vēcās.*

¹**palasīt** v. **Neilgu laiku, mazliet lasīt (piemēram, ogas, sēnes, augļus).** *tēvs aizgāja bites lēnkst, mātē uogu palasīt. (LFK 9, 10) / pateīkuši puīkaīn, laī ejuōt darželī kādu ābuōlu palasīt. uņ viņš piēstūķējis visas kabatas pīllas.*

- palaūnadze**, arī **palaūnadzis**, **palaūnags** subst. 1. **Ēdienreize starp pusdienām un vakariņām; ēdiens ēdienreizei starp pusdienām un vakariņām; launags.** četras reizes ēda – bruōkasti, puzdiēnu, palaūnadzi un vakariņas. / četras reizes [vasarā] ēda, ziēmā trīs. senāk deva palaūnadzi. / palaūnadzi ēda, ka pārskrēja svētēlis, un beīdza zepteībera beīgās. / piēcuōs palaūnadze. ziēmu palaūnadzi nēēd. palaūnadzi ēd nuō Juŗģiēm līdz Miķēļiēm. / palaūnadzi nēs pulkstīn piēcuōs uz laūku. nesa maīzi un vėl kuō. ja strādāja tātāku nuō mājām, tad nēma paši līdz. / palaūnadzes strādniekiēm nesa uz laūku – parasti apsmērētu maīzes gabalu, a dzēltānuō sviestu. / [baltuo sviestu] palaūnadzēm uz maīzīti smērēja. / vasaru ta jau ēda palaūnadzī sviestu a maīzi. / nāc ūskuōd palaūnagu!
2. **Ēdiens, ko ēd starp tradicionālajām ēdienreizēm, kad strādā arī naktī.** saīmniēce aka taīsija [veļas mazgātājām] palaūnagu pa nakti ūzēst – va kādus raūšus iscepa va kau kuō, va zapti piēdeva klāt.
- palaūpīt** v. **Pamizot; palobīt.** jāiēt bišķi palaūpīt rāceņi vakariņu tiēsaī. / palīdzi palaūpīt tuōs zīrņus, lai vakarā var isvārīt.
- palaūzīt** v. **Neilgu laiku, mazliet lauzīt.** palaūzija [strutenes] un ta paņēma adatu, iēdūra tai kārpā.
- palāve** subst. **Vieta, telpa zem (pirts) lāvas.** pīrtī samētuši tādu tvērsmi, ka jāmūk palāvē. / nu paliēn tai palāvē un pakaci tuō sluōtu! / dēļu māte, dūmu taure, sēd pirtē palāvē. (LFK 1961, 10130)
- palavīt** v. **Paslepus paņemt (ko tādu, kam ir neliela vērtība).** palavīt [ir] pajēmīt, ka nērēdz. / tas siērs nuō klētes pažuōbeles pazuda, kā ūdenī iēkrita. puīši bi palavīši un apēduši.
- palavīties** v. **Paslepus pavirzīties.** nuō balles nākuōt, visi gāja klusu gar mātes luōgu. gribēja palavītiēs garām, ka nedziŗd.
- palcēt.** Sk. *pa l s ē t.*
- palđains.** Sk. *pa l đ ē t s.*
- palde** subst. **Ieloce.** tiē saīkaniē liņdruki i kŗuōkaīni. tag teīc paldes. / septīņu gabalu svārku šuva. ta jau uz divu gabalu nešuva. aka vis-apkār tās paldes lika, pletēj. / vaīzēi piē muguŗpuses katrā pusē tuŗ bi tādas sakŗuōkātas palđītes, kŗuōciņas.
- palđēts**, **-a** divd.; adj. noz., arī **palđains**, **-a** adj. **Tāds, kam ir ieloces (par apģērba gabalu); plisēts.** flisēti [svārki] – senāk falđaiņi, palđēti saūcām. / senāk palđains, tag jau flisēc [saka]. falđaiņus [svārkus] nuō vadmalas, pusvadmalas šuva. / tādus plānus pusvadmalas svārkus tādus palđaiņus šuva. / palđēti svārki bij juō vėlāk.
- palđies**, retāk **palđies** interj. 1. **Lieto, lai izteiktu pateicību.** ka pāēd, teīc – palđiēs! – veşēli ēduši! – tā adbiļd. / paldies, paldies, saīmeniece, par tiem gardiem pīrāgiem! (LFK 1818, 48) / palđiēs, ka jūs maī devāt, vėlreiz. / palđiēs, veđēkla, par dāvanām! / paldies saku māīnai par garuōji dēguntīnu. (LFK 1961, 10810) □ **palđies pa(r) tuo pašu!** – saka, ja saņem mazāk, nekā gaidīts, plānots, solīts. *duōmāju, ka vairāk iēduōs, bet neiēdeva. nu kuō lai dara! palđiēs pa tuō pašu, kuō iēdeva.* □ **teīkt** (arī **sacīt**) **palđies uz palđies** – vairākkārt pateikties. *pajēm kādu liētu un teīc palđiēs us palđiēs, un palaīkaīm teīc aka palđiēs. / iēdeva puīšiīm jaūnus ciņdus. nu neziīn, kā deņkuōtiēs, teīc palđiēs uz palđiēs. / [sievietes] dikti laīmīgas bi, tā teīca palđiēs us palđiēs [par kādu palđzību]. / tēvs dēlam zirgu pīrka, ne paldies nesacīja; kad pārveda līgavīnu, tad paldies uz paldies!* (LFK 1961, 11004) ✧ **palđies Diēvam** (arī **Diēviņam**) – saka, izsauca atviegljumā, apmierinājumā. *beīdzuōt darbu, teīca – palđiēs Diēvam! / palđiēs Diēvam, tiē rāceņi nuōraūti! / palđiēs Diēvam! nu visi mājās, prāc miērīks. / palđiēs teīcu Diēviņam – viēns kreklinis mugurā. / palđiēs Diēvam, muīs te neviēns vanaks nau apcēlis vīstiņš. / [kara laikā] te meta granatas, šaūdiņas. bet muīs, palđiēs Diēviņam, nekas nekaītēja. / viņi te [muzejam] vāķa vēcus ratu rīteņus un kuō tik. es tik teīcu – palđiēs Diēvam, ka nuōvāk tādus vēcus krāmus.*
2. subst. noz. **Pateicība.** *paldies tautu dēlinam – tas nuojēme manas kules, manas darba nedēļinas.* ✧ **pa(r) pliku palđies** – bez atlīdzības. *taga nekādas deņkastes nevar duōt. pa pliku palđiēs aka citādi [attiecas pret tevi]. / es tuō ratīnu addevu pa pliku palđiēs.*
- palecināt** v. **Paucināt.** *nāc, es tevi pa-ucināšu!* – *palecina [uz ceļiem bērnu]. / es palecinu puīseli. tad jau nebrēc.*

paleja subst. **Pazemināta vieta zemes virsā; vieta zemes virsas pacēluma, paugura piekājē, arī ielejas, gravas lejasdaļā.** *egles ta kā palejā tādā vaīrāk, tādā kūdrā tā aūg. / Bērzijs bi tāda palejas pļava, ku vaīrāk ūdeņc i stāvējs.*

palēkt, arī **palekt** v. **Lecot pavirzīties (kur, kādā virzienā u. tml.); lēkt nelielu attālumu, neilgu laiku.** *tiē i depi. viš neļec, viš rāpā. viš tā lēni rāpā. uñ ta, kad viš vaīrs nevař, ta viš bišķi palēc ař. / vaīg bišķi palēkt uz aūkšu. ta tu dabūsi tuō ķuōci. / puīka aīs priēka palēca gaīsā uñ pruōm bī.*

palēkties v. **Ar lēcieni pavirzīties nedaudz uz augšu.** *jēri nuōskrēja pa gatuvai palēgdami. / tēkuļi ganuōs tā saduñpuōjšiēs, ka badās palēgdami. / nebēdā, taūtu dēls, ka es maza aūgumā. gañ es tavus kuplus matus palēgdama plucināšu. / kad tā blusa palēcās, visi piēci [panāksnieki] iēkliēdzās.*

palēnām adv. **Samērā lēni.** *uōgles pagaīlina, lai tās palēnām izdziēst.*

palēnināt v. **Padarīt mazāku (par liesmu, uguni).** *ka gaļa bi jaū iēsālīsēs, varēja žaūt paruōvē žāvēt. tag i ustaīsitas žāvētavas laūkā. nuōkuriñ, nuōkūpiñ brūnu. ta palēniñ tuō uguni.*

palēns, **-a** adj. **Samērā lēns.** *būs liētus. tāt palēns vēš, sāk apmāktiēs, apmigluōtiēs. □ palēna uguns* – uguns ar samērā mazu liesmu. *[desas] bi jāvāra us palēnu uguni, lai nesprākst. / [galertu] vāra apmērañ pāri trīs stuñdas, ka uzvērđ, [tad] us palēnākas uguñc.*

palēpuoties v. **Neilgu laiku, mazliet lepoties.** *ja gribēja palēpuōtiēs, ta ussēja ziřgiēm astes. tuř jaū laīkañ vaīdzēja mātēt.*

palēts, **-a** adj.; **palēti** adv. **Samērā lēts; pretstats: padārgs.** *taga rāceņi i palēti. šuōgad i laba raža. / isfiñgliērē mañ ař tā palētāt siēnu!*

palēgs. Sk. *palēgs.*

pali subst.; dsk. **Ūdens līmeņa paaugstināšanās ūdenstilpē un tās pārplūdums (piemēram, kūstot sniegam).** *tas i palu laīkā, ka ūdeņi gāžas pāri. / palu laīkā, ka lēdus iēt, ta upe līdz pat krañtiēm pīlla.*

palicējs m., **palicēja** f.; subst. **Tas, kas paliek.** *aīzgāja daži [nīceniēki] us Sibēriju sev zemi uñ darbu dabuīt. palicēji nuōrunāja, ka tiēm grūti tuř iēsākt dziēvāt. / nuōmira saīmnieks četřdesmit piēcus gadus vēc, atlika visa dzīve. palicēji nuōbēdājās – pašuōs spēka gaduōs! / kad jaūns cilvēks bī nuōmiris, ta usskatīja, ka taī vāku vakarā viñš vēl tuř i – līdz [...] a visiēm palicējiēm tuř lustējās.*

palīdzēt v. **1. Rīkoties, darboties, lai novērstu vai mazinātu (kādam) ko nevēlamu.** *mēs redziñ, ka viš nevař cēlt, bet palīdzēt negribiñ. tā senāk teice. / tas mūsu kaķis mūsējañ [sunim] palīdz, ja kāt sveš viņañ uzbrūk. // Ar savu rīcību sniegt atbalstu (kādam); veikt kādu darba daļu.* *palīdzēju [saimnieci] isslaūkt guōves, sakuōpt luōpus. / [rokasmeita] tāpat aka visu palīdz – guōves līdz slaūkt uñ istubas isslaūka. / mañ tas kaīmiñš i dikti lādziķs, visuř palīdz, dikti ispalīdzīks. / ka teici, ka palīdzēsi ař naūdu, ta duōd. / iēsirñ nu visi palīdzēt krustmāti nuōraūt rāceņus! / aītām dziñst ari divi uñ trīs jēri. ta nu jēri jāpalīdz aūdžēt. □ Diēvi(n), palīdz!* – saka, uzsākot jaunu darbu. *jaūnu dārpu iēsākuōt, teica – Diēvi, palīdz! ✧ Diēvs palīdz!* – saka, novēlot veiksmi darbā, arī sveicinot (kādu, kas pašreiz ko dara). *Diēs palīdz! – teic, ka rēdz, ka strādā. / strādājuōt ař teica – Diēs palīdz! garāmgājējs teica tā. / Diēs palīdz! – tā teica senāk tik. uñ adbiļde i – palēdiēs!*

2. Būt par cēloni tam, ka (kas) norisinās labvēlīgi, mainās uz vēlamo pusi. *ka bi uzdīgušas biētītes, ta [slāpekli] ūskaīsa blakus. tas palīdz aūkt. / vīveles i [zirgam] vēdērā tādi krañpi. uñ ta viņi krīt gař zemi, vārtās. uñ palīdz, ka skridina, jādelē. / mana maīmīte skaliņu trīskañtīgi salīēk – tuř [nokautā mājdzīvnieka zarnu] usjēñ, aplīec, lēi ūdeni. tas ūdeñc palīdz apvērst [zarnu]. / kalpelis bi. tas palīdz nuōvilkt zābakus. / šūpulītis palīdzēja manai mīlai māmuliņai: kur iedama, tēcēdama, iemēt mani šūpulī. (LFK 9, 98)*

palīdzība subst. **1. Rīcība, darbība, kas veicina, sekmē, atvieglo (ko); atbalsts, pabalsts.** *nabaks lūdz nuō uōtra palīdzību. / tas nu gañ dzīvuō kā putnis zara galā – ne viņañ vaīg ař kādu runāt, ne ari viñš meklē piē kāda palīdzību. / neviēns nesteīdzās palīgā, kad vaīdzīga kāda palīdzība. / iř guōves, kas atņēsās bes palīdzības ař. □ ātrā palīdzība* – neatliekamā medicīniskā palīdzība; šīs palīdzības sniedzēji. *ta issaūca ātruō palīdzību. uñ [vīru] aīzveda us slimnicu. / issstellēju ātruō palīdzību. / ceļa galā jaū iēmiřguōjās ugunes. būs adbraūkusi ātrās palīdzības mašina.*

- 2. Labvēlīga ietekme (uz darbību), kuru rada tas (piemēram, ierīce, viela), ko cilvēks izmanto (kādas darbības veikšanai).** *līmeņrādis mērī ar ūdeņš [?] palīdzību.*
- palīdzīgs, -a** adj. **Tāds, kas (parasti labprāt) palīdz.** *liēlaīš dēls maņ i dikti palīdzīks, viēnmēj palīdz visu.* □ **palīdzīga ruōka** – palīdzība. *kad nuōdēga kādam ēka, ta ciēma vīri gāja palīdzēt pataīsīt jaūnu. sniēdza palīdzīgu ruōku.*
- paliēkas** subst.; dsk. **Tas, kas ir palicis pāri pēc (kā) lietošanas, pārstrādāšanas un (parasti) vairs nav izmantojams.** *paņparas i kādas nederīgas vīllas paliēkas kāršuōt.*
- paliēkt** v. 1. **Liecot mazliet pavērst (ko kādā virzienā); mazliet saliekt.** [karašas] *maliņas paliēc uz aūkšu.*
2. **Liecot pavirzīt (kam apakšā).** *ta bi spīlōena paladziņš, tāt rakstīc. uņ ta tā – viēnu nedēļu viēnu pusi nešāj, uōtru nedēļu paliēca apakšā.*
- paliēkties**, novec. **pasaliēkties** v. **Refl. → paliēkt; tikt paliēktam.** *mugurā iēmētusēs tāda krika, grūti paliēktiēs. / [bikšu vietā] šķēltenes bi – viēnu [un] uōtru pusi saklāj kuōpām. ka paliēcās, ta bi plīks [dibens]. / ka tu pasaliēcīēs, varēj rēdzēt [apakšbikses]. / vērzeles [zirgam] ūzliēk uz muguru, kas tiēm rīkiēm neļāū krist nuō tā kakla zemē. tā tāda siksna gařām iēt gař tiēm jūgiēm. citādi, ka viš pasaliēcās, ta krīt zemē.*
- paliēlināt** v. **Panākt, būt par cēloni, ka (kā, piemēram, priekšmeta, teritorijas) izmēri kļūst lielāki.** *es tig lasīt nevaru bez brīlles. tā brīlle paliēlina.*
- paliēlināties** v. **Refl. → paliēlināt; tikt paliēlinātam.** [ārsts] *maņ skatīja caūri, isskatīja, pateīca, ka sīrde irād dikti paliēlinājsēs, ka nev tiļpuma.*
- paliēlīt** v. **Neilgu laiku, mazliet lielīt.** *nu jaū māte aka grib savu meītu paslavēt, paliēlīt. / nu tevi vajag paliēlīt – smuki esi uzrakstījis!*
- paliēls, -a** adj. **Tāds, kas mazliet pārsniedz pēc izmēriem ko citu, līdzīgu (piemēram, par priekšmetiem, dzīvām būtnēm, teritoriju).** *mešsārgam bi paliēls suņš, kas bi sadraūdžējiēs a ziřgu. / viņas [tas ir, villaines] jaū i paliēlas tādas, gař apakšu bārksītes. / taī cēpureī paliēls cēkuļs piēlikc. / ziřgam tāt-pat bi tādi šēķi. citiēm bi mazāki tiē buņbulīši, tiē šēķi. citiēm aka bi tādi labi paliēli. / ķiļķēns i paliēls uņ acsevišķi. ka laiž [mīklu] a karuōti, ta viš saiēt.*
- paliēnēt** v. **Aizņemties; aizdot.** *patapināt i paliēnēt nuō uōtra. / puīši ciēmīnuōs paliēnēja ārklū. / kādreīz jaū vaīg kau kuō paliēnēt nuō uōtra. / es viņam paliēnēju savu dakšu. viņa dakšāi kāt bija nuōlūzis.*
- paliēt** v. **Lejot panākt, ka (kas) nokļūst (kam) apakšā.** *sasēja buōmeļa diēgus vaiđzīgā sveču garumā us pagarāku puļķi uņ iēmērca kārstuōs taūkuōs, iskaūsētuōs. ta apakšā palēja ūdeni, ta kāt taūki pēld pa viřsu. // Pieliet. bišķi paleī ūdeni uņ sāli [pieliek], lai tiē gruņdži būtu sāliji. // Izliet. palējuši liēlu pļuni, ūdeni smēldami, piē akas.*
- paliēties** v. **Izlieties, izlaistīties.** *ķēķis bi bes grīdas, tāt-pat nuōmīc plāns. ja palējās ūdeņš, dubļu netrūka, lai jaū slaūcija.*
- paliētuot**, reti **paliētuot** v. **Izlietot.** *ta jaū es nepaliētuōju visu cukuru. / ķēmeļu jaū ļuōti pulķu paliētuōja. / muīms jaū naū guōvītes, bet ciēmīni atņēs [jaunpiena rausi], ka iř, ka nav paliētuōjši paši. / [baļļā sālot] uz beīgām liēk galvas puses, ribas uņ visus sīkmaņus, kājiņš ar, ja nevāra galeri, – uz viřsu tādēļ, ka tuōs jaū ātrāk paliētuō. / galvas puses, ribas uņ visus sīkmaņus jaū ātrāk paliētuō.*
- palīgā** adv.; parasti savienojumā ar v. *iēt, nākt, saūkt, lūgt* u. tml. **Nolūkā palīdzēt, lai palīdzētu.** *labi, ka īstajā brīdī atnāca saīmniēce palīgā. / paga, es eju palīgā! / ka bērni paši nevarēja [izvilkt iestīgušo govi], ta dabuja saūkt palīgā nuō māju. / šuōrīt ciēmīns piēcēla agri, lai ejuōt viņam palīgā stallī. / es vēl skrēju saūkt tās siēvas – tādas vēcākas, lai nāk palīgā. / es nevaru aīskacēt aūkšējuō plaūktu. tuř maņ kāt jālūdz palīgā. / viņš jaū iēlūza tai lēdū. palīgā nav neviēna. □ jemt (arī ņemt) palīgā – aicināt palīgā (kādu). vaiđzēja vēl viēns airēs jemt palīgā, ka bi liēls siēna vēzuīms uskraūc. viēns nevarēja pastuīmt. / meītas gāja [ravēt linus] uņ ņēma ar aīgādzi palīgā pa naūdu.*
- palīgmūrnieks** subst. **Mūrnieka palīgs.** *palīgmūrnieks teīca – ka es kapā dusēšu, ta tu vēl atminēsīēs mani.*
- palīgs** m., **palīdzē** f.; subst. 1. **Cilvēks, kas palīdz (kādam) ko veikt; cilvēks, kas piedalās (kopīgā darbā), veicot daļu (no tā).** *maņ tik vaiđzēja palīga. / saīmniēce [kāzu mielasta gatavošanai] vākuse divas pavārīnes. ta saīmniēce viēnu nuōsaūkuse pa īstuo pavārīni, bet tuō*

uōtruō pa palīdzi. / nu šuōvasař varēs atklapastētiēs nuō tuō liēluō dārbu – būs palīgi. / ta jaū [godībās] ař kādas palīdzes bi, kādas alus mēitas bi, alus puīši. // **Mājdzīvnieks, kas palīdz (cilvēkam) ko veikt.** tas [zirgs] bī laps palīks, ka mašīnas, nekā nebija.

2. Cilvēks, kas strādā kādas citas personas (parasti amatpersonas, arī kvalificēta kādas nozares speciālista) tiešā pakļautībā un veic noteiktus pienākumus tās uzdevumā.

skrīveris bi. uñ ta bi skrīvera palīks līdz, kas raksta. ta bi tādi palīgi – večākaīs palīks, jaūnākaīs palīks. / [ūtrupē] bi skrīvera palīks līdz, kas raksta. tiē bi visi tādi palīgi – večākaīs palīks, jaūnākaīs palīks, jā. / Jānītiñ bi gaīša gaīva, gāja piē skrīvera pař palīgu.

3. Tas (priekšmets), kas palīdz (kā) veikšanai, veicina (kā) norisi. šis ir [arkla] kuñpis, kas adgriēž veļēnu. tas skaitās lemeša palīks. lemesis jeřñ nuō apakšas, kuñpis nuō viřspuses adgriēž zemi.

4. Palīdzība. ✧ **ar Diēva palīgu** – saka, dodoties ceļā, uzsākot kādu darbu. a Diēva palīgu sāksim nu piřmuō rudzu spaīli!

palīgskuōluotājs m., **palīgskuōluotāja** f.; subst. **Zemāka ranga skolotājs.** viš [tas ir, Krūmkalns] bi večākaīs skuōluōtaīs. palīgi bi dažādi. Añdrejs Petrēvic bi palīgskuōluōtaīs. / Añdrejs Petris bija Rudes skuōlā pa palīgskuōluōtāju Krūmkalñamñ.

palīks, -a adj. **Samērā, arī mazliet liks.** gana bija brūtes māte savus dēlus audzējusi – paspruogaini matu gali, palīkiem dēguniem. (LFK 1818, 1553)

¹palikt v. **Liekot novietot zem (kā), arī (kam) apakšā.** ka liētus līst, paliēk pažuōbelē traūku, lai sapīl liētus ūdeñs. / [bērzā] ař svārpstu iēgriēž caūrumu uñ iēliēk tādu renīti iēkšā. paliēk spañni apakšā, lai tēk tā sula. / apakšā palika ķipīti, ku [piena] sulām satēçēt. / salasija ciēkuōžus uñ gružus uñ palika ķiēñšus, ka tiē gruži gružd uñ deg. uñ ta tuōs meñcīšus tuř kūpināja. / [veļu] satiñ uz mañgali uñ paliēk apakšā uz galdu. tam viřsū i kaste ař akmeñiem. // **Liekot novietot (kur, kam priekšā u. tml.).** senāk bija tādi ķipji. kad braūca ař ziřgiēm, ņēma siēnu līdz ķipī, kuō palikt ziřgiēm priēkšā, kad stāv. / tuō [zirga] gaļu apraka [vai] isveda mežā, palika us kādu kalñinu. putni gāja ēst, lapses. / taī akas dibēnā dēles palika, lai smīlķtes nenāk aūkšā. / kuō tiē puīši duōmā aizriēpt, ka nepaliēk laiņas piē akas? / tās bi ratu redeles. tuō pašu palika aka pa trepi, lai vař uskāpt. / cic aka tiēšām iēņēs tik diēokuōçiņu uñ paliēk pa istubu. ta blusas naū.

²palikt v. **1. Nedoties prom (no kurienes), uzkavēties (kur).** alutiņi, veçuo brāli, tu par mani večākaīs – es piedzimu, tu jau biji, kad nuomiru, tu paliki. (LFK 1961, 10678) / ak tu, zagli, zvirbulīti, [...] nevarēsi tālāk skriet, jāpaliek šai zemē. (LFK 1961, 11016) / es nevaru vairs še būt [...] paliek manis kumelīnis [...] paliek mana līgavīna iemīlēta, neprēçēta. (LFK 1961, 10574) // **Atrasties, uzturēties, uzkavēties (kur, kādā vietā, arī pie kā, kādā nolūkā).** dikti maz tuō bēřnu paliēk taī skuōlā, patiēšām maz paliēk. / ka jaū teū atvēl iēt, ta tu nepaliksi mājā – ne a saīti piēsiēt [nevar]. / māte palika nuō rīta mājās bruōkasti istaīsīt. / mēita tuř palikuse siļķes ķidāt. / viñš [tas ir, tēvs] palika us [ezera] krañtu – vālu ciřta, plāva trušus. / ruñcis pat paliēk uz rāceņu kapša jañvāri [palu laikā]. / veçāmāte nuōgāja piē savu bēřnu uñ nu nevař acsasēřstiēs viē. paliēk ilgi. / večākaīs dēls palika mājās, uñ pārējiē [bēřni] izgāja taūtās. / vai būs ieti, vai neieti, vai palikti pie māmiņas? (LFK 1961, 10064) **□ palikt aīruos** – airēt. divi [zvejnieki] paliēk tuōs aīruōs kā jaū parasti, uñ viēnc stāv ūzmanīgi a liēlu ķeseli. // **Būt atrodamam, arī aizkavēties (kādā vietā).** ku ta vīri palika? – vīri nuōgāj mežā šliņķēt. / es duomāju lielas duomas, kur palika panāksnieki. (LFK 1818, 686) / veçāmāte gāja bleñst, ku tiē bēřni palikuši. // **Apmesties, dzīvot (kur, pie kāda).** vai, miļu brālīti, nevaru [kumeļā] sēdēt, jaū nakti gulēju piē taūtu dēla. – tad, mana māsīna, paliēci taūtās, paliēci taūtās taūtiētiñ siēva. // **Būt novietotam (kādā vietā) – par priekšmetiem; pastāvēt, eksistēt (kur) – par parādībām.** nuō peļniēm sārnu pataīsija. lēja kārstu ūdeni viřsū. uñ ta tas sārms jaū viss tuř nuōgā, tiē peļni palika visi uz aūkšu. / skalu dūmi jaū palika istubā. tuōs islaīda pa duřvīm. // **Būt tuvinieku, draugu u. tml. lokā.** kādamñ i káč cilvēks mazāk palicis pasaūlē, atliēk tās paūnas. ta atpērk aka tās.

2. Nokļūt (kādā pozā, stāvoklī) un nemainīt (to). cik nu tuř pagasta namā varēja sasēst! tik piē viēna galda sasēda. citi palika stāvuoť. / suñs paliēk skatuōtiēs. / es tā gribēju, lai manā viētā paliēk tāc kārťiks kapteīnis. / tēs bi saīmniēks, dēls paliēk tā viētā. ✧ **mute paliēk vaļā** – saka, ja (kāds) ir ļoti pārsteigts, izbrīnījies (par ko). mute palika vaļā – tēic, ka dziřd kādu brīnumu nuōtikušu, ari, kad uōtris zina atteikt veļ kuō riņģāku pař teĩktuoť. ✧ **palikt uz guľtu** – saslimt

tā, ka nepieciešams atrasties guļus stāvoklī; saslimt. *viṇaṃ uskrita tāda nelaba slimība, palika uz guļtu. ilgi dabuja gulēt. / puīkaṃ veļ vaīdzēs palikt kādas diēnas uz guļtu. sāpuot veļ kakls. // Apstāties kādā darbībā, stāvoklī. ka pērkuōns nāca, ta visi palika miērā [tas ir, nestrādāja]. / kuō jūs tuŗ zvīgājat? paliēk klusu viēnreīz! // Būt spiestam iztikt bez (kā). ka tu gāji guōdā, ta nazis līdz. ja nē, ta tu paliki neēdis. / atnācu pa sebu, priēksniēks jaū bi aīstaīsijs magazīnas dures. tā nekā nedabuju sēklu, paliku bez nekā. □ **palikt bez ēļpas** – saka, ja trūkst gaisa, ir grūti elpot. tā dziēdājām visi cic citaṃ prefī, ka palika bez ēļpas. ✧ **palikt tukšā** (arī **bešā**) – nedabūt, neiegūt, arī zaudēt (ko). pārvedu labu stiñtu luōmu, kamēr pārējē palika tukšā. / tēs citiēm bērniēm iēdeva naūdu, mañtu precuōtiēs. pabērniēm nedeve nekā – tiē palika tukšā. / palikt bešā – nekuō nedabūt. Nīcā tā netēica. / es nu paliku bešā – viss bi ispiŗkc. / paliku bešā. piētrūka mīlti. // **Atrasties, arī nokļūt kādā situācijā, apstākļos; nonākt kādā stāvoklī.** garaīs kāsus bi bērniēm. cic palika nabaks uz visu mūžu. / guōve palika ālave. viņa vaīs nemeklējās. / mana māsa palika ar paŗlīzi uz guļtu. / mēs kad-reīz tādas liētas nemaz nepazinām kā taga jaūniē. nu tā i jārunā, lai tu pa muļķi nepaliēc. / tuŗ [kāršu spēlē] vaīdzēja smērēt meļļu ģīmi taṃ, kas pa tuō meļļuō Pēteri palika. □ **palikt jaņuos** – neiegūt vajadzīgo acu skaitu (kāršu spēlē). tu paliksi jaņuos – tā kāršu spēlē teīca. / uz zuōli paliēk jaņuos, ja nav trīzdesmit viēna ace. / ja pretiniēkiēm nav trīzdesmit viēns, ta tiē paliēk jaņuos, tiē i jaņuos. □ **palikt kaūnā** – nonākt tādā situācijā, kad jāizjūt kauns, neērtība. tā liēlībniēks palika kaūnā uñ meīta varēja savu dārbu padarīt smiēdamās. / ta jaū palika kaūnā, ka nebī, kuō maksāt. runāc jaū bija, ka pajeṃs visu diceli [ar mencām]. □ **palikt ļaūžu valuodās** – kļūt par pārrunu objektu; tikt aprunātam. tā Made palika ļaūžu valuodās. bija tāda dūšīga meīta. pa viņu runāja ilgi uñ dikti. □ **palikt meītās** – neapprecēties (par sievieti). nu jaū gañ Añna paliks meītās – trīzdesmit gadu jaū. ja nu veļ kāc atraītis gadās, ta varbūt [apprecēsies]. □ **palikt mēmam** – aiz pārsteiguma, izbrīna u. tml. nespēt runāt. ka tuō pateīca, es paliku mēms. tas nu gañ bī pārsteīguṃs! □ **palikt pakalā.** Sk. *p a k a ļ ā.* □ **palikt parādniekuos** – kļūt tādām, kam ir parādi. citreīz iznāk palikt parādniekuōs. tad jāiēt strādāt, jāatpēlņa parāc. □ **palikt stāvuoklī** – nonākt grūtniecības stāvoklī. ka meīta paliēk stāvuoklī, savēļk tuō [lindruka] šņuōri. ✧ **palikt ar garu dēgunu** – neiegūt cerēto, palikt tukšā; tikt noraidītam. nu gāidiji, ka tevi lūdž [kāzās], bet paliki a garu dēgunu. ✧ **palikt bērna prātā** – kļūt tādām, kam zūd saprātīgas domāšanas spējas (parasti aiz vecuma). vēcumā tas prāc vaīs naū ritīks, bērna prātā paliēk us tuō vēcumu. / nu [kaimiņš] palicis bērna prātā uñ vaīrs nesapruōt, kad rīc, kad vakaŗs. / uz vēcumu cic paliēk bērna prātā. / vēcumā tas prāc vaīs naū ritīks, bērna prātā paliēk us tuō vēcumu. ✧ **palikt bez ruōkām** – saka, ja jāveic smags un grūts roku darbs. ka vaīdzēj tas [auzu] pañc plēst, ta varēj bez ruōkām palikt. ✧ **palikt kuņga prātā** – būt iereibušam, piedzērušam. nu tas jaū tik tālu, ka kuņga prātā palicis. ✧ **palikt viēnā kreķlā,** arī **palikt bez kreķla** – zaudēt visu iedzīvi, īpašumu. ka nuōdega tā vēcā māja, viņi palika viēnā kreķlā. / pēc Piŗmā pasaūles kara jaū mēs palikām bes kreķla. ✧ **palikt zili meļlam nuo piktuma** – būt, kļūt ļoti sadusmotam, bieži nespējot valdīt pār sevi; dusmās stipri piesarkt, nespēt normāli runāt u. tml. Jānis ar Jēci sarājās. Jānis palika zili meļls. uñ nuō piktuma zili meļls Jēciṃ viŗsū klupa.*

3. **Neaiziet bojā, neiznīkt, arī netikt iznīcinātam; netikt patērētam, izlietotam.** mañ veļ viēna linu guŗkste palikuse. / rudeni jaū šuŗ tuŗ veļ kāda uōga palikuse mežā. / gruñdzīši paliēk taī duŗšlakā. / viēna pate naģes kāja zuobu šķirbā palikusi. (LFK 9, 155) / tāc mas knipšītis vaīs tik palicis. būs nu apēsta visa maīze. □ **nekur nepaliks** – saka, ja ir pārlicība, ka kas nezudīs, arī notīks. dārps nekuŗ nepaliks. nepadarīšu šuōdiēn, padarīšu rīt. □ **palikt pāri** – netikt patērētam, izlietotam; saglabāties, arī būt nevajadzīgam (parasti par kā daļu). tuŗ [taukiem] tiē gruñdzī paliēk pāri. / ka palika alus veļ pāri, ta iēlēja karļīnē. / tuŗ taī maīsā nesagāja visi mīlti, palika pāri. kuŗ es tuōs likšu? // **Nezust, saglabāties (piemēram, par domu, dziesmu).** □ **palikt prātā** (arī **atmiņā**) – saglabāties, arī iespiesties atmiņā. vēcā Kairine vairākas tādas [bēru dziesmas] zināja. man šī viēna palikuse prātā. (LFK 1961, 10593) / mañ tas naū palicis atmiņā, kuŗ viš dzīvuōja. ✧ **palikt acīs** – saglabāties atmiņā. tas viss [ugunsgreķs] palicis acīs. tas tā bija. // **Tikt saglabātam.** ābuliñs palika visus gadus. jaūnaīs piŗmuō gadu, ka nuōplāva rudzus, tik ūzdīga, bet neziēdēja.

4. **Nemainīties, saglabāties (esošajā stāvoklī); netikt mainītam, tikt saglabātam (par esošo stāvokli, apstākļiem u. tml.).** *kas i, tuō viš isteic, tas lai paliēk tai viētā, jā. / kas tevi lai dīs iēt pa vasaru skuōlā! paliku tai pašā klasē uz uōtru gadu. □ nepalikt parādā – atlīdzināt; atdarīt ar ļaunu; atriebties. cik nuō tā piēdzērušā svepšķa varēja saprast, ka parādā kruōgā nepalīcis. / vakaŗ te puīkas sakāvās. mūsējaīs aŗ nepalika parādā. ✦ palikt pie savas maīzes – iztikt tikai no paša sagādātā, sarūpētā. tas kā skaļš palīcis tiēvs, kāmēr palika piē savas maīzes. // **Nemainīties, saglabāties (kādā kvalitātē, īpašībā); netikt mainītam, tikt saglabātam (par kvalitāti, īpašību).** *bet tuō [tauku] plēvi nedrīkstēja sagriēt, tai bi jāpaliēk tā [veselai]. □ palikt pie sava – palikt nelokāmam savos uzskatos, domās; neatteikties, neļaut sevi novērst (no kādas izvēles, uzskata, izteikuma). siēvas isstrīdējās, bet katra palika piē sava. / viņš [tas ir, tēvs] teīca – lai iŗ kā i, palikšu piē sava. / nu teīcu jāu teīcu uņ runāju, lai nejēm tuō Ģēžu. bet dēļs nepaŗkuō – paliēk piē sava. / [zēns] paliēk piē sava, kuō galvā iējēmis. ✦ **druōšs paliēk druōšs** – tā, lai būtu pavisam droši; drošības dēļ. *samaksās pa tuō maļku taņ žīdam, druōš paliēk druōš. // **Nemainīt, saglabāt (stāvokli, kad kas nav paveikts, sasniegts u. tml.); nemainīties, tikt atstātam (stāvokli, kad kas nav paveikts, sasniegts).** uzraksta kādu līgumu, bet tuō nepīda. tā tas paliēk tik us papīra. / vaīdzēs parakt [gravi]. bet tā paliēk [tas ir, neizrok]. / tā palika, kad neaīzbraucu us tuō Rīgu. / [slinkas sievas] nuōiēt ciēmā, – va tu maņ nevari iēduōt, es tev tad uņ tad adduōšu. uņ tā aŗ viš paliēk. / te jāu muņs taga veļ jāunas siēvas atnāk – va tu nevari aīzduōt. aīzduōd – uņ tā viš paliēk. □ **palikt pusratā** – netikt pabeigtam (par ko iesāktu), netikt paveiktam līdz galam. *te kaū kas naū pabeīkc, palīcis pusratā tas dārps. // savienojumā ar vārda atkārtojumu. **Lieto, lai uzsvērtu atkārtotajā vārdā ietvertā nojēguma raksturojumu, īpašības.** ķēve paliēk ķēve. citādi nesaūc. / ruņcis paliēk ruņcis. / saīmniēkbēŗni paliēk saīmniēkbēŗni – tiēm jāu neviēns strādāt nelika. teū vaīdzēj viēnam pašam [strādāt]. / balbiēris palika balbiēris. tas aka bi tā, kas visus matus griēza uņ visu tā. / mēļs paliēk mēļs, uņ baļc i baļc. / svaŗs paliēk svaŗs – diūdesmit mārčiņu puōc.****
5. **Tikt atstātam (kādā vietā); atstāt (kādā vietā); atrasties, arī nonākt (kādā vietā) un netikt virzītam, nevirzīties prom (par priekšmetiem).** *vasaru [izcepto maizi] nuōnesa klētī, us plaūktu salika, pa ziēmu palika kaŗbarī. / kājudeķi isklapē uņ paliēk piē durīm. / [sasmalcinātajiem kāpostiem] liēk dubēnu uņ akmeni viŗsū, paliēk mēŗenā siļtumā, lai rūkst. / [galertu] lei lēŗenuōs šķīvojuōs uņ paliēk aūkstā viētā. / es teū paliku uz galdu siēru. va tu pajēmi? / gūžas bi nuōbaruōtas treķnas. Liēpājā piŗka tās, kurām taūki iēķšā acstāti. tai pakaļas galā, ku niēres, tai katrā pusē taūki. tuōs vaī nu jēm laūkā, vaī paliēk iēķšā. // **Tikt atstātam (kādā stāvoklī); atstāt (kādā stāvoklī).** palikuši tiē ziŗgi vaļām uņ sagājuši aūzās. / ka viņi [tas ir, bērni] staīgā, ta viņi tās dures paliēk vaļā. / dures bi palikušas vaļā. bēŗni bi pasviēduši vaļā. / nāc iēķšā! paliēc vaļā [durvis]! / braūcēji palikuši visūr vārtus lidz kāju galaŗm vaļā – saiēs luōpi sētā uņ izbradās duōbes. / kreīmu biju palikuse uz galdu. kaķis bi apēdis. / viņa [tas ir, vedekla] maņ i palikuse suvēnu. es iziēšu iēduōt ēst. / visas liēlās pakulas bi palikuši viŗiēm – ziēmu sasnāt uņ nuōvīt pinēklus. / kad strīdējās kādās mājās vaī rājās aŗ atnākušuō, svešuō, tad biēži teīca – redzi, ku būmeīstaŗs caūrumu palīcis! / viš tuō ziŗgu palika šķūnagalī. viš nekad nesēja tuō ziŗgu. / kā paliku tuō ziŗgu us ceļu, tuŗ viņš stāv kā piēsīēc. // **Atstāt neievērotu.** kādu prātu lai te tura, ka tevi tā aprunā! tuō nevaŗ vis tā palikt. kad isnāks reīze, duōs pa spraŗtu.*
6. **Rasties, arī tikt radītam, izveidotam un saglabāties.** *ku akmeņi islaūsti, tuŗ duŗbēŗi palikuši. / liētus laiķā tuōs meza ceļus tā braūcuōt izdaņgaīši, ka dubļi viē palikuši. / [mūŗi] iskritis stiēģelis, uņ palīcis duōbuŗns. / ka guōves iēēda rasuōtu, jānu ābulīnu, ta piēpūtās – palika tukšumi piļli, iscēlās. / ziŗgiēm miļtus vaīg ūdenī labi samaīsīt, lai nepaliēk kuņkuļi, bet lai viēnādi biēs.*
7. **Kļūt, tapt.** *liēlaīm puīseliŗm tā gūta bi palikuse pa īsu. viš nevarēja vaīs isstiēptiēs. / nāk liēlāks, paliēk liēlāks, aūg liēlāks. paliēk liēlāks, vaīg liēlākas drānas sūt. / paliēkaŗm aŗi visi veŗi, uņ jāuniē vaīs negrib nākt [tas ir, piedalīties kāzu uzvedumā]. / tag tiē jāuniē visi grib āŗi veŗi palikt – aūdzē bāŗdu. / tas puīšis tāc liģerīks bij palīcis – luōkās apkāŗt uņ neziņ, kā tik saīmniēkaŗm istapt. / jā, citaŗm paliēk labi nuō viņām [tas ir, papardēm]. / viņš [tas ir, tēvs] negribēja runāt, palika dusmiķs. / acis palika gaīšas. / mēs palikām liēli radi, ka saprecējās tiē*

bērni. / *tas ūdeņš jau palicis tāt reņdēņš, vaļ mazgātiēs. / ka viņš [tas ir, baltais sviests] pa daudz aka sakārst. tad aka paliēk šķidrš. / nu paliēk tāt apmāciēs, nāk liētus viřsū. / ja nēēdīsi tig daudz gaļas, paliksi vājāks. / [vectēvs] nu jau palika vešlāks – nu jau vaļ issavilktiēs saulītē. / pasūrktēs tas zuōps uņ paliks vešēls. / ziřks palika vešēls. / ka [klaipus] us plāķi liēk, ta a tiēm peļniēm paliēk. ✧ **lai veļš pa(r) steņderi paliēk** – katrā ziņā, neraugoties ne uz kādiem šķēršļiem. lai veļš pa steņderi paliēk, ja tas nenuōtikš. tuō izdarīs, lai vaļ kas nuōtiktu. // **Apritēt (par cilvēka mūža gadu, mēnešu u. tml. skaitu); sasniegt (noteiktu vecumu).** večaīmāteļ palika deviņdesmit gadu. / brāliņ taga seždesmit devīņi [gadi] palika.*

palikties v. **1. Palikt.** *tas šķiētīns maņ bi mājā lādē. maņ palikās. / taņ puōdam apakšā bi tapiņš [jeb] cvīkis. tuō pataīsija vaļā, ta vājpiēnu nuōlāida. tas kreīms palikās.*

2. Kļūt; tapt. *ne-kāc strādnieks liēls viš [tas ir, tēvs] nebi. uņ ta viš gā a tiēm pluōstiēm. uņ ta palikās stiprāks.*

paliktnis subst. **Priekšmets, veidojums, uz kura ko uzliek, novieto.** [laivai] pašā apakšā iř tīlāudas, ku kājas iř ūzliktas, tādī paliktņi, varētu teikt.

palikēt v. **Neilgu laiku, mazliet laizīt.** *tuō [ievārījumu] varēja kārtīgi iēšt. kas tuř i, ka a naža galu palikēt!*

palikēt v. **Aizdot.** *es tik daudz viņam agrāk palikēju, bet nepratās gaņ kaūna nemaz [atdot].*

palips subst. **1. Pagarš, pirkstos, sauja saņemams (piemēram, linu, pakulu, matu)**

kopums. *palips iř viēns šķeriēns nuō linu, ka vij šnuōru. visuř, ku piņ, ku vij, tuō sauc pa palipu. / pa šķeriēnu sauca tuō pašu palipu – ku pastalas lāpīt va kuř. / saliek kuōpā vairākus [izsukāto linu] palipus – cik tuř issukājiēs. sešus, septiņus palipus saliek kuōpā uņ sagriēž guřksti. / sasnāt – tas būtu istaišīt pavediēnu nuō pakulām, lai vaļ vīt. palipu tik sagriēž. divi palipi isnāk šnuōris. / trīs, četri palipi linu, uņ isnāk šnuōris. / a trijiēm palipiēm vītu šnuōri lika pastalām aūklas. / devīņus palipus salika kuōpā katrā zuftē. uņ ta pina [prievietus]. ja bi devīņi palipi, ta viņš isnāce juō rupjāks. ja bi smālkāks, tā pa septīņi [salika]. / napine bi nuō liniēm. a trīs palipiēm bi napine. a diviēm [palipiem] skaitās šnuōrs. / matus piņ us trīs palipiēm. / matus sapina ciētā bizē a piēciēm palipiēm. galā piēsēja, piēsūva četrkaņtīgu baņti. / silksis piřmāk nuōpīc nuō stiēbriēm us trīs palipiēm. / knipele bi [...] nuōvīc tāt ař sešiēm va ař astuōņiēm palipiēm. uņ ta viš tā kā luōcijās. // **Koka mizas sloksne, ko izmanto (piemēram, virvju) vīšanai.** es nuō liēpelēm palipus plēsu. ka vij šnuōrus.*

palipt v. **Uzkāpt (piemēram, lai ko aizniegtu).** *bērnaņ aka kad-reīz tā teica – palip tuř us turiēni uņ ta maņ pakaci kau kuō! tā kā vaīdzētu pakāpt kau kuř, palipt aūkstāk. / palip us citu viētu! / raū, ku viš [tas ir, kaķis] palipsis jau pašā galā. ✧ **kā pa-lipis** – saka par tādu, kas rīkojas ļoti strauji, lielā nepacietībā, ļoti neatlaidīgi. tā viš i stīvs, sa-stipis, bet uz meitām kā pa-lipis.*

palipuot v. **Veidot vairākus palipus dzijā.** *dzivi [vērpjot] nevaīg pa daudz palipuōt. viņu nevař ne adatā vērt, nekā. kā tu veř viņu [tas ir, dziju] adatā, tas sagrūst kuņķuļuōs uņ tas palips nuōtrūkst.*

pālis, arī pālis subst. **Gruntī pilnīgi vai daļēji iedzilīnāts (koka, betona u. tml.) stabs, uz kā balstās būve.** *tīltu taišuōt, piřmāk katrā pusē sadzeņ rešnus balķus. tiē i pāli. ta liēk pāri sijas uņ grīdu. / piřmaīs tīlc bi us kuōka pāliēm – us tādīēm stabiēm. senāk tas tīlc šūpājās tā. / lai pataīsītu tīltu, dzeņ ūdenī pāļus. / taišuōt jaūnu tīltu ceļā, iēraīmāja rešnus pāļus, lai labi turās. / vīri raīmāja tīlta pāļus zemē. viēns sauca – viēns, divi! ta visi uz-reīzu vilka taūvu uņ atlāida, lai lācis krīt us pāļa galu. / dzina pāļus – stabus – iēkš zemes va žuōgiēm, va kaņ.*

palist v. **1. Lienot pavirzīties zem (kā), arī (kam) apakšā.** *mūsu suņš i ķēķi iēspuņdēc. tuř viš paliēn tai kukņā apakš tā galda. / pīles paliēn apakš ūdeņa. / nu i cāliši iskalušiēs kau kuř paškūnē – apakš šķūņa, kuř cilvēks nevař palist. / kaķi tā palīda paklētē.*

2. Mazliet, daļēji izvirzīties (no kurienes) – par dzīvniekiem. *gāidija ruņcis piē caūruma peli. kā palīda laūkā, tā sagrāba nuřdēdamš.*

3. Izlīst; izdīgt. *ā, asni jau i palīduši! ka zaļš paliēk tas galš, ta i diēkts. asns i sārkanīks.*

palīt v. **Mazliet izlīt (par šķidrumu).** *uz grīdu palijs ūdeņc.*

palma subst. **Palma dzimtas (Palmae) tropu un subtropu koks ar nesazarotu stumbru un lielām vēdekļveidīgām vai plūksnotām lapām.** *viēnas i liēlas papārdes. uņ viřsa plata – kā*

palmas [aug]. / *kaīna papārde aūg ta kâ palma*. / *tās lejas papārdes – tā tāda viēna viē, ta kâ tās palmas* [aug].

palšēt, arī **palcēt** v. **Veidot gropes; gropēt**. *ku salaīž kuōpām, dēles palšē [jeb] palcē*.

palšēvele subst. **Ēvele gropju veidošanai; gropēvele**. *gruōpēvele [jeb] palšēvele – a tuō gruōpes dzina*.

palšs, **-a** adj. **Blāvs, nespodrs, pelēcīgs**. *palšas i visas gaišās krāsas. ja nebi īsta pamatkrāsa, ta tuō saūca pa palšu*. / *palša tuīši brūna naū, tā kâ pliēderu krāsa*. / *palšs i balc pamatā uī tādās izbaleīšas krāsas, gaišas*. / *palša – tā tāda ne ruōzā, ne balta [krāsa]*. a *tādu dzijs krāsuō, kas tādu lēnu krāsu dzijas grib*. *tāda viēgla krāsa viņa iī, ne tuī šāda, ne tāda*. / *šuōreīz pērvējuōt tās dzives isnāca tādās palšas. nebija kuō piēlikt ruste*. // **Dzeltens, parasti ar pelēcīgu nokrāsu (par zirgu vai tā apmatojumu)**. *palšs i tāt pelēcīks. žīc iēbraūca a tādu palšu ziīgu*.

palšs, **-a**, arī **paļšs**, **-a** adj. **Viltots, neīsts**. *naūda vaī būt riktīga uī palša*. / *naūda paļša – tā būtu pakaītaīsa naūda. senāk sevišķi rublis bija, vaīdzēja labi ūzmanītiēs. sviēda rubli uz galdu – ja viš skanēja kâ sudraps, ta viņš bi tīrs. uī, ja sviēda paļšu rubli, tam nebija skaīdra skaņa*.

paltraks subst. **Garš, plats virssvārks; siltināta jaka**. *paltraks i tāt pārģērbjams liēls praks, ziēmas praks tāt. pārģērbā pāri paltraku*. / *paltraks i tāt plac praks, tāt nātns. ūskaī citām drēbēm vīrsūm*. / *tas paltraks tāt pagaīrāks, pa praku gaīrāks. tā lidz pus ķeīklēm bi tas paltraks*. / *uzģērb tu tuō paltraku! nebūs aūksc. tas jaū bi tāt – tuōreīz jaū vati nevarēja dabuīt. ta jaū pakulas lika iēkšā, lai viš siltāks būtu*. / *brezeīta paltraks – nuō jūrniēkiēm varēj dabuīt. cic ūskubinājās, cic pašuva a visām piīnuōtēm*. / *ku mani paltraki? jāīēt piē dārba. paltraks i praks*. // **Nolietots, vecs apģērbs**. *tag tas tāt piēteīciēns – vēcāis paltraks*. / *paltraks i tāt panēšac abģērbā gabaīs. tādu labu nesaūc pa paltraku*. / *pajem tuō paltraku – tas jaū iī vēc – uī apsedz kapši!*

palštūns subst. **Virssvārks**. *palštūns, puspaltūns – tas aī i praks. tas lidz luōcīklām bi*.

palūgt v. **Lūgt (parasti īsi) un pabeigt lūgt (ko)**. *es a-viēn palūdzu meītam, la maī iēduō nuō tās uōtras putas, kas uz galda i, la maī iēleī taī krūželē*. / *puīka jaū māk palūkt, izlūktiēs mātē, kuō grib*.

paluksāt v. **Neilgu laiku, mazliet skriet; paskriet**. *vēcāis ziīks tik lēni paluksā*.

palūkuot v. **Paskatoties noskaidrot, uzzināt**. *eī palūkuō, paskati, kas tuī atnācis!*

paluļlēt, arī **paļuļlāt** v. **Pazīst**. *kaī [tas ir, bērnam] a butelīti aka deva, ta teīca – še paļuļlā! / ka tādi teī jādzirda va jēri, ta a pupiņu duō luļlēt, paluļlēt ta*.

paluņģinēt v. **Neilgu laiku, mazliet klainot, klist**. *luņģinēt iī tā vazātiēs apkārt. iī jaū tādi, kaī patīk tik paluņģinēt viēn uī nekā nedarīt*. / *vēcā Made jaū paluņģinēja nuō viēnas mājas uz uōtru. ta bi taīmasu pīlla kule*. / *puīselis pajēma makšiēri uī nuōgāja gaī upmali paluņģinēt, va nedabuīs kādu zuvi nuōķērt*.

paluōcijums subst. **Atloks; atšuve; apšuve**. *liīndrukiēm šuva tādu aūdekla gabalīnu apakšā nuō citas drēbes. parasti šuva stiīngrāku, baltu drēbi. tas skaītās paluōcijuīms, pastuōte*.

paluōcīt v. **Pakustināt locītavā (ķermeņa daļu)**. *bēriēm mācīj kniksi taīsīt, paluōcīt celīti*.

paluōcīties v. **Paliekt ķermeņa augšdaļu uz priekšu un noliekt galvu; paklanīties (piemēram, sveicinot)**. *puīkas ta kâ paluōcījās [sveicinot], tā kāju piēvilka*. / *ta daīcāja opsavaīci. tajā dejā ik uz griēziēnu tā paluōcījās*.

paluōda, arī **paluōda** subst. **Durvju vai loga ailes augšējais pārsegums**. *paluōdas luōgaī aūkšām – tādās biēzas plaīnkas, kas visu savaīda*. / *paluōds i aūkšā. visām mājām i paluōdas*. / [logam] *apakš tā dziēda nāk paluōda*. / [ēkai] *nāk paluōda, ta us tuō nāk dziēdi uskraīpēti*. / *paluōda i ēkas stāvam pēdējaīs baīķis us pakšiēm. ta liēk spāres*. / *spārbaīķi iī uz paluōdām vīrsū, paluōdas us steīderēm*.

paluōdze subst. **Loga ailes apakšējā daļā iestrādāta plāksne**. *paluōdzes iī luōga apakšējā daļa*. / *paluōdze iī luōgaī iēkšpusē*. / *luōgaī i bēgelis – tā i tā paluōdze*. / *ruōkas zāģeri zāģēja. taīsija luōgu paluōdzes*. / *nuōliēc uz bēgeli tuō pudeli!*

palūrēt v. **Paskatīties (slepūs)**. *lūrēt i tā skatītiēs, ka ne-viēns nēredz, palūrēt*. / *jāīēt palūrēt, kuō ciēminu meītas dara*. / *jāīēt palūrēt, va tuī duōs [kombikormu] šuōdiēn vaī nē*.

palustēties v. **Papriecāties, paliksmoties**. *mani kara laīkā slēktā baznīcā salaūlāja. mājās bišķi palustējās – spēlēja, daīcāja, dziēdāja*.

paļānka. Sk. *paļēnka*.

paļāties v. **Neilgu laiku, mazliet pelt.** pašas ciēma zeltenītes citas citu paļājās.

paļaūt v. **Ļaut.** kādu reizu paļāvu ar meitām iēt uz baļli. □ **paļaūt vaļu** – dot vaļu. tādu liēlu vaļu puikiēm ar nepaļāvu. / nu paļaū vaļu – gaņ viss isnāks labi!

paļaūties v. 1. **Ļoti cerēt (uz kādu), ar pārliecību gaidīt (piemēram, kāda atbalstu, palīdzību); ļoti ticēt, uzticēties (kādam).** kas var pīeskatīt tuō bēnu, us tuō ta paļāvās. / nepaļaūjiēs uz citis cilvķkis! / viņaīn jaū a tuō galvu naū viss kārtībā. citi uz viņu nepaļāvās.

2. **Pakļauties.** lazdu var liēkt. lazdas kuōks jaū dikti paļaūjās.

paļēnka, arī **paļēnka, paļaņka** subst. **Nojume (parasti materiālu, darbarīku) novietošanai.** paļēnka i tāda būda. tiē uōteņņkniēku zveji bi sacēluši tādas paļēnkas gař visu eņeřmali. tuř bi zvejas rīki – veņteri, aīli, tīkli. / dēles nuōliēc paļaņkā, laī stāv! / paliēc paļēnkā! ta jaū nesalīs.

paļērkat v.; niev. **Neilgu laiku, mazliet pļāpāt.** siēvas sagaīšas kuōpā paļērkat cita a citu.

paļērkaties. Sk. *pa sa ļ e ř k ā t i e s.*

paļģelis. Sk. *pa la ģ s.*

paļšs. Sk. *pa ļ š s.*

paļuļlāt. Sk. *pa lu ļ l ē t.*

paļuņdināt, arī **paļuņdināt, paļuņdināt, paļuņdināt** v. **Paskalināt.** tās dzives vairāk vaīg paļuņdināt, laī isskaluōjās tiē sviēdri. / paļuņdini tuō tīklu, laī isiēt tās zāles! / paļuņdini tuō ūdeni, pakustini, laī samaīsās tā! / paļuņdini tuō kabats drāniņu! tuř tāt sīlc ūdeņs. / šuō tuō tā paļuņdina, tā paskaluō bišķi.

paļuŗkāt v.; niev. **Paiet.** vēcām kāīmiņam pulku tuō gadu – nevar vaīs paiēt, bišķi tik paļuŗkā pa sētu.

paļuŗkstēt v.; niev. **Pateikt.** ka viēns kuō zina, ta viš paļuŗkst aka uōtraīn.

pamācīt v. 1. **Izteikt, sniegt pamācības (piemēram, kā rīkoties, izturēties).** maīns patēvs mani labi pamācija ārt uī eņēt. / kā tu tik liēlu cēlmu varēji vīt? pamāci mani ari! / reīz kāc pamācija meītu – paņem trīs kapēķi uī nuōvelc pār iskaptes zuōbiēm viēnu reīzi. uī meīta tā ari izdarija. tas nebija labi iskaptēi. / ta nemaz juīms nevajdzēj skatītiēs vaīrs us tuō buřtnicu. ka jūs tik ussākāt, viņš [tas ir, raksts] jaū pac tev pamācij, kas tuř jādara. / es brālīti pamāciju, kā lūkuot līgaviņu. (LFK 1818, 376)

2. **Neilgu laiku, mazliet mācīt.** nu uī iēmācījuōs jaū labi uī palīdzēju ar skuōluōtājaīn pīrmuō klasi pamācīt vēl – ābici palasīt. / es vēl tag pamāciju nuōadīt [ruokavičus], bet tag tuōs vaī neada.

pamācīties v. **Neilgu laiku, mazliet mācīties.** gribēju vēl dikti us pīlsētu nuōtikt uī gribēju vēl tā pamācītiēs, laī es kaū kuō varētu tā vairāk. / pa savu brīvuō laīku aka pamācījuōs.

pamaderēt v. **Mazliet savainot (ko).** te i salūzušas trepes. nekāp! pamaderēsi kājas. / maīn tā ruōka tā pamaderēta. es tā nevaru pacēlt uz aūkšu.

pamaīnīt v. **Mazliet, dalēji pārveidot, pārmainīt.** muīms i dzelēnīgi brūnas te, ta kā gaļpiēsīši [izskatās]. viņi [tas ir, augi] tuō krāsu tā dikti pamaīna.

pamaīnīties v. **Apmainīties (parasti vairākkārt).** taīs mājās kāīmiņi pamaīnījās.

pamaīsīt v. **Neilgu laiku, mazliet maisīt.** [ar kruķi] pamaīsa tās uōgles. / tad, ka viš [tas ir, siera masa] uzvārās, pamaīsa a karuōti, laī viš isklīst labi. / vēl bišķi pamaīsija viņu [tas ir, sarūgušo pienu]. ta viš vēl pacēlās uz aūkšu. / piēnu jādzisina. pārs reīzes pamaīsija, laī labi izdziēst. / laī izdziēst zupa, bij jāpamaīsa.

pamaīsīties v. **Neilgu laiku, mazliet kustēties (starp citiem, citu vidū).** bišķi pamaīsijuōs taī ļaūžu barā, bet Jāni neredzēju. □ **pamaīsīties pa kājām** – neilgu laiku, mazliet būt par traucēkli (kādam). kas pamaīsās pa kājām, tas ar vēl dabū štropes.

pamaītāt v. **Panākt, arī pielaut, ka ārējas iedarbības rezultātā rodas audu bojājumi (cilvēka vai dzīvnieka organismā).** citi ziģi bi pamaītāti nuō grūta darība – pamaītāt vēderā. tuř ne-kuō nevarēja līdzēt. / ziģi bija pamaītāti liēlā darbā.

pamaītāties v. 1. **Sabojāties (piemēram, par ēdienu).** būs pamaītājsēs tā zupa, naū vaīs ēdama.

2. **Nokļūt slimīgā stāvoklī (?).** ismešanās nuōtiēk ātrāk, ja viņa [tas ir, govs] dabū kuř stipri lēkt. ta kaū kā pamaītājas.

pamaknīt v. **Pameklēt.** ka tam sunīn lika maknīt alā peli, viš pamaknija uī nuōķēre a. / pamaknī tuō gaļas gabalu nuō tās zupas!

pamaksāt v. **Mazliet samaksāt; samaksāt.** nu pamaksā piēci kapeiķi tam uōtraim ganaim, lai viņš tev pagana tās guoves. / es tā pamaksāju labi, ta isnāca labi. ta likās a miēru – neprasiņa vaīrs [naudu].

pamale subst. 1. **Debess josla apvāršņa tuvumā.** nāk nuō pamales meļli mākuōņi. / nāk negaišs, pamalē sāk zibinēt.

2. **Zemes, jūras josla apvāršņa tuvumā.** vakaruōs ta varēj rēdzēt, ka visa pamale pilna a burinām – liēk ūdas, tīklus.

pamālēt v. **Pakrāsot.** nu iēt pamālēt tuō grīdu! senāk nemālēja grīdas.

pamanīt v. 1. **Ieraudzīt, saskatīt.** mežacūkas bi pamanīšas tās uōzuōla zīles. ta nāca te. / tās gūžas bi tā salavišās tās aūzās, ka ne manīt nepamaniju. / labi, ka pamaniju, ka liūdruks netīrs. / bērni skrēja kā briēsmas, pamanīši svešu suni. / suņš bi pamanijis tuō zaķi, skrēja pakaļ. / puīkas saduōmāja iēt ābuōluōs, bet viņus pamanija. // **Uztvert (pēc kādām pazīmēm), parasti, atšķirot no citiem; ievērot.** dziimstuōt bērns dažreiz piēdziimst, a kādu plēvi pārviļkc. ja tuō nepamana pārgriēst, bērns nuōslāpst. tas ēsuōt ari dzīvē laimīks. / guōvu slimība vēl i uspūšanās. ja laikā nepamana uñ nepaglābj, ta viņa pārsprākst. bet, ja pamana uñ sāk viņas gaiņāt, uñ ruōnās caūreja, ta viņas issavesēluōjas. / kādu reizu, ka pamanija ātrāk [zirgam] tikkuō uzbrīēdušu nari, ta vīri uzmīza vaīrāk reizu uñ [zirga kāja] sadzija.

2. **Konstatēt, atklāt.** tādi [augi] te mūsu gabalā ar naū pamanīti. / tuōs [sīpolu] bulīšus, ka pamana, ta izlauž. / vēlāk saimniēce pamana, ka maciņš pazudis.

pamanīties, novec. **pasamanīties** v. **Veikli, attapīgi pagūt (ko izdarīt).** zuši uz Jānis [ķeras]. pasamanīties vaīg. / ka nācām nuō dārba mājā, viņš [tas ir, sunītis] tā pamanījās uñ gaiđija, ka iēduōs koñfeki. / vista tuñ [paklētē] dažreiz bi sadējuse uōlas uñ izveda cālīšus. pamanījās tā. / ta jaū maz tuō vēlspēdu bi. bet puīkas jaū pamanijās dabuīt. / muñs nebi vērc [ražot želatīnu]. nu uñ ta pamanijās kolhōs „Nākuōtne” [ražot].

pamārklis subst. **Kakla apakšējā priekšdaļa (dzīvniekam); pakakle (dzīvniekam).** luōpiēm tuō nuōkarājušuō ādu saūc pamārklis.

pamasēt v. **Neilgu laiku, mazliet masēt.** [senāk,] ja [govs] uspūtās, ta salēja kreīmu iēkšā, raūgu uñ padzēnāja, pamasēja. ja neglābj, ta [govij] pārsprākst iēkšā tas kuņģis. / dažas mātes savām meitīnām, ka bi mazas, parāva dēguna galu uz aūkšu, lai aūg smukas, uz aūkšu degunēliēm. ne jaū dikti – ka sāpīgi – rāva, bet – kā taga teic – pamasē.

pamaša, retāk **pamaža** subst. 1. **Neidentificēts augs.** viēna pamaša i ar tāda pat balta. a šim i balti tiē ziēdi uñ bišķīt tāc dzēlīņenumiņš te vidū. / viēna i tāda ta ka zilgana tāda, iēkš zilgana tāda pamaša i ar. bet tā tāda zēmāka i. tā nesmakuō. **□ nakts pamaša** – neidentificēts augs. *nakc pamašas i aūks, pamašas, bet es nēaceru vaīs.*

2. parasti dsk. **Grūtsirdība (?).** ja kādām nezināma slimība, [saka:] tuō pamašas apstājušas. tagad laikam teīktu grūtsirdība. // **Tautas ticējumos – slimība, kas skaidrojama ar ļaunu cilvēku, burvju, skauģu u. tml. negatīvu ietekmi.** teic – kāc i pamašas atnesis, lai uōtraim slikti. / pamašas bi kādi burvības nuōlikumi. / pamašas [ir] slimība. staīgā sasa-griēziēs, būsi uzgājis uz nelabām pēdām. būs vēl kādas pamašas piēlipušas. / teic ari us tādu kā nepilnīgu, us slimīgu – uzgājis us kādām pamažas pēdām.

pamāt v. **Māt (ar roku) un pabeigt māt.** pamā a ruōku, lai nāk mājās ēst!

1pamāte subst. 1. **Tēva sieva attiecībā pret viņa agrākā laulībā dzimušiem bērniem (parasti, ja istā māte ir mirusi).** pamāte i tēva uōtrā siēva. / tiē bērni – sērdiēņi, iēvēstā māte – pamāte. / mana mañma nuōmira jaūna. tēs apprecēja citu siēvu. ta mañ bi pamāte. / patēvs, pamāte. ka uzrunāja, ta jaū tik-pat pa māti saūca. / ka tas tēs nuōmira, ta taī pamāteī ar vaīdzēj duōt maīze uñ ēna tuñ taī mājā. / saki manim tu, tautieti, vai tev māte vai pamāte. (LFK 1961, 11371)

2. Sk. *pamātīte*.

pamatēdiens subst. **Galvenais ēdiens (piemēram, ēdienreizē); galvenais produkts.** rāceņi, maīze i pamatēdiens.

pamatīgi adv. 1. **Ļoti rūpīgi (ko darīt, paveikt).** es divas reizes redzēju zaļķšu kāzas. tuō viēnu reizu es nezināju, kuō tas nuōzīmē. bet ta mañ pateica. uñ tuō uōtru reizu es apskatīju īsti pamatīgi. / vīrs tā pamatīgi nuōsukāja ziģu, a sukām.

- 2. Pastiprināti, intensīvi.** *nu gaņ tiē vīri sākuši iēuīmāt pamatīgi. / pamatīgi vaig sasveçēt tuō ķēvi. gaņ ta isvilks tuō vēzumu. / tas liēlaīs puīka tuō mazuō pamatīgi saklapēja. / vēçaistēs rājās, kuō tās siēvas nevať beikt tařlāt. tuō jaũ nu teīca pamatīgi.*
- pamatīgs, -a adj. 1. Apjomīgs, liels.** *šuořit nuōplāvām pamatīgu strēķi. // Liels (par dzīvnieku). vēçaīmāteĩ šuoziēm ismitis pamatīks bēkaīnis.*
- 2. Spēcīgs, intensīvs.** *a tuō nũju isnāk pamatīks belziēns. / puīkas priēcājās, ka a jaũnuō pātegu pamatīks smēliēns. / ķēplis i tāt nevarīks, klips. uň lamuvārc ať viš i pamatīks.*
- 3. Tāds, kas prasmīgi, veikli ko dara, labi veic savu darbu, pienākumu.** *tas tēs bi pamatīks kalējs, nu smālks kalējs.*
- pamātīte,** arĩ **"pamāte** subst. **Lielziedu atraitnīte (Viola wittrockiana).** *ta bi juřģines – daž-dažādas viņas bi. pamātes ať dažādas bi. / pamātes bi visuiēcīēnītākās [puķes]. / pīlls dārs ať puķēm. iř arĩ pamātītes. / pamātītes i kapu puķes taga. tādas kapu puķes viē iř. / pamātītes tādas raības i, dažāda liēluma. savā vaļā viņš aũg ať. // arĩ savienojumā ar kāpu, laũku. **Trejkrāsu vijolīte (Viola tricolor).** pamātīte [jeb] kāpu pamātītes. pīllas kāpas i – zilas uň dzēļtēnas viņas i. / pavasarĩ visas kāpas ziēd tīri zilas ať pamātītēm. / pamātītes [jeb] laũku pamātītes dikti tādas vājas, pa grāvmaļiēm aũg. zili ziēdi, dzēļtēni ziēdi. senāk vaĩrāk aũga. priēkš kārstumiēm laiķaň [lieto].*
- pamatkrāsa** subst. **1. Piesātināta krāsa (atšķirībā no tās pašas krāsas pustoņiem).** *ja nebi īsta pamatkrāsa, ta tuō saũca pa paľsu. / luōss i stařp divām pamatkrāsām. ta tuō saplūdumu saũc pa luōsu. taga teĩktu pustuōnis.*
- 2. Dominējošā krāsa.** [segai] *pamatkrāsa bi pēļēks va mēľns.*
- pamatne** subst. **Apakšējā, arĩ balsta daļa (parasti priekšmetam) (?).** *istabas pusē bij iēmūrēç tāt kamīns [jeb] rūķis. rūķiň bi pamatne. / rūķiň bi pamatne, skuřstiņš. / tamĩ puňpuraň pamatne i. tuō saũc pa çegumu.*
- pamats** subst. **1. parasti dsk. Celtais apakšējā (daļēji zemē iemūrētā) daļa, uz kuras balstās celtnes korpuss.** *pamati visām ēķām bi akmeņu. klētĩm tikaĩ stūruōs bi liēli akmeņi. / visa paklēte bi tukša. baľku pamati tuř bi. / çeľuōt māju, pamatuōs liēk tuōs rešnākuōs baľkus. / tēs nuōpiřka piēcus baľkus. būšuōt pamati istabaĩ. / kuōka pamati. nuō akmeņiēm bi pudrameņte. / [ēķai] mūrĩç pamac bi. / vaĩdzēja labi nuōstumpat a māliēm tuōs pamatus, lai nenāk aũkstuňš. / [pirti] nuōveç uň usçēľ uz jaũniēm pamatiēm. / neraud žēľi, sila priede, neb es tevi skaliem cirtu. cirt istabas pamatiem jauku dziesmu klausīties. (LFK 1961, 10269) / kam derēja veçi vīri, kam der veçi uozuolĩni? veçi vīri – paduomam, uozuoliņi – pamatam. (LFK 1961, 10060) / pa pamatiēm [zalkši] nāca iēķšā – vēça māja bi. **□ līdz pamatiem** – pilnīgi. nu tuō stalli nuōplēsām līdz pamatiēm. tad nu varēs çēľ liēľaku, labāku. / tuř nuōsvila tā māja līdz pamatiēm. // **Tas, uz kā (ko) novieto; tas, uz kā (kas) balstās.** vīri nuōgāja çeľa tiľtaň pamatus raňmāt – dzīt iēķšā. / vēľlukteriň pamatiňš bi tāt apaľš traũciňš. tuř varēja iēľiēt petruōľiju. **□ pašuos pamatuos** – pilnīgi. pašuōs pamatuōs vaĩg isārdīt kuō, lai varētu pařtaīsīt pa jaũnu. **✧ zũd visi pamati** – saka par situāciju, kad zaudē drošo, stabilo stāvokli (piemēram, rĩcībā, darbībā). vēçāki nuōmiřst, bēřniēm zũd visi pamati – jāisklĩst pasaũlē. // **Vieta, vide (parasti zemes virsā), kas balsta (ko), neļauj (kam) smaguma spēka iedarbībā grimt, krist.** daňga i zeme, kas ľĩguōjās, bes pamata. / bezdubenis i straĩguōņa bes pamata. / ka nebūs laba pamata, çēľš ari nebūs laps. **✧ pamats zem kājām** – drošs, stabils stāvoklis (piemēram, rĩcībā, darbībā). tas tāt nenuōsvēç cilvēķs. viņaň jaũ naũ nekāda pamata zemĩ kājām, nevať nekuō ūsticēť. / tuř vaĩrs naũ pamata zemĩ kājām, tuř i liēli parādi.*
- 2. Galveno, būtiskāko, nozīmīgāko zināšanu, arĩ praktisko iemaņu kopums (kāda nozarē).** *nu kas tuř kuō klaũsĩtiēs us tādu – tamĩ jaũ kāda skrũva trũkst. ne tuř kāda pamata, ne darīšanas. / muňš kādu reĩzu tā valuōda bi plika. ta jaũ tik tā tuō pamatu pateīca. **✧ amatam zēľta pamats** – saka, novērtējot amata prasmes nozĩmi cilvēķa dzīvē. ja bēřnus ismācija kādā amatā, kas visu dzīvi nuōdruōšĩnāja, teīca – amataň zēľta pamac.*
- 3. Galvenā, nozīmīgākā daļa (kāda kopumā, veselumā).** [kreklam ir] *piētriēkuňš [jeb] pudrameņte [jeb] pamac [jeb] apakša. / iř ābulaiņi ziřģi. tādi apaļi ripulĩši iēķšā pamata spaľvā, kā tādi ābulĩna ziēdi. / prĩsines nesa žĩdi nuō Prĩšiēm. tās bij nuō buōmeľa, puķaīnas, ať sařķanu pamatu. / ziľģani pēļēks bi pamac aũstām [krekle] siksnām uň iēaũsti baľti raksti. / zaľš a mēľľu liēľakā daļa [segu] bi, ziľš a mēľľu, nu tāt ruc a mēľľu, juō mēľľš [segām] bi tas pamac.*

- 4. Cēlonis, iemesls.** *tuŗ nu gaŗņ viŗaŗņ nebija nekāda pamata ustraŗktiŗs. □ uz (kāda) pamata – aiz (kāda) iemesla. uz neŗvu pamata te viŗenaŗņ issitāŗ tādās piŗnes, niŗzŗja. ka sāka pakasīt, ta radāŗ liŗli plaŗnkumi.*
- pamatskuōla** subst. **Vispārizglītojoŗs skolas pirmā pakāpe, kurā noteikta vecuma bērni iegūŗ pamatzināŗanas un galvenāŗ prasmes.** *es izgāju trīs ziŗmas tuō pamatskuōlu. / skuōla bija Pŗķkuōngalā piŗ Ūlpŗnu. tā bi pamacskuōla. ta viŗnu pārcēla uz Nīcas muŗžu. / vaĩdzŗja pabeĩkt pamatskuōlu, tad pabeĩdzu vidusskuōlu.*
- pamaŗŗāt** v. **Pamaurot.** *guōves saskreĩŗas ŧpā pamaŗŗāt. nu maŗŗā kā skaŗņ.*
- pamaŗt** v. **Neilgu laiku, mazliet maut.** *tas teŗŗ maŗdaŗŗ aĩŗsmacis. nu pamaŗ tik pa brĩdiŗ.*
- pamave.** Sk. *p a m u v e.*
- pamaz** adv. **Samērā maz.** *pamaz bijis tuō linusŗķlu. vŗl kāc stuōps būtu vaĩdzŗjis. / patreĩz vistas tā pamazāķ iŗt laūkā.*
- pamazām,** arĩ *pa-mazam,* dem. **pama-zĩtēm, pama-zĩtiŗāŗ** adv. **Palēni, ar samērā nelielu intensitāti; pakāpeniski.** *āre, veŗcāŗmāte pamazām nuōaŗda tuōŗ lupatu deŗkus! / ziŗgaŗņ salaŗstā kāja sāk saruŗnbŗt. pamazām laiŗ jaŗ piŗ zemes. / ka tuō akmeni vŗŗ tā pama-zĩtēm, ta us priŗķŗu iŗŗ. / ka baŗkus ceŗ meŗā, ta i tāc [buds]. pa-mazaŗņ, pa-mazaŗņ ta ceŗ ratuōŗ va kuŗ. tuō saŗc buds. / pama-zĩtiŗāŗ es ŧuō tuō padaru aŗ. / pamazām pa tiŗtu! – teĩc us tādu, kas neabduōmāŗjāŗ, kā būŗ galā, tik darija. uōtris teĩc – pamazām, netrakuō!*
- pamazgāt** v. **Neilgu laiku, mazliet mazgāt.** *ta kuō es veŗŗjuōŗ, tik kādu lupatu pamazgāju. / pa reĩzeĩ tuō liŗndruku pamazgāja, ka bez ŧĩŗces gāja. // Paskalot. ka tā kāda brŗce i uŗ ka nedzĩst tā brŗce. ta savāra [zelpiju] uŗ a tuō pamazgā.*
- pama-zĩtēm, pama-zĩtiŗāŗ.** Sk. *p a m a z ā m.*
- pamazs, -a** adj. **Samērā mazs (pēc lieluma, daudzuma).** *tŗŗ bi pamazāķa aŗguma. nu es aŗ nŗŗsmu dikti diŗ. / tāc pamas ŧuōreĩz tas suvŗŗns. / tas [vistu] pulŗks palicis pamas.*
- pamaŗa.** Sk. *p a m a ŧ a.*
- pamēglis,** arĩ **pamēklis** subst.; niev. **1. Nepraŗa.** *pamēglis [ir] lamuvārc. kuō tāc pamēglis māķ? ne ārt, ne ziŗgu iŗjuŗkt nemāķ.*
- 2. Auŗŗgs cilvŗķŗ; palaidnis; blēdis.** *ak tu puiŗŗla pamēglis – salaŗzis tādu labu pāteŗgas kātu! / ak tu pamēglis tāc, sajaŗcis maŗ visas dzives! / pamēglis i tāc blēdiķŗ [cilvŗķŗ], kas pruōt isjuōkuōt citu. saka – pamēglis tāc, izdarĩjis aka kuō sliktu! / taŗ Aŗdriķiŗ pāŗ tuō mutes palaiŗšanu tā būtu duōdaŗŗ pa galŗvu. tik netĩķ smŗŗŗt ruōķas gaŗ tādu pamēgli. / ak tu pamēglis! – tas i lamu vārc. // pamēklis – ein ausgelassenenes Kind od. ein solches Füllen (izlaists bērns vai ŧāds kumeŗŗ). (EH II 156)*
- pamēŗĩnāŗ** v. **Neilgu laiku, mazliet mēŗĩnāŗ (ko izdarĩt, sasniegt, pārbaudĩt).** *ku tas ŧŗŗaŗcamā tabāķa raŗgelis? pamēŗĩnāŗsiŗ iŗŗŗaŗkt kādu pipĩrkŗŗ! / ka [lini] tilināŗjāŗ, ta pabrucināŗja – pamēŗĩnāŗja. ka tiŗ linu kaŗliŗi luōķāŗ āŗā, ta [lini] bi gatavi. / pamēŗĩnāŗjāŗ mehanizŗt ũdu zveju. tā bija ļuōti ķŗpĩŗga padarĩŗšana. / pamēŗĩna [jeb] papruōvŗ, va [cūkai] iŗ va neŗ tas piŗns.*
- pameŗta** subst. **Meita attiecībā pret pamāti, patŗvu.** *bŗŗnus jaŗ aŗ saŗca – dŗŗŗ, meŗta. arĩ padŗļu, pameŗtu tā saŗca. a citiŗŗ runāŗjuōt va kā, teĩca – padŗŗŗ, pameŗta. / es gāju tuŗ tāc bŗŗŗ. rŗdzu – tā pameŗta tuŗ tā kaŗjāŗ aŗ tuō meŗtu.*
- pameklŗt** v. **Neilgu laiku meklŗt.** *veŗcāŗmāte liŗķ mazmeŗtaĩ adatu pameklŗt – nuōkrituse. / pāŗ īŗu tas liŗndruks. jāpameklŗ kāc stuķŗ, kuō piŗŗŗt klāt. / pameklŗ, ku kāc veŗ bruŗŗlaks! tuō uzvŗlc, ka eĩ cūkās kaŗt. / pameklŗ, va naŗ kāda beŗndzele tuō maŗŗu āŗŗiŗt!*
- pamēklis.** Sk. *p a m ē g l i s.*
- pameŗļuot** v. **Uz īŗŗu brĩdi parāŗĩties (par ko melnu, kustĩgu).** *diŗŗ kas tuŗ pamēŗļuōja? va kāc zaķis skrŗŗja?*
- pameŗŗt** v. **Pateĩkt; patenkot.** *ŗĩc pamēŗŗŗ, ka linu ŧŗķlas lŗtāķas, bet saĩŗnniŗķŗ neklaŗŗŗja.*
- pamērcŗt** v. **Neilgu laiku, mazliet mērcŗt (ŗķĩdrumā, masā).** *tāŗ deŗŗas, kamŗŗ sĩŗtas, pamērcŗ uŗ ēd. vŗŗlāķ liŗķ us paŗŗnu isŗept. / ēduōt viŗŗas [tas ir, putraĩmu deŗŗas] pamērcŗ taŗkuōŗ – ŧŗķĩvĩtŗ, kamŗŗ kaŗŗc. / [kukulĩŗŗus] ũzliķa uŗ ŧŗķĩvi. uŗ nu pajŗma piŗķŗtuōŗ jeb aŗ nazi, pamērcŗŗja iŗķŗ tāŗ mērces uŗ ēda. / pamērcŗŗja taŗ sālijumā tuōŗ rāceŗŗus. uŗ pāŗda, uzdzŗra tuō tŗŗu uŗ piŗtĩķa. / biŗŗputru visi nuō viŗna [trauķa] ēda. vidŗ tuō mērci [liķa]. va taŗki, va sviŗŗc, va*

zuoste [bija]. *tuŕ pamêrcēja. / cepla sluôta bi ussieta uz gaŗu kâtu, líki sasieta. pamêrcēja údeni uŕ slaūcija. / [veļu] pamêrcēja āliņģi, pamêrcēja āliņģi. uŕ pārveda mājâ.*

pamêrdēt v. **Neilgu laiku, mazliet mêrdēt.** *kara laikâ luôpus dabuja pamêrdēt – tikkuô dzīvības varēja izvīlkt. / žīc savu ziŗgu nekuôpa, piêsēja piê žuôga pamêrdēt. cik varēja nuôzakt, tik viš iêdeva.*

pamêrdināt v. **Pamêrdēt.** *neduôs tām cūkâm puzdienu, pamêrdinâs lidz vakaram. ta labâk êdīs.*

pamêrīt v. **Kâdu (samêrâ neilgu) laiku mêrīt.** *būs jâpamêra teŕprtūra. va naŭ kâdi kârstumi?*

pamêrkt v. **Neilgu laiku, mazliet mêrkt.** *kâdreiz nuô saľmiem sagriêza tâdu grīsti, sataisija kušķi, pamêrca peľnuôs vaĭ graŕtuôs. tik baľtus traŭkus varēja nuôbêrst. // **Pamêrcēt.** nuô sâlijuma tuô gaŗu vaĭg bišķi pamêrkt údeni. ta žâvêjuôt neisovēķ sâli uŕ gaŗa abžúst tâda smuka lidzēna, brūna.*

pamešls: ✧ **kâju pamešls** – cilvêks, pret kuru izturas nievâjoši, pazemojoši. *citi stiprâkiê puĭkas skuôlâ nuôkaľpina mazâkuôs, nuônicina, tura pa kâju pamešlu.*

pamest v. **1. Ar metienu pavirzīt (kur, kâdâ virzienâ u. tml.).** *meĭta pameta miŭžlus tâlâk nuô acu uŕ pruôm bĭ. ✧ **pamest aci** – âtri, arĭ ne visai uzmanĭgi paskatĭties. es iêšu piê údeņa. pamet aci us tuô grâpi, kâ piens nêiskŭsâ ugunē! // **Ar metienu novietot.** tuôs râceņus stâduôt, vaĭg mâcēt pamest, laĭ âtrâk iēt. / pamet tuô spraŕgu, padzēŕ vistas.*

2. Ar metienu novietot zem (kâ), arĭ (kam) apakšâ; pasviest. *kas tuô kamuôlu pameta zemĭ guľtas? □ **pamest pa kâjâm** – novietot, nomest u. tml. (ko) tâ, ka ir par traucēkli kâdam. tu dabŭsi pa kuĭmbri! aka visu te esi pametis pa kâjâm.*

3. Pielaut, lai (kâds) paliek (kur). *ciľvêķi, dârbâ kas strâdĭgâķi, neveĭkluô pamet aĭzmugurê. ✧ **pamest kaŭnâ** – atstât, pamest (kâdu) nepatĭkamâ situâcijâ. pameta kaŭnâ – divi sarunâja kuô darĭt, bet viens tuô uôtru nejēma lidz. // **Pielaut, lai paliek (bez kâ), nesamem (ko); neveltĭt (kam) pietiekamu uzmanĭbu, nerŭpēties (par ko).** tâ nebija laba siēva, sliŕŕka bija – pameta luôpus bez êdamâ aŗ. / te taĭ gabalâ laba zeme – aŭktu rudzi, bet pametuši nuôvârtâ. neiêsēja rudenĭ nekuô.*

4. Pielaut, ka (kas) paliek (kur) nenovietots, arĭ nesakârtots. *bêrni aka pametuši viss maŕtas pa grĭdu. // **Pazaudēt.** ganelis bi pametis jaŭnuô buŕndulu ganuôs. / ka es dzinu ganuôs, es jaŭ aŗ adiju [ruokaviĭtus]. cik es nepametu tuô zĭľšŭ paciŕŕu! / ku tu pameti tâdu labu nazĭti? / es pametu aka tuô ciŕŕdu. / pametu braŭcuôt pâtagu. / es pazaudêju aclêgu, pametu. / dokumeŕtus pamest ŕuôdiên – ta i klapasti.*

5. Aizejot pārtraukt sakarus, neinteresēties (par kâdu, par ko), nerŭpēties. *ja kâc puĭšis pamet meĭtu – brŭti – uŕ taĭ gâidâms bêrns, ta teĭc – aste piêsĭeta, ku ta nu vaĭrs iēs!*

6. Pārtraukt (kâdu darbĭbu, rĭcĭbu); pārtraukt darboties (iestâdē, jŭrâ u. tml.). *bet ta jaŭ tiē skrĭveri sâka kaŭ kâ saprast, ka vaĭs neiēt rĭktĭgi. ta jaŭ sâka tiē skrĭveri pamest tâs savas ŕeptes, braŭca pruôjâm. / viŕŕi [tas ir, ârsti] redzēja, ka paliêķu ŕvakâks. bet pamest jŭru negribêju. / es nebiju duômâjis, ka viŕŕu [tas ir, jŭru] pametĭšu. ✧ **pamest kaŭnu** – pārvarēt kauna sajŭtu. maŕŕ vaĭdzēja tuô veĭcuô drâneli. zinâju, ka kaĭmiŕiēnēi i. ta es pametu kaŭnu uŕ gâju viŕŕaĭ prasĭt.*

7. Pamât. *ka saŭca puzdiênâs, ta senâk pameta a ruôķu, pavêĭcinâja. / pamet a ruôķu, laĭ nâķ ŕu! / maŕŕ vaĭg tik pamest a mazuô nuôgalĭti, ka meĭtas jaŭ klât, – tâ viš [tas ir, puisis] liēlijâs. / pametu a ruôķu, laĭ atnâķ piê muĭs.*

pamešs subst. **Krŭmi un nelieli (krŭmveidĭgi) koki, kas veido meža apakšējo stâvu.** *tuŕ tâc pameš i, krŭmi vaĭrâķ. tuôs liēluôs kuôķus nuôzâgâja.*

pamiēluot v. **1. Dot (viesim) paēst, padzert; pacienât.** *atnâcis sveš i, jâpamiēluô. / ka tâpat aĭziēt ciemâ, ta paciēnâ, pamiēluô. / [kupušpienu] klētĭs turēja acsevišķi. ka viēsĭ atnâca, pamiēluôja. / taŭtu dēla sētiŕŕâ labi mani pamiēluôja – sēŕŕu zupu sribinâja a sudraba kaŗuôtēm. / laba, laba mâjas mâte [...]. pacienâja, pamiēluoja gardumiem ķekatiŕŕas. (LFK 1818, 47) ✧ **aces pamiēluot** – ar patĭķu skatĭties, tiksmĭnâties. piê tuô rakstu, kuô tâ Īľze isaŭduse, vaŗ gaŕŕ aces pamiēluôt. / ŕuôgad labi aŭgušĭ rudzi, vaŗ aces pamiēluôt, piê tâ laŭķa stâvuôt.*

2. pârŕn. Nopêrt. *nebêdâ, vĭra mâte, tava tiesa nezudĭs! pašâ pŭra dibēŕnâ sutinâta bêrzu vice, ar kuo tevi pamiēluot pašâ kâzu vakarâ. (LFK 1961, 11259) / nebêdâj, vĭra mâte, [...] tad es tevi pamiēluôšu a tuô drâšu pâtdziŕŕu.*

- pamīksts**, -a adj. **Samērā mīksts; pretstats: ciets.** ka pupiņas pamīkstas, ta tuōs kaŗtpelišus bēra iēkšā. nuōsūca beigās. – pupas aŗ apaļiēm rāceņiēm.
- pamīlēt** v. **Pamiļot.** kad grib bērnus pamīlēt, papliķē pa vaīgu lēni.
- pamīlija** subst. 1. **Ģimene.** bi jākuriņ piŗte, lai varētu izbādētiēs visa pamīlija. / senāk jaū neteīca ģimene, bet teīca pamīlija. / tas nuōticis mūsu pamīlijā. Nīcā vaiŗāk pamīlija teīca [senāk]. / tas braŗdavš jaū tuō pamīliju izjaūca. □ **pamīlijas gulŗta** – gulŗta, kurā gulēja vecāmāte ar vectēvu, aŗi māte ar tēvu. tuō pamīlijas gulŗtu saūca viētu, tikaŗ ku tēvs uŗn māte gulēja.
2. **Uzvārds.** pamīlija [jeb] famīlija bi Padēlis, māju vārc bi „Streņģi”. / *Ķuŗņķe* – tā bi mana pamīlija [jeb] maŗš ūzvārc. ta bi e galā pamīlijai. bet ta uz-reīz pārceŗlās uz s – *Ķuŗņķis*.
- pamiļuoŗt** v. **Mazliet apmiļot (kādu).** māteŗ nauŗ laiķš pāaūklēt, pamiļuoŗt bērnus.
- pamina** subst. 1. **Ar kāju darbināms (piemēram, vērpjamā ratiņa, stellu) piedziņas elements; kājsvira.** ratiņamŗ trīs kājas. ta i pamina apakšā. us tām trīs kājām i tāda trīsstūrīga pamina. / stellēm apakšā i paminas. ja aūŗ a cetrām nītēm, ta i cetrās paminas. ja aūŗ a sešām nītēm, ta sešas. uŗn, ja aūŗ a divdesmit nītēm, ta divdesmit paminas i. us katru paminu viēna nīte. / cetrās paminas bi stellēm. / te i aūdeķls a sešām paminām. piē katras nītes i paminu snuoŗs. / [smēdē] piē tā riteņa i tāda pamina, a kāju miŗ. ta pūŗ tuō uguni – tā i ēzē. ka a tuō paminu miŗ, ta tās plēŗas cilājas.
2. **Ērģeļu klaviatūra, kuru darbina ar kājām.** veŗcaŗš Skara spēŗļa ērģeles, Streņģu Jānis mina paminas.
- pamiŗkš(k)ināt**, aŗi **pamiŗkšķināt** v. **Īsu brīdi mirkšķināt.** pamiŗkšķini tuō aci! vaŗbūt iznāks tas gruzis. ✧ **(ne) acu (aŗi aces) nepamiŗkšķināt (aŗi nepa-miŗkšīnāt)** – darīt (ko) nedomājoŗ, droŗi. tā patika tai Īzeŗ tas Jēkaūps, kā teīca, lai iēt piē viņa, tā nuōgāja, ne acu nepa-miŗkšīnājuŗe. / tas meŗuoŗ tā, ka aces nepamiŗkšķina. // **Izveidoŗ zīmi (ar acīm), nolaiŗot un pacelot plakstiņus.** puŗŗis pamiŗkšķināja meŗtai aŗ acu plakstiņiēm.
- pamiŗkt**, aŗi **pamiŗkt** v. **Neilgu laiku, mazliet mirkt.** piŗmāk drānas vaīg apmēŗkt, lai pamiŗkst. ta tig mazgā. viņa [tas ir, veŗa] pamiŗka viēnu diēnu. / ka bi izmazgāc, ta [veŗai] kāŗstu ūdeni pārļēja pāŗi, lai viŗ pamiŗkst. uŗn, ka bi pamiŗcis, ta aka mazgāja nuō tā laiķā uŗn isskaluoŗja. / tad viŗu [tas ir, lopu kuŗģi] bēŗŗ a sāli uŗn vēŗ mazgā, uŗn akaŗ iēliēk ūdeni, lai pamiŗkst. / dēŗas ņeŗŗ uŗn nuōŗeŗŗ glūdi – ta tā pamiŗkuse. / dzēŗves ace [...] ēŗuoŗt priēķŗ vēŗeŗa. uzļēja ņŗabi, lai pamiŗkst.
- pamirt** v. **Uz laiku vai daļēji zaudēt funkcionēŗanas spēju.** biju kā pamiruse, ka iēŗaūdziju tuō liēŗuoŗ suni. ✧ **sīŗds pamirst** – saka, ja kas izraisa pēķŗŗu, spēŗcīgu pārdzīvoŗumu. sīŗc pamira – teīc, ka rēdz kuō bēdiŗu. / maŗ sīŗc pamira, ka iēŗaūdziju tuō sakaŗtuō Miķēli.
- pamist** v. **Neilgu laiku uzturēŗies noteiktā vietā (par cilvēkiem); pakavēŗies.** tu esi tāc brīŗv cilvēķŗ, tu varētu atnāŗt piē muŗŗš pamist uŗn paciŗŗt ņagarus.
- pamiŗšām, pamiŗŗi, pamiŗŗu(s)** adv. **Tā, ka mijas viens ar oŗru, cits ar citu.** meŗtuōŗ aūdeķŗu, salika pamiŗŗi viēnu dzīvi pakulu, viēnu linu. / aūdeķŗu staklēŗ iēŗtinuoŗt, vajag dzīves likŗ pamiŗŗu – viēnu paŗ apakŗu, uōŗru paŗ vīŗsu luŗŗstiēm. / iēŗtinuoŗt staklēŗ, meŗi savēŗŗi pamiŗŗu skalu dēŗliŗuoŗŗ, kam gali sasiēŗi kuōpā, lai vaŗ [audeķŗa] platumu zināt. / ka [maize] viēnu stuŗŗdu bī cēŗusi, ta pārvaŗķāja. ta tuō kukuli, kas bijis viēnā malā, ta tuō lika uōŗrā malā. visus kukuŗus izvoŗķa āŗā, pamiŗŗus salika, la cēŗ visi riŗģi. / tuōgad, kad liēŗtus uŗn saūŗle pamiŗŗus ūŗnāce, rudzi āŗrāŗ sāka savāŗpāŗ. // **Tā, ka atrodas pretī (kā) atstarpei.** tiē [ecēŗu zari] tika sadzīŗi pamiŗŗām, lai viŗi isŗrādāŗtu zemi pamiŗŗu, lai visi tiē zari neiēŗtu pa viēnu taku. / tās [ecēŗu] tapas tiēķ dzīŗas pamiŗŗus. / tā ģūŗŗina i lilijas dziŗŗta. tās lapas viŗamŗ aūŗ pamiŗŗu. uŗn katŗā padusīŗē meŗŗla uōdziŗa, tā tā sēķŗiŗa. // **Krusteniski (?).** [bēŗni] apsēdās, salika kājas pamiŗŗu, nuōķēŗa a ruōkām kājas liēŗuoŗ piŗķŗstu uŗn metās pa galŗu, uŗn ģāja riteniski viēn.
- pamiŗŗāt** v. **Pakļaut lāŗstiem; nolamāŗ ar ļauna vēŗēŗumiem (?).** braūce, lai leiŗŗu baznīcā mācīŗtāŗ aŗzŗuŗtu pa labu, mācīŗtāŗamŗ maksāja. bet siēŗas rādamās tik suōŗlija cita citu pamiŗŗāt. / ka kāc i slimŗ, ta teīca – nu tas i pamiŗŗāc.
- pamiŗŗi**, aŗi **pamiŗŗu(s)**. Sk. p a m iŗ ņ ā m.
- pamiŗ** v. **Neilgu laiku, mazliet mīŗ.** kad sāk aūŗŗ, miŗ viēnu paminu, uōŗru. a tām paminām pamiŗ. / tās paminas pamiŗ – ta tās dzīves isceŗ, tuō ņaŗŗtuvi laiŗ caŗri uŗn a tuō mustavu piēŗit tuō dzīvi ciēŗ piē tā aūdeķŗa.

- pamitināt** v. **Neilgu laiku mitināt.** kādu laiku tēs pamitināja četrus ziņģus, bet ta vaīdzēja vienu izduot.
- paŋpa** – „cūka” (?). (EH II 157)
- paŋpālis** subst. **Kartupelis.** rāceņus agrāk saūca ar paŋpāliem. / talkā plāva rudzus, miēžus, talkā rāva paŋpālišus. / kā riŋda galā, tā gruods pilns paŋpāļu. / kuō tu tuŋ griēz riņķi [zupu]! viēns pac gribi tuōs paŋpāļus izvazmīt? / paŋpāli Jūrmalcēmā [sauc].
- paŋpars**, reti **paŋpara** subst. **1.** dsk. **Novalkātas, nederīgas drēbes; lupatas, skrandas.** tādās vēcas drēbes saūca paŋpari. / kaŋ ta patik paŋparus viļkt mugurā. / kadreiz tādus vēcus paŋparus abgēbj, ka iēt kāduōs nefiruōs dārbuōs. / paŋpari i šādi tādi lupati. pīļus maīsus sabāza visādu paŋparu. senāk žīdaŋ pa krūzelēm addeva. / kas tuōs paŋparus vēġ glabās – jāduō tik žīdaŋ! / tādi gruži, tādi paŋpari, visādi krāmi tuŋ aīs staļļa samēsti. // **Vilnas paliēkas, atliekas pēc kāršanas.** paŋparas i kādas nederīgas villas paliēkas kāršuōt. / paŋpari i villas kāršuma atkritumi, ari visas nederīgas lupatas.
- 2.** niev. **Vecs cilvēks; nederīgs lops.** vēci paŋpari [mugurā] – nāk piē dārba. vēcu cilēku ar kadreiz tā saūca. / paŋpaŋs i nekuŋ vaīs nederīks luōps va cilvēks, ari lupac, kas nuōvalkāk. // lamuv. noz. laī kādu nuōlamātu, teic – tu tik tāc paŋpaŋs!
- paŋpeklis** subst. **Īgns cilvēks.** kuō tu te, vēcaīs, muŋmini ta kā tāc paŋpeklis! varētu iēt labāk gulēt.
- paŋpis** subst.; niev. **1.** **Tas, kas daudz dzer.** nu tā kā tāc paŋpis – nebeīdz uŋ nebeīdz dzērt tuō braŋdavu!
- 2.** „**rešns, samircis kuoks**”. (EH II 158)
- paŋplis** subst.; niev. **Plāpa.** ak tu paŋplis tāc! us tādu niēku runātāju vairāk teic – runā ta kā tāc paŋplis!
- paŋps, -a** **1.** adj. **Rupjš, nelīdzens (par dziju).** kas te isnāks paŋ aūdeķlu – tāda paŋpa dzive savērpta. bet tuō smālkāk nevarēja nuō tuō pakulu.
- 2.** subst.; niev. **Resna, neveikla sieviete.** ta kā tāda paŋpa – nevaŋ pasavēļtiēs.
- paŋpŋt** v. **1.** **Tūkt.** ka iēkaīst vēnas uŋ ka paŋpst aka kājs, ta tik saplūc viņš [tas ir, baltvēderes] uŋ sasit, uŋ liēk apkārt ga liēlu. ātri viē atiēt uz apakaļu. / tādi vēci cilēki viŋu [tas ir, kādu augu] tā savārija. uŋ, zinat, ka paŋpa kājas, tā dzēra. // **Paust neapmierinātību (?).** te viēna siēva muŋs tik iēkš viēnas pukstēšanas uŋ paŋpstēšanas. pukst uŋ paŋpst.
- 2.** **Veidoties, klūt lielākam, spēcīgākam (par parādībām dabā).** re, pamalē sāk paŋpŋt pērkūōna mākuōŋi! būs liētus. / jūra paŋpŋt. vēja vēġ nav, viss miērīks, bet jūra jaū ceļas, tā sāk paŋpŋt pāri krastaŋ.
- 3.** niev. **Gulēt.** viņš i tāc liēls gulētājs. vakaŋ ar viņš paŋpa lidz puzdiēnai gaŋdrīz.
- paŋpums** subst. **Sapampusī vieta; tūska.** tad nāca tāc paŋpuŋs uŋ paŋpa kājs. uŋ ta viņš mērcēj uŋ tā mazgāj [kāda auga novārījumā]. uŋ ta tā atlaīdās tas paŋpuŋs, jā.
- paŋsāt** v. **Mocīties ar pagirām (?).** viš neteic ne vārda, es tik rēzdu, ka paŋsā.
- pamudinājums** subst. **Paveikta darbība, rezultāts → p a m u d i n ā t.** ēdis va neēdis – turi galvu aūkšā! – teic kā pamudinājumu cilvēkaŋ, kaŋ grūti dzīvē iēt.
- pamudināt** v. **Ar savu runu, arī žestu, izturēšanos u. tml. ierosināt, norādīt, lai (kāds) ko dara.** riēdīt būtu pamudināt, pakārtuōt, palūkt, paskubināt.
- pamuīt** v. **Pamocīt (piemēram, liekot smagi strādāt).** kādu brīdi vēġ tuō vēcuō ziņģu pamuīs, ta jāvēd lapsēm.
- pamuīties** v. **Neilgu laiku ļoti pūlēties, pamocīties (ar ko, kur).** vēġ lidz vakaraŋ vaīg pamuītiēs a tuō plāušānu. ta iēsīm mājā. / sliēc ceļš. kaū kā jaū vaīdzēs pamuītiēs lidz mājām. / pamuīsiēs a tiēm vēciēm zābakiēm vēġ kādu laiku.
- pamukt** v. **1.** **Pabēgt, paskriet nost.** sāka skraīdīt tiē ziņģi. labi, ka pamuku nuō ceļa, ka nesabraūca. / pamuc pruōjā! a spaŋņiēm nāk. pabēdz nuōst nuō ceļa! / viš [tas ir, spēles dalībnieks] jaū pamūk uōtrā pusē, nevaŋ viŋam tā trāpīt. / [rotalājoties] viēns neskatās, citi pamūk. ta iēt meklēt.
- 2.** **Bēgot pavirzīties zem (kā), arī (kam) apakšā.** es pamuku nuō liētus apakš egles. / pamuku gaŋ pagūltē, bet tēs izrāva ārā uŋ prasija, kālab es salipinājse [kalendāra lapas]. es teicu – tēt, es gribu iēmācītiēs labāk lasīt.
- 3.** **Aizbēgt.** blēde – iskrāpa maŋ naūdu uŋ pamuka. / atnāca kāc jaūns cilēks uŋ teica, ka vaīg abdrūōšināt dzīvību uŋ maŋtu. daūdzi ari tā darija, bet vēġlāk izrādijās, ka pamucis. / tāc staīgulis

viš bi. tuō jaū jēmt uz gadu piē dārba baīdijās – ka nepamūk. / tuōs puīkas gāja iēsukāt, bet visi pamuka. / medniēkaīm pamuka pāršaūc zaķis. / tās ūdas vāķ viēnc. uñ tā zive pamūk. / kad mājās taīsijs iēspērt, svētēļi bi pamukuši. / pakalnē bija liēlā māte – tā viņu mēs, bērni, pazinām uñ baīdijamiēs. labāk pamukām, ka viņa nāca. / bērni tikkuō pamuka istubā nuō liētus.

pamuļķīgs, -a adj. **Samērā, arī mazliet mulķīgs**. aptaurēc – tas jaūns vārc. tas tāt pamuļķīks. / nav visi piēci mājās – teīc uz pamuļķīgu cilvēķu, arī uz neabduōmīgu. / viēnas skrūvas trūkst – teīc us pamuļķīgu. ne tuī kāda pamata, ne darīšanas. / vāīrāk nuōdaībināja tādu pamuļķīgāķu, kaīm vaī visu kuō iēstātīt.

pamuļķis m., **pamuļķe** f.; subst. **Cilvēks ar samērā, arī mazliet ierobežotām prāta spējām**. bēmūzis tāt pamuļķis bišķi, tāt ķērc, tāt padaūža. tāt abdaūzīc. / baūris i tāt nesapratīks, viš nekuō tā neīspruōt. ta kā pamuļķis, tāt abdaūzīc. / Diēva duōc [ir] pamuļķis. tas Pēteris būtu smuks puīselis, bet tāt Diēva duōc rādās, ka būs.

pamuļļāt v. **Neilgu laiku, pavirši, bez jūtama rezultāta darīt (ko)**. meītene bišķi ūdenī tik tā pamuļļāja tuō šīfci uñ teīca, ka ēsuōt fīra.

pamuōdināt, arī **pamuōdināt** v. **Panākt, ka pamostas**. vēļu vakaī pārbraūca dēļs [ar motociklu]. pamuōdināja mājiniēķus, kaīmiņus aī. / cita guļta teū [tas ir, rokasmaītai] nau – va nu uz mūrīti blakus piē saīmniēces istubā vaī aīz muguras. kā saīmniēce, ka viņaī vāīdzēja, viņa tevi pamuōdināja.

pamuōsties, arī **pamuōsties**, novec. **pasamuōsties** v. **Pāriet no miega stāvokļa nomoda stāvoklī**. mazaīs bērns pamuōdiēs – iēvēkšīēs jaū i. / bērns pamuōdiēs uñ nu biīnbā aka. / ka pamuōduōs, nevarēju vaīs aīzmikt. / es uz rīta pusi pamuōduōs uñ maniju, ka kāda ruōka apakš galvas bāž kulīti. / vēcaīstēs iēradis pīpāt – kā pa nakti pasa-muōdiēs, uskuī pīpu. / tas bija tāt nelaps sapnis. pamuōduōs, gañ-drīz baīl bī.

pamūrīt v. **Mūrējot izveidot zem (kā), arī (kam) apakšā**. māju ceļuōt, pamūra pudrameñti.

pamuīrkāt v. **Neilgu laiku, mazliet pagrozīt**. vaīg pamuīrkāt tuō miētīnu, ta varēs dziļāk iēdzīt.

pamuīrkšļāt, arī **pamuīrkšļāt** v. **Neilgu laiku sprauslājot ēst vai dzert**. ziīrks taī siles stūrī pamuīrkšļājis, nav nekuō izēdis. / ku tas ziīrks taī siles stūrē pamuīrkšļājis, trīs reīzes vaīg iēduōt viņam [tas ir, puisim] iēdzēft, trīs vakarus nuō viētas.

pamuīzāt, arī **pamuīzīt** v. **Neilgu laiku, mazliet berzt, burzīt**. tuō apkakli vaīg pamuīzīt ilgāk, laī tiē meļlumi isiēt. / ka tuō krēķla pīrnuōti saziēpē, ta vaīg pamuīzāt, laī putā.

pamuve, reti **pamave** subst. **Rakstains linu auduma gabals, ko lieto villaines vietā**. pamuves – tās bi nuō rakstīta linu aūdeķla. tāpat kā villāni sedza. viņaī nebi bārkstes, bet špices lika apkārt. / pamuve i rakstīta, tas tas pac skāteris, kuō kaķ kāzās. pamuve i jāistaīsa villānes viētā – tuō kāra siēvas uñ meītas. apkārt apšuī špicītes. pamuve nuō skātera aūdeķla, uñ tuō liēķ kā villāni. pamuves tādas viēglāķas. / pamuve bi nuō rakstīta aūdeķla – linu. villāne bi nuō baītas villas. / villāīnē līdzīga i pamuve, bet nuō nātna rakstīta aūdeķla. / pamuve i tāt kā palaks, rakstīta, us pļēcu saktām [sasprauž]. / pamuvi sedza, baznīcā ejuōt. / ziedi [kāzās] ir šādi – zeķes [...], pamaves (līdzīgas villainēm no linu drēbes, kuīras nēsāja vasaru). (Rkr. 19, 149)

panabadzīgs, -a adj. **Samērā nabadzīgs**. izniķelis iī tāt gnīda cilvēķs, panabadzīks, nekā nav, tāt nesaturīks cilvēķs, nemāk saīmniēķuōt.

panabaguot v. **Neilgu laiku, mazliet nabagot**. pasiruōt iī panabaguōt, pa-ubaguōt.

panācināt v. **Neilgu laiku, mazliet gatavināt**. jāpanācina vēl kādas diēnas, ta varēs raūt zemīnes.

panāksnieks m., **panāksniece** f., reti **panāksns**, arī **panākstnieks** m.; subst.; parasti dsk.; etn. **Līgavas radi, kas (pēc senām kāzu tradīcijām) dzinās pakaļ līgavas vedējiem, cenšoties līgavu atņemt un atvest atpakaļ agrākajā ģimenē; kāzu viesi no līgavas puses**. kāzās i vedēji uñ panāksniēķi. brūdģana radi i vedēji uñ brūtes radi i panāksniēķi. panāksniēķi iēt nuō pakaļas pa baznīcu riūdā. / kāzās panāksniēķi i brūtes radi. brūtes mājā panāksniēķi sēdēja malā, vedēji gaī gala galdu. / [kāzu otrā diēnā jaunā vīra mājā] sēdēj panāksniēķi aīz galda. / ēdiēt dēsas, panāksniēķi, gredzentiņu atduodiet! (LFK 1818, 2345) / saīmeniece bēdājās, kur būs ņēmti maizes lizi. panāksniēķiem platas mēles, tur būs labas maizes lizes. (LFK 1961, 10317) / kuo tie mani cāļi lasa, par plāniņu staigadam? panākstnieķu sieviņam utu kule pabiruse. (LS 1923, 11. nr., 106. lpp.) □ **panāksnu māte** – līgavas māte. pārkārteņa kulē panāksnu māte salīka dātālas priēķš vīra radu. viņa pate nesa pārkāruse. □ **panāksnu** (arī **panāksnieķu**) **meītas** – līgavas neprecētās radīieces. krēļļuōtas, ruōtātas

panāksnu meītas; aī mūsu kuņīteī kreļļuōta aste. / krustamātes uī panāksniēku meītas visas dziēdājām. uī pa tuō laīku tuō naīdu nuōzaga. □ **panāksnu tēvs** – līgavas tēvs. pēdējaīs kāzeniēku riīndas galā gāja panāksnu tēs. viš bi pēdīgaīs. / gaī tuō uōtru [kāzu] gaīdu piē siēnas pīrmiē sēdēja panāksnu tēvi uī brūtes krustamāte.

panāksī subst.; dsk.; etn. **Seno kāzu tradīcija – līgavas radu došanās pakal jaunajai sievai, vedējiem, lai viņu atgūtu.** tuo naksniņu negulēju, kad es jāju panākstuos. (RMM 133523, 37) / visi mazi bālēliņi jā māsai panākstuos. (LFK 1818, 287) / [...] nu es rēdzu, nu es ticu, nu lūdz mani panākstuos. (LFK 1818, 2322) / tevi [tas ir, brāli] sūtu vietrauguos, tevi pūra panākstuos. (LTD VII 711: 3721, 1) / kuo nāci, ķipīti, panākstuos? kur tava māmiņa guovīs slauks? (LFK 1818, 2347) / dīvainas, dīvainas panākstu meītas – abi gali rēsni, pa vidu tievs. (LFK 1818, 2342)

¹**panākt** v. 1. **Pavirzīties, arī tikt pavirzītam (kur, kādā virzienā u. tml.).** panāc piē manis! kas teū tuī i tāi ruōkā? / panācu līdz ceļgalām. rēdzu – suīs jaū gaīda mani. / labi, labi saūlīte jaū panākuse. / vakaī [sauļe] ūzlēca sārķana kā ripa, bet panāca nuō apakšas mākuōņa uī tik-pat pazuda. / ja apīņi [dzerša stuoverī] panākuši uz aūkšu, čakst rūgdami, ta druōši vaī palikt. tā jaū jāpavaktē, lai viš nesaskāpst. // **Paaugties (?)**. viš [tas ir, bērns] jaū panācis pa gadu pāri, skrej, mūk, ka nevaī nuōķērt vaīs.

2. **Nākot pavirzīties zem (kā), arī (kam) apakšā.** ka panāca zem kuōkiēm, ta jaū dabuja drusku ņnu.

^{II}**panākt** v. 1. **Sekojoī kādam, kas pārvietoījas, sasniegt (to).** panācu māsīnu taūtīnu klētī, taūtīnu klētī taūtīēšu vidū. / kuī tu tuō panāksi, tas jaū lielā gabalā! / citi jaū izbraūca nuō māju. kuī tu biji? skrej pakaļ! panāksi. / suīs skrej pakaļ zaķiīm – grib panākt. // **Attīstoties, augot sasniegt (ko).** tiē rāceņi pa nedēļu vēlāk stādīti, bet tuōs pīrmuōs panāce aūguōt.

2. **Ar darbību, rīcību sasniegt (ko).** tā jaū teīca, ka tas puīšis daūdīz kuō panāks dzīvē. taīm jaū dārbā bi abgrīēziēns. / tā tu nekuō nepanāksi, ja neklaūsīsi. / gana vērpū, gana vērpū, māmuliņas nepanācu: māmuliņa ātri mina, slaiki laida pavedīenu. (LFK 1961, 10068) □ **panākt savu (taīsību), arī panākt, kuo grib** – panākt iecerēto, gribēto. kas sapruōt, kuī vaīg lišķēt, panāc savu. / mēdusmēle īī lišķis. nu tas aī savu teīkšanu viēnmēr panāk, kuō grib. / viņa [tas ir, vedekla] visūr panāk savu taīsību.

panas – die **Buttermilch** (paniņas). (EH II 159; ME III 75)

panašķēties v. **Neilgu laiku, mazliet našķēties.** ka saīmniēce isiēt, tad a-viēn ej pa visiēm traūkiēm panašķējiēs.

panātrīte subst. **Neidentificēts augs.** ka nuōravē, tā cita zāle izravēta, tās mazās nātrītes aūg nuō apakšas – panātrītes. nu tādas panātrītes tuī i, bet tās jaū ne-kuō [neravē]. / ka tās nuōraūtās [nezāles] viētā tā sakne īī palikusi, tās mazās panātrītes aūg. / tās panātrītes laīkaīm nezēldiī. es īsti nezīnu.

paīckas, arī **peīckas** subst.; dsk. 1. **niev. Noplīsuši, novalkāti apģērba, veļas u. tml. gabali.** paīckas ī vēcas lupatas. vēci lupati, vēcas paīckas. / vēci lupati, nuōplīsis kaū kas mugurā īī kaīnkari, paīckas. / vaīg savākt visas paīckas, uī ta būs tīra māja. // **niev. Apģērba gabali; mantas, iedzīve, kas kādam pieder.** savāķ savas paīckas uī lai nav ne smaks nuō tevis! / paīckas – tiē tādi krāmi. / staļļa galā bija samēsti krāmi, lupati – paīckas tuī bija savāktas. / tuī bī pulķu tuō paīcku – visādi krāmi, drēbes. ✧ **ķizīī nuo paīckām laūkā (arī ārā)** – izsmējīgi, aizskaroši aprunāt. Miķēlīs issmēja tuō Aīnu, bet beīdzuōt aī visu Aīnas netikumū paņēma paī siēvu uī vēl bērnū pūrā līdz. tad nu visi viņū ķizija nuō paīckām laūkā. / tuō puīši ķizija nuō paīckām ārā – ēsuōt sliīks, dzeī.

2. **pārī. Nieki, blēnas; meli, nepatiesība, baumas.** kuō tu stāsti paīckas! / nestāsti nu paīckas! / paī nepatīēsības runāšanu aī teīc – kuō tu tādas paīckas stāsti! / [kaimiņiene] saklaūsīsēs vi-sādas paīckas, nu pīkstas, ka aprunā. / deļnā dzīrgzde aka iēsalaīdās. tuō ta iēlika duīvōīs uī palika labāk. tās jaū tādas vēcas paīckas, bet tuōmēr viņas ticamas bi. / [zīlējot] piē tās krāsns duru nuōliēk divas dēguōšas sveces. tādas paīckas viē īī. bet tā tuōreīz darījās, kuō tu vari darīt! / peīckas [īī] nevaluōdas, blēnas. visādas peīckas saklaūsīsiēs, nu neziī, kuō darīt.

paīckātīes, arī **paīckātīes, poīckātīes, poīckātīes** v. **Biezi gērbties; tīstīties (lakatos, segās u. tml., arī vecā, noskrandušā apģērbā).** paīckātīēs, kaīnkarētiēs īī gērptīēs vēcās lupatās. /

- poņckātiēs – tas tā, ka ģērbjās, taisās kau kuŗ iēt. poņckātiēs [jeb] paņckātiēs. // Vākt lupatas. paņckātiēs i, ku tādās paņckas vāķ, driskas. / eī, kuō tu te paņckājiēs, eī labāk mājās issaguliēs!*
- paņči** subst.; dsk. **Izlobītas pupu pākstis.** *tiē uōtriē lini, kuō mešliēm iēmest, tiē bi tuņši. uņ, ja veļ rādijs, ka pa maz tuņši, ta veļ papērvēja nu iēķš pupu paņčiēm.*
- paņckāties** v. **Bradāt (šlakstinot ūdeni); šlakstināties; pluncāties.** *kuō tu te paņckājiēs, pļuņckājiēs! uz maziēm bērniēm [teic].*
- paneŗruot** v. **Neilgu laiku, mazliet nerrot.** *kaiņ neū nekādas maņtas, tuō citi paneŗruōjuši.*
- panēšāt**, arī **panēsāt** v. **1. Neilgu laiku, mazliet nēsāt.** *bērni prasa liēluōs pajēmīt pičupaunā uņ panēsāt paŗ istubu. / lukteriņ bi duŗtiņas, aūkšējā daļā lohuņs, nuō drāc līkstīte, lai varētu panēsāt.*
- 2. Pavalkāt.** *tā zeķe vaŗ iziŗt. tāda panēsāta jaū iŗ. / ka bija panēsāc [lindruks], tās kruōkas izārdija. / citaiņ bi pa desmit, piēpacmit kreķlu. taga jaū nedēļu panēsā, veļk zemē. / lēpine i kāda cepure – panēsāta cepure, nuōvālkāta cepure.*
- panēsinaŗ** v. **Neilgu laiku, mazliet zvejot ar peldošu tīklu.** *tīklus bišķi panēsinaŗjām uņ vāķām kuōpā.*
- panest** v. **1. Nesot pārvietot (ko), parasti neilgu laiku, nelielu attālumu.** [puisis] *pajēmis [drazas], panesis uņ paŗka stūrī izbēris. / jeŗm us plecīs tuō maiņu, ta viēglāk panest. ♠ (tik, cik) kaķis uz asti panēs – ļoti maz. cik ta nu šiņ tās bagātības! tik, cik kaķis uz asti panēs. bet kas tā pa runāšanu uņ teiķšanu! // Raujot sev līdzi, pavirzīt (kur, kādā virzienā u. tml.). upītē uōlu metu, upe uōlu nepanesa.*
- 2. savienojumā ar varēt, spēt. Varēt (spēt) nest.** *cik aŗ abām ruōkām vaŗ saķert uņ panest siēnu, saļmus vaī aŗ drānas, tuō saūc pa klēpi. / vīramāte ta varēja dziēdāt – dēļinu, dēļinu, pakaci nūju, lai varu jaūņaves dāvanas panest. / kā tu tādu nešļavu vari panest? / ka tu nevari panest pa ceļu ķuōci, ta tu uzliki us kuņguri uņ ta tu varēji panest. senāk jaū tā nesa. / senāk [sievietes] igdiēnā staīgaīšas aŗ sārkanuō liņdruku. mēs nevaraiņ svētķuōs viņus [tas ir, tautiskos lindrukus] panest, ka muņs viņi jāņes iŗ. ♠ nevaŗ (savus) kaūlus (arī villu) panest – saka, ja (kādam) ir neveikla, gāzelīga gaita. tas Aņšelis nav nekāc strādnieķs – gaņ sliņks, ejuōt gāzelējās, ka nevaŗ ne savus kaūlus panest. / kas tā paŗ aiņu, kas nevaŗ savu villu panest!*
- 3. Paciest, izturēt (ko nevēlamu, nelabvēlīgu).** *i tādi cilvēķi, kas panēs aūkstumu tīri labi. / kā maiņ bija tik jaūnai panest ļaūžu valuōdīnas. // Spēt izturēt (piemēram, zāļu iedarbību, kādu stāvokli).* *šādus tādus krikumus [tas ir, zāles] nepanēs. // Izturēt (nelabvēlīgu apstākļus) – par augiem. šīs puķes labi panēs salu.*
- 4. Valkāt, lietot (par apģērbu).** *nu ku ta [tagad] kažuōku liķs! es nemaz nemāku viņu panest.*
- paņģalis** subst. **Apaļš koka gabals.** *maļkas paņģalis i apaļš kuōks. a paņģali iēsita miētu. vāle bi, kaiņ viēns gaļs reņns, uōtrs tiēvs. bet paņģaliņ bi tik viēns gaļs reņns, tik uōtrs. tas bi apaļš, līdzīks miētaiņ, bet miētaiņ viēns gaļs spic. / pajēm tuō paņģali! būs laps krustakuōks [vezumu kraujot]. / paņģaliņ sava viēta nau, tuō liēk šur tuŗ. ja laūž akmeņus, ta kādu paņģali pasviēž apakš sviras. ta vaŗ ceļt. tāpat svira grīņst zemē. / paņģalis i 2–3 pēdu gaŗš, ari 7 pēdu gaŗš. / paņģalis aīsstāja koŗķa viētu, ka nebī tuō koŗķu tā.*
- paniēzināt** v. **Pakasīt.** *večāmāte a-viēnu lika meītai paniēzināt sev gaļvu.*
- panijas**, retāk **paniņas** subst.; dsk. **Produkts, kas paliek pāri pēc krējuma pārstrādāšanas sviestā.** *sviēstu taīsuōt, ačšķirās sula, kuō saūc pa panijām. / ķēŗnspiēns bi, ku sviēstu taīsa, atlika. tag paniņas saūc. / tas bi baltais sviēsc. panijas tuŗ iēmaiņijās iēķšā. ka dzēļtānu sviēstu taīsa, ta tik ruōnās panijas. / bļuōdā silc ūdeņs, liēk iēķšā bļuōdīnu aŗ kreīmu uņ [baltuo sviestu] taīsa aŗ divām karuōtēm, neņeņm nuōst ne paniņas, nekā. / tās panijas iēļēja traucīnā. večuōs laiķuōs saūca ķēŗnes piēnc – tas, kas nuō tā kreīma atlika. / kad sanija sviēstu, ta tās panijas piēļēja [putrai]. / ka [aitas] nuōciŗpa, ta vaiđzēja a panijām sasmēŗēt muguras, lai aūg biēzāka villa. panijas iŗ a sviēstu. [tās ieziežot] ta tā [aitas] āda nesakrama, nesaciētēja, uņ ta tā villa ātrāk abzēla.*
- panīkt.** Sk. *paņīkt.*
- panīkulis** m., **panīkule** f., arī **panīķelis** m., **panīķele** f.; subst. **Nemākulīgs, neveiksmīgs cilvēks (?); tas, kas iznīkst, ir vārģs.** *tas [saimnieķs] bi tāc panīkulis – sliķta zeme, labi nepaaūga rāceņi. / izniķelis, panīķelis iŗ tāc švakmanis, kas taīsās iznīkt. tas varētu būt pa vis*

kaū kuô – gañ pa luôpu, gañ cilvêku, gañ kâdu aūgu vaī kuôku. bet parasti tâ teic pañ cilvêku, tâdu paputējušu saimniêkeli.

paniñnât, arī **paniñnēt** v.; sar. ar bērnēm, bērnu val. **Padzert**. nu še niñnâ, paniñnâ! kas ta tâ rupji runâs a bērnu – še, dzer! [tas] tâ prasti, jâ. / tâ a-viēnu mēdza sacīt – še paniñnê!

paniņas. Sk. p a n i j a s .

panirināt v. **Mazliet sastiept, izmežģīt**. kaū kuñ panirinâja, izgriēze kâdu kâju, ta gâ piē tâdâm pūšlâtâjâm. ta tās tuñ va nu pūte, va sataisija butelê kâdu dzeramuô. / ziñks skrejuôt bi panirinâjis kâju uñ nevarēja vaīs rikšus paskriēt.

pañkc interj. **Lieto, lai atdarinātu troksni, kas rodas, piemēram, kam iekrītot kur. meļ eñkuru jūrâ – pañkc!**

pañkuôks. Sk. p e ñ k u ô k s .

pañna subst. **Cepšanai lietojams lēzens metāla trauks ar uzliktām malām un rokturi**. pañnas gañ bi cara laiñkâ jaū. pañnas tâdas pašas jaū senâk a bi. / pañna gaļas cepšanaī. / us pañnas cep peñkuôkus. tuôs pa kaŗuôtei us pañnu ūzlei uñ cep. / taga [mērcei] sacēp pañnâ taūkus, iēliēk miltus, sīpuôlus, sacēp uñ ta lei klât [ūdeni], uñ liēk kreimū. / vaīg pillu pañnu iscept meñcu. ta tik piētiks, ku pāēst. □ **bada pañna** – vafelpanna. us tuô bada pañnu, tuñ nevaīg tuô taūku.

pañtainis, -e, arī **pañtains**, -a adj. **Tāds, kas sastāv no posmiem (piemēram, augs); posmains (par augiem, to daļām)**. [čirkšis] tâc pañtainīts. tâdi pañtiņi viēn iēt, ka viš aūg. / trusis tâc pañtains aūks i. pļau kâ siēnu. / mēs viņu saūcañ pa truši. viš tâc pañtains aūg. / čirkšis i līdziks trušim, bet trušis traūslâks, rupjâks, pañtainâks. / viņi [tas ir, niedres] jaū pañtaini. / vārpa paliēk gabalaīna [jeb] pañtaina, ka vētra isplaīnī, ka liētus. ta nepareži nuôziēd. / pilñâ mēnesī sēja a-viēnu. ta nav pañtainas vārpas, ta tiē graūdi i blīvi.

pañtelis subst. **Audekla, auduma vai adījuma raksta elements**. mañma vaīrâks vēra [dziļu, diegus šķietâ]. tās dzives saskaītija – pañtelis bi. / skruôderis [burstei] iēšuva kâdu pañteli – va zilu, va zaļu, va sârkanu pañteli.

pañtīgs, -a adj. **Labi noaudzis, ar spēcīgu, muskuļainu augumu (parasti par dzīvnieku)**. laps êrzelis i, ka viš i tâc pañtīks.

I pañts subst. **Divu vai vairāku dzejas rindu kopa, ko apvieno noteikta atskaņu sistēma vai intonācija; dzejolis**. lasīt iēmâcījuôs – viēnkârši tēs iēdeva kaleñderi, lai es iēmâcuôs nuô kaleñderes pañtiņus, kâdi jaū senâk kaleñderê bija. / [skolotâjs] divi reizes acķira liēlâ grâmatâ, uñ [es] izlasiju abus pañtus. / ta mañ bi tâc rakstic priēkšaūc, ku Kate bi skuôlâ darinajse diopacmit gadus vēca. tuñ bi tâc pañtiņš ūzrakstic vīrsūm. / mēs būsīm šķīrti ļaūdis – tas tâc pañtiņš bi. // **Lūgšana; daļa no lūgšanas**. ta [dievkalpojuma] bi viēns pañtiņš acsevišķi, ta tēvareize „tēs mūs”. / [baznīcâ] visi sametâs apkârt, uñ viš [tas ir, mâcītâjs] katrañ savu pañtiņu teica. / kâmēr iscēla [zârku no ratiem], nuôskaītija kâdu pañtiņu, tikmēr nezvanija.

II pañts subst. **Siena, labības, salmu krāvums šķūnī, kūtsaugšâ u. tml**. siēnu kraū pañtâ, rudzus. maļkas jaū kaūdzēs kraū. / siēnu kraūj skūnâ pañtâ, labību rijâ liēk pañtâ. / vaīdzēj iēt us pañtu siēnu bāst. / iēbraūc šķūnī, ta kraū pañtu. us pañtu kârtuô. ka tas pañc i pills lidz čukurañ, ta kraū uôtru pañtu. / tēs gâja viēnmēr apskatīt siēna pañtus, va nesâk sust. / [rudzus] vēd šķūņuôs, pañtuôs krâva. / iskūluši labību, saļmus sakraū pañtâ. / vistas bi us pañtu – siēna pañtu, čukurâ.

III pañts subst. **1. Posms (augam, auga daļai)**. tiē truši aūg puñva pļavâs. tiē aūg gari, tâdi pañtiņi iñ. / tiē truši añ a tâdiēm pañtiņiem. / trušis aūg tâc stiēbrs, pa pañtinañ viē. trušim gaŗâki tiē pañtini. / čirpis iñ zâle – sīks, sīks stiēbrins, tâdi pañtiņi, kas kriūkšķ. / saļmini ispina nuô rudzu saļmiēm. jēma uôtruô pañtini nuô vārpas gala. nuô tiēm nuôpina pīni a sepiñtiēm saļmiēm.

2. Uz velku kokiem uzvilkta audekla platuma mērs. [aužot] siēna i garumâ. tâ siēna sadalīta pañtuôs. / aūdeķlu meta divas siēnas uñ pañtu. siēna bûtu astuôņas, desmit uôliktes, divas uôliktes i pañc.

3. Audekla, auduma vai adījuma raksta elements. bi meļļa zīdine pañtiņuôs aūsta, kubikiņuôs viņa bi.

IV pañts subst. **Loceklis; locītava**. savilka tâ māsai visas luôcītavas, ka neviēns pañc neluôcijâs. / tai pañtinañ mañ sâp – tas krumšļa pañtins. / kuñ tev sâp tâ ruôka – piñmâ pañtinañ va uôtrâ? // **Ķermeņa forma, apveids; figūra (cilvēkam vai dzīvniekam) (?)**. skruôderis tâ teica

a-viēnu – nu taṁ vaṣ labi pašūt, smuki paṅti. / taṁ puīkaṁ nu gaṅ nuōaūguši smuki paṅti i ruōkām, i kājām. smuki paṅti – tuō jaū nu gaṅ teīca. / ka ziṛks i veselīks, ta viš isskatās tāt kaṅtīks uz visiēm paṅtiēm, samērīks.

paṅaṁmāt v.; sar. ar bērniem, bērnu val. **Paēst.** *iēsiṁ paṅaṁmāt! / nāc paṅaṁmā vakariņas! / ēst – tā jaū netēiks, a bērniēm runājuot. nu še, paṅaṁmā!*

paṅēmiens. Sk. *pajēmiens.*

paṅeṁt. Sk. *pajeṁt.*

paṅerināt v. **Neilgu laiku, mazliet kaitināt (parasti suni).** *puīkas izgaīši paṅerināt jaūnuō suni, pajēmuši kuōku uṅ urda.*

paṅeṅstēt v. **Parunāt (piemēram, aizsmakušā balsī).** *nu tā meītaī bī aīssmacis balss nuō dziēdāšanas, ka tik paṅeṅstēja bišķi.*

paṅikt, arī **panikt** v. **1. Kļūt vārgam, vājam (par cilvēku, dzīvnieku).** *tev, saimniek, tīra maize, tavi puīši paṅikuši – nevar meitas nuobučuoti, nevar zirgus apsēduoti. (LFK 1817, 205) / paṅicis, paṅikusi us slimu teīc, kuō gaīda miṛstuot. / cūki acskreīši suvēni [jeb] zuīķīši. ka nepiētiēk [piena], ta i slikti. ta suvēni paṅikt, pavaṅkst. ta jāduō ēst. // **Kļūt sīkam, kroplīgam, arī mazražīgam (par augiem).** taī slapjā zemē labība sākuse paṅikt. / šuōgad tādi paṅikuši tiē rudzi – smīlktiēnā iēsēja. / bija nelaīmes šuōvasaṅ a laīku, rudzi paṅika, siēna ari savāķa maz. laī ziēmu nenuōsprāktu aves, tām saveda nuō meža skujas. / ka paṅikuse druva, teīc – ak, tuṅ nekas nav, tik guōvmīžas viēn! / tas krūms tāt paṅicis i.*

2. Kļūt saimnieciski vājam. *vajadzēs ūspraviēt mājas, kas paṅikušas. / us paṅikušu saīmniēku teīc – taṁ tās diēnas skaīlītas, jaū pasludināta isūtrupēšana. / meītu isprecinuōt paṅikušās mājās, māte teīca tēvaṁ, ka grūti ap siṛdi.*

paṅiṅkšēt v. **Mazliet ņirkstēt (beržoties).** *jaūni zābaki paṅiṅkšēja kādu laīku. ka bi vēci, ta jaū vaīs ne.*

paṅudzināt v. **Pacilāt, pajaukt.** *paṅudzina tik taī gulītaī tuōs šapus, laī mīksta gulēšana.*

paṅuṛkā v. **1. Neilgu laiku, mazliet ņurcīt.** *ka tas lupac sakruṅkājīs, paṅuṛkā, sabrucina, laī izlīdziṅs.*

2. Bidot pavirzīt (kam) apakšā; pabīdīt. *taṁ akmeniṁ vaīg paṅuṛkā apakšā smīlktēs, laī nevalstās.*

papa, arī **paps** subst. **Tēvs.** *vēcā saīmniēce teīca tēte, jaūnā saīmniēce – papa. / ej pasaūc tēti! papu – tas jaū uz vācu muōdi. / pa papu sāka saūkt pa karalaīku. vāciēši jaū saūca pa papu. paps [jeb] papa. / papa! papu! – tuō tik teīca vāciēši senāk. taga gaṅ teīc. / papa bi pa vācu muōdi. / vēctēva tēvu saūca pa papiṅu. vēcaīstēvs mira ātrāk nekā tas papiṅš. / maṅs paps mātēja pac ustaīstī tupeles nuō ādas. / papa tēs cēla tuō nameli. / muṁs palika mājās paps. / papa nuōmira, [kad] devīṅdesmit trīs gadi bija.*

papakšēt v. **Neilgu laiku, mazliet pakšēt.** *šuōdiēn te bišķi papakš tas liētus, daūdz jaū nelīst.*

papaṛde, arī **papaṛdis,** retāk **papārnis** subst. **Sporaugs ar lielām plūksnaini šķeltām vai dalītām lapām (Filices).** *papaṛdes iṣ luōti dažādas, aūg dažādās viētās uṅ saūcas dažādi. / maṅ piē mājas mežā aūg gaṅ siēvu papārdes, gaṅ vīru papārde – tās ačķiras tikaī aṣ zara apakšējuō lapu nuōviētuōjumu –, gaṅ smālkā papārdīte, liēlā papārde. vēcaīstēvs tās visas parādīja. / kuṛ aka aūg vaīrāk tiē bērzi, tuṅ akal vaīrāk aūg šitās papārdes, jā. / tās i maziṅas papārdes. aūg tādā krūmā. / šķir, irbīte, papārdīsus, meklē savu ligzdas vietu! (LFK 1961, 10138) / senāk nuōgriēza mežā uṅ sagriēza papārņus. / us papārņiēm vaīguōt gulēt, ta nesāpuōt mugura. / senāk tādas buķetes taīsija, puķes priēksā, tās papārdes aīzmugurē. / mazi, balīti ziēdīni, lapīnas aṣ kā papārdeī. bet tā jaū teīc, ka papārdes neziēd. □ **kaīna** (arī **smālkā**) **papaṛde** – parastā ērglpaparde (*Pteridium aquilinum*). *kaīna papārde aūg kā tās palmas. / šīs i tās smālkās papārdītes, jā. vēl viēnas i rupjākas kā šīs. / tas papārdis i mīkstaīs. papārdes viēnas i tādas stiṅgras, ciētas, uṅ viēnas i tādas mīkstas papārdītes, tādas smālkas. šīs tas smālkāīs i. □ **lejas** (arī **liēlā**) **papaṛde** – dzeloṅainā ozolpaparde (*Dryopteris spinulosa*). tās lejas papārdes aūg mitrās, zemās viētās. / lejas papārde priēks rematisma laba, ka iēliēk madracē, gul vīrsū. / viṅs tā vaṣ sasist – tās liēlās papārdes. viṅs ta tā saklapē uṅ tad iēbāž maīsīnā, uṅ, kuṛ sāp, tad uzliēk vīrsū. ♠ **papaṛdes ziēds** – pēc tautas ticējumiem – zieds, kas Jāņu naktī uzplaukst papardei un nes laimi mīlētājiem. Jāņu nakti jāiēt meklēt tas papārdes ziēc. tikaī**

vienu reizi ziēd – pa Jāņiem, Jāņu nakti. / tiē jaū aizgāja papārdes ziēdu meklēt. / pař papārdes ziēdu teica un duōmāja kā pař tādu, kaņ lapprāt netic, bet tuōmēř runā.

paparuse. Sk. *papirross*.

papāt v. Saukt (kādu) par papu. māte teica – kuō tu te papā! ta jaū teica tētis, tēte.

pape subst. **Kartons (parasti biezs).** pape iēkšā vaiņagaņ. / aņpēlmanis bija, kad mēs bijām bērni. tas bija tās papes vīriņš. cilāja ruōkas un kājas. / tuōs papēžus [vecajām kurpēm] ař bi dabujuši, bet miseņa nē. tādus ař papi bi aplikuši apkārt.

papēdis subst. **1. Pēdas mugurējā daļa.** dikti lija liētus. nācu mājā un nuōgraūzdināju papēdi. pārnācu mājās, un tik briēsmīgi sāpēj tas papēdis. / liņdruks gařš lidz papēžis bi. / [govij] apakšā lidz papēdiņ i diēzgaņ ciēta tā zuōle. / nuōbēřzu visu papēdi. / nuō ceļa sāka tīt siētavu lidz papēdiņ. ✧ **dūša (sařlukuse) papēžuos** – saka, ja zūd drosme, pašpaļāvība. nu tā nuōbaīdijiēs [bērnš], ka visa dūša sařlukuse papēžuōs. duōma tik uz mukšanu. / duōmāju, ka viss būs labi, bet tas darijuņš nēizdevās. nu maņ dūša papēžuōs. tas nu i jāatliēk. ✧ **nuo galvas lidz papēžiem** – viscaur, pilnīgi, pavisam (par cilvēku). saīmniēce abģēřba rudeni ganeli nuō galvas lidz papēžiem, lai iēt skuōlā.

2. Apava detaļa – zoles apakšas mugurējā daļā piestiprināts paaugstinājums. [kurpei] papēdis, kapa – kas nāk ap papēdi apkārt. / pazuōli kurpēm lika – pu(z)zuōles teica. aka papēdi piēlika. / [kurpēm] piē papēžiem tādi pakavi [bija] un tādi miseņa raksti viřsū, tādi riņķi istaisīti. / bi miseņa papēži, tā stīpiņa apkārt miseņa bi. / es savām meitīnām šuvu kaltus zābacīņus – ař miseņa puōdzinām, ař miseņa papēžiem. / [zābakam] lika tuōs papēžuōs bērza tāsīs. ka gāja, ta čīřkstēja. / ta [tas ir, senāk] nebi aūkstu papēžu. □ **piesist papēdi** – strauji satuvināt apautu kāju papēžus, radot troksni. ka daņcāj, ta piēsita tuō papēdi, ta tūli skanēj. ✧ **kāpt (arī mīt) uz papēžiem** – cieši sekot, pietuvoties. mīt us papēžiem – teic, kad uōtrs ātri nāk pakaļ. / pļaujuōt priēkšpļāvējaņ labi jāmak vadīt baru, juō uōtris, kas nāk pakaļ, miņ tam us papēžiem. garām nevar laist. / puīselis gāja ātri, bet meitene ař tuřpat bija, kāpa us papēžiem. ✧ **papēži viēn nuozib (arī nuospīd, nuobaļtuo)** – saka, ja kāds ātri aizskrien. ātri aizgāja – papēži viēn nuozibēja. / abi nuōskrēja piē luōpu, kā papēži nuōspīdēja viēn. / nuōskrēja tiē bērni gař stūri, ka papēži viēn nuobaļtuoja. // **Zeķes daļa, kas aptver pēdas mugurējo daļu.** nu papēdi jaū kā papēdi [adīja]. adija dubuļtu papēdi. / tam papēdiņ piēaūdzināja tuōs vaļģus, lai iznāk [zeķes].

3. Izkaps daļa, ko piestiprina pie kāta. [izkaptij] mugura, spice, papēdis. te izbeīdzās tas iskaps asuņš. / spiēd tuō [izkaps] papēdi piē zemes!

papekstēt v.; niev. **Neilgu laiku, mazliet runāt, pavēstīt ko nepatīkam.** tu tādus niēkus viē tig peksti! ka tu kau kuō labu te papekstētu!

papelcēt v. Neilgu laiku, mazliet čurāt; pačurāt. vakarā priēkš gulētiēšanas visi [bērni] gāja laūkā papēlcēt. / iēsīm papēlcēt!

papēldināt, arī papīldināt v. Neilgu laiku, mazliet peldināt. cēlās pař upi ař laiou un abgāzās, nu skaīdrā prātā. gribēja tik tās meitas papēldināt [jeb] papīldināt. / ziřģus veda papīldināt. puīši meitas ař iēbāza ūdeni papīldināt.

papenieks m., papeniece f.; subst. **Papes ciema iedzīvotājs.** ka meņcus dala, ta papeniēki sauc – viēnu švērti meņcu. / čvērte – tas i papeniēku vārc. es nezinu, kas tas i. dikti var nuōķēřt, ka [runātāji ir] nuō Papis. / va ziřģu pakuōpi? – mēs tā teicaņ. papeniēki, rucavniēki teic – uōderēt [zirģu].

papērvēt v. Neilgu laiku, mazliet krāsot. tiē uōtriē lini, kuō meřliēm iēmēřt, tiē bi tuņši. un, ja vel rādijs, ka pa maz tuņši, ta vel papērvēja nu iēkš pupu paņcēm.

papētīt v. Neilgu laiku, mazliet pētīt. sāku pētīt [ermūņiku], kas tuř iēkšā. es tā papētiju un nuōliku apakaļ klēcaūkšā. / kad jaūniē kādreīz gribēs atminētiēs tuōs vēcūōs laiģus, gribēs koņstruēt, lai viņi papēta, lai paduōmā, kā [rati] griēžas. / mūsu kapuōs iř vel dzēls krusti. es tuōs papētīšu.

pāpiēris, arī pāpiēris. Sk. *papīrs*.

papīkt v. Neilgu laiku, mazliet dusmoties, īgnoties. papīku gaņ, ka tas dārps neiēt kā vaģ.

papīldēdiens subst. **Papildbarība.** uōdere i ziřgaņ – aūzas. tas i ziřģa papīldēdiens. vaģ iēuōderēt ziřģu – tā teica senāk.

- papildināt** v. **Palielināt (piemēram, kā daudzumu, skaitu, apjomu) pievienojot (parasti ko trūkstošu, arī vēlamu).** *ka pīrmuo rēzi ēd jaunus rāceņus, teic – Diēs, gaūsini! tas būtu, teiksiņ, papildini. / tās glāzas tādas patukšas – vaig papildināt.*
- papildināt.** Sk. *p a p e ģ ģ d i n ā t.*
- papildināties** v. **Papildināt savas zināšanas, prasmī u. tml.** [gribēju] *dikti papildinātiēs [mācoties], dikti labi gāja tai skuolā.*
- papildus** adv. **Tā, ka tiek izmantots, lietots, funkcionē, papildinot galveno, nozīmīgāko, arī sākotnējo.** *piēuoderē tuō ziŕgu! tā sacija, ka papildus deva aūzas va kuō citu. / ziŕgus iēuoderēja [..]. tuō [barību] tā papildus iēduō.*
- papilināt** v. **Neilgu laiku, mazliet pilināt.** *ak mūš, papilini [baldriānu] kaŕiņ! ta i brīnuņš, kuō viš tuŕ darās.*
- pa-pīllam,** arī **pa-pīllnam** adv. **Tā, ka pilnīgi pietiek; lielā daudzumā, skaitā, apjomā; bagātīgi.** *nu tās baļtas maizes i pa-pīllam. vaŕ ēst, cik tik tīk. / ka tik paaūg maize uņ gaļa pašiēm, ta vaŕ dzīvuōt, ka piētiēk pa-pīllam. / tuōrēz jaū tās rozīnes tā bi, pa-pīllam bi tās rozīnes. / beīgās, ka atliēk kāda mazāka drusciņa [baltā sviesta], ta sagriēz pa-pīllam sīpuōlus. aūkstaņ jaū aŕ vaŕ. / ta pa Liēldiēnu a-viēn tā taīsija, ka vāra tuōs beīdzamuōs kāpuōstus. uņ ta jaū tās gaļas a-viēn pa-pīllam iēkšā bi. / bagāc i tas, kam viss pa-pīllam. / aļksneņu jaū bijis pa-pīllam. / iēvām zaruōs šuōgad bi daūdz ziēdu. būs uōgu pa-pīllam. / te jaū apkārt kaīmiņu bērni pa-pīllam.*
- pāpināt** v. **Lutināt.** *nu neziņ, kā tuō meitu pāpināt, lai būtu labi, lai būtu vešļa. / naū jaū vaī slimš, bet māte nebeīdz pāpināt tuō pušeli. tas [ir] tā lutināt. / tuō jaū māte neziņ kā pāpināt – liēls puīka uņ veļ nedzeņ ganuōs. / nu nevaig tik dikti pāpināt tuō bērnu!*
- papiņkšēt** v. **Paraudāt.** *bērns papiņkšēja uņ akaļ aizmiga.*
- papiņķerēt** v. **Neilgu laiku, mazliet šķetināt, raisīt (ko sasiētu, sapinušos).** *papiņķerē tās dzives! salāpīšu tuō ciñdu.*
- papīris.** Sk. *p a p ī r s.*
- papīrmalka** subst. **Kokmateriāli, ko izmanto papīra ražošanai.** *egles nāca vairāk papīrmalkā. / stutmalka i viēnkārša malka, nuōmizāta, tīra, papīrmalka. tā i egles.*
- papīrnaūda** subst. **Papīra nauda.** [cara laikā] *bi papīrnaūda – viēns rublis, trīs rubļi, piēci rubļi, desmit rubļu, diūdesmit piēci rubļi, piēcdesmit rubļu uņ simt rubļu. dažādās krāsās. rubļi bija dzeltenīgi. tuŕ bi dažādi ūzraksti. a piēciēm rubļiēm sākās biļdes.*
- papiross,** novec. **paparuse,** arī **paprose, paprass** subst. **Ar tabaku pildīta, smēķēšanai paredzēta plāna papīra caurulīte ar samērā garu biezāka papīra iemuti.** *pīpāj pīpu, cigāri. paparusi pīpāja. / priēkš kara paši pīrka iļzes uņ štapēja tabāku – paparušu tabāku. / puīši piēštapēja paparuses. varēja dabūt pīrkt tabāku uņ iļzes. / ta bi paparušu tabāks. tas bi smālks – smālki sagriēsc. uņ čaūlītes bi, uņ paši štapēja – puīši. paparuses varēja dabūt gatavas aŕ. / bi čaūlītes, kuō vaīdzēja štapēt. es jaū aŕ štapēju. ta bi paproses. / paparuses kūpiņ. / senāk tik teice – tas nāk a ŕaūķi zuōbuōs. ta jaū tādas kuōka pīpas bi. ta jaū paprasu nebi. / tā pīpa caūri viēn bi citaņ mutē, taga papirosi.*
- papīrpuķe** subst. **Mākslīgā puķe, kas pagatavota no papīra.** *papīrpuķes gaņ taīsija, gaŕ siēnām tādus kruōnīnus lika – tādus gaņ.*
- papīrs,** retāk **papīris,** novec. **pāpiēris, pāpiēris, pāpīris** subst. **1. No celulozes gatavots materiāls rakstīšanai, tekstu un attēlu iespiešanai, iesaiņošanai u. tml.; šāda materiāla loksne, lapa.** *skrīveriņ vaīdzēja pulku pāpiēra. cik nebi jāraksta pavēstes! / vēikalā pērkūōt prasija piēcas buōganas pāpiēra. / maņ vaig liēls papīris iētīt siļķes. / maizi ganaņ sasitināja avīžu pāpiērī. / cukura galva. ka liētuōja, ta ūzlika pāpiēri. ta cērt, ta viš nesprākst pa visām malām. / mēs jaū lasijām tik tuōs ziēdus viē papīra kulē, uņ ta pārnesa mājā. / māte meitu audzināja papīrīša kulitē. (LFK 1818, 893) / iļzes i tukšas čaūlītes. nuō smālka papīra tās bi. mutē ku bāza, tas bi nuō biēza papīra. ku tabāks bi, tas bi nuō smālka papīra. / iēkārām papīrīšus veļ iēkšā tai eglītē – kādu spuōžu buņbāgu papīrīti. / pāpiēri pīrka. / pāpīris. (Etn. 1892, 155) // **Papīrnauda.** visas pudeles [klētī], visas atruōdam a tiēm papīriēm [tas ir, papīrnaudu]. tiēm nekāda vērtība nav vairāk. □ **smīlķšu papīrs** – smilšpapīrs. tuō sviļtene saūca. va tas bi tāt smīlķšu papīrs? ta kā bruceķls tas bi. □ **tik uz papīra** – formāli, arī fiktīvi; tā, ka nav realizēts, īstenots (parasti plānotais). uzraksta kādu līgumu, bet tuō nepīlda. tā tas paliēk tik us papīra.*

- 2. Dokuments.** *izgājām kuŗsus, nuokārtuōja papīrus. uņ bijām kapteīni te.*
paplaīksnīt(ies) v. **Īsu brīdi plaīksnīt(ies).** *zibeņs paplaīksnija gaīsā, uņ tūlīt nuōrībēja pēŗkuōna grāviēns. / paplaīksnījās gaīsmiņa. teīc ari – paŗibēja.*
- paplaīmpīt**, arī **papleīmpēt** v.; niev. **Neilgu laiku, mazliet dzert; padzert.** [vīrs] *būs nuōgājis alu paplaīmpīt. kuō gaņ vaŗ tik ilgi plāmpīt! / Miņdelis gāja piē Spīrgu prišu dzēriēnu papleīmpēt.*
- paplāte** subst. **Plāksne (piemēram, koka, plastmasas, metāla) ar paaugstinātām malām trauku, ēdiena pārnēsāšanai.** *paplāte, kuŗ glāzes liēk, iŗ tēbrate. / tēbrete veŗi cilvėki teīca. tag saūc paplāte. senāk bleķa bi, ku ŗņaba glāzītes ūzlika. / [dzirnavās] apakšā tuŗ i ta kā tāda paplāte, tāda cētrkaītiģa. tās malas tik aūkstas.*
- paplatinājums** subst. **Paplatinātā (kā) daļa.** *drēģis iŗ uz ragavām ūzliķ paplatinājuŗms.*
- paplātīties** v. **Palīlīties.** *kas bi spēģīks, lēŗns, tas istaīsiģa liēlas jubileģas. kaŗm jaū turās vaīrāk tuō kapīķu, tiē jaū paplātās diēzģaī.*
- paplats, -a** adj. **Samērā plats.** *sēŗtuōģņa i zaļām, paplatām lapām. tas i ziēmciētis. / duōģi tā eģeŗā aūģ, tādi paplati. tādas vālītes iŗ. / ķiŗzaks i platāku vēģeŗu. jā, ķiŗzaks iŗ a tādu paplatu vēģeŗu.*
- papleīmpēt.** Sk. *p a p l a ī m p ē t.*
- paplēst**, arī **paplest** v. **1. Mazliet ieplest (muti, knābi); mazliet tikt ieplestam.** *maziē putniģi gaīda barību, knābīŗsus paplētuŗi. / [zīrgam] papleŗ muti, iēliēk kluģīti uņ acsiēn gaļvu. uņ ta skata, kuŗŗ zuōps i vaīniķs. / aīta miŗmina – tas tā klusi, muti nepapleŗ. ta tās skaņas iēt tuŗpat. ✦ **klaūās, muti pa-plētis** – ļoti uzmanģi klausās; klausās ar izbrīnu, pāŗsteģumu. es tā klaūsuōs, muti paplētuŗe.*
- 2. Mazliet, daļēģi izplest (ko sakļautu u. tml.).** *cēŗurīte bi [labības statiģam]. pajēma sasiētuō kūli, tās vāŗpas paŗķiŗ, papleŗ, ta kā tas vidus paliēk tukŗ. ta vāŗpas uz leju. uņ uzbāģ tās vāŗpas viŗŗu us tuō bāliģu. / [arklam] kuōka ilķsis i, ta krustus tēc kuōciīns, kas tās ilķses tā paplēstas tuŗ. tuō saūc pa krusta kuōcinu.*
- papleģdināt** v. **Neilgu laiku, mazliet vēcināt.** *tā gūģa bi salaūzuse spāŗnu, bet nu biŗģi sāk tuō papleģdināt.*
- papliķs, -a** adj.; **papliķi** adv. **Nabadģģs.** *viŗ nebija tēc bagāc saīmniēķs – bija papliķāķs, pavāģāķs. / brālis naū nekāc bagāc. dzīvuō tā papliķi.*
- papliķŗ(ķ)ināt**, arī **papliķŗ(ķ)ināt** v. **1. Neilgu laiku, mazliet plīķŗģināt.** *a ruōkām vaīģ papliķŗināt, lai tiē putneģi mūk nuō zīŗģu gabala laūkā! / labām luōpaīm tīķ papliķŗģināt pa kaklu. / māte apmīģluōģa luōpus uņ papliķŗģināģa pa guōves muguru. / tuō maģzes kukuli vaīģ papliķŗināt, lai liŗģenāķs.*
- 2. Neilgu laiku, mazliet mirķŗģināt.** *aces papliķŗģina. netēģca, ka aces blisina, bet gaņ pģiķŗģina.*
- papliķēt** v. **Neilgu laiku, mazliet plīķēt.** *kad grib bēŗnus pamīlēŗ, papliķē pa vaīģu lēni. / luōpaīm tā papliķē, seviŗģi jaū, kad tēc braģģi apaļŗ. papliķē pa muguru, kaklu tā viēģli aŗ plaūķstu.*
- papliīnderēt** v. **Iztērēt.** *ta nu viŗ būtu [krogā] papliīnderēģis tuō naūdu.*
- papliīķt** v. **Paputēt.** *tas saīmniēķs tēc dzērēŗ – māģas sāk papliīķt.*
- paplīst** v. **Ieplīst.** *pastalaī aka liēla diŗķa paplīstuse. / kuo tie mūsu cāģi lasa, pa plāniģu staigādami? viņas puses mīstītāģiem blusu kule paplīstusi. (LFK 1817, 151)*
- paplivināt** v. **Neilgu laiku, mazliet plīvināt.** *uz atvadībām meītas a drānelēm paplivināģa.*
- paplucināt** v. **Neilgu laiku, mazliet plucināt; paplaucēt.** *nāca ģēri, ta jaū aka bi [kartupeģi] kuō paplucināt, iēduōŗ vaī sarīvāt kaū kuō, piēdzīrdīt tā.*
- paplūkāt** v. **Neilgu laiku, mazliet plūkāt.** *tēŗvam cimdi, mātei zeķes, brūģģānam [..] meģna vilna, kuo pa nakti paplūkāt. (LFK 1818, 171)*
- paplukt** v. **Neilgu laiku, mazliet plukt.** *kad viģi [tas ir, rūģuŗģpiena kunkuģi] paplūk, ka [putra] adziēst, ta pabaģtina. / tad palīķa [veģu], lai paplūk liŗģ vakaraīm. / baģģlai ūzliēķ cēŗrās nūģās iēŗŗtu kuli nuō aūduma. tad iēliēķ aūģeķlā skaīdrus saģmus, iēbeŗ skaīdrus pēŗņus. aplēģa aŗ veŗduōŗu ūdeni, lai paplūk kādu laiķu.*
- paplūķt** v. **Neilgu laiku, mazliet plūķt.** *viŗ [tas ir, suns] ciēsu tiēŗi meķlēģa. tuō viŗ pac paplūc. / pakulu kuōdeģu piēduŗ piē tās cēŗes. ta tik paplūc. / ŗķeriēns [jeb] pavediēns a tiēm piŗķstiēm jāpaplūc nuō tās cēŗes. / jā, tās [strutenes] iēŗrucina, ka kāŗpas i, jā. viģām i tāda sulīģa, ka paplūc, paplūc tuō. / [zosij] pakaūŗŗīt paplūca spaļvu uņ iēdūra aŗ ilēnu. / ku tu katru spaļvu [plūķsi]! bet saģeŗm piļģu saģģu uņ tik mudģģi mudģģi taīsi, paplūc.*

- papluņcāties** v. **Neilgu laiku, mazliet pluncāties.** šuôgad ežera pļavâ usplūda ūdeņš. dabuja nešt a ķešķiēm us kalvīnām. uņ ta tik bija kuô papluņcātiēs.
- papluôsīties** v. **Padraiskuloties.** galuôtiēs – tas i papluôsītiēs. bērni sētâ galuôjās.
- papluzdināt** v. **Papluinīt.** izžau tās drānas, lai vēš papluzdina! ātrāk izžūs.
- paplāpāt** v. **Neilgu laiku, mazliet plāpāt; arī izplāpāt.** citu vakaru aizeju piē kaīminiēnes paplāpāt. / vēcāmāte gāja piē ciēmītēm paplāpāt. / kuô viš te luņģinē? laikā grib kuô paplāpāt. / mēs tagat teīcam paplāpā visu, senāk – isplaūdē visu.
- paplaūstīt** v. **Neilgu laiku, mazliet pļautīt.** vakarâ iziēs paplaūstīt zāli guôvēi.
- paplaūt** v. **Neilgu laiku, mazliet pļaut.** kad kâdu gabaleli paplaūj, iskapti vajag uzbrucināt. / te bi tâda aparīna. ta tuô [kaimiņš] vēl prasija, lai ļaū ussēt uņ paplaūt.
- papļekāt** v. **Pastaigāt, pāiet (pa dubļiem, slapju vietu).** nu tâ salijis liētus, ka sētâ dubļi. bērniēm i, ku papļekāt.
- papļepēt.** Sk. p a p ļ u p ē t.
- papļeterēt** v.; niev. **Neilgu laiku, mazliet plāpāt.** nu gaņ sagaišas tās siēvas papļeterēt. jaū kâdu stuņdu sēd uņ runāt!
- paplikš(k)ināt.** Sk. p a p l i k š (k) i n ā t.
- papļukāt** v. **Uz neilgu laiku, mazliet atkust.** ka sētâ [decembrī] iēsala, ta tik aprīļa beigās pazuda bes atkušņiēm. papļukāja tik bišķi, bet sasala aka pa jaūnu. es tâdu ziēmu ar ēsu redzeīse. / nav kuô gaīdīt – kad papļukās ceļi, tad nevarēs [izvest malku no meža].
- papļukstēt** v.; niev. **Izplāpāt.** nu papruôvē tik papļukstēt visus niēkus māti!
- papluņkšēt** v. **Neilgu laiku, mazliet plunkšķēt.** naģe iēlēca ūdenī, ka papluņkšēja viē.
- papļupēt, arī papļepēt, papļupt** v. **Pavārīties (par biezu masu, piemēram, biezputru); neilgu laiku, mazliet burbulot (piemēram, biezputrai vāroties).** ēdiēns lēni vārās katlâ. ta saka, lai vēl papļup. / lai vēl tâ zupa papļup kâdu brīdi, ta būs laba. / lai vēl papļepē tâ biēsputra! ta būs gatava, varēs ēst. / ka [žūra] bija kâdu brīdi papļupējuse, ta cēla nuô uguņš zemē uņ lēja šķīvojuôs, lai katrām isnāktu pa šķīviēm.
- papļupināt** v. **Pavārīt (biezu masu).** tuô zapti vēl vaīg labi papļupināt, ta ne-uzrūks.
- papļupt.** Sk. p a p ļ u p ē t.
- papluņkšēt** v.; niev. **Izplāpāt.** neduômâ tik papluņkšēt tēvam!
- paprasīt** v. **1. Prasīt (parasti īsi) un pabeigt prasīt; palūgt (lai ko iedod, atļauj).** ciēmīte atnāca šuôrīt paprasīt sāli. / paprasi, lai atņes tuô āmaru! / es saku – kâlab jūs pa nakti [raujat ogas]! paprasāt uņ ta [raujat]! / paprasijām kâdu gabalīnu [audumu], tuô izērdâm uņ skatijāmiēs [rakstu]. / paprasiju tēvam ziģu uņ jāju vēl viēnu reīzu [pie vārdotāja] – jāšus. // **Prasīt un pabeigt prasīt (samaksu).** čigāni atveda smuku ķēvīti. tēs kaūlējās, čigāns bi dārgi paprasijis maksu. / piē žīdiēm buôdēs viēmņē bij jākaūlās. viņi varēja labu daļu nuôlaīst cēnai, juô viēmņē paprasija kriētni dārgāk.
- 2. Pajautāt.** es neapķēru paprasīt, kuô viņa [tas ir, māte] darīs.
- 3. Lūgt, aicināt (kur) ierasties, piedalīties.** [svētkos] ciēmīni bi pāaicināti, paprasīti. ta jaū uzlika cūkas puzgalvu, aka cūku dēsas, paštaīsītās.
- pap rass.** Sk. p a p i r o s s.
- paprasts, -a** adj. **Samērā vienkāršs, neizskatīgs.** nu tiē liņdruki tâdi paprasti isnāca – rupja dzīve bi. / paprasc – tuô mēs sapratâm, ka tas i tâc vienkāršs. // **Samērā nesabiedrīks, neaudzināts (?).** tas puīšis tâc paprasc bi – ne runâ daūdz, ne dziēd.
- pa-priēkš(u)** adv. **Vispirms.** vāra gaļu pa-priēkšu, izvāra jaū tik-pat kâ mīkstu. tad aka liēk tuôs [kukulīšus]. / pa-priēkšu vaīg pāēst puzdiēnu uņ ta iēt piē dārba. / ēdīsim pa-priēkšu tavu, ta katris savu. tuô tâ teīc pa juôkam. / vīri gā pa-priēkšu [pirti] uņ ta tik siēvas. / tas mātītājs teīca pa-priēkšu, tas puīka teīca pakaļ. / saīmniēks lika adģādināt vīriēm, lai pa-priēkšu pļau nuô kalna gala tuô pļavu. / luôpiņiēm būs pa-priēkš tas bac, ta nāks cilvēkiēm aī. / kurš puīšelis mani grib, lai pa-priēkšu brūzi dara. (LFK 1961, 10233) // reti. **Iepriekš, agrāk.** tag tuô āmaru saūc. pa-priēkšu saūca veseri.
- paprose.** Sk. p a p i r o s s.
- papruôvēt** v. **1. Pamēģināt.** tuô dubultniēku [jakai] tâ papruôvēja isadīt kaū kâdu juô rakstītu bišķi, lai juô smukāk isskatās. / varbūt papruôvēt pašam adīt? // **Neilgu laiku, mazliet pārbaudīt (ko).** ka [dēsas] bi kâdu brīdi vārijušās, ta papruôvēja – pārdūra. ja nenāce sārķana zupa laūkâ,

ta bi labas, ja nāca skaīdra sula. / papruōvê, vai labi izvārījē! / papruōvê, va [cūkai] ir va neūtas piēns. / es ēsu papruōvējusi kādreiz, vai nēisnāks ātrāk, ka iēņes istabā [tauriņu kāpuru]. iēliēk kādā krūzelē va glāzā, kuŗ vaŗ rēdzēt, apsēdz maŗli. uņ isnāk gaņ ātrāk [jaunais tauriņš], jā.

2. **Pagaršot.** maņ iēdeva tādu mazu knafīnu siēra, kuō papruōvēt. / nu papruōvê, vai labi izvārījē! / papruōvēt šuō glāzīti! mētat vēl, mētat vēl! / es jaū papruōvēju jaūnuōs rāceņus.

3. pavēles formā; interj. noz. **Lieto, lai izteiktu draudus.** papruōvê tik tu mātēi pļēkstēt, ka mēs bijām pīlsētā! / nu papruōvê tik nākt kaūtiēs! pac dabuīsi a kuōku!

paps. Sk. p a p a .

papučis subst.; mīlin. **Tēvs; dzīvesbiedrs.** ka dikti mīli grib teikt, teic – papučis, maņmučis. / maņs vīrs, maņs saīmniēks, vēcaiš [jeb] papučis – tas i mīlināmaīs vārc. / ta es dziŗdēju, ka citrēiz siēva savu vīru saūca pa papuči.

papukstēt v. **Neilgu laiku, mazliet atpūsties.** piēkusu iēdaņs. papukstēšu biški uņ iēšu tālāk. / ceļuōt tuō vēzumu, vaīg tik papukstēt. uņ ta jaū iēs.

papuņpināt v.; hum. **Pateikt.** papuņpini tām meītām, lai nāk! re, kas atnācis!

papurināt v. **Neilgu laiku, mazliet purināt.** [ja darbā bija kļūda] skuōluōtājs papurināja [ausi], bet nekuō netēica. / tāpat ar ruōku ar vaŗ apšlakāt – iēmērc ūdeni, izvēlk uņ papurina us tuō viētu, ku vaīg. / es nuōsabijuōs, duōmāju – nu špuōks klāt. bet tā bi mana drānele – vēš papurināja, sasita. // **Purinot panākt (kā) vēlamo formu.** ka piēceļās, papuriņ [pēli]. uņ viss iziēt pa visu pēli tāt mīksc, mīksc.

papuŗšīt v.; hum. **Paēst.** va tu labi papuŗšiji? ta iēsīm piē dārba.

papurt v. **Izspurt.** [stangruozēm] tiē ziēdi tā vaīrāk tādi papūruši. vidū tas ziēc tāt tukšāks.

papūst v. **Neilgu laiku, mazliet pūst.** ka nuōveda ratu riteņus piē kalēja salabuōt, ta vaīdzēja iēt līdzēt plēšas papūst. ta ātrāk salabuōja. / maūcu, maūcu stēbulīti, teū kaūlinis, maņ ādīna. es ādīnu papūtīšu, tu kaūlinus grabināsi. // **Pūšot padzesēt (ko).** papūt tuō tēju! tik kārsta, ka nevaŗ iēdzēt.

paputāt v. **Neilgu laiku, mazliet putot.** rūkstuōt alus paputāja uņ nuōkrita. ta piļdija ēņkurī.

paputēt v. **Pazaudēt daļu īpašuma (piemēram, maksātspējas dēļ).** te daži saīmniēki paputēja ar. nevarēja nuōmaksāt dāņu kruōniņ.

papūtināt v. **Neilgu laiku, mazliet pūtināt.** apturi tuōs ziŗgus papūtināt. gaņ jaū apaŗs tuō laūku.

papuve, reti **papuva** subst. **Neapsēta aramzemes platība, ko veģetācijas periodā apstrādā un kopj, lai sagatavotu ziemāju vai vasarāju sējai.** papuve i neapsēc laūks. tag jaū nēactā papuvi. / vēcuōs laūkuōs teica – papuvē actāj, lai [zeme] addusē. / papuve tik viēngadīga. bet aparū pļai kâ pļavu. / tuō gabalu šuōgad actāja papuvē, lai būtu rudeni, ku sēt rudzus. / tuŗpmāk vaīdzēs stādīt papuvē rāceņus. / senāk, ka tu izgāji us saīmniēka papuvām, ta tu varēj a iskapti viņs [tas ir, pīpenes] pļaut. / ziŗgus sēja papuvē. tas palika neapsēc gabals līdz Jāņiem. / ta, ka bi sūdu vēšana, ta visu us papuvi, uz druovu veda. parasti uz Jāņiem. / lai kaunās ciema puiši – nav apartas papuvites. (LFK 1961, 10519) **agrā** (arī **Jāņu**) **papuve** – papuve, kuru apar pēc Jāņiem. Jāņu papuve – pagājušā gadā tuŗ kaū kas ir bijis sēc, rudeni viš ne-maz nav ār, ne ar ūssēti kādi zālāji. / nu mēšli jāvēd saūcamā Jāņu papuvē. nu tā i, kuŗ vasarā vēd mēslus. katru vasaru vēd mēslus. tuō ar, nu kad izvēd mēslus. **mēllā** (arī **mēlnā, vēlā**) **papuve** – tīrā papuve, kuru uztur irdenu, mēslo un kurā sistemātiski iznīcina nezāles. nu mēlņuō papuvi ka jaū gatauōj, tuō jaū uzara rudeni. tā i rudeni jāuzar. / mēllūō papuvi turēja vasarā uzartu, kuō a-viēn apara, nuōcēja, lai saūle izdedziņ nezāles. / līdz Jāņiem vaīdzēt isvēst [mēslus] uņ apārt mēllās papuves. tuŗ sēja agruōs rudzus. / bi agrā papuve uņ vēlā papuve. viēna ta skaitijās šigadēja papuve, uōtra pērnā. **papuves rudzi** – rudzi, kurus sēj melnajā papuvē. papuves rudzus jaū sēja agri. papuves rudzi bi tiē, ku vasaru tuŗ zemi brīvu uņ gāž sūdus. / piŗmiē papuves rudzi bi us piēcpacmituō aūgustu jāiēsē. saīmniēki tuō nepaspēja. **papuvi vest** – mēsloj papuvi; vest mēslojumu uz papuvi. papuvi vēd uz Jāņiem – ta vēd visus sūdus, cik tig i staļļuōs. **papuves špuōks** – saka par neparasti, dīvaini saģerbušos cilvēku. ka tu biji abģerbiēs ta kâ neviēns, ta tevi saūca pa špuōku – īsc papuves špuōks. / ta tādās vācu kleitas šuva. nu ta bi riktīgi papuves špuōki!

par. Sk. ¹p a .

- ¹¹**pa(r)** prep. 1. **Norāda uz amatu, stāvokli, ko (kāds) ieņem, vēlas ieņemt.** *skuōluōtajs Liēluōzuōls bija Nīcas skuōlā. tuŗ bi Liēluōzuōls pa skuōluōtāju. / Prēņclava viēna meīta bi pa skuōluōtāju. / es pa diēnescmeītu nēsu gaīse daūdz. / te bi krustamāte pa saīmeniēci. / viŗ [tas ir, tēvs] braūca pa kučiēri piē šapīra. veda slīperus, maīku uņ aka tādus kuōkus nuō ēzēra laūkā. / pa kuō viŗ strādā? // **Norāda uz darbu, amatu, stāvokli, kas kādam tiek sagādāts.** māte viēnu bēŗnu deva piē saīmniēku paŗ ganeli, uōtru paturēja piē sevis, lai līdz diēnas āziēt piē saīmniēka. / nu, kad tādu cilvėku salīkst pa puīsi, ta i labi. / maņ jaū bi kādi seŗdesmit gadi, kad es vėl gāju [ķekatās]. nu kuō darīs? sanāk tiē skuōluōtāju, uņ jāiēt līdz pa tuō dziēdātāju. / gāju pa Bebeni spēlēt, uņ maņ vaīdzēj tādās liētas. / piē mēslu vešanas bija bēŗni pa kučiēri, tādi vērtāki. ta teīca bēŗnam – teū būs jāiēt šuōdiēn sūdam pa kučiēri. // **Norāda uz attiecībām, kas saista (kādu) ar citiem.** kaīmiņu meīta nuōgāja piē viņa pa siēvu. / nu dabuja gaņ tuō meītu dēls paŗ siēvu, tik dikti gribēja. / visa pasaule par draugis. (DI I 464) **□ cits par citu** – a) nepārtraukti; cits aiz cita; cits pēc cita. bēŗni cic pa citu tuō brūzi gāza. tas bi dikti fifīgi. / saīmniēce priēcājās, ka suvēni cic paŗ citu liēlāki, labāki. / cic pa citu jaū paliēk gudrāki. / puīsi cic pa citu [atrakcijā] ismēģināja laīmi. / uzraka labu graītu piē Priņclavu daīmbēla. uņ nu tik rakt, cic pa citu! / ka jaū [zosis] sāka dēt, ta sāka cita pa citu. b) cits no cita; cits pār citu. ka jaū sāka iēt skuōlā, ta mācija [par zvaigznēm]. tā mēs cic pa citu tā zinājām. / cic pa citu ceītās, lai būtu smukāks. c) citam citu pārtraucot. ku daūdzi sanākuši runā cic pa citu vaī dziēd bes saskanēšanas, teīc – nu īsc kaķu koīcēŗc. **□ pajemt pa(r) siēvu** – apprecēt. tā siēva nuōmira. uņ ta viŗš tuō švēģeriēni ar pajēma pa siēvu. / Miķēlis [...] beīdzuōt ar visu Annas netikumū paņēma [viņu] paŗ siēvu uņ vėl bēŗnu pūrā līdz. // **Norāda uz citu stāvokli, kvalitāti, kādā (kas) nokļūst, kādā (ko) pārveido.** lejniēku jaūniē puīsi citi gāja mācītiēs pa jūrniēku. / kas tuŗ nuō tādām ķīkalīnām pa bēŗniēm būs! / ka nuōvedām [miežus] sudmalās, ta pusi grūbuōs [mala]. uņ pusi samaļ pa putraīmiēm. / laūceniēku cilēks atsēja drāneli apakaļ pa lipu. / aīzgāja daži [nīceniēki] us Sibēriju sev zemi uņ darbu dabuīt. palicēji nuōrunāja, ka tiēm grūti tuŗ iēsākt dziēvāt, – nu piŗmāk jaū debesis pa juŗtu uņ zeme pa guļtu. / nu i gaņ tam Aņšim teīcamaīs – tas tev pataīsīs baļtu pa mēllu ātri viē, tā runādam. / guōdā izgērbjās pa nabagu, pa čigāniēm. / taga [Nīcas] baznīca i pa daīncu zāli. / tas puīšis negribēja iēt piē dārba uņ izlikās paŗ slimu. **✧ pataīsīt baļtu pa(r) mēllu** – (apzināti) sagrozīt faktus; censties pierādīt gluži pretējo, nekā patiesībā ir. nu i gaņ tam Aņšim teīcamaīs – tas tev pataīsīs baļtu pa mēllu ātri viē, tā runādam. / tuō Īzi samānēja gaņ tam Aņšim. siēvas pateīca, ka sliņka, ka nekuō nemāk. uņ viŗš atteīca. bet tā nebi taīsnība, tik pataīsija baļtu pa mēllu. tādu dūšīgu meītu. **✧ lai vēļs pa(r) steīderi paliēk** – katrā ziņā, neraugoties ne uz kādiem šķēršļiem. lai vēļs pa steīderi paliēk, ja tas nenuōtiks. tuō īzdarīs, lai vaī kas nuōtiktu.*
2. **Norāda uz psihiskās darbības, arī tās izpausmes izraisītāju, objektu.** *paŗ kuō tu viņu rā? kuō viŗš īŗ izdarījis? / ta jaū nebaīdijās pa tādiēm aūkstumiēm, neviēns nebaīdijās. / brāļi diži, es maģāka, es pa brāļis nebēdāju. (LFK 9, 100) / puīsi alu ne-īzdzēra, ja par meītu nerunāja. (LFK 1817, 193) / pa piŗšētas piŗtēm maņ neprasāt. / ta [jaunā māte] gāja baznīcā uņ pārlūdza Diēvu mācītājs pa tuō bēŗnu. tā lūķšana pa visām bi viēna. / kumēlam seši zuōbi, viēna īlīte. bet es īsti nēatceru paŗ tiēm zuōbiēm. **✧ runāt pa(r) septīņiem** – ļoti daudz runāt, pļāpāt. nu tas runā pa septīņiem! // **Norāda uz (fiziskas) darbības objektu.** viēns cālītis te krita vanagam paŗ laūpījumu. / par vasaras gājumīnu, par dublīšu bridumīnu man Dievīnis atvēlēja saldu miežu alutīnu. (LFK 1961, 11164) / paldies, jauņave, pa dāvanām! (LFK 1961, 10497) / [pie skrīvera] bi istubene, ta tā bi darīšana pa tuō [tas ir, par grīdsegām]. / maņ ar naū jamaksā pa telefonū. jaūniē maksā. // **Norāda uz darbības, stāvokļa saturu.** paŗ tuō palīdzēšanu vaīdzēs samaksāt. / dziēdāt viēn es mācēju, nemācēju gavilēt. lūdzu savu jaūbrālīti, lai paŗ mani gavilētu. / muŗs tas dārps iēt. bet viņa [tas ir, meitene] tā kā ķeņcele – muŗs tuŗ līdz i. muŗs pa viņu vėl jāpadara. **□ par cik** – tādēļ, ka; tā kā. viēnu mēnesi maņ [armijā] īznāca diēņēt pa viŗsu tiēm trīs gadiēm, paŗ cik braūcu Rīgas parādē. / paŗ cik es tuŗ vaīs nedzīvouōju, ta es nekuō nezīnu pa tuō pusi. // **Norāda uz (kā) nosaukumu, (kā, kāda) vārdu.** svečturus ar pa lukteriēm saūca. / zābakaŗ i stuļms. tuō kātu saūc pa stuļmu. / kažuōki bi līdz ceļiēm, tuōs saūca pa garis kažuōkis. / ķēvi pa Mīci mēs saūcām. / cic kaķi saūca pa Jaīci, Piīci.*
3. **Norāda uz (kā) vērtējumu, kvalificējumu.** *Nīcā saīmniēki ēda kuōpā a saīmi. tuō turēja pa kaūnu – ēst acsevišķi. / tuōs sūdus pa kaū kādiēm labiēm neturēja – tuō našu. tiē bi liēsi sūdi. /*

citi stiprākiē puikas skuolā nuōkaļpina mazākuōs, [..] tura pa kāju pamešlu. / tas i pa grēku tādīēm [bērniem pirkt] riteņus. priēkš kaņ tādīēm riteņu vaīg! □ būt (arī nākt) pa(r) ļaūnu – būt tādām, ka ir, rodas kas ļauns, nevēlams. tās liēlās naūdas duōšanas tiēm dēļiēm nāk paļ ļaūnu. kuť tad liks? tas [nauda] tik nāks paļ ļaūnu – būs duņpis uņ nesaticība. / šuōvakať pēc tik grūta dařba ģēļdētu kāda granapipka. – nu nebūtu paļ ļaūnu. / nebūtu pa ļaūnu veļ kādu kumāsu uzēst piřms gulētiēšanas. □ būt [kādam] pa(r) priēkšzīmi – būt (kādam) par paraugu, kam jācenšas līdzināties. ja tu, dēls, labi mācīsiēs, būsi visiēm skuolā pa priēgzīmi. □ griēzt (arī vērst) pa(r) labu – ar savu izturēšanas, rīcību, runu panākt, ka tiek novērst (kas nepareizs, klūmīgs, nevēlams). griēst pa labu – tas i tā kādu sliktu dārbu labuōt. / samaksājuōt parādu, vať visu griēst pa labu. / tuō aūdēklu savēra slikti, uņ raksti nēisnāca riktīgi. jāpārveť paļ ļaūnu, ta tik varēs visu griēst pa labu. / lai vēř stu visu pa labu, māte runāja uņ runāja, uņ salabināja [dēlus] ať. □ jemt (arī ņemt) par labu – būt mierā, samierināties (ar ko). dāvana jāņēņ paļ labu, kuō dāvina, lai ať nepatīk vaī nevaīdzīga. / jem, pādīte, tu par labu krustumātes dāvaniņas! (LFK 1818, 2269) □ jemt pa(r) ļaūnu – a) atzīt par nepieņemamu. nuōslaūka tuō nazi gať liņdruku uņ paciēnā. uņ neviēns tuō pa ļaūnu neļēma. / puīši bi palavīši [sieru] uņ apēduši. va nu pa ļaūnu jeņs? pašu bēņni! b) apvainoties (par ko); uztvert (ko) kā pāridarījumu. viš [tas ir, kaķis] jaū neļēņ pa ļaūnu – ka viņu padzeņ [no kādas vietas], viš iēt gulēt citūr. □ jemt pa(r) patiēsu – uzskatīt par ticamu. tuō jaū nevať jeņņt pa patiēsu, kas smiēklīks jaū i nuō laīka gala. □ kā pa(r) brīnumu (arī brīnumiem) – negaidīti, necerēti, pretstatā gaidītajam, parastajam. šuōdiēn kā pa brīnumiēm arī dēls iēs piē dārba. / kā paļ brīnumu – teīc, kuō reņi ređz, kas reņi nuōtiēk. □ (kā) pa(r) laīmi – saka, lai izteiktu apmierinājumu, atvieglojumu sakarā ar kādu faktu, kas ir vai nav noticis. taīsijās uz liētu, bet pa laīmi nelija, varē dziēvāt. / nuōgāju baznīcā. kā paļ laīmi nebija sagājuši daūdz. varēju iētikt krēsluōs pasēdēt. □ (kā) pa(r) nelaīmi – saka, lai izteiktu neapmierinājumu sakarā ar kādu faktu, kas ir noticis. kruōks pa nelaīmi bi piē baznīcas. / kā pa nelaīmi ūznāca liētus, dabuju mukt. / pa nelaīmi nuōliku tuō bļuōdiņu uz galdu. uzlēca kaķis uņ nuōgāza. beīkta bi! □ ne par kuo neturēt – saka, ja (pret kādu) ir noraidoša, nevērīga attieksme. jaūnā siēva večuō vīramāti ne paļ kuō netuť – miņ kājām. □ paļdies pa(r) tuo pašu! – saka, ja saņem mazāk, nekā gaidīts, plānots, solīts. duōmāju, ka vaīrāk iēduōs, bet neīēdeva. nu kuō lai dara! paļdiēs pa tuo pašu, kuō iēdeva. □ pa(r) apsmiēklu – par cēloni zobgalībām, ņirgām, izsmiēklam. tu, dēls, esi tā abģērbiēs iēt baznīcā, tādām spicām kājām, veļ būsi paļ apsmiēklu. / ka nepaliēk paļ apsmiēklu [ar sliktu darbu]! □ pa(r) gvaļti – ļoti. tas [brālis] pa gvaļti grib, deva ať [brālim dzert]. □ pa(r) labu [kādam] – saka, ja kā interesēs, arī kā labā (kas) notiek vai tiek darīts. tas večakaīs seū pa labu trīs gadus strādāja, lidz [vēlāk zemi] sadalija tādīēm, kas bi pārnākuši nuō kriēvu diēņesta. / [Mīkla:] tuō es daru juņs paļ labu, grabēdama gribu grabu. [Atminējums: mīstīkla.] / ak, tu puīka, kā tu jaū māki adblēdīt seū pa labu kādu kapēķi! □ pa(r) nepatikšanu [kādam] – sagādājot (kādam) rūpes, raizes. cic paļ nepatikšanu uōtram liēzi taīsās ceļā – kaņkarējās. □ pa(r) priēku [kādam] – iepriecinot, arī uzjautrinot (kādu). brāļi cīkstējās. tas liēlaīs lapprātīgi padevās tam mazaīm pa priēku. ♠ jemt (arī ņemt) pa(r) piļlu – atzīt par saprātīgu, nopietnu (ko); nopietni attiekties (pret ko). teīca ari us tādū nenuōsvērtu cilvēku, tādū kustīgu, kuō neņēņ pa piļlu, – nu tas gaņ i tik tāt plestiķis. / ja tu negribi ņēņt pa piļlu, ta neņēņ tuō galvā. lai viņi tuť runā! / balamute i liēls plāpātājs. tuō jaū nevať jeņņt pa piļlu. / tās klačas jaū nevať jeņņt pa piļlu. / tuōs draūdus jaū varēja jeņņt pa piļlu. ♠ nākt pa(r) labu – notikt kāda interesēs; dot (kādam) noteiktu labumu. mana maīma bi dikti stalģa. muīs [bērniem] tas aka nāca pa labu. / tas [darbs] diži paļ labu nāca. / šuōreīz dakteris iēdeva labas zāles. kā iēdzēru, tūlit vať manūt, kā nāk paļ labu.

4. **Norāda uz (kā) vērtību, cenu, samaksas veidu.** [baltuo sviestu] veda uz Liēpāju ať – septiņi kapeīķi pa šķiōiti. / skuōluōtajs iēļēja pa kapēķi, pa diū kapēķi tiñtu. / tag jaū [gliemežvākus] pērk pa naūdu – vistām. / tas saīmniēks pa kapeīķi uz Gruōbinu uti dzītu. / mešsārgi savas guōves ganīja mežā pa brīvu. / ka gāja pruōjām piřmiē us Sibēriju nīceniēki, tuť deva pa brīvu zemi. / ka kaļps nuō saīmniēka pajēma zemi, ta paļ maksu bi jānāk acstrādāt. / cik padara, padara. kas viņam pa bēdu! maksāja pa diēnām. / cik tad es vaī varu kuō padarīt, kādu luōni pelņīt. ka tik tāpat varu pa vēđera tiēsu – duō pāđst uņ ku stāvēt. / šuōreīz tās ežera plavas

sameta pa labu laiku – isnāca, kā teikt, pa lētu naūdu. / tam Jāniņm piēspriēda liēlu naūdu samaksāt, bet viņš nuōpīrka urādņiku. uñ tas izgleļjāja, ka nebi nekas jāmaksā. pa naūdu pat veļls dañcā! **□ pārduot pa(r) ādas naūdu** – pārdot (parasti nodzītu, vāju dzīvnieku) ļoti lēti. *kad pārduōs [vāju zirgu], ta pa ādas naūdu.* **□ par ne.kuo** – nepelnīti. *vaīrāki tiē bēni tuñ bija. tas manējaīs ať dabuja pēriēnu – pa ne.kuō. bet, ka pēra, ta pēra visus pēc kārtas.* **✧ ne par kādu naūdu** – nekādā gadījumā; neraugoties ne uz ko. *es tuō ne pať kādu naūdu nedarītu, lai cik mañ maksātu. iēt zakt! tas i nuōziēguñs.* **✧ pa(r) (baļtu) veļti** – a) bez samaksas, atlīdzības; par niecīgu samaksu. *uōgas jaū varēj dabuīt mežā. tās jaū pa veļti varēj dabuīt. / tuōreīz žagarus deva pa veļti – pučēt mežu varēja pa veļti uñ žagarus vešt mājās. / [senāk] ceļmus ať deva laūst pa veļti – tas skaītījās meža tīršana. / [skolā] pa pīrmām trīs klasēm nebi jāmaksā. tās bī pa veļti. / citas glāzes bi pa veļti, šī glāzīte maksājama. šī glāzīte maksājama tīra zeļta, sudrabīna. / nu šuōreīz tuō maļku dabuju lēti. tik tuō mīni ispucēja, uñ isnāca divi vežumi maļkas pa baļtu veļti. / ka kādu isstrādināj uñ nesamaksāj, ta teic – pa veļti izdziēvināja.* b) bez iemesla. *sapeť tuō suni! kuō viš tuñ pa veļti rej? / tā pa veļti dures virināt nevaīg, dīlst eņģes.* c) bez rezultāta, veltīgi. *tas [vīrs] izgaīdijās pa veļti – dēls neatnāca. / pa veļti nuōgāju buōtē, radās ciēti.* **✧ pa(r) katru cēnu** – katrā ziņā; izmantojot visus līdzekļus. *es dabūšu tuō iskapti. pa katru cēnu dabūšu. / mañ pať katru cēnu jādabūn tuō [cimdu] rakstu. / [meita grib] savu sakāmuō pateikt pať katru cēnu.* **✧ pa(r) pliku paļdiēs** – bez atlīdzības. *taga nekādas deņkastes nevať duōt. pa pliku paļdiēs aka citādi [attiecas pret tevi]. / es tuō ratīnu addevu pa pliku paļdiēs.* **✧ par veļti mīlēts** – saka, ja nav cerību sagaidīt, iegūt (ko). *duōmāju, ka atnāks mana večā draūdzene, bet pa veļti mīlēc. / pa veļti mīlēc – tā nēisnāca, kā bī duōmāc. / gaīdija, gaīdija, bet nekuō nesagaīdija. pať veļti mīlēc!*

5. savienojumā ar adj. vai adv. **Norāda uz (kādas īpašības, pazīmes, daudzuma) pārmēru.** *tu pa daūdz liēlu apriku mañ nuōgriēzi! tā pa daūdz biēza uñ liēla. / saīmniēce grib duōt ļaūdīm siēru palaūnadzē uñ mēri, cik gabalu vaīg. liēlu [gabalu] nevať griēst, pa daūdz issajēmas. / aūdeķlu sameta pať platu priēkš tā šķiēta. nu jālaīž drika gať malu. / saīmniēce teīca, ka maīze būs samīcīta pa mīkstu, ka vaīg piēbērt vēl miltu. / tag es nevaru nemaz vaīs istaīsīt [plucinātus kāpostus]. mañ tā kā pa daūdz saskāpst a-viēn. / ja viš [tas ir, putra] kādureīzu pa skāps i, ta es piēleju saldu piēnu. / ka ganeliñ bi gaři mati pa daūdz, ta saīmniēce lika apšķērēt. / kad pa garš kāc grābekliñ, vaīg adzāgāt nuōst tā, lai iť labi. / ka ziřks i veselīks, ta [...] priēkša samēriģa a pakāļu, aste naū pa zemu. / raū, ku rīku drāna i uz plītes malu! tā mañ pa daūdz neskaīdra. / ka pa daūdz bi tāt nedārs laīks, tad [veļu] uz istabām žāva. / šī iskapte pa kņubu. / tu, Pēteri, pať maz padari! / tu esi atnācis pať ātri. / kad-reīz es iēstādiju vērañdā kastā [gladiolas]. izliku pa ātru ārā – sasala. / [krustmāte] pať agri atnāca – visi veļ gulēja. / [ja deg grāmatnieks,] ta leī iēkšā glaūbeřsāli, eļļu a saldu krejumu. a liēšanu iēlej. ka jaū naū pa vēlu, ta līdz. / kad bērns akā, pať vēlu vāku taīsīt. teic, kad nuōtiēk nelaīme, kuō varēja nuōvērst. / vīri pať tuō samaksu gañ teīca, ka prāc pať īsu aprēķināt. / mañ rādījās šķīrstīt lapas i pa gařlaīcīgi, juō tuñ daūdz bīldes bi iēkšā. **✧ pa(r) piēciem paūnīt** – negausīgi, pārāk daudz ēst, dzert. *abžēluō! nu tas vať pa piēciem paūnīt iēkšā, pulku ēd, dzeť.**

6. savienojumā ar adj. vai adv. komp. vai superl. formā. **Norāda uz to, kam piemīt ar adjektīvu vai adverbu nosauktā īpašība vai pazīme citādā (parasti zemākā) pakāpē.** *priēde isaūguse garāka par eģli. / kalējañ bi daūdz āmaru. viēns āmařs liēlāks pať citiēm. / večāīm ciēmiņañ bi liēlākā spaīle pa visiēm citiēm ežera zvejiēm. / aknām vislabākāis i dzeťt sēřmuōkšļa uōgu nuōvārijumu – sulu. pa visu uōgu viš i labāks. / tā māsa jaūnāka pa mani. / alutiņi, večuo brāli, tu par mani večākais. (LFK 1961, 10678) / ceļat mani uz akmeni, es mazāka dziēdātāja, es mazāka dziēdātāja pať visām māsīnām, pať visām māsīnām, pať visiēm brāliřiēm. / meītas dziēd: es, puīsīti, gañ pať tevi eřmu dikti bagātāka – mañ iť kalñi, mañ iť lejas, mañ iť dūņu ezeriņš. / tu mani gribi mācīt! – uōla grib būt gudrāka pa vistu. teīca večiē cilvōķi pať jaūniēm. / skuōluōtājs teīca – viņa vislēpnākā meītene pa visiēm skuōlā. // savienojumā ar adj. vai adv. pozit. formā. **Norāda uz to, kam piemīt ar adjektīvu vai adverbu nosauktā īpašība vai pazīme citādā pakāpē.** *tu, Jēpīti, smuks puisītis par visiem puisīřiēm – balta ruoze karājās deģuniņa galiņā. / muļķe, muļķe meitu māte par visām māmīnām. (LD III₂, 200: 17312) / šuorīt agri saule lēca par visiem rītiřiēm. (LFK 1961, 10154)**

7. **Norāda uz laiku, pēc kura izbeigšanās kas notiek, iestājas, tiek darīts.** *Pēteris dzimis pa divi nedēļi vēlāk kā Maīga.* // ar dsk. dat. **Norāda uz laikposmu, kad norisinās kāda darbība.** *paļ parastām svētdiēnām baznīcā ir astuōņi, deviņi, desmit [cilvēku].*
8. **Norāda uz cēloni, nolūku.** *večāmāte mañ iēdeva paļ atmiņu dziēsmu grāmatu.* / *tādus mazus kriņģēlišus lika pa tuō štāti [lielajam klinģerim], cic koñfektes. kā kuřš tik saprata.* / *tāc [krēsls] mañmāi bij. mēs viņu pa piēmiņu vēl aūksā turām.* / *viš [tas ir, ebreju tirgotājs] jaū nekuō daūdz nemaksāja – tik bērniēm pa priēku kādi piēci, desmit kapeiķu.* / *nu lūst uñ lūst kā pa suōdību tañ grābekliñ tiē zari.* □ **ir pa(r) būšanu** – lieto, lai izteiktu drošu apgalvojumu. *tomāti pa būšanu bi, ka mana tañte vēl bi.* / *zīles šuōgad nau daūdz, bet pa būšanu i.* / *uōlas pa būšanu ir, bet mazāk.* □ **pa(r) piemēru**, arī **pa piemēram** – piemēram. *nu, pa piemērañ, mēs ēsañ veçi, muñs neviēna abgādnieka nav.* / *tāc jaū tas lepnības gařs bi. uñ taga pat, pa piemēru, – dziēvā mājā, va teū nepiētiēk [mantas]? / redz, pa piemērañ, barūnañ bija kariēte.* / *mēs divas, pa piemērañ, nevarañ satikt, viēnā urzā viēn ēsañ.* / [suns] *glezē kādu ādu, pa piemēru.* □ **pa(r) pruōvi** – izmēģinot, pārbaudot (ko). *mañ iēdeva papruōvēt tuō siēru. tā jaū iēduō kumāsu pa pruōvi.* / *viñš [tas ir, kaimiņš] bi nuōzūmējis trīs rāceņus. gribēja pa pruōvi iēstādīt.*
9. parasti jautājuma teikumos; savienojumā ar *kas*. **Norāda uz (dzīvas būtnes, priekšmeta, parādības, norises) nenoteiktu, nezināmu, arī vēl neminētu pazīmi, īpašību, uz ko attiecināts jautājums.** *viēnreiz jaū tēvañ atteicu. es teicu – kas teū pa daļu pa manu preci? gañ jaū es zināšu, kuō es darīšu.* / *kas mañ paļ [jeb] pa daļu, ja viņa pate neředz? / kas tev paļ patiku tuř iēt tuōs kañmiņuōs plēstiēs? cik tuř dārba būs!*
10. parasti izsaukuma teikumos; savienojumā ar *kas*. **Kāds.** *tā nāk [pēc balles] miēks, ka tu slauc! nu kas tev pa priēku! / līst liētus! [Neiešu.] kas mañ paļ patiku sabradāt jaūnuōs zābakus!*
11. **Ar.** *tādi divi liēli, gari buōmi bi rijā istaisiti tā. uñ ta ciřta tā – saķēra tuō [linu] saūju paļ abām ruōkām uñ ta ciřta gař tuō buōmi, lai tās galvas krīt nuōst, jā.* / *tuōreiz varēja Liēpājā dabuīt nuōpīrkt tādu denatūru. senāk tādu paļ kaļlīnēm veda mājās.* □ **(katrs) pa(r) sevi** – atsevišķi. [ejot mājās] *abi [aitu] bari ačšķīrās katrs pa sevi. tas tā neticās, bet tas tiēsām tā bi.* / *ālva, sviñs i aka cic. tiē katrs pa sevi.* / [pirstaiņiem] *ada piřkstus katru pa sevi.* □ **pa(r) guōdam** – a) tā, kā vajadzīgs; kā pienākas. *adbraūkuši tāliē radi. tad nu jāiēt saķēmt pa guōdañ.* / *tuō visu [dāvanas vīramātei kāzās] kaļ viřsū, lai būtu viss pa guōdañ.* b) godīgi; tikumīgi. *tuř ēde, dzēre i dañcāja pa guōdañ.* / *dziedat, meitas, par guodam, par guodam runājat; par guodam nēsājat savu ziļu vainadziņu!* (LFK 1961, 10163) c) svētkiem, svinībām (paredzēts, piemērots). [vīriešiem] *pa guōdañ bi zābaki.* □ **pats pa(r) sevi** – a) atsevišķi; tā, ka nav ne ar ko sakarā. *ta nāk uōdere pate pa sevi.* / *ta nāk piřte pate pa sevi. tuř i lāva, beņķēli, krāsne uñ luōdzīns uz laūku, skuřstīns.* / *kuļmašīnai pašai pa sevi bi ērpe.* / *ragavas pašas pa sevi bi šaūras. lai tuř uskraūtu ritīgu vēzumu, ta lika krustus kuōkus.* / *jaūnu piēnu vārija pašu paļ sevi aļ. bišķi vēcu piēnu klāt, iēlej skutulā uñ iēliēk grāpī aļ ūdeni, uñ vāra, līdz viš paliēk ciēc.* / [liekumus] *izvārija galēřtañ. gaļa bi pate pa sevi.* / *pīlsēc pac pa sevi turēja guōves. bi liēlas ganīkles pīlsētañ.* / *plūdu laikā viñš [tas ir, upītes] tik nāk nuō Bārtas. tā viñš pašas pa sevi.* / *pimberis bi pac pa sevi – piēc pacmit graši, septiņa-pus kapeiķi. tiē aļ bi vaņa.* b) bez iemesla, cēloņa. *us tiēm ķisenīšiēm tās tuļzas ruōnas nuō grūta dārba. pašas pa sevi viņas jaū nesaruōnas.* c) neatkarīgi no (kāda) mērķtiecīgas darbības; savvaļā. *ķēmeles aūga pašas pa sevi – pa apluōka malām uñ grāvmaļiēm.* d) tā, ka ir saprotams bez pierādījuma, argumentējuma. *kāzās klāja bagātu gaļdu. tas jaū bi pac pa sevi.* ♦ **pa(r) mata tiēsu** – tik tikko. *bi liēls vēš, viņi abgāza tuō laīvu. vīri peļdus izglābās pa mata tiēsu nuō nāves.*
- ^m**pa(r)**, retāk **pār** prep. 1. **Norāda uz vietu, priekšmetu, kam (kas) virzās, tiek virzīts pāri.** *jāšu uz ziřga pārbridināja mētas paļ upi.* / *braslis i tāda viēta upē, ku i seķluñs, ku vaļ pāriēt bes laīvas. pārbridīs pār brasli.* / *man jājāj pār upīti kalnā ņemt līgaviņu.* (LFK 1818, 898) / *sarunāja kuōpīgi, ka vajag salabuōt tuō laīpu, lai vaļ pāriēt paļ atteķu.* / *gājuši paļ laīpu. pīrmaīs iēlūzis uñ saslapis.* / *veđat mani taūtīnās, pār upīti neveđat! / Jāņu dziēsmu nuōdziēdāju, paļ pļavīnu pāriēdama. mañ piēbira piļnas kūrpes zīlu ziēdu, zēlta rasas.* / *kad kaķe pāskrēi pār ceļu, nēizduōdas.* / *zaķis pāskrēja pa sējumu.* / [Saka vīramātei:] *kad es iešu istabāji, lec pa krāsni aizkrāsne.* (LFK 1818, 2267) // savienojumā ar *pāri*. *paļ upi nevaļ pāri pāriēt – leđus salaūsc, ūdeñs vaļām.* / *pa ziēmu, ta jaū uzgāza guōvi uz ragus uñ paļ ēķeru pāri, uñ nuōveda*

ātri. / pāri, pāri, lietutiņ, pār šuo zemes gabaliņu; pāri pāri, ļaužu runas, pār māsiņas vainadziņu. (LFK 1961, 10049) ✧ (**mēlls**) **kaķis** (arī **kaķe**) **pārskriēn pa** (arī **pār**) **ceļu** – saka, ja (kas) neizdodas. *kad kaķe pārskreī pār ceļu, nēizduōdas. / kaķis pārskrēja pa ceļu – teīc, ka duōmāc nēizduōdās. / ticēja ari, ja kaķis pārskrēja pa ceļu, ta nēlaiēmjās.* ✧ **pārsviēst** (arī **pārmest**) **pa(r)** (arī **pār**) **kañceli** (**pāri**) – paziņot par pāra saderināšanos (baznīcā no kanceles); uzsaukt. *pruōtiēs guōdu uñ bučuō mātītājam ruōku. ta pārmetīs pa kañceli. / tuō jañnuō pāri pārsviēda pa kañceli pāri. / baznīcā ussaūca jañnuō pāri – visiēm padarīja zināmu. teīca – pārsviēda pār kañceli.* ✧ **pāršaūt pār strīpu** – izdarīt (ko), rīkoties bez mēra izjūtas. *kā tu te isrunājiēs! teīgdamīs pāršāvi pār strīpu.*

2. **Norāda uz to (ķermeņa daļu, vietu, priekšmetu), uz kura virsmas vai kam pāri, skarot tā virsmu, (kas) norisinās, atrodas, novietojas, tiek novietots.** *jañnam gadañ nākuōt, sviēda tupeli paļ galvu. / visa tā lielā darīšana, tā maksāšana, viss nāk uz reīzu pār galvu, ka nevaļ ne saprast, kuō ķērt, kuō palikt, kuō raūt. / muñs pa pleci liēk [zārku], kad aļ neš pa kapiēm aūkšā. / ļipa vien pakustēja pār puisīša lūpinām. (LFK 1961, 11011) / iļ tādā taūtas dziēsma – plañdaītiēs, mēli svārki, plañdaītiēs, plañdaītiēs! señ pa vārdi gulējuši, šī vakara gaīdīdami.* ✧ **jemt** (arī **likt**) **kājas pa(r)** **plēcīem** – a) iet prom; doties ceļā. *liku kājs pa plēcīem uñ gāju pruōjā. / vakaļs naū tāļu. jājēñ tik kājas pa plēcīem, lai tiēk aļ gaīsmu mājās. / es jēmu kājas pa plēcīem uñ nēiēlaīduōs tuļ tai koñpāñijā. b) bēgt. ka jāñmūk, ta puīšelis jēñ kājs pa plēcīem uñ skriēn pruōm. / viñš jēma kājas pa plēcīem uñ aīz-gāja. // savienojumā ar pār(i). pār ruōku pār bi tādā siksna tai bīrsteī. / es ta tuōrēz biju puīka gaduōs. va mañ tas rūp? es laīdu tuō visu pa galvu pāri. / skuōlā ticības mātības viñi [tas ir, jaunie] laīda pa galvu pāri. / kad veñj, pūš pa mēli pāri, aļ teīc – kuō tu te gāniēs! / pār pa grāvi tai laūkā aūg biētes.* ✧ **laīst pa galvu pāri** – neievērot, nepaturēt prātā. *es ta tuōrēz biju puīka gaduōs. va mañ tas rūp? es laīdu tuō visu pa galvu pāri. / skuōlā ticības mātības viñi [tas ir, jaunie] laīda pa galvu pāri.* ✧ **nevarēt pār** (arī **pa(r)**) (**savu**) **bār(z)du pārspļaut** – būt neveiklam, neizdarīgam, nerunīgam. *us tādīēm večākiēm cilvēcīēm teīc – tu jaū drīz pa bārdu nevarēsi pārspļaut. / viñš tāt mazrunīks, nevarēja pār savu bārzdū pārspļaut.* ✧ **nevarēt pārspļaut pār** (arī **pa(r)**) **lūpu** – a) būt ļoti nogurušam, nespēcīgam. *rāceņu laūkā tā esi nuōñēmiēs, vakarā pār lūpu nevaļ pārspļaut. / kas nuō tā puīša būs paļ vīru – tagad nevaļ ne paļ lūpu pārspļaut. / kuō tik več vēļ grib prečētiēs! tas jaū nevaļ pa lūpu pārspļaut. b) būt mazrunīgam. viš tāt kluss. cic jaū i tāt, ka nevaļ pa lūpu pārspļaut.* ✧ **šērmuļi** (arī **drēbuļi**) **pārskriēn** (arī **aūksts pāriēt**) **pa(r)** **kaūliēm** – saka, ja ļoti sabīstas, uztraucas, it kā nodrebinās (lielās izbailēs, arī šausmās) vai rodas aukstuma sajūta. *šērmuļi pārskrēja pa kaūliēm. tās tādās trīsas vaļ nu nuō aūkstuma, vaļ bailēm. / zāgājuōt lūza kuōki, krita zemē, ka drēbuļi pārskrejši paļ kaūliēm. / tas suñs tā nuōbaīdija, ka aūksc pa kaūliēm paļgāja. duōmāju, ka kuōdīs. //* **Norāda uz to (vietu, priekšmetu), virs kura augstāk (kas) atrodas, norisinās.** *paļ upeli laīpa paļlūzuse, nevaļ tikt pāri. / viñgad paūsarī [bija] plūdas uñ nuōgāza aīz Streñģu ceļa divus tiltus paļ upeli. / bi divi kaīmiņi. tas uōtrs nuōārdija tilteli pa grāvi.*

3. **Norāda uz to, kas tiek pakļauts kāda darbībai, ietekmei.** *tas baruōns bi pa visiēm viēnvaldñiēks. / paļ mežu skaītījās meškuñks kā viēnvaldñiēks. / ka mazi bēñni bija, nuōmira večākiē, nuōmira vaļ tēs, va kas, tad iēliēk pēmeñderi pa tiēm bēñniēm.*

parāde subst. 1. **Karaspēka svinīga skate.** *viēnu mēnesi mañ [armijā] iznāca diēñēt pa vīrsu tiēm trīs gadiēm, paļ cik braūcu Rīgas parādē. / situōt rakstā, tiē sitiēni gāja pēc sitiēna – viēns pēc uōtra bes pārtraūkuma. tuō vaļ piēlīdzināt, ka karavīri iēt parādes maļšā pēc kājas.*

2. vsk. ģen.; adj. noz. **Tāds, kas ir galvenais, arī centrālais (citu, līdzīgu kopumā).** **□ parādes duřvois** – galvenās durvis celtnes fasādē. *ta, ka guōdības, ta nēiēt pa uōtrām, bet nāk pa parādes duřvīm iēkšā.*

parādīt v. 1. **Dot vai ļaut apskatīt (ko); pievedot vai kur aizvedot, panākt, ka ierauga, aplūko (ko).** *tēs isveda radus parādīt savus laūkus, kā labi aūg. / ciēmīte prasija, lai viñi parāda tuō cūku. / mañ tās ēķeles vēļ i, es parādīšu. / ta tik varēši dabuīt viñu [tas ir, ziloni no plostā] zemē, ka atnācis tas tīrgus vadītājs uñ parādījis šņabi spaññi. citādi nav varēši nuōvāt nuō tā pluōsta zemē. //* **Dot iespēju iepazīt, noskatīties (piemēram, kinofilmu).** *muñs tās ķēkatas [tas ir, uzņemto filmu] neparādija. teīca, ka būs televīzijā. //* **Atrast, uzrādīt**

- (kādu vai ko no kāda kopuma). *parādiet, sveši ļaudis, kurš brūtgāna īstais brālis!* (LFK 1818, 852)
2. **Norādīt (ko, uz ko), pievērst (kāda) uzmanību (kam), parasti ar žestu u. tml. parādi ceļu, ku jābrauc!** / *parādi ceļu! parādi, ku tas ceļš te iet uz laīnkas pļavām!* / *parādi, tēvīni, kur linu druva, lai varam ķekatas zālīti mīt.* / *meītas teīc – biz, biz, diēvguōsniņa, parādi, nuō kuras puses maī brūdgāns nāks! us kuru pusi viņa nuōskriēn, nuō tās puses gāida.* □ **parādīt dūri.** Sk. *pakratīt.*
3. **Rādot paskaidrot, pamācīt (piemēram, darbību, paņēmienu).** *daīncmeīstaīfs zaļumuōs pastāvīgi bi. tas gāja pīrmaīs parādīt [deju].* / *bruģameīstaīfs – tas i pac tas meīstaīfs, kas citiēm parādija, kā jāstrādā.* / *jāparāda [meītām] tiē kaīnzuōļu raksti, lai pašas ada.* / *es pajeīmšu šņuōrīti – ta es juīms lēti uīn labi varu parādīt [kā sasien desu likumus].* / *jēru, tēkulīti vaī iēmācīt badītiēs. ganelis a ruōkām parāda pretī uīn pagrūž, līdz sāk badīt.* ✧ **ar pīrkstu viss jāparāda** – saka uz nemākulīgu, neapķērīgu cilvēku, kam tieši jāradā, kas darāms, kā jārikojas. *kā tu te dari? va es teū neteīcu, kā vaīg ārt! a pīrkstu viss jāparāda!*
4. **Ar savu rīcību, izturēšanos izpaust, padarīt uztveramu (piemēram, attieksmi).** *pastaris i pēdējaīs bērnīs. taīn pastarītiīm jaū tā liēlākā mīlestība jāparāda.* □ **parādīt [kādam] pigu** – nievājoši (iz)paust atteikumu, noraidījumu. *es duōmāju, ka tuī dabūšu, bet nedabuju, – parādija maī pigu.* ✧ **parādīt duris (arī dures)** – likt (kādam) aiziet, izraidīt (kādu); noraidīt (kāda) lūgumu. *divas māsas sasarājās. pīrmaīk tā jaūnākā vēcākaī parādija duris, pēcāk vēcākaī jaūnākāī parādija duris.* / *tādaīm vazaīķiīm tik dures parādīt, ne meītu duōt.* ✧ **parādīt guōdu** – izradīt (kādam) cieņu. *jaūņave deva vīramāteī nēst pīrmuō bērnū baznīcā krustīt – parādija guōdu vīramāteī.* ✧ **parādīt pēdējuo guōdu** – izradīt cieņu, izvadot mirušo ar noteiktu ceremoniju. *bērni parādija pēdējuō guōdu tēvaīm – zārku iēnesa kapuōs a balītiēm slaūķiēm.* ✧ **parādīt vēllu** – saka, draudot (kādu) pārmācīt, atriebties, atmaksāt (kādam). *ka divi rājās, ta tas stiprākaīs teīc – nu es teū parādīšu vēllu! // Izradīt sevi (piemēram, ar savu uzvedību, ģērbšanos), savu prasmi.* *viīnš tā labi mācēja isturētiēs, sevi nēst, tā parādīt sevi.*
5. **Būt par cēloni tam, ka (kas) kļūst zināms, saprotams, atklājas, tiek pierādīts.** *visa tā lapa parāda, ka tā i vizbulīte.* // **Padarīt uztveramu informāciju (par mērinstrumentiem u. tml.).** *gruīnvoāks būvēs parāda, vaī taīsni.*
- parādīties**, *novēc. pasarādīties* v. 1. **Kustībā, virzībā kļūst redzāms (par cilvēkiem vai dzīvniekiem, to ķermeņa daļām); ierasties (kur, parasti uz neilgu laiku).** *rudzu kūmas parādās uīn tā mūs izbaīda.* / *kāda meīta ūzvēlk baltu krēklu uīn pa stūri parādās – grib iēdzīt baīles bērniēm [kas iet rudzos].* / *tuī viēns pasarādijās uīn aka aīzgāja. es nemaz nesatiku.* / *tādi iēnācēji nuō cituriēnes parādijās pēc kara.* / *[ķekatu] uōtruō diēnu bi aka tāda siēvu diēna. ja parādijās kāc vīrs tuō diēnu, ta taīm bi, zināms, liīndruks uz galvu uzbāsc. vīri tā nevarēja tuō diēnu tā staīgāt, siēvas jā.* / *es tuī [kartupeļu laukā] tā negribu pasarādītiēs.* / *ka kāc zaļktīs pasarādās, tuō teīc pa daīktu.* / *maz jaū viīns [tas ir, lapsas] muīms tuī pasarādijās.* / *tuī viņi [tas ir, zaķi] a-viēnu pasarādās.* / *siīrseņus te saūc paī siīrsūniēm. šad tad te vēl kāc parādās.* / *muīms aī te sētā parādās tādi luōžnātāji, ne visaī gari. tiē laīkaīm būs zaļkši.* □ **iēt parādīties** – ierasties (kur) un ļaut sevi apskatīt, novērtēt. *vaīg iēt parādītiēs, kāc tu esi.*
2. **Rasties un kļūst saskatāms (par parādībām dabā).** *sāka līt liētus, parādijās varavīksne.* // **Rasties, kļūst redzāms kādā bioloģiskās aktivitātes posmā (par augiem, dzīvniekiem).** *viēnc uōtrs ziēc sāk pasarādītiēs.* / *bišķi parādijās sēnes, ta tas meš bi pīlls.* / *ka parādās zīlīte, ta ziīn – sala būs, sala ka ta būs.* / *ka zīlīte parādās, ta būs saīs, ta sāks saīt.* // **Ieviesties, arī tikt ieviestam (par augiem, dzīvniekiem).** *tuō [zemi] paturēs meļlpapuvē uīn rudenī sēs rudzus. tuī nedrīkst nezāles parādītiēs.* / *tuīlpes nebi. tās parādijās tik pēc kara.* / *viīki muīms nebi. tiē tik parādijās kara laīkā.* / *muīms kazu nev. kaza tik pasarādijās kaī laīkā – Pasaūles kaī laīkā.* / *truši pēc kaī parādijās. tuōs aūdžē priēkš ādu aī.* / *tag tik parādijās tādas zuōses, kas dēj visu gadu. viņas bi peļēkas.* // **Ieviesties, arī tikt izgatavotam, izveidotam (piemēram, par priekšmetiem, vārdiem).** *dārza trepes tik parādijās, ka sāka dārzus iēkuōpt.* / *kreīms parādijās, ka mašināt sāka.* / *puīmpa sāka parādītiēs muīžā, skuōlā.* / *cara laīkā sapņu grāmatas sāka parādītiēs.* / *viēnaīm uōtraīm jaū pasarādijās [šujmašīna].* / *vēlākā laīkā tik tas [vārds] kaīmiīnš pasarādijās. ciēmiīnš teīca.*

3. Rasties un izpausties (par fizioloģiskām norisēm, psihisku stāvokli). [zēns] iēgriēza pīrkstā. liēls pušuūms parādijās. / es duōmāju – kāda liēla slimība? parādās asinis meītenē! / apmeta visu miēsu a tādām smālkām, niēzuōšām piñnēm. tās bi milzīgi līpīgas. ka jaū viēnaīm parādijās [kašķis], ta visai mājai bi. / aīz naga jaū puveši parādās.

4. Likties, šķist. tā mañ kau ku pasarādijās, ka bi tiē žuōgi uzzīmēti.

paradīze subst.; rel.; mit. **Vieta, kur pēc nāves nonāk labo un apžēloto cilvēku dvēseles, iegūstot mūžīgu svētlaimīgu eksistenci.** dzieduot dzimu, dzieduot augu, dzieduot mūžu nuodzīvoju. dzieduot nāve pārstādīja paradīzes dārziņā. (LFK 1961, 10180) / ja tu esi guōdīgi mūžu nuōdzīvojis, ta tu tiks paradīzē. ja tu biji krāpnieks, ta tu tiksī ēllē.

parādnieks m., **parādniece** f.; subst. **Cilvēks, kam ir parāds.** aīsstrādā, ka iř kāk parādnieks.

□ **palikt parādniekuos** – kļūt tādām, kam ir parādi. citreiz iznāk palikt parādniekuos. tad jāiet strādāt, jāatpēlna parāc.

parāds, arī **parāds** subst. **Naudas summa vai citas materiālas vērtības, kas uz saistību pamata jāatdod aizdevējam vai jāsaņem aizdevējam.** parādi [ir], kuř nav samaksāc pař dařbu vai pagastā pař mājām. / jānuōmaksā tā dāņa bi laikā – parāc naū brālis. / tuō parādu būs viēgli aīspeļnīt, ka mēs abi ejaīm strādāt. / liēls parāc. ka tuō varēs aīskaļpuōt? / kuř ta ņeims tuō naūdu, kuō pař viņa [tas ir, dēla] parādiēm maksāt! / viņaīm jaū tā labākā zeme, viss bi, bet parādu kā mati uz galvas. / bi jākrāj, līdz tuō parādu addeva. / viņš te bija nuō visiēm aīzjēmiēs. tuō parādu jaū viņš neaddeva. □ **duot uz parādu** – pārdot pret vēlāku samaksu. tam židaīm nevarēja duōt us parādu – tas bi liēls blēdis. / senāk deva us parādu, uz adduōšanu. □ **jemt uz parādu** – iegādāties, dabūt (ko) pret vēlāku samaksu. es us parādu nekuō negribu jēmt. □ **nuostrīpāt parādu** – atlaist, dzēst parādu. tas saīmnieks bi laps – nuōstrīpāja mañ tuō parādu. liēls jaū nebija. □ **parādu grāmata** – vākos iestiprinātas papīra lapas vai neliela formāta dokuments, kurā apkopota informācija par (kāda vai kādu) parādiem. es tig bāžu kuōci, kuō iēraūgu. ka vaīg maksāt, jāliēk rakstīt parādu grāmatā. // lok.; adv. noz. **Stāvokli, kad (kāds) ir aizņemies naudu (parasti daudz) vai citas vērtības.** pař kādu aīzgājušu cīlvēku, kas palicis parādā, tēc – keř nu čigānu krūmuōs! / viņš bija liēluōs parāduōs. □ **krist parāduos** – aizņemties naudu, kļūt tādām, kam ir parādi. ka viš i kritis liēluōs parāduōs, ta tēc – tas i bēkc cilēks. □ **nepalikt parādā** – atlīdzināt; atdarīt ar ļaunu; atriebties. cik nuō tā piēdzērušā svepška varēja saprast, ka parādā kruōgā nepalicis. / vakař te puīkas sakāvās. mūsējaīs ař nepalika parādā. ✦ **[kāds ir] nāvei parādā trīs diēnas** – saka par paģirainu cīlvēku. vakař kruōgā piēdzēris. šuōrīt kā nāvei parādā trīs diēnas isskatās, staīgā sašķiēbiēs.

paradums subst. **1. Stabils, ierasts (cilvēka, arī dzīvnieka) rīcības, izturēšanās veids.**

Biērañtaīm bi paraduūms meītas kaītināt. / pīlēm ēduōt paraduūms katru kumāsu paslapināt. tālab jānuōliēk ari ūdeņa traūks. / tēkuliīm bi paraduūms staīgāt pa ciēmu apkārt.

2. Ieraša; tradīcija. Nīcā tas paraduūms veļ pastāv – sevi necīldina. / tas bi tāt paraduūms, ka gāja baznīcā. ta meītas, siēvas ař jēma līdz puķu buñtīnu. uñ ta piē baznīcas, ka izgāja, ta maīnija. uñ tās svešās pārnesa mājās, iēlika ūdenī. / druscītiņ jaū veļ turās pēc vēciēm paradumiēm.

paraģe subst. **Vieta zem ragulopa rāgiem.** paraģe i luōpaīm zeīm rāgiēm. / tam luōpaīm skutēles salīdušas paraģē.

paraīdīt v. **Aizraidīt.** kau ku bēnu paraīda. / tā jaū paraīda – ej bēkuōt!

pārāk adv. **1.** savienojumā ar adj. **Norāda, ka īpašība, pazīme izpaužas pastiprināti, pārmērīgi.** rāgi [govīm] nebi pārāk gaři, tādi vidēji gaři. / tas [augš] būs tas saūles sunīc tāt. viš i tāt, pārāk liēls viš neū. / ka pārāk kārsta saūle, ta jāmuķ ēnā.

2. savienojumā ar verbu. **Norāda, ka darbība, stāvoklis izpaužas pastiprināti, pārmērīgi.** pārāk daudz jaū nevař ēst. / tas vīrs viņi bi tāt alavāns, tas varēja pārāk runāt, smiētiēs. / sařkanās biētītes nevaīg pārāk savārit, ta zupa kā vīns. / [galertu] vāra [..] us palēnākas uguñc, ka nenuōvērd tā zupa pārāk.

parakņāties v. **Neilgu laiku, mazliet rakņāties (pa zemi).** islaīd tās cūkas, lai iēt attēkās parakņātiēs!

pārāks, -a adj. **Tāds, kas ar kādām īpašībām (piemēram, talantu, darba prasmi) ir labāks, spējīgāks par citiem, līdzīgiem.** spīdzmane i ķēķīne – pa tuō ķēķīni pārāka, kas visu nuōkārtuō uñ nuōrīkuō. piē barōniēm tik tā strādāja. / tas tāt glaūns, grib būt glaūns, pa citiēm pārāks. bet tāt viņš šķiēt tik.

parakstīt v. **Apliecināt, apstiprināt (ko) ar savu parakstu.** *vaīdzēja galveniēki* [pērkot uz izmaksu]. *viņi parakstīja dokumentu – abgalvouô, ka samaksās.* □ **parakstīt (sev) nāves spriēdumu** – tikt notiesātam uz nāvi. *viš* [tas ir, tēvs negribēja kļūt par pagasta vecāko] *teīca – es varu parakstīt sev nāves spriēdumu. ta neiēvēlēja tēvu.* // **Uzrakstīt (apakšā, zem kā).** *apakš tā lūguma vaīg parakstīt vēl visiēm savi vārdi!* / *nāc paraksti te savu vārdu, ka esi samaksājis galvas naūdu!*

paraksts subst. **Personas pašrocīgi uzrakstīts vārds un uzvārds (pilnā vai saīsinātā formā), kas ko apliecina, apstiprina.** *Ciñcalu Jānis, ka vaīdzēja duôt parakstu, ta rakstija Jānis Ciñcāls.*

parakt v. **1. Neilgu laiku, mazliet rakt.** *zemi kaļķuô, ka skāba. ka a lāpstu paruôk, tâdu smaku izduô. ta* [augsnī] *kaļķuô.* / *te tuô zemi vēl vaīg parakt uñ istaīšīt viēnu puķu duôbi.* // **Rokot padzilīnāt, paplašināt (ko).** *bedre* [jeb] *duñbēris. cic teīc – paruôc duñbēri!* / *tuñ vaīg vēl parakt. ta varēs iēlikt pamata akmeni.* / *paruôc tuô grāvi tâļāk, lai tas ūdeñs nuôtek!*

2. Rokot izveidot zem (kā), arī (kam) apakšā. *tuô meļļuô zemi paraka apakšā, tuô baļtuô viřsū.*
 ✧ **parakt pa zemi** – ļoti aprunāt. *nu gribēja mani parakt pa zemi, bet nevarēja. tâ teīc, ka dikti nuôrunā.*

paralīze, arī pařlīze subst. **Pilnīga muskuļu nespēja izdarīt aktīvu kustību.** *tas i šļakas nuôjēmc cilvķeks. pa šļaku saūca veçuôs laiķuôs, tag paralīze.* / *cilvķekam ař teīca, ka šļaka nuôjēm. tâ iř ta kâ paralīze.* / *viņai* [tas ir, mātei] *bi pařlīze.* / *mana māsa palika ař pařlīzi uz guļtu.*

parañtīt v. **Neilgu laiku, mazliet cirst, skaldīt.** *iēsiñ parañtīt kâdu kluceli priēks saūsas maļkas!*

parāpāt, arī parāpačāt v. **Parāpot; neilgu laiku, mazliet rāpot.** *lidz tuôs sviklus nuôravēt, vaīdzēs parāpāt vēl kâdu diēnu.* / *cik ta mēs varam parāpačāt! viēns mas, uôtrs veç.*

pārapbēdīt v. **Izrakt (miruša cilvēka ķermeni, tā atliekas) un apbedīt citā vietā.** *taga viņus* [tas ir, karavīrus] *pārabbedija.*

parapīns subst. **Parafīns.** *ploškas mājas apstākļuôs gatavouja nuô aītu taūkiēm. tâdu parapīnu jau nebija.*

pārārdīt v. **Ārdīt, sadalīt (piemēram, drānu, apģērbu šuvuma vietās).** *kad drēbe paliēk veçāka, tad pārārda.*

pārasmenis subst. **Deformēta, atlocījusies asmens daļa; metāliska atskabarga, kas izveidojusies, pretējo asmens pusi trinot, asinot.** *pārasmenis i trinuôt istrīc smaļks asuñs, kas drūp nuôst. pārasmeni nevaīg istrīt.* / *pārasmenis i, ka zuôbi* [izkaptij] *plāni uñ liēcās.* / *iskapteī aīskapināja pařasmeņus. nevař papļaut – pařasmenis iř.* / *netriñ ta kâ pārasmenis* [nazim, izkaptij], *satriñ, ka labi ass.*

parast v.; parasti divd. formā. **Kļūt tādām, kam (piemēram, darbība, rīcība) izveidojas par pierastu, kļūst par paradumu.** *nu tâ eřsmu paraduse smuki* [veidot kļaiņu]. / *iēbāza ķipeli pīřkstu, uñ ta viš* [tas ir, jērs] *zīda. tâ tik pīřmāk, lidz iēmācīt. kas bi paraduši, tiē gaīdija tuô pīřkstu.* / *negulat, muižu meitas, stalgumāji paradušas!* (LFK 9, 58)

parasti adv. **Pa lielākai daļai; vienmēr.** *viēns bērnš tik dabuja tuô māju uñ zemi. parasti tas bi veçākaīcs dēls.* / *çēbra – viņa tâda liēla parasti aūg.* / *cūkas parasti rudenī kava.* / *parasti saīmniēki dārija, lai paūsari būtu kumeli.* / *ka mušu daūdz, luôpi sāk bizuôt, bizenē mājā. kārstā laiķā tas i parasti.* / *parasti a tuô ziřgu veda piēnu Liēpājā.* / *liēlās svēdiēnās, ka pārnāca nuô baznīcas, ta tik vārija parasti skābus kâpuôstus a gaļu.*

parasts, -a adj. **1. Tāds, kas pēc izmēra, formas, veida neatšķiras no citiem, līdzīgiem.** *iēduô tuôs parastuôs darba ciñdus. a tiēm pa-visam nevař strādāt.* / *senāk parastiē bi meļli çuguna grāpi.*

2. Tāds, kura saturs neizceļas ar ko īpatnēju, nav oriģināls; tāds, kurā neizpaužas oriģinālas īpašības; ikdienišķs. *nuô senu laiķu viš tâc parasc vārc bi. vācu preīlenes saūca pa juñpravām.* / *šelms* [jeb] *šķelms i iēklīdis vārc. parasc viš nebi, bet viēns uôtrs liētuôja.* / *parastā valuôdā jau tuô tâ nerunā, bet dažreīz issaka.* // **Tāds, kad nenotiek nekas neikdienišķs, sevišķs (par laikposmu).** *pař parastām svēdiēnām baznīcā iř astuôņi, deviņi, desmit* [cilvēku].

3. Tāds, kas ar savām ārējām pazīmēm, izskatu, rakstura īpašībām, spējām u. tml. īpaši neatšķiras no citiem (par cilvēku). *es biju parasta kolģozniēce.*

- paraša**, arī **paraža** subst. **1. Vēsturiski izveidojusies (darbības, rīcības, izturēšanās) kārtība (sadzīvē, darbā).** *senāk jau kāzas bi trīs diēnas. tā bi tāda paraša. ta tuŗ bija visas tās parašas. / uz lelles kāju iēt – tas i vēcum̃ vęca paraša.*
- 2. Parasts (kāda cilvēka) darbības, rīcības, izturēšanās veids; paradums.** *iņdeve, iņdiēve iŗ slihta paraža, niķis. / krustus tik vęļķ abrā, ka samīca maīzi, uzbeŗ mīltus. ta savęļķ trīs krustiņus. tas tāda vęcu laīku paraša. tā teīca – la ļaūns nepiēstā klāt. / mazaīm kaķīm i tāda paraža – piēnāk, apuōsta tuō ķuōci.*
- parate** subst. **Ratu apakša.** *parate [ir] ratu apakša. tiŗgū tās nevaīdzīgās maīntas sasēja uī nuōlika paratē.*
- paraūdāt** v. **Neilgu laiku, mazliet raudāt.** *ķizu, ķizu, māsīna, paraūdi žēli! kaīm mīli runāji aŗ taūtu dēlu? būt dzędri runājse, būt atsacijse, dziēdātu, daīncuōtu māsīnu pulķā. / ķizu, ķizu, māsīna, paraūdi žēli pęc jaūnu diēnīnu, pęc vaiņadzīna!*
- paraūdināt** v. **Nopūlēt, padarot slimu.** *citi ziŗgi bi pamaītāti nuō grūta darība – paraūdināti, ta pamaītāt vędęrā. tuŗ nekuō nevarēja līdzēt.*
- paraūdzēt** v. **Neilgu laiku, mazliet raudzēt.** *mēs a-viēn tuō žūru vāram̃ taga vēl. paraūdzē bišķi. / sklaīndaraūšu apakša nuō rupjiēm pūru mīltiēm, vaŗ aŗ rudzu. bet viņu vaīg drusku paraūdzēt – vaŗ a raūgu bišķi. / tuōs mīltus [ādas apstrādei] sataīsija tādus rūkstuōšus, skāpstuōšus. uī ta tai ādelei sasmērēja. uī ta lika ādeli pret ādeli. uī pa div, trīs nedēļi tā paraūdzēja sīltā viētā.*
- pāraūdzēt** v. **Ļaut, lai augot pārsniedz vēlamo gatavības, pilnbrieduma pakāpi, kļūst nekvalitatīvs, nederīgs izmantošanai.** *nevaŗ guŗķus pāraūdzēt. ka bi pāraūguši, ta addeva luōpiēm. / sīpuōlus nevaŗ pāraūdzēt.*
- pāraūdzināt** v. **Audzīnot panākt, ka (cilvēks) maina līdzšinējos paradumus, rakstura, personības īpašības, attīstās vēlamajā virzienā.** *tuō puīšeli nu vaīr nevaŗ pāraūdzināt. tas i dikti izlaīdiēs.*
- paraūdzīt** v. **1. Paskatoties noskaidrot, uzzināt; palūkot.** *iēdam̃s mājās nuō pļavas, apmet līkumu uī nuōei paraūgi, vaī tas siēns laīnkā nav grābjam̃s! / jāparaūga, vaī miēzi nuōnākuši uī pļaujāmi.*
- 2. Pārbaudīt; pamēģināt.** *ka kādu nedēļu [zosis] bi baruōtas, ta paraūdzija, va padusē apakš spaŗna i taūku ķiļķēni. / es tā gribu paraūdzīt, va tā uōliņa jau iŗ [zem vistas]. / paraūgi tu aŗ tuō jaūnuō siēru! / paraūgi, va sīlta va aūksta tā zupa! / paraūgi tuō piēri! va naū temŗptūra? / meītas gāja iskliēt linus uz rugājiēm. ka lupa nuōst šķiēdra nuō kaūla, ta jēme aūkšā, sēja buīntuōs. tuō a-viēnu paraūdzija.*
- 3. Pagādāt, pagatavot (ēdienu, cienastu).** *jāiēt kaū kas paraūdzīt vakariņām. ussīldīšu tuō zupu. / jāiēt paraūdzīt, kuō puzdiēnā ēst. / iēšu paraūdzīt kaū kuō ēdamu, pameklēšu kuō. / katram̃ bi paraūdzīt, [ar ko] ķęķatas ciēnāt.*
- paraūdzīties**, nov. **pasaraūdzīties** v. **1. Paskatīties.** *ā-re! paraūgiēs, cik tuŗ vēl i palicis [miltu]! / pasaraūgiēs, kas tuŗ tā bruzdēja!*
- 2. Sagādāt; paraudzīt (3).** *pasaraūdzītiēs i sagādāt ēdiēnu, ka viēsi gaīdāmi. / mēs nuōiēsīm svędiēn ciēmuōs piē tevis. – nāciēt viēn! es jau ēsmu pasaraūdzijusēs, kuō jūs paciēnāt. / nuōiēšu, nuōiēšu [ciemoms]. ta tik pasaraūgiēs, pačūrkstini gaļu! / tuō svędiēnu dzēra [atkāzas]. kas jau bi dikti paraūdzijiēs, ta tuō pīrmdiēn aŗ vēl laīda vaļā.*
- paraūgs** subst. **1. Priekšmets, arī raksts, attēls u. tml., pēc kura veido, rada ko atbilstošu vai līdzīgu.** *tādas musturu grāmatas isnāca. tiē tiē paši raksti, tiē paraūgi. / Iļze pārnesa sešpacmitnītiīm jaūnu paraūgu. / muīm̃s jau te nāk prasīt tuōs [adījumu] paraūgus. / muīm̃s jau te prasa [aušanai] paraūgus. dikti daūdz prasa paraūgus, lai duōd.*
- 2. Aizgūstams, atdarināms (kāda cita) veiksmīgas darbības, rīcības veids.** *muīm̃s jau cik reīz iznāk ioveŗs, kad kaū kuō grib pakaļdarīt, darīt pęc citu paraūga, tiēši atkārtuōt.*
- pāraūgt** v. **1. Augot pārsniegt (kādu) auguma garumā (par cilvēku).** *mazaīs puīka drīz pāraūks brāli. / nu tiē bērni sāk pāraūkt tuō māti. // Augot pārsniegt (tuvu augošu augu) garumā, parasti nomācot, traucējot tā attīstību.* *timuōtiņš bi pāraūdzis ābulīnu.*
- 2. Augot pārsniegt vēlamo gatavības pakāpi, kļūst nekvalitatīvam, nederīgam izmantošanai.** *kad pāraūg skābīnes, tām izaūg kaīči. / kaūļi i tāda pāraūguse zāle. / ja viņa [tas ir, kamolzāle] pāraūg vęca, ta tu liēc viņu, ku gribi. viņa dikti tā ciēta. / rudenī viss i pāraūdzis, ja tiē dārbi kavēti.*

- 3. Pārklāties (ar augiem); augot pārklāt (vietu, kā virsmu) – par augiem.** *pa rāmu ūdeni tāda kā sūniņa pāraūg, tā ziēd. tuō aka saūc pař ūdeņs ziēdiēm. / aņiņi pāraūguři pāri žuōgaņ.*
paraūkt v. **Savilkt, sakrokot.** *tā-pat vaīg paraūkt a šnuōru tuō liņdruka apšuvu.*
paraūst v. **Raušot pavirzīt (kur, kādā virzienā u. tml.).** *paraūse uōgles nuō mūra caūruma, nuōlika trīskāji, vīrsū paņnu uņ cepa gaļu, peņķuōkus.*
paraūstīt v. **Neilgu laiku, mazliet raustīt.** *Jēpīc pataīsija smuku aņpelmani – piē diēdzina ka paraūsta, ta kust kājas, ruōkas. / tās [pakulas] jaū tik paraūsta, paraūsta, ka tik mana iēkš piřksta tuō rupjumu, kādu tu iēlaīd [ratiņā].* □ **paraūstīt plēcus** – pakustināt plēcus augšup, lejup, paužot nesapratni, neziņu, izbrīnu u. tml. *ka tā nuōskātās taga, ta jāparaūsta brīžiēm plēci – ka taga netīk pajeņt zirķs rāceņus isvagāt. nemaz tuō negrib darīt. / viēns teīca kuō, uōtris tik paraūsta plēcus – tuř naū nekā kuō klaūsīt.*
paraūšana subst. **Darbība → paraūt.** ✧ **uz veļla paraūšanu** – cik vien iespējams; no visa spēka; nebēdājot ne par ko. *puīši gāja braūktiēs [..], lai iēt uz veļla paraūšanu. nuōskrēja, kā smiltis viēn kūpēja. / ak, kā tuř gāja! kā uz veļla paraūšanu! tuř bī dzēršana, visāds lustes.*
paraūšanās subst. **Darbība → ^uparaūties; pārraušanās, ceļot ko smagu.** *arņika tēja [laba], ka cilvēks parāviēs, priēkš krūtīm laba, priēkš paraūšanās, pastiepšanās.*
paraūt v. **1. Ar strauju kustību, ar rāvienu pavirzīt, panākt, ka pavirzās (kur, kādā virzienā, nelielā attālumā).** *jaūnaņ jaū viņš [tas ir, spalvu plūkšana] iēt veīkli, tuō spalvu nuō katras puses tik paraūn uņ tuō galiņu nuōgriēž, sviēž nuōst. / sasiēn skāibi. tiē gali i brīvi. ja viēnu paraū, ta viš uz-reīzi i vaļā. / iř gaņ tā guōve aīzgūtnis – paraū sev viē visu siēnu priēkšā. / mana mātesmātes māte parāva liņdruku uņ nuō bikšu kabatas isjēma kādu zāli. bi liēla kabata. / ka viņas [tas ir, sievas] isrājās, ta viņš viēna parāva liņdruku uņ uōtra parāva liņdruku – parādija pakaļu. uņ ta viņas šķīrās. // Izraut. citaņ [tas ir dzerša mucai] bi krāns, citaņ puļķis, kuō iēdzina mucā. tuō ta parāva uņ dzēra. / a-viēn tuō [gaļu] aplaīstija, parāva [plāti] akal uņ aplaīstija, uņ iēšāva akal apakaļ [krāsni], uņ cepa. / paraū tuō krēslu [no galda apakšas]! □ **smiēklus paraūt** – saka, ja rodas vēlēšanās smieties. *maņ tīri tā kā smiēklus parāva, ka es tā nuōsakuļsijuōs.**
2. Ar strauju kustību, rāvienu atvērt. *paraū, uņ attaisās dures. / paraū tuō luōgu vaļā, lai nāk svaīga lupte iēkšā!*
3. Noraut; noplūkt. *ši [puķe] tāda sīkāka paraūta.*
4. Paņemt; nozagt. *nu tu būsi aka kuō parāvis nuō galda! / čigāni biēži viē adbraūca. ta vaīdzēja ūsskatīt, ka tik kaū kuō neparaūn. / tuō meītu varēja līkt piē dārba – smuka, dūšīga, bet palaīkaņ kuō parāva. / piřksti deg – teīc us tādu, kas ař-viēn kuō nuō uōtra paraūn.*
5. Ar strauju kustību aizraut, aiznest prom (par dzīvniekiem). *eku, zagle – žagata! parāva cāli. / gūžu tēvaīnis kavā [zoslēnus], lai neparaū vanaks. / nenuōliēc tās līdeķas piē zemes! kā kaķe neparaū. / duōmātu, ka piē bada tas suņs turēc. parāva gabalu gaļas, kuō knapi varēja sarīt. / va tik tas suņs nebūs kādu gaļs gabalu parāvis? / atskrien vēja vanadzīnis, parau bara vedējīnu. (LFK 1954, 548) // Raujot, spēji, spēcīgi velkot, panākt, ka (cilvēks) tiek aizvirzīts, attālināts.* *vējš nuopūta liepu lapas, vēlls parāva vīra māti. (LFK 1961, 10129) / māte ūssaūca bērnaņ – va tu stāvēsi miērā! paraūs tevi bubulis! ✧ ka (arī lai) tevi vēlls (arī piķis, divi devīņi, jupis) paraūtu (arī pa-raūtu, arī paraū)!, arī jupis (tevi) paraūtu! (arī lai paraū jupis!) – izsaucas, ja kas neīzdodas, arī dusmās, neapmierinātībā, sašutumā. lādējās – ka tevi vēlls paraūtu! / lai tevi vēlls paraū! – tā ař teīc. / jupis tevi paraūtu! – tas ta kā lamu vārc. / ka sapīcis, ka kaū kas nuōticis, teīc – jupis tevi paraūtu! / ka tevi jupis paraūtu! netīk piēminēt vēļlu, ta teīc jupis. tas isnāk tā mīkstāk. piē katras nebūšanas, nēizduōšanās [teic]. / a-viēn, ka tā skrei, teīc – jupis paraūtu! / kņupis tup ceļmalā. lai ta nu tuo parau jupis! / lai piķis tevi paraūtu! / ka tevi piķis paraūtu! – ka sapīkst us kaū kuō, ta tā teīc. / ka tevi piķis paraūtu! – ka kaū kuō padara, ka naū labi, ta issaūc tā. / ak tu piķis! lai piķis tevi paraūtu! / ka tevi divi devīņi paraūtu! ka nēizdevās kas, ta tā teīca. ✧ **vēlls pa-rāvis!** – izsaucas neapmierinātībā, sašutumā. *vēlls pa-rāvis! – tuō Nīcā diēs kuō netēica. bet teīca – ka tu savas bikses piēķērnātu!**
6. Sastaipīt; pārraut. *ka dikti cēla kuō, ta teīcēm – neparaū nabu! / ka sastaipīc vēdeřs, paraūc vēdeřs, ta arņikas dzēre. / kuō tāt kraīms puīselis tādu liēlu dakšu ceļ! paraūs vēl vēdeřu! / kuō tu te ķirinājiēs! paraūsi vēdeřu. [Saka zēnam.] / neķirini tuō mazuō! paraūsi vēdeřu.*

- pāraūt** v. **Apaut (kājas) vēlreiz, no jauna; uzvilkt (kājās) citas zeķes, apavus.** *sabristas kājas vaig pāraūt saūsas.*
- ¹**paraūties**, *nov.* ¹**pasaraūties** v. **Ar strauju kustību pavirzīties (kur, kādā virzienā u. tml.); ar strauju kustību virzīties nelielu attālumu.** *mežā zāģējuot kuoku, tas krita šķībi. labi, ka pušis parāvās sānus, nenuosita. Diēva piŗksc! / puŗka parāvās malā, lai neiŗaŗga. / pasaraŗniŗs nuŗst nuŗ kŗju!*
- ²**paraūties**, *nov.* ²**pasaraūties** v. **Ceŗot, nesot u. tml. ko smagu, pŗpŗlŗties, arŗ saslimt; pŗrraŗties.** *nu necŗ tuŗ maŗsu! tu paraŗsiŗs. / jaŗnu ziŗgu nevaŗg beŗndŗt, paraŗsiŗs vŗl. / ņŗ irŗd trŗkuŗmŗtara. tŗ i, ka parŗviŗs, tŗ i laba. / ka a vŗdŗru slimuŗja, teŗca – pasarŗviŗs. / ja bi pasarŗviŗs, ta pajŗma aka tŗdu puŗdeli, [...] pakulas. tŗs apmŗrcŗj petruŗlijŗ uŗ piŗlaŗda zŗveli, issiŗldija. uŗ mudŗgi lika uz nabu viŗsŗ. uŗ piŗviŗka piŗļu tuŗ [puŗdeli]. / ka parŗviŗs, nuŗgriŗŗ tŗdu garuŗzinu maŗzes, izgriŗŗ caŗruminu. ta iŗliŗk tuŗ sveŗti iŗkŗ tŗs maŗzs garuŗzinas. uŗ ta ņzliŗk us tuŗ slimuŗ viŗtu glŗzu viŗsŗ. ta viŗa tŗ izvŗŗk [vainu].*
- paravŗt** v. **Neilgu laiku, mazliet ravŗt.** *tŗvs aizgŗja malkas cirsti, mŗte sakŗnu paravŗt.* (LFK 1961, 10746) / *vaŗdzŗs iŗt paravŗt kŗdu duŗbi. / lŗdzi paravŗt, uŗ tad ari parunŗsimiŗs!*
- paraŗa.** Sk. *p a r a ņ a.*
- pŗbaŗdŗt** v. **Baidot panŗkt, ka (kŗdu) ļoti spŗcŗgi pŗŗņem bailes; bŗt par cŗloni tam, ka (kŗdu) ļoti spŗcŗgi pŗŗņem bailes.** *puŗsi meŗtas bi pŗbaŗdŗŗi, skatuŗtiŗs pa piŗtes luŗdzŗnu. / tiŗ puŗsi nŗca iŗkŗŗ. ta bi tŗc spruciŗns, ka pŗbaŗdŗja bŗŗnus.*
- pŗbaŗdŗt** v. 1. **Pŗrliecinŗties, vai (kas) atrodas noteiktŗ stŗvokļi, kŗrtŗbŗ.** *laŗu ņdas ik pŗc divŗm triŗ diŗnŗm braŗc pŗbaŗdŗt.*
2. **Noskaidrot, kontrolŗt (piemŗram, darba gaitu, paveikto).** *komisija gŗja uŗ pŗbaŗdŗja tuŗ dŗrbu. // Noskaidrot, kontrolŗt (augu un dzŗvnieku augŗanas, attistŗbas u. tml. stŗvokļi, apstŗkŗus).* *graŗdus pŗbaŗdŗja. ka kraŗkŗ graŗc, ta vŗd iŗkŗŗ.*
3. **Noteikt, arŗ izmŗģinŗt, vai (priekŗsmets, ierŗce, maŗina u. tml.) ir lietoŗanas kŗrtŗbŗ, darbojas.** *[izkapti] nuŗ skaŗnas pŗbaŗda. tŗ ga zemi nuŗvŗŗk a paŗu spici – tŗ nuŗpruŗvŗ iskapc skaŗnu. / daŗi a stikla kumŗsinu, daŗi aŗ zŗŗta naŗdas rubli pŗbaŗdŗja iskapti – vŗŗk a stiklu pa iskapc asmeni uŗ skatijŗs, lai nebŗtu miŗsc metŗls, lai bŗtu nuŗardŗjusiŗs viŗnŗdi.*
4. **Likt uzrŗdŗt (dokumentu) un noteikt (tŗ) derŗgumu.** *sveŗi te nedŗrkst bŗt. viŗi [tas ir, robeŗsargi] nŗk dokmeŗtus pŗbaŗdŗt. viŗnu nuŗtriŗca pruŗŗm.*
5. **Pŗrliecinŗties par (cilvŗka, viŗa spŗju, iŗpaŗību) piemŗrotŗbu (kam).** *ŗŗŗpa vŗŗtra mani pŗbaŗdŗja jaŗ tad, kad piŗmuŗreŗz biju izgŗjis jŗrŗ kŗ kapteŗnis.*
- pŗbazznŗca** subst. **Telpas daŗa, vieta baznŗca starp altŗri un soliem.** *pŗbazznŗca bi tuŗ, ku nebi krŗslu, priŗkŗŗ piŗ altŗra. / pŗbazznŗca i tŗ, ku neŗ suŗdu piŗ altŗra. / agrŗjiŗ iŗt piŗ diŗvogaŗda baznŗcŗ. agrŗjiŗ visi gaŗ altŗri [stŗvŗja] pŗbazznŗcŗ. / ka nebi mŗcŗtaŗs, ta bi ziŗŗgu svŗdiŗna. ta Skara turŗja sprediķi. viŗnaŗ bi sprediķa krŗsls paŗbazznŗcŗ. / viŗns lukteris bi pŗbazznŗcŗ – tas i piŗ altŗra. / mŗs apstŗjamiŗs tŗ paŗbazznŗcŗ.*
- pŗbŗt** v. 1. **Berot (ko) virsŗ, pŗklŗt (ar to).** *[miŗklai] pŗbŗt kŗdu pusi tuŗs miŗtus, kuŗ rŗtŗ mŗcŗs, lai viŗ nŗiziŗt pa maŗzes drŗnu.*
2. **Berot pŗrvietot (uz kurieni, pie kŗ, kur); berot sadalŗt.** *tŗ i graŗdu ņŗipele, [ar ko] graŗdus pŗbŗra. / tuŗ rudzu maŗsu jŗpŗbŗt us pusi.*
- pŗbŗdŗt** v. **Bŗdot pŗrvietot (uz kurieni, pie kŗ, kur).** *bŗs jŗpŗbŗda tas skapis tuŗk gala siŗnŗ.*
- pŗbŗmŗtŗies** v. **Pŗrŗk daudz raudŗt; pŗrraudŗties.** *nu tas bŗŗns tŗ pŗbŗmŗbŗjiŗs gulŗdaŗm!*
- pŗbŗtŗies** v. **Pŗkŗŗi izjust lielas bailes.** *tŗkuŗi badijŗs. viŗns krita gaŗ zemi kŗ beŗkc. ta nu ganelis pŗbŗjiŗs, bŗŗdaŗm skrŗja mŗjŗ teŗkt. / plŗŗi iŗ plŗŗsas. visi plŗŗi nuŗtrŗcŗja – ja kaŗ kuŗ bij pŗbŗjiŗs, ta tŗ teŗca.*
- pŗbŗzinŗt** v. **Pŗrskriet, pŗrbizot (no kurienes) (parasti par govŗm).** *kŗrsc laŗks uŗ duŗduri, guŗves jaŗ pŗbŗzinŗja mŗjŗs.*
- pŗbŗŗaŗt** v. **Pŗrkliegt.** *[dziedot] pŗbŗŗavu, tad apklusa tiŗ bŗŗni.*
- pŗbŗraŗciens** subst. **Vienreizŗja paveikta darbŗba → pŗbŗraŗkt (1); pŗbraucot veiktais ceŗa gabals, attŗlums.** *ŗuŗreŗz pŗbraŗciens pa lŗdu bi laps, lŗdus turŗja.*
- pŗbŗraŗkŗt** v. **Braukŗjot pabŗt (visŗ teritorijŗ, daudzŗs vai visŗs kŗdas teritorijas vietŗs).** *parŗdijŗs pa reŗzeŗ ari ņŗgŗni a ziŗŗiem. bet tiŗ reŗtŗk Nŗcu paŗbraŗkŗja. / maŗnija [zŗrgus] aŗ ņ ņŗgŗniŗm. kŗdreŗz tŗri braŗks bi. tŗ viŗi tuŗ paŗbraŗkŗja.*

- pārbraūkt** v. 1. **Braukšus vai braucot pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** *tuõ bedri vaig aīzbērt, laī vaī pārbraūkt. / tuī [pār ezeru] grūti paībraūkt, tuī lūst iēkšā. / bes labuõšanas tas tiļtelis neḡeī. taī jaū nevaī pārbraūkt pāri. / bi divi kaīmiņi. piīmaīs saliēk dēles uī paībraūca pār grāvi. / kā taī pekleī tiks pāri? – nu sašaūs ziīgiēm uī ta a juõni paībraūks. / paī upi ka paī braūca pāri, ta viīni bi – Leītiši, Sikšni. tiē visi [senāk] bi piē Nīcas.*
2. **Braukšus atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *ka pārbraūc [no pienotavas], nuõmazgā visas kaīnas, traūkus. / pārbraūce mājās. / krustūbās bi dzēruši kruogā. pārbraūc mājā – bērns naū! / es cik-reīz aceruõs – veçaīstēvs pārnāk. nu nuõ Rīgas akaī pārbraūcis. / gaidu savu luoluõjumu nuo baznīcas pārbraucot. (LFK 1818, 352) / pārbraūcu mājā a tukšu vēzumu. / cik tuõ stuīndu paīēs, lidz pārbraūksim mājās?*
3. **Pārvilkēt (pār kā virsmu ar roku, priekšmetu u. tml.).** *a piīkstu pa guīnu paībraūkt gaī tu vari, bet ne pārbriest. tas tā, ka viēns teīc, ka viīš vaī izdarīt, bet uõtrs teīc, ka nē. ta viīš tuõ piēteīc.*
- pārbridināt** v. **Brienot vai jāgot pārvest (parasti zirgu) (kam pāri).** *jāšu uz ziīga pārbridināja meītas paī upi. / pa tuõ upeli ziīgus pārbridināja.*
- pārbriest** v. **Brienot pārvirzīties (pāri kam, pār ko); brienot nonākt (kur).** *te pa tuõ upīti vaī paībriest – tā i sēkla. / varēja pārbriest tuõ upeli, nebij dziīlāk – pāri celiīm. / es pārbridu pa upeli tā lidz kaklaī. / piē Reīmsēnu bi brasls, varēja pārbraūkt uī pārbriest. / tuī bi braslis, ku vaī pārbriest uī pārbraūkt. mēs pārbridām pa brasli. / tuī tāt bezdibiīns, ka nevaī pārbriest.*
- pārbrucināt** v. **Atkārtoti, vēlreiz berzēt, burzīt.** *tiē paīgi vēl vaīdzēs pārbrucināt a ruõkām.*
- pārbrucināties** v. **Berzējoties, rīvējoties (gar ko) pārtrūkt.** *tiē streīģi, gaī tām iīksēm rīvādamiēs, pārbrucinaīšiēs pušu.*
- pārburt** v. **Burot panākt, ka (kas) notiek, piepildās.** *cik tu visu labi vari! kā aī buīšanu pārburi visus mājā.*
- pārbūvēt** v. **Būvējot pārveidot (celtni, būvi, tās daļu) citādu, par ko citu.** *mēs šituõ māju pārbūvējām. nevarēj vaīs dzīvuõt. / ka paībūvēja mājas, apmete siēnas, pazuda visi kukaīņi. / nu šituõ mazuõ kūtiņu mēs pārbūvējām.*
- pārceļt** v. 1. **Ceļot pārvietot.** *uz lemešiēm tiēk ūzlikta vērstuve. viīna i pārbīdāma. us kuru pusi vaīg gāst, us tuõ pārceī vērstuvi. tas i jāizdara katrā vagas galā. / spaīņņus pārcēla pāri [žogam]. // **Ceļot (parasti kāju, roku) pārvietot (to).** manās vēctēva mājās bi aūkstiē sliēkšņi. [bēri] ūssēdās, pārcēla viēnu kāju, tad uõtru uī pāri bija. / ussēde [aitai] vīrsū, pārcēla kāju galvaī pāri, ta ciīpa.*
2. **Pārvest (pāri kam, pār ko) ar ūdens transportlīdzekli; pārvest (no viena krasta uz otru) ar ūdens transportlīdzekli.** *tuõ vīru saūc pa prāmniēku, kas pārceī paī upi ļaūdis, ka nav tiīta. / raķis – pa tuõ pārcēla pāri siēnu.*
3. **Pārvietot, pārvest (uz kurieni, pie kā, kur) (?).** *bi pataīsīc jaūns dzeīlsceīšs pēc Piīrmā pasaūles kara uz Veīncpili – viīnu pārcēla us citām sliēdēm.*
4. **Norīkot strādāt citā darbavietā.** *skuõluõtajs Liēluõzuõls bija Nīcas skuõlā. ta viīnu pārcēla uz Nīcas muīžu. nu uī ta tuī bi Liēluõzuõls pa skuõluõtāju. // **Ieskaitīt (mācību iestādes pēc secības augstākā klasē).** skuõlā gāju uī diēzgaī labi varēju iēmācītiēs. katru klasi pārcēla.*
- pārceļties** v. 1. **Pārvietoties, pārvākties (uz citu dzīvesvietu).** *gājēji pārcēlās Juīģuõs nuo viēna saīmniēka piē uõtra [...] a visu iēdzīvi. / kad pārved liēlu kaīi nuo cituriēnes adaī paī pārcēlās nuo viēnas mājas uz uõtru, ta jāiēbāž maīsā uī jāgrīēž tik iīģi riīņķi, lidz viīs galīgi apreīpst. // **Pāriet (uz citu uzturēšanās, atrašanās vietu).** pa kalmuku mēs saūcaīm žuīku. teīc – kalmuki usklīduši, nu i briēsma. viīni tā pārceīlās.*
2. **Tikt pārveidotam.** *Ķuīņķe – tā bi mana pamīlija [jeb] maīs ūzvārc. ta bi e galā pamīlijaī. bet ta uz-reīz pārcēlās uz s – Ķuīņķis.*
- pārceļtuve** subst. **Vieta, kurā ierīkota pārceļšanās (pār ūdenstilpi) ar prāmi, laivu u. tml.** *ka tā pārceļtuve bēdza [pastāvēt], ta ustaīsija kuõka tiītu. viīs nebi tik plac kā taga i.*
- pārceļtuot** v. **Veicot garāku ceļu, atgriezties (parastā uzturēšanās vietā) – parasti par putniem.** *putni pārgaiši [jeb] pārceļtuõjuši.*
- pārcept** v. **Cepot pieļaut, ka (kas) pārsniedz vēlamo gatavības pakāpi.** *uspasē tuõ pulīkstiēnu, ka tuõ maīzi nepārcep! ta aka atlēks garuõza.*

- pārciērāt** v. **Pāriet, ejot atgriezties (piemēram, mājās).** tā ciērāšana [tas ir, vārds] līdz a vāciēšiem atnāca. ta tā teikšana bi – pārciērāšu mājās.
- pārciēst** v. 1. **Smagi izjust (piemēram, negatīvu emocionālu stāvokli).** cūka meklējas. cūka pārciēta tuō meklēšanas laiku uñ ēda aka.
2. **Izslimot (slimību); pārdzīvot (operāciju, slimības lēkmi u. tml.).** ārsca teica, ka viš [tas ir, brālis] pārciēš tuō krīzi.
- pārcilāt**, retāk **pārcilāt** v. **Cilājot pārvietot.** pārcilāju [mantas] nuō viēns viēts uz uōtru, bet nevaru atrast, kuō mañ vaig. / katru paūsari tās dēles jāpārcilā, lai nepaliēk stāvuōt šķības. / [arklam] i vērstuve, kura tiēk pārcilāta nuō viēna lemeša uz uōtru. / būtu labāk pārcilājuši stuōderes! / kadreiz, ka švaka krāsne, ta pārcilāja kukuļus – isjēme, kas nuō dibēna, tuōs lika priēkšā.
- pārciņķēt** v. **Pāralvot.** a tuō ciñni pa jaūnu pārciņķē piēna kañnas, tādu spuōžu padara.
- pārciřst** v. 1. **Cērtot pārdalīt.** ka kau kuō nevař pārciřst, iēdzeñ dzelža va kuōka ķili uñ sit a āmaru va a kuō, līdz viš pārplīst. / tuō rešnuō zaru vaig sazāgāt. tuō nevarēs tāpat pařciřst. / salika striķim galus viēnādi uñ pārciřta vidū pušu. / cūku galvas pārciřta us pusēm. puzgalvas vārija. / [cūkas] galvu pār'ciřta, isjēma mēli uñ smadzeņus. // **Cērtot radīt (kam) ievainojumu.** pušis pārciřta kājā āderi. aseņi pulku tecēja.
2. **Pārspēt (kādu) (parasti kāršu spēlē).** ja viņu [tas ir, spēlētāju kāršu spēlē] varēja pārciřst [jeb] pārtruñpuōt, ta tas [...] palika pa tuō ķēizaru.
- pārcālīt** v. **Skali runājot, pārspēt skalumā.** tas jaū pārcālī visus – tā teic, ja kāc pař visiēm spēcīgāki ņeñ boļderēt, runāt skalāk.
- pārčāmpāt** v. **Lēni ejot, pāriet, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** gañ jaū vēcāmāte pārčāmpās mājā. / ej ātrāk! uznāks tuñsa, uñ nevarēs iñ rēdzēt pārčāmpāt mājā. / mañ iř liēla nūja ruōkā. es varu pārčāmpāt.
- pārčāpāt**, arī **pārčāpāt** v. 1. **Lēni ejot, pāriet, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** nu jaū līdz vakarañ es ari pārčāpāšu mājās.
2. **Pārrāpot (par kukaiņiem).** kā tās utes varēja pārčāpāt nuō viēna kreķla uz uōtru?
- pārčuñčināt** v. **Lēni virzoties (parasti pajūgā), atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** pārčuñčināt vař lēnā riksīt, ař vēcu ziřdziņu braucuōt. / pārčuñčinās iñ, pārbrauks iñ lēniēm riksīsiēm. / izbrauks ātrāk nuō pilsētas, lai vař lēni pārčuñčināt. / gañ jaū pārčuñčinās ař! vakañs vēl tālu.
- pārčuōlēt** v. **Pāriet, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** tālu nau, gañ jaū pārčuōlēšu.
- pārdalīt** v. 1. **Sadalīt (ko) divos gabalos, divās daļās.** [stallī] vis-garā i siles – us pusi pārdalītas. viēnā pusē iř ūdeñs, uōtrā pusē graūdi – aūzas – va milti.
2. **Sadalīt (ko) vienādās daļās.** tai abar tā bišķi pař dala [mīklu] – a ruōku tik tā bišķi iēzīmē, lai tiē kukuļi būtu viēnādi. / māte pārdalija visiēm bērniēm viēnādi mañtu.
- pārdaņģināties** v.; niev. **Pārbraukt (parasti ar grūtībām).** pušis vēl nau pārdaņģinājiēs. laikañ būs piēdzēris.
- pārdārdināt** v. **Dārdinot pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** nu jaū brauc mājās. pa tīltu jaū pārdārdināja – es dziřdēju.
- pārdegt** v. **Degot pārdalīties.** negriēz tuō uguni lañpai tik liēlu, ka nepārdeģ daks.
- pārdesmit** nenoteiktais num. **Aptuveni divdesmit.** pārdesmit cilvēku vař apiēt [ap galdu].
- pārdevējs** m., **pārdevēja** f.; subst. 1. **Darbinieks (piemēram, veikalā, krogā), kura uzdevums ir apkalpot pircējus.** pārdevējs [ir] buōtniēks. / traktiēris ař pilsētā bi. traktiēri tik viēns pārdevējs. / jaūnā veikalā sācis veikaluōt mācic pārdevēis. / pēcāk jāiēt buōtē. ēsuōt pārvedis labas zeķes. pārdevējs mañ teica.
2. **Tas, kas pārdod (ko).** pārdeva [kāpostu] galviņas kapām. tuō jaū nu piřcēs uñ pārdevēs redzēja, kāda tā galviņa i. / piřcējs suōla tik, bet pārdevējs neatlaižās, daūdz tiēlējās. beidzuōt saderēja. / pārdevējs raūsta pļecus viēn uñ teic, ka tā jaū nav līc. / ta [ogu laikā] jaū sāk rastiēs pulku tuō pārdevēju.
- pārdiēdzēt** v. **Pārāk izdiedzēt; dziedējot pārsniegt vēlamo gatavības pakāpi.** tuōs rāceņus nevař pārdiēdzēt – nuōlūzīs izdīgušie asni.
- pārdiēn** adv. **Katru otro dienu.** pārdiēn – [tas ir] katru uōtruō diēnu. / meita strādā pārdiēn – viēnu diēnu strādā, uōtru nē. / muñs nāk avīzes katru uōtruō diēnu, jāiēt pakaļ ik pārdiēn.

- pārdiēnas** subst. **Dienas, starp kurām ir vienu dienu ilgs laikposms. vaļeniēki gāja muižā ik pārdiēnas dziēvāt.**
- ¹**pārdrāzt** v. **Drāžot pārdalīt.** puīka pārdrāza pātegas kātu. nu būs pēriēns.
- ¹¹**pārdrāzt** v. **Ātri, steigā pārskrīet (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.); pārdrāzties.** cūkas izbaidītas pārdrāze nuō ganīkles aūlēkiēm viēn.
- pārdrāzties** v. **Ātri, steigā pārskrīet (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** nu kumeļi pārdrāzās sētā, kaūdamiēs a duūduriēm.
- pārdricināt** v. **Velkot pārvest (mājās, uzturēšanās vietā u. tml., parasti mājlopus).** puīkas tuō tēkuli pārdricināja mājās, piē ragu turēdami. / tuō liēluō tēkuli nevarēja pārdricināt mājās nuō ciēmīnu. / kuō tuī vairāk gaīdīs! vedīs tik mājās. gaī jaū pārdricinās [niķīgu govi].
- pārdrivāt** v. **Drīvēt vēleiz, no jauna; pārdrivēt.** tuōs caūrumus jāpādrīvā pa jaūnu, ku nāk vēš.
- pārdruōšība** subst. **Vispārīnāta īpašība → pārdruōšs (1); šīs īpašības konkrēta izpaušme.** nu tā gaī liēla pārdruōšība iēt pa tik plānu lēdu!
- pārdruōšnieks** m., **pārdruōšniece** f.; subst. **Pādrošs cilvēks.** viēns tāt pārdruōšnieks tuō brūtes vaiņagu bija uznesis us staļļa juīntu. ta viš tuī ķirinājās.
- pārdruōšs, -a** adj.; **pārdruōši** adv. **1. Ļoti drošs, drosmīgs; pārāk drošs, nepiesardzīgs (par cilvēku).** tiē maziē puīšēli i pārdruōši – aūkstu kāp.
- 2. Tāds, kurā izpaužas šādas īpašības.** lēdus vēl taču labi neņēs, bet jaū iēt pāri. liēkās pārdruōši. ka iēkritīs, gaī drēbināsiēs!
- pārdūcis, -kuse,** arī **-kusi** divd.; adj. noz. **Tāds, kas pārņemts ar dūkoņu.** viss dārs bišu pārdūcis – spiētuo.
- pārdūomāts, -a** divd.; adj. noz.; **pārdūomāti** adv. **Tāds, kas iepriekš vispusīgi analizēts, izvērtēts.** kā smērē, tā braūc – tēic uz labi pārdūomātu daību. tuō vaī ātrāk, labāk padarīt.
- pārdūot,** arī **pārdūot** v. **Atdot (mantu, produktu, īpašumu u. tml.) par samaksu pircēja īpašumā.** druvā iēstādijām rāceņus. tuōs nuōrāvēm uī pārdevēm. / muīns bija jaūnluōpiņi. ziēmu nebūs vaīs – visus pārdeva. / [zosis] piīka ari vēlāk. kas bi pārdūodamas, tās [zosis] pārdeva. / agrāk jaū uōlas nemaz pac neēda – pārdeva žīdiēm. / nuō sarūgušā piēna taīsij siērus, kuō aī paīdeva uī paši aī ēda. / ūspiīka, laī paīdūotu tālāk. tiē pārkupši ūspiīka, laī pārdūotu Liēpājā. / ai māmiņa, ai māmiņa, nu tev slikti gadījās – tu pārdevi savu dēlu par tuo drānas lupatīnu. (LFK 1961, 10498) **□ pārdūot pa(r) ādas naūdu** – pārdot (parasti nodzītu, vāju dzīvnieku) ļoti lēti. kad pārdūos [vājo zirgu], ta pa ādas naūdu. **✧ staīgā (arī iēt), (ta) kā zemi pārdevis** – saka, ja kāds staīgā noraizējies, nobēdājies. dzeī bes prāta. nu slimi staīgā apkārt, kā zemi pārdevuši. / [vīrs] sakreīķējiēs – iēt, ta kā zemi pārdevis. / [vīrs] nu staīgā, kā zemi pārdevis.
- pārdūotava** subst. **Telpa, vieta kur (ko) pārdod; veikals.** utines Liēpājā us Siēna tiīfgus. taī iēlā bi vēcu liētu pārdūotavas.
- pārdūīt,** arī **pārdūīt** v. **1. Durot radīt (kam) caurumu; durot pārdalīt.** ārsce maīn tādu lēīpi bāza mutē uī pārdūra. ta es paliku vēšēla, varēju ēļpuot.
- 2. Durot vēleiz, atkārtoti ievietot, ievirzīt (kur iekšā ko smailu, asu).** ka kāt puīķīc [balinot audeklu] gājis vaīlā, ta tuō aka pārdūīt pa jaūnu.
- pārdur(v)es,** arī **pārdurvois** subst.; dsk. **Pusdurvis; durvis ar atsevišķi atveramu augšējo daļu.** bi tādas pārduris – lidz pusei tā vēra. apakšu netaīsa, aūkšu tik pataīsa. tuōs dūmus izlaīda laīkamā tā. / viīniēm [tas ir, vecvecākiem] bi ari pārdures gaīrā namā laūka durīm. varēj attāsiēt tik pusi. ja gribēj parunāt aī kādu, ta nevaīdzēj visu taīsīt, laī nenāk aūkstuīns. / pārdurves aīstaīsa ciēt. viīrsas daīlā eīģes, tās taīsās vaīlā. tās tik āra durvois bi. / ta jaū nebi taīm priēksnamaīm luōgu. redz, atvēra pārdures. uī ta varēj rēdzēt. tuō aūkšu atvēra. ta varēj rēdzēt. / es tādas pārdures vairāk nemanīju.
- pārdzeīties** v. **Pārāk daudz dzerot (alkoholiskus dzērienus), pilnīgi pazaudēt paškontroli.** citi pa daūdz bi [godībās] pārdzērušiēs.
- pārdziēvināt** v.; novec. **Pārāk nostrādināt, nodarbināt; pārstrādināt.** nevaīg tiē bērni pārdziēvināt paī daūdz. vēl jaū mazi.
- pārdzīrdināt** v. **Pārdzīrdīt; pārāk daudz dzirdot (ar šķidru ēdienu), pārbarot (dzīvnieku); pieļaut, ka (dzīvnieks), pārāk daudz izdzerot, kļūst slims.** šuōrīt tām guōvīm pa daūdz iēduōc dzīrdēkla, iēt caūri, pārdzīrdinātas.

- pārdziirdīt** v. **Pārāk daudz dzirdot, pielaut, ka (dzīvnieks) kļūst slims.** *nevaig tuō zirgu pa daudz pārdziirdīt. vairāk neduō!*
- pārdziirties** v. **Pārāk daudz lielities.** *viš dikti mīl tā dzirtiēs, lielītiēs. nu jaū tu gribi pārdziirtiēs! tā jaū tuf nemaz nebija. / nu tāt kā dziirkliis! nevaif beikt pārdziirtiēs viē. viš teice – tuō vaif, tuō vaif, bet it nekuō nepadarija.*
- pārdzīt** v. **Dzenot panākt, ka (dzīvnieks, arī cilvēks) atgriežas (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *tas ciēmīnu suīs nāk uñ nāk, taīsni kā iēēdināc. cik reīzu jaū nepāfdzinu mājās! / divi stuīndi puzdiēnlaīks – diūpacmituōs [govis] pārdzina, divuōs dzina laūkā. / ka [govis] pārdzina bišķi ātrāk mājā puzdiēnā va kā, ta jaū vaīdzēj veļ iēt palaīst cūkas pabarūōt, pa zālāju paganīt. / gaīs pārdzinis guōves nuō ganīkles. / ka vakarā bi pārdzīti visi luōpi, ganelis varēja iēt dārzā pāēst uōgas. / piēlēja piļļu ķēķi, ka [govis] pārdzina piřmuōreīz [pavasari] puzdiēnā. / visas dziesmas izdziedāju, brāļa guovis ganīdam. viena pati atlikusi, tuo dziedāšu pārdzēnuot. (LFK 9, 176)*
- pārdzīvuojums** subst. **Psihisks stāvoklis, ko izraisa spēcīgas emocijas.** *sasliīmt kustuōnīši – tuif akaļ pārdzīvuōjumi. / tik jaū muīs bi tuō pārdzīvuōjumu [kara pirmajās dienās].*
- pārdzīvuot** v. **Pieredzēt (ko bēdīgu, traģisku).** *mañ bi japārdzīvuō nāves baīles, ka tā trepe lūza.*
- paredzēt** v. **1. Iepriekš nojaust, arī noteikt (ko gaidāmu).** *ka suīs kaūcuōt, ta viš kaū kuō parēzduōt. / tuō jaū paredzēja, parunāja, ka tās plūdas nuōnesīs pruōjām tuō pluōstu.*
- 2. Iepriekš iecerēt, ieplānot (rīcību, pasākumu u. tml.).** *katrañ darbañ jāparēdz, kāc būs isnākuīs. / plūñdurēt i kaū kuō darīt ne tā, kā parēdzēc, ne tā, kā vajag. / devīnu zaru [ecēša] i parēdzēta priēķš diviēm zīrgiēm. / beīgās bi parēdzēc, ta ka uz Jāņiēm būs tas [etnogrāfiskā ansambļa] braūciēns [uz Maskavu]. / bi parēdzēc, ka paūsari braūks uz Rīgu.*
- 3. Pamanīt, ieraudzīt.** *tag gañ-drīz ne mēnesi nedabū parēdzēt. tādā dūmakā viēn i.*
- parēdzināt** v. **Paskubināt.** *parēdzini tās meītines, lai sēd piē galda uñ ēd!*
- parēguoties** v. **Īsu brīdi rēgoties, būt redzamam.** *kas tuif tā parēguōjās, tā parādijs aīs stūra?*
- pareģis**, arī **pareģuotājs** m., **pareģe**, arī **pareģuotāja** f.; subst. **Pareģonis.** *tādi pareģuōtāji, pareģi vairāk kuō zināja. bet es te neviēnu nezīnu.*
- pareģuot** subst. **Pamatojoties uz pieredzi, faktiem u. tml., paredzēt (ko).** *cic jaū māk pareģuōt laīku.*
- pareģuotājs.** Sk. *pareģis.*
- pareizība** subst. **Vispārināta īpašība → pareizs (1), šīs īpašības konkrēta izpausme.** *galveniēki muīs bija, kas abgalvuōja pař pareizību kādā vaīsc darīšanā uñ naūdas ziņā.*
- pareizināt** v. **Reizināt un pabeigt reizināt (piemēram, ar kādu skaitli).** *ka tuōs kapēkus pareiziñ, isnāk rubulis. / us tuō viēnu ķuōci salika astuōņus vaif desmit klāvus [..]. un pareiziñt ař simtastuōņdesmit, uñ iř zināms, cik uz viēna tā ķuōča bi [āķu]. (Svent. 75)*
- pareizs, -a** adj.; **pareizi** adv. **1. Tāds, kurā nav kļūdu; tāds, kas ir bez kļūdām (piemēram, izpildīts, veidots).** *[aube] ař bi smuka, ka bi pareiza. / visas rešnās dēsas, ka luōpu nuōkava, visas iēķšas bi ēdamas, vaīdzēja pareizi iskuōpt. / māte rāj meitu, kas nemāk veļ pareizi aūdeķlu aūst, sajaūc dziivi. / tā adbiļde bija pareiza. es tādu gaīdiju. / ja viñš [tas ir, skolotājs] tā bišķi papurināja aūsi, ta jaū zināja, ka tuif naū kas pareizi. / cūkas mazgs i tāt, kas naū pareizi sasiēc.*
- **pareiza naūda** – naudas summa, kas precīzi atbilst maksājuma vērtībai. *mañ bi pareiza naūda, varēju nuōpiřkt tuō drāneli. // Tāds, kas atbilst kādām normām, noteikumiem, prasībām.* *kuļmašīnas vadītājs ūstuif pareizu tvaīku, štīmuñgu. / tā padarīšana nebi pareiza taīs kāzās. / ja kājas pareizi necēļ, ta vaif drīz nuōšļukāt zābakiēm papēzus. / mañ jaū acugaīsma vaīs nav pareiza. / es tik nevaru ciēst, ka nav vaīs pareizi zīmuļi. visi tādi peļēki. // Tāds, kas ir labs, atbilstošs, normāli funkcionē.* *ka braūca nuō Liēpājas pa ežeru pareizā ceļā, [tad] neiēlūza. / va tas bija pareizaīs ceļš, ku viñš aizbraūca? ✧ būt uz pareizu ceļu – saka, redzot, ka darbs iesākts pareizi. māte aūdeķlu iēnītēja uñ nu lika [meitai] aūst. teica – nu tu esi us pareizu ceļu. ✧ pareizās sliēdēs – tā, kā pienākas, tā, kā vajag. viñš [tas ir, dēls] bi iēviřzīc pareizās sliēdēs. tuō viēnu viēn grib padarīt. ✧ vest uz pareizu ceļu – panākt, ka (kāds) dzīvo atbilstīgi kristīgajai morālei. mātītājs katru soēdiēnu nuō kañceles māca savu draūdzi uz labu, grib vēst us pareizu ceļu.*

- 2. Tāds, kas saskan ar īstenību.** *laī gañ nav taīsnība viņa [tas ir, dēla] pusē, viš tuōmēr abgaļvuō, ka tas i pareīzi. // Tāds, kas rada vēlamo rezultātu (piemēram, par rīcību, darbību).* [izkapti] *aka liēca. es tuō neiēskatu pař pareīzu.*
- pāreja** subst. **1. Darbība, process → pāriēt (7).** *ka paūsari laīda ganuōs, ta visām [govīm] deva [...] tuō vēlla sūdu. samīcīja tādu miļtu kukulīti uñ katraī iēdeva viēnu, laī tas vēdēřs istuř tuō pāreju.*
- 2. Vieta, kas paredzēta pāriešanai, pārklūšanai.** *katrā viētā jaū nevař pāriēt pāri. te pa kanālu ař i pāreja, laī vař tikt pāri.*
- pārējais, -ā** adj. **1. Atlikušais.** *iř liēlas aseņs dzīkslas, kas saviēnuōtas a plūciēm, aknām uñ visām pārējām aseņu dzīslām. / nuō rīta [abrā] sabeř vēļ tuōs pārējuōs miļtus uñ, ja iř pa ciētu, ku nuō tiēm miļtiēm sabeř, ta uzleī ūdeni. / pēdīgi nuō tām sakasām pajēme priēkš nākuōšas rēzes raūgu – kluņpīti. uñ pārejuō istaīsija pīlīti, iēkšā iēlika gaļu. / pārējuōs meņcus sasēja pāruōs piē astēm uñ lika uz vārdēm žāvēt. / rudenī, ka cūkas nuōkaūtas, tuōs taūkus, kas ga ribām, tas i, sānu taūki, samaļ. pārējuōs, kas vēļ atliēk, kaūsē grāpī.*
- 2. dsk.; subst. noz. Citi.** *ta kēc dzeruōkslis [zirgam] bi aūkstāks kā tiē pārējiē. ta tuō nuōvilāja. / vēcākaīs dēls palika mājās, uñ pārējiē izgāja taūtās.*
- parēkavāt.** Sk. *pa sar ēka v ā t.*
- parēkuot v. Neilgu laiku, mazliet sarunāties; paplāpāt.** *vīri sagājuši parēkuot pa dārbu.*
- parēkuoties,** *novēc. pasarēkuot, ari pasarēkuoties v. Parunāties; paplāpāt.* *vēcā Ģēda nuōguņbāja piē ciēmīnu pasarēkuot – tā jaū senāk teīca. / aīziēšu piē ciēmiņa bišķi pasarēkuot. / ciēmīnu mātes bi izgaīšas uz ruōbežu parēkuotiēs. / parēkuotiēs pa puīšiem – tas jaū tā parasti bi. / tiē vēci tuř pasarēkuōja uñ iššķīrās. / pasarēkuotiēs – tā mana taīte teīca. / iēsīm istabā pasarēkuotiēs.*
- parēkināt v. Neilgu laiku, mazliet rēķināt.** *nu nuōgāju skuōlā, palīdzēju citiēm bišķi parēkināt – saīmniēka dēliēm, saīmniēka meītenēm. / kādam [klases biedram] bišķītās kau kuō parēkināju vaī kau kuō parādīju.*
- paremināt, ari paremināt v. Pasildīt.** *ka ūdēnc nav silc, ta liēk us plīti paremināt, laī silc. / paremini tuō piēnu, laī nev tik aūks! / nu jaū tās ruōkas paremināju, tā bi nuōsalušas. / paremini tuō vakařdiēnas zupu!*
- parēns, -a** adj.; **parēni** adv. **Parets.** *šuōgad rudzi sadīguši tādi parēni. / vēcaimtēvaīm palikuši mati parēni. / tas aūdēkls isnāce tēc mīksc – šķiēc bi parēns. / viñš irād parēns šķiēc. parēns – tas i rēc.*
- parepelēties v. Pakāpties, uzrāpties.** *es jaū nevaru usrēpelētiēs – tā usrāptiēs, parēpelētiēs.*
- pārēpēt v. Pārvētīt (uz ērpes).** *tās linu sēklas pārēpēja pa jaūnu. ta bi skaīdras.*
- pārērst v. Pārplēst, izārdīt (ko).** *nu, ka jaū gāja rāceņu raūt va kuō, ta jaū a-viēn saīmniēce paskatīj tik, ku kēc švakāks maišēls. pārērde tuō maišeli gañ-drīz lidz aūkšai. uñ tad tai maišeli aīssiētiēs priēkšā laī i.*
- paresninājums** subst. **Paveikta darbība, rezultāts → presnināt; presninātā, presninājusies (kā) daļa, vieta.** *ka dzīve tā nau sagriēsta, kā vaīg, ka vař pārtrūkt, ta i ačļuka. tas tēc vaļīks, nesagriēc presninājums.*
- presnināt v. Veidot tādu, kam (parasti) kāda daļa, vieta ir resnāka.** *taīm krēslaīm kājas uz apakšu bija presninātas.*
- parēns, -a** adj. **Samērā, mazliet resns; pretstats: patievs.** *pineklis i nuō pakulām nuōvēc parēns šnuōrs, kuō ziřgiēm sapīt ganuōs kājas. / samērcēja petruōlijā vīllas dzīvi parēnsu uñ aptina gař tuō [pudeles] galu apkārt. / [nīceniēku] rēsnuims bi vidējs. siēviēši vaīrāk bi parēni. / zemniēku meītas bi parēnas – a krūtīm uñ vēdēru, uñ guñniēm. tādu tik usskatīja pař īstu siēvu. / druķis i cilvēks ař apaļu seju uñ vaīgiēm, parēnsu aūgumu.*
- pārēst v. Pārgrauzt.** *uz [govs] muguru iēdē uōliņas duñduri. uñ tās pārēd caūri ādu. uñ aīz ādas isperinas, uñ izaūg kūtafs.*
- pārestība** subst. **Rīcība, kas izraisa ciešanas, aizskarot (kāda, piemēram, sociāli zemākstāvoša, ari fiziski vājāka) pašcieņu, intereses u. tml. ja tu biji kuō nuōdarījīs kād-rēiz kādu liēlu pārestību – va sakaviēs, va kā, tad atnāca skuōlas paduōmes vēcākaīs uñ tēs a māti atnāca.**

- pārēsties** v. **Apēdot pārāk daudz (kāda ēdiena), justies slikti, saslimt.** *vakaļ pārēduos tās sēnes, ilgi nebiju ēdusi. / vīveles bi ziņgiēm, ka tādu jaunu zāli pārēdās va kuō.*
- pa-reta** adv. **Samērā reti.** *pupas stāduot, lika saimnieks iēbārstīt ari ziņņus pa-retaļ. / miēžu maize ātri paliēk ciēta, asa. tuō [cepa] tādu svaigu sāēstiēs. pa-retaļ cepa. / nu taga vāra [maizes zupu] aļ. es aļ kādu reizi pa-retaļ izvāru. / tāds [ziepes] tik pa-retaļ dabuj [pirkt], ku muti nuōmazgāt. / pa-retaļ kāc dedzināja [Jāņos uguni] gatuves galā piē lielā ceļā – rēdzamā viētā, laļ citi kāmiņi rēdz. / tādaļ pāriļ, kaļ tuvoūjās krustūbas, tiēm ta bi jāsteīdz [precēties]. bet tas bi pa-retaļ.*
- paretināt** v. **Neilgu laiku, mazliet retināt (augus, to daļas).** *saimnieks nuōbraūca aļ saimi [uz mežu] uļ isreĶināja kādu kvaĶtālu, pareĶināja, ka tuļ nezinaļ, ku likt [zarus].*
- pārfotografēt** v. **Fotografēt (piemēram, fotoattēlu, ari iespiestu tekstu, rokrakstu), lai iegūtu (tā) fotogrāfiju, fotokopiju.** *muļs i biļdes nuō Jaņševska grāmatas pārfotografētas.*
- pārgadus** adv. **Katru otro gadu.** *pa diviēm gadiēm, tas i, pārgadus, apskata, vaļ skuĶstīns stāv labi uļ vaļ vēļk dūmus.*
- pārgaidīties** v. **Pārāk ilgi gaidot, nogurt, kļūt nepacietīgam, zaudēt cerības sagaidīt.** *ku tiē vīri paliēk? vaļ pārgaidītiēs viņus.*
- pārgājiens** subst. **Gājiens uz noteiktu mērķi.** *nuō dārba līdz mājām pārgājiēnā isiēt viēna stuļnda.*
- pārgalis** subst. **Trose (dažādu tehnisku ietaišu savienošanai).** *veļjeri aļ kabeli ārpus duĶvīm saviēnuō trose, kuru saūc paļ pārgali.*
- pārgalvība** subst. **Vispārināta īpašība → pārgalvīgs; šis īpašības konkrēta izpausme.** *tiē puļkas i pārgalvīgi – leĶ nuō tilta. tā i pārgalvība. / tā bija lielā pārgalvība braūkt pa tik plānu leĶdu.*
- pārgalvīgs, -a** adj.; **pārgalvīgi** adv. **Tāds, kas rikojas pārdroši, neievērojot iespējamās nevēlamās sekas; pārlieku drošs.** *kas tāc pārgalvīks, neskatās nekuō, kas iznāks, ta teic – tas jaū galīgi duļls. / pašeļis, pašutis iĶ rucaviēku vārdi. tas nuōzīmē pārgalvīks, traks [cilvēks]. / es teicu – nēej, leĶus neturēs! bet neklaūsa. pārgalvīks!*
- pārgalvis** m., **pārgalve** f., ari **pārgalvnieks** m., **pārgalviece** f.; subst. **Pārgalvīgs cilvēks.** *bija tādi pārgalvnieki, kas metās uz galvu ūdenī. / kuō tik tas puļka nēizdara! paliēk pārgalvis pa daūdz. / mūsu mazaļs puļka i lielāks pārgalvis paļ brāli.*
- pārgatavoties** v. **Gatavojoties pārsniegt vēlamo gatavības pakāpi.** *ābuōli tā pārgatavouļjiēs, ka paši krīt zemē uļ sprākst pušu.*
- pārgrābstīt**, ari **pārgrābāt** v. **Grābstīt vēlreiz, no jauna.** *pēc kuļšanas tuōs salmus pārgrāpstija vēļ pa uōtrreiz, laļ skaīdra duru priēkša. / tuō pļavu vēļ pārgrāpstija a grābekli. / tuō aūzāju gāja pārgrābāt pa uōtru reizu.*
- pārgrābt** v. **Grābjot pārcelt, pārdalīt.** *tiē graūdi vaļg pārgrāpt nuō viēna kasta uz uōtru. / tuōs isvārītuōs rāceņus vaļg pārgrāpt us pusi – pusi duōt cūkām uļ pusi suvēniēm.*
- pārgraizīt** v. **Graizot pārdalīt.** *stāduot rāceņus, kuri lielāki, vaļg pārgraizīt us pusēm tā, laļ katrā pusē būtu asni.*
- pārgraūzdēt** v. **Grauzdēt vēlreiz, no jauna.** *kad atlika beķerijās vēca baļtmaize, viņu sagriēza uļ pārgraūzdēļ krāsniļ pa jaūnu.*
- pārgraūzine** subst. **Ļoti sekla vieta ūdenstilpē; sēklis.** *vaļg brist pāri, ku [upē] tā sekle i – pārgraūzine, ku bišķi, bišķi tik ūdeņc vīrsū. tuļ braūca pāri. tas tā vasaras vidū bi.*
- pārgraūzt** v. **Grauzot pārdalīt.** *ziņgi bi pārgraūzūši pavadu, piē tā kruōga stāvēdami.*
- pārgribēt**, ari **pārgribēties** v. **Pārstāt gribēt (ko, ko darīt), parasti pēc ilgas gaidīšanas, ciešanās.** *guōvi vēd piē buļļa, ka viņa grib. tuļ gaidīt nevaļ. ta viņa pārgrib, uļ tuļ nekas vaļs nēisnāc. / ka cūka grib kuļļu, ta jānuōvēd. ka pārgribeise, ta nerūc vaļs.*
- pārgriēzt** v. **1. Plati izplest (acis), parasti vērsot skatienu sāņus, vairāk atsedzot acu baltumus.** *puļkaļ aces pārgriēstas. nez kuō nu grib saskatīt. ✧ vēļk, aces pār-griēzis – saka, ja kāds ko ļoti smagu velk. Jēcis vilka tuō vēzumu, aces pār-griēzis.*
- 2. Pārveidot (kāda) teikto; panākt, ka teiktais iegūst citu (ari pretēju) nozīmi.** *es teicu tā, kā iĶ, bet viņš teica uōtrādi – pārgriēza tuō runu.*
- pārgriēzt** v. **1. Griežot pārdalīt, pāršķelt, bojāt.** *pušmuce i nuō mucas – pārgriēsta us pusi. / [kreklam] bi tāda maliņa. tā bi pārgriēsta. / viēnas i lielās papārdes. ka izraū, pārgriēz, ta kad-reiz tā kā būti iēkšā – ā uļ bē, citaļ i vē. / cic kāpuōstus pārgriēz us pusi uļ ta apsutina,*

apkārsē grāpī, un liēk iēkš traūka. / tuōs meņcus iššķērde, tā plakani pārgriēze. / rika i, ka abgriēž vis-apkārt maizes kukuliņ. pārgriēž pusi [riku] – tas saūc šķēlīte. / tuō [baltuo sviestu] nu ēd piē pārgriēstu rāceņu. isvāra a visu mizu. pārgriēstuōs rāceņuōs meļ sāli. / pārgriēstus rāceņus isvārija un ēda a baltu sviestu. / ālañdes dzēļtēnas – pārgriēž tā uz muguru, apsāla un nuō rīta sasiēn, un žāvē saulē. / ta tuō [nokauto] cūku pārgriēž. / ka [cūku] šķērde, ta priēcājās – nu būs taūki! bet, ka pārgriēze, ta redzēja tik plēvīti viēn. tā bi tik dēsu plēve. / [cūkas] galvu pārgriēze un isjēme mēli. // **Griežot, skarot, arī saskaroties ar ko asu, nevilus, negribēti ievainot.** grīslis i tāda asa zāle. a viņu varēj ruōkas pārgriēst. / mañ vēl taga ruōkas pārgriēstas, ku piē dañpas pārgriēza. / ruōkas var pārgriēst a viņu [tas ir, zandiju], tik asa zāle tā i.

2. Apgriezt (uz otru pusi); apvērst. kuñpis – tas i ciētai zemei duōmāc, lai tas iēt pa priēkšu – pārgriēž zemi. un ārklis iēt pa pārgriēstu zemi.

pārgriēzties v. **Apvērsties.** kuza putmañ. pīle pa-visañ pārgriēžas uz uōtru pusi, ka tā kuza pīlla.

pārgriēzums subst. **Iegriezumš; pārgriēžot vai iegriežot izveidots neliels šķēlums, robs, plaīsa.** grābeklis sastāv nuō četrām daļām – kāc, galviņa un zari. kāta pārgriēzumā i riņķīc.

pārgrūt v. **Pārgāzties (pāri kam, pār ko).** tā maļkas kaūdze šķība. var pārgrūt pāri pa žuōgu.

pārgudrība subst. **Pārliēku liēla gudrība, tās izpauzums.** pārgudris – tañ i liēla pārgudrība. / kaķiñ spēle, pelei nāve, – teic, kas liēk uōtrañ zaūdēt ar savu pārgudrību.

pārgudrinieks m., **pārgudriniece** f.; subst. **Pārgudrs cilvēks.** tas i liēls pārgudriniēks – var runāt vīšu nevišu.

pārgudrs, -a adj.; **pārgudri** adv. **Tāds, kas cenšas izlikties ļoti, pārliēku gudrs.** viš tā dikti gudri mīlēja runāt. viš bi tāc pārgudrs. / nu tik pārgudris tu nebūt nēsi, kāc istāsiēs! // **Tā, ka izpaužas šāda īpašība.** pleša teic ari us tādiēm, kas tā pārgudri runā.

pārgulēt v. **Gulot pavadīt nakti (kur).** nabagi prasija, lai ļaū pārgulēt pa nakti piē saimniēka uz viņu mūrīti. / tā pārgulējām [kara sākumā vienu nakti] tuļ. / mañ māmiņa atvēlēja šuō naksniņu pārgulēt. // **Izgulēt.** es nenācu šai vietāji savu miegu pārgulēt. (LFK 1961, 10668)

pārguīt v. **Ļoti nogurt; pārāk nogurt.** šuōdiēn daūdz bijis kuō darīt. tā pārguruši, ka mājās tik lēni var pāriēt.

pārgeņģerēt v. **Streipulojot, neveikli ejot, pāriet, pārnākt (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** laīks paiēs, līdz pārgeņģerēs mājās nuō kruōga.

pārgērbjams, -a divd.; adj. noz. **Tāds (apgērbš), kas ir uzvelkams virsū.** vañžus saūce pusvadmalas prakus – vīriēšiem, siēvīētēm. tag jaū saūc pa pārgērbjamis jakis. tiē tiē paši praki.

pārgērbt v. **Pārvilkt (pāri kam); uzvilkt virsū.** paļtraks i tāc pārgērbjamis liēls praks, ziēmas praks tāc. pārgērba pāri paļtraku.

pārgērbties v. **1. Uzģērbt sev citu apģērbu, apģērba gabalu.** [pēc balles meitas] pārgērbās un tūlīt gāja stallī guōvis slaūkt. / nāksu tūlīt, tik pārgērpšuōs vēcuōs liñdrukuōs.

2. Saģērbties tā, ka izskatās pēc kā cita (piemēram, maskojoties). ķekatas i uōtrdiēna us trešdiēnu. ta visi pārgērbušies iēt nuō mājs uz māju, visi jaūniē. / ķekatās gāja Pēļnu diēnā. ta pārgērbās, lai nepazīst. / leç bukuōs – pārgērbjas, pajēm muzīku un iēt apkārt. / citreiz, kad kā pārgērbjās, ar teic, ka nu jaū ta ka tāda krīza izgērbusēs, abģērbusēs.

pāri adv.; savienojumā ar bezpriedēkļa verbu. **1. Norāda uz virzību pa kā virsmu no vienas malas līdz otrai, no viena gala līdz otram.** piē Pēteřmuīžas gāja pāri pa ledu, bet piē tīlta uōtrā pusē vēl bi vaļā upe. / [pie upes] bi divi pluōstniēki, kas cēla pāri visu diēnu. / senāk viēns pac pluōc [bija], kas cēla pāri [upei cilvēkus, pajūgus]. / a bluķeni cēlās pāri pa upi. / tuļ [upē] tā nedruōši brist pāri. muñs te brida pāri Bārtaī. / cikste i, ku dañbējuñs, ceļa labuōjuñs, ku pa ceļiem iēt ūdeñs pāri. ta tuļ sacikstī a žagariēm, lai var pārbraūkt. / tā-pat pēc Uōtrā pasaūles kara ar palikām, ka it nekā nebi vaīrs. tuō jaū katrs sapruōt, ja kaļš iēt pāri. // savienojumā ar bezpriedēkļa verbu. **Norāda uz virzību pār ko.** pār lizi nedrīkst kāpt pāri, ta maize atleç. / ēķeles bi. us tām sukā linus. pa tām pāri laiž tuōs linus. / krustadañci vēl dañcāja. mana krustamāte ūzviļka a krītu grīdā krustu va salika divus skalus grīdā krustus. ta viņiem lēca pāri. / teica, ka metīs pāri pa [šūpoļu] šķērsi, ja nesuōlīs pīrkstānes, uōlas. / ta taīsija mazu ķisenīti, vi-sādi nuōpuškuōja un iēdeva [līgavai] piē baznīcas, lai, ka sviēž pa baznīcu pāri, nesasītās. ♠ **laīst pa galvu pāri** – neiejērot, nepaturēt prātā. es ta tuōreiz biju puīka gaduōs. va mañ tas rūp? es laiđu tuō visu pa galvu pāri. / skuōlā ticības mācības viņi [tas ir, jaunie] laiða pa galvu pāri.

2. savienojumā ar priedēkļverbu. **Pastiprina priedēkļa pār- nozīmi.** *a kâdu krīčuôli kâc [ziemâ upei] pārskrej pāri. / pař upi ka pař braũca pāri, ta viņi bi – Leitřiši, Sikřņi, Sedviņi. tiē visi [senāk] bi piē Nīcas. / ka rāceņus rāva, ta bruôkastīs bija kapija, [...] nuôžāvēti meņci saulē, isplucināti uņ uzliēc kreĩms, citreĩz aka gaļa pārliēta pāri. / es aũguoņiem sataĩsu uôlas dzēltenumu, među, rupju maĩzes raũgu jeb rudzu miltus. tã i ritĩga plākstere. ussmērē uz linu lupatu, pārliēk pāri aũguoņam, piēsien. / tuô viēnu [uzkubekļa] malu pārņem pāri pa vaĩnagu uņ pasmakrē saspraũž. / dažiēm i radzĩni nuô luôpa. tuô dešu [tas ir, zarnu] pařšmaũc tã pāri – tuô viēnu malĩnu. tã uôtra malĩna paliēk piē ruôkas. ♠ **pārsviēst pa(r) kaņceli pāri** – paziņot par pāra saderināšanos (baznīcã no kanceles); uzsaukt. tuô jaũnuô pāri pārsviēda pa kaņceli pāri.*
3. parasti savienojumā ar verba *būt* formām. **Norāda uz stāvokli, kad kas ir šķērsots kādā virzībā (no vienas puses līdz otrai, no viena gala līdz otram).** *manâs veçtēva mājâs bi aũkstiē sliēkřņi, kad bērni nevarēj pãrkãpt. [bērni] ušsēdâs, pãrcēla viēnu kãju, tad uôtru uņ pāri bija. // prep. noz., ar dat. suĩs skrēja, leca uņ grãviĩm pāri bija.*
4. **Norāda, ka (kas) atrodas, ir novietots vai (ko) novieto virs kã, uz kã.** *ķeseles bi, ku vēžuôs gãja. [ķeselei] krustus pāri piēsēja naģi. / baļļã saliēk kuôkus, pāri tiēm garus rudzu saĩmus uņ speciãli ceptu maĩzi. lēja vērduošu ūdeni. / vãcele i tãdu apaļu dibēnu, a lĩksti pāri. / [sukai] pāri pa tuô blati i drãte uņ galã i kãc, ku vař saķert. / vĩratēvam kãzãs lika rakstĩtu kreķlu a zeķēm pāri pļeam.*
5. **Norāda, ka (kas) norisinã virs kãdas vietas, priekřmeta; norāda, ka (kas) skar kãdu (vietu, priekřmetu, arĩ cilvēku).** *luokatiesi, mežu gali, lai balsĩnis pāri skan! (LFK 1961, 10263) □ (nuo)darĩt pāri* – apbēdinãt, sagãdãt cieřanas. *nevaĩg nekad uôtram darĩt pāri. / maĩma muĩs tik mãcija nuô maziēnes nerunãt saĩmniēkiem pretĩ uņ nezakt. tuô ari ievēruoĶa, kad ař saĩmniēki kuô darija pāri. / ka maĩ kãc kuô darija pāri, [teicu:] pateĩkřu tētiĩm. / ka kãc nuôdara pāri, iř kãdas bēdas, ta teĩc – nevarēju viēn adbrēktiēs, beĩkt raũdãt. / tas jaũnaĩs kaķis dara viņam [tas ir, bērnam] biřķi pāri.*
6. **Norāda, ka (kas) neietilpst (kur), pãrsniedz (kã) robežu.** *ka vãks vĩrsũ, ta jaũ [ēdiens] ãtri iēt ugunĩ, iēt pāri. / piēna zupu ka vãra, tã nãk pāri. / [zupa] tã kũsã, ka nãk pāri pa malãm. / ka kãda guôve meklējãs iēpriēkř, ta laĩde pāri. pēc devĩnãm diēnãm viņa meklējãs aka. □ **palĩkt pāri** – netikt patērētam, izlietotam; saglabãties, arĩ būt nevajadzĩgam (parasti par kã daļu). tuř [taukiem] tiē gruĩdži paliēk pāri. / ka palĩka alus veļ pāri, ta iēlēja kařlĩnē. / tuř taĩ maĩsã nesagãja visi mĩlti, palĩka pāri. kuř es tuôs likřu?*
7. savienojumā pāri pa(r). **Norāda, ka (kas) pãrsniedz (kãdu daudzumu, lielumu, vecumu u. tml.).** *maĩ jaũ [pensija] daži lati iř pāri pa tiēm divsiĩt latiēm. / pulķstenis i desmit minũtes pāri pa piēcĩem. / viēns bērs bi pāri pa gadu, tas gulēj viēnã šũpulĩ, uôtrs bērs – uôtrã. / tuř nevař brist, tuř bũs pāri pa ceļiēm tas ūdeĩs.*
8. parasti savienojumā ar verba *būt* formām. **Norāda uz stāvokli, kad (kas, piemēram, parãdĩba, norise) ir izbeidzies.** *nu taĩ liētaĩ řvĩka pāri – tuř nekas nēznãkřuôt. / nu jaũ iēt uz labuô pusi, nu jaũ slimĩba pāri bũs.*
9. parasti savienojumā ar verba *būt* formām. **Norāda, ka (kãds laikposms) ir pagãjis.** *nu jaũ puzdiēna pāri. smĩksti nu neēdis! / sējas laĩks ař i pāri.*
10. prep. noz., ar dat. **Norāda uz laikposmu, kuram beidzoties, vēl turpinã kãda darbĩba, norise, kãds stãvoklis.** *ta [pēc talkas] bĩ daĩcãřana, pāri pusnaktij rãva vaļã. // savienojumā ar num. Tã, ka pãrsniedz (minēto skaitu, mēru u. tml.). pāri septĩņiēm jãiēt us staļli.*
11. prep. noz., ar dat.; arĩ savienojumā pāri pa(r). **Otrã, pretējã pusē.** *maniēm radiēm tuř i mãja pāri upei. / pāri pa grãvi taĩ laũkã bi miēži.*
- pariēbties** v. **Ļoti apniķt; klūt pretĩgam, riebĩgam.** *katru piřmdiēnu [brokastīs] tas maĩseklis bija. tã bija pariēbiēs kã baĩl. / tas uôtrs [jaunietis] maĩ i pariēbiēs. bet pa sitiēnu – nuô rĩta atkaļ klãt [lai arĩ neļauj].*
- pariēdĩt** v. **1. Pamudinãt; dot rĩkojumus, norãdĩjumus, likt (kãdam) ko darĩt, darboties; izrĩkot; ierãdĩt darbu.** *saĩmniēks gãja puĩsus pariēdĩt piē dãrba. / pariēdĩt – tas i tã isrĩkuôt, pakãrtuôt. / pariēdi tãš meĩtas, laĩ pataĩsa tãš bruôkastes, laĩ vař iēt piē dãrba. / pariēdu tuôs dãrbus citu pēc cita. / gribēja tã uz dãrbu pariēdĩt. // Ierãdĩt (darbu); rãdot paskaidrot, pamãcĩt. jãiēt meĩtãm pariēdĩt tas [cimdu] raksc.*
- 2. Pagatavot (ēdienu).** *pariēdi tuô puzdiēnu!*

3. **Pavirzīt (ko), lai atbrīvotu (vietu, telpu); sakārtot (?).** *vaig pariēdīt galdu, ta te liēla rūme būs. / vaig pariēdīt tuos šķīvojus.*
- pariēdīties**, *novēc. pasariēdīties v. 1. Ar mērķtiecīgu rīcību izveidot sev kādam nolūkam vēlamus, labvēlīgus apstākļus. šuodiēn vaig pariēdītiēs a dārbiēm, lai rītu vaif braukt tiņgū.*
2. **Sagādāt; sagatavot.** *es nekā nēsu pasariēdījusēs paciēnāt – nēsu pakārtuōjuse, sagādājuse, aif kuō paciēnāt.*
3. **Sagatavoties (kam).** *vaīdzēja jaū pasariēdītiēs uif padarīt tuō [tas ir, savākt sienu] laicīgi.*
- pāriēt v. 1. Ejot pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** *ka iēvēd jaūnā stallī guōvi, ta saimniēce nuōliēk savu praku. tā guōve pāriēt pāri. ta aīstaīsa dures uif piēbuņgā, uif pateic – tās tavas mājas! / māte sētū nepārgāja, kad asaras neslaucija. (LFK 1818, 717) / tuif i pēkls, tuif nevaif pāri pāriēt. // Pārvietojoties (ejot, braucot, jānot u. tml.) šķērsot (ko).* *braslis i tāda viēta upē, ku i sēkluifis, ku vaif pāriēt bes laīvas. / paif upi nevaif pāri pāriēt – lēdus salaūsc, ūdeifis vaļām. / ka upē gāja lēdus, ta ļaūdis pārgāja vēl pa gabaliēm. / sarunāja kuōpīgi, ka vajag salabuōt tuō laīpu, lai vaif pāriēt paif attēku. / gāja pa Meļltaku pāri. tuif tāda laīpa bija. tuif varēja pāriēt. / Jāņu dziēsmu nuōdziēdāju, paif pļavīnu pāriēdama. maif piēbira pilnas kūrpes zīlu ziēdu, zēlta rāsas. / ciēminu saimniēce sagānījās luōpu dēļ, ka paif gaīši pa rubežu. // savienojumā ar adv. pāri. Par darbību, stāvokli.* *muifis tā ātri tas kaifš pārgāja pāri tai sākumā. / muifis te pārgāja pāri tiē kari. // Pārbraukt (pāri kam, pār ko) – par transportlīdzekli, tā daļām.* *[man] pārgāja [ratu] ritenis pāri pa kāju, iššķiēda te visus tuōs ikrus. // Pārvietoties, izplatīties (kāda virzienā).* *ta kā tāda miglīna pāriēt pa ūdeni. va nuō tās tiē ziēdi ruōdās – nezīnu. bet tā visi saūc – ūdeifis ziēdi. / rāva i nuōstāvējis grāva ūdeifis. tāda plēve tuif pāriēt, kuļa saulē spīd varavīksnes krāsās. / ta bi tāda runa, ka gaīss pašķirās – uz-reīz gaīš pāriēt, tāda švītra. tuō tā mana vēcāmāte stāstija. / ta pēc adgrēmuōšanas [barība govij] nuōiēt uz grāmatniēku. tuif viš [tas ir, barība] isstrādājas uif ta pāriēt us citiēm kuņģiēm. □ pāriēt pušu – pārtrūkt; pārplīst. tā jaū nekāda vērpēja nav – ačšļukas viēn i. ačšļukuōta dziļa savērpta. tiif, tiif, uif pāriēt pušu – viņa tik tā tuif i piēlipināta. ✧ aūkstis pāriēt pa(r) kaūliēm – saka, ja ļoti sabīstas, uztraucas, it kā nodrebinās (lielās izbailēs, arī šausmās) vai rodas aukstuma sajūta. tas suifis tā nuōbaīdija, ka aūksc pa kaūliēm pārgāja. duōmāju, ka kuōdīs.*
2. **Ejot atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.); pārnākt.** *pāreīmu mājās, maif [sagrieztai rokai] ūzliēk zīrnākšļu tīklus, meņcu ādu – ku meņcaifis nuōplēš, žāvētaif. / pārgāj [mājās] uif ta teīca – nu tajā guōdā bi gaif gāršīga ēšana – tāda gāršīga mērcē bi, tā ka nekuif. / pāriēs māte nuō ravēšanas. / pavārene [no kristībām] tik laīmīga pāgā mājā. nekuif tā nevarēj [nopelnīt]. / tik ilgi nestāvi [jūrmalā], pārej! / tēs vakarus pāriēt nuō dārba. / vīrs nuōguris nuō daifba pāriēt. / pāriēt nuō piřtes, visiēm baīti krēkli mugurā. / kad, nuō piřtes paif gaīšas, meītas sukājās uz mūrīti matus, vēcāmāte priēcājās, ka vaīgi sārķani kā ruōzes. / katru pussvētū vēcaīstēs dzina baifdu, ka pārgāja nuō piřtes. / māte suōlija meītām knajas, ja nepāriēs laīkā nuō baīles. / Maīrta jaū aif drīz pāriēs. / pus-viēnā jaū pāriēt meīta. / siēva tā sunija savu vīru, kad pārgāja piēdzēriēs, ka baif bi klaūstiēs. / neleif tuō braīdavū vaīrāk! viš jaū nevarēs pāriēt mājā. / ka viņa [tas ir, sieva] pāriēt, ta viņa kliēdz, ka visas malas skaif. / maif jaū apnika tā viņa klabināšana. labi, ka pārgāja mājā. / ka kaū kuif iēt, ka vēl nav puzdiēna, ta teīc – ūskuōd kādu kumāsu maīzi, tik ātri nepāriēs! / nuō vēikala pārgaīši drīz apakaif. / es pārgāju divpacmituōs teītiēnā. zēveles maif bi lidz. / gūžu baifs pārgāja sētā klēgādaifis. / pāriēt gūžas klēgādamas nuō dūņaina ezerīna. pāriēt meītas dziēdādamas nuō dzēlțena linu laūka. / ka cūka bi kājūm vēsta [pie kuīļa], ta viņa zināja pāriēt. / nu ta nevaif apvākāt viē, lidz pāriēt. tā teīc, ka gaīda kuō. / gaidat manis pāreīam [no kara. B. B.]. (Bitners 1844, 117) / gaidi, gaidi, māmuliņa, pāries tavi dārba ļaudis. (LFK 9, 49) // Veicot garāku ceļu, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).* *es pateīkšu, kad pāriēšu, savi miļi māmuliņi. / kādreīz diēnēja kriēvuōs diūdesmit piēcus gadus. kad pārgāja, bija vēc cilēks. / tādi nabagi staīgāja apkārt, kas nuō japāņu kara pārgāja iēvaīnuōti. ta tiēm nuō valdības iēdeva lējēfkasti. tiē ta staīgāj apkārt ubaguōdami, maīzīti peīnija. / tas bi maif tāt laps brālēns. pārgāj nuō Kriēvijās uif nuōmira, abglabāja. / tēs viņi Pīrmā pasaūles kařā vaīš nepārgāja. tā māte viēna pate trīs meītas pāaūdzināja. / nu uif tā tad pārgāju gaif piē tās mātes mājās. // Par putniem.* *svētēlis jaū pārgājis nuō sīltās zemes. / putni pārgaīši.*
3. **Pārvietoties, tikt pārvietotam (uz citu vietu) – par iestādi, uzņēmumu u. tml.** *jā, tuif jaū seif vaīrs naū skuōla. tad pārgāj(a) skuōla us pagastnamu, pagastnamu likvidēja.*

4. parasti savienojumā ar adv. *pāri*. **Pārplūst (pāri trauka malām) – parasti par verdošu šķidrumu.** *ka vāruot piēna zupa pāriēt grāpiņm pāri uguni, iēsviēž drusku sāles uguni, lai guōvīm nesprāgā pupi un nenuōraū piēnu. / kālīt es izgāju laūkā, putra pārġājuse grāpiņm pa malu pāri. / kā piēliķu tuōs žagarus, tā viss viruņs pārġāja pa grāpja malu pāri uguni.*
5. **Mainoties apstākļiem, nonākt cita īpašumā, rīcībā.** *tēzeme i tā zeme, kas pāriēt nuō tēva uz dēlu. tā i kuōpjama.*
6. **Pieņemt cita uzvārdu.** *ja dēla naū, ta meīta precās un pāriēt vīra vārdā. ta ari māju vārc paliēk. māju vārc nezūd.*
7. **Pārmainīt, ieviest ko citu.** *ta pārġāja uz bleķa karuōtēm. bleķenes saūca [tas ir – pēc materiāla]. // Pārtraukt iepriekšējo (darbības, rīcības veidu) un sākt darīt citādi.* [govis] *slaūc trīs reizas, vēlāk uz divām reizām pārġāj – uz rudēna pusi. / ka laiž ciēti, ta piēmāk [govi] slaūc divas reizes pa diēnu – rītiēm, vakariēm. un ta pāriēt uz viēnu reizū.*
8. **Pārstāt, izbeigties (par parādībām dabā).** *nedārs laiķ [ir], ka viš tā ūzlist, pāriēt un akaī. / nuō rīta nuōsmilāja un taga pārġāja. varēs iēt dziēvāt. / šuōdiēn tāt staraiņs – list un aka pāriēt. vařbūt drīz stāsiēs [lietus]. // Paiet (par laikposmu).* *ķekatas, Vaslavji pārġaiši jāū. Māras diēna vēl būs. / kad pāriēt mušu laiķs, ap aūgustu laiž teļus laūkā. // Izbeigties, pārstāt izpausties (par psihisku vai fizioloģisku stāvokli, arī slimību).* *ka vēciēm cilvēķiēm sāpēj galva, ta sakasija [dzērvēs aci], iēliķa ūdeni. un tad iēdeva iēdzēt. un ta tā galva [tas ir, galvas sāpes] pārġāj ař, nesāpēj ař vaīrs. / galvas sāpes pāriēt, ka piēliēk aūkstas mārutku lapas. / iēķd meķu, iēdzeř kārstu tēju, gaņ pāriēs [klepus]. maņ ta pāriēt. / vaīg aūkstu ūdeni iēdzēt, tad žagas pāriēt. / pēc kāda stuņda pāriēt [sāpes]. / tas miēks maņ pārġā. / ka jāū neduōn vaīs tuō [no kā rodas caureja], ta pāriēt. / viņū [tas ir, zirgu] gruōžā aka iēsēja – skridināja. ta [slimība] pārġāja. / tā meklēšanās nepārġāja tik ātri. ka sāk meķlētiēs, ta [govs] leķ us citu guōvi viřsūm.*
- ¹**pariētēt v. Rietot tuvoties apvārsnim (par debess spīdekli).** *drīz būs vakařs. saūlīte pariēteise jāū zemu.*
- ²**pariētēt v. Pierietēt (piemēram, par govīm).** *jaūnā guōve jāū braņģi pariēteise – drīz nāks slaūcama.*
- pariētīnāt v. Neilgu laiku, mazliet rietināt.** *guōvi slaūc, riētiņ. priēķš slaūķšanas piēmāk pariētiņ.*
- parīkle** subst. **Rīkles apakšējā daļa; pakakle (dzīvniekiem).** *re, kāda mana parīkle – caūrumiēm. maņ tas šařlaks sakrita kaklā. / cūka jāū labi nuōbařuōjsēs, nuōsaēdusēs. tāda braņģa parīkle. / tā skudra bija apkaņpuse tuō biti un kuōda tai parīklē.*
- pariktēt v. Paveikt visu vajadzīgo, nepieciešamo, lai (kas) var notikt.** *pariktē, tā pakārtuō. ka rāceņus raū, ta ķuōčus pariktē, nuōliēk tādā viētā, ka viš vař stāvēt. / tad, ka viņa [tas ir, saimniece] kāsēs, ta viņa tās meītas būs pariktējse zem tā skūrstīna, un ta lai viš aplei. nu šī iēkāšējas, [bet] tās meītas vēl nebī pariktētas. / tas bījis pa Ziēmsvētkiēm. bēriņiēm vaīdzēj stāvēt apakšā, vecītis a savu maišu uzġājis aūksā un sviēdis bērnu dāvanas. viss priēķš laika bi pariktēķ. // Ierādīt (darbu).* *saīmi tā pakārtuōja, pariktēja piē dārba. // Sagatavot, sakārtot.* *maņ vajdzēj [ciemiņiem] pariktēt visu. / pariktēja tādu laiķu, lai vař pārķāpt pāri ķuōgaņ. // Sarīkot.* *iēs pasaūkt saīmeniēci, lai nāķ pariktēt tās kāzas.*
- parīkuot v. Sarīkot, sagatavot.** [lopu kaušanu] *piē staļļa parīkuō, ka vař nuōliķt iššķērst [nokauto aitū]. kādas duřves isjēņ, uzliēk uz ragūm.*
- paripāt v. Paripināties; paripināt (ko).** *puīkas bi saġaiši gatuvē paripāt. / vaī tu paņēmi līdz ripas? iēsīņ pa celīnu paripāt!*
- paripuot v. Ripojot pavirzīties zem (kā), (kam) apakšā.** *lai tik ripuō tēva duōti rubuļi! pac paripuō kruōgā pagaldē.*
- pāris, arī pārs** subst. **1. Divu vienādu, savstarpēji saistītu priekšmetu kopums.** *drēbes ař bij puīša luōne. naūda ař bij, adīķļi ař – ciņdu, zeķu pāris. pastalu pāris ař. / tu, Jūlīte, smuka meīta ař rešnām lūpīnām. nuō tavāma lūpīnām piēci pāri pastaliņu. / es iēdevu tuō mudeli [tas ir, vecās kurpes]. nu ta tādu [kurpi] istāisij. es nezīnu, cik tuō pāru istāisij. / pastalu ādu saūca – tāda dzēltāna bi. tuō pīrka. gatavi pāri jāū bi saġriēsti. / malene – tā visa viēna [ādas] puse i. nu kad-reiz isnāca pa astuōņi pāri pastalu nuō tās malenes, ka laba malene bi, jā. / maņ pašaī māte uššuva ař tādas bikses. maņ ař kādi divi pāri [bikšu] bi.*

2. **Vīrs un sieva.** *kādu svētdienu salaūlāja mātītais baznīcā trīs pārus. / paņ nesaticīgu pāri teic – pa dienu duņpī, pa nakti kluņpī. / viens pāris te i tik večāki paņ mani. □ jaūnais (arī brūtes) pāris – jaunlulātie; līgava un līgavainis (kāzu dienā). brūtes pāris teic, ka i ūssaūkti baznīcā. brūtes pāris – brūdgāns, brūte. / pa priekšu gāja vedētēs. uņ tad gāj jaūnais pāris. uņ aiz jaūnā pāra gāja brūdgāna brālis a brūtes māsu. / taūreniēki paši piŕmiē braūca mājā. ta jaū nu zināj, ka drīz būs jaūnais pāris pakaļ. / isvija nuō mātaram pa ziēmu, pa vasaru nuō citām puķēm [...] vaiņagus [jeb] kruōnīnus uņ istaīsija pēc siŕdēm. [lika] tuŕ, ku jaūnais pāris sēdēja. / jaūnais pārs pēc nedēlas tuō svētdienu braūc uz meitas mājām. ta salūdz vēl tuvākuōs radus uņ dzeŕ atkāzas. □ prečēts pārs – laulātie; vīrs un sieva. saūmniēks lika prečētu pāru. kam bi vaiŕāk rūmes, tiē labāk jēma prečētu pāru. prečēc vīrs vaiŕs pa naktīm apkārt nestaīgā kā jaūni puīši. // **Dzīvnieku tēviņš un mātīte, kas uzturas kopā.** ciēmīte prasija, lai viņai duō viēnu pāru – kuīlīti uņ cūciņu – priēkš vaiŕslas. / viņi [tas ir, tauriņi] iēt pāruōs. redz, ku divi meļli plestiķi akaļ ķeras kuōpā! / tuŕ katru gadu atliđuō viens gulbju pāris.*
3. **Cilvēki, kas pa diviem ko dara.** *aītasgalva iŕ kāršu spēle. spēlē pa četri – divi pāri. / deviņdaņci jaū vēl taga māk daņcuōt. pa devīni pāri, kā viņi tuŕ iŕ. / muņs bi deviņdaņcis. četri pāri uņ viens liēks. / ta iēt aka cic pāris [rotaļā vidū]. □ pēdējais (arī beīdzamaīs) pāris ārā! – rotaļa, kurā aicina rindā pēdējo pāri izšķirties, lai vienu no tiem varētu noķert. bēŕniēm bija tāda spēle – pēdējais pāris ārā! sastājās pāruōs riņdā. viens liēks nuōstājās tiēm priēkšā uņ saūc – pēdējais pāris ārā! / bēŕni spēlēja tādu spēli – beīdzamaīs pārs ārā! ta tas beīdzamaīs pārs skrēja. // **Divi darba dzīvnieki (piemēram, zirgi) vienā iejūgā.** jaūnais ziŕks uņ večāis abi divi sīrki – laps pāris. / kad iējūdz tuōs sērķus blakām, laps pāris. / tiē laūkiē ziŕgi bi nu laps pārs. / va ta tuŕ kāda vaiņe, ka viens [zirgs] liēlāks, uōtrs mazāks? pārs paliēk pārs. □ **pa pāram**, arī **pārā** – pa divi. [kāzās] nāca visi jaūniē pa pārām. uņ ta nāce aīs tiēm jaūniēm vīra radi visi prečētiē pa pārām. uņ ta nāce meitas radi prečētiē pa pārām. / ta ka divi ķraūķļi plēšas uz mājām, ta pārā miŕst. / ziŕgus, ganīklē ka isved, ta sapiņ – va nu sapiņ viēnu viēn, va pārā. / ziŕgus sapina pa diviēm blakūm, lai nenuōiēt pruōjām. kuō pārā braūca, tuō pārā ari sapina. □ **pāra jūgs** – pajūgs, kurā iejūgti divi zirgi; divjūgs; pārjūgs. kad jūdz pāra jūgā, tad liēk krūšu siksnas.*
4. dem. **Divi reizē dzimuši (parasti aitas) mazulī; dvīni.** *aītām aŕ bi dažām divi jēri – pārīns. / divi jēri – pārīns. tai aīti bi pārīns. / tai raģēl šuōgad pārīns jēru acskrēja. / aītām pārīns, guōvi dvīni, bet dikti maz.*
5. arī **pāra**; num. noz. **Divi; daži; nedaudzi.** [saimniekiem bija] pāris meītu, pāris puīšu. / [nokautajai cūkai] nuōgriēza galvu – kādu pāru piŕkstu platumā nuō aūss. / [veļa] izžuva aŕ – pa pāri diēni izžuva, dikti smuki izžuva, jā. / cik ta īsti tuō diēnu pāra desmituōs iŕ? [Jautā zēnam.] / pēc pārām stuņdām viš [tas ir, runcis] pārānāca. / braūca pārā reizes pa nedēļu us tīrgu.
- parītēt** v. **Ritot pavirzīties.** *kamuōls būs parītējis zem gulšanas. / teū tā balle būs parītējse pastaklē.*
- parīt(u).** Sk. *paīrīt(u).*
- parīvēt** v. **Paberzēt.** *ziēmas laiķā, kad tīk, kad iŕ laiķs, tad [vecmāmiņa] iēt parīvē kādu luōgu. / kaū kuŕ [zīdainim] parīvēj.*
- pārjaks** subst. **Jaka, ko ģērbj vīrs kleitas, blūzes, žaketes; virsjaka.** *tādu pārjaku šuva. tādu tuō kleītu šuva, tādu tuō pārjaku.*
- pārjāt** v. **Jānot atgriezīties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *eī pārjā tuō ziŕgu nuō ganīkles!*
- pārjaūkt** v. **Jaukt (ko) visu, viscaur; jaukt (ko) vēlreiz, no jauna.** *mālus aŕ smīlīti vaiģ labi pārjaūkt. uņ vēl kaļķi piēliēk, ta stipri turās mūrijuņs.*
- pārjeņt**, arī **pārjeņt, pārņeņt, pārņeņt** v. 1. **Uzņemtīes vadību.** *nu jaū dēls pārjēme šuō paūsari tuō dziēvāšanu viēns pac us sevi. // Noteiktā kārtībā sākt apsaimniekot, izmantot (piemēram, nekustamu īpašumu).* *visu adbiūdību pa ceļa labuōšanu bi pārjēmis desmitniēks. / taga mūsu baznīcu i pārjēmuši koņjaūniēsi – tuŕ i spoŕta kaļle.*
2. **Nomācot citas sajūtas, izjūtas u. tml., izraisīties (kādā) ķermeņa daļā vai daļās – par fizioloģisku vai psihisku stāvokli, tā izpausmi.** *sāk pārjēmt aūkstuņs. vaiđzēs skriēt siđītiēs. / kājas pārņēmuši tēŕpuļi, liđz varējis pāriēt pāri pa laiņu.*
3. **Augot aizņemt (visu platību), parasti nomācot (tajā) citus augus.** *viņi [tas ir, sīvie puorniņi] dikti aūglīgi. nuōbīrst tā sēkliņa uņ pārņēmt visu tuō pļavu.*

4. **Pārcelt, pārvietot (ko) (pāri kam, pār ko).** *pārjēmt tuō baļtuō dziivi paŗ tuō ziluō, lai isnāk raksc. // Pārsegt (sev, savam ķermenim).* *tuō viēnu [uzkubekļa] malu pārņēmt pāri pa vaiņagu un pasmakrē saspraūž.*
5. **Salocīt (ko) (parasti uz pusēm).** *tuō dziivi pārjēmt us pusi, ka isnāk leñcis. ta tāisa tuō pīni.*
pāŗjūgs subst. **Divjūgs; pajūgs, kurā iejūgti divi zirgi.** *ziŗgus jūdz pāŗjūgā – divus ziŗgus, dīsele pa vidu. pāŗjūks saucās. / pāŗjūks – divziŗgu rati. labāk jūdz pāŗjūgā – sūdus veŗduōt, varēs vairāk iēkraūt.*
pāŗjūgt v. **Jūgt vēlreiz, no jauna.** *ta es redzēju, ka pāŗjūdzta [zirgu], – isjūdzta, pastaīgāja un iējūdzta pa jaunu.*
pāŗjuōzties v. **Apsiet sev (piemēram, jostu, siksnu).** *nu kā kriēvs pāŗjuōziēs tuō vidu a striķi.*
pāŗkabināt v. **Kabināt vēlreiz, no jauna, citur.** *tuō šineli vaŗ pāŗkabināt uz uōtru vadzi. / ka vaīg, pāŗkabiņ nuō ārķla piē ecēšām tuōs ziŗgus.*
pāŗkacēt v. **Aizsniegt (ko).** *tik plata guļta, nevaŗ pāŗkacēt āsspraūst paļģu.*
pāŗkacēties v. **Aizsniegties (pāri kam, pār ko).** *grūti vaŗ pāŗkacētiēs pa tuō krāsni pāri.*
pāŗkaīsīt v. **Kaisot (ko) virsū, pārklāt (ar to) vai pārklāt (to kam).** *ka [siens] nav labi istilināt, ta pāŗkaīsa a sālī. un ta viš labi glabājās. / ja daūdz, ta peļņus pāŗkaīsija, ja kas dārzā nīkuļūōja. / sabērza rupju maīzi bļūōdā kumāsīnuōs un uzlēja sarūģušu piēnu va kupinātu piēnu. pāŗkaīsija cukuru. / maīzes mīķlu isspaīdija, lika vīrsūm kreīmu un cukuru paŗ kaīsija – karaša [jeb] kaŗšelis [sauca]. / kriņģēli ceŗpuōt, beŗ mīcuōt klāt bišķi cukuru. pāŗkaīsa aŗ pa vīrsu, ka isceŗ, cukuru. / [kāpostus] pāŗkaīsija a ķēmelēm.*
pāŗkalst v. **Pārāk izkalst, sakalst.** *tā pāŗkalstuse labība, ka graūdi biŗst laūkā.*
pāŗkalīt v. **Kalt vēlreiz, no jauna; kaļot pārveidot citādu, par ko citu.** *negāž labi veļēnu tas ārķls, vaīg pāŗkalīt paŗ jaunu lemešus.*
pāŗkaīņpt v. **Pāŗvert; paņemt (ko).** *stīprākā guōve piē kasta grib pāŗkaīņpt nuō uōtras tuō siēnu.*
pāŗkapāt v. **Kapāt vēlreiz, no jauna.** *ganelis kapāja tās lapas, bet pāŗkapāju vēl, lai smāļkāk.*
pāŗkapināt v. **Kapināt (sist ar āmuru, lai iztaisnotu, padarītu plānāku, asāku (parasti izkapti)) vēlreiz, no jauna.** *gaņ viš [tas ir, puisis] brucināja [izkapti], bet nekuō nelīdzēja. pāŗkapināt jaū neiēdruōšinājās, juō tad jaū būtu dikti smēģušiēs.*
pāŗkāpināt v. **Panākt, ka (kāds) kāpj (pāri kam, pār ko); palīdzēt (kādam) pāŗkāpt.** *tuō veŗcuōmāti ņēm piē ruōkas, lai vaŗ pāŗkāpināt pa sliēksni.*
pāŗkāpt v. **1. Kāpjot pāŗvirzīties (pāri kam, pār ko).** *ja paŗ ēnu varēja pāŗkāpt, ta bi puzdiēna – pulķstēnc diopacmit. / manās veŗcēŗva mājās bi aūkstiē sliēksņi, kad bēŗni nevarēj pāŗkāpt. / kuō tu tik liēlu klēpi sakaīņpi tuō siēnu? nevaŗ stallī ne paŗ sliēksni pāŗkāpt! / žuōks bi aptaīsic apkārt aplūōkaī aŗ sklaīdām. žuōga stāŗpā iēlikta dēlīte. vaŗ labāk pāŗkāpt pāŗ žuōģu. / tai vagā sēsīm žīŗņus, tuŗ kāpuōstus un tuŗ, ku tu pāŗkāpi pāri, tuŗ buŗkānus.*
2. Savā darbībā, rīcībā neievērot (kādas likumus, morāles normas u. tml.). *taga jaū precējšās, tādas jaūnākas liēk vaiņagu. es jaū savām siēvām teīcu, ka mēs jaū pāŗkāpjam veŗcuō ļaūžu likumu [tas ir, tradīciju].*
pāŗkāpums subst. **Paveikta darbība, rezultāts → pāŗkāpt (2).** *pa tiēm pāŗkāpumiēm tāisija protokolu.*
pāŗkares. Sk. *pāŗkārtine.*
pāŗkari, vsk. *pāŗkars,* arī **pāŗkari,** vsk. *pāŗkaris* subst. **Nelieli, pie galotnēm kopā sastiprināti lapukoki vai to zari (arī nelieli koka gabali, pagales), ko uzliek (siena) kaudzei, lai pasargātu no vēja, lietus.** *ka nuōbēīdz [siena kaudzi], ta liēk cēŗtus kuōkus pāri, lai viņu nepūš vēš zemē. tiē iŗ pāŗkari. / ka nuōbēīdza [siena kaudzi], ta paŗlika pāri pāŗkarus – sasiētas maļķas pagales, lai vēš negāž nuōst. / pāŗkari i divi pasmagi, negari kuōka kluceļi, gali sasiēti kuōpā. pāŗliēk pa siēna kaūdzes galu, kad nuōbēīdz meŗst, lai vēš nepūš zemē siēnu. / tas i pāŗkaīfs, ku us siēna kaūdzēm liēk vīrsū. / uōtras puses ļaūtīniēm visiēm reŗsni vēderīni – siēna kaūdzi apēŗduši aŗ visiēmi paŗkariēm. // Krusta koki divslīpu (salmu vai niedru) jumtu galos vai virs kores (nostiprināšanai un ēku rotāšanai). *pāŗkari i klaīmbari. ka juŗtu uzjuma a saļmiēm, ta čukurā sabēŗa spaļus un nuōlika tādu dēli, un pāŗlika pāri klaīmbarus. tiē tiē pāŗkari. / ku ūzlika spīlu juŗtu, gaŗsaļmu juŗtu, ta pāŗlaīda pāri pāŗkarus [jeb] klaīmburus.*
pāŗkaīst v. **Pārāk sakarst (parasti par priekšmetu, vielu).** *neļau tāī piēnaī pāŗkaīst! kad atsulā, cēļ grāpi nuō ugunes nuōst!**

- pārkārst** v. **Kārst vēlreiz, no jauna.** izārdīja veças drēbes viļlas, pārkārsta, piēlika jaunu viļlu klāt. / pluči i izārdīta veča drēbe un pārkārsta pa uōtreizi.
- pārkārstīt** v. **Izlidzināt šķiedru un attīrīt (to) no piemaisījumiem un īsajām šķiedrām.** māte pa-priēkšu pārkārstīja linu buñtu, kuru sāks vēpēt.
- pārkārstīt** v. **Pārsegt, pārklāt (ar ko plānu).** vaīg pārkārstīt kauē kuō pāri, pāršekt, lai nepiēput tiē lini. / panāksnieki lielijāsi – desmit krēklu mugurā. viena pati linu šķiedra pār pupiem pārkārstīta. (LFK 1818, 314)
- pārkārt** v. **Karot novietot pāri (kam), pār (ko).** sasēja pārkarus a tuō grīsti un pārkāra pāri [siena kaudzei], lai vēš nēispūš. / dviēļu pakaramāis bija. ta gari dviēļi bi, pārkāra ta. / pārkārteņa kulē panāksnu māte salika dātalas priēkš vīra radu. viņa pate nesa pārkāruse.
- pārkārtine**, arī **pārkārtine, pārkārtene, pārkārtenis**, dsk. **pārkares** subst. **Liels, garš maiss ar caurumu vidū vai divi kopā savienoti nelieli maisi (kules), ko uzvilka pāri galvai un izmantoja līdzņemamu pārtikas produktu, kā arī dāvanu ielikšanai.** tā kule bi tāda – katrā galā bi kule, vidū caūrumš. tuē iēbāza galvu. viēna puse priēkšā, uōtra pakaļā. tās pārkares [bija]. / pārkārtenis bi kule priēkšā un mugurā, un vidū izbāza galvu caūri. / tāda liēla, gara kule, kuō us plēcu nesa, tā pārkārtine. / divas kules [bija] – viēna priēkšā, uōtra mugurā. [tur] salika maīzi, ka gāja muīžā daībuōs. pārkares saūca. / pārkārteņa kulē labāki bi nēst – priēkšā un uz muguru. tas bi dikti senuōs laikuōs, ka gāja muīžā dārbuōs, ka vaīdzēja pulku nēst visa kā. / preckule bi dāvanu maīss. tā i tā pārkārtine, ku saliek tās dāvanas iēkšā. / senāk jāja viētraūguōs, pārkārtene mugurā. / saliec tik visu pārkārtenē!
- pārklājs** subst. **Kāda materiāla izstrādājums (kā) pārklāšanai, lai (to) aizsargātu no putekļiem, mitruma u. tml., arī lai (to) rotātu.** abru uzliēk viērsū us krāģa. pārklāja nav, usklāj viērsū drēbi. / ķiseņa pārklājs.
- pārklastīt** v. **Pārskatīt; pārmeklēt.** klēt isklastiju un pārklastiju visas malas, bet tuō āmaru neatradu.
- pārklāt** v. **1. Klājot (ko), uzlikt virsū, pāri (kam).** braūcuōt baznīcā, pārklāja tuōs maīsus, kuē sēd, aē labākiēm, jaūniēm deķiēm. / brezele [jeb] brezeñte – a tuō pārklāj maīšns. / cīsas liēk gulētās. siēnu vaī salmus pārklāja aē palagu un gulēja. / tuō pārklāja a rakstītu palagu – tuō spilvēnu.
- 2. Būt klātam pāri (kādam virsmam); nosegt.** ta bi tādi palagi priēkš maīzes. tuō [mīklai] pārklāj pāri. / [izcepto maīzi] nuōlika va nu piē zemes uz grīdu, vaī abrā salika sāniski, lai adziēst. pārklāja maīzes drānu pāri. / [maīzi] glabā us plaūkta va skapī. mēs liēkañ abrā un pārklājañ a drānu. / ka liēls kāsus, ta vaīg iēliēt traūkā kārstu ūdeni un iēmēst kādas zāles, vis-vaīrāk priēžu skujas, un ta pārklāt drānu pāri.
- pārklaūšināt** v. **Pārbaudīt (bērnus), lai novērtētu (viņu) mājmaīcībā iegūtās zināšanas.** ērgēlñiēks rudeni braūca vākt nuō katra saīmniēka dvālikti rudzu paē ērgēlēšanu baznīcā un ari pārklaūšināja bērnus.
- pārkleberēt** v. **Lēnā, neveiklā gaitā, ar pūlēm, grūtībām ejot, arī lēni braucot, pārnākt, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** atnāks vakaēfs, lidz pārkleberēt mājā.
- pārkliēgt** v. **Skaļi runājot, arī kliezot pārspēt skaļumā.** dziēduōt viēna tā pārkliēdza citas dziēdātājas, ka tuō viē varēja dzīrdēt. / puīkas viēns uōtru gribēja pārkliēkt.
- pārklīst** v. **Ilgāku laiku ejot, skraidot, laidelējoties pārvirzīties (pāri kam, pār ko) – parasti par dzīvniekiem.** kaijas brīžuōs te pārklīst, ka baļc viēn pa laūkiēm.
- pārklumzāt(ies)** v. **Smagnēji, neveikli ejot pārnākt, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** atnāks vakars, ka tiē vīri nuō meža pārklumzās mājā. / mañ jaū ilgi iēs, lidz pārklumzātiēs sētā.
- pārklupt** v. **Klupšus, arī strauji, ar sparū pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** tā laiņa bi nuōlika pāri pa grāvi šķībi. tikkuō pārklupu pāri.
- pārknīēbt** v. **Kniebjot radīt (kam) caurumu, bojājumu; kniebjot pārdalīt.** a knīpstañgām tuō drāti viēgli vaē pārknīēpt pušu. / ka vaē graūdu uz nagu pārknīēpt, ta rudzi iē plaūnami, ta i miļc iēkšā. // parasti divd. formā. **Būt ar ļoti tievu vidukli (parasti par kukaini).** spiñdeles [jeb] spiñdzeles i tādas pārknīēptas pa vidu. mētas tā viērsū uz aūgliēm.

- pārkrāmēt** v. **Kraujot pārvietot; pārkraut ko (kāda platībā).** pārkrāmēju lādi – meklēju prūsini. / dabuju pārkrāmēt tuō lādi, kamēr tiku klāt tam skāteriņ. / večāmāte grib pārkrāmēt savu istabu.
- pārkrāsuot** v. **Krāsot vēlreiz, no jauna.** nevať tādū tuō dzivi aūst. vaīg pārkrāsuot pa jaūnu.
- pārkraūt** v. 1. **Pārāk piekraut, nokraut.** laiĶa bī pīlla līdz lūpai, bī pārkraūta tā laiĶa.
2. **Kraut vēlreiz, no jauna.** pa daūdz uskrāvuši tam vežumaīm. tiē ziĶgi nepaviļks. vaīdzēs pārkraūt.
- pārkravāt** v. **Kravājot pārlīkt (citā vietā); sakravāt otrreiz, par jaunu.** māte tuō lādi iskravāja, visus tuōs skāterus pārkravāja.
- pārkrāvāties** v. **Pārcelties ar iedzīvi (uz citu dzīvesvietu, citām telpām u. tml.).** Juŗģuōs aīskravājās us citām mājām, pārkrāvājās nuō viēns viēts uz uōtru.
- pārkrēmīties** v. **Pārkāpt, pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** vaī pa tuō ųuōgu vať druōši pārkrēmītiēs? va negāzīsiēs?
- pārkrīst** v. **Krītot pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** tikkuō varēju pārkrīst pa ųuōgu, ka suīs bi klāt.
- pārkrustis**, arī **pārkrustām** adv. **Perpendikulāri vai slīpi pāri; krustām.** večāistĶēs [nokautajai cūkai] pārkrustis a kuņpi katrā sānā iegriēza, krustu meťuot, lai cūkas dvēsele Diēvaīm neųēluōjās, ka slikti būtu kuōpta. / ziĶks ejuot pakaļskājas miņ priēkšas kāju pēdās uñ nemiņ sāniski, bet pārkrustis. / māsa savās kāzās, pūru daluot, kāre vīratĶvaīm pārkrustām kreķlu uñ skāteri.
- paŗks** subst. **Īpaši iekārtota atpūtas teritorija ar apstādījumiem, kokiem, koku grupām, ierīkotiem celiņiem u. tml.** ta tuŗ bi daųādi kuōki tai paŗkā. / viņu [tas ir, tūju] jaū nebi daūdz, tik kau ku muīžas paŗkā, us kapiēm. / tuŗ tuōs paŗkuōs piē muīžas bi sakraūta maļka.
- pārkubeklis** subst. **Īpaša ligavas galvassega, ar ko pārklāj vainagu.** pa vaiņagu [bija] pārkubeklis pārsiēc pāri ať ųpicēm – baļc aūdeķls, plāns, ųpices apšūtas riņķi. uñ uzlika brūtei viŗsū us tuō vaiņagu. tad [vainagam] pārsiēc tik pāri uñ te priēkšā sasiēc bi tāc. us četrām kañtēm viŗ bi tāc.
- pārkubināt** v. **Pārsegt; pārklāt.** re, sāk liētus līt. isnes pārkubini a deķi tuō vežumu! / tai mazaī drāni pārkubini tuō liēluō drānu, lai nev aūkst!
- parkulas** subst.; novec. **Rijas kulšana (ik pārnedeļū muižā) (?).** ejuot parkulās (ik pārnedeļas muižā riju kult), sievas uzlikās nices. (Rkr. 16, 187)
- pārkuļkstīt** v. **Kulstīt vēlreiz, no jauna.** ka bi tig daūdz ųaļū tuōs linuōs, vaīdzēja pārkuļkstīt uōtru reižu.
- pārkuļt** v. **Kult vēlreiz, no jauna.** tēs lika pārkuļt a spriguliēm linu sēķlas, lai būtu vairāk sabērstas. / tās vārpas pārkuļa vēļ pa jaūnu.
- pārkuōkuot** v. **Pārmācīt (ar koku).** nu es viņus pārkuōkuōšu! tuō vārdu jaūnākā laikā liētuō. / tuōs tig vaīg pārkuōkuot, citādi jaū nevaldīs.
- pārkuōkuoties** v. **Pārkoksnēties.** ilgi aūgdama, tā smīlģa pārkuōkuōjās.
- pārkuōst** v. **Koųot pārdalit, atdalīt.** vēļ tiē riēksti pa-visaīm jaūni. ka pārkuōų, mīksc kuōls. / ta bi kriūkšines, tās bes tiēm papīrīsiēm. tās tās lētākās [konfektes] i, ciētas. vaīdzēj labu zuōbu, līdz pārkuōst. / guōve nekuōda, tik rij. kas aku-rāt neiēt dubēnā, tuō pārkuōų. / kumeļš dziņstuot a visu plēvi, uñ ķēve tuō pārkuōųuot.
- pārkūpēt** v. **Kūpot, dūmojot pārvirzīties (pāri kam, pār ko), pārklāt (ko) ar dūmiem.** tuōs našus deķzinuot, biēzi dūmi bi pārkūpeīši visu pļavu.
- pārkupšis** m., **pārkupšine** f.; subst. **Cilvēks, kas nodarbojas ar kā (piemēram, lauksaimniecības raųojumu) uzpirķšanu pārdošanaī par augstāku cenu; uzpirķējs.** pārkupšis ųspiŗka uñ pārdeva [citam]. / ja negribēja pac aņdeļēt, ta deva pārkupšim. / eųera zīves, jūras zīves aņdelēja va nu zvejniēku siēvas, va pārkupšines. / tās zuves aņdelēja paši vaī pārdeva pārkupšiem. / rāceņus, sīpuōlus varēj adduot pārkupšini. siēviŗķi vairāk bi. / ųīdi bī tādi pārkupši. viņi nepārdeva savu, bet kau kuŗ sapiŗka. / teļū addeva pārkupšim, ja negribēja braūkt us slaktūzi.
- pārkupšuot** v. **Pirkt (ko) vairumā, parasti pārdošanaī par augstāku cenu; uzpirkt; pārdot (ko tikko nopirktu).** pārkupšis i aka cic – tas, kas pārdeva us tiŗgu, pārkupšuōja.
- pārkurināt** v. **Kurinot pieļaut, ka (kas, parasti krāsns, telpa) kļūst pārāk karsts.** nepārkurini pa daūdz tuō krāsni, lai nesadēģ maīze.

- pārkūsāt** v. **Kūsājot pārplūst (pāri trauka malām) – parasti par verdošu šķidrumu.** *maīsi tuō grāpi! uzmani, lai putra nepārkūsā pāri!*
- pārkvīcināt** v. **Panākt, būt par cēloni, ka (kāds) pārāk daudz raud vai rada skaļas, griezīgas balss skaņas.** *liēliē bērni tuō mazuō pārkvīcinaīši pa-visaī.*
- pařķelis.** Sk. *pařķis.*
- pārķeīmēt** v. **Ķemmēt vēlreiz, no jauna; ķemmējot sakārtot (parasti matus).** *svēdiēnās pārķeīmēja matus, lai gludēni.*
- pārķeīt** v. **1. Sakert, satvert vēlreiz, no jauna (parasti citā vietā).** *mețuōt aūdeķlu, dzive jāpārķeīt uōtrā ruōkā.*
- 2. Strauji tverot, pieskaroties klūdīties, satvert (ko) citu.** *veruōt tuō dzivi nītēs, nesamudžini tās dzives. tuō ziluō a tuō zaļuō ātri vaī pārķeīt. tad nēisnāks raksc. / spēlājuōt vīri vaī pārķeīt truīņu pa netruīņu. prasa truīņu lai duō, bet iēdeva netruīņu.*
- pārķidināt** v. **Vēlreiz, no jauna atdalīt (piemēram, ko pielipušu), atšķetināt (piemēram, vilnu).** *taga [vilnu] tik ismazgā uī pārķidiī uī nuōvēd lēišuōs. uī tuī sakārš.*
- pařķines** subst. **Flanēļa apakšbikses.** *pařķines vīriēm bija apakšbikses.*
- pārķiīnkt** v. **Kļūt tādām, ko ir pārņēmusi pārāk stipra aukstuma sajūta (par cilvēkiem vai dzīvniekiem, to ķermeni, ķermeņa daļām); pārsalt (par cilvēku).** *tiē bērni uz lēdu pārķiīnka – nepajēme ciīndus. / rāceņus raūnuōt, ruōkas pārķiīnkt. aūksti rīti.*
- pārķirināt** v. **Pārlikt, pārkarināt (pāri kam, pār ko).** *ējuōt laūkā, ussiē tuō drānu ciētāk! ka tā viēgli pārķiriī, ta jaū nesīlst.*
- pārķirināties** v. **Karīnoties, stiepjoties sastiepties.** *tik aūkstu žaūnuōt tuō gaļu paruōvē, vaī pārķirinātiēs.*
- pařķis,** dem. *pařķelis* subst. **Flanelis.** *Liēpājā akalī senāk bi tādi peļēki pařķi. uī ta šuva tāds ziēmas kreķls uī ziēmas apakšbikses vīriēm. / vēlāk jaū žīdi sāka vēdāt apkārt tādu pařķi. / pařķis bi senāk. pařķis, kaftūns. nuō pařķa maziēm bērniēm svārčiņus šuva. uī aka prakiēm uōderēs – tuī tuō pařķi lika. / tik tādu pařķeli peļēku [pirka senāk]. ta pīrka tuō uī šuva aka tās bikses, lai sīltāk. / lai būtu ziēmu sīltāks, [mētelim] šuva peļēku pařķi iēkšā. / ziēmā vadmalas praku vilka, biēzāka uōdere bi – pařķa. / kas jaū bi juō bagāc, tas nuōpīrka pařķa bikses.*
- pārķuōlēt** v. **Steigšus, skriešus pāriet, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *steīksimiēs pārķuōlēt līdz vakaramī mājās!*
- pārlādēt** v. **Pārāk piekraut (transportlīdzekli).** *tas pa daudz pārlādējis [laivu], piīlla līdz aūkšas lūpaī.*
- pārlaīpuot** v. **Laipojot pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** *vēl pulku ūdeņa laīnkā, pār cēřpiēm tik pārlaīpuōju pāri.*
- pārlaīst** v. **1. Skarot pārvirzīt (pāri kam, pār ko).** *diēvkuōciīni jaū obligāti bi piē vēcās mājas. tā jaū teīca, ka iēt garām, ta a ruōku tā jāpārlaīž. ta nuōņēm visu tuō sliktumu. / strīķēvele – ka tuō pār trīs rēizes pārlaīž pāri, ta duōmātu, ka luōde šaūta.*
- 2. Ļaut, arī panākt, ka (cilvēks vai dzīvnieks) pavirzās (pāri kam, pār ko).** *piesēju Mārīņu tumšajā kaktā – kam bites pārlaīda pār Daugavu. (LFK 1818, 2955)*
- 3. Atsūtīt (piemēram, vēstuli, ziņu).** *dēls bi tēvaī pārlaīdis grāmatu nuō diēņesta viētas.*
- 4. Novietot, izveidot (ko, piemēram, materiālu, detaļu) tā, ka (tā) daļa (parasti gals, mala) atrodas pāri (kam), pār (ko).** *siēna kaūdzeī pārlaīda pāri pārkarus.*
- 5. Ļaut nokarāties pāri (kam), pār (ko); valkāt (apgērba gabalu) tā, ka daļa (no tā) atrodas pāri (kam), pār (ko).** *visi tiē [zeķu] gali vēl apliēkti. tās bikses vēl bišķi pārlaīda pāri, tā juō kupli. uī ta jaū dikti šmuki isskatijās.*
- 6. Nogaidīt, uzturēties (kur), kamēr paiet (viss laikposms); aizvadīt (visu laikposmu).** *ka duōmās atnāk pagājušīē laīki, ta varu pārlaīst nuōmuōdā daudz stuīndu. / diēnasvidu pārlaīda skūnā. □ pārlaīst nakti – pārnakšnot. nu, iēbraūcat mūs sētā! – viīni teīc. uī pārlaīdis te tuō nakti. / kāds ceļagājējs iegriezies rijā pārlaīst nakti. // Uzturēties (kur), kamēr pāriet (piemēram, nelabvēlīgi laikapstākļi).* *kārstā laīkā i duīnduri. ta guōves bizinē, pārskrej mājā. pārlaīž tuō kārstuō laīku, pēcāk aka iēt ganuōs.*
- 7. Pārliet, pārtecināt.** *atraū [stuoverta] tapu, [dzersi] pārlaīž spaīnī, atjēm tās segas uī uzlēi vīrsū pa visu tuō stuōverti. / [dzersim] maīzi sacēpināja diēzgaī mēllu. aplej, pārlaīž pa āniķi. tad viīņš tā paliēk tīrs.*

- pārlasīt** v. **Izšķirot (parasti dārzeņus, augļus) pēc kvalitātes, derīguma, arī šķirnes.** *ka grib iēsēt viēnu šķiru zirņu, ta tiē jāpārlasa rūpīgi. / rāceņi pagrabā sākuši iētrēsēt – jāpārlasa. / ka uōgas pārlasa, paliēk čabas, kuō mēt ārā.*
- pārļauzt** v. **Laužot pārdalīt.** [rudzu] *gatavību nuōteīca tā, ka uz nagu varēj pārļauzt tuō graūdu. / viņas [tas ir, kādu augu] ka pārļauž, tāda suliņa viņām isnāk, ka tā zaļu kātiņu pārļauž. / tās i tās bitenes, jā. ka viņām tā juō zemāk pārļauž, piē pašas tās apakšas, ta viņām i tād suliņa. / ka isjēme [no krāsns], ta pārļauza kukulīti. / bi atveđušas toīti meītenēi. es pārļaužu – ta kā pūpēdis, sapelēise.*
- pārlavīties** v. **Paslepus pārnākt (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *meītas bi klusu pārlavīšās nuō balles.*
- pārlēkt** v. **Lecot, ar lēcieniem vai lēcieniem pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** *muīms te bija tāda caūrteka. cic zīrks varēja pārlēkt, cic nuōslīka ar. / kas pār suni pārlēcis, tam pār asti arī jālēc.*
- pārliduot** v. **1. Lidojot pārvirzīties (pāri kam, pār ko) – parasti par putniem, kukaiņiem.** *žagatas maz bija, bet viēnu uōtru reīzu pārliduōja. / vis-pīrms baltīe taūriņi pārliduōja kāpuōstu gabalu. tiē sadēja uōliņas lapās. nuō tām iššķīlās tārpi lielā daūdzumā.*
- 2. Lidojot pārvietoties (uz citu, piemēram, uzturēšanās, barošanās, vietu) – parasti par putniem, kukaiņiem.** *viīns [tas ir, pīles] tā pārliduō nuō viēnas viētas uz uōtru.*
- 3. Lidojot atgriezties ligzdošanas vietās (no pārziemošanas vietām) – par putniem.** *pa Māras diēnu parasti svētēlis pārliduōja nuō siltām zemēm uī ūzlaīdās us savu lizdu.*
- pārliēcināts, -a.** **1. Divd. → pārliēcināt.**
- 2. adj. noz. Tāds, kam ir noteikti uzskati, uzskatu sistēma, par kuru pareizību tas nešaubās, aizstāv tos, rīkojas saskaņā ar tiem.** *es biju pārliēcināc par visu, kuō daru.*
- pārliēkam(i)** adv. **Pārliēku.** *ne pēc Dieva likumiņa šīm meitām gaņas lūpas – jauni puiši izstiepuši, pārliēkami bučuodami. (LFK 1817, 203)*
- pārliēkt** v. **Liecot (piemēram, galus, malas kopā), salikt (ko) divkārtīgi, pārdalīt (liekuma vietā); pārlocīt.** *ka meža pļavā nevar glāptiēs nuō knaūšu, ta tāisija nuō skujām būdu, zarus pārliēc pāri. / tuō [linu] saūju pajēme, tuō būtu tā pārliēce uī laūza. uī ta jēma tuō uōtruō pusi laūza.*
- pārliēlīt** v. **Pārāk daudz lielīt.** *tas ciēmīnu tēs savas meītas pa daūdz liēla, ēsu labas, māk dziēvāt. nu tiēsa, tiēsa, bet pārliēlīt arī nevar.*
- pārliēt** v. **1. Lejot (ko) virsū, pārklāt (ar to), pārklāt (to kam).** *ķeīnce i nuō mīltu [mērce], mīlti savārīti a piēnu uī pārliēta a taūkiēm. / kārseli pārļēja a kreīmu uī uzbēra, uskaīsija cukuru. / [karašas] pārļē a šķidrumu. tuī uōliņa, kreīmiņš, bišķi bīdēļēti mīlti var sterķele. / ka rāceņus rāva, ta bruōkastīs bija [...] meīci a kreīmu, uzliēc kreīms, citreīz aka gaļa pārliēta pāri. / lielās saīmniēces, ka tuō [biezpiena] kārtu pārdeva, pārļēja pa jaūnu [ar krējumu].*
- 2. Lejot pārvietot (citā traukā, tilpnē).** *ta, ka [dzērsis] labi jaū pārūkst, ta ņēm spaīni uī pārļaiž. pār trīs spaīņi pārļē, lai paliēk viēnādi.*
- pārlīguot** v. **Līgojoties atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.) – parasti par iereibušu cilvēku.** *tēs pārlīguōja aka labā dūšā šuōvakaī.*
- pārlikt** v. **Liekot novietot (pāri kam, pār ko).** [plostā] *baīķus lika, pārlika sklaīndu pāri viēnā galā, uōtrā galā, kad-reīz pa vidu ar. / ta jaū divi krāgi, pārliēk tuō kuōku pāri. viēns vīrs aūkšā us tuō kuōku, viēns apakšā uī ar tādu liēlu, garu zāgu švarcēja dēles. / [siena kaudzei] zemē iēdzīti kuōki uī vīrsū parlikti kuōki, kuō saūca pa klāstiēm. / kad vēd siēnu, pārliēk krustkuōkus – viēnu pārliēk krustus uī viēnu gareniski. citādi siēns krīt zemē. / vīllāīnes bi baltas viēn. tās pārlika pa viēnu pleci. // Liekot (ko) virsū, pārklāt (to kam). es aūguōņiēm sataīsu uōlas dzēļtēnumu, mēdu, rupju maīzes raūgu jeb rudzu mīltus. tā i ritīga plākstere. ussmērē uz linu lupatu, pārliēk pāri aūguōnaīm.*
- pārlīmēt** v. **Līmējot (ko) virsū, pārklāt (ar to); aplīmēt.** *kad rudeni iēliēk dubultluōgus, ta vēl malas pārlīmē a papīri.*
- pārļipīt** v. **Skrienot, ātri ejot, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *kad ēdiēns isvarīc, ta saūc puzdiēnā. uī bēni pārļipī, lai kuī bijuši. / tu vari ātrāk pārļipīt mājās – iēkūrt uguni.*
- pārlīt** v. **Nolīt pāri (kam), pār (ko).** *tādi stariņi tā pārlija, bet daūdz tas liētus netraūcēja.*
- pārlīze.** Sk. *paralīze.*

- pārlūgt** v. **Noturēt aizlūgumu.** [jaunā māte] gāja baznīcā, un pārlūdza Diēvu mātītājs pa tuō bērnu.
- pārlūkuot** v. **Aplūkojot pārbaudīt.** nuō rīta tīklu pārlūkuōja.
- pārļuņzāt** v. **Neveikli, smagnēji ejot, skrienot, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** šuōrīt, ka izgāju laūkā, Duksis gar vagu pārļuņzāja mājā. / cik ātri ta tu varēsi pārļuņzāt mājās? stīvas kājas!
- pārlūzt** v. **Lūstot pārdalīties.** paŕ upeli laiņa paŕlūzuse, nevaŕ tikt pāri. / bērni sakāpuši uz laiņa. ka tik nepārlūst! / vēzumu siēnuōt, buōms jaū sāka briksšēt. ka tik nepārlūstu! / pārlūza siēna vēzumaŕ buōms. / vasaras pakavi kādreiz pārlūst pa-visaŕ. / kad pārlūza galdam kājas, ne man brāļu, ne māsiņu. (LFK 1961, 10238)
- pārļēngāt** v. **Ļodzīgā, nestabilā gaitā atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.) – parasti par dzīvniekiem.** vēcais suŕs tikkuō pārļēngāja mājās gar žuōgu.
- pārļuŕkāt** v. **Neveiklā, gāzelīgā gaitā atnākt, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** vēctēvs aizļuŕkāja, pārļuŕkāja – aizgāja, pārnāca. / suŕs gar žuōgu pārļuŕkāja un iēlīda būdā.
- pārmācīt** v. **Sodīt (kādu), lai panāktu, ka (tas) maina savu izturēšanos, rīcību.** tas suŕs kasa laiūkā tās puķes. bet nu es ešu pārmācīse. nu viš tuō vaīr nedara. // **Atradināt (kādu) no nevēlama ieraduma, rakstura īpašības.** neklaūsa! kā tad lai liēlu cīlvēku pārmāca!
- pārmaīnīt** v. **1. Apmainīt.** tuō islasa, paŕmaīnu aka citu grāmatu. ta jaū īsāks laīks. / ka pārmaīnija guļtas drēbes, ta tēca – tas klājuŕs jāmazgā. / ka bi stuŕnda pagaīse, ta [maizi] isvaīkāja. kas bi dubēnā, tuōs kukuļus lika priēkšā un tuōs, kas bi priēkšā, lika dubēnā. tā paŕmaīnija un apslapinaja. / pa vēcaŕm jaū vaīdzēj paŕmaīnīt [krāsni] tuōs kukuļus. // **Apmainīties; savstarpēji apmainīt (?).** salaūlā un pārmaīna riņķus.
- 2. Pateikt savu un uztvert cita (domu).** nelūkuō, maīc brālīti, ciēmīnuōs līgavīnu! ik vārdīnu pārmaīnija, skrej piē mātes sūdzētīs.
- pārmaīņa** subst. **Process, rezultāts → pārmaīnīt (1), pārmaīnīties.** ja īf us skaīdru gaīsu, ta viŕš [tas ir, kadiķa zars] i dabīgā stāvuōklī. ka laīka pārmaīņas [gaidāmas], ta [zariŕš] nuōlīcās uz aūkšu vaī leju – maīna stāvuōkli. / kad ūzlēca saūlīte un vidū bi mākuōnis, ta izrādijās kā divas saūlītes. ta gaidīja laīka paŕmaīņu.
- pārmaīņus** adv. **Pēc kārtas (darīt) ar vienu un otru.** tēs sēja graūdus ar abi ruōki paŕmaīņus.
- pārmaksāt** v. **Samaksāt vairāk par preces vērtību.** kas nēaddara aces, tas addara maku. ja nēsi labi apskatījis, ta esi paŕmaksājis. / kuō tu maksādamis nesarēķināji! tik daūdz paŕmaksāt jaū nevaī!
- pārmākt** v. **Pāraugot, aizēnojot (tuvu augošu augu) radīt (tam) nelabvēlīgus augšanas apstākļus.** es skatuōs, ka tiē kāpuōsti tuōs svīklus te pārmāc un isēnā. tiēm liēlākas lapas.
- pārmaīt** v. **Malt vēlreiz, no jauna.** tiē miłti pa rupjētēm. vaīdzēs pārmaīt pa jaūnu.
- pārmānīt** v. **Ar mānīšanu, viltu panākt, ka (kāds) seko, dodas līdzī.** svēdiēnu gribēju pārmaīnīt sev līdz Aīnu, bet viņa nenāca.
- pārmašīnēt** v. **Vēlreiz, no jauna kult labību ar kuļmašīnu, ko darbina lokomobile.** sēklas labību a spriguļiēm iskūla. un ta vēl pārmašīnēja.
- pārmaūkt** v. **Pārvilkt (citas zeķes, cimdus).** tuōs akmeņus lasuōt, labās ruōkas ciŕc nuōplīsis. būs jāpārmaūc nuō kreīsās ruōkas vēsēlaīs.
- pārmazgāt** v. **Mazgāt vēlreiz, no jauna.** liētū salija tā liēlā drāna. jāpārmazgā, ta būs kā jaūna.
- pārmeijāt** v. **Saspraužot koku zarus, no jauna iezīmēt (kā) robežas.** saīmniēki paūsariēm izgāja pārmeijāt pļavas rubežas.
- pārmeklēt** v. **Meklējot pārlūkot, pārbaudīt.** vēcaīmāteī bi pazudis krusta rublis. ta pārmeklēja visas lādītes.
- pārmēnesis** subst. **Katrs otrais mēnesis.** ik pārmeņesī bi jāiēt muīžā dziēvāt – katru pārmeņesi.
- pārmērīgs, -a** adj.; **pārmērīgi** adv. **Tāds, kas pārsniedz pieļaujamo mēru, pakāpi, ir pārāk intensīvs (par darbību, norisi).** pārmeŕīgi dženāt, braūkt īf treŕŕkt. / tā i luōpu treŕŕšana, pārmeŕīga dzišana. / pārmeŕīgi daūdz – pārpiłnība [tur] īf.
- pārmērīt** v. **Mērīt vēlreiz, no jauna.** jāpārmēra tiē aūdekli būs, cik paļgu tuŕ varēs šūt.
- pārmēsluot** v. **Pārāk mēslot.** kad i trekna zeme, ta sakrīt labība. nepārmēsluōt zemi vaīdzēj.
- pārmest** v. **1. Ar metienu, metot pārvirzīt (pāri kam, pār ko); pārsviest.** ka divas sīpuōlu viŕknes savēra, sasēja ta galus, saķibināja kuōpā un pārmeta pa vārdi. □ **pārmest krustu** – ar

žestu izveidot krusta zīmi (pār kādu, ko). *pārmēta krustu un gāja piē galda ēst. / saimniece, maīzi krāsnī iēšāvuse, pārmēta krustu, nuovēlēdama visu Diēva ziņā. ✧ pārmest) pa(r) kañceli* – paziņot par pāra saderināšanos (baznīcā no kanceles); uzsaukt. *pruotiēs guodu un bucuo mātātājām ruoku. ta pārmetīs pa kañceli.*

2. **Panākt, ka izveidojas (cilpas, mezgli) (?)**. *pāteģai i saviti trīs šnuōri kuōpā. un pusuōliktes attālumā iēsiēn, pārmeēt vijuōt mazdziņu. tā lidz galaīm kādi desmit mazgi. / ka tu met astuōņas, deviņas siēnas, ta pa daūdz biēzi. ta pārskatās aces un pārmeēt krustus. un tas aūdeķls vaīs nedeē.*

3. **Nosodīt, vainot par ko (piemēram, par nepareizu rīcību, nevēlamu rakstura, personības īpašību)**. *tēs dūsmīgi pārmēta mātēi, ka izlaiž bērnus. / nu daru jaū labi, bet viñš [tas ir, tēvs] iēkuōdiēs kā ērce – pārmeēt un pārmeēt. / vīra mātē pārmeēzdama mani lēnu daudzināja. (LFK 1818, 2267) / mātē meītai pārmeēt – cik ilgi tu ķēkuōsiēs, ka piē Jāņa nēej?*

pārmesties v. **Ātri pārvirzīties (pāri kam, pār ko); pārliekties (?)**. *visiēm [skolniekiem] vaīdzēja pa galdu pārmeēstiēs pāri un skaitīt lūkšanu – mūsu tēs debesīs [..] // **Saliekties, deformēties**. ja jūs [ratiņa riteni] nuōliēkat mitrumā, viš vaē pārmeēstiēs aē jumš. viš paliēk šķīps, un kāc stuks iziēt ārā.*

pārmētāt v. **Mētājot pārvietot (uz kurieni, pie kā, kur)**. *šuōgad tuōs sūduš tik tā pārmeētāja, zuperiņu sēja vīrsū.*

pārmeētums subst. **Izteikta, arī citādi pausta neapmierinātība ar kāda rīcību, runu, attieksmi**. *savu dārbu darīju, kas mañ jādara. un kārtīgi darīju, lai nekādus pārmeētumus mañ neteīca. / dēls mañ isteīc pārmeētumus, nebeīdz runāt tuōs pašus pārmeētumus. / kas tuō pārmeētumu viē! tā jaū nevaē kuōpā dziēvāt. / tas neū labi un tas neū labi. tas i jādara tā, tas i jādara tā. viēnuōs pārmeētumuōs!*

pārmīcīt v. **Mīcīt (ko) vēlreiz, no jauna**. *ka maīze abrā izrūguse, ta beē miltus un pārmīca uōtrreiz. / ka [mīkla] i dikti isrūgusi, ta pārmīcija citreiz.*

pārmīstīt v. **Mīstīt vēlreiz, no jauna**. *pārmīstīja tuōs izbirus vēl, kas izbira nuō tiēm liniēm mīstuōt. tuōs vēl pārmīstīja, pārsīldīja un pārmīstīja pa jaūnu.*

¹pārmīt v. **Mīt pārmaiņus (parasti paminas)**. *aūžuōt jāšau viēns baļc un jāpārmiñ paminas, un jāšau apakaļu, un isnāk raksc. / viēns raksc skaitās mīñājums – krāsaiņuō diēgu iššau caūri un pārmiñ paminas.*

²pārmīt v. **Pateikt savu un uztvert cita domu**. *kādus vārdus jaū pārmiņa, bet viņi maz runāja.*

pārmituot v. **Apmainīt, samainīt**. *nu māsas i drāneles pārmituōjšas.*

pārmuīties, arī **pārmuīties** v. **1. Ar grūtībām pārklūt, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.)**. *saplīsa ritenis! kā nu varēs pārmuītiēs mājās? / aē grūtībām pārmuījās mājās pa dubliēm.*

2. Pārstrādāties. *tuō pakulini aūžuōt, vaē pārmuītiēs.*

pārmukt v. **Pārbēgt; bēgot atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.)**. *cik tuē vēl palika, kuō darīt? es pārmuku mājās guōves savākt un sakuōpt. / raībaīs kaķis pārmucis nuō ciēmiņiēm.*

pārmuōcīties v. **Pārmocīt sevi**. *tik jaūnu ziņgu nevaē jūkt piē grūta dārba – vaē pārmuōcītiēs.*

pārmūrīt, arī **pārmūrēt** v. **Mūrēt vēlreiz, no jauna**. *ka kādu gadu vēl kurinās, būs jāpārmūrī [krāsns]. / mūrniēks tā ķēllējās a tiēm māliēm, ka tuō plīti pārmeēja. / piētī krāsni pārmeērija tā, ka ūdeni šļac pa spēlti uz akmeņiēm. un gaēs ta nāk pa tuō laūkā.*

pārnākt v. **1. Nākot atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.)**. *pārnācu nuōsaluse, aē sniēgu apviļinājusēs. / Liēlās svēdiēnās, ka pārnāca nuō baznīcas, ta tik vārija – parasti skābus kāpuōstus a gaļu. / negaid mani, māmuliē, šuovakar pārnākuot! (LFK 1961, 10356) / gaidi, gaidi, māmuliņa, pārnāks tavi darba ļaudis. (LFK 1817, 98) // **Atgriezties (pēc ilgstošākas, tālākas prombūtnes)**. izbalsuōja us Cibēriju tuōs vīrus, kas nesa kuñteřbañdi, – uz desmit gadu. kuōpš jaū laīks pagājis, un vēl lidz šai diēnai neviēns nav pārnācis. / tiē kaīmiņi bī nuō Sibīrijas pārnākuši. / kuē ta vaē slēpt, ka visi jaū ziñ, ka pārnācis dēls! / nekad vaē nepārnāks tiē, kas nuōgaiši pruōjām. // **Pārbraukt**. stiprā, liēlā vētrā [laiva] pārnāca a klīveri viēn. / divas laīvas izgājuš [jūrā], un pārņāk mājās viēna. tai laīkā jaū tiē ruōbežsārgi kā trak:i bi. (Svent. 81) // **Pārlidot (ligzdošanas vietā) – par gājputniem**. ka strazdi pārnāca, ta gaīda paūsari. / strasc pārnācis. jāliēk buřķiñs kuōkā, lai tāisa ligzdu. / ka svētelis pārnāk, ta sāk duōt palaūnadzi. ka nav svētelis mājā, ta neduō.*

2. **Nākot pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** *ciēmiņi bi viens uōtram nuōķilājši ziņgus, kas pārnākuši uōtra pusē. // Pārvirzīties; virzoties pārvietoties (uz kurienu, pie kā, kur) – par dabas parādībām.* *ripsna [sauc,] ka nuō rāmas jūras pārnāk tāda lēna vēja miŗdzīte, nāk tāt patīkaņš, lēnc vējiņš.*
3. **Pārcelties (uz kurienu, pie kā, kur, piemēram, dzīvot, strādāt).** *viņš dzīvuōja viņāpus upes uņ taga pārnāca šimpus upes. / šitās zebīfgzes iŗ mežā. viņas pat pārnāk mājā kādreiz nuō meža, iētaisās stallī.*
4. **Tikt piesūtītam, piegādātam (par pasta sūtījumiem, ziņām u. tml.).** *gaīdija, kad pārnāks ziņa, ka visi paliks kruōņa ļaūdis, nebūs vaīs jākalpuō muižās. / pēc kāda laīka maņ pārnāk vēstule.*
5. **Pārgatavoties.** *tiē ābuōli i pārnākuši.*
pārnedēļa subst. **Katra otrā nedēļa.** *kārtīgam strādniekam ik pa pārnedēļu vaīg nuōpērtiēs pīrtī. / cic cepa [maizi] katru nedēļu, cic pa pārnedēļām – kā tuō cilvėku.*
pārnedēļas, arī **pārnedēļas, pārnedēļu** adv. **Katru otro nedēļu.** *pārnedēļu viēna meīta bī jālaīž muižās klaūšās. / pārnedēļas gāja kungam kalpuot. (LFK 1961, 10862) / ejuot ik pārnedēļas muižā riju kult, sievas uzlikās nices. (Rkr. 16, 187) / kārtīgam strādniekam ik pārnedēļu vaīg nuōpērtiēs pīrtī.*
pārnēšājams, -a divd.; adj. noz. **Tāds, kas speciāli izgatavots tā, lai to varētu nesot pārvietot (uz citu vietu) – parasti par iekārtu, ierīci.** *apcīrknis naū jēmaņš laūkā. kasti i pārnēšājami. / bija tādi pārnēšājami aŗ rāduō.*
pārnēšāt v. **Nēsājot pārvietot (uz citu vietu).** *peķātiēs i krāmētiēs, kaū kuō pārnēšāt nuō viēnas viētas us citu. / vaīdzēs pārnēšāt tuō maļku uz mazuō šķūneli.*
pārnēst v. 1. **Nesot pārvietot (uz kurienu, pie kā, kur).** *labību pārnēs a maīsēm – graūds.*
2. **Nesot nogādāt, pārgādāt (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *kālab tu nenāci līdz uōgās? redz, pillu ķuōci pārnēsu! / katru vakaru nuōgāja a krūzu uņ pārnēsa [ūdeni] priēķš dzēršanas. / mēs jaū lasijām tik tuōs zīēdus viē papīra kulē, uņ ta pārnēsa mājā. / mēs teīcām [mātei] – tu pārnēsīsi [tomātus] mājās, neviēns pac neēdis. / pārnēs visu maīzi [no ganiem] apakaļ. nemaz negribējās ēst. / brālis nuōskrēja līdzēt veķaīmētēvam pārnēst zuvu ķeņceli nuō ežera. / drīz lēķšu namā, drīz istubā, drīz savai pādītei vardīnu teīķšu – māsinu nuonesā, Annīnu pārnēsu. (LFK 9, 52) / mūsējaīs kaķis akaļ i pārnēsis peli. / [prūšus] pārnēs aka us citām mājām. // **Atgriezoties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.) paziņot (jaunu vēsti, ziņu).** *pārnēs mājās labas-diēnas! pasvēīcīni i jaūns vārc.*
pārnēsums subst. **Dzenošās un dzenamās (kāda mehānisma) daļas griešanās ātrumu attiecība; mehānisms, kas nodrošina šādu attiecību.** *tag i šmiŗģelis. uņ viņām i citāt zuōbu pārnēsums.*
pārnūōvads subst. **Cīts, tālāks novads attiecībā pret novadu, kurā kāds ir dzimis, audzis, dzīvojis.** *ciēmīns savas meītas aīzlaīda piē vīra uz pārnūōvadu, tas i, us citu pusi. Duōrupe jaū skaītījās pārnūōvac. / tās Dēķlas iŗ tādas, kas tā iēteīc. pa piēmēraīm, daži bi tādi, nuō pārnūōvada [ieprecēti] – tas tā nuō cita pagasta.*
pārnēmt, arī **pārnēmt.** Sk. *p ā r j e m t.*
pārpala subst. 1. **Vecs, nederīgs, nonēsāts apģērbs; pārpalikums no vecām drēbēm.** *pārpala – tas tā vaīrāk uz veķām driskām, tādi nederīgi atkritumi nuō drēbēm, striķiēm. // dsk. Nevajadzīgas, vecas mantas, lietas. es jaū teīcu, ka maņ nevaīg tādas pārpalas – nejemšu.*
2. comm. **Nievājōšs cilvėka apzīmējums.** *viēns uz uōtru tā lamājās – tas i tāt pārpala!*
pār-pārēm, arī **pār-pāram** adv. **Vairāk, nekā ir nepieciešams; ļoti daudz.** *pār-pārēm bī tiē ābuōli šuōrudeņ. / sveŗuōt priēķš sēķlas, nevaŗ sveŗt us šnuōru, bet pāri, laī aūģli aŗ pār-pāram aūģ.*
pārpēldēt v. **Peldot pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** *puīkas ceņtās, kuŗš ātrāk pārpēldēs upi. Mārtīns bi juō liēlāks uņ pārspēja citus. / kuilis peld pār Daugavu, veķi puiši mugurā. nebūt kuilis pārpēldējis, nebūt tādu pasaulē. (LFK 1817, 148) / [janoks] skrēja diķeli iēķšā, pēldēt upelē. tuŗ vaŗ pārpēldēt pāri.*
pārpēldināt v. **Peldinot pārvirzīt (pāri kam, pār ko).** *aīzraķēs nuōdzina guōves, pārpēldināja pār tuō raķi. uņ tuŗ viņas kādu nedēļu mitinājās, kāmēr nuōēda tuō zāli.**

- pārperēties** v. **Perēt pārāk daudz.** *tā vista iēsākuse nelaikā perēt, nevar nuô lizdas izdzīt. pārperēisēs pa-visaņ.*
- pārpeŗvēt**, arī **pārpeŗvēt** v. **Pārkrāsot.** *ka tuô aŗsteni pārpeŗvēs, bŗs kŗ jaŗna. // Noplaucējot iznŗcināt (ko, piemēram, apspalvojumu), radot vietŗ cŗtas krŗsas laukumu (?). ģŗgŗns bi pŗpeŗvējis – nuôģdinŗjis [zirgam] piēŗ vēcuô spalŗu. uņ tai vietŗ uzaŗuguse cita, balŗa. tuô darija tŗ – piēlika kŗrstu maŗzi, uņ tŗ spalŗa nuôpluka, nuôgŗja. uņ, ta ka ataŗga, ta bi cita krŗsa.*
- pārpiŗdīt** v. **Piepiŗdīt pārāk pilnu.** [saimnieka vecŗkŗjai meitai] pŗra lŗde jaŗ bija pŗpiŗdŗta, bet precŗniēks neradŗs. / bi pŗpiŗdŗta tēŗpa, nebi rŗmes. bet labi velŗ, ka varēju bŗt piē durēm.
- pārpiŗlēt** v. **Pilot pŗvirzŗties (pŗri kam, pŗ ko).** *tas liētus ūdeņs pŗpiŗlēja jaŗ stuôverŗm pa malu.*
- pārpiŗlināt** v. **Pilināt pārāk daudz (piemēram, zŗles).** *zŗles vaŗg pilināt, cik dakteris licis. ka pŗpiŗliņ, ta neŗ labi veselŗbaŗ.*
- pārpiŗlŗnŗba** subst. 1. **Stŗvoklis, kad ir ļoti labi dzŗves materiŗlie apstŗkļi, kad ir ļoti liels daudzums materiŗlo labumu.** *tŗjŗs mŗjŗs viss i pŗmēŗŗgi daŗdz, pulŗu – pŗpiŗlŗnŗba ir.*
2. **Stŗvoklis, kad (kas) ir ļoti lielŗ vai pŗrŗk lielŗ daudzumŗ.** *tuôŗēz tŗda cukura jaŗ muŗns nebi kŗ tagad muŗns i, tŗda pŗpiŗlŗnŗba. / ta [kŗzŗs] nuô tŗs maŗzes jaŗ ir pŗpiŗlŗnŗba. ♠ (bŗrst) kŗ nuo pŗpiŗlŗnŗbas rŗga – saka par to, kas parŗdŗs, tiek izteŗkts lielŗ daudzumŗ. ūŗoŗēz bēŗniēm bi bagŗc Ziēmssvētku diēviņŗ – dŗtalu bi kŗ nuô pŗpiŗlŗnŗbas rŗga. / suôlijumi bŗra kŗ nuô pŗpiŗlŗnŗbas rŗga.*
- pārpiŗlŗns**, -a adj. **Tŗds, kas ir pŗrŗk piŗlŗns, ļoti piŗlŗns.** *tŗ krŗza pŗpiŗlŗna. tu nuôliēsi grŗdu.*
- pārpiŗŗkties** v. **Pirkt pŗrŗk daudz.** *es tig bŗzu ķuôcŗ, kuô iēraŗgu. ka vaŗg maksŗt, jŗliēk rakŗtŗt parŗdu grŗmatŗ. biēŗi jaŗ nepŗpiŗŗkuôŗ.*
- pārpiŗt** v. **Pŗt vēlŗreiz, no jauna (piemēram, matus, pŗni).** *nuô divŗm bizēm pŗpŗnu uz viēnu uņ iēsēju baņti galŗ. / tŗ bize bija tŗda vaŗŗga, vaŗdzēŗa pŗpiŗt.*
- pŗrpledēŗēt** v. **Nedroŗŗ gaitŗ pŗrvietojoties (piemēram, pa dziŗu sniegu vai ledu) atgŗieŗties (mŗjŗs, uzturēŗanŗs vietŗ u. tml.).** *teŗ vēl vaŗdzēs mŗjŗ pŗrpledēŗēt. laŗkŗ lēŗus. / ka ta es nu pŗrpledēŗēŗu mŗjŗs! atnŗks vakaŗŗs, lidz pŗrpledēŗēŗiņ mŗjŗs.*
- pŗrplēŗst** v. **Plēŗot pŗrdalŗt.** *kŗ es laŗ sadalu viēnŗdi? pŗrplēŗu us pusi papŗri uņ saskaitŗju, cik katrŗm isnŗca buŗmbu. // Radŗt plŗsumu, bojŗjumu. ķēve i stiprs luôps. viņŗ a zuôbiēm pŗrplēŗ tuô plēŗi uņ pŗrkuôŗ nabas saŗti pate. / meita kuli pŗrplēŗsusi un pie vŗra aizgŗjusi. (LFK 1818, 893) / ābelŗteŗ asi zari, pŗrplēŗ tavu liņdruŗcŗnu. / cŗkas tŗ kŗvuŗŗs, ka viēni pŗrplēŗta visa aŗzaŗse. / kad-ŗēz, ka ūvaka [alus] mucēle bi, pŗrplēŗa mucēli aŗ. // Skaldot, ūķēŗot pŗrdalŗt. ka gŗib ķēŗmu pŗrplēŗst, ta dzeŗņ ķŗli vidŗ. / tam ķēŗmaŗm tŗs saknes vaŗg abzŗģēŗt, ta varēs labŗk saplēŗst. ta iēdzŗ ķŗli uņ pŗrplēŗŗs.*
- pŗrplēŗdinŗties**, arī **pŗrplēŗdinŗties** v. 1. **Nedroŗŗ, neveiklŗ, arī gŗzelŗgŗ gaitŗ pŗrvietojoties (piemēram, pa ledu) pŗriet, ūķēŗŗot (ko).** *lēŗus tik gluŗns, ka tikkuô varēju pŗrplēŗdinŗtiēs malŗ.*
2. **Plŗvinoties pŗrvirzŗties (pŗri kam, pŗ ko).** *gŗŗzas te pŗrplēŗdinŗjŗs pa tuô dŗķi. / pa tuô upi kŗda pŗle aŗ pŗrplēŗdinŗjŗs – meklēja te draŗguŗ.*
- pŗrplŗst** v. **Plŗstot pŗrdalŗties; rasties plŗsai, spraugai.** *cik tad var vŗrŗk spŗlēt? ka nepŗrplŗst [drēbe]! / ūdenŗm salŗstuôŗ, plŗst ūzes krustŗm pa visu ēŗēŗu. tas lēŗus pŗrplŗst pa-visaņ krustus ēŗēŗaŗ. / paŗsari upē lēŗus pŗrplŗsa vis-gŗŗam upi liēŗu gabalu. / iēpŗŗuôŗ zemes vēŗiēm, ūdeņŗ ēŗēŗŗ kŗta – gŗja apakaŗŗ uz jŗŗu. tad lēŗus palŗka aŗkŗtŗk pŗ ūdeni uņ ta pŗrplŗsa puŗu. / pŗrplŗsa Jaŗnliēpŗjŗ tŗŗgus plŗcis lŗkumu lŗkumiēm. tas bija cara laŗkŗ. vŗri bŗza pŗtagas kŗtu – tŗ stŗrpa nebija plata. // Plŗstot izŗukt. tēŗ lika piēpŗst puŗŗeliņ pŗŗli, laŗ isnŗk tabŗka maks. bet puŗka pŗta uņ pŗta, uņ pŗrplŗsa. te nu bija! / tŗs [resnŗs desas] tik ilŗi nevar vŗrŗt, ta viņŗas pŗr plŗst. ta viņŗas liēk cepeŗkrŗsnŗ, ķēŗ.*
- pŗrpludinŗt** v. **Pludinot pŗrvirzŗt (ko pŗri kam, pŗ ko, kurp).** *vŗri nuô meŗa pŗrpludinŗja uz Liēpŗju malŗku. / vŗri gŗja pŗrpludinŗt malŗku pa upi mŗjŗ. // Plŗstot apņēmt (kŗdu platību). pŗŗ ziēmēlis. ūdeņŗ var ķēŗtiēs uņ pŗrpludinŗt visu pŗlavu.*
- pŗrplūkŗt** v. **Plucinŗt (vilnu) vēlŗreiz, no jauna.** *tuô viŗŗu, ka vedŗŗ kŗrst, vaŗdzēs pŗrplūkŗt, laŗ viēnŗda.*
- pŗrpluôŗŗt** v. **Plucinŗt (vilnu) vēlŗreiz, no jauna.** *taga jaŗ tig [aitas] nuôķēŗp, ismazgŗ viŗŗu uņ iŗŗŗvē, uņ pŗrpluôŗŗa, uņ vēŗ maŗŗnŗ.*

- pārplūst** v. 1. **Kļūt tādām, kurā ūdens plūst pāri krastiem, malām (par ūdenstilpi); izraisīt plūdus.** *upe bi pārplūduse, uņ ūdeņš izgāja lielā plāķī pāri pa pļavām. / grebis i viēns adzaruōjuņš nuō upes. plūdu laikā viš tik pārplūst. // Tikt pārklātam ar ūdeni plūdu, palu laikā (par vietu).* *salija liētus, uņ rāceņu duōbes citās viētās pārplūda. / pa plūdām viš [tas ir, celš] pārplūst. / paūsarī plūdas nāce nuō Bārtas upes, ka lēdus gāja. ta pārplūda viss Banažu galš, Mežagalš uņ skuōla aņ. taga tādi plūdi vaiš neū. / paūsarī jaū te pārplūda upe.*
2. **Plūstot pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** *glāza tik pīlla, ka putas pārplūst pa malām.*
- pārplāūt** v. **Plaujot ievainot.** *vīri, pļāūnuōt ābulīnu, bi pārplāvuši zaķim asti. / [māsai] te pārplāva visu šituō dzīkslu. uņ tad asinis šļacās.*
- pārplēkāt** v. **Pārvirzīties (pāri kam, parasti slapjai, dubļainai vietai).** *kā te varēs pārplēkāt pa tiēm dubļiēm pāri!*
- pārplūtiēties** v. **Izkārnīties pārāk daudz (caurejas rezultātā).** *teļi bi pārplūtiētiēs vāji.*
- pārprasīt** v. **Pārjautāt.** *labi nedziņdēju, vaī samala tuōš graūdus va nē. vaīdzēja pārprasīt.*
- pārprast** v. **Nepareizi saprast (ko, arī kādu), iegūt nepareizu priekšstatu (par ko).** *es biju pārpratuse, kuō teīc. es labi nedziņdēju.*
- pārprašņāt** v. **Vairākkārtīgi, arī neatlaidīgi pārjautāt, cenšoties ko sīki uzzināt.** *cik tuļ tās taīsņības! nevarēja pārprašņāt viēn.*
- pārprecēt** v. **Apprecēt sievu no cita pagasta, novada vai citas valsts.** *pārprecēja nuō cituriēnes siēvu. nu redzēs, cik laba būs!*
- pārpūdēt** v. **Pārāk sapūdēt.** *līst uņ līst! siēnu nevaņ savākt. pārpūdēs, sūdi viēn būs. tādu jaū guōves nēēd.*
- pārpūlēt** v. **Pārāk intensīvi, ilgstoši nodarbinot (piemēram, ķermeņa daļu, psihi), pieļaut, ka fiziskās un psihiskās darbības spējas samazinās, izsīkst.** *ceļuōt māisus, vīri jaū pārpūlēja muguru. / ruōkā bi dziņgzde – tā bi tā pastiēpta dzīksla, pārpūlēta ruōka [kulstot linus]. / kuō tas duō – pārpūlēt siēdi. upā iļ [tas ir, beigts].*
- pārpūlētīties** v. **Kļūt tādām, kam pārāk intensīvas, ilgstošas darbības rezultātā samazinās, izsīkst fiziskās un psihiskās darbības spējas.** *senāk cīlvēki vairāk pārpūlējās. nuō saūles līdz saūli strādāja.*
- pārpulīrēt** v. **Pulēt (ko) visu, viscaur; pulēt (ko) vēlreiz, no jauna.** *pulīeris tāda krāsa i. a tuō pārpulīrē skapjus, lai aka spīdīgi. cits mēbeles aņ.*
- pārpuņpāt** v. **Sapogāt (nepareizi).** *kuō tu, māt, pārpuņpāji vaņzēm šķībi puņpas!*
- pārpurināt** v. **Purināt (ko) visu, viscaur; purināt (ko) vēlreiz, no jauna.** *pārpurini tās pakulas, lai tiē spaļi izbīrst!*
- pārpūt** v. **Pūstot pārdalīties, kļūt neizturīgam (kādā vietā).** *ka viņus [tas ir, linus] aka iļgāk tuļ, tad aka viņas pārpūst, ka tās linu šķīēdras iēt pušu brucīnuōt. / viņi [tas ir, pinekli] jaū diēzgaņ stipri bi. uņ tik-pat – va tuļ nu stiprs, va kāk – paiēt pārs trīs mēneši, ka i slapjāka vasara, viš jaū pārpūst aņ taņ ziņgaņ us tām kājām.*
- pārraidīt** v. 1. **Aizsūtīt (mājās).** *saīmniēks pārraidīja mēitu nuō laūka, lai līdz mātēi abdarītiēs. / liēls puīsis jaū bi uņ nuōgā aņmijā. uņ viņu paņraīdij apakaļ, ka miēz gulātā.*
2. **Izplatīt (kādu informāciju), izmantojot elektromagnētiskās svārstības.** *pārraidīši pa ņuņņiku tuō dziēsmu.*
- pārrakstīt** v. **Norakstīt (tekstu) vienā vai vairākos eksemplāros.** *es viņu paņrakstu tuō saņņu grāmatu taga.*
- pārrakt** v. **Rokot pārdalīt.** *Pēteris pārraka tuō ceļu uņ neļava braūkt taņ Jāniņ. bet ciēmīni tik teīca, ka ceļ naīdu. / Ažēnu upele – tuō tag paņraka. / lai nuōtēk tas ūdeņš, pārraku ežu. / ka tuō grāvi pārraks pārtiēšus, ta labāk nuōtecēs ūdeņš.*
- pārraņtīt** v. **Pārcirst; cērtot pārdalīt.** *bi kuō dziēvāt, līdz dabuju pušu pārraņtīt tuō kuōku.*
- pārrāpāt** v. **Rāpojot pārvirzīties (pāri kam, pār ko); pārrāpot.** *depji bi pārrāpāši nuō viēnas attēkas uōtrā.*
- pārrāpties** v. **Rāpjoties pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** *jumiķi pārrāpušiēs jaū juņta uōtrā pusē uņ juņ tuļ.*
- pārrasāt** v. **Nopilēt, arī nolīt (par rasu, smalku lietu u. tml.) pāri (kam), pār (ko).** *neliēls liētus pārrasāja.*

- pārrasties** v. **Atgriezties (ligzdošanas vietā) – par gājputniem.** strazdi jaū pārradušiēs – veļk būrķinuōs šapus.
- pārraūdināšana** subst. **Rezultāts** → **pārraūdināt**; **pārpūlēšana.** [zirgam] paslēpenē uz vēdēra pusi, uz galvas pusi i dzīksla viēna. ta tuō pavēļk, braūka. ta viš paliēk vēšēls. tā glāb pārraūdināšanu.
- pārraūdināt** v. **Pārāk daudz liekot (kādam) ko darīt (piemēram, celt, nest, vest ko smagu), panākt, ka (tas) ir pārpūlējies, pārstaipījies; pārpūlēt.** ka ziŕgu pārraūdina, ta viš paliēk vāš uñ labi nēēd.
- pārraūdzēt** v. **Raudzējot pieļaut, ka (kas) pārsniedz vēlamo gatavības pakāpi.** usskati tuō maīzi [tas ir, mīklu]! nevař pārraūdzēt. ka pārraūdzē maīzi, ta sakrīt ģepuōt.
- pārraūdzīt** v. **Pārbaudīt, pārlūkot, uzraudzīt (kā) stāvokli, darbību.** iñspektuōrs braūca pārraūdzīt skuōlas viēnreīz pa ziēmu.
- pārraūgs** subst. **Cilvēks, kura uzdevums ir pārraudzīt (ko).** vagārs bi pārraūks, kā teļkt, muīžas dārbu rīkuōtājs. muīžā bi viēns. / ka sāka nākt pārraūgi, ta teica, ka [govīm] trūkst kāda mīnerālvīēla. / ta mācija pārraūgi slaūkt [govis] a spiēšanu. mēs jaū plūcām. / ka atņēsās guōve, ta duōn gabalu maīzes, sāli uzbeř uñ gabaliņu spēka, uñ nuō visiēm pupiēm viēnu ģāksteri piēna. tuō nenuōliēdza ari pārraūks. □ **luōpu pārraūgs** – speciāli apmācīts cilvēks, kas veic vairākus īpašus darbus lopkopībā (piemēram, kontrolē piena izslaukumu, tauku saturu pienā, govju ēdināšanu u. tml.). kādreīz bi luōpu pārraūks. viñš mācija, kā vaīg luōpi kuōpt uñ kā vaīg grāmatas vēst. / kad guōves isslaūc, ta iēt vēl acslaūkt. tā muīs lika luōpu pārraūks.
- pārraūt** v. **Raujot pārdalīt.** ziřks pārrāve pavadu, nuōskrēja pruōjām. / visi teica – a mašīnu šūta vīle nav stipra, tuō vař pārraūt. / ka nuōpīdīja alu ēņkurī uñ tūlīt ciēti nuōtaīsija nenuōrūgušu, ta saplēsa traūku. ja nepārrāva stīpas, ta salaūza galđus va isspēra dubēnu. // **Raujot ievainot.** viš [tas ir, mežacūka] a tiēm ilķņiēm pārrāva [medniekam] ķeņkli. / kaza i tāda, viņa tev nāk a visu labu viřsū. viņa jaū tevi nežēluō. ku viņa aīsķeř, tuř viņa pārraū. viņai ragi neluōkās.
- pārredzēt** v. **1. Pilnīgi ietvert savā redzeslokā (piemēram, platību, telpu).** ka uskāp uz bēniņiēm, vař pārredzēt liēlu gabalu.
- 2. Pilnīgi aptvert, skaidri izprast (piemēram, kādu procesu, kādu darbību kopumu).** priēksstrādniēks bij senāk. tas gāja visiēm pa priēksu, visu pārredzēja.
- pārreīz** adv. **Divreīz; dažreīz.** nu tad tāpat atkal [vārīja ūdeni], kad drānas mazgāj. tās jaū ař tik pārreīz pa gadu mazgāj.
- pārrevidēt** v. **Pārmeklēt.** es jaū eju pārrevidēt ař, kuř nu akal tas grābeklis i nuōlikc. / vaīg pārrevidēt tuō skapi, tad jaū atradīs vēcuō aūstini.
- pārrībināt** v. **Rībinot pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** [māte] braūca jaū mājās nuō Liēpājas – pārrībināja pa tilteli.
- pārrīdīt** v. **Pārdzīt.** tās aves pa tuō upeli vaīg pārrīdīt pa viēni.
- pārrīētēt** v. **Pārpildīties ar pienu (par tesmeni).** guōves jāslaūc viēnā laikā, nevař ļaūt pārrīētēt. ta sapaīpst tesmeīs.
- pārrīkšuot** v. **Rīkšojot, rīkšiem atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** ziřks pārrīkšuōja mājās.
- pārrīties** v.; vienk. **Pārēsties.** tā nu klepē tās cūkas! baīl, ka nepārrījās.
- pārrūgt** v. **Vienmērīgi rūgstot, iegūt vēlamās īpašības, kvalitāti (?).** ta, ka [dzērsis] labi jaū pařrūkst – ka viš labi jaū vis-caūri rūkst, ta nēm spañni uñ pārļaiž.
- pārrūkt** v. **Rūcot pārvirzīties (par pārkonu).** pēřkuōns vēl nevař beķt pārrūkt.
- pārrunas** subst. **Savstarpēja domu apmaiņa sarunājoties.** ārsč bi saūcis māti us pārrunām.
- pārrunāt** v. **Sarunājoties savstarpēji apmainīties domām.** tēs a dēliēm visu pārrunāja. / satiēkās divi señ neredzējušiēs vīri uñ pāřrunā savus darbus. / kas tuř kuō pārrunāt tādas liētas! / vēl vakař pa viņu [tas ir, vecpuisi] pāřrunājām, ka viš nevař apsakražātīēs.
- pārruōbīt** v. **Veidojot robu, pārdalīt.** tik rešnu kuōku a nazi nevarēs pārruōbīt.
- pārrušināt** v. **Rušināt vēlreīz, no jauna.** cukuřbiētes jāiēt pa jaūnu pārrušināt. sāk aka aūkt nezāles.
- pārs.** Sk. p ā r i s.
- pārsaldēties** v. **Pārāk ilgi pakļaut sevi aukstuma iedarbībai; saaukstēties.** ziēmu pārsaldējiēs, nu kāsē, kā maļku skalda.

- pārsaldināt** v. **Padarīt pārāk saldu (ēdienu, dzērienu).** *tā [tēja] i dikti pārsaldināta.*
- pārsālīt** v. 1. **Sālīt vēlreiz, no jauna.** [mencas] *salika isīrītā traūkā un atkal pārsālīja nedaudz. / dujsāle ir, kad sāla gaļu, meņcus. nuōsālīja kārtīgi. pirmo sālījumu nuōlēja un pārsālīja otru reizi.*
2. **Pārmaksāt.** *nu pa tuō ziřgu čigānām biēzi pārsālīja maksādam.*
- pārsālt** v. 1. **Kļūt tādām, ko ir pārņēmusi pārāk stipra aukstuma sajūta (par cilvēku vai dzīvnieku, tā ķermeni, ķermeņa daļu).** *viņdiēn pārsalu, dabuju šnupi. / liēpu tēja pret drudzi, kad pārsalis i. / jauzāun [zeķes], lai nepārsāst tās kājas.*
2. **Aukstumā pārklāties ar ledu.** *žluga sāk iēt pa upi – drīz pārsāls. / raķu pļavas bi. ziēmu, ka pārsala visi raķi, ta siēnu veda mājā. / ežerā bi dažas vietas, kas tā labi nepārsala. / ziēmu bi atkusnis un ūdeņš uzgāja uz ledu. viš pārsāst pa jaunu. / ka ziēmā pārsāst [diķis], ta iscērt tādu duimbēri un a tādu ķipeli vař smēlt [zivis].*
- pārsasveņmīties**, arī **pārsašveņmīties.** Sk. *pārsveņmīties.*
- pārsavākties.** Sk. *pārvākties.*
- pārsavaņdīties.** Sk. *pārvaņdīties.*
- pārsavērsties.** Sk. *pārvērsties.*
- pārsavērties** v.; novec. **Tikt pavērtam; saplaisāt.** *maīze pārsavērusēs, švaka krāsne bījse.*
- pārsaviļkt**, arī **pārsaviļkties.** Sk. *pārviļkties.*
- pārsēdluot** v. **Seglot vēlreiz, no jauna; pārseglot.** *viēnu nuō braūcamiēm ziřgiēm pārsēdluōja jāšanaī.*
- pārsegt** v. 1. **Sedzot (ko) virsū, pārklāt (ar to).** *maīzes kukuļus pārsedza ar maīzes drānu, lai adziēst. / šuōnakt būs saīs. jāpārsēdz lečķekli, lai nenuōsāst stādi. / [vāku vakarā] a-viēnu nuōmirušaīs jaū bija pretistubā. iēlīc bi paaūkstīnājums, dēles bi us kluciēm, pāršēc a skāteriēm.*
2. **Novietojot (kāda materiāla kārtu) pāri (kam), pār (ko), izveidot segumu, aizsargkārtu; pārklāt.** [rijas] *īstabiņa bi nuō guļbaļķu cīřta. aūkšējā daļa bi nuōšēkta a kādiēm dēliēm jeb kuōkiēm un tad pāršēc a māliēm, lai nēisplūst siltuims.*
- pārsegties** v. **Pārsegt sevi (ar ko).** *tuō [pēli] tā, ka pāršēdzās pāri, ta īstāīsja ar tā – nu tā kā deķa platumā.*
- pārsestdiēna** subst. **Katra otrā sestdiena.** *īk pārsezdīēnu bi pīřte.*
- pārsēsties** v. **Mainot sēdvietu, apsēsties (citā vietā).** *tā saīmniēce pārsēdās piē savas večās māsas ratuōs parunāt.*
- pārsēt** v. **Sēt vēlreiz, no jauna.** *tās viētās, ku īssala, pāršēja pa jaunu [graudus]. / viš [tas ir, apinis] nemaz naū jāpārsē. ne jāstāda, ne jāšē – viš pac aūg nuō sevis.*
- pārsiēt** v. 1. **Sienot apņemt (ko); sienot nostiprināt pāri (kam), pār (ko).** [meitas] *ējuōt [vainagam] pāršēja drānu, lai nepiēput, aka braūcuōt. / bizēs pina matus. katruōs sānuōs sapina un pāršēja pāri galvai. īsnāca ragi. / pa vaīnagu [bija] pārkubeklis pāršēc pāri ar špicēm – baļc aūdeķls, plāns, špices apšūtas riņķi. tas [vainagam] pāršēc tik pāri un te priēkšā sasiēc bi tāt.*
2. **Aptīt, apņemt ar pāršēju (brūci, ķermeņa daļu slimniekam, ievainotajam).** *ja vēdēřs sāpēja, ta siēvas pajēma a drāneli pāršēja kārtīgi. / ka zīrgam dikti adgāsc kakls, ta pavēderi pāršēn. / teū tuō ruōku vaīg pāršēn pa jaunu. tā večā baīte nuōbrukuse zemē.*
- pārsildīt** v. **Sildīt vēlreiz, no jauna.** *tuōs [linus] veļ pāršildīja [..], rijā uz lāvām veļ salika [sildīt].*
- pārsiřgt** v. **Pārslimot.** *šnupi pāršīřga visi mājniēki un nu ir vešēli.*
- pārsist** v. 1. **Ar sitienu pārdalīt; sitot radīt (kam) bojājumu, caurumu.** *aitas pūslis maziņš bi – piēpūta un nuōžāvēja. bēřni pārsita – sprāga. / taga [ja aita aizrijās] liēk us kluci [aitas] kaklu un pārsit, sašķiēž rāceni, viēgli situōt, – tā guōvīm, tā aītām. / tuō spiēģeli nevař vaīs turēt mājā – pāršisc spiēģelis neš nelaīmi. // Ar sitienu vai atsitot (pret ko) ievainot (ķermeņa daļu).* *kaūjuōtiēs vař pāršisc deķunu un vař nākt asiņi. / ka pulkā dañcāja, kas bi klāt, tam visus [..] liēlus pārsita a tuō [sarkanā lindruka] stīpu.*
2. **Ar sitienu pārvirzīt (pāri kam, pār ko).** *ja [atrakcijā] pa tuō zināmuō viētu [bultu] nepārsita pāri, ta ne-kuō nedabuja. kas pārsita pāri [noteiktajai vietai], tas dabuja kādu kařuōfīti, kādu nazeli, kādu pīpeli.*
3. **Sitot (ar naglām, tapām u. tml.) piestiprināt (ko) pāri (kam), pār (ko).** *grāpja vākaīm pāri pāršisti divi kuōčiņi un krustis nāc tas šķērsis. tuř vař aišķērt a ruōku un nuōjēmt.*

- pārskābt** v. **Pārāk ilgi tiekot skābētam, zaudēt vēlamās īpašības, kvalitāti; kļūt pārāk skābam (parasti par pārtikas produktiem).** *ka bi piļls [krējuma trauks], ta nesa aūkstumā, lai nepārskāpst pa-visam̄. / ilgi rūkstuot, atkrīt raūks un̄ pārskāpst [alus]. ta aluūm paliēk špiŗkta daļas klāt.*
- pārskaitīt** v. **Skaitīt (ko) vēlreiz, no jauna; skaitīt visu (kā) kopumu.** *māte katru vakaru pārskaitīja, va visi zuōslēni.*
- pārskaldīt** v. **Skaldot pārdalīt (divās vai vairākās) daļās.** *ta [aitas galvu] tīri nuōmazgā, isjeūm mēli, pārskalda divās daļās.*
- pārskalināt** v. **Skalot vēlreiz, no jauna; pārskalot.** *kad tu, Maīga, nuōmazgā tuōs traūkus, pārskalini veļ uōtrā ūdenī.*
- pārskanēt** v. **Izplatīties, būt dzirdamam (visā telpā, apkārtņē) – par skaņu; pārspēt skaļumā citas skaņas.** *ka dziēd, mūsu Maigužu vaŗ dziŗdēt pa visiēm. tai pārskan̄ balss pa citiēm.*
- pārskatīt** v. **Apskatot, izskatot iepazīt, parasti visu (kā) kopumu, iegūt vispārīgu priekšstatu (par ko); apskatot, izskatot pārbaudīt.** *muōdere [muižā] pa luōpiēm [rūpējās]. viņa paŗskatīja, ka atnesīsiēs [govis]. / pēmeņderis baznīcā bi, kas visu pārskata, rakstus veŗ. / dziŗdēja, ka gubeŗnatuōrs braūkšuot pārskatīt skrīveri. / būs kāk vaļas brīdis, ta es tuō lādi pārskatīšu.*
- pārskatīties** v. **1. Skatoties kļūdīties.** *ka tu met astuōņas, deviņas siēnas, ta pa daūdz biēzi. ta pārskatās aces un̄ tas aūdeķls vaīs nedeŗ.*
- 2. Ilgstoši skatīties (uz ko, to aprīnojojot).** *saīmniēks pac griēza [pienmašīnu]. nu ta varēj gaū pārskatītiēs!*
- pārsklaņdāt** v. **Vēlreiz, no jauna veidot žogu, sētu (izmantojot sklandas).** *tas apluōks pa jaūnu vaīg pārsklaņdāt, lai teļi neliē laūkā.*
- pārskleņst** v. **Pārslīdēt pāri (kam), pār (ko).** *braūcuot pa glumu leŗu, ragus pārskleņda pāri uz uōtru malu.*
- pārsklidēt** v. **Pārslīdēt pāri (kam), pār (ko).** *a krīčuōlēm skrejuot, ātri viē pārsklidēja pa laūku.*
- pārskriēt** v. **1. Skrienot pārvirzīties (pāri kam, pār ko); skrienot šķērsot (ko).** [zaķis] pārskrēja pa sējumu. ✧ (meļls) kaķis (arī kaķe) pārskriēn (pa, arī pār ceļu) – saka, ja (kas) neizdodas. *kad kaķe pārskrei pār ceļu, nēizduōdas. / kaķis pārskrēja pa ceļu – teic, ka duōmāc nēizduōdās. / kad nēizduōdās, sajūk kas, ta teic – pārskrēja meļls kaķis. / ticēja arī, ja kaķis pārskrēja pa ceļu, ta nelaīmējās. // Ātri pārvirzīties (kam) pāri, pār (ko) (piemēram, ar slidām).* *a kādu krīčuōli kāk pārskrej pāri [aizsalušai upei]. // Ātri pārvirzīties (pāri kam, pār ko, kur) – par putniem.* *meļls kraūklis pārskrēja pa juūtu. vistas samuka paklētē. / baluōži dikti maz bi. kādreiz kāk kuŗ paŗskrēja. // Strauji pārvirzīties (pāri kam, pār ko) – par vēju u. tml.* *tāda vēja rūkuōņa pārskrēja pa laūku. / tāda pūta pārskrēja, un̄ palika aka rāms. / tāda smīgala [jeb] smīgala viē tik paŗskrēja. ne-kāk liēls liētus nebi. ✧ šerūli (arī drēbuli) pārskriēn pa(r) kaūliēm – saka, ja ļoti sabīstas, uztraucas, it kā nodrebinās (lielās izbailēs, arī šausmās) vai rodas aukstuma sajūta. šerūli pārskrēja pa kaūliēm. tās tādas trīsas vaī nu nuō aūkstuma, vaī baīlēm. / zāgājuot lūza kuōki, krita zemē, ka drēbuli pārskrejši paŗ kaūliēm.*
- 2. Skrienot, steidzoties atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *puikas pārskrēja nuō skuōlas ātrāk kā citas diēnas. / veŗcāsmātes Maiguža paŗskrēja nuō staļļa, teica, ka piē duru stāv viēns a sārkanām acīm. / puīšis kā dzeļc piēcēlās un̄ pārskrēja mājās. / kārsta laikā i duūnduri. ta guōves bizinē, pārskrej mājā. pārļaiŗ tuō kārstuō laiku, pēcāk aka iēt ganuōs. / [zirgs] a visu veŗzumu lēkšus pārskrēja mājās. // Atgriezties ligzdošanas vietā (pēc ilgāka laikposma) – par putniem.* *paūsari svētēļi sāk pārskriēt nuō siltām zemēm. / šuōgad paŗskrēja svētēļi pa Māras diēnu. / ka [pavasārī] pārskrēja svētēlis, ta ēda palaūnadzi.*
- 3. Piedzimt.** *ciēmīnu jaūnai siēvai pārskrēja puīšelis.*
- pārsla** subst. **1. Krītoša sniega sīka daļa – dažādas formas sniega kristālu veidojums; sniegpārsla.** *tik smukas ruōbaīnas pārslas nāk nuō gaīsa zemē, ūskrīt uz ruōku, iskūst. / kad sniēks liēlām pārslām krīt, teic – nu gaū ķepē.*
- 2. parasti dsk. Pārtikas produkts, ko iegūst, saplacinot, sasmalcinot graudus.** *tag aūzu pārslas ku taīsa, tās visas nuō tīru aūzu. / tagat [ŗūru] vāra nuō aūzu pārslām.*

- pārslam্পāt** v.; niev. Nevīžīgi, kājas velkot, šļūcot, arī ar grūtībām ejot, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.). *ka pārslam্পās mājā, būs puzdiēna. / tās uogas raūnuot uñ līdz pārslam্পāt mājās, liēlaīs vakařs iř klāt.*
- pārslapt** v. **Kļūt ļoti slapjam, arī ļoti samirkst (parasti no lietus, sniega).** *tā līst, ka vař pārslapt līdz ādi.*
- pārslāpt** v. **Ļoti izslāpt.** *gribēju dzēřt mežā, bet ūdeņa nebi. bi jāiēt piē upes. pārslāpuši visi bi.*
- pārslaūcīt** v. **Pavirši slaucīt.** [meitenei] *netīk slaucīt – tuō plāna vidu pārslaūka, paguļtes stāv.*
- pārslaūkt** v. **Slaukt vēlreiz, no jauna.** [govi] *pārslaūca veļ pa jaūnu, ka viēnreīz jaū isslaūca. tas ta labāks piēns. bet tuō tig darija ta, ka nebi skaīdri isslaūkc. / ka meītas bija isslaūkuřas, ta muōdere gāja pārslaūkt uñ tuō pārslaūktuō piēnu nese kaļnā uñ mařināja.*
- pārslavēt** v. **Pārāk daudz slavēt.** *pārslavēja tuō ziřgu piřmāk, bet nemaz tik laps nebi.*
- pārslimuot** v. **Izslimot.** *paūsari pārslimuōja ař kāsū visi māju ļaūdis.*
- pārsluīnāt** v. **Neveikli, ar grūtībām pāriet, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *ka tu sagaīdīsi, ka večāmāte pārsluīnās! viņa knapi tik pasluīnā.*
- pārslutēt** v. **Neveikli, ar grūtībām pāriet, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.) (?)**. *kad pārslutēřu mājās, būs jaū vakařs.*
- pārsmēlt** v. **Griežot, skarot, arī saskaroties ar ko asu, neviļus, negribēti ievainot; pārgriezt.** *drāžuōt tuō pāteģas kātu, pārsmēlu piřkstu. nu piļ aseņi. / tā tik tu pārsmēsi piřkstu!*
- pārsmiēt** v. **Izsmiet.** *teīc, kuō teīgdamņs, visu tik pārsmej viēn tiē citi. duōmā, ka es juōkuōju.*
- pārsmiēties** v. **Pārāk daudz smieties; ļoti izsmieties.** *tuř visi pārsmējās, kā tas kaķis kaītināja tuō peli. ēřt viř nēēda.*
- pārsmilāt** v. **Īsu brīdi, neilgi smidzināt, lit sīkām lāsēm (par lietu).** *nekuō jaū nelīs – pārsmilās, uñ paliks laps laīks.*
- pārsnigt** v. **Pārklāties ar sniegu (piemēram, par zemi).** *zeme pārsniguse nesaraluse. nekāda liēla ziēma ta veļ nebūs.*
- pārspēlēt** v. **Papildus spēlēt (kādu spēli), parasti neizšķirta rezultāta, arī zaudējuma dēļ.** *truņpmaņi, kuri pazaūdeīři stiķi, teīc – pārspēlēsiņ pa jaūnu!*
- pārspēit** v. **Ar spērienu pārvirzīt (pāri kam, pār ko).** *slaūcuōt tā guōve kā spēřuse, tā viss piēns piē zemes. ari slaūktuvi pārspēřuse pāri ceļamņ.*
- pārspēt** v. **1. Spēt paveikt vairāk, labāk (salīdzinot ar kādu citu); būt pārākam (par kādu citu).** *puīkas ceñtās, kuřš ātrāk pārpeļdēs upi. Māřtīns bi juō liēlāks uñ pārspēja citus. / nu tuō jaū uz niķiem nepārspēsi. / viņi [tas ir, kaimiņi] nuōbeīdza cūkas bařuōšanu ař piēnu uñ maīzi, kuō piēnesa klāt. uñ [cūku barořanā] viņus nevarēja neviēns pārspēt. slakteřs visā barā slaktūzi pazina viņu [audzētās] cūkas.*
- 2. Būt tādām, kas no kāda viedokļa ir labāks, noteiktām prasībām atbilstošāks (salīdzinot ar ko citu) – piemēram, par augsni, kultūraugiem.** *meļļpapuve veļ pārspēj tuō Jāņu papuvi – rudziēm laba. / řuōgad tiē adieņi pārspēs ziēmas rudzus.*
- pārspiēst** v. **Spiežot radīt (kam) caurumu, bojājumu; spiežot pārdalīt.** *bi saduōmāīři, ka varuōt rāceni a saūjām pārspiēst. varēja gaņ, iššķīda, ka zupa viē tecēja.*
- ¹pārspīlēt, arī ¹pārspīlēt** v. **Pārāk daudz ievietojot (ko, piemēram, maisā), pārāk cieši pieblīvējot pārplēst (to).** *nevaīg maīsu pa daūdz pārspīlēt. / beřuōt labību maīsā, ciēti sabēra. pařspīlēja tuō maīsu, uñ pārplīsa.*
- ²pārspīlēt, arī ²pārspīlēt** v. **Pārāk (ko) izvēršot, izceļot, sakāpinot u. tml., panākt, ka (tas) tiek samākslots, parādīts īstenībai neatbilstoši.** *cic jaū pārspīlē – isteīc vaīrāk, kā iř. / viņš jaū visu pārspīlē, liēlās. / nu jaū viņš teīgdamņs pārspīlē – tig dārks nebi. / Pēteris teīca, ka viņamņ siņti baņkā, lai Maīģuža nāk pař siēvu. bet viņa nenāk, atteīca, ka viņš pařspīlē savu bagātību.*
- pārspļaūt, arī pāršļaūt** v. **Ar spļāvienu pārvirzīt (pāri kam, pār ko).** *apřpļaūtiēs vař ta, ka nevař pa bāřdu pāršļaūt. ✧ nevarēt pār (arī pa(r)) (savu) bāř(z)du pārspļaūt – būt neveiklam, neizdarīgam, nerunīgam. us tādiēm večākiēm ciļvēkiēm teīc – tu jaū drīz pa bāřdu nevarēsi pārspļaūt. / viņš tāt mazrunīks, nevarēja pār savu bāřzdu pārspļaūt. ✧ nevarēt (ne) pār (arī pa(r)) lūpu pārspļaūt – a) būt ļoti noguruřam, nespēcīgam. rāceņu laūkā tā esi nuōņēmiēs, vakarā pār lūpu nevař pārspļaūt. / kas nuō tā puīša būs pař vīru – tagad nevař ne pař lūpu pārspļaūt. / kuō tik več veļ grib prečētiēs! tas jaū nevař pa lūpu pārspļaūt. b) būt mazrunīgam. viř tāt kluss. cic jaū i tāt, ka nevař pa lūpu pārspļaūt.*

- pārsprādzināt** v. **Panākt (pieļaut), ka (kas) pārsprāgst, pārplīst.** *kad aūkstā glāzā ielej kārstu ūdeni, glāzu vaļ pārsprādzināt. / tukšu grāpi, uz uguņš turuot, vaļ pārsprādzināt.*
- pārsprāgt** v. 1. **Plīstot, sprāgstot (kam) rasties bojājumam, pārdalīties.** *bērza stīpa ilgi neturēja, pārsprāga. / lēdus ežerā pārsprāga. / ūze i pārsprādzis lēdus. ziemu salā ežerš pārsprāga, istaisijās ūze.*
2. **Pārplīst, rasties plaisai (kam augot, briestot, pārgatavojoties u. tml.).** *tās [linu] galvas, krizdamas nuost, pārsprāga un izbira – viss us kluona tas bi. / viņam [tas ir, augam] iznāca tādi mazi balti ziēdiņi, tā pārsprāga. / dibēnu [pie krāsns] sildīt ar nevaļ, ta maīze pārsprākst. / maīze pārsprākstuot, ka kāpj pār lizi. // **Plaisājot, sprēgājot, plīstot (kam, parasti ādai) rasties ievainojumam (tajā).** špreija i kājās ziřgaļm. āda pārsprākst. / liks pa čuñnām, ka četras paliks – pārsprāks kā zaķim, četras paliks. / vedējiņa sieviņām [...] vējā gurni pārsprāguši. (LFK 1818, 313) // **Iet bojā uzpūšanās rezultātā (par atgremotājiem).** guovu slimība vēl i uspūšanās. ja laikā nepamana un nepaglābj, ta viņa pārsprākst. / guovis nevarēja [āboliņā] ganīt, juo uspūtās un, ja nepaglāba, pārsprāga. // **Uzpūšanās rezultātā radīt dzīvības apdraudējumu (par atgremotāju ķermeņa daļu).** [senāk] ja [govs] uspūtās, ta salēja kreīmu iēkšā, raūgu un padzenāja, pamasēja. ja neglābj, ta [govij] pārsprākst iēkšā tas kuñģis.*
- pārsprēgāt** v. **Īsu brīdi, neilgi smidzināt (par lietu).** *puzdiēnas laikā lietus tik pārsprēgāja, bet nelija vairāk. / lietus lāses pārsprēgāja – palika slapš. tuo sienu nu nevaļ grāpt.*
- pārspriest** v. **Pārrunāt, arī apsvērt (kādu jautājumu, faktu u. tml.).** *skuolas večakaīs ar skuoluotāju Krūmkalnu pārsprieda skuolas vaīdzības. / vakaruos uz mūrīti sēduot, večiē vīri pārsprieda savas señdiēnas.*
- pārspriēšana** subst. **Pārrunas, sarunas.** *reīžu reīzām muñs tāda liēla pārspriēšana bi.*
- pārsprukt** v. **Ātri, bēģsus, slapstoties atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *tā tu pāspruki gañ mājās bes rājiēna!*
- pārstādīt** v. **Iestādīt citā vietā; stādīt vēlreiz, no jauna.** *tuo puķi pārstādiju tuvāk piē žuoga. / pārn. dzieduot mūžu nuodzīvuoju, dzieduot nāve pārstādija paradīzes dārziņā. (LFK 1961, 10180)*
- pārstaigāt** v. 1. **Izstaigāt; apstaigāt (kādu teritoriju ar noteiktu uzdevumu).** *Nīcu pārstaigāja Miñdelis a saviem diviēm dēliēm. / viņš [tas ir, ebreju tirgotājs] viēnād pařstaigāja [Nīcu]. / a-viēnu viņi [tas ir, krievi] atnāca – pārstaigāja ciemu. / ka isvagā rāceņus, ta citus isaļ. ta pařstaigā [vagas] un iēbaksta apakaļ zemē. / tuos rāceņu laūkus, ka nuoēcēja, vaīdzēja vēl pārstaigāt un salasīt palikušuos.*
2. **Staigājot atklūt, ierasties (kur).** *lapsa pārstaigā mājās aļ. kad-reīz kāda lapsa atnāk nuoķuost kādu gūžu.*
- pārstaipi** subst. **Diega redzamās daļas pēc noteikta dūriena vai auduma raksta izveidošanas.** *viņa [tas ir, māte] bi savēruse nītēs dzives, lai, nuoñminuot paminas, iscēltu meņus. ta paļ aūdiēm istaisa pārstaipus. / židi atnese lesines, zīdines. tiē raksti bi iēļesti – tādi pārstaipi. / lešc aūdeķls i aļ pařstaipiēm.*
- pārstaipīt** v. **Staiptot, izstiepjot novietot pāri (kam), pār (ko).** *lečķlañ pāri pārstaipija tīklu, lai putneļi nēisēd sēķlas. / tavu grežnu vedējiņu – viena pate linu šķiedra par pupiem pārstaipīta. (LFK 1818, 214)*
- pārstapāt** v. **Lēni ejot, pāriet, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *vēļs laikā. ka ta pārstapās mājās?*
- pārstāt** v. 1. **Izbeigt, pārtraukt (ko).** *visu rītu bes pārstāšanās bērns blāva, nu sāk pārstāt. / ka viņu [tas ir, govij] tā slaūc, pārstāj slaūkt un aka iēsāk, ta tik tā isknitina. / ka pārstā runas, izdziřd – plak, plak! – suñs kuo luok. // **Neturpināt, izbeigt (darbību, norisi) – piemēram, par paradībām dabā.** te viš [tas ir, lietus] pārstāja, uznāk aka.*
2. **Aizstāvēt.** *tā večāmāte viņu [tas ir, zēnu] dikti pārstā. kas viņu abdiēnēs, ka viš nuoiēs diēnestē?*
- pārstāties** v. **Pāriet; izbeigties, neturpināties (par fizioloģisku vai psihisku stāvokli).** *caūraīs i slimība. ka ātri iēt vaļ skrej, sānuos iēmētās sāpe – caūraīs. ka apstājas, padus, ta viš pārstājas. / ziřks ātri braūcis, vēl nepārstājās dvašuot.*
- pārstāvis** m., **pārstāve** f.; subst. **Cilvēks, kas ir izraudzīts piedalīties (kur), pilnvarots rīkoties, darboties (kā) uzdevumā, interesēs.** *nuoēbraūca bērni Liēpājā paskatīt muzeju. skuoluotājs braūca līdz kā pārstāvis.*

- pārsteigt** v. 1. **Iztraucēt, sastapt nesagatavotu (kādu); nobiedēt.** *liēliē pārsteidza mazuos, upē pēlduoties. tiē nuobīšies pamuka.*
2. **Pēkšņi sākoties, strauji iestājoties u. tml., radīt nevēlamus apstākļus, grūtības (par parādībām dabā).** *jūrā pārsteidza stiprāks laiks.*
- pārsteīgums** subst. **Psihisks (emocionāls) stāvoklis, ko pēkšņi izraisa kas negaidīts, neparasts.** *mani bērni [manā dzimšanas dienā] bī sariktējši visus manus krustbērnus. tas maņ bija tāc pārsteigušs. / ka tuō pateica, es paliku mēms. tas nu gaņ bī pārsteigušs!*
- pārsteļlēt** v. **Pielāgot (ierīci) kādai darbībai.** *ārklam i lemesis uņ vērstuve. aruōt tā pārsteļlē tuō vērstuvi, lai būtu us tuō pusi, us kuru grib lai gāž zemi. / viņu [tas ir, vērstuvi] varēja pārsteļlēt, us kuru pusi tuō vēļēnu gāž.*
- pārsteřbelēt** v. **Lēnā, grilīgā gaitā pāriet, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *nu nevarēs pārsteřbelēt mājās – piēdzēris, ka liguōjās. / nuō linu mīstu pārsteřbelejši sēbu – bi dzēruši. laps alus bi izbrūvāc.*
- pārstiēpt** v. 1. **Ar pūlēm pārnest (uz kurieni, pie kā, kur u. tml.).** *sasēju liēlu zāļu klēpi, knapi varēju mājā pārstiēpt. / tikkuō pārstiēpu zāļu deķi cūkām. / brīnuōs, ka tu pārstiēpi tuō maīsu nuō ciēmiņu.*
2. **Pārpūlēt (ķermeņa daļu, tās muskulatūru), piemēram, nesot, ceļot ko smagu; pārstaipīt.** *ceļuōt pārstiēpta ruōka – sāp.*
- pārstiēpties** v. **Pārpūlēties, piemēram, nesot, ceļot ko smagu; pārstaipīties.** *tuōs maīsus nezdams, [vīrs] būs pārstiēpiēs. sāpuōt pasifži.*
- pārstīpināt** v. 1. **Pārpūlēt.** *jaūnaīm ziřgaīm nevaīg kraūt liēlu vēzumu – pārstīpinās. / ziřks visu diēnu vēļk liēlus vēzumus, – pārstīpinās tuō ziřgu.*
2. **Izstrādināt.** *cic saīmniēks tā pārstīpināja ļaūdis, isstrādināja dikti.*
- pārstrādāt** v. **Apstrādājot pārveidot par ko citu.** *vīri visus labākuōs baļķus pārstrādāja slīperuōs. / gražijumi bi nuō cukuřfabrīkas – tādi sīki, sīki sagriēsti bi, tas cukuřs bi isspiēsc. va taga viņu nepařstrādā kau ku citūr? / nuō vaska tāisija svecēs. tag pārstrādā aka šūnās. / senāk visu tā izārdija. ta iznāca pluči. uņ tuōs aka pārstrādāja uņ izmañtuōja. nuō pluču dzives adija tādas dārba zeķes uņ ciņdus. / tuōs pluzdurus aka veda kārst, tā pārstrādāja. varbūt piēlika klāt ari tīru viļļu.*
- pārstrīpuot** v. **Pārsvītrot; pārvilkt svītru.** *tās [lapas] i pařstrīpuōtas.*
- pārstuñt** v. **Stumjot pārvirzīt (pāri kam, pār ko).** *vaūdžēja ilgi gaīdīt, līdz pluōstniēki pārstūma pluōstu upeī šī pusē.*
- pārstuñties** v. 1. **Stumjoties pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** *nebi kuō rēdzēt, ka jaū upeī pāri uōtrā pusē pārstūmās.*
2. **Ar pūlēm, grūtībām pārvietoties, iet.** *pa sliktu ceļu ka braūc, ta teic – nevař pārstuñtiēs, lēni iēt. // Ar pūlēm, grūtībām ejot, braucot, pārvietojojoties, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).* *izbraūcām laikus nuō Liēpājas. līdz pārstūmāmiēs mājās, bi uznācis jaū vakařs.*
- pārsūdzēt** v. **Iesniegt sūdzību vai protestu ar nolūku mainīt (piemēram, tiesas) spriedumu, lēmumu.** *ja kāc nebija apmiērināc a pagasta tiēsas spriēdumu, varēja pārsūdzēt aūkstākās tiēsās. ta bi liēla tiēsāsānās.*
- pārsūkstēt** v. **Pārstāt sūrstēt (?).** *saūles iēdegumiēm vakarā ussmērē kreīmu. ta pārsūkst uņ sadzīst.*
- pārsuōlīt** v. **Piedāvājot, dodot lielāku atlidzību par citiem, iegūt (ko); izsolē pārspēt (kādu).** *ja [izsolē] pārsuōla vāirāk, ta nekādas peļņas naū. / žīdi bi sadudinaīšies, ka gāja us tořgi piřkt mežus. zināja, cik katrs suōlis, lai viēns uōtru nepārsuōlītu.*
- pārsūrēt** v. **Pārklāties ar sāls kārtu (par sālitu žāvētu gaļu).** *gaļa tik sālija, ka sākuse pārsūrēt, visa sāle uz vīrsu. / ka žāvē [gaļu], ta ař isvēļk tuō sāli uz vīrsu. pārsūrē mēs teicēm.*
- pārsust** v. **Pārāk sasust, izsust.** *plaūjuōt meža pļavā vař pārsust, cik saūle kārsti sīlda.*
- pārsutināt** v. **Sutinot pielaut, ka (kas) pārsniedz vēlamo gatavības pakāpi (?).** *es nezīnu visu, kā tuō darīja, bet kau kā [ukudiku] istēcināja [...], pārtēcināja, kau kā pārsutināja. lika grāpi uņ ta tā sutināja.*
- pārsūtīt** v. **Nosūtīt (ko) citam, uz citu vietu.** *Baļčene pārsūtija kādas četras plekstes. / kāc kuōžu sāēsc uņ nuōpleķuōc mañtelis karājās piē siēnas. tas ēsuōt nuō tuřku ķařa pārsūtīt.*

- pārsvaifs** subst.; vsk. lok.; adv. noz. **Galvenokārt; vairumā gadījumū.** *muņš pārsvarā bi kaķes, tālab ka ruņči bi sliņki. / miēzi uņ aūzas viēnāc mērs, bet svaifs dažāc – miēzi pārsvarā. / [saivas] pārsvarā tāisija nuō ceriņa kuōka, nuō pliēdara. (Svent. 85)*
- pārsveņties**, novec. **pārsasveņpties**, arī **pārsašveņties** v. **Smagnēji, ar grūtībām pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** *pārsveņtiēs [ir] pārkāpt. / nu tik aūkstu pataiši [solu], ka knapi vař pārsveņtiēs pāri. / nevař pa tuō žuōgu pārsasveņptiēs – tāc rešns tas bēņns. / nu nevař pārsašveņtiēs viēn, ēsu palikuse rešna.*
- pārsvērt** v. **Svērt vēlreiz, atkārtoti.** *taņ būōtniēkaņ nevař ticēt, vaīg pārsvērt tuō maīsu, va i ritīgi.*
- pārsvērties** v. **Sagāzties uz vienu vai otru pusi.** *liēc tuō būōmeli tai malā, lai tas akmeņs pārsveřas us šuō pusi! tā akmeņlauži sarunājās.*
- pārsvētdiēnu** adv. **Katru otro svētdiēnu.** *ziņģa svētdiēna bi ik pārsvētdiēnu. ta bi īsa baznīca – nebi ne kāzeniēku, nekā.*
- pārsviēst** v. **Ar sviēdiēnu, sviēžot pārvirzīt (pāri kam, pār ko, kur); pārmest.** *siēnuōt vēzumu, puīsis liēk striķi pař būōmu pārsviēst, lai vař savilkt uņ sasiēt. / šūpāksnes pārsviēda pāri pa dziēdu. ja bi ķēdēs iēkārtas, ta pař dziēdu nepārsviēde. ka [šūpoles] bi žākaruōs iēkārtas, ta pārsviēde. / tās saravētās zāles vaīg pārsviēst cūkām laiđarī, lai pašņakstina. / klētī pār vārdi bij pārsviēstas drānas. ✧ **pārsviēst pa(r) (arī pār) kaņceli (pāri)** – paziņot par pāra saderināšanos (baznīcā no kanceles); uzsaukt. *tuō jaūnuō pāri pārsviēda pa kaņceli pāri. / baznīcā ussaūca jaūnuō pāri – visiēm padarīja zināmu. teīca – pārsviēda pār kaņceli.**
- pāršaūt** v. **1. Ar lodi, šaviņu ievainot (ķermeņa daļu); aizšaut (dzīvnieku).** *medniēkaņ pamuka pāršaūc zaķis.*
- 2. Pielaut, ka (dzija, audekls) pārtrūkst, tiek pārrauts, bojāts (?).** *ka aūžuōt pāršaūtas dzives, ta aūdeķls isnāk cīļpaīns.*
- 3. Pārlikt, pārcelt (citā vietā).** *maīzi pařvaļkā – pēc stuņda uz lizi isņeņ, pāršaū – priēkškukuļus nuōliēk dibēnā, tuōs pakalējuōs akal priēkšā.*
- ✧ **pāršaūt pār strīpu** – izdarīt (ko), rīkoties bez mēra izjūtas. *kā tu te isrunājiēs! teīgdamņ pāršāvi pār strīpu.*
- pāršķelt** v. **1. Šķeļot pārdalīt; šķeļot radīt (kam) caurumu, bojājumu.** *pāršķeļ tuō pagali skaluōs, lai vař iēkūrt krāsni. / sētuve bi nuō priēžu saknēm tāda nuōpīta. tās saknītes pāršķēla us pusi. / ař dzēlza ķīliēm pāršķēla cēlmu.*
- 2. divd.; adj. noz. Tāds, kam ir izveidots šķelums (parasti par biksēm).** [sieviešu biksēm] *priēkšas vaļām – pāršķēltas bikses. mana vīramāte šuva tāds, lidz nuōmīrt. / [senāk] nekādas bikses [sievietēm] nebi. ta sāka vaļkā [bikses] a pāršķēltu pakaļu.*
- pāršķērēt** v. **Pārgriezt (ko) ar šķērēm.** *skruōderis pāršķērēja tuō vadmalu, kā viņam vaīdzēja.*
- pāršķērst** v. **Šķēržot izveidot, radīt (kam) šķelumu, atvērumu, arī bojājumu, ievainojumu.** [aitai] *addala balša rīkli, ka pāršķērž, nuō ēdamās rīkles. / [nokautajai cūkai] pāršķērde vēđeru, isņēme đesas.*
- pāršķiēbenis**, arī **pāršķiēbinis** subst. **Kļūda, veidojot velkus stellēs.** *kad, aūdeķlu mețuōt, iēmeț pāršķiēbeni, tad jāraūj dzive pušu uņ jāstukā gabaīs klāt. / kad meț aūdeķlu, uz meșliēm samētuōt, pārmeț uz uōtru dzivi samētumu. ta ruōdās pāršķiēbenis. staklēs ruōnās īsāks. ta viņš iēt krustus, tāisa pāršķiēbeni. / mețuōt aūdeķlu, dzives bi nuōsitinaīšās uņ isnācis pāršķiēbinis. tas diēks i nuōkritis zemē. / pāršķiēbinis i, ka nepareīzi ūzmeț. ka i pāršķiēbinis ta i nepareīzi apmeșc. ta raū visu dzivi čuōkurā. tas i jāslabuō – tiņ apakaļ.*
- pāršķiēbt** v. **Ļoti izšķiebt (parasti seju, muti, lūpas).** *plekste mēđijusiēs – dikti pāršķiēbusi muti. uņ tā ari palicis. / piēdzēruši dziēd, mutes pāršķiēbuši. / pāršķiēb muti uņ runā pa leiťiski – tāc teīciēns te i.*
- pāršķipelēt** v. **Pārjaukt ar lāpstu (piemēram, kaudzi, kopumu); pārvietot (to) uz citu vietu; pārlāpstot.** *apcīrkņuōs pāršķipelēja graūdu. / tuōs graūdu jāpāršķipelē us citu viētu, lai issavēđinas.*
- pāršķiřt** v. **Šķirot izveidot (celiņu matos).** *kad matus nuōsukā, tad pař vidu pāršķiř. / matus pāršķiř, ta i šķiēle. tev ař pa galvas viřsu i šķiēle. / vīriēši, puīši neșāja pāršķiřtus celiņā matos.*
- pāršļacīt** v. **Slakot (ko) virsū, pārklāt (ar to); pārslacīt.** *tuōs aūdeķlus, kurus balināja, vaīdzēja pāršļacīt ař ūdeni vakaruōs.*
- pāršļāņkāt** v. **Pāršlakstīt.** *putru pāršļāņkā pāri pa [trauka] malu.*

pāršļānkāties v. **Pāršļakstīties.** *tā braūca, ka piēns bi pāršļānkājiēs.*

pāršļeberēt v.; niev. **Lēnām, ar pūlēm atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *paiēs stuņda, lidz pāršļeberēs mājās.*

pāršļūkt v. 1. **Šļūcošā gaitā pārvirzīties (kam pāri).** *vecaistēvs pajēm nūju uņ pa istabu vēl pāršļūc.*

2. **Šļūcot, līdzinot (ko) pārvirzīties (tam pāri).** *aŗ ecēšām pāršļūca viēnādi uņ uōtrādi, uņ gabāls bi līdzēns.*

pāršmalīt v. **Griežot pārdalīt; pārgriezt.** *tiēm liēliēm meņciēm vaīg pāršmalīt gaŗ asēku, lai platāks. // Griežot, skarot, arī saskaroties ar ko asu, neviļus, negribēti ievainot. tā drāžuōt kuōku, vaŗ pāršmalīt pīrkstu.*

pāršmaūkt v. 1. **Paslepus, arī bēgot pārvirzīties (pāri kam, pār ko).** *nedziŗdēja, bet [kāds] pāri pāršmaūca pa tuō rubežu. // Paslepus, arī bēgot atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.). ātri tiē bērni pāršmaūca mājās nuō laiķa.*

2. **Pārvirzīt, pārvilkt; virzot, velkot pārvietot (pāri kam, pār ko).** *dažiēm i radzīni nuō luōpa. tuō dešu [tas ir, zarnu] pāršmaūc tā pāri – tuō viēnu malīnu. tā uōtra malīna paliēk piē ruōkas.*

pāršņāpt v. **Pārgriezt.** *pāršņāpt [ir] pārgriēst. / kuŗ tu jēmi tik asu nazi, ka pāršņāpi ruōku?*

pāršpļaut. Sk. *p ā r s p ļ a ū t.*

pāršūpuot v. **Šūpojot, šūpojoties pārvirzīt (pāri kam, pār ko); pārvest.** *kā tu duōmā tuō vēzumu pāršūpuōt mājās?*

pāršūt v. **Šujot pārveidot citādu, par ko citu.** *ņēm isēŗž [vecas drēbes] uņ paŗšuj pa jaūnu. beŗņiēm šuva. / būrste maņ i nuō maĩmmas. es viņū pāršuvu. pa liēlu bija. / apveņņē uōtru pusi drēbeĩ – izārda, ka viēna puse nuōdiluse. uņ ta pāršuj. / tad jaū ārdija ārā tuōs [tautiskos] svārkus uņ pāršuja, uņ krāsuōja, uņ darija.*

pāršveĩties. Sk. *p ā r s v e ĩ t i e s.*

pārtaĩsīt v. 1. **Pārbūvēt.** *pašuōs pamatuōs vaīg isārdīt [māju], lai varētu pārtaĩsīt pa jaūnu. / tuō māju vaŗ pārtaĩsīt. te jaū aŗ – gaŗuō namu ismeta, iēgruōzija tuŗ kaĩmbari, iētaĩsija. / kuŗ bĩ mājs pārtaĩsĩts, nebĩ liēlā istaba, tuŗ tāda vakarēšana vaĩs nenuōtika. / Nĩcā nu jaū viš [tas ir, krogs] pārtaĩsĩc paŗ dzĩvuōjamu ēķu.*

2. **Pāršūt.** *maņ tuō sēŗkanuō liņdruku vaīg pārtaĩsīt pa diviēm. ta būs tāc ķēķa liņdruks. / tā būrste bĩ dikti knapa. tā bĩ jāpārtaĩsa.*

3. **Pārveidot (ko).** *taga tuŗ [pagalmā] viss pārtaĩsĩc pa jaūnaĩm. / ja aũdeķlamĩ sapiņķājās diēgi, viss jāpārtaĩsa, jāpārveĩ pa jaūnu.*

4. **Uzcelt, izveidot (ko) pāri kam, pār ko.** *māju celĩnaĩm pārtaĩsija tiļĩnu. tuŗ i tā ūdeņs caurķeka. / pļavā staĩgna tēce [jeb] tēce, jāpārtaĩsa tiļc pāri. citādi nevarēs pārbraũkt.*

5. **Atdalīt, nošķirt (ko, kā daļas).** *lādes bi tāc ķetrķaņĩtĩks kasc, pa vidu pārtaĩsĩc, vāks vĩrsũ. / viēns [dvĩnis] i tāc rāms, tas uōtrs ĩsc delķeris. ta tādu sklaņĩņū bi pārtaĩsĩši, lai nevaŗ viēns piē uōtra tikt.*

pārtapt v. **Apstrādes, pārveidošanās procesā kļūt citādam, iegūt citu veidu, kvalitāti, kļūt par ko citu.** *[dzirnavās] akmeņi viēns gaŗ uōtru beŗzējās. ta tiē graũdi pārtuōp miļtuōs.*

pārtastīt v. **Tēst vēlreiz, no jauna.** *tu varētu pārtastīt tuō sklaņĩdu, lai vaŗ labāki iēlikt žuōgā!*

pārtecināt, arī pārtecināt v. **Tecinot panākt, ka (kas) pārtek (citā traukā, tilpnē).** *[ukudiku] ištecināja, pārtecināja. // Tecinot izkāst (šķidrumu). pārtecini tuō misu vēl viēnreiz, ta tik liēc raũgu!*

pārteĩkties v. **Sakot (ko) kļūdiēties, nepasacīt vajadzĩgo; pārsacĩties.** *pārteĩcuōs – vaĩdzēja teĩkt divi siņti diũdesmit, bet es tik siņtu diũdesmit teĩcu.*

pārteķāt v. **Teciņus pāriet, atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *kad es pac a nepāriešu, pāries manis kumelĩnis. kumelĩnis pārteķāja, zvaigžņū sēga mugurā. (LFK 1961, 10572)*

pārteĩmpties v. 1. **Dzert (kādu dzērienu) pārkā daudz, tā, ka vairs negribas.** *teļš nu būs pārteĩmpiēs. jēĩ nuōst tuō spaĩni!*

2. **Pārkā daudz dzerot alkoholiskos dzērienus, pazaudēt paškontroli.** *vĩri kruōgā bi pārteĩmpušiēs tuō alu.*

pārtērēt v. **Iztērēt (ko) par daudz; iztērēt (ko) vairāk, nekā iepriekš paredzēts, arī noteikts, atļauts.** *kuŗ es tā [naudu] pārtērēju, ka nav vaīs ne rubļa? / nevaŗ pārtērēt – paŗ tik, cik naũdas makā, vaŗ piŗkt uņ ne vaĩrāk.*

pārticība subst. **Stāvoklis, kad ir labi materiālie apstākļi, kad eksistencei nepieciešamie līdzekļi ir pietiekamā daudzumā.** *tuŗ jaũ bi bagāti saĩmniēki, bĩ pārticība. / ka dzeguze āskukuõja, ta nebĩ istikšana, pārticība.*

pārticis, -tikuse, arī **-tikusi** divd.; adj. noz. 1. Divd. → **"pārtikt**.

2. **Tāds, kam ir pietiekamā daudzumā naudas līdzekļi, uzturs; bagāts.** *ciēmĩnu meĩtām bi adbraũcis preciniēks. kaũ kāc jaũ nebĩ, pārticis bi. / bagāc – tas tā kā pa issmiēklu. priēks runas teĩca – pārticis. / liēla štāte bi pułkstieņa ķēde uz vēderu krustis nuõ viēnas kabatas uz uõtru. nu kā jaũ visiēm pārtikušiem vĩriēm!*

pārtiēšām, arī **pārtiēšā, pārtiēšus** adv. **Taisni, nelikumojot (virzīties).** *šĩ ruņba te pārtiēšā iēiēt eŗerā. / tas gājiēns isnāca pārtiēšus pa labĩbu. / nācu mājās pārtiēšus pa ganĩkli. / bes kāda taka, tik pārtiēšām [iešu] uņ mājās būšu. / pārtiēšām skrej pa visu druvu, lai tik ātrāk nuõskriētu piē buteles.*

¹paŗtija subst. **Politiska organizācija, kas apvieno kādas šķiras vai tās grupas aktīvākos pārstāvjus, pauŗ šķiras vai tās grupas intereses un vada tās cĩnā ar citām šķirām, grupējumiem.** *paŗtijas vĩri. // Cilvēku grupa, kuru vieno līdzĩgi sociāleconomiskie apstākļi. tiē meŗgalniēki visi bi būdeniēki. pa naglĩnu paŗtiju saũca.*

"paŗtija subst. 1. **Ganāmpulks; bars (vienota dzīvnieku grupa).** *daŗaņ bi divas [zosu] paŗtijas, divi bari – divi tēvaĩņi uņ katraņ pa sešām mātĩtēm. // Perējums; metiens. tĩtaŗs i tāt muļķis. ka viņu ūstupiņ, lai viš perē, ta viņš sēd. ka viš viēnu paŗtiju isperējis, ta viņu tupiņ uz uõtru.*

2. **Kādam mērķim (piemēram, pārdošanai, sūtīšanai) sakārtots produkcijas kopums.** *[plostu sienot] vilķām ārā visas tās plenes, a stuņšanu stũmām pa tuõ ūdeni uņ sakārtuõjām viēnu tādu blāķi. nu saũcām paŗtija. / [plostu sienot] nuõ viēnas paŗtijas malas pārgāja uz uõtru paŗtijas malu, savilķa kuõpā, sasēja, lai viņš i viēngabāls, lai viņu vēš nepũš. / [plostojot] četri, piēci vĩri bi uz viēnu paŗtiju.*

3. **Daļa (no kāda kopuma, veseluma).** *guõves gaļu taišija viēnu paŗtiju baļtā mērcē. isvārija gaļu uņ istaĩsija kreĩma mērci.*

4. **Spēle (piemēram, šahā, kāŗšu spēlē) no sākuma līdz beigām.** *piŗka dāma kāŗšu paŗtijās iŗ. / viēns tig viņnē tuõ paŗtiju. / caũru nakti spēļāja, ka isnāca. vis vaĩrāk guõduõs spēļāja – pa trīs, četri paŗtiji.*

5. **nov. Vĩrietis vai sieviete, ar kuru izdevĩgi apprecēties.** *tas kaĩmiņu puĩsis bũs laba paŗtija meĩtaĩ.*

pārtika subst. **Tas, kas ir izmantojams cilvēka uzturā.** *[kara] beĩgās tiē meŗabrāļi jaũ meŗā dzĩvuõja bes pārtikas. cic lapprāĩgi deva [viņiem pārtiku], citu aplaũpija.*

pārtikšana subst. **Rezultāts → "pārtikt; iztika.** *rudeni visu nuõpēlņu salasija, ta iznāk pa ziēmu pārtikšana. / ne-kāda pārtikšana viņaņ nav. ja viš būtu ilģāki strādājis, iēkrājis vaĩrāk, varēja nuõpiŗkt kādu mājeli.*

¹pārtikt v. 1. **Pārķlūt (pāri kam, pār ko).** *tajā viētā upē mēs, bēŗni, mācējām pārtikt pāri.*

2. **Pārķlūt (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *kā tu vakaŗ pārtiki mājā? bija seŗs laĩks uņ bija liētus. / suõļis ejuõt, kāda stuņda paiēs, līdz pārtiksiņ mājā.*

"pārtikt v. 1. **Izmantot (ko) uzturam, barĩbai, dzīvot, eksistēt (no tā).** *kara laĩkā bĩ jāpārtiēk nuõ tā, kuõ paši izaũdzēja. / šuõgad maz savāķa siēnu. bet ziŗgiēm bũs jāpārtiēk nuõ tā.*

2. **Iegūt iztiku, pārtiku.** *tas jaũ tāt visgribis, jāteic, i. viš mājā nekuõ priēks sevis negādā, viš tik nuõ ciēma viēn pārtikt grib. ta viš nuõiēt viēnā mājā, tuõ viš paprasa, tuŗ viš dabuĩn.*

pārtilināt v. **Pārāk izbalināt; pārbalināt (parasti linus).** *ka lini acskuŗbuši, atpluzganājši, jājeņ aũkšā. nevaŗ pārtilināt, ta nebũs stipri.*

pārtinums v. **Paveikta darbība, rezultāts → pārtīt (1).** Sk. *pārtīt (1).*

pārtīt v. 1. **Tinot pārvietot (no viena uz otru, arī uz priekšu vai atpakaļ).** *ka meŗtuõ netĩšām nuõ viēna ceļa uz uõtru pārtiņ blaku, ta isnāk pa siēnu iēsāks. uņ tas i šķiēmenis – tas pārtinuĩms. tuõ vaŗ islabuõt – ka iēraũkst, ka istiņ apakaļu.*

- 2. Ietīt (zīdaini) citos autiņos.** nuô rīta māte isjēma nuô šūpuļa puīšeli saūsināt uñ pārtīt cituōs paldziņuōs. / taī [bērna ienesējai] bi ruōkā drēbu puņgulītis, kuô pārtīt bērnu, uñ piēna butelīte. bērna pārtīšanu izdaria baznīcas dreīskaīmbarī.
- pārtizāt v. Klibojot, ar pūlēm kustoties, atgriezies (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** nevari paiēt? nu paliēc pakaļā! gañ pārtizāsi vēlāk mājās.
- pārtraūkt**, retāk **pārtraūkt v. 1. Pārstāt, neturpināt (ko darīt, veikt).** mātātājs pārtraūca savu runu. / pusi diēnas ravēsīn, ta pārtraūksiñ uñ iēsīn siēnu grāpt. / tiē rudzi vādzēs pārtraūkt pļāūt. vēl pa zaļi. / pēcpuzdiēnā jāpārtraūc dziēvāt, juô jāiēt palaūnagā. / driēgāt i slimuōt, staīgājuōt uñ nepārtraūcuōt dārbu. / uznāca liētus, dabujām pārtraūkt dārbu.
- 2. Pēkšņi iesaistoties sarunā, panākt, ka (kāds) neturpina runāt, nepabeidz ko pateikt.** kēc kuô svarīgu runā, bet cic blaīkš kaū kuô pa vidu, pārtraūc runātāju, runā savu.
- pārtraūkums** subst. **Laikposms, kad ir pārtraukta kāda darbība, norise.** es vaī tā nevaru nuōjis viē dziēvāt. mañ vaīg pārtraūkumu. / situōt rakstā, tiē sitiēni gāja pēc sitiēna – viēns pēc uōtra bes pārtraūkuma. / tuī [būvniecībā] ta jaū aka ar pārtraūkumiēm strādāju.
- pārtreñkt v. Trencot panākt, ka atgriežas (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** suñs pārtreñca tās aves mājās.
- pārtriēkt v. Triecot panākt, ka atgriežas (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** puīšelis pajēmis suneli bi līdz uñ pārtriēce aītas aūlēkiēm mājās.
- pārtriēpt v. Triepjot (ko) virsū, pārklāt (ar to).** vēl varēs a kaļķiēm pārtriēpt tuō krāsni. uñ ta būs smuki.
- pārtrūkt v. Trūkstot pārdalīties.** ka spaīniñ pārtrūka stīpa, vēcaīstēs nuōmērija nuō stīpu dzelža, cik vaīg. / pārtrūka striķis, uñ izgāzās vēzuīms. / pārtrūka maksķerējuōt aūkla, uñ liēķa aīzgāja. / meītīnām, māšīnām vara stīpa gaī vēdēru. kad pārtrūka vara stīpa, ta tā putra istecēja. / viēns zēic pārtrūcis. pārtrūkuši zēidi. / Madeī pārtrūka liñdruka apšuvā šnuōrs uñ liñdruks nuōkrita piē baznīcas. / tas [šņuoris] tā kā pārtrūcis, rādās, ka viš tūlīt paī trūks.
- pārtruñpuot**, arī **pārtruñpāt v. Izspēlējot vērtīgāku kārti (parasti trumpi), pārspēt (kādu kāršu spēlē); izspēlējot vērtīgāku kārti (parasti trumpi), iegūt (pretinieka izspēlēto) kārti.** ja viņu [kāršu spēlē] varēja pārcīrst [jeb] pārtruñpuot, ta tas palika pa tuō ķeīzaru. // **Pārspēt (kādu).** vēcaīš saīmniēks a levīzeri liēlijās, kuīš bagātāks. saīmniēks teīca – bet es liēlāks [augumā]! uñ levīzeīš bi pārtruñpāt. / visus nabagus nepārtruñpuōsi – tas būs sveš vārc [Nīcā].
- pārtuļkuot v. Tulkot (ko) no vienas valodas otrā.** kad iēnaīdnieku saspaluōs, spuōža ūzvara muīms spiguļuōs. tā dziēdāja kriēvi, mēs pārtuļkuōjām.
- parubināt v. Neilgu laiku, mazliet urbināt.** bērns parubina a pīrkstu dēgunu. / iēduōmājiēs – [lapsa] piēnāk tā klāt. uñ tikaī peles ķeī – pajēn, krakc! nuōkuōž uñ ar dēgunu šitā parubiñ kaū ku, nuōliēk. / bērniēm vaīg pa aūsīm – aprubina maīzes kukuli. parubina, parubina uñ paši pamūk. // **Paurbināt (caurumu).** parubināja tuō čaūmaliņu, lai viš [tas ir, cālis] vaī iziēt. // **Paurbinot izcelt (no zemes, parasti kartupeli).** jaūnus [kartupeļus] visus neraū uzreīzu. tik tuōs liēluōs parubiñ. / jaūnus rāceņus kad sāk vārīt, nuō viētas vēl neraū, bet gaī krūmiēm parubina tuōs liēlākuōs. / māte izgā laūkā kādu rāceni parubināja. nerāva jaū senāk tā kā taga – raūn tūlīt a visu labu laūkā. // **Pakutināt.** parubini viņu! pakutini va parubini!
- paŗūcināt v. 1. Neilgu laiku, mazliet rūcināt.** vēl vaīg tās dziīrnas paŗūcināt., lai izbiīst visi mīlti.
- 2. Neilgu laiku, mazliet kaitinot, panākt, ka (suns) rūc.** tiē bērni sastaīši tuō suni paŗūcināt.
- paruds, -a** adj. **Samērā, arī mazliet ruds.** paduīls ir nuōdedzis brūns, tēc paruc. us cīlvēku teīc. / parudas, parudas māršīni aces. (LFK 1954, 798)
- parūgt v. Neilgu laiku, mazliet rūgt.** ta ka samīcīta, ta maīzeī vaīg labi parūkt – tā četri piēci stuñdi. / ka mīkla jaū parūguse, sāk ķēltiēs uz aūkšu, ta kūra krāsni iēkšā. / cic jaū aka pat lika iēkšā tādā mucīnā, lai viņas [tas ir, ādas] tā parūkst. viņas palika mīksta.
- parūgtens, -a** adj. **Samērā, arī mazliet rūgtens.** tās tādās parūktēnas zāles.
- parūka** subst. **Uz galvas uzliekams mākslīgu šķiedru vai grieztu dabisku matu veidojums.** zimulē, ka aka citādāk ģērbjās, apaūdžējās, a parūkām aka, lai nav pazīstaīms. / kuŗām barōnaīn nebi, tas jaū nuōpiīka parūku, uzlika.
- paŗukstēt v. Neilgu laiku, mazliet rukšķēt; parukšķēt.** liēlā cūka palikuse slima, knapi paŗukst.
- paŗūkt v. 1. Neilgu laiku, mazliet rūkt.** Duksis kaktā sāk paŗūkt. neī klāt!

2. Neilgu laiku, mazliet ducināt (par pārkonu). *pētkuōns paŗūca uņ nuōgāja pruōjā.*

parullēt v. **Veltnējot padarīt blīvāku, līdzēnāku, gludāku.** *zemi rullēja. parullēja tā paūsaruōs, ka sēja.*

parūmīt, arī **parūmēt** v. **Pavirzīt (ko), lai atbrīvotu (vietu, telpu).** *ka parūmīs tuōs galđus, būs rūmes vēl iēlikt gulťu. / vaīg parūmēt kumuōdi, te liēla rūme būtu.*

parūmīties v. **Pavirzīties, lai atbrīvotu (vietu, telpu).** *ka jaū parūmīsiēs, ta varēs visi piēiēt piē galđa.*

paruna subst. **1. Tautā izplatīts izteiciens.** *bi tāda paruna pa tiēm skruōderiēm, ka skruōderis nuō Diēva i uōtraīs. Diēs radija, uņ skruōdeŗs abģērba. tas bi nuō sāhta gala. / saīmniēkiēm bi jāduō [karavīriem] ēst. uņ saīmniēce nevaŗ izduōmāt: vārītu kāpuōstus – sasaluši. vārītu gaŗu – kriēvs mājās. iŗ jāistiēk a rāceņiēm uņ meņciēm. tā paruna jaū gāja pastāvīgi. / ku niēz, tuŗ pakasa. ku neniēz, tuŗ iēplēš. tā tāda paruna. / paruna – suniņ aste ēsuōt galvas acsvaŗs. / kēc tu isskatiēs? kaīls uņ plīks, kē mātēi dzimis. tā tāda paruna – tas pa nabagu. / tā tāda paruna – cūka grib ragus, bet kaza neduōd. / paruna i teĩkumi, kuō šad tad isteĩc.*

2. Sakām vārds. *paruna – pāģēdušaĩ peleĩ mĩti rūkti.*

parunāt v. **1. Neilgu laiku, mazliet runāt.** *viņiēm [tas ir, vecvecākiem] bi ari pārdures gaŗā namā laūka durīm. varēj attaišīt tik pusi. ja gribēj parunāt aŗ kādu, ta nevaĩdzēj visu taišīt, lai nenāk aūkstuņs. / viš tā klusu a uōtru sarunājas, jā. viš tā klusibā grib parunāt. / ne jaū liēlas vaiņas dēļ nuōņeņm manu vaiņadzīnu. aŗ taūtiēti parunāju mazu brīdi klētītē. / nav neviena lāga puīša, kas ar mani parunātu. (LFK 1961, 11221) / neba es maĩzes dēļ piē juņs nācu. gribēju parunāt. // Teikt, lūgt (kādam ko), cenšoties (ko) panākt, vienoties (par ko). es teĩcu [saimniecei, ka] es nēsu aŗ maĩmmu parunājsē, a māti. va ļaūs palikt, va neļauš palikt apakaļ, tuō es nezīnu.*

2. savienojumā ar varēt, spēt. Varēt (spēt) runāt. *tā skrēju, ka nevaru vēl adģūtiēs uņ parunāt. / muņs tā sapulcē kad-reĩz saūc – tas viē vārās, cic nevaŗ parunāt.*

parunāties, novec. **pasarunāt, pasarunāties** v. **Neilgu laiku, mazliet sarunāties.** *es atnācu piē tevis parunātiēs. / ciēmīte nāca piē manis pasarunātiēs. / uōtru mēte biēzi atnāca piē mūsu mātes parunātiēs, iskratīt siŗdi. / [vāku vakarā] skaitija pātarus, dziēdāja dziēsmaŗ nuō grāmatas, parunājās. / nēc, nēc dubēnā! apsaŗēdi! pasarunāsiņm! / mēs ēsaņ parunaĩšas te piē veĩkala.*

paruōbuot v. **Neilgu laiku, mazliet robot.** *vaĩdzēja taŗm āliņģiņm paruōbuot tuō ļēdu, lai vaŗ tuō veņteri iēspiēst.*

paruōcīgs, -a adj.; **paruōcīgi** adv. **Tāds, kas ir ērti lietojams, labi piemērots kādas darbības veikšanai (piemēram, par darbarīku, kādu priekšmetu).** *tās apaļās baļļas tik paruōcīgas nav. tuŗ tik smuki nevaŗ iēlikt gaŗu ta kē gareņās baļļās. / sviēstu bija paruōcīgi likt buņdulĩ, ja tas bija kuŗ jāņēs. / apšūne i piēbūve piē šķūņā va staļļa – ku nu viš isnāk paruōcīgi.*

pāruot v. **Savest kopā (dzīvnieku tēviņu un mātīti) pēcnācēju iegūšanai.** *[lapsas] bi jāpāruō. viņs i diēzgaņ kaprĩzs, nepiēņeņm katru tēju.*

pāruoties v. **Uzturēties kopā, lai radītu pēcnācējus (par dzīvnieku tēviņu un mātīti).** *ka suņi va kaķi pāruōjas, tad aŗ teĩc – jakalējas. / visi jūras gaĩgališi pa pāram pāruōjas; tā mums, jauniem cilvēkiēm, būs pa pāriem pāruoties. (LFK 1961, 11208)*

paruōve, retāk **paruōvis** subst.; etn. **Telpa apvalkdūmenĩ pie atklātā pavarda; skurstenis, kurā žāvē gaŗu.** *ku [krāsniņ] dūmi bi, tuŗ žāvēja gaŗu. tuō saūca pa paruōvi. / senāk paruōvē tuō gaŗu žāvēja. tuŗ vārdītes bija. / paruōvē, gaŗu liēkuōt, varēja rēdzēt debesis. pa ziēmu tuŗ sniēks sakrita iēkšā. / [tauku ritulis] paruōvē karājās veçlaĩku skūrstinā. tuŗ bij tādi kuōki iēmūrīti. tuŗ lika dēsas, taūku rituljus, apsēja aŗ pakulu snuōriēm. / pakaŗ viņu [tas ir, gaŗu] paruōvē, lai žūst. paruōvē i liēli buōmi iēmūrīti. / [cūkas sānu taukus] ta paŗāva paruōvē. griēza pa ripiņai uņ sviēda grāpē. isnāca taūku zupa. / nedēļu, divas nedēļas [aitas gaŗu] turēja sālijumā uņ ta lika paruōvē žāvēt.*

parupjš, -a adj. **Samērā rupji vērpts (par dziju, pavedienu).** *puīši vija piņeklus. ta piŗmāk pakulš sasnāja tāduōs parupjuōs pavediēnuōs uņ sagriēza divuōs kāšuōs.*

pāruŗbt v. **Urbt vēlreiz, no jauna.** *ka pāruŗba tuō pliēnu, ta nāca ūdeņs – ūdeņa ādere.*

pāruŗdīt v. **Urdīt vēlreiz, no jauna.** *tas siēns vēl vaĩdzēs paŗ jaūnu pāruŗdīt, lai labāk žūst.*

parusls, -a adj. **Paruds, parūsģans.** *tās aĩtas bĩ daŗādās krāsās. kēc jērs piēdzīma tēc tuņšāks, bet ta palīka tēc ruzģaņs, parusls. / parusla aĩta maĩmaĩ bi.*

- parušināt**, arī **paružināt** v. **Neilgu laiku, mazliet rušināt.** *paružini tuos peļņus – vai i visi rāceņi iscepuši? / parušini uōgles! / miļtus iēbēra kastā. tuī ta parušināja pēc kāda laika. / paružina tuos miļtus nuōstāk nuō [galda] kañtes.*
- pārvadāt** v. **Vedot (ar transportlīdzekli) nogādāt (ko) uz citu vietu.** *leīši prakti veda nuō Leīšu uz Liēpāju – mañtas pārvadāja. / lasteniēki pārvadāja visādu prakti, visādu mañtu.*
- pārvagāt** v. **Vagot vēlreiz, no jauna; pārvagot.** *rāceņi jāpārvagā uñ jārušīn, lai labi aūg.*
- pārvakarīs** adv. **Katru otro vakaru.** *skuōlā gāja pārvakarīs mācītiēs dziēdāt.*
- pārvākt** v. **Panākt, ka (kāds) pārnāk, pārvācas.** *ilgi nevarēja, bet beīdzuōt pārvāķa tuō meītu nuō Liēpājas mājā dziēvāt.*
- pārvākties**, novec. **pārsavākties** v. **1. Pārvietoties, parasti ar visu iedzīvi (uz citu dzīvesvietu); pārcelties.** *uz jaūnu kuōrtēli pārvācās. / tiē jaūniē kaīmiņi te pārvākušiēs nuō upes uōtras puses. / ka pāriēt ūs citu viētu tā netālu uñ tās mañtas nav pulku, ta nevaīg nemaz vēst. pac kaū kā vaī atkrāmētiēs, pārvāktiēs.*
- 2. Lēnā gaitā, ar grūtībām pāriet, pārnākt (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *kaīmiņš bija tā piēdzēris, ka a grūtībām pārsavācās mājās. / vakaī vēlu pārsavācuōs mājās.*
- pārvalcīt.** Sk. *pārvalcāt.*
- pārvaldnieks** m., **pārvaldniece** f.; subst. **Cilvēks, kas ir pilnvarots, tiek algots (ko) pārvaldīt, pārzināt.** *te bij muīžkuņģi, āreñdāteri – muīžas pārvaldnieki. / šēperis i tas pārvaldnieks [par lopiēm]. muīža turēja šēperi. tas [par lopiēm] visu nuōteīca – kuō pārduōt, kuō aūdzēt.*
- pārvalkāt**, arī **pārvalcīt** v. **Izņemt (maizes klaipus) no krāsns un atkal iebīdīt, pārmainot (to) iepriekšējo novietojumu.** *ka [maize] viēnu stuñdu bī cepusi, ta pārvalkāja. ta tuō kukuli, kas bijis [krāsns] viēnā malā, ta tuō lika uōtrā malā. visus kukuļus izvilka ārā, pamīšus salika, la cep visi ritīgi. / maīzi pārvalkā – pēc stuñda uz lizi isņēm, pāršau – priēškukuļus nuōliēk [krāsns] dibēnā, tuōs pakalējuōs akaī priēkšā. mēs teīcām – pārvalkāt. / ka cep maīzi, ta kukuļus pārcilā. ta teīc a-viēn – maīzi vaīg pārvalcīt.*
- pārvañdīt** v. **1. Vandīt (ko) visu, viscaur; vandīt (ko) vēlreiz, no jauna.** *pārvañdiju visus kasteļus. ka nevaī atrast, ta nevaī atrast tuō susekli.*
- 2. Pārart.** *paūsarī pārvañdīt tā zemi vaīrs neđēf – tā jāaī rudeni.*
- 3. Griežot, skarot, arī saskaroties ar ko asu, neviļus, negribēti ievainot; pārgriezt.** *a nazi tā pārvañdija tuō pīrkstu pušu.*
- pārvañdīties**, novec. **pārsavañdīties** v. **Bezmērķīgi staigājot, braukājot u. tml., atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *[puisis] vañdās tuī nuō viēna piē uōtra. nevaī pārvañdītiēs mājās! / vakaī es vēlu pārvañdijuōs mājās.*
- pārvarēt** v. **1. Pieveikt, novērst (ko traucējošu, kavējošu).** *bi jaū jāpārvaī visādi grūtumi, līdz iēsākt savu dzīvi.*
- 2. Apspiest, nomākt, neizpaust psihisku (parasti emocionālu) stāvokli.** *siēva pārvarēja visu nepatiku uñ gāja [vīram] līdz iēdzēt kādu alus glāzu.*
- pārvarēt** v. **Vārit vēlreiz, no jauna.** *ka viš [tas ir, teļa ciska] savārijās, ta viņu bišķi tā sagriēza vēl uñ vēl bišķi pārvarēja. / tuō [ukudiku] tuī lika kaū kaī klāt uñ vēl ta tā pārvarēja. / uspiīda [ūdeni] uñ pārvarēja, ka pa sālīc vai maz zupa.*
- pārvažt** v. **Pārlikt pāri, uzlikt vāku (kam).** *taī putras spañniī vaīg pārvašt tuō vāku, lai neiēbišt putekli.*
- pārvēksties** v. **Pārāk daudz skaļi raudot, nogurt (parasti par bērnu); pārkliegties.** *iēduō taī bērnaī tuō butelīti. viš jaū iī pārvēkšiēs.*
- pārveļkams**, -a. **1. Divd. → pārviļkt (3).**
- 2. ar not. gal.; adj. noz. Tāds, ko ģērbj virs citām drēbēm (piemēram, virsjaka, vīriešu svārki).** *tāda pārveļkama jaka bija vaīze, aī garām ruōkām, bišķi garāka paī būrsti.*
- pārveļkam(ai)s praks** (arī **praķelis**) – virsjaka. *vēcaīmtēvaī bi praki. pārveļkaīs praks bi biēzāks, gaķāks, vatiērēc. / maī vēl viēns pārveļkaīs praks i. taī prakai isjēma ārā tuōs ūsplečus, lai Jānis piē dārba vēļk. / citās pusēs tuōs pārveļkamuōs praķeļus saūc paī svārkiēm, bet muīns te tā nesaūc.*

3. subst. noz. **Apģērbs, ko ģērbj virs jakas, uzvalka.** *par^aveļkamaīš [bija,] ku tãc kostīmjaka taga. / [ar kartupeļu miltiem] stīvināja tuō šteīflēnu, ku buōrstēm vajdzēj likt uī visãm drēbēm, pārveļkamiēm.*
- pārveļties** v. **Pāršķelties (piemēram, par čaulu, gliemežvāku).** [čaulā bija] tãc liēls kãpuřs iēkšã. *tas pārveļãs, tiē vãki paliēk.*
- pārveīnēt** v. **Pagriēzt, pavērst iekšpusi uz āru (piemēram, apģērbam).** *vaīdzēs tas praks pārveīnēt uz uōtru pusi. uī ta vēl būs kã jaūns.*
- pārveīnēties** v. **Pārmainīties, pãrgrozīties.** *sãk tas laīks pārveīnētiēs uz labuō pusi.*
- pārveīrpt** v. **Vērpt vēlreiz, no jauna.** *vaīg pārveīrpt [dziiju] gruōžãku. tã pa glēvu meītiēm – trūks aūžuōt.*
- pārveīrst** v. 1. **Pagriēzt, izvērst iekšpusi uz āru (piemēram, apģērbam).** *mãte lika skruōderiēm pārveīrst tam̃ prakam̃ uōtru pusi – būs kã jaūns.*
2. **Pãrveidot, sagrozīt (cita teikto).** *kuō viēns teīc, tuō uōtris pārveīrs citãdi, parãda mēli uī atmēda.*
- pãrveīrsties**, novec. **pãrsavērsties** v. **Pãrmainīties, klūt citãdam; pãrveidoties.** *vakař biju savãs veçajãs mãjãs. tuř viss pãrveīrtiēs, dãrs iscīrsc. / kã tiē laīki pãrsavērtušiēs!*
- pãrveīrt** v. **Vērt vēlreiz, no jauna.** *griēst pa labu – tas i tã kãdu sliktu dãrbu labuōt. tuō aūdeķlu savēra slikti, uī raksti nēisnãca riktīgi. jãpãrveīr par̃ jaūnu, ta tik varēs visu griēst pa labu. / ja aūdeķlam̃ sapiņkãjãs diēgi, viss jãpãrtaīsa, jãpãrveīr pa jaūnu.*
- pãrveīrties.** Sk. *pãrsavērties.*
- pãrvest** v. 1. **Atvest (ko no kurienes, kur, kam).** [uz klãsta] viřsũ mete [siena] kaūdzi. *ziēmu pãrvede mãjã, ka sasala [zeme]. / saīmniēks a puīsi aizbraūca mežã pãrvest maīku. / ka nuōbraūca Liēpãjã, ta pãrveda bal̃tmaīzi. / tãdas tupeles – kuōka viē – kãdu reīzu nuō Leīřu pãrveda. / senãk saīmniēki piřka meņcus – pa seši kapī pãrvede. katrã kapã pa seždesmit meņcu. / tad jaū visi [pēc cukura] nuōbraūca a savu kaīnu. uī ta tajã jaū pãrveda sukuru. / viņi [tas ir, kaimiņi] mañ pãrved a tuō zãļu. / mañ bēni, kuō vaīg, tuō pãrved, kuř vaīg, tuř aizveđ.*
2. **Vedot (ar transportlīdzekli) nogãdãt (kãdu mãjãs, uzturēšanãs vietã u. tml.).** *puīselis grib pãrvest mani a velospēdu mãjãs, laī es nãku sēđēt uz velospēdu. / viņus [tas ir, kritušos vãcu karavīrus] pãrveda nuō froñtes uī tuř abglabãja, krustus uzlika. // Atvest (kãdu kur, parasti dzīvot, strãdãt). skruōderi pãrveda mãjãs, laī visus varētu apšūdinãt lidz Vasãfsvētkiēm. / šneīderini pãrveda. ta [viņã] visus apšuva. / vīra mãte priecãjãsi – pãrved nama slaucītãju. (LFK 1818, 804) / ailu, ailu, kumeliņi, tu dabūsi šuoruden man pãrvest līgaviņu. (LFK 1818, 817) / dēls pãrveda līgaviņu, tēvam̃, mãteī nezīnuōt. / vīra mãte pãrveçdama mani lēnu daudzīnãja. (LFK 1818, 264)*
3. **Vedot pãrvīrīt (kam pãri).** *grabēs manis tukšais pūrs, pãr tiltīnu pãrveçduot. (LFK 1961, 11022)*
- pãrveītīt** v. **Vētīt (ko) vēlreiz, no jauna.** *tãs linu sēķlas vaīdzēja pãrveītīt, laī atput tiē kuōkãli.*
- pãrviētuojams, -a.** 1. Divd. → *pãrviētuot.*
2. **Tãds, kas ir veidots, bŭvēts tã, ka to var samērã viegli pãrvietot izmantošanã dažãdãs vietãs.** *muīms bi skrŭbeņķis aūkšã us pagrabu. viņš bi pãrviētuōjam̃s.*
- pãrviētuot** v. **Panãkt, ka (kas) maina atrašanãs vietu.** *maīzi izvalķã – pãrviētuō viētãm.*
- pãrviētuoties** v. **Mainīt (kã) atrašanãs vietu.** *kuras taī pašã viētã miřdz, nepãrviētuōjas, tãs i stãovzvaīgznēs. // Virzīties noteiktã veidã (piemēram, ar grŭtibãm). ķēburēt iř iēt, pãrviētuōtiēs ař liēlãm muōkãm. // Mainīt dzīves, uzturēšanãs vietu. tiē smagiē uōrmaņi tik maīku, akmeņus vaī mēbeles veda, ka pãrviētuōjãs us citu dzīvuōkli.*
- pãrvielinãt** v. **Vīlinot panãkt, ka (kãds) pãriet strãdãt, darboties u. tml. (pie kãda cita, kur citur).** *es sarunãju, ka mãsa nãks piē manis ravēt, palīdzēt. bet viēna radeniēce pãrvielinãja viņu piē sevis. / brãlis mani pãrvielinãja piē sevis strãdãt. / saīmniēks tuō dŭšīguō puīši pãrvielinãja piē sevis.*
- pãrviļkt** v. 1. **Velkot pãrvietot, nogãdãt (kur).** *sakrãvois tik liēlu veçzumu, ka ziřgam̃ grŭti pãrviļkt mãjãs. / tãs zãles sasviēd ratēluōs, pãrviļksiēm̃ mãjãs. / kaķe pãrviļkuse žuřku. tãc liēls, peļēks žŭrks. // Velkot (aiz pavadas u. tml.) panãkt, ka (kãds) atgriēzas (mãjãs, uzturēšanãs vietã u. tml.). liēlas muōkas, lidz es viņu [tas ir, tekuli] pãrviļkt [mãjãs]. / tuō teļu pãrviļka mãjã cŭriski – nepařkuō negribēja nãkt.*

2. **Pārvirzīt (piemēram, roku, priekšmetu pāri kam, pār ko) skarot (to).** *ruōzi pazina – sapuņpuse tā viēta uņ sāp. sārkaņs bi. ka pārviļka pāri, ta balta stripa palika. / tai pūrā vaļ siēkā tik uņ tik tas tīlpuņs iļ, ka tuō [striķmēru] pārveļk pāri. kas iļ pāri, tas nuōbiŗst nuōst. / tas i striķmērs. tuō pārveļk pāri pa tuō pūru va pa tuō siēku. uņ ta viš lidzeņs kā ūdeņs līmenis.*
3. **Pārklāt (ar ko), cieši piestiprinot, nostiprinot (to).** *taūkus rituliņuōs sataisija, aŗ plēvi pārviļka. / siētins bi apaļa ripa uņ paŗviļkta a kazas ādu, izgēŗētu. / taŗbuōrrati [ir,] ka pārveļk aŗ ādu. bet tiē jaū tiē paši fedeŗrati i. / leiši braūca uz Liēpāju aŗ uōri – gari rati, kuōka stīpas pāri, brezeņti pārviļka. / cic teica brezele. uz ratiēm pārklāj, pārviļka, ka bi maņa, lai nesalīst. // **Uzvilkt (kam virsū).** viēna uōtra te grib adīt rakstītas zeķes – tā pārviļkt pāri pa ziēmu pār uōtrām, jā.*
4. **Velkot, izstiepjot garumā, novietot un nostiprināt pāri (kam), pār (ko).** *paŗviļka krustus pāri [galvai] tās [matu] pīnes, tai malā isviļka caūri, lai viš tāt radziņš isnāk. / paŗ upi bi pārviļkta taūva, gaŗ kuru veļk prāmu pāri pēc plūdiēm, kad liēls ūdeņs. / liņga bi tāda apaļa kuōka likste, tad pārviļkc šnuōris.*
5. **Iezīmēt (piemēram, līniju, svītru) pāri (kam), pār (ko).** *pārveļk tā [klaipam pāri], tā iēveļk [svītras]. tas laīkam duōmāc, lai nesaplaīsā. ♠ **pārviļkt krustu** – atteikties (no kā), izbeigt (ko). tuŗ a tuō braūkšanu peļņās nekas nēisnāca, tālab ka nuōgāja sniēks uņ [ragavas] pa pliku zemi neiēt. nācās visām pārviļkt krustu. / ne-izdeŗvuōs daŗbus vaŗ paŗtraūkt – paŗviļkt krustu. **pārviļkties**, novec. **pārsaviļkt(ies)** v. 1. **Lēnām, ar grūtībām pārvietoties (par transportlīdzekli).** taūva bija nestipra – tikkuō pārviļkās prāms. nu kā mata galā.*
2. **Lēnā gaitā ar grūtībām pāriet, pārnākt (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *vīri kruōgā bi pārteŗmpušiēs tuō alu, tikkuō pārsaviļkās mājās. / nu ta [sieva] nevaŗ pārsaviļkt – staīgā babelēdama apkārt.*
3. **Pārklāties (ar kā kārtu).** *dziēstuōt viņam [tas ir, sieram] paŗveļkās spīdīga garuōziņa. / [mazie sierīņi] a smuku kamariņu pārviļkās žūstuōt. / tam zāptes puōdam jaū pārviļkusēs plēve. / ka iēvaīnuōjuņs pārveļkas aŗ vāti, ta teic, ka tas iļ aizrepējis.*
- pārvirināt** v. **Pārāk daudz (ko) virinot, panākt, ka (tas) tiek bojāts.** *kuō tu dari! tā kustinādam, pārvirināsi tās duŗes, sāks čīkstēt.*
- pārviŗt** v. **Pārvārīties.** *nevaŗ ļaūt pārviŗt tai biēspotri. ta nebūs gārda.*
- pārviŗt** v. **Vijot pārklāt (ar ko).** *pārviŗ veļ viēnu kārtu tam striķim, būs reŗnāks uņ stiprāks.*
- pārvozināt** v. **Vizinot, vedot (ar transportlīdzekli) pārvest (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.).** *nu dēls pārvozināja sev līgavu. varēs dzīvuōt laīmīks.*
- pārzāgāt**, aŗ **pārzāgēt** v. 1. **Zāģējot pārdalīt.** *kuōku vaŗ pazīt, cik gadu veŗ, pēc raņtām, ka paŗzāgē. / mucu paŗzāgē us pusi. uņ pušmucu tā rudeni nuōsālija sēnes. / ja [mucu] pārzāgāja us pusi, ta isnāca pušmuce. eņkuri aŗ pārzāgāja, ta isnāca mazāks traūks.*
2. **Zāģējot neievērot iezīmēto līniju.** *te iļ zīme. skatiēs a abām acēm, ka nepārzāgā pāri!*
- pārzēģelēt** v.; hum. **Neveiklā, grīlīgā gaitā atgriezties (mājās, uzturēšanās vietā u. tml.) – par iereibušu cilvēku.** *tēs tā bi piēdzēris, ka knapi pārzēģelēja mājās.*
- pārzināt** v. 1. **Zināt (par visu ko kopumā); būt pilnīgi apguvušam (ko visu kopumā).** *sudmalās meļderis, tas pārziņ tuō maļšanu.*
2. **Uzraudzīt, būt atbildīgam, rūpēties (par ko).** *meŗsārgam iļ sava abgaīta – meŗa gabaļs, kas jāpārziņ.*
- pārzinis** m., **pārzine** f.; subst. **Cilvēks, kas pārrauga (ko), ir atbildīgs (par ko).** *pa šēperi saūca ari muŗžas luōpu pārzini. / viš [tas ir, skolotājs] bi bibliotekas vadītājs – pārzinis. tā bi tuŗpat muŗžā. / komaņdaņc – tas bi kāc pārzinis.*
- pārzīt** v. **Zināt; pārzināt.** *skriŗeriņ vaīdzēja pārzīt visi ciēma ļaūdis.*
- pārzoelties** v. **Pārvelties; pārkrist.** *kā pārzoelās žuōgam pāri, tā nātrēs iēkšā.*
- pāržaguoties** v. **Pārāk daudz žagoties.** *diēs kas piēmiņ – eŗu pāržaguōjsiēs.*
- pāržņakstināt** v. **Pārgriezt (ar neasām šķērēm, nazi).** *kaū kā pāržņakstināju tuō drēbi – bija neass nazis.*
- pāržuŗknīt** v. **Pārgriezt (ar neasām šķērēm, nazi).** *nevaŗ tuō striķi lēti pāržuŗknīt – reŗsns.*
- pāržūt** v. **Pārāk izžūt, sažūt.** *nuō rīta izžāva tuō veŗu, ap puzdiēnlaīku jaū bija pāržuvuse. ja veļ būtu vēš uņ saūle, ta pa-visām sakraņst. / tuōs deķus iseŗ pakaŗ uz žuōgu, lai pāržūst.*

- pasaaūdzināties** v.; novec. **Palielināties (masā), kļūt pilnīgākam (par dzīvnieku grūtniecības laikā).** *jaunā guove pasaaūdzinaisēs, jaū liēls tesmeņs. / baļtaī meīčai būšuōt zuiķīši, ēsuōt pasaaūdzinājsiēs, sivēnīdze.*
- pasabrākāties** v.; novec. **Neilgu laiku, mazliet celt, rotīt uz augšu (apgērbu, tā daļu).** *liēliē uñ maziē visi brida pa ūdeni, pasabrākājušiēs visas drānas uz aūķšu.*
- pasabrukt** v.; novec. **Daļēji sabrukt; daļēji izbrukt.** *tas namelis aī pasabrucis.*
- pasacēšanās.** Sk. *pacēšanās.*
- pasacēties.** Sk. *pacēties.*
- pasaciēmuoties.** Sk. *pacieēmuoties.*
- pasacīt** v. **Pateikt.** *ka tu esi [rotaļā kādu] nuōķēris, ta piēsīt tam a ruōku uñ pasaka – bitelīns. / ai Dieviņ, kuo redzēju, – kauns uotram pasacīt. (LFK 1961, 10144) / plaūna tāda! viņa runā uñ teīc, uñ ta tiē citi tā pasaka. / ka teū pasaka, ta jāpadara.*
- pasacālīties** v.; novec. **Pačalot.** *iēšu piē kaīmiņiēnes pasacālītiēs.*
- pasadabūties** v.; novec.; savienojumā ar verbu infinitīvā. **Gūt iespēju, izdevību (ko darīt).** *tinuōt aūdeķlu, jaū sajuka dzīves. bet, ka pasadabujās pavilkt šķiētu, ta gāja labi.*
- pasadarīties.** Sk. *padarīties.*
- pasaduoties.** Sk. *paduōties.*
- pasagadināt** v.; novec. **Sastiept, izmežģīt (kādu ķermeņa daļu).** *ceļuōt tuōs rudzu maīsus ratuōs, dēļs pasagadināja ruōku. nu jāīēt piē večāsmātes, lai iēvēļk.*
- pasagadīties.** Sk. *pagadīties.*
- pasagarēt** v.; novec. **Noilgoties.** *dikti jaū maziņā bija pēc maīmmas pasagarējuse.*
- pasaglābties.** Sk. *paglābties.*
- pasagriēzties.** Sk. *pagriēzties.*
- pasajemt.** Sk. *pajemties.*
- pasaka**, arī **pasēka** subst. **1. Vēstītājas folkloras vai daīlliteratūras žanrs, parasti ar fantastikas elementiem; šī žanra darbs.** *pasēkas stāsta vakaruōs, kad veļ nav ugone iēņesta. tiē, kam vaļas, sēd uz mūrīti uñ teīc pasēkas, kādu nebijušu nuōtikumu va islasītu. / kuō tik visu ziēmas vakaruōs nevarēja sadarīt – šnuōrus vija, pastalas lāpija, pasēkas teīca. / pasakās tāda laūma i, grāmatās. / visas pasakas večāmāte iēsāka – viēnreīz bija. / es dikti pulku zināju pasakas – mañ jaū aūga četri bērni.*
- 2. dsk. Nepatiesas, melīgas, nepamatotas ziņas; muļķības, nieki, arī baumas.** *pasakas stāstīt – kau kuō nepatiēsu runāt. / kuō tu te pasakas stāsti! viēnu nakti tik sala, uñ jaū varēs iēt pa leđu! / nevaī iēstāstīt meļļu pa baļtu kā suniñ pasakas [jeb] pasēkas. / Made nuōskrēja piē ciēmīnu siēvu a savām pasēkām – meķlēt, kas viņu klaūsās.*
- pasakabelīties** v.; novec. **Aizķerties, aizkavēties.** *ku tas i pasakabelējiēs?*
- pasakacēties.** Sk. *pakacēties.*
- pasakaļties.** Sk. *pakaļties.*
- pasakārties.** Sk. *pakārties.*
- pasaklaīsties**, arī **pasaklaīsties** v.; novec. **Sadaloties izzust (par miglu, mākoņiem u. tml.); izkļīst.** *sāk jaū pasaklaīstiēs mākuōņi. vaībūt varēs pēcpuzdiēnā grāpt siēnu. / viš jaū bišķīt pasaklaīdsiēs [par miglu].*
- pasaklārīties.** Sk. *paklārēties.*
- pasaklaūsīt(ies).** Sk. *paklaūsīties.*
- pasaknābties** v.; novec. **Knābjot radīt (olā) caurumu – par cāļiem.** *cāļīši veļās, ka pasaknābušiēs.*
- pasakne** subst.; novec. **Vecāki (?).** *nu tiē puīšēļi visi labi mēcās. tiēm jaū tā pasakne tāda gudra.*
- pasākt** v. **1. Sākt regulāri, vienmēr (ko) darīt.** *te bī pasākušas stiīfniņas nākt us tiēm mālu duīmbēriēm. / te svešs suīs pasācis nākt. / tas jaūnaīs suīs bī pasācis gaiñāt tās vistas. / bērni bī pasākuši iēt svešuōs ābuōluōs. / diēs kuō tiē puīkas tuī pasākuši āmarēt? / jaūñave pasākuse nīdēt vīramāti.*
- 2. Iesākt (ko); uzsākt.** *saīmniēks bija pasācis miēžus sēt. / večāmāte bi pasākusi tās pakulas vēpēt.*
- pasākums** subst. **Vairāku vai daudzu cilvēku organizēti veikts (parasti sabiedriski nozīmīgs) darbību kopums kāda mērķa sasniegšanai.** *tuī rudenī bija kēc pasākumiēs sudmalās. ta ēsuōt palaīstas tās sudmalas. / muīms bi tēc pasākumiēs – dziēdājām Liēpājā.*

pasalabināties v.; novec. **Laipni, arī iztapīgi izturoties (pret kādu), izraisīt (kāda) labvēlīgu attieksmi pret sevi; pielabināties.** *žīc atnācis gāja piē saimniēces pasalabinātiēs, lai iēduō kādu krūzeli piēna vakariņām.*

¹**pasalaīsties.** Sk. ¹*palaīsties.*

²**pasalaīsties.** Sk. ²*palaīsties.*

pasaliēkties. Sk. *paliēkties.*

pasalināt v. **Ļaut iesalam darboties (zināmu laiku).** *iēsalu aplēja a kārstu ūdeni, pasalināja kādu stuņdu. ta tik sāka mīcīt uņ cept iēsala maīzi.*

pasalērkāties v.; niev. **Paplāpāt.** *vecā Made nuōļurkāja piē māsas pasalērkātiēs.*

pasamanīties. Sk. *pamanīties.*

pasamndīt v. **1. Aizņemties; patapināt.** *mañ trūkst sāle. es iēšu kaīmiņuōs pasamndīt sāli. / nuōei piē Maīgas pasamndi kādu uōlu! / kas pasamndīc, tas jāadduōd i. / ta jaū neteiča prasīt, tapināt, bet samndīt, pasamndīt.*

2. „pameklēt”: **p. cimdus.** (EH II 170)

pasamuōsties. Sk. *pamuōsties.*

pasanemties. Sk. *pajemties.*

pasāpēt v. **Neilgu laiku, mazliet sāpēt.** *bišķīn kau kas pasāp. / kas tuŗ tik sliķe bija! pasāpēs uņ sadzīs.*

pasapņuoť v. **Neilgu laiku, mazliet sapņot; iegrimt iztēlē.** *svēdiēnas rītiēm ilgāk paguļ uņ pasapņuoť.*

pasarādīties. Sk. *parādīties.*

pasaraūdzīties. Sk. *paraūdzīties.*

¹**pasaraūties.** Sk. ¹*paraūties.*

²**pasaraūties.** Sk. ²*paraūties.*

pasarēkavāt v.; novec. **Sarunāties, paplāpāt (ilgāku laiku).** *rēkavāt, pasarēkavāt – tas aŗ iŗ paŗ tuō pašu runāšanu, plāpāšanu. tas iŗ tā ilgāki parunātiēs, paplāpāt.*

pasarēkuot. Sk. *parēkuoties.*

pasarģāt v. **Nodrošināt (ko) pret kaitīgu, nevēlamu iedarbību.** *apšālē māju a šaldēlēm, lai siltāks būtu, lai pasarģātu nuō pūšanas. / ciētuō siēru varēja taūpīt pus gada. tik nuō sapelēšanas bi jāpasarģā. ✧ pasarģ, Diēvs!, arī lai Diēvs pasarģā! – a) izsaucas, paužot pastiprinātas bažas, brīdinājumu. pasarģ, Diēs! – teīc, kad kādi slikti nuōtikumi dziŗdēti. / ak kuņks! tādu puīšeli! lai Diēs pasarģā! / lai Diēs pasarģā! cik puļku viņi [tas ir, prusaki] bija, katrā mājā bī. b) izsaucas, ko kategoriski noliedzot. kad nepatiēsi aprunā, teīc – pasarģ, Diēs! es nekuō nezīnu. c) izsaucas, paužot pārsteigumu, sajūsmu. kas paŗ dziēdāšanu uņ daīcāšanu bija [kāzās], pasarģ, Diēvs!*

pasariēdīties. Sk. *pariēdīties.*

pasarunāt, arī pasarunāties. Sk. *parunāties.*

pasaskatīt. Sk. *paskatīties.*

pasaslēpt. Sk. *paslēpties.*

pasasmīēt. Sk. *pasmiēties.*

pasasuīnīties. Sk. *pasuīnīties.*

pasasukties v.; novec. **Mazliet pavirzīties.** *ja tu pasasuksiēs tāļāk, es aŗ varēšu apsasģēstiēs tev blakūm.*

pasasveīpties v.; novec. **Lēni, parasti ar grūtībām, arī neveikli pārvirzīties (pāri kam, pār ko); pārsveīpties.** *paskatiēs, ka puīka iŗ pasasveīpiēs pa tuō žuōgu pāri!*

pasatiēkties v.; novec. **Pastiepjoties sasniegt (ko).** *pasatiēciēs uņ āššau tuō šīberi!*

pasatveīties v.; novec. **Patverties.** *taga tik ģnā vaīg pasatveītiēs. tāc kārstuīms!*

pasauķt v. **1. Saucot, ar saucienu paaicināt, pieaicināt.** *Pēteriīti, aiīsskriēn pasauķt vīrus puzdiēnā! / pasauķca, lai nāk pātarus skaītiēt mēitas. / te mūrniēku pasauķca, lai nāk ismūrīt liēlāku krāsni. / skruōderis pasauķca saīmniēku, lai nuōmērītu praku uņ bikses. / ka nevaŗ samaksāt parādu, apķilā. pasauķ tiēsū, uz ūtrupī pārduō tāš maītas uņ samaksā tuō parādu.*

2. Saut, dēvēt. *taga daūdz mājas pasauķ ūzvārdē. / seņ sākuši pasauķt tuō grāvi pa Meļļtaku. / večaīs kuņks – tā mēs viņu bijām pasauķuši. viš bi tāc izdiēnējis kaŗavīrs. / es savu ruīcīti a pasauķu viņa [tas ir, mātes kaķa] vārdā. / [kādu augu] pa spārvenēm pasauķca, bērni jaū saūca.*

- pasauļe** subst. 1. **Zemeslode, galvenokārt tās virsa, ar visu, kas uz tās atrodas.** *ka Diēvs radījis tuō pasaūli, ta viņš nuōsūtījis kādu uz zemi lejā, lai uzzinātu, kā tad tuī iēt, kā tad viņš iī ūzriktējis tuō pasaūli. / kuī saūlīte vakarā nuōiēt, tuī pasaūles mala. ♠ uōtra pasaūles mala – ļoti tāla vieta, novads, apgabals, arī zeme. diēs kā tiēm radiēm tai Cibērijā iēt? nuōgāja tik tālu – uōtrā pasaūles malā. vai te nevarēja dziēvāt kā mēs?*
2. **Samērā plaša zemeslodes virsas daļa ar visu, kas uz tās atrodas; apkārtējā vide; tāla, plaša apkārtne (ārpus savām mājām).** *a diviēm zīrņiēm apsē visu pasaūli. tās i aces. / ka gāju dziēdāt, ta vismaz pasaūli dabuju rēdzēt. / avīzes lasu – gribu zināt, kas nuōtiēk pasaūlē. / vēcāmāte prasa – dēliņ, ku tu paliksi, izgājis nuō mājām? – pasaūle jau liēla. gaī es viētu atrādīšu. / nau slikti, ja vairāk draūgu pasaūlē dzīvuō. tas jaunāks teīciēns. / radi, draūgi nāca [Jaungadu gaidot]. nuō pasaūles jau nemeklēja. / tā [sieviēte] jau aka, iēdama apkārt pa pasaūli, pazina cilvēkus. / viņš nau miēriks, blaīdās pa pasaūli. / cic jau blažiēreja pa pasaūli, klīda apkārt. □ (iz)iēt (arī aiziēt) pasaūlē – a) uz laiku atstāt māju, aizejot uz tālāku vietu. vakar izgāju pasaūlē, apciēmuōju māsu. / te jau aī daži aīzgājuši pasaūlē. / tiē piīmiē siēvas bērni dabuja iēt pasaūlē. / ta jau mēs bijām pasaūlē izgājuši nuō tēva māju. / tiē bērni izgā pasaūlē, taūtās. kuō te lai dara? / kad izgāja pasaūlē, ta piēmeklēja visādas nelaīmes uī bēdas. nau kā savās mājās. b) izplatīties (par runām). tās runas tā aīzgāja pasaūlē. ♠ apgriēt (arī apgāt) visu pasaūli ar kājām gaīsā – ļoti sajaukt (ko meklējot, dauzoties). kas te kuō iī meklējis, ka visa pasaūle abgriēsta a kājām gaīsā? / abgāza visu pasaūli a kājām gaīsā – meklēja, meklēja tuō viēnu ciñdu, bet neatrada. ♠ daūzās (arī mētājās) pa pasaūli (kā vēca nauīda) – saka par cilvēku, kurš bieži maina darbavietu, dzīvesvietu. daūzās pa pasaūli kā vēca nauīda – tēc us tādu, kam nav uī ari kas negrib uz viētas dziēvāt kādu darbu. / visvairāk pa gājēju cilvēkiēm tēca – mētājās pa pasaūli kā vēca nauīda. / tas puīšis daūzās pa pasaūli apkārt. ♠ izlaist pasaūlē – atļaut doties prom (parasti no dzimtajām mājām). ka viš [tas ir, ebrejs] izaūdzēja puīku, ta viņam iēdeva ķemmes uī kaūt kuō uī izlaida pasaūlē. ♠ pasaūles gaīs – a) ļoti tāla vieta, novads, apgabals, arī zeme. senāk duōmāja, ka tuī, ku saiēt zeme a debesi kuōpā, i pasaūles gaīs. / viņi [tas ir, jaunie] uz neadgriēšanuōs gāja. kuī tad nuō tāda pasaūles gala pārņāks vai apakaļ! b) beigas (visam). tuō paūsari mēs duōmājām, va tas kaīš viēnreīz nebeīksiēs, va pa-tiēsi būs pasaūles gaīs? / va ta nu būs pasaūles gaīs? citi te sapiīrkās tig daūdz, it kā būtu pasaūles gaīs.*
3. **Cilvēku kopums, sabiedrība; cilvēce.** *jā, cik pasaūle tuīša bīse. / taga jau visa pasaūle i islēpuse. tiēšām, neziñ, kuō grib, jā. / vai ta jūs duōmājat, vai ta pasaūle paī tuō neziñ? visu ziñ, kā tas i bijis. / nu neklaūsa uī dara, kā pac duōmā. gaī pasaūle izmācīs. / ej nu ismāci pasaūli! / kuō tu varēji tādas blēņas isteikt pasaūlei, kas nav taīsñiba? / es devu pa pasaūli [seno kreklu] vilktiēs, uī pazaūdēši. ♠ ak tu pasaūlīt! – izsaucas izbrīnā, pārsteigumā, priekā, satraukumā. ak tu pasaūlīt! tas [raksts] taču iī astuōņņīšu vērumā.*
4. **Eksistences, esamības forma; materiālā realitāte.** *šij pasaūlē nekas nau mūžīks. / ja vēci ļaūdis atmuōstuōs, viņi brīnētuōs, kas tagat nuōtiēk tai pasaūlē. / ka kau kas nuōticis, ta tēc – tā viš iēt tai pasaūlē. / paša māja, paša dārps – kuō vēl vaī labāku gribēt pasaūlē! / tiē tuōs linus tā sit, ka gribētu izdēldēt nuō pasaūles. ♠ kā pasaūlē nācis – pilnīgi kails, arī nabadzīgs. kā pasaūlē nācis – tēc us pliku, ari uz nabagu.*
5. ģen.; adj. noz. **Tāds, kas aptver visu zemeslodi vai lielu tās daļu, kā arī tās iedzīvotājus vai lielu to daļu un ir saistīts ar tiem.** □ (Pīrmais) **Pasaūles kaīš** – Pirmais pasaules karš (1914–1918). *es isteīkšu, kā muīšs gāja. tas bi Pasaūls kara laiķā. / tas bija Pīrmā pasaūles karā. / mūs tēs nuō Pasaūles kara pārņāca a tādām tupelēm. / kāļus mēs vārijām Pasaūles kara laiķā nuō biēšu lapām – luōpu biētes. / alumīnija karuōtes pēc Pīrmā pasaūles kara bi. / piīmuōreīz bildējamiēs, ka Pasaūles kaīš bi. ♠ pasaūles staīgulis (arī staīgātājs) – cilvēks, kurš bieži maina dzīves, darba vietu. pasaūles staīgulis iī, kas nedzīvuō viēnā viētā. / senāk tāc [kalps] nebi ne-kādā vērtē, kas gadu nevarēja nuōdziēvāt piē viēna saīmniēka. deramā laiķā saīmniēki ari tādu nederēja. nu tas jau pasaūles staīgātājs! ♠ pasaūļu braūciēns – saka par ļoti garu, ilgu ceļa posmu. tas bi pasaūļu braūciēns. nuō Klaiņēdas līdz Liēpāji jau pasaūļu braūciēns.*
- pasauļīgs, -a** adj. **Tāds, kas ir ļoti vecs, sens.** *kas ne-maz nav ārc, ta tuō [zemi] saūc pasauļīga pūsta.*

pasaušs, -a adj. **Samērā, arī mazliet sauss.** šuoreiz mežā cīrksnis pasaūsā viētā.

pasavadāties. Sk. *pavadāties*.

pasavākties. Sk. *pavākties*.

pasavārtīties. Sk. *pavārtīties*.

pasavēdināties. Sk. *pavēdināties*.

pasavelēties. Sk. *pavelēties*.

pasaviļkties. Sk. *paviļkties*.

pasavizināties. Sk. *pavizināties*.

pasazīties v.; novec. **Iepazīties.** ka sasatiēkas, pasazīstas.

pasaziēris m., **pasaziēre** f.; subst. **Cilvēks, kas tiek vests ar transportlīdzekli.** tiē pasaziēri iēkš tās kariētes sēdēja, tāda būdele bi.

pasčabināties. Sk. *pačabināties*.

pasduoties. Sk. *paduoties*.

pase subst. **1. Dokuments, kas apliecina personas identitāti.** es ta vēl mātes pasē biju, maņ pašai vēl pases nebi. / Miķēlis [jeb] Miķēlis – tā vēcī cilvōķi teica. tā bija pasē aŗ.

2. Dokuments – reģistrācijas apliecība. jaunākā laikā [zirgiem] pases bi – pēc Pīrmā kara. / vēlāk, ka kumeļus aūdzēja, ta saūca piē vārda. ta bi pases ziŗģiēm.

pasēbs, -a adj.; **pasēbu** adv. **Pavēls.** nu jaū tas laīks tāt pasēps. vaīdzēs iēt gulēt. / šuōvakaŗ tā pasēbu isnāce tās vakariņas. ilģi dziēvāja pa laūku.

pasēdēšana subst. **Neilga laika pavadišana kopā ar citiem (sarunājoties, arī klausoties u. tml.).** vīri nuōģāja piē Mikas. tuŗ bi tāda pasēdēšana.

pasēdēt v. **Neilgu laiku sēdēt; neilgu laiku (kur) uzkavēties, nodarboties (ar ko), parasti atrodoties sēdus stāvoklī.** pajemšu šuvekli uņ iēšu saūlītē pasēdēt. / nākat iēkšā! pasēdiēt uņ pagaīdāt puzdiēnu! / es nekuŗ isiēt nevaru, tig daūdz kā gultā pasēdēt. / tiē kruōģi jaū bija piē baznīcām vaīrāk. tuŗ vīri pasēdēja, gudri parunāja. / [Ziemassvētkos] tā pasēdēja piē galda a viēsiēm kuōpā.

pasēdināt v. **Nosēdināt.** pasēdināt vaīg citu piē cita klātāk. ta būs visiēm rūmes. / tai mīkstā krēslā vaīdzēs pasēdināt tā krustamāte.

pasedlis subst. **Seglu paklājs, ko uzklāj uz zirga muguras zem segliem, kas sākotnēji bija izgatavoti no koka.** pasedlis i deķītis. tuō usklāj apakšā uņ ta sēdlus liēk.

pasēka. Sk. *pasaka*.

pasere subst. **Vieta rijā zem sera.** pasere i rijas istubīnā. ka piēsērti lini va labība, apakšā vaŗ palīst. tuō viētu saūc pasere. / paserē nuōkritušas linu saūjas.

pasērst v. **Pacīmoties.** varētu nuōiēt piē radu pasērst. / jāiēt piē krustamātes pasērst. esuōt nuōkavuši cūku.

pasērt v. **Neilgu laiku, mazliet sērt (linus).** linus aka pasēra, pažāvēja, lai vaŗ nuōsist tās galviņas.

pasēruoties v. **Neilgu laiku, mazliet sērot; pasērot.** pasēruōsiēs, uņ būs jādzīvuō tātāk.

pasēsť v. **Sēzoties mazliet pavirzities.** tu pasēd tātāk, lai visiēm rūmes!

pasēť v. **1. Iesēť (parasti zālaugu) zem virsauga (parasti labības auga).** uz miēzāju dzeŗn luōpus ganīt, ka viš i ataūdzis, ka tuŗ i pasēť. / rudenī nuōvāk visas tās [balto panātru] sēklas, tuōs ziēdus uņ pasēť, ku bišu piētiēk.

2. hum. Pazaudēť. kuŗ nu aka pasēť tas maks? / es tuō atslēģu aŗviēn šņuōrē turu, lai nepasēģu.

pasēť v. **1. Derēť, būt piemērotam.** tās kuŗpes būs manu mēŗu aku-rāt, dikti labi maņ pas. / tai dēli vaīdzēja būt kādi piēci pēdi garī, ta pasēja ratuōs dubēnaŗ. / tas šķiēc diūdesmit četūrtaīs numuŗs, pasēs diēdzīniēm pusvadmalai. / maņ tas svārks labi piēstāv, pasēť, pašu mēŗa. / ka viņū [tas ir, māju] liēk, ta vaīg tā pasēť tikpat kā, ka drēbniēks piēliēk drēbi viēnu gabalu piē uōtra. / te nu nepasēs tas jaūnaīs galc. // **Piestāvēť.** krēklaŗn jaū nepasēģ, ka tāt liēls raksc i. / tas jāpiēlāģuō, kā viš tuŗ pas. ka kādu puŗmpu šuj va kuō, ta piēlāģuō. / štiŗm mēť štiŗm, bet nepas cūku stalliŗ dakstīnu juŗc. tā teica, ka kalpa puŗšis gribēja prečētiēs a saīmniēku meītu.

2. Uzmanīt, uzraudzīt. piē [cūku] atnešanās jaū pastāvīgi bi cilvōķi klāt. jāpasē bi. / nu i jāpasēť. ka [alus] krīt atpakaļ, ta vaŗ pilđiť eņķuruōs. / [baltuo sviestu] jāpasēť. ka viņš pa daūdz aka sakārst, iskūst. tad aka paliēk šķidrs. / tuōs rāceņus [vārot] jāpasēť – ātri izjūk. / mana vēcā taīte mūs, bēŗnus, pasēja, lai neejam piē dīķa. / kaķis dikti pasēť mūs.

pasiēkalāt v. 1. **Nosiekalot (?)**. *suņš ēzdaņs pasiēkalājis gaļ visu šķīvi.*

2. pārn. **Nožēlot**. *nejēmi, ka deva buņbas! nu pasiēkalāl!*

pasiēnamais, -ā divd.; subst. noz. **Iejūga piederums – sedulka josta**. *pasiēnamāis nāk nuō viēnas iļkses uz uōtru pāri [zirga] mugurāi. / nuō viēnas iļkses uz uōtru gāja pāri pasiēnamāis. a tuō pasiēnamuō tik pasiēn zināmā aūkstumā, lai tiē rīki neiēt [zirgam] aiz rīkles. / ka nuōjūdza ziŗgu, ta aŗ pasiēnamuō savilka luōku uņ pakabināja uz vadzi.*

pasiēt v. 1. **Sienot savienot (kā galus, stūrus u. tml.); sienot savienot (ko); sasiet**. *kādreiz luōkā ka jūdza uņ tad tās sēdulka ka iŗ, tad jāziņ [ilksis] pasiēt, cik daūdza pasiēt. tās iļkses ja pa daūdza pasiēn, tad vēļk [zirgam] rīkli ciēt. / viēnjūgā jūdzuōt ziŗgu, vaig likt uz muguru sēdulku uņ pasiēt iļkses. tad rīki nespiēz ziŗgaņ kaklu. / ja labas nītes, netrūka uņ viss kārtībā bi, visas paminas labi pasēja.*

2. **Pārsiet (uz citu vietu)**. *jāiēt guōve bišķi pasiēt us citu viētu. / ej pasiēt guōvi uz priēkšu! / visu diēnu tuō guōvi neviēns nepasēja. / puīšis nebijis laīkā nuōgājis ziŗgus pasiēt. / viēns luōps i labāk pasiēc, uōtrs nav. viš tuŗ kārn uņ maū, ka viņaņ švakāks.*

3. **Siet zem kā**. *mūs laīkuōs jaū tādu slēpju nebi. cic maļkas pagali bi pasēja [zem apava]. / senāk tāisij tāds lina krēklus uņ tuō apkakli atliēca, apakšā priēviēti pasēja. // Piesiet; sienot piestiprināt (pie kā, kam klāt u. tml.).* *ka graūduš vētija, ta bi krētali [jeb] krētuli – tādi liēli a aūkstu malu. tas bi pasiēc piē dziēda. / griēstu laņpa bī iēlikta iēkš tāda iētvara. uņ ta viņa tā aūkstāk bi pasiēta piē griēstu. / šūpulis bi – gara kārte bi piē griēstu pasiēta. / [meitenes] skuōlas gaduōs jaū gērbās kā visas nīceniēces, pasēja drāneli pakaūsī.*

pasīgs, -a adj. 1. **Saderīgs; saskanīgs**. *tas tāc pasīks pāris. viņi satīcīgi dzīvuō.*

2. **Atbilstošs pēc izmēra (par apgērbu)**. *ku tu tādu plaņcku dabuji? tas kaņzuōlis teū nepasīks, pa nemēru, tāc plaņcka.*

pasijāt v. **Neilgu laiku, mazliet sijāt**. *senāk tāc siētiņš bi – tuŗ miltus pasijāja aŗ. / pasijāja miltus, tuōs smāļkumus samaīsija bļuōdelē iēkš ūdeņa uņ grāpelē iēlēja bišķi piēnu – kādu pusstuōpu.*

pasīldīt v. 1. **Neilgu laiku, mazliet sildīt**. *laīvs dārvuō. pasīlda uņ paliēk ciēc. / ka [cāļi] pakalušīēs, tā pasīldija uņ palīdzēja isiēt – saķēra aiz deguna, pavilka.*

2. **Uzsildīt (parasti ūdeni, ēdienu)**. *nuō vakara pasīlda ūdeni uņ iēliēk pickiņu maīzes raūgu. / ja [ūdens] bi pa aūkstu, ta pasīldija tādu reņņdēnu, tā kā raūks nesaplūk. / [zupu] iēlej grāpelē uņ pasīlda. / graņdzus aka pasīldija, lika piē sēnēm, us saūsīēm, kasītiēm rāceņiēm. / ka i vaīrāk isvāric, ta isņes, nuōliēk aūkstumā. pasīldīs citu reīzi.*

pasile subst. **Vieta zem siles**. *tas Aņdrejs tā nuōļuŗbājiēs bi aŗ tuō dzēršanu, ka ne suņs maīzi vaīr nuō ruōkām nejeņņ. nu pa-visaņ – gulēja ziŗgu pasilē Liēpājas sētā.*

pasīlksis subst. **Iejūga sastāvdaļa – sedulka**. *pasīlksis bi nuō lupata, tāda aūdeķla. rīki uņ pasīlksis, ka bi acsevišķi. kuōpā tiē i rīki. (LVDApr. 519) / pasīlksis i polsterējuņs saku iēkšpusē. / pasīlksis i nuō pilča. tuō tāisija nuō labāka pilča. / pasīlksi ūzliēk us kaklu uņ ta ūzmaūc viŗsū silksi.*

pasīlt v. **Neilgu laiku, mazliet silt**. *nedzeŗ tuō aūkstuō ūdeni! lai pasīlt! / izņeņņ raūgu nuō lēdskapja, uzlej ūdeni, uzliēk us plīti, lai pasīlt, lai viņš iēskāpst drusku.*

pasīlts, -a adj. **Samērā, arī mazliet silts**. *piēlēja pīllu [balu] aŗ aūkstu ūdeni uņ viŗsū tādu pasīltāku, reņņnāku.*

pasiruot v. **Paubagot**. *pasiruōt iŗ panabaguōt, pa-ubaguōt.*

pasīruot v. **Pastaigāt**. *iēsīņ pasīruōt, kaū ku pastaigāt. parasti gaņ teīca staīgāt.*

pasīŗži subst.; dsk. **Pakrūte**. *pasīŗži i, ku māga, iēkšpusē. apakš sīrdes ta sāp. / caūraīs i tāc dūrējs, kad-reiz pasīŗžuōs [zem krūtīm] iēkrīt. / kadreiz tā tēc – vaī kā dikti sāp pasīŗžuōs! / tuōs maīsus nezdāņs, [vīrs] būs pārstiēpiēs. sāpuōt pasīŗži.*

pasist v. 1. **Mazliet, neilgu laiku sist**. *maņ vēl tagad i kādi div spriguļi. es pupas a viņiēm pasitu rudeni a-viēn.*

2. **Sitot (pa ko) mainīt (tā) izskatu, formu (piemēram, padarīt plānāku)**. *aŗ āmara zuōbiēm sit pa tuō iskaptes zuōbu. uņ skatās, cik tas sitiēns pasit tuō iskaptes zuōbu plānāku. tuō saūc pa kapināšanu.*

3. **Ar strauju kustību pavirzīt (kur, kādā virzienā u. tml.)**. *pasitu padusē tuō maīzes kukuli uņ nuōgāju piē viņa. / pasitu padusē aūsteni – skatuōs, ka liētus ta kā nāk.*

4. **Sitot, metot ievainot (cilvēku, dzīvnieku, tā ķermeņa daļu).** *ať spraņgu, sprīņguli meť guōvēm pa kājām, pasit klibas.*
- pasisties** v. **Strauji, pēkšņi pavirzities, arī pagriezties (kur, kādā virzienā u. tml.) – par cilvēkiem vai dzīvniekiem.** *ziřks pasitās sāņus, uņ rati iēbraūca grāvī.*
- paskaīdāt** v. **Piegružot ar skaidām.** *vīri drāzdami paskaīdaīši priēkšnamu.*
- paskaīdrēties** v. **Noskaidroties (par laiku, laikapstākļiem).** *laīks sāk paskaīdrētiēs. varēs iēt siēnu grāpt.*
- paskaītīt** v. **Neilgu laiku, mazliet skaitīt.** *es tik paskaītu vaļģus uņ adu rakstu.*
- paskaīdīt** v. **Neilgu laiku, mazliet skaldīt.** *vēl skaīdiēnā tiē ceļmi vaīg paskaīdīt uņ sakraūt kaūdžē.*
- paskaluot** v. **Neilgu laiku, mazliet skalot.** [veļu] *skaluōja, a vālēm isvelēja. isvelēja uņ iēbāze aka [ūdenī], uņ paskaluōja. / aūzu mīltus uzraūdžē a maīzes raūgu. uņ ta tuō sulu issūc – iskāš. vēl tām sēnalām uzlē ūdeni uņ paskaluō. / te sētā i tāt duņbēris. tuř vař brist, māte kuō paskaluō.*
- paskaīdināt** v. **Neilgu laiku, mazliet skandināt.** *viš tik acslēgu buņtu paskaīdiņ. / uzaugsi, nuopirksi sudraba saktu. uzkāpsi kalnā paskandināt, ciemīnu puīšēļus pakaitināt. (LFK 9, 91) / jāju dienu, jāju nakti [..], paskandinu iemauktīnus. (LFK 1961, 11006)*
- paskape**, arī **paskapis** subst. **Vieta zem skapja.** *tupeles pabāz paskapī! / nenuōlaūžamas [ziemas cepures] ař bi. aku-rāt manā paskapē iř.*
- paskārties.** Sk. *p a k ā r t i e s.*
- paskat** interj. **Lieto, lai pievērstu uzmanību kādam faktam, parasti tādām, par ko tiks vēstīts.** *kas tuō būtu duōmājis – tas Mārtīns tāt guōdīks, tāt rāms, ne mušu nuō dēguna nēdžeņ! bet, paskat, kā kruōgā! sasakavās, dūres pa gaīsu viēn gāja.*
- paskatīt** v. **1. Neilgu laiku, mazliet skatīt, arī vērot, lai ko redzētu, uzinātu u. tml.; apskatīt.** *es iēšu pasīt meītenēm [tas ir, meiteņu istabā pulkstenī]. / paskata pulķstiēnu – [maize] jācēp divi stuņdi. / gūžām, vistām, kas perē, puslaīkā paskata uōlas pret gaīsmu. kuřa tuņša, tuř cālis, kuřa gaīša, tuř vaņckařs. uņ tuōs vaīs neliēk pēřēt. / tas [meistars] tuō mašīnu nuōbraūca paskatīt. □ paskatīt ruōkā – pazīlēt, pēc delnas līnijām cenšoties (kādam) paredzēt nākotni, arī noteikt pagātņi. večā Ģeđa tāda zavatņiēce bi – mātēja paskatīt ruōkā, vai ilģi dzīvouōs va ātri miřs.*
- 2. Skatoties pameklēt.** *paskat pac ķeņceli uņ ej [uz veikalu]! / paskata tādu eglīti, kaņ viēnādi zari tādi grābekļa zaru rešnumā. / gribu kuō brišu. jāiēt paskatīt, va nevař kaū kuō brišu dabuīt nuōpiřkt, kādas briřas zuves. / es paskatīšu kādu zīmulīti, kaūt kuō.*
- paskatīties**, *novēc. pasaskatīt* v. **1. Pievērst skatienu, parasti uz īsu brīdi; skatoties pavērot, pārbaudīt, lai pārliecinātos (par ko), arī uzinātu (ko).** *es duōmāju – kuō tās bites tuř dūc? es piēēmu, paskatuōs – luksene aūģ. / jāiēt paskatītiēs, kuō tās cūkas dara. / nu es taga nēšu paskatīsiēs, vai večaiš naū nuōplāvois [rasaskrēšļinus]. / nuōciērāšu pasītītiēs, kā tiē rāceņi aūģ. / a-viēnu jāpaskatās, kā viņa [tas ir, maize] cēp. ja pa daūdž, tās uōgles grāb ař a šķipelīti. / es piēģāju piē luōga paskatītiēs, vai mēnesis jāū lēc. / pa tuō duru šķiřbu pasaskatīju, bet ne-kuō neredzēju. ✧ paskatīties greīzi – būt neapmierinātām, skaudīgam. ciēmiņš, iēdāņš garā gar rudzu gabalu, paskatijās tā greīzi – sak, viņam jāū aūģ, bet maņ nekā! // pavēles izteiksmē; interj. noz. **Lieto, lai pamudinātu kādu pievērst uzmanību kam redzāmam; paskat.** *paskatātiēs, kā viš iēt! / vařbūt ka juņš te [grāmatā] iř tiē kāši? paskatātiēs tik! / paskatiēs – raū, ku skrej zaķis! / pasaskati, nama māte, kādas smukas ķēkatiņas! (LFK 1818, 100)**
- 2. Skatoties pameklēt.** *paskatījuōs, ku kāda veča zeķe. pāardiju uņ ta metu [dziju] us tādīēm puļķeļiēm. / ka pārveda māķu, [skaliem] paskatijās kuōkus bez zariēm, seřžuōtus nē.*
- 3. Pavērot; izvērtēt.** *es paskatīšuōs savu krāsni, vai kurās vēl. / ka kuř aīziēt, teic uōtraņ, lai paskatās, ka nenuōtiēk kas slikti. / maņ te jāislasa avīze vēl uņ jāpaskatās viss, kā pasaūlē dzīvouō. / kaū kuř vařbūt kādu ēnu vādzētu paskatītiēs, lai nepūš. / paskatās, kāc laīks.*
- pasklaīdāt** v. **Palabot kāršu žogu (ar sklandu).** *žuōgam viēna sklaīda bi nuōkritusi. tuō vādzēja pasklaīdāt. / vīri izgaīši pasklaīdāt gatuves žuōgu, lai vař izdzīt guōves.*
- paskleņst** v. **Paslidēt.** *piē akas bija sasalis ūdeņš. večaimātēi paskleņda kāja uņ abgāzās spaīnis.*
- pasklidēt**, arī **pasklīdēt, paslidēt, paslīdēt** v. **Slīdot, slīdošā kustībā pavirzities (kur, kādā virzienā u. tml.).** *cēlu grāpi nuōst nuō plītes, paslidēju. uņ viss uz grīdas. // Slīdot*

izkustēties (par kāju); slīdot (kājai) zaudēt līdzsvaru. *pasklidēja kāja, un iekritu dubļos, ka nuožļakstēja viēn. / bērit, manu kumelīnu, tu man kaunu padarīji – tev kājīna paslīdēja, man nuokrita cepurīte. (LFK 1961, 10647) / man kājīna pasklidēja, kad atlēcu ķēkatās. (LFK 9, 30)*
 ✦ **kāja pasklid (arī pasklid)** – saka par cilvēku, kas pārkāpj morāles vai tiesību normas. *siēvas runāja, ka ciēmīnu Mādži pasklīdeise kāja. ēsuôt bijis brūdgāns, tas nejemšuôt. nu gaīduôt bērnū. / nu būs puīsiņ pasklidējuse kāja. tāt juōcīks šuōrīt staigā.*

pasklīdināt v. Neilgu laiku, mazliet slidināt. *laņkā laps lēdus. vaīdzēs iēt pasklīdināt a ragutelēm tuōs bērnus.*

pasklīdināties v. Neilgu laiku, mazliet slidināties. *bērni visi bī nuōskrējši pa lēdu pasklīdinātiēs.*

paskliduot v. Pasklidot. *bišķi jaū iznāca bērniēm pa ziēmu paskliduôt. te bija dīķis.*

paskņubināt. Sk. *p a k ņ u b i n ā t.*

paskrabināt v. Neilgu laiku, mazliet skrabināt. *večāmāte bi skārda buñdžiņā iēbēruse naūdas gabaliņus. paskrabiņ, lai bērnus klaūsās.*

paskraīdāt. Sk. *p a s k r a ī d ā t.*

paskraīdelēt v. Neilgu laiku, mazliet skraīdelēt. *bērni izgaīši pa laūku paskraīdelēt.*

paskraīdīt, arī paskraīdāt v. Neilgu laiku, mazliet skraīdīt. *guōdībās bērni us savu ruōku paskraīdija. / tiē bērni izgaīši laūkā paskraīdāt pa sniegu. / tik līdžeņs lēdus laņkā sasalis, ka gribuôt negribuôt jāmeklē krīčuōles un jāiēt paskraīdīt pa lēdu. / tāt aūguōs bērnus paskraīdā un tik ēd.*

paskridināt v. Panākt, būt par cēloni, ka paskrien, paskraida. *[ja zirgam ir vīveles,] ta tik paskridina, pabraūka.*

paskriēt v. 1. Skrienot pavirzīties (kur, kādā virzienā u. tml.); skriet nelielu attālumu, neilgu laiku. *iēsīm paskriēt! kuřš ātrāk nuōskriēs līdz ābeli? / ař suni ař jaktējas – padaūzās, paskriēn. / nu, lai viņas [tas ir, govīs] neskrēja mājās, bet savi suōļi desmit viņas paskrēja. / lai puīka paskrēt apšvīlpt visus citus puīkas!*

2. Skrienot pavirzīties zem (kā), arī (kam) apakšā. *kaķis paskrēja paklētē – špu-duk! / sāk līt. vaīdzēs paskriēt apakš siēna kaūdzes.*

3. Skrienot pavirzīties garām (kam), arī gar (ko). *stīrna paskrēja, ka žibēt nuožībēja. / mātes mājā bija skūna [...], palīdu apakš tā. viņč [tas ir, polis] paskrēja garā. (Svent. 100)*

4. parasti savienojumā ar varēt, spēt. Varēt (spēt) skriet. *bērni piēkusuši skrejuôt, ka guōvis bizenē, ka nevarē vaīs paskriēt. / tas večāis ziřks vāi nevarē paskriēt, tā lukšā viē. / ziřks nevarēja vaīs rikšus paskriēt.*

5. Ātri paiet, aizritēt (par laiku, laikposmu). *tas laīks tā paskrēja nemanuôt.*

paskrūvāt v. Skrūvējot panākt, ka (kas) tiek paregulēts. *petruōlejas laīmpas dega istubā. tāt mekānisms bi, ku tuō daktu aūkstāk un zēmāk paskrūvāja. / us tuō [ecēšu] sliēdi tāt paaūkstinājums. tuř tāt buks, tas satuř stēlles stiēni, a kuru paskrūvā dziļumu un sēklumu.*

paskubināt v. Pamudināt. *ziřgu paskubina. / paskubini tuō ziřgu, lai iēt ātrāk! / viņu [tas ir, māti] vaīg ūzmuñdrināt, paskubināt.*

paskubt v. Paspēt. *tig daūdz tā darība, ka grūti būs paskupt viēnā diēnā.*

paskuļbināt v. Neilgu laiku, mazliet zvanīt. *bija nuōmiris večāis Biēraņc. zvanis bi nuōgājis paskuļbināt uz baznīcu.*

paskuōluots, -a divd.; adj. noz. **Tāds, kas ir neilgu laiku, mazliet skolots.** *viņa [tas ir, vecāmāte] jaū skaītījās tāda paskuōluōta – divas klases bi gājuse. / tēvañ brālīs bī tāt paskuōluōc vaīrāk.*

paslaīmpāt v.; niev. **Neilgu laiku, nevīžigi, kājas velkot, šļūcot iet.** *nu paslaīmpāsiñ līdz ceļam!*

paslapināt v. Neilgu laiku, mazliet slapināt. *linus nevarē labi nuōvērpt, ja nepaslapiñ piřkstus a siēkalām. / bruceķls [sauc], kuř iskapti brucina. aka a-viēn paslapināj grañtuōs jeb aka ussplāva. / a ruōkām nuōlīdzina kukuļus, paslapina ruōkas un nuōlīdzina. / [siera] viřsu paslapina a sulām. / pīlēm ēduôt paraduīms katru kumāsu paslapināt. tālab jānuōliēk ari ūdeņa traūks.*

paslapjš, -a adj. **Samērā, arī mazliet slapjš.** *paslapja māķa, labi neđeķ, tik tā smīķst viē.*

paslaūcīt v. Neilgu laiku, mazliet slaucīt. *viņš [tas ir, kādas puķes] tā saplūc vasaru un tad liēk nuožāvēt, un ta tā pa ziēmu ta ka tāda sluōtiņa. ař tuō tā kau kuō bišķi paslaūka, ka grib, akaļ. // Izslaucīt. ta ka slaūcija [klasi], isslaūcija akaļ, ta akaļ divi puīkas vilķa [solu] us tuō pusi, cik*

jaū paslaūcīc. // **Slaukot padarīt sausu, arī tīru (kā) virsmu, ārpusi; noslaucīt.** *nevar tuō puņķi viē paslaucīt tādā aūkstā laikā.*

paslaūkt v. **Neilgu laiku, mazliet slaukt.** *ta saimniece pate nāca paslaūkt līdzēt. / tuōs priēksējuōs pupuōs a-viēn vairāk piēna. tiē ilgāk jāpaslauc. / iēsīm paslaūkt tās guōves! tāda paslaūkšana i vairāk tāda niēkuōšanās. tuō tā niēkuōdamiēs vairāk teic.*

paslavēt v. **Neilgu laiku, mazliet slavēt.** *nu jaū māte aka grib savu meitu paslavēt, paliēlīt. / viņam patika, ka viņu paguōdē, paslavē.*

paslēpen, arī **paslēpeni**, **paslēpus** adv. **Samērā, arī mazliet slepeni.** *skuōluōtajs nuōķēra skuōlas puīku, ka tas paslēpen, bričkās iēgājis, ēda. / bērni paslēpus tuŕ gāja maknīt kuō. / māte tēvam vārda diēnu tāisija paslēpen, lai viš neziņ. / ja grib kuō ņēmīt nuō uōtra paslēpeni uŕ uōtrs neduō tūlīt, teic – pa, pa, nejem, ka nesaplīt!*

paslēpene, arī ¹**paslēpine**, arī dsk. *paslēpenes, paslēpines* subst. **Ķermeņa daļa no gurniem līdz vēdera apakšdaļai (dzīvniekam, piemēram, zirgam, govij); āda, kas pārklāj šo ķermeņa daļu.** *paslēpine i guōvīm piē tesmeņa uŕ kājām. / piē tesmeņa i tā paslēpene. kas zem kājām visām, i paslēpene. / [zirgiem] tā pakaļkāja tā nāk a riņķi. ta tuŕ isnāk paslēpene. / paslēpenes [zirgam] i nuō ciskas līdz vēdēram, – tāda ādas strēmele nāk. / [cūkai] utis vairāk bi paslēpenēs, gaŕ vēdēru, piē aūsīm aka. / zīrgam sit pa paslēpenēm. tuŕ diktāk sāp. / tuōs [aitādas] kāju galus uŕ paslēpenes adgriēza.*

paslēpeni. Sk. *paslēpen.*

paslēpes, reti ²**paslēpine** subst. **Rotaļa, kurā viens no dalībniekiem meklē pārējos, kas ir paslēpušies.** *bērni spēlē paslēpes. ta nu skriēn te saliekušies, sagubuši. / tam sunim iēmācija paslēpes spēlēt. / paslēpine i bērnu spēle. viens neskatās, ku tiē citi paliēk. ta iēt meklēt. kuru piŕmuō atruōn, tam jāmeklē nākuōšu reizu.*

¹**paslēpine.** Sk. *paslēpene.*

²**paslēpine.** Sk. *paslēpes.*

paslēpt v. **Novietot (ko, kādu kur) tā, ka (to kāds) nevar saskatīt, arī atrast.** *tas pagraps bi druōš. tuŕ mēs šuō tuō paslēpām kara laikā. / miltus iēbēra maīsā uŕ nuōgremdēja akā. tā pa kara laikā maizi paslēpe. citādi jaū jēma nuōst. / viš [tas ir, suns] isvēlk zeķi, kuō puīka paglabājis. kuō puīka paslēpis, tuō sunelis vēlk laūkā. / viš paslēpe nuō manis [ratiņu]. / ku tuō naūdu lai paslēpju? / tuolaik naudu bankā nelikuši, bet paslēpuši tāpat kādā nezināmā vietā. / saimnieks gājis uz riju, lai tur paslēptu naudu. (LFK 1961, 10787)*

paslēpties, novec. **pasaslēpt** v. **Novietoties tā, lai citi nevar saskatīt, arī atrast.** *tuŕ [virtuvē] bija prūsaku uŕ circeņu pīls, tuŕ bi ku paslēptiēs. / spēle bērniēm – viens aīstaīsa acis uŕ neskatās, citi paklīt kuŕ kuŕš, paslēpjās. / kuŕam [spēles dalībniekam] krīt pēdējais vārc, tam jāmeklē. visi citi paslēpjās. / liēlais puīka paslēpjas, mazaīs brēgdamīs meklē. / meitu māte, cielaivīna, aiz galdīna pasaslēpa. (LFK 9, 70) / kad brauca vakarā nuō pļavas mājās, tad puīši, paslēpušies aiz krūmiem, aplēja siena grābējas ar ūdeni. tāda muode bija. (LFK 1961, 10642)*

paslēptuve subst. **Vieta, telpa, kur slēpjas vai slēpj (ko).** *nu viš [tas ir, kaķis] islīda nuō tās paslēptuves.*

paslēpus. Sk. *paslēpen.*

paslidēt, arī **paslidēt.** Sk. *pasklidēt.*

paslieksne subst. **Vieta, telpa zem sliekšņa.** *panāksnieces piedzērušas paslieksnē pakritušas. (LFK 1818, 861)*

paslikti adv. **Samērā slikti.** *visas trīs [meitas] paslikti runā, un neviens negrib tās prēcēt. (LFK 1961, 10788)*

pasliktināt v. **Panākt, būt par cēloni, ka (kas) kļūst mazāk kvalitatīvs.** *ja tuōs dubļuōs iēber zemi, ta tik pasliktina ceļu. vaīg graītu bērt.*

pasliņks, **-a** adj. **Samērā, arī mazliet slinks.** *pasliņks i tas puīselis. māte izlaūduse. / tā viēna meita tāda isklūduse. tāda pasliņka, nevīžuō strādāt. / čapāns – us tādu kā ņesnu tā teic, kas i pasliņks [gājējs].*

pasludināt v. **Oficiāli paziņot; paziņot publiski (kādu ziņu, faktu).** *priēksniēks pasludināja, ka jāsāk ceļi bērt a graītu. / tam tās diēnas skaītītas, jaū pasludināta isūtrupēšana. / pēc dzeīndību diēnas sešas nedēļas [pagāja]. tad [jaunā māte] varēja iēt baznīcā uŕ likt Diēvu lūkt*

mâcîtājaṃ. tad viṅṣ nuô kañceles pasludina, ka kâda Diēvaṃ zināma draūdzes māte pateicās Diēvaṃ paṅ palīdzību.

pasluīnāt v. **Ar grūtībām iet.** *viņa [tas ir, vecāmāte] knapi tik pasluīnā.*

pasmagi adv. **Pagrūti.** *pasmagi uskâpt te tai kalnā.*

pasmags, -a adj. **Tāds, kam ir samērā liela masa; samērā, arī diezgan smags.** *tas i mērāmais. tuṅ pasmaga buṃba klât. / pārkarī i divi pasmagi, negari kuôka kluceļi, gali sasiēti kuôpā. / manaṃ tēvaṃ nebi tâdi diojūgu rati, viēni tâdi pasmagâki bi.*

pasmaidīt v. **Īsu brīdi, mazliet smaidīt.** *paṅ tiēm juôkiēm tik jâpasmaida. / tuṅ i jâpasmaida pa tâdu runu. / tâ večiņa teikuse – kuô tâ dzīvīte teṅ vêl duô, ja teṅ tās mañtas vaīrs naū. tuṅ nu jâpasmaida.*

pasmakare, arī pasmakaris, pasmakars, pasmakre, pasmakrs subst. **Pazode.** *veçaiṃ skrīveriṃ bi liēls pasmakaris. / [velkot kaklu] saḡeṅ matus tai çupiṅā, ku skritēlis, uṅ viēnu ruôku [tur] zeṃ pasmakara. vilka trīs reīzas. / tiē [tas ir, kreklu apkakles] bi tâdi stīvi uṅ stāvi. ja tag viēnaṃ tâ vajdzētu kakls nuôturēt, ta būtu jēls pasmakrs nuôgraūsc. / ta bi kazas bârðiņa – pasmakarē tâ bi. tâ nāca vêlâkâ laikâ. / tuô viēnu [uzkubekļa] malu pārņeṃ pāri pa vaiṅagu uṅ pasmakrē saspraūž.*

pasmakt v. **Mazliet sasmakt (par pārtikas produktiem).** *vasarâ ta jaū viš [tas ir, gaļas sālījums] pasmacis i.*

pasmejuoši adv. **Izsmejoši, zobgalīgi.** *meṃmes dēliṅṣ – tâ teic us tâdu, kas tâ ispâķis. tas tâ pasmejuoši.*

pasmeķāt, arī pasmeķēt v. **Pagaršot.** *saṃnīeçe pasmeķâ, vai nevaīg sāli vêl likt. / jâpasmeķâ, vai nav sālīga zupa. / pasmeķâ, kâda tâ zupa i, – i laba vai nav. cic teic – pagâršuô. / pasmeķâ bišķi, pagâršuô tik bišķi! / varuôt ari sviestu sataisīt [no kazas piena]. es neṣmu pasmeķâjse. / ķēves piēnu es eṣu pasmeķâise. tas i saļc, treḡns piēns.*

pasmēlt v. **Smēlot paņemt.** *pasmēl aūkstu ūdeni nuô akas, kuô padzēt! / [bija] tâc mas ķipītis a uôsu. pasmēla ūdeni, neṣt jaū nenesa. / ķipis i tâc kuôka spañnelis a viēnu uôsu. visu kaū kuô a tuô pasmēla. / dârzâ izraka tâdu mazu aḡeli, kuô ūdeni pasmēlt uṅ stâdus apliēt. / aṅ abām ruôkām pasmēl graūdus – veṣeļu riēķšavu.*

pasmēltēt v. **Pakausēt.** *pasmēltēt [ir] kaūsēt. kad vaīdzēja, ta akaļ [plēvē satītos] taūkus pasmēltēja. smēltētuôs taūkus svaīdija uz maīzi.*

pasmērēt v. **Paziest.** *cic aka cepa [rausi] nuô karṅtpeļiēm viē. pasmērēja plâti. isveīduôja liēlâkus raūšus.*

pasmīēt v. **Pasmieties; pazoboties (par kādu).** *ka gribēja pasmīēt, pajuôkuôt, ta tâ teica – aī, tai liēli tiē piēna ķeḡeli!*

pasmīēties, novec. pasasmīēt v. **1. Īsu brīdi, mazliet smieties; sākt smieties un pārstāt smieties.** *nu [skolā] skaitīja jaū aṅ, viēns uôtrs skaitīja [lūgšanu], bet cic jaū aka pasmējās pa tuô brīdi. bet, kas pasmējās, tas dabūja iēt ķertē pastāvēt – stūrī, jâ, kâdu laiķu pastāvēt. / meītu māte pasmējās, klētī sakšas cilādama. / jauna sieva pasasmēja par tuo spicu çepurīti. (LFK 1961, 11073) / tâ ārstēja plaūšu kârsoṅi tai laikâ. nu, redz, tagad iznâk pasmīetiēs, bet tâ bija. // **Smejoties pateikt.** a-viēn jaū tâ smejas – ka saliēk muguras [kopā], ta Jeļgavas kaleṅdere. tuô jaū šuôdiē vêl tâ pasmejas kâc nuô veçiēm cilēķiēm. / piē saūles i tulznas. [...] saūle i dikti airējuse – tâ senâk pasmējās.*

2. Pazoboties, pajokoties (par kādu). *kâc grib kaū kuô smuki isteīkt, bet tuṅ nekas neīsnâk. tuṅ jâpasmejas, kâ viš runâ. / kad-reīz tâ pasmējās, ka tâc mazâks cilvēķs bi, – nu riktīgi tâ ka tas šeļķiṅs isskatâs!*

pasmilkstēt v. **Neilgu laiku, mazliet smilkstēt.** *[suns] ta kâ iēkaūcas, ta kâ pasmilkst, lēķâ apkârt, ka i priēcīks.*

pasmīnēt v. **Īsu brīdi, mazliet smīnēt, izpaužot nievīgu attieksmi.** *pa tâdu dârbu tik i kuô pasmīnēt.*

pasmīrdēt v. **Neilgu laiku, mazliet smīrdēt.** *[ēdiens] pasmīrdis. jâteic, mūs Džeks tuô negrib eṣt.*

pasmukšķināt. *Sk. pa š m u k š ķ i n ā t.*

pasnābenēt v.; novec. **Pasnaust.** *jâiēt vêl pasnābeṅēt uz mūrīti! – tâ teica. gulṅtâ gāja tig gulēt. / veçâmāte teica – iēšu pasnābeṅēt, nâk miēks. tuô jaū dikti teica veçiē ļaūdis Nīcâ. / kâdu stuṅdu braṅgi pasnābeṅēju puzdiēnâ. / jâiēt uz mūrīti kâdu stuṅdīnu pasnābeṅēt.*

pasnaūst, arī **pasnaūdelēt** v. **Neilgu laiku, mazliet snaust**. jāiēt uz mūrīti pasnaūdeļēt – šuorīt agri cēluos. / šuorīt agri cēluos, iēšu pasnaūst puzdiēnā uz mūrīti. / bišķi jaū dabuja pasnaūst diēndusu, drusku pagulēt.

pasniēgt v. **Sniedzot panākt, ka (kāds) saņem (ko)**. seruot linus rijā, pasniēdz pa saūjaī sērējaī klāt. / miša i baznīcā tāt diēvkaļpuojuīms pa tuō laīku, kad diēvgaldniēkiēm pasniēdz vakařēdiēnu. // **Iedot (ko) par dāvanu, parasti kādā tradīciju noteiktā veidā**. jā, tā sāka pasniēkt [ziedus]. / nabagaī pasniēkt kādu dāvanu bi visiēm kā likuīms. // **Uzlikt (kādam paredzēto ēdienu, dzērienu), parasti klājot galdū**. kamēr viīni [tas ir, baroni] ēda, mēs a sulaīni stāvējaī aīz bufetes uī skatījāmiēs, kuō vajag pasniēkt uī traūkus nuōvākt, uī ūzlikt citus. / [biezpiena kotletes] us paīnas – labākaīs sviēstā – cēp. savīlina kotletītēs. cēp brūnas. pasniēdz a zuōstīti vaī uōgu zapti.

pasniēt v. **Neilgu laiku, mazliet snigt**. vēl pa maz tā sniēga. ka līdz vakaraī pasniēs, ta jaū varēs braūkt a ragūm.

paspaīdīt v. **Neilgu laiku, mazliet spaidīt**. ka [govi] riētina, ta paspaīda, pastaīpa pupus uī ta sāk slaūkt. ta duō piīllas čaksteres. / tuō siēru vaīg paspaīdīt, lai nuōtēk sulas, uī ta tik likt apakš akmeņa.

paspaīle subst. **Pavāls**. piē pļauīšanas i paspaīle. ka jaūni puīši pļauī, ta tiē nemāk vēl. ka pajēm tuō spaīli liēlāku, ta paliēk liēlāki tiē rugāji, paspaīle. / paspaīle i, kas paliēk nenuōpļauīta, nenuōgriēsta zāle. / paspaīle i aūksti rugāji, kas palikuīši pļauījuōt. / tas pļāvējs bi jumīķis, kas nemāk pļaut. ta paliēk aūksta paspaīle. / Jēcis nebi ussējis riīgi iskapti, ta pļauījuōt paliēk paspaīle. / tas i pļāvis a bulīi us pusi, ka liēla paspaīle i.

paspāre, arī **paspārne** subst. **1. Pajumte**. [stalļa gals] a šāli ar aīššālēc. kuī nebi šāles, ta bi paspāre. tuī glabāja kuōka materiālus, vasaru ragus bi sakraūtas. tuī sakabināja ziīgu liētas. / neviēns stallis nebi, kam nebi kas paspārē paglabāc. / nu uī ta i čuīrkšļi – tāt pat [putns] kā bezdelīga. tāisa lizdu paspārē. / tas kaķis iī gaī plēsuōnis – isēdis bezdeliīngas bērņus nuō lizdas paspārē. / vakarā paīrnākuīsas, kariēt zeķes paspārņē! / paspārne, vēl saka pažuōbele.

2. Vieta zem spārna (putnam). zuōslēni salīduī liēlai gūzi paspārņē.

3. Aizgādība, aizbildniecība. es lūdzu brālīti iējēmt mani savā paspārņē.

paspēlāt. Sk. *paspelet*.

paspēle subst. **Zaudējums**. varēja jaū citādi darīt, ta būtu isnācis labāk. nu paspēle – nu vari plēst matus. / kāc grib uōtraī sliktu padarīt, bet pašai isnāk tā paspēle.

paspēlēt, arī **paspēlāt** v. **1. Neilgu laiku, mazliet spēlēt (mūzikas instrumentu)**. maī tā rādās, ka večaīs skruōderis teīca pa tuō gūžu [tas ir, vijoli]. skruōderis atnāca a savu gūžu paspēlēt, lai jaūniē daīcā.

2. Neilgu laiku, mazliet spēlēt (spēli, rotaļu). pēc talķas jaūniē ļaūdis gāja ruōtaļās, večiē paspēlāja spēlas. / ka vīri spēlā, ta jaū maī gribās tā tikt tai barā iēkšā ar paspēlēt. nuō pat bērņības.

3. Zaudēt (piemēram, cīņā, sacensībā, spēlē). tu nuōpiīrki jaūnu ziīgu, bet būsi paspēlējis. tāda kuīka viēn i. dūīgi nēēd. / viēns tuō prāvu viīnēja, uōtrs paspēlēja. // **Pazaudēt (naudu, īpašumu u. tml., parasti azartspēlē)**. [cits] paspēlēja ar tuō peīņu. ta varēja spļauīdītiēs viē. / vēlāk mācītāja preīline, spēlēdama spēlas a meīkuīnga preīlini, tuō muīželi paspēlājuse. uī tā nuōnākuse meīkuīnga īpašumā.

paspēlētājs m., **paspēlētāja** f.; subst. **Zaudētājs**. ja [kāršu spēlē] pretiniēkiēm nav trīzdesmit viēns, ta tiē paliēk jaņuos. ta viīnētājs dabū galvu uī nuōstripuō tam paspēlētājam.

paspēlēties v. **Neilgu laiku, mazliet spēlēties; parotaļāties**. nu duō bišķi [zēnam] paspēlētīēs, duō bišķi! [Saka mazmeitai:] iēduō [rotaļlietu] bišķi paspēlētīēs! / [bēnam] iēdeva kādu maīntīnu, lai paspēlējās, stāv klusu.

paspeīt v. **Nolikt, novietot kājas (uz kā)**. tēs pac pataīsijis tādu mazu kraģīti. maīmma, ka zīdija brālī uī mani, ta paspērusi kājs [tur].

paspēt v. **Spēt (ko padarīt, paveikt, nokļūt kur, kādā laikā, līdz kādam laikam); pagūt**. piīmiē papuves rudzi bi us piēcpacmituō aūgustu jāiēsē. saīmniēki tuō nepaspēja. / tikaī uz rudeni zemi dalija. rudzus vēl iēsēt paspēs, ka tik zemi dabuja. / te iēnāca iēkšā arīmija. tas bi oktōbris, ka iēnāca. es taga duōmāju, va es paspēju aīziēt us skuōlu uōtrā klasē. / nepaspēja visas dzīves

isaūst, vaīdzēja tās dzives balināt. / ta jaū bija jāpaspē visiēm iššūt tās ceļures. / [cūkas] ribas gañ žāvēja, ja nepaspēja apēst tāpat.

paspicēt v. Pasmailināt. senāk, ka nebi veļ štolles, ka ziņģus kala, ta bi krači. tuōs paspicē tā.

paspics, -a adj. Samērā, arī mazliet smails. [cūku] suga bi – neliēlām aūsēm, paspicu muguru.

paspidēt v. Īsu brīdi spīdēt. saūlīte paspid. / uz vakariēm paspidēja zibeñs gaišums. pa nakti būs bārks laīks.

paspidināt v. Īsu brīdi spīdināt. pagrabā tik tuñš, ka vaīg paspidināt kādu gaīsmu. ta tik vař redzēt rāceņus iēgrāpt. / a zēveli padziřkstina uguni, paspidina.

paspiēst v. Neilgu laiku, mazliet spiest. guōvēm bij arī kūtari – baļc aūguōnelis. kad paspiēž, izleç baļc ārā. / tag, ku iēt, [apgaismošanai] paspiēž slēdzi. / paspiēd tuō šinu tam caūrumam preti, lai vař sakniēdēt! / kadreiz bij tādas gumijas ballītes. iēsūknē ūdeni, paspiēž. uñ ta nāk ārā ūdeñs. // **Ar strauju kustību pavirzīt (kur, kādā virzienā u. tml.).** kas nuō tā linu buñta palika, ka issukāja, – paspiēst padusē!

paspilēt, arī paspillēt v. Atbalstīt, nostiprināt (ko, ar ko), pabalstīt. [ābelei] paspilēt zaru vaīg, nuōlūzīs. / paspillē tuō [malkas] kaūdzi, lai vēš neabgāž! / puīši apakš siēta pabēra graūdus uñ pacēla viēnu malu aūkstāk. viš bi tā paspillēç. uñ ta, ka aīstika tuō ēdiēnu, ta tas siēc nuōkrita. / citreiz ganeļi paši isvilka iēstrigušuō guōvi. isvilka [govs] priēkšas kāju [no avotainās vietas], paspillēja a kādu zāli va citu kaū kuō ciētāku. isvilka uōtru kāju, aka paspillēja, sadrāze a pātegu, uñ guōve izgāja pate.

pasprāgt v. Nedaudz, mazliet atsprāgt, pavērties vaļā. bēřzaiñ puñpuri pasprāguši jaū, lapīnas kā peļu aūsītes.

pasprāgt v. Būt tuvu nāvei, miršanai (?). nu gañ tās cūkas kviēc kā pasprāgušas, nevař ne acsaklaūsītiēs.

pasprēgāt v. Neilgu laiku, mazliet sprēgāt. ugone pagrāpē pasprēgāja uñ nuōdzisa.

pasprukt v. 1. Sprūkot atbrīvoties, izklūt (ārā no kurienes). turi ciēti tuō maīsu, ka seškis nepasprūk laūkā! // **Sprūkot izslidēt, atraisīties (vaļā).** paspruka nazis uñ iēcīftās piřkstā. / veļls ādu stiēpa, bet āda paspruka. uñ veļls sasita pakaūsi.

2. Ātri, bēģšus pavirzīties (zem kā). tā viēna meīta paspruka paguļtē.

paspruōgains, -a adj. Samērā, arī mazliet sprogaīns. gana bija brūtes māte savus dēlus audzējusi – paspruogaini matu gali, palikiem dēguniem. (LFK 1818, 1553)

paspuōkuot v. Pajokoties. bleīpstīķi saūca, ka gribēja tā paspuōkuot.

pastaīga subst. Darbība, process → pastaīgāt. tam [vistu] pastaīgu laūkumañ tādi tīkli apkārt.

pastaīgāt v. 1. Neilgu laiku, mazliet staīgāt. ka jaūnas kuřpes bi tādas knapas, ta pastaīgāja pa rasu. uñ ta jaū isstiēpa. / nuō aūdeķla pašūtas čības pa istubu labi pastaīgāt. / vaī nebūs pař ātri pastaīgāt basām kājām? diēz vaī pēřkuōns jaū bijis? / pēç pēřkuōna gaīss svaīks – vař pastaīgāt pa laūku, paļpuot. / ta es redzēju, ka pāřjūdza [zirgu] – isjūdza, pastaīgāja uñ iējūdza pa jaūnu. / ka cūkas laīda tā pastaīgāt apluōkuōs, ta lika dēgunā drāti, lai neruōk zemi. / cūkas palaīda ganīklē pastaīgāt. sētā viņas vaļā staīgāja. // **Ar kādu nolūku pārvietoties (no vienas vietas uz otru).** mēs tuōreiz [tas ir, pirms kara] tā pastaīgājām pa tiēm klubiēm Bārtā, Nīcā, Uōtaņķē. bijām tāt sastāvs, ka varējām koñcēřtu ar vėl ūspūst. / mana veðķla teīca – tev jaū nevaīg mājā stāvēt, tu jaū vari pastaīgāt pa ciēmu, aprunātiēs. // **Pastaīgāties.** vakaruōs veçāmāte gāja izluōcīt kājas, pa sētiēnu pastaīgāja.

2. savienojumā ar varēt, spēt. Varēt (spēt) staīgāt, iet. tas tik tāt sluņķis, nevař guōdīgi pastaīgāt! / kas varēja pastaīgāt, tiē gāja nabaguōs.

pastaīgāties v. Nesteidzīgi staīgāt. viņç aīzgāja ar suni pastaīgātiēs. / izlaīd cūkas laīderi, lai pastaīgājas! (LVDApr. 501)

pastaīgīnēt v. Likst, arī ļaut pastaīgāt, pastaīgāties (uzmanot, vedot pie rokas u. tml.). vedīs tuō mazuō bērnu ar pastaīgīnēt pa laūku.

pastaīpīt v. Neilgu laiku, mazliet staipīt. ka sāk guōves slaūkt, pastaīpa pupus, nuōslaūka. teīc – iēriētīnāt piēnu nuō tesmeņa pupuōs.

pastakle subst. Vieta zem stellēm. pastakle i stakļu apakša. aūžuōt nuōbīrst pastaklē spaļi uñ iēliktiē skali. / aūžuōt piēputeīse bi pastakle a puteķliēm liēla kārta. / re, ku pastaklē liēls viļēklis puteķlu!

pastala subst. **Viegls ādas apavs, kas ir izgatavots no viena ādas gabala bez šuvēm ar izvērtu auklu vai siksnu augšmalā.** *pastalas taīsiņ nuō guōves ādas. / priēkš pastalu piřka baļtu ādu. / pastalu ādu saūca – tāda dzēļtāna bi. tuō piřka. gatavi pāri jaū bi sagriēsti. / maņš tēte jaū taīsiņa pastalas. i nuō liēlluōpa vař pastalas taīsiņ. / pastalas bi šnuōrējamas. bi nuō ādas. / saūsā laiķā a pastalu visūr gāja. gāj skuōlā pastalām, braūca mežā. / gā a pastalām baznīcā ari. jaūnas pastalas bija. / vīriēm bi tādi ziēmas apavi – pastalas uņ vilnas aūteņi. tāt brida pa ziēmu, pa žļugu – visu caūru ziēmu. / pastala jaū ātri sakrama. tā tuō isspīlāja. ✧ **nuolikt pastalās** – dziļi aizvainot; pazemot. *pastalās jūs tik mani varat nuōlikt! – tas tā pazēmuōt. ✧ **veça pastala** lamuv. – lieto, lai apvainotu kādu (parasti sievieti), aizskartu kāda godu, pašcieņu. *ta maņ iř viēns lamu vārc, kā veçā saīmniēce lamājās a saviēm ļaūdīm, – tu liņdruka pastuōte, siētava tāda, veça pastala!***

pastalāda subst. **Āda, no kuras gatavo pastalas.** *vēļlukteřs bi četrkaņtīks. četri stikli bi, duřteles. nuō pastalādas tādas siksnīņas bi istaīsiņas pař eņģētēm.*

pastalele subst. **Neliela pastala.** *nuō tiēm līkumiēm, ku tās [lopa] kājeles i bīšas tā visūr, tuř aka tādas mazākas pastaleles varēja istaīsiņ. / viš [tas ir, tēvs] tā sataīsiņa tās pastaleles uņ tad aka tiēm saīmniēku bēriņiēm apņešāja. saīmniēki aka nuōpiřka tās pastaleles. / ka bi saūsš, ta bi pastaleles, pataīsiņa. / ka mani bēriņi aūga, viņiēm ař [sandaļu] nebi, tik pastaleles bi.*

pastalīns subst. **Plastilīns.** *piķis i tāt meļļs, ciēc. ka viņū viļina, ta viš paliēk mīksc, ku taga saūc tuō pastalīnu, bet tik meļļs.*

pastaljuōnis, ari **pastaljuōns**. Sk. *pastnieks*.

pastardiēna subst.; rel. **Diena, kad laicīgā pasaule ies bojā un notiks Dieva tiesa pār cilvēkiem.** *batistu mācītājs sapulcē vēļ nebeīdza acsludināt pa pastařdiēnu. / nesagaīdīsi, nesagaīdīsi, tuōš rudzus kad adduōš. varēsi gaīdīt pēc pastařdiēnas. / kas ta tuř tāt nuōtika? va ta pastařdiēna jaū klāt? ✧ **piřmdiēn(ā) pēc pastardiēnas** – nekad; nemūžam. *piřmdiēn pēc pastařdiēnas – teīc pař kādu liētu, kuō nesagaīdīs. / tai piřmdiēnā pēc pastařdiēnas – tas i, nekad. / iēduō maņ rubli, es teū ātri adduōš! – ta jā, tu adduōsi – piřmdiēn pēc pastařdiēnas.**

pastarītis, retāk **pastaris** m., **pastarīte** f.; subst. **Jaunākais bērns ģimenē (ari jaunākais dzīvnieks saimē).** *pastarīte i beīdzamā [meita]. pastarītis i pēdīgāis bērns. / pastaris i pēdējāis bērns. tam pastarītiņ jaū tā liēlākā mīlestība jāparāda. / pastarītis [jeb] sakasītis [sauc], – kas piēdziņst pēc vairākiēm gadiēm. / mātēi tas bērns juō mīļāks, juō pastarītis, tas pēdējāis. / pēdējāis suvēns i pastarītis.*

pastarpe subst. **Neliels laikposms (starp ko).** *četras ēdiēnreīzes i. pastārpeņ ūskuōž.*

pastars, -a adj. **Pēdējais.** *es mātēi piřmā meita, es pastara līgaviņa. tā ir veçu veçā dziesma. (LFK 1961, 10062) □ **pastara diēna** rel. – pastardiena. *nu pastara diēna, kuō tuř darās! ✧ **pastarā tiēsa** rel. – Dieva tiesa pār cilvēkiem pastardienā. *kad nuōmīrst, ta nuōnāk pastarā tiēsa – tāda bi ticība. // subst. noz. **Tas, kurš ir pēdējais (jaunākais); pēdējais bērns ģimenē.** *pastarš tēva zemi nemaņtuōja nekad.****

pastāstīt v. **Stāstot pavēstīt, darīt zināmu (ko).** *kad atnāce veçāis kuņks, ta viņš pastāstija, kā gājis tuřku kařā. / va Čiřkšu maņma juņš pa mēmu raūsi nepastāstija, pa Jaūngada raūsi? / neviēna siēva nezināja pastāstīt pa tuō musturu. / juņš piē tās kāimītes vaīg aīziēt. tā juņš visu pastāstīs, kā viņi [filmējoties] gāja.*

pastāt v. **Iesākties un būt, palikt (ilgāku laiku).** *pastāt [ir] nuōgruņtētiēs. / nu gaņ sāk laps laiķs pastāt, varēs sēt.*

pastatīt v. **Atbalstot (pret ko, ar ko) novietot, parasti stāvus.** *vajag pastatīt rudzus bālīnuōš, lai ižžūst. ta varēs vešt iēkšā. / tuř – labībs klētē – aīznesa tuō abru uņ tā pastatīja piē siēnas. / iscepa, [klaipus] padzesēja, piē siēnas pastatītus.*

pastāvēt v. **1. Neilgu laiku stāvēt.** *ķertē senāk iēlika, lai pastāv, ka neklaūsa skuōluōtāju. / [bēriņiēm] naū kuō kājās ģēřpt. ta a plikām kājām us tuō ledu. tās kājs tig dikti saļst. ta nuōraū cēpuri nuō galvas uņ iēkāpj tajā, pastāv uņ tad atkal skriēn. / neba lielas vainas dēļ nuōņem manu vainadziņu – mazu brīdi pastāvēju ar tautieti baznīcā. (LFK 1818, 718)*

2. Būt (parasti noteiktā laikposmā, noteiktos apstākļos). *ja upē pastāvēja liēls ūdeņš uņ varēja tuōš pluōstus nuōdzīt uz Liēpāju, žīc samaksāja liēlu naūdu. / citi radi, kas lūkti, ari iēt līdz piē aļtāra pastāvēt kūmās, kamēř mācītājs krusta. / ka kādreīz kāda vecene atnāk mājās pastāvēt, [jautā:] nu kuō ta vajdzēs maksāt? – nu pārved maņ kādu veģi. // **Dzīvot, strādāt (kur, pie***

kāda) ilgstoši. mējtājas apkārt kā veča naūda – tuō teic us tādu cilvēku, kas nepastāv vienā dafbā, vienā [dzīves] vietā. / nu tā saimniece bi tāda neiētuōpama. tuī meitas nepastāvēja.

3. Atrasties, būt novietotam noteiktu laiku. ka pastāvēja kādu gadu [kompostkaudze], ta bi mēsluōjums. / us pēlniēm ūzlej ūdeni un nuōliēk, lai pastāv. tad iznāk sārms. / skaīdrus, issijātus pēlnus aplej ar vāruōšu ūdeni un ļaū pastāvēt kādu laiku. / traūkus, kas tā ilgāk pastāvējuši neliētuōti, izļuōndina. / ta dzīvi šmitēja. vaīrāk jaū tā sašmitēja vakariēm, lai pastāv. / saraūdzē vājpiēnu. pastāv, addalās tās sulas. / [sieru] likuši sālījumā pastāvēt. un ta bi gārc ēst. / viņi bi mazi, mazi, ciēti buōmbiērīši. ka viņi pastāvēja, bi dikti gāršīgi.

4. Tikt saglabātam. viņam jaū nepastāvēja ilgi tā naūda. visu ātri izdeva. // **Saglabāties, nesabojāties noteiktu laiku.** zilziēde, maņ rādās, tā ir, jā. viņai i tādi zili dzēltēni tie ziēdi. jā, bet viņa ar ilgi nepastāv. viņa diēnnakti tik ziēd.

5. Eksistēt; būt. pastāv seni ticējumi. un cic tiēm tic. / tuī pastāvēja tāt likums. tas bi jāzina.

6. Palikt nemainīgam kādu laiku (par laikapstākļiem). dērtu kāda šļākata liētus. tag nu ilgi pastāvējis saūss laīks. / citu reīzu aka pastāvēja visu laīku ziēma. / ja tā pastāvēja [sals], nuōsala ēzērs. ta varēja braūkt piē siēna.

7. Neatlaidīgi nemainīt savas domas, uzskatus. dēls pastāvēja, ka samaksājis Pēteriīm tuō naūdu. **□ pastāvēt pie sava** – palikt nelokāmam savos uzskatos, domās. viņš [tas ir, dēls] pastāv piē sava. / cic jaū pastāv piē sava – nekuī neiēt pruōjām.

pastāvi adv. **Samērā, arī mazliet stāvi.** šī i grīstene. viņa tā aūg tāda rēta, un ta viņ aūg tā pastāvi. kuōsa aūg stāvu.

pastāvīgi, arī pa-stāvīgi adv. **Vienmēr; bieži.** vaīks ir neliēla attēka. attēkas izžūst vasaru, bet vaīks i pastāvīgi slapš. / pērkūōnijas, pērkūōnes mēs viņš saūcaīm. viņam tādi dzēltēni ziēdi pa-stāvīgi i. / tā laīva pa-stāvīgi stāvēj tuī attēkas malā. / te muīs bi apluōks aīz mājas, kuī jaū [lopi] ganijās pa-stāvīgi. / mēs tās drāgas pastāvīgi liētuōjām, ka bi akmeņi jāņes. / ka jaū viņu nēizzīda, viņi [tas ir, ķēvei] tēk laūkā [piens]. bet kumeļš jaū zīda pastāvīgi. / guōves slaūcuōt, [trauki] bi jābefž pastāvīgi. / suvēnu mātē pastāvīgi turēja ūdeni traūkā. / sīpuōlus [aitām] deva pastāvīgi, lai nev blaktis. / pastāvīgi putra bi [dzeršanai]. pa svētkiēm taīsija [dzersi], us kādu taīku. / senāk jaū siēru pa-stāvīgi jēma līdz guōduōs. jēma tuō ciētuō siēru ar. / guōduōs ēdiēni pastāvīgi stāvēj uz galdu. / liēpu tēju tā pastāvīgi nevaruōt liētuōt. viņa žaūdējuōt asini arā. / pa-stāvīgi jaū skujaīnus [audumus] aūda. / es jaū nuō mātes citūr nē kā liōndrukā – es biju pa-stāvīgi klāt.

pastāvīgs, -a adj. **1. Tāds, kas ir noturīgs, ilgstošs, arī bez svārstībam, nemainīgs (piemēram, par parādībām dabā).** seštā decēmbērī bi Nikolaja diēna. ja ta sala, bija laba ziēma, pastāvīga.

2. Tāds, kas paredzēts ilgstošai lietošanai. viņu apkaīsa a miłtiēm tuō miłku un usklā drānu. tā i pastāvīga. tā kā galdrāna viņa ir. / gari kažuōki aka pastāvīga ziēmas drēbe bi. / cic aka nuō zaķādas taīsija tās cēpures. bet zaķāda jaū nav tāda pastāvīga, tai ātri tā viļla iēt zemē.

3. Tāds, kas darbojas, funkcionē visu laikposmu (par cilvēkiem). teic us pastāvīgu cilvēku – nu tuō gaīn ne nuō viētas nekustinās! tas tā iēdzīvuōjiēs! / dēls Liēpājā ta bi pac pastāvīks tīrguōnis. nuōgāja uz Liēpāju un sāka tīrguōtiēs.

pasteberēt v. **Steberējot, neveiklā gaitā ejot, pavirzīties.** [vīrietis] tā piēdzēris, kau kā jaū pasteberēs. / večaīstēs kādu gabaliņu pasteberēja un aka atpūtās.

pasteīdzināt v. **Steīdzinot panākt, ka (kāds) ko dara, veic paātrināti.** jāiēt pasteīdzināt vīru. ir jaū jābraūc.

pasteigt v. **Paspēt (ko padarīt laikā).** tuōs linus pasteīdza sasērt un nuōžāvēt. / vaīdzētu tie rāceņi pasteikt vagāt – drīz būs liētus. / būs jāpasteīdz isvārīt puzdiēnu.

pasteigties v. **Pacensties (ko) paveikt, izdarīt ātrāk.** ka kau kuō pērk un visiēm ne-iznāk, ta, kuīš piīrmaīs pasteīdziēs, tam isnāk. / nepasteīdziēs tuō meītu pērcēt! nu tu vari siēkalātiēs. / kāc saimniece nuōgāja piē skrīvera, lai viņam atlaīstu nuōmu. bet uōtrs saimniece pasteīdzās pa-priēkšu un iēstāstija skrīveriīm, ka tam naūdas diēzgaīn, ka var samaksāt savu nuōmu.

pasteljuōns. Sk. *pa-st-nie-ks*.

pastellēt v. **1. Pasūtīt; likt izgatavot.** tas [kaimiņš] uz būvēm gāja vasaru, ziēmu taīsija ratus va ragus, kuō pastellēja. / mātē pastellēja drēmaniīm drējātu raīnu pataīsīt. / tuō raīnu es pastellēju, ka maīn bi diūdesmit piēci gadi. / kalējaīm pastellēja nuōkalīt jaūnas krīčuōles priēks

puīšēļa. / brūveris, alus brūveris [bija]. viņam̄ pastēllēja, lai tuō muceli piēlej a alu. viš jaū brūvēja. tādi brūži bi. Nīcā te bija. / piē kañdītera pastēllēja tuōs kriņģēļus af. / es pastēllēju jaūnus zābakus.

2. Paregulēt. sudmalas tā pastēllēja – rupjākus, smālkākus ka mala. / dzīrnas pastēllēja. ka smāļki maļ, ta grūti jāmaļ. / tās ēveles tā pastēllēja, cik biēzas dēles jūs liēkat. / [arklam] tikaī tā stēlle bi, ku pastēllē, uñ tas lemesis nuō dzēls. / dīseles galā i stēlle, ku pastēllēja ārkla dziļumu uñ sēklumu. / tas viņdulis varēj liēlāku caūrumu izūrpt. tuō pastēllēja.

pastenieks. Sk. *pastnieks*.

pastēte, arī *pastete* subst. **Aukstais ēdiens, ko gatavo no aknām, zivīm u. tml., tās samalot un kopā ar garšvielām saputojot viendabīgā masā.** tuōreīz tādas pastetes nebi. tagat tik tāda pastēte i. jā, jā, nuō aknām, jā. / nu tuō tik tagat tāisa – pastēti. senāk jaū tādu netaīsij. pa aknu dēsu sataīsij. kas tādu pastēti zināj!

pastibīt v. **Ar pūlēm panest, pavilkt.** es vilku tuō maīsu. knapi pastibīju. nēst jaū nevarēju. / pastibiju tuō ķuōci kādu gabaliņu uñ akaļ nuōliku.

pastiēpt v. **1. Ar izstieptu roku pavirzīt, padot (ko).** baznīcasvīrs gāja pa diēvokaļpuōjuma laīku a ķeseli naūdu savākt. pastiēpa ķeseli katram̄ klāt.

2. Stiepjot padarīt (ko) garāku, plataku, vaļīgāku u. tml. tāda pa-īsa viļla, ka pastiēp, ta trūkst. // **Atšķaidīt.** piēliēšu ūdeni – pastiēpšu tuō vakaŗdiēnas zupu.

3. Ar pūlēm panest. tādu liēlu spañni pataīsija! kas tādu ķivāli pastiēps? // **Ceļot, nesot u. tml. ko smagu, pārpūlēt, sabojāt (ko).** ruōkā bi dziņgzde – tā bi tā pastiēpta dzīksla, pārpūlēta ruōka [kad kulstīja linus]. / vēdēfs pastiēpc [sacīja]. tas i pastiēpis vēdēru ceļdam̄s. ta lika tādas glāzas, tādus puōdinus.

pastiēpties v. **Mazliet izstiepties (garākam, platakam).** ka maūca kājā, viņas [tas ir, kamašas] pastiēpās. uñ ta iēmaūca kāju.

pastilgt v. **Iekārot; vēlēties; gribēt (?).** vīri tā pastilģuši us tiēm ceptiēm rāceņiēm uñ siļķi, ka nevar paspēt ne iscept. / tas Pēteris us tuō naūdu pastilģdzis kā vēļls pēc dvēseles. / nu tā pastilģuši visi bi rudenī iēt tiŗģū.

pastiņgrs, -a adj. **Samērā stingrs (piemēram, par vielu, priekšmetu).** zābaki bi tādi pastiņgri, bet varēja isspilāt. / cērtuōt mežā zarus, meklē kādus pastiņgrākus priēks grābekļa kātiēm. / [sklandraušiem] pastiņgru [mīklu] vaīg labi, ta ka var ustaīsīt tādu bļuōdinu apaļu.

pastiprināt v. **Palielināt.** piē tās maksāšanas piēlikuši kādu rubli – pastiprināt tuō parāda maksāšanu.

pastiprināties v. **Kļūt intensīvākam, spēcīgākam.** vēš pastiprinās, iēsiēn viēnas [rabas] – sajeñm zēģeli mazāku, pastiprinās vēl – siēn nākuōšās. iēstājuōtiēs vētraī, sasiēn visas [rabas].

pastiprs, -a adj. **Samērā stiprs, izturīgs.** šķiētam̄ i divi tādi pastipri kuōcini uñ vidū tādi plāni, plāni, smāļki zuōbini – nuō niēdres. // **Ciets (par augli).** muñs te bi tāda mežābele. tiē ābuōli bi tādi pastipri, ciēti.

pastipt v. **Sastingt; kļūt stīvam.** nu smējās visi pastibdami tam̄ žīdam̄, ka viš stāstija savus juōkus!

pastirināt v. **Patirināt.** kad paliēk aūks, pastirini kājas, paskrej riņķi.

pastīvs, -a adj. **Samērā, arī mazliet stīvs, gauss, slinks.** kas aka tāda pastīva [sieviete] piē dārba, tāda pasliņka, i luīja.

pastkaste, parasti dem. **pastkastīte** subst. **Īpaši izveidota kaste, kurā ievieto nosūtāmos vai adresātam piesūtītos pasta sūtījumus.** līdz krustceļam̄ es aīzeju. tuī i pastkastīte. pastnieks tuī iēliēk tuō avīzi. / aīzēl līdz pastkastītei uñ pārnes avīzi! / bērni iēt us krustiņu. tuī muñs i pastkastīte.

pastnieks, arī **pastenieks, postaljuōnis, pastaļjuōns, pasteljuōns** m., **pastniece** f.; subst. **Pasta darbinieks, kas piegādā pasta sūtījumus adresātiem.** pastaļjuōns bi, kas pastu nesa. tag saūc pastniēku, bet tuōreīz pastaļjuōns. / pasteljuōns saūca senāk pastniēku. ta jaū veda pastu a ziŗģiēm. muīžā bi pasta ziŗģi. / es šuōrīt izgāju us ceļu, lai mīgi dabuju a pastaļjuōnu nuōbraūkt. / kādu laīku viņš braūca pār pastaļjuōni. (LVDApr. 310) / pastniēku ta nebi. piŗmaīs pastniēks muñs bi tāt muļķa Jānis, dikti ūsticam̄s. / mañ šuōdiēn bi peñzija – gaīdiju pastniēku, ka atnesīs.

pastrādāt v. **1. Neilgu laiku, mazliet strādāt.** ka pastrādā, ta teic – tag jāiēt bišķi iēkustēt, lai spēka. / kā kuru nedēļu gadījās – ja tu esi piē ķēķa, ta jaū tu drusku vairāk pastrādāji [sev]. ja tu esi piē luōpiēm, ta tā mazāk. // **Strādāt un pabeigt strādāt.** celiēs! i laīks pastrādāt. līdz

vakaram pabeiksim nuoplaūt. // Pagatavot, izveidot (ko). ka mēs taga saejam kuopā, katram mums i savādāks [krekla raksts]. kā nu kuš i pastrādājis tuō kreķlu.

2. Iestrādāt, iejaukt (ko) dziļāk (piemēram, augsnē). *nezāle i veļls, sāk aka aukt. krīt aka a ecēšām višū. ta ar acpefecēšām pastrādā dziļāk.*

3. Izdarīt (parasti ko nevēlamu). *kuō tu tuē esi pastrādājis? dabūsi pēriēnu.*

pastrebināt. Sk. *pastrībināt.*

pastrēbt v. **Strebjot paēst, arī padzerties.** *tuō [maizes zupu] tā vakariēm isvārija, piējēma gabalu maizes veļ klāt un tā pastrēba. / vakarā pastrēba tuō zupu, ja bī palikuse nuō puzdiēnas.*

pastrējāt v. **Izkaisīt pakaišus (zem kā, kam apakšā); noklāt ar pakaišiem (grīdu kādā telpā).** *streijas tag sauc pakaišus. pastrējā ziģu, guōvi. / pakaiši [ir], kuō luopus ziēmā [kūtī] pastrējāja, lai i sausa gulēšana. / guōvēm nuōtīrija tās kleķenes. ta pastrējāja. / luōpiēm nederīga zāle ar i cisas. tā vajdzīga pastrējāt. / nuōej pajem pakaišus un pastrējā tās guōvis! / stallis bi pakaišic, pastrējāja, lai sūdi ruōnas.*

pastrībināt, arī pastrebināt v. **Dot pastrēbties.** *jāiēlej tā putra skutulā tuōs beņ' nus pastrībināt. / nuō rīta vaig bēņnus pastrebināt a putru. / pastrībini bēņnus a piēnu!*

pastrubāt v.; hum. **Paēst.** *iēsiņ labāk pastrubāt vakariņas!*

pastrups, -a adj. **Samērā, arī mazliet strups.** *jāšķir viēn būs tas buļlelis. tāt pastrups gaņ i. ka cita nau, ta tas pac laps.*

pasts subst. **1. Iestāde, kas kārtu sūtījumus un piegādi no vienas adreses vietas uz otru; celtne, telpa, kur darbojas šī iestāde.** *te būs piēci kilometri nuō pasta līdz kaņtuōriņ. / Uōtaņķu upele iēt gařam gař pastu. / avīzes katrs savāķa skuōlā va pastā.*

2. Sūtījums, ko šī sakaru iestāde nosūta vai piegādā. *senāk pasc braūca a zīrgiēm apkārt. / tēvatēs braūca ar diceli uz Rīgu, veda pastu. tas piēms piēktā gada. / Nīcā ar bi tāda dicele, ku veda pastu. tā a diviēm riteņiēm. / viņa neš pastu, palika pa pastniēci. / ziēmā atnāk pasc četruōs. tuņš i. □ **pasta ceļš** – ceļš, pa kuru veda pasta sūtījumus. *pasta ceļi bi piēmās šķiras ceļi. tiē ar bi katram saimniēkam tāpat iēdalīti [kopšanai]. / bi veļ pasta ceļi, kas gāja nuō Liēpājs uz Rucavu. tas bi labāk graņtuōc liēlceļš. / pasta ceļš jāuzgraņtuō labāk. tuē bi satiksme, tuē tas pasc gāja. / pasta ceļš bi taīns.**

3. parasti dsk. Transporta kļaušas; šķūtis. □ braūkt pastuos vēst. – braukt pildīt uzliktos pienākumus. *pastuōs jābrauc bi, isstellēj pastuōs pagastam graņti vēst, maļķu. šķūtīs – tā nerunāja. / piēnāca pavēste saimniēkam, ka jābrauc pastuōs vēst kuņģus.*

pastudzināt v. **Pakustināt.** *ka pastudzina, pakustina laūka dures, ta vař attaisīt. viņš tāds sabriēdušas. tāt mitrs laīks. / pastudzini tuō miētu, lai vař iēsist dziļāk!*

pastugurēt v. **Pakustināt.** *pastugurē tuō miētu, tad varēs iēdzīt dziļāk! citādi tas žuōks nestāvēs stipri.*

pastuīdīt v. **Pastumdīt.** *vaig pastuīdīt tās guōves cita piē citas, lai visām rūmes staļli.*

pastuņdīt v. **Mazliet, neilgu laiku stumdīt.** *puzdzīvās nītes tā pastuņdija, ka aūžuot vaīdzēja.*

pastūmiens subst. **Vienreizēja paveikta darbība, rezultāts → *pastuņt*.** *veļ tik viēns uōtrs pastūmiēns, un būs lai va malā.*

pastuņjams, -a divd.; adj. noz. **Tāds, kas ir slinks, neizdarīgs (parasti par cilvēku).** *stūķis tāt pastuņjamš i, tāt pastuņjamš cilēks. riktīks stūķis i. viš pac it nekā neziņ. beģas pateic, la viš iēt, viš stāv veļ, tāt stūķis.*

pastuņt v. **Stumjot pavirzīt (kur, kādā virzienā u. tml.).** *ārķis irād tāt šaķic tādā kuōka pēdā iētaisic. tuō ta a kāju pastūma sev tuvāk va tālāk megžuōt. / biķiņ viēns zařs i us priēķšu un uōtrs i liks. ar tuō pastūma un piēvilka. / viņam [tas ir, durvīm] nebi ne driķeris, nekās, tik viņas vaīdzēj pastuņt. viņas uz abām pusēm taīsijās. / tuō kraģi pastuņ, ka vař labāk sēdēt! / vaīdzēja veļ viēns aīrēš jeņt palīgā pastuņt, ka bi liēls siēna vēzuņš uskrauc.*

pastuōte subst. **Atloks; atšuve; apšuve.** *pastuōte i liņdrukam iēķšpusē, piēšuj gabalu citas drēbes. tuō sauc pa pastuōti. tuō pastuōti vař iēliēkt nuō tā paša [auduma]. / kad atliēc nuō tā paša [auduma], ta i pastuōte. bet nuō tā paša jāu senāk neviēns tev neliēca. tas jāu skāde bi. / ka šuva vadmalas svārkus, ta lika nuō cita aūdeķla, un tuō sauc pa pastuōti. / svārkaļm vaig pastuōti piēšūt. sēřkanaļm liņdrukaļm piēšuva nuō rupju linu, pakulu. ta stāvēja kuplāk. tuē bi šnuōrs veļ iēķšā va nuō tās pastuōtes savilēja vili. / [liņdrukaļm] apakšā pastuōte. tuō lika nuō cits drēbes. balta drēbe tā bi. pastuōte aka bi tāda plānāka, meļna. tuō lika aka meļniēm vadmalas svārkiēm.*

✧ **liūdruka pastuote** lamuv. – lieto, lai apvainotu kādu (parasti sievieti), aizskartu kāda godu, pašcieņu. *ta maņ ir viens lamu vārc, kā vēcā saimniece lamājās a saviem ļaūdīm – tu liūdruka pastuote, siētava tāda, vēcā pastala!*

pastutēt v. **Pabalstīt.** jāpastutēt malu tam šķūnītiņam, grūst kuopā.

pasūdzēt v. **Sūdzēt (parasti īsi) un pabeigt sūdzēt.** nu pasūdzēji gaņ tāi mātēi mani. cik ta tu pa tuō pasūdzēšanu dabuji? / viņa maņ aka tā pasūdz, ka siēvas viņu tā uzjēmušas [tas ir, aprunā].

pasuga subst. **Sugas sadalījuma vienība (dzīvnieku un augu sistemātikā).** ta tuļ bi dažādi kuōki tāi pārķā. kādas pasugas tuļ tik nebi! / dadži jaū visādas pasugas. piktaīs dadzis – tā mēs saūcam. / muļķis i kāda peļu pasuga. kaķis viņu ķeļ, bet neļēd. viš i mazāks kā žuļka. / tāimiņi i lašu pasuga, tiē i garāki uņ kūdāki. lasis tāt apalš vāirāk. tuōs tā zvejuō pāusariēm, rudenīēm.

pasuīnīt v. **1. Neilgu laiku, mazliet berzēt.** mušas krita cūkām. piē siēnas pakasija, pasuīnija ta.

2. Pabikstīt; pamudināt (?). bēni bi sagaīši pasuīnīt tuō māti. gribēja, lai vēd uōgās.

pasuīnīties, nov. **pasasuīnīties** v. **1. Neilgu laiku, mazliet berzēties; paberzēties.** ka maņ mugura niēz, ta es pasuīnuōs gaņ tuō krāsni.

2. Pagozēties. puzdiēnā pasasuīnijuōs saūlē. nu vaļ akaļ strādāt.

pasūkstēt, arī **pasūrktēt** v. **Neilgu laiku, mazliet sūrstēt.** kad ūzlēja us pušumu kaņparu, nu pasūkstēja gaņ. bet jāciēš bi. / uz iēplēsumu uzbira sāle uņ sāka pasūkstēt. / pasūrktēs tas zuōps uņ paliks vēšēls.

pasūkstīt, arī **pasūkstināt** v. **Neilgu laiku, mazliet sūkāt, zīst.** ka sasit pīrkstu, iēbāž mutē pasūkstīt. paliēk labāk. / sasitu pīrkstu uņ iēbāžu mutē pasūkstināt, lai nesāp. / nu tās buņbas bi labi mutē pasūkstīt – tādas saūdas. / [bēni] iēbāž tuō pīrkstu međus puōdā uņ pasūksta. gaņc gaņ! / puīšelis ar grib međus šūnas pasūkstīt. / laiđis tuō teļu, lai viš pasūkstiņ tuō guōvi.

pasūkt v. **Neilgu laiku, mazliet sūkt.** māte jaū iēdeva bišu šūnas pasūkt bēniēm.

pasukties. Sk. *pasasukties*.

pasuole subst. **Vieta zem sola.** māte deva baltu vilnu, es pabāzu pasuolē. (LFK 1817, 102)

pasuōlīt v. **Apsolīt (ko), parasti nepārlicinoši, nedroši.** suōlīt pasuōlija [labu algu], bet, kad vaīdzēja iēt dziēvāt, nedeava nekā. / viņš i pasuōlijs [dēlam] visu nuōrakstīt – visu nauđu, visu māju. / gaņa mēle pasuōluōt, īsa – iēduōt. cic apsuōla, ka palīdzēs kādam, bet, kad jāduō, iēduō maz. / cic issuōlē pasuōlija vāirāk.

pasūrktēt. Sk. *pasūrktēt*.

pasūrs, -a adj. **Pasāļš.** šuōrēz tas meņc tāt pasūrs. / tās siļķes pasūras, vaīg nuōmērcēt. uņ ta cep.

pasust v. **1. Pasusēt, pažūt.** rāceņus isvāra, nuōsūc uņ ļaū bišķi pasust.

2. Neilgu laiku, mazliet sust; iekaist siltuma, mitruma iedarbībā (par ķermeņa daļu). [kāju] pīrksti pasutuši, pa ūdeni bradājuōt.

pasust. Sk. *pasust*.

pasutināt v. **Neilgu laiku, mazliet sutināt.** [lūkus] bišķi pasutināja uz uguni. uņ ta labi plīsa. / grāpī salika kāpuōstus pasutināt. / bišķi tā ilgāk pasutināja tuōs rāceņus, tādus pusciētākus nuōsūca bišķi.

pasūtīt v. **Uzdot izgatavot (ko), piegādāt (ko).** jūgumus paši ar tāisija, kas saprata. bi jaū aka tādi sedliniēki, kam pasūtija. / tagad pasūtija [tautastērpus] ar kuōlkuōs priēkš muņs tuļ Rīgā. / muōdes [šuvēji] pasūtija nuō Vācijas. / pagaīšrēz maņ te tas kaīmiņš pasūtija. viņš sliņš, viņš gul. viņš pasūtija maņ, lai es pīlīti cepu viņam. / puīšis pasūtija kruōgā alu uņ duōmāja, ka tiē citi līdzēs dzērt uņ ari maksāt. // **Pieteikt abonementu (laikrakstiem, žurnāliem u. tml.).** tēs pasūtija avīzes senāk.

pasūtīt v. **1. Likst doties (uz kurieni, parasti ar kādu uzdevumu); aizsūtīt.** vaļ tuō puīšeli pasūtīt, lai nuōiēt uz buōti. / [saimniecei] bi ruōkas meīta. viēnmēļ bi piē ruōkas – izdarīt, pasūtīt.

2. Atraidīt; aizdzīt. tu vari iēt pakakāt! es teū neduōšu! – ka rājās, ta tā pasūtija.

pasvadāties. Sk. *pasvadāties*.

pasvaīdīt v. **Neilgu laiku, mazliet svaidīt; pamētāt.** tēs pasvaīdija tās linu saūjas, lai vaļ iskliēt.

pasvaīdīt v. **Nedaudz apziest.** pasvaīdi a dzēltānu sviestu tuō māzi ļaūdīm palaūnadzē!

pasvārstīt v. **Neilgu laiku, mazliet svārstīt.** tas puīšis pasvārstija cīvoi ruōkās uņ ta tik gāja skaīdiēnā malku cīrst. sliņks bi! // **Svārstot (aptuveni) noteikt svaru.** cik tā līdēka būtu grūta? vaīg pasvārstīt a buōzi.

- pasveicināt** v. **Nosūtīt (kādam) sveicienu ar cita starpniecību; nodot (kādam) sveicienu (no kāda).** *pārnes mājās labas-diēnas! pasveicini i jaūns vārc.*
- pasveimpties.** Sk. *pasasveimpties.*
- pasvērt** v. **1. Mazliet sasvērt (uz kādu pusi); mazliet pacelt.** *izrādijās, ka [mājai] pamati jāliēk jaūni. pasvēra un pataisija [jaunus pamatus]. grūti bi. / ka sapuvuši pamati, ta pasvef ēku un paliēk jaūnus pamatus. un ta nuōlaiž. taga pasvēšana i viēgla – a celtni paceļ. / pasvēra tuō māju. apakšā palika stiņgrākus pamatus. / būmeīstafs teīca, cik vaīdzēs cilvėku, kad istubu pasvērs. / pasvēruši tuō māju viēnā galā. pamatus lika jaūnus.*
- 2. Noteikt svaru (aptuveni).** *tuōreīz bi tāda šāle. nu tuŗ veda kādu cūku Liēpājā, iēbāza kastā. nu un uzlika us tuō šāli, pasvēra daūdzmaz, cik viņa i [sver].*
- pasviēdrēties** v. **Neilgu laiku, mazliet sviedrēties.** *sezdiēnu iēs pīrtī pasviēdrētiēs un nuōmazgāt visus nedēļas meļļumus.*
- pasviēst** v. **1. Sveīzot, ar strauju kustību pavirzīt (kur, kādā virzienā u. tml.).** *divas meītas katrā pusē [salmus] a ruōkām iskretelēja nuō graūdiēm un peļum un pasviēda tāļāk. / sarīvāja a sīpuōlu kārpu un pasviēda lasmenī. un, līdz viš bi sapuvis, līdz tā kārpa i nuōst ar. / pasviēduši te celā tig daūdz tuō spruņgulu, ka nevaŗ ne paiēt. // Ar sviedienu novietot. tag zīrgaŗ pasviēz siēna klēpeli priēkšā. / zīrgiēm pasviēz [bietes] priēkšā, lai graūz. / ziēmā [nobeigušos govi] pasviēda, lai suņi ēd, lai lapsas, vārnas nāk, pasviēda uz ganīkli. / duōbēs sāaūguse viŗza un balaņdes. vaŗ saravēŗ, cūkām kuō pasviēst. / [kāršu spēlē] pasviēz pretiniēkaŗ pēdējuō desmitu.*
- 2. Sveīzot pavirzīt zem (kā), arī (kam) apakšā.** *uz galdu bi isvārīta gaļa a visiēm kaūliēm. gaļu nuōēda un kaūlus pasviēda pagaldē, lai suņi graūz. / gaļu nuōēd un kaūlus pasviēz pagaldē, lai suņš sagraūz. / steliņģī kaišija a salmiēm, a našiēm. ja [zirgu] pakaļas bi aūkstāk, pasviēda zem priēkšas kājām, nuōlidzināja.*
- 3. Ļaut, lai (kas) paliek (kādā stāvoklī).** *pasviēz dures vaļā, ta jaū nāk iēkšā mušas. / dures bēŗni bi pasviēduši vaļā. / bēŗni pasviēduši savs maņts un nesavāķ. / Jānis pasviēz ratus un iēt pruōm. / kuō tu tuō nazi pasviēdi laiķā uz beŗķeļa? / cik reīzu nev teīkc, lai savas liētas, ka beīdz dārbu, saliēk vāģūzī. bet nē! teīcis, neteīcis. kuŗ beīdz, tuŗ pasviēz. / meīta nevīzā nuōmazgāt [traukus], pasviēz uz galdu un iēt savu ceļu. / ku tik viš iēt, tuŗ visu pasviēz. ta uōtram i jāiēt pakaļ vākt. / es glabāju viņu [tas ir, bumbiņu]. viņi [tas ir, zēni] jaū pasviēz.*
- 4. Aizejot pārtraukt sakarus, neinteresēties (par kādu, par ko).** *tā siēva grib viņu [tas ir, vīru] pasviēst, – sliņks un dzeŗ. / Mičis izmīlēja tuō Aŗnu un pasviēda.*
- pasvilpuot.** Sk. *pasvilpuot.*
- pasvinēt** v. **Neilgu laiku, mazliet svinēt.** *šuōdiēn tēvaŗ dziņšanas diēna. pasvinēsīŗ, iscepsīŗ kriņģēli.*
- pasvirāt, arī pazvirāt** v. **Mazliet sasvērt (uz kādu pusi); pasvērt.** *pasvirā tuō akmeni! būs viēglāki ūzveļt. / mežā kuōkus pazvirāja. / tuŗ jaū vaīdzēja pasvirāt tuō māju. kuōka pamati a laiķu bija satrunēši.*
- pašaūdit** v. **Neilgu laiku, mazliet šaudīt.** *ej pašāūdi tuōs strazdus! ēd uōgas zemē.*
- pašaūdities** v. **Strauji pavirzīties (kur, kādā virzienā u. tml.).** *tuō daŗci vaīg mācēt daŗcāt – vaīg pašāūdiētiēs uz aūkšu. tā pa vaļceri teīca kād-reīz.*
- pašaūsts, -a,** reti **pašizaūsts, -a** divd.; adj. noz. **Tāds, kas ir auster mājas apstākļos; tāds, kas ir darināts no mājas apstākļos, mājaisaimniecībā austa auduma.** *pašaūsti nātna krēkli bi. / [vīriem] rakstītas bikses baļtas, pašāūsti linu krēkli. / tās [bikses] nuō pašāūstiēm linu aūdeķliēm. / vėcuōs laiķuōs kaŗzuōlis bi nuō pašāūstas vadmalas. / šineliŗ iēkšā pašizaūsta uōdere. / viļlas drānas ar bi pašāūstas. tās jaū aūda aka nuō cēpeŗiēm. tuōs nuō žīdiēm varēŗ nuōpiŗkt. / nu pašāūstas kabacdrānas ar vėl aūda.*
- pašaūt** v. **Strauji pavirzīt (parasti priēkšmetu, ķermeņa daļu).** *tuō baļķi buōmiēm cēla – viēs pašāva [zem baļķa bomi]. / ka nāk tādas liēlas zuves, ta pašāun [ķeseli] apakšā, lai viņa nepamūk. / [slinka meita vērpjot] mudīgi nuōraū tuōs kuņķuļus un pašāu zem dibēna, lai saīmniēce nēŗedz. / viņas puses dziedātājiem pīle pļēŗca vėderā. kur paknāba caurumīnu, tur pašāva dēģuntīnu. (LFK 1961, 11251) □ pašāūt kāju priēkšā – liekot kāju ceļā (gājējam, skrējējam), panākt, ka krīt. ka gāja kāzeniēki baznīcā pa riŗdu, ta blakus stāvētājas meītas pašāva kāju priēkšā gaŗām ejuōšiēm puīšiēm. tuō iēskatīja paŗ uzmanību. / pašāu kāju priēkšā*

*taim puikam! // Iedot (ko). Maīga ciemiņu Jēcim pašava savu siēra gabalu. / kad gribēja, lai
kaū kuō iēduōd, teica – pašau mañ ať biški!*

pašbrūvēts, *-a* divd.; adj. noz. **Tāds, kas ir gatavots mājas apstākļos, mājsaimniecībā; pašdarināts.** dzēra pašbrūvētu vīnu, alu, ābuōlu sulu vai putru.

pašēftēties v. **Padarboties; pastrādāt.** iēšu pašēftētiēs pa māju.

pašēřpi adv. **Samērā stipri, intensīvi.** cikuōrijas aūdžēja, kaltēja uñ mala. tā pašēřpāk kaltēja, lai brūnas būtu. stiņgri nuōkaltēja, bet nevarēja sagruzdināt pavisañ.

pašēřps, *-a* adj. **Ātrs, izdarīgs.** mūsu saimniēks bī tāt ātrs, pašēřps. // **Neiecietīgs (?)**. viñai daūdz tā nevať tēkt. viņa tāda pašēřpa.

pašēřt v. **Neilgu laiku, mazliet apkopt (mājdzīvniekus).** luōpus pakuōpt – pašēřt. tas iť ziřgu pabaruōt, paņdināt. / pašēřt i sakuōpt. / iēsīm pašēřt guōves! / tā papeniēki ať saūca – pašēřt ziřgus. / pašēřt ziřgu iť pabaruōt ziřgu. muñs tāt vārc nebij. tas iť nuō Rucavas puses.

pašiverēt v. **1. Mazliet, neilgu laiku (ko) darīt, rīkoties.** es jaū te pašiverēju pa ķēķi. kuō vaīdzēja, tuō padarīju visu.

2. Neilgu laiku kontaktējoties ar pretējā dzimuma pārstāvi, pārkāpt laulību. viñš tā ať citām tā mīlēja pašiverēt, a meitenēm. uzlika ragus tai siēvai.

pašizaūsts. Sk. *p a š a ū s t s*.

pašķārdīt v. **Nedaudz, neilgu laiku šķārdīt.** ka tuō siēnu pašķārdīs, ta labāki žūs. / jeñšu uñ pašķārdīšu tuō mañtu, lai tiēm citiēm nepaliēk.

pašķebināties: □ **pašķebinās dūša** – saka, ja rodas nelabums, riebums, nepatika. nuō tādas zupas, ku ne-maz naū sāle klāt, pašķebinās dūša.

pašķērpēt v. **Neilgu laiku, mazliet asināt.** kalējs viņu [tas ir, pakavu] ūzasina, ta teic pašķēřpēt.

pašķībs, *-a* adj. **Samērā, arī mazliet šķībs.** tas grāvis tāt pašķīps israkc, uñ ūdeñs neiēt pruōjām. / šis žuōks i vēc, pašķīps tāt. / kālab tas krēsls tāt pašķīps? viēna kāja naū ritīga?

pašķidrināt v. **Panākt, būt par cēloni, ka (kas) kļūst šķidrāks.** tai mērci piēlei piēnu uñ pašķidrinī šķidrāku!

pašķidrs, *-a* adj. **Samērā, arī mazliet šķidrs (par šķidrumu, masu); pretstats: pabiezs.** iēmaisa a miēturi pašķidru biēspuřiņu, nevis tādu biēzu, bet tādu laīstuōšu.

pašķiēbinis subst. **Skali (stellēs) velku šķīruma saglabāšanai.** ka aūž, ta tuť jāliēk divi skali, lai viñam i, ku pašķiēptiēs. pašķiēbinis jāiēliēk. / pašķiēbinis i divi skali. tiē i tādi skali, kas jātuť līdzi stellēm. tiē tādi gludi skali. tuť nedrīkst būt tādi asi. / ka beīdz tuō aūdeķlu aūst, ta pašķiēbinis jāraū pašās beīgās laūkā.

2. Velku šķīruma vieta; šķīriens. aūdeķls, redz, tā pamīšu i jātuť. nu tad iēlika iēkšā divus šķēřus, lai pašķiēbinis i aūdeķlā.

pašķiēbties v. **Refl. → pašķiēbt; tikt pašķiēbtam.** ka aūž, ta tuť jāliēk divi skali, lai viñam i, ku pašķiēptiēs. pašķiēbinis jāiēliēk. / vēcāim šķūniñ viēna siēna jaū pašķiēbusiēs uz viēnu pusi, drīz sagrūs.

pašķiēlēt v. **Īsu brīdi šķielēt.** iēdañs garām, [puisis] pašķiēlēja gañ us šuō pusi. / tas vīrs sēdēdañs pašķiēlē us tuō alus pudeli.

pašķiēmenis subst. **Velku šķīruma vieta; šķīriens.** pašķiēmenis te i. te meťiēm tas pašķiēmenis tāisās.

pašķilt v. **Uzšķilt.** ka zēveļu bi piētrūcis, ta pašķīla uguni a šķīltavām. / pašķīl tuō uguni! pīpa abdzisuse.

pašķiñdēt v. **Neilgu laiku, mazliet šķindēt.** es dziřdēju – tā kā pulkstiēns pašķiñdēja laūkā. tas bi adbraūcis slakteris – bulli piřkt.

pašķirība subst. **Atšķirība.** ka kād diēn būs liētus, ta viñam [tas ir, saules dadzītim] tiē ziēdi ciēt i. nevať tuō pašķirību rēdzēt viñam. ka i saūle, ta viš atveřās viss.

pašķīrstīt v. **Šķirstot paliekt, pavirzīt (kā kopumu).** tad [dziju] lika vėl us kuōkiēm, lika saūlītē viņu. uñ a-viēnu diēnām vaīdzēja pašķīrstīt uñ aplaīstīt ať ūdeni, lai viņa izbalā balta.

pašķirt v. **Šķirot paliekt, pavirzīt (piemēram, augus, to daļas).** cępurīte bi [labības stāņam]. pajēma sasiētuō kūli, tās vārpas pašķiř, papleš, ta kā tas vidus paliēk tukš. ta vārpas uz leju. uñ uzbāž tās vārpas vīrsū us tuō bāliņu. // **Šķirot paliekt, pavirzīt (kā kopumu, piemēram, matus); šķirot (matus) izveidot (tajos celiņu).** galvu iēskā – a nazi pašķiř [matus] uñ pakasa.

- pašķirties** v. **1. Pavirzīties, paliekties uz abām pusēm; tikt pašķirtam.** *piē tā krustiņa mēs [tas ir, kaimiņi] satiēkamiēs – tuī i pastkastīte. uī ta aka pašķiramiēs. / pakalā [biksēm] bi tāt šķēluīms, tāt saklapējuīms. ta jaū, kamēr tā stāvus stāvēj, ta tas šķēluīms nepašķīrās. bet, ja jaū saliēcās, ta jaū pašķīrās uī palika plīks dubēns. / ta bi tāda runa, ka gaiīss pašķīrās, – uz-rēz gaiīš pāriēt, tāda švītra.*
- 2. Pārtraukt laulību, kopdzīvi.** *tā meīta a vīru tā pašķīrušiēs – mājā viīš nav. / nu jaū laikā tas pāris i pašķīriēs, katrs aizgājis us savu pusi.*
- pašķīst** v. **1. Bojāties, saplīst.** *ja jaū kauī kuī pašķīdis tas juīnc pēc zināmiēm gadiēm, ka iēt mitruīms, viīna [tas ir, kārkla vice] vēl tuī.*
- 2. Tikt iztērētam, izdotam (par naudu).** *nu šuōdiēn gaī pašķīda nauīda!*
- pašķūne.** Sk. *pa š ķ ū n i s.*
- pašķūnele** subst. **Neliela pašķūne.** *tag vēl [barona] klaviēres kādā jaūnsaīmniēka pašķūnelē stāv.*
- pašķūnis**, arī **pašķūne** subst. **1. Piebūve (parasti pie šķūņa); šķūņa nojume.** *pašķūne – tā tāda piēbūve piē lielās ēkas. tuī salika ziīga liētas, ari ratus iēbraūca. / pašķūnis i kāda piēbūve. ratus iēbraūca pašķūnē, ka pārbraūca nuō laūka. / pašķūnis i, ka nav apkārt šāle, ne duīvoju. viīš ta kā šķūnis, bet ne-kā nav apkārt. / jūgumi bi sakabināti pašķūnī.*
- 2. Vieta zem šķūņa.** *nu i cālīši iskaluīšiēs kauī kuī pašķūnē – apakš šķūņa, kuī cilvēks nevaī palīst.*
- pašķūrēt** v. **Neilgu laiku, mazliet šķūrēt; pabīdīt.** *pašķūrē tuō labību aūkstāku kauīdzē!*
- pašlaīk**, arī **paš-laīk** adv. **Šajā laikposmā, laika momentā, brīdī.** *gaīli bi gaī ēzērmali pļavās. pašlaīk tuī nauī ne-kā, vaīs nauī ne-viēna gārliēna. / nu viīnas [tas ir, svēcītes] sāk ziēdēt paš-laīk. dikti gārdi smārzuō. / nu pašlaīk tas suīnu laīks sāk rastiēs, uī ta viīni [tas ir, suīni] staīgā. / pašlaīk saūc vārdā visi cic citu – bēni jaū nē, bet liēliē.*
- pašlakāt** v. **Neilgu laiku, mazliet šlakstīt; pašlakstīt.** *[grīdu] vaīdzēj tā pašlakāt ar ūdeni. ta a sluōtu isslaūka, lai neput.*
- pašleīnderēt** v. **Pasliēdēt.** *tuī bija dubli. kā es pašleīnderēju! uī grāvī bi iēkšā.*
- pašlabarēt.** Sk. *pa ž l a b a r ē t.*
- pašlākt** v. **Neilgu laiku, mazliet šlākt, mest.** *nuō paša rīta pašlācu vistām graūdus.*
- pašlaīnkāt** v. **Neilgu laiku, mazliet skalināt.** *pašlaīnkā tuō buteli! vaī iīr vēl kas vaī nauī iēkšā? / pašlaīnkā tuō buteli, lai sasamaīsās tas saīduīms!*
- ¹pašlukāt** v. **Šlūkājot pavirzīties; pašlukāt.** *[bērnis] uzavis liēlas tupeles kājās. nu nevaī paiēt, tik tā pašlukā.*
- ¹¹pašlukāt** v. **Iedzert nelielu malku (parasti alkoholiska dzēriena).** *bi gaī kuō nuō tās alus buteles pašlukāt.*
- pašlukt** v. **Pasliēdēt.** *nešuōt traūkus, pašluka uī nuōkrita piē zemes šķīvelis. / te lēdus tāt gluīms. viēnaīn jaū pašluka kāja, viīš krita. ♠ kāja pašlūk – saka par cilvēku, kas pārkāpj morāles vai tiesību normas. ka meītaiī neliēmiējās appēcētiēs uī puīsis actāj tuō a bēnu, [saka:] taiī jaū ari kāja pašluka.*
- pašlupstēt** v. **Šlupstot pateikt; neskaidri runājot, pateikt.** *[vīrietis] piēdzēris kauī kuō pašlupst. bet saprast tuī ne-kuō nevaī.*
- pašmitēt** v. **Nedaudz, mazliet apstrādāt ar šmiti.** *linu aūdeklū pašmitēja ari tālab, ja meīti bi savērpīti pa glēviēm.*
- pašmukšķināt**, arī **pasmukšķināt** v. **Pašmaukstināt.** *pasmukšķināt [ir] a lūpām istaīsīt skaņas. / pasmukšķini, lai tas ziīks skriēn ātrāk! / pašmukšķini, lai tas suīs nāk klāt!*
- pašnākt.** Sk. *pa š ņ ā k t.*
- pašnāvība** subst. **Tīša sevis nonāvēšana.** *darīt sev galu – tas i pašnāvībā iēt. / pagasta valdes namā izzaga nauīdu. tamī zagliīn bi kauīns, ka apraiīpijis guōdu, uī viīš izdarija pašnāvību.*
- pašnūgalāties** v. **Neilgu laiku, mazliet šņaukāties.** *paūsaris aka atnācis. tad i jāpašnūgalājas aka. [Saka par iesnām.]*
- pašnukurēt.** Sk. *pa š ņ u k u r ē t.*
- pašņakstināt** v. **Neilgu laiku, mazliet šņakstināt (piemēram, ko ēdot).** *tās saravētās zāles vaīg pārsviēst cūkām laiīdarī, lai pašņakstina.*
- pašņākt**, arī **pašnākt** v. **1. Ar dusmām, apslāpētā balsī pateikt.** *meīta bī dikti dusmīga. pašņāca tik uī aizgāja, ne-kuō nepateīca. // Izpaust dusmas (runā, dziesmā) (?). pašņākdama es*

dziedāju, pašnākdama gavilēju. (LFK 1818, 2852) / pašnākdama es dziedāju, pašnākdama gavilēju. (LFK 1818, 841)

2. hum. **Pagulēt.** *vaīdzēs iēt pašnākt. ģesu nuōguruse. / nu tik liēn gul̄tā pašnākt! visu diēnu esi skrējis, gājis.*

pašņukurēt, arī **pašnukurēt** v. **Pašņakarēt; pameklēt.** *vecaistēs gribēja pašņukurēt pa gultas pagalvi, va nebūs braņdava pudele paglabāta. / būs jāiēt pašņukurēt kāda līdēka upelē – tā vecaistēs teica.*

pašreiz, arī **paš-reiz, patreiz, pat-reiz** adv. **Šajā laika momentā, brīdī; šajā laikposmā.** *pašreiz vēl saulīte spīd, bet drīz būs lietus. / rudzuos jaū rudzu puķes akaļ i. tās jaū ziēd paš-reiz. / tās irbes iř te, iř te pat-reiz. / patreiz te vēl visāds darīšanas. / cic pat-reiz ceļ [linus] tādūos bāliņuos ari, ka nu vēš neabgāž. / kuō tu pašreiz nuō manis gribi? lai eju siēnu grāpt? / patreiz te istabā i silti, bet ziēmā iř aūksti.*

pašreizējs, -a adj. **Tāds, kas notiek, pastāv šajā laika momentā, brīdī, arī šajā laikposmā.** *šīs iř mūsu stelles, pašreizējās.*

paštaisīts, -a divd.; adj. noz. **Tāds, kas ir izgatavots, izveidots mājas apstākļos, majsaimniecībā; tāds, kas ir (kāda) paša izgatavots, izveidots.** *ta ērpes galā vēl bi piērikuōta paštaisīta ērpe. tai katrā pusē stāvēja divas siēvas. uņ tuōs saļmus, kuō kuļmašinas ērpe padeva us paštaisītuō ērpi, kratīja. / āniķis iř alus mucas nuō kuōka paštaisīc krāns. / bi paštaisītas uņ bi piřkts sklidas aŗ. / taņtei gultas galā tāda blašķe aŗ paštaisītām zālēm stāvēja. / alu saūc pa tāpiņu. tāt paštaisīc alus. / ta jaū citu ne-kuō [raudzībās] nenesa, puķes jaū nenesa ta ka tag. pajēma līdz va kādū vīna pudeli, paštaisītu vīnu, vai aka braņdava pudeli.*

pašteņgrs, -a adj. **Samērā stingrs; pastingrs.** [čirkšis] *tā labi paciēc i, pašteņgrs [augš].*

paštuīdīt v. **Izriķot; paskubināt.** *ka jaū mაცēja tuōs ļaūdis paštuīdīt, ta jaū varēja saimniēkuōt.*

pašuderēt v. **Veikli, enerģiski (ko) darīt.** *pašuderēt [ir] kuō ātri padarīt. va ta tās mājās viēgli šuderēt? tu i kuō skriēt.*

pašūdit v. **Pašūt.** *pašūdi [kažoku], ka vaŗ baznīcā nuōiēt, lai taču iř kažuōks, lai nav jātapiņ nuō cita. / tā viēna meīta te bišķi pašūdija kuō, bet drīz apnika viņai.*

pašu-laik adv. **Pašlaik.** *iēsīm! pašu-laik saulīte spīd, ūdeņs silc. / atnāca kaīmiņš uņ maņš vīrs pašu-laik.*

pašulināt v. **Neilgu laiku, mazliet asināt; paasināt.** *lejniēks atveda meņcus. pašulini tuō kuņpeli, lai vaŗ labi iššķēst! / vaīg pašulināt tuō nazeli, lai labāk vaŗ nuōgriēst. / tuō ciri vaīg pašulināt us tecīli, lai vaŗ tuō gaļu sacīrst. // Pakratīt (?). pašulini tuōs rāceņus, lai ātrāk nuōžūst!*

pašūpuot, arī **pašūpāt** v. **Neilgu laiku, mazliet šūpot.** *bēņns blaū. pašūpā, lai āzmiēg! / nebrēc vaīrāk! es tevi pašūpuōšu.*

pašūpuoties, arī **pašūpāties** v. **Neilgu laiku, mazliet šūpoties.** *priēdelēs aīs tā kukņa i šūpulis. eī pašūpājiēs! / beņķa rati. vidū tāt beņķis [...], ka vaŗ labi nuōsēdēt. kuņgi, baruōni a tiēm braūca. viņi tā labāk pašūpuōjas.*

pašust, retāk ¹¹**pasust** v.; parasti divd. formā. **Traks, apsēsts.** *tās guōves, a tiēm duņduřiēm kaūjuōtiēs, skrej kā pašutušas mājās. / ziřgi skrej ta kā pasutuši – tas tā satrakuōjšiēs. / tā saskrēja mājās visas guōves kā pašutušas – pulku duņduřu. / kuŗ nu skriēn kā pašutis? pagaīdi mani ari! / va tu pašutis! – tas tāt isteīciēns. tas būtu – vai tu traks esi palicis! / liēciēs miērā! kuō tu aņpelējiēs? ta kāt tāt pasutis.*

pašūt v. 1. **Šujot izgatavot.** *ta vēl vīriēm tādi maņteli bi. skruōdeŗs tuō maņteli pašuva. / skruōderis pašuva nuō pusvadmalas jaūnu kārta puīsiņ. ūzvīlka piřmuō reizu baznīcā. / ta tuō es piřmuō svārku sev tādu pašuvu. es aŗ apkakli pašuvu, a ciētu apkakli. / es ģesu maģa, maņ pašuj liņdruku. uņ es ģesu čekla, štātīga. / maņ māmīna pašuvuse strupu, īsu liņdrucīnu. / šīrci mana taņte pašuja tik līdz pusei. / vaīg nuōcīřpt avi, isčēpt maīzi, pašūt krēklu – ta vaŗ prečētiēs [ja to māķ].*

2. **Šujot pievienot kādu detaļu (kam klāt, apakšā).** *čabatas i pašu adītas [čības]. uņ pašuj lupatu apakšā. / pliterīns bi acsevišķi. tai tuō vaiņagu pašuva a plitarīniēm.*

pašutuōņa comm.; subst. **Trakulīgs cilvēks, arī dzīvnieks.** *tas bullis brīžam skreī kāt pašutuōņa.*

pašuve subst. **Apšuve.** *pašuve liņdrukaņ iř apakšā. tuŗ tāt šnuōrs. tas iř apšuc a citu drēbi.*

pašovaki adv. **Slikti.** *a tuō dziřdēšanu viņai tā pašvakāk.*

- pašvaņkā** v. **Pakustināt.** *vaig paļūdināt, pakustināt, pašvaņkā tuō spaņni, lai tās malas atmazgājas.*
- pašvērpts**, -a divd.; adj. noz. **Tāds, kas ir vērpts mājas apstākļos, mājsaimniecībā.** *balti krekli bi, šuva a pašvērptiēm linu diēgiēm.*
- pašvicināt** v. **Pavicināt.** *pātagu tik pašvicina, uņ zirks jaū sāk rikšuōt.*
- pašvīderēt** v. **Neilgu laiku darboties, rikot (ko).** *sāimniēce nuō rīta pašvīderēja te, pagruōzijās, nuōrikuōja visus piē darba.*
- pašvīkstīnāt** v. **Neilgu laiku, mazliet švīkstīnāt.** *pašvīkstīni tuō pātegu, lai tas zirks skrej ātrāk!*
- pašvīlpt** v. **Svilpojot pasaukt, paaicināt.** *tu pašvīlp tuōs puīšus mājās, lai nāk puzdiēnu ēst. / pašvīlp tuōs citus puīkas aī, lai nāk ripāt! / ka grib duōt dzērt [zirgam], ta pašvīlp. uņ ta viš dzeī. // Pazīnot (parasti drīz, nekavējoties). ja tuī kas laps iī, pašvīlp maī aī! pasaūc mani!*
- pašvīlpuot**, arī **pasvīlpuot** v. **Neilgu laiku, mazliet svilpot.** *kad jaū aka maūcu stabulītes, ta jaū aka dziēdāju – maūcu, maūcu stabulīti, teū kauīlīš, maī ādiņa. es ādiņu pašvīlpuōju, lai kauīlīš padañcāja. / kādas maī bēdas? es tik pasvīlpuōju.*
- pašvīñkuot** v. **Pašūpot.** *pašvīñkuō tās šūpāksnes, lai iēt aūkstāk!*
- pašvītīnāt** v. **Pakustināt; pakratīt.** *zirks tik asti pašvītīnāja skriēdamīs. / ka [izvārītus kartupeļus] pašvītīna, ta smuki mīltaīni. tā sāle ta labāk iēsūcās.*
- pat** part. **Lieto, lai pastiprinātu vārda vai izteikuma nozīmi.** *tādi pat aūga maī maģini uņ tiēvi [bēri]. / kad nuōkave cūku, ta pārgriēze pāri vēdēram lidz pat asteī pušu. / cic pat plucināj aūzu peļus akaī cūkām. / sālē [gaļa] stāv gadu pat. / tā veste bi lidz pat kaklaīm. / es adīšu tādus pat ciñdu rakstus. / tā jaū bi lidz četrdesmit, lidz seždesmit, pat vairāk veī tuō bērnu [skolā].*
- patafōns** subst. **Akustiska ierīce (parasti pārnēsājama, bez rupora) skaņu mehānisko ierakstu (piemēram, skaņuplašu) atskaņošanai.** *brāliīm bi vēcaīs patafōns.*
- pātaga**, arī **pātega** subst. **Rīks (parasti dzīvnieku) skubināšanai, arī pēršanai – kāts ar tam piestiprinātu auklu, siksnu u. tml.** *pātegaī i savīti trīs šnuōri kuōpā – divi kuōpā uņ trešuō vij vīrsū. uņ pusuōliktes attālumā iēsīn, pārmēt vijuōt mazdziņu. tā lidz galaīm kādi desmit mazgi. / kaklenica i pātagaī tāt šnuōrelis, tiēvāks nekā pātega. uņ a spriguļu mazgu ūzliēk pātagas kātām. / pātega i vis-maz asi gara. / pate māku nuōvīt pātegu. visi ganeī vijām pātegas. / piēcas pātegas pa vasaru vāidzēja vis-maz. pazuda jaū aī. / puīsīm ruōkas kā pātagas. ✦ **bada pātega** – makšķere. puīka aīsskrēja uz upi makšķiērēt, bada pātega ruōkā.*
- pātagēle** subst. **Neliela pātaga.** *pīcka i tāda īsa pātagēle.*
- pataīsīt** v. **1. Pagatavot (priekšmetu).** *dēls pataīsija laiū. vēcaīstēs teīca, ka isnākuse laba. bi pataīsijis labu. / dreīmanis pataīsija liēlākas spuōles aī. tās uz raīnu nelika. tās bi priēkš [audekla] mešanas. / puīkas ja, tiē jaū dikti tālu varēja paiēt a tām kuōka kājām. paši pataīsija uņ gāja. / ta jaū iēdeva taīsīt meīstaraīm, lai pataīsa zābakus liēlumā tādus, kādus vaīg. / nuō paslēpenes tādus pastalinas pataīsij bēriēm. / ka bi saūss, ta bi pastaleles, pataīsija. / katrs sev taīsija ceļuri, citaīm aī pataīsija. kā kuīš pataīsija. vis-vairāk ganu puīkas taīsija. / es māku pataīsīt kažuōti. kuī ta viīš nemācēs! / kādu kuīš pataīsa krustu [bērēm, tāds ir]. bēriēm mazāku krustu taīsa. / nuō peļniēm sārmu pataīsija. ūsklāja tādu liēlu paļgu uņ us tuō baļļu apsēja tādu linu palagu, uņ ūzbēre peļnus, uņ lēja kārstu ūdeni vīrsū. uņ ta tas sārms jaū viss tuī nuōgā, tiē peļni palika visi uz aūkšu. // **Izveidot.** es tāt bērs biju, pataīsu tādu duībēri taī rācenī, lai bišķi vairāk iēsmeļas, ka mērcē. / zuōsu paūtu čaūmalām, ja islēja, ta viēnā galā pataīsija mazu caūrumīnu, uōtrā galā uņ ta ispūta. // **Pagatavot (ēdienu, dzērienu).** [Lieldienās] kaū kas labāks bi jāpataīsa. / dzērsi pataīsija, kuō padzērt. / [jaunais pāris] braūca mājās, lai var sāimniēces kārtīgi tuō puzdiēnu pataīsīt. / jāiēt pataīsīt puzdiēna. / šuōvakaī nu pataīsītas labas vakariņas!*
- 2. Uzcelt, uzbūvēt (piemēram, ēku, būvi, ceļu u. tml.).** *tēs a dēlu kuōpīgi māju pataīsija. / tuī veī daūdz kuō darīt, lidz tuō māju pataīsīs. / jaūnākuōs laikuōs pataīsij jaūnas pīrtes. / seī jaū tuō pīrti vāidzēja pataīsīt, bet nekā. / ka gūžas turēja, ta tādu stālī pataīsija. / gaī upes malu pataīsīc daībīs, lai plūdu laikā neiēt uz laūkiēm ūdeīs. / kāmēr nebi pataīsīta šoseja, ta braūca pa jūrmali. / bi pataīsīc jaūns dzēlsceļš pēc Pīrmā pasaūles kara uz Veīncpili.*
- 3. Uzklāt, sagatavot (guļasvietu, arī galdū).** *vāidzēja iščabināt tuō siēnu uņ ta pataīsija mīkstu guļtu. / meītas pataīsija gulēšanu istubā piē mūrīša. / ka kāt nabaks atnāca, ta jaū uz mūrīti pataīsija gulēšanaī. / uz mūrīti ari kādam tālākām ciēmiņām pataīsija [guļasvietu], kas palika pa*

nakti. / *va tu iēnesi jaū savu bričku [gulēšanai]? pataīsiji, ku gulēt? / večāmāte jaū savu viētu pataīsija. / puišēliem, brālīšiem mīkstu gultu pataīsiju – divas kārtas skuju liku, trešuo smalku adatīnu. (LFK 9, 170)*

- 4. Panākt, būt par cēloni, ka (kāds, kas) kļūst (par ko), iegūst citas īpašības.** *večuōs laiķuōs te bijis liēls meš, bet taga isciřsc uņ pataīsic pa zemi. / nuōbliēķē ari druvu pēc sējs, lai pataīsītu līdzenu. ✧ pataīsīt mīkstu – pārliecināt, pierunāt (kādu). pataīsīt mīkstu i pierunāt kuō – lai viņš pīkstās, cik tīk! gaņ es viņu pierunāšu! nebūs vaīs pikc, būs mīksc, kā tēvaņ vaīg būt priēks saviēm bērniēm. // Pārvērst, pārveidot (par ko, parasti nevēlamu). kas tik labāks nuō drēbēm, viss mugurā, visu pataīsa viēnādu, nekuō netuř labāku, jaunāku. / bakas ař pataīsij neredzīgus uņ ģimjus ismaītāj. / [smagais darbs] pataīsija nabagu uz līdzēnas viētas. ✧ pataīsīt baļtu pa(r) meļļu – (apzināti) sagrozīt faktus; censties pierādīt gluži pretējo, nekā patiesībā ir. nu i gaņ tam Aņšim teicamaīs – tas tev pataīsīs baļtu pa meļļu ātri viē, tā runādaņs. / tuō Īzi samānēja gaņ tam Aņšim. siēvas pateīca, ka sliņka, ka nekuō nemāk. uņ viņš atteīca. bet tā nebi taīsniība, tik pataīsija baļtu pa meļļu. tādu dūšīgu meītu! ✧ pataīsīt meļļu un mazu – padarīt necilu, nenozīmīgu (pēc kāda uzskatiem, kāda vērtējumā). pataīsīt meļļu uņ mazīnu [ir] nuōnīcināt. / tā nuōmānēja [puisi] uņ nuōlika, ka suņs nuō ruōkas maīzi nejeņ, – pataīsija meļļu uņ mazu. ✧ pataīsīt zīlu, meļļu – stipri piekaut. pataīsīs zīlu, meļļu – kad paliēk uz uōtru pikc, kas i padarijis kādu skādi, ta tā teic.*
- 5. Pavērt.** *bi tādas pārduris – līdz pusei tā vēra. apakšu netaīsa, aūķšu tik pataīsa – tuōs dūmus izlaīda laiķam tā. / pataīsa lūciņu vaļā, lai vistas iēt pastaīgāt. / tam puōdam apakšā bi tapiņš [jeb] cvīķis. tuō pataīsija vaļā, ta vājpīēnu nuōlaīda. / bērnam bi bikses a klapi, a visu vesti kuōpām. pakaļā klape. tuō pataīsija.*
- 6. Radīt (piemēram, troksni).** *saklapē ruōkas, pataīsa truōksni. tā aizdzeņ putnus.*
- 7. Izdalīt izkārnījumus; izkārnīties.** *guōve pataīsija kleceni us ceļa. ej satīri! / guōves ganībās pataīsa pļekas. nau kuř kāju likt.*
- pataīsīties v. Panākt zarnu iztukšošanas.** *pārešanās i tā uspūšanās. aītai lej tāpat kuō glumu iēkšā – raūgu, eļļu kādu. ta viņa pataīsās vaļām, paliēk mīksc vēdeķs uņ iēt caūri.*
- patālu** adv. **Samērā tālu (no kādas vietas).** *tās pļavas patālu. tuř pāaūdzis liēls atāls, bet nevař guōvis nuōdzīt. / līdz tirgam patālu.*
- patapa** subst.; folkl. **Pavaļa; vaļasbrīdis.** *lai tie mira, kam bij vaļas, man nebija patapiņas – zīda pļavas man neplautas, zelta kalni neņečēti. (LFK 1961, 10116)*
- patapināt v. 1. Paņemt (ko no kāda), lai (pēc laika viņam) atdotu; aizņemties.** *saīmniēce nuōgāj ciēmīnuōs sāli patapināt. / patapināt i paliēnēt nuō uōtra. gāja ciēmīnuōs patapināt sāli. paliēnēt i jaūns vārc. / ja tuř nebi tas biķeris pašu mājās, ta nuōgā biķeri patapināt. / daūdzām [meitām] nebi vaiņaks nemaz. tās gāja patapināt nuō ciēmīnu meītu. / patapināja maīzi nuō ciēmīnu. nu nuōnese adduōt apakaļu.*
- 2. Iedot lietošanai (ko); aizdot.** *vakař Maīgaī patapināju liēluō adatu. / Aņdrējs Pēteriņ grib nauđu isprasīt, lai [viņš] patapina.*
- patapt v. 1. Paspēt (ko veikt).** *līdz liētum nepatapa siēnu iēvēst. / nuō rīta nepatapu nuōiēt tuř. / es nepatapu laiķā tuō puzdiēnu isvārit. / es viēna pate nevaru patapt visu. / alus muca isspēra āniķi. labi, ka patapa aizbāst kuřki priēkšā. / kař, māmina, šūpulīti, kař kalņiņa vējiņā! ka tu pate nepatapi, lai vējinis pašūpuō.*
- 2. savienojumā ar adv. vaļā. Izklūt (no kurienes).** *tuō suni iēslēdza, bet, ka viš patapa vaļā, ta viš nuōskrēja pakaļ tam ziřgam uņ sameklēja. // Mazināties, pierimt (par saslimšanas simptomiem).* *iēnāši i ziřgam. ka viņi patapa vaļā, ta tā puņķuōja. / iēsnas i ritīga slimība. ja viņas tev patuōp vaļā, ta tu lai mīks esi.*
- pātarēt, arī pāterēt, pātaruot v. 1. Skaitīt lūgšanas; lasīt, skaitīt reliģiskus tekstus.** *senākus laiķus visi bērni gā pātaruōt, piē tādām vecenītēm mācītiēs. / neviēnu svētu rītu jaū nepalika, ka pātarus nenuōskaītiņa – tāda liēta nebi. bet taga jaū tā i aizmīrsta seņ. uņ tāpat dzīvuō veļ labāk nekā tuōreīz, ka pātarēja.*
- 2. Gari, apnicīgi runāt; apnicīgi pamācīt.** *večāmāte tā pātaruōja, tā visu nuōteīca bērniēm. / nu kuō tu te pātaruō! es pati labi zīnu, kas maņ jādara. / nevař beikt pātarēt viēn tas tēs tuōs bērņus. kā neklaūsa, tā neklaūsa. / saīmniēkam pašam netika pātarēt uņ tuō saīmi ūrdīt. ta viš, tas saīmniēka tēs va nu tas saīmniēces tēs, staīgāja pakaļ. uņ ta puīši uņ meītas [teica:] večaīs nāk*

aka pātārēt. / ta gaņ māte pāterēja, ka sebu isslaucām guoves. / tas večaistēvs tā pātaruōja visu diēnu – runā uņ runā. / viņaī [tas ir, kaimiņienei] dārba vaī naū. ta nu staīgā pātaruōdama.

pātari subst.; dsk. **Lūgšana; tēvreize; reliģisks teksts.** katru pussvētas vakaru uņ svēdiēnas rītu skaītija pātarus. / kad mātātājām acskaītija pātarus, ruōku jaū vaīdzēja nuōbučuōt. / kad-reīz senāk tādas vecenes teīca – mūsu bērniņi tā māk lādēt uņ tā māk lādēt. – bet va ta viņi pātarus a māk? – ta ku ta tādi maģini pātarus mātēs? / [Ziemassvētkos] ta gāja veļ pītī uņ dēdzināja eglīti, skaītija pātarus. / [vecāki] avīzes gaņ nēma. bet citu grāmatu [mājā] nebi, tik pātaru grāmats uņ kaleņderes. **□ pātaru skaītītājs** – apbedīšanas ceremonijas vadītājs; izvadītājs. nuōmirušāis bija sagatavuōjis savu pūru. zārka nesējiēm, pātaru skaītītājām uņ krusta nesējam deva ciņdus. / maīs paps gāja pa pātaru skaītītāju, ka kāk bī nuōmiris. taga teīc pavadītājs. **✧ braūkt pātaruos** novec. – pieteikties baznīcā uz laulībām. divas līdz trīs nedēļas pīrms kāzām sezdienā braūca piē mātītāja pātaruōs, tas iī pīteīkt laūlību. **✧ sajaūkt (arī izjaūkt) visus pātarus** – saka, kad apjukumā nezina, ko darīt, teikt. nu isjaūca, tā darīdami, visus pātarus. / kad isjaūc duōmas, sajaūc visus pātarus. // **Dievkalpojums (parasti mājās, arī kādā iestādē), kuru vada cilvēks, kas nav garīdznieks.** katru pussvētas vakaru uņ svēdiēnas rītu [mājās] bija pātari. / svētū rītu ūzlika vārīt pupas. tad aka visi nāca iēkšā piē pātaru. / sezdienas vakariēm aī cic turēja pātarus. / ziņģis [baznīcā] nuōturēja rīta pātarus. // hum. **Stārķa radītās (izraisītās) skaņas.** svētēlis nuōklabināja pātarus savā lizdā. / svētēlis uz lizdu saklabināja savus pātarus. / svētēlis nuōplezdināja spārnus uņ nuōklabināja pātarus, kad uzmetās lizdā. / svētēlis tā klakšķina. bērniēm teīca, ka ta viņš skaīta pātarus.

pataīrkšķināt v. **Neilgu laiku, mazliet tarkšķināt.** a tuō pļērpi pataīrkšķīni! ta tās peles pamuks.

pataīrmasāt, arī **patāīrmasāt, patāīrmasāt** v. **Neilgu laiku, mazliet plāpāt.** večā Maīga nuōlīnkāja us ciēmiņu mājām patāīrmasāt, tas i, paplāpāt, parunāt tā ne pa šuō, ne pa tuō. / viēna siēva vakaīr akaī bija atnākuse patāīrmasāt. / sagājām kuōpā, pataīrmasājām.

pātarnieks m., **pātarniece** f.; subst.; novec. **Cilvēks (parasti mātītājs), kas vada reliģisku ceremoniju.** Betānija bija pātāīrnieku zekte Lejniēkuōs. / pātāīrnieki iēt us kapiēm, nuōskaīta pātarus. mājās aī nāk. tas iī kāk mātītājs, kas māk, visu izdara.

patāīrpains, -a adj. **Samērā, arī mazliet tāīrpains.** šuōgad tiē rāceņi tādi patāīrpaīni isaūguši.

pātaruōt. Sk. p ā t a r ē t .

patastīt v. **Neilgu laiku, mazliet tēst.** tas miēc vaīg patastīt spicāks, lai vaī labāk iēdzīt zemē. / tuō saūc kņutele. tā viēna kaīte patastīta, lai viņa nav tik biēza. viņa tāda apaļa kuōka – vaī nu priēdītes, vaī bērziņa.

pataūpīt v. **Taupot atstāt neizlietotu, neizmantotu; saglabāt.** maīzi kad iējaū, iēliēk raūgu, kas pataūpīc nuō citas rēzes cepuma. / [miltos] iēliēk tuō raūgu, kas pataūpīc. / ka taīsija alu, tad atlika tās miēles. tās pataūpija, iēlēja butelēs, piēbēra bišķi cukuru, lai tās miēles isrūkst. / [cūkas] galva bi jāpataūpa priēkš guōdu. pēdējā laikā galvu cīrta, ka aūses nāca kuōpā. ta smuki isskatijās, ka visa galva kuōpā. / tuō gaļu pataūpīšu, vasaru kuō cept. tas gabaļš juō trēknāks.

pataūpīties v. **Refl. → p a t a ū p ī t ; tikt pataūpītam.** nu tik nevaīg tuō jaūnuō liņdruku plēncēt, lai pataūpās ilgāk jaūns.

pataūrēt v. **Neilgu laiku, mazliet ūjināt.** saūca ganus mājās puzdiēnā, vakaruōs. ta pataūrēja tā. katrā pusē mutēi aīzlika ruōku uņ ta saūca – ūu!

pataūstīt v. **Neilgu laiku, mazliet taustīt.** ziīgaīm astes galā i tāt kaūliīš. pataūsta tuō kaūliņu.

¹patecēt v. **Notecēt.** nuō liētus pa luōgu patecēja uz grīdu liēla pelce ūdeņa. / piē akas patecēse liēla pelce piēna, ku meīta kāsuse. / tam siērām tāī drānā veļ vaīg ļaūt kādu laīku patēcēt, lai saūsāks paliēk.

¹patecēt v. **Teciņus pavirzīties.** patec nu līdz buōtēi, pārnes cukuru! / tu patec, dēliī, us tuō buōti uņ pārnes sāli!

¹patēcīnāt v. **Neilgu laiku, mazliet tecināt.** uz Jāņiēm tēs patēcīnāja alu.

¹patēcīnāt v. **Neilgu laiku, mazliet likt (kādam) iet, skriet vieglā gaitā (parasti sīkiem soļiem).** jaūnuōs ziīgus abguīrdināja uņ ta tik jūdza ratuōs. iēsēja gruōžā uņ patēcīnāja, lai abguīrdinās. / patēcīni tuō kumēļu, lai iēmācās skriēt!

pātega. Sk. p ā t a g a .

pateicējs m., **pateicēja** f.; subst. **Dziednieks**. *viņa* [tas ir, jaunā saimniece] *bi nuōbraūkuse Liēpājā piē kāda pateicēja. tas daūdziēm līdzēja. kaīn slikti bi, tiē braūce piē tā* [pateicēja] *ārsti meklēt, tās zāles meklēt. / ka nuōgāj piē pateicēja, kas ziņgus ārstēja, ta deva ziēdu.*

pateicība subst. **Atzinība (tam, kas izdarījis ko labu); atzinības izpaudums**. *tuŗ* [slimnīcā] *bi nuō kuōka izgrēpta tāda grāmatiņa. viš* [tas ir, bijušais pacients] *pac bi tuō istaisijis – pateicību visiēm ārstiēm uīn māsiņām, ka viņš i dzīvs uīn vēsēls.*

pateicīgs, -a adj. **Tāds, kas izjūt, izrāda pateicību (par ko)**. *te tāt vīrs bi tā apmešc a kārpām. uīn es iēdevu* [kārpū zāli]. *viš bi pateicīks līdz nāvēi.*

pateikāt v. **1. Parunāt**. *tuŗ jānuōiēt pateikāt, ta zināšu visu tāisnību.*

2. Pateikt. *iēšu pateikāt, lai nāk tuō siēnu grāpt.*

3. Pateikties. *pajēme grābekļus nuō ciēmīnu, nu vaīdzēja iēt pateikāt.*

pateikt v. **1. Runājot darīt zināmu (ko)**. *es pa liēlu gabalu skrēju pateikt viņam* [tas ir, skolotājam] *lab-diēn! / vaīdzēja pateikt tai ciēmītei, lai nuōiēt piē Aīnas. / tēvs dēlam zirgu pirka, ne paldies nepateica.* (LFK 1961, 10537) / *tie* [rotāļas dalībnieki] *pateic Dievam katrs savu krāsu. kad krāsas pateiktas, tad vēlns pienāk pie Dieva.* (LFK 9, 39) / *cic nebūt netiēk kādu vārdu pateikt. tā tik bi runāšana! / cic jāu nemaz* [cūku] *aseņus nevāk. pateic, ka aseņi uz zaļu zāli jāislej. / es jumš nezīnu pateikt, kā tuō saūc. □ pateikt tāisnību (arī visu) acīs, arī pateikt (visu) uz aci – pateikt atklāti, tieši. teū jāu i liēla dūša pateikt visu acīs. / nu, kad šim pateica tāisnību acīs, ka tuō maļku nuōzaga mežā, tad netīk. / es uz aci nepateicu, kuō es pa tuō liētu duōmāju. labāk netiēk visu uz aci. / citi tā apliņkus grib teū tuō pateikt, bet es pateikšu tāisnību acīs. // Pastāstīt. ja maīn iŗ japateic, kā viņu – meļļuō Pēteri – spēlē, es nezīnu. / es jāu visu pateicu, kuō paŗ viņu duōmāju. / viņam prasija pa tuō kaūtiņu, bet viš negribēja pateikt, kā tuŗ īsti bija. / viņa maīn izlika kārtes uīn pateica visu, kas mani gaīda. / neviēns maīn nekuō labu nemācēja pateikt. / teic man dziesmas, meža māte, tu dziesmīnu daudz zināji. tev pateica laktīgala, krūmīnā sēdēdama.* (LFK 9, 88) / *tādi vēcāki cilvēki jāu bi tādi gudri, viņi jāu tā pateica. / es jumš pa mēmu raūsi aŗ pateikšu piē reīzes. // Runāt (kādu tekstu); norunāt*. *rītiēm, ka nuōgāja skuōlā, vaīdzēja lūksanu pateikt. / bēni bi iēmācīti* [Ziemassvētkos] *kādu dzejuōli pateikt. □ pateikt diēvpalīgu – pateikt: Dievs, palīdz! kā tāt tūrks! neziņ ne guōdīgi diēvpalīgu pateikt. ✧ pateikt ardiēvas – saka, ja (ko) aizdod un nav paredzams, ka (to) atdos. te jāu muīns taga vēl jāunas siēvas atnāk – va tu nevari aizduōt. aizduōd, uīn tā viš paliēk, pateic viņam ardiēvas.*

2. Pateikties. *pāēduši, padzēruši pateicata Diēvīnam.*

3. Noteikt, konstatēt, arī novērtēt. [pavasari] *tuō bija grūti pateikt, cik ātri upe sāka plūst, sākās aīsplūšana. / riktīgi tuō nepateikšu. ta kā zēpija, kā dadža lapa viš būtu. / šīs i tās zilās vizbulītes, ku mežā aūg. zilās vizbulītes jāu nuō lapiņas viē pateic. / pateic – i vai neū tas rublis nuō sudraba! / tas jupķis i tā izbalējis, ka tuŗ neviēnu rakstu vaīs nepateiksi. / nezīnāju* [saimniecei] *akurāt pateikt, vai es palikšu apakaļ va nē, pa tiēm Ziemsvētkiēm. / es tā īsti nepateikšu, va tā iŗ ēdama sēne.*

pateikties v. **Izteikt, izpaust savu pateicību (kādam)**. *saīmniēce pēc darba teīncināja, pateicās paŗ padarītuō darbu. / taūtiskuō* [apģērbu] *tuŗ* [aiz Latvijas robežām] *nuōsūtīju. ta maīn pateicēs* [par dāvanu].

patēkas subst.; dsk. **Alus, ko gatavo no otrreizēja uzlējuma**. *patēkas i uōtraīs uzlējums iēsalaīn. nuō tām patēkām vēl isnāca braīks dzēriēns. / patēkas būtu, ku vēl beīgās kas* [pēc alus nolaišanas] *istēk. bet tuō ne raūdžē vai, nekā. / jā, ta beīgās isnāca patēkas. tas isnāca dzēriēns – patēkas ku saūcās. / tuōs rāceņus ēda uīn piēdzēra tās patēks.*

patēncināt, arī **pateīncināt** v. **Pateikties**. *nabaks teic palīdēs paŗ gabaliņu gaļas uīn maīzes, kuō saīmniēce iēduō, patēncina. / nabaks patēncināja pa maīzi. / māte jāu pateīncināja paŗ svoaiguō maīzi, ka atnesa.*

pateīnte subst. **Dokuments, kas apliecina kādas personas kvalifikāciju, arī tiesības (parasti jūrnīcībā, tirdzniecībā, amatniecībā); nodeva par šāda dokumenta izsniegšanu**. *viņi* [tas ir, veikalū īpašnieki] *maksāja pateīti. uīn bi nuōteīkc, kādas maīntas varēja aīdēlēt.*

pāterēt. Sk. *p ā t a r ē t*.

patēriņš subst. **Izmantošana, izlietošana (kādai vajadzībai, procesam u. tml.); patērēšana**. *ziēmu bi liēls petruōlijas patēriņš – trīs laīmpas dēga visu ziēmu.*

pātēt, arī **pātēt** v. **Saudzēt, sargāt; lutināt.** *pātēt, ispātēt iř tâ luōluōt, lutināt. / mâte pātē savus bērņus – žēluō, lutina. / nu tâ mâte savu viēnīguō dēlu dikti pātē. / tēs neziņ, kâ pātēt savu viēnīguō dēlu. / viēns pac dēlīns. nu neziņ, kâ pātēt. divas šalles siē gař kaklu.*

patēvs subst. **Mātes vīrs attiecībā pret bērņiem, kuriem viņš nav miesīgs tēvs.** *patēvs i mātes uōtris vīrs. / bērņi jaū zināja, ka tas patēš. / maņš patēvs mani labi pamācija ārt uņ ečet.*

patgalvīs m., **patgalve** f.; subst. **Stūrgalvis.** *tas bērš i viēns galīks patgalvīs.*

patiēkties. Sk. *pasatiēkties.*

patiēpties v. **Neilgu laiku, mazliet tiepties.** *braūksiņ svēdiēnu baznīcā. bet tâ siēva gribēja patiēptiēs.*

patiēsi adv. **Īstenībā; tiešām.** *abzvēřēt, tas i, apliēcināt nuōtikumu, kâ patiēsi viņš i bijis.*

pa-tiēs(i) part. **Lieto, lai norādītu uz kā patiesumu, pilnīgu atbilstību īstenībai; patiešām.** *[krekli] bałti bi, pa-tiēs bałti bi. / ta nē! pa-tiēsi es tuř nebiju. / va pa-tiēsi večaīs ciēmīns veļ duōmā prečetīēs? kas tâdu veču buku gribēs? / večāmāte teīca – duō suniņ islaīzīt [sasutušos kāju pirkstus]! uņ pa-tiēsi sadzija.*

patiēsība subst. **1. Pareizs īstenības atspoguļojums.** *tā tik tâda isrūna bi, tuř nekādas patiēsības nebi. / tas kaīmiņš pułku svajā – piē brīža tuř i patiēsība, piē brīža naū. / luōpus ka večā [mēnesi] kaū, ta [gaļa] sařūk. uņ patiēsība tâ i ar. □ patiēsību sakuot – lieto, lai uzsvērtu teiktā ticamību. kâ nu būs ar tuō linu plūkšanu? galviņas jaū brūnas. bet vař veļ gādit. patiēsību sakuot, lai iēnākst.*

2. vsk. lok.; adv. noz. Īstenībā; tiešām. *tā [žūre] jaū tâda palama iř. patiēsībā viņu saūc aūzu ķīselis. / ja viš [tas ir, dēls] kustēja ku pruōjām [no mājām], ta us tuō skatijās us tâdu kâ pazudušu. bet patiēsībā nebi rūmes. / patiēsībā ta [tas ir, senāk] jaū tâ nedeķ – pārš ziēdus. ta jaū sataīsiķ liēlu tâdu [pušķi]. / tiē beīdzamiē [jumta] klaīmbari skaītijās tâ īpašuma zīme – tiē āzi. bet patiēsībā bi viēnādi visiēm.*

patiēsīgs, -a, arī **patiēs, -a** adj. **Tāds, kas atklāti pauž savas domas, jūtas.** *zvēřēt i apliēcināt, ka būs patiēsīks. / tâc nepareīs ciļvēks i faļš. tas nav patiēsīks, taīn nevař nekuō usticēt. cic jaū tâc i – tu nevari neviēnu vārdu ticēt. viš stāsta tâdus brīnumus, kas nemaz nav. □ jemt pa(r) patiēsu – uzskatīt par ticamu. tuō jaū nevař jemt pa patiēsu, kas smiēklīks jaū i nuō laīka gala.*

pa-tiēsām part. **Lieto, lai norādītu uz kā patiesumu, pilnīgu atbilstību īstenībai; patiesi.** *viš pa-tiēsām apstājās tas liētus. / dikti maz tuō bērņu paliēk taī skuōlā, pa-tiēsām maz paliēk. / kāmēř tēs bi mežā tās trīs diēnas, pa-tiēsām biju iēmācīsēs lasīt. / pa-tiēsām tâ [sēņu] zupa bi laba, ešt varēja.*

patiēvs, -a adj. **Samērā, arī mazliet tievs; pretstats: pairesns.** *liēlaīs puīka bi tâc patiēvs, mazaīs būs dūšīks. / citugad tâ małka mežā tâda patiēva bīse, zari viē bi.*

patika subst. **Emocionāls stāvoklis, kas saistīts ar prieku, vēlēšanos.** *vaīg isvēļētiēs sev kuō labu pēc patikas. / es pēc savas patikas nuōaūdu sev peļēku pusvadmalu uņ liku skruōderiņ pašūt vaīzēs uņ būrsti ar kādu tuīnšāku plīšķi. / kas tev pař patiku tuř iēt tuōš kaīmiņuōš plēstiēs! cik tuř dārba būs! / līst liētus! kas maīn pař patiku sabradāt jaūnuōš zābakus!*

patīkams, -a divd.; adj. noz.; **patīkami** adv. **Tāds, kas izraisa patiku.** *ne pie viena es neiešu, kamēř savu sagaidīšu [...] patīkamu tēva dēlu, patīkamu tēva dēlu sarkaniemi vaidziņiem. (LFK 1961, 10883) / kâ vař māte maīn aīzliēkt patīkamu tēva dēlu. / zalās guōves nebī tâdas patīkamas. tâ gaīši brūna. / kâ jaū pēc liētus – viss gaīss smařšuō viēgli uņ patīkami. / uzlēja ūdeni uņ [dzērsi] dzēra akał, lidz kāmēř bi patīkama gařša. / pēc padarīta dārba patīkama atpūta.*

patīkt v. **1. Izraisīt patiku (pret kādu, ko, arī pret sevi); būt patikai (ko veikt, darīt).** *ka i smukas meitas, ta jau puīšiem patīk. / puīšis saka – es tuō meītu precēšu, tâ maīn patīk. / kuřa meita man patika, tai es pats mutes devu. kas prātam nepatika, ne ar varu nedabūja. (LFK 1817, 206) / kuō tu liēdziēs, ka tev tas puīšis nepatīk! / Kārķla pļavās tuř viņas [tas ir, ālandes] gāj ķēřt, kaīn tik patika zvejuōt. / tām aītām šuōgad braīņa villa. patīk ciřpt. / maīn dziēdāt patika. es dziēdāju kuōri. / maīn patīk tâ kāršu spēle. / nu maīn gaīn patīk taī jaūnā mājā – liēli, gaīši luōgi. // Izraisīt (dzīvniekam) pozitīvu emocionālu stāvokli. ka ganuōš dzinām, [...] ta jaū guōves iscēla galvas uņ aīz-gāja aka, jā. viņām nepatīk šīs [tas ir, gundegas]. / [sunim] nepatīk tas kaķēns. / būs grūti tuō suni aīzbuřt mājās. ganuōš taīn labāk patīk. viš mājās nestāv.*

2. Atbilst (kāda) gribai, saskanēt ar (kāda) vēlēšanos. *nu tik i brīve! vaŗ dziēvāt, kā patīk. / es teīcu – nevaīg tuō darīt, kas uōtraņ nepatīk. / kā juņš tas patīk – tā darīt! / meītām jaū patika – mazāk kuō darīt [ziemā]. bet saīmniēcēi tukš maks.*

patīkt v.; parasti savienojumā ar adv. *vaļā. Atbrīvoties; pasprukt.* *ka kuīlis patika vaļā, ta viš apstaīgāja visu ciēmu, izbradāja laūkus.*

patīkties v. **Patīkt; izraisīt patīku.** *gribēju aŗ – skuōluōtājs mācija teāteri spēļēt. tas aŗ maņ dikti gribējās uņ patikās.*

patilāt v. **1. Pabalēt (par izklātiem liniem).** [linus] *kliēda uz rugājiēm, lai patilā, tas i, pabalē, lai izbaļ. / ka bi patilāiši lini, ta jēma aūkšā. // Pakalst (par sienu).* *nekāda sāte nau tam siēnaņ. pa daūdz ilgi dabuja patilāt. / lai tas siēns veļ patilā kādu diēnu!*

2. Uz neilgu laiku izklātus (piemēram, miežus) pakaltēt. *miēžus vaīdzēj patilāt, citādi tas akuōc nenuōkrita, ka kūla.*

patilināt v. **Uz neilgu laiku izklātus (piemēram, linus) balināt; pabalināt; pakaltēt (piemēram, sienu).** [linus] *vaīdzēja juō ilgāk patilināt. / siēnu aŗ vaīg kādu nedēļu patilināt, bišķi ilgāk. / zāli, ka nuōplāva, veļ patilināja. / ja gadijās tāc mitrāks [laiks], bija grūti patilināt [sienu]. ta sālīja.*

patīlte subst. **Vieta zem tilta.** *ka nuōsita puōgaļas, ku bi sēklas, linus iēmērce ūdenī, vis-labāk, ku straūme, vis-vaīrāk raķa patīltē. / linu mārks bi patīltē. raķa patīltē tas bi. tuŗ mērce linus uņ linu pluōstus varēja nuōspillēt pret tiltu apakšā. / ekuŗ stalīti, ekuŗ baīti mūsu ciēma puīsēnini, ik rītiņu kazu zīda, patīltē palīduši.*

patipināt v. **Tipinot pavirzīties.** *nu jaū bērnš sāk patipināt savām kājām. nevaīdzēs tig daūdz aūklēt.*

patīst v. **Izstiepties, izstīdzēt.** *tas [zēns] iŗ patīsis, garš isaūdzis, tiēvs, ta kā pabadis.*

patīt v. **Neilgu laiku, mazliet tīt.** *tāda pārpine bi – patina gabalinu uņ uz ruōku sāk [tīt] kamuōlu.*

patmīlīgs, -a adj. **Tāds (cilvēks), kam ir raksturīga patmīlība; egoistisks.** *puŗcelīks i neīstuōpaņš, patmīlīks.*

patrakuot v. **Neilgu laiku, mazliet izklaidēties, skaļi, trokšņaini, nesavaldīgi uzvesties.** *pa ķķekatām līdz aŗ siēvām izgāja patrakuot ari meītas.*

patrāpīt: ✧ **patrāpīt kā naglai uz galvu** – pateikt nekļūdīgi, pareizi. *tā nu bija, ka patrāpīja kā naglai uz galvu.*

patrāpīties v. **1. Pagadīties.** *ja patrāpījās tiē puīkas piŗmiē, ta tiē bi aūkļi tiēm jaūnākiēm. / te jaū patrāpās kāda bute aŗ. tās muņš garšuōja. / i tāds mazākas brētliņas. ka tās patrāpās, ta teīc – tuŗ tik griētiņas bija. / ja patrāpījās nuōkaūt [cūku] sala laikā, ta labāk [uzglabāt gaļu].*

2. Izdoties, palaimēties. *kara laikā te sevišķi nāca nabagi. citaņ labi patrāpījās, puļku iēubaguōja.*

patreīz, arī **pat-reīz.** Sk. *pa s r e ī z.*

patreņkt v. **Trencot (parasti dzīvnieku) izdzīt (ko no kurienes).** *pasaūc tuō suni patreņkt tās aves nuō ābulina laūka.*

patrepe subst. **Vieta, telpa zem kāpnēm.** *trepes i, kas namā iēt uz bēniņiēm. diūdesmit piēktā febrārī nesa namā patrepē gūžām guŗbas. ta sāk dēt. / ganeliņ sava brička bi rītuōs jāņes nuō istabas patrepē nuōlikt. / patrepē piēkrāva šuo uņ tuō. ka tāisija dzēriēnu, nuōlika tuŗ mucu.*

patriēkt v. **Ar triecienu pavirzīt.** *kuō tās vēcās zeķes saķirinaiši klētes priēkšā? jemšu uņ patriēkšu paklētē.*

patriēkties v. **Jautri, skaļi parunāties.** *labāk gāju linus sist, ar puīšiem patriekties. (LFK 1817, 102)*

patriēpt v. **Nedaudz, mazliet uzziest.** *vaīdzēja gaņ patriēpt biēzāku kārtu tās pēves.*

patriņķšķināt v. **Neilgu laiku, mazliet trinkšķināt.** *maņš tēs spēļēja vijuōli. muņš, bēniēm, aŗ patika patriņķšķināt. // Uzspēlēt.* *brālīs jaū mēcēja kuō patriņķšķināt a tuō pijuōli.*

patrīt v. **1. Neilgu laiku, mazliet trīt.** *aŗ tecīli patrīna asu ciŗvi, kad bija jācērt žagari. / vaīg patrīt ciŗvi. ta varēs līdzēni nuōtēt visas mizas. / tas kuņpēls vaīg patrīt. pa-visaņ adžuŗknīc, drāžuōt tuōs skalus.*

2. Izdeldēt. *tā, beŗžuōtiēs gaŗ tuō siēnu, bija patrītas caūras ēļkuōnes [par drēbi].*

patrūkt v. **Uztrūkt.** *aūguōns kājā patrūka. nu vaŗ labāk pa-iēt. / zuōps sastrutājis, sāp. patrūka, strutas istecēja uņ sadzija.*

- patrūna**, arī **patrūns** subst. **Čaulā savienota lode (šaviņš), pulvera lādiņš un kapsula; patrona.** *vēl jau kāu kuņ ruōnas patrūnas, nuō tās smīltes isrušinas. / patrūnas, skruōtes, pulveri lika stuōbrā iēkšā uņ plaiņija zaķus uņ kuō tik dabuja. / patrūns – tas jau šaūjams daīkc.*
- pats** m., **pate** f.; patstāvības noz. pron. **1.** subst. noz. **Norāda uz patstāvīgu darbības veicēju.** *paši nešuva [bērnēm]. skruōdeŗš šuva nuō tiēm atliķušiēm lupatiēm. / sārkanuōs liņdruķus pašas šuva. / pašiēm jau tuō mīltu netrūka. ta jau tuōreīz kviēšus bīdelēja paši. / visu kuō, kuō paši ēd, kaķiņ duō, piēnu duō. / sāka ari [pīlādžu ogu] vīnu tāisīt paši. / ziēmu pašiēm piēns bi maz. / kūmas [kristībās] vāca tuō naūdu, pašas aŗ deva. / ganeļi nebi gūžām. pašas izgāja uz attekām, pašas nāca mājā riņdīnā. / ganeļi gribēja tās guōves abguļdināt, lai paši būtu brīvi. / nešuoŗt alus krūzu, atlūza uōsa uņ islija alus. nebi ne pašām, ne citaīm. / pats par savu naudu dzēru, pats skrej savu kumelīnu. (LFK 1961, 11126) / labvakaŗ, dižā sēta, vaī duōsiēte naktes mājas? kumeļam aūzu sili, pašām sīltu istubiņu? / cepu, cepu kukulīti brālītim neŗt. izcepu gārdu, apēdu pats. (LFK 9, 8) // savienojumā ar subst. vai pron. **Pastiprina nojēgumu par darbības veicēja patstāvīgumu.** *aūdēm paši savs drēbes. / krēķlus šuva siēvas pašas. / viņi [tas ir, vecvecāķi] paši savu naūds maku turēj tuŗ [atvilktņē] uņ kas jau viņiēm bi tāt. / es parunāšu aŗ viņām pašām. / citreīz ganeļi paši isviļka iēstrigušuō guōvi. / es jau pate aŗ ēsu gāise ķķekatās. / tuōs [ruokavičus] es ēsu adijse pate. / dzērājiņa, dzērājiņa, ir es pati neliedzuos. (LFK 402, 67) / ķēve pate tiēķ galā a visu labu [pie atnešanās], guōvi jālidz. // savienojumā ar atgriezenisko pron. **sevis.** **Pastiprina nojēgumu par patstāvīgu darbības darītāju, uz kuru norāda atgriezeniskais pron. sliņķuņs pac sev rikstes griēž – teīc, ka kādam izgāja slikti, kuō varēja izdarīt labi.** **□ pats nuo sevis** – bez ārējas iedarbības, ietekmes. *viŗ [tas ir, ledus] sabliķķējiēs pac nuō sevis, ku tā upe paliēķ šaūrāka kādā viētā. / va nu pac nuō sevis pārgāja [aitai] tas reībuōnis, va nuōsprāga tā ave. / mēs viņu pa dzēltēnuō ābuōliņu saūcaīm. tas aūg aŗ tā – viŗ pac nuō sevis aūg. viŗ nau ne sēc, nekā nē, jā. / tā tāda zāle. taga viņu sēj. agrāk viņa aūga tāda pati nuō sevis. / viŗ [tas ir, apinis] nemaz nau jāpārsē. ne jāstāda, ne jāse – viŗ pac aūg nuō sevis. / labība pati nuō sevis aŗ sasliķst. / mīltenes liētuō, ka tā sāp pac nuō sevis. / tuōs laīķuōs nelīķa raūgu. viņa [tas ir, mīķla] pate nuō sevis iēskāba. **□ pats pa(r) sevi** – a) atseviŗķi; tā, ka nav ne ar ko sakarā. *ta nāķ uōdere pate pa sevi. / ta nāķ piŗte pate pa sevi. tuŗ i lāva, beņķeļi, krāsne uņ luōdzīns uz laūķu, skuŗstīns. / kuļmašīnai pašai pa sevi bi ērpe. / ragavas pašas pa sevi bi šaūras, lai tuŗ uskraūtu riņģu vēzumu. ta lika krustus kuōķus. / jānu piēnu vārija pašu paŗ sevi aŗ. biŗķi vēcū piēnu klāt, iēlej skutulā uņ iēliēķ grāpī aŗ ūdeni, uņ vāra, līdz viŗ paliēķ ciēc. / [lieķumus] izvārija galeŗtaīm. gaļa bi pate pa sevi. / pīlsēc pac pa sevi turēja guōves. bi liēlas ganīķles pīlsētaīm. / plūdu laīķā viņš [tas ir, upītes] tik nāķ nuō Bārtas. tā viņš pašas pa sevi. / piņberis bi pac pa sevi – piēpacmit graši, septiņā-pus kapeīķi. tiē aŗ bi vaŗa.* b) bez iemesla, cēloņa. *us tiēm ķisenīšiēm tās tulzas ruōnas nuō grūta dārba. pašas pa sevi viņas jau nesaruōnas.* c) neatkarīgi no (kāda) mērķtiecīgas darbības. *ķēmeles aūga pašas pa sevi – pa apluōķa malām uņ grāvmaļiēm.* d) tā, ka ir saprotams bez pierādījuma, argumentējuma. *kāzās klāja bagātu galdu. tas jau bi pac pa sevi.****
- 2.** subst. noz.; savienojumā ar piederības pron. **Pastiprina piederības pron. nozīmi.** *mana pašā meīta līdzēja nuōplaūt visu pļavu. / nu maņ nāķ prātā, kā muņs pašiēm bi tā karuōšu nuōliķšana priēķšnamā piē istubas siēnas. // ģen. **Norāda uz piederību minētajai personai vai uz saistību ar to.** *kuņ nu palīķsiīm? visi jau pašu ļaūdis, cic jau citu pazīstaīm uņ zinām. / pašu māju ļaūdis jau runāja viēnkāršāk. / tuŗ bija leŗši, kriēvi, ari pašu ciļvēķi – latviēši, tas būtu. / pašu ciļvēķs – teīc us tādu, kas a-viēnu atnāķ kuō parunāt, kāu kuō padarīt. nu tas jau gaņ kā pašu ciļvēķs! / tuŗ [saimnieķam] aŗ bi pašu bēŗni, tuŗ bi trīs meītas pašiēm. / parasti bi četras [veļas] mazgātājas, pašu meītu nepiētīķa. / krustu uņ zārķu tāisija pašu amatniēķi. / pašā māja, pašā dārps – kuō vēl vaŗ labāķu gribēt pasaūlē! / nuō pašu aūduma šuva svārķus. / pašā krēķls vis-tuvāk – jāgādā paŗ savām vaīdzībām. / ziŗģu sūdus visūr lika, priēķš pašu vaīdzībām kas bi, – zeminēm, kāpuōstiēm, buŗķāniēm.**
- 3.** adj. noz.; savienojumā ar subst. **Norāda, ka kāda darbība vai stāvoklis tieši saistīts ar subst. nosaukto vietu vai laikposmu.** *pac vasaras vidus – iŗ nu gaņ liēls kaŗstuņs! / vēcāmāte jau sāk adīt nuō pašas vasaras, lai vaŗ apadīt visiēm zeķes uņ ciņdus. / panāķsniēķi pazuduŗi pašā rīta agrumā. (LFK 1818, 688) / manas tēva mājas bi us pašā jūras krasta. / Maūrene – viēnu pļavu tā saūc pašā meža malā. tuŗ vis-apķāŗt meŗ uņ vidū i pļava. / lai viņa [tas*

ir, neļķīte] *aūg piē pašu duru!* / *es iesēju kaņepīti pašā luoga galinā. tā izauga liela, gaŗa līdz pašām debesīm.* (LFK 1961, 11016) / [vārot ziepes] *līdz pat pašam dubenam jāu nebi ziēpes aŗ, ka adzisa. apakšā bi kāda sula aŗ.* / *sēd, māsīna, rindinā, pašā rindas galinā!* (LFK 1961, 11213) / *trūkst diedzīnis, krīt dvēsele pašai elles dubenā.* (LFK 1961, 10911) **pašā laikā** – a) vajadzīgajā brīdī, momentā. *tēvs pārnāca pašā laikā – puzdiēna bī gatava jāu.* b) tā, ka ir piemērots, atbilstošs pēc lieluma (par apģerbu). *saīmniēce nuōpiŗka ganelim [biksēs] uŗ priēcājās – pašā laikā, kad jāiēt skuōlā! uŗ mēŗā ari, pašā laikā!* **pašuos pamatuos** – pilnīgi. *pašuos pamatuos vaīg isārdīt kuō, lai varētu paŗtaīsīt pa jāunu.* // savienojumā ar subst. vai pron. **Norāda uz (kā) svarīgumu, nozīmīgumu.** *pate māte dubļus brida, mani nese ruocinā.* (LFK 1961, 10569) / *saimnieks duomājis, ka tas ir pats Dievs, un tāpēc teicis – kungs, lai nuotiek tavs prāts!* (LFK 1961, 10787) / *pate saīmniēce līdzēja ravēt duōbes.* / *rītuos saīmniēce pate vārija bruōkasti.* / [godībās] *saīmniēka dēļs vai saīmniēks pac pa tuō alus puīši.* / *paši saīmniēki sita linus, strādāja.* / *vedējmāte kāzās griēza uŗ pate dalija savu atvēstuō kukuli.* **kā pašā Diēva sūtīs** – saka par ko (parasti palīgu), kas ieradies vajadzīgajā brīdī. *kā pašā Diēva sūtīs – teic us palīgu piē dārba.* / *nāk vakaŗs, uŗ uōgas jānuōraūn. bet vēl iŗ kuō darīt. pārnāca kā pašā Diēva sūtīs tas ganelis. uŗ tas palīdzēs.* // savienojumā ar num. **viēns. Pastiprina numerāla viēns nozīmi.** *es viēna pate savam tēvam biju.* / *es viēns pac savā istubinā iēliēnu.* / *ej nuōst! gaŗ es padarīšu viēns pac.* / *manāi māsai viēnai pašai bi četrpacmit bēŗni.* / *mēs bijām kuōpā seši [bēŗni] viēni paši. maŗma, tēs dārba.* / *ka braūca pa eŗeru, ta viēns pac nebraūca.* / *viena pate svece deg mizenīšu lukterī.* (LFK 9, 74)

4. savienojumā ar norādāmo pron. **Norāda uz (kā) līdzīgumu, vienādību, raksturojamo parādību pilnīgu identitāti.** *gaŗlis i tas pac akačis. gaŗli bi gaŗ eŗēŗmali pļavās.* / *ka sē tuō pašu labību tai pašā viētā, ta tā iŗ acsēja.* / *Nīcā bija nabagnaŗs. tai pašā eŗkā bija tā ārsta māja.* / [zirgi] *vecuō spalvu jāu nuōmeta. paūsari ta ataūga tāda pate jāuna.* / *ta [ganam] bī tāda nātna kulīte pašūta. tā bī kaklā uskārta. tāda pate nātna saītīte bija – pa pleci tā.* / *pārnāk nuō baznīcas – tā pašā tēja, tās pašas pupas [ēda]. gaŗdi tad kāpuōstus.* **viēns un tas pats** – lieto, lai pastiprinātu nojēgumu par raksturojamo parādību pilnīgu identitāti. *kuō tu te viēnu uŗ tuō pašu vārdu atkukuō vairāk reīzu?* / *abus [ēdienus vārija] nuō viēniēm uŗ tiēm pašiem rīvātiēm rāceņiem.* / *citi siļda – tas ciētāks kupuŗpiēns. vairāk liētuōja nuōtēcinātuō [pienu], tas mīkstāks. tas i viēns uŗ tas pac.* // savienojumā ar norādāmo pron. **Norāda uz ko parastu, zināmu, ikdienišķu.** *maŗ tā zupa labāk gāŗšuō nekā pate tā gaŗa.* / *tuō meŗcu pašu jāu tas saīmniēks apēda a tuō saīmniēci. tas jāu muŗms nēisnāca.* / *paŗas tās kleķes i ciētas.* / *tās [vainagu] zīlītes jāu paŗas nemaksāj dārgi.* **ar tuo pašu** – bez kā nepiecieŗama, parasta; tāpat. *es acsamuōstuōs – [mazmeita] vēl rēķina uŗ a tuō pašu [tas ir, bez gulēŗanas] aka pruōjā.* **paŗdies pa(r) tuo pašu!** Sk. *paŗdies.* **pie tās paŗas reīzes** – tajā pašā reizē. *saīmniēku meŗtai dzēra kāzas uŗ kalŗiēm pakrustīja piē tās paŗas reīzes bēŗnu.* / *ja kuō darija uŗ atlika vēl laīka, ta padarija ari vēl citu kuō piē tās paŗas reīzes.* **tas pats Diēvs** – ir tāpat, nav nemaz labāk. *tas pac Diēs – viēn-aŗga, vai darīs tuō vai tuō.* / *va tuŗ sē miēŗus vai aūzas, bes sūdu tuŗ nekas neaūks, kad ari tuŗ stādītu rāceņus. tas pac Diēs!*

5. savienojumā ar adj., kam ir not. gal., retāk nenot. gal. **Lieto, lai veidotu vispārākās pakāpes formu.** *jūrniēki sadala trīzdesmit divuōs vējuōs. te i [tas ir, zināmi] tikaŗ seŗi, kas i paŗi tiē gaŗvēniē.* / *rāceņi uŗ siļķe – pats labākaŗs ēdiēns.* / *paŗi labiē miēŗi sakrituŗi ŗuōgad.*

6. subst. noz. **Saimnieks, saimniece; vīrs, sieva.** *saīmniēki saūc viēns uōtru pa pac uŗ pate.* / *saīmniēci saūca – pate, saīmniēks bi pac.* / *kad pac pārnāca, ta jāu bēŗni aplusa.* / *citi aŗ, ka nuōgāja kāc nuō ciēmīnu, [jautāja] – va pate i mājās? / nu uŗ pašu [tas ir, saimnieku] bēŗni jāu nekuō ne [tas ir, nedarija]. / ŗūpulis aŗ bi piē pašu [tas ir, saimnieku] viētas.* / *paŗi a savu saīmi viē dziēvāŗi.*

patukŗs, -a adj. **Samēŗā tukŗs (par trauku, vietu, telpu u. tml.).** *tās glāzas tādas patukŗsas – vaīg papildināt.* // **Nabadzīgs, trūcīgs (par laikposmu).** *ŗuōgad tāc patukŗs gac, maz pāaūga maŗzes.*

patuŗsa subst. **Samēŗā dzīla krēŗla.** *uz istabas aūķŗu patuŗsa, nevaru sagrāpŗtīt, ku tās pakulas.*

patuŗŗs, -a adj. 1. **Tāds (parasti diennakts posms), kad ir pavāŗŗ dabiskais apgaismojums.** *nu jāu patuŗŗ. vakaŗs i klāt.*

2. **Tāds, kas ir samēŗā, aŗi mazliet tumŗā krāsā.** *tā drēbe rādiŗās tāda patuŗŗsa.*

patupus adv. **Mazliet tupus.** *cik ilgi tā patupus vaļ raūt tuos rāceņus! sāp mugura.*

paturēt v. 1. **Neilgu laiku, mazliet turēt (ko).** *bērnēm divas krustamātes – viēna iēnese baznīcā, uōtra piē āltāra paturēja. / suvēnus mazus rūnija – nedēļu vēcus. tuos jaū paturēja ruōkā. / nāc paturēt tuō aūdeklū, līdz iētīt staklēs! / Jānis teīca, ka tuō liēluō akmeni viņš izvēlis viens pac, bet Pēteris tik tuō buōmeli paturējis. / visi iēt piē dārba, uñ kas viņu [tas ir, bērnu] tuļ paturēs [uz podiņa].* ✦ **paturēt acīs** – uzmanīt, neizlaist no redzesloka. *tuos ziņģus palaīd paganīt tepat sētiēnā! tik paturi acīs, lai nenuōēd tām meītām tās puķes! // Panākt, ka (priekšmets, viela u. tml.) neilgu laiku, mazliet atrodas (noteiktā stāvoklī, noteiktos apstākļos, vietā, vidē).* [kāpostu] *galvīņas iēliēk vāruōšā ūdenī uñ kāds piēcas, sešas minūts patuļ. nu uñ tad viņš issutināts iļ. / kad [siers] adzisis, jeļm nuō drānas laūkā uñ liēk sāles ūdenī. tā patuļ diēnu uñ nakti. / tuos miēzs [alum] paturēja ūdenī kāds trīs diēns. / maīze apkraūst, ja ilgāk patuļ. / piļmuō sāli nuōjēma meñciēm. paturēja [ūdenī] diēnu uñ nakti.*

2. **Aiztaupīt, atstāt savā rīcībā, īpašumā.** *tēs lika tuō kumēlu pāaūdzēt. ja vaīdzēs pašiēm, paturēs, ja nē – izduōs. / vaīdzēs tuō brūnuō teļu paturēt. rādās, siēna piētiks. / rudeni kau [aitas] – iskau, cik vaīdzīks. citas patuļ priēkš mitināšanas. / kādreīz kaķis bi tādās tūģera krāsās. ta tuos kaķēnus jaū paturēj, pāaūdzēj. / cūku kājiņā i kauļini a ruōbiņiēm. tuos meītas paturēja priēkš maīzes nuōrakstīšanas ceļuōt. / ka mājas izdeva us pārduōšanu, ta viš visiēm dēliēm nuōpiŗka mājas. Laūgalīšus viš pac paturēja. / maza maza ābelīte, pieci zēļa ābuolīni. divus devu brālītim, trīs es pati paturēju. (LFK 1961, 11017) / viņš nemāk savu labumu paturēt uñ paliēk atkal paļ ne-kuō. // Pielaut, ka (kāds) paliek (kur, kādos apstākļos).* *talēniēki vaīdzēja ari pa nakti paturēt. us sāļmiēm, us šapiēm sataīsija, ku gulēt. / māte viēnu bērnu deva piē saīmniēku paļ ganeli, uōtru paturēja piē sevis. / ka es salīku piē saīmniēka, saīmniēce bija a miēru mani paturēt pa ziēmu.*

3. **Saglabāt.** *riēre bi krāsnes sānā mūrijuōt acstāta teļpa, kā vaļ iēlikt traūku aļ ēdiēnu, lai paturētu siļtu.* □ **paturēt pie (arī iēkš) sevis** – neizpaust (savas domas, jūtas u. tml.). *es tuō paturēju piē sevis – nēisteīcu ne-kuō. / viš taga nuōglūn tā šķībi uñ ne-kuō ne saka, ne-kā. visu patuļ iēkš sevis.* ✦ **paturēt pie dzīvības** – neļaut (kam, piemēram, ugunij) pārstat eksistēt. *uzgriēz [lampai] tuō daktu aūkstāk, paturi piē dzīvības tuō uguni! / paturi piē dzīvības tuō uguni, līdz iēliēt petruōliju! ✦ paturēt prātā (arī galvā) – atcerēties. māte lika meītinei aīsskriēt buōtē nuōpiŗkt cukuru uñ piparus, zēveles uñ sāli. ka tik nu visu patuļ prātā! / paturēt galvā [ir] atminētiēs. / kad veļ viēnkārti, tad pāri viē, nuō sevis sāk, ta caūri visām nītēm. uñ tad sāk nuō gala aka – nuō sevis. tuō paturi galvā! ✦ paturēt vērā – ņemt vērā. tas tāt lēns, tāt nēattapīks [cilvēks], ne viš kuō patuļ vērā.*

4. **Ieturēt (maltīti).** *paturēšu bruōkasti uñ iēšu pļāūt rudzus. / es jaū viēnu puzdiēnu paturēju.*

paturēties v. **Dzemdēt (par dzīvnieku); atnesties.** *šuōgad tās guōves sākušas paturētiēs jaū jañvārī. ta būs labāki teļi uñ ilgāki vaļ slaūkt. / bi guōve izzakta, kā paturējsiēs.*

patvāpt v. **Nogurt; kļūt gurdenam, miegainam (no negulēšanas, paģirām).** *patvāpis i tāt miēgaīns, nēizgulējis. / piēdzēris ka i nuō rīta, paģiraīns, teīc – patvāpis viēn staīgā. / dēļs staīgā visu diēnu tāt patvāpis viēn, nuōguris, kā dzērumu nēizgulējis. // Just nepatikamas sajūtas, sāpes (par galvu).* *nuō negulēšanas galvā tāda patvāpuse. caūru nakti strādāju. / visu nedēļu katru nakti a tuō linu sišanu nedabuja gulēt. galvā bi tāda patvāpuse.*

patveŗsme subst. **Mītne, kur var uzturēties bez pajumtes, apgādības u. tml. palikuši pieaugušie vai bērni.** *patveŗsme i viēta, ku duō māju tiēm, kaļm nau abgādniēki. vēcuō Ģēdu nuōveda pagasta patveŗsmē.*

patveŗties. Sk. *pasatveŗties.*

patvērumš subst. **Vieta, kur var uzturēties, noslēpties, pasargāties (no kā nevēlama).** *Nīcā bija nabagnaūms. tuļ tā vēciēm cilvōkiēm bija patvērumšs. / nu braūksiļm uz mežu [bēgot no frontes]. mežā taču kāc patvērumšs būs.*

pa-ubaguot v. **Neilgu laiku, mazliet ubagot.** *pasiruōt iļ panabaguōt, pa-ubaguōt.*

pa-ūbelēt subst. **Pameklēt.** *pa-ūbelē pa tām pažuōbelēm! vaļbūt kāc ābuōls vēl i palicis.*

pa-ubīt v. **Neilgu laiku, mazliet meklēt.** *iēsīļm pa-ubīt kādu zivi, kādu sēni.*

pa-ucināt, arī **pa-ucāt, pa-uīcāt** v. **Neilgu laiku, mazliet ucināt.** *nāc, es tevi pa-ucināšu! – tā palecina [uz ceļiem bērnu]. / ka mazu [raudošu] bērnu pajēļm, ta teīc – pa-uīcā, ta apkusīs! / iēsīļm Dāvīti pa-ucināt! / re, kā bērni piēstā, lai vēcāmāte pa-ucā.*

paūgaris. Sk. *paūgurs*.

paūgurains, -a adj. **Tāds, kur ir daudz pauguru.** *mušs te tā paūgurains nav. mušs jau līdzena visa mūsu zeme. / nu tas laūks tāt paūgurains. / zeme paūguraina, slikti var apstrādāt. / tu tāda kalniene, paūgurains.*

paūgurs, arī **paūgaris** subst. **Neliels zemes virsas paaugstinājums.** *nuo Liēpājas ežera sadzina tuō smīkti – paūgarus saūca. / tādi paūgari bi pa pļavām. / šipus [ceļa] nāk paūguriņi tā. pa pļavām visūr tādi paūguri bi. / us paūguriņu [uzkāpa] – ku kāpa tā, bišķīt aūkstāks [ir].*

pa-uīcāt. Sk. *pa-ucināt*.

paūka subst. **Kontrabass (?).** *uņ tāda lielāka [par čellu] – tuō saūca pa paūku. a pidelībuomi tāpat tuō spēlē.*

paūkare. Sk. *pavakare*.

pa-uīmāt v.; sar. ar bērnu. **Padzert.** *duō taņ bērnaņ pa-uīmāt piēnu!*

¹paūna subst. **1. Priekšmets vai priekšmetu kopums, kas ir iesaiņots (parasti drānā); sainis.** *židi braūkāja a tādām paūnām, nesa kules uz muguru. uņ a ziģiēm aņ. / židi a paūnām gāja uņ nēsāja [preci] apkārt. / ganelis atnāca a sasiētu paūnu. / ka puīsis va meīta vāķās piē uōtra saīmniēka, sasēj savas lupatas paūnā uņ gāja. kādā palagā sasēja va kādā lielā lakatā, va kā. / senāk, ka gāj skuōlā, ta vādzēj grāmatas paūnā sasiēt. tag jau koferi, čemodāni. tad sasēja paūnā. // parasti dsk. **Mantas, saiņi.** saīmniēce lika nuōņest tās savas paūnas klētī. / es jau nemaz tik viēgli nevaru addabuītiēs šūrp. maņ jau tuō paūnu pulku. / kādām i kāk cilvēks mazāk palicis pasaūlē, atliēk tās paūnas. ta atpērka aka tās. □ **paūnu žids** – pauninieks. kādreiz paūnu židi staīgāja, paūna uz muguras. / tūbine tāt biēs, viļlainis [lakats]. paūnu židi nesa nuō Tilzītes. / vedējiņi lielijās – trīs lindruki mugurā. [...] tuo trešuo atdevuši paunu žīdam lupatuos. (LFK 1961, 10773) // **Noplisis, novalkāts apģērba, veļas u. tml. gabals.** kādreiz vēcus lupatus vāķa uņ ta tās paūnas deva paūnu žīdiēm. varēja dabūt pretī kādu maņtu. / tuļ [aizuoderē] sapakuōja nederīgas paūnas, kaū kuō nederīgu tuļ sabāza. / jāsapēckājas labi a visādām paūnām, lai nev aūksti. / [mazdēls] slapjās paūnas nuōmeta, iēlīda gulātā.*

2. dsk.; pārn. Nieki, blēnas; meli, nepatiesība, baumas. *jāduōmā, kuļ tu dabuīn tāds paūns. paņcks uņ niēki viēn i. / es tādām paūnām vēl ticu.*

¹¹paūna subst. **Izsitums; pūte (uz ādas vai glotādas).** *paūna [ir] issitumš. / issitumus uz lūpām nuō aūkstuma aņ saūc paņ paūnām. / iēķš miēsas issit tādu paūnu, ta kā tuļzu. / visas lūpas apmestas aņ paūnām.*

paūnāties v. **Ļoti silti ģērbties; ilgi, tūļīgi ģērbties.** *tā tuļ dikti paūnājas – dikti ģērbjas. / paūnātiēs – tā i tāda ģērpšanās. viš pulku paūnājās. / kuō tu te paūnājiēs, ka nevaļ ne sasapaūnātiēs! // pārn. **Dzīt jokus; ākstīties; lielīties.** paūnātiēs iļ tā plātītiēs, špāsētiēs. rāda, kuō nu viņš māk.*

paūnele subst. **Dem.** → **¹paūna**. *vēcaīs Miņdelis braūca a ziģu. tiē jaūniē gāja kājūm – a paūneli.*

paūnīt v. **1. Daudz, bez sāta dzert, ēst.** *paūnīt – tas skaītās dzērt. / nu nebeīdz paūnīt tuō alu tiē vīri. ✧ **pa(r) piēciem paūnīt** – negausīgi, pārkā daudz ēst, dzert. abžēluō! nu tas var pa piēciem paūnīt, pulku ēd, dzeļ.*

2. Sist, dzīt (iekšā) (ko). *nu gaņ paūna tuō miētu. sadzīs pa-visaņ zemē.*

pa-uōgli subst.; dsk. **Nedaudz padzisušas ogles, kas saraustas vienuviet (?).** *saraūstās uōgles saūca paņ pa-uōgliēm. pa-uōgli vēl zvēruōja.*

pa-uōšķerēt, arī **pa-uōšķerēt** v. **Pameklēt, pārmeklēt (parasti, lai ko atrastu).** *pa-uōšķerē, pa-uōšķerē tik pa tiēm plaūktiēm! gaņ jau atradīsi tuō rubli.*

pa-uōst v. **Neilgu laiku, mazliet ar ožu sajost, uztvert; pasmaržot.** *es tā pa-uōdu vakaļ, vēl ne-uōda [gaļa]. / es pa-uōdu tuō gaļu. es tuļ ne-kuō nevarēju iēuōst. / skrēja viss [govju] baņs us tuō viētu uņ maūrāja. uņ visas līda tuļ pa-uōst [sprāguoņu], uņ badijās, uņ maūrāja.*

pa-uōstīt v. **Neilgu laiku, mazliet ostīt.** [Duksis] *a svešu suni a labu satiēk – pa-uōsta viēns uōtru, sakustina asti uņ sāk daūzītiēs. / vēcaīs kuņks stāstija, ka bijis tuļku karā. bet vēcaīstēs teīca, ka viņš gaņ melšuōt niēkus. vaļ maz dabujis pulveri pa-uōstīt?*

pa-uōšķerēt. Sk. *pa-uōšķerēt*.

pa-upacāt v. **Pašūpot uz kājām (bērnu).** *es palecinu puīšeli, pa-upacāju. tad jau nebrēc. / paņem mani, vēcuōmāt, pa-upacāt us kājām!*

- pa-uřbināties** v. **Neilgu laiku, mazliet (ko) padarīt.** *kuo es te daudz strādāju – tāpat bišķi pa-uřbinājuos pa mājām.*
- pa-uřbt** v. **Neilgu laiku, mazliet urbt.** *vecaistēs grābekļuos pa-uřba uņ lika iekšā tuos zarus.*
- pa-uřdīt**, arī **pa-uřdīt** v. **Neilgu laiku, mazliet urdīt.** *ka krāsni kurina, ta pa-uřda krāsni a tādu garu kruķi – bīstākli. / bīstāklis i kuōks, a kuru pa-uřda krāsni uguni. / pakac bīstākli pa-uřdīt tuo malku! / tuo sienu vaīdzēs pa-uřdīt, lai žūst. ta varēs grāpt.*
- paūris**, arī **paūre** subst. **1. Galvas augšējā, virsējā daļa.** *pakaūsis i muguřpusē. uņ paūre i uz vīrsu.*
2. Galva. *teū vaig liēlas cepures, liēla paūre. / sasitu paūri, sāp. / kuř tu bāz tuo paūri? □ dabūt pa paūri – saņemt sitienu(s). dabuīs pa paūri. / tu dabūsi pa paūri! nenāc maņ klāt!*
3. pārn. Paaugstinājuma (piemēram, kāpas) augšējā daļa. *kāpu paūris i, ku nekas neaūg. tuř vēs nuōputinājis smīlķtes.*
- pa-uřķēt** v. **Neilgu laiku, mazliet urķēt.** *urķis tāt dzēlza puļķis, a tuo pa-uřķē pagales krāsni.*
- paūsaris**, arī **paūsars, pavasaris** subst. **Gadalaiks starp ziemu un vasaru.** *aprilī sākās paūsaris. / paūsariēm pa nakti pēķuōns naū. / daudz applūda paūsariēm senāk – [visapkārt] bi viēns ūdeņš blāķis. taga pavasaruos upe vaīs nepārplūst. / ālaņdes uņ lidakas nāk paūsariēm aūkšā. / tiē [jūras] mēšli bi luōti vērtīgi, kuō paūsarā smēla a visu ūdeni. / us paūsari luōpiēm sāka aptrūkt ēdamā, sāka aptrūkt ari piēns. // ģen.; adj. noz. **Tāds, kas pastāv, norisinās šajā gadalaikā, ir raksturīgs šim gadalaikam.** sējas nedēļas skaitās nuō diūdesmitā aprīļa līdz diūdesmitajām jūlijām. tās nedēļas skaitās us pavasara sēju. / cūkas laiž [pie kuiļa], ta kā isnāk paūsara suvēni. / labāki jaū bi paūsara sivēni. ta viņi pa vasaru isaūga. / rudeņa jēri uņ paūsara jēri i.*
- paūts** subst. **1. Ola.** *uōls cic saūca paūtus, pa liēlākaī daļai paūtus – tādi večāki [cilvēki]. / večuōs laiķuōs teice – zuōses paūti, vistas paūti. taga jaū pa uōlu saūc. / šuōgad mazāk vistas sadeišas paūtu, negrib dēt. / gūžas sadēja astuōņus līdz diopacmit paūtu. / kādreīz vistas daudz neturēja uņ tuo paūtu ař bij maz. / ziēmu bi tiē grēznuōjumi – nuō tiēm paūtiēm, nuō krāsainiēm papīriēm ař taišija. / kādreīz cic tā dikti lēni iēt. tā lēni iēt, ka paūc viņam nuō galvas nenuōkrīt. / kad Liēldiēnās puīši meītas iššūpina, tad meītas duōd puīšiem paūtus. ✧ **diēga paūts** hum. – ola. Liēldiēnās gāj aka apkārt šaūzdamī. kuō duōs pa Liēldiēnu? duō diēga paūtus!*
2. Vīrieša vai dzīvnieku tēviņa pāra dzimumorgāns (sēklinieks), kurā veidojas spermatozoīdi. *ēzeliņ irād paūti – divi. iř viēns kādu reīzu. tas i pusēzselis. / kādreīz viņi [tas ir, zirgi] piēdzimst a viēnu paūtu, pusēzseli. tādu pusēzseli nevař rūnīt. / pustēkulis i tēkulis a viēnu paūtu. / kuīlitiņ izrūna paūtiņus. / a bārdas nazi [tēkus] rūnija. a bārdas nazi pagriēze ādiņu, isrāve tuo paūtu uņ tad aka uōtru. / ar meitāmi danci vedu, pauti manim klapējās. metu pautus par kamiesi, kas par vieglu dancāšanu! (LFK 1961, 10715) / ķēkatu tēvam trīs labas lietas – salmu kūsis, riekstu pauti. (LFK 1818, 93) / tāda dziēsma bi, ka meīta nuōcīrpusē tēkuliņ paūtu viļu uņ tuř puīsīņ zeķes adīse. / panāksnieki gaļu prasa, kur mēs gaļu dabūsim? man bij viena ratu ule suņu pautu piesālīta. (LFK 1818, 685) / lai bij kāras, kas bij kāras, brūtes māsas – tās bij kāras: visas bļuodas izvandija, kuiļa pautus meklējuot. (LFK 1818, 859) □ **paūtu kule** – sēklinieku maisiņš. ēzeliņ i sēkleniēks, paūtu kule. / tēkuliņ bi liēla paūtu kule. pārgriēza tuo kuli uņ tuos paūtus isjēma. / a bārdas nazi pārgriēza [kuīlitiņ] tuo paūtu kuliti uņ isrāva tuos paūtus. divi bi. ✧ **(gaidā) kā lapse uz buļļa paūtu kuli** hum. – ilgi un nepacietīgi (gaidā). **gaidā kā lapse uz buļļa paūtu kuli** – nu kritīs, nu kritīs! [lapsa] isstaīgā pakaļ gaidīdama visu diēnu.*
- 3. parasti dsk. Zivju olas; ikri.** [mencu lēveres] ilgi vārija. uņ ta veļ tuos meņcu ikrus piēlika, tuos paūtus saūcamuōs. / tiē meņcu paūtiņi. meņcu paūtiņi [izskatās kā] tādas bīksītes. / tiē meņcu paūtiņi iř tādi sařkani. tiē i dikti gařšīgi. / meņcu paūtiņi – tiē tiē sařkaniē. ak tu traks, kā siēvas guōdēja! // parasti dem. **Skudru olas.** taī skudru pūznī i tiē skudru paūtiņi. tiē tuř i sadēti. tuř attīstās jaūnās skudras.
- paūze**, arī **paūzis** subst. **Neilgs pārtraukums (kādā darbībā, norisē).** *ka tādi liēlāki dārbi bi, strādājuot ař, ka bi kāc paūzis, ta sastājās siēvas buņtā uņ saūca gaři. / nu tā paūze pa garu, jāiēt strādāt.*
- pavada** subst. **Pie iemauktiem piestiprināta saite dzīvnieka vadīšanai; saite (dzīvnieka) vešanai, piesiešanai.** *apaūši jaū galvēnāis. [zīrgam] galvā uzliēk apaūšus. tiēm i pavada. / pavada i apaūšu šnuōrs. ka iējūdz zīrgu, ta pavadu siēn ap kaklu. / jaūnāis ziřks iēt pavadā pa*

vagu. / pavadas un pinēklus vija paši – a kâšiem. pavediēnus sagriēza gar kâšiem. nuô rupjâm pakulâm vija pavadas, gruôžus. / šuôgad tiē liēpu lûki tik mîksti un valki, ka var ap piŕkstu tît. bûs labas pavadas. / cûkaî viēnu pakaļskāju apsēja a stipru pavadu un isveda nuô staļļa saūsâ viētâ laūkâ. ✧ **kâ pavadâ piesiēts** – cieši saistīts (ar kâdu, ko). nu tā Aŕna tuô Jēči tura piē sevis, kâ pavadâ piēsiētu. ✧ **vest kâ pavadâ** – pakļaut (kâdu), panâkt, ka padevigi pakļaujas. Maīga tuô Jâni vēd kâ pavadâ.

pavadât v. **Neilgu laiku, mazliet vadât.** jaûns zîrks vêl nemâk iēt pa vagas malu. ta jâpavadâ, lai iēmâcâs iēt. / aruôt ziŕgu pavadâ, lai iēt pa vagu taîsni. / tas zîrks vaig pavadât gar vagu, lai taîsnas duôbes isnâk.

pavadâties, novec. **pasavadâties**, arî **pasvadâties** v. **1. Dzemdēt (par dzīvnieku); atnesties.** pavadâtiēs – tas piē luôpiēm aka vairâk skaitâs. guôvei grûti pavadâtiēs. taga mēs saûcaîm – guôve nevar atnestiēs. tâpat piē ķēvēm aî. / jaûnâ guôve pate nepasavadâjâs. vaîdzēja saûkt paligâ kâdu stiprâku vîru. / cûkas gaîdija saîmniēci. cûka nepasavadâjâs bes cilvêka. / ziŕgus negaîdija, ka viņi pavadâjas. ķēves pašas apkuôpa sevi. / vakaî pavadâjâs jaûnâ guôve. braŕks bullîtis acskrêjis.

2. Nach dem Gebären zu milchen anfangen (pēc atnešanâs sâkt dot pienu). ja dēguns sâk tecēt, tad saka, ka dēguns pasvadâjies. (EH II 186) ✧ **ta kâ pavadâjies** – ļoti, izteikti. ka ŕņupis dēgunâ un sâk tēcēt, ta tēc – ta kâ pavadâjiēs tēk.

pavadît v. **1. Iet, braukt (kâdam) lîdzi; būt (kâdam) par ceļabiedru, pavadoni.** viņiēm [tas ir, kungiem] katru reîzi bi kučiēris un viēns, kas pavada. / taûtiēc mani pavadija mazu ceļa gabaliņ. mas bij ceļa gabaliņis, liēlas ļaûžu valuôdas. / pavadît iēt, ka kâc ciēmiņš aîziēt. / ka krustmâte iēs mājâs, iēsîm pavadît kâdu gabaliņu. // **Doties (kâdam) lîdzi visu ceļu vai daļu no tā (par dzīvniekiem).** suņi iēt kaļēdâs. tuô kuci tiē suņi tâ pavada. / eit pruojam, sveši ļaudis, jûs ne.viens nebaruos! sunîts jûs sagaidija, kaķis jûs pavadîs. (LFK 1818, 125, 126)

2. Bût klât (kâdam aizejot, aizbraucot), lai atvadîtos; palîdzēt sagatavoties (kâdam, kas dodas uz kurieni). pats māsēnu paaudzēju, pats raženi pavadiju. (LTD VII 385: 1810, 1) / a muzîku pavadija visus jaûnuôs puîšus diēnēstâ. / dēls aîzgāja kriēvuôs, mâte a grûtu sîrdi pavadija.

3. Izvadît (mirušo), dodoties lîdzi (uz kapsētu). kas nuômiris mājâs, tuô apkuôpj un pavada us kapiēm. / tuô [kaimiņu] gaî pavadija ta ka ministeri – divpacmit liēli vaiņagi [bija]. / maîs paps bî tâc pataŕniēks, gâja us kapiēm pavadît. ✧ **pavadît pēdējâ ceļâ** – izvadît bēru ceremonijâ. svēdiēn jâiēt tuô nuômirušuô brâli pavadît pēdējâ ceļâ.

4. Aizvadît, atrasties (kâdu laiku, piemēram, kur, kâdos apstākļos, situācijâ). kas pavadîta labi, tâ viēgla diēna. / tâ mēs tuô kaŕa laîku pavadijâm. / Liēlâs svēdiēnas pavadija miērîgi – nekûr negâj. uôtruô svēdiēnu ta jaû gâja. / nu ta tuô Jaûngada nakti tuô tâ pavadija – lîdz pusnakti neviēns gulēt neaîzgâja. / guôvîtes ka ŕesâs, tuŕ visu nakti jâpavada. / kad laîku pavada nevaîdzîgi, ilgî kaû kuŕ ūsturas, sēž piē kâdas kaîmiņiēnes ilgî, ta tâ ir ķîrmēšana.

pavadîtâjs m., **pavadîtâja** f.; subst. **Apbedîšanas ceremonijas vadîtâjs; izvadîtâjs.** maîs tēvs patarus skaitîja, gâja pa pavadîtâju raduôs. viņam tâda laba bâlse bija.

pavaicât v. **Pajautât.** ku tas ceļš iēt? – gribēju pavaicât. / pavaicāju mâmînâja – kuo bûs mana nu darîta? (LFK 1961, 10335) / pavaicāju kumeļami, kur palika jâjējîns. (LFK 1961, 10572)

pavaîrâk adv. **Samērâ daudz.** es aŕ savs [vistu] uôlas piērakstu. tad zinu, kad pavaîrâk i. / ka tâ pavaîrâk nuôpiŕka koŕfektes, ta paslêpe.

pavaîruot v. **Palielinât (kâ skaitu, daudzumu, arî apjomu).** tâs vistas vaîdzēs pavaîruot. tas pulks palicis pamas. rûmes ir. vaîdzēs pavaîruot. / raûgu [alum] viš [tas ir, vîrs] jaû iējâve âtrâk tâdâ pušmucē. ta viš kâpinâja tuô raûgu – pavaîruôja, lai viš pulkâk bûtu: viš tik piēbeŕ akal mîltus un ūdeni. un a tuô viš pavaîruôja.

pavâjēt v. **Novâjēt.** vēctēvs slimuôdamîs pavâjējis pa-visamî tiēvs.

pavâjš, -a adj. **1. Samērâ, arî mazliet novâjējis; tâds, kam ir samērâ maz fiziskâ spēka, izturîbas.** viēns suvēns bija tâc pavâjâks. / tuô gadu [kad zobi krit] viņa [tas ir, govs] i ta kâ pavâjâka – viņa nevar labi ēst.

2. Trûcîgs, nabadzîgs. seņ, seņ bijis tâc pavâjâks muîžniēks. un viņam ļuôti slikti viss aûdzis. / viš nebija tâc bagâc saîmniēks, bija paplikâks, pavâjâks.

- pavakare**, arī **pavakars**, **pavakaris**, **paūkare** subst. **Dienas daļa starp pēcpusdienu un vakaru; vakara sākuma daļa; pievakare.** *ka jaū nāk aka liēla, gaŗa ņna, ta jaū ziņ, ka pavakaŗs [jeb] pavakaris i. / ka saūle iēt zemē, ta jaū pavakare. / nu jaū tīri paūkare i, kuō ta vaīs te iēsāks. / iēsīn̄ tuōs akmeŗņus lasīt pavakarē. ta neū tik kāŗsc. / svēdiēnas pavakaruōs visi kuōpā bi sasēduši, sarunājas.*
- pavakaruot** v. **Neilgu laiku, mazliet vakarēt; pavakarēt.** *ka iēnesa laŗpu, ta saīme pavakaruōja – meītas adija, puīši vija pineŗklus.*
- pavākāt** v. **Nakti pirms apbedīšanas pavadīt pie mirušā.** *iēsīn̄ pavākāt, pasēdēt visi kuōpā pēdējuō reīzu! – tā teīca.*
- ¹pavākt** v. **1. Uzaicināt; saaicināt.** *kad tādu mazāku ballīti taīsa, teīc – istaisīsiņ viēnu jaŗpdraci, pavāksiņ muzikaŗtus. / ka kādas guōdības rīkuōja, ta pavāŗa radus uņ draūgus.*
- 2. Paaicināt palīgā (kādu); salīgt (kādu).** *pavāŗa tuōs grāvraŗus, kas varēja samaksāt. / kad vaīdzēja iēt mežā, pavāca [palīgā] kādu brīveniēku. / ģēŗmanis ādas ģērēja, ka viņu pavāŗa. / ka tev pašān̄ ādas bi, ta tu pavāŗi kūrpnīeku mājas. / ta jaū tu pac nezini, kas tev tuŗ isnāks, ka tu nuōduōsi [ādu] viņān̄ pruōjā. ta pavāŗa mājā kūrpnīeku. / ja viēns pac tu nevari, ta pavāŗa, lai kāc kaīmiņš tev nāk palīdzēt. / ka gribi tuō Jāni pavākt teū palīdzēt, ta arī viņu nevaŗ rēķinātiēs.*
- 3. Neilgu laiku, mazliet pieskatīt, uzraudzīt.** *māsa atnāk te pavākt bērnu. / atnāc rīt tuō bērnu pavākt! gribu iēt buōtē.*
- ^{II}pavākt** v. **Paņemt (sev); nozagt.** *svešaīs ruņcis neadgriēzās vaīs – nebi vaīs redziņs. va kāda lapsa viņu pavāŗa, va kas cic. / piķis viņu ziņ, ku viņas [tas ir, grāmatas] palika! taču kāc pavāŗa! / viēna mana mātes māsa gaŗ zināja [pūst]. viņai bi nuōrakstīti pulku vārdi. bet, ka viņa nuōmira, mēs neatradām. kāc jaū bija pavāŗis.*
- pavaktēt** v. **1. Neilgu laiku, mazliet uzraudzīt, uzmanīt.** *ja apīņi, [dzerša stuoverī] panākuši uz aūkšu, čakst rūgdami, ta druōši vaŗ palikt. tā jaū jāpavaktē, lai viš nesaskāpst.*
- 2. savienojumā ar varēt, spēt. Varēt (spēt) skatīt, vērot.** *kas viņus [tas ir, putņus] vaŗ pavaktēt! / pavākties, novec. pasavākties* v. **1. Paiet, pavirzities.** *tu pavāciēs nuō ceŗa pruōjā, lai vaŗ pabraūkt gaŗā. / pagriēziēs, pavāŗiēs te nuōst nuō gaīsmas!*
- 2. savienojumā ar varēt, spēt. Varēt (spēt) iet.** *[kaimiņš] nevaŗ ne pasavāktiēs – i tāt švaks, vārks paliēk. / kāda reŗna maŗmele, tas reŗnaīs vecis riktīks ruņpucis i. nevaŗ ne pasavāktiēs. / taga pac jaū nu vēc [esmu], bet pavāktiēs vēl varu. / guōves tā piēēduŗas, ka nevaŗ pavāktiēs.*
- pavalbūt** v. **Īsu brīdi valbīt; nikni paskatīties.** *pavalbīt [ir] paskatītiēs a nīknām acīm. / pavalbi, pavalbi tās aces! maŗ naū bail.*
- pavalcināt** v. **Panākt ar savu rīcību, ka (kas) kļūst mazliet valgs (?).** *smārkākas cēpures bi nuō smīlgām. nuōrāva pusŗaŗas tās smīlgas, isspiēda, pavalcināja.*
- pavalģs**, arī **pavalģs** subst. **Piedeva (ēdienam); aizdars.** *piē ēdiēna duō klāt pavalģaŗ gaŗu, sviēstu, siŗķes, sēnes. / saīmniēce deva kā pavalģu piē maīzes sviēstu. / pavalģs bi viēnā šķīvī. katrs [saīmes locekļis] ūzlika savu kumāsu uz maīzi uņ ēda. / puīšis a saīmniēku ēda nuō viēnas bļuōdas pavalģu. zupu strēba arī nuō viēna skutula, lēja tik katrs savā šķīvī. / ta [tas ir, talkas pusdienās] jaū tuō pavalģu bi vaīrāk uz galda – pa divi trīs. / kā tu divus pavalģus liēc – taūkus uņ šķīņķīti? es tik smērēju taūkus. / visu diceli nuōpiŗka – pajēma visu diceli [ar mencām]. tas bi tas galvēnaīs pavalģs. muca jaū nebi nekas. / pavalģs tas i, piē maīzes kuō ēd. uņ zupaī aka aīzdārs. / nu senāk jaū nu tā pavalģa muŗs tik daūdz nebi.*
- pavalķāt** v. **1. Neilgu laiku, mazliet valķāt.** *puīka mazliēt pavalķāja tās bikses, bet drīz jaū būs caūras. / isaūdu trinīti, lai biēzāks. ilģāk pavalķās. / tuōs vēcūōs zābakus vēl kādu laīku pavalķāja.*
- 2. Pastumt, pavilkēt (piemēram, ratus).** *pavalķa tuōs ratīnus, lai bērņs neraūd!*
- pavaŗa** subst. **Stāvoklis (parasti īslaicīgs), kad nav ļoti steidzamu, neatliekamu darbu, pienākumu.** *pavaŗa i brīdis, kad liēliē dārbi nuōdarīti. ta tāda pavaŗa, vaŗ kādus mazākus darŗbus padarīt. / nuō apsējas līdz siēna pŗaūŗani tāda pavaŗa citu dārŗu padarīt. / ka būs kāda pavaŗa rudeni, ta iēsīn̄ sēnēs.*
- pavalģis, -a** adj.; **pavalģigi**, arī **pavalģāk** adv. **Samērā, arī mazliet valģis (piemēram, par apģēŗbu, apavu).** *tā šalle gaŗ kaklu bi pavalģigi apsiēta, vēŗ pūte gaŗām. / sasiē tuō drāneli tā pavalģāk, lai nespiēz kaklu! / teū tās kuŗpes tādas liēlas, pavalģigas. / tas mazgs tā pavalģigi sasiēc. stiņgrāk vaīg sasiēt.*

- pavaļuoties** v. **Neilgu laiku būt bez noteikta darba, uzdevumiem; atpūsties.** *kas tām siēvām nekāitēja – liētus laikā pavaļuōjās, cik tik tīk! / nu svēdiēn visi iziēs laūkā pavaļuōtiēs pa zāli.*
- pavamplāt** v.; niev. **Neilgu laiku, mazliet plāpāt.** *siēvas sagaīšas kuōpā pavamplāt.*
- pavaņdīt** v. **Neilgu laiku, mazliet vandīt, jaukt.** [diedzējamās miežus] *sāk aka tā pavaņdīt. / pakāp pavaņdi tuō iēsalu, lai žūst ātrāk! / pavaņdi tu tuō lādi! gaņ jaū atrādīsi jaūnās zeķes.*
- pavaņdīties** v. **1. Neilgu laiku, mazliet vandīties.** *iēej šķūnī, pavaņdiēs tuī tāi kastā! / kās i pavaņdijīēs pa manu šūplādi.*
- 2. Uzturēties (kādam) tuvumā.** *jāiēt pa liēluō istubu pavaņdītiēs gaī puīšiēm.*
- pavaņķēt.** Sk. *p a v e ņ ķ ē t.*
- pavārcāt,** arī **pavārcāt** v. **Neilgu laiku, mazliet kopt (slimnieku, slimu lopu).** *vārcāt i kādu slimu kuōpt, kādu luōpu, kas nav derīks aūdzēt. saka – pavārcās vēl kādu laikā, būs gaļa. / slimus bērņus kuōpjuōt, parasti saka – iī kuō pavārcāt.*
- pavārde.** Sk. ¹¹*p a v ā r d s.*
- pavārds,** arī ¹**pavārds, pavārds** subst. **Kurināma iekārta ēdiena gatavošanai.** *pavārc i, ku vārija. ta jaū nebi plītes. tas pavārc nuō akmeņiēm salīkc. / pavārdu saūca, ku grāpi nuōliēk. tuī riņķi nebi. / ja teīca pavārdu, ta bi duōmāta pagrāpe. tas tāi mūrī, ku tuōs grāpjus lika. maz tuō teīca. vāirāk [teīca] – pagrāpē pakūra uguni. / pavārc bi, ku vārija ēst. tas aka bi ķēķī. / isnes ūzliēc pavārdā grāpi! / [uguni] viņi [tas ir, cilvēki] glabājuši, lai ne-izdziest nuo pavārda. (LFK 1961, 10126) / pavārc – tas nuō modēfniēm vārdiēm būs. senāk krāsne, plīte saūca. // novēc.*
- Virtuve.** *pavārc [bija] ta kā ķēķis. dūmi nāca pa visām malām. / pavārc – tas jaū ķēķis, ta kā kuñdzīgāks vārc. / taga jaū plīte, ķēķis. kād-reīz teīca pavārc. ✧ ģimenes pavārds – ģimenes dzīves apstākļu kopums; ģimenes mitekļis. ģimenes pavārc i viēta, kuī piēdzimis uñ uzaūdzis. / vēlākā dzīvē nāk atmiņā bērņiba uñ ģimenes pavārc.*
- ¹¹**pavārds,** arī **pavārde** subst. **Uzvārds.** *katrañ cilvēkañ i vārc uñ pavārde, uñ māju vārc. / pavārc i uzvārc. vārdā saūc Jāni, pavārdā saūc Briēdis. / tā i ritīga pavārde. pavārde i Baīc. / senāk tādi pavārdi [bija]. taga jaū ūzvārdi saūc. // Vārds, ar ko apzīmē personu, mītisku būtni. Dēkla, Laīma – tā i viēna uñ tā pate. tiē tik i viņas pavārdi – es tā duōmāju.*
- pavārdzināt** v. **Neilgu laiku, mazliet vārdzināt.** *tām cūkām neū duōc ēst. tādas pavārdzinātas palikušas.*
- pavārene.** Sk. *p a v ā r s.*
- pavārgs, -a** adj. **Samērā, arī mazliet vārgs (par cilvēkiem vai dzīvniekiem).** *viš apsuōlija iēt strādāt, bet vēl tāc pavārks. / tas teliņš tāc pavārdzis, neņēm kājas.*
- pavārgt,** arī **pavārgt** v. **Mazliet, daļēji novārgt.** *ja kās [sivēns] iī juō vājāks, neņēm pupu va kā, ta tas pavārkst. / cūki acskreīši suvēni [jeb] zuīķīši. ka nepiētiēk [cūkai piena], ta i slikti. ta suvēni panīkst, pavārkst. ta jāduō ēst. / sīka, maza mūs māsiņa, tu pavārgsi tautiņās. (LFK 1818, 1561) // divd. formā. Mazliet novājējis. tas [vīrs] i tāc slimīks. mūžīgi viš tāc pavārdzis viē staīgā.*
- pavārine.** Sk. *p a v ā r s.*
- pavārīt** v. **1. Neilgu laiku, mazliet vārīt.** [cūkas mēlīti] *bišķi jāpavāra – pārs trīs minūtes. / pavāra, pasmekē, va tā zupa nav pa sālīju. / ja zupa bi laba, laīda iēkšā kukulīšus uñ pavārija. / [rīvātiem kukulīšiem] nuōsmēla zupu uñ ūzlēja piēnu. ta pavārija vēl. / ka [kukulīši] isvārīti, ta tuō zupu nuōsūc uñ ūzleī piēnu. uñ ta vēl pavāra. // Pagatavot. ka nāca jaūnpiēna guōve, tad aka pavārija tuō kuñkuļmūzi, kamēr tas jaūnāis piēns vēl bija. / ka nebija vaļas, ta putraīmu grūdeni [vārīja]. kuō muñdri pavārīs? – pavārīs putraīmu grūdeni. / atlikušas bi garuōziņas, uñ večāki cilvēki tās savārija. nu kuō ta šuōvakaī isvārīs vakarā? – pavārīs pimslu.*
- 2. Pārvārīt.** *iēbeī putraīmus, bišķīt tik uzvāra, kādu minūti, pārs. ja pavāra dikti mīkstus, ta plīst dēsas vāruōt pušu.*
- pavārīte.** Sk. *p a v ā r s.*
- pavārīties** v. **Neilgu laiku vārīties.** [biguzi vārot] *vāruōšā ūdenī iēbeī sagriēstu maīzi, lai pavārās.*
- pavārķsis,** arī **pavārķša, pavārķsnis** subst.; parasti dsk. **Pastalas cilpa, kurā iever auklas.** *pavārķšas i katrā pusē tās ķilpas, kuī iēveī siksnīnas. jaūnām pastalām pavārķšās iēvēra siksnīnas. / pavārķšņi i pastalām sānuōs ķilpas, kuī aizveī aūklas. saūc pavārķši. / ķilpa – pastalu pavārķši. ka bi istrūkuse ķilpa pastali, ta nevarēja aūt. ka siēn pastaļs, ta i ķilps, ku iēvērts aūklas.*

- pavārne**, arī **pavārne**, **pavārnica**, **pavārnica**, **pavārnīca**, **pavārnīca** subst. **Liela (parasti koka) karote ēdiena maisīšanai, smelšanai.** *agrāk bi tāda kuōka pavaarne, pavaarnica, pavārnica. viņa tāda apaļa izgrepta, tāda liēlāka. / ta bi liēlas kaŗuōtes, ku nuō liēlā katla [smēla]. pavārne tā bi. tā bi liēla. / pavaarnīca i liēla kuōka karuōte. galā ir āķis. / pavārne bi juō liēlāka – stuōpa tiļpumā. / pavārnīcas nuō kuōka ar grebekli izgreptas. putas smēla ar pavārni. / pavārnica bi – a tuō smēla. / putras pavaarne, pavaarnica [bija], kuō iēsmēlt. / pavaarne i kuōka liēla kaŗuōte, kuō māšīt grāpī ēdiēnu. / bi putrs pavārne, ku putru smēla. ta jaū visi dzēra nuō viēnas pavārnes. / [skābputru] liēlu tuōveri izvārija, pavārne iēkšā. taī āķis galā, lai nenuōgriņst. / agrāk bij putras pavārne, zupas pavārne. / nevaī issmēlt zupu – pavārni nuōlūzis kāk. / [kristībās] bij pavārne appuškuōta, tāda, ku zupu smeļ, bet kuōka tāda. appuškuōj tuō uī ta dziēdāj tādu dziēsmu akaī – daīcā, mana pavārnīte! tev nu slikti gadījās – viēna puse, uōtra puse, abas divas apsvilūšas.*
- pavārs** m., **pavārine**, arī **pavārene**, **pavārite** f.; subst. **Ēdienu gatavošanas speciālists.** *pavāri bi muīžās. ķēķene aka. cic nevārija. tā tik pa ķēķi. / es jaū pati ēsu mācīsiēs pa pavāru. / saīmniēce [kāzu mielasta gatavošanai] vākuse divas pavārienes. bet abas bišas tādas, kas jaū slavenas a savu mākslu. ta saīmniēce viēnu nuōsaūkuse pa īstuō pavārini, bet tuō uōtruō pa palīdzi. / dātaļas brūte deva visiēm vīra radiēm – brāļiēm, māsām uī citiēm. pavāriņēm ar deva. / pavārenēm [kāzās] ar deva zeķes. / pavāriteī švaki iēt, ne i priēkšā kreķls, ne i kreķls pakaļā. / netišām pavārine rīku drānu izvārija. (LFK 1818, 2618) □ **pavārenes naūda** – nauda, ko samet kāzu, kristību dalībnieki un dod pavārei. *krustībās vaīdzēj pādes naūdu. uī vēl vaīdzēj pavārenes naūdu, juō tā pavārene jaū ar jēma. saīmniēks nekad nemaksāj pavāreneī. ta sameta tuō pavārenes naūdu.**
- pavārte**, arī **pavārts** subst. **Iežogota vieta pie mājām; vieta pie vārtiem, vārtu tuvumā (?).** *pavārte [ir] staļļa priēkša. / tiē pavārtes vārti ciēti jāsiē, lai luōpi nēisnāk sētiēnā. / kas jel mani mājās gaida? saule gaida pagalmā, mēnestiņis pavārtē. (LFK 1090, 354) / es, kaŗā isiedams, riksti dūru pavārtā. (Bitners 1844, 117)*
- pavārtīties**, novec. **pasavārtīties** v. **Pagulšņāt.** *pēc dārba tik sētā zālītē pavārtītiēs kādu brītīnu. / pasavārtīšuōs vēl pa guļtu. gaī jaū meīta visu padarīs.*
- pavārts.** Sk. *pavārte.*
- pavasaris.** Sk. *paūsaris.*
- pavazāt** v. **1. Kādu laiku valkāt šurpu turpu, vilkt līdzī (pa zemi).** *piēseīši tamī suniēm tik rešnu ķēdi, ka viņam grūti pavazāt.*
- 2. Neilgu laiku lietojot, padarīt netīru, apnēsāt; apvazāt.** *cik ta nu ilgi pavaļķāja tuō biksi? tik tā pavazāja uī nuōmeta.*
- pavazmīt** v. **Paņemt; piesavināties.** *maī rādās, ka ruīcelis aka viēnu [spolīti] maī pavazmijis [jeb] nuōvazmijis.*
- pavēcināt** v. **Neilgu laiku, mazliet vēcināt.** *ka saūca puzdiēnās, ta senāk pameta a ruōku, pavēcināja. / tuō biīmbalu tu neduōmā tik viēgli nuōsist. tiē aka, ka bišķīt pavēciī, ta mūk tūlītās.*
- pavecs**, -a adj. **1. Samērā vecs (parasti par cilvēku, dzīvnieku).** *viņa a savu vīru abi divi ar iēt taī deju kolektīvā. paveci cilvēki. / us tādiēm stipriēm, kaūluōtiēm [zirgiem] teīca – kleperis, ka pavecāks viīš bi.*
- 2. Tāds, kas ir iegādāts pirms samērā ilga laika; tāds, kas ir mazliet, daļēji nolietots.** *tas praks jaū pavec. adduōšu nabaga Jāniēm, lai tas nešā.*
- pavēdere** subst. **Vēdera apakšējā daļa; vieta zem vēdera.** *[zirgam] pavēdere nāk nuō sānu uz apakšu. tā i daļa nuō tā vēdera. / [govij] pavēderē divas liēlas dzīkslas – viēns galīs pavēderes vidū uī uōtrs galīs tešmenā. / acskrēja tāc telīns, kamī visa pavēdere bi balta. / ka bezdelīga isskrej caūr [govs] pavēderi, ta ēsuōt asiņuōc piēns. / [cūkai] pavēderē nev neviēna spalva. tuī bi tešmeīns, pupi – katrā pusē seši pupi, vidū naba. / baltovēdere i gūža, peļķa a balto pavēderi. / [zoslēniēm] aūga muguras spalvas uī spalvas pavēderē, uī tad galvas spalvas, sīkas spalviņas kaklamī, galvai. / panāksnieku sievīnām triju ādu kažuocīni – suņu ādas, kaķa ādas, baltas ķēves pavēdere. [...] baltās ķēves pavēdere bubināt bubināja. (LFK 1961, 11243) // ģen.; adj. noz. **Tāds, kas atrodas šajā ķermeņa daļā, ir saistīts ar to.** *avis cēŗpuōt, pavēderes uī kāju vilū neliēk klāt piē muguras villas.**
- pavediēns** subst. **Samērā tievs, garš (kāda materiāla) veidojums (šūšanai, aušanai u. tml.).** *pavediēns i diēga gabals, kuō iēvēr adatā, kad kuō šuj. / tādus zīda diēģus dabuja, žīdi nešāja*

apkārt. tādi baļti zīda diēgi [bija] – teīca zīda pavediēni. / [vilnu] isplūkāja uņ pavediēnu laīda iēkšā ratinā – iēkš spuōles. / citaī avitelei bi gaŗa viļļa. tuō tāpat iskeŗināja, nekārse, nekā uņ pavediēniņu laīde ratinā. / [bizes] a napini aptina apkārt. tuō ispiņ a trīs pavediēniēm nuō liniēm. / iēvēr juō gaŗu pavediēnu, lai vaŗ tuō maīsu salāpīt! ✧ **kā sēŗkans pavediens** – saka par galveno, būtisko, arī par to, kas ir uzsvērts. te tas raksc tai galddrānā iēt viēnādi kā sēŗkaņs pavediēns.

paveŗdināt v. **Pamudināt, pierunāt (uz ko)**. [jaunieši] sarunāja, viēns uōtru paveŗdināja uņ nuōgāja Liēpājā dziēvāt.

paveŗdināt, arī **pavēŗdināt** v. **1. Neilgu laiku, mazliet vēŗdināt (piemēram, telpu, drēbes)**. bi tādi mazi luōdziņi. tuō tā attaisīja, paveŗdināja [telpu]. / gribēju pavēŗdināt istabu. te tāda dūmu smaka. / krāsuōja vēcūō ziluō. tuŗ jāliēk sprāņkrītu klāt. bi jākrāsuō mīzēluōs. kādu nedēļu viņa [tas ir, vilna] stāvēja, tad viņu paveŗdināja. / iēlika tuō krāsu lupatīnā uņ iēlika mīzaluōs. uņ ta lika viļļu viŗsū. uņ tā mērcēja, pavēŗdināja tik, uņ tā kādu nedēļu.

2. Pakustinot panākt, ka piekļūst svaigs gaiss. ka [sienu] žāvē, pakuŗina, tā pacilina, paveŗdina a grābekļa kātu.

paveŗdināties, novēc. **pasaveŗdināties** v. **Refl.** → **p a v ē ņ d i n ā t**; **tikt pavēŗdinātam**. lai paveŗdinas tas buņbulīc [tas ir, bērnam izsitums]! / tā es priēkšpuzdiēnu iseīmu pasaveŗdinātiēs.

paveīkt v. **Veikt un pabeigt veikt (darbu, uzdevumu u. tml.); izdarīt, padarīt**. kā tu duōmā – paveīksi šuōs visus dārbus līdz vakaram?

paveīkties v. **Notikt, norisināties (kā); izdoties**. viņam dzīvē viss tā paveīcās.

paveŗjains, -a adj. **Samērā, arī mazliet vēŗjains**. ka [rijas] duŗvīs bi tāc paveŗjains, ta varēja islaīst tuōs graūdus nuō pēlu.

pavēkšēt, arī **pavēkšēt** v. **Pakliegt, pabrēkt; pablaut; paraudāt**. nu pavēkšīs [bērn] uņ apstāsiēs. cik ilgi ta blaūs! / bērns pavēkšēja, pārtraūca uņ sāk nuō jaūna.

pavēļāk adv. **Mazliet pēc parastā laika**. lūŗģīšus iēsēj tā pavēļāk, lai nenuōsaīst.

pavēle subst. **1. Oficiāls rīkojums**. tiē vedēji [tas ir, deportētāji] bi tajā laikā piē valdišaņs. viņiēm ēsuōt bijušas pavēles.

2. Rīkojums. kumeļš vēļ nau piēradis klaūsīt pavēles.

pavelēt v. **Neilgu laiku, mazliet velēt**. isaūstuōs aūdeklus izbaliņ saūlē, ta vēļ mazgājuōt pavelē.

pavēlēt v. **1. Norādīt (kādam), ko darīt**. paŗēr – tas tā pavēl. viš tuō uņ tuō paŗērēja. / bērniēm tā diēzgaņ šēŗpi jāpavēl, lai kuō izdara. / pagasta tiēsa pavēlēja nuōbēŗt visus ceļus līdz Vasārssvētkiēm.

2. Atvēlēt. es izvedu vīra māti uz sklīduōša lēŗutīna. tik ilgāma sklīdināju, līdz dēliņu pavēlēja. kad dēliņu pavēlēja, tad pārvedu sētīnā. (LFK 1961, 10491)

pavēlnieks m., **pavēliece** f.; subst. Cilvēks, kam ir plašas tiesības, vara, arī iespēja noteikt, pavēlēt. āgeņdāteŗs iŗ pavēlnieks, pārējuōs iskomaņdē.

paveļt v. **Veļot pavirzīt (kur, kādā virzienā u. tml.)**. tās baļļas bi liēlas. pavēla. / pavēl mucu, ūzliēc ķipi, lai pakāpa mičuōtāja! / tas akmeņs tāc krūtaīns, aiskēra uņ pavēla. / baļļa bi liēŗena. tuō baļļu a vēļšanu pavēla. tai tādu uōsu nebi.

paveļties, novēc. **pasaveļties** v. **Paiet; pakustēties**. apsapaūnājusiēs a tām drānām, ka nevaŗ ne pasaveļtiēs! / ta kā tāda paņpa – nevaŗ pasaveļtiēs. [Saka par reŗnu sievieti.] / pīle pavisaŗņ pārgrīēŗas uz uōtru pusi, ka tā kuza piļļa. ta viņa nevaŗ nemaz paveļtiēs, paiēt.

paveļļu adv. **Samērā, diezgan vēlu**. šuōvakāŗ jāiēt piŗtī, paveļļu gaņ i.

pavēnis subst. **Vieta, kur neskar lietus; aizvējš; paēna**. iēsīņ paŗuōbelē – sāk līt! tuŗ būs pavēnis. / es pamuku nuō liētus pavēni apakš egles. (LVDApr. 389)

paveņķēt, arī **pavaņķēt** v. **1. Pamaisīt (ko, kur) (?)**. paveņķē, pavaņķē a kaŗuōti tuō putru! apakšā kuņkuļi. / paveņķē tuō zapti, lai nepiēvāŗas piē katla dibēna! / pavaņķē nuō tās apakšas tuōs biēzumus! / paveņķē tik pa tuō putru tuōs biēzumus! paveņķē tik pa tuō dubēnu! // **Pabīdīt, pastumt**. meītene paveņķē tuōs gruŗus tik pagaldē, lai nau pa kājām. / tuō siēnu pa tuō ūdeni vaīg paveņķēt us saūsumu.

2. Pamāt, pamest ar roku. paveņķēt [ir] pameŗt ar ruōku. / ja visi ļaūdis bi uz ļaūku, ta paveņķēja a ruōku, lai nāk mājā puzdiēnās. / paveņķē a ruōku, lai nāk iēkšā.

paveŗdzināt v. **Nostrāŗdināt**. kā tuōs ziŗgus paveŗdzinaīši! tādi vāji palikuši.

- pavēriens** subst. **Šķīriens, kas rodas, velkot audeklu, kārtojot, krustojot pavedienus (?).** *a tām paminām veīduōja tuō pavēriēnu aūdeklaīm, ka aūda.*
- pavērpt** v. **Neilgu laiku, mazliet vērpt.** *pavērpa priēkš gruōžas dzivi. ta streņģis nuōsita jaūnas gruōžas. / meītas katru vakaru drusku pavērpa. / pavērpsu kādu stuīdu. drīz jāiēt piē guōvēm.*
- pavērst** v. **Pagriezt (ko, kādā virzienā).** *pavērt tuō kluci uz uōtru pusi, lai nuōžūst! / drānas pavērsa pret saūli, lai žūst.*
- pavērt** v. **Mazliet, daļēji atvērt (piemēram, durvis).** *pavērt tās duris platāk, lai vaī iēņest maīkas klēpi! / puīka pavēra duris, uī suīs ārā bija. / kas te pavēra dures?*
- pavērts, -a** adj. **Tāds, kam ir zināma vērtība; diezgan turīgs.** *vecaīs kaīmiņš bij teīcis – es tāt pavērc saīmniēks, maī tādās pavērtas apriktes.*
- pavesēļuoties** v. **Neilgu laiku, mazliet veseloties.** *dakteris lika pagulēt uī paveseļuōtiēs kādu diēnu ilgāk.*
- pavest** v. **1. Mazliet, neilgu laiku vest (ar transportlīdzekli).** *ja kādu pajeīm pa vēlti pavest, ta teīc – pavizina.*
- 2. Vedot (ar transportlīdzekli) pavirzīt (kādu gabalu); vedot (ar transportlīdzekli) nogādāt (kur, līdz kādai vietai).** *šuōdiēn braūcuōt pavedu skuōluōtāju uz mājām.*
- 3. Ierosināt, pamudināt darīt (ko nevēlamu); pavedināt.** *ja neturēs piē paklaūsības tuōs puīkus, kas nuō tādiēm zestikiēm vaī isnākt. cic citu paveīd – kā jaū barā. / kaūt nu neiēvēlķ taī dzeīšanā, nepaveīd us tuō dzeīšanu!*
- pavēste** subst. **Oficiāls rakstveida uzaicinājums (kur ierasties, ko darīt).** *piēnāca pavēste saīmniēkaīm, ka jābraūc pastuōs vēst kuīngus. / tas desmitniēks atnesa pavēstes. / atnesa pavēsti nuō muīžas, ka jābraūc piē luōzēm. / šuōdiēn pastniēks atnesa avīzes uī pavēsti. / skrīverim vaīdzēja pulķu pāpiēra. cik nebi jāraksta pavēstes!*
- pavicināt**, arī **pavīcināt** v. **Neilgu laiku, mazliet vicināt.** *pajeīm tuō vici uī pavicini! / iēdaīm pruōjām, [krusttēvs] nuōjēma cēpuri uī pavīcināja aīdiēvas.*
- paviēgls, -a** adj. **Samērā vieglprātīgs, nenopietns.** *paviēgls i tāt nesapratīks cilvēks. / viņu usskatīja pa tādu paviēglu cilvēku.*
- paviēnāds, -a** adj. **Līdzens, gluds.** *paviēnāc i līdzēns. ka aūdi uī meīti viēnāda smalkuma, ta aūdeklis paviēnāc uī laps.*
- pa-viēnam** adv. **Parasti; arvien.** *uz mežeņiēm taga puōtē kultūraūgus. senāk jaū pavīēnaīm bija mežeņi.*
- paviēpties** v. **Neilgu laiku, mazliet viebties.** *puīšim laīkaīm galva sāp. tāt paviēpiēs viē staīgā.*
- paviēsēt** v. **Pacīmoties, paviesoties.** *svēdiēn pēcpuzdiēnā gāja paviēsēt piē krustamātes.*
- paviēsēties**, arī **paviēsēties, paviēsueties** v. **Pacīmoties.** *bišķi paviēsējāmiēs uī braūcām akal apakaļ. / bijām paviēsuetiēs bišķi. / vēcāmāte nuōgāja piē savas mazās meītas paviēsētiēs kādu laīku.*
- paviēte** subst. **Pagulte.** *paviēte i gulītas apakša. / vēcaīštēs pabāze savu ārķi paviētē, ka beīdza mēķšt vēīteri. / tuī, kuī paviēte netīra, tuī sliīnka saīmniēce dzīvuō.*
- pavīkt** v. **1. Labi izaugt (par kultūraugiem); padoties.** *taīs gaduōs, kad guōrķīši pavīkst, tad jaū iznāk tīri labi. / neviēnc aūglis visus gadus pēc kārtas jaū nepavīkst. zemēl jaū arī iī jāatpūšas.*
- 2. Sekmēties, veikties.** *darīps pavīka labāk, ka saūles diēna. / šuōreīz iscepa gārdu maīzi. labi pavīka ēduōt, ātri apēda.*
- pavīlāt** v. **Neilgu laiku, mazliet vilēt (ar vīli).** *vēcaīs zāks vaīguōt pavīlāt, citādi labi nekuōž.*
- pavīlcinis** subst. **Vienkārša auduma svārki (parasti darbam) (?).** *tuō pavīlcini vilķa, ku gāja pa laūku. ciēmā, pļavā aī gērbās smuki – baītus krēklus uī pavīlcini. / viēns i pavīlcinis, citi baznīcas liīndruki.*
- pavīldināt** v. **Panākt, ka nokļūst labvēlīgos apstākļos (piemēram, siltumā, drošībā).** *zuōslēnus, ka bi pakalušiēs, jēma nuōst uī salīka cēpurē uz mūrīti pavīldināt.*
- pavīlkt** v. **1. Velkot pārvietot; velkot pavirzīt.** *pa daūdz uskrāvuši tam vēzumaīm. tiē ziģi nepavīlks. / kad a mustavām bi piēsisc, a riēstui pavēlķ tuō aūdeklu. divi riēstui i. / pavēlc tuō deķi us savu pusi! □ dvašu pavīlkt – paelpot. tā piēdviīngājis ķēķis, ka nevaī dvašu pavīlkt. □ kājas (arī sluīnas) pavīlkt – ar grūtībām paiet. vīri nuōstrādājšiēs, vakarā nevaī kājas pavīlkt. / nu iēt ta kā tāt klapāns, kājas nevaī pavīlkt. – tā teīc us tādu nevižīgu puīšeli. / nu [dzērājs] slūmpā tā, ka nevaī pavīlkt tās kājas. / [vīrs] tā piēdzēris, ka nevaī savas sluīnas*

paviļkt. / *tā kā tāt sluņķis – nevaif savas kājas paviļkt!* // **Panākt, ka (kāds) mazliet pavirzās.** [teļam dzimstot] *parasti pa priekšu nāk priekškājas un puņņiņš. ta cilvēks palīdz paviļkt [teliņu]. / ka [cāļi] pakalušies, [...] palīdzēja isiēt – saķēra aiz deguna, paviļka. / griēziēs! – tā saka un zīrgu a gruōžu pavēļk, us kuru pusi grib.* // **Pabraucīt (?); pastiept.** [zirgam] *paslēpenē uz vēdera pusi, uz galvas pusi i dzīksla viēna. ta tuō pavēļk, braūka. ta viš [tas ir, zirgs] paliēk vēsēls. / cic tā pavēļk piķkstu, un ta viņš nuōknikšķ. ka pavēļk, ta knikšķ.* // **Sasprindzināt (muskulus kādā ķermeņa daļā); savilkt.** *bet tā kraņpis pavēļk [man] kau kuif.*

2. **Velkot pavirzīt zem (kā), arī (kam) apakšā.** *braūcuōt gar jēdu, ja pludiņč i paviļkc zem ūdeņc, ta ziņ, ka us tuō āķi i lasis.*

3. **Uzvilkot zem (kā), apakšā (kam).** *zem tiēm aūtiēm pavilka viēnu villas zeķi.*

4. **Uzvilkot (kur augšā).** [Jānos] *salika vēcā mucā, grāpī visu, kas deg ilgāk. ta pacēla gaisā – pavilka a viņču. / [nokautu govi] pagriēza pa rīkli. ka nuōtecēja aseņi, ta pavilka piē griēstu.*

5. savienojumā ar *varēt, spēt.* **Varēt (spēt) vilkt.** *kā tu sit tuō zīrgu! labi redzi, ka viņš nevaif paviļkt tuō vēzumu. / nu tik tuō vēcuō zīrgu ļaū āmarēt! tas jaū vaifs nevaif paviļkt. / nuō tā vēzuma vaig nuōjēmt tuō liēluō kluci, lai vaif zīrgi paviļkt. / jā, tuōs beņķus [klasē] nevarēja viēns pac paviļkt. tiē bi liēli. / zāgā tik ilgi, lidz nevaif vaifs zāgu paviļkt. / kad zāģi nevarēja paviļkt, usmērēja petruōliju. / brālis un uōtrs puīsis iēdeva kuōku, vidū tas suņs. un ta viņi vilka. un ta viņi varēja tā tuō suni paviļkt.* // **Varēt (spēt) darīt (ko).** *es lidz tam jaungadam nuōmuōcijuōs tai skuōlā. nevarēju vaifs paviļkt.*

✧ **paviļkt smiēklus** – izraisīt smiēklus, jautriību. *kā es paskatijuōs us tuō caūrumu, tā maif pavilka smiēklus.*

paviļkties, *novec. pasaviļkties* v. **Lēnā gaitā paiet.** *viš i tik stīvs, ka knapi pavēļkās. / gņēda i tāt nekustīks, tikkuō pasavēļkās.*

paviņķluot v. **Neilgu laiku, mazliet slinkot; paslinkot.** *piē sezdienas jaū gribēja paviņķluōt. tad nau tīg daūdž dārba.*

paviņķluoties v. **Refl. → paviņķluot.** *ja [meitas] nebūtu paviņķluōjšās, būtu linu laūku nuōrāvušas.*

pavīpsnāt v. **Īsu brīdi, mazliet vīpsnāt.** *māte pasmaīdija, pavīpsnāja. bet es tēcu – gribi tici, gribi netici. / tuif tik visi pavīpsnāja – nekas laps tuif nebija. bet tā liēlišanās! / viš par visu tikai pavīpsnāja.*

paviřčaptēt v. **Padarboties, pastrādāt.** *vēcāstēs vel tā bišķit paviřčaptēja tuif, jā. bet nu jaū bija švaks.*

paviřst v. **Kļūt, būt līdzīgam (piemēram, kādam no tuviniekiem).** *visuōs dārbuōs dēls tāt pat pavirtis kā tēs – dārbiķs dikti.*

paviřšs, -a adj.; **paviřši** adv. **Tāds, kas (ko) dara bez pietiekamas rūpības, nepilnīgi, nenopietni, nevīžīgi.** [audēju pulciņa dalībnieces bija] *tādas paviřšas, vaifs nenāca. / uz labi abģērbušuōs meitu saka, ja ziņ, ka viņa i pavīrša, – vīrsū labi, bet apakšā kā iř, tā iř. // Tā, ka izpaužas nevērīga, virspusēja, nenopietna attieksme. kā tu tā visus darbus aplēkā, pavīrši padari! / piřmās tās prastās i, tās gala pakulas. tās tā pavīrši nuōsukā.*

paviru adv. **Pavērtā stāvoklī.** *staļļa duris paviru, vēš vaif isklabinātiēs, cik tik tik. / kuō tuif iēkšā runāja, varēja dziřdēt – paviru duris bija.*

paviřzīties v. **Virzoties mazliet, nedaudz pārvietoties (par dzīvām būtnēm).** *tās aītas sāk paviřzīties gar žuōgu uz māju pusi.*

pa-visam adv. 1. **Pilnīgi.** *priēdeif iř garākas skujas, egleif mazākas, sikākas skujas. kadeģim pavisaif sīkas skujas. / nu pavisaif labu siēnu jaū nedriķstēja jēmt [likšanai gultā], juō tuōreiz tā siēna nebija daūdž jaū. / tā zupa paliēk tāda zaļģana, tuifša tāda, ka pastāv, ta pavisaif tāda tuifša paliēk. / ja bija pavisaif meļla tā guōve, ta bī Meļle. / i tādi tesmeņi, kas isslaūcuōt pavisaif sakrīt, paliēk āda viēn. / uōtra māte slāpa pavisaif zemē. / kādu nedēļu tas isnāk, lidz viņa [tas ir, govs] aīstrūka pavisaif. / ka māzi ceps, ta uōgles izraūš pavisaif. // Norāda uz kā augstu izpausmes, intensitātes pakāpi. aītas viņu [tas ir, vistukājas] ēd. guōves neēd, zīrgi pavisaif nē. viš neū laps. / nu gaif iēšu pruōjām pavisaif, ilgāk nepalikšu. / ka viš [tas ir, naktspamaša] sāk vīst, ta viš pavisaif smāržuō dikti. / pavisaif galš tīg iř klāt. ✧ **apguļt pa-visam** – nomirt. vakaif piēnācis ari vēcāimtģvaif. tas abģulis pavisaif.*

- 2. Kopā, kopskaitā.** *maņ tik divi saimnieki pa-visaņ bi. / taga i kolķozam luōpu kavējs. divi pa-visaņ i. / pa-visaņ kuōpā uz zvejas kuģiēm nuōbraūcu astuōņpacmit gadus. / tā tas isnāca pa-visaņ us četrām pakulām, jā. viēnas priēkš puīšiēm bi.*
- pavīstīt** v. **Neilgu laiku, mazliet vīstīt; atrotīt.** *meītas sāka pavīstīt ruōkas, lai vaņ mīcīt maīzi. / krēkla ruōkas bi pavīstītas līdz ēlkuōnēm, ka gāja maīzi mīcīt.*
- ¹pavīt** v. **Neilgu laiku, mazliet vīt.** *ziēmas vakaruōs jaū vaīdzēja pavīt [pinekļus]. zuda tiē pinekli.*
- ¹pavīt** v. **Pabeigt.** *tuō ravēšanu nu vaīdzēs šuōvakaņ pavīt. vaņ uznākt liētus. / diēz vaī tuō pļavu pavīs līdz vakaram nuōpļaut. // Padarīt.* *redzēs, va puīka pavīs tuō dārbiņu.*
- pavīze** subst. **Paraugš.** *saīmnieks pastelēja būmeīstaram pēc tādas pašas pavīzes ratus pataīsīt kā skrīverim. // Veids, pazīme; izskats.* *taņ puīšeliēm i ritīga tēja pavīze, ta kā issplāuc pēc tēja. / nu tiēm puīšeliēm viēnādi dēguni. tāda pavīze jaū visiēm ciēmīnu bērniēm. / lēpni braūc aņ iēstiēptām gruōžām. tas i tāda pavīze – ka lēpni grib braūkt.*
- pavizināt** v. **Mazliet vizināt (neilgu laiku, nelielu attālumu); pavest (parasti bez atlīdzības).** *pa ziēmu [saimnieki] braūca a zīrgiēm. mēs paceļam tā ruōku, lūdzam, lai pavizina. / ja kādu pajēm pa vēlti pavest, ta tēc – pavizina. / tag aņ aūtuō aņ pavizina pa vēlti. // Aizvest; vedot nogādāt (kur, kādā vietā).* *sēdi iēkšā! es tevi pavizināšu līdz pat mājām. / kaīmiņš mani pavizināja līdz buōti.*
- pavizināties**, novec. **pasavizināties** v. **Vizināties neilgu laiku, nelielu attālumu.** *kuņgi izbraūca kariētē pavizinātiēs. / bērni kabinājās piē ratu pakaļas, gribēja pavizinātiēs. / pa sniegu pasavizinājās aņ ragutelēm.*
- pāvs** subst. **Liels fazānu dzimtas vistveidīgo kārtas putns, kuru tēviņiem raksturīga gara aste ar krāšņām spalvām (Pavo).** *kuō līdz pāvam raības spalvas, ka taņ meļlas kājiņas. – tēc us tādu, kas uz meļļu krēklu ūzvoīcis jaūnas drānas. ♠ lēpns kā pāvs – ļoti lēpns (lielīgs, iedomīgs). saģērbīēs pīrktās drānās, Jānis nu lēpnis kā pāvs.*
- pazagšus** adv. **Paslepūs.** *puīši piēnesa meītām vārda diēnā dāvanu tā kā neņēdz, pazakšus.*
- pazagt** v. **Mazliet nozagt; neilgu laiku, mazliet zagt; nozagt.** *tā saīmniece pazaga graūdus uņ iēdeve vistām. saīmnieks nelāve. / saīmniece tās cūkas baruōja, pazaga tuōs rāceņus, lai tik būtu trēknākas. / us staļļu griēstu viřsu pazaga striķus, pasēja [šūpoles] uņ [bērni] šūpājās. / ai māte, ai māte, tavi ļaudis zagļi – gailiti kaunuot, pazaga nazi, dienīnai austuot, pazaga māsu. (LFK 757, 15) / cūkām maldama, pazagu miltus. (RMM 133521, 225)*
- pazaļgans, -a** adj. **Samērā, arī mazliet zaļgans.** *jaū paliēk pazaļganas ganīkles. drīz varēs laist luōpus laūkā.*
- pazaļš, -a** adj. **1. Samērā, arī mazliet zaļš.** *siēnam kaīsija sāli. ja siēns drusciņ mitrs va pazaļš, ta pārkaīsija. luōpi labi ēda.*
- 2. Tāds, kas vēl nav pilnīgi nogatavojies un ieguvis gatavības pakāpei raksturīgo krāsu (par augļiem, labību u. tml.).** *uōgas vēl pazaļas, bet bērni jaū ēd.*
- pazare** subst. **1. Viens no (koka vai krūma) apakšējiem zariem.** *pazares i kuōku apakšējiē zari. / šuōgad visas pazares ābelēm ziēdu pīllas. būs pulķu ābuōlu. / šis i lazdas ziēdiņš. viš nuō tādas smalkākas pazarītes neņēc. / [meitas] isņes tuō pūru isvēdināt, sakaņ ābeles pazarēs. / neraūd gauži, māmuļīte, neba mani tāļu veda. tepat spīda glāzu luōgi caūr ābeļu pazarēm. / kuņa [meita] guoda negaidīja, tai Laimīna kruoni pina nuo tām dadžu lapīnām, nuo tām ērkšķu pazarēm. (LTD VII 378: 1756, 6)*
- 2. Dzinums, kas attīstās galvenā stublāja vai sāndzinumu lapu žāklēs; pazarīte.** *vasarā tuōmatiēm jāatlaūž pazares.*
- pazaūdēt** v. **1. Palikt bez kā, (to) aizmirstot, nejauši izmetot u. tml. un nespējot atrast.** *es pametu nazi – pazaūdēju. / pazaūdēju aclēgu uņ netiku mājā. □ pazaūdēt pēdas – apmaldīties. mežā pazaūdēju pēdas uņ nezināju vaīs, ku laūkmaile.*
- 2. Zaudēt (ko), nespējot (to) saglabāt, nosargāt.** *lai naktī nepazaūdētu tīklu vaī ūdu galu, liētuō krāģi, uz kura nuōviētuō lukturi. / kaūt kādu nuōvēcuōjušuōs nuōlikumu, nuōkavētas naūdas nuōmaksas issludināja ārpus likuma. visi pazaūdējām naūdu. // Kļūt tādām, kam vairs nav, nepiemīt (kāds fizioloģisks vai psihisks stāvoklis).* *[grūtajā darbā] savu veselību vaīrāk pazaūdējām kā šijuōs laīkuōs. / uz Liēpājs sliēmnicu mani nuōveda knapi dzīvu. es tuř samaņu pazaūdēju.*

- 3. Piedzīvot zaudējumu (piemēram, spēlē, cīņā, tiesas procesā).** *trušmpmaņi, kuri pazaūdeiši stiķi, teic – pārspēlēsiņ pa jaunu! / kuŗš vairāk pazaūdē [kāršu spēlē – meļlais Pēteris], tuō vairāk nuōķellēja.*
- pazavēt** v. **Nolādēt (kādu); novēlēt (kādam ko) ļaunu (?).** *bēŗni, neēita piē ceļa uņ neaistiēkat leišus! viņi māk pazavēt.*
- pazeltīts**, **-a** divd.; adj. noz. **Apzeltīts.** *bij manā pūrīnā pazeltīti dvoieļu gali.* (LFK 1961, 10324)
- pazemīgs**, **-a** adj.; **pazemīgi** adv. **Tāds, kas izrāda, uzsver savu padevību, paklausību, pakļāvību (kādam), bijību (pret kādu).** *liēn uz vēdēru – teic us tādu, kas sevi tura pazemīgu, paklaūsīgu. / metiēs ceļuōs pazemīgi tu priēķš manām kājiņām.* [Rotaļas teksts.]
- pazēmināt** v. **Panākt, ka (skaņa, balss) kļūst zemāka, arī klusāka.** *meitas uz-reiž pazēmināja balši – piē luōga skatijās kēc vīrs.*
- pazēmuot** v. **Ar savu izturēšanos, rīcību, runu ļoti apkaunot, dziļi aizvainot (kādu).** *pastalās jūs tik mani varat nuōlikt! – tas tā pazēmuōt.*
- pazibēt.** Sk. *pa ž i b ē t.*
- pazibinēt** v. **Īsu brīdi zibināt (par zibeni).** *gaīsā sāk pazibinēt – būs pēŗkuōns.*
- pazīdināt**, arī **pazīdīt** v. **Zīdot paēdināt.** *kādreiz avis mazus jērus nevāk. ta nesa istubā, piēsēja aītu piē vadža uņ turēja, kamēr pazīdija tuō jēru. / vakarā pazīdini tuōs jērus a pupīnu nuō buteles! / jēriēm nuōnesa vēl piēnu pazīdināt vakarā, lai labāk aūg.*
- paziēpēt** v. **Neilgu laiku, mazliet ziepēt.** *tās labās ziepes ruōkām. paziēpē, lai baltas!*
- pazilēt** v. **Kļūt zilganam.** *meļlines sāk pazilēt jaū pa mātaru stārpām.*
- pazīme** subst. **Īpašība, pēc kuras ir iespējams noteikt, identificēt (ko, kādu).** *pēc tās pazīmes saūca aītu – kupe, raģe, meļlā. / guōvēm lielākā slimība i kaŗtākslis deg, tas i, grāmatīnas. pazīmes i, ka saūss deguōns uņ negreµuō, nēģd.*
- pazinējs** m., **pazinēja** f.; subst. **Cilvēks, kam ir plašas, dziļas zināšanas (kādā jomā).** *bija tādi kuōku pazinēji. [skaliem] izlasija tuō labākuō kuōku.*
- paziņģāt** v. **Neilgu laiku, mazliet dziedāt.** *kad es aūgu, tad jaū biēži paziņģāju.*
- paziņuojums** subst. **Oficiāla (parasti rakstiska) ziņa; mutvārdu ziņa.** *ka [baznīcā] nuōteīca sprediķi, ta teīca dažādus paziņuojumus.*
- paziņuo** v. **Mutvārdos vai rakstveidā darīt zināmu (ko).** *pa visu apriņķi bi paziņuoē, ka mūs mežā pārduōs maļku. / desmitniēki paziņuoja, kas jādara. / vēļu vakarā paziņuoē mūs vadītāja, kad [brauciens] atteīkc i slikta laīka dēļ. / baznīcā ussaūca jaūnuō pāri, paziņuoja draūdzei, ka tiē uņ tiē precās. / gaīdi tik, ka tev piēnāks kūdā [tas ir, nāve] uņ paziņuoē, ka piētiēk.*
- pazīst** v. **1. Neilgu laiku, mazliet zīst.** *ja vairāk suvēnu, ta pazīda piē cūkas uņ duō butelīti.*
2. Zīst, līdz vairāk negribas dzert, ēst. *ka viēnreiz [tikko dzimušie jēri] pazīduši, nuōžūst saūsi, ta i kaŗtībā. / ka viēnu reīzu viš [tas ir, teļš] i pazīdis uņ ka viš saūss i, ta viņš i us kājām.*
- pazīstams**, **-a** divd.; adj. noz. **1. Tāds (cilvēks, arī dzīvnieks), ar ko (kādam) ir bijusi ciešāka saskare, kontakts.** *saīmniēks bi meškuņgam pazīstams. / citādāk ģērbjās, apaūdžējās, a parūkām aka, lai nav pazīstams. / ziŗks zviēdz, ka viš iēraūkst uōtru ziŗgu – pazīstamu ziŗgu. // ar not. gal., retāk ar nenot. gal.; subst. noz. **Cilvēks, ar ko (kādam) ir vai ir bijusi samērā cieša, arī biedriska saskare.** kad pazīstami negrib acēŗētiēs, ka tiē pazīstami, teic – mēs nēsām pazīstami. kad tad ēsam kuōpā cūkas ganijuši? / ta kā linu bi daūdz, ta vāķa aka ciēmiņus, pazīstamus. ap diūdesmit cilvēku vaīdzēj.*
- 2. Tāds, kas ir iepriekš redzēts, dzirdēts, zināms un ir iegaumēts.** *šis ta kā pazīstams [augš] būtu. viš i tēc krūms. / šiņ ar naū nuōsaūkuma, ar nepazīstams aūks. / zināt zināja gaņ, bet īsti pazīstams viš [tas ir, vārds] nebi. / pazīstami purvu bēŗzi sīkajām lapiņām, pazīstamas brāļu māsas – pilli pirksti abas ruokas zēlta griestu gredzentiņ. (LFK 9, 143)*
- pazišana**, arī **pazišanās** subst. **Darbība, process → pazīt (1); attiecības, saskare starp cilvēkiem, kas pazīst viens otru, cits citu.** *tuŗ us tuō pusi maņ nekāda pazišana nav. □ pazišanas (arī pazišanās) zīme – zīme (kā) noteikšanai, atšķiršanai. katram žuōgam [jūrā] bi sava pazišaņs zīme. / [laidenim] galš spic, aūķšas galā tēc plakanāks uņ pazišanās zīme.*
- pazīt** v. **1. Būt iepazīnušam (kādu, kāda būtību, raksturu u. tml.).** *es pazinu tuo meitiņu, kam būs kāzas šuorudeni – nei tā dzieda, ne runāja, duomādama vien staigāja. (LFK 1817, 108) / Jāņu nakti nepazinu, kura siēva, kura meīta. lai bij siēva, lai bij meīta, visām ziēdu vaiņadzīņi. / kuo lielies, tu tautieti, kas gan tevi nepazina? – viens kreklīnis mugurā, uotrs pirtes luodzīnā.*

(LFK 1817, 55) / *kuô, meitīna, liēlijēš, kas jel tevi nepazina? – dula, meļļa kâ čigāne, citas kūrpes kājīnā. / tuô [puisi] jaū pazist ka pagalaīm. / tikkuô pārnāca nuô kriēvu, duômāja, ka tuô neviēns nepazīšuôt. ✧ **pazīt kâ raību suni** – būt labi iepazinušam (kāda) būtību, raksturu. *vagāriīm kruôgā tik vaīg iēnākt, tad visi jaū rēdz, kaīm viņa vaīg. pazist kâ raību suni. / pazīt kâ raību suni kādu – kas visiēm i patīkaīm uñ nepatīkaīm, tuô ātri rēdz. ✧ **pazīt kâ savu kabatu** – ļoti labi pazīt. *pazist kâ savu kabatu – teic us tādu, kuru īsti labi ziņ, kas viņš īf uñ kâc viņš. / es Biērañtu pazistu kâ savu kabatu – visu labi pruôt padarīt.***

2. Prast noteikt, atšķirt (ko), izmantojot savas zināšanas, pieredzi. *kam tās mājas tai kalnāji? es tās mājas nepazinu. (LFK 1961, 10915) / es pazinu tuo sētiņu, kur bērniņi bāreniši. (LFK 1961, 10194) / par gabalu es pazinu, kur iet lēpns tēva dēls. (LFK 1818, 222) / skatuôs uñ skatuôs, uñ nevaru pazīt – būtu vaī nebūtu Mičis? / Liēpājā beķeriēm bi baļtas ceþures galvā. ta pazina viņus pa gabalu. – tas i beķeris. / sudmalās katraīm maīsaīm piēsiēta birka, lai vaī savu maīsu pazīt. / jā, tas tas siřmulis i – es nuô tiēm ziēdiēm pazistu. / slakteřs visā barā slaktūzi pazina viņu [audzētās] cūkas. / mēs kadreīz tādās liētas nemaz nepazinām kâ taga jaūniē.*

3. Zināt, pārzināt (ko). *tuôreīz tādus mīlināšanas vārdus nemaz nepazina. tik tēte, maīma. tētiņ – tā netēica. / tu tuô aūzu maīsu ēsuôt pārdevis Jāniīm pař braņdavū. – nu tu juôkus nepazīsti! / tagad vairs nepazist nedz šūpuoles, nedz šūpuošanos. (LFK 1961, 10090)*

4. Uztvert pierasto (piemēram, apkārtnes iedzīvotājus, dzīvniekus) – par dzīvniekiem. *ka es nuôgāju us staļļiēm, viš [tas ir, kaķis] mani pazina aī, bet līdzī nenāca. / ziřgi pazinuši savējuô, sākuši zviēkt. / ka ziřks pazist uôtru ziřgu, ta zviēdz.*

pazīties. Sk. *pasazīties.*

pazuôbuoties v. **Neilgu laiku, mazliet zoboties.** *jeñdzeš – tā mēs teicēm, ka gribēja pazuôbuotiēs. tas jaū vācu vārc. teica jaū gūžas vairāk.*

pazuôle subst. **Otrā zole, ko piestiprina zem pamatzoles līdz izliekumam.** *pazuôli kuřpēm lika. / jāņes piē kuřpniēka zuôlēt zābakiēm jaūnas pazuôles. / tuô liēsti laīkaīm bāza kuřpē, ka vaīdzēja piēsist pazuôli.*

pazuôlēt v. **Piestiprināt pazoli (apaviem).** *ka pazuôlēs tuôs zābakus, varēšu vēl īlgi nešāt.*

pazust v. **1. Tikt pazaudētam; nebūt atrodamam (par priekšmetiem).** *tuôreīz manām tēvaīm pazuda zēlta naūda. / acslēga pazuduse, klēti nevaī iēiēt. dikti jaū kavāju tuô aclēgu, bet pazuda. / kařa laīkā [iedzīve] palika mājā, uñ tā viss pazuda. / lai nepazūd pastalas ganuôs, ganeliīm lika ciēti sasaīstīt kuôpā pastalas a zeķēm. / pajeīm tuô kūgalu! savāc, lai nepazūd! / zaglis iēt pa nakti, bet viņš pa diēnu. tas pazudis uñ aka tas. / viņaīm [tas ir, vectēvam] tas pazūd uñ tas pazūd. neziņ, kuř nuôlicis. / kuř te varēja palikt? tā pazuda, kâ ūdenī iēkrita. ✧ **pazust ar galiēm** – pazust tā, ka nekas vairs nav zināms. *gañ jaū tas jaūnaīs nazītis drīz pazudīs a galiēm. es te neatruôdu viņu. // **Aiziet, aizskriet, aizbraukt tā, ka nav atrodams (par cilvēkiem, dzīvniekiem).** kuř nu aka [zēns] pazuda, ka nenāk ēst! / saimeniekam cūka zuda, man pazuda vedējina. (LFK 1961, 10805) / kâ nākuši te tiē karavīri, tā pazuda straūji. / es tevi īlgi gaīdu. ku tu biji pazudis? / te bij meita, te pazuda veçu sievu pulciņā. (LFK 1818, 293) / tuñsīnā, naksnīnā pazūd manis kumelīnis. / muñš divas guôvītes palika mājā. vēlāk viss pazuda – vāciēši bi nuôkavuši uñ apēduši. / ka es gāju ganuôs, ta muñš pazuda suñš. ✧ **pazūd kâ čigāns krūmuos** – saka, ja (kāds) ātri aiziet, aizskrien. es ēsu dziřdējse – pazūd kâ čigāns krūmuôs. tas i tā, ka kâc ātri kuř aišskriēn, tā negaīdīti. / liku meītenēi isslaūcīt istabu, bet pazuda kâ čigāns krūmuôs. ✧ **pazūdi kuôkuos!** – saka, raidot kādu prom. *pazūdi kuôkuôs! nepiniēs pa kājām! ✧ **pazūdi nuo manām acīm!** – prom no manis, no mana redzesloka! pazūdi nuô manām acīm! ka tu tik liēls žūpa, es teū naūdu netapināšu. pazūdi! ✧ **taīsi, ka pazūdi!** – prom no manis, no mana redzesloka! *kuô tu te makarējiēs! taīsi, ka tu pazūdi! // **Doties prom (parasti nemanāmi, nepievēršot sev uzmanību).** ta jaū [zēns] tik riteniīm viřsū uñ pazūd. □ **pazust bez vēsts** – nonākt, atrasties bezvēsts prombūtnē. [kaimiņu dēls] kâ nuôgāja Leīšuôs, tā vairāk nekuô neziņ. nav atnācis, pazuda bes vēsc. ✧ **(pazūd) kâ mazais nazītis** – pēkšņi, nemanot, bez pēdām (pazūd). [puisis] pazuda kâ mazaīs nazīc, kad vaīdzēja tēriņu maksāt, kad vaīdzēja apsuôlītuô meītu preçēt. ✧ **pazūd kâ žīds pa Miķēliēm** – saka par kādu, kas negaidīti, nemanot nozudis. *tuī viēns nāca pa ceļu, bet pazuda kâ žīc pa Miķēliēm. / biju sarunājse palīgu, ka nāks maīku saskaļdīt. atnāca tāt iēdzēris uñ pēc pārs stuñdām pazuda kâ žīc pa Miķēliēm. / ku tuô vaīs samedīsi, kas pazudis kâ žīc pa Miķēliēm!*****

✧ **pazudis cilvēks** – a) cilvēks bezizejas stāvoklī (piemēram, grūtos apstākļos). *Aīna i pazudis cilvēks, iēdama piē atraīša un sliņka cilvēka.* b) nodzēries cilvēks. *nu tas tāt netiklis cilvēks – pazudis cilvēks, nuōdzēriēs.* ✧ **pazudušais dēls** – cilvēks, kas nav ilgi redzēts, sastapts. *pazudušais dēls – teic uz ilgāku laiku nēredzētu. / kuī tu māldijiēs, ka neatnāci, pazudušais dēls? // Tikt aizmirstam; pārstāt ietekmēt, tiekot pārvarētam (piemēram, par atmiņām). atminuōs gaī [vārdū], bet, līdz samēklēt zīmuli, pazūd. / pazūd mans meitas vārds, pazūd zīļu vainadziņš. (LFK 1818, 720)*

2. **Attālinoties, nonākot (kur, aiz kā u. tml.), ievirzoties (kur) klūt nesaskatāmam.** *kā iēgāja mežā, tā pazuda cic nuō cita. un tad sāka ūkstēt, lai akal satiktuōs. / viēns [zvejnieks] a brišanu briēn, uskabinājis labi pulku ūdas. un rēdz, ka pazūd. bi iēgrimis taīs dūnās. beīc bi jaū. / taī bignī jaū nevaī laīst guōves iēkšā, ka nepazūd. // Šķietamā kustībā aizvirzoties (aiz kā), nonākot (kur), klūt nesaskatāmam (par debess spīdekļiem).* *vakaī [saule] ūzlēca sārķana kā ripa, bet panāca nuō apakšas mākuōņa un tikpat pazuda. / te bij saule, te pazuda meļnajuos mākuoņuos. (LFK 1818, 293) // Klūt nesajūtāmam, neuztverāmam (par smaržu, garšu).* *ka sadēdziīn kadeģi, ta sliķta smaka pazūd. / siēna ziēdus priēkš cūku ēdiēna nevaīg ilgi apvārit, lai nepazūd gārša. // Nebūt vairs redzamam, saskatāmam.* *muīns jaū tādas plūdas iī uznākušas, ka, jāteic, Aūza [tas ir, Auzas muiža] pazudusi apakš ūdeņa. // Klūt nesadzirdāmam.* *tas truōksnis bi izzudis, pazudis. tā baīle bi beīgusēs.*

3. **Izzust, izmirt (par dzīvnieku sugu, dzimtu u. tml.); iznīkt (par kukaiņiem).** *senāk guōves vaīrāk bi tādas peļēķas, peļēķes. bišķi iēkš zila viņas bi. bet tag jaū tādas aī i pazudušas. / plaīnķas [cūķas] bi – tādiēm liēliēm raībumiēm, meļli raības bi. bet tās ātri pazuda. / mazgāja aī aģirām. ta pazuda utes un aūga mati. / utes bi [cūķām]. tās ārstēja a mīzēliēm. samazgāja a mīzēliēm, un ta viņas pazuda. / blaktes bi gulķas siēnā. tās šķaidīja, smēreja a petruōlijū, ta pazuda. / prūšiēm tā zaļā iīde derēja – visi pazuda. / kara laīkā bij prūši šķiīrbās tā. ta tā kritēja. un ta viņi pazuda. / ābeļu stuīmbrus aī kaļķuō, lai kaītīgi kukaiņi pazūd. // Pārstāt izdalīties (?), dzīvniekam noraujot pienu (?).* *citreiz bi tik mīksc tesmeīns, ka bi piēriētēja, ta tecēja laūkā piēns. tādu guōvi laprāt negribēja, tālab ka viņa isknitina, tas piēns pazūd. // Izbeigt pastāvēt, tikt likvidētam, novāktam (piemēram, par priekšmetiem).* *manā laīkā visi tiē piēsti bi pazuduši jaū. / šaūtuves visas i pazudušas. tās bi dažādas. / viēnu brīdi viņi tā uzmaīsijās tiē ķiķīzeri – pulķiēm bi mājās ķiķīzeri. bet ta viņi pazuda. // Izbeigt pastāvēt, izpausties (par parādībām dabā).* *ka seštā [decembrī] iēsala, ta tik aprīļa beīgās [sals] pazuda bes atkušniēm. / šuōgad pazuda paūsari sniēks kā nebījis. // Izbeigties, pārstāt izpausties (par fizioloģisku vai psihisku stāvokli).* *spēks pazūd katru diēnu. / viņaīn visādas slimības i, pazūd tā duōmāšana, tā sajūc prātā. / ka sasit, ta paliēk pīrmāk zīls. ka ūzliēk mīzēlu koīmpresi, ta viš [tas ir, zilums] pazūd. ta nav ne zīls, ne dzēltāns vaīs. / nu varēsi birināt asaras, līdz zilumi pazudīs! / nuōiēt piē pūšlūōtāja, un ruōze apstājas, pazūd. / tas puīmpuīns maīn tecēja. nu viš maīn pazudis. / iī tāda kārpu zāle. viņu tā pārļauž, un tāt baīc iznāk. un kārpa pazūd viēns un divi. / kad [govī] aīzlaīž, ta tēsmēīns pazūd. ka sāk aka jaūns piēns aūkt, ta paliēk liēlāks tēsmēīns. □ **pazūd dūša** – a) pasliktinās fiziskā pašsajūta. pēc slimības nevaī viē acsagūtiēs. jāēd kas labāks, lai nepazūd dūša. b) zūd apņēmība, vēlme (ko darīt). *kuī teū pazuda tā dūša? tu jaū tā izliēlijiēs! // Izbeigties, pārstāt izpausties.* *muīns pazuda elektrība. / ūdeņus islēja pīrtī piē zemes. viš pazuda, ižžuva.**

pazvāļuoties v. **Neilgu laiku, mazliet zvāloties; pazvalstīties.** *laīva pazvāļuōjās, un siēvas blāva, ka iskritīšuōt.*

pazvanīt v. **Piezvanīt (kādam).** *mani vēcāki maīn pazvana un pateic, ka Tupešu māja i gaīsā a visu labu [tas ir, sašauta]. / pa nakti pazvanijām [uz slimnīcu].*

pazvejuot v. **Neilgu laiku, mazliet zvejot.** *platdibene [tas ir, ar platdibeni] tik tāduōs līdzenuōs ūdeņuōs pazvejuō.*

pazvēlt v. **Pagāzt (parasti ko lielu, smagu).** *vīri a plēciēm līdzēja pazvēlt vēzumu us ceļa.*

pazvidzēt, arī **pažvidzēt** v. **Paspīdēt.** *luōgā pažvidzēja kaū kas. va kāc aūtō iēbraūca sētā? // Īsu brīdi parādīties; pazibēt.* *krūmā pazvidzēja kaū kas raīps – dzenis vaī cic kāc putns.*

pazvilu adv. **Pusguļus, pussēdus.** *bi saguluši pazvilu tiē suvēni gaī liēlās cūķas vēderu.*

pazvirāt. Sk. *p a s v i r ā t.*

- pazvirēt** v. **Iemirdzēties, nomirdzēt.** *pazvirēja spuōža gaīsmiņa. / re, ku ūdeni pazvirēja līdēkas aste!*
- pažarnieks** subst. **Ugunsdzēsējs.** *piē pažarniēkiēm stāv, nu, tāt ķeksis.*
- pažars** subst. **Ugunsgrēks.** *tās mājās bij briēsmiēs pažarš.*
- pažauđēt** v. **Mazliet, neilgu laiku žāvēt.** *vaīdzētu tiē meņci pažauđēt paruōvē, tad ir gaīšīgi.*
- pažaūt** v. **1. Pakārt, iekārt (ko, kur) žāvēšanai.** *kaīmiņš atveda divas cūkas pažauť paruōvē uñ izlaūza visus buōmus. aūkstāk labi žuva. / gaļu žauť paruōvē. pažāva, lai žūst. / ka [zosu tauki] iēsālījās, pažāve paruōvē. / tuō pīli taīsija nuō sānu taūku. [...] iēlika sālījumā kādu nedēļu, tad pažāve paruōvē. / meņcus pažāvu pažuōbelē.*
- 2. Uzkārt (kur, uz kā) žūšanai.** *klaīmbarīši – tiē tik tag. senāk aūkšā uz istabu [veļu] nesa uñ us kuōka vārdēm pažāva, vasaru uz žuōgu va zālē. / pažauť tuō lupatu tuťpat uz riķiēm!*
- pažaūties** v. **1. Uzžaut.** *salijušuōs prakus pažāvās us krāsnes aūkšu.*
- 2. pārn. Gāzties, krist (par cilvēku vai dzīvnieku).** *kuō tu tik aūksti kaciēs? kritīsi uñ uz žuōgu pažauťsiēs.*
- pažāvēt** v. **1. Neilgu laiku, mazliet žāvēt (piemēram, ko mitru, slapju, arī ko tādu, kas satur mitrumu).** *riķus bišķit pažāvēja uñ piēsita a naglām. / ta [sieru] tuť, līdz adzist. ta nuōņēm drānu uñ bišķi pažāvē – kādu stuñdiņu. / [mīklu makaroniēm] jēma a nazi smaīki sagriēza uñ saūlītē pažāvēja. uñ, kad nevarēja saūlītē, tad akal us krāsni pažāvēja. / šuōdiēn saule. drānas pažāvēsīm saūlītē. / senāk tik us cērpiēm tuō siēnu pažāvēja.*
- 2. Neilgu laiku, mazliet žāvēt (gaļu, zivis, parasti dūmos).** *[aitas gaļu] pažāvēja priēkš sevīm, pārdeva – veda piłsātā.*
- pažēluot** v. **Izrādīt žēlumu, mīlumu (pret kādu).** *kuō tu raūdini tuō bērnu! paaūklē, pažēluō!*
- pažērkliis, arī pažērkle** subst. **Iemauktu siksna, kas apņēm zirga kaklu (?).** *apaūši jaū galōņnaīs. tuť i uspuñnis, piēres siksna, dzelži uñ pažērkliis – tas nāk gať pakakli. pažērklii piēvēļk a sprādzi. / pažērkliis nāk [zīrgam] pa kaklu apakšā. / šitā skaitās pažērkle uñ šitā piēres siksna. / apaūšiēm piēlika jaūnu pažērkli.*
- pažērve:** „jūguma piederums”. (EH II 194)
- pažībēt, arī pazībēt** v. **Īsu brīdi parādīties, būt redzamam, pamanāmam (par to, kas strauji kustas, pārvietojas, parasti strauji virzās garām).** *kas tuť tāt meļls pažībēja? / paplaīksnījās gaīsmiņa. teic ari – pažībēja. / pažībēja ta kâ tādī uguņi. piē kaīmiņu aīzbraūca. / aste tik pazīb gaīsā, kad pazūđ mežā ta kâ maīsā.*
- pažičāt** v. **Aizņemties.** *cik ta tāt vať? pažičā uñ pažičā, uñ neduōđ atpakaļ.*
- pažikāt** v. **Nevēriģi, ātri uzrakstīt, parakstīt (ko).** *mazaīs aka pažikājis taī buťtnicā pa savu prātu. / ka vaīdzēs, es ari savu vārdū pažikāšu.*
- pāžis** subst.; vēst. **Jauneklis, kas kalpo galmā – dižciltīģas personas pavadonis; pāžs.** *maīs pāžis – tas nu dikti rēti [lietots vārds]. kâc vēc vīrs vėl tāt teica kādu rēzu.*
- pažitka** subst. **Ieguvums; labums.** *nuō tāt liēlā daība tik maza pažitka, ka jāraūđ.*
- pažlabarēt, arī pašlabarēt** v. **Papļāpāt, parunāties.** *sasēduši vēcīē tēvi pažlabarēt. / siēvas sastaīšas pašlabarēt.*
- pažlaīnkstēt** v. **Radīt troksni (piemēram, par šķidrumu, kas skaloģas traukā); atskanēt šādam troksnim; pažlakstēt.** *butelē vėl pažlaīnkstēja kāda lāse.*
- pažlaīnkstināt** v. **Neilgu laiku, mazliet skalīnāt; paskalīnāt.** *tuō ūdeni taī spaīnī vaīg pažlaīnkstināt, lai adziēst.*
- pažļēbināt** v. **Pastrēbt; ēdot (ko cietu) paslapīnāt (to) (?).** *cūkas pažļēbinājušas tuō zupu uñ isēdušas rāceņus. / zuōslēni, pajēmuši rāceņu drusku, iēbāž degunu ūdeni pažļēbināt, lai labāk vať nuōrīt. pajēmuši katrs savu kumāsu, iēt pamērcēt.*
- pažļudzināt** v. **Neilgu laiku, mazliet (pavirši) mazģāt; pamazģāt.** *pažļudzinās tik katraīm pa krēklu, lai seģdiēn [varētu] kuō baltu piťtī ūzvilkt. / nekādu liēlu mazģāšanu jaū netaīsīs – pažļudzinās katraīm pa krēklu.*
- pažubīnāt** v. **Paskrubīnāt.** *tās [mencu] galōīnas ar isvirušas. nu, ja laba [mencas] galōva, bi liēla, ta nu bi bišķi, kuō pažubīnāt. / kuō tu te žubini! pasūksta uñ pažubiñ tik!*
- pažuōbele** subst. **1. Jumta daģa, kas ir izvīrzīta pāri celtnes ārģienai; vieta zem šādas jumta daģas; pajumte.** *kārtīks saīmniēks savas liētas glabā ēnā, pažuōbelē. / tāt [vārde] tāda sklaīnda, piēsēja pažuōbelē vaī vēģā. / ta kāt tās ēžas i piē siēnas, ta tiē caūrumi i pažuōbelē – pretī ēģām. /*

ka liētus sāks līt, jāliēk traūks pažuobelē, ka piēlist liētus ūdeņš. / liētus līt, uņ pažuobeles tēk. / Sveču diēna irād uōtrā febrārī. ta skatijās, va irād ķēģeles pažuobelē. ta labi lini aūg. / lastēkas tēk nuō pažuobelēm kā kuņpektes. / ziēmu nuō juņtiēm ūdeņš pilēja uņ sasala. tēca – nu jāu pilnas pažuobeles ķēģelēm. // **Sprauga starp jumta apakšējo daļu un celtnes augšējā stāva pārsegumu.** bezdeliņgas pažuobelēs dzīvouō. / kad nebij skuřstiņu, dūmi plūda aūkšā, gāja [ārā] caūr pažuobelēm, pa durīm, luōgu.

2. Vieta starp ēkas jumta slīpnes apakšējo daļu un augšējā stāva pārsegumu; telpa šādā vietā. pažuobelē atrada liēlu buķi a tām vācu maķkām. / ciēmīte nuōpiřkuse meņcus uņ nu piēžāvuse piļļu klētes pažuobeli. / pēc diūdesmit četru stuņdu [sālīšanās mencas] žāvē klēc pažuobelē. sasiēn astes kuōpā. tas i priēķš vasaras.

pažuīgāt v. **Ar neasu riku, nemākulīgi nokaut (piemēram, mājlopu).** slakteris luōpus kava. tag jāu gaņ-drīz katrs pac savu pažuōrgā.

pažūt v. **Neilgu laiku, mazliet žūt.** tuōs sazāgātuōs baķkus jāsastāpelē, lai pažūst. / dēdzinuōt nuō pļavas našus, visi nebi sadēguši. pažūs uņ ta sadeks visi. / ka sašmitēj [metus], ta bi slapji, ta nevarēj aūst. jāgāida, lidz pažūt, nuōžūt. // parasti divd. formā. **Būt mazliet, daļēji izžuvušam.** ka viņa [tas ir, villaine] bišķi bi pažuvusi, ta jēma viņu sašļakāj, aka sasitināj uņ iētina rullī. uņ ta viņa bij gluda, tā kā tikkuō isjēmta nuō aūdekla rādīt. / pupas izlauņpīja, ka bi pažuvušas. / siēnu savilē vilēs, kad irād jāu pažuvis. citi iēt pa priēķšu vilēdami, citi a dakšām ķraū.

pažūžāt v. **Neilgu laiku, mazliet žūžot (parasti bērnu).** senāk pažūžāja, lai āzmiēg bēņns.

pažūžināt v. **Neilgu laiku, mazliet žūžināt (parasti bērnu).** bēņnu lika pašūpāt, pažūžināt. ta jāu aizmīga.

pažvidzēt. Sk. p a z v i d z ē t .

pažvidzināt v. **Pavicināt.** pažvidzini tuō pātagu, lai ziřks iēt ātrāk!

pē interj. **Lieto, norādot (parasti bērnam) uz ko netīru un aizliedzot to aizskart.** ka bēņns kuō nelabu bāž mutē, ta liēliē teic – pē, tuō nevar bāst mutē!

¹**pēc**, arī **pēcāk** adv. **1. Vēlāk.** viņaī [tas ir, snaiibulei] pēcāk ruōnās tāda vārpiņa. / uz rugājiēm laiž luōpus viřsū uņ pēcāk apaļ. / puīši iēuōderēja ziřgus, pēc gāja ar. / ziřgiēm pēc duō veļ siēnu va ābulīnu. / meļli raības [govis] – tās tik nāca pēcāk. / nevaīg tuō teļu biēdēt. pēc nevarēs nuōķēft. / cūks neganija. cūks palaīda, lai iēt uz ganīkli. ta viņš pēc pārnāca. / pēcāk, ka gribēja pērēt, ta katraī [zosij] savus paūtus iēlika. / pēc ar sāka tiřguōtiēs a piēnu. / rāceņus vārija pēcāk. pa-priēķšu ēda sviēstu a maīzi. / pēc viņus [tas ir, mazos sierīņus] varēja kraūt čupiņā. viņi neķipa kuōpā, ka bi aūksti palikuši. / [kāzās] lustīgi gāja. pēc nevar adguōdētiēs viēn. / viēns iēskrej tāi stūrī uņ uōtrs tāi stūrī. kuru piřmuō atruōd, tam i aka jāiēt meķlēt pēcāk. / pēc iēnākuse māte uņ gribējuse savu bēņnu pajēmt, bet suņš nedeva. / es skatuōs – pēc viņi braūca a riteni. puīkām puīku darīšana. / es ar brīņējuōs pa tuō liētu. pēcāk apķēruōs. / maņ pēc bi dikti žēl tiē bēņni. / nevar ļaūt tām kājām aplapt rasā. pēcāk sāks saļt. / pēcāk viš [tas ir, Leibis] ar aizbraūca uz Amēriku. / vīri [pirtī] gāja pa-priēķšu, siēvs pēc a bēņniēm.

2. reti. Norāda uz (kā) secību, arī uz izvietoјumu attiecībā pret (ko) citu, parasti iepriekšēju. [baznīcā] pa priēķšu gāja vedējtēs uņ tad gāj jaūnāis pāris. uņ aīz jaūnā pāra gāja brūdgāna brālis a brūtes māsu. tad pēcāk gāja aka visi pęcētīē riņdā.

¹¹**pēc** prep. ar vsk. ģen., dsk. ģen. **1. Norāda uz laikposmu, laika momentu, kam seko kāda darbība, norise, stāvoklis.** dusētā zemē, tādā atmatā, ku aka plēs aūkšā pēc gadiēm, paūsarī viņus [tas ir, linus] sē. / ka spīd saūle, pļavā labi kaļst siēns. ta pēc nedēļas varēja mešt kaūdzi. / pēc pāris gadu nuōkalta tās ābelītes viēna pakaļ uōtri. / jāsāk pēc Jāņu siēnu pļaut. / pēc piēcu gadu ziřks vis-stiprākais rādās iř. / ka ismistīja, tad pēc pār trīs nedēļi sākās linu kuļkstīšana. ta nu siēvas gāj pa naūdu kuļkstīt. ✧ **piřmdiēn(ā) pēc pastardiēnas** – nekad; nemūžam. tai piřmdiēnā pēc pastařdiēnas – tas i, nekad. / piřmdiēn pēc pastařdiēnas – teic pař kādu liētu, kuō nesagaīdīs. / iēduō maņ rubli, es teū ātri adduōšu! – ta jā, tu adduōsi – piřmdiēn pēc pastařdiēnas. // **Norāda uz darbību, norisi, stāvokli, kam beidzoties, sākas cita darbība, norise, stāvoklis.** vakarā zālīte sāk aprasātiēs agri – pēc saūles. / pēc padarīta dařba tā miērīgi var acslīkt uz mūrīti padusēt. / mudīgi nuōvāca galdu pēc ēšanas. / sezdienās pēc saūles vaīrāk ne-kuō nedarija. ta bi svēc vakařs. / ta bi dziēsma pēc sprediķa. / pēc [dievkalpojuma baznīcā] nāca kāzeniēki, ja tādi bi tuō svēdiēnu. ◻ **pēc tam** – vēlāk; tad, kad

izbeigusies kāda iepriekšēja darbība, norise, stāvoklis, parādība. *teļam̃ uñ aītaī nuōplucina spaļou uñ viļļu uñ ta uz uguni nuōsvilina. pēc tam̃ nuōkasa visus tuōs deġumus. / Liēldiēnās dzēra tikaī dzērsi. liēlā baļļā sataisija uñ dzēra veļ iļgi pēc tam̃.*

2. **Norāda uz (parādību, darbību, noriņu) secību.** *jāsēj aūzas aī miēziēm blakām. ta pļāva viēnu pēc uōtras. / viēnu mēnesi viņas [tas ir, rozes] visu mēnesi neziēd, uōtruō mēnesi visu mēnesi viņas aka ziēd. tad nāk ziēc pēc ziēda. / nu jaū avīm jēri sāk atlēkt cic pēc cita. / vaī gañ tiē ziīgi pļēmt – spañni pēc spañņa. / viņa [tas ir, krustmāte] ēsuōt nuōbučuōjse visus [bērnus] pēc kārtas. / [ūdenī] iēmēta tās uōglītes viēnu pēc uōtras uñ teīca – tā i Aīna, tas i Jānis. / liñdruki bij kruōkuōti, kruōka pēc kruōkas. // **Norāda uz darbību, noriņu secību saistībā ar citu iepriekšēju darbību, arī darbības rezultātu.** [cūkām] taūki bi pēc baruōšanas.*
3. **Norāda uz (darbības) nolūku, mērķi, apzīmē to, ko grib dabūt, iegūt.** *slēzes i divjūga, braūc mežā pēc maļks. / rītā braūkšu uz Lejniēkiēm pēc meņcu. / ka kaū kuō labu ēd uñ uōtrs sēd tuī, ta viš kārnē aī pēc tā. siēkalas tēk viņam̃. / pie ciemīna es nuoeimu pēc gudrāja paduomīna. (LFK 1961, 10685) / ķizu, ķizu, māsīna, paraudi žēli pēc jaunām dienām, pēc vaiņadziņa. (LFK 1818, 2260) / tai būs tēva rīkstes bities, ne pēc jauniem puīšiem dzīties. (LFK 1961, 11208)*
 ✦ **griēzās kā kaķis pēc savas astes** – saka, ja kāds neprasmīgi rīkojas. *Jānis a savu dārbu nekuī netiēk – griēzās kā kaķis pēc savas astes. / griēzās kā kaķis pēc savas astes – teīc us tādu, kas nemāk isvēst savu saīmniēcību kā vaīg. ✦ **kā veļls pēc dvēseles** – saka, ja kāds (ko) ļoti kāro, alkst (pēc kā). *puīšis pēc naūdas bi kā veļls pēc dvēseles. / tas pēc naūdas kā veļls pēc dvēseles – teīc us skuōpu, krāīngu cilvėku. / tas Pēteris sev nenuōvėl ne labi pāēst, ne izgulēt, bet tik strādā caūras svēdiēnas. us tuō naūdu pastiēdzis kā veļls pēc dvēseles. ✦ **(skatās) kā zīrks pēc aūzu (arī aūzām)** – saka, ja kāds paslepus, kāri uz ko skatās. *skatās kā zīrks pēc aūzām – ja kāc kuō īsti grib, bet nevaī dabūt. / tas puīšis skatās us tuō mūsu Kaču kā zīrks pēc aūzu. / citi bērni nuōgāja uz ežeru pēldēt. Jānītiīm sāp kāja, nevaī iēt līdz. sēd uñ skatās kā zīrks pēc aūzu, tik dikti grib iēt.***
4. **Norāda uz (darbības, norises, stāvokļa) iemeslu, pamatojumu; dēļ.** *bagātām [sievietēm] dažām us tiēm rakstītiēm deķiēm veļ pēlis viīrsū – siļtuma pēc. apakšā nelika. / te neaūdzē kaņepes. tā senus laīkus [audzēja] štātes pēc. / štātes pēc teīca – kuō ta tu cepsi? pīragus? tuō vārdu jaū piēteīca viēnmē. / [kārtis] spēlēja jaū bes naūdas, priēka pēc. □ **gadījuma pēc** – izmantojot izdevību. *mañ tuī nav kuō meklēt, bet nu gadījuma pēc vaī ari nuōiēt teū līdz piē tuō meītu. □ **guōda pēc** – izrādot cieņu. *bārteniēces bāza šuktines kabatā paciēnāt cita citu piē baznīcas a saļdu brañdavu. tas jaū tik tā guōda pēc, kā drupes iēdzēra. □ **juōka (arī humōra) pēc** – a) priēka pēc, lai izklaidētos. *kuñgiēm bi gaspažas. vīri savas siēvs aī juōka pēc saūca pa gaspažām. / es tuō isteīcu juōka pēc, bet viņš iēduōmājās, ka tā iī patiēsība. / [vārdu burlaks] liētuō aī humōra pēc, ja nav kas īsti kā vaīg izdarīt. b) saka, ja ko dara nenopietni, bez iepriekšēja nodoma. *es tuō šnabi tā labi negribu, bet juōka pēc iēdzeīšu aī. / juōka pēc aīzgāju us tuō gadatiīgu, bet nuōpiīku labus stādus. □ **manis pēc** – lieto, lai izteiktu vienaldzīgu attieksmi, neieinteresētību. *manis pēc dari, kā tu gribi. □ **pēc prāta** – atbilstoši (kāda) prasībām, priekšstatiem, gaumei. *tā tāda eīcīga [sieviete], nevaī satikt ne aī viēnu. pēc prāta nevaī viē izdarīt. / es isvāriju pēc tava prāta kāpuōstus aī gaļu. ✦ **kāda veļla pēc** – saka, paužot lielu neapmierinātību ar kāda rīcību, rīkojumu, arī ar kādu stāvokli. *kāda veļla pēc laī es tuī eju [labot laipu]! ne es tuī braūkšu, ne iēšu.********
5. **Norāda uz pazīmi, īpašību, kas ir kāda vērtējuma, iedalījuma pamatā.** [zirgiem] *aūkšpusē i seši, astuōņi zuōbi – tas tā pēc vēcuma. / kuīpniēkaīm i liēste. tās bi pēc izmēriēm. // **Norāda uz to, kas ir pamatā kādam secinājumam, spriedumam.** a-viēnu pēc tā vēja skatās laīku, kā tas vēš iēgruōzās. / nuō rīta vēcaīstēs pēc saūles nuōstādija liēluō pulkstiēnu uñ ari savu kabatas pulkstiēnu. / daži veļ pēc [izkaps] skaņas izmēģināja tuō labumu, saķeruōt iskapti piē pēdas, spici veļkuōt [ar] straūju rāviēnu gaī grīdu uñ klaūsuōtiēs pēc skaņas. / Dūmaļa – tas guōves vārc. pēc tās spaļvas jaū saūca. / pēruōt guōves vērtēja pēc piēna daūdzuma uñ pēc vēcuma. vis-labāk pīrka trīs, četru gadu vēcu – priēš turēšanas. / gani zināja laīku pēc ēnas. (LVDApr. 390) // **Norāda uz mērvienību, mēru, saskaņā ar kuru ko nosaka.** [linus] *iēdeva vērpējām. pēc mārčiņām akaļ viņām samaksāja. / pēc mēra mērij. citaīm bes šnitēm aī griēza [audumu]. / uōlekte pēc šuō laīku skaīta pa metru īsāka. / tuōs [spēragus] jaū gatavus pīrka. pēc tā aūdeķla platuma tuō stellēja. / siēta aces bi pēc tā graūdu liēluma. □ **pēc****

redzēšanas – pēc acumēra; bez mērišanas. [žūrai] ņem sēnalas [no iejautās auzu miltu masas] – dižumu izņem a ruokām un caūr siētu iskāš pārējuo, drusciņ pīlejuo pēc redzēšanas ūdeni.

6. Norāda uz to, saskaņā ar ko, atbilstoši kam (kas) notiek, norisinās. nu ō tām pakulām dikti rakstāinus [grīdsegas] uzaūda. aūda gaŗus – pa desmit, diūdesmit metru, ta sagriēza pēc vaīdzības. / pastalas – tās bi caūru ziēmu, vasaru, bet zeķes – tās pēc vaīdzības. / ūdeni pēc vaīdzības lēja, lai varētu samīcīt maīzeī līdzīgu mīklu. / sāli pēc vaīdzības [liek baltajam sviestam]. / es isvāriju pēc tava prāta kāpuōstus aŗ gaŗu. / tā tāda eŗcīga [sieviete], nevaŗ satikt ne aŗ viēnu. pēc prāta nevaŗ viē izdarīt. / es pēc savas patikas nuōaūdu sev peļēku pusvadmalu un liku skruōderim pašūt vaīzes un būrsti. / tas tik bi kuō reŗzēt – tādas kāzas! muzikaīti a taūrēm, meītas visas pēc vācu muōdes! / ka bi kāk četrapacmitaīs gac, ta šuva pusvadmalas līndrukus pēc vācu muōdes. / savēra us tuō cēperi tās zīlītes. pēc raksta savēra, kādu rakstu nu tu gribi tai apruōcīteī, tam ruōkavičaīm iēadīt. / pēc nuōrunas bi jāīēt pa nakti ziŗgi ganīt. / stēķi – tiē tiē paši. pēc burta tuōs saūc stagari. / špeŗnguōles pēc veŗu laīku saūc. / kaŗzuōļi bi pēc veŗu laīku. / pēc šī laīka viš [tas ir, flaneļa baķis] jāū pa-visaīm lēc bi. / jāteic, kuō taga nēizdara! taga jāū viss iēt pēc tā jāūna. / pēc leitīša es dziedāju, pēc leitīša gavilēju; pēc leitīša es nēsāju savu zīļu vainadzīnu. (LFK 1961, 1099) **□ pēc iespējas** – cik vien spēj, var; iespējami. ta ceņtās nuōplaūt rugājus pēc iespējas zemākus. **✧ dabūt (arī dabit) pēc taīsniības** – saņemt pelnīto sodu. visuŗ bi tuōmēr savi nuōteicēji – bagātiē. va ta visi dabuja pēc taīsniības! **✧ daīcāt pēc kāda stēbules (arī stabules)** – bez ierunām paklausīt, pakļauties kādam. siēva liēk vīraīm darīt, kā viņa grib, bet vīrs [saka] – nedaīcāšu, nedaīcāšu pēc tavas stēbules! tuō tu negāīdi! / tā māte jāū viņu [tas ir, dēlu] tā iēradināise. un nu viņai jādaīcā pēc viņa stabules. **✧ (kā) pēc nuōtēm** – tā kā iecerēts, arī ļoti veiksmīgi, labi. isluōcijās gaŗ tas Pēteris nuō tās gaŗvas naūdas maksāšanas. nu jā, viīš jāū māc, īsc glumeniēks, vaŗ visu istaīsīt un isrādīt pēc nuōtēm. / nu dziēdātājs un daīcātājs tas Pēteris liēls. kā pēc nuōtēm visu izdara.

7. Norāda uz to, kas ir (kam) līdzīgs. uz juīta i galā āzis – pēc gaŗvas istaīsīc tā. / isviņa nuō mātarām pa ziēmu, pa vasaru nuō citām puķēm vaīņagus [jeb] kruōnīnus un istaīsija pēc sīrdēm tuŗ, ku jāūnaīs pāris sēdēja. / maīma bi redzeise [nāru]. viēns gaŗs pilnīgi pēc zives bijis. / tag jāū bērni pēc kuīģiēm i abģēŗpti. senāk jāū kuīks tā nevarēj abģēŗpt. / pēc kā viš [tas ir, puisis] tuŗ isskatās! israbājiēs tā, ka baīl uz viņu paskatītiēs. / viēns [tabaks] pēc cigāra smāŗzuōja. / tas meš viss smāŗzuō pēc sēŗmuōkšīēm. / tas piēns būs izgājis us plīti – iēsmīrdējās pēc deŗguma. / senāk, ka braūca iēkšā Liēpājā, ta viss maīs smakuōj pēc bulķām, pēc svaīgs maīzs. **□ ne pēc kā** – saka par (kāda) neglītu, nepieklājīgu u. tml. izskatu. ne pēc kā – teic us tādu, kas nav abģēŗbiēs guōdīgi. / nu tuōs matus saskrullējuse un meļlas zeķes ūzavuse – nu ne pēc kā tā viņa ari nēisskatās. / tuōreīz jāū a mašīnu šūt tādu kreķlu linu – viš jāū vaīs nēisskatijās ne pēc kā. // **Norāda uz to, ar kuru salīdzinājumā raksturo kādas darbības vai pazīmes izpausmes pakāpi.** ķēkatas pavsariēm nāk. cilvēki abģēŗbās pēc ķēma un gāja apkārt. **✧ pēc traka (arī traku)** – ļoti; ārkārtīgi. [akmeņus] sprīdzināj pēc traka – buōrēj caūrumus. / lējās pēc traku, kā baīl, cik jāū tik varēja ākstītiēs. ka mēslus veda aka, ta jāū nebi gaīsa [– stipri lējās]. / vīrs nu pēc traka tādu [gaŗu] gribēja. / nu tas tik i slīperis! slinks pēc traka. **✧ pēc veļla (arī juōda)** – a) norāda uz to, ar kuru salīdzinot, pazīmes, īpaīības raksturo kādas darbības vai izpausmes augstāku pakāpi. šitas i blaūraīs dadzis. pēc veļla tas iŗ, tuō jāū nevaŗ piēdūrt. / senāk te tādu cūku [tas ir, meŗcūku] nebi. bet tag i saviēsiēs pēc juōda. / dzeŗ visi pēc veļla. b) ļoti trokšņaini. tuŗ pēc juōda gāja, kaūšanās aŗ bī. puīši jāū bī piēdzēŗuši.

8. Norāda uz (kā) piemērotību, atbilstību (kam), arī saskaņu (ar ko). šitiē rīki briēsmīgi slikti. un nav pēc ziŗga kakla aŗ viņi ustaīsīti.

pēcāk. Sk. ¹pēc.

pēcgalā adv. **Pēc kāda laika; beigās.** taga jāū [pulkstenis] labi iēt, ka jāūns. bet kā būs pēcgalā, kad veŗ palīks?

peŗka subst. **Mēslu, dubļu čupa.** kas te actājis tādas peŗkas? grīda aka slapja, jaslaūka. / peŗka i kaū kas slapš, netīrs. / viss taks netīrs a sūdu peŗkām.

peŗkāties. Sk. peŗkāties.

peŗkele. Sk. peŗkele.

peŗkelēties v. **Veikt dažādus (parasti darbītilpīgus, neproduktīvus) darbus.** va ta viņa [tas ir, meita] tuŗ iēs peŗkeļētiēs a visiēm tiēm dārbiēm, ku ne-kāda labuma nav!

pēcnācējs m., **pēcnācēja** f.; subst. **Bērns; bērnu bērns.** *kaņ̄ ir pēcnācēji, tiē taīs mājās veļ dzīvouō tālāk.*

pēcpusdiēna subst. **Laikposms no pusdienas līdz vakaram.** *pēc puzdiēnas tā saūle iēt a-viēn uz uōtru pusi, uz jūras pusi. ta i pēcpuzdiēna. / pēcpuzdiēnā ukraiņi atnāk te [Sibīrijā] piē muņs ciēmuōs.*

Pēcis. Sk. *Pēteris.*

pečkāties, arī **pečkāties, pečkāties** v. 1. **Nesekmīgi, ilgstoši darīt (ko), darboties (ar ko).** *pečkātiēs [ir] nesekmīgi kuō darīt. / kuō viņi vař gař viēnu cūku tik ilgi pečkātiēs? // Darboties (pa ūdeni); ko darīt (ūdenī).* *ka es tā ķēķē te žļudzīnuōs, ta tā jaunā tā teic – kuō tu te pečkājiēs! / tuř bi kuō pečkātiēs gař tuō drānu baļļu! / kuō tu pečkājiēs! [– saka,] ka tā ķērnājas bērni pa ūdeni va kuō. kuō tu pečkājiēs! // Kārtoties (parasti ilgi, nesekmīgi).* *pečkātiēs i krāmētiēs, kaū kuō krāmēt, pārņēsāt nuō viēnas viētas uz uōtru. // Uzmācīgi sekot (kādam).* *kuō tu vari te līdz i pečkātiēs! – ka bērni grib braūkt, skriēt līdz, ta teic.*

2. **Tuntuļoties, biezi saģērbties.** *pečkātiēs i ģēŗptiēs, tuņtuļuōtiēs. / šā tā pečkātiēs [tas ir] šā tā saģēŗptiēs.*

pečkuris subst. **Kurinātājs; krāsnkuris.** *večaištēs [rijā] bi tas pečkuris.*

pēda subst. 1. **Kājas apakšējā daļa, ar kuru cilvēks (arī daļa dzīvnieku) (ejot vai stāvēt) balstās pret zemi.** *ējuōt pa taku basām kājām, pēdas saļst. / ziřgamņ apakš naga i zuōle. pēda i naks uņ zuōle kuōpā. / cūki gaņ-drīz tāda pate pēda kā aīti, bet tik tāda isplētusēs. / guōve sadūruse pēdu a dadžiēm. □ kumēļu pēda – kumēļpēda (Asarum europaeum). (LVAN 169) // Apakšējā daļa (apaviem), kas saskaras ar pamatu; apakšējā daļa (zeķēm).* *zeķes adija baļtas – kāti bi baļti. pēdas bi rakstītas – meļns a baļtu. / bi zeķes – ari rakstāinas bi, pēdas ne – tiē kāti. / siēvām adija visus [zeķu] kātus rakstītus, bet vīriēm tik tās pēdas adija rakstītas, biēzas lai būtu. jā, a divi dzivi. / [zābakos] iēķš tām pēdām bi uōdere.*

2. **dsk. Kāju vai dzīvnieka ķepu apakšējo daļu nospiedumi.** *te gājis viēns cilvēks – pēdas i. / iēnāca istubā slapjām kājām. pēdas viēn palika. / ismazgāju istabu, bet nu aka te pēdas reŗzamas. / ku tu, puīšeli, tā esi bradājis? nu kāc tas naņs sabradāc nuō viēnu pēdu viēn! / diēs kas te varējis abdipāt tuō tacīnu? tādas mazas pēdīnas! / suņs uōšņā pēdas. / zaķi ziēmā te sataišīsi gař ābeli pulku pēdu. / šuōrīt ūssniga sniēks, uņ nu vař iēt pēdās zaķiēm. / cīrulītis alu taisa kumeliņa pēdiņā. (LFK 9, 10) □ (sa)dzīt pēdas – a) pēc pēdām meklēt medijumu. ziēmu medniēki iēt dzīt pēdas zaķiēm uņ citiēm šaūjamiēm zvēriēm. b) pārn.: neatlaidīgi meklēt. tamņ zagliņ nuō tā Spiřģu pagraba sadzina pēdas līdz nameliņ. □ pazaūdēt pēdas – apmaldīties. mežā pazaūdēju pēdas uņ nezināju vaīs, ku laūkmale. ✧ būt (arī nākt) [kādam] uz pēdām – izsekojot, meklējot atrast (kādu, kāda uzturēšanās vietu). tiēm zagliēm, kas tuōs ciēmiņus abzaga, uradņiks jaū bija us pēdām. / gaņ jaū nāks viņamņ us pēdām. ta vaīs nevarēs nuōliēkt, ka naū tuō darījis. ✧ iēt [kāda] pēdās – sekot (kāda) paraugam; turpināt (kāda) tradīcijas. tēs iēsāka a luōpiēm šeptētiēs. dēļs ari iēs tēva pēdās. ✧ jaūkt pēdas – maldināt. radās citi, kas gribēja jaūkt pēdas, lai zaglis ismūk. viņš tiēm bi draūks. ✧ uz (kārstām) pēdām – tūlīt (parasti pēc kāda notikuma, darbības u. tml.); nekavējoties, steidzami. tu ej vagā tuōs rāceņus, uņ tūlīt us pēdām! lai, līdz liētus sāk līt, vari atvagāt! / puīši bi nuōķēruši seŗsku. bi sazinājis žīc uņ us kārstām pēdām klāt bi. ✧ uziēt uz nelabām (arī sliktām) pēdām – būt apmātam, noburtam (kāda ieskatā). kas ta teū īsti kaīt? ne sliņs, ne veŗšēļs. vaī tik tu nebūsi uzgājis us sliktām pēdām? / staīgā sasa-ģriēziēs, būsi uzgājis uz nelabām pēdām. // Iespiedumi, (kā) nospiedumi. ka a ziřgiēm veda baļkus, ta ragus ař štīrē [jeb] štūrē – tās pakalējās lai iēt pa tām pašām pēdām, ku tās priēķšas ragus. / senāk bi dikti izbraūkti ceļi. ta iēbraūca tādas pēdas.*

3. **Priekšmeta apakšējā (parasti paplatinātā) daļa.** *iskapti tuō galu, kuō siē piē kāta, saūc pa pēdu. / zuōle i apakšā, tā i ārkla zuōle [jeb] pēda. tas tāc satuřs viņamņ i. / cīc tuō [arkla] pēdu saūca pa zuōli. / kupeřlaņpas [jeb] kuperes laņpas a bi liēlas ař pēdu. uz gaļdu bi liēkamas. / tāda kabinama laņpa ař bi. pēda bi apaļa, tāda izgreŗnuōta, ta ka puķu vāzei. / lukteris stāvēj uz gaļda, apakšā tā pēda. / [lampas] kājas [jeb] pēdas bi nuō metāla, nuō biēzāka bleķa. / bi ař tādi glaūnāki [svečturi] istaišīti – apakšā tāda pēda. / spicglāze i tā, ku šnabi lei. a tādu pēdu, ku bi. / cukura glāza us kātu tāda, us tādu pēdu. / linu saūju ūzlika uz dēlīti, kuō saūca pa kulķstīklu,*

kas stāvus ielikta pēdā, lai negāzās. / bi tāda gaŗa dēle a pēdu. a tuō kulkstija kaŗupes. / [stūmeklim] galā i ūzlikta apaŗa kuōka pēda, lai negriŗst zemē.

4. Garuma mērvienība – aptuveni 30,48 centimetri (angļu un vecajā krievu mērvienību sistēmā). *senāk ases bija [mērvienība]. tas bi septiņas pēdas viēna ase. / septiņas pēdas i ase, tas i garuma mērs. / asesmērs i septiņas pēdas. / ta kŗāve septiņu pēdu garu mālku. / tuŗ us Puōdēnu laūku ustaīsija milzīgu ķiēģeļu fabriku. [tai bija] siŗtu piēdzdesmit seŗas pēdas gaŗŗ skufstenis. / juŗtaŗi lika viŗsū niēdres va stiēbrus – kŗdu pēdu biēzu kŗrtu. / divi pēdi plata duōbe bi priēkŗ kŗpuōstu stādīŗanas. / guōduōs bi liēli siēri – divu pēdu platumā, desmit, piēcpacmit ceŗtmētri aŗksc. ✧ **septiņu pēdu māja** – kaps. nu kuō tu, tai pasaūlē plēzdamiēŗ, vari nuōpelŗnŗt vaŗrāk kŗ septiņu pēdu māju. septiņas pēdas i kapa bedŗē.*

5. Labības kūlis. *iscēŗt viēnu ciŗtiēnu [labību], uōŗru. pēda jau gatava. senāk [labības] kūli nesaūca, bet pēda. / stiēbru pēdu sasiēn a vicu saīŗķi, ka juŗtus juma. / rudzus pa-priēkŗsu sasiēn pēdās [jeb] kūliŗsuōs. astuōņas, devīņas pēdas liēk bālīnā. / nuōplāva rudzus, sastāda bālīnuōs visas tās pēdas. ja bi labi rudzi aŗguŗi, piēcpacmit pēdas sastāda viēnā bālīnā. / sasiētais kūlis saūcās pēda. četras pēdas saliēk kuōpā, ta kraū apkāŗt. / [bālīnā] lika pa desmitām pēdām citu piē citas.*

pedālis subst. **Ar kŗju darbināms (iekāŗtas, ierīces) elements; kŗjsvira.** *ēze i, tuŗ iēkuŗ uguni. uŗ tuŗ i plēŗa tāda. tag jau iēŗ elekŗŗibu, bet tuōŗēŗ bi pedālis, a kŗju miŗ. / slībeŗķis bi tŗc. apakŗā i pedālis. ka es piēliēku, ka es gribu kaū kuō drŗst, kŗdu kuōka kŗrti nuōdrŗst, ta tuō pedāli piēminu. ta viŗ i piēspiēsc, ta es varu drŗst.*

pēdāt v. **Pārvietojoties atstāt pēdu nospiedumus, parasti netīrumus uz grīdas.** *tikkuō ismazgāju istabu. nu ta aka pēdā pa jaūnu.*

pēdējais, -ā, arī pēdīgais, -ā adj. **1. Tāds, kas ir pašās beigās; tāds, kam nekas cits neseko; pretstats: pirmais.** *es it pēdējā [ģimenē] nēsu. pēc manis vēl bi viēns puīŗelis – Jāŗitis. / māŗē tas bēŗns juō miŗlāks – juō pastarītis. tas pēdējaŗ. / pastarītis i pēdīgaŗ bēŗns. / ja pēdējā ribu stāŗpā vaŗ iēlikt trīs piŗkstus, ta tā i laba guōve. / nu tā [malkas] kaūdze sakŗaŗta. tā jau nebūŗ pēdīgā. / aŗ kārstu, vēŗduōŗu ūdeni isplucināja mucas, ka isjēme pēdējuōŗ kŗpuōstus. / [kāzās] pēdīgā mālītē deva skābus kŗpuōstus pa zīmi, ka laīks duōtiēŗ mājup. / pēdējuō reīzu es [glemes] redzēju ŷuōga stabā piē saīmniēces duru. mēŗ nedrīkstējām aīstikt ne-viēns. / maŗ bŗ kŗdi diūpacmit gadi, ka es pēdējuō reīzi redzēju, kŗ tuŗ a liniēm darŗbuōjās. / pēdējaŗ kŗzeniēku riŗdas galā gāja panāksnu tēŗ. viŗ bi pēdīgaŗ. / aŗz jaūnā pāra gāja vīra radi uŗ ta tiē siēvas radi pēdējē.*

☐ **pēdējais pāris āŗā!** – rotaŗa, kurā aicina rindā pēdējo pāri izŗķirties, lai viēnu no tiem varētu noķert. *bēŗniēm bija tāda spēle – pēdējaŗ pāris āŗā! sastājās pāŗuōŗ riŗdā. viēns liēks nuōstājās tiēm priēkŗā uŗ saūc – pēdējaŗ pāris āŗā! // Tāds, kas vairs neatkāŗtosies, kā nav, nebūŗ; tāds, kas ir saistīts ar kāda nāvi, apbedīŗanu.* *tuō nuōmiruŗuō jāiēŗ apvākāt pēdējuō nakti. ✧ **parāŗit pēdējuo guōdu** – izŗāŗit cieŗu, izvadot miruŗo ar noteiktu ceremoniju. bēŗni parāŗija pēdējuō guōdu tēvam – zārku iēnesa kapuōŗ a bālīēm slauŗķiēm. ✧ **pavāŗit pēdējā ceŗā** – izvadīt bēŗu ceremonijā. svēŗdiēn jāiēŗ tuō nuōmiruŗuō brāli pavāŗit pēdējā ceŗā.*

2. Tāds, kas vēl ir atlicis (pēc kādas darbības, stāvokļa u. tml.). *pēdējaŗ kukulis, vaŗrāk naū. jācēŗ cita [maize]. / pēdējaŗ piēns i kreīms – ta viŗ i trēknāks. / pēdējuō saŗmu aŗ grābekli vēl vaūdzēja adgraŗstīt gaŗ rijas priēkŗsu. / ka tuōŗ taūkus nuōsmēŗ, cik vaŗ, ka pēdīguō nuōtēcina, ta tuōŗ gruŗdzīŗsus adbeŗ atpakaŗ grāpī uŗ ta piēgriēŗ sīpuōlus. / nu jau [lopiem] iēŗ pēdējaŗ, beīdzamaŗ siēns. drŗz vaŗrāk nebūŗ. / pļauŗŗana iēŗ uz beīgām. ta vēl kaŗtupeŗi i jājēŗ. biētes pēdējās ņēŗ. ✧ **atduot pēdējuo kapeīķi** – atdot visu naudu. Miŗis bija tŗc ispalīdzīks, bija gatavs adduōt pēdējuo kapeīķi. ✧ **atraūŗ pēdējuo kumāsu nuo mutes** – aiz skopuma nenovēlēt (ko kam). tas tik skuōps, ka pēdējuō kumāsu nuō mutes atraūŗ. ✧ **izmiŗkt lidz pēdējai vīlītei** – ļoti stipri samirkt (lietū). bija tik ilģi jāstāv laūkā, ganuōt guōves, ka ganelis bi ismiŗcis lidz pēdējai vīlītei. / līst uŗ līst. izmiŗku lidz pēdējai vīlītei. ✧ **ķēŗties pie pēdējā saŗmiŗa** – censties izmantot pēdējo (parasti ne seviŗķi droŗo) iespēju, lai ko panāktu. *tuŗ tā naūda bŗ maz, vaūdzēja ķēŗtiēŗ piē pēdējā saŗmiŗa. dabuja pāŗduōt cūku. ✧ **lidz pēdējam** – pilnģigi; cik vien spēj. senāk jau vēcas zeķes, kaŗzūōŗus nemeta pruōjā. izāŗdija, sakāŗsa kuōpā a vīllu. uŗ aka bŗ dzīve. tā izmaŗtuōja lidz pēdējam. ✧ **nuōdzīvuōties lidz pēdējam krēklam** – nonākt trūkumā, nabadzībā. tas tā nuōdzīvuōjiēŗ lidz pēdējam krēklam a nesapŗŗanu,**

sliņķumu. ✧ **pēdējuo izviļkt** – atņemt (kādam) pilnīgi visu. *maksātājaļm prasija samaksu, lai tik maksā, ka kuō grib darīt. tā nuōslaūca, pēdējuō isviļka. / nuōslaūkt [ir] pēdējuō isviļkt.*

3. **Tāds, kas ir pagājis (par laiku, laikposmu); tāds, kas vēl turpinās līdz šim laikam.** *pēdējā laikā – taga – saūc pa jūs večuōs. senāk jūs neteīca. / svēteliš i muīms. staļķi saūc pēdējā laikā. / pēdējā laikā [zirgam] ciŗpa krētes, lai būtu labāk jūgumus uzlikt. / muīms pēdējā kara laikā te bija ziŗgi piļļa māja. / pēdējā laikā tiē teķuļi bi nikni – tuōs ganus badija. / muīms vēl pašā pēdējā laikā bi lukteris – vējlukteris, sikspārni saūca aŗ. / pēdējā laikā miseņa buōzes bi. agrāk bi kuōka. / pēdējā laikā jau sāka šūt [rakstus] uz vīrsu a baļtāku diēgu, a balinātu linu diēgu. / pēdējuōs laikus sāka vešt aŗ ratiēm tuōs meņcus uz Nīcu. / katrai [sievai godības] tāc [ŗrkulis] bi. pašuōs pēdīguōs laikuōs tik nebi.*

4. **Tāds, kam kāda īpašība, pazīme piemīt vislielākajā mērā; pilnīgs, galīgs.** *sveš cilēks duōmā – pēdējais nabaks iēt, staīgā kā līp. bet naūda iŗ! / tas tāc leīmpis, ne-kā nesapruōt, nev tāda skaīdra darišana. tas jau pēdīks leīmpis i.*

pedere subst. 1. **Atspere.** *ķēķa laīpelei pavēļk tuō pederi – a tuō daktinu viļka. / pederes us krēšliēm liēk. kad-reīz bi ratuōs tādi krēšli a pederēm. / mazuōs kuŗvoja ratuōs sēdeklis iētaisīc us pederēm – varēja isjeīmt uī iēlikt. / ulmaīļlaīkā sāka braūkt a diūričiēm. smuki bi – us pederēm, krēšls bi iēķšā. leŗni bi. / bi guōda rati – divriči. tuōs neviēns pa diceli neteīca. tiē bi a krēslu uī adzveļkni. ratu krēšls tas bi, a pederēm. leīniēkiēm nebi a pederēm. □ **pederu rati** – atsperrati. pederu rati, viēnjūga rati, diojūga rati. / mēs nuōpiŗķām pederu ratus a miseņa ulēm – smukas, spīd.*

2. **dsk. Atsperecēšas.** *ta nuō pabŗikas nāca pederes uī aka tādas dzeļza ecēšas. pederēm tik zari. / tā i vādze, kuŗ pederu zaŗš nav ķēris. / ka pederēm viēns zaŗš neķeīmmē, ta atliēk vaga.*

pederenes, aŗ **pederines**, **pederīnas**, **pederecēšas** subst.; **dsk. Atsperecēšas.** *pederenes a dzeļza zariēm. / pederines saūcaīm pa acperu ecēšām. aka i četras caūrules – buōmi. piē katra i piēstiprināti acperīgi četri zari. apkārt i sliēde, piē kā i piēstiprināti visi tiē četri buōmi. us tuō sliēdi tāc paaūkstīnājuīms, buļta a caūrumu. tuŗ tāc buks, tas satuŗ stēlles stiēni, a kuru paskrūvā dziļumu uī seķlumu. / tādas pederēcēšas i. iējūd zīŗgu priēķšā uī ta pederē tuō zemi. / pederenes i jaunāku laīku. tās visas nuō dzeļža. piē traktōriēm tādas pašas liētuō. / pederēcēšas jaunākā laikā bi. / kultivāteris – tas skaītās tās pederēcēšas. deviņi zari – deviņas pederes viņām i. / iējūd zīŗgus pederenēs, nuōpederē, ka aūksne ciētāka, mālaīnāka. / tās pederenes i, ku zemi strādā. / pederīnas. (LVDApr. 527)*

pederēt v. **Ecēt ar atsperecēšām.** *tādas pederēcēšas i. iējūd zīŗgu priēķšā uī ta pederē tuō zemi. / [zemi] viēnreīz ūzaŗ, ta tuŗ vaīg peŗerēt uī eŗēt. / tuŗ, kuŗ rudzi bi, ku pūŗi bi, i rugāji. pēc taīm akaļ pederēj. / zemi ara, pederēja, rullēja.*

pederines, aŗ **pederīnas**. Sk. *pederenes*.

pedermadrece subst. **Matracis ar atspereēm.** *tag i pederēmadrece. ta [tas ir, senāk] nesa guļtās saļmus – aūzu saļmus nesa likt. / nu ta jau nebi tādas guļtas kā taga, a tādām pederēmadrecēm visas.*

pederrati, aŗ **pederati**, reti **pedervāģi** subst.; **dsk. Atsperrati.** *vēlāk pederatus tāisij aka, a pederēm. / Nīcā bi tādi pederati. divus zīŗgus jūdza, viēna zīŗga [bija], visādi viņi bi. tādi [rati] bi citiēm, kuŗ baznīcā braūca. kuŗ cituŗ braūks! baznīcā, kristībās, kāzās. / pederatiēm tāda kaste bija vīrsū. /ka bi federati [jeb] pederati, ta bi širas. tāc viēgls aīzjūks. tik siksnas pāri ta kā vērzeles. / saīmniēkaīm bi pederati uī kamanas. / saīmniēkiēm bi acperati, večiē teīca – pederati. / ziēmā braūce aŗ pederatiēm. / pederāvāģi jau tiē paši federati i. / bij cerējuši nuōpiŗkt jaunus pederatus.*

pēdīgais. Sk. *pēdējais*.

pēdīgi adv. 1. **Beidzot, visbeidzot.** *kad rudzi bi iēsēti, ta vēl pēdīgi isara aŗ iļķšu aŗklu vagas, lai ziēmas atkusnī ūdeīns nuōvēļkās. / pēdīgi nuō tām [miklas] sakasām pajēme priēķš nākuōšas reīzes raūgu – kluīmpīti.*

2. **Pavisam, galīgi.** *tuō deķi liēc nuōst! tas nuōskaris pēdīgi. / lai bij grūti, kam bija grūti, grūt nabaga liniņam [...] vēl pēdīgi salauzīja divās kuoku stārpīnās. (LFK 1961, 10044)*

pēdis adv. **Beigās, beidzot.** *pirmāk kampu šķietu, nītis, pēdis pašu audējīnu. (LFK 1818, 1630)*

peījāt v. **Veidot, griezt (piemēram, garenu rievu) koka priekšmetā (?).** *peījāta, dreījāta Jānīša guļta. senāk ispeījāja tādu svītru – a peījāšanu ispeījāja, lai būtu smukāk.*

peīlēt v. **Skatīties, raudzīties; mērķēt.** *cīļēt, peīlēt. ka šaū, ta nuōcīlē, nuōpeīlē – tā nuōtēmē.*

- peīns**, **-a** adj.; **peīni** adv. **Skaists; smalks**. sārkanīēm liūdrukiēm jaū i tādī peīni raksti iēkšā. / kuō tuī slēptiēs, ka esi peīnāks kā tiē citi, – viss paša.
- peīsaki**, arī **peīsāki**, **peīzaki** subst.; dsk. **Vaigubārda**. [vīrieši] peīzakus aūdzē. / peīsaki iī vīriēm piē aūsīm bārda. / vīriēm bi ūzaūguši peīzaki. maīns vīrs a bi aī peīzakiēm. tuōs jaū nuō senāku laīku saūca. / Jēciīm bija gaīri mati un peīsāki piē aūsīm. meītas mīļu prātu būtu aī viņu draūdžējusās, bet, ka tā, ta muka nuō viņa. / vaīdzēs nuōdzīt tuōs peīsakus. // **Sprogainas, arī nesakoīptas matu šķipsnas abpus denīņiem (parasti ebrejiem)**. nīceniēki tādus peīsākus neņešāja vaīs. žīdiēm tiē tik bi. / žīc savus peīsākus nuō rīta issukāja a susekli.
- pēk** interj.; parasti atkārtojumā. **Lieto, lai atdarinātu pīles balss skaņas**. pīles iēt pēk, pēk, pēk, zuōsis klēgā.
- peka** subst. **1. Kāja**. ka mas bērnš sāk jaū staīgāt, ta jaū viš pac us savām pekāam nuōstāv. ✧ **nuokrist nuo pekāam** – saīimt. neliēn klāt! ka vilkšu viēnreīz pa tavu cūkas smeceri, ta nuōkritīsi nuō pekāam.
- 2. Beku dzimtas (Boletaceae) stobriņšēne ar biezu cepurīti un stingru kātiņu**. pekas pa večaīm saūc tās sēnes. izaūg liēlas kā cepures. taga teīc bekas. / bekas saūc paī pekāam. / pekas iī a tādū baītu vēderu. apakšā viņām i tāt baītuīms. ta tuō plēvīti nuōplēš. un ta viņām i tāda miziņa. tās i pekas. / pekas pa večaīm saūc tās sēnes. tādū dzelēnīgu vīrsu. viīš tādās glumīgas. izaūg liēlas kā cepures. kuī viīš aūg, tuī riūdām viēn. taga teīc bekas. / pekas i brūnas sēnes un apakšā veī i uōtra miza. / peka i sēne tāda. tās i labas, ēdamas. / kas tie tādī dancātāji, sila peku lauzējīni? (LFK 1961, 11221) □ **guōvu peka** – govju sviestbeka (*Boletus bovinus*). guōvu peks iīndīgs naū. mēs viīš rāvām guōvēm. tā gaļa [sēnei] iī traūsli. // **Baravika**. peka iī brūna [sēne], ari ēdama. baravīkas cic saūc pa pekāam. tās rešnu kātu. // **Sēne, kas tiek uzskatīta par cilvēkam neēdamu, nederīgu; neidentificēta sēne**. peka i sēne, neēdama, suņu sēne. / sēnes rāve rudenī tik. pekas nerāva. / pa peku saūc visas tādās nezināmas sēnes, ēdamas va neēdamas. viēna zurte peku i ēdama.
- 3. comm. Slinks, izguris cilvēks (parasti sievietē)**. sliīnku cilēku aī pa peku saūc – ritīga peka, sēdēt viēn grib. □ [sēd u. tml.] (**ta**, arī **tā**) **kā** (arī **ka**) (**tāda**) (**veča**) **peka** – saka par sēdošu, sagurušu cilvēku. peka ari lamu vārc. sēd kā peka. / kā tādā peka apsēdusēs! / nu sēd ta kā veča peka isplētusēs! / ja sēd kādas siēvas vaī tup tādā barīnā, ta teīc, ka satupušas ta ka tādās pekas. / vedējīni sasēduši tā kā pekas mežmalā. duod, Dievīni, lietu, vēju, lai sāk pekas kustēties! (LFK 1961, 10309)
- 4. Tas, kuru noķer kustību spēlē**. bērnī tā pekājas – tā iēsīt. ta tas i peka. tas uōtraīs i svabac ta.
- Pēka** subst. **Personvārds – vīrieša vārds**. Pēcis [jeb] Pēka [jeb] Pēteris. / mazāku puīku saūca pa Pēči, rejtāk pa Pēku. // **Personvārds – uzvārds**. Pēka i ūzvārc.
- pekāties** v. **Draiskoties; knakstīties**. bērnī tā pekājas – tā iēsīt. / bērnī aīmpelējas, pekājas, tā daūzās.
- pekele**, arī **pekele**, **peckele** subst. **1. Sainis; nasta**. sasēja tādū puīnguli. tuō saūc pa pekeli. ūzliēk uz muguru. / mežā gāja, pekele uz muguru. / pekeles i sasiētas.
- 2. parasti dsk. Mantas**. peckeles iī šāda tādā maīnta. / tas jaū apkabinājiēs, apkāriēs aī pulkām pekelēm – maīntām, saīniēm. / sasiēn savas peckeles un ej mājā! / sasiēn savas peckeles, un ejaīm pruōm! / mēs nākaīm a savām pekelēm.
- 3. dsk. Plāpas**. peckeles [ir] plāpas. tuō tā reī teīca.
- peķls**, arī **pekle** subst. **1. Purvainā, pārpuļojusies, staigna, mūklainā vieta (mežā, plāvā); dubli; purvs**. peķls – tas tāt puīvs, dubli un ūdeņi. ziīks taī peķlā iēskrējis un pazudis. / tuī tik tāt dūņu peķls. tā i tā duīmbra, ku strēguōņa. / [kāds augs] kuītuōs aūg, tādā lejas zemē – peķlā, ku grīmst dubēnā. taga puīvs, senāk peķls [sauca]. / dažādas sugas viīni [tas ir, kārkli]. maziē tādūōs peķluōs aūg – slapjās viētās. / ka iēt un grīmst, ta tuō saūc pa peķlu. tuī i peķls, tuī nevaī pāri pāriēt. / peķls iī ne-izbraūcaīmš. siēns kādreīz bij jāplaū kādā peķlā. / mežā maīku iēdeva kādā peķlā. bij jāgaīda ziēma, kad sasāls, laī vaī kuō sākt darīt. / pekle bi nepārejama viēta. // **Dziļa, staigna vieta ūdenstilpē; bezdibenis**. pekle i, ku bezdubenis, ku nevaī a kuōku sakacēt dubēnu. / tuī i bezdubenis. peķlu aī saūc – iēt tik-pat kā peķlā. tas i peķls. / tuī [jūrā] i tāt nelaps atvaīrs, tuī tādā pekle ēsuōt. / senāk te tik pekle i bīse. te viēna dūņu pekle. te nuōgrimis jātniēks a visu ziīgu.
- 2. pārn. Neliēderīgs darbs (?)**. tādī nederīgi dārbi – tiē i peķli.

- peksēt** v. **Prasīt, lūgt (ko) iedot, aizdot.** *peksēt – tas tā grib, lai kuô iēduô, aizduô, isprasa uôtraim. / židelis nuôgāja šķūnî peksēt nuô puīšu kâdu maišeli siēna.*
- pekstēt** v. **Neapmierināti, paklusu runāt (ko nenozīmīgu); pukstēt.** *kuô tu te peksti! tu tâdus niēkus viē tig peksti!*
- pekstiņš** subst. **Joks; blēnas.** *te tas puīsis istaīsa tâdus pekstiņus, tâdas muļķības, juôkus. / viš taīsa pekstiņus, kâds blēdībs taīsa. / vis-âdus pekstiņus taīšija. citreīz ak:a(l) skuřstēni bi aizbâsti. iēkurina nuô rīta [krâsni] uñ dūmi neiēt, nâk vis: atpakaļ. (Svent. 96)*
- pēķšis** subst. **Cilvēks, kam ir nepietiekami attīstīts prāts (?).** *nu tas i tâ vaīrâk pa cilvėku, pa luôpu nē. pa piēmēraim, te viš tâc puīselis i – va tu viņam kuô pateiksi, va nē, viš ne-maz nejēdz. tâc ķivâlis viš i. pēķšis, ķivâlis.*
- peķšket** v. **Radīt raksturīgas balss skaņas (par mājputnu mazuliem).** *vistas apakšâ jaū sâk peķšket.*
- pēķšni** adv. **Negaidīti, neparedzēti.** *tâ pēķšni ūzgāja vēš – ziēmelis, piē sâmeņa vaīrâk. / tas viss tik pēķšni sanâca.*
- pēķât**, arī **pēķuot** v. **1. Klausināt, izjautāt (ko).** *kuô tev vaīg tik daūdz pēķât – cik dabuji, cik dabuji? nu naūda bija! / kuř viņi varēja nuôiet? puīka staīgâdamš pēķâ. // Pētīt. vīri cīřmâ piřmâk pēķâja, nuô kuřa gala varēs cīřst.*
- 2. "Viel und lange (bis zum Überdruss) von ein und derselben Sache sprechen"** ("daudz un ilgi (līdz apnikumam) runāt par vienu un to pašu lietu"). *zēns pēķavis pēc jaunas çepures. (EH II 227)*
- peķele.** Sk. *peķele.*
- pēķuot.** Sk. *pēķât.*
- pelařgōnija** subst.; lit. **Daudzgadīgs gandreņu dzimtas augs ar dažādu krâsu ziediem, ieapaļâm lapâm (Pelargonium).** *dâma būs tâ pelařgōnija. senâk tâ saūca.*
- pelašķis** subst.; lit. **Daudzgadīgs kurvjiežu dzimtas ģints (Achillea) lakstaugs ar plūksnainâm lapâm un sīkiem ziediem kurvišos.** *mēs [salâtiem] liēkam jaūnas cūkupiēņu lapiņas, nâtriņas, ka viņas sârkanas, kâdu raspuôdiņa lapiņu, tītariņu lapiņas – pelašķi taga saūc.*
- pēlavas.** Sk. *pēlavas.*
- pēlavmaīze** subst. **Pelavaina maize; maize, kas gatavota no pelavâm.** *pēlavmaīzi taga neviēns neziņ. senuôs laiķuôs iř bijse.*
- pēlce** subst. **Pelķe.** *liēla pēlce bi pažuôbelē. liētus lijis pa nakti. / muims te sētâ ar pēlces paliēk, ka i liēls liētus. / pēlce i salijis ūdeņš duru priēkšâ va ceļâ. / tâc diš liētus naū bijis, tig tâdas pēlcītes i salijušas. / neteīca pēlķes, bet pēlces. tiē bēni pa tām pēlcēm briēn, visi slapji. / ejuôt pa ceļu, vaīdzēja aplaņcītiēs gar tām ūdeņa pēlcēm. / es brâlītim īsta mâsa – raud, pēlcē stāvēdama. (LFK 9, 156) // Neliels ūdens daudzums (ūdenstecē). upē tâda pēlcīte viē tik i. Bařtas upē tik tâda pēlcīte viē bija, izžuvis bi. / tuř jaū bi brasls. pēlce i tēkuôša. // Uz plakanas virsmas izliets, sakrâjies u. tml. šķidrums; laukums, ko klâj šâds šķidrums. piē akas patecēise liēla pēlce piēna, ku meīta kâsuse. / [bērsn] tâdu garu pēlci iščurâjis i. □ palaīst pēlci – sâkt urinēt. ta kaū ku piē stūra nuôgâ, palaīda pēlci, uñ caūri.*
- pēlcēt** v. **Urinēt.** *mazu bēnu liēk us puôdīnu pēlcēt. / pēlcēt – tas i mīst. / vakarâ vēcâmâte saūca visus bērnus iēt pēlcēt uz bruģīti. / tu negribi pēlcēt?*
- pēlde** subst. **Produkta karsēšana traukā, kas ielikts katlâ ar verdošu ūdeni.** *ja naū krâsne, ta es ēsu ūdeņš pēldē [gatavojusi jaunpiena rausi]. iēliēk grâpi vâruôšâ ūdeni kâdâ bleķa bļuôdiņâ vaī mazâkâ katliņâ, kâdâ krastuôlītî.*
- pēldēt** v. **1. Pārvietoties ūdenī, izmantojot ķermeņa kustības vai ūdens straumi (par cilvēkiem, dzīvniekiem).** *vasaru, kam upē bi klât, gâja pēldēt. / tiē bēni aizjuôza pēldēt uz duimbēri, ka nuôkustēja viē. / vasaru, kad iēt pēldēt, vaīg nuôziēpētiēs uñ ta pēldēt. ta labâk ūdeņš sklīd garâm. / kuilis peld pār Daugavu, vēcī puīši mugurâ. (LFK 1817, 148) / puzdiēnâ ēdu siļķes. uñ taga sâk slâpt – siļķe grib pēldēt.*
- 2. Atrasties šķidrumā tā, ka (tas) pilnībā pārklāj; atrasties šķidruma virspusē, neiegrimstot tajā pilnīgi.** *viņi [tas ir, oļi] tuô tīklu nuôvēlk [jūras] dibēnâ. uñ ta viš pēld. / kârba tâda liēlâka buñdža, traūks, ku nuô kuģiēm nuômēt, ka isēsc kas. pēld pa viřsu. / kad us tuô [plosta] baku uzbraūce, tas iēslīka uñ tās [izklâtās skalojamās] drânas pēldēja upē. / ja pēld*

rācenis pa viřsu, ta sālījuņš i laps priēkš gaļas sālīšanas. / [gaļai] uzlēja tādu sālījumu, ka rācenis pēld pa viřsu. / kas tai spaņņi pa viřsu pēld?

3. **Virzīties, parasti lēni (par mākoņiem, dūmiem, miglu u. tml.). saulei mākuoņi pēld priēkšā.**

pēldētājs m., **pēldētāja** f.; subst. 1. **Darītājs** → **pēldēt** (1).

2. **Dzīvnieks vai putns, kura organisms ir labi pielāgots peldēšanai. pēldētāju putniem kājām piřkstu stārpas piēaūgušas.**

pēldēties v. **Atrodoties ūdenī, peldēt, nirt u. tml. jūrā iēt pēldētiēs, bādātiēs.** / manējiē iēt pēldētiēs us tuō upi. / nu tik vaīg kādam samīrkškināt ař acīm, uņ visi puikas uz upi pruōjām. nuōskrēja pēldētiēs. / pēlduōtiēs nuōģērbušiēs pliki.

pēldīkēt v. **Peldēt; peldēties; pluncāties.** viš [tas ir, puisis] negrib nekuō strādāt. viš tik pēldīkē, peras pa ūdeni.

pēldīkis subst. 1. **Peldētājs; cilvēks, kas peld, kam patīk peldēties, pluncāties.** tas [vīrs] i liēls pēldīkis – upē viē mīrkst. viš mūžīgi upē mīrkst.

2. **Piena separatora detaļa – pludiņš.** ka piēnu mašinā, ku iēliēk tai vidā, tuō saūc pa pēldīki. tas tā paceļas uz aūkšu, ta kē pēld.

pēldināt, arī **pēldināt** v. **Panākt, ka (dzīvnieks) peldas; panākt, ka mazgājas, iegremdējoties ūdenī.** tai upes līcī vař pēldināt ziřgus. / tuř, ku bija tas liēlais akmeņš, palicis liēls duņbēris, kuř varēja vasaru ziřgus pēldināt. uņ zivis ař tuř dzīvuōja.

pēldu. Sk. p e ģ ģ d u s.

pēlduošs, -a, arī **pēlduošs, -a.** 1. **Divd.** → **p e ģ ģ e t.**

2. **adj. noz. Tāds, kas ir konstruēts tā, lai to varētu novietot uz ūdenstilpes virsmas.** stuōdere iř pēlduoša zīme. iēliēk jūrā zīmi, apzīmējis kādu viētu esi. smaguņš iř apakšā uz gruņti uņ tā zīme aūkšā. iř iēsietas stuōderes uņ iř pēlduošas stuōderes. (Svent. 74)

3. **Tāds, kas ir izveidojies ūdenstilpē un turas uz tās virsmas.** puōpe i tāda maza saliņa. tā i tāda pēlduoša. kas i tāda liēla, ta tuř vař staīgāt. mazākas vař griņt.

pēldus, arī **pēldu** adv. **Peldot (pārvietoties ūdenī).** bi liēls vēš, viņņi abgāza tuō laiřu. vīri pēldus izglābās pa mata tiēsu nuō nāves. / braūcuōt naktī pāri upi, labi nevař nuōskatīt seķluō viētu. vīrs neļau āri ziřģiēm pašiēm iēt uņ iēgriēž rīnumā. ziřģi iēt pāri pēldus. / ik vakaru, ik rītiņu pēldu laiřu kumeliņu.

pele subst. 1. **Neliels grauzēju kārtas peļu ģints (Mus) dzīvnieks ar smailu purnu, garu, tievu asti un pelēku, brūnganu vai dzeltenīgu apspalvojumu.** tam kastam peles bi izgraūzušas caūrumu. / ne pelīte smīlģu ēda, ne līgava lācaūzīnu. / nuō viņām [tas ir, kāda auga] vař iznīcināt mušas. jā, peles ař. / uotras puses dziedātājām peļu ādas zābaciņi. (LFK 1817, 117) / pēlēkē pelīte. / baļtās pelītes i a sařkanām acītēm. **□ peļu aūzas** – lācauzas (*Bromus arvensis*). peļu aūzas aūģ iēkš zāles. i dikti ilģgadīga. viņu nevař iznīcināt. pele tās sēkliņas ēd. **□ peļu taks** (arī **taciņš**) – a) tumša svītra pār dzīvnieka (piemēram, zirga) muguru. bi luōss ziřģs, pa muguru bi meļļa švītra – peļu taks teīca. b) šūšanas tehnikas paņēmiens, līdzīgs mašindūrieniēm. peļu taks skaītās kē taga šujmašīnu dūriēns tēc. bet peļu taks nāk pa dziju pāri, ta ka nevař vēļ tuō rēdzēt, jā. / bi tādī peļu taciņi nuōšūti. peļu taciņi bi tādī, kuō šuva tā – ař adatiņu izluōcija. / peļu taku nuōšuva uz apruōciēm. **□ peļu zīrn(ī)is** – žogu vīķis (*Vicia sepium*). peļu zīrņi i, kas dabīgi izaūģ tādī buņti. tā i nezāle. bet luōpiņi ēd. / peļu zīrņi – viņi paši aūģ. meļļa maīze, ka iēkš rudziēm aūģ. / mēs viņus saūcam pa peļu zīrņiēm. nuō laiřu laiřiēm saūc pa peļu zīrņiēm – viņi tādī maziņi, meļli.

2. **Sīks liesuma gabaliņš (parasti cūku, aitu) taukos.** tajuōs deřsu taūkuōs pa stārpām i liēsa, mīksta gaļa, kuō saūc pa pelītēm. tās neņm laiřkē, tās nevāra. bet, ka isvāritas, ta i smeķīģas. bet jeņm laiřkē – kas ta peli ēdīs! / iēkš taūku i peles. visiēm dzīvniēkiēm i peles. tuō griēž laiřkē uņ nēģēd. tuō griēž kē tādu liēku gaļu laiřkē. / taūkuōs bija tāda brūna gaļa – saūce peles. tuō griēza laiřkē. deva kaķim. / tuř taūkuōs i tādī mazi gabaliņi – tās saūc pa pelītēm, tās neliētuōja. / švēģerine brīnējās, kē vař dzīvā cūkē būt peles gaļa, uņ vārija visu. uņ smeķīģa bi. **□ pīlīte ar pelīti.** Sk. p ī l e.

pēle, retāk **pēlis** subst. **Ar spalvām pildīta sega; ar spalvām (arī pūkām) pildīts matracis.** dažām bagātām [sievietēm] us tiēm rakstītiēm deķiēm vēļ pēlis viřsū – siltuma pēc. apakšā nelika. / pēle bi tikpat kē sēģa. tuō lika viřsū. / nuō pūkām ař taiřija pēles, ku viřsū gulēt. ziēmu

braucām uz ežeru. nuô duõņu vâlîtēm tās pūkas dabūja. / [pīles] spalvas liētuô priēks pēlēm, ķiseņiēm. / pēles iř tādās feīnas, mīkstas nuô spalvām. / es dikti gribēju pēli ustaīsīt. nu tā iēlaīda iēkšā spalvas, tās isplūktās. / līdz tam ķiseniēm tā pēle stāv. vēcā ciēmīte vel taga tuř pēli līdz ķiseniēm. / nīceniēki jaū teīca pēle. tā bij švaka meīta, kam nebij pēles. aūkstuôs kambaruôs bij jāguļ. / nu kurāi meītai jaū bi pēle, ta jaū bagātāka vaīrs nevarēj būt.

pelēcīgs, -a adj.; **pelēcīgi** adv. **Ar pelēku nokrāsu; iepelēks.** *tās lapas apaļas, pelēcīgas. tai zarina galā tas ziēdiņš. / ar tuô [vārpuča sakni] vař nuôkrāsuôt tādū pelēcīgu – tādū savādū pelēcīgu krāsu. / tās [paštaisītās] ziēpes bi tādās pelēcīgas. / senāk [olas] tā nekrāsuôja. ta vārija tādās miziņās. citreīz bi tumšākas, citreīz gaišākas. bi ar tādās zaļģanas, pelēcīgas. / duļs varētu būt pelēcīgi brūns, tāt tumš.*

pelējums subst. **Mikroskopisku sēņu kopums, kas parasti rada kārtu (uz kā).** *taim [ēdienam] kāda vēcuma va pelējuma garša. tag vasaru jaū [ēdiens] ātri paliēk vēc. / tas biēspiēns atsīt nelabu gāršu, atsīt pelējumu. / kad us siēru saruôdās pelējuims, tuô nuômazgā, nuôkasa, uņ ēst vař. / ilgi stāvuoit, tā zapte sāk apsupēt a pelējumu.*

peļēk-balts, -a adj. **Balts ar pelēku nokrāsu; iepelēks.** *šis i baltvēderes, jā. viņām viēna puse zaļa uņ uōtra tādā balta i, tādā peļēk-balta.*

peļēkmeļls, -a adj. **Loti tumši pelēks, gandrīz melns.** *meža baluôži i zilģaņmeļli, peļēkmeļli.*

peļēkraībs, -a adj. **Tāds, kam ir pelēki raibumi; pelēks ar citas krāsas raibumiem.** *balti, sārkanī, meļli, raībi, meļli raībi, peļēkraībi kaķi i.*

peļēks, -a adj.; **peļēki** adv. **1. Tāds, kam ir, piemēram, pelniem, pelēm, baložiem raksturīgā krāsa.** *laukā laidū kumelīnu kā peļēku vanadzīnu. (LFK 1961, 11142) / aītas bi peļēkas, meļlas uņ baltas. / man bi peļēki raīps ruņcis, baltas kājas. / zied pupas, zied zirņi raībiem ziediem, miezītis, rudzītis peļēki zied. (LFK 1818, 62) / tās vadmalas vaīrāk peļēkas bi. ka gribēja peļēku, ta lika meļlu viļlu uņ baltu – tuô nekrāsuôja. / maņ bi liēla, peļēka villaīne. tās tik siēvas lika. meītām bi baltas, bes rakstiēm. / viļlānes bi meītām baltas, siēvām peļēkas. / [kristībās] bērnu ietina peļēkā villainē. meita bērnu nenesa. (LFK 1961, 10099) / rādi acis, tautu meita, vai būs zilas vai sarkanas. ja būs zilas – kalpa sieva, ja peļēkas – saimeniece. □ **peļēkā stuņda (arī stuņda)** – vakara krēsla. peļēkā stuņda – teīca ari tumšīna. tas būtu tā nuô saūles nuôiēšanas līdz uguni iēņest istubā, tas laīka sprīdis. / peļēkā stuņda i, ka saūle nav vaīs. / peļēkā stuņda – tuô jaū viēnmēr teīc. tā peļēkā stuņda i tādā muims, ka jaū pa-visaīm tuims i. / viņi gāja viēns piē uōtra – divi ciēmiņu saīmniēki – pa peļēkuô stuņdu tuimsīnā parunātiēs. / pa peļēkuô stuņdu aīziēšu atņest ūdeni nuô Dižģabalu akas. taīm bi avuoč. □ **peļēkie zirņi (arī zirņi)** – sējas zirņi (Pisum sativum subsp. arvense). baltiē, peļēkiē bi, vaīrāk balti bi zirņi. / nu senāk jaū zirņus tā nesēja, kā taga sē labībā iēkšā zirņus. ta sēja zirņus viēnus pašus. peļēkuôs zirņus sēja, baltuôs zirņus sēja viēnus pašus.*

2. Bāls, neveselīgs (parasti par sejas ādas krāsu); tāds, kam ir bāla seja ar neveselīgu ādas krāsu (par cilvēku). *puīselis tā nuôsabiimbājiēs pa-visaīm peļēks.*

3. m.; ar not. gal.; subst. noz. Zirgs (pelēkas krāsas). *maņ šim pašam [pirkstam] iēlaīdās ēdējs. peļēkaīs tūlīt bi iļksēs iēkšā uņ piē daktera veda.*

peļēkums subst. **Vispārināta īpašība → peļēks, šis īpašības konkrēta izpausme.** *tas [kaķis] tā saraūstīc, iēkš tā peļēkuma tas meļlaīs. / aūdēklu balina. izbaļ tas peļēkuims. / aī peļēka baīmbālīte, kuô tu tur(a) bruzdināji? ne es tavu bruzdu dziřdu, ne rēdz tavu peļēkumu.*

peļēk-zīls, -a adj. **Zīls ar pelēku nokrāsu.** *tās i matutes. viņām i tādi smālki smālki ziēdiņi, bet tiē ziēdiņi ta kā peļēk-zili viņām vaīg būt, tādi – kā lillā, kā peļēki.*

peļēkis m., **pelēke** f.; subst. **1. Pelēkas krāsas dzīvnieks (parasti zirgs, gov, auns).** *sīrkis bi. ja viš [tas ir, zirgs] bi gaišāki peļēks, ta tuô saūca pelēkis. / guôve bi peļēka – saūca pa pelēki. / pelēkis iř aūns a peļēku viļlu. / šuoģad taīm pelēkiim biēza villa paaūģuse.*

2. Sēne – pelēkā glumene. *pelēkes aka biēzs [sēnes], iēliēkc maīs apkārt. / pelēkes – zilpeļēkas sēnes, apakša balta, tas viřsus iēpeļēks. labs liēls i. / pelēkes [ir] peļēkas [sēnes], tāds zilģaīs.*

pelerīns subst. **Īss apmetnis; pelerīne.** *šiņšlaks bi tāt uskabināms us plēciēm, tāt pelerīns, tāt šiņšlaks. tādās istabeīs, kas piē barūniēm diēnēj, tad ūslikušās. / tas tāt us plēciēm bi tāt uzlikc, pelerīnu viņu saūca. tāt, ar aūkstu apkakli, viņa bi tādā stīva.*

peleris subst. **Paudzies zēns; pusaudzis.** *peleris teīc uz labi paaūģu [piemēram, zēnu].*

pelēt v. **Būt tādām, uz kura vai kurā veidojas pelējums.** māte klētī kŗaustija drānas, lai nesapēl. pulku bi. / siēnu aŗ sālīja. ta viš nepelēja, saglabājās. / es savama kumeļama uozuolīna stalli taisu – lai tas ziemu nenuosalsta, lai vasaru nepelēja. (LFK 1961, 10653) / ziēmā, ka aŗkstāks, ta tā maīze ilgi stāv, tik ātri nesaziēd, nepelē. / viš [tas ir, dzērsis] vaŗ stāvēt ilgi. ja akaŗ trūka, uzlēja ūdeni, lai gaŗ malām nesāk pelēt.

pelikāns subst. **Liels pelikānu dzimtas (Pelecanidae) ūdensputns ar samērā garu kaklu, īsām kājām un garu knābi, zem kura ir rīkles maiss.** Mārtiņš tāt – tētis tik viņu vaŗ paēdināt. tētis kā pelikānaŗ sviēž mutē [ēdienu].

pelināt v. **Pielaut, ka pel.** rād, taŗtīti, savus radus! – maŗ vel daŗdz dāvanīnu. vaŗ es dviēļus, vaŗ ciŗdīnus pūrā likšu pelināt?

pēlis. Sk. pēle.

pelīzeris subst. **Sliņķis, slaists.** pelīzeris – tas tāt teŗciēns, ka tāt nelaps ciŗvēks, sliņķs ciŗvēks. slīperis, pelīzeris ta teŗc.

peļņi subst.; dsk. **Atlikums, kas paliek pēc (kā) sadegšanas.** pa ziēmu, ka kurināja krāsni, ta sakrāja tuos peļņus. bi mucām sakrāti tiē peļņi. / [krāsns] sluōta ūssiēta bīstākļa galā, ka maīzi cepa, lai krāsni vaŗ isslaucīt nuō peļņiēm. / ka [klaipus] us plāķi liēk, ta a tiēm peļņiēm paliēk. / peļņus sēja kā mēsluōjumu, vis-vaŗrāk gaŗ ābelēm. / zōdā nebi – tad a peļņiēm [mazgāja veļu]. uzlika drēbi uz mucu, uzbeŗ peļņus uŗ lej caŗri ūdeni kārstu. tas skaŗtijās sārms. / ka mazgāja veļu, drēbes, tad visus tuos peļņus nuōvārija uŗ ta lika nuōstādināt. / kuōka traūkus aŗ peļņiēm, aŗ graŗti sezdiēnās nuōbeŗza tirus, baŗtus. / ka kakls sāpēja, ta tina apkārt siltus peļņus. **□ Peļņu diēna** – diēna, kas seko Meteŗņiem. [pēc Vaslavjiem] nāk Peļņu diēna. Peļņu diēnā iēt ķķekatās. tuō vakaru lec ķķekatās jaŗniē ļaŗdis. / Peļņu diēna bija ķķekatu diēna. tad bija jaŗpadracis. jaŗniē gāja [ķķekatās] vakarā, veŗciē uōtru diēnu sapuōsuŗiēs braŗca a ziŗgiēm. / ķķekatās lēca Peļņu diēnā – septītā nedēļā priēķš Liēldiēnas. / Peļņu diēnā gāja nuō mājas uz māju. / Pelnu diēnas izdarībām ir saistība ar pelniem (parasti mazas kulītes ar pelniem ļaudis cits citam slepus piekabināja pie apģēŗba). Sākotņēji tie bijuŗi pelni [..]. (Sprincis 293) / i tāda Peļņu diēna. ta tuŗ vaŗguōt peļņi neŗt uŗ kaiŗit uz druvām. / Peļņu diēnā ieber mazā kulītē peļņus un uzkaisa uz tīrumu, lai nākuōšā gadā augtu labi labība vai saknes. (LFK 1818, 1086) **□ sadegt peļņuos** – degot aiziet bojā. nu tā rija sadēga peļņuos a visu labību. **✧ ieskriēn kā ciŗcenis peļņuos** – pēķŗņi, negaidot nokļūst nevēlamā situācijā. [kaimiŗņš] aŗ visu tuō ņepti iēskriēja kā ciŗcenis peļņuos. **✧ izput kā peļņi** – saka, ja ātri izzūd (piemēram, nodomi, grūtības). cik ta tās naŗdas nuōpeļņija! cerības nuōpiŗkt piŗuōli isputēja kā peļņi. **✧ peras kā ciŗcenis pa peļņiem.** Sk. pēŗties (3).

peļņīt v. **1. Strādāt un saņemt par darbu (atlīdzību).** tiē [zvejnieki] jaŗ peļņa dikti pulku. / daŗdzi gāja uz aŗķŗu – tuŗ pulku peļņija. / a tuō laiŗu bŗvēŗanu viŗš ne tikaŗ maŗzīti peļņija, bet kādu stiprumiŗu aŗ klāt. / kaŗ nav naŗdas, tas i nabaks, kas nepēļna. / panāksnieku jaunas meitas [..] gāja, jēŗus rūnīdamas, tabāciŗu peļņīdamas. (LFK 1818, 2355) **□ peļņīt maŗzi (arī maŗzīti)** – ar darbu gadāt eksistences līdzekļus. tiē [brāļi un māsas] jaŗ gāja kā puŗŗis uŗ meŗta piē saŗmniēkiēm peļņīt maŗzi priēķš bēŗniēm uŗ abģēŗpt. / bija aŗdējas, kas akaŗ aŗde tās [krekla] siķsnas viēn. mana maŗma aŗ aŗda, maŗzīti peļņija. jā, maŗmīte a tām [stellēm] maŗzi peļņija. / veŗci ciŗvēķi uŗ meŗtenes uōgās gāja, a tuō maŗzīti peļņija. / viš [tas ir, ebreju zēns] pac peļņija sev maŗzi. tā viņi gāŗ pa pasaŗli, peļņijās. / tāds siēvs aka cits i, kas uz vīŗu viē palaŗzās, uŗ vīŗs peļņa maŗzi. // **Nauda, ko noguldītajs saņem par noguldījumu.** tā naŗda, kuō iēliēk baŗkā, iēt aŗgumā, juō peļņa pruceŗtus. kas ilgāki tuŗ [naudu bankā], iŗ uōtr-tik.

2. Būt tādām, kam par darbu, rīcību u. tml. pamatoti jāgūst (piemēram, atzinība, nopēlums). citi [cilvēki] jaŗ iŗ peļņijuŗi, ka viņus guōdā. / viņu nuōķēzija pa daŗdz, viš nebi tuō peļņijis. nuōķēzija pa daŗdz valuōdās. / nu bēŗni i pēŗiēnu peļņijuŗi. / tas nav peļņijis – maŗzes kumās kŗit nuō mutes laŗkā. / juō kaŗi glaŗdi, juō kupri ceļ, – teŗc us tādu, kas grib, lai viņu guōdē, vaŗ iŗ peļņijis vaŗ nē. **✧ kuo mute peļņa, tuo mugura maksā** – saka, ja (kāds) par savu rīcību saņem sodu. kuō mute peļņa, tuō mugura maksā. – ka uōtru nepatiēsi aprunā, taŗ nu iēt pa muguru, cik ūziēt.

peļņīties v. **Strādāt, veikt (ko), saņemot (par to) samaksu, atlīdzību.** [namelnieki] gāja peļņītiēs, aŗguōtu dārŗu strādāja. / [bezzemnieki] vasaru gāja peļņītiēs uŗ ziēmu varēja ēst. / meŗgalniēces jaŗ peļņijās, rāva [mellenes] uŗ veda Liēpājā. / [meŗā] ciŗst gāja tādi, kaŗ ziŗga

nav. tā peļņijās. / aūdzēja guŗķus, sīpuoļus. ta jaū tā peļņijās. / [gani] pina tās cepures, peļņijās – pārdeva. / viš [tas ir, ebreju zēns] pac peļņija sev maīzi. tā viņi gāj pa pasaūli, peļņijās. / tag jaū braūc uz visām malām peļņītiēs.

peļņs. Sk. *peļņa*.

peļņūdēns subst. **Ūdens, kurā vārīti pelni; uz pelniem uzliets karsts, nostādināts ūdens.** peļņūdeni vēl lēja klāt bišķīt, ka mazgāja villu.

peļņurušķis subst. **Zvirbulis.** zvīrbulis [ir] peļņurušķis – viš tāt peļņeks. tiē jaū ar tādīēm bariēm skraīdā.

peļšeris m., **peļšere** f.; subst. **Feldšeris.** ārs, peļšere špicē. / peļšeris bi, peļšere.

peļt v. **Runājot neatzinīgi, nievīgi u. tml. (par kādu), censties pazemot, apkaunot (to).** ļaūdis pēla tuō mēitiņu, iē es ari palīdzēju.

peļude, reti **peļūde** subst. **Telpa, arī vieta pelavu glabāšanai; pelavnieks.** peļavas tika savāktas. piē rijas bi maza peļūde. tuŗ peļavas tika saglabātas. / peļudē bi peļavas. tā bi piēbūvīte piē staļļa siēnas. tādas duŗteles bi. peļude bi a šāli apšālēta. / piē saīmniēcības ēkas i piēbūve, saūc peļude. / ka tuōs rudzus isvētija, ta peļus a visām ruōgām sanesa peļudē. / peļudē liēk peļus, ka kuļ labību.

peļus, retāk **peļavas** subst.; dsk. **Labības kulšanas, graudu tīrīšanas paliekas (smalkas salmu daļas, akoti un graudu apvalki, nezāļu sēklas u. tml.).** rudziēm daūdz peļu naū. / miēžu peļus – tās jaū jāgāž laīdarā. bada tuō ādu. tuŗ tādī spicumi tās peļūs iēkšā. / miēžiēm i akuōti, kviēšiēm akuōti. tas akuōc paliēk peļūs. / tuōs graūdu a peļūm bēra iēkš tā krētala. vēš pūta tās peļavas pa duŗvīm. tiē graūdi palika skaīdri us kluōna. / peļus [jeb] peļavas sabēre peļudē. peļus isēdināja luōpiēm. / ta deva [govīm] saļmus, peļus, aūkstu ūdeni. / miēžu peļus nevarēja duōt [lopiēm] – tuŗ bi akuōti. vis-labāk bi aūzu peļus. / peļus [govīm] deva pēc bruōkastes tā – kastā. // **Kulstītu linu paliekas.** linu peļus nekuŗ nelika. sēklu izvētij uņ peļus iššļāca ārā. / iēnesa istubā linu peļus iēkš gaŗēna ķuōca uņ [zosu olas] salika riņdā stāvus, tā ka tukšiē gali uz aūkšu. **□ peļu (arī pelavu) deķis** – nātna sega pelavu, zāļu u. tml. nešanai. ka kūla, ta bi jāņēs peļus, – peļu deķi aka saūca. / nuō tām nuōputām vēcas [sievietes] vēŗpa uņ aūda peļu deķus. / peļavu deķus aūda. – nesa peļavas, saļmus. / aūzu kule ar bi pašūta nuō tā peļu deķa aūduma. / ja klāj tādu netīrāku, nesmuku – peļu deķi – ta [dzērsis] nerūkst. tuō tā vēci cilvēki darija. **✧ cerības izput kā peļus vējā** – saka, ja kas neizdodas, nepiepildās. nuōmira tēs, uņ bi jāpaliēk dziēvāt mājās. visas cerības isputēja kā peļus vējā. **✧ sliņks kā peļu maīss** – saka par slinku cilvēku, arī dzīvnieku. sliņks kā peļu maīss – tēc us tādu, kas nevīžā nekuō darīt. / tas Jānis gaņ sliņks kā peļu maīss. / tas ruņcis uz mūrīti gul caūru diēnu, nevīžā peles ķērt. sliņks kā peļu maīss.

peļuža, arī **peļuzis, peļusis** subst. **Viengadīgs vai daudzgadīgs tauriņziežu dzimtas vīķu ģints (Vicia) pākšaugš ar kāpelējošu, retāk stāvu stublāju un gaiši violetiem ziediem lapu žāklēs vai ķekaros garā kātā; vīķis.** viēna zāle – tāda buņtā aūg. tuŗ vairāk stuōbri. gaņ-drīz timuōtarū līdzīga. iē ēdama zāle – peļuža saūc. / peļuzus iēsēj – līdzinās lēčiēm, bet kuplāki aūg. / aūzām aūga tādi meļli peļuši iēkšā, tādas mazas meļlas aūziņas – peļužas. tas i tuŗ, ku nesakuōpti laūki, ku mitri laūki.

peļams, -a. 1. Divd. → *peļt*.

2. adj. noz. **Slikts.** tuō rakstu var aūst astuōņās nītēs. nebūs peļamš.

peļķe subst. **Ar ūdeni vai dubļiem pildīts sekls padziļinājums (piemēram, ceļa, zemes virsmā); ūdens, dubļi šādā padziļinājumā.** peļķe paliēk peļķe. iē ūdeņš peļķe us ceļa. / peļķe iē bedre, kurā sakrājiēs ūdeņš slapjā laīkā. / pļuņcis – peļķe ar tēc, kuŗ irād uz grīdu kāda peļķe, palijis ūdeņc. / peļķes i salijušas. / pēŗkuōns sagāza ūdeni, peļķes sagāza.

peļņa, reti **peļņs** subst. **Samaksa, atlīdzība, ko saņem par padarīto darbu; ienākumi, ko iegūst, piemēram, tirgojoties.** piēci rubuļi naūdas, viēnu aītu mitināja, puōdu linu deva, pūru rāceņus stādīja. tā jaū visa bi peļņa, visa gada peļņa. a tuō [kalponei] vaīdzēj istikt. / ta tu dabuō tuō naūdu, tuō peļņu, ka tu tuō visu esi izdarijis. / ka bi laba ziēma, ta bi mežā laba peļņa. / tuŗ būs laps peļņs, tuōs kuōkus zāgājuōt. / nuō savas peļņas ganelis ziēmu bi pāēdis uņ abģērbīēs, varēja iēt skuōlā. / tuō divu vīru dārbu nuōdarija viēns pac. ta jāmaksā divu vīru peļņa. / laps dārps, laba peļņa. / pa sviēstu iēņēma labu peļņu. **□ braūkt (arī iēt) peļņā(s)** (arī **uz peļņām**) – doties veikt kādu darbu par atlīdzību. peļņās braūca ziēmā. veda malku sev uņ ūzņēmējiēm. akmeņus uz ēzēru veda, kuŗus salaūza pašu zemē, ari kuōpējās ganībās. / pa tuō

ziēmu braūce peļņās – kuŗš tik jaū nu gribēja kuō nuōpeļnīt. / tas [iestāvs] saīmniekaņ nestrādāja, tig zināmas diēnas strādāja. viš gāja peļņās citūr. / kad mīte bi acstrādāta, varēja iēt peļņā. / tādi namelņiēki gāja savu tiēsu nuōzvejuōt jūrā. us peļņām ar negāja. / nu braūc uņ braūc tās peļņās!

peļtaks, arī **peļutaks** subst. **1. Tumša svītra pār dzīvnieka (piemēram, zirga) muguru.** zīfgaņ pa muguru bi peļtaks.

2. Šūšanas tehnikas paņēmiens, līdzīgs mašindūrieniem. peļtaks i tāt dūriēns līdzīks mašindūriēniem. / kreklaņ apruōci ar nuōšuj peļtaku. tas tā kā mašindūriēns. / peļtaki [kreklam] – tiē a mašīnu tādas nuōšūtas vīlītes, ku tuō siksnu piēšuj. senāk a ruōkām šuva. / bi a ruōkām šūti peļutaki – pa tiēm apruōciēm. pa tiēm pļeciēm peļutaki – pa tuō siksnu gāja tiē peļutaki. / baltām [siksnaņ] bi peļtaki pa vīrsu šūti raksti. / peļtaki bi krekliēm pa apruōciēm ar rupjiēm diēgiēm šūti. □ **peļutaka dūrieni** – īpašs izšūšanas tehnikas paņēmiens. kas tā gribēj tādus nešājamus kreklus juō kuōšus, smukus tādus, tiē jaū [izrotāja] ar tuō peļutaka dūriēnu. ka jaū bi tas kreklis pašūc, uššuva tuō peļutaka dūriēnu, lai taču smukāks kreklis i, jā. / tuōrēz a krustus dūriēniēm mātēja šūt uņ aka peļutaka dūriēniēm.

pēmeņderis, arī **pēmeņders**, **pērmeņderis**, **pērmiņderis** subst. **1. Draudzes vecākais, kas veic arī garīdznieka palīga pienākumus.** pēmeņderis baznīcā bi, kas visu pārskata, rakstus vēd. / pēmeņders jaū agrāki bi visu sakārtuōjis, lai guōdam nuōritētu diēvkalpuōjuņs. / puļku tuō pēmeņderu baznīcā. viēnu svēdiēnu tiē, viēnu svēdiēnu tiē. tiē visi piē baznīcas bija. / ka slimš bērnš bi uņ nevar nuōvēst piē mātītāja baznīcā, ta tuō apkrustija mājā kāc vēcāks cilvēks – vēcāstjēs vāi baznīcas pērmeņderis.

2. Aizbildnis; cilvēks, kas veic aizbildnības pienākumus. ka nuōmira vēcāki, ta bāra bēriņiem iēcēla pērmiņderi – aizbildni. tuō saūca pa pērmiņderi. / ka mazi bēri bija, nuōmira vēcākiē, nuōmira vāi tēs, va kas, tad iēliēk pēmeņderi pa tiēm bēriņiem. / mēs ēsaņ vēcī, muņš neviēna abgādniēka nav. [tad] iēliēk pēmeņderi pa muņš. / tiē baznīcas vīri bi tiē pēmeņderi. citu jaū nevarēja jēmt pa pēmeņderi. baznīcas vīrs tik skaītījās pēmeņderis. / dēla mēitas pērmeņderi mūs abzaga.

peņckas. Sk. *paņckas*.

peņdele, arī **peņdelis** subst. **1. Svārsts (parasti pulkstenim).** pulksteņa šlaku saūc pa peņdeli, siēnas pulkstēniņ ku tā šlaka kustās. / peņdele i siēnas pulkstēna šlaka. tā šlaka, maņ rādās, i vēcāks vārc. / [pulksteņa] šlaka, tā peņdele tā kustās. / tas pulkstēns i ar apstājiēs, tā peņdele nekust vāis.

2. Sprigula kustīgā daļa, kas piestiprināta koka kātam. spriguliņ bi kuōka peņdelis kātā. a tuō kūla rijā.

peņdele subst. **Sainis, pauna.** ka senāk žīdi gāja apkārt, ta viņiēm peņdele bi uz muguru. tā tādā maīsa galā iēbāsta. uņ ta viš tā sasēja, tuō viēnu stūri sasēja. uņ aūkšā tuō cegunu sasēja. uņ izmaūca caūri ruōkas. uņ tā viņiēm peņdele bija. / paūna uņ peņdele i viēns uņ tas pac.

peņdelis. Sk. *peņdele*.

peņderēt v. **Zagt.** iēt peņderēt – iēt zakt. / akaļ tāt isteiciēns – peņderēt iēt. tas tā – iēt zakt, nuōpeņderēt.

peņderis subst. **1. Svārsts (parasti pulkstenim).** pulksteniņ peņderis. cic saka – pulkstēns slakuō. slaka saūc.

2. pārn. Cilvēks, kas iet streipuļodams. maņš dēls tāt peņderis. ka piēdzēriēs, streipuļuō.

peņderis subst. **Zagliņš cilvēks.** te kaīmiņūōs bija viēns peņderis, nuōpeņderēja, nuōfeņderēja maņ jaūnuō grābekli. viņu bī jāuspasē.

peņizeris subst. **Auduma platumturis.** peņizeris [aužot] tās dzives turēja visas viēnā platumā – ku nāk nuō tā riēstuoja tā mēstā dzive.

peņkuokpliēdars subst. **Parastā irbene (Viburnum opulus).** peņkuokpliēdars i tas baltais pliēdars. tas ziēc i plakaņs. pēc tam i uōgas.

peņkuōks, retāk **paņkuōks** subst. **Pankūka.** peņkuōkus cepa pa visu paņnu. / jaūns piēns ka bi, ta aka cepa peņkuōkus. / piŗmuō piēnu dabūja teļš. cik atliēk, tuō isslaūc, iscepu peņkuōkus. / nuō [zoss] aseņiēm cepa peņkuōkus. / es labāk eļļā iscepu tuōs peņkuōkus, tad labāk gāršuō. maņ negāršuō tuōs taūkuōs. / cepēm mēmaraūšus. sataīsija mīklu uņ cepa kā peņkuōkus. tikaļ tuō darija uņ nerunāja. Jaūngada vakarā cepa peņkuōkus visūr, mēits tik teīca – mēmaraūši. / tā bi

tā galvōņā ciēnāšana – a peņkuōkiēm. □ **aseņu** (arī **asens**, **asins**) **peņkuōks** (arī **paņkuōks**) – pankūka, kuras mīklai pievienotas (piemēram, cūku, zosu) asinis. *ja aseņi palika pāri, tad cepa aseņu peņkuōkus. iēmaīsija mīltus ūdenī uņ piēlēja aseņus. / aseņu peņkuōki – bīdēlēti mīlti, aseņi. us paņnu cep. / aseņu peņkuōkus cep, aseņs paņkuōkus. / aseņu peņkuōkus ar cepām, bet maņ tiē negāršuō.* □ **bada** (arī **nabagu**) **peņkuōks** – vafele. *viēna zufte bi nabagu peņkuōki, tādas siřdītes. / bada peņkuōki [sauc], ku tās siřdes isnāk.* □ **(pie)bāzts** (arī **pīldīts**) **peņkuōks** – pildīta pankūka. *senāk jaū tādš peņkuōkus nekad necepa, kas a gaļu. vēlāk nāca piēbāsti peņkuōki, bāsti peņkuōki. / plaūši – teļa, tuř pīldītus peņkuōkus cepa. / pīldītuoš peņkuōkuōš liēk biēspiēnu.* □ **gana peņkuōks** – parastais plikstiņš (*Capsella bursa-pastoris*) (?). *mēs pa gana peņkuōkiēm saūcaņ. aūg grāvmaļuōš – gařš, ka puņpuruō, ta gaīši zilgani, ka isplaūkst, ta baļc ziēc. kuř i, tuř i čupām. / gana peņkuōki ātri nuōpļekst, vāzē nevař likt.* □ **rīvātu** (arī **rīvētu**) **rāceņu peņkuōks** – kartupeļu pankūka. *rīvātu rāceņu peņkuōki bi. rīvāja tuōš rāceņus. / rīvētu rāceņu peņkuōkus cepa, kad vairāk atlika laīka.*

peņsija, arī **peņzija** subst. **Regulāra (valsts) naudas izmaksa noteiktu vecumu sasniegušiem, darbnespējīgiem vai apgādnieku zaudējušiem pilsoņiem. liēla ķēpa bija a tiēm dokumeņtiēm, kamēr nuōkātuōja peņziju. / maņ šuōdiēn bi peņzija – gaīdiju pastniēku, ka atnesīs. / šituō kolektīvu nuōdibināja tad, kad piřmuō gadu sāka maksāt kolhozniēkiēm peņsijas.** □ **ieiēt** (arī **būt**) **peņzijā** – pārtraukt regulāru algotu darbu un saņemt pensiju. *es nuō seždesmit gadiēm iēgāju peņzijā. / es jaū ēsu peņzijā. / tās visu vēcās siēvas i peņsijā.* □ **sastāvēt peņsiju** – nopelnīt pensiju. *mēs tā duōmājām, ka viņa [tas ir, paziņa] peņsiju sastāvēs. bet smalkā vīzē viņaī lika aīziēt.*

peņsonārs, arī **peņzonārs** m., **peņsonāre**, arī **peņzonāre** f.; subst. **Persona, kam piešķirta pensija; pensionārs.** *tuōlaīk [etnogrāfiskajā ansamblī] bija liēlakuō tiēsu tikaī peņsonāri. / es ar ēsu peņzonāre. tā peņzija jaū iř maza.*

pentags subst. **Tradicionāls ēdiens Ūsiņa dienā. Ūsiņu svētīšanas dalībnieki [...] tika pacienāti ar garšīgu kartupeļu zupu un tradicionālo ēdienu – olu kulteni ar gaļu (pentagu).** (Sprincis 302)

peņterēt v. **Neskaidri, nesaprotami runāt (ko); daudz plāpāt.** *nu tik peņterē bez gala, nevař ne sagaīdīt, kad beīks.*

peņteris subst. **1. Neskaidra, nesaprotama runa.** *nu tuř tik tāt peņteris viē isnāce, nekāda runāšana jaū nebi.*

2. pārn. Cilvēks, kas neskaidri, nesaprotami runā; plāpa. *peņteris daudz runā. nu tik peņterē uņ peņterē.*

peņzija. Sk. *peņsija*.

peņzonārs. Sk. *peņsonārs*.

peņaūka subst. **Virve; saite.** *savāk kau kādās peņaūkas uņ āssiēn tuōš vārtus. // Ein faseriger Strick* (verächtl. Bezeichnung) (šķiedrainā virve (nievīgs apzīmējums)). *duošu ar šuo pašu peņauku pa muguru!* (EH II 223)

peņķālīs subst. **Noteikts auduma raksts; audums ar šādu rakstu.** *peņķālītis iř sīks rakstiņš. / nu reč kāt tik peņķālīti aūda. peņķālītis – tas i tāt-pat skujaīnāis vērc, bet viš iř apviē aūžuōt. atmiņ viņu akal – iššaū us piēci seši reīzes uz viēnu pusi, miņ akal apakaļ uz uōtru pusi, laī isnāk peņķālīc. ta viš nēisnāk skujaīns, tā ka tāt četrstūrītis viš isnāk. / vaīdzē dikti uspasēt aūžuōt – sešas reīzes uz viēnu, sešas uz uōtru [pusi], laī isnāk tas peņķālīc.*

peōnija subst.; lit. **1. Gundegu dzimtas daudzgadīgs augs ar lieliem, parasti sarkaniem, sārtiem vai baltiem ziediem un plūksnainām lapām (Paeonia).** *peōnijas pa stulpām saūca. i tādīēm sārkanīēm, rōzā, balītiēm ziēdiēm. tādas ziēmciētīgas bi.*

2. Pelargonija (Pelargonium) (?). *peōniju senāk saūca dāma. tuř tāt čēmurītis galā. viņš i rōzā, cits sarķanas. viņa i puōda puķe.*

pēpērkūka, arī **pēpērkūka**, **pēpērkūks**, retāk **pēpērs**, lit. **piparkūka** subst. **Cepums, ko gatavo no izveltnētas mīklas, kurai parasti pievieno piparus un citas asas garšvielas.** *piparkūkas [jeb] pēpērkūkas ar cepa. tuř lika kakovu, laī būtu brūnas. bet maz jaū cepa. tiē jaū tik taga nāca. / [tirgū] tās pēpērkūkas bi. tuř bi siřdis uņ vīreļi, uņ vi-sādi. uņ nuō tādīēm balītiēm cukuriēm nuōliēti bi, tādīēm saldumiēm. / piparkūkas saūc arī pař pēpērkūkiēm. / pa pēpērkūkiēm saūca tuōš, kuō piřka tiřgū a-viēn. / ka atnāca Ziēmassvētki, ta cepa pēpērkūkas. / siřsniņa bi tāda pēpērkūka kāt siřsniņa. tādas pārdeva tiřgū.*

pēpēmaīze subst. **Cepums no piparkūku mīklas; piparkūka.** *tad aka taīsija tādus pēpēmaīzes riēkstus. paši taīsija. samīcija tādus [cepumus]. uñ, ka maīzi cepa, tad ūzbēra us plāti. kad isjēma maīzi, tad iēšāva taī krāsni. uñ tad viņi [tas ir, cepumi] tā saciētēja. uñ ta iēbēra kabatā. uñ, kad braūca mežā va kuř, tad bi kuō graūst. / pēpēmaīzes siřdis nuō tuñšiēm mīltiēm. varēja Liēpājā tādū cīrupu tuōreīz dabuīt. pārveda cīrupu pa pāris mārčīnu, pāris buteļu. uñ tad sataīsija nuō rupjiēm mīltiēm tādas pēpēmaīzes. cic, kañ nebi kviēšu rupjuō mīltu, ta taīsija nuō maīzes mīltiēm. tās jaū bi dikti gāršīgas tās pēpēmaīzes. / tuōreīz bi tādas pēpēmaīzes siřdes, tā nuōpuškuōtas a tādiēm kařtupeļu mīltiēm, tādiēm a cukuru kuōpā, izrakstītas tādas. uñ ta pārveda tik tādas [dāvanai]. / tuř [tas ir, tirgū] varēja piēdzērt uñ kriņģēļus dabuīt uñ pēpēmaīzes siřdes.*

pepermeīte, arī **pepermeīce**, **pepermeīcis**, lit. **piparmētra** subst. **Daudzgađīgs lakstaugs, ārstniecības augs ar zili violetiem ziediem un stipri smaržojošām lapām (Mentha piperita); no šā auga lapām gatavota droga.** *pepermeīce aūga pa grāvmaļiēm. pepermeīces tēja laba. / pepermeītes aka priēkš tējas aūdzē duōbēs. / pipařmētras iř pepermeīts. vasaru vāķa uñ kaļtēja. vārija pepermeīča tēju. / pipařmētras ař savāca tējaī. pa pepermeītēm ař saūca. / pepermeīce i zālēm a. / aplei pepermeītes tēju, aptuř caūreju. / [konfektei] tāda pepermeītes gārša. / [gatavojot ziepes mājās] lika klāt ari sviēstu uñ smāržas – va nu kumelītes, va pepermeītes, lai nav tāda jēla smaka tām ziēpēm. □ grāvja piparmētra – ūdeņu mētra (Mentha aquatica). grāvja pipařmētraī garēnas [lapas]. tēju dzeř. □ ūdens pepermente – ūdeņu mētra (Mentha aquatica). (LVAN 221)*

pēpērs. Sk. *pēpērkūka.*

pepiņš subst. **Ābele ar vidēja lieluma sārziem, sulīgiem, saldskābiem āboliem; attiecīgā ābeļu šķirne.** *añtonofka, trebū, pepiņš, sīpuōliņš – tiē muñs te iř. / pepiņi – tuōs es zīnu. // Sīs ābeles auglis. pepiņi i tādi mazi ābuōlīši. senāk pa būšanu bija tādi. / pepiņi iř tādi mazi, sīki, tādi skābi ābuōlīši. tuōs deva luōpiēm ař.*

pēplis subst.; niev. 1. **Slapjš, arī netīrs, nobridies (cilvēks, dzīvnieks).** [zēns] *nuōlijs kā pēplis! / ganuōs iēdañs, puīšelis nuōbriēds kā pēplis pārñāk. / cilvēks, suñs nuōbriēds kā pēplis.* 2. lamuv. **Neapķērigs, neizdarīgs bērns, arī pieaudzis cilvēks.** *pēplis ař i lamuvārc. tāt pēplis. / ka viņš [tas ir, bērns] tāt neapķēriks, ta tā teic – bēbīc, pēplītis. / liēlais puīka tāt pēplis, nekuō nesapruōt. viņu neņēřm pa pīllu.*

pepšis – **eine Zigarette, ein Tabakswickel zum Rauchen** (cigarete, tabakas vikšķis smēķēšanai). (EH II 224)

pēř. Sk. *pēřn.*

peřams: □ **peřama sluōta** – pirtsslota. *tas stupuriņš i beřzu peřama sluōta, ku iēt piřtī.*

perēklis subst. 1. **Putnu ligzda; īpaša vieta olu dēšanai (mājputniem).** *perēklis bi vistām, ku vistas gāja dēt. ka gribēja peřēt, tā vaīs nevāķās ārā nuō tā perēķļa. / ka [zosis] bi nuōdējušas, iēlika mīkstu siēnu. uñ ta viņas pašas sataīsija sev perēkli, islaīda dūnas. / perēklis i, ku viņš [tas ir, putns] sēd viřsū. ta tuō saūc pa perēkli, ku [putns] sēd, [kur atrodas] tās uōlas. / vista bi aīzgaīse uñ visu perēkli uōlu aīssaldēja. visi paūti aīssala – tiē visi gāja buōjā. / jaūna vista iētupuse veķas vistas perēkli. redzēsīm, jaūnā vista, kā tu cāļus isperēsī.*

2. **Vieta, kurā lielā daudzumā ir ieviesušies un (parasti) no kurienes izplatās nevēlami dzīvnieki (parasti kukaiņi).** *pagrīdē bi veķšls perēklis peļu – liēlu uñ mazu. / kuř saūles guōsniņas ūsperina, tuř aūg tārpu perēķli.*

perēt v. **Sildīt ar savu ķermeni olas, lai tajās attīstītos mazuli (par putniem).** *zeñ trepēm gar tuō siēnu salika gūžu guřbas, ka paūsaruōs peřēja. / vistas guřbās iēt dēt. ka grib peřēt, ta viņa aīzjeřm tuō guřbiņu uñ neiēt ārā. / kuřa [zoss] gribēja peřēt, tā vaī nedēja, bet nuō lizda laūkā negāja. / ka gribēja peřēt, ta katraī [zosij] savus paūtus iēlika. / paūsarī tik lika vistas peřēt. / [zosis] nuōdēja vis-aūkstākaīs devīņus paūtus. ta gribēja peřēt. peřēja diūdesmit sešas diēnas – kau kā bi. / meža baluōdis uñ māju baluōdis, kas mājās peřē.*

peřētāja f.; subst. **Tā, kura perē (par putniem).** *kuřa nuō peřētājām gribēja iēt laūkā, tā sāka kliēkt.*

pēřgad. Sk. *pēřngad.*

pēriens subst. **Vairākkārtīgi sitieni (ar roku, rīksti u. tml.); šādi sitieni (ar rīkstēm) kā miesas sods.** *katru rītu, lidz saūlīte leķt, vaīdzēja būt muīžā uz bruģi. ja nuōkavēja, ta bi*

pēriēns. / *kas viņiem [tas ir, baroniem] tā labāk varēja piēlīst [..] mazāk pēriēna bī dabūjis. / pajemšu tuō knuju, dabūsi pēriēnu. / diēz vaī a rājiēnu tiksī caūri, dabūsi pēriēnu aī!* / *kas uōtraīn rīkstes griēž, pac dabū pēriēnu. / nu gaīn būs žagari! nu gaīn būs pēriēns!* ✧ **ne-viēnu plaūkstu nedabūt pērienu** – netikt sodītam ar sitieniem. *es ne-viēnu plaūkstu nedabuju pēriēnu.* ✧ **pēriens kā liētus** – saka par stipru pērienu. *bēni bi abgāzuši kreīma puōdu – būs pēriēns kā liētus.* ✧ **pēriens ta ka ņudz** – saka par samērā stipru pērienu. *ka puīšis bi iēsōvētīc, ta bi jāizmaksā vēciēm puīšiēm budele, ta tevi jēma līdz [meitās]. ja nē, bi pēriēns ta ka ņudz.*

perināt, arī **perināt** v. **Panākt, būt par cēloni, ka olās attīstās mazuli; panākt, būt par cēloni, ka no olām izšķīlas mazuli.** *perināt vistas lika pagultē. / es perināju cāļus. / viņai taga lītafmātītes perina visus pīlēnus. / viņām [tas ir, vārnām] i lisc te. te viņš perīn.*

perināties v. **Ieviesties, vairoties noteiktā vietā (par nevēlamiem dzīvniekiem, parasti kukaiņiem).** *lika nuōtīrīt visus griēstus, lai ziīrnākli neperinātuōs.*

periņa, retāk **periņģe, periņdze, perine 1.** subst. **Vista, kas gatavojas perēt vai perē.** *aka viēna periņdze [jeb] periņa grib perēt. a tām periņdzēm nevaī glāptiēs! / periņa isvēduse desmit cāļus šuōgad – isperējuse. / vistu vaīrāk saūca pa periņu. / cāļi periņģai. / taga aī nuōpērķ cālīšus uī piēlaiž periņu.*

2. adj. noz. **Tāda, kas gatavojas perēt vai perē (parasti par vistu, zosi).** *periņa vista i, kas grib perēt, kas perē. / tā i perine vista – staīgā kluksīdama. / kad liēk perēt cālīšus, tad piēliēk periņģai vistaī vaī zuōsej klāt barību uī ūdeni, lai ilgi nestāv nuōst nuō uōlām uī neaīzaūkstē. / šuōgad laba periņa vista – labi vāk cāļus. / periņģe vista i nuōnākuse, meklē ēst. / tup kā periņa vista – tā saka us tuō, kas tā kūņājās. / cita siēva aī kā tāda perine vista, nuōsaperās a sevi viē. / tu esi ispūruse. tev tiē mati kā perinei vistaī.*

periōds, arī **perījōds, perōds** subst. **Ilguma ziņā norobežots laika posms; laika posms, kurā (kas) notiek, pastāv.** *laīka periōc, kad neēd gaļu, iī gavēnis. // Šāds laika posms, kam raksturīga noteiktu apstākļu, parādību regulāra atkārtōšanās. tas [gailis] bi tas pulkstenis. ta tēc – pīrmiē gaiļi, uōtriē gaiļi, trešīē gaiļi – trīs perōduōs viņš dziēd. / visi laūku dārbi vaīdzēj strādāt katrs savā perījōdā.*

pērkuone, arī **pērkuonija**, retāk **pērkuonene** subst. **Viengadīgs krustziežu (kāpostu) dzimtas lakstaugs (nezāle) ar plūksnaini šķeltām vai dalītām lapām un dzeltenzaļiem ziediem ķekarā stublāja vai zaru galos (Raphanus raphanistrum).** *pērkuōnes i nezāle. pērkuōnes dzēlteniēm ziēdiēm ziēd. / nezāles i rūktines, tag saūc pērkuōnes. / šī pa-visām naū pērkuōnene. pērkuōnes jaū te aūg. tās lapas stāv čēmurā piē zemes. / šīs tās zemās pērkuōnijas i, kas tā zēmu aūg. pērkuōnijas, pērkuōnes mēs viņš saūcaīm. viņām tādi dzēlteni ziēdi pa-stāvīgi i. / us tuō laūku tuī pērkuōnijas viēn i isaūgušas, it nekā taī laūkā naū. / pērkuōnes neēd luōpi. pērkuōnes ziēc spic. / tās jaū neū labas tās pērkuōnijas. luōpi viņš neēd. viņš i tads ciēts.*

pērkuongālnieks, arī **pērkuongālnieks** m., **pērkuongāliece**, arī **pērkuongāliece** f.; subst. **Pērkuongala iedzīvotājs.** *Silniēku kapi bi pērkuongālniekiēm. / Ūlpēnuōs bi pērkuongālnieku bēniēm skuōla.*

Pērkuongāls subst. **Vietvārds – ciema nosaukums.** *Pērkuongāls bi līdz pagasta skrīvēra mājām. tuī bi daktera naīms uī nabagnaīms. / Pērkuongāls i pāri upei uz Nīcas pusi.*

pērkuonija. Sk. *pērkuone*.

pērkuonis. Sk. *pērkuons*.

pērkuonnegaīss subst. **Pērkona negaīss.** *pērkuōnnegaīss jaū nu pa daūdz blaūrs i.*

pērkuonnieks m., **pērkuonniece** f.; subst. **Pērkones iedzīvotājs.** *gāla – pērkuōniēki tā runā. / tuō tēc pērkuōnniēki vaīrāk – bakā maīzi.*

pērkuons, reti **pērkuonis** subst. **Skaņas parādība, kas negaīsa laikā pavada elektrisko izlādi (zibeni).** *ja pīrmaīs pērkuōns i paūsariī, ka kuōkiēm nav vēl lapas, ta būs aūksta vasara, ka kuōkus pērkuōns aprūcina bes lapu. / paūsariēm pa nakti pērkuōns naū uī rudeņiēm pa nakti. paūsariēm ja pērkuōns nāk, ta viņš nāk pa diēnu. / nāk pār jūru pērkuonītis. (LFK 1961, 10579) / vaī dziīrdēt, ka pērkuōns sāk aīzdārdēt pruōjām. / ka nāca pērkuōns, ta mēs visi mukām piē krāsnes, uz mūrīti. ta neļāva turēt vaļā luōgus uī duris. / visu laīku pērkuōns rūc, zibeņuō. / pērkuōns nuōgraīd te uz leišu pusi. / tas i pērkuōņa negaīss. // Zibens. tuī nuō pērkuōņa aīzdegās māja. / taī vēcā mājā iēspēra pērkuōns. / kaīmiņiēm pērkuōns iēspēra kuōkā. ✧ **aces kā pērkuons** – saka, ja kāds raida dūsmīgus, neapmierinātības pilnus skatienus. nu*

bērni miērā – tēvam aces kā pēkuons, māte dūri viē cīlā. ✧ **kā pēkuona spēriens (nuo skaīdrām debesīm)** – saka par ko negaidītu. *kā pēkuona spēriens – kaūt kas nezināms uz-reiz tiēk zināms. / ka vaīrs dāņa nebūs jāmaksā, tas bi visiēm kā pēkuona spēriens nuo skaīdrām debesīm.*

pēkuonaļnieks. Sk. *pēkuonaļnieks.*

Pēkuontēvs subst.; mit. **Pēkons – debesu dievība senlatviešu mitoloģijā.** *labu luōmu dabuja šuōdiēn. teīc – Pēkuontēva svētība bi.*

pērle subst. **Krellīte; zilīte.** *taga saūc pērlītes, tuōreīz zilītes mēs saūcām. / vaīņagi bi nuō pērlītēm. tās liēlās skaītījās pērles. tās mazās bi zilītes. / tiē vaīņagi i kruzuļaiņi. tuī i tādī raksti nuō tām pērlītēm. / kādas pērļu vīrknes iī tādās zviruōšas, smukas. / mātes meitas istabāi uozuolzīļu grīdas liktas, pērlītēmi griesti klāti. (LFK 1818, 24) □ **pērļu raksts** – izšuvuma raksts, kas atgādina pērles (?). [kreklū] apruōči bi a siīžu rakstu va pērļu rakstu jeb aka zvaīgznišu rakstu.*

pērlīgs, -a, adj.; pērlīgi adv. **1. Uzmanīgs, saudzīgs (pret ko) – par darbību, rīcību u. tml.** [brūce] *dikti pērlīgi jārvē. / aī tuō [misu] bī pērlīgi jāstrādā. ja ne-izdzisina [misu], ta viš saskāpst.*

2. Smalks; kundzīks. *pērlīks – tas i aka dikti tāt smāks. ka tik ku nepiēduras! nekas nav laps viņam. a tādū tu nezini, kuō aī viņu darīt – va ciēnāt, va nē. / pērlīgi iī tādī dikti glaūni, smāki. kādū guōdū kādreīz grib dikti pērlīgi sataīsīt. / tuī tāt vācu ārs bi. viš tāt pērlīks bi. // **Smalkjūtīgs.** neesi tik pērlīga! (Sprincis 429)*

3. Kaprīzs; izvēlīgs. *kādreīz kāda meīta tādā dikti pērlīga. / dikti tāt pērlīks [cilvēks].*

pērma, arī pērma subst. **Ferma.** *kolkuōzs muīms atņēma tuō liēluō [kūti]. te bi pērma teļiēm. / es strādāju cūku pērmā.*

pērmeñderis, arī pērmiñderis. Sk. *pērmeñderis.*

pērns, arī pērns adv. **Pagājušajā gadā.** *pērns nebī tik labas biētes. / pērns va aīspērns, bet kaūt kad tas bija. / ka sāku iēt skuōlā, ta jaū netēca vaīs pērns. / pērns bij Jāņi, šuogad Jāņi, citu gadu atkal Jāņi. pērns bij meita, šuogad sieva, citu gadu māmuļīt. (LFK 1961, 10868)*

pērnaīs, -ā adj. **Tāds, kas ir bijis, noticis vai radies pagājušajā gadā.** *tiē tādī pērniē zāles laūki. / nāciēt visi skatīties – visi jūsu kumeliņi pērnuo egļu skujas grauž. (LFK 1818, 68) / viēna skaītījās šīgādējā papuve, uōtra pērna. / redz, kā kuōši nuōziēdēja vēja laūsta ābelīte, redz, kā kuōši isprecēja pērnuo mātes meītu. / cic teīc – pērngad [jeb] pērnuo gadu.*

pērngad, arī pērgad adv. **Pagājušajā gadā.** *pērns [jeb] pērngad pulku ābuōlu bi. / pērgad bi saūsa vasara.*

pērņica subst. **Krāsu saistviela, ko iegūst no žūstošām augu eļļām vai to aizstājējiem un kas pēc sacietēšanas veido plānu, elastīgu plēvi.** *krāsas jaū piīka. pērņicā beī viņu [tas ir, krāsu] iēkšā. / kādreīz piē pērņicas piēlika drusciņ krāsu klāt. / piēķitē luōgus aī ķiti. taīsij paši – pērņicu, krītu liēk. / taga jaū a pērņicām [noklāj], vēcuōs laikuōs a dārvu. // **Eļļa, ar ko piesūcina (koku vai drēbi), lai padarītu (to) ūdensnecaurīdīgu.** eļļas drēbe bi – paši piēsmērēj, piīrmāk a pērņicu, ta aī kaūt kādū liēņēļu, lai būtu mīksta. / brālis tāt puīka bi, ka skrēja, ta nuōplucinājās. a tām ceļtēku lapām, pērņicu [?] smērēja, uī sadzija ātri.*

pērnruden adv. **Pagājušā gada rudenī.** *man pazuda pērnruden ganuos vēca sietaviņa. (LFK 1817, 115)*

pērōds. Sk. *pērōds.*

pērpele subst. **Reņģu pasuga.** *tās kā tādās grūntīgi liēlas siļķes. vēl viņu saūca pērpele.*

pērpratāt v. **Neskaidri runāt (parasti svešā valodā).** *tuī it nekā nevaī saprast, tik pērpratā viēn.*

pēršōnīgs, -a adj.; **pēršōnīgi** adv. **Tāds, kas attiecas uz kādu konkrētu personu.** [kara laikā] *muīms te pēršōnīgi nekas [tas ir, karadarbība] nav bijis. šis stūris nekas nav bijis. / es pēršōnīgi biju klāt, redzēju tuō avāriju, nevis maīn tuō pateīca.*

pērša subst. **Dzejolis; pants.** *tā bi tādā pērša, kuō Jaīnševskis sarakstījis. / pēršas [ir] dzejuōļi. / grāmatā jaū i pēršas – tiē i paītiņi. dziēsmāi i pēršas. // **Garīgā dziesma; korālis.** pēršas bi dziēsmu grāmatas paītiņi. / mēs [pirms gulētīšanas] nuōskaītījām tēvreizi uī vēl tādās pēršinas.*

□ **uzsist pēršu** – uzšķirt korāli garīgo dziesmu grāmatā. *vēcāmāte teīca – ussit maīn tuō pēršu! trešuō pa kreīsi ruōki islasi! / pa Jaīnu gadu pajēm ruōkā dziēsmu grāmatu uī prasa, kādū pēršu lai ūssit. tad uzmeklē tajā pusē tuō pēršu uī islasija. kas tuī rakstīc, tā arī nuōtiēk.*

- pērt** v. 1. **Vairākkārt sist (piemēram, ar roku, rīksti, pātagu), lai sodītu (cilvēku vai dzīvnieku).** *tēs vakarā pārnāk un ierauga, ka visas [kalendāra lapas] a maīzi piēlipināts piē durīm. sāk mani pērt. / liēc, māmīna, pātadzīnu manā pūra dibenā! a tuō pēru tēva suni, tuō pērs sliņku taūtu dēlu. / neba lielas vainas dēļ lejnieks savu sievu pēra. (LFK 1961, 10237) / māmīņ mani mazu pēra a vītuōla žagariņu, lai es aūgu tik luņkana kā vītuōla žagariņš. / ka pēra, ta pēra visus [bērnus] pēc kārtas. / puīšelis piētī nekāp uz lāvu – dziřdējis, ka tuī peruōt. [saka:] es nekuō nēsmu nuōdarijis. ✧ tāda vārna pērtā, tāda nepērtā – saka, ja darbam nav rezultāta (?). kad, drānas mazgājuōt, labu, stipru nesataīsa sārnu un kriētni ne-isvelē upē, neū nekāda baltuma. teic nu – tuō maīšeli mazgā va nemazgā, baļc nebūs. tāda vārna pērtā, tāda nepērtā.*
2. **Vairākkārt sist (parasti pirtī ar pirtsslotu) mazgājot, sviedrējot.** *piřmāk nuōziēpē a ziēpēm tuō muguru, ta peř a sluōtu uz lāvu. □ peřama sluōta – pirtsslota. tas stupuriņš i beřzu peřama sluōta, ku iēt piřtī. □ pērt sařus* *novec. – zīdaina dziedinašanas rituāls, ko veica izkurinātā pirtī. piřtī vėl pēra sařus bēriņēm. tad iskurināj piřti un sataīsia raūgu, miļtus, cukuru, maī liēkās, drusku među ař, lai ūzrūkst. tad nuōsmērēja bēnu, iētina zīda drānā un sutināja uz lāvu. / priēks gada [vecuma] sařus tā pēra, ka [bērns] bi nemiēriks un nezināja, kāda vaīne i. tad ūzlika piřtī uz lāvu un a sluōtu pēra. bet tuō es vaī tā nēaceru, cik ilgi. kādu pus stuņdu laiķam. un ta mazgāja. / maziēm bēriņēm sařus pēra. un pēc tam viņš dikti labi gulēja. ✧ kā ar viēnu sluōtu pērti – vienādi (parasti par cilvēkiem). kā ař viēnu sluōtu pērti – teic us kuō, kas viēnādi. / nu tiē divi [brāļi] gaī viēnādi, kā ař viēnu sluōtu pērti.*
3. **Mest, sviest.** *rudzu miļtus bēra – tādu putru vārija. [braucot no pļavas] mēs pērēm tuōs putras kuņķuļus vīrsūm, kas muīms lēja ūdeni.*
- pērties** v. 1. **Pērt sevi pirtī; sviedrēties, mazgāties (parasti pirtī).** *taga siēnaīm [bēru] sluōtas, peramiēs uz lāvu piřtī sezdīēnas vakariēm. / piřtī liēla lāva, ku varēj pērtiēs. / tās sluōtas lapas piēlipa piē muguras peruōtiēs. ja tā paliēk un nenuōkrīt, ta tuō ař braņdavu vař iēdziřdināt tam puīsīm, kuō grib. ta tas milēs. tā tāda buřvība. / [pirtī] pērās a sluōtām. va ta tad kuō daūdz mazgājās! / [pirtī] pērās. sēd uz lāvu un sit. / a nātrēm pērēs piřtī, ka kaūli sāpēja. / vīri jaū briēsmiģi grib pērtiēs uz lāvu. / garu, garu, ūzmet garu, lai es labi pērtiēs varu!*
2. **Purinoties, kustoties, grozoties (piemēram, smiltīs, ūdenī), tīrīt sevi (parasti par putniem).** *vistas un citi putni peřās smiļķtēs, gūžas – ūdenī.*
3. **Ar pūlēm, pārvarot kavēkļus, virzīties (par cilvēkiem vai dzīvniekiem); ķepuroties, spārdīties.** *ka senāk laiņas bi, ka nebi tāda elektrība, viš [tas ir, sikspārnis] tuī pērsiēs pakulās iēķšā. / viņa [tas ir, nāra baļļā] pērusēs un pērusēs, un tā brēkuse. un ta iēlaiđuši apakaļ jūrā. / tiē vīri [tas ir, zvejnieki] ař iř galīgi duļli – naktī peras jaū malā [tas ir, krastā]. ✧ perās kā (pliks) pa nātrēm (arī nātrām) – saka, ja kāds ar lielām pūlēm, grūtībām, bet neveiksmīgi cenšas ko panākt (parasti uzlabot savus dzīves apstākļus). jākrā luōne. tā periēs kā pa nātrām pa tuō dzīvi. / perās kā pliks pa nātrēm – teic us tādu, kas naū sapratis savu dziēvāšanu nuōkārtuōt ař visu vaīdzīguō dařba spēku un rīkiēm. // Darboties (parasti ilgāku laiku, ar grūtībām). es te šuōrīt pēruōs pa iēķšu, visu meķlēdama. // Darboties ar ko mazsvarīgu, arī nosodāmu (?). kuō periēs ař peķliēm! tādi nederīgi dārbi – tiē i peķli. / [Vecgada vakarā, naktī] vis-vairāk jaūniē gař tuō [laimes liešanu] pērās. // Draiskoties. bēri visu diēnu pa tuō diķi pērās, sklidinājās. // Rakņāties; mīdīties. izmītas visas duōbes. atnāk kāc kaīmiņu suīns, ta viņi tuī perās un izmīda visu. ✧ peras kā ciřcenis pa peļņiem – saka, ja kāds smagi, grūti strādā, nopelnot tikai visnepieciešamāko, minimālo. peras kā ciřcenis pa peļņiem – tā neveīcas viņaīm, netiēk nekuī us priēķšu.*
4. **Doties (kurp).** *kuō tu pēriēs vėl uz Liēpāju!*
5. **Saistīties (ar kādu); uzturēt (parasti tuvas, intīmas) attiecības (ar kādu).** *tāda paklīduse siēva i steřva, miļ a vīriēsiēm pērtiēs.*
- pērtiķis** subst. **Liels primātu klases pērtiķu apakšķlases (Simii) dzīvnieks bez astes, ar piecu pirkstu ekstremitātēm un labi attīstītām smadzenēm.** *mēřkaķi, ořgatāni un visādi i. pērtiķi ař saka. / pēc šuō laiķu teic, ka ciļvēks i radiēs nuō mēřkaķa. pērtiķis – jaūnāks vārc.*
- pērve**, arī **peřve, peřve** subst. **Krāsa.** *žīc atnesa sēřkanu peřvi. bi jāpērvē tās dzijas priēks liņdruka. / senāk tik nuō žīdiēm peřves varēja dabuīt. / bi tāda pērve – zilumu saūca. ta bi ziļs. / veçuōs*

laīkuōs bi tā piķa peŗve. / ſiŗce jaū bija nuō linu drēbes. ka gribēj tuŗſu, iēbāza krāsā – iēķš pēŗves. / cic teīc pēŗve, cic krāsa.

pēŗvėjums subst. **Paveikta darbība, rezultāts** → **pēŗvēt**. veŗci cilēķi pēŗvėjumu negribēja. tiē tādās [nekrāsotas drēbes] paŗuva.

pēŗveris. Sk. *pēŗvētājs*.

pēŗvēt, pēŗvēt, arī **pēŗvēt** v. **Krāsot**. pavasari siēvas, meītas pēŗvēja dzives aūst liūdrukus. ſīdi atnesa ta sēŗkanuō pēŗvi. / kādām vaīdzībām [dziju] vaīdzēja, tādā krāsā pēŗvēja. / tās dzives tika pēŗvētas, ku ſīdi nese krāsu. / [auti] tā-pat tādi balīti, tuōs nepēŗvēja. / iēķš krastaīņiem tā-pat pēŗvē. ta kumelītēs aka pēŗvēja – ta bija gaīſi zaļſ. / sulās viņu [tas ir, dziju] pēŗvēja – vara katlā. / senāk jaū mājas nepēŗvēja neviēns. tig daūdz naūdas jaū neviēnaŗn nebija. / tiēm ratiēm tā pēŗve nuōbrucinaīsiēs. vaīdzēs pēŗvēt pa jaūnu. / pēŗvē a piūdzeļi, pēŗvē. / maŗma teīce pēŗvēt. krāsuōt jaū neteīca.

pēŗvētājs, arī **pēŗveris** m., **pēŗvētāja** f.; subst. **Krāsotājs**. pēŗvētājs veŗcuōs laīkuōs teīca, taga teīc krāsuōtājs. / mālderis bi krāsuōtājs – tas visu kaū kuō krāsuōja, mālēja. cic teīca pēŗveris aŗ. / tā labi māk nuōpēŗvēt [drēbi] – tā laba pēŗvētāja.

¹**pese** – **der Zündschwamm, aus der degla bereitet wird** (posa, no kā gatavo degļu). (ME III 202)

¹¹**pese** subst. **Ratu sastāvdaļa (bulta ratu priekšējā daļā)**. bi tādi rati, kaŗn priēķſas riteŗniēm nebi mutara, bet tuŗ bi pese aīzlikta. tā bi tādā pate bulīta. nuō tās nāca acsāne. tas bi viēnjūga ratiēm, diūjūga ratiēm nebi. tā pese bi a tādū caūrumu galā, tuŗ bi iēkabināta tā acsāne. / kad ratu pese salūzusi, tad vaīrs ne-kāda braūķšana nesanaŗk. / ratiēm i kāda bulīta. tuō saūc pa pesi.

pestelis subst. **1. dsk. Burvības; ticējumi**. tādus pesteljus viŗi te dara, tic pestelīēm, māŗniēm. tās tādſ buŗviōbs. / bes saviēm pestelīēm nevaŗ istikt! iēraūga meļļu kaķi, iēt trīs suōļi apakaļ. / pagāni pestelīēm neticēja.

2. Burvis. aka tāt pūtējs i pestelis, kas a vārdiēm ārstē. / kādi taga tiē pestelī teū i! ſuōs laīkuōs visi ismiruſi. ja jaū guōve siēkalā uŗ neŗd, ta i slima. kādi teū pestelī!

3. dsk. Aplamības; mulķības. tiē tik tādi pestelī – neticamas liētas. / ka cic tā pulķu stāsta uŗ runā, ta teīc – tas tādus pesteljus viēn runā. / tuŗ vairāk ne-kas nebi, ka pestelī viē. / Jēķaūpaŗn sāpēja kāja. teīca, ka ēsuōt ruōze. ta bi jāiēt piē veŗcā Krūķļa, laī saglābj. bet viŗſ neklaūsija, teīca, ka pestelī viē tuŗ tik i.

pesteljuot v. **Veikt maģisku darbību**. pesteljuōt i raganāt pa veŗcaŗn. nuōej piē tās, tā tevi sapesteljuōs! **pesteljuotājs** m., **pesteljuotāja** f.; subst. **Burvis, kas ar īpaŗam spēŗam (kādu) piesien, saista (pie kā) vai atbrīvo (no kā); pestelis (2)**. kad saslima aŗ ruōzi, pesteljuōtāja saglāba aŗ kādiēm vārdiēm, ārstēja. / pesteljuōtāji senāk ēsuōt bīſi.

pesteljuoties v. **Burties**. meītas piŗtī pesteljuōjās, kāc būsuōt vīrs. / kuō tu te pesteljuōjīēs!

pestītājs subst.; rel. **Kristietībā – Jēzus Kristus**. pestītājs – tuō jaū baznīcā teīca.

pēŗeniēks m., **pēŗeniēce** f.; subst. **Cilvēks, kas nodarbojas ar (kā) izpēti, arī pēŗniecību**. tas bi briēsmīgi tāt pēŗeniēks. tuō dabu vēŗuōja. / nāca rakt pēŗeniēķi [tas ir, arheologi].

pēŗercīlle, arī **pēŗercīllis, pēŗercīlis, pēŗersīlis, pēŗersīlle, pēŗersīllis** subst. **Aromātisks pēŗersīļu ģints (Petroselinum) garſaugs (arī ārstniecības augs) ar divkārt un trīskārt plūksnainām lapām**. pēŗercīļi – tās tādās garſas zāles. / pēŗersīļi i tādās zupas saknes. da-ŗādas tās zupas saknes. / pēŗersīļi [jeb] pēŗersīllis. tiē bi, bet maz liētuōja – piē dēsu, piē svaīgas gaļas. / pēŗersīlles [jeb] pēŗercīlles aŗ korijām priēķſ issitumiēm. / trīs kazu kājas, seſi kuŗģa gabaliņi. piēļiksiŗn pēŗercīlles, būs puīſiēm laūnadziŗſ. / slēpjatiēs, muīŗu meītas, pēŗercīļļu lapīnās, laī meklēja ciēma puīſi, pa viēnaī ſķiŗſtīdami. / Jāŗtīma, nabagama, Jāŗuos zuda ligavīna. meķlēdamis tas atrada pēŗercīļu dāŗzīnā. (LFK 1961, 10701)

pēŗerene subst. **Viengadīgs vai daudzgadīgs lakstaugs ar pretējām veselām vai plūksnaini ſķeltām lapām, parasti zilgani violetām ziedu galviņām (Knautia arvensis) (?)**. pēŗerene meŗā aūg uŗ jūŗas kāpās. nezīnu, ka viŗa būtu kaū ku derīga.

Pēŗeris, retāk **Pēŗis** subst. **1. Personvārds – vīrieŗa vārds**. Pēŗeri Pēŗis saūca. / Pēŗeris – Pēŗis. **□ Meļļais Pēŗeris** – kāŗſu spēle. uz Meļļuō Pēŗeri, uz viēnkāŗſām cūkām uŗ adbāzu cūkām spēļēju. / ja maŗ iŗ japateīc, kā viŗu – Meļļuō Pēŗeri – spēlē, es nezīnu. tuŗ vaīdzēja smēŗēt meļļu ģīmi tam, kas pa tuō Meļļuō Pēŗeri palīka. uzviļka tādās strīpas. **□ Pēŗera (arī Pēŗera) krēsla diēna** – katoļu baznīcas svinamdiēna – 22. februāris (pēc vecā stīla), Svētā Pēŗera bazīlikas

(Romā) iesvētīšanas diena (875. gadā). *agrākās kaleņderēs iĀ Pētera krēsla diēna. / Pētera krēsla diēna bi diūdesmit uōtrā febrārī pa večaņ, pa jaūnaņ – septītā febrārī. nuō tās diēnas sāka gūžas dēt. ta nesa guĀbas iēkšā. / guĀbas iēlika Pētera krēsla diēnā – tas i diūdesmit uōtrais febrāris. tad viņas [tas ir, zosis] labi perē, sēd.*

2. sugasv. noz.: **□ gaĀrais (arī garais) pēteris** – rokas vidējais pirksts. *iĀšis [jeb] utubuņa, kreīma lišķis, garaīs pēteris. es vaīs tag nemāku saskaītīt tuōs pīrkstus. / nuōgalītis – mazaīs nuōgalītis. šis i aka puōdlaīža, gaĀrais pēteris, grēdžeņnesis, iĀšis.*

Pētermuīža subst. **Vietvārds – muīžas, arī tās apkārtnes nosaukums.** *uōtrāpus ceļa uz ziēmeļiem bi Reīņu gaļs uņ Pētermuīža. / Pētermuīžā kuĀks atvedis kādu ģimēni nuō Ēmbūtes uņ iēlicis tuō pa rijkuri. viņš kurināja rijā krāsni.*

pētersīlis, arī **pētersīlle, pētersīllis**. Sk. *pēterciĀlle.*

pētīt v. **Vērīgi uztvert kādu objektu (parasti skatoties), lai (ko) noskaidrotu.** *nevaru pazīt. iĀgi skatuōs uņ pētu, kas tā tāda, kas nāĀ. / es uzrubināju kādā stūrī tuō ģmūņiku uņ sāku pētīt, kas tuĀ iēkšā. / te viņas [tas ir, meitenes] iēstājās kuĀsuōs. nu pēta uņ skata, uņ šuj vaļā. / kuō tu te buōkstiēs tig daūdz! [ja tā saka] ta viš [tas ir, zirgs] ūzmanīks uņ pētī. / [Vecgada vakarā meitas] kaūsēj pañnā aĀvu uņ ta uz-reiz lēja aūkstā ūdenī. uņ ta pētija, izbūra, kāda tuĀ tā laīme iĀ.*

petroleja, arī **petrōleja, petrolija, petrōlija, petrūlija, petruōleja, petruōlija** subst. **Naftas destilācijas produkts – bezkrāsains, viegli uzliesmojošs šķidrums ar specifisku smaku, ko izmanto par šķīdinātāju un degvielu.** *vēlāk sāka rastiēs petruōlija – manā bērnūbā. / petruōliju saūca pa dēdzinamuō ūdeni senāk. / skārdes butelē petrōliju turēja. tā bi liēla butele – uz desmit litru apmēraņ tā bija. / petrōlejas laņpas bi divējādas. pīrmaĀ parādijās tādas maziņākas, mazāka tā ugone. pēcāk vairāk viĀka. ciliņderi bi. / petruōlijas laņpas bi pakabinamas piē griēstu a ciliņderi. ku petruōlija, tas bi glāza. / ta bi petrōlijas laņpa, piē griēstiēm pakabināta. / ķēķī bi laņpele bes cileņdera, ku bi petrūlija. / ķēķa luōdziņā parasti bija laņpele [ar] bleķa buņdulu, ku iēlēja petruōliju. / [lūĀšlampa] dega aĀ petruōleju. / [vējlukturim] apaļš traūciņš bi. tuĀ varēj iēliēt petruōliju. / tuĀ [tas ir, darbam stallī] tik viēniģi vējlukturi [bija]. ta tuōreiz nebi tādi petruōlijas lukturi. / senāk jaū us tiēm stabiēm bij petruōlijas lukteri. / laņpa sāk dzist. nav vaī petrolijas iēkšā. / tēs piĀsētā pīrka petroleju.*

peža subst. **Sievišķais ārējais dzimumorgāns.** *teciņus tecēja pežīnu kule, zināja pādīte – lindruku vajag. (LFK 9, 135)*

pi interj. **Izsauciens, ar kuru rīda suni.** *Duksi, pi, pi! gūžas iēt aūzās.*

¹picka subst. **Neliels, blīvs, apaļš vai ieapaļš (parasti kā mīksta) veidojums, gabals; pika.** *sakaĀtuse zeme, māla pickas. / paūsarīs jaū i, sniēks nuōkusis. tik šuĀ tuĀ kāda picka vēl palikuse. / vakaĀ sniga liēlām pickām. / mūrniēkiēm i ķelĀes – uzņeĀ māla picku uņ soiēž, kuĀ vaīg. / nuō vakara pasīlda ūdeni uņ iēliēk pickiņu maīzes raūgu. / [baltā sviesta gatavošanai] vaīdzīks i divi traūki. apakšējā traūkā iēlēja kārstu ūdeni. iēkšējā skutulā iēlika taūku picku. / ta bi līdz [tirģū sviesta] pickiņa, kuō pagaĀšuōt.*

²picka, arī **picka** subst. **Pātaga.** *picka i tāda īsa pātaģele. / ganelis bi nuōvijis tādu picku, kuō guōves sapickāt. / bija braūcēģi, kas biēģi pīcku vicināja. / ku tuō picku nuōsviēduši pa kājām! neziņ, ka jāpakabiņ uz naglu!*

pīckars subst. **Nēģu kāpurs.** *pīckari – tiē tādi tārpi. tuōs salasa priēkš makšģiērēšanas.*

pīckāt, arī **pickāt** v. **1. Sist.** *pickāt [ir] sist, kā sāp. // Mocīt. pīckāt – tas i dikti seĀs vārc. tas i – muōcīt. kuō tu pīckā tuō kaķēnu?*

2. Kaitināt, ķircināt. *pīckāt i ta kā kaītīnāt. bērni cic citu pīckā. tuō jaū liēli cilēķi nedara. bet bērni cic citu pīckā.*

3. pārn. Dzert. *dzeram, brāģi, pīckājam vēcu miežu alutiņu! tā pīckāju kumeliņu cēlmainā līdumā. (LFK 1818, 1201)*

pickele subst. **Neliela pika.** *ģīdelis jaū prasija vakariņās kādu pickeli sviēsta saīmniēcē. / ģic atveda tuō tādu mazu pickeli, tas tāc zilūms bi. ta tuō piēlika [krāsoģot] klāt.*

pīckīņš²: = *pīckaris, Sandaal* (smilšu zutis). (EH II 240; ME III 230)

piĀt v. **Pērt (parasti pirtī bērnu).** *a sluōtu piĀtī piĀ uz lāvu.*

piĀties v. **1. PlunĀties, šļakstīties (parasti par bērnu).** *vasaru bērni saūlītē piĀjās pa attēķām.*

2. Pērties pirtī (parasti par bērnu). *šuōsēģdiēn bi labi sakurināta pīrte. varēja piĀtiēs uz lāvu.*

pička comm.; subst.; parasti savienojumā ar adj. **traka**. **Vieglprātīgs, trakulīgs cilvēks**. *ta kā tāt pička! va tuō visu varēs izdarīt, kuō viš liēk?* ♦ **traka pička** – vieglprātīgs, trakulīgs cilvēks (parasti jaunieta, sievieta). *traka pička vīra grib, negrib baļtas villānītes. kuō tu, trakā, apsaseksi, piē tā vīra gulēdama? / mans tēvs, labs tēvs, mācīja dancāt. māte tāda traka pička, nuopirka ratiņu.* (LFK 9, 38)

piču interj.; savienojumā ar **paču**. **Lieto, lai atdarinātu skaņas, kas rodas, piemēram, šlakstinot ūdeni, mazgājoties**. *vecāmāte tā vāķa bērņus – iēsīm piētī piču paču!*

pičupaūna subst.; parasti lok. **Kukuragas**. *bērņi prasa liēluōs pajēmt pičupaūnā uņ panēsāt par istubu.*

pidelbuōm(i)s subst. **Vijoles lociņš**. *pidelbuōms irād pijuōles luōciņš. / pidelbuōmu veļk pa stīgām. / ku veļk pāri [vijoles stīgām], tāi laikā saūce pa pidelbuōmu. kā tag saūc, es nezinu. / ziŗga astes ašķis bi tik stipris, ka pijuōles pidelbuōmu taīsija. / ka tas Miķēlis sāka labi mudīgi raūt a tuō pidelbuōmi pa tiēm zeīdiēm, ta tas žic labi mudīgi skaītija – buŗ, buŗ, buŗ.*

pidele subst.; novec. **Vijole**. *pidele bi pijuōle. / tuō vijuōli ar ęsuōt saūkuši par pideli. / nu isspēlē kādu valci a tuō pideli!*

pidelis subst. 1. hum. **Pirksta nosaukums**. *katraņ piŗkstaņ savs vārc bi. bet es taga ęsu aĩzmiŗsusi – judelis, pidelis, kaŗois [..]. / [Pirksti:] judelis, pidelis.*

2. **Nievājošs (?) cilvēka apzīmējums**. *bērņi iēsāuķuši ganu – tas bi liēls vīrs – pa pideli.*

pidiķis. Sk. *pidriķis*.

pidrālla comm., arī **pidriļa** comm., **pid-rallā** nelok.; subst. **Neapvaldīts, neaprēķināms, ākstīgs cilvēks (parasti sievieta, meitene)**. *fidriļa [jeb] pidrālla [jeb] pidriļa. meītenes tā saūc – ritīga pidriļa. tā tāda šmātīga, neziņ, kuō grib, dzīva. / nu tā Ģēda bi tik tāda pid-rallā – tuō jāu nevarēja klaūsīt.*

pidriķis, arī **pidiķis** subst. **Kustīgs, darbīgs vīrietis, zēns**. *pidriķis daņcā baltām biksēm. / kas tā grib aptēkalēt meītas, ta ar tēc – ta kā tāt pidriķis. / tas liēlais puķa tāt pidriķis, tāt nemiērīks. / tu tik tāt pidiķis esi! kuō tu te skraīdā! – ka tā [bērņs] maīsās pa kājām, ta tā issaūc.*

pidriļa. Sk. *pidrālla*.

pidzāģis subst. **Finierzāģis**. *pidzāģis – viš i tāt, ku finiēri zāģē, ku visus ruōtājumus izgriēza.*

pie prep. 1. **Norāda uz vietu, priekšmetu u. tml., kam klāt, blakus vai tuvumā (kas) atrodas, uzturas, ir novietots**. *piē debesīm nau tīg daūdz zvaīgžņū, cig zemē caūrumu.* (LVDApr. 609) / *Īļģi i pagasc piē Gruōbīnas. / Kazakruōks bi piē Tuōsiles upes. / Skaras skuōla bi piē upes. tuŗ taga skuōluōtājas dzīvuō. / skuōla bija Pēŗkuōngalā piē Ulpēnu. tā bi pamacskuōla. / iēva jāu ar aūg vāirāk piē tādas lejas, aka upmalās. / večuōs laiķuōs bi piē rijas tāda istubīna. tā bi priēķš žāvēšanas. / [govs ragu] gali tumšāki, piē galvas gaīšāka krāsa. / tas suņs ne-maz neturējās piē mājām, staīgāja apkārt. / tas kaķis visu diēnu nuōķirmēja piē tā caūruma. diēz vāi kuō dabūja? / raūd bērņiņi, maū guōsnīna piē tā skuju vēzumīna. / tiē vīri jāu stuņdu iēpriēķš klimst piē tām [veikala] duŗvīm. / piē duru bi večaīmāteī gulta. // **Norāda uz to (vietu, priekšmetu), kam klāt, tuvumā vai uz tā kas novietojas, tiek novietots**. *bērņi piē galda nēēda ar. tāt beņķic bi istāisic. / piē plika galda ar nēēda tuōrēiz. isaūda tādus prastus galdaūtus nuō pakulām. □ **pie ruōkas** – a) turpat blakus, līdzās (kādam, kam); aizsniedzams, viegli paņemams (par priekšmetu); (kāda) rīcībā, īpašumā. *kāc daīkc i vaīdzīks mājā piē ruōkas. / ja cilvēkaņ laba abgriēšanās, ta viņaņ viss piē ruōks. ta vaŗ strādāt. / tās [šķēres] jāu piē ruōkas stāv. / ja tev ir piē ruōkas [dziesmu] grāmata, ta jāu vaŗ paņēmt. / nuōliēc tuō pātagu piē ruōkas! ka braūksiņ, lai vaŗ pajēmt. / ka ūsceļ māju, spāres saceļ, ta spāres galā ūzliēk kruōnu – puķes saplūc ar, kas gadās piē ruōkas. / [mīklai] ūsklā tuō lupatu uņ vel kau kuō siltāku – va kādu kažuōķeli va kuō, kas piē ruōkas, tādu siltāku drēbes gabalu. / kad veŗ sūdus, ta ūzveļk, kāc buŗuruņcis [ir] piē ruōkas. / cic sviēsta kumāsinu iēsviēda [baltmaizes mīklā], cic lēja ceptus taūkus – kā kuraņ bi piē ruōkas. / paciēnāšu tuō skruōderi – pagadijās piē ruōkas siērs uņ šņabis. / ta nebi tāda muōde [kāzās] tādas dāvanas duōt. kādu budeli pajēma līdz, kādu kriņģēli va siēru, va sviēstu – kā nu kuraņ bi piē ruōkas. / tam [lindrukam] bi iēaūstas pārs trīs strīpeles – va nu zilas, zaļas va sārkanas, – kāda jāu kādreiz gadijās piē ruōkas tā dzīve – gaŗ apakšu. / kaņ nebi ūdeņi piē ruōkas, tiē jāu nedzina [govis peldināt]. / ka nebi kuļmašina piē ruōkas, ta issita a spriguli tuōs pākšķu aūgus. b) līdzās (par cilvēku, kura pienākums ir kalpot). *beziķeris visu kau kuō isvadija – tas jāu ar muīzķuņgaņ bi tāt, kas piē ruōks bi viņaņ. /****

*muīžkuņģam bi tāt palīks, kas viņam piē ruōkas bi. / ciēnmātei viņa vairāk piē ruōkas bi, tāda spīdzmane. / saīmniēce, kura meīta bija labāka un sapratīgāka māju daībuōs, tuō viņa ņēma sev lī. tā bi ruōkas meīta. viēnmēr bi piē ruōkas – izdarīt, pasūtīt. // savienojumā ar vienas un tās pašas saknes subst. vai subst. noz. lietotu vārdu. **Norāda, ka kas atrodas, veic kādu darbību, ir novietots, novietojies cits citam cieši blakus, ļoti tuvu, arī, ka ko novieto citu pie cita, ļoti tuvu. kad nuōecēja, ta ciņkuļi nēisjuka, palīka ciņkulis piē ciņkuļa. / Klam̄pju ciēmu pa Utu ciēmu mēs saūcām, ka senāk braūca caūri. tās mājas [bija] cita piē citas. // savienojumā ar pers. pron. vai subst., kas apzīmē personu. **Norāda, ka personas atrašanās vietā norisinās kāda darbība, eksistē kāds stāvoklis. te muīs tātu dīķu nebija, piē muīs [linus] veda upē mērcēt. / Ladgalē katuōļi svinēja visas tās Marijas diēnas. te piē muīs tik neistrādāja kā katru svēdiēnu. / daš laps jaū [Ziemassvētkos] dēdzināja tuō eglīti aī. bet tas jaū tik piē bagātiēm bi. / piē žīdiēm buōdēs viēnmēr bij jākaūlās. viņi varēja labu daļu nuōlaīst cēnā, juō viēnmēr paprasīja kriētni dārgāk. ✧ **pie bērniem maīze aūgstā plaūktā** – saka, ja pieaugušie bērni (mantinieki) negribīgi uztur vecākus. piē bērniēm jaū maīze aūkstā plaūktā. // **Norāda uz to, ar ko ir saistīts kāds stāvoklis. tādi veči veči vaī ļuīkstēt un ļuīkstēt piē pudeles.*******

2. **Norāda uz vietu, priekšmetu u. tml., kam klāt vai kam tuvāk (kas) virzās, tiek virzīts.** *tā vīstīņa neiēt piē žuōdziņa. / es iēnācu iēksā apsīldītēs piē krāsnes. / paveīķē tuō zapti, lai nepiēvārās piē katla dibēna! / kad paībraūc nuō baznīcas, tad visi iēt piē galda. / nu Biēraīc nāks puzdiēnā piē galda – teīks vaī neteīks. / tiē bērni tā isaūguši un muīndri. un tā skriēn, ka kājas piē zemes nēmetās, pruōjām i. □ **dabūt (arī dabuīt, nuostuīt) pie malas** – a) novākt. ja tuō akmeni dabūšu piē malas, ta ceļš būs līdžeīns. b) izraidīt (no kādas vides, sabiedrības); nepiēvērst uzmanību (kādam, kam). nuōstuīt piē malas – teīc, ka kādu neiēvērūō. / mani jaū tiē bagātiē nuōstūma piē malas. c) atbrīvoties (no kā, kāda), atraidīt (ko, kādu). ku cīnijās divi puīši paī saīmniēka meītu – maītniēci, lai dabuītu piē malas, tas viēns uōtru iēkava. □ **pie zemes** – uz zemes; zemē. [stallī] barība [bija] nuōlīkta piē zemes, jā. / ciēmiņu ziīgi mūsējiēm visas aūzas izbrādājuši. piē zemes viss i. / viņu [tas ir, slimu govī] slaūc – piē zemes va kuī liēk [pienu]. / piē zemes nemeta ne-kuō. / a-viēn teīca – maīzīti piē zemes nesviēzat! / nu tiē rudzi nuōplaūti, vaī liktiēs piē zemes padusēt. / nekāp aī kājām uz krēslu, muīndri kāp piē zemes! □ **vākties pie malas** – paiet nost, dot ceļu. [sunim] nepatīk tas kaķēns. ta viš labāk vāķas piē malas. ✧ **juōkus pie malas!** – aicinājums pārstat rīkoties nenopietni, nosodāmi. spēlmaīni cic citaī krāpa. ta grib saspēlāt, kā vaīg, [un saka:] juōkus piē malas! ✧ **ķērties pie liētas** – pievērsties būtiskajam, galvenajam (kāda darbā, pasākumā). nu ķērsimiēs piē liētas! piētiēk plāpāt. ✧ **(pie)likt pie malas** – a) atbrīvoties (no kā); iznīcināt. nuōplīsuši tiē zābaki, jāliēk piē malas. / tas vēcaīs čāčiīņš [tas ir, spīlarkls] liēkaīms piē malas. b) nonāvēt (dzīvnieku). us kādu vēcu luōpu teīc – tas jāliēk piē malas. / ka jaū redzēja, ka [jērs] švaks i, ta tuō jaū ceīntās piēlikt piē malas, lai isnāk cēpure. ✧ **(pienākt, arī pagadīties) pie mutes (arī mēles)** – būt, tikt iedomātam (par vārdiem, teicieniem). kā kuraī pagadījās piē mēles [tā runāja]. / ka jaū nu grib lamātiēs, ta jaū nemeklē [vārdus]. kas piē mutes, tuō laiž laiūkā. / [netīru cilvēku] nuōsaūc pa cūku un dažādus vārdus, kas piē mutes piēnāk. ✧ **raūties pie malas** – izvairīties (no kā), neiesaistīties (kur). kā jaū vēcpuīsis – piē malas viē raūjas. // **Norāda uz cilvēku, arī dzīvnieku, ko apmeklē, kam tuvojas u. tml. es atnācu piē tevis parunātiēs. / aīzbraūcu piē radu. / biju piē ciēmīnu. nebiju piē tiēm ilgi bīse. / ta jaū piē ārstiēm daūdz negāja cilvēki. es piē ārsta aī nēsu gajse. / jāiēt piē kalēja kalī. / ej piē tā bērna! sāk akaī gīgāt. / iēsiīm piē zīrgu, piē guōvu! / maī jaū bī jaiēt tēvaī līdz piē tām bitēm. / viņi [tas ir, kaimiīni] līdz tiēsaī jaū aīzgāja, gāja piē tiēsas. / ķēizars raksta grāmatīnu pie Kurzemes lielkungiem. raksta vien un rēķināja jaunus puīšus kaīra ņemt. (LFK 1961, 10573) ✧ **(aiz)triēkt [kādu] pie vēlla** – (aiz)raidīt (kādu) prom. kas pašai nepatīk, tuō aīstriēc piē vēlla. ✧ **ej pie vēlla!** – saka, raidot (kādu) prom. tu nenāksi līdzi tai mežā? ta ej piē vēlla! ka nē, nē, iēšu viēns pac. / ej pie vēlla, tautu dēls, man jau tevis nevajag! (LFK 1961, 10295) // savienojumā nuo – pie. **Norāda uz vairākiem priekšmetiem, kurus secīgi skar kāda darbība. [zaglis] nuō adatas iēsāk, piē ziīga [viņu] nuōķēf. // savienojumā ar vest, laišt. Nogādāt (dzīvnieku) pie cita (tādas pašas sugas) dzīvnieka, lai tos sapārotu. gadu vēcu ērzeli laiž piē ķēvēm. / sāka vēst ķēves piē ērzēliēm. /*****

ērzelus laiž piē ķēvēm paūsaruōs, ka ķēves vęd. / cūku nuōveda piē kuīļa. / cūku vairāk nelaīda kā viēnu reīzu piē kuīļu.

3. **Norāda uz to, kam (ko) piestiprina, piesaista.** visas ziřgaliētas nuōjumē bi pakabinātas piē vadža. / ka tādi ziřgi, kas māk nuōmaūktiēs, ta tuōs [steliņģī] siēn piē kājas. / piē tā [līgavas] vaiņaga bi puķe. / ka gāj baznīcā, tat [kaklasaites] sēja pa kaklu, jā, piē tiēm krēkliēm. / maīma tētiņ pašuva tādu jaciņu, tādu bes uōderes. uñ ta tuō vilka ař piē biksēm rakstītām. // **Norāda uz vielu, pārtikas produktu, kam (ko) pievieno.** miēžu miltus nebēra piē rācenšīēm. / ķēmeles piē siēra liēk, aka piē maīzes. / tādu [rūgtu pienu] jaū ař piē ēdiēna nelika. tuō jaū addeva cūkām. // **Norāda uz to (parasti pārtikas produktu), kam (ko) izmanto (par piedevu, papildinājumu).** pavalks tas i, piē maīzes kuō ēd. uñ zupaī aka aizdārs. / vārij kupķēzi uñ ēda piē rāceņu, uñ ēda ař piē maīzīts. / mērci ēda piē krāsnī ceptu rāceņu. / viņus [tas ir, grundzišus] vař ēst piē maīzītes, smērē uz maīzītes. / piē tās putas ēde gaļas sālīmu, ku gaļa sālīta.
4. **Norāda uz priekšmetu, ķermeņa daļu, aiz kā (ko) satver, kam pieskaras.** meīta puīsīn iēt piē ruōkas baznīcā laūlātiēs. / liēliē bēni tuōs mazuōs [bērnus] aizdīdija pruōjām. piē ruōkas pajēma uñ aizdīdija līdz. / es tevi pajēmsu piē tās čiēgas, ja tu neklaūsīsi! / slīcēs ķerās pat piē saīmiņa. tā tēc – slīkstuōt jāķerās piē saīmiņa. // **Norāda uz objektu, ko skar kāda darbība.** siēna dakšas bi stipri liēlākas. tās ari liētuōja piē jūras mēsliēm. / laī iskapti sagatavuōtu pļaušanaī, iř jābūt labām ustaīsītām asmeniņ. tuō vis-pīrms piē tecilas ūstriņ. / zaļās ziēps bi. citūr neliētuōja kā piē veļas. / es jaū ēdu piē tava bluōda. / tev pačukstēs piē aūss. ✦ **ne pie mutes nelikt** – nelietot (parasti) alkoholiskus dzērienus. ne piē mutes nelikt – vairāk nedzērt. / ne piē mutes vairāk nelikšu tuō braņdavu – nāc tik mañ par siēvu! // **Norāda uz to, kas (kam) var kaitēt.** nefīriba jaū kaitē piē piēna labuma.
5. **Norāda uz personu, kuras tuvumā (kāds) uzturas, dzīvo.** vai būs ieti vai neieti, vai palikti pie māmiņas? (LFK 1961, 10064) / piē viņu bi tas mazaīs puīselis. / Laūva muīs bi tāda meīla guōve piē mātes. / kad piē turīgāka saīmniēka dzīvuō, saņēm ari graūdus, siēnu. // **Norāda uz personu, ar kuru (kāds) saistās, stājas noteiktās attiecībās.** meītas tāisija pūru uñ duōmāja, kā iziēt piē laba vīra. / mūsu Maīga ař iziēt šuōgad piē vīra. / māte nelaīda piē nabaga savu meītu. / ta jaū strādāju piē cita saīmniēka. uñ ta jaū aka gāj juō labāk. / es Liēpājā diēnēju piē tāda žīda. / viēns pac skuōluōtājs, ja, tāt Preceniēks muīs bi. piē tā es izgāju četrus gadus, četras ziēmas. / es gāju skuōlā piē viņa. viš jaū ilgi bi Rudes skuōlā. / skruōderis šuj piē saīmniēka. / Miķēliņ bi laba iēredze piē vagāra. / viņaņ [tas ir, puisim] nebi piē meītām nekāda teīkšana. / krustēvaņ bi liēls šķiņķis piē pādes – iēšķiņķāja ziřgu.
6. **Norāda uz darbību, norisi, kuras veikšanā (kāds) iesaistās, piedalās, (kādu) iesaista.** viņa tag piē dārba iēt. / tiē vīri tik sarunāja pārs vārdu, gāja katrs piē sava dārba. / tas puīka negrib iēt piē dārba. gul uñ gul nuō rīta līdz vakaram! jāiēt piē dārba! / piē mēsļu vēšanas bija bēni pa kučiēri. / ta jaū [Lieldienās] aka kādu guōdu sataīsija, laī viss piē viēnas darīšanas. / ka iēt piē pērvēšanas, apsagērbjas kuō garu. / šis aūdeklis piē mazgāšanas raūjas. / viļlāne bi nuō baltas viļlas. sedze siēvas, ka bērnus nese piē krustīšanas. / piē šķīršanās atvadās – katrs iēt us savu pusi. / simtiem tādu nedabuja, kā mēs dui jaū[n]brāliši, pie jāšanas, pie braukšanas, pie kumeļu baruošanas. (DI III₁, 265) **□ iēt pie diēv(a)galda** rel. – piedalīties dievgalda ceremonijā. katru reīzu [baznīcā ejot] jaū negāja piē dievgalda. / kad iēt piē dievagalda, tuō rītu visus nuōbučuōja. tas nuōzīmē, ka cic citām grēkus piēduō. uñ ta Diēs ari piēduōs. / ka gāja piē dievagalda, ta nuōskaītija mājās pātarus. / piē dievagalda baznīcā gāja piēmūō reīzi, ka iēsvētija. bet parasti gāja divas reīzes gadā – grēkus nuōlūkt. uñ leīniēki gāja četras reīzas – tiēm jūrā draūdēja nāve. / [Lielajā piektdienā] visi nuōgāja piē dievgalda, tiē maziē palika mājā. / Liēlā piēgdienā sēja meīlu drānu galvā, gāja piē dievgalda baznīcā. / ka gāja piē dievgalda, ta bruōkastes mājā nēēda. **□ iēt pie iesvētīšanas** (arī **(ie)svētes, iesvētības**) rel. – apmeklēt mācības pirms iesvētībām un iesvētīties. kuřs gribēja iēt piē svētes, bi jāiēt mācībā piē mācītāja. četras nedēļas bi jāiēt. / viš bi tik brīnišķīks kūrpnīēks, ka meītas negāja piē iēsvētes, ka nebi viņa šūtas kuřpes. / mēs gājām reīzē piē iēsvētīšanas. / pāaūgušīēm bēniēm vaīdzēja iēt piē iēsvētības. / mēs a Maīgiēti reīzē gājām piē iēsvētes. / a tām pašām vēcām kuōrpēm gāja piē iēsvētīšanas. naūdinās nebi. **□ iēt** (arī **braūkt**) **pie luōzēm** novec. – stāties iesaukšanas komisijas priekšā un vilkt lozi. atnesa pavēsti nuō muīžas, ka jābraūc piē luōzēm. / krusta rubli lika kreīsās kājas zābakā

puīši, kas gāja piē luōzēm, lai isviļktu aūkstu numuru. ta palika rezeřvē. / krusta rubli bāza kreisās kājas zābakā puīši, ka gāja piē luōzēm, lai isviļktu aūkstu numuru un nebūtu jāiēt diēnēt. / tuō krusta rubli meklēja puīši, ejuōt piē luōzēm. lika kreisās kājas zābakā. **□ likt** (arī **mudināt** u. tml.) **pie darba** – iesaistīt darbā, neļaut dzīvot bezdarbībā, dīkā (cilvēkam, dzīvniekam). *visus [bērnus] lika piē darba, visiēm lika strādāt. / ļaūdis mudināja piē darba. / ķēvi [pie ērzelja] nuōveda viēnu reīzu. viēnu reīzu tik ūzļec. ta veđ mājās, liēk piē darba. / kuru ērzeli brauc, liēk piē darba, tas i rāms. / nu, puīkas, uz buñtu! – a-viēn tā saīmniēks ussaūca, ka gribēj vešt viņus piē darba. / saīmniēks, kas ļaūdis agri piē darba israīda, padara vaīrāk darba.* **□ likties pie darba** – sākt enerģiski strādāt. *ēsu braūkājuse divas diēnas, biju piē ārstiēm. nu jāliēkās piē darba.* **□ (nuo) iēt** (arī **likties**) **pie miēra** – gatavoties, kārtoties gulēšanai; iet gulēt. *jāiēt piē miēra, vakařs jāu klāt. / saūlīte nuōgājuse, vakařs, un visi iēt piē miēra. / [vakarā] jāu iēt piē miēra, iēt jāu mājās. / tālab ka vakařs, jāiēt piē miēra. / kad puļkstiēnis nuōsita diūpacmitus, saīmniēks lasija diēvārdus, tad visiēm bi jāiēt piē miēra. / citu vakaru jāu agri nuōiēt piē miēra. / ka i slikc laiķs, tad liēkas piē miēra ātri.* **□ pie darba** – darbā; strādājot. *bi nātna zeķes – tās bi piē darba. / bužurūns i praks, kuō veļk piē tāda darba, kuř nuōķērnājas. / piē darba iēpina kau kuō – kādu dzioteli [matos]. / aūbes cic lika piē darba, cic gāj uz baznīcu – ka bi aūksc, pa siltu laiķu jāu nē. / vasarā jāu viņus [tas ir, ruokavičus] maz maūca. ku ta nu piē darba! tādas dārgas liētas piē darba!* **□ vākt pie miēra** – mudināt pārstāt darboties, iet gulēt. *saīmniēks savus ļaūdis vakarā vāķa piē miēra.* **✧ dabūt** (arī **dabuīt**) **pie špaga** – a) biedējot kādu, draudēt (kādam) ar izrēķināšanos. *puīkas cīnās uz biksēm un ta teic – gañ es tevi dabūšu piē špaga! / gañ es tevi dabūšu piē špaga un ta tēsīšu pa kriētnañ!* b) dabūt stingru rājienu, bargu kritiku. *[ja] blēdībās nuōķeř, ař teic – piē špaga dabūsi! // Norāda uz darbību, procesu, kurā (ko) lieto, izmanto. piē svēřšanas tas bi. bezmēřs saūca. / piē dēļu zāģēšanas bija kruōnelis. a tuō vař tā pacēļt.*

7. Norāda uz to, ar ko (kāds) darbojas, ir saistīts. *es piē kuļmašinas uz galđiņu strādāju. / manas meitas bija čaklas piē ruōkdārbiēm. / kau kāds vecēns jāu negāja piē rudzu siēšanas. / dujdubenis bi. putru lēja tajā iēkšā, ka gāja piē siēna tālajās ļlavās. / muīžās muōdeřniēks bi piē piēna. viř braūkā us piļsētu katru diēnu, braūkā pa veīkaliēm – piēveđ piēnu.* **□ būt pie ķēķa** (arī **laūka**) – strādāt virtuvē (uz lauka). *bi divas meitas. un katra savu nedēļu vārija. viēna bi piē ķēķa, uōtra uz laūku. ta maiņijās. / kuřa meita bi piē ķēķa, tai jāu bi zināms – lidz bruōkastei katru rītu ustaīsīt tās guļtas, ku gulētāji bi izgaīši nuō liēlās istabas, un istuba a sluōtu jāisslaūka piřms bruōkasta. / kā kuru nedēļu gadījās – ja tu esi piē ķēķa, ta jāu tu varēj ta kā drusku vaīrāk pastrādāt [sev]. / kuřa [meita] bi piē laūka, tai bi jāslauc guōves.*

8. Norāda uz apstākļiem, kādos noris darbība, pastāv kāda parādība. *sāk jāu salť, piē sala iř. / biřķi piē sala viř i. / kādi divi grādiņi i piē sala. / šķūniñ bi vis-maz trīs duris, lai piē katra vēja vař vētīt a visām peļum. / piē tās skalu gaīsma meitas adīja, šuva. / večāmāte nevarēja beikt viēn sarādīt rakstus cīmđiēm, ka meitas bi sanākušas piē laiņas adīt. / tēs dēlam mājās ari addeva, un pac palika piē visa brīva – ēšana piē galda un apkuōpšana. / lūkuō meitu piē aūdeķla, rudzu spaiļes galinā! / ja neturēs piē paklaūsības tuōs puīkus, kas nuō tādiēm zestikiēm vař isnākt. cic citu pavēđ – kā jāu barā. / piē gadijiēna kādi divi [zīdaiņi] sēd tai šūpulī. / piē liēlas saīmes bija liēls kařselis.* **□ palikt** (arī **pastāvēt**) **pie sava** – palikt nelokāmam savās domās, uzskatos. *cic jāu pastāv piē sava – ne-kuř neiēt pruōjām. / viñš [tas ir, tēvs] teica – lai iř kā i, palikšu piē sava. / siēvas isstrīdējās, bet katra palika piē sava. / viñš [tas ir, dēls] pastāv piē sava.* **□ paturēt pie sevis** – neizpaust (savas domas, jūtas u. tml.). *es tuō paturēju piē sevis – nēisteīcu ne-kuō.* **□ pie beīgām** (arī **beīgu**) – tuvu noslēgumam. *kuōka putras spañni stāvēja putra. kad nāca piē beīgām, atkal piēvārija. / nu jāu [darbs] piē beīgu i.* **□ pie brīža** – brīžam, reizēm. *večaiņtēvañ piē brīža i guđđeni kaūli. / piē brīža mañ i aīspaņpušas aces. ta kā deģuñs ciēti, ta kā iēsnas nu i [man]. / piē brīža sāp ař [kāja]. / nu tā piē brīža brilli vaīg. / bērni visu diēnu kustās, blēnas ař piē brīža dara.* **□ pie bruōkastes** (arī **pusdiēnas**) – brokastīs (pusdienās). *šuōrīt večāmāte appīkusiēs – nenāk piē bruōkastes. / drīz vaīdzēs iēt piē puzdiēnas. / puzdiēna gatava, nākat piē puzdiēnas! / kas tuř kuō gūņatiēs! nāc tig ātrāk piē puzdiēnas! / jūdza nuōst ziřgus nuō vėzuma un jāja mājās piē puzdiēnas.* **□ pie laīka** – savlaičīgi, laikus. *meītām pūru jāu bija jāsaģādā piē laīka. / kadeģis i piē laīka pagādājañs, kad Liēldiēnas tuvuōjas. / sakrītuō zilu papīri un iēvu mizas piēsiēn. un tad atlaižās ruōze, ja*

tuō izdara piē laīka. **□ pie sevis** – a) klusu (piemēram, runāt, dziedāt). *kad piē sevis tā dziēd uñ dziēsma tā aī balsu nenāk, tad tā iī tāda kuñkuruošana.* / *klusu piē sevis buībinādaīms, vīrs iēt nuō kruōga mājā.* b) savās domās, jūtās, pārdzīvojumos. *es tuō paturēju piē sevis – nēisteīcu nekuō.* **□ pie (tās pašas) reīzas (arī reīzes)** – a) tajā pašā reizē; reizē. *iēšu šuōvakaī mājās. vajag piē reīzes iskustināt kājas.* / *es juīms pa mēmu raūsi aī pateīkšu piē reīzes.* / *saīmniēku meītaī dzēra kāzas uñ kalīpiēm pakrustīja piē tās pašas reīzes bērnu.* / *ja kuō darija uñ atlika vēl laīka, ta padarija ari vēl citu kuō piē tās pašas reīzes.* b) kādā reizē; noteiktā gadījumā, noteiktos apstākļos. *visas skudras kuōž. i liēlās iēkuōž piē reīzas.* / *i piē reīzas saūle aī.* / *[veikalā] siēru piē reīzas varēja dabuīt.* / *piē reīzes visu aīzmiīrstu.* / *kāja sāp aī piē reīzas.* / *kāc tuō piē reīzes pateīca aī – tuī tāda krika bija, kāda nelaīme tuī bija.* **□ pie tiēsas** – tiesā. *liēcināt i piē tiēsas teīkt patiēsiību paī rēdzētūō.* / *piē tiēsas jāzvēr, ka teīks taīsnību.* / *kad kādi līgumi bi jātaīsa, tuō darija piē pagasta tiēsas.* / *līgumus gāja piē tiēsas apstīprināt.* **□ pieturēt (arī būt) pie mājām (arī mājas)** – glabāt mājās (ko noderīgu) lietošanai. *šādas tādas [ārstniecības] tējas jaū piētūrēja piē mājām.* / *mēs, tiē vēciē cilvēki, jaū viņu [tas ir, asinszāli] dikti tā piēturaīm piē mājas, jā.* / *ta jaū piē mājs tāda cirīša nebi, piē ķēķa. ta tas akmeseris visūr bi.* **□ pie vakara** – pievakarē. *piē vakara vaīdzēs isiēt sagrāpt tuō atālu.* / *pajeīm kādu juīki lidz! piē vakara būs aūksti.* **□ saūkt pie vārda** – saukt vārdā; nosaukt. *vēlāk, ka kumeļus aūdžēja, ta saūca piē vārda. ta bi pases ziīgiēm.* / *parasti gaī tik piē vārda saūca cic citu ģimenē.* / *citādi es piē vārda viņas [tas ir, arkla detaļas] nezīnu saūkt.*

9. Norāda uz psihisku vai fizioloģisku stāvokli, kurā (kāds) atrodas, nonāk. *es jaū tā biju piēraduse piē grūtuma, piē švakuma.* **□ nākt pie prāta** – a) kļūt prātīgam; saprast. *va ta viēnā žūpuošanaī paiēs tas laīks! vaīg ari nākt piē prāta, ka tā ilgi neiēs.* b) atjēgties. *[dēls] vakaī pārnāca nuō kruōga dūšā uñ nezīnāja, kuī iī, kuī naū. nu šuōrīt tik sāka nākt piē prāta.* **□ nākt pie sajēgas** – atjēgties; sākt izprast (ko). *nu tik taga sāk nākt piē sajēgas, ka [mežā] vaīg visu saīrīt. tas taču vērtīks kurīnāmaīms.* **□ nākt pie samaņas** – atgūt samaņu. *vīrs piēcas diēnas nenāca piē samaņas.* / *adģīlpt – tas būtu nākt piē samaņas.* / *siēva taga nākuse piē samaņas.* **□ nav īsti pie prāta** – saka par cilvēku, kam raksturīga garīga atpālicība, plānprātība. *ciēmīnuōs bi tāc cilvēks – viš nebi īsti piē prāta. piē kuces [bija] sanākuši suīni. viš savāķis ri jā, piētaīsijs duris uñ ta a spriguli [sitis].* **□ uzturēt pie dzīvības** – palīdzēt (kādam) saglabāt dzīvību. *ka varētu vēl usturēt piē dzīvības tik ilgi, kamēr sabraūc bērni rēdzēt vēl dzīvu vēcuōtēvu.* **✧ aiziēt pie Diēva,** arī **✧ nuoiēt pie miēra** – nomirt. *vēcaīstēs aīzgāja piē Diēva – nuōmira.* / *us tādu, kas pusmūžā nuōmiīrst, teīc – aīziēt piē Diēva, mūža nepabeīdzis.* / *tiē abi divi [kaimiņi] aī nuōgājuši piē miēra.* **✧ būt pie pīlla prāta** – būt tādām, kam nav psihisku traucējumu; būt spējīgam apzināti domāt, rīkoties. *isskatās, ka tas vecis naū piē pīlla prāta, tāc duīš.* / *tiēsliētās vaīdzēja būt piē pīlla prāta.* / *tēs nuōrakstīja dēlaīm mājas, kad palika vēc uñ vaīrāk nevarēja strādāt. tiēsa prasīja daktera aplīēcību – vaī [tēvs] i piē pīlla prāta.* **✧ iēt pie dūšas (arī māgas)** – labi garšot. *pēc grūta darba vakariņas iēt piē dūšas.* / *tas [ēdiens] maī neiēt piē dūšas – tas i vēcu laīku teīciēns.* / *nuōkaveīm tuō cūku. negāj piē dūšas tā gaļa.* / *taīm [ēdienam] tāda smaka, neiēt piē dūšas.* / *tas [alus] iēt labi piē dūšas.* / *šuōrīt iēt piē dūšas šņabītis.* / *a, kā nu i issaīkuši [zirgi]! nu iēt labi piē māgas!* **✧ iēt pie sīrds** – a) labi garšot. *laps ēdiēns, dzēriēns iēt piē sīrc.* b) izraisīt pozitīvas emocijas; patīkt. *laps vārc ari iēt piē sīrc.* / *kuī vaī sarunātiēs viēnādās duōmās, teīc – šī ciēmuošanaī muīms gāja piē sīrc.* **✧ likt pie sīrds** – cenšoties ietekmēt (kādu), lūgt, pieteikt (ko izdarīt, ievērot u. tml.). *skuōluōtājs lika piē sīrc, ka jāmacās pātari.* / *tuō visiēm vēcaīstēs lika piē sīrc, ka Diēva vārdu nevaī vēlti vaīkāt.* **✧ nuodziēvināt pie nāves** – nostrādināt; likt pārāk smagi strādāt. *tuō meīteni nuodziēvināja piē nāves. viņu pa daūdz nuōstrādināja.* **✧ nuodzīt pie ādas naūdas** – pārmērīgi nostrādināt, arī novājināt (parasti dzīvnieku). *tuō zirgu nuōdzīnuši piē ādas naūdas, pa-visaīm vāš, kaūli uñ āda.* **✧ paturēt pie dzīvības** – neļaut (kam, piemēram, ugunij) pārstāt eksistēt. *uzgrīēz [lampai] tuō daktu aūkstāk, paturi piē dzīvības tuō uguni!* / *paturi piē dzīvības tuō uguni, lidz iēliēt petruōliju!* **✧ pie dusas** – miris. *trīs dēli jaū aī piē dusas. vēl trīs mētas uñ trīs dēli dzīvi.* **✧ pienākt (arī ienākt) pie prāta** – tikt iedomātam, atminētam. *kas nu piēnāk piē prāta, tuō teīc.* / *pulkā labāka dziedāšana. kas vienai pietrūkst, tas uotraī piēnāk piē prāta.* (LFK 1961, 10033) / *redz, ka nepiēnāca piē prāta!* / *kādi [panti] iēnāk piē prāta.* **✧ rij (arī ēd), kā pie**

bada bijis (arī **bijis**) – saka, ja kāds daudz, negausīgi ēd. *tas rij, kā piē bada bijis. tañ cilvēkam nemaz sātes neū. / nu ēd, kā piē bada bijis. isvārīti zīrņi aņ gaļu.*

10. **Norāda uz to, ko sasniedz, iegūst.** *bij visi tikuši aņ akmeņu peļņām piē jaūnām mājām uñ piē naūdas bañkā – pa viēnañ, uōtrañ siñtañ. / vīri nevaņ tikt ne piē kāds tañsnībs. tāda ņurģa viēn isnākuse. □ nākt pie varas* – iegūt varu (pār ko); tikt ieceltam (noteiktā amatā). *cukuŗbiētes tik Latvijas laikā sāka aūdzēt, kad Uļmanis nāca piē varas. □ tikt pie vārda* – rasties iespējai runāt, izteikties. *nu kad vīrs sāk runāt, tad jaū neduōmā, ka tiksi piē vārda ari kuō pateikt. ja negribi klaūsītiēs, ej pruōjām!*

11. **Norāda uz grupu, kopumu, kurā (kas) ietilpst.** *vaīrāki ciēmi piēderēja piē viēna pagasta. □ pie tam* – turklāt. *es gribētu dabūt ruōkā [lupu]. tagad dikti tāda peļķa druka uñ piē tañ ļuōti sīka. // Norāda uz nepilnu (kā) skaitu, daudzumu.* *tas jaū nu piē siñtu gadu apakaļu iņ. / bēnu mēs bijām daūdz – piē astuōņdesmit tañ klasē. viēns pac skuōluōtājs. / piē diūdesmit pajūgi bi, ka liēlas kāzas bi. / tañ [vecenītei] bi dēls, liēls puīsis, jaū bi piē divdesmit piēcu gadu.*

12. parasti savienojumā ar pierast, pieradināt u. tml. **Norāda uz to, ko (kāds) iepazīst, kam (kāds) pielāgojas.** *ka veda stallī jaūnu guōvi, ta saīmniēce pasviēda savus prakus uñ veda pāri stallī iēkšā, uñ iēdeva maīzi. ta teic, ka piēruōnuōt ātri piē jaūnuō māju. / pat vistinā piēruōd piē kā – neļec pāri žuōgam.*

13. **Norāda uz to, ko grib iegūt, pēc kā tiecas; pēc.** *vīri ziēmās braūca mežā piē maļkas. / iējūdzta divus ziņģus uñ braūca piē siēna. / audz, meitiņa, luoki pūru, nāc pie sava gredzentiņ! (LFK 9, 158) / mēs nuōbraūcēm piē buōtes mañtas. / šuōdiēn jābraūc uz jūrmali piē meņcu, rāms laīks. / es braukšu uz jūrmali pie zuu. es braukšu mežā pie malkas. (Mīlenbahs II 87) / nuōbraūca piē meņcu. / dēls nuōgāja piē maīzes. / vaīg nuōskriēt līdz aki piē ūdeņa.*

pieadīt v. 1. **Adot izveidot un piestiprināt (pie kā, kam klāt).** *īkši nuōlaīž – actā caūrumu, vēlāk ūzjēñ vaļģus uñ piēada. / tuō īkši piēada īpaši. tuñ nuōlaīž vaļģus uñ actā caūrumu. uñ, ka tuō ciñdu nuōbeīdz, ta piēada.*

2. **Adot izgatavot (ko) lielākā, arī pietiekamā daudzumā.** *ta jaū [līgavai kāzās] vaīdzēj pulku duōt. vaīdzēj kuŗviñ būt pillāñ aņ ciñdiēm, aņ zeķēm piēadītañ, laī tev iņ, gaņ vārtu stabiēm kuō uskārt, žuōga miētu galiēm.*

pieaīrēt v. **Airējot pievirzīt (piemēram, laivu, pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** *pieaīrē piē malas tuō laīvu, laī vaņ labāk iēkāpt!*

pieaīrt v. 1. **Arot pievirzīties (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** *piēara piē pašas ežas tuō vagu, ka nevaņ ne gaņā paiēt.*

2. **Arot (kādu platību) pievienot (to blakus esošajai platībai).** *apara parasti iņ kāda zēmāka viēta, kuō nevaņ piēārt klāt. // Arot panākt, ka (kas, piemēram, grāvis) tiek piebērts (ar zemi).* *gaņ grāvja malu actāja neaītu zemi, laī nepiēārt grāvi. tā zemes strēmele apaūga aņ zāli.*

pieaūdzēt v. 1. **Panākt, ka (kas) bioloģiskās attīstības procesā piesaistās (pie kā, kam klāt).** *Pēteris pieaūdzējis baciņas. duōmā, ka nu meītas labāk gribēs.*

2. **Izaudzēt (dzīvniekus).** *ķēvs pa liēlākuō daļu bi. pieaūdzēj aka kumeļu. / ka [jērus] lika stallī, ta atlasija, kuru pieaūdzēt jaūnu. / ta tik pa kādu jaūnu [zosi] pieaūdzēja, ka vēcā kāda nedēja labi. / ka līduñniēki jaū mājas pabūvējši bi, ari luōpi bi pieaūdzēti, ta bi tikuši us cēŗpu.*

pieaūdzināt v. 1. **Izaudzēt (augus) lielākā, arī pietiekamā daudzumā.** *bī pieaūdzināti diēzgañ pulku tiē jaūniē rāceņi, tā šķīrne.*

2. **Palielināt (valdziņu skaitu) adījumā.** *tañ papēdiñ pieaūdzināja tuōs vaļģus, laī iznāk zeķe.*

pieaūgt v. 1. **Augot attīstīties, sasniegt fizisko un garīgo briedumu, pilngadību; izaugt (par cilvēku).** *jaū pieaūģuši vēciēm saīmniēkiēm bēni bi. / bēni teica vēcaīstēs uñ vēcāmāte. pieaūģuši bēni teica – vēciē. / precistaba bī, ku meīta gāja gulēt, ka bija pieaūģusi, ka bija astuōņpacmit gadi. / pieaugs manas mazas māsas, es maršāma žēl darišu. (LFK 1961, 10445) / tagad viš tāc liēls, pieaūdzis, dzērējs palicis. // Augot kļūt lielākam, augot attīstīties (par dzīvniekiem, augiem).* *cēŗpi aņ i, ku liēlāka zāle i, spīlas. tiē pieaūģ paši nuō sevis. piřmāk viš tāc mas maziņš, ta izaūģ liēls. / ka viņa [tas ir, cūka] bi pieaūģusi, ta viņa gribēja kuīļus, meklēja.*

2. **Augot, attīstoties piesaistīties (pie kā, kam klāt) – par augiem, to daļām.** *tuō iēlaūstuō zaru vaīg nuōsitiñāt aņ lūku, tad viņš pieaūks klāt. / [potzaru] piēsiēn uñ nuōpiķē a puōtvasku,*

uņ nuōsiēn aŗ aūdeķla baņti. zaŗs piēaūg. / kuōkaŗ piēaūdzis liēls buŗbulis. / ka nuōzāgā kuōku, ta skaŗta tuōs riņķus. pa gadu piēaūg tas riņķis. // **Bioloģiskās attīstības procesā piesaistīties (pie kā, kam klāt) – par organisma daļām.** dažām guōvēm i piēaūdzis tesmeniŗ vel piēktaŗs liēkaŗs pups. tas a tār piēradzis. / [cūkai] piē siŗc liēlās āderes apkārt bi baŗti taūki – a plēvi klāt piēaūguŗi. / [govij] mēle i piēaūguse piē apakŗējā ŷuōķļa uņ i vaŗļa. / ka ziŗgaŗ piēaūg pēdējaŗs zuōps galā, tuō skata. ja visi zuōbi piēaūguŗi, ta nuō tā skata vēcumu. / ejuōt puŗka kājas gaŗ zemi ŷļurā, duōmātu, ka piē zemes piēaūguŗas. // **Veidojoties, augot (kam) piesaistīties (pie kā).** tu jaū aŗ visu addāŗņātu. tuō tik tu nevari addāŗņāt, kas teū i piēaūdzis. ✧ **kājas piēaūg (priekŗmetam) –** saka, ja (priekŗmets) piepeŗi pazūd. us pazuduŗu liētu teŗc – taŗ jaū kājas piēaūguŗas būs. negrib teŗkt, ka zakc.

3. **Augot (kam) lielākā daudzumā, tikt piepildītam, aizņemtam (ar to); aizaugt.** us piēaūguŗu pļavu, ciņaiņu saka ķukna. / bruksliēns i a krūmiēm piēaūdzis meŗa gabaŗs. / ķūkliēns iŗ piēaūdzis, ne-izbriēnaŗs, ne-izejaŗs. / kaŗmiņŗ israka tādu grāvi. taga viŗ piēaūdzis. / muŗs aŗķŗņu piēaūg piŗls Taŗku grāvis. (LVDA mat. 87) / piē staŗļa tas grāvelis piēaūdzis a nātrēm. / redzēj rudzu, redzēj mieŗu [druvas], visas zāļu piēauguŗas. (LFK 1818, 96)

4. **Izaugt (kam) lielākā, aŗi pietiekamā daudzumā.** tiē krūmi nu i biēzi piēaūguŗi.

5. **Pakāpeniski palielināties (piemēram, daudzumā, skaitliskā vērtībā).** tas parār var piēaūkt, ja nevar atmaksāt zināmā laŗkā. / viēnaŗ bērnaŗ pa kristībām bi samēsc piēcdesmit rubļu. [kad] viŗ jaū bi kādi septiņdesmit gadu vēc, tiē bi piēaūguŗi lidz tūkstuōtiŗ. // **Palielināties apjomā, piepildot, aizņemot (ko visu).** [kukulim] tā iēvēķ a piŗkstu [rievas]. tās jaū piēaūg piŗlas, ka ķep. // **Palielināties (par Mēnesi).** i jaūns mēness, piēaūg, tikkuō sār aūkt.

piēaūgums subst. 1. **Paveikta darbība, rezultāts → pieaūgt (1).** kas ātraūguōŗa priēde, tā cūku priēde, kaŗ pa ceņtmetru pa gadu piēaūguŗs iŗ, tās nedeŗ, tās neplŗst. viņām lūst puŗu [skali]. □ **ģimenes piēaūgums** – ģimenes palielināŗšanās. maŗ nekār ģimenes piēaūguŗs nav [tas ir, nav bērnu].

2. **Tas, kas augot piesaistījies.** tās padusŗtes, tādas piēaūgumus iskniēba tomātiēm. / piēpe i tār kā piēaūguŗs. viŗŗ vār tējā. (LVDApr. 392)

piēaūŗēt v. Aurojot sasaukt (kādu). nevarēja piēaūŗēt tuō ganu, lai dzeŗn mājās.

piēaūst v. Auŗot piesaistīt klāt. atmazgi i katrā tŗkla galā sprŗdi garumā tār rupjāks diēks piēaūsc, lai viŗ isturŗks būtu. / drika bi, ja apmeta aūdeķlu platāku nekā ŷķiētā varēja savēŗt. ta atlikuŗuō dziŗi laiŗa vaŗā gaŗ malu, satina kamuōlā. tuō nepiēaūda.

piēaūst v. Auŗot piepildīt pārāk lielus apavus ar ko (piemēram, zeķēm). tādas liēlas pastalas! cik zeķu vaŗdzēja, lai piēaūtu piŗlas! // **Auŗot apavus, tinot ap kājām autus, panākt, ka tiem kaut kas tiek pievienots, pietŗts klāt (piemēram, bikŗu gali).** piēaūn tuōs bikŗu galus a tiēm aūteņiēm kuōpā.

piēbaŗdīt v. Baidot izraisīt (kādam ko, parasti nevēlamu, parasti slimību). nu tu gaŗ ruōzi piēbaŗdŗsi, tik klusu piēlŗzdarŗs klāt.

piebakstīt, aŗi piebaktīt v. 1. Bakstot pieskarties (kādam), parasti, lai pievērstu (tā) uzmanību kam. siēvas piēbaknŗja cita citi, lai stāv klusu. / piēbakstīt vaŗg taŗ ziŗgaŗ, lai skreŗ ātrār. / tā klusi piēbaksti taŗ ziŗgaŗ, lai skreŗ! būs iŗ ātrār mājās. // **Dot padomu, darīt uzmanŗgu (par ko).** piēbakstīt [iŗ] piēduōt paduōmu, darīt uzmanŗgu.

2. **Bakstot, spieŗot (ko) piepildīt (ar to).** verķis i kār daŗc, a kuō var piēbakstīt kādu spraūgu.

piēbaŗsuot v. Pievienoties (kāda) radŗtām skaņām, radot līdzīgas skaņas. a piŗuōli labi piēbaŗsuōt mēŗdiņu.

piēbaŗvāt v. Uzpiŗkt; piekukuŗot. piēbaŗvāt i piēkukuŗuōt. / nu tu gaŗ tuō mēŗtu esi piēbaŗvāŗuse – iēt kā adata.

piebārstīt v. Bārstot pievienot (ko). tiēm miēŗiēm piēbārstŗja ziŗņus, ka sē. ta tiē ziŗņi labār aūg, iēt uz aūķŗu.

piebaŗuōŗana, aŗi piebaŗuōŗana subst. **Darbība, process → piebaŗuot.** aūzas, mŗlti – tā jaū i tā piēbaŗuōŗana [zŗgam]. / pa tuō [cietstāvēŗšanas] laŗku atraū viņai [tas ir, govij] baŗŗbu aŗ – duō siēnu, saŗmus, ŷdeni. ne-kādu piēbaŗuōŗanu netaŗsa. / lucēŗna i tār zāŗājs. tuō sēja luōpiēm, luōpu piēbaŗuōŗanaŗ.

piebaruot, arī **piebaruot** v. **Apgādāt (dzīvnieku) ar papildbarību.** *ka bi ku braucaims, ta [zirgu] piēbaruōja biški. / ka iēt piē dařba, ta [zirgu] piēbaruō. / rudeni piēbaruō tik kumeļu. / ka [sivēni] nedēļu zīduši, ta sāk piēbaruōt. sāk duōt piēnu, rāceņus bes mizas. / jāpiēbaruō tas bullis, lai paliēk trēknāks, vaīdzēs pařduōt. / tuř meitas nemaz negāja [strādāt], ku luōpus piēbaruōja. / ta jaū [lopus] maz piēbaruōja – cik bi ganuōs, tik bi ganuōs. / va nu viņu [tas ir, stirnu] taga mazāk, va viņas piēbaruō medniēki ziēmu? / strādāj dienu, strādāj nakti, nevar kungus piebaruot. ai bagāta veļu māte, līdz kungus piebaruot! (LFK 1961, 10358)*

piebasēt v. **Radīt (ar ko papildus) zemu, doĵu skaņu.** *muřs kādu reizu piēbasēja a tādū kuōku, ka nebi pērvētas grīdas. ka apakšā bi pagraps, ta [sitot pa grīdu] izdeva duōĵu skaņu.*

piebāzt v. **1. Bāzot (ko kur iekšā) cieši piepildīt (ko ar to).** *kas us pļavām siēnu grāba, tiēm piēbāza maizes kuli. / piēbāza kuli ar maiziti un nāca uz muižu strādāt. (LFK 1961, 10862) / ratuōs iēliēk maīsu, piēbāstu ar siēnu, ku braucuōt ūssēdēt. / piēbāz tuō ķipi [ar siēnu]. piēbāz siēnu, ņēm līdz, ka brauc mežā. / zīrgu siēns tig bi us stalli. stāvēja a-viēn tāt maīss piēbāsc. / [pēle ir] tāt liēls maīss, a spalvām piēbāsc. / tiēm židiēm piēbāza tīru maīsu a siēnu, lai guļ uz mūrīti. / žic, piēbāzis liēlu kuli a maņtām, ņes uz muguras. / slapjus zābakus vaīg piēbāst a salmiēm uņ ta žāvēt. / sēsku [cepurem] nuōsita paši. tad aka piēbāza tuō ar aūzām uņ tuō ādu isspilāj labi. □ **piebāzts peņķuōks** – pildīta pankūka. senāk jaū tāds peņķuōkus nekad necepa, kas a gaļu. vēlāk nāca piēbāsti peņķuōki, bāsti peņķuōki. ✦ **piebāzt pīllu galvu** – sniegt daudz jaunu ziņu (parasti ne visai ticamu). piēbāst pīllu galvu – tas i samācīt. / nu gaņ tas ciēmiņu dēls piēbāza pīllu galvu visādu gudrību, tik ilgi runājuōt.*

2. Novietojot (ko lielākā daudzumā) piepildīt (telpu, tās daļu). *braģis i zemē iērakti četri piēci metri gari stabi. ta tiēk taīsic juņc. piēbāz tuō apakšu visu pīllu [ar siēnu]. / te viss i tāt piēbāsc, ka naū kuř liktiēs vaīs. / vaīdzēj piēbāst pagrāpi, lai savārās aka cūkām viss. / šuōgad ēsuōt skūna piēbāsta pīlla a siēnu līdz čukuraim.*

piebeicēt v. **Mazliet, vietumis kodinot panākt, ka (kas, kā virsma) ir vienmērīgi apstrādāta ar kodinātāju.** *tādu caūrumiņu, ku tāt iēduōbumiņš, ar piēbeicēt. tā nuōgludina, tā kā lai viš i līdzēns.*

piebeigt v. **Nomocīt; nonāvēt.** *redz, viēns zīrnākslis savā tīklā i mušu piēbeidzis!*

piebērt v. **1. Berot pievienot (pie kā, kam klāt).** *tuōreiz jaū tāt siēna maz bi. ta tuōs salmus vaīrāk piēbēra [lopu barībai]. / ceĵuōt maīzi, piēbeř vēl miltus. ta vaīg kriētni samācīt, lai nepaliēk kuř saūsi miltu kuņķuļi. / [alus gatavošanai] sataīsija tādū maīzi uņ biški piēbēra rudzu miltus klāt, lai viņi biški turās. / ka es rāceņu biēsputru vāru, ta es kad-reiz tāt piēberu kādū saūju rudzu miltu klāt. / ūdeni uzvāra, piēbeř kādas divas saūjas putraīmu. / [baltajam sviestam] piēgriēz sīpuōlus uņ piparus piēbeř. / laps saīmniēks vēl kādreiz iēdeva cukuru piēbērt klāt [dzērsim], bet vaīrāk jaū saharīnu. / [veļai] piēbeř tuō zūdā mazgājuōt.*

2. Berot (ko) piepildīt (ar to). *tuōs kaļnus nuōraka uņ tās lejas piēbēra – istaīsija līdžēnu ceļu. / tuř ceļā liēla bedre. jāvēd graņc, kuō piēbērt. / tās plūdu israūtās bedres piēbēra a zemī. / bi liēls duņbēris, ku tas akmeņs bi. tag piēbēra ciēt. / tuō sēska ādu piēbēra ar aūzām, lai isspilējās liēlāka. / vaīdzēja piēbērt tuō maīsu steņgru, lai [dzirnavās] varētu viēglāk ūzviļkt piē ķista. / bi tāt dēlic a sa-ūrptiēm caūrumiēm. uņ tuř salika sasiētuōs sarus, kas bi piēbērti a graņtu uņ sveķiēm.*

3. Nobērt; berot novietot (kur, uz kā u. tml.). *ka piēbēra kaūdzīti cukura uņ piēlika tuō dēli, ta tā dēle laižija tuō cukuru uņ ta iššļāce pate iēsūktuōs aseņus.*

piebērt v. **Berzot, drupinot pievienot (kam ko).** [putraīmu desām] cēbres piēbērt, tādās sažāvētas. / šaūtiēm piēbērt kuņķulīšus klāt.

piebiēdruoties v. **Pievienoties, iesaistīties (kādā darbībā, norisē).** *nāc piēbiēdruōtiēs! pa visiēm mēs tuō kluci varaīm iēcēlt. / Kāima Jānis skaītija pātarus. tas ar piēbiēdruōjās a tiēm pātariēm tam suniēm uņ Miķēliēm.*

piebikstīt v. **1. Bikstot pieskarties (kādam), parasti, lai pievērstu (viņa) uzmanību kam; piebakstīt.** *piebiksti tam zīrgam, lai skreī! / piebiksti tai ķēvi, lai skrej ātrāk!*

2. Sabikstīt. *piebiksti pagrāpi tik, piēkuř!*

piebiļdums subst. **Paveikta darbība, rezultāts** → **piebiļst.** *kaķa lāsti debesīs nekāpj. tiēm ēsuōt pař mazas kājiņas – nevar uskāpt. tas tāt mūsu laiķu piebiļdums.*

- piebīlst** v. **Pateikt (ko) papildinot, precizējot iepriekš teikto.** *tas paduōms bi laps, tuŗ neŗ kuō piēbīlst.*
- piebirt** v. **Birstot (kam) piepildīties, tikt piepildītam (ar to).** *paūsarī, ka ziēdi bīrst, visa sēta piēbiruse baŗta. / Jāņu dziēsmu nuōdziēdāju, parŗ pļavīnu pāriēdama. maŗ piēbira piŗnas kūrpes zilu ziēdu, zēŗta raras.*
- piebizinēt** v. **Bizojot pieskriet.** *teŗi piēbizinēja piē liēlām guōvēm.*
- piebliētēt** v. **Blietējot saplacināt, padarīt blīvu, līdzenu.** *skābbarības bedres nuōbliētē. piēbliētē, nuōbliēvē viŗu ciēti. tas i jaūns vārc.*
- pieblīvēt** v. **Padarīt blīvu, līdzenu (piemēram, piespiežot, aizdarot spraugas).** *ku [koka ēkai] tās gabalu stārpas, ta tās nuō viēnas puses, nuō uōtras puses a tādu meŗseli piēblīvē.*
- piebļaūt** v. **Bļaujot panākt, ka (kāds) sadzird.** *ta kŗ aizmidzis, ka nevaŗ ne piēbļaūt, lai nŗk ŗu.*
- piebradzāt** v. **Piebradāt, piemīdīt.** *ja staŗgŗ pa zŗli, teŗc – kuō tu piēbradzŗ tuō zŗli!*
- piebraūcams, -a.** 1. Divd. → **piebraūkt (1; 2).**
2. adj. noz. **Tāds, ko izmanto, lai piebrauktu (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk) – piemēram, par vietu, ceļu.** *ziŗgi stāv stedelē, ku tŗdas piēbraūcamas viētas. tiē rati paliēk laūku pusē, uŗ tuōs ziŗgus piēbraūc ēnŗ.*
- piebraūkāt** v. **Braukājot pieblīvēt.** *nu tŗ piēbraūkŗ tuō zŗli, ka pļavŗ paliēk ceŗŗ. / piēbraūkŗ vēl aŗ ecēŗām tās vēŗenas, lai lŗdŗenas.*
- piebraūkt** v. 1. **Braucot pievirzīties (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** *taga nevaŗ piē upes vaŗs piēbraūkt. tuōreŗz varēj, bi lŗdŗeni kraŗti. / ku nevarēja [pļavŗ] piēbraūkt, [tur] meta [siena] kaūdzes ta. / ja [pļavŗ] vaŗ piēbraūkt, ta vēd [sienu] mŗjŗs uŗ bŗŗ us staŗŗlaūkŗu. / istaba uŗ klēc blakŗm. kŗdi diūdesmit trŗzmit metru staŗpŗ bi, ta kŗ vaŗ piēbraūkt a ratiēm. / tuŗ krastŗ bi piēbraūkuŗas trŗs laŗvas. / tuōs tŗklus sakraūj rat:uōs, ta aŗzvēd uz jūr'u. ta laŗvas piēbraūc uŗ ta sakraū iēkŗŗ. (Svent. 90) / paskatiēs, kuŗ vaŗ piēbraūkt piē ŗuōga uŗ piēsiēt ziŗgu! / meŗŗas guōvis bi. ka piēbraūca klŗt, ta tik varēja rēdŗēt. // Braukŗus ierasties (pie kŗda). ka znuōc piēbraūc, mŗte iēt sagaŗdīt.*
2. **Braucot (parasti vairŗkkŗrt) pieblīvēt.** *ta tuō [jauno] ceŗu piēbraūca. ta nebi tŗdi ruŗŗi kŗ taga.*
- piebraūktuve** subst. **Vieta, pa ko piebrauc (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** *piēbraūktuve iŗ viēta, kuŗ vaŗ piēbraūkt. siēnu kuŗ vēd mŗjŗ, piē lūka iŗ piēbraūktuve, kuŗ aŗ vēzumu vaŗ piēbraūkt. / kuŗŗanŗ iŗ piēbraūktuve piē daŗmpas. / aŗ ziēmu maŗķas veŗanŗ iŗ piēbraūktuve, kuŗ maŗķu, baŗŗkus kraŗj.*
- piebriēdināt** v. **Panākt, būt par cēloni, ka (kas) piebriest.** *tuō iēsalu piŗmŗk vaŗg piēbriēdināt uŗ ta tik likt vŗrīt.*
- piebriēst** v. 1. **Uzsūcot mitrumu, palielināties apjomā.** *iēsalamŗ iēmērcu siēku miēŗu. ta bi piēbriēdis piŗls stuōveris. / maŗ i kuōka muēles tŗdas vēcas, piēbriēduŗas, labas vēl.*
2. **Kļūt apjomīgŗkam, palielināties.** *ka vŗveles i, ta tukŗsumi piēbriēduŗi. ta viŗ [tas ir, zirgs] spŗrdŗs.*
- piebrist** v. **Brienot (pa ko, pŗri kam) notraipīt, saslapināt (apavus); sabrist.** *tŗ piēbridu tŗs tupeles, ka eŗuōt ŗlakst viēn. / us celīnu i sakrŗŗuŗiēŗ ŗdeŗns pluŗči, ka vaŗ tupeles piēbrist. / te naŗ tig dziŗŗ, ka vaŗ piēbrist zŗbakus. / eŗuōt pa pļavu pŗri attēkŗm, piēbridu pastalas.*
- piebruzdināt** v. **Pieklauvēt.** *kad pŗbraūc, piēbruzdini piē luōga!*
- piebuknīt** v. **Nedaudz skubināt, mudināt.** *taŗ puŗsiŗ tik vaŗg piēbuknīt, lai viŗ prec tuō meŗtu.*
- piebuksnīt** v. **Piebakstīt.** *piēbuksnŗ aŗ ēŗkuōni vŗnaŗm! / aūnelis ganaŗm piēbuksnŗ a piēri, lai iēduō gabalu maŗzes.*
- piebullēt** v. **Jumjot niedru jumtu, piestiprināt niedres ar īpaŗu koku (bulli).** *[jumjot niedres] aŗ tŗdu kuōku – bulli – piēbullēja.*
- piebuŗņgŗšana** subst. **Darbība, process** → **piebuŗņgŗt.** *ja bija skaŗdra skaŗa [kukulim piesitot], ta bi iscepis. ja bi grŗta skaŗa, ta vēl nebi iscepis. es tuō piēbuŗņgŗšanu nēŗu darīse.*
- piebuŗņgŗt** v. 1. **Pieklauvēt.** *kaŗmiŗŗ piēbuŗņgŗja piē luōga uŗ iscēla mani nuō miēga. / piēbuŗņgŗ piē duru! / ka iēvēd jaūnŗ stallŗ guōvi, ta saŗmniēce nuōliēk savu praku. tŗ guōve pŗriēt pŗri. ta aŗstaŗsa duŗes uŗ piēbuŗņgŗ, uŗ pateŗc – tŗs tavas mŗjas! / [rotaŗas dalŗbnieks] piēbuŗņgŗ. kŗļu dalŗtŗjs prasa – kas tuŗ buŗņgŗ? attēc – pastniēks! // Sitot bungas, pavadīt (melodiju), padarīt uztveramŗku (tŗs ritmu). taŗru muzukaŗtiēm buŗgu lŗdŗ jēme, ku piēbuŗņgŗt.*
2. **Pamodināt.** *nevaŗ viēn piēbuŗņgŗt tuō dēŗu nuō rŗta.*

- piebuōjāt** v. **Padarīt neveselu (ķermeņa daļu), ievērojami pavājināt (tās) funkcijas.** *taču [dēlam] bija piebuōjāta plaūša.*
- piebuīt** v. **Burot izraisīt (kādam ko); piesaistīt (kādam ko).** *čigānīne suōlijās pa cimdu pāri piebuīt meītaī brūdgānu. / senāk tā runāja – piebuīs tev tuō uī tuō.*
- piebūve** subst. **Celtne vai konstrukcija, kas ir piebūvēta pie kādas citas celtnes un kas (salīdzinot ar to) ir mazāka, vienkāršāka.** *pašķūne – tā tāda piebūve piē lielās ēkas. tuī salīka ziģa liētas, ari ratus iēbraūca. ari vāgūzis tuō saūca. / apšūnis i piebūve. ratus iēbraūca apšūnē. / apšūne i piebūve. trīs siēnas tik taī bi. četūrtā siēna i piē šķūņa va staļļa. ziģu liētas va matreālus kādus tuī liēk. / baļķūns i piebūve duru priēkšā. baļķūnē liēk vasaru galdu, kuī vaī puzdiēnas ēst. / veraīda i tāda piebūve. / kabūzis i kaū kuī tāda piebūvīte, kāda nuōjumīte aka. tuī vaī šuō tuō nuōlikt.*
- piebūvēt** v. **Būvēt (ko) tieši blakus (kādam celtnei), cieši saistot (ar to).** *kādu reīzu visi rati stāvēja rijas skūnā. pēc Pīrmā pasaūles kara tuō piebūvēja galā piē rijas. / aītām bi acsevišķs stallīs. bi piebūvēc pažuōbelē tas stallītis. / aītām bi aītu stallīs. tas bi piē lielā staļļa piebūvēc – kā pajuōme. // Būvējot (ko) papildināt (gatavu celtni ar to).* *baznīcā piē siēnas, aūkstu piē griēstu piebūvētas liēves.*
- piēcdesmit**, arī **piēcdesmit** pamata num. **1. nelok. Daudzums, skaits 50.** *Mežagalā bi kādi piēdzdesmit namelīnīki. [viņiem bija] nuō trīs līdz seši pūrviētas zemes. / aītas tuōrēz bi daūdz, pa četrdesmit, piēcdesmit aītas. / šuōs laīkus rēķina pūru rāceņu kādus piēdzdesmit kilogramus. jābūt četrdesmit astuōņiēm. / [mōls ir] uz piēzmit metru gaīš, baļķis piē baļķa sadzīti taīsni zemē. / tad atlika visu tuō dekādi [Maskavā]. uī ta tig viņa nuōtika piēzmit četūrtā gadā. / ā, pa kapteīni es sāku braūkt piēdzdesmit devītajā gadā.*
- 2. dsk. instr.; subst. noz. Piecdesmit gadu (cilvēkam).** [man] pāri piēzdesmitiēm bija.
- piēcēji, -as** kopuma num. **Pieci; pieci dažādi.** *piē zēģeles pagatavūōšanas iēšuva četrējas līdz piēcējas rabas, kuras duōmātas piē stipra vēja.*
- piecēlt** v. **1. Pacelt vertikālā stāvoklī.** *taīm viēnaīm abgāzēs vėzums. ta visi sagājuši piēcēla. // Pacelt un atbalstīt (ko, piemēram, pie sienas).* *ratu redeli aī vaī piēcēlt piē siēnas uī kāpt aūkšā. / ka piēcēļ tuō kārdi, ta vaī uskāpt us staļļaūkšu.*
- 2. Pamodināt.** *vėcāmāte palīka nuōmuōdā, laī varētu piēcēlt ļaūdis, kad jāiēt linus mīstīt. / šuōrīt ciēmīns piēcēla agri, laī ejuōt viņaīm palīgā stallī. / lakstīgala, mīlulīte, piecel manu arājiņu! (LFK 1961, 10186) / ritīks miēga maķis! nevaī viņu piēcēlt.*
- piecēlties**, novec. **piesacēlties** v. **1. Nostāties stāvus (parasti no sēdus vai gulus stāvokļa).** *aka i pakritis mazaīs, ķepuruōjs, nevaī piēcēltiēs. ej palīdzi! / nu viš [tas ir, bērns] pac piēsacēlas. / puīšis kā dzēlc piēcēlās uī pārskrēja mājās. / piēcēlās vedējtēs, vedējmāte uī jaūnaīs pāris – visi četri salīka ruōkas citu us citu. tuō saūca pa līkšanu, pa sadērināšanu. / ka viņi [tas ir, zirgi] piēcēlušies, ta viņi nuōpurinas. ta viņš laīkaīm adbrīvuōjas nuō sasvīduma, nuō jūguma. / piēcēltiēs priēkš gaīļiēm – tas i agri cēltiēs.*
- 2. Atstāt gulšvietu pēc pamošanās.** *vėcāmāte piēcēlās, kaū kuō padara uī iēt vėl gulēt atmīgu. / ka agri piēcēliēs uī visu laīku darps, nevaī sagaīdīt vakaru. / bes siētavu nemaz nevarē iēt! rītis piēcēlēs, tūlī aptina siētavas. / kā piēcēlās, tā [bērni] muīndri visi iēt kuōpā kaļēdās.*
- 3. Atvesēloties.** *ilgi gulēja slimš vėcaīstēs. nu piēcēlās, nevaī paiēt. / tas [lops] jāū švaks, diēz va piēsacēlsiēs.*
- piecepīnāt** v. **Cepot pielaut, ka (kas) pielīp (parasti pie pannas).** *nepiēcēpini nu tuō biēzputru piē paīnas!*
- piecept** v. **1. Cepot pagatavot (ko) lielākā, arī pietiekamā daudzumā.** *nu jāū gaī māte piēcēpuse pillu liēluō bļūōdu aī siļķēm.*
- 2. Cepot panākt, ka (kas) pielīp (parasti pie pannas).** *kuō nu piēcēpi uōlas piē paīnas! kas nu tādas ēdīs!*
- piecgadīgs, -a** adj. **Tāds, kam ir pieci gadi.** *piecgadīks kumelīš.*
- pieci** pamata num. **1. Daudzums, skaits 5.** *maza maza ābelīte, pieci zēlta ābuolīni. (LFK 1961, 11017) / uotras puses dziedātāji pieci vienu blusu kāve [...] kad tā blusa palēcās, visi pieci iekliedzās. (LFK 1961, 10831) / dižuo danču nuosaukumi: divpadsmitdancis, piecu puīšu dancis [...] (Etn. 1894, 80) / jācērp piēcus aūnīnus, [arī] piēci aūnīni. / pēc piēcu gadu ziģks vis-stiprākāīs rādās iī. ♡ (pazīt) kā piēcus piīrkstus – ļoti labi (zināt, pazīt). es pazīnu [kādu*

ģimeni] *kā piēcus pīrkstus. tā māte maņ isteica visu.* ✧ **nav visi piēci mājās** – saka par cilvēku, kurš nav rīkojies saprātīgi, vai par ne visai gudru cilvēku. *nav visi piēci mājās – teic uz pamuļķīgu cilvēku, ari uz neabduomīgu. / taņ jaū visi piēci nav mājās, ka varēja tā izdarīt, ka citiēm jāsmējās.* ✧ **pa(r) piēciem paūnīt** – negausīgi, pārāk daudz ēst, dzert. *abžēluo! nu tas vaŕ pa piēciem paūnīt iēksā, pulku ēd, dzeŕ.*

2. Pulksteņa laika moments; piecas stundas pēc pusnakts vai piecas stundas pēc divpadsmitiem. *pulksteņ viēnā i gaļi pīrmuōreiz dziēdājši, trijuōs uōtruō reži. tad rītuōs – piēcuōs. / šuōrīt piēcēlāmiēs pulkstēns piēcuōs. nuōgājām sebu gulēt. / piēcuōs ceļas, isslauc [govis], ta laiž ganuōs. / vasarā ēda ari palaūnadzi. tuō nesa uz laūku piēcuōs.*

piēcīest v. **Iztikt bez (kā), parasti neilgu laiku.** *ja negrib dabūt tuō, tad saka, ka vaŕ ari piēcīest. / tu nejeņ tuō naūdu tig daūdz līdz! ka nebūs līdz, ta piēcīētīsi. / cukuru vaŕ piēcīest, bet sāli nevaŕ piēcīest.*

piēciniēks. Sk. *piēcniēks.*

piēcīrst, arī **piēcīrst** v. **1. Cērtot izveidot (kam) vēlamo formu, veidu, parasti (to) pielāgojot.** *bi tādi vīri, kas mēcēja nuōcīrst [slīperus]. a šnuōru nuōmērija, piēcīrta tā. uņ ta radās tā zīme.*

2. Strauji, ar sparū aizvērt; aizcirst. *vēš piēcīrta duŕves, ka nuōplaūkšēja viēn. / nepiēcērt dures! ka nenuōveŕ pīrkstus! / tik ciēti dures piēcīrstas, ka nevaŕ acspiēst vaļā.*

3. Piesist. *es aŕ kāju viēnreiz izlimināju, braūcuōt nuō meža mājā. piēcīrtu piē kuōka, uņ pēda radās uōtrādi a visu tupeli. // Strauji pielikt (roku, kāju pie kā, kam klāt); spēcīgi piesist (ar roku, kāju).* *ja [dēls] necēsiēs, piēcīrtīšu aŕ aūkstu ruōku piē pakaļas. / tās vēcās siēvs saceļ saŕkanuōs liņdruks uz aūkšu, piēcērt piē diŕsas uņ saka – kas tev – diŕsina kā ciēlavīna! vot, ku sprākle! – uņ piēcērt sev.*

4. Makšķerējot strauji paraut makšķerēšanas rīku, lai āķis iekertos zivs mutē. *ka sēdēja laūvā uņ aīrēja pret strāumi, ta šnuōrā bi iēsiēc āķis aŕ žibuli. iēmēt upē. ka liēķa usķerās, ta saraūn – piēcērt teic. uņ ta vēļk laūkā.*

piēckapeiķis, arī **piēckapeiķis, piēckapeiķa** subst. **1. Piecu kapeiku monēta.** *viēnkapeiķis, diōkapeiķis, trīskapeiķis uņ piēckapeiķis – tiē bi vaŕa. piēckapeiķi bija sudraba aŕ. bet tiē bi ma-zītiņi. / piētaks iŕ vaŕa piēckapeiķis. / tad jaū aka taīsij tādus mazus siēriņus – pa piēckapeiķu, pa trīskapeiķu [pārdeva].*

2. ģen., nelok.; adj. noz. **Tāds, kura vērtība ir piecas kapeikas (par monētu) (?).** *senāk ņirkas lika karpēs vai zābakuos, lai [ejot] čīkst. [bija] pieckapeiķu ņirka. (LFK 1961, 10955)*

piēclatnieks subst. **Piecu latu naudaszīme; piecu latu sudraba monēta, kas bija apgrozībā 1929.–1940. gadā.** *[saimnieks] izbēra uz gaļdu piēclatniekus uņ sāka maksāt strādniekiēm.*

piēclitrīgs, -a adj. **Tāds, kura tilpums ir pieci litri.** *ta muņs bi vēļ kaŕlīna. tā bi trīslitrīga, liēla, apaļa pudele. diēz vaŕ tik nebi piēclitrīga?*

piēcniēks, arī **piēciniēks** subst. **1. Naudaszīme piecu vienību vērtībā.** *cara laikā zēlta piēcniēks [bija] tā kā taga diōkapeiķu gabaļs.*

2. Sekmju novērtējums, atzīme skolā: teicami. *liēlās [dāvanu] kulītes [deva bērniēm], kaņ piēciniēki, mazākās, kaņ mazāki nuņmuri.*

piēcpacmit, arī **piēcpacmit** nelok.; pamata num. **Daudzums, skaits 15.** *pašiēm saīmniēkiēm tuōreiz [bija] piēcpacmit bēri. / maņs vīrs kad-reiz piēcpacmit gadu piē viēna saīmniēka [kalpoja]. / mazaīs puīšis tā nuō četrpacmit, piēcpacmit gadu. / es sāku uz jūru iēt kā māceklis jaū nuō piēcpacmit gadu. / ta jaū tādū maņteļu nebi. ka maņ bi diūdesmit, piēcpacmit gadi, ta tuōs maņteļus sāka vilkt. / dēls piēcpacmit gadu gul zemītē. / ka tu aūdi piēcpacmit nītēs, ta tev piēcpacmit paminas bi.*

piēcpacmitais, -ā, arī **piēcpacmitais, -ā.** **Kārtas num. → piēcpacmit.** *nuō piēcpacmitā aprila līdz piēcpacmitaņ oktōberim viš [tas ir, gans] bi piē saīmniēka. / laikā a piēcpacmituō māiju sāka dzīt ganuōs. / [rudeni lopus] vaīrs ganīklē nedzina, ta lika stallī. tas bi nuō piēcpacmitā oktōbera. / istabā bija petruōlijas laņpa. pīrmāk parādijās tādas maziņākas, aŕ mazākām ugunēm. tās bija desmitā līnija. pēcāk bija piēcpacmitā līnija. / desmitaņ līnijaļ bija mazāka gaīsmā, tiēvāks ciliņdrs, šaūrāks. piēcpacmitaņ līnijaļ viss bija liēlāks uņ platāks.*

piēcpacmitkapeiķis subst. **Piecpacmit kapeiku monēta.** *[cara laikā] desmitkapeiķis bi sudraba, piēcpacmitkapeiķis sudraba uņ diūdesmitkapeiķis sudraba, uņ diodesmit piēci kapeiķi sudraba.*

- piecpadsmiņītis** subst. 1. **Audums, kura raksts veidots ar piecpadsmi nītīm.** *maņ maņma aūda a piecpacmiņīti uņ ta tētīm pašuva aņ [apģērbu]. gāja baznīcā.*
2. ģen., nelok.; adj. noz. **Ar piecpadsmi nītīm; tāds, kura raksts veidots ar piecpadsmi nītīm.** *muņs kādreiz bij astuōņnišu uņ piecpacmiņīšu aūduņs.*
- piecpāri** subst.; dsk. **Pieci pāri.** *viēnpār, uōtrpār, trešpār [...] desmit – te vēl būtu četrpāri, piecpāri – ta i desmit. tā senāk skaītija. tas bi kâc raganu skaītlis.*
- piēcsiņt** nelok.; pamata num. **Daudzums, skaits 500.** *veciēm saīmniēkiēm bi pa četrsiņt, piēcsiņt pūrviētas. tiē skaītijās liēlās zemniēcības.*
- piecstūru** ģen., nelok.; adj. noz. **Tāds, kam ir pieci stūri; tāds, kam ir piecstūra forma.** *viš bi beķeris. viš nuōrakstijis tuōs kriņģēļus a cukuru astuōņnišu rakstu, dažiēm spuřdzītes. iznāk aku-rāt kâ piecstūru zvaigznes.*
- piecūkāt** v. **Padarīt netīru; piemēsloj; piecūkot.** *cūkas midzeni nekad nepiecūkâ – ne tuņ piēmiēz, nekâ. / ka dzērdami dzēruši! kuō lej piē zemes! piecūkâ istubu.*
- pieczuburains, -a** adj. **Pieczuburu; ar pieciem žuburiem.** *ka adbraūca preciniēki, māte uzlika pieczuburaīnu lukteri a svecēm.*
- Piēča.** Sk. *P i ē k u ž a.*
- piečalāt** v. **Čalojot panākt, ka skaņas izplatās viscaur (telpā, apkārtnē); piečalot.** *bērni saskreīši piēčalâ visu istubu.*
- piečaņpāt** v. **Piebradāt, piebrist (ko).** *ka nāk nuō laūka, ka tâc dubļaiņs, liēts laiķâ, ta tâ teic, ka piēčaņpâ grīdu.*
- piečiēpstēt** v. **Čiepstot panākt, ka skaņas izplatās viscaur (telpā, apkārtnē).** *cāļi piēčiēpst piļlas aūses – grib ēst.*
- piečiēpt** v. **Paņemt; nozagt (klāt ko tādu, kam ir neliela vērtība).** *tuō vīllu sveruōt, vaig piēčiēpt kâdu saūju klât, uz vīrsu.*
- piečurāt** v. **Urinējot piepildīt (ar urīnu); urinējot padarīt slapju.** *es bi piečurâjse guļtu. / [auduma krāsošanai] piēčurâja pus puōdu, piēlika klât jâri.*
- pieđabuīt, arī pieđabūt** v. 1. **Ar pūlēm, grūtībām panākt, lai (kāds) dara (ko).** *es ganeļiēm nuōnesu tabâku, nuō večâtēva paņēmu. citâđak nevarēju tuōs puīšelus pieđabuīt, lai pagana manas guōves. / iēsâka jaū tiē bērni šuō ziēmu grāmatâ laižītiēs. bet nevaņ jaū pieđabūt – jâskriēn laiķâ uz leđu.*
2. **Ar pūlēm, grūtībām panākt, lai (ko) pieliktu, pievienotu.** *kâ viņu [tas ir, kâpnes] tuņ dabuīs pieđabuīt [pie koka]?*
- pieđakšuot** v. **Ar dakšām kraujot (piemēram, sienu), piepildīt (ko) ar to.** *ku saūsas pļavas, ta tuņ bi braģi. pieđakšuōj ta piļnu braģi aņ siēnu.*
- pieđalīties, novēc. piesađalīties** v. **Darboties kopā ar citiem (kāđā darbā, pasākumā u. tml.).** *liēls pulķs gâjâm ķēkatâs. nuō katras mājas piēsadaļas visi jaūniē. nuō rīta večiē braūc. / tas Ziēduōnis mūs aičinâja uz Rīgu visu mūsu kolektīvu pieđalītiēs aņ taiš viņa svētkuōs. / ka svinēja divdesmituō gadu pastâvēšanu mūsu kolektīvaiņ, es akaļ nevarēju pieđalītiēs. akaļ biju saslimuse. / es taga vēl, ja kāđas viēsībâs spēlē kârtes kâc, ta es aņ vēl pieđaluōs spēļēt. / kas kaūnu nepruōt, tas badu nemīrst. – teic us tâdu, kas nesaūkc pieđalâs piē ēšanas.*
- pieđaiņcāt** v. 1. **Dejojot pievirzīties (pie kā, kam klāt).** *pieđaiņcâ piē malas, lai citiēm aņ rūme!*
2. **Dejojot piemīt, saplacināt (?).** *kâ te vareīši pieđaiņcât tuō sētu – pēđu piē pēđas!*
- pieđarbs** subst. 1. **Telpa, retāk atsevišķa celtne labības kulšanai, vētišanai u. c. labības apstrādes darbiem.** *Rijâ bija divas galvenâs telpas: labības žâvētava un piedarbs kulšanai. (Sprincis 438) / dūmu rijas bi. piē rijas bi pieđârps. / a spriguliēm sita – kūla. ka gāja gařâm, pieđârbâ nuō sitiēniēm zinâja pateikt, cik tuņ i tuō külēju. / rakstâ situ sprigulīti savâ tēva pieđârbâ. / Nīcâ visu tuō riju saūca pa pieđârpu. pieđârbâ salika visus rijas dařbarīkus. / elle, elle kunga rija, elle kunga piedarbīns – tur es savus sârtus vaigus ik rudeņa balināju. (LFK 1961, 11160)*
2. **Pirts priekštelpa.** *pīrtīm ir aņ pieđârbi. / dzīrnus lika pīrtes pieđârbâ, ku ģērbjas zemē, ka iēt pīrti mazgâtiēs. / meitas gâjušas vakarēt piřc priēkšâ. tuō 'a saūce paņ pieđârpu. (LVDApr. 505) / pieđârpu vaig tâdu liēlâku, lai vaņ šuō tuō nuōlikt.*

- pieदारīt** v. 1. **Piedarināt.** *veçâmâte lîdzēja piedarît meitâm pûru – adija ciñdus, zeķes. / talkā linus nuodarīju, talkā pûru piedarīju. (LFK 1961, 10337) // Panākt, ka (kas) tiek pievienots. piedarīju zeķīti pie veça kâta, piedarīju meitiņu pie veça puīša. (LFK 1818, 163)*
2. **Aizvērt (durvis).** *piēdari tās dures juô ciētâk, lai nenâk aūkstuñs!*
- pieदाūdzināt** v. **Pierunāt.** *ja kâdam kuô grib iēteikt, ta tik ilģi runâ, kâmĕr ir a miēru. teic – piēdaūdzinât.*
- pieदाūzīšanās:** ✧ **pieदाūzīšanās akmenis** lit. – traucēklis, šķērslis, kas parasti rada sarežģījumus, nepatikšanas. *Jēciñ bija gaři mati uñ peīsaki piē aūsīm. meitas [..] muka nuô viņa. viñš ta nuôduômāja, ka tiē mati tañ tas piēdaūzīšanās akmenis.*
- pieदाūzīt** v. **Pieklauvēt, pieklaudzināt.** *vakariēm puīši meitâm aŗ knipi piēsīt piē luôga, klusi piēdaūza, piēbuñgâ. / kad piēdaūza piē struôpa, bites vaŗ satrakuôt. uñ ta jāmûk.*
- pieदāvāt** v. 1. **Izteikt priekšlikumu (ko) paņemt, iegādāties, izmantot u. tml.** *alus meitas kâzeniēkiēm piēdāvāja alu. tuô nesa riņķi.*
2. **Uzaicināt pirkt, izmantot (ko).** *leīniēces atveda meņcus uñ piēdāvāja, lai pērk. / kad kaũ kuô piēdāvâ, tad prasa – nu, vaĩ ģelēds? / citâ viētâ piēdāvâ vaĩrâk, labâku samaksu.*
3. **Izteikt kādam priekšlikumu (ko darīt, veikt).** *viēnreĩz tã kluba vadītāja viņam [tas ir, kolhoza priekšsedētājam] piēdāvājse izvadīt kuômbaĩņus.*
- pieदedzināt** v. **Aizdedzināt; pietuvinot liesmu, iedegt.** *vaĩrâk skalu iēkš ruôks turēja. piēdedzina piē tās [petrolijas] laĩpels [kad gāja saimniekot virtuvē u. tml.].*
- piedegt** v. 1. **Karstumā daļēji sadegt un pielipt pie (kā) virsmas.** *paĩnâ cepâs gaļa. tuô vaĩg apvērst uz uôtru pusi, lai nepiēdeg. / kâdreĩz tiē putraĩmi iziēt apakšâ [zem kartupeļiem] uñ piēdeg. viš jâmaĩsa. / [žũru] vâra uñ maĩsa, lai nepiēdeg, kamĕr sabiēzē. / [biezputru] a miēturi suka riņķi, lai nepiēdeg. / tuô zapti nevaĩg ilģi vârit, lai nepiēdeg. vâruôt vaĩg maĩsīt, lai nepiēdeg.*
2. **Kļūt tādām, kam pie dībena sienām pielīp kas karstumā daļēji sadedzis (parasti par trauku).** *grâpi, ka bi piēdedzis, knapi varēja iskasīt. / tam grâpiñ dubēñs piēdedzis. / jâslaũka mũrītis. tã piēdedzis suôdrēju pĩls, ka nemaz neveļk.*
- piedeģums** subst. **Paveikta darbība, rezultāts → piedegt (1); piedegušās vielas kārta.** *biēspotru vâruôt, ruôdâs piēdeģuñs piē grâpja dubēna. tuô nevaruôt kasīt uñ ēst, ta aũguôt meļla bârda. / siēvas [katlam] usklāj savu lĩndruku, uñ ta izveļk piēdeģumu ģâršu, smaku. / tuôs piēdeģumus nuô paĩnas grũti nuôkasīt, nuôtĩrit.*
- piedeķlis** subst. **Neliels veidojums (pie kā), kam ir noteiktas funkcijas.** *švaĩnduôze i taĩ garaĩ pĩpaĩ tãc piēdeķlis. tuŗ atkritumi iēt – siēkalas, tabâks.*
- piederēt** v. 1. **Būt (kāda, kā) ģpašumā.** *Šņakši bijuse viēna mũžele. tã piēderējause mãcĩtãjam. / manas tēja mãjas piēderēja tēja mãteĩ. / muñs piēdeŗ te tã zeme uñ tuŗ tã pļava. / mañ piēdeŗ ziŗks uñ rati. tas i ģpašumñs. / neziñ, kam tas kaķis varētu piēdeŗēt? / pa gabalu varēja ređzēt, kuŗa [aita] kuŗam piēdeŗ. / ja ģadijâs kãdãĩ aĩtãĩ raĩps jērs, ta teĩca – kam tã piēderēja, tas piŗtĩ uz lãvu bezdējis ēsuôt. tã kaĩtināja. / iesim, lãci, pie kundziņa, kuŗam auzas piēderēs? man auziņas piēdereja, lãcim pilla muguriņa. (Bitners 1844, 116, 117) / visi pieci [kumeliņi] piēderēja jaunajam brãlĩtim. (LFK 9, 154)*
2. **Būt iekļautam, ietilpt (kāda grupā, kategorijā u. tml.).** *vaĩrãki ciēmi piēderēja piē viēna pagasta. / piē tās mãjas piēderēja tã zeme. / draũdze i ļaũdis, kas piēderēja piē viēnas baznĩcas. Nĩcas mãcĩtãjam Bražiñ bi liēla draũdze. / piē Lutera baznĩcas te piēderēja ļaũdis. / šim pãdĩte, tam pãdĩte, man pãdĩte piēderēja. (LFK 1961, 10098)*
3. **Piestāvēt; būt piemērotam.** *aĩ, it nemaz juñs nepiēdeŗ, nepiēstãv tas lĩndruks! / redz, kã kuôši piēderēja – brãlĩc mãsu vizināja. / pieder pieši pie iemauktu, pie dzēltãna kumeliņa. (LFK 1961, 10656) / vainadziņu darināju, vainags man piēderēja. zĩda mices nerakstĩju, mĩce man nepieder. (LFK 1818, 1584) / svied zemē, svied zemē, nepieder, nepieder! nepieder jauni vĩsti veças vĩstas ceķuliņš. (LFK 1818, 788)*
4. **Būt (kā) daļai.** *tãm staklēm i riēstuvĩs, šķiēc, mustavas, pamĩnas. tas vĩss piēdeŗ piē tãm staklēm. / streĩģe piēdeŗ piē iējũga, vaĩģ ziŗgu jũdzuôt ratuôs vaĩ kuŗ citũr. / maŗkslis i pakakle uñ vĩss, kas piēdeŗ tuŗ, kas nuôkarãjas.*
5. **Derot pielĩgt.** *piē saĩmniēka lĩkstuôt, bi jãpiēderē ari ziēpes, kuô mazģatiēs.*
- piederēties** v. **Būt piemērotam.** *zaķis cilpuô, ļipuô. piē zaķa tas teĩciēnc piēderãs.*

- piederīgs, -a** adj. 1. **Tāds, kas ir cieši saistīts (ar ko); tāds, kam ir saistība, saikne (ar ko).** *cilvēkus skaītuot piērakstija, kuī katris dzīuō, kuī piēderīks. / tu te esi piēderīks piē tā ciēma.*
2. ar not. gal.; subst. noz. **Ģimenes loceklis, tuvinieks, arī radnieks.** *tas i maīns piēderīgaīs – tuō jaū vēcāmāte tā teīca. / mani piēderīgiē iī glabāti Zvaņu kapuōs. / kaīn piēderīgiē iī, ta tiē jaū nāk us kapusvētkiēm. / tiē īsti piēderīgiē [bēres] lika tuō sēru baīti. / ka dziīnst cilvēka bērnis, ta priēcājās piēderīgiē. / [žāvētu maizi] sūtija zaldātiēm, sūtija saviēm piēderīgiēm, paciņā lika iēkšā. / meītām jaū bī jāsaada ciīndi, zeķes. nevarēja jaū zināt, cik taīn līgavaīniīm būs tuō piēderīguō.*
- piēderums** subst. **Kāda veseluma, komplekta u. tml. sastāvdaļa; līdzeklis kādas darbības veikšanai.** *mustavas i stakļu piēderums. ka uzlika mustavas, ta sāka aūst. / vērzēles i ziīrga jūguma piēderumi. / ķēķa piēderumi.*
- ¹**piēdēt** v. **Dējot piepildīt (ko) ar olām.** *rītiēm agri meža baluōži dūduō. viš tā teīc – puspūru uōlu piēdēju! puspūru uōlu piēdēju! // Dējot pievienot (olas).* *gūžas bi piēdējušas piē aīsperētu paūtu vēl klāt.*
- ¹¹**piēdēt, arī piēdēt** v. **Piepildīt (mājlopa zarnu) ar sagatavoto masu.** *ka putraīmu dēsas dēja, ta visas ruģines piēdēja. / ka [desu] piēpīlda, ta sataīsa līkumus, vēcāki cilēki krūmus teīca. ka viņu piēdēs, ta tuō dara. / es piēdēju rudzu dēsu visapkārt galda galu. (LFK 1818, 217) // Papildus (esošajam daudzumam) gatavot desas.* *saīmniēce lika meītām vēl piēdēt putraīmu dēsas.*
- piēdēva** subst. **Tas, ko pievieno (kam) papildus.** *puīšiīm samaksāja luōni uīn deva piēdēvas klāt – ciīndus, zeķes. / paņēmu naūdu nuō baīnkas, bet nevarēju laīkā adduōt. nu paņēmu nuō cilvēka, bet liēlas piēdēvas prasija. / kaūlu mīlīti tāds piēdēvs bija. tāduōs veīkaluōs piīrka. veda mājās, luōpiēm pa saūjiņai bēra.*
- piēdēvām** adv. **Turklāt, papildus.** *ēduōt gaļu, piēdēvām ēde vai nu rīvētus mārnutkus, va sinupi.*
- piēdiēgt** v. **Lieliem dūrieniem, arī ātri vai pavirši piešūt (pie kā, kam klāt).** *uīšūt vatētu segu jaū nekas nebi. pajēma vati, pārklāja kādu isņesātu paļgu. uīn tuō vati piē tā paļga piēdiēdza klāt. / te pastuōte bī atiruse, piēdiēdzu jaū.*
- piēdiēnēt** v. 1. **Pieklāties, piēderēties.** *uz isturēšanuōs teīc – maīn tas tā piēdiēn! maīn tas tā piēdiēn izrunātiēs.*
2. **Būt piemērotam; piēstāvēt.** *piēdiēn piēši piē zābaku, piē bēraja kumeliņa. / piēdiēn zuōbēns, piēši uīn gaīi zābaki. / teū gaīn šī cēpure luōti labi piēdiēn, kā nuōmērīta. / tā jaū smuki būtu, bet viš [tas ir, mētelis] teū nepiēdiēn. / šķiratiēsi, bālēlīni, lai varēja lūkuōtiēs, vai taīn taūtu dēlīnām mūs māsīna piēdiēnēja.*
- piēdiēnīgs, -a** adj.; **piēdiēnīgi** adv. **Piemērots, atbilstošs (situācijai, apstākļiem u. tml.).** *tag jaū visi i daūdzmaz piēdiēnīgi apģērbuīsiēs.*
- piēdirst** v.; vienk. **Noklāt (ko) ar izkārņijumiem.** *kālabada saīmniekam atzelaini lini auga? kam nelēci ķēkatās, kam piēdirsi linu druvu? (LFK 1818, 70)*
- ¹**piēdraīķēt** v. **Padarīt ļoti netīru, neizmantojamu (ko).** *cūka nav tuō sili izēdusi, bet piēdraīķējuse. dabuja gāst laūkā. / tās cūkas tās siles piēdraīķeišas a dubliēm.*
- ¹¹**piēdraīķēt** v.; niev. **Pilnīgi pabarot, padzirdīt (dzīvnieku) (?).** *nevar viē tās cūkas piēdraīķēt. duōt jaū devu, kā bļau, tā bļau.*
- piēdraūdēt** v. **Vērsties pie kāda ar draudiem; brīdināt, ka sekos naidīga, nepatīkama rīcība.** *maīn tas vīrs dikti piēdraūdēja. / tuō tā piēdraūdēja – dabūsi pa ķobi.*
- piēdrāzt, arī piēdrāzīt** v. 1. **Drāžot izgatavot (ko) lielākā, arī pietiekamā daudzumā.** *tas jaū bi zināms pavasarī puīšiēm, meītām – skaīdiēns sazāgāt, sklaīndas piēdrāst. / a slīmeštu piēdrāza tuō sklaīndu. puīšiēm vajdzēj sklaīndas piēdrāst [žogu taisīšanai].*
2. **Piesārņot (ar skaidām).** *priēksnamā bi skrūbeīķis. puīkas bi piēdrāzuīsi, piēdrāziīsi visu grīdu, pātegas kātus taīsuōt.*
- piēdricināt** v. **Pievilkt klāt.** *nevar tuō tēkuli piēdricināt, lai varētu nuōciīpt.*
- piēdričīt** v. **Pievērpt.** *šuōdiēn piēdričīju piīllu spuōli, tas i, piēvērpu.*
- piēdrīlēt** v. **Pieurbt; paurbt.** *drīlle i a ruōku griēžama. siēnā urba caūrumus, piēlika uīn piēdrīlēja.*
- piēdrīvāt, arī piēdrīvēt** v. **Drīvējot piepildīt (plaisu, spraugu, caurumu).** *jaūnām mājām visas siēnas vai dzēja piēdrīvāt a pakulām, lai nepūš vēš caūri. / taīsiī jaūnu māju, ta tās siēnas piēdrīvēj a lupatiēm, sūnām, pakulām. tāc dzēlza ķīlis bi, aī āmaru piēsita. / ja kaū kuī šķīrbas bija, ta drīvāja, piēdrīvāja a pakulām, a vēciēm lupatiēm. / ku [koka ēkai] tās gabalu stārpas, ta tās nuō*

viēnas puses, nuō uōtras puses a tādū meīseli piēblīvê jeb piēdrīvê. / tās dēles vaig adgraūt nuōst, ta varēs tuō siēnas šķīrbu piēdrīvât.

piedruokne. Sk. *pie durkne*.

piedubļuo v. **Staigājot ar dubļainiem vai slapjiem apaviem, kājām, padarīt netīru, slapju (grīdu, telpu).** *liētus laikā te visi taki piēdubļuōti, ka nevar ne izbrist.*

piedumēt v. **Piedugt.** *taga gaiss i piēdumējis. tik dzidri gaīsi nau vaīs kā senāk.*

piēdūnāt v. **Pārklāt, piepildīt ar dūnām (piemēram ligzdu).** *us perēšanu ta viņas [tas ir, zosis] sāka laist dūnas, piēdūnāja tuō lizdu.*

piēduōmāt v. **Domās apsvērt, papildinot (ko).** *kā nu kuřš tuō piēduōmāja, vēl kaūt kuō piēteīca.*

piēduošana subst. **Darbība, process** → ¹**piēduot**; **savstarpējo attiecību izlīdzinājums (piemēram, pēc pāridarījuma).** *vaīdzēs lūktiēs ař asarām piēduošānu.*

¹**piēduot**, arī ¹**piēduot** v. **1. Sniegt, dot (ko) tā, ka otrs paņem, saņem.** [kuļot] *viēns piēdeva [labību], uņ viēns laīda tajā [kuļmašinā] iēkšā. / piēduō ķepiņu! [Saka sunim.] šis sēdēt sēd, bet tuō ķepiņu nepruōt piēduot. □ piēduot paduōmu – ieteikt (ko). pate pate meitu māte man piēdeva paduōmīnu. (LFK 1961, 10509) / jauna sieva ietecēja vēcū sievū pulciņā. pieņemiet, vēcū sievas, piēduodat paduōmiņ! (LFK 9, 68) / tu maņ piēdevi labu paduōmu. □ piēduot balsū – uzdot toni. štīngābele – a tuō piēduō balsū uņ rāda takti. / [tondakšu] muņdri tā piēlika piē aūsū, klaūsijās. uņ ta piēdeva dziēsmām balsū. ta tuō saūca pa štīngābeli.*

2. Dot (ko) klāt, papildus. *piēduō maīma [bērniem], kuō vaig, – va ūsturu, va šuō, va tuō. / kuřa [vērpeja] juō smālkāki vērpa, taī vēl bišķi deva tās nauđas ař, ka viņa gribēja. uņ ta piēdeva putraīmus, kādu kumāsu gaļas. / saīmniēce aka taīsija [veļas mazgātājām] palaūnagu, pa nakti ūzēst, – va kādus raūšus iscepa va kaū kuō, va zapti piēdeva klāt. / pēc [atnešanās] aka piēduō barību [govij], laī riēt aka.*

3. Piešķirt (kam, piemēram, ēdienam, kādu niansi). *luōkus ari liēk piē ēdiēna. tiē gařšu piēduō. / luōzbeřlapas ir saūsas, iskalētātas lapas, kas piēduōd ēdiēnam īpatnēju gařšu.*

¹**piēduot**, arī ¹**piēduot** v. **Izlīdzināt konflikta attiecības (ar kādu), vairs neļauties, arī lūgt neļauties (par ko); pieņemt atvainošanos.** *Aņšis Jāniņm palaīda nuō kruōga ziņgu. Jānis, iēdaīms kājūm, duōmāja nepiēduot Aņšiņm. / šuōreīz piēduō, māt! es tā vaīs nedarīšu, es tevi klaūsīšu. / es vaīs tevi nekaītināšu. piēduō šuō rēzu! □ piēduot grēkus (arī vaīnas) rel. – noņemt atbildību par reliģisko normu pārkāpumiem. ka gāja piē diēvagalda, ta gājēji gribēja salapt cic a citu, laī Diēs piēduō grēkus. sabučuōjās. / kad iēt piē diēvagalda, tuō rītu visus nuōbučuōja. tas nuōzīmēja, ka cic citaīm grēkus piēduō. uņ ta Diēs ari piēduōs. / pasaūlē neviēns nav bes savas vaīnas. tālab jāskaīta pātari uņ jālūdz dēbešu tēs, kas visas vaīnas piēduōn.*

piēduřkne, arī **piēduokne** subst. **Apģērba daļa, kas aptver rokas delmu.** *piēduřkni saūca pař piřnuōti. / tag, maņ rādās, ař vēl runā pa piřnuōti. piēduřkne i jaūns vārc. / vaīzīs ir ař garām piēduřknēm, ař samatu gař ruōku galiēm, apakšu uņ priēkšā. / būrste ir bes piēduřknēm. / krēklu piēduřknes aūda acsevišķi. / puīšēli kadreīz tādi appuņķājušiēs staīgā, appuņķā piēduřknes. nevīžā dēgunu nuōslaūcīt, nuōšņaūkt. / uzmaniēs uņ neaīsslaūc piēnu aīz piēduōrknēm! / piēduōrknēs – tās mēs kādreīz, bērni, bijām nuōsmērējuš a puņķi tā. / viss tās padēgunes mēs tač bijām pabeřzuš a tām piēduōrknēm. / maņ šuōdiēn dīvas jakas mugurā – viēna īsa uņ uōtra gara bes piēduōrknēm. / Jānišam garas ruokas, garas krēkla piēdurknītes. (LFK 1818, 144)*

piēduřt, arī **piēduřt** v. **1. Pielikt, viegli pievirzīt (ķermeņa daļu pie kā, kam klāt).** *bērni riņdā sastājās, a piřkstu katraīm piēduruōt [skaita] – aņkā, draņkā, dīvelūdū, četri pāri pīvēl pū. / ka tu viņam [tas ir, kaķim] piēduř, ta viš mūžīgi tā muřrā. / tik balta, tik skaīdra tā drāna – nu kā jaū zīda. nevar piřkstu piēduřt, ka jaū pleķis. / nu tā sakveņceīši tuō krāsni, ka nevar ruōku piēduřt. ✧ nedriķst ne piřkstu piēduřt – saka par viegli aizkaitināmu cilvēku. nu tām [meitām] jaū nedriķst ne piřkstu piēduřt, tū-līt cuīnas gaīsā!*

2. Durot (ar ko asu) cieši pielikt, piestiprināt, piespiest (pie kā, kam klāt). *cēre i piē vērptomā ratiņa galā tāc puļķīc, tā izdreījāta. tuř pakulu kuōdeļu piēduř piē tās cēres. / cēre i ratiņam, ku piēduř linu, pakulu kuōdeļu. / vēcāmāte meklēja viřbulu, ka vaīdzēja kuōdeļu piēduřt piē cēres. / tā lāpstiņa skaītijās ērkulis. tiē lini jaū us tuō ērkuli ir piēduřti. / aīlis i nūja, [ar] kuō piēduř veīterus ēžerā piē dubēna. a trīs aīliēm piēduř veīteri – viēns aīlis astē uņ divi katrā pusē priēkšā. / aīli bi, ku veīterus tā piēdūra, laī viš tā stāv iēkš tās zemes [ūdenī]. / vēcāistēs apīņiēm piēdūra maīksts, laī nekrīt gař zemi.*

pieđuŗties, arī **pieđuŗties** v. **Pieskarties (pie kā, kam klāt)**. *vīlku pupa ļuŗti iŗdīga – pat ruŗkā nevar ģemt. nevar pieđuŗtiŗs, ta iŗŗķŗst. / sŗvŗs nŗtres i dikti ģiptŗgas, ka nevar pieđuŗtiŗs. tŗ i tŗda pikta. / mŗs viŗu pa tŗdu meŗapŗni saŗcŗm kad-reŗz. ka pieđuŗas, ta tŗ kŗ ģŗukst, ka viŗ aŗg. / nuŗ pŗrkta zŗŗga jŗbaŗdŗs – tas var kuŗst, var spŗrt, ka pieđuŗas. / vŗrķs – ka pieđuŗŗs, ta sŗp uz-reŗz. / dikti āŗri kaŗ kas kaŗs viŗamŗ – va sŗp, va kas. nevar pieđuŗtiŗs ne-maz.*

pieđuŗņŗgŗt v. **Piepildŗties ar dvingu, tvanu**. *tŗ pieđuŗņŗgŗjis ķŗķŗs, ka nevar dvaŗu pavŗlķt.*

pieđuŗņŗgŗt v. **Uzmŗkties (kŗdam), cenŗoties (to) pierunŗt ŗst, dzert**. *vŗri cic citaŗ tŗ pieđuŗņŗgŗja, tŗ ũsspiŗda tuŗ alu, ka visi nuŗreŗbuŗi bi.*

pieđuŗņŗgŗt – **vollrauchen; vollatmen** (piesmŗķŗt; pieelpot): *pieđuŗņŗgŗta istaba.* (EH II 249).

pieđuŗenam, -a divd.; adj. noz. **Tŗds, ko var iedzŗt, iedurt**. [rokas dzirnavu] *aŗķŗŗjamŗ akmeniŗm bi iŗstŗpŗnŗc dzelzis ũn nuŗ apakŗsas puses pŗerŗkuŗta svira aŗ pieđuŗenamŗ ķŗli, laŗ akmeni varŗtu pacelŗt aŗķŗstŗk va zemŗk.*

pieđuŗŗt v. **1. ŗdot dzert klŗt (ko)**. *saŗsu maŗzi ŗduŗt, vaŗg pieđuŗŗt piŗnu, laŗ labŗk iŗt dubenŗ. / saŗsu maŗzi nevar ŗst – aŗsspŗnķst. vaŗg pieđuŗŗt piŗnu. / [ŗŗru] ŗda aŗ cukuru, sviŗstu vai taŗkiŗm, pieđuŗŗa piŗnu. / labi saŗmniŗki piŗnu deva pieđuŗŗt. / tad tuŗs rŗceŗus ŗda ũn pieđuŗŗa tŗs patŗks. ja taga liktu kŗdamŗ tŗ ŗst, maŗ rŗdŗs, ka taga neŗstu.*

2. Dzerot (alkoholiskus dzŗrienus) noreibt. *smuka mana lŗgavŗna, saldu alu pieđuŗŗusi.* (LFK 1961, 11007) / *teŗca mani pieđuŗŗuŗu, kad es biju nuosarkuse.* (LFK 402, 66) / [..] *kas par saldu alutiŗu! tur pieđuŗŗa trŗs kundzŗni, rŗb zemŗte dancŗjuot.* (LFK 9, 10) / *es pieđuŗŗis kŗ vilcŗŗŗ, iekŗŗ kŗrklu krŗmiŗnŗ.* (LFK 1818, 120) / *es nu gaŗ tŗ nepieđuŗŗeru, ka nevarŗju paiŗt. / cic jau guŗ [godŗbŗs]. ta jau tŗ nepieđuŗŗeŗ. / neduŗ vairŗk tuŗ alu! pieđuŗŗeŗ ũn nevarŗs vairŗk mŗjŗ pŗriŗt. / nu citi tŗs drupas jau tŗ daŗdz nedzŗera, bet, kas jau gŗibŗj tŗ pieđuŗŗeŗ vairŗk, [dzŗera] tuŗ baŗtuŗ drupu. tas tas ŗteris. / kuŗ nedzŗeris duŗmŗ, tuŗ pieđuŗŗeris runŗ. / nu tŗ pieđuŗŗeris braŗc tuŗ zŗŗgu, tŗc kŗ nemaŗnŗ. ✧ **pieđuŗŗeris** (arŗ **pieđuŗŗeris**) **kŗ luŗps** – saka par stipri apreŗbuŗu, pieđuŗŗeruŗos cilvŗku. *kuŗ ta tu tŗ pieđuŗŗeri kŗ luŗps? / cic piŗ tŗ kruŗga bi tŗc kŗ luŗps pieđuŗŗeris. / pieđuŗŗerŗs kŗ luŗps, neziŗ, kuŗ runŗ.**

pieđuŗŗties v. **Dzerot (alkoholiskus dzŗrienus) pilnŗgi noreibt**. [godŗbŗs] *bi alus puŗŗi. ũn visi raŗdzŗj tŗdus, kas nepieđuŗŗerŗs. / ķŗkatŗs iŗt mŗju nuŗ mŗjs. gŗja dabŗt pieđuŗŗeŗtiŗs. / tas tŗ pieđuŗŗerŗs, ka nevarŗj izrunŗt, svepstŗja viŗn. ✧ **pieđuŗŗerŗs kŗ luŗps**. Sk. *pieđuŗŗeŗt* (2).*

pieđuŗŗedŗjums subst. **Dzŗesmas daŗa, kas periodiski atkŗrtojas ar vienu un to paŗu tekstu un melodiju; refrŗns**. *dziŗduŗt melŗdiŗu, vŗlreŗz atkŗrtuŗ tuŗ paŗu pieđuŗŗedŗjumŗ.*

pieđuŗŗedŗŗt v. **1. Dzŗedŗt lŗdzi**. *viŗna saŗc garuŗ saŗciŗenu, leŗti dziŗed visi. visi barŗ pieđuŗŗedŗja leŗti. / tuŗ viŗnaŗ neskanŗja. tuŗ bi citŗm jŗpiŗdziŗed vŗl.*

2. Dzŗedot dzŗesmu, tekstŗ piemŗnŗt (kŗdu) (?). *meŗtas cita citu abdziŗed. dziŗsmŗ pieđuŗŗed kŗdu puŗŗi. ✧ **pieđuŗŗedŗŗt pŗllas aŗses** – ļoti daudz sastŗstŗt. nu laŗ aŗ tŗ bŗtu! esi pieđuŗŗedŗŗis maŗ jau pŗllas aŗses.*

pieđuŗŗŗvŗt. Sk. *pieđuŗŗŗvŗuot*.

pieđuŗŗŗt v. **Dzimstot tŗkt izvadŗtam no mŗtes organisma**. *mŗs visi ŗsamŗ pieđuŗŗumuŗi pŗŗtŗ. ta jau pa nedŗļu, pa dŗrba diŗnu redzŗja, kuŗ pŗrte kŗp, ta jau zinŗja, kas tuŗ bŗs. / pieđuŗŗima dŗŗs, ta visi pŗŗecŗjŗs, ka bŗs maŗzes devŗjs. ka pieđuŗŗima meŗta, teŗca, ka bŗs, kas kŗjas nuŗaŗn. / mŗteŗ lŗpnuŗmŗ, ka dŗŗs [pieđuŗŗimst], tŗvamŗ pŗŗekŗs. ũn, ka meŗta pieđuŗŗimst, ta tŗvamŗ lŗpnuŗmŗ ũn mŗteŗ pŗŗekŗs. / kaķŗni pieđuŗŗimst bez acŗm. / telŗ pieđuŗŗimis kŗjas nejŗma tŗlŗt, jŗrs aŗi ne. / pieđuŗŗima jŗreŗļi, pŗaŗuga tiŗ jŗreŗļi kŗdu mŗnesi. ka gŗibŗj smuku cŗpuri, ta tuŗ jŗreŗli nuŗkava. / viŗns jŗrs actŗrinŗja kŗjas. tŗc ũvaks bija pieđuŗŗimis. / tas teliŗŗ tŗc vŗrķs pieđuŗŗima, tŗc neŗŗerc. grŗti gŗja aŗŗŗvŗŗeŗtiŗs. / pastŗŗŗis [jeb] sakasŗŗis [sauc] – kas pieđuŗŗimst pŗc vairŗkiŗm gadiŗm. / kad kŗdŗŗ pieđuŗŗimst bŗrnŗ, citas siŗvas iŗt raŗdzŗbŗs. / tuŗ raduŗs bi pieđuŗŗimis dŗliŗŗŗ. ũn ta es gŗju uz lŗlles kŗju. / ruŗnis alus pieđuŗŗemuŗt, paliŗk alus nuŗmiŗŗtuŗt. ✧ **kŗ jauŗns** (arŗ **nuo jauŗna**) **pieđuŗŗimis** – saka, ja jŗtas ļoti labi, viegli (parasti pŗc tam, kad zudŗs nogurums, beŗdzŗes nepatŗkams stŗvoklis). *ŗzdiŗenas vakaru pŗŗtŗ labi nuŗvicuŗjŗs a sluŗtŗm, nuŗmazgŗjŗs. palŗka kŗ jauŗns pieđuŗŗimis. / ka sasutŗna, iŗt kŗrstŗ pŗŗtŗ, ta liŗkas, ka nuŗ jauŗna pieđuŗŗimis, ka aŗ bŗŗza sluŗtu peratŗs. / kad nuŗ pŗŗtes izgŗjŗs, kŗ nuŗ jauŗna pieđuŗŗimis. / biju sliŗmŗ. iŗdzŗru devŗŗŗvŗŗuspŗķa drupu ũn vŗrmŗles. nesŗp vaŗs ne-kas. ŗsu kŗ nuŗ jauŗna pieđuŗŗimis. teŗc aŗi, kad labi izgulŗjŗs. ✧ **pieđuŗŗimis laŗmes krekliŗnŗ** – saka par cilvŗku, kam viss veŗcas, vienmŗr**

laimējas. *tev gaņ viss paduônās – būsi piēdzimis laīmes krekliņā. / viņaņ dzīvē viss tā paveicās. viņš i tāt attapīks, apsviēdīks. laīkaņ laīmes krekliņā būs piēdzimis.*

piēdzīrdīt, arī **piēdzīrdīt** v. 1. **Dodot alkoholiskus dzērienus, panākt, ka (kāds) pilnīgi noreibst.** *tevi atrada, ja tu [godībās] kādā dārza malā guli. uņ tevi vaīdzēja piēdzīrdīt. / nu ūspļijās tiē znuōti kruōgā uņ piēdzīrdija [sievastēvu]. / ja [ķekatu dienā] kādu vīru satika ceļā siēvas, ka braūca, ta tuō piēspiēda līdzī braūkt, abgērba, piēdzīrdija.*

2. **Pietiekamā daudzumā dot dzērienu.** *nu tas jaū kā telš! nevař piēdzīrdīt viē.*

3. **Dot dzert (ko) papildus; dzirdot piebarot.** *ja [aitai] nepiētiēk piēna, ta [jēru] piēdzīrda a butelīti. tas gadās biēži. / kuraī aīti nebi daūdz piēna, tuō jēru piēdzīrdija – va nu iēmācija dzērt, va zīdija nuō butelītes. / nāca jēri, ta jaū aka bi [kartupeļi], kuō paplucināt, iēduōt vaī sarīvāt kaū kuō, piēdzīrdīt tā.*

piēdzīt v. 1. **Dzenot panākt, ka (kāds) pievirzās (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** *duņbēriēm ař kādreīz tik stāvi kraņti, ka ne guōves nevař piēdzīt padzīrdīt. / ja jērs nuōklīda nuō mātes, nuō bara, ta gaņs sameklēja. ta aka piēdzina piē bara, salaīda kuōpā.*

2. **Pievirzīt (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk) – par parādībām dabā.** *ja bija vēš, kas piēdzina viļni klāt piē [jūras] malas, ta bija ciēta smīlkte uņ laba braūkšana.*

3. **Liekot (iekšā) cieši piepildīt (ko).** *piēdzina tuō staļļa aūkšu ař ābulīnu. nu būs ziřgiēm laba mišļa. / ka [māja] gatava, ta vēl a večiēm lupatiēm, tīkla gabaliēm piēdzeņ tās šķīrbas pillas.*

4. **Piespiedu kārtā iekasēt (naudu).** *ja pac nelabuōja [ceļū], ta lika labuōt. uņ tuō naūdu piēdzina nuō tā, kaņ bi jālabuō.*

5. **Izraisīt (ko nevēlamu, netīkamu).** **□ piēdzīt badu** – izraisīt badu. *šuōgad i slapš rudeņs. saūss gac badu nepiēdzeņ, bet slapš. □ piēdzīt brūšļaku* – izraisīt plaušu slimību – *brūšļaku. maņ tā rādās, ka tuō [zirgu] neārstē. kaņ bi brūšļaks piēdzīc. tuō jaū neārstēja. / juō [zirgs] liēlāku vēzumu vēlk, juō jāpalaīž valīgāk. citādi ziřgaņ piēdzeņ brūšļaku. viņš vaīrs nevař ēlpu dabūt, viņu žņaūdz nuōst. □ piēdzīt ruōzi* – izraisīt slimību – *rozi. [šūpoļu] ķēde pārtrūka, uņ meīta iskrita. tā nuōsabaīdijusiēs – trīcēja kā ařšu lapa. teīca, ka tik nebūtu ruōzi piēdzinuši.*

piēdzīvoojums subst. **Spilgts, negaidīts, satraucošs notikums.** *tuř bī tāt piēdzīvoojums muņs.*

piēdzīvoūt, arī **piēdziēvāt** v. 1. **Pieredzēt (piemēram, kādu notikumu); pārdzīvot, izjust (ko).** *večāmāte teīca, ka viņa bada gadus ēsuōt piēdzīvoojse. ta viņi visas nātres ēsuōt nuōvāriši. / kas tuō duōmāja, ka piēdzīvoōšu tādus laīkus, ka rati iēs bes ziřgiēm. / es tuōs laīkus nepiēdzīvoōju, ka a spriguliēm kūla. / es jaū piēdzīvoōju kuļmašīnu. / es tā duōmāju, ka vēl es tuōs laīkus nepiēdzīvoōtu, ka tādu diputātu vēl vaīdzētu duōt uōtraņ. pašaņ jāstrādā uņ uōtraņ vēl jāduōn i. / šuōdiēn es tuō piēdzīvoōju, ka kviēši [nomeliorētās zemēs] aūg griēzdamīēs. / ilgi nebi piēdziēvāta tik laba vasara. / mēs ař piēdzīvoōjām a vīru zēlta kāzas. ta tik viņš nuōmira. / es savu večuōtēvu nepiēdzīvoōju – viņš agri nuōmira. / es jaū savus ōpapišus, ōmīti nepiēdzīvoōju, nepiēredzēju. viņi seņ bi miruši, ka es dzimu. □ piēdzīvoūt liēlas liētas* – *klūt par kā nozīmīga, ievērojama vērotāju. teīca – piēdzīvoūt liēlas liētas, ja parēdz nuō kādas darīšanas labus isnākumus. / taņ Jāniņ labi gāja, mācuōtiēs Liēpājas skuōlā. runāja, ka iēšuōt pa apakātu mācītiēs, juō, kad laba galva, tad vērc mācītiēs, vař liēlas liētas piēdzīvoūt.*

2. **Padarīt ļoti netīru, arī nekārtīgu (telpu, grīdu).** *bērni tā piēdziēvaīši a skaidām tuō namu, ka nevař paiēt. / jāispučē gārda, kuō tās cūkas piēdziēvaīšas.*

piēdziņkstēt v. **Džinkstot panākt, būt par cēloni, ka skaņas pietuvojas (kam) klāt.** *ā-re, cīrcenis piēdziņkstēja piē aūses.*

piecēt v. **Ecējot pielīdzināt.** *ta sēja saīmnieks linus iēkšā. uņ, ta ka iēsēja linus, ta vēlreīz piēcēja. / arumus piēcē uņ ta tik sē graūdus. / vaīdzēj arējaņ iēt pakaļ uņ nuōmīt vēlēnu, ta kā lini neiēbīřst šķīrbās. nu uņ ta drusku piēcēja garām.*

pieēdiens subst. **Piedeņa (pie pamatēdiena).** *biēsputrām ēdaņs klāt piēēdiēns. kā piēēdiēnu taīsija mērces. / piē maņnā ēda mērci ař cukuru uņ kanēli. citreīz kā piēēdiēnu [pie biezputras] ņēma sviēstu.*

pieēdināt, arī **pieēdināt** v. **Ēdinot panākt, ka (cilvēks vai dzīvnieks) pilnīgi paēd.** *ciēmiņu tu nepiēēdināsi a gūrķis. / suņs tāt bessaņķis, nevař piēēdināt. / nevař piēēdināt tuō luōpu. viš mūžīgi iř izbadis.*

pieēķelēt v. **Pietamborēt (pie kā, kam klāt).** *ēķelēja špices klāt [biksēm]. kas jaū nevarēja špices piēēķelēt, tas aka tādas ķruōkas salika, tādas apkārt ga tiēs galis.*

- pieēst** v. 1. **Pieēsties.** *braņģi piēēdu – labi paēdu. / tā piēēdu, ka knapi varu pakustēt. / tad es vāru putru, tad es piēēdu kā guba, kā guba. / tai guōvi liēls kuņģis – labi piēēduse. / kā [kumeliņi] nebūs buṁbulaiņi – aūzu pēlu piēēduši. / [kaķis] piēēdis us klētes laiṫām guļ.*
2. **Ēdot vai dzerot, ēst klāt (ko).** *pakuōda [jeb] pavaļks, ku piēēd klāt. mēs saūcaṁ pavaļgu va sviestu, va kuō, rucaūniēki pa pakuōdu.*
- pieēsties** v. **Pilnīgi paēst.** *guōves tā piēēdušas, ka nevaṫ ne piēsveṁṁptiēs aūksā. / ta vaṫ vaīmanāt, [kad ir] piēēdiēs aka.*
- piefūgāt** v. **Pielīdzināt, piepildīt (?).** *nuōfūguō stiēģēlu stārpas. piēfūgā, lai nebūtu pa daūdz liēls tās stārpas. tas tik māju nuō ārpuses.*
- piegādāt** v. **Vedot, nesot vai sūtot panākt, ka (kas) tiek saņemts.** *bi tādi zuvu radi, meṅcu radi. viēna saīmniēcība nuōjēma kādu, kas piēgādā.*
- piegājiens** subst. **Gadījums.** *ja kāk jaūns nuōmīrst, ta jaū tā žēl, ta jaū tā skuṁjāk. nu, bet ja nuōmīrst [...] tāt vecis kā es, ta tuṫ iēt tā, ka labi, ja tuō zārku neabgāž. tādi piēgājiēni bij tai laiķā.*
- pieganīt** v. **Ganot panākt, ka (lauksaimniecības dzīvnieki) papildus paēd.** *vakarā jālaiž dārzā piēganīt tās guōves. ta būs vaīrāk piēna.*
- piegārša** v. 1. **Īpatnēja papildu garša.** *cepuōt maīzi, piēbēru cukuru, lai labāka piēgārša. / maṁ bi [saldskābmaizei] kaūt kā dikti laba piēgārša. / ēdiēnaṁ nu aka i kāda piēgārša. / stēķu piēgārša aṫ bi [gaļai], ka deva. stēķus suvēniēm iēdeva, lai māgu istīra.*
2. **Garšviela.** *piēliēk bišķi piēgāršu – cic piēbēra kādu piparu, cic kādu naglinu piēlika, sīpuōlu piēgriēza. teīca – nuō tās uōtras piēgāršas piēliēc!*
- piegaruot** v. **Piepildīties ar garaiņiem, tvaiku.** *nuō ķēķa bi piēgaruōjis viss naṁs a garaiṅām.*
- piegāzt** v. **Gāzot (ko kur iekšā) piepildīt (ar to).** *tuō [vecupi] piēgāza piļļu a tiēm baiķiēm, lai viṅi tai ūdeni nebuōjājās. / nevaṫ viē beikt piēgāst tuō zveṅģi a našiēm – kā slapš, tā slapš. / aruṁs viēnā viētā i izārc, uōtrā naū. iṫ vādzes – tā i neaižārta, nepiēgāsta vaga.*
- pieglabāt** v. **Rūpīgi, labi glabāt; pietauptīt.** *tuōs jaūnuōs, baiṫuōs guōda traūkus vaīg piēglabāt, lai nesasit.*
- pieglaīmuotājs** m., **pieglaīmuotāja** f.; subst. **Lišķīgs cilvēks, glaimotājs.** *liģeris i tāt piēglaīmuōtājs, laiṫniēs.*
- pieglaīmuoties** v. **Glaimojot, arī iztopot censties iegūt (kāda) labvēlību.** *liska i tāt, kas grib tā piēglaīmuōtiēs, liskājas apkārt. viēns nuō uōtra grib kaū kuō izdabuīt. / laižīt sterbeles – tas i tā piēglaīmuōtiēs. / gaṫzuōbis grib tādus glaiṁus teikt, piēglaīmuōtiēs. / viš viēnaṁ bi tā piēglaīmuōjiēs.*
- pieglaūdīgs, -a** adj. **Tāds, kas izpauž mīļumu, sirsnīgumu un mēdz pieglausties.** *mazaīs bēṛns maṁ tāt mīļš, piēglaūdiēs. // Tāds, kas mēdz pieglausties (par dzīvniekiem).* *ka viš [tas ir, kaķis] i laps, ta i piēglaūdiēs, nuṫrā, liēn klāt klēṫi, grib, lai viṅu glaūda. / tas suṅs tāt mīliēs uṅ piēglaūdiēs.*
- pieglaūst** v. 1. **Glauzot pielīdzināt (parasti matus).** *nuōjēṁ ceṫuri, piēglaūd matus uṅ ta tik nāc te!*
2. **Piekļaut (parasti ausis) – par dzīvniekiem.** *ta ka viš [tas ir, zirgs] i dusmīēs, ta piēglaūž [ausu] galus uz muguras pusi. / ciṫcenis i liēlāks kukaīnis, [...] gaṫu ruṁpi uṅ zaļiēm, gaṫ sāniēm piēglaūstiēm spāriēm.*
- pieglaūsties** v. **Viegli, maigi piekļauties.** *tas suṅs tāt luōks, sapruōt piēglaūstiēs. / mūsu kaķis grib ģaūktiēs klāt, piēglaūstiēs.*
- piegļemēt** v. **Kļūt glumam, gļotainam; piegļumēt.** *aṫ ūdeni piēliēta muca, iļģi stāvuōt, piēgļemē. / ismazgā tuō stuōveri – piēgļemējis a tiēm mīṫtiēm.*
- piegļidēt** v. **Kļūt glumam, gļotainam; piegļumēt.** *kad ūdeṅs iļģi stāv krūzā, krūzaī piēgļideīšas visas malas.*
- piegļižināt** v. **Piegludināt; mazliet nogludināt.** *vaīg labāki piēgļižināt tas kukulis, lai isskatās smuks.*
- piegnīdēt, arī piegnīdāt** v. **Piepildīties ar gnīdām.** *ka iļģi neskatiju tuō gaļvu, ta bi piēgnīdeīši, piēgnīdaīši visi mati.*
- piegniēzt** v. 1. **Iesist.** *piēgniēz taṁ vepriṁ a žagaru! kuō viṅš te ruōk!*
2. **Pilnīgi paēst; pieēst.** *nu tu piēgniēzi piļļu vēṫeru! šķīvis tukšs!*

- piegrabināt** v. **Klusu pieklauvēt.** zīle ziēmu vēl piēgrabina, ka nav nekas nuōlikc. / puīši piēgrabināj meitām piē luōga.
- piegrābstīt** v. **Grābstot savākt vienkopus (piemēram, sienu, labību).** ka bija nuōvākc siēns pļavā, ta vēl piēgrāpstija pārējuō. / kad veda labību nuō laūka mājā, ta bālīnu viētas piēgrāpstija. // **Ar rokām aizskart (ko cita šķīvi, sabojājot ēdienu).** puīšis, meitas kaītinādamš, piēgrāpstija a ruōkām šķīvi, ku viņas ēda, uñ nuōsmējās – uñ vēl a labuō ruōku!
- piegrābt** v. **1. Grābjot, tverot, vācot u. tml. piepildīt (ko).** piēgrāb tuō spañni a kaūdzi! / piēgrāb uñ atnes tuō siēku piļļu ar aūzām! / piēgrāba tuō pupu saūju uñ skaītija, cik nu tu esi tai saūjā iēgrābis. ja bi pa pārām, ta dabuīn tajā gadā pļēcētēs.
- 2. Grābjot savākt (kur, ko) vienkopus.** tuō ceļu piēgrāb! viss nuōbiris a šapiēm.
- piegraūt** v. **Piebērt.** tuō duñbēri ceļā saveda piēgraūt ar akmeņiem uñ viēsū uzbēra grañtu.
- piegrīda** subst. **Valēja piebūve pie klēts; dēļiem izklāta grīda.** piē klētēm bi piētaīsītas vis-caūri laīpas, kuō saūca pa piēgrīdu. / piēgrīdiņas – es ēsu dziēdējuse, ka saīmniēki saūc pa piēgrīdām piē klētes. tās klētes aūkstāk uscēltas i, lai nenāk liētus, sniēgi. tas juñc apsēdz tuō piēgrīdiņu, us tām grīdām lai nelīst vīrsū.
- piegriēzt** v. **1. Pieskrūvēt.** ka skrūvā, ta aīz mutara piēmāk – staīp kuōku uñ mutaru – uzliēk šēibi, lai vaī labāk piēgriēst skrūvu. / tās skrūves jāpiēgriēž, lai nekustās. / tuī i riēstuves, ku tas aūdeklis tinas iēkšā. tuī i klape. jāpiēgriēž, uñ satinās tas aūdeklis iēkš tā apakšas riēstuvja. / uz dzelzi ūzmaūc [ratiņa] spuōli. spuōles skriēmenis, mutaris, – tuō piēgriēž, lai tā spuōle neiēt ne us priēkšu, ne apakaļ. / tuō cēri piēgriēž steņgrāk. // **Cieši pievilkt klāt (ko).** aūdiēm [diegus] vērpa gruōžākus uñ ari vaīdzēja mācēt savērt, lai linu šķiēdra nav acšļukaīne, bet piēgriēsta ciēti klāt cita piē citas.
- 2. Griežot pievirzīt (pie kā, kam klāt); griežot panākt, ka pievirzās (pie kā, kam klāt).** kuī redzēja iēvu krūmu, tuī [brālis] piēgriēza kumelīnu, lai māsīna puškuōjās baltuōs iēvu ziēdīnuōs. / ziēmu isveda [bērnū] arā uz bruģīti. iēlēja ķipeli kādu lāsi silta ūdeņa uñ piē [bērna] dupša piēgriēza klāt, uñ visu apmazgāj.
- 3. Pietīt (ko, piemēram, ar pakulām).** piēmāk piēgriēž tuōs kāšus piļļus a tām pakulām. sasnā tās pakulas tā piēksta rēšnuma. uñ snā uñ tik griēž, uñ tik griēž aka, tiñ us tuō puļķi vīrsū.
- piegriēzt** v. **1. Griežot kādu materiālu, izveidot detaļas (kā, parasti apģērba, apavu) izgatavošanai.** paprasi viņai [tas ir, šuvējai] tādū šniti, kas viņai nedeī, kuō es varētu izgriēst uñ piēgriēst.
- 2. Griežot pievienot (pie kā, kam klāt).** sagriēž gaļu kumāsīnuōs, piēgriēž sīpuōlus uñ piēlēi piē tās zupas. / [kartupeļiem] piēgriēza sīpuōlus klāt. lika plātē iēkšā. / sagriēž tuō gaļu kumāsīnuōs uñ sīpuōlus piēgriēž, izmaīsa. / [biezputrai] sacēp nuō gaļas gruñdzīšus tādus – sagriēž gaļu kumāsīnuōs uñ sacēp, uñ sīpuōlu piēgriēž.
- piegriēztne** subst. **Paraugs, šablons, pēc kura piegriēž detaļu (kā, parasti apģērba, apavu) izgatavošanai.** šnite bi senāk. taga teīc piēgriēstne.
- piegriēzums** subst. **Papildus iemērītā, piešķirtā zeme.** nu nuōgāja tiē ļaūdis tuōs piēgriēzumuōs zemi strādāt. tuī bi tāda pūsta viēta, grūti bi iēsākt.
- piegrūt** v. **1. Grūstot (kam) tikt pilnīgi vai daļēji piepildītam, aizbērtam (ar to).** tas grāvois piēgruvis a zemi. vaīg atrakñāt, lai ūdeñs tēk pruōjā. / te, tuō aku ruōkuōt, vaīdzēja uzmanītiēs, lai nepiēgrūst pa jaūnu.
- 2. Tikt strauji piepildītam, aizņemtam (parasti ar cilvēkiem) – par telpu, teritoriju.** pa ķēkatām piēgruva piļļa istuba ļaūžu.
- piegružāt, arī piegružuot** v. **Nenovācot gruzus, arī atkritumus, padarīt (telpu, apkārtni) netīru, nekārtīgu.** es tik tuō dižumu apvāku. tā istaba tāda piēgružuōta bi. / nu tikkuō izmazgāju grīdu, uñ aka i piēvazāc, piēgružāc. / ej muñdri isslaūki tuō istubu! dikti piēgružuōta.
- piegružuoties** v. **Tikt piegružotam (parasti neviļus, negribēti).** kā tas ķēķis tik ātri piēgružuōjiēs?
- pieguldīt** v. **Apguldīt (daudzus); dot (daudziem) naktsmājas.** tālēniēki vaīdzēja ari pa nakti paturēt. uñ ta piēguldija istabas plānā – us salmiēm, us šapiēm sataīsija, ku gulēt.
- piegulēt** v. **1. Būt cieši pieklautam (pie kā) atbilstoši (tā) formai.** bi tādas garēnākas [sētuves] a tādū iēliēkumu, kas tā smuki piēguļ. katrā galā aūkla [piestiprināta], pa tuō kaklu pāri. / buīrstele bi bērniēm ciēši piēguluōša. / tev tā apkaklīte, tas krādziņš tā nepiēguļ. būs jāpiēlabuō.

- 2. Gulēt blakus (kādam); pārgulēt (ar kādu).** [klausu laikos] vīram bija jāduod pirmo nakti sava sieva piegulēt kungiem. pirmā nakts piederēja kungiem. (LFK 1961, 10106) // **Gulot piespiest (ko).** guove piēguleīse teļam kājas. labi, ka atrada. būtu nuōspiēduse tuō teļu.
- piegulēt v. 1. Būt cieši pieklautam (pie kā) atbilstoši (tā) formai; piegulēt (1).** ka tuō dēli piētastīs, ta viņa labāki piē tās uōtras dēles piēgulš. / kādreiz [rikus] nuō kuōka izzāgāja pēc zirga kakla, lai piēgulst viņam.
- 2. Gulot piespiest (ko).** [rūnot] zirgu gāza gaŗ zemi, nuōsēja ciēti. vīri piēgula muguru vel.
- piegulēties, novec. piesagult v. Novietoties guļus stāvoklī (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** pie jaunā piesagūlu kā pie jauna ruožu krūma. (LFK 1818, 711) / piēgūluōs pa tuvū krāsneī, bija pa kārstu.
- pieguļa** subst. **1. Zirgu ganišana naktī.** muŗms nebi tādas pļavas, piēguļā nejāja. / sviēsta buņduļs a vāku ganiēm bi. ka piēguļā braūca, tuŗ lika sviēstu iēkšā. / bijusi tāda taūre, ku puīši pūtuši piēguļā. / mēs piēguļā zirgus nevedām. / kas grib baltu villainīšu, lai dzeņ aitas pieguļā. (LFK 1961, 10699) / žīds sēd kazai mugurā, jāj uz mežu pieguļā. (LFK 9, 54)
- 2. Gulēšana blakus.** meītas tā duōmāja, ka piē tā puīša būtu laba piēguļa.
- pieguļnieks m., pieguļniece f.; subst. Cilvēks, kas gana zirgus pieguļā.** tas gaŗns [ir] piēguļniēks. / pieguļnieki sajājuši liela sila maliņā. (LFK 1961, 10082)
- piegūrt v. Kļūt vājākam, mazāk intensīvam (par parādībām dabā); pierimt.** ziēmēlis vakarā piēguōrst, uņ naktī i rāms laīks. / ziēmēlis viēnmēr diēnā pūš, vakarā piēgūrst. ta saka – ziēmēliŗ jaūna siēva, uņ [viņš] ātri iēt gulēt. / ja vēš sāka piēgūrt, tad visi jaū steīdzās uz jūras krastu uņ gāīdija tuōs mēslus.
- piegūt v. Pierunāt (kādu); izlūgties (kādam ko).** cik tuŗ bi kuō runāt, līdz dabuju piēgūt tuō tēvu, ka laiē mani dziēdāt mācītiēs.
- piegvelzt v.;** niev. **Daudz runājot, censties pārliecināt (kādu par ko).** nu piēgvelze gaŗ pīllu galou tuō labumu, kuō dabuīšuōt Liēpājā.
- piegāusties v. Viegli, maigi pieklauties; pieglausties.** mazi bēŗni sanākuši piē mātes piēgāustiēs.
- piegēŗbt v. Vilkt (ko) klāt (papildinot apgēŗbu).** bi jupķēli – tādi īsi jupķīši, piē sārkanā liņdruka ku piēgēŗpt.
- pieiēt v. 1. Ejot pievirzīties (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** es duōmāju – kuō tās bites tuŗ dūc? es piēēimu, paskatuōs. / avuōtīns jaū bi reŗi atruōnaŗms. viētām jaū piē viņa nemaz nevar piēiēt klāt. / ka piēiēsi nuō uōtras puses, ta labāk var reŗdzēt, kas tuŗ nuōtiēk. / [aitas] ādu izžaūn, jēluō pusi uz vīrsu, ku nevar piēiēt kaķi. / tas suņs i dikti nikns, bet es viņu labinu. ta var piēiēt. / tag jaū, ka balšu piēduō, ta jaū piē tā ēŗmōna piēiēt. / es pazinu brāļa sētu, ir tumsāji piegājusi. (LFK 1961, 10553) // **Pieklūt.** ikaste [jeb] laiēnis bi nuō viēniēm caūrumiēm, lai ūdeņs var piēiēt klāt. / peļduōtiēs vešēlam ūdeņs putnaŗ nekad piē ādas ūdens nepiēiēt. // **Tikt (netīši, negribēti) pievienotam, papildinot (ko), sajaucoties (ar ko).** ja i nezāles, jaīzravē tīri, lai nepiēiēt liniēm nezāles, ka viņus plūc.
- 2. Atrasties, būt novietotam blakus, tuvū (pie kā, kam klāt) – piemēram, par ceļu.** ku piēbraūc [laivas] – valģuŗms nuōsaūc. katrā viētā jaū nebraūc. [brauc] tuŗ, ku celš piēiēt.
- 3. Pietuvoties (kādam) un rast kontaktu.** ku tāt dubļaiņs dārps, nuōķēļlējiēs a dubļiēm, ka nevar klāt piēiēt.
- 4. parasti savienojumā ar pīlls. Piepildīties (ar ko).** aku ruōkuōt, ūzraka ūdeņs āderi, uņ aka piēgāja pīlla aŗ ūdeni. / nuōgāju sēbu baznīcā. tā bi piēgāise pīlla ļaūdīm, ka knapi varēju iētapt iēkšā. / ķēķis piēgājis pīlls a dūmiēm, skūrstīns nevēķ. / [vilnu] isplūkāja uņ pavediēnu laiēda iēkšā ratinā – iēkš spuōles. tā spuōle piēiēt pīlla. / nuō rīta, ka bi puse abras piēgāise pīlla, isrūguse, ta divas meītas katrā pusē mīcija.
- piejāt v. Jānot pievirzīties (pie kā, kam klāt).** ne pie var tu nepiejāju, – nāk māsiņa raūdādama. (DI III₁, 264) / nu kuō tu teīksi, ja piējātu piē buōtes? ta reŗdzētu, va mīlti atveŗti.
- piejaūkt v. Jaucot pievienot (kam klāt); piemaisīt.** [kalķiem] piējaūca vel citu krāsu. ta bi tāda ruōzīga, iēzaļgana.
- piejaūkties v. Refl. → p i e j a ū k t.** kādu reŗzi deguōt svecēs sprakšķēja. tad [gatavojot tās, taukiem] bi piējaūciēs ūdeņs klāt.

- piejemīgs, -a**, arī **piejēmīgs, -a** adj. **Tāds, kas labi pieņemas svarā (par dzīvnieku).** *kas labi baruōjās, ēd, tas ir piejemīks. / tuō bulli vař nuōbaruōt, laps ēdēs, piejemīks. / tuō bulli nuōbaruōs trēknu. tas tāt piejēmīks, laps ēdēs.*
- piejēmt**, arī **piejēmt, pieņemt, pieņemt** v. 1. **Saņemt (ko) uzglabāšanai, pārsūtīšanai, pārstrādāšanai u. tml.** *mēļlas cūkas ar bi. tās dikti ātri pazuda, tālab ka vaīdzēj bekōns sūtīt uz Aņgliju uņ raības nepiēņēma.*
2. **Iesaistīt, iekļaut (darbinieku skaitā); noligt (kāda darba veikšanai).** *viētniēki pagastā piējēma tuō jaūnuō skuōluōtāju priēķš Rudes skuōlas. / labi, ka skrīveris [puisi] piējēma pa palīgu. / maņzele bi muīžā piē barūna. tā bi piējēmta. / tālajās pļavās piēņēmt strādniekus uz viēnu diēnu, cik vaīg. bet vēl viēnu uz viřsu. / tuōs māju darbus saīmniēcē pašai viēn isņest us saviēm pļēciēm nebi pa spēkaīm. piēņēma ruōkas meītu. // **Būt ar mieru veikt (amata pienākumus); uzsākt (amata pienākumu) veikšanu.** laīkaīm viš tuō darbu i piējēmis savā pusē. // **Uzņemt; ieskaitīt, iekļaut (piemēram, mācību iestādē).** ackaītīt pātarus teīca [senāk], neteīca atlasīt. kas mātēja, ta piēņēma skuōlā. kas nemātēja, tuō jaū nepiējēma. tam bi vēl jāgaīda. / skuōlā piējēma bērņus mātītiēs uz nākuōšuō ziēmu.*
3. **Ļaut apmesties (kādam) savā mājā, dzīvoklī u. tml.** *savā diņksmā vēl ta piējēmt viēnu klāt – savā saīmē. / es piēvāku tuōs kaķus abus divus. tikaī maīs ruņcis negribēja tuō svešuō ruņci, kaķi piējēma. // **Ļaut gulēt (kādam) savā gultā.** tāda plata, plata gulta ir laža. paši veči gulēja uņ bērņus vēl piēņēma, ja rūmes bij. // **Uzņemt (svešu bērnu) savā ģimenē; apgādāt un audzināt (viņu); adoptēt.** aūdzeknis bi piējēmtc bērņs ģimenē. / aūģis i piējēmtc, sveš bērņs ģimenē. / mana švēģerine ar piējēma viēnu meītini pař aūģi, lidz isprēcināt. / tas [Jānis] i tas piēņēmtaīs aūdžubērņs. // **Ļaut (kādam) iesaistīties (piemēram, cilvēku grupā, kopīgas darbības veikšanā).** viņu taī draūgu pulkā nepiējēma. / taī kuōrī visus nepiējēma, izlasija labākuōs. / citu jaū negrib piējēmt kāršu spēlē. / Miķēlis a ciēmiņu sarunāja kuōpīgi nuōsuōlīt meža gabalu. bet uz meža tořģi viēns vaīs uōtru nepiēņēma – apsviēda asti uz uōtru pusi. ✧ **Diēvs piējēma** – saka, kad kāds ir nomiris. tuō večuō Ģēdu jaū Diēs piējēma. ✧ **kā Diēva nepiējēmts** – saka par cilvēku, kas nezina, ko iesākt. *tas Aņšelis mētājās kā Diēva nepiējēmtc – piē viēnas meītas, piē uōtras. ka ta tāt siēvu dabuīs! / visi nuōbraūca tīrgū, Biēraņc nuōkavējās. nu klīst kā Diēva nepiējēmtc.**
4. **Ļaut, lai (piemēram, apmeklētājs) ierodas (parasti paredzētajā laikā, noteiktā nolūkā).** [baznīcā] bi aņkaīmbaris [jeb] ģērbkaīmbaris galā, ku mātītaīs piējēma ļaūdis, ku viš ģērbās. / agrējiē iēt piē diēvagālda baznīcā. tuōs saūc pa agrējiēm. mātītaīs piējēmt viņus piřmuōs. / agrējiē visi gař altāri [stāvēja] pārbaznīcā. / mātītaīs piēņēma diēvgāldniēkus – deva maīzi uņ vīnu uņ svētīdamīs atlaīda tuōs. / mātītājs pēc sprediķa baznīcā darija zinamu, kad atkaī būs baznīcā uņ piēņēms vācu diēvgāldniēkus.
5. **Izrādīt labvēlību (pretējā dzimuma pārstāvim), stāties dzimumattiecībās (ar to).** *nu tā meīta gatavā mātīte – piējēmt visus puīšus. / ka viņa [tas ir, ķēve] i apjēmuse, ta jaū viņa ērzeli vaīs nepiēņēmt. ta viņa spēř, ka viš nāk klāt. / [lapsas] bi jāpāruō. viņš i diēzgaīn kapriřs, nepiēņēmt katru tēvu.*
6. **Atzīt (paveikto) par pabeigtu un kvalitatīvu.** *tas dārps nu ir pabeīkc. jāiēt piējēmt septe.*
7. **Atzīt par labu, būt mierā (ar ko).** *ja būs mūla [govs], piējēmsiīm, ja būs raģe, zāģēsiīm. / taīte bī dusmīga. viņa nevarēja piējēmt tuō vārdu – Vilma. ✧ **dūša nepiējēmt** – saka, ja nav apetītes. acis gribētu, bet dūša nepiējēmt. tas, ka sliīms, ta tā i. ✧ **māga nepiējēmt** – saka, ja ēdiens tiek izvemts. iēēdu tuō zivi. māga nepiējēma – dabuju veīmt. / iēēdu tuř kuō, kuō māga nepiējēma.*
8. **Vienojoties formulēt (ko).** *mēs piēņēmām lēmumu ģimenē palikt te [dzīvot]. / es jaū rudenī piēņēmu lēmumu vaīs nebraūkt jūrā.*
9. parasti divd. formā. **Ieviest, iedibināt (pēc paraduma, tradīcijas).** *tuōreīz jaū bi tādi likumi. tas jaū tā bi piējēmtc visiēm. / senāk jaū tā [nepirka uz raudzībām dāvanas], taga jaū pērk – i piējēmtc. nuō drēbēm [pērk]. / Jāņuōs bi piēņēmtc mucu dēdzināt – lai nu kā tuř dēdzināja. / Liēldiēnās piēņēmtc bij uōlas vārīt. vēlāk sadiēdzēja miēžus šķīvī, iēlika uōlas. bet tas jaū tā juō vēlāk. / kāt jaū vařbūt isteīc – brūtētīēs, bet tas jaū nebi piējēmtc. □ **piejēmts** (arī **pieņemts**) **vārds** – vārds, ko cilvēki izvēlas izplatītākā vārda vietā. *allažiīn – tuō vārdu jaū pastāvīgi veči ļaūdis [teica]. tas tāt piējēmtc vārc. / slabdraņķis – tas jaū muīs tāt piēņēmtc vārc. / ļeīka bi vaīrāk nuō tādiēm kriēviēm piējēmtc vārc.**

- 10. Iegūt (citādu krāsu, garšu u. tml.) – par vielām, priekšmetiem.** [dzija] piējēn tuō krāsu. viņa palika ta kā iēzaļš. uñ tā bi nebrūkuōša. / [gaļā] izdūra uñ iēbēra iēkšā [ingveru]. uñ ta tāda feīna [gaļā] uñ sulīga viņa. tādu labu gāršu piējēn nuō tā iñģēra. / kad atlika beķerijās vēca balītaīze, viņu sagriēza uñ pārgraūzdēj krāsnī pa jaūnu. uñ ta viņa bišķi tāda brūngana bi, piējēma tādu labu gāršu. // **Mainīt (krāsu) – par dzīvnieka apspalvojumu.** viñš [tas ir, dzīvnieks] i piēņēmis citu krāsu, ziēmas krāsu. // **Uzsūkt (?).** piēmāk balītas viļlas dzīves mazgā piēna sulās, lai labāk piējēn pēvi. / iskaūsēja taūkus drusku. ja nebija taūki, ta viš [tas ir, baltais sviests] sataīsās pa dzēltēnu sviestu. bet, ja taūki, ta viñš piējēn uñ piējēn [krējumu un pienu]. / saļdu piēnu veļ piēlej beīgās, cik viñš [tas ir, sviests] tuñ piējēn, sāli pēc garšas.
- 11. Pieēst (ko); pievienot (ko) pamatēdienam.** prišu gaļu ēduōt, vīri piējēma klāt sinupes. ta smeķāja labāk.
- 12. Adot pievienot (adījuma) acis.** aduōt zeķi, piējēma vaļgus. ja bi nuōšļucis, piējēma jaūnu valdziņu klāt.
- piejēmties, arī piejēmties, novēc. piesajēmties v. 1. Kļūt spēcīgākam, intensīvākam; pastiprināties (par vēju).** vēš sācijas lēni aiščakstētiēs lapās, gañ piējēmsiēs stiprāks. / vaīg iēsiet rabas viēnas va divējas, ja piējēmas vēš.
- 2. Palielināties (apjomā, svarā u. tml.).** ka deva vārītus rāceņus tam bulīn, tūlīt sāka piējēmtiēs labumā. / pa vasaru luōpi bi piējēmušiēs svarā. / kāda tā [cūku] zuñte bija. citi jaū tā nepiējēmas tai svarā. □ **piejēmties prātā** – kļūt gudrākam, saprātīgākam. gañ tas puīka piējēmsiēs prātā uñ nedarīs vair tādas blēnas.
- 3. Aizgūt (ko, piemēram, svešvārdu).** nāca kādreiz ižaviči grāvjus rakt. uñ ta viņi a-viēn prasija tuō ļeiku. uñ ta visi tā piēsajēmas nuō viņiēm [vārdu].
- piejūgt v. Ar iejūgu piesaistīt (darba dzīvnieku pie transportlīdzekļa, darbarīka, arī citam darba dzīvniekam).** kad smagāks vēzuñs bi, tad piēliēk akaļ tuō braku, divus [zirgus] tad piējūdž klāt. / brakan katrā galā i viēns zveñģelis, ku piējūdž zirgu. / a slūpi isslūpēja zemi. tā tik plata kā galc, galā kuōks, tāc zveñģelis, ku zīrks piējūkc. / sataīsija ratus us pripačku uñ piējūdza tuō uōtru zirgu. / vaīdzēja sākt jaūnuō zirgu radināt braukt – piē uōtra zirga piējūktu.
- piejukt v. Iejūkot pievienoties (pie kā, kam klāt).** tās svešās aītas drīz piējuka piē pulka uñ nemuka pruōjā.
- piejuōkuot v. Izjokot.** viņam [tas ir, tēvam] dikti patika tādi juōki – piējuōkuōt citus. / viš [tas ir, dēls] biēži zuōbuōjās – smējās, pruōt piējuōkuōt. / viēnu smīlgu zuōbuōs iēviļka, divas. uñ ta prasija: kas būs – gaīlītis va vistīna? uñ, kā nu tu sāci runāt, ta isveļk tās smīlgas uñ tās spuras paliēk mutē. uñ ta tas nu splaūdās, i piējuōkuōc.
- piejūra** subst. **Teritorija, apvidus pie jūras; jūras piekraste.** // ģen.; adj. noz. **Tāds, kas atrodas pie jūras.** senuōs laīkuōs te piejūrs zemēs viš [tas ir, jūras mēsli] bi labākaīs mēsluōjumās.
- piekabe** subst. **Transportlīdzeklis (bez dzinēja), ko piekabina (parasti pie automobiļa, traktora).** ķibicka i kāda piēkabe, tāc nevērc braucañs rīks.
- piekabināt v. 1. Kabinot, karinot piestiprināt, pievienot (ko pie kā, kam klāt).** [nēšiem] pagarš kuōks, katrā galā šnuōrs. šnuōra galā aķis, ku piēkabina spaņņu līkstes. / kuñ ta viņu [tas ir, lāturī] piñtī nuōliks? tuñ viš i tā piē duñvīm viēnā malā piēkabināc. / [govju] kruōnus sakabināja stallī. kuraī nebi kasta, piē siēnas piēkabināja. / bi tā piēkabināši tuō skuñstīnu a dešām, ka nevarēja caūri rēdzēt. / tuō [pulksteņa ķēdes] riñķi piēkabināj te, ku tās puñpas. / zēniēm šuva bikses ar klapīti, muguñpusē piēkabinama bi.
- 2. Sajūgt (transportlīdzekli, darbarīku) īpašā ierīcē ar vilcēju.** dīseles galā piēkabina zveñģeli, ku ūskabināt streñģus priēkšējañ zirgañ. / ārkla stañga – te piēkabina braku uñ aīzjūdž zirgu. / [pirts ēku] nuō pamata isceļ, apliēk ķēdes va striķus, kā vañ piēkabināt [pārvietošanai].
- piekabināties v. 1. Aizķerties; pieķerties.** es nevaru piēkabinātiēs.
- 2. Piekabināt, piekarināt sev.** deñķelbuks bi ādas, ta kā maks, ta kā kule. tuō varēj tā piēkabinātiēs piē vēdera.
- piekacēt v. Piedot.** kuļuōt iēkšālaīdējañ vaīdzēja piēkacēt labības pēdas.
- piekacēties v. Aizsniegt (?).** tu varētu pate piēkacētiēs tuōs sīpuōlus, ka tu tās viřknes siē.
- piekaīsīt v. Kaisot (ko lielākā daudzumā) ? viscaur pārklāt (ar to kādu vietu, telpu).** ka pārnesa tuōs plakaņus, ta piēkaīsija istubu, lai neū blusu.

- piekakāt** v. **Notraipīt ar saviem izkārnījumiem.** *mazaīs būs piēkakājis bikses. iēšu paskatītiēs.*
- piekalst** v. **Kalstot pielipt (pie kā, kam klāt) – par šķidrumu, masu u. tml.; kalstot (šķidrumam, masai u. tml.); pielipt (pie kā, kam klāt) – par priekšmetiem.** *tuōs mālus nevař atrkacēt nuō tupēļu, piēkaltuši. / traūki bi piēkaltuši. / adbrucināt viēn nevař, ja kaū kas riktīgi piēkramis, piēkalts.*
- piekalst** v. **Kalot piestiprināt, pievienot (pie kā, kam klāt).** *pakavi [zirgam] tiēk piēkalsti piē naga. / [zirgam] piē zuōles malas uñ naga piēkaļ pakavu. / ziřgañ, pakavu piēkaļuōt, iēnaglāja naga. aūkstāk iēdzina tuō naglu ta. / vasaras pakavieñ tiē krači i piēkalsti klāt. uñ tiē naū spici. / vaīg labi ciēti piēkalst tam ritenim tuō reipu, lai braucuōt nenuōkristu. ✧ **kā piekalts** – nekustīgi (parasti ilgāku laiku). *skuōluōtājs ař tēvu runāja laūkā, uz beņķi sēdēdami. Jēpītis klāt kā piēkalc klaūsijās.**
- piekalstēt** v. **Kaltējot panākt, ka (kas) iegūst vēlamo formu, veidu (?).** *miēturis i nuō egles, zarinus saliēca, piēkalstēja.*
- Piēkaļa.** Sk. *Piēkuža.*
- piekañtēt** v. **Pierunāt (parasti lūdzot).** *ka tuō tēvu dabuīs piēkañtēt, lai duō tuō ziřgu, ta braūksim Skuōdā.*
- piekapāt** v. **1. Pļaujot (parasti joslas malu) līdzināt, padarīt līdzenu (to).** *kad beīdz [pļaut] spāili, vēl malas piēkapā, lai līdzēns.*
2. Stipri piekaut, sasist. *tas liēlais puīka tuō mazuō pamatīgi saklapēja, piēkapāja.*
- piekapelēt** v. **Piesaistīt; sasaistīt.** *piēkapelējañ, sakapelē [...] tās plenes citu piē citas, citu citai galā. a drātēm apņēñ viēnañ baļķim, plenei [...] uñ piēsiēn nākuōšañ plenei.*
- piekāpt** v. **Iekāpjot daudziem cilvēkiem, tikt piepildītam (parasti par transportlīdzekli).** *ka braūce tirgū, piēkāpe pilli rati a māju ļaūdīm uñ ciēmīni ař.*
- piekāpties** v. **1. Vairs nepretoties (kam), vairs neiebilst (pret ko).** *es negribēju tuř iēt. es nepiēkāpuōs, negāju.*
2. Zaudēt, mazināt savu spēku (piemēram, par norisēm dabā); atkāpties. *šuōgad piēturās aūkstums, ziēma negrib piēkāpties.*
- piekarams, -a.** **1. Divd. → piekārt.**
2. adj. noz. Tāds, kas ir paredzēts piekāšanai (pie kā, kam klāt). □ *piekarama atslēga – slēdzene, ko noslēdzamai vietai piekar priekšā. bluķa aclēga i priēškarama, piēkarama aclēga.*
- piekarināt** v. **Karinot piestiprināt; piekārt.** *piē pulkstiēna svāra vaīg piēkarināt kādu āmareli, lai labāki vēļk.*
- piekārstīt** v. **Kārstīt (ko) lielākā daudzumā; kārstot aizklāt (ko).** *kañbari ziřnēkli bi savilkuši liēlus kārstēņus. visas malas bi piēkārstītas. ku stūris, tuř bi plēve.*
- piekārt** v. **Karot novietot, piestiprināt (pie kā, kam klāt).** *bi piēkāruši piē šūpuļa skrābulīti, lai bērnš skatās. / meitas aka piēkāra ūdeņa spañni piē duru aūkšējās paluōdas. kā tāisija dures, tā ūdeñš [puišiem] uzgāzēs uz galvu.*
- piekārtuot** v. **Kārtojot novērst (piemēram, telpā) nekārtību (parasti nelielu).** *istabu vaīg tā bišķi piēkārtuōt, savest kārtībā.*
- piekasīt** v. **1. Kasot (ko nost) iegūt (ko) lielākā daudzumā.** *šuōdiēn vaīg piēkasīt pilļu spañni rāceņu – vairāk ēdēju.*
2. Piegrābt ar grābekli (ko). *lai nepaliēk līkumaīnas vagas, rāceņus stāduōt, zemi a grābekli piēkasa.*
- piekaūkt** v. **1. Kaucot izraisīt (parasti ko nevēlamu).** *suñš visu vakaru kaūc. va nu kādu nelaīmi piēkaūks? / tā [kaucot suns] vař piēkaūkt kādu nelaīmi.*
2. Skāļi, neapvaldīti raudot, iežēlināt, panākt vēlamo. *nu piēkaūci gañ tuō māti, lai laiž skuōlā tevi!*
- piekaūt** v. **Vairākkārt sitot, lietojot fizisku spēku, radīt (kādam) stipras sāpes, ievainojumus.** *puīši kruōgā kavās. lejnieki isspruka pa uōtrām durēm. tad jaū nīceniēki būtu piēkāvūši. / ja viš iēs piē Mades vēļ viēnu reizu, tad es tuō piēkaūšu zilu, meļļu. / vai brālis tevi piēkava? / tuō vaīg piēkaūt. iēteñpt iř piēkaūt, iēsist.*
- piekavāt** v. **Piesargāt.** *ja liēls vēš bi, tad [lukturis] jāpiēkavā bi. / viņas [tas ir, slauktuves] jaū piēkavāja, sūduōs nelika. / piēkavājiēt tuō luōgu glāzājuōt!*

- piekavāties** v. **Piesargāties, uzmanīties.** *ējuot gar tuō grāvi, vaig piekavātiēs, ka neiēsklid. / tik kārstu ūdeni lejuot, vaif nuōplukt kājas, ka nepiekavājas. / tuō [pirmajā aprīli] jaū zināja uñ piekavājas, lai nepiekrāpj. tuō tik tā pa juōkañ večiē ļaūdis pikti bi, ka piekrāpa.*
- pieklabināt** v. **Klabinot piepildīt ar skaņām, troksni (telpu, apkārtni).** *talčeniēki jaū pieklabināja sēta a pīlliēm vėzumiēm.*
- pieklājība** subst. **Pieņemtajām normām atbilstošu uzvedības, izturēšanās nosacījumu kopums (attiecībās ar citiem sabiedrības locekļiem).** *pieklājības pēc es gāju apciēmuot savu krustamāti. viņa tāda šēpa bija.*
- pieklājīgs, -a** adj. **1. Tāds, kas izturas atbilstoši pieklājības normām.** *daži bi pieklājīgi uñ aņšteinīgi puīši. daži bi tādi, kas nekañ nederēja.*
2. Tāds, kas atbilst pieklājības normām. *tas muñs bi pieklājīks vārc.*
- pieklaĩbarēt** v. **Piestiprināt (veļu pie auklas) ar veļturi (spīli).** *veļas klaĩbarīši senāk nebi. tiē tik radušiēs jaūnā laikā. a klaĩbarīšiēm pieklaĩbarē veļu. / pieklaĩbarēja tuō vešu a klaĩbarīšiēm. / pieklaĩbarēt vaig krēklus. / ku veļu pieklaĩbarē, sauc klaĩburis.*
- pieklapēt** v. **1. Viegli piesist (pa ko).** *kādreiz druska iēskrej bālsa rīklē uñ jākāsē. ta pieklapē pa muguru, lai nuōiēt dubenā tā druska. / kapu aizberuot, nedrīkst a lāpstu kapa kuōpu pieklapēt. ta teic, ka duō a lāpstu aļgu pa vēderu. // Viegli piesitot, piebīdīt (ko kam klāt).* *mustavas i, ku [aužot] pieklapē [dziju pie audekla] klāt.*
2. Sitot (piemēram, ar naglām) piestiprināt. *tañ ziģañ vaig pieklapēt tuōs pakavus, lai neatkrīt.*
3. Piekult. *senāk vārija rupju rudzu mīltu biēspotru. izvārija kuōpā piēnu uñ ūdeni us pusi. pusi piēnu uñ pusi ūdeni nuō visa daūdzuma. piēliēk sāli uñ pieklapē rudzu mīltus.*
- pieklāt** v. **Klāt (ko) papildus, lai pilnībā nosegtu, pārklātu (piemēram, kādu virsmu).** *tañ galdañ vaig pieklāt vēl viēnu galdrānu. ar viēnu pa īsu.*
- pieklāties** v. **Būt atbilstošam kādām prasībām, normām, priekšstatiem; būt atbilstošam kādiem apstākļiem, situācijai.** *uz Ziemassvētkiēm nāca salavecītis. dažne-dažādi [dāvanas] bija līdz, kas nu bērniēm pieklājās.*
- pieklaūvēt** v. **Piesist, lai signalizētu, radot troksni.** *sabruzdini, lai laiž iēkšā, pieklaūvē! / pieklaūvē piē dufoim! / vaig piēbuņgāt tā kriētnāk. tag teic pieklaūvēt.*
- pieklēbēt** v. **1. Pielīmēt.** *jāpieklēbē, ka kāda tapete atplisuse va kas. / nuō bīdēļētiēm mīltiēm sataisija klīsteri. [tapetes] nuōsmērē uñ pieklēbē [jeb] pieklīsterē piē siēnas.*
2. Velkot (ar mitru, lipīgu vielu ko, piemēram, svītras) piekrāsot (?). *puika dikti grib tā klēbēt. nuōpirka viņañ ūdeñskrāsas, visu buĩtnicu pieklēbējis.*
- pieklēdzināt** v. **Kladzinot būt par cēloni tam, ka skaņas izplatās viscaur (telpā, apkārtne); piekladzināt.** *gūžas pārskreiēsas pieklēdzināja visu sētu.*
- pieklēģāt** v. **Daudz, arī skaļi runājot, panākt, būt par cēloni, ka skaņas izplatās viscaur (telpā, apkārtne); pieklaigāt.** *nu tās siēvas sākuēsas pieklēģāt visu sētu! tīras pasakas!*
- piekleķēt** v. **Pieķepēt.** *tuōs caūrumus siēnā piekleķēja.*
- piekleĩmēt** v. **Piestiprināt (ko).** *a mazām nagliņām piekleĩmēšu tuō dēlīti. tuñ jaū liēla nagluōšana nebūs.*
- pieklibāt, arī pieklibuot** v. **Mazliet klibot.** *viņš jaū vēcāks ciļvēks, tā pieklibuō. / sasitu kāju. nu vaīdzēs ilgi pieklibāt, līdz sadzīs. / ka tā nevērti iēt, tā pieklibuō, teic – tas tāt kliškājis i.*
- piekliēst** v. **Kliedējot (ko) piemētāt (kādu platību).** *piekliēduši sētu a slapju siēnu – žāvēs te.*
- pieklikšīnāšana** subst. **Process, darbība → pieklikšīnāt.** *vakariēm puīši meitām ar knipi piēsīt piē luōga, klusi piēdaūza, piēbuņgā. tā iř tāda pieklikšīnāšana piē luōga.*
- pieklikšīnāt** v. **Ar vieglu sitienu pieskarties (kādam priekšmetam), lai radītu skaņu.** *ja gribēja zināt, vaif iscepusi, ta tā pieklikšīnāja. ja bruzd nuō apakšas, ta [maize] gatava.*
- piekliņķēt** v. **Spēlējot paslēpes, piesist (pie kāda priekšmeta), lai tā dotu ziņu, ka spēles dalībnieks ir pamanīts.** *[rotaļā] kuŗu piŗmuō iēraūkst, tuō skrej piekliņķēt. uñ ta tañ nākuōšuō reizu jāstāv pa tuō meķlētāju. / [spēles dalībnieks] sāk meķlēt. tikkuō tas viētu actājis, kāt nuō [spēles] dalībniēkiēm pamanās piekliņķēt piē tās viētas, kuĩ meķlētājs stāvējis. ta tañ ari uōtreiz jākliņķē. ta viņañ jāpaliēk tai pašā viētā. ja viš piekliņķē tuō skrejuōšuō, ta tas akka kliņķē.*

- pieklīst** v. 1. **Klistot pievienoties (pie kā, kam klāt).** *pieklīduši sveši teļi. ka tik nesāk badītiēs! / viņš [tas ir, kaķis] muņš pieklīda neziņ nuō kuriēnes. / gūžas viēnu zuōslēnu sākušas knābāt. tas būs pieklīdis sveš. / te pieklīdis sveš zuōslēns. citi tuō nuōknābā.*
2. **Klistot izvietoties, piepildīt (visu teritoriju, vietu u. tml.).** *tāc liēls ganāmpulķs – visa ganīkle pieklīduse.*
- pieklīsterēt** v. **Pielīmēt, pielipināt ar klisteri.** *aļ mīltu klīsteri pieklīsterē kuō – tapetes, papīru.*
- piekludzīt** v. **Pieēst.** *braņģi piekludziju kukulīšus. bi gaŗdi isvārīti.*
- piekluņburēt** v. **Neveiklā, grīlīgā gaitā pieiet, pienākt (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** *nuō krustūbu nāgdamš, vīrs gribēja piekluņburēt vēl piē kāda kruōga.*
- piekluņzāt** v. **Neveikli, ar grūtībām ejot, daudz staigājot, nogurt (?).** *tuōs māju dārbus ejuōt uņ daruōt, tā piekluņzā līdz vakaram, ka nevaŗ paiēt.*
- piekļepēt** v. **Panākt, būt par cēloni, ka (kas) pieķep; pieķepināt.** *sācis snikt uņ piekļepē visas malas.*
- piekniēdēt** v. **Piestiprināt ar kniedēm (pie kā, kam klāt).** *piekniēdē spaņniņm līksti! / abrkasis [ir] iskaļc viēngabala, nav piekniēdēc.*
- pieknīpāt** v. **Saspraust; piespraust.** *pieknīpāt – tas tā būtu kā taga a tuō saduramuō saūcamuō piēduŗ. / pieknīpā maņ tuō buŗsti! / guōda drānas jaū neknīpāja. / va ta es viņu [tas ir, lakatu] nevarēju pieknīpāt!*
- piekņūotēt** v. **Pieēst.** *tā piekņūotēju vēdēru, ka nevaru acsapūstiēs.*
- piekrāmēt** v. **Piekraut, piepildīt (ko).** *skūnu piekrāmēja a būvkuōkiēm lidz pusi piļļu. / te [istabā] viss i piekrāmēc a kuōka gabalis – te tāc plaūkc, te tāc plaūkc, te tāda košete. / visa istaba piekrāmēta, savēsc viss kas.*
- piekraņpēt** v. **Piestiprināt ar krampi.** *duris bi veŗamas uz divām pusēm. tās viēnas bi piekraņpētas. / slēģi jāiēt piekraņpēt, ka netiēk vaļā.*
- piekraņt** v. **Piekalst, parasti sacietējot.** *namu grūda a lāpstu ta, bi piekramuši tiē dubļi. / ja kas piekramis, ta vaļg atmērcēt. / tā piekramuši tiē dubļi piē zeķu, ka nevaŗ adbrucināt. / tas deguņš maņ kraņst, tiē puņķi piekraņst.*
- piekrāpt** v. **Piemānīt (kādu), lai iegūtu sev labumu.** *kas neaddara acis, addara maku – [tas] tiēk piekrāpc nuō uōtra. / kā tu, blēde, piekrāpi – suōliji, bet nenāci? / neviēns negribēja teikt acis taņ saīmniēkaņ, kad viņš piekrāpa tuōs siēna piŗcējus – suōlija uņ nedeva. / puīka gribēja piekrāpt žīdu a cūku saŗiēm – iēduōt viņam žiŗgu astes. / es piekrāpu meitu māti ar tabāka raģelīti. (LFK 1818, 232) / dēļu māte meitu māti aicināja saulītē. nei, mana māmūlite, piekrāps tevi dēļu māte, piekrāps tevi dēļu māte, atjems tev malējīnu. (LFK 9, 59) / nu es maz iēlaižuōs vaĩrs a tādiēm [lūdzejīem]. jaū piekrāpta [esmu] vairāk reizes. / žīc viņu piekrāpa. kas maņ pa daļu! // **Izjokot (kādu).** piŗmajā aprīlī krāpa cic citu uņ priēcājās, ka izdevās piekrāpt. / ka kādu grib piekrāpt, teic – vaļg izāzēt.*
- piekrāsuot** v. **Krāsojot (ko) panākt, ka viss ir izkrāsots (?).** *bēŗni piļlas buŗtnīcas piekrāsuō, ka sāk a krāsām daŗbuōtiēs.*
- piekrāt** v. **Sakrāt (ko) lielākā, arī pietiekamā daudzumā.** *daŗa meīta bi piekrājuse piļļu lādi, piļļu skapi a sagatavuōtiēm aūdeķliēm.*
- piekratināt, arī piekraīt** v. **Kratot pievienot (pie kā, kam klāt).** *saļmus piekratiņ piē siēna uņ duō guōvīm vakaruōs ēst. / ta jaū saļmus [govīm deva] uņ piekratīja tuō Kārķlu [vietvārds – pļavas nosaukums] siēnu klāt – tāda puķa taņ bija, ka nuōziēdēja.*
- piekraūt, arī piekraūt** v. 1. **Kraujot piepildīt (ko).** *veŗumu piekrāva piļļu lidz pat ruņģiēm a maļķu. / ziēnu piekraūtuō maļķas veŗumu saspraņģuōja a ķēdēm uņ kuōka miētu. / es ēsmu meŗā braūkuse, veŗumu piekrāvuse. / meŗā vīri jaū lidzēja cic citaņ piekraūt veŗumu. / piekraū piŗmāk [ratu] redeles piļlas. / kas jaū bi bagāti, pa trīs, četri rati piekrāva [ar jaunās sievas pūru]. iēlika gulţu, kādu beņķi, mīltu kastu, drānu skapi, traūku skapi. / veŗaištēs paūsari piļlas paŗuōbeles bi piekrāvis a tuō maļķu. / [kāzās] viēns ķuōcis bij piļls viss piekraūc [ar dāvanām]. / [kūgaļus] vairāk jaū cepa tā, ka linus mīsta. ta nesa palaūnagā [talciniekiem] spaņņiēm, piļlas slaūktuves piekraūtas.*
2. **Liekot, novietojot (ko) lielākā daudzumā, pilnīgi vai daļēji aizņemt (ar to kādu virsmu).** *nu tuōs guōduōs piļli piekraūti tiē galđi a gaļu uņ maĩzi, vaŗ ēst viēnā ēšanā. / tuō plaūktu tā piekrāvusi, ka tikkuō turas piē siēnas. / viss plaūkc piekraūc aŗ piŗpām.*

piekrāvāt, arī **piekravāt** v. **Liekot, novietojot (ko) lielākā daudzumā, pilnīgi vai daļēji aizņemt (ar to kādu telpu, vietu).** *tas šķūnis piekrāvāc a visādām lietām piļls. / tuō istubas aūkšu sakuši piekrāvāt a visādiēm dēļgaliēm. / ak tu lielu brīnumiņu, pilni galdi piekravāti – cūkas kājas, šņukurītis, bieza putra vidiņā.* (LFK 1818, 43)

piekriēt v. **Krejojot (krējumu traukā) piepildīt (ar to).** *saīmniēce gribēja piekriēt tuō spaņneli piļlu a kreīmu uņ ta tik taīsīt soiēstu.*

^I**piekrist** v. **1. Strauji pietuvojoties, iekost (kādam).** *iētaīsija tuō suni šķūnī. gaņdrīz piekrita puīseliņ! / saģgiēs, ka nepiēkrīt tas suņs!*

2. Iekrist. *vař ař aišķrist kāk kuōcīns aīs tā [stuovera] caūruma. ta tuř aizliēk tuō bļuōdu, lai viš nēlaiž nekam piekrist. / pārnesu krūzu dzeramuō ūdeni piekritušām mušām.*

3. Nolīkstat novietoties (kam klāt) – par augiem, to daļām. *zāle piēpļekuse, piekrituse piē zemes, ka nevař nuōpļaut vaīs.*

4. Pēkšņi izraisīties (par slimību); piemesties. *ka cilvēks paliēk slimns, ka viņam ūznāk, viš nuōkrīt [beigts]. ta teīca, ka kleīme piekrīt. tag teīc, ka a siřctriēku krīt. / tam i kraīpis iēsametiēs uņ šlaka piekrituse, nuōģēmuse. tas vaīs nevař paiēt. / ka nuōsabīstas, ta vaīg trīs reīzas apsplaūtiēs, lai nepiēkrīt ruoze.*

^{II}**piekrist** v. **Būt vienisprātis, pievienoties (piemēram, kādam viedoklim, uzskatam).** *nuōtiēk dzīvē tāt, kuō citi adzīst pa labu, bet citi nepiēkrīt. / tas jaū tāt viēntiēsīks – kuō runā, tam piekrīt. / viņš [tas ir, dēls] visam, kuō teīc, piekrīt, bet izdarīt neģēdz. // **Dot pozitīvu atbildi, būt ar mieru (ko darīt).** vaīrāki saīmniēki sarunāja taīsīt pļavu ceļu. bet tuř vaīdzēja citiēm saīmniēkiēm piekrist. / nu [saimnieks] tiēpās uņ tiēpās, lidz beīdzuōt tuōmēř piekrita. / viņa negribēja nākt, bet beīgās piekrita.*

^{III}**piekrist** v. **Pierimt (par dabas parādībām).** *vēš naktī piekrīt. / ka vēš piekritīs, vīri iēs uz jūru.*

piekrišana subst. **1. Pozitīva atbilde, atļauja, kas rada iespēju (kam) notikt.** *kad nu [cilvēks] nevarējis saduōmāt [uzvārdu], skrīveris, kas bi vāciētis, iērakstijis, kā duōmājis viņš, zināms, a cilvēka piekrišanu.*

2. Vispārēja atzinība; pieprasījums (?). *ta jaū tam žīdam bi liēlāka tā piekrišana [jo no viņa pirka flaneli].*

piekritis, **-use**, arī **-usi** divd.; adj. noz. **Tāds, kas nav pilnīgi izcepts, jēls (par maizi).** *maīze piekrituse, jēla. / maīzi citreīz iscep kā ķiēpalu, tādu piekritušu, slapju, labi ne-isceptu. / ķiēpāls i tāda piekrituse maīze, nēiscepūsēs labi.*

piekrīzāt v. **Piešvikāt; neglīti, pavirši piezīmēt, pierakstīt (ko) (?).** *mazaīs te piekrīzā visu grāmatu – vēļķ riņķus, strīpas. / [grāmatā] viss laps jaū piekrīzātas. / mūsējiē ař te piekrīzājši tuō būrtnicu. / maņ jaū aka dēř [burtnīca] piekrīzāt – piērakstīt.*

piēkt(ai)s, **-ā** num. **Kārtas num. → piēci.** *te sēdēs piē šī gaīda viēns, uōtris, treš, četūrc, piēkc cilvēks. / divi i viēna piēktā daļa nuō desmit. / glumeniēks i piēktaīs guōves kuņģis. □ **piēktais gads** – 1905. gads, kad norisinājās revolūcija. tēvatēš braūca ař diceli uz Rīgu, veda pastu. tas piřms piēktā gada. / piēktā gadā tuř bi tāt meļls žuōks. ✧ **kā piēktais ritenis** – lieks, nevajadzīgs, citiem traucējošs (cilvēks kādā vietā, situācijā). nevaīdzīks cilvēks, bet visūr maīsās līdz kā piēktaīs ritenis. / nu tuō Miķēli gaņ neģēma līdz us pluōstiēm. kuō viņš tuř sapruōt! tik bi kā piēktaīs ritenis pa kājām.*

piēktdaļa subst. **Piektā daļa.** *viēna piēgdaļa – viēna piēktā daļa. / kādu piēkdaļu rāceņu actājām sev.*

piēktdiēna subst. **Nedēļas piektā diēna.** *taga uz nedēļu vēd bērnus uz Rucavu. piēgdiēnās aka vāķ [mājās]. / vis-liēlākās aņdeles diēnas bi uōtrdiēna uņ piēgdiēna. □ **Liēlā piēktdiēna** – piektdiēna Klusajā nedēļā, kad piemin Jēzus Kristus krustā sišanu. Liēldiēnām priēkšā bi Zaļā četūrdiēna, Liēlā piēgdiēna. / Liēlā piēgdiēna jaū svēta diēna skaītījās pa vēcam. / Liēlajā piēktdiēnā jābraūc uz baznīcu grēkus sūdžēt. / Liēluō piēgdiēnu nuō rīta nekūra uguni. ēda aūkstu gaļu, piēnu. / Zaļā četūrdiēnā uņ Liēlā piēgdiēnā gāja baznīcā uņ nekādus guōdus neturēja. tā skaītījās Klusā nedēļa.*

piēkts. Sk. *p i ē k t (a i) s.*

piēktuža, arī **piēktuža²**: = *piektdaļa*, **Name einer am Freitag gefallenen Kuh** (piektdienā dzimušas govys vārds). (EH II 256; ME III 260)

piekukuļot v. **Kukuļojot panākt, ka (kāds) rīkojas kukuļa devēja interesēs.** *piēbalvāt i piekukuļot. / senāk jau iēdzīdīja kādu, kad gribēja kuō panākt, dabūt. tas tā būtu gaņ-drīz piekukuļot.*

piekukuot v. **Kūkojot, daudz runājot, panākt, ka notiek kas nevēlams.** *kuō tu te plāpā! piekukuōsi vē kādu nelaīmi. / tā [sieviete] iř tāda bada dzeguze, staīgā runādama viēnu uņ tuō pašu. piekukuōs badu vēl.*

piekuļsta, arī **piekuļsta** subst. **Rīks linu, pakulu (kulstīšanai).** *piekuļsta i dēlītis us kāju. us tuō ūzliēk linu saūju uņ ta a braūktuoi sit pa tuō linu saūju. ta nuōput galu pakulas uņ spaļi. / siēvas [linus] kuļsta a kuļstīklu. iēkš pēdas (tā nuō kuōka) stāv dēle – piekuļsta. a braūktuoi siēvas sit. / šī i piekuļsta. viņa tik i cēlmā iētaīsita.*

piekuļt v. **1. Strauji maisot, pievienot (ko kādam šķidrumam, kādai masai).** *us paņnu sacepa gaļu – kumāsīnus a sīpuōliēm, piekūla klāt piē tām sēnēm miltus, lai mērcē. uņ, ka bī uskūlis mutulis, ta lēja klāt tuōs kumāsīnus.*

2. Sakult (parasti sviestu) lielākā, arī pietiekamā daudzumā. *piekūla tuō baļtuō sviestu piļļu šķīvi.*

piekuļties v.; niev. **Pieklīst.** *nu vaīdzēja piekuļtiēs taīm laūksārgaīm! būtu pārvedis labu siēnu. / vīriēm piekūlās vēcais Biēraīc, uņ isnāca mazāk braūdava.*

piekuņpt v. **Mazliet sakumpt.** *visu diēnu ravēju piekuņpuse. lika mugura paliēk.*

piekūns subst. **Vidēja lieluma plēsīgs piekūnu dzimtas (Falconidae) dienas putns, kam raksturīgi šauri, smaili spārni un liks knābis.** *es piekūnu nepazīstu. viš ari skaitās vanaks.*

piekuōda, arī **piekuōds**, retāk **piekuōdiens** subst., **piekuōžamais** divd.; subst. noz. **Ēdiens vai produkts, ko ēd klāt dzērienam vai šķidram ēdienam.** *pieēd klāt pavaļgu, piekuōdu. tas pavaļks i tā piekuōda. / siļķe piē rāceņu laps piekuōdiēns puzdiēnā. / ka [kristībās] satina viēnu lupata leļli, nuō lupatas sataīsij, ta pajēma tā krustmāte tuō uz ruōku uņ krustēs ař. uņ tad gā apkārt, šķīvis uņ braūdavs, uņ us tuō braūdavu piekuōžamaīs. / nav nekāds piekuōds, nevař dzērt braūdavu. / viēns steīdzīgi pēc braūdava uņ piekuōžamā us kruōgu.*

piekuōdināt v. **Stingri pieteikt, norādīt.** *māte piekuōdināja puīseliēm, lai šis nuōpērk sāli. / māte jau piekuōdināja saviēm liēliēm dēliēm – nedarāt maņ kaūnu! / tēs dikti piekuōdināja dēlaīm, lai mežā neapķērnā nagus, lai nenuōcērt tuō, kas nau samaksāc. / es savi pādīti piekuōdināju – iet ik naktes pieguļā, bet pie puīsiem neguļēt. (LFK 9, 133)*

piekuōds. Sk. *piekuōda*.

piekuōpt v. **1. Notīrīt, sakārtot lietošanai, darbam (priekšmetus).** *ragus uņ citas dzēļs liētas jāpiekuōpj. ēnā neiēliktas, [tās] sarūs. // Novākt un novietot noteiktā, paredzētā vietā. ka vasara pagaīse, rati bi jāpiekuōp piē malas.*

2. Īstenot (ko), parasti darbojoties ilgstoši, pastāvīgi. *šī liēta [tas ir, zilēšana] bija piekuōpta. / vēl jau cituř piekuōp tuō vēcuō laiku dārbuōšanuōs – aūž.*

piekuōst v. **1. Pieēst (ko) klāt kādam ēdienam, arī dzērienam.** *ja kāc meņc, ta tuō piekuōž [pie maizes]. / piē svaīgām pupām ta viēnmēř gařšuōja svaīgā gaļa piekuōst. / piē šņaba vaīg piekuōst siēru. / pajeņ kādu frīstiķi, kuō piekuōst! – ka dzēra, ta tā teīca.*

2. Piezīsties; piesūkties (piemēram, par dēlēm). *ja kādu reīzu viņas [tas ir, dēles] negribēja kuōst, ta tuō viētu pabērza a cukuru. uņ ta viņa piekuōda, piēsūcās.*

piekuōsties v. **Piezīsties, piesūkties (piemēram, par dēlēm, dažiem kukaiņiem).** *ka viņš [tas ir, dēles] ķēra diķi, ta iēbrida, lai viņš piekuōžās. uņ tā viņš salasija. / tālab viņu [tas ir, dunduru] saūc pa stuļbuō, ka viņu vař nuōsist. viš nemūk, ka i piekuōdiēs.*

piekuōžamais. Sk. *piekuōda*.

piekūpēt, arī **piekūpt** v. **Kūpot, degot, arī garojot (kam), tikt piepildītam ar dūmiem, arī ar garaiņiem, iztvaikojumiem (par telpu, apkārtni, vidi); piekvēpt.** *tāc kamiņš bi – tāc mūrīc. tuř piēspraūda skalu. dūmi gāja aūkšā pa tādu ruōrīti, klapi. bet piekūp istubas ka baīl. / ka maza biju, aceruōs, ka dēdzināju tādus ķiēnišus. ta māte sāka rātiēs, ka istuba piekūp. / piekūp tā istuba a tiēm ķiēniēm mēlla. / piřc krāsne tāda pate kā rijas krāsne. nebija neviēna šibera. tad viss piekūpēja. / ka istaba bī piekūpuse, attāisija dures, lai iziēt laūkā tiē dūmi. // Degot tikt pārklātam, piemēram, ar kvēpiem, sodrējiem, parasti no iekšpuses. tās zaļās skujas dēzīnuōt, skūrstenis vař ātri piekūpt. / ku tiē dūmi nāk, tuō saūc pa spēlīti. tā iēt*

skuřstinā iekšā. tā spēlte tāda piēkūpuse, vaīdzētu isslaucīt. / skūrstiēns piēkūpējis. tuō vaig atūrķēt, lai labāk veļk.

piekūpināt v. **Pielaut, būt par cēloni, ka (telpa, apkārtne) piekūp.** piŗte ir piēkūpināta a dūmiēm. piŗtī vēl nevar pērtiēs. jā-islaiz piŗmāk tas tvaiks.

piekūpt. Sk. *piekūpēt*.

piekurināt v. **Kurinot ļoti, arī pietiekami, sasildīt (telpu).** vęca istuba, nevar vaīs piekurināt siltu. / ka vēš te aūrēja visu diēnu, ta nevarēju māju piekurināt. / nu nevarēs piekurināt [māju]. tas vēš i tā izaūrējis.

piekuŗkt v. **Nēršot piepildīt (ko) ar varžu kāpuriem.** paūsari naģes sāk piekuŗkt visus grāvus a kuŗkuliēm.

piekuŗs subst. **Aizdedzināti skali, ko, cepot maizi, novieto krāsns priekšā galvenokārt apgaismošanai.** piekuŗs i sīka maļka. ka maīzi krāsni šaū, ta priekšā deg iekūrta ugunē, lai var rēdzēt iēšaūt kukuļus. / piekuŗs i maļka. kamēr maīzi cep, priekšā savēļk uōgles, uzliēk skalus. tuō sauc pa aīskuru, piekuru. / ka maīzi iēšava krāsni, tuŗ piekūra veļ uguni, lai apcep maīze brūna. tas bi piekuŗs.

piekuŗstīt, arī **piekuŗstīt** v. **1. Vairākkārt papildināt uguni.** siēv brauc mežā, vīrs palika mājā – ne ugunē piekuŗstīta, ne putriņa izoārīta. / vaig vēl piekuŗstīt tuō uguni.

2. Uzkūdit. piekuŗstīt uz duŗpi tuōs vīrus varēja viēgli. // **Vairākkārt sakot, atgādinot, panākt, lai dara (ko vēlamu) (?).** es piekuŗstiju tēvu, lai neduō tuō ziŗgu.

piekuŗt, arī **piekuŗt** v. **Iekurt; pielikt (kurināmo krāsni, lai nepārstāj kurēties, lai panāktu lielāku siltumu).** svēdiēnas rītu saliēk gaļu, kāpuōstus uņ tas, kas paliēk mājās, tas kurina uguni, piekuŗ, lai vārās. / tā kuŗsma izdeguse, jāpiekuŗ vē. / krāsni veļ piekūrt vaīdzēs, veļ viēnu kūrsmu uzlikt maļku, lai vakarā istuba silta. / es piekuŗšu tuō krāsni, iēlikšu veļ maļku. būs siltāka.

piekust v. **1. Pēc fiziskas piepūles kļūt nogurušam, nespēcīgam.** kad cilvēks dikti piēkūsis, vaig atsadusētiēs. / diš gabaļs bi, kuō iēt, piēkusa. / es nuōgāju saukt [pusdienās] uņ dikti piēkusu. / vīri piēkusuši rāmi nāca mājā nuō dārba. / pārnācis biju piēkūsis, likuōs sēdēt. / liēli dārbi šuōdiēn nuōdarīti. nu visi piēkusuši. / ka [mīstītāji] bija jāu piēkusuši, ta visi sagāja [rijas] istubīnā sasiļdiētiēs. / ka kau kuō dara, piēkūsis apsēzās. tas vairāk paŗ tādīēm vęciēm cilvēkiēm, kam jāu visas malas sāp, ātri piēkūst. / tā suņs piēkūsis skriēdamš, ka nuōkrita – bla-daūkc! – piē zemes. / ka [zirgs] bi piēkūsis, nuōmiērinājās, ta jāu varēja aka braūkt. / jau piekusa guovju gani, jau arāju kumeliņi. (LFK 1961, 10736) / piekūst manim sirmi zirgi, dilst rakstītas kamaniņas. (LFK 1961, 10256) / piēkusuši mani brāļi, siēkiēm rudzus mēŗdami. es, māsiņa, nepiēkusu, saūjīnām mēŗdama. / nebēdāju piekususe, priecājuos padzēvuse. (LFK 1954, 200) // **Pēc fiziskas piepūles kļūt nespēcīgam (par ķermeņa daļām).** tā kājas piēkusušas, ka nevar ne nuōstāvēt. / līdz tuō laūku ecējuōt, sējuōt nuōstaīgāja, piēkusa kājas. tuŗ bi kuō staīgāt. / teic tavu teiķšanu! kā tā mute nepiēkūst? / piēkūst maņ kājas, ruōkas, mute maņ nepiēkusa.

2. Pierimt (par parādībām dabā). nu tas vēš i apimis, piēkūsis pūzdamš. / ei gulēt, vēja māte, tu jau esi piekususe, tu jau esi piekususe, garus mežus luocīdama. (LFK 9, 90)

piekusties. Sk. *piesakust*.

piekusums subst. **Rezultāts → piekust (1); nogurums.** nu gaņ i ātri braūkc ziŗks, nevar acspraūslāt piekusumu.

Piēkuža, arī **Piēkuža, Piēča, Piēkaļa** subst. **Īpašvārds – piektdienā dzimušas govš vārds.** Piēkuža i piēgdienā dzimusi guōve. / [govim] vārdi bi pēc diēnām – Piŗmuža, Uōča, Trese, Četuža, Piēkuža, Svētuža. / Piŗmuža, Uōča, Trese, Četuža, Piēkuža, Seŗtuža, Svētuža – tiē [govju] vārdi pēc diēnām. / Piŗmuža, Uōča, Trese, Četuža, Piēča [jeb] Piēkuža, Svētuža, Pralē, Miŗte, Ruōze [sauca govīs]. / [govju vārdi:] Piŗmaļa, Uōtaļa, Četaļa, Piēkaļa, Trese, Svētaļa.

piekvēpt v. **Degot (kam) tikt pārklātam, piemēram, ar kvēpiem, sodrējiem, parasti no iekšpusēs.** skuŗstīns pa ziēmu bi piekvēpis a suōdrējiēm.

pieķārstīt v. **1. Saķert pietiekami daudz, lai piepildītu (ko).** bērni attēkās piēķārstīši stēķu pus spaņņēļa.

2. Pieķēpāt. ka neŗ tuōs šķīvus likt uz gaļda, nevaig a ruōkām piēķārstīt.

- pieķēllēt** v. **Pieziest (ko) klāt.** *pieķēllē tuos mālus, ta liēk tuō ķiēģeli viŗsū. // Pieķepēt. tuŗ [plītij] piēšpaktelēja, tā piēķēllēja tās šķiŗbas.*
- pieķeŗņpāt** v. **Padarīt ļoti netīru.** *suŗns piēķeŗņpājis a netīrām kājām grīdu.*
- pieķeŗņpt** v. **Piegrābt.** *mūrniēks piēķeŗņpa pīllu saūju tuō mālu.*
- pieķepēt** v. **Pieziest (ar ko mīkstu, lipīgu).** *tuos peļu caūrumus tāi pamatā vaīg piēķepēt a māliēm. / tas traūks tāt piēķepējis, piēķezējis. tuō vaīs nevaŗ atmazgāt.*
- pieķepēties** v. **Pielipt, piesaistīties (pie kā, kam klāt).** *piēķipa, piēķepējās – tā teic, ja piēlīp.*
- pieķept** v. **Pielipt (pie kā, kam klāt) – par ko mīkstu, lipīgu.** *piēķept iŗ piēlīpt, aplīpt aŗ kaū kuō, aŗ zemi, dubliēm.*
- pieķeŗņnāt** v. **Padarīt ļoti netīru; pieķepāt.** *tu tuō ūdeni piēķeŗņnāji. es tuŗ gribēju ziŗņus vāŗit. / skāde eŗsuōt ta, ka guōvs ūdeni piēķeŗņnā. / tuō traūku nevaīg piēķeŗņnāt – tas i skaīdrs. ✧ ka tu savas bikses piēķeŗņnātu! – nelabvēlīgs, ļauns novēlējums. teica – ka tu savas bikses piēķeŗņnātu! tuō usskatīja pa vis-liēlākuō nuōsuōdījumu, vis-sliktākuō, kuō vaŗ vēļēt.*
- pieķeŗņnāties** v. **Kļūt, tapt netīram; pieķept.** *liēla, zaļa krūze bi, uŗ tāda pīpa bi. bet laba jaū viŗa nebi – tā pīpa a-viēn piēķeŗņnājas.*
- pieķeŗt** v. **1. Strauji pielikt (rokas pie kā, kam klāt), lai celtu, nestu.** *ceŗurei aŗ ļipa, ku piēķeŗ. pajēŗ piē lips uŗ paceļ ceŗuri. / ķipītis nuō kuōka taīsic aŗ aūkstu līksti, ka vaŗ piēķeŗt. / ta jaū bi ķipeļi. viēns galc bi tāt garš, ku vaŗ tuō ruōku piēķeŗt. / muļdiņas bi maziņas, a ruōkām purinamas, vētijamas, tāpat bi, ku piēķeŗt. / baznīcā tāda aūksta glāze a pēdu, ka vaŗ ruōku piēķeŗt. tuō aŗ saūc pa biķēri. // Satvert. ceŗurei aŗ ļipa, ku piēķeŗ. viŗ kā širmis aŗ skaītās acēm priēksā.*
- 2. Notvert, pārsteigt (pārkāpuma izdarīšanas brīdī).** *Eŗŗbutniēku pagrabā nāca kāt zaglis uŗ nuōkrēja kreīmu nuō piēna spaŗneliēm. duōmāja – ciēmīns – uŗ ari zināja, ka tā. bet piēķeŗis nēsi, acīs teikt nevaŗ, ja nav nuōziēguma viētā nuōķeŗc. □ pieķeŗt meļuos – atklāt melus. māte viēnmēŗ piēķeŗa bēŗnus meļuos.*
- pieķeŗties**, novec. **piesaķeŗt** v. **1. Cieši satvert, saņemt (ko ar rokām), lai turētos (pie tā).** *ciēlaviŗa piēķeŗās zaraŗ aūkšupēdu uŗ čīepstēja. tas svešāis tēviŗš nevarēja viŗu samīt. / [ezerā pārvietojās] nuō viēna ceŗapa [jeb] ceŗpa uz uōtru ceŗapu, ne krūmu galīna, ku piēsaķeŗt, piēķeŗtiēs, piēturētiēs. // Augot piesaistīties (pie kā, kam klāt) – par augiem. tas [augis] tinās apkārt dikti vi-sūr. jā, kuŗ viŗ dabū piēķeŗtiēs, viŗ iēs aūkšā.*
- 2. Cieši pielikt rokas, plecus (pie kā) vai cieši satvert (ko), lai (to), piemēram, bīdītu, celtu.** *vīri ceļ abgāzuŗsuōs veŗzumu uŗ smejas – ceļ va necēļ, ka tik steŗ piēķeŗiēs. / piē tuō snuōru piēķeŗas, uŗ ta katrā pusē trīs vēļk tuō mastu laūkā.*
- 3. Pielipt.** *miēŗi ka aūg, ta tiēm akuōti. tiē asi. tiē tā piēķeŗas tādi gari klāt.*
- 4. Piesaistīties (par krāsu); nokrāsoties.** *ka pēŗvēja dzives, ta iēmērcē kādā skābumā. uŗ ta lika pēŗvēt. ta krāsa labāk piēķeŗās uŗ nebrūk.*
- pieķezēt** v. **Pieķept.** *ja mīksc sniēks, ta piēķez tiē pakavi. uŗ ta skrejuōt ziŗks atmēŗ tuō sniēgu. / vaīg sapluņcāt tuō mīltu māišeli aūkstā ūdeni uŗ ta tig mēŗkt kārstā. citādi mīlti sapluks uŗ piēķezēs stūri. / tiē traūki bī piēķezēŗši. trīs diēnas nemazgāti bī.*
- pieķezināt** v. **Padarīt netīru.** *tuō skaīdruō ūdeni nevaīg piēķezināt a dubliēm.*
- pieķezīt** v. **Piemēslot; padarīt ļoti netīru, neizmantojamu.** *kuō tu esi te piēķezēŗjis? aka te piēģeŗuŗuōji!*
- pieķibināt** v. **1. Stingri, nemākulīgi pievienot.** *ka kaū kuŗ kas piēķibināt, ka ilgi ķņubinas, ta teic – te nevaŗ ne-kā atķibināt.*
- 2. Pieskarties.** *viŗš [tas ir, kaķis] nāk, piēķibina uŗ stāv. kuō tu darīsi a daīktiēm!*
- pieķilēt** v. **Nostiprināt, sasprīegt ar ķīli.** *ka nuōmuka riteniŗ reīpa, ta ūzmaūca apakaļ, piēķilēja uŗ braūca tālāk. / vaīg tam ratu riteniŗ tuō reīpu piēķilēt, lai nemūk zemē. □ pieķilēt badu – piesaukt badu. kuō tu ķilē tuō pavārni gar grāpja malu? piēķilēsi badu!*
- pieķipt** v. **Pielipt.** *dadži piēķīp piē drēbes. / tā piēķīpuŗi tiē līndruki a spaļiēm, ka nevaŗ ispurināt. / mīkla piēķīpuse piē ruōkām. / ķite piēķīp – luōģus a tuō ķitē.*
- pieķitēt**, aŗi **pieķitāt** v. **1. Pietepēt.** *lai tās glāzas tuōs luōģuōs labāki tuŗ, vaīg piēķitāt. / piēķitē luōģus aŗ ķiti. taīsij paŗi – pēŗnicu, ķŗitu liēk.*
- 2. Pieziest.** *tuōs caūrumus siēnā piēķitēsiŗ aŗ māliēm.*

- pieķuīdīt** v. **Piedot (ko) lielākā, arī pietiekamā daudzumā (piemēram, lai kādu uzturētu, nodrošinātu ar ko).** *nevar tuos ļaūdis beikt pieķuīdīt – tas i, piēpildīt. tas i akurāt nīceniēku teīciēns. / pieķuīdīt – nevar piēbaŗuot, nevar piēpildīt. / tiē puīšeli plēš tās bikseles, nevar pieķuīdīt viēn. / nu tas jaū tāt daūdzgrība, ka nevar duōdaŗns viņu pieķuīdīt. / nevar tuō dēļu a naūdu viē pieķuīdīt, ka sāka iēt piļšētā skuōlā.*
- pieķuōlēt** v. 1. **Pielobīt.** *sāimniēce vēlēja salaūst pupas. es pieķuōlēju piļļu kulīti.*
2. **Pieēst (lielākā, arī pietiekamā daudzumā).** *aŗ tiēm kāpuōstiēm uŗ gaļu var labi pieķuōlēt vēderu. / puīselis ēd viēnā ēšanā. nevar pieķuōlēt viēn.*
- pielabināt** v. **Ar dažādiem paņēmieniem panākt, ka (cilvēks vai dzīvnieks) kļūst draudzīgs, pielāvīgs.** *ceŗu deŗas pannā, laiŗu alu kannā, nevaru puīseli pielabināt. (LFK 9, 54) / es viņu [tas ir, suni] piēlabināju. ta viš maŗ bi pa draūgaŗ, nāca blakūm sēdēt uŗ gulēt. / piēlabini tuō paklīdušuō, piktuō suni uŗ iēduō viņaŗ ēst! / piēlabini tuō baīluō aītu uŗ iēduō kādu garuōzu maīzes! / viņu [tas ir, kumeliņu] varēji piēlabināt, ka sik, sik! saūci.*
- pielabināties** v. **Ar dažādiem paņēmieniem, iztopot, censties panākt (kāda) labvēlīgu attieksmi.** *jāpiēlabinas taŗ suniŗ, lai nekuōŗ. / tas nāŗ piēlabinātiēs – us kaū kuō i kuō isteīcis. / piēlabinātiēs iŗ piēlīst, piēliģerētiēs.*
- pielabuot** v. **Labojot novērst (piemēram, priekšmetam) nelielus bojājumus, defektus.** *kad vaīg kaū kuō sataīsiŗ, mājā šuō tuō piēlabuot, amatniēku, mūrniēku nemaz katrēz nevāŗa. / zābaks nuōplīsis. jāņes piēlabuot. / ka tās bikses piēlabuōs, līdz rudenīŗ varēs vēl ņesāt. / tev tā apkaklīte, tas krādziŗš tā nepiēguļ. būs jāpiēlabuō.*
- pielacināt** v. **Pieēdināt (ar ko šķidru).** *nesīŗu tuō suni piēlacināt a tuō putru.*
- pielācuot** v. **Stagājot ar netīriem vai slapjiem apaviem, kājām, padarīt netīru, slapju (grīdu, telpu).** *ne jaū bēŗni viē tuō namu piēlācuō. liēliē jaū aŗ savas kājas nenuōslaūka, nāgdami iēkšā.*
- pielādāt**, arī **pielādēt** v. 1. **Ielikt (šaujameroci) patronu vai šāviņu ar dzenošu lādiņu.** *pliŗtu aŗ piēlādāja. patrūnas, skruōtes, pulŗeri lika stuōbrā iēkšā uŗ plaīnija zaŗus uŗ kuō tik dabuja. / runcis plinti piēlādējis, peles bēŗni pamukuši. (LFK 1961, 10750) // Piepildīt ar sprāgstvielu.* *vīri piēlādeīši akmeni a pulŗeri. ka plīsa, ta nuōribēja visa māja. / nevar iēt piēlādētāŗ akmeniŗ klāt. var sprākt.*
2. **Piekraut.** *senāŗ teīca piēlādāt vāguōnu, kuģi. / es jaū maza meītine [biju] – [ezerā] piēlādā laiŗas a trušiēm.*
- pielāguot** v. 1. **Mazliet pārveidojot, padarīt (ko) piemērotu, atbilstoŗu (kādam nolūkam, kādām vajadzībām u. tml.).** *adgalōis – laiŗas galus [tā sauc]. divi iŗ. tas iŗ apaļš kuōks, tuŗ nāŗ ruōps. tiē dēli i jāpiēlāguō.*
2. **Izvēlēties, izraudzīties atbilstoŗu (kam), arī padarīt atbilstoŗu (kam), piemēram, pēc formas, lieluma.** *piēpasēt iŗ ūzmēŗiŗ, piēlāguōt. / tas jāpiēlāguō, kā viš tuŗ pas. ka kādu puŗpu šuj va kuō, ta piēlāguō.*
- pielāguoties**, *novēc. piesalāguot* v. **Pārmainīt savu izturēŗanos, rīcību citu cilvēku, kādas situācijas u. tml. ietekmē.** *mēs tuŗ dārbā tā piēlāguōjāmiēs. / paūsaris aka atnācis, taŗ nu jāpiēsalāguō. tad i jāpaŗnūgalājas aka.*
- pielaīdēns, -a**, arī **pielaīdīgs, -a** adj. **Tāds, kas ir kļūvis siltāks (par laikapstākļiem).** *pēc tā liēlā sala laiŗs palika piēlaiīdēns. nu varēs drīz iēt piē kapŗa isjēŗt rāceŗus. / šuōrīt saļs ta kā piēlaiīdīgāks, nav vaīs tik aūksc.*
- pielaīpuot** v. **Laipojot pievirzīties (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** *nuō uōtras puses juō viēgli piēlaiīpuōja uŗ nuōķēre tuō jēru.*
- pielaīst** v. 1. **Pietuvināt (kādu kādam klāt, arī tuvāk).** *periŗga vista i, kas grib pēŗēt. taga aŗ nuōpēŗk cāļīsus uŗ piēlaiīŗ periŗgu. / ka bi ku piēpuŗpis, ta piēlaiīda aseŗu dēles. ka issūca aseŗus, ta palika labāk. / puīŗi nuōķeŗ [vardi] uŗ piēlaiīŗ [meitām] klāt. // Nogādāt (dzīvnieku) pie cita (tās pašas sugas) dzīvnieka, lai tos sapārotu; pielaut to.* *tiēm [puskuīliēm] aŗ nekādu suvēŗnu nav, ka tuōs piēlaiīŗ piē cūkas. // Pielikt (ko pie kā).* *[nazi] piēlaiīŗ piē šmiŗģēļa. tā tāda ripa. tā tā griēzās, tā nuōlīdzināja. □ piēlaiīst uguni (arī zēveli, špicku) – aizdedzināt (ar sērkociņu). tādu [ŗagaru] klēpi iēnesa uŗ tik ātri piēlaiīda zēveli. / viŗnus [tas ir, ŷagarus] tā vajdzēj iēŗest, ka neviēna skuja nenuōbira. ta piēlaiīda zēveli, sadēdzināja. / piēlaiīd zēveli klāt, uŗ [ŗķēŗla] dēŗ jaū tūli. / [lampai] iēkšā dakc, tas gaļs iēkš*

petruōlijas. uñ piēlaīda zēveli. / ka bērni kad-reiž bi nuōsbaīdijušies, ta pajēma piēlaīda zēveli [dzēves acei], bišķi pakūpināja. / nuōliēk [nokautu] cūku piē zemes, apliēk saļmus uñ piēlaīž uguni. / tās [ēve]skaidas] bī smaļkas uñ saūsas. piēlaīda špicku uñ varēja labi iēkuīt krāsni.

2. **Piejaukt, piebērt (pie kā, kam klāt).** rīvāta biēspūtra bi aka – tādus ķiļķēnus piēlaīda klāt, tādus maziņus. / žūrai tādās mazas klimpiņas piēlaīda klāt. / saberž maīzi, piēlaīž kādu kuñkulīti nuō mīltiēm, kā jaū biguzei.
  3. **Atļaut piedalīties (darbībā, pasākumā u. tml.).** pātarus jaū mātēju, bet, tā kā es biju kaļpa bērs, mani jaū nepiēlaīda piē tuō pātaru skaitīšanas. / saīmeniēki nepiēlaīda namēlniēku piē pagasta darīšanām. / [godībās] alus puīši isvēlēj va nuō brūtģana radu va nuō brūtes radu, tādus tuvākus radeniēkus. tuōs jaū tā nuō laūka jaū nemaz nepiēlaīda.
  4. **Tecinot, berot (ko) piepildīt (ar to, piemēram, trauku).** pusķūrtēlis, pusmestelis bi – kruōģā tā saūca. [to] piēlaīda [ar dzērienu]. / piē kuļšanas piēlaīda piļlus maīsus.
  5. **Inficēt.** ciēmīnuōs bi slimī a kaŗstumiēm. tuŗ nevarēja iēt, varēja piēlaīst slimību.
  6. **Iedarbināt (dzinēju, motoru); iedarbināt dzinēju, motoru (iekārtai, ierīcei).** ja tuō [enkuru] nuōcērt, ta uz-reiž motōrbūdā iēkšā. piēlaīda motōru.
  7. **Strauji piebraukt.** puīši sapina ziŗģiēm krētes, lai būtu smuki, piē baznīcas piēlaīžuōt, lai mēitas skatās.
  8. **Pielaut, atzīt par iespējamu (kādu domu, ideju).** šmuka jaū viņa [tas ir, kalpone] bi. dēlam̄ jaū viņa patika. bet vēciē jaū nepiēlaīda – aŗ šmukumu viēn nevaŗ dzīvuōt. **□ piēlaīst klūdu** – piēlaut klūdu; klūdīties. tikaŗ viēnu klūdu piēlaīdu, bet atzīme bija slikta.
- piēlaīsties**, novēc. **piesalaīst, piesalaīsties** v. 1. **Pielaut, ka (kas) izraisās, notiek.** nu es savās mājās tādās nesaskaņas nezīnu. maŗ vispār tāds ne-kad nav bijuŗs. uñ es tā nepiēlaīžuōs piē tuō. / tas i rugājuōs dabuīc – tā teīca pa ārlaūlības bērnu. maz jaū viņu bija, tuō bērnu, bet kāc jaū radās. dikti jaū kavājās, nepiēsalaīdās.
2. **Piekāpties (piemēram, pazeminot cenu, vērtību).** suōlīs vēl kādu rubli. vaŗbūt piēlaīdīs uñ salīksim̄. / piēsalaīd, ciēmamāte, piēsalaīd, piēsalaīd! es tev duōšu ēducīnu, tabāciņu nuōšņauīktiēs. / piēsalaīd – tas tā – saderēsīm, būs labi viēnam̄ uñ uōtram̄. viēns cēnu ūsprasa, uōtrs nuōkaulē.
- pielāpīt** v. **Lāpot novērst (piemēram, apaviem) bojājumus (parasti nelielus).** mani zābaki sāk vēcuōt, naū kuō pielāpīt. / izduŗ lāpam̄ caūri uñ pielāpa tuō pastalu. / ka pastala palika caūra, piēlika lāpinu uñ a tuō raūku piēlāpija. // **Pielabot (piemēram, priekšmetu).** tam̄ žuōgam̄ tuō ram̄stu vaīdzēs piēlāpīt – atkrituŗas sklaņdas. / vēš addīrknijs šķīndēļus nuō staļļa juŗnta. būs jāpielāpa.
- pielasināt** v. **Piepilināt.** nu piēlasini tās drupas maŗ ari us cukura gabalīnu!
- pielasīt** v. **Lasot iegūt (piemēram, ogas, sēnes, arī nelielus gabaliņus) tādā daudzumā, ka (tās) piepilda (ko).** tuō ķezbiēru šuōgad pulku. piēlasiju ķuōceli ātri piļlu. / labuōs sēņu gaduōs piēlasīt ķuōceli sēņu iŗ niēks. / nabaks bi piēlasijis piļlu taŗbu a maīzes gabaliņiēm.
- piēlaūlāt** v. **Saistīt laulībā (vienu pie otra).** ka puīka piēdzima, ta jaū tas tēvs vēl nebija piēlaūlāc. **✧ kā piēlaūlāts** – saka par to, ar ko ir vienmēr kopā, nešķirami saistīts. **kā piēlaūlāc** – teīc us tādu, kas viēnmēr klāt. / tikkuō vīri iēģājuši kruōģā, te vēcaīs Miķēlis klāt kā piēlaūlāc. / kuō tu maŗ visūr staīgā pakaļ kā piēlaūlāc? **✧ nav jau piēlaūlāts** – saka par to, kas nav uz mūžu saistīts (ar ko). tā mēita teīkuse – lai Jānis iēt, kuŗ grib, naū jaū piēlaūlāc.
- piēlaūzt** v. **Laužot papildināt (kā daudzumu).** vaīdzēs kādu klēpi vēl piēlaūst lapu cūkām.
- pielēģāt**, arī **pielēģuot, pielēģēt** v. 1. **Piesiet; piēstiprināt.** piēlēģuō [tas ir] piēstiprina. / ja laiŗu acstāda uz ēņkuri, ta saka – piēlēģēt ēņkura viri. tas būtu tik-pat – piēsiet. / boŗdā blakus dullis. uñ tuŗ tiēk tas striķis – tā skuōte – apjēmta, piēlēģāta apkārt, kuru acu-miŗklī vaŗ palaīst, ja laiŗu vēš kaŗtē uñ draūd abģast.
2. **Piepildīt (piemēram, kuņģi) ar ēdamo; pieēsties.** nu gaŗ piēlēģēju kuņģi, ka nevaru ne pasavāktiēs! / vēģēru piēstrēpt aŗ kādu putru vai zupu iŗ piēlēģēt.
- pielēkt**, arī **pielekt** v. 1. **Lecot, ar lēcīenu vai lēcīeniēm pievirzīties (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** ā-re, zviŗbuļi piēlēca klētes priēkšā, ku izbira graūdi! / cita vista nāca dēt istubā vēcāsmātes guļtas kājgalī – piēleca piē luōga, lai laiŗ viņu iēkšā. / ka maŗ grūti tuō ķuōci bi nēst, piēlēca dēls uñ palīdzēja.
2. jaun. **Kļūt skaidram.** senāk jaū gāja vēcāki [bērnī] skuōlā. ta jaū ātrāk piēleca mātības.

pielīdējs m., **pielīdēja** f.; subst. 1. **Darītājs** → **pielīst**.

2. **Cilvēks, kas pielabinās, iztop (kādam), parasti savtīgos nolūkos.** *lišķis i tāt pielīdējs, visiēm pieliēn a savu mīkstuō mēli parunāt. / sudīks – sulāinis viņš naū, bet viņš i tāt kuņgu pielīdējs. visūr līdz iēt, visu rēdz. / liderīks i tāt pielīdējs, visu mātēja tā iskārtuōt, pieliēt, ku vādzēja.*

pieliderēties v. **Pieglaimoties, pielīškēties.** *dzērāji liderējas, lai dabūtu dzērt. aka kuņgiēm pieliderējas, citu apmēluō.*

pielīduot v. **Lidojot (kam) tikt piepildītam (ar to), parasti neviļus, negribēti.** *atkaī pieliēduōjusi istaba aī plestiķiēm.*

pielīdzēt v. **Palīdzēt; pievienoties (kam).** *garuō saūciēnu tā saūc – viēns saūc papriēkšu uī citi tik pieliēdz. tā piēmā tik ūssāk.*

pielīdzināt v. 1. **Nolīdzināt, izlīdzināt (piemēram, nelielas bedres, ieplakas); padarīt (ko) līdzenāku.** *buks i pedeēcēsām. a tuō pieliēdzināja zemi. nu jaū vaī sasmaīcināt zemi kā bīdelmīltus. tas asa dzēlza. / gaī tuōs gruvežus pieliēdzinās, kad sāks vaīrāk braūkāt. / ceļi bī izdaīngāti. nuōbraūca a slūpi, lai tās viēžas pieliēdzinātu.*

2. **Novērtēt par līdzīgu, līdzvērtīgu (kam); salīdzināt.** *elektrību pieliēdzina zibeīns gaīsmāi. / situōt rakstā, tiē sitiēni gāja pēc sitiēna – viēns pēc uōtra bes pārtraūkuma. tuō vaī pieliēdzināt, ka karavīri iēt parādes maīšā pēc kājas.*

pieliēkams, -a. 1. **Divd.** → **pielīkt**; **tāds, ko var pielīkt (kam).** *tad jaū [godību galdā] nebi tik daūdz tuō pieliēkamuō traūku kā taga – katraīn savs šķīvis va kā. ta jaū, jāteīc, uz diviēm bļuōdiņu nuōlika, kuī iēliktiēs.*

2. ar not. gal.; subst. noz. **Neliela telpa vai norobežota vieta (parasti) pārtikas produktu glabāšanai.** *[mājas] uōtrā galā bi muīns pieliēkamaīs uī pagraps liēls apakšā. / aīnkāmbaris bi tas pac pieliēkamaīs. / iēliēk pieliēkamā, senāk teīca – kaīmbarī. / dziīrnu kaīmbaris aī bi kā pieliēkamaīs. katrā mājā bi ruōkas dziīrnas. □ **pieliēkam(ai)s kaīmbaris** – pieliekamais. pieliēkamaīs kaīmbaris – tas bi sānuōs ķēķiīn. / viēnā pusē pieliēkamaīs kaīmbaris. tuī visi produkti. ziēnu tuī aī rāceņus beī. maīze, gaļa, piēni – viss tuī. tuōrēz jaū pagrabu nebi. / visu ēdamuō saliēk pieliēkamā kaīmbarī. / pieliēkamā kaīmbarī glabā [produktus]. tuī kāc skapis, kādi plaūkti.*

pieliēkt v. **Mazliet nolīekt uz priekšu vai sānis, arī mazliet salīekt (ķermenī, tā daļu).** *ējuōt caūr dārzū, vaīg pieliēkt galvu, lai zari nenuōraū cēpuri. / baznīcā visi klaūsijās, galvas pieliēkuši, kuō mātītais teīca. // **Liecot pievirzīt (pie kā, kam klāt).** vējš luocīja uozuolīnu, līdz zemei pieliekdam. (LFK 1961, 10978) / miēturis a tādiēm zariēm bi. kuōks uī tādi zari viīnām bi pieliēkti klāt. / kašeliīn tiē zari parasti vaīrāk pieliēkti.*

pieliēkums subst. **Paveikta darbība, rezultāts** → **pieliēkt.** *šuō svārku pašūs a pastuōti. pastuōte i piēsūta acsevišķi. ja nuō tā pašā aūduma, ta i pieliēkc – pieliēkuīms.*

pieliēt v. 1. **Lejot piepildīt.** *ta piēlēja aī aūkstu ūdeni, cik tā baīļa bi aūksta, desmit spaīņu, kā kurā bi. / senāk jaū piēlēja baīļas ūdeņa uī tās aītas cēla iēkšā uī mazgāja. / atnes pieliēt tuō mucu aī ūdeni! / alus brūveris. viīnām pastēllēja, lai tuō muceli piēlej a alu. viš jaū brūvēja. / pieliēta krūze līdz malām, ka nevaī nēst. / kas tuō putas skutulu piēlēja, lai nu pašī isstrebj. tas nu tā aī, ka ļaūns i pateīkc, nu jāadzīstas – lai isstrebj. / bij tādas kuōka buōzes. gaīs pieliēc aī svīnu. ✦ **kā ar svīnu pieliēts** – saka, ja pēc lielas piepūles vai traumas, arī slinkuma iespaidā sajūt lielu nogurumu, smagumu ķermenī, tā daļās. tāt sliīnkūms uzgāja. viss tik grūti, kā aī svīnu pieliēc ēsmu.*

2. **Lejot pievienot.** *ta jaū [mērci] isvārij grāpelī, jā. nu isvārija grāpelī, piēlēja piēnu grāpelī. / iēbēra mīltus – rudzu mīltus, piēlēja vādzīguō daļu ūdeņa. / izvāra rāceņus, sastuīnpā, piēlei piēnu. kad i maīšīnāc piēns, ta piēlei maīšīnātu piēnu. / ka pērvē dzīves, ta jāpiēlei etiķis, lai krāsa nebrūk.*

3. **Izlejot (ko) lielākā daudzumā, pilnīgi vai daļēji pārklāt (ar to kādu virsmu).** *piēlēja piīlu ķēķi, ka [govis pavasarī] pārdzina piīrmuōrēz puzdiēnā. / [pēc siena sagraīšanas] sētā visus tuōs namus piēlēja.*

pieliēties v. 1. **Aplīeties (ar ko), aplacīt sevi.** *uōderējas, ka piēlejās odekulūnu va kuō.*

2. **Piedzerties.** *vīrs piēplēmīpis, piēlējīēs pa daūdz.*

pieliētuo v. **Lietot, izmantot.** *luōde – tas jaū i vēc vārc. tas tāt svaīfs i. ku nevaī pieliētuoēt gruītvāgu, ta tuō pieliētuo. / šuōdiēn [ilkšu arklū] pieliētuo nedaūdz, galvōnām kārtām iīrēnā*

zemē. *pac gaļoņaīs, kuī viņu liētuō, – vagā rāceņus. / nu kriēvu laikā tad jau ķīmiju piēliētuōja daūdz. / tuō vārdu piēliētuō daūdz uī dikti.*

pielīguot v. **Līgojot pievirzīt (pie kā, kam klāt).** *varēji pielīguot tuō laīvu piē malas, lai var labāk iēkāt.*

pielīgerētis v. **Pielabināties, pieglaimoties.** *pielabinātiēs iī pielīst, pielīgerētiēs. / liģeris – tas būtu tāt, kas tā pielīst piē uōtra grib. pielīgerētiēs grib. / puīši jau tik daūdz nē, vairāk meītas saīmniēcēm pielīgerējās.*

pielīšana subst. **Saskaitīšana.** *nu ta bija us tāpeli jāiēt rēķināt akal reīzesskaīti, dalīšana, pielīšana, atjēšana – visi tā tiē vaīdzēja zināt.*

pielikt v. **1. Liekot pievirzīt, pietuvināt, novietot (pie kā, kam klāt).** *ta [senāk] tāisija aūkstas gulītas – tik aūkstas, ka meītas piēlika krēslu uī ta likās gulēt. / piēlika redeli uī ūskāpa aī, ku vaīdzēj, us staīļauīksu. / lai vai katrā pusē piēlika divus bukus, lai lai va stāvētu tāisni krastā, ka izviīka. / viīķelis tāt līks. ka tāisā, zīmē kuō, ta piēliēk, nuōvēlk. / [taukus] iētina iēkš tās plēves. uī ta piēlika nuō ārpusē skalīnus. / cūka [dzemdībās] i miērīga. cilvēks piēliēk [sivēnu] piē pupa. / ka lika piē slimas viētas, ta tuō dēli iēlika glāzā uī ta piēlika us slimuō viētu. □ **pielikt ruōku** – piedalīties kopīgā darbā, palīdzēt. *vaīģ pielikt ruōku, ja duōmā palīdzēt. ceļuot baīkus, vīri nevar divi, saūc trešuō – piēliēc savu ruōku tu ari! ✧ ne pīrkstiņa nepielikt* – neaizskart (kādu); nenodarīt (ko) ļaunu, nekaitēt (kādam). [kāds puisis] sagāj piē Kačas septiņus gadus uī ne pīrkstiņa nepiēlika. ta jau bi kaūns uī grēks. ✧ **pielikt pie malas** – nonāvēt (dzīvnieku). ka jau redzēja, ka [jērs] švaks i, ta tuō jau ceīntās piēlikt piē malas, lai isnāk cepure.*

2. Piestiprināt (pie kā, kam klāt). [ķeizaru] bīldes [māte] piēlika piē gala siēns aīz galāda. / puīši bi sudraba ķēdes piēlikuī priēkšā – nuō viēnas kabatas uz uōtru. / puīši kaītināj cic citu, kas bi piēlicis [taurīnveida] šlipsi. – tas jau piēlicis plestiķi. ✧ **jāpieliēk aste un jādzeīn mežā** – saka par cilvēkiem (parasti jauniešiem), kas ģērbjas atbilstoši jaunlaiku modei, aī (vecāku ļaužu skatījumā) nepiedienīgi. *veīē cilvēki negribēja, ka jaūniē labāki ģērbās. tad veīē nuōtēca – tiēm jāpiēliēk aste uī jādzeīn mežā. // Pietuvināt (piemēram, dzīvnieku kam priēkšā) un piestiprināt viņu (pie tā).* [dicelei priēkšā] viēns ziīks tik. tuī jau divus nevarēja piēlikt. / vēlāku radās tādi mašīnēli a ziīgiēm. piēlika divus zīrgus priēkšā. / slīpēniēki nuōslīpēja zemi. kuōka slūpes bi – gara dēle bi, vidū kāc. zīrgu piēlika priēkšā.

3. Likt klāt, pievienot. *aīzdaīs i kau kas tāt treknāks piēliēc klāt ēdiēnaīm. / sarīvā rāceņus, nuōsūc bišķi uī tiēm rīvātiēm rāceīēm piēliēk sāli bišķi, tai zupā aī bišķi. / saraū balaīdes uī piēliēk bišķiī grūbs. tās balaīdes [zupas vāīšanai] piēliēk piē tiēm isvārītiēm grūbiēm klāt. ta piēlei piēnu, piēliēk va sviēstu, va kuō. / [putrai] piēliēk va nu kreīmu, vaī drusku saīdu piēnu. / ka i, bišķi piēliēk kreīmu aī piē tiēm taūkiēm. / [desu masai] piēlika ķipluōkus (sīpuōlus nē) uī piparus. tad stipri nuōmīca. / [maizes zupai] piēliēkam uōgas, piēliēk rozīnes, ka maī i. uī, ka maī nav rozīnes, es piēliēku ķiīrsus klāt. uī aī tuōs kuīkulīšus piēliēk [maizes zupai]. gāršīks iī. cukuru piēliēk. / [lopiem] iēlēj tuō ūdeni. kau kas bi piēliēc klāt. / nuōtikuīms bi mas. bet, kā sāka stāstīt piēliēdami, isnāca gaī stāsc. ✧ **ne (kuo) pielikt, ne (kuo) atjēmt** – saka par ko ļoti labi paveiktu, pateiktu u. tml. tuī nau ne kuō pielikt, ne atjēmt. ✧ **pielikt puīkti** – pilnīgi pabeigt, izbeigt (ko). nu tu tēci, ka tai runāī nepiēliēksi puīkti. ta runā! // **Paaugstināt (piemēram, maksu, cenu).** suōlija jau suōlija, ka piēliēs nau du paī tuō baīku vēšanu. / nu jau maī piēlika [pensiju]. pa trīs rubuī, ta būtu septiīdesmit rubuī. nu jau braīģi. / saīmniēks piēlika puīsiīm vēl piē liktās baīdas pastalu pāri. / saīmniēks [cūku pārdodot, nau du] prasija pēc sava aprēķina, slakteris pēc sava. uī ta bi kaūlēšanās. slakteris piēlika, saīmniēks atlaīda, uī salīka.*

4. Liekot (ko) iekšā, piepildīt (ar to). *nesu tādus ķeškus. tiē tādi divi kuōki us četri, piēci metri gari. piēlika aī siēnu. / ka kau kuī braūc uī vēzumu piīlu piēliēk, tā tēc – tu te esi aplādājiēs, ka nevar us priēkšu tikt. / [vēļas] ruīlis bi. tas nuō kuōka tāt stuījams, tāt kasc, piēliēc aī akmeīēm.*

pielikt v. **Līgstot noteikt (ko), vienoties, ka saņems (ko) papildus.** *luōne bij aīģa, kuō saīņēma, kas bij piēliēc. bij gada luōne. / ta vaīdzēj aka saīmniēkam aūst tas, kas bi piēliēc. / kruōgā salīka puīšus, meītas. piē nau das piēlika ari drānas. / cic vēl piēlika pa pūram labības klāt, lai i tiēm jēīēm kuō iēduōt. / skruōderis šuva puīšiēm žaķeti uī bikses – tā bi viēna kārtā, kuō piēlika luōnē. / ka nāca liēlāki bēni, ta pa pāri pūri labības piēlika, drēbītes piēlika. / senāk piēlika, ka [kalpus] būs jāvēd uz gadatiģu.*

- pielikties**, novec. **piesalikties** v. 1. **Iesaistīties (kādā darbā)**. *es tuļ piēlikuōs, sagādāju matreālu. uñ ta ustaīšij jaūnu kuģīti.*
2. **Panākt, ka (ko) izdara**. *ka es taga lasu, ta es piēsaliēkuōs sev piērakstīt.*
- pielikums** subst. **Paveikta darbība, rezultāts** → **pielikt (3)**. *nevaīg saplēst tuō jaūnuō avīzi. piēlikumā tuļ juōki iērakstīti. / avīzes piēlikumā bi stāsc nuō Jañševska „Vařkaļu pagasta skuōluōtājs”. meīts lasija uñ smējās.*
- pielīmāt**, arī **pielīmēt** v. **Līmējot piestiprināt (pie kā, kam klāt)**. *tās vēcās tapetes adģiřnīja nuō siēnas. suōla mañ jaūnas piēlīmāt. / tās tapetes nuōklēbēja, lai vař piēlīmēt piē siēnas. / tuō piēlīmētuō papīri gař luōga bēģeli vaīg aplupināt a piřkstu uñ ta nuōmazgāt. / piēnēnēi pūkas kā piēlīmātas, ka nevař nuōpūst.*
- pielīpināt** v. **Līpinot piestiprināt (pie kā, kam klāt)**. *ķekatniēki bi piēlīpinaīši vīsādas papīra strēmeles piē cēpurēm. / tēs vakarā pārnāk uñ iēraūga, ka visas [kalendāra lapas] a maīzi piēlīpināts piē durīm. sāk mani pērt. / tuō uōlas dzēļtēnumu uñ mēdu vēļ sataīsiju tādu plāksteri uñ piēlīpināju klāt [augonim]. tas tā piēžūst, nekřit nuōst. / rudzu miłti [augonim] nuōjēņ tuō kārstumū, mēdus išēd, lai neaūg liēkā gaļa, tas tīra. uñ tā uōla piēlīpina. / tā jaū nekāda vērpēja nav. acšļukuōta dzija savērpta. viņa tik tā tuļ i piēlīpināta.*
- pielīpināties** v. **Refl.** → **pielīpināt; pievienoties**. *vaī es varu jūsu ratuōs piēlīpinātiēs uñ pārbrāukt mājās?*
- pielīpt** v. 1. **Līpot piesaistīties (pie kā, kam klāt)**. *dadži piēlipuši liñdrukañ, ka nevař atpurināt nuōst. / dadzis jaū ař – ej gařām, uñ viš piēlīp tev. / tiē sveģi i ciēti piēlipuši. / ka bišķi bi dubļi piēlipuši, pabrucināja, izbērza. uñ bi tīrs. / pakaišus ūzbeř uz lizi, lai tā maīze nepiēlīp. / mac neiēt caūri – piēlīp zařnās. / es jums saku, panāksnieki, pār arumu neejat! – jums piēlipa vēlēniņa vēderiņa galiņā. (LFK 1818, 319) / krāsa ta kā piķis piēlipa, ka nevaru nuōtīrīt. ✦ **kā piķis piēlipis** – saka par apnicģi neatlaidģgu, uzmācģgu cilvēku. Añdrējs Pēteriñ grib naūdu isprasīt, lai patapina. nu kā piķis piēlipis, nevař atsakrafītiēs! / kā piķis piēlipis – tēc us tādu, nuō kā nevař acsakrafītiēs. / lai izgūtu kau kuō, piēlipis kā piķis. // **Cieši pieklauties (par ko sīku, lipģgu)**. *re, ku tuļ zvīna piē vaģa piēlipuse! / tās sluōtas lapas piēlipa piē muguras peruōtiēs. // **Būt pārklātam, sajauktam (ar ko sīku, lipģgu)**. avīm villa piēlipuse a dadžiēm. / kuļuōt bija piēlipuse drāna a pēlūm, ka nevař ne pazīt. / [slinka meita] mudģgi nuōraū tuōs [linu] kuñkuļus uñ pašau zem dibēna, lai saīmniēce nēředz. nu, ka cēlas aūkšā, nu ta i visa tā pakaļa piēlipusi a tiēm kuñkuļiēm.**
2. **Izraisģties organismā inficēšanās ceļā (par slimģbu)**. *juñs, skaīdrañ cilvēkañ, viš [tas ir, kašķis] nepiēlīp. ja mañ būtu, juñs viš nepiēliptu. bet, ja tāpat būs nuōšmulģjiēs, kā tas viēns, ta viš piēlīp. / māte a-viēn tēca – va tev nav baīl, ka nepiēlīp [slimģba]? / es tā nēsu ne nuō kā baīdģjusēs, bet mañ nav piēlipis ař nekas tēc. es tāda dikti druōša biju.*
- pielīpums** subst. **Rezultāts** → **pielīpt (1)**. *ķēmberes i sūdi, tādi piēlipumi. a dubļiēm nuōsa-ķēmberģjiēs tas luōps.*
- pielīst** v. 1. **Lienot, lišus, arī klusu, nemanot pievirzģties, pietuvoties**. *es tāda meītene biju, es piēlģdu klāt. / viņš piēliēn tuļ, ku viņañ nevaīg. / nu tu gañ ruōzi piēbaīdģsi, tik klusu piēlģzdañs klāt. / medniēks piēlģda piē krūma aizģlūnēģt kādu zaģi. // **Lienot ievirzģties (kur iekšā) lielākā daudzumā**. mģzas bi piēlģdušas piēlla cukura kañna, ka kust viēn.*
2. **Pieglaimoties, izdabāt (kādam)**. *kuō tik tēc nevař sadabuīt! tēc šņukuris palicis, visiēm piēliē. / pa visu visu vēcū uñ vēcū laiģiēm iř iēlikuši aka savus labākuōs strādniēkus tādus, kas viņiēm tā labāk varēja piēlģst.*
- pielģķģties** v. **Lišķģjot piēlabināties (kādam), parasti savģigos nolģkos**. *ka es tā gřbētu juñs labāk iētapt, es piēlišķģjuōs klāt. nu jūs jaū mañ pa tuō kau kuō bišķi iēduōsat. nu es nuōēimu uōtrā mājā, es aka piēlišķģjuōs.*
- pielģt** v. 1. **Lģstot lietum, klģt mitram**. *tuōs pašus salģmus, kad koñbainis izgāž, vaīg iēt uñ abģubuōt, lai nepiēlģst. / gaūģi raūd sila priēde, smālķa liētus piēlijuse.*
2. **Lģstot (šķidrumam) tģkt piepildģtam (ar to)**. *ka liētus sāks lģt, jāliēķ traūks pažuōbelē, lai piēlģst ař liētus ūdeni. / ratus savģlķa pajuōmē pa nakti, lai nepiēlģst.*
- pielģgt** v. 1. **Lģdzot, laipni izturoģties, cenģties panākt (no kāda) vēlamu rģcģbu**. *meģta nevarēja piēlģkt tģvu uñ māti, lai laiģ piē kalķa puīša. / Miģiñ nevaīdzēja apniēvāt tuō Añnužu. pēc nevarēja tuō lģgdañs piēlģkt. / [tautietis] dabuj bikses nuosalaisti, lģdz piēlģdza māmulģti.*

- 2. Izpildīt lūgšanas ceremoniju.** *leīšiem ir krīžas katrā cēlgalā. muņš jaū tādu nav. leīšu krīžas tuļ paļ svētumu uñ piēlūdž.*
- pielūgties** v. **Lūdzties panākt piedošanu.** *tañ vīrañ vaīdzēs meštīēs ceļuōs Miķēļa priēksā uñ piēlūktiēs. citādi paļ tuō zuvu islañcīšanu slikti būs.*
- pielukšināt** v. **Pielabināt.** *medniēki a stēbuli piēlukšināja stiņnas.*
- pielukšināties** v. **Pielabināties.** *tas jaū grib aka piēlukšinātiēs. / piēlukšinātiēs – tas tā piēlabinātiēs. bet es tā nesaku.*
- pielūkuot** v. **Uzmanīt, uzraudzīt.** *nu piēlūkuō tās mājas! mēs aīzbraūcañ.*
- pieluōcīt** v. **1. folkl. Lokot piepildīt.** **□ pieluōcīt pūru** – sagādāt (parasti aužot, adot, šujot) nepieciešamo nākamajai ģimenes dzīvei. *taļ meītaļ jaū vaīdzēj piēluōcīt tas pūrs a tām dātaļām, kuō visiēm vīra radiēm sēkt uñ duōt. / gudra māte, gudra meita gudri pūru pieluocija. (LFK 1961, 10327) / tautu meita lielijās – pilnu pūru pieluocijse. (LFK 1818, 248) / nav pūriņš pieluokāms kā tik lēti izteicams. (LFK 1961, 10145)*
- 2. pārn. Piespiest (kādu) mainīt savus uzskatus, piekāpties (kādam).** *piēluōciju tuō tēvu, lai laiž uz ballī.*
- pieluōdāt**, arī **pieluōdēt** v. **Lodējot piestiprināt (pie kā, kam klāt).** *tas [lampas] buñduļs piēluōdēc ar ēlūnu. / ka [lampai] nuōsprāga tās viñdas (vītnes taga teic), ku iēskrūvā breneri, ta iskaūsēja ēlūnu uñ ta usspiēž vīrsū, piēluōdāja pa jaūnu. / piē [lampas] drāc bi tādās mēlītes piēluōdētas.*
- piēļepāt** v. **1. Staigājot, piemēram, ar netīriem apaviem, netīrām kājām, padarīt netīru (grīdu kādā telpā); piebradāt.** *kas te piēļepājis tīruō istabu?*
- 2. Piemīdīt.** *nu piēļepaiši tuō zāli, ka nevarēja ne nuōplaūt. / piēļepāju pēdu piē pēdas tuō celīnu nuō istubas lidz klēti.*
- piēļufbāt**, arī **piēļufbāties** v. **Stipri piedzerties.** *kad ir piēdzēris, tad saka, ka ir piēļufbājis, piēļufbājiēs.*
- piēļufkāt** v.; niev. **Pienākt.** *ka tu varēsi piēļufkāt piē manis, ta iēsīñ mājā.*
- piēmaīsīt** v. **Maisot pievienot (pie kā, kam klāt).** *piēmaīsa drusku mīltus, iēlej plātēs, jaūnpiēnu cep. / viēnas [biezputras] vārija nuō rāceņiēm ar mīltiēm. savāra, sastañpā rāceņus, piēmaīsa piēnu ar mīltiēm, saplucina. / bufķānraūsiñ vīrsū bi sarīvāti bufķāni a kreīmu uñ bišķi kādi mīlti piēmaīsīti klāt, lai viš ne-īrst. / piēmaīsa mīltus piē ūdeņa uñ ta duō ziņģiēm dzērt.*
- piēmājas** ģen.; adj. noz. **Saistīts ar zemnieka māju, saimniecību.** *tā bī piēmājas zemīte. / aīs šķūņa bi piēmājas zeme. tuļ sīpuōlus stādīja, salātus sēja. / piēmājas zemē vaļ kādu duōbi iēstādīt ari rāceņu.*
- piēmājuot** v. **Tikt iemitinātam.** *kādu reīzu lika zaļdātus pa mājām. ta teic – piēmājuot kūrtēli.*
- piēmaksāt** v. **Samaksāt papildus.** *čigāns atveda samīt a tēvu ziņģus. čigāns prasīja, lai viñam piēmaksā vēļ divi rubli. / ja tu nāksi lidzēt kuōkus nuōpludināt, es piēmaksāšu brañdavu piē aļģas vēļ. / vēļ kādu rubli piēmaksā uñ pajem tuō [kartupeļu] pūru!*
- piēmākties** v. **Mazliet apmākties.** *būs liētus, tāc piēmāciēs gaīss visapkārt. / ta kā miglā – viss debess jaū piēmāciēs. / gaīss piēmāciēs – tuō teica pa dūmaku. gaīss dūmakaiñs, neskaīdrs.*
- piemālt** v. **1. Maļot pagatavot (ko) tādā daudzumā, ka (tas) piepilda (ko).** *ka tas maīss pīļls piēmaļc, ta piēkabina citu taļ viētā.*
- 2. Maļot pievienot (pie kā, kam klāt).** *samaļ gaļu, piēmaļ rāceņus klāt, jā. uñ piēbeļ kādu saūjeli mīltu vaļ mañnā klāt. / piē miēžu jāpiēmaļ ziņņi. ka tuōs ēd, cūkas labi baļuōjās.*
- piēmānīt** v. **Panākt, ka (kāds) iegūst nepareizu informāciju, tiek pievilts.** *ar gaļu tik tuō ruñci vaļ piēmānīt uñ nuōķērt. / akšēļi bi smaļki sagriēsc siēns a saļmiēm kuōpā. ja tā labā viēn nepiētika, ta sajaūca švakuō a tuō labuō kuōpām, lai varētu bēruō piēmānīt. / [svešinieks] piēmāñja tuō večuō cilvēku. / kas cīñjās leģiōnā, tiē jaū duōmāja dabūt brīou Latviju. bet riētuñniēki piēmāñja viņus. uñ viss tā tuļ sagāja šķērsām.*
- piemaūkt** v. **Maucot (ko, piemēram, stabules) pagatavot (tās) pietiekamā daudzumā.** *paūsari nevaļ piēmaūkt viē tuō stēbulu tiēm bēñniēm.*
- ¹piemaūrāt** v. **Maurojot būt par cēloni tam, ka (parasti govīs) pietuvojas.** *bullis piēmaūrāja visas guōves piē sevis.*
- ¹¹piemaūrāt**, arī **piemaūrāt** v. **Piebērt (ko, piemēram, ar zemi); piemēslot.** *kā tu esi piēmaūrājis tuō duñbēri! / kā tu braūgdamš tuō grāvi esi piēmaūrājis a zemēm pīļlu!*

- piemedīt** v. **Medījot iegūt (ko) lielākā, arī pietiekamā daudzumā.** ruņcis maz ņd. viš isiēt piēmedīt kādu pelīti.
- piemegzt** v. **Piedarināt zvejas tiklu audumu pietiekamā daudzumā.** pa ziēmu vęcaistęs piēmegza veņterus, lai vasaru piētiēk, kuō ezerā spiēst.
- piemeklēšana** subst. **Darbība, process → piemeklēt.** ja kādam kāda nelaīme nuōtikuse va slimība, ta teic, ka ļaūna likteņa piēmeklēšana.
- piemeklēt** v. **Negaidīti iestāties, notikt (par ko nevēlamu).** nebalta diēna i, kad będas piēmeklē va bada gadi, va kara laiķi. kādu kapęķi ļaū jāatliēk nebalta diēnai. / kad izgāja pasaulē, ta piēmeklēja vi-sādas nelaīmes uņ będas. nau kā savās mājās.
- piemēldēt** v. **Pieteikt.** tu piēmeļdi mani aļ! tas tā – piēteic.
- piemēldēties** v. **Pieteikties.** bi jāpiēmeļdējās meškuņgam, ka iēs ceļmus ļaūst.
- piemēldināt** v. **Aizrunāt; atgādināt.** aizmēļdini, piēmeļdini! – tā tāda aizrunāšana, piēteikšana.
- piemēram** adv. **Lieto, lai norādītu, ka tekstā ir iekļauts piemērs.** ārsc gaņ-drīz tuō nevaļ isārstēt, kuō tas [tautas ārstniecības līdzeklis] isārstē, piēmeļram. / cic grib izzināt nuō uōtra, teic – gudrību isviļkt. piēmeļram, vaīdzēja isgudrēm isviļkt kādu rakstu nuō aūdeķla, lai uōtra pasaka, kā tuō dara.
- piemērcēt** v. **Ēdot (ko, piemēram, maizi, kartupeļus) mērcēt (to šķidrā aizdarā).** isceps kādu gaļas mērci, kuō rāceņus piēmeļrcēt.
- piemērit** v. **1. Mērot iedalīt; mērot pievienot (kam klāt).** tuō ļlavu piēmeļrija netālu nuō ceļa. / ka iēdevu mērneikaņ rubli, piēmeļrija upes pakraņti piē ļlavas klāt.
- 2. Pārbaudīt (kā) lieluma, formas atbilstību (kam citam), piemēram, pieliekot klāt, uzvelkot virsū.** kleitu satrākalēja uņ ta piēmeļrija. ja labi, ta gatavu taīsa tuō kleitu. / veikalā vaīdzēja labi piēmeļrit tās kuļpes. / tuō ļuōga stiklu piēmeļrija.
- piemērķst** v. **Piemiegt.** vaīdzēja piēmeļrķst aces, ka gāja rijas istubīnā. tuļ bi piļls dūmu.
- piemērkt** v. **Iemērkt (ko) tādā daudzumā, ka (tas) piepilda (parasti trauku).** liēluō veļu tādās baļļās mazgāja. veļas baļļa bi, piēmeļca piļļu. / piēmeļca baļļas piļlas. pa četri, piēci siēvi ismazgāja [veļu]. / piēmeļca piļlus stuōverus. liēliē stuōveri bi piēmeļrķti drānām. / pa gadu ļaū tig divas reizes mazgāja [veļu]. baļļas piēmeļce.
- piemērķēt** v. **1. Trāpīt; virzot (ko) panākt, ka (tas) ievirzās objektā, mērķī.** tai iskapei tuō kātu piēmeļrķēt vaīg.
- 2. Trāpīt; uzminēt; pareizi domāt, teikt.** viēns teica, ka būs, uōtrs teica, ka nebūs. bet viēnaņ tuōmēr taīsniība – piēmeļrķēja.
- piemērs** subst. **Izturēšanās, rīcības paraugs.** tu skatiēs uz māsu! viņa tev iļ laps piēmeļrs – labi mās, palīdz maņ. □ **pa(r) piemēru,** arī **pa(r) piemēram** – piemēram. nu, pa piēmeļram, mēs ešam vęci, muņs neviēna abgādnieka nav. / tāc ļaū tas lepniības gaņs bi. uņ taga pat, pa piēmeļru, – dziēvā mājā, va teū nepiētiēk [mantas]? / redz, pa piēmeļram, barūnaņ bija kariēte. / mēs divas, pa piēmeļram, nevaraņ satikt, viēnā uļzā viēn ešam. / [suns] glezē kādu ādu, pa piēmeļru.
- piemēruoties** v. **Izturēties, rīkoties, runāt saskaņā (ar ko); pielāgoties.** ļaūniē iēt ļaiķa garam līdz – māk piēmeļruōtiēs visaņ ļaūnaņ.
- piemēruots, -a.** **1. Divd. → piemēruot.**
- 2. adj. noz. Atbilstošs (piemēram, kādām prasībām, kādai vajadzībai).** tai lemesnicai ļabūt ļiķai, lai viņč [tas ir, arķls] būtu piēmeļruōc dārbaņ. / manaļ mātesmāsai bi tig daūdz drānu, ka katru reizu varēja siēt bazņicā savu, piēmeļruōtu.
- piemest** v. **1. Metot pievienot (pie kā, kam klāt).** vaļ vēļ pa kādu pagali piēmeļst krāsni? / nepiēmet tik pulķu sāles tai zupai! būs sālija. / aīzdaļs iļ ēdiēnaņ – piēmeta piē zupas taūkus. / [gatavoļot desas] putraiņmus samaīsa aļ aseņiēm, piēmeļtuōt sāli. / [zoss asinīm] drusku piēmeta sāli, miltus, piēnu klāt uņ cepa [pankūkas]. / senāk teica – piēmetis kukulišus [maizes zupai]. aļ karuōti purināja iēķšā.
- 2. Izveidot, pievienot (papildu valdziņus adīklīm, tīklam).** pa mazu nuōadiju puīseliņ zēķi. nu vaīdzēs atērst uņ piēmeļst kādu vaļģu klāt. / kad raksti ussakti aīzadīt – iēsakta kāda kārta, vaīg kādu vaļģu piēmeļst. citādi viš ļaū mazliēt iēraūjās. / vęcaistęs, mežģuōt veņterus, duōmāja iēmeļst aces, lai riēsa būtu liēlāka, – piēmeta piēcas aces.

- 3. Metot (ko kur iekšā), piepildīt (ar to).** [kristībās] *sameta tai pavārenei naudu. tuō pavārni piemeta citreiz piļļu. / puikas ziēmu a sniegu piemeta tuō skuřstīnu piļļu. tas tig bi juōki! / cik tuř tuō vęzumu vaidzēs piemęst tuō sūdu priēķš duōbēm? // Piedzert (alkoholisku dzērienu).* *kaimiņš gāja us savu māju [...] uōtrā diēnā. [...] piemētiš kādu glāzi klāt – piemētiēs akaļ.*
- 4. Strauji pielikt, pievirzīt (ko pie kā, kam klāt).** *sprīdmetis tās pakalķkājs tā piemēti piē priēķškājām uņ ta tik ceļ tās us priēķšu.*
- piemesties**, *novēc. piesamest(ies) v. 1. Apsēsties, novietoties (kur), parasti uz neilgu laiku.* *tuř apkārt bi tādi nameļi. tuř mēs, tiē ganeļi, piemētāmiēs uņ ta spēlējām [kārtis]. / bi tāt beņķis ar apsisc a sārkanu drēbi, ku ļaūdīm piemēstiēs ceļuōs, ka gāja piē diēvgalda. / ka vēcāmāte nāca nuō buōtes, ik pa gabalaļm piemētās grāvmalē. // Uzlaisties, uzmeties (par kukaiņiem).* *muša ka piemētās, ta kuōž. / tiē bi līpīgi papīri – kā viņas piemētās, tā viņas piēlipa tās mušas. / rudziēm ērce piemētās. tas tāt sārkaņš kukaīnelis. ta viš tuōs graūdus ismaītā.*
- 2. Gadīties, rasties (par ko nevēlamu).** *kaļ [tas ir, katlam] tā iēķša jaū sāka pabrukt, tas vaīs nebi zaptēs vārāms. viņaļm sāka piemēstiēs tā vařa gārša. / ka sliņkuļms piemētās klāt, ta tik guļ. / Dažreiz cilvēkiem, ejot naktī vai lielā miglā pa pļavām un ganībām, piemētās vadātājs. Cilvēku iztēlē vadātājs bijis kāds nelabais gars, kas cilvēku dažreiz aizveda nepareizā virzienā. (Sprincis 414) // Pēķšņi izraisīties (par slimību).* *nu jaū būs piemētusiēs kāda krika. tāda sāpe i. / ruōka sapuļmpuse, ka nevař piřkstus saliēkt. būs ruōze piēsamętusēs. / bi piemętusēs ruōze ruōkā. aišķrēja piē vēcā Krūķļa, lai sataiša priēķš ruōzes. / ciēminu māte ēsuōt slima – galvas kařsuōnis piemētiēs. / maļ piemētās dusulis. uņ tik akaļ jākāsē, akaļ jākāsē. / maļ piemētiēs liēls kāsus, nevaru adģēvęļētiēs, izvoesļuōtiēs. / maļ piēsameta tas kāsus, uņ nu nevaru tikt vaļā. / necēļ tik liēlu kuōku, ka nepiemētās bruka!*
- 3. pārn. Piedzerties.** *viš tā piemētiēs, ka mājā netika.*
- piemętāt v. Nometot, izmētājot (ko) lielākā daudzumā, padarīt (grīdu, telpu, apkārtni) netīru, nekārtīgu.** *nu tas skaīdiēns ta kā laļza piemętāt. / tā piemętāta tā istuba, ka nevař ne iskruķętuōs krāmus. / kuř viēn skatiēs, tiēm piemętāti visi kakti.*
- piemętināt, arī piemētināt v. 1. Pateikt (ko), papildinot iepriēķš teikto; piebilst.** *ja kau kuō runā, piemętina: bes juōkiēm – tas tā bija. tā bi patiēsiba.*
- 2. Metinot pievienot, piestiprināt (pie kā, kam klāt).** *kalējs piemętināja cirvuiņ zuōbus. / řitiēm ratiēm diēsele iř piemētināta. uņ tā iř nekustīga. / tas [ratu] kuōks nuōlūza, uņ tiē metinātāji piemętināja dzelzi uņ uzlika.*
- piemīcīt v. Mīcot pievienot.** *sagrūda rāceņus uņ piēbēra miltus. nu cic deva piēnu piēmīcīt bišķi klāt, la vař atmīcīt tā. / piēmīc kukulīti [zupai]! maļ dikti gāršuō.*
- piemīdīt v. Mīdot saspīest, padarīt blīvāku.** *mundra bija mana pāde, mundri pūru pieluocīja, mundri pūru pieluocīja, ar kājīnu piemīdama. (LFK 1961, 10796) / kaut man būtu avitiņa, tad es vairs nebēdātu. es pūriņu pieluocītu, ar kājīnu piemīdama. (LFK 1818, 846) / nu tiē dubļi i piemīdīti, taks i gluļms.*
- piemiēgt v. Pieverot plakstiņus, sašaurināt (acis).** ✧ **piemiēgt aci(s)** – izlikties neredzam, nemanām. *ka řiē dzēra, ta neviēns nesuōlija pateikt siēvām. tā piemiēdzta acis. / vagāre rēdz, ka vīri ne-izdara tā, kā vaīg. bet nevař ari tā usstāt. kuř vař, tuř jāpiemiēdz ace.*
- pieminēšana: □ mirušu pieminēšanas (arī mirušuo piemiņas) diēna** – diēna, kas ir saistīta ar (mirušu cilvēku) pieminēšanu un godināšanu; kristīgās baznīcas noteikta mirušo atceres diēna. *bi meļlas zīdines a ļēštām malām. tās sēja tik pa gavēņa laiku uņ mirušu pieminēšanas diēnā baznīcā. / diūdesmit devītuō nuōvēņberi bi mirušuō diēna, mirušuō piemiņas diēna.*
- pieminēt v. 1. Pateikt, uzrakstīt (vārdu, nosaukumu u. tml.), parasti kādā sazināšanās norisē.** *Diēvu uņ vēļļu tā negribēja pieminēt. tūliť vēcāmāte teīca, ka Diēva vārdu nevař vēlti vaļkāt. / senāk, ka baznīcā gāja, ta tuō juōdu, tuō vēļļu tā nevarēja pieminēt kā řuōdiēn. / nedriķstēja ne vēļļu pieminēt, ne sliktu kuō runāt pař uōtru. / ja žagus raū, kāc piēmiņ. / maļ žagas rāva vakař visu diēnu. ta jaū kāc piēminēja. / mēs tuō puřvu daūdz nepiēminējaļm. tādi piēsiēni, gārliēni teīca, streīguōņas. / ka krustęvu isnāk pulku, ta piēmiņ viņa māju vārdu – Banažu krustęs, Ciņcalu krustęs. / visi teīca bagātuō, ne-viēns mani, nabaguō, nepiēmiņ.*
- 2. Atcerēties, atminēties (ko); saglabāt atmiņā; iegaumēt.** *viņš tik labus traūkus tāišija, tas Jānis. tuō piēminēs iļgi. / lai birst manas asariņas uz tavāmi ruociņāmi. ik ruociņu nuoslaucīsi, ik tu mani pieminēsi. (LFK 9, 59) / labi, labi es dzīvuōju ar visiem ļautiņiem. ja tie manis neredzeja,*

jēle mani piemineja. (Bitners 1844, 118) / *tuos svešeniēkus tik pieminēja guodībās, kāzās.* / *tu vēl taga tā piemiņ – vēš isstraītā maļku, ka tā izgruvuse.* / *Miķēlus tik pieminēja, kuļ bija kādaņ vārda diēna.* □ **gan tu mani pieminēsi!** – saka, draudot atriebties. *ja puīši sastrīdējušies meitu dēļ, ta tas, kas tiēk atraīdīc, teīc – gaņ tu mani pieminēsi!* □ **piemini manus vārdus!** – saka, brīdinot, draudot, lai atceras, ka notīks tā, kā teīkts. *Jānis a Pēteri braūca piē koñterbañdas špīrkta. citi nuōrunāja – gaņ jaū savu kaklu nuōlaūzīs! piēmini manus vārdus!*

3. Svinēt, atzīmēt; ievērot noteiktas tradīcijas, kas saistītas ar konkrētu svētku dienu. *septiņu brāļu diēnu, septiņu gulētāju diēnu piēmiņ taga vēl. viēni bi jūnija mēnesī, uōtri jūlijā.*

piemiņa subst. **Priekšmets, kas ir saistīts ar mirušu cilvēku; priekšmets, kas tiek glabāts atmiņai.** *vēl maņ glabājās krusta rublis – piēmiņa nuō krustamātes.* / *tāc [krēsls] mañmaī bij. mēs viņu pa piēmiņu vēl aūkšā turam.*

piemiņkt v. **Piesūkties ar šķidrumu; samirkt.** *tās [aitas] nevarēja ganīt liētū. viņām piēmiņka tā vīlla. ka piēmiņka līdz ādi, ta nevarēja izžāvēt.*

piemirst v. **Aizmirst (ko, parasti uz neilgu laiku); nespēt atcerēties.** *es biju piemirsuse [šīs dziesmas], viņa man adgādāja.* (LFK 1961, 10880)

piemirsties v. **Tikt piemirstam.** *viņdien visas [dziesmas] nepateicu, bija piemirsušās.* (LFK 1961)

piemist v. **Dzīvot, uzturēties (kur, pie kāda).** *Made atnāca piemist piē muñs. te būsuōt klātāk skuōla bērniēm.*

piemīt v. **1. Minot, mīdot (ko) saspiest, padarīt (to) blīvāku.** *siēnu [šķūnī] pañtā liēk, saliēk – viēns duō nuō vēzuma, uōtrs piēmiņ. / siēnu miñ – pañtā viēns vaī divi piēmiņ. / vaī varēsi nākt piēmīt tuō siēna vēzumu? // Piespiest (parasti ar kāju).* [ēķelēm] *apakšējā galā apaļš caurūms, kuļ iēbāst kuōku, lai var a kāju piēmīt. / bi tāda kuōka dēlīte, tāc ruōbiñs. a viēnu kāju piēmīna uñ uōtru vīlka zemē. zābaku nuōvēļkamūō saūca. / tuō papēdi piēmiņ uñ vēļk [zābaku] nuōst. / viēnu [auklas] galu piēmiņ a kāju, uōtru galu iēkuōd zuōbuōs uñ stiēp, lai garāks tiēk!*

2. Staigājot ar netīriem vai slapjiem apaviem, kājām, padarīt netīru, slapju (grīdu, telpu). *taī mājā grīda bi piēmīta, ka bi a grūšanu jāgrūž.*

piemīzt v. **Urinējot piepildīt (ar urīnu); urinējot padarīt slapju.** *va viš [tas ir, suns] negrib iēt mīst? ka nepiēmīz te tuō vērañdu! / liēls puīka uñ katru nakti piēmīz gultu, ka iļ iēdzēris kuō. / es teīcu, va ta viņa [tas ir, dziedniece] tāds zāles nezinātu, ka tas puīka miēz gulātā, katru nakti piēmīz gultu. / kālabada tev, māmīna, atzelaini lini auga? tu piēmīzi linu druvu, liniem galus turēdama.* (LFK 1818, 69) / *tā smējās, ka leīši piēmīzuši tuō upi. latviēši aka savus kreklus mazgā. / ja tas tā nebūs tiēsa, duōšu savu cepuri piēmīst.*

piemīzuot v. **Mizojot (ko) piepildīt (ar to).** *meītas bi piēmīzuōjšas piļļu spañni rāceņu priēkš vakariņām.*

piemuīt v. **Nomocīt; samocīt.** *tas ziņks labi negāja pa vāgu, piēmuja arēju pa-visam stīvu.*

piemuīties v. **Refl.** → **pi e m u ī t.** *tā piēmujuōs, tuōs linus kļaujuōt, tā piēkusu.*

piemuīžluot, arī **piemuīžluot** v. **Piegružot, piemēsnot.** *ņesuōt tuōs šapus, piēmuīžluōjši visu sētu. / tā piēmuīžluōc viss priēkšnañs a skaīdām.*

piemuōcīt v. **Piepūlēt; novest līdz spēku izsīkumam.** *viš [tas ir, kaķis] tik daūzītiēs viēn grib. neduōmā, ka viņu piēmuōcīs.*

piemūrīt v. **Mūrējot piestiprināt (pie kā, kam klāt); piemūrēt.** *istabā blakus liēlai krāsneī bi piēmūrīc tāc kamīns, kuō saūca pa rūķi. / nuō daŗvākšļiēm varēja saplēt ari biēzākus skalus. tuōs pina priēkš māju ruōrēšanas – piēsita pinumu piē siēnas uñ ar kaļķu, mālu uñ grañtu jāvu piēmūrīja.*

piemuīkšļāt v. **Negribīgi, sprauslājot ēdot vai dzerot, padarīt (ko) netīru (ar ko).** *tādu labu ēdiēnu suvēni piēmuīkšļāiši a zemēm.*

pienācīgs, -a adj.; **pienācīgi** adv. **Tāds, kas ir atbilstošs kādām (parasti uzvedības, morāles) prasībām, normām.** *tā nuōmatuōšana i piēnācīga tiēsa. nuō aļgas atrēķina, nuō labības. sudmalis nuōmatuō nuō samaļamuō graūdu savu zināmu tiēsu paŗ dārbu. // Tā, kā vajag; labi, kārtīgi.* *ka drēbes netura tā piēnācīgi, paliēk netīras. ta teīc nuōplañčkā.*

pienadzis, arī **pienags** subst. **Rudimentārs pirkstveida izaugums (dzīvniekiem).** *pakaļas pusē [zīrgam] i piēnadzīši – divi. tiē iļ apaūguši a spaļvu. / ta tā aūkstāk [govs kājai] katrā pusē i tādi piēnadzīņi. līdz tiēm piēnadzīņiēm aka tāda mīkstāka tā āda. / nagi cūkaī i šķēlti. [ir] divi nagi uñ*

divi piēnadzīši aūkstāk. / šķēlti nagi i aītai uñ pakajšpusē piēnadži katrai kājai divi. / visiēm luōpiēm i piēnadži, suniñ, kaķiñ aī.

piēnaglāt, arī **piēnagluot** v. **Naglojot piēstiprināt (pie kā, kam klāt)**. *laktu žuōks i piēnaglāc a naglām. / atnāc piēnaglā tuō dēli piē žuōga, lai tiē suvēni neliēn dārzā! / āzgāze bi piē siēnas piēnaglāta liste, kuī aizbāza karuōtes. / tag tik [logam] uōtrā pusē tāda ziņzīte piēnagluōta. / ja sviēda paīšu rubli, tañ nebija skaīdra skaņa. uñ kruōdzeniēks tuō piēnaglāja uz galdu a naglu. laba riñdiņa bi. / [laika pareģošana] nuōlaūza egles zaru, piēnagluōja piē siēnas. ja nāca us sliktu laiķu, ta tas galiņš liēcās uz leju. / tas bi tas špāsīgākaīs – piēnaglātas tās dēles a kuōka tapām. / pakavam katrā pusē i trīs naglas, ka vaī piēnagluōt. ♠ **kā piēnagluots** – ļoti cieši piesaistīts. **kā piēnagluōc** – teic uz liētām, kas ciēti kuōpā turās.*

piēnags. Sk. *piēnadzis*.

piēnākt v. 1. **Nākot pievirzīties (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk)**. *baruōkļi, ka bi jaū nuōbaruōjšiēs, vaīs nenāca piē siles uñ, ja piēnāca, ta sēdus ēda. / viens vāciētis piēnāc uñ nuōglāuda galvu, lai neraūd, ka tuī [Vācijā] muñs būs labi. / gāidi tik, ka tev piēnāks kūdā [tas ir, nāve] uñ paziņuos, ka piētiēk. ♠ **piēnākt pie prāta** – tikt atcerētam, iedomātam. *kas nu piēnāc piē prāta, tuō teic. / pulkā labāka dziedāšana. kas vienai pietrūkst, tas uotrai piēnāc pie prāta.* (LFK 1961, 10033) / *redz, ka nepiēnāca piē prāta!* ♠ **(vārdi) kas pie mutes piēnāc** – neapdomājot (parasti lamājoties) pateikti (vārdi). [netīru cilvēku] *nuōsaūc pa cūku uñ dažāduōs vārduōs, kas piē mutes piēnāc.**

2. **Piebraukt (par transportlīdzekļiem)**. *ka viš [tas ir, autobuss] piēnāc astuōņuos, ta ussēd uñ braūc uz Liēpāju. / tas aūtobuss te kavējas, nepiēnāc laiķā. / piē Liēpājas uōsta bi siļķu brāks. ka kuģis piēnāca, ta tuī viš iskrāmēja. // **Pievirzīties (pie kā, kam klāt)**. *laiņa piēnāc krañtmalē. / gāiduōt, līdz tiē pluōsti piēnāc piē tilta, gaīš laiķs. / kad jaū vadus i piēnācis piē malas, ta zestikus raīsa nuōst nuō vadus spārna. // **Tikt piesūtītam, piegādātam (par pasta sūtījumiem, ziņām u. tml.)**. *kad-reīz nuō pagasta piēnāca ziņa, lai braūc šķūtīs. / viēnu vakaru piēnāca ziņa, ka visiēm bēgliēm jābraūc uz Vāciju.***

3. **Iesākties, iestāties (par laiku, laikposmu)**. *tuōs luōpus, līdz pat vakaīfs piēnāc, tik vaī atkuōpt. / vīri nuōbraūca mežā malķu ciīst. vēcaīstēs līdz. bet dēls pārveda puzdiēnā nuōmirušu. – nezinaīja nuō rīta, kāc piēnāks vakaīfs. // **Iesākties, iestāties laika momentam, laikposmam, kurā sākas vai beidzas kāda darbība, norise**. *piēnāca mañ aī tāda reīza, ka varēju kūrpes likt kuīpeniēkaīm šūt. / nu viēnrēiz piēnāca tā reīze, ka maīmma vedīs mani Liēpājā. / mañ pat diūpacmit piēnāc, ka es aīzeju gulēt.**

4. **Tikt piepildītam, aizņemtam (ar ienācējiem) – piemēram, par telpu**. *tā jaū te [kara laikā] piēnāca piīna māja [karavīru].*

5. **Ieiet (pie kāda, kur), parasti uz neilgu laiku; iegriezties**. *citrīt, iēdamīs pļavā, piēnāc piē manis!*

piēnākties, novec. **piesanākties** v. 1. **Būt (likumīgām) tiesībām (ko saņemt, izmantot u. tml.)**. *maīs vīrs bi tas jaūnākaīs. viņaīm jaū nepiēnācās. tad jaū addeva mūžīgi vēcākaīm bērnaīm mājas. / pa divām diēnām samaksāja, bet vēl piēnācās pa divām. / Pēteris, gribēdamīs sev tuō labākuō gabalu, piērūnāja vagāri, lai tuō iēmēra viņaīm, lai gañ tas nepiēnācās viņaīm. // **Būt tādām, ko (kāds) ir tiesīgs saņemt, iegūt**. *nu tiē rudzi tuī piēnācās vēl pa dārbu, pa šuō vasaru.**

2. **Būt atbilstošam kādām (parasti uzvedības, morāles) prasībām, normām**. □ **(tā) kā pie(sa)nākas** – tā, kā ir vajadzīgs; labi, kārtīgi; pienācīgi. *tādas vērpējas bi, kas nuōvērpa kā piēnākas. / tas siēvišķis kā piēsanaīkas visu izdarija. / nāc gaduōs uñ nu sāk dziēvāt kā piēsanaīkas, aī guōdu. / laiķs laps – tā kā nu piēsanaīkas.*

piēnākums subst. **Darbu, darbību kopums, kas ir saistīts ar kādu profesiju, amatu**. *viņa [tas ir, ķestera] piēnākums bija sagaīdīt uñ israīdīt mācītāju.*

piēnamaīze subst. **Ēdiens – rūgušpienā vai pienā ieberzta rupjmaīze (parasti ar cukuru)**. *sabērza rupju maīzi bļuōdā kumāsīnuōs uñ uzlēja sarūgušu piēnu va kupinātu piēnu. pārkaīsiņa cukuru. tā bi piēnamaīze. / maīzi drupināja saldā piēnā, rūgušpiēnā – iēbērza, sadrupināja. saūca piēnamaīzi. / piēnamaīze i mazbērnu ēdiēns – rupmaīze rūgušpiēnā, cukurš klāt. / mañ deva katru vakaru viēnu šķīveli piēnamaīzi aī isslauktu piēnu. bērniēm jaū deva, ka viš iēsagribās.*

piēnamaīšna, arī **piēnamaīšns**. Sk. *piēnmaīšna*.

- piēnapuīka** subst. **Glēvs, neizdarīgs, neizveicīgs jaunietis.** *nāc šu, piēnapuīka! dabūsi pa nuņņām.*
- piēnaraūsis** subst. **Biezpiena plātsmaize.** *piēnaraūsis ir biēspiēna raūsis. mana maīma muīms cepa.*
- piēnelis** subst. **1. dem. Piens (parasti nedaudz, arī liesāks).** *piēnelis i tāt liēss. / ka tig būtu kāt piēnelis iēliēc [arī būtu labi].*
- 2. Pienenes šūnsula.** *ka iēgriēž, ta ar tuō [pienenes] piēneli iērīvē.*
- piēnene** subst. **Kurvziežu (asteru) dzimtas lakstaugs ar dzelteniem ziediem uz dobiem bezlapu kātiņiem; ārstniecības pienene (*Taraxacum officinale*).** *cūkupiēnes taga piēnēnes saūc. / tā ir aka tā piēnene, pa-visam rūpja piēnene. / piēneņu lapa i tāda, bet viņai platākas i tās lapas, tai piēneņu lapaī. / piēnene, cūkpiēnene. tā sakne dikti laba priēkš astmas. / pavasarī, kad ziēd piēnēnes, tad gaīn ir smuki, tad visi apari dzēlteni.*
- pienest** v. **1. Nesot piegādāt; nesot pievirzīt, novietot (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** *akmeņus aka nuō druvas piēnes [ar drāgām] piē malas. / visiēm plāvējiēm piēnesa padzērt dzēriēnu, kad bija saslāpuši. / mēitas tuōs ciēmiņus apkalpuōja – ka ēda puzdiēnu, piēnesa alu. / tuī [traktierī] bi dārgāks viss kas. tuī bi apkalpuōšana – piēnes piē galdiņa. / veģus [pilsētas tirgū] nesa apkārt iēkš kuōca, tās butes ar. piēnesa klāt piē ratu. / nevar pac atnākt uī pajēmt, bet gaīda, lai piēnes klāt. // Paziņot, darīt zināmu (kādam).* *ta jaū barūnaīm aka piēnesa tās ziņas, kādas jaū vaīdzēj tuī piēņest. / pagasta valde izdeva ziņas piēņest katra ciēma desmitniēkaīm.*
- 2. Virzot, raujot sev līdzī (smiltis), piepildīt (ar tām ko) – par strauimi, vēju u. tml. ūdeņš plūdi nuōskreīši.** *nu skatiēs, cik ceļu sapuōstīti, cik grāvi smiīktēm piēņesti.*
- 3. Staigājot ar netīriem vai slapjiem apaviem, kājām, padarīt netīru, slapju (grīdu, telpu).** *nepiēnes istubu a dubliēm! nuōslaūki kājas!*
- piēnīdze** adj.; subst. **Pienīga (parasti par govī, retāk aitu); pienīga gov, aita.** *piēnīdze guōve i guōve, kas pulku piēnu duō. / jaūnā guōve rādās būs piēnīdze – liēla piēna dzīksla pavēderē. / tā i tā piēna dzīksla. ja tā i liēla, ta teīc, ka tā i laba piēna guōve. jaūnā guōve būšuōt piēnīdze. / večā ave i piēnīdze, tā labāk jērus ūstuī.*
- piēnīgs, -a** adj. **Tāds (dzīvnieks, parasti gov), no kura var iegūt daudz piena.** *tā i piēnīga guōve – liēls tēsmēns, rēsni pupi. / ja guōvij gara aste, ta tā ir piēnīga. / piēnīga cūka.*
- pienīt** v. **Kuļot sagatavot (sviestu) pietiekami, daudz.** *piēniju baltuō sviēstu, viēnrēz kuō pāēst, uī dzēltānuō priēkš pārduōšanas.*
- piēnmašīna, arī piēnmašīna, piēnamašīns, piēnmašīns** subst. **Piena separators.** *senāk nebi piēnmašīnas. tad tuī bi tādi kuōka traūki. / viēnpacmitā gadā [1911. gadā] sāka parādītiēs piēnmašīnas. / ta jaū tuōrēz saīmniēks pārveda piēnmašīnu. / meškuīks bi izbraūcis uz Prūsīēm uī pārveda saīmniēkaīm piēnmašīnu. / visi [bērni] gāj riūdā stāvēt piē tā piēnmašīna, ka griēza tuō piēnu. / ta ka sākās piēnmašīni, ta vaīrāk ēda kreīmu. / kreīmu sāka pārduōt, ka radās piēnmašīni.*
- piēns**, reti dsk. **piēni** subst. **1. Īpašs (mātes) dziedzeru izstrādāts balts sekrēts, kas rodas pēcdzemdību periodā un ir fizioloģiski paredzēts bērnu un dzīvnieku mazuļu barošanai; šāds dzīvnieku (parasti govju) sekrēts, ko izmanto par pārtikas produktu.** *jā, uī tādū tik varēj ēmnu jēmt, kas savu bērnū nevāķa va aka bi actājse viņū. jeb aka tādū, kaīm pulku piēna bi. / katrā [cūkas] pupā apmēraīm i glāzas tiēsa piēna. / piēnu ēdu, piēnu dzēru, piēnā muti nuōmazgāju. / tādi māla puōdi bija. tuī salēja piēnus. izraū tuō tapīnu, lai nuōtēk. □ nuōraūt piēnu – sākt dot daudz mazāk piena vai pārtraukt dot to (par dzīvniekiem). ka [govs] nuōraū piēnu, tas i nuō ēdiēna. / kā tā guōve nuōraūj tuō piēnu, tik tādū šļakatu viēn isslaūc. / ka nav pāēduse guōve, ta viņa nuōraū piēnu. ka [govs] uz aīstrūkšanu iēt, ta ar nuōraū [pienu]. / guōve taīsās nuōraūt piēnu. / ka vāruōt piēna zupa pāriēt grāpiīm pāri ugunī, iēsviēz drusku sāles ugunī, lai guōvīm nesprāgā pupi uī nenuōraū piēnu. □ bullīšu piēns hum.; reti – jaunpiens. bullīšu piēns – tuō tā juōkuōdamiēs saūc. / citi [sauca] bullīšu piēns tāpēc, ka bullītis atskrēja uī tāt jaūns piēns bi. □ kupināt(ai)s (arī kupis, kupušais, nuokupināts, sakupis, sakupušais) piēns – sarecējis (parasti bez sildīšanas), no sūkalām atdalījies vai (nedaudz sildot) atdalīts rūgušpiens; biezpiens. kādreīz bi kupinātais piēns uī ķērnas piēns, uī saldaīs piēns, uī rūgušais piēns. / [rūgušpienam] acmeļ tās sulas tāpat. tad*

iēliēk šķīvī. tas ir kupis piēns. ēd piē rāceņu. / iēnes tuō kupušuō piēnu! / biēspiēns – kupināc piēns. saraūdzē vājpiēnu. pastāv, uzlēi uz maflīti, addalās tās sulas. / [piēnu] ūzlika siltumā, viš nuōrūga. liēli kuņkuļi bi. ta ūzlika uz drānu tādu šķidrāku, lai viš nuōstēkas. uñ tas bi kupināc piēns. / rūgušpiēnu nuōsiļda, uzliēk uz marli, nuōtecina, ta i biēspiēns [jeb] kupināc piēns. / nuōrūgušu piēnu salej us siēra drānu, lai sulas nuōtēk. tas i nuōkupināc piēns. / nuōrūgušuō piēnu islēja uz drānu bes sildīšanas, lai nuōtēk. ja viš bi kārtīgi nuōrūdzis, ta bes sildīšanas. bet, ja viš nebi tik ciēti sarūdzis, ta bišķi sasildīja. tas bi kupināc piēns. / sakupis piēns ir, kad nuōliēk raūdžēt uñ bijis kārstāks, uñ sūkalas addalijušās. citrēz nuōlej grāpī uñ nuōsulina. tas tad ir sakupis piēns. / nuō tā sakupušā piēna iēliēk kuņkuļus putrā, ka isvāra, uñ iēlej putras spañnī. / kupušpiēnu sataīsa a pakrēimētēm, ķēfnspiēnu. a tuō attāisija tuō kupušuō piēnu. □ **ķērnas** (arī **ķērnas, ķērnas, sviēsta**) **piēns** – paniņas. nu tas bi ķērnas piēns, kuō nuō tā sviēsta nuōlēja. / tās paniņas iēlēja traūcinā. vēcūōs laikuōs saūca ķērnas piēnc – tas, kas nuō tā kreīma atlika. / tuō ķērnas piēnu senāk saūca sviēsta piēnu, kuō sakūla sviēstu. ta saūca pa ķērnas piēnu tuō. / cūkām iēlej tuō ķērnūō piēnu. □ **mašināt(ai)s** (arī **mašināts, mašinēts, izmašināt(ai)s**) **piēns** – ar piena separatoru atdalīts vājpiēns. piēns bi vāš – mašināc piēns. mašinātuō piēnu raūdžēja. / [senāk] tas piēns jau garšīgāks bi nekā taga tas mašinātais. / ismašinātu piēnu saraūdžē. / kad i mašināc piēns, ta [biezputrai] piēlēi mašinātu piēnu. / vēlāk [teļam] duō mašinātu piēnu klāt, rāceņus rīvā klāt, miltus duō. / mēs nuōvedām tuō ismašinātuō piēnu cūkām. / jaunākā laikā ismašinātam piēnam piēlika piēna raūgu, uñ viš tūlīt sarecēja. / ismašinātu piēnu, kreīmu vēd us tīrgu. uz zupinu ūzlej mašinātu piēnu. / ka bi nuō mašināta piēna siērs, ta viñš bi ta kā siksna sīksc. / mēs jau dzērām mašinētuō piēnu ar. bijām liēla ģimene. □ **nuokriētais piēns** – nokrejots piēns; vājpiēns. nuōkriētuō piēnu salēja grāpī uñ sasildīja uz lēnu uguni, lidz acsulā sulas. □ **(nuo)sulināt(ai)s** (arī **nuoņcināt(ai)s**) **piēns** – biezpiēns, ko iegūst, notecinot rūgušpiēnu. nuōsulināc piēns – pārklā marlīti, ūzgāž piēnu. istēk caūri tās sūkalas iēkš kāda traūka. / sulinātais piēns – tas i tāt, ku uz drānu liēk uñ sulina, tuō rūgušuō piēnu liēk ũcināt. sulas paliēk – addalās sulas. / vēcū laikuōs tā biēspiēnu nesaūce. ta saūce kupušpiēnu uñ nuōsulinātu piēnu. / biēspiēns – sulināc piēns. / [siera masu gatavojot] beļ klāt nuōsulinātuō piēnu, kas i sabēsc smālki. / ta [gatavojot sieru] liēk iēkšā nuōņcinātuō piēnu, ķēmeles uñ uzvāra. / citi siļda – tas ciētāks kupušpiēns. grāpī siļda ar. priēkš ēšanas vāirāk liētuōja nuōņcinātuō [piēnu], tas mīkstāks. tas i viēns uñ tas pac. □ **Piēna Ceļš** – miglāja un zvaigžņu sakopojums, kas redzams pie debesīm gaišas joslas veidā; Piena Ceļa galaktika. Piēna Ceļš stiēpjas tā pāri debesīm nuō ziēmeliēm uz diēnvidiēm. viš i bālģanāka švitra pāri debesīm. tuļ pulku zvaigžņu. / Mařsu es zinu atrast, Piēna Ceļu ar. / ta vēl Piēna Ceļu zināja uñ ta vēl Kūlēju zināja. □ **piēna devēja** – govš. tās brūnās guōves sāka daūdžināt pa labām piēna devējām. / šī guōve i laba piēna devēja. □ **piēna dzīksla** – piena vēna. [govij] pavēderē i tā piēna dzīksla. ja tā i liēla, ta teic, ka tā i laba piēna guōve. / ja piēna dzīkslas izbeidžās pret nabu sānuōs, ta tā laba guōve. □ **piēna guōve** (arī **guōvs**) – govš, ko izmanto piena ražošanai. ku tā dzīksla [govij pavēderē] pabeidžās, tuļ i caūrumš uz iēkšu, ka vaļ saraūdžīt a piŗkstu. ja tuļ vaļ iēlikt piŗkstu, ta tā i laba piēna guōve. / [govš] astes kaūlam vaig beiktēs us pakaļkājas luōcītavas kruņsli. ja isāks tas kaūls, ta teic, ka tā nav piēna guōve. ja garāks, [tad] tā itiñ laba piēna guōve. / kuraļ guōvij ir divi piēpupi, tā ir laba piēna guōvs. □ **piēna kaņbaris** – telpa piena pārstrādei un uzglabāšanai saimnieciskām vajadzībām. piēna kaņbaris ar bij. tuļ stāvēja piēna traūki. □ **piēna ķeģelis** hum. – krūts. puīši teica – meitām ēsuōt liēli piēna ķeģeli. tas us krūtīm būtu. / ka gribēja pasmiēt, pajuōkuōt, ta tā teica – ai, tai liēli tiē piēna ķeģeli! □ **piēna luōps** – mājdzīvnieks (parasti govš), kuru audzē piena ieguvei. bi kādu reīzu guōņenas abdaūzīšās bez laika a buļliēm. nuō tā nekāc piēna luōps nēisnāca ta. □ **piēna mašina** (arī **mašins, mašins**) – piena separators. tā piēna mašina juōcīgi rūc. / vispiŗmāk nebi piēna mašina. ka es bi, ta jau bi mašīns. vēlāk bij mašinas uñ mašināja piēnu. / kreīmu sāka pārduōt, ka radās piēna mašini. □ **piēna mērcē** – ar krējumu sajaukts rūgušpiēns. sarūgušu piēnu mērcēja piē rāceņu – [tā bija] piēna mērcē. tuļ bi rūgušpiēns uñ bišķi kreīms, sāle. / piēna mērcē – rūgušpiēns, drusku kreīmu piēliēk. / puzdiēnā bi piēna mērcē – rūgušpiēns a kreīmu. □ **piēna spiēģelis** – apļveidģs apmatojuma laukums, kurš atrodas aiz govš tesmeņa un pēc kura nosaka govš pienģgumu. ta skatģja [govģs], kaņ pakaļas ciskās aūķšā i piēna spiēģelis. tā rata iēt

tā pretīm katrā pusē tai ciski. ka tuŗ vaŗ plaũkstu iēlikt, ta tā i laba guõve. / ja piēna spiēģelis i tik plac kã plaũksta, ta tā i laba guõve. □ piēna sulas – sũkalas. sarũgušu piēnu silũduõti, ačšķirãs sũkalas [jeb] piēna sulas. / piēna sulas nesilũdija, vaĩrãk citãdã veĩdã viņas neisliētuõja. ja bũtu sulas duõtas ēst, ta tas saĩmniēks skuõps. / piēna sulãs mazgãjãs – seju, ruõkas, kaklu. / sērkaniēm liĩndrukiēm ka pērvēja dzives, ta piĩmãk mērcēja piēna sulãs. ta lika pērvē. □ piēna telš – telš, kas ir barots tikai vai galvenokãrt ar piēnu. tik nuõ piēna telĩēm savãķ tãs mãgs. □ piēna triēka – akũta govju (retãk kazu, aitu, cũku) slimĩba, ar ko saslimst parasti pirmajãs dienãs pēc atnešanãs. piēna triēka i, bet es nemãku aprakstĩt. □ piēna zuõbs – pirmais zobs, kas bērnãm sãk izkrist pēc piecu gadu vecuma. piēna zuõbiņi islũza. nu iēãũga īstiē – kã krellēs viēnãdi uĩ smuki. □ piĩrmais (arĩ jaũn(ai)s) piēns – jaunpiens. ta, ka [govs] atnesãs, slaũc jaũnu piēnu. / jaũnaĩs piēns [sauç], ku piĩrmuõ reĩzi isslaũc. / ka guõve atnesãs, ta tuõ piĩrmuõ piēnu duõ telãm tũlĩt zĩst. pãrējuõ isslaũc seũ uĩ vãra bulĩšputru. / pa trĩs diēni i jaũns piēns. / rĩsus, putraĩmus vãra a tuõ jaũnuõ piēnu. / vãrija ari piĩrã piēna putraĩmu zupu. / jaũnu piēnu vãrija pašu paŗ sevi aŗ. bišķi vēcu piēnu klãt, iēlej skutulã uĩ iēliēk grãpi aŗ ūdeni, uĩ vãra, lidz viš paliēk ciēc. / isvãrija zupã, piēlēja jaũnu piēnu, vēcu piēnu. ta savilka kuĩkulĩ. □ saĩd(ai)s piēns – svaĩgs piens; pilnpiens. saĩc piēns i tikkuõ slaũkc. / iēnes saĩdu piēnu piēstrēpt piē biēsputas! / kas nebi sarũdzis, tuõ saũca saĩdu piēnu. / kãdreĩz bi kupinãtais piēns uĩ ķērnas piēns, uĩ saĩdaĩs piēns, uĩ rũgušaĩs piēns. / [putrai] piēliēk va nu kreĩmu, vaĩ drusku saĩdu piēnu. □ siēvu piēns – mãtes (sievietes) piens. aces tuõs rijas dũmuõs sãpēja uĩ suŗkstēja. mazgãja a siēvu piēnu, ta palika labi. maĩ aŗ i slaũkc siēvu piēns acĩs. □ silũdĩt(ai)s piēns – masa siera gatavošanai, ko iegũst, sildot rũgušpiēnu. silũdĩc piēns i tãc, kuõ silũda, ciētu taĩsa. tas jaũ nav ta kupinãc piēns. tuõ jaũ vaĩs nevaŗ ēst. tas tik priēķš siēriēm. / silũdĩc piēns bi priēķš siēra. tuõ neēda. / siēru taĩsija, sēja nuõ silũdĩtã piēna. iēlēja grãpi ūdeni uĩ piēlēja svaĩgu piēnu, uĩ iēbēra sadrupinãtu nuõsilũdĩtuõ piēnu. □ skãbs (arĩ rũdzis, rũgušais, sarũdzis, nuorũgušais, sarũgušais) piēns – rũgušpiens. sataĩsija sviēstu, nuõsmēla. uĩ ta veda tuõ sviēstu, uĩ veda ķērnspiēnu akaĩ nuõ tã sviēsta, uĩ veda tãpat skãbu piēnu [tirgot]. / nuõrũgušuõ piēnu islēja uz drãnu bes silũdĩšanas, laĩ nuõtēk. / agrãk kãdu kaŗuõti rũguša piēna iēlika iēķš tãs biguzes, drusku sãli, cukuru. / nuõ sarũgušã piēna taĩsij siērus, kuõ aŗ paŗdeva uĩ paši aŗ ēda. / a ļēmpi pamērcē skãbã piēnã, laĩ daũdz nevaŗ ūzjēmt. / miēžu miĩtus iēbēra iēķšã, ka vãrijãs ūdeĩs, piēlika skãbus kuĩkuļus klãt – skãba piēna, tãds kã sarũgušus. ✧ baĩts kã piēna kuĩkulĩtis – ļoti balts, tĩrs. nu tu esi baĩc kã piēna kuĩkulĩtis! [Saka bērnãm pēc nomazgãšanãs.] ✧ iezĩst ar mãtes piēnu – iemantot kopš dzimšanas (piemēram, kãdu paradumu). visu – labus tikumus uĩ netikumus – tas puĩka varēja iezĩst aŗ mãtes piēnu. kã viņa darija, tã dēls ari dara. ✧ piēns un aseņi – saka par veselĩgu cilvķeku (parasti sievieti), kam ir sãrta sejas āda. piēns uĩ aseņi – teĩc uz meĩtu a sãrkaniēm vaĩgiēm. / nu Katruža tã tik bi meĩta – piēns uĩ aseņi! ✧ putna piēna viēn trũkst, arĩ putna piēna ar vajag – saka, ja papildnam daŗãdu ēdienu, ja netrũkst nekãdu labumu, ja pãrpilnĩbã trũkst tikai īstenĩbã neesošã, ko jokojot, ironizējot var piesolĩt. putna piēna viēn trũkst – teĩc us tãdu, kam visa kã i pa-pillaĩm. / nu tiē ciēmiņi gaĩ iēdziēvãjušies labi. visa kã iŗ, tik putna piēna viē vēl trũkst. / kuõ vēl nē! isvãriju biēzapatru uĩ taũku mērci, bet Jãnis grib kreĩmu klãt. kuõ vēl nē! putna piēna aŗ tev vaĩdzēs! ✧ ūdens kã piēns – saka par siltu ūdeni (parasti dabiskã ūdenstilpē), kurã patĩkami peldēties, mazgãties. ūdeĩs kã piēns – teĩc paŗ vasaru nuõ saũles sasilušu ūdeni. / nu gaĩ vaŗ mazgãtiēs – ūdeĩs silc kã piēns. vaŗ mazgãt avis, uĩ zĩrgus aŗ vēd ispiĩdinãt. // savienojumã ar kãrtas num. **Kãrtējais laikposms no (dzĩvnieka, parasti govs) atnešanãs lidz aizlaišanai; laktãcija.** tã [govs] iŗ uõtru piēnu – bũs uõtrreĩz slaũcama.

2. Dažu augu (arĩ sēņu) šũnsula baltã krãsã. cũkpiēni divas zuŗtes i – viēni i tãdi a tãdiēm liēliēm stiēbriēm, uĩ tãc piēns tēk laũkã. / viņaĩm [tas ir, augam], ka viņu nuõraũ, bišķĩt ta ka tãc piēniņš isnãk. / visas sēnes ēdamas, kam baĩc piēns tēk. / tãs celĩmines i dikti tãrpuõjas. tãm netēk piēns. / silene iŗ ēdama sēne. griēzuma viētã parãdãs piēns.

piēnspaĩnis subst. **Piena spainis; trauks, kurã slauc piēnu.** nes rãmi tuõ piēnspaĩni – nešļaĩkã!
piēnuõtava subst. **Piena pãrstrãdãšanas uzņēmums.** tas bi ulĩmaņlaĩkã – piēnuõtavas radãs, biēdrĩbas. / ka isslaũca guõvis, ta bi jãvēd piēns us piēnuõtavu. sakrãmēja ratuõs, a zĩrgiēm veda. / piēnu vajdzēja us piēnuõtavu vēst.

- piēnzupa** subst. **Zupa ar piena aizdaru.** ja tuŗ i piēliēc piēns, tā ir piēnzupa. gaļs zupa ir cita. / vāriju piēnzupu, adgāju nuōst, uŗ viss piēns iskūsāja. / kuŗkuŗmuōzis [jeb] kuŗkuŗmuōzis – taga piēnzupa [sauc].
- pieŗaũdēt** v.; pārn. **Runāt ŗēlā, raudulīgā balsī; ŗēlojoties, sũrojojoties, lũdzoties (ko) panākt gaidīto, cerēto rezultātu.** bēŗni sāka pieŗaũdēt nuō vakara, lai jēŗ līdz [uz Liepāju]. / nu gaŗ pieŗaũdēji, lai laiŗ svēdiēn iēt ballē.
- pieŗēmējs** m., **pieŗēmēja** f.; subst. **Darbinieks, kas pieŗem (preces, pasūtījumus u. tml.).** tas [ādu] pieŗēmējs teic – ved apakaļ! lai pēc divām nedēļām vēd, ta būs akuōc.
- pieŗemīt**, arī **pieŗemīt**. Sk. *pieŗemīt*.
- piēŗi** subst.; dsk. **Sēklinieku un sēklas ŗķidruma kopums (zivju tēviņiem).** [zivĩm ir] ikri, piēŗi. tie baltiē i piēŗi. / piēŗi i zuvĩm, kas tēviŗi, bet mātĩtēŗm ikri.
- pieŗukāt** v. **Pieŗildīt, pieŗāzt.** kŗ tu varēji pieŗukāt tuō muti piŗļu a maŗzi?
- pieŗũkāt** v. **Pieēsties.** nu vai vēl nēsi pieŗũkŗjis, tik ilgi ēzdamŗs?
- pieŗains**, –a adj. **Tāds, kas ir pŗrklŗjies ar pelējumu; apelējis.** tuō alu jau nevarē dzēŗt, tas i sastāvējis pa-visaŗ pieŗains.
- pieŗakāt** v. **Blĩvi pieŗildīt (ko); pieŗāzt.** pieŗakāja tuō guŗtu a-viēn [ar sienu], ka izgulēja. maŗsŗ nelika. spraũda a trijiēŗ palagiēŗ.
- pieŗalĩdzēt** v. **Mazliet palĩdzēt.** viŗu [tas ir, solisti] israkstija nuō Nīcas, lai iēt kŗzŗs dziēdŗt. tŗc Cukuru Jŗnis viŗi pieŗalĩdzēja.
- pieŗamŗt** v. **Apmŗkties (?).** pieŗamŗpuse debessmala.
- pieŗasēt** v. **1. Pielaiķot.** pieŗasēt ir ŗzmēŗt, piēlŗguōt. / kŗdu abģēŗba gabalu kad ŗuj vai pēŗk, vaiŗ pieŗasēt, vai deŗ. / ka [zirgu] aũdzē, vis-piŗms istĩra nagus, nuōgriēŗ lidŗenus, pieŗasē pakavu. / nuōzŗģēja gaŗ ripu nuō balķa uŗ gribēja pieŗasēt ceŗmaŗ, bet ne-kuō nēatrada.
- 2. Bũt piemērotam; piestŗvēt.** nu kŗ uzliēc tev pieŗas tas jaũnaŗs kaŗuōks. / kuō tu liki ŗũdīt [mēŗeli], ka teũ nepieŗas? / tuōreŗz jau tŗda muōde bi. tuōreŗz tas tŗ pieŗasēja. / svied zemē, svied zemē – nepieŗas, nepieŗas! ruŗŗa aste pieŗasēja pie tŗ zĩļu vaiŗadzĩŗa. (LFK 9, 67)
- pieŗaũnũt** v. **Dzerot pieŗildīt (kuŗģi, piemēŗam, ar kŗdu ŗķidrumu).** ak, kŗ nu es pieŗaũnĩju tuō vēdēŗu a tuō alu.
- pieŗe** subst. **1. Sēne, kas parazitē uz kokiem.** piē kuōka tŗda mĩksta aũŗ – tŗda pieŗe. ta kŗ tŗda sēne piēaũŗ. / bēŗziēŗ aũŗ piēpes. ka tŗ pieŗe bi jaũna uŗ mĩksta, mēŗ, bēŗni, liētuōjŗm tŗpeli slaũcĩt. ta ka nuōgriēŗe, ta iēķŗa bi mĩkstuŗms. ta tŗpeli varēja labi nuōbēŗst. / kŗdu reŗzu, ka ŗķĩltavas bi, saŗŗvēja pieŗi uŗ sabēŗza pulŗverĩ. / maŗ vaiŗdzēja saplũkt piēpes – tŗs labŗki deŗ. / ka kŗc tŗc laps sliŗķĩs neviŗŗa mazgŗtiēŗ, ta tŗdamŗ teic – tu jau apaũdzēsiēŗ aŗ pieŗēŗ.
- 2. Pelējums.** tautu dēŗa klēŗes durves zaŗajŗma pieŗitēŗ; mũŗ mŗsiŗas pũŗa vŗks zaŗajŗm zĩlitēŗ. (LTD VII 653: 3368) / kreŗmaŗ tŗda pieŗe nuōstŗjsēŗ pa vĩrsu. ka nuōjēŗ, ta varēja ēŗt. / lai viŗ [tas ir, krēŗjums] i saŗķēŗmēŗis a pieŗi, bet tŗŗpus tuŗ nezĩnu.
- pieŗēlĩnĩties** v. **Strŗdŗjot, pelnot iegũt papĩldus (piemēŗam, naudas summu); nopelnĩt (ko) papĩldus.** meŗŗalĩnēki pieŗēlĩnĩjŗs aŗ ķuōcu piŗšanu uŗ pŗrdũŗšanu. / pa brĩvũd laĩķu gŗja baŗdŗtiēŗ – piē cita dŗŗba pieŗēlĩnĩtiēŗ. / kad ŗŗŗēma tuō balķu pluōstuōŗanu, ta jau pieŗēlĩnĩjŗ kŗdu liēķu rubli tie vĩri.
- pieŗēŗi** adv. **Pēķŗņi; pieŗeŗi.** tikkuō abgulu, ka pieŗēŗi sit piē luōga.
- pieŗiēŗpēt** v. **Pieŗelēt (?).** liēŗa, zaŗa krũze bi, uŗ tŗda pĩpa bi. bet laba jau viŗa nebi – tŗ pĩpa a-viēn pieŗiēŗpēja uŗ grũti bi ismazgŗt.
- pieŗildīt** v. **1. Panākt, bũt par cēloni, ka (kas) kļũst pilns (ar vielu, priekŗmetiem u. tml.).** [ballŗ] nuōliēķ [gaŗas] gabalus. pieŗildŗa piŗļu viēnu kŗrtu. pŗrkŗisa a sŗli. / ka [desu] pieŗildŗa, ta sataŗsa likumus, vēŗŗaki cilēķi krũmus teŗca. / kŗdreŗz [desas] a putŗaŗmiēŗ pieŗildŗja. ta cepe. / pieŗildŗŗu teũ glŗzu a saldu vĩnu. / bedres i padzĩlĩnŗjumi. ka bēŗe graŗtus, tŗs pieŗildŗja.
- 2. Materiŗli apmierinŗt (kŗdu); pieēdinŗt.** ķigŗnu nekad nevarē pieŗildŗt – iēduō maŗzi, viŗŗ prasa gaŗu. juō duō, juō grib. / tuō ciēŗinu tas vēŗaŗstēŗ nevarēja pieŗildŗt a tuō naũdu – kŗ caŗru maŗsu. / grũt nabaga ģēŗgerĩŗ. simĩtiēŗ stĩŗnu diēnŗ ŗŗve – nevarē kuŗģus pieŗildŗt.
- pieŗildŗties** v. **1. Refl. → pieŗildŗt (1); tikt pieŗildŗtam.** savŗ laĩķŗ i sava labŗba jŗsē. ta jau skatijŗs, kŗc mēŗnesis – va pĩlŗ Mēŗnesis, lidz viŗ pieŗildŗtiēŗ. viss tas laĩķs skatŗs.

- 2. Realizēties, īstenoties.** *ka zvaigzne krīt, ta jāvēlās. tas piepildās. / teic, ka [sapnī] brūklenes, visas tādas uogas ir asaras. maņ viss tā piepildījās. / vēcuos laikuos bijušas Dēklas, kas spriedušas dzimstuošuo bērnu likteni. kā nuospriedušas, tā vēlāk dzīvē arī nuoticis, viss piepildījies.*
- piepilēt v. Pilot (kam) tikt piepildītam (ar to).** *nuo juṃta sāk pilēt. ej paliēc spaṃni, lai piepil liētus ūdeṃs!*
- piepilināt v. Pilinot pievienot (pie kā, kam klāt).** *kaṃ bī smēļtētīē taūki, piēlika tuōs aṃ klāt [mērcēi]. kaṃ nebī, tas nuo saṃmniēka gaļas šķīva piepilināja taūkus.*
- piepilis, -use, arī -usi,** reti **piepilis, -use, arī -usi** divd.; adj. noz. **1. Tāds, kas ir lietojis alkoholiskus dzērienus un ir stipri noreibis.** *nu tā piepilis tas vīrs, ka nevaṃ pa ceļu paiēt. [Saka par piedzērušu.] / esi gaṃ tu piepilis! kuṃ ta nu šuōrēz dzēri?*
- 2. pārn. Tāds, kas ir īgns, neapmierināts (ar ko).** *viš tāc piepilis viē – vēsēļs i, bet neziṃ kuō grib. tāc neiētuōpaṃs cilvēks viš i. / piepilis i tāc, kas i neapmiērināc, dusmīks.*
- piepīlt v. Samilzt, pietūkt, piepampt (parasti rodoties sastrutojumam).** *iēdūrās dadzis, uṃ nu sāk piepīlt. / citrēz [brūce] piepīlt tā, ka dabuō iēt piē daktera, lai griēz aūkšā. / aūguōns piepilis piē trūkšanas.*
- piepiṃnēt v. Pienaglot (parasti ar āmuru), nolīdzinot virsmu.** *tāc mač āmarelis uṃ maḡas nagliņas. uṃ ta teic – piepiṃnē tās nagliņas klāt. tā iēdzēṃ iēkšā, ka gaṃ-drīz nevaṃ rēdzēt.*
- piepīpāt v. Smēķējot piepildīt ar dūmiem (parasti telpu); piesmēķēt.** *piepīpāta dūmu piṃla istuba – tāda kvaṃka iēkšā. ka visi vīri sāka piṃpāt, ta bi dūmu cik nevaṃ. / tā piepīpāiši vīri tuō istubu, kā ziļs isskatās.*
- piepiṃkt v. 1. Nopirkt (ko) tādā daudzumā, ka (tas) piepilda (ko).** *tīrgū piepiṃrku piṃlu spaṃni aṃ zemenēm.*
- 2. Nopirkt papildus; pērkot papildināt (kā) daudzumu.** *maṃs tēs vēļ piepiṃrka trīspacmit hektārus zemes. / maīzes labības ka nepiētika, ta piepiṃrka jaū nuo rudeṃa graūdu. / ka bi maz gaļas, kuō nuōkaūt, ta piepiṃrka kādu kapu meṃcu. ta jaū varēja ēļpētīēs. / piepiṃrkt kaū kuō priēkš guōvu jaū neviēns neduōmāja – kādu spēkbarību.*
- piepīt v. Pinot savienot, sasaistīt (viena darba dzīvnieka kājas ar otra dzīvnieka kāju).** *tuōs divus ziṃgus sapina blaku blakām – viēnaṃ viēna kāja a pinēklu piepīta piē uōtra. / pina ari tā – viēnaṃ ziṃgaṃ abas kājas sapina uṃ ta akaļ piepina uōtraṃ ziṃgaṃ malējuō kāju. tā iēkšējā [kāja] bi vaļīga. / piepina tuō meļluō [zirgu] a bēruō kuōpā uṃ ta palaīda, lai ēd.*
- pieplaknīt v. Pieēst; ēdot piepildīt.** *šuōrēz gārda zupa. pieplakniju piṃlu vēderu.*
- pieplakt v. 1. Piespiesties, piekļauties ar augumu (pie kā, kam klāt) – par cilvēkiem.** *puīka te nuōgūlās piē zemes, tā pieplaka. laiṃkaṃ gribēja paslēptiēs.*
- 2. Nolikt (par augiem, to daļām).** *tiē [labības stiebri] piē pašas zemes jaū piepluōk, uṃ viēn-aļga, va tuṃ vēš i va nav.*
- pieplaūkt v. Saplaukt lielākā daudzumā.** *šuōgad ābeles uṃ citi kuōki pieplaūkuši kupli – gaṃ lapām, gaṃ ziēdiēm.*
- pieplēst v. Apgūstot (neapstrādātu zemes gabalu) palielināt jau esošo lauksaimniecībā izmantojamo zemes platību.** *jāpieplēš nuo ganīkles kāc [zemes] gabaļs klāt.*
- pieplūkt v. Plūcot iegūt (ko) lielākā, arī pietiekamā daudzumā.** *nākuōt nuo dārba, jāpieplūc cūkām zāles, kuō iēduōt puzdiēnā. // Plūcot iegūt (ko) tādā daudzumā, ka (tas) piepilda, aizņem (ko).* *še ņēm šuō drēbīti! pieplūc piṃnu nastu! / maṃ tā darīšana [tas ir, spalvu plūkšana] gāja ātri – es jaū viēnā vakarā labu kuōci pieplūcu.*
- pieplūst v. Plūstot (kam) tikt piepildītam, pārklātam (ar to).** *plavu grāvji te pieplūda a ūdeni. / braūcamaṃ ceļaiṃ zēmākās viētas pieplūst. / rudeni ganīja katrs us savām druvām. ta jaū ganīkle pieplūda – vēš ūdzina ūdeni nuo ežera. / dumbēris plūdu laiṃkuōs pieplūda aṃ ūdeni. tuṃ dzīvouōja dažādas zives aṃ – karūsas, līdēkas.*
- pieplāpāt v. Plāpājot izpaust, sarunāt (parasti daudz kā nevajadzīga u. tml.).** *runā uṃ runā. kuō tuṃ vaṃ pieplāpāt tik ilgi!*
- pieplaūstīt v. Plaustot pielīdzināt (ko).** *kad beīdz [plaut] spaīli, vēļ malas pieplaūsta.*
- pieplēkāt v. Piebradāt; nobradāt.** *uōguōtāji jaū pieplēkaiši ciṃsmā visas mātaras.*
- pieplēkt v. 1. Nolīkstat novietoties (kam klāt) – par augiem, to daļām.** *tā liēlā maguōne jaū pieplēkuse piē zemes.*

- 2. Piespieties, piekļauties ar augumu (pie kā, kam klāt) – par cilvēkiem.** *vaig tik piēplēkt gar zemi, uņ ēdīsiņ palaūnadzi.*
- piēplēkus** adv. **Pieplakušā, sakņupušā stāvoklī.** *saīmniēce atnesa palaūnadzi, uņ visi sasēda apkārt piē zemes tāpat piēplēkus. / nākat nu palaūnadzē! sasēdēsiņ piēplēkus zemē uņ pādēdīsiņ. / cic grib piēplēkus sēdēt piē zemes.*
- piēplēmperēt** v.; niev. **Pieēst.** *piēplēmperēju tuō putru. nu varēs iēt gulēt.*
- piēplēmpināt**, arī **piēplēncināt** v.; niev. **Pārāk piedzirdīt (parasti dzīvnieku).** *tā piēplēmpināju tuō guōvi, ka vēdērs līguōjās viēn. / tuō teļu piēplēncinaiši – tik gārš, tik rešns. / piēplēncinājuši tās guōves ar tuō dziřdēklu, ka nevar ne padzīt. / teļu piēplēmpināja, ta kā gaņdrīz pārsprākst.*
- piēplēmpt**, arī **piēplūmpāt** v.; niev. **Piedzert (parasti alkoholiskus dzērienus).** *tas alus tig gārc, ka var piēplēmpt piļļu vēdēru. // Piedzerties. raū, kā tas i piēplūmpājis! tas jaū neviēnu diēnu bes plūmpāšanas nēistiēk. liēls dzērējs. / [vīrs] piēplēmptis, piēlējiēs pa daūdz.*
- piēplēmpties** v.; niev. **Piedzerties.** *vakar [kaimiņš] bī piēplēmptiēs, ka vē šuōdiēn tik knapi var paiēt.*
- piēplēncināt.** Sk. *piēplēmpināt.*
- piēplīkšķināt**, arī **piēplīkšīnāt** v. **Neilgu laiku, mazliet plīkšķināt; paplīkšķināt.** *tas puīšis gribēja piēplīkšīnāt pa muguru, bet ziřks nestāvēja miērā. / kukulīti piēplīkšķināja, ka uz lizi uzliēk, lai līdzeņs.*
- piēplūmpāt.** Sk. *piēplēmpt.*
- piēplūnkāt** v.; niev. **Maisot (ko, piemēram, ar rokām) sajaukt, padarīt (to) nelietojamu, nedzēramu.** *piēplūnkāja a ruōkām tuō ūdeni, cic vārs nevar dzērt. // Piemaisīt, piejaukt. tuř vaig tik piēplūnkāt miļtu trīs četras saūjas uņ duōt bulliņ, lai izdzeņ.*
- piēplūrkšķēt** v.; niev. **Ļoti daudz un nesakarīgi, līdz apnikumam runāt.** *kuō viņi tuř klusām var piēplūrkšķēt! kas jādara, tas jādara.*
- pieprasīt** v. **Paust vajadzību, vēlmi (ko saņemt, iegūt).** *ka zināja, kam būs suvēni, kurās mājās, bija, kas piēprasa. bet nesuōlija, teica – redzēs, cik būs! // Izteikt prasību (pēc kā). stiņgri piēprasīt, pavēlēt iř pagēřēt. tas iř tāt bārks nuōteciēns. / gājām pa Liēldiēnām iššaušt – māju, cilvēkus vecuōs. piēprasij siēru, naūdu. / vīri nuōbrākēja tuō alu uņ piēprasija citu. / ja kāc kuō gribēja uņ [veikalā] nebija, ta veikalniēks tuō abgādāja. ja piēprasija uņ nebi, ta viš citu diēnu atveda. / vis-vaīrāk tuř [ārzemēs] piēprasija stutmaļku. // Izvirzīt par nosacījumu. šī glāzīte piēprasija tīra zēlta, sudrabīna. meņat maņ tīru zēlta, maņ tā vara nevajag!*
- pieprasītājs** m., **pieprasītāja** f.; subst. **Darītājs → pieprasīt.** *priēkšpuzdiēnā viētas abgādāšanas kaņtuōrī nāca piēprasītāji – kaļpuōtājus meklēja. uņ pēcuzdiēnā nāce, kas dārbu meklēja. / [aizvainotā] meita atnesa jēlus guōvu sūdus, iētītus papīri uņ iēsvoiēde kuņdzei acīs pa tuō laiku, kamēr bija daūdz piēprasītāju.*
- pieprast** v. **Prast, mācēt.** *maņs oņkulis kuōka dārbus piēprata. / tēvs pac tuō amatu piēprata. / mana maņma ar aūda, maizīti peļnija. viņa dikti dikti tā piēprata. / tā jaū katris nevar tuō putru vārit. vaig piēprast.*
- piepruōvēt** v. **Pielaiķot.** *taī radniēceī nederēja tā kleīta. teica, lai es piēpruōvēju, varbūt maņ deņ.*
- piepucēt** v. **Pielīdzināt (ko); nogludināt.** *tā i akalā cita – šlitēvele. tādi mazi, mazi zuōbiņi. tā piēpucē [materiālus]. / tādas pucēveles piēpucē, ta ka tādu pūku nuōņēm nuōst.*
- piepudāt** v. **Piepildīt (ko) ar vecām grabažām, lupatām.** *tuō lādi piēpudāja piļļu.*
- piepujāt** v.; niev. **Piedzerties.** *nu senāk teica, ka viš piēpujājis i, jā. / viš piēpujājis, piēdzēris i tā kā pijāks.*
- piepūlētis** v. **Darīt, veikt ko ar piepūli.** *linus mīstuōt, tā piēpūlējās – gribēja samīstīt kādu puōdu. / meitas izmazgāja liēluō baļļu drānu. bij samazgājušās, piēkusušās, piēpūlējās.*
- piepuļķēt** v. **Piestiprināt ar puļķi.** *balinamuōs aūdekļus sapuļķēja piē zemes. sataīsija puļķus uņ tādas ķīlpas piēšuva. ta viņus piēpuļķēja, lai vēs nesadzeņ kuōpā. / tuōs balinamuōs aūdekļus vaig piēpuļķēt piē zemes, lai vēs nesatiņ kuōpā.*
- ¹**piepuņpāt** v. **Piepuņpēt (piemēram, ar ūdeni, gaisu).** *kuř tāt bagāc saīmniēks, tas bi iēriktējs puņpu stallī iēkšā, liēlu baļļu. ta piēpuņpāj tuō baļļu. / puņpu stallī iēkšā iērikuōja. baļļa klāt, piēpuņpā tuō baļļu. ta meitām viēglāk bi – piēpuņpāj uņ neš luōpiēm.*
- ²**piepuņpāt** v. **Pogājot piestiprināt (pie kā, kam klāt).** *taņ puīkam tās bikseles vaig piēpuņpāt piē vestītes, lai nekrīt zemē. / strābaņtes teic, ku vīri liēk us plēcīēm. bikses piēpuņpāj.*

piepuņpt v. **Uzpampt.** *ka [cūka] sasliņst, ta viņas [tas ir, mandeles] sabriēst un kavē ēļpuošanu. kaklis piēpuņpst. / ka bi ku piēpuņpis, ta piēlaīda aseņu dēles. ka issūca aseņus, ta palika labāk. // Izspīlētis.* *kuō tu esi iēbāzuse azuōtē? piēpuņpuse visa paduse. / tēvaņ naūdas maks sāk piēpuņpt – izdeva bulīti.*

piepuōgāt v. **Pogājot piestiprināt (pie kā, kam klāt).** *ta jaū krēklus nemaīnija kā taga. ta tik piēpuōgāja citu apkaklīti. / tuō krāgu vajdzēj aīz muguras [..] uspuōgāt un ta piēpuōgāt klāt veļ tuō šlipsi saūcamuō.*

piepuōtēt v. **Potētjot pievienot, pieaudzēt (ko).** *maīs tēs tādu jaūnu šķīrni piēpuōtēja piē tā kuōka.*
piepups subst. **1. Lieks piena dziedzera daļas izaugums (dzīvniekiem) (?).** *četri pupi duō piēnu. un pakaļspusē i piēpupi – viēns, ja ne divi. citām divi. bet tiē piēnu neduō. / pakaļējuōs četūrķšņuōs bija viēns va divi piēpupīni. bet viņi jaū piēnu nedeva. / tām [govīm] bi īsi pupi – četri pupi un piēpupīni bi divi, neslaūcamī. / aītaī divi pupi un kādreīz i viēns mas piēpupīns, bet tas piēnu neduō.*

2. Rudimentārs pirkstveida izaugums (dzīvniekiem, piemēram, pakaklē). *avīm bi piēpupīni pakaklē.*

piepūst v. **Pūšot piepildīt (ko) ar gaisu, gāzi.** *tēs lika piēpūst puīseliņ pūslī, lai isnāk tabāka maks. bet puīka pūta un pūta, un paīplīsa. te nu bija! / tuō [cūkas] pūslī piēpūta ar gaīsu un aīssēja ciēt. ta viš izžuva. viš bi isturīks. / [aitas] pūslī piēpūta un pakabināja piē griestu us krāsni, lai žūst. / aītas pūslis maziņš bi – piēpūta un nuōžāvēja. bēni pārīsa – sprāga. / piīmiē tiē maīsi bi, tiē cepelīni. tiē nuō gaīsa bi piēpūsti. lēni gāja. ✧ **piepūst vaīgus** – koncentrētis, koncentrēt spēkus (kā dai darbībai). *pajēma liēluō āmaru, piēpūta vaīgus un sita, ka skanēja viēn.**

piepūsties, novec. **piesapūsties** v. **1. Uzpūsties (parasti par govīm).** *rasā ja ēd ābulīnu, ta guōves baīņpst aūkšā, piēpūšās. / guōves, sādēdušās jaūnuō ābulīnu, piēpūtušās, ka steīn viēn. / ja [govs] uspūtās, tā viēna puse tik ceļās, piēpūšās, tā uōtra puse nē. / ja viņa [tas ir, govs] bi tik tālu piēpūtusēs, ka gulēja un necēlās aūkšā, ta ārsce deva zāles. / ka [govs] slīma, ta piēpūšās, uspūšās. ārsce duī. / Aīna tā piēpūtusēs, ar mani nemaz negrib runāt. ✧ **piepūsties kā tītars** – saka par cilvēku, kas ar kaut ko ļoti lepojas. *piēpūsties kā tītars – teīc uz lepnu. / ciēmiņu dēlaīn kuīrpnīēks pašuva jaūnus garus zābakus. apavis gāja kā tītars piēpūsties.**

2. pārn. Klūt dusmīgam; apvainoties. *staīgā piēsapūsties. nes kas šuōdiēn nuōticis [pusaudzim]. ✧ **piepūsties kā pūslis** – saka par iedomīgu, augstprātīgu cilvēku. *nu nevaī iētapt tam dēlaīn. pikc viē, piēpūsties kā pūslis staīgā.**

piepuškuot v. **Appušķot, izpušķot.** *tuōs vārtus vaīrāk laūka pusē vaīg piēpuškuōt – nuō tās puses braūks tiē kāzeniēki. / Jāņuōs guōtiņas piēpuškuōja.*

pieputeņuoat, arī pieputināt v. **Putinot pārklāt (ko), parasti ar biezu sniega kārtu; putinot piepildīt (ko, parasti ar sniegu).** *ceļi un grāvi piēputeņuoīti a sniegu, ka nevaī zināt, kā uz liēlceļu istīks. / snīēks piēputinājis visus ceļus.*

pieputēt v. **Klūt puteklainam.** *ziīrnēkļu tīkli piēputeīši. / jā, un tad aplāja va ar kādu lupatu, va papīru, va kuō, lai nepiēput tiē lini. / ka ziēmu iēt piē ziīgu, ūzliēk tuō mīci un aīziēt us staīli. citādi, gāžuōt siēnu zemē, piēput tā galva. / braūcuōt uz baznīcu, ūzkubināja kau kuō, lai nepiēput. / dziedājām, līnus mīstuoat. mutes vaļā – pieputējušās. (LFK 1961, 10764)*

pieputināt. Sk. *pieputeņuoat.*

piēradināt v. **1. Panākt, ka (kāds) pierod (pie kā).** *tā viņa [tas ir, māte] mani piēradināja piē visiēm tiēm dārbiēm. / tuō mazuō bēnu bi piēradinājis pa ruōkām dīldināt. // **Panākt, ka (dzīvniekam) rodas noteikts izturēšanās veids.** *kad jā, viņus [tas ir, kumēlus] piēradina jaūnus. ka aūdzēs pašī, tuō jaū piēradina tuō kumēlu. / es ēsmu redzeīse tādu piēradinātu kumēlu. viš ta kā suīs staīgāja cilvēkaīn līdz. / ja cūkas bī tā piēradinātas, ta aplūōkā tuī. tuī viņām bī sīles. tā bī japiēradina. tās bi laūka cūkas. / jēru nepiēradināja piē citas aītas, tam jaū deva butelīti. / ganelis jēru bi piēradinājis maīzi ēst nuō ruōkas. / vista iēnāca pa luōgu, kas bi piēradinātas dēt. iēlaīda iēkšā kājgalī dēt. / cita vista tāda piēradināta, nāk klāt.**

2. Panākt, ka (savvaļas dzīvnieks) pierod pie cilvēkiem, pie mājas apstākļiem. *čīgāns vadāja piēradinātu lāci pa tiīgu. ka lika, ta viš kau kuō darija. ta pa tiēm juōkiēm ļaūdis maksāja. / muīs bi stiīrniņa piēradināta. nāca us skuōlu līdz. / puīkas piēradināja [savainotu stārķī]. deva viņām gaļu, naģes ķēra, iēnesa istubā.*

piērādīt v. 1. **Pamatot (kā) patiesumu, pareizumu, izmantojot faktus, argumentus, spriedumus u. tml.** *nevaļ pateikt – ir vaļ nav taīsnība. ja vēl īsti labi meļuo, vaļ neticēt, bet nevaļ piērādīt. / ka strīdās, viēns duōmā uñ dara, ka tā i ritīgi, bet uōtrs piērāda, ka nebūs. / ģsuōt nuōplēsc tiļc. kas tuō vaļ piērādīt, ka es tuō dariju?*

2. **Apliecināt.** *ka paūsaris atnācis, tuō piērāda, ka knaūši jaū dañcā.*

pieradzis, arī **pierags** subst. 1. **Pieres kaula izaugums (dobradžu) ragu pamatā.** *mazus radziņus saūc pa piēradziņiem, kas piērē i. / buļļitiñ nebūs nekādu labu ragu. isaūguši tik tādi piēradziņi. / ja nebi aku-rāt pa-visaļm mūla [govs], ta isaūga tādi piēradziņi. viš nebi ritīks raks. / avīm kādu reīzu isaūg tādi piēradzīni – tādi īsi, mazi, līki radzīni. viš ta abgriēziēs apakaļ, piřkstu nevaļ iēbāst riņķiti. tiē i tādi mīksti, viņi naū ciēti. / tēkulitiñ ta kā tāt piēradzītis ir. tas neaūg liēls.*

2. **Lieks piena dziedzera daļas izaugums (dzīvniekiem) (?).** *dažām guōvēm i piēaūdzis tesmeniñ vēļ piēktaīs liēkaīs pups, kuř reīzām duō piēnu. tas a tāt piēradzis.*

piērādīt v. **Piesēdināt.** *gaļdus piērādija ar ēdējiem piļlus – pulku mīstītāju bi sanākuši.*

piēraksīt v. 1. **Rakstot fiksēt (ko).** *mañ kau ku vaīg būt piēraksīts [tautasdziesmas] ar. / es teīcu – nu vaīs tāda [dziesma] nav, kuō [folkloristi] nebūtu piēraksītīši. / kad sākusēs māju piřkšana, ļaūdīm nav bījis uzvārdu. ta sākusēs vārdu duōšana. kādu kuř gribējis, tādu tas piēraksītījis. / opmeīstařs – tas jaū aka muīžā strādāj. tas bi tik iēķš muīžas tas opmeīstařs. tas bij, kas tā visu kau kuō piēraksitja.*

2. **Reģistrēt (piemēram, kādā sarakstā, noteiktā dzīvesvietā).** *Liēlā piēgdiēnā jāiēt piē diēvgaļda, bet ar tiēm dārbiēm āzmiřsa piēraksīt. / piřmāk, ka [zosis] dēja, ta uōlas atjēma uñ piēraksitja, kuř kuraī ir, uñ nuñmuru uzlika. / es ar savs [vistu] uōlas piērakstu. tad zinu, kad pavaīrāk i. / nemazgātu muti neviēns nesēdās piē gaļda ģst, juō ta vēļs piēraksta uz visu diēnu pa savu suni. / cilvēkus skaītuōt piēraksitja, kuř katris dzīvuō, kuř piēderīks. / viš [tas ir, dēls] ir piēraksīt te, bet dzīvuō Liēpājā. / mēs uz gaļvām tik spēlējam. kuřš viñņēja, tas piēraksitja gaļvu. kam bi pāri pa seždesmit, tas bi viñņējis. uñ, ja pretiniēkam bija numuřs, ta tuō nuōbeřza uñ piēraksitja sev gaļvu.*

piēraksītīes v. 1. **Piereģistrēties; pieteikties.** *jaūnaīs pāris braūca piē mātītāja seždiēns vakaru rādītīēs. tas i, braūce piēraksītīēs, lai nuō rīta ussaūc baznīcā. / lai dabūtu magazīnas seķlu, bi jāpiēraksītās piē vaļdes.*

2. **Likumā paredzētajā kārtībā reģistrēties noteiktā dzīvesvietā, iegūstot likumā noteiktās tiesības.** *taī laiķā nekuř nevarēji tikt, piēraksītīēs. ja tu gribēji piēraksītīēs, vaīdzēja dārbu. uñ, lai tu dabūtu dārbu, ta vaīdzēja piēraksītīēs. / ja teū [pilsētā] bij sava māja, ta piē tās varēja piēraksītīēs.*

piērakt v. **Rokot, rrokoties piepildīt (ko).** *cūkas ģsuōt piērakušas sili. / lai būtu liēzēns, tās bedres jāpiēruōk. / tuō baznīcas dārzu [kara laikā] jaū piēraka piļlu ar karavīriēm. bet tag jaū izņēma uñ aīzveda us kapiēm.*

piērāpāt, arī **piērāpties** v. **Rāpojot pievirzīties (pie kā, kam klāt).** *ā-re, suñs sāk piērāpāt, vēđeru gar zemi viļgdaīns! / kuř šīē sasēduši krūmuōs iēdzērt, tuř ari Jānis piērāpās klāt.*

pierasāt v. **Pārklāties ar rasu, ūdens pilieniem.** *ka vakaruōs luōgi piērasaīši, tas uz labu laiķu.*

pierast v. 1. **Kļūt tādām, kam (kas, piemēram, darbība, rīcība) ir parasts, regulārs.** *es nuō bērna kājas biju piēraduse piē dziēdāšanas. / es jau nuo maza bērna ģsmu piē grūta darba piēraduse. (LFK 1961, 10729) / jaūnuō ziřgu sāk braūkalēt, lai piēruōn piē dārba. / ak vaī, ka piērasc bi! bes siētavu nemaz nevarē iēt! rītis piēcēlēs, tūli aptina siētavas.*

2. **Pielāgoties (piemēram, kādiem apstākļiem), neizjust par traucējošu, nepatīkamu (ko).** *es biju tā piēradis, ka mañ nuō viņiem [tas ir, zalkšiem] nav baiļ. / [mazgājot vēļu] ruōkām bi kuō turēt. ruōkas jaū bi piēradušas ar. / ka tuō ziřgu piļdināja, ta ussēdēja ziřgam mugurā, izģērbiēs plīks, uñ jāja ūdenī iēķšā. ziřgi piēraduši bi. / nuō aūtomobiļiēm gañ-drīz visi rāmiē ziřgi muka piřmāk, līdz piērada. // Pakāpeniski sākt uztvert (kādu) par pazīstamu, justies drošībā (kur, pie kā) – par dzīvniekiem. ka i kumeļš, ta [ķēve] nuō sākuma nelaiž klāt, i pikta, bet vēļāk piēruōd. / ka pārveda guōvi, ta klāja savus prakus saīmniēce, kas mugurā bi, uñ veda pāri stallī, lai tā guōve ātrāk piēruōn piē jaūnuō māju. / tuō teļu nevarēja nuō gārdas isstuñt. viš bi piēradis savā gārduņā. / luōpiēm bi jāpiēruōn paūsarī piē laūka.*

3. Uztvert (ko) par labi zināmu, arī parastu, ikdienišķu. nu jaū ęsu pięradis tās ięlas slipęt, trešu gadu jaū dzīvuōju pīlsętā. / tas jaū bi lięls kaūns tuōrēz, ka sięviętei bikses kājās i. tuō nemaz nedrīkstęj darīt. nu un ta vēlāk jaū pięrada, ta šuva [sievietēm bikses]. / žīc [vakaros], ja gulēja, teice [tas ir, stāstīja] nuōtikumus. tię jaū tā bi pięrasti. / maņ vēl vięnas dures i aŗ tuō klabatu. pię tās jaū i seņ pięrasc.

pięraūdzęt v. Raudzęjot sagatavot (pięmęram, mīklu) tādā daudzumā, ka (tā) piepilda (pięmęram, trauku). ka pięlika tuō piķktuō raūgu, ta uzrūga ātri tā maize, ātri bi pięraūdzęta pīlla abra.

pięraūdzīt v. Skatoties, vērojot uzmanīt, pārbaudīt; pieskatīt. kad es ięšu us pļavu, māt, tu pięraūdzīsi tās mājas.

pięraūkt v. 1. Raucot sašaurināt; saraukt. tuō kaūdzi uz beģām pięraūc spicu, lai nenāk liētus iękšā.

2. Pavirši piešūt. ka te varętu vēl pięraūkt tuō ięlāpu tam prakam, varętu vēl nęsāt.

pięraūst v. Raušot pievirzīt (ko, piemęram, augsni, zemi, pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk). ka rubināja rāceņus, ta vięgli atkasa zemi nuō vītes un lięluōs atlaūž. ta zemi pięraūš pię vītes, lai aūg tię citi vēl lięlāki. // **Raušot (ko) pievirzīt (tam ko tuvāk).** pēc vagāšanas tās duōbes jāpięraūš, lai zeme nebīrst vagā.

pięraūstīt v. Mazliet, nedaudz raustīt (ko, piemęram, pievēršot uzmanību). pięraūsti tās gruōžas, lai ziŗgi skrięn ātrāk!

pięraūt v. 1. Strauji, ar rāvienu pievilkt (ko). skuōti saūca tādu snuōru buru laiŗai. ka vēš bi, ka sāka klapętięs, ta teica – pięraū skuōti! ta viņu vaīrs nesit. // **Strauji pievilkt (ko pie kā, kam klāt).** te vięnam malējaŗ pięrāva drębes pię tā vēļbuōma un, cętuōt apkārt, nuōsita. // **Pievilkt, pievirzīt klāt (sava ķermeņa daļu).** pięraū tuō savu sprākli tāļāk, lai rūmes vēl ūssędęt citiem.

2. Panākt, būt par cēloni, ka (kas, piemęram, ēdiens) pielīp, piesaistās (pie kā, kam klāt). cępuōt a maz taūkiēm, tās zuves pięrāva pię paņnas. / męţ tuōs rīviņu gabaliņus, rīvenīšus tā ūdenī. pięnā nę, ta viņš pięraūtu, tas grāpis.

3. Raujot savākt (ko) tādā daudzumā, ka tas piepilda (ko). te vięna sięva pīllu puņguli [ar baltām panātrēm] bi pięrāvuse. / tas gūsteknis bi pīllu cępuri a tām cēlmenēm pięrāvis.

pięre subst. **1. Cilvēka sejas daļa virs uzacīm.** nuō matiēm līdz dęgunam seja pięre. / tas būs gudris bęrns, aūksta pięre. / ja tu pajęmi cita karuōti, ta tu dabūji pa pięri. / [bērni pie galda] vięnc uōtram sit a karuōti pa pięri. ✧ **aces (nuo pięres) izęst** – ļoti daudz ęst. viņš maņ aces nuō pięres izędīs – uz lięlu ēdęju tā saka. ✧ **aces sprāgst nuo pięres laūkā** – saka, ja kas ļoti sāp vai arī, kad sajūt ļoti lięlu aukstumu. tā sāp galŗa, ka aces sprākst nuo pięres laūkā. pēc dzēršanas tas tā i. / tāt saļs, ka zaķim aces sprākst laūkā nuō pięres. / kad lięls saļs, runā – šuōdięn lięls saļs, ka zaķim sprākst aces nuō pięres laūkā. ✧ **glabāt (arī saŗgāt) kā aci pięrē** – rūpīgi glabāt. pędēja lięlā adata vęcaimātei – tuō glabā kā aci pięrē. / nu vięna pate adata visā mājā! tā vajag glabāt kā aci pięrē. ✧ **ielaišt luōdi pięrē** – nošauties. tas vīrs tā pagastā izdarijis tik daūdz sliktuma, ka atlięk tik ięlaišt luōdi pięrē. ✧ **izraūt aces nuo pięres** – rīkoties alkatīgi, neręķinoties ar citiem. viš jaū gataūs aces nuō pięres izraūt uōtram. ✧ **kā ar cir(v)i (arī āmaru, buōmi, miętu, vāli) pa pięri** – saka par ko tādu, kas pękšņi negaidīti, arī nepatīkami pārsteidz. tęš nuōteica – mājas neduōšu! nu kā aŗ ciri pa pięri! / dziŗdęju, ka būs vaīrāk jāmaksā pa elektrību. tas jaū nu maņ akal bī kā aŗ ciri pa pięri. grūti istikt a tuō peņziju. / kad kādam uzrāda viņa ķļūdas, tas jūtās kā aŗ āmaru pa pięri dabujis. / [saimnieks] gribēja tuōs mazuōs mięzus nuōduōt magazīnā paŗ labiēm. bet nuōķera. pa savu blędību dabuja kā aŗ buōmi pa pięri. / es teicu – lab-dięn! bet viņš [tas ir, svešinieks] pretī – esi tik pac tik laps kā dięna laba! ięsita kā aŗ vāli pa pięri. / tas mātē bija kā aŗ miętu pa pięri – dęļs bija sakāvięs. ✧ **skatīties caūr pięri** – a) slepeni, glūnīgi skatīties. tas puīsis tā caūr pięri skatijās. patikt jaū patika viņam tā Aŗna, bet nuō sākuma viņš tuō negribēja izradīt. b) skatoties ar mazliet pieliektu galŗu uz augsŗu, paust naidīgu, nedraudzīgu attieksmi. skatītięs caūr pięri – teic us tādu, kas nuōlięcis galŗu zemāk un skatās uz uōtru. / kuō tu tā kā bullis skatięs caūr pięri? pikc esi? ✧ **uz pięres nav rakstīts** – saka, norādot, ka pēc ārējām pazīmēm nevar novęrtēt (ko), spriest (par ko). tā jaū tas vīrs nuō isskata smuks, kuōši abģęŗpc un runā ari šā. bet, kas viņš īsti iŗ, tuō nevaŗ zināt, – us pięres nav rakstīt laps va slikc. ✧ **(vai) nev acu pięrē?** – (vai) neredzi? kā tu tā dari? tev nev acu pięrē,

ka nevari pa vagu nuōārt? // **Dzīvnieka galvas virsējā priekšdaļa.** galva i garēna cūkaī. piēre bišķi platāka. / laūks zirks i, kaīn baļtuīns piērē, a laūku piēri. / ka zirks i bērs uī ka piēre baļta, ta teīc, ka blese piērē. / duls bēriīts, lauku pieri mans jājams kumelīns. (LFK 9, 98) / buļļu badīšanās nuōtiēk piēre pret piēri. ✧ **aītas piēre** niev. – stūrgalvīgs cilvēks. kaīn ciēta galva, tuō saūc pa aītas piēri. tas neklaūsiīks, nepadeviīks.

2. Gala, parasti plakana, virsma (garenam priekšmetam). [arklam] tāda kuōka piēre uī taī galā dzēlzi vīrsū. / piēre [jeb] blate i spīlaīklaīn laīkaīn.

pieredzēt v. Piedzīvot, pārdzīvot, arī redzēt (ko). mēs jaū tuōs muīžas laīkus nepiēredzējām vaīs. / nu tēvutēvi tuō nebi piēredzēīsi, kā taga dziēvā! / tas viss bi jāpiēredz kara laīkā. / sēja kaņupes aī. bet es nēsu piēredzējuse. / bišķi es dabūju tuō skalu gaīsmu piēredzēt. / aūbes bi, bet tās es nepiēredzēju. tad vaī viņas nebi nekuī. / piēredzēju tuō [govs] nagu, mutu sērgu. / es gaī nēsmu piēredzēise divus tēlus. citaīn es eīsu redzēise. / nu a bur'u laīvu gā, ta ka krastus tik vaī piēredzēt. (Svent. 79) / vaī naū piēredzēti vēl sliktāki gadi? visas nātres uī balaīdes eīsuōt nuōvārijuīsi.

pieregulēt v. Mazliet regulējot, panākt, ka (kas) darbojas vēlamajā, vajadzīgajā veidā. zirks sapruōt uīn dara tā [kā liek]. zināms, a gruōžu aī drusku pieregulē.

piērēķināt v. Rēķinot pieskaitīt. ka saskaīta visas raīntas uīn piērēķina viēnu gadu, ta vaī nuōteīkt, cik guōve vēca.

piērīdināt v. Pieēdināt (tādu, kas daudz apēd). tuōs luōpus nevaī piērīdināt. kā pāēduīsi, bet blaū vēl.

piēriēdīt, arī pierīdīt v. Piesēdināt (parasti pie galda). nu visi piērīdīti piē galda. vēl tik jāgaīda, ka tēs atnāks. / saīmniēce piēriēdija piē galda talceniēkus.

piēriēdīties v. Piesēsties. varētu te piēriēdītiēs tālāk, ta rūmes būtu citiēm ari.

piēriētēt v. Piepildīties ar pienu (parasti par tesmeni). guōveī tēsmēns jaū piēriētējis a piēnu – gaīda, ka slaūks. / viņām [tas ir, aītām] tesmenis aūg. ka jaū stipri piēriētējis, ta jaū ruōnas jēri. // **Būt ar pilniem tesmeīiem (piemēram, par govīm).** ka guōve bi piēriētējse, ta bi jāiēt slaūkt. / citreīz bi tik mīksc tesmeīns, ka bi piēriētējse, ta tecēja laūkā piēns. / guōvis šuōvakaī paīnākuīšas piēriētējuīšas. / taisi, taisi, māmuļite, baltu piena slauktuviīti! pārvedīs tev jauīnaviīti kā guosnīnu pierietējšu. (LFK 1961, 10772)

piērīkuot, arī pierīktēt v. Piestiprināt, pievienot (ko, kam). ka grib piētaīsiīt [ko] klāt, ta teīc piērīktēt. / taī renē iēlīst liētus nuō juīnta uīn tēk lejā. tuī tā piērīktēt tuō reni. / ka taī aki piērīkuōtu viīndu, būtu viēglāka smēlšana. / ķēķi piē siēnas bij piērīktētas līstes, kuī abgāz traūkus. / [vērpjamajam ratiīnam] beīķīc bi piērīkuōc. kājas, pamīnas. / [rokas dzirnavu] aūkšējamī akmeīnī bi iēstiprināc dzēlzis uīn nuō apakšas puses piērīkuōta svira aī piēdzēnamu ķīli, laī akmeīni varētu pacēlt aūkstāk va zemāk.

piēriīmt v. Samazināties intensitātē vai pārstāt (par parādībām dabā). vēš sāk piēriīmt. būs labāks laīks. / nu tas ziēmēlis piēriīma, varēs iēt israkt tās kupēnas.

piēriipāt v. Piebraukt. laps ceīšs, tik viēgli vaī piēriipāt piē veīkala.

piēriipināties v. Ripinoties pievirzīties (pie kā, kam klāt). puīka ripinājās pa sētu. piēriipinājās piē tā kuōka. sasitās laīkaīn.

piērīvēt v. Rīvējot pievienot (pie kā, kam klāt). [bērza sulās] iēlika rozīnes, piērīvēja kādu citrōna mizu vaī tāpat iēsviēda.

piērūcināt v. Rūcinot būt par cēloni tam, ka izplatās skaņas. nu i apmāciēs. pēркуōns sāk piērūcināt, būs liētus.

piērūgt v. 1. Rūgstot (kam) tikt piepildītam (ar to). ka mīkla jaū parūguse, sāk cēltiēs uz aūkšu, ka tiē krusti piērūguīsi, ta kūra krāsni iēkšā. / pīlla abra bi piērūguse, ka mīkla sāka kāpt nuō abras laūkā.

2. divd.; adv. noz.; pārn. **Īgns, neapmierināts.** kuō tu staīgā piērūguse!

piērukāt v. Enerģiski, ar sparū nostrādāt (ilgāku laiku). ka tā isnāk piērukāt visu diēnu, ta vakarā nevaī kājas pavīlkt.

piērūkt v. Rūcot būt par cēloni tam, ka izplatās skaņas. kuō tas suīns vaī piērūkt viēnādi viē? vaīfbūt nāk kāc sveš?

piērūķēties v. Daudz strādājot, nopulēties. nu sūdu talķā bi kuō turēt! diēnā piērūķējiēs, negrib vakarā ne daīcāt.

pierrullēt v. **Pielīdzināt, nogludināt (parasti augsni) ar veltni; pievelt.** *druvā aka bi liēls klucis, rešns. a tuō aka pierrullēj druovu līdzenu. ap četrdesmit ceņtmetri diametrā. ziņks veļk. / pierrullē a rulli zemi, lai būtu līdzēnāks laūks, lai zeme nēižžūst. / kad iēsē linus, tas laūks jāpierrullē, lai līdzēns. ta viēnādi uzdiēkst sēkla.*

pierruna subst. **Izteiciens, paruna.** *bac māca strādāt, aūkstuēms tečēt. – tā tāda pierruna.*

pierrunāt v. **1. Runājot pārliecināt (kādu), lai ko dara.** *Pēteris, gribēdamē sev tuō labākuō gabalu, pierrunāja vagāri, lai tuō iēmēra viņamē. / kas jāu bi laps saimnēiks, tamē jāu nevaīdzēj saimē pierrunāt palikt apakaļ. / runāja gaņ šā, gaņ tā, bet nevarēja pierrunāt. / ne pa kādiēm labumiēm nevarēja pierrunāt tuō Dāvidu, lai nāk piē ciēmēna pa znuōtu, bet viņš nē uņ nē. / pierrunāja tuō puīsi izdarīt sliktu darbu. / lai viņš pīkstās, cik tīk! gaņ es viņu pierrunāšu! nebūs vaīs pikc, būs mīksc.*

2. Līgstot (pie kāda) vienoties, ka saņems (ko) papildus. *likstuōt piē saimnēika, puīšis pierrunāja veļ pūru rāceņus stādīt.*

piesacēlties. Sk. *piecēlties.*

piesacīt v. **Izteikt norādījumu, arī brīdinājumu; pieteikt.** *ka tu nuōej ciēmā, ta teic – lab-diēn! uņ večaīmātei bučuō ruōku! – tā māte muēms piēsacija katru reizu. / māte, raīdzādama skuōlā meitu, piēsacija pateikt skuōlā skuōluōtājamē labu rītu.*

piesadalities. Sk. *piedalities.*

piesaguļt. Sk. *pieguļties.*

piesajēmties. Sk. *piejēmties.*

piesakust v.; novec. **Piekust.** *piesakusu, piesakusu, piesakusu dancājuot.* (LFK 1818, 107)

piesaķēft. Sk. *pieķēfties.*

piesalāguot. Sk. *pielāguoties.*

piesalaist, arī **piesalaisties.** Sk. *pielaisties.*

piesalikties. Sk. *pielikties.*

piesālīt v. **Sālot sagatavot (ko) lielākā vai pietiekamā daudzumā.** *strimalas, meņcus ar piēsāla – uz uōtru sāli ar piēsāla. / panāksnēiki sūru prasa, kur mēs sūru dabūsim? aizkrāsnē ir rata ule, runča pauti piesāliti.* (LFK 1818, 365) // **Sālot sagatavot (ko) tādā daudzumā, ka (tas) piepilda (ko).** *sēnu piēsāla ziēmāi vešēlu traūku. / pīllu mucu piēsālēja liēlus meņcus. drusku nuōskaluōja uņ tādu ēda. / ka lejniēki atveda liēlākas strimalas, piēsālēja pīllu traūku, tādu liēlāku. / aīskrāsnē ratu ule ruņču paūtu piēsālīta.*

piesālt v. **1. Pazemināties par dažiem grādiem zem nulles (pēc Celsija skalas) – par gaisa temperatūru.** *ka ziēmu atlaižās mīksc uņ pēc piēsālst, ūznāk skliduōnis, ta nekaltu ziņgu nevar braukt. ta tik asi kaltu ziņgu var braukt. / nuō rīta piēsālis, [ragus] gāja labi. bet vakarā, braūcuōt mājā, nuōkūsis. vaīdzēja līdzēt stuēt vežumu. / slidas senāk saūca krīčuōles. piēsēja piē kājam, kad biški piēsāla. uņ tā varēja krīčuōlēt ka priēks.*

2. Salstot piesaistities (pie kā, kam klāt). *piē jumta irād ķēģeles piēsalušas. a-viēn tik paliēk liēlākas, garākas. / lasmeni saūc, ku nuō jumta teķ ūdēnc zemē. pa ziēmu garas ķēģeles piēsālst. // Salā pārklāties (ar ledus gabaliņiem) lielākā daudzumā (piemēram, par bārdū).* *aūksta ziēmēna, mežā braūcu, balta bārdiņa piēsalusē.*

piesamesties. Sk. *piemesties.*

piesanākties. Sk. *pienākties.*

piesapņuo v. **Nosapņot.** *tuō tik varēja piēsapņuo, ka nebūs jābriēn ežerā puōpēs siēnu vākt.*

piesapūsties. Sk. *piepūsties.*

piesārgāt v. **Censties pasargāt (no kā nevēlama).** *piēsārgā tās saktas, lai dañcājuōt nenuōkrīt!*

piesārgāties v. **Piesargāt sevi (no kā).** *kuļuo, lik brīlles, lai neiēsprākst kāc graūc acis. vaīdzēja piēsārgātiēs.*

piesārgs subst. **Uzraugs; sargs.** *nu labāka piēsārga jāu neū kā suņs sētā. tas teū piēsārgās visu.*

piesārfkanums subst. **Sarkanīga nokrāsa; piesārtums.** *ja debess pēc saūles a tādu piēsārkanumu gaisā, tas būs us kādu laiķu.*

piesasēt v.; novec. **Piesēsties.** *piēsasēdu es piē viņa [...] kā lapina drēbēdama.*

piesasvērties v.; novec. **Piecēlties.** *tā pāēdu, ka knapi varu piēsasvērtiēs aūkšā nuō galda.*

piesataīsities. Sk. *pietaīsities.*

- piesātināties** v. **Tikt piesātinātam.** *ka cepa maīzi, ta ar karašu cepa. tad sagrieza gaļu un apmīcija a tuō rupjuō maīzi. un iēlika krāsnī un isjēma. un ta viņa bi a taūkiēm piesātinājsēs.*
- piesaūciens** subst. **Īss, aprauts sauciens.** *va tuīmsa bija, ta ar tas piesaūciēns bi – tēv, žib uguni! nabaks piē Ģēžas.*
- piesaūka** subst. **Vārds (parasti īpašvārds, īpašības vārds), kas ietverts saliktā mājvārdā tā precizēšanai.** *tā i tāda piesaūka tik. Dīrnēni bi tas ūzvārc, Gaīli bi tā piesaūka – [mājvārds] „Dīrnēnu Gaīli”. / „Maziē Pickēni” piesaūka, ūzvārc bi pa-visam Skaļži.*
- piesaūkt** v. **1. Saucot pieaicināt (pie kā, kam klāt).** *nu piesaūc tuō vēcūō saīmniēku, lai iēdzēf kādū alu!*
- 2. Nosaukt, minēt.** *piesaūca tāda cilvēka vārdu, kas dzērēs, un deva dzērt teļam. / dēlus teic, ta piesaūc vīru klāt. bet meitas teic – ta piesaūc siēvu klāt – švāģera dēls, švēģerines meita. / Janševskis nebi vārdā viņu [tas ir, meitu] piesaūcis. / visām [sievietēm] piesaūkc citādāks vārc – Ģēde vāis nesaūc. // Maģiskos priekšstatos – nosaucot (ko) vārdā, pieaicināt (to), arī izraisīt (ko ļaunu, nevēlamu). dēsa lēca par galdiņu, likumiņus mētādama. panāksnieki pakaļ lēca, rūgtu nāvi piesaukdami. (LFK 1818, 2352) / ka es aūgu, vēllu negribēja piesaūkt. tuō usskatija pa tādu bezdiēvīgu cilvēku. / vēllu nepiesaūca. ja kāc teica – vēlls paraū!, ta tuō teica, ka tas i bezdiēvīks. / nuōtiēk kāda vāine, neīzduōdās, kā grib, tad arviēn piesaūc vēllu. ✧ **piesaūkt nelaīmi** – ar savu izturēšanos, rīcību, runu būt par (parasti šķietamu) cēloni nelaīmei. *runādams tu vari vēl piesaūkt kādu nelaīmi. taga i vēl labi. / nelabuō nevaīg piesaūkt. tā var nelaīmi piesaūkt.**
- piesaūle** subst. **No vēja aizsargāta, saulaina vieta.** *nu tāda sīldīšanās piē pamata piesaūlītē, ka i kuō svīst. / mīžu pūlis jaū piesaūlītē sāk mudžēt.*
- piesavākties.** Sk. *pievākties.*
- piesaviļkties.** Sk. *pieviļkties.*
- piesavināties** v. **Patvaļīgi, nelikumīgi paņemt, padarīt (ko) par savu.** *lupiķis, kuō tik atruōd, visu ķer un ņēm sev, ja var, kaū kuō nuōzuōg, piesavinās svešu maītu. / greznuōtiēs a citu spalvām i citu nuōpēlņu piesavinātiēs. / lēpuōtiēs ar citu spalvām – teic, kad kāc cita labu dārbu piesavinās sev.*
- piesazuņģāties.** Sk. *piezuņģāties.*
- piesēdēt** v. **1. Novietoties sēdus (parasti uz neilgu laiku, arī kam blakus).** *tas šēmelis tāt mazāks bi, ka piē guōves var piesēdēt.*
- 2. Apsēsties (uz kā, kam virsū).** *esi gudra, mūs māsīna, neļau svārku piesēdēt. ja tev svārku piesēdēs, ta tev taūtas ūzvarēs.*
- piesēdētājs** m., **piesēdētāja** f.; subst. **Ievēlēts kādas kolēģijas (parasti tiesas) loceklis.** *tiēsas vēcākaīs bi, tiēsas piesēdētājs, piesēdētāja viēteniēks. / nuō viētniēkiēm isvēlēja pagasta tiēsu. tas bi cara laikā. ūlmaņlaikā bi citādāk. ta bi viētniēki un piesēdētāji. visi kuōpīgi lēma. / [ūtrupē] akaļ tādu jēma arviēnu nuō tiēsas piesēdētājiēm, jā. tad jaū nebi priēkšniēku tādu – piesēdētājs saūcās.*
- piesēdināt**, arī **piesēdināt** v. **Nosēdināt (pie kā, kam klāt).** *mañ rādās, tuōs jaūnuōs vaīg piesēdināt piē tā sānu galda. pāēduši i, lai nu dziēd. / piesēdini tuō bērnu klātāk piē galda, lai ar tiēk klāt piē maīzes.*
- piesērēt** v. **Pieplūstot smilts, dūņu u. tml. sanesumiem, kļūt seklam, netīram (par ūdenstilpi).** *ilgi stāvūōš ūdeņs grāvī piesērē a dūņām.*
- piesērt** v. **Piepildīt (rijas) ārdus, parasti ar labību, liniem kaltēšanai.** [ar liniem] *piļlas rijas piēsēre, nuōžāvēja. / vēcāištēs bi tas pečkuris. ka bi piēsērtā rija, gāja kuīt krāsnī. / pasere i rijas istubīnā, ka piēsērti lini va labība.*
- piesērumš** subst. **Paveikta darbība, rezultāts → piesērt.** *rijā i piesērumšs. galvonaīs a liniēm sēra. nuō liniēm piesērumšs isnāce divas lāvas.*
- piesēst** v. **1. Novietoties sēdus (pie kā, kam klāt); piesēsties.** *saīmniēce piēsēda piē galda, ka citi ēda, pati nēēda, tikaī skatijās, va kas netrūkst. / viēnu vakaru, tādā nuōvakarē es sēdu laūkā, saīmniēce piēsēduse mañ blakām un teic, lai es skatuōs. / viņa mañ piēsēda tā blakūm. / viņa piēsēduse piē guōves slaūkt.*
- 2. Sākt veikt darbu, kas darāms sēžot.** *ka labi dūšīgi piēsēda, sešas [sienas] ar varēja nuōaūst, ka tāt rupjāks aūdēkls.*

piesēsties. Sk. *piesasēst*.

piesiēkalāt v. **Piepidīt, piesārņot ar siekalām.** *ziņks ēduot taču piesiēkalā tuō kuli. tā paliēk slapja. / te viens i piesiēkalājis [glāzi]. kas tuō dzērs? jāšļac laūkā.*

piesiēt v. 1. **Sienot piestiprināt (priekšmetu pie kā, kam klāt).** *ka izlaiž tīklus, ta piesiēn viŗvi klāt. / vaī iŗ visi pludiņi tīklaŗ piesiēti? / senāk tādi miēti bi. [laivu] izvilka kraŗtā, apjēma a ķēdi uŗ piesēj. / pa leŗu ejuot, lai nesklidētu, piesēja piē kājām kraŗus. / puīkas kaķiŗ piesēja pūslī, iēbēra ziŗņus, lai skrab. / iēvas kātiņus aka piesiēn klāt, ka ruōze i. / kād-reiŗ viēnaŗ sāpējuŗi zuōbi, uŗ teīkuŗi, lai piesiēn [gundegas] tā piē ķiŗa. / kad kad-reiŗ tā luōpi kaŗ ku sasitās va kādu kāju izgriēŗ, ta teiŗ – savāri tik driŗenes uŗ piēsej klāt, uŗ būs labi. / veŗaŗstēŗ teiŗca – kā jaŗnu kuōciŗu piesiēn, lai nēizaŗģ liķs, tā bēŗni jāmaŗca, lai aŗģ paklaŗsiŗģi uŗ strādiŗģi. / matus sapina ciētā bizē a piēciēm palipiēm. galā piesēja ķetraķāŗtiŗģu baŗti. / tuō āķi [jeb] maķŗiēri piesiēn šnuōra galā uŗ iēŗēŗ upē. pac [zvejnieķs] sēd laiŗvā. ♠ **piesiēt dūŗu** – labi, sātīŗģi paēst un iedzert alkoholisku dzērienu; iēēst un iedzert alkoholisku dzērienu. dzēŗēŗģi nuō rīta teiŗ – vaīŗģ kādu kumāsu iēŗēst, kādu šnabīti iēdzēŗt – piesiēt dūŗu. // **Par dzīŗnieķu.** *dusmīnaŗ nezīnaŗģu, ku[r] piesieŗu kumelīnu; sēŗtā dūŗu zuōbenīnu, tur piesēŗģu kumelīnu. (DI III₁, 264) / kas piesēja Saŗles ziŗŗģu piē tuō manu riŗas duru? / ceŗmi dzēŗ, ka luōpu vaīŗģ piesiēt staŗļļuōs. tuō viŗ [tas ir, lops] nevaŗ izraŗt. / viŗ [tas ir, zirŗģs] i piesiēc piē siles. ap kaklu iŗ saŗte. tā jāsiēn, ka viŗ netiēķ vaŗā. / tiē ziŗŗģi, kas piē kapu ųuōŗģa ēŗuot biŗi piesiēti, ķēŗuŗi galŗvas gaŗsa, baŗdiŗsiēs. / [stallī] bi iēdzīta ceŗme siēna, guōve piē siēnas piesiēta. // **Sasiet (ko); sienot savienot (kā) galus, stūŗus.** [sievas] ųsēŗģa prūŗini, piesēja drānas ļipu – tāda bi siēvas galŗva. meŗtas ļipu drānaŗ nepiēŗģeŗģa. / veŗcās siēvas piesiēn drāneles ļipu. jaŗnās nepiēŗsiēn, laiŗģ vaŗā platu. / tuō prūŗini pa tuō galŗvu sasēŗģa, tuō ļipu piesēja āŗmugurē.**

2. **Sienot (kādu, ko) ierobeŗģot (tā) kustības brīŗģību.** *ziŗŗģi bi jāaŗzveŗd piesiēt. manā laiŗķā jāŗģa uz āŗbuōliŗģa laiŗķa piesiēt ziŗŗģus. / tuōŗs ziŗŗģus vaŗdzēs nuōŗveŗst us papuŗi piesiēt, lai ēŗd tuŗ. / guōŗis bi piesiētas pļavā. mēŗ braŗcāŗ aŗ ratiēm uŗ vedāŗ ųdeni. / ja tas [āŗboliŗģš] ziēd, ta guōŗi pa gabalu jūŗ nepiēŗsiēŗat tuŗ. viŗģ tā piŗŗs a bitēm. / kuŗ vēŗ vaŗ piesiēt tuō buŗŗi? apluōķā jaŗ nuōŗēŗc. / tas suŗģs jātuŗ piesiēc. tas i blaŗŗs – kādaŗ neiēķuōŗģ. / suni tureŗŗi nepiēŗsiētu. nāŗis liŗģ istubā, gulēŗģis uz mūŗiti a bēŗniēm uŗ liēliēm. / ka jaŗ teŗ atvēŗ iēŗ, ta tu nepalīķsi māŗģa – ne a saŗti piesiēt [nevar]. / kādu reŗģu jaŗ viŗģi [tas ir, plostnieķi] dabū iŗģi gulēŗt uz viētu – va nuōŗķŗt ųdeŗģs, va vēŗģ pretī. ta viŗģi piesiēn tuō pluōŗtu. ♠ **kā (pavadā) piesiēŗs** – cieŗi saistīŗģs (ar kādu, ko). nu tā Aŗna tuō Jēŗģi tura piē seŗis kā pavadā piesiētu. / nu kā piesiēc tas ciēmīnu puŗŗselis piē tuō mūŗu bēŗnu. // pāŗn. **Būŗ par ķēŗoni tam, ka (kādam) tiek ierobeŗģota kustības brīŗģība.** *viēŗģla dzīve laiŗķuōŗ nav. tiē, kas ųēŗmās a luōpiēm, tuŗ mūŗŗģi ciŗŗvēķs piesiēc. ♠ **aste piesiēta** – saka, ja sieŗieteŗi gaidāŗģs vai ir bēŗns. ja tai meŗtaŗģ gaidāŗģs bēŗns, aste piesiēta. / kaŗmiŗģu meŗta [..] apprecēŗģas. nu gaidāŗģs bēŗns. ta nu aste būs piesiēta.**

piesiēŗģies v. **Pievēŗst ųzmanīŗģu ķļūdaŗģ, trūķumiem, norāŗģit ųz tiem.** *tas viēns nedāŗģs ciŗŗvēķs. tā kad-reiŗģ teiŗca – pa niēķiēm piesiēnas.*

piesīŗģit v. **Panāķt, būŗ par ķēŗoni, ka (kas) ķļūŗst silts, piesilŗst.** *tuō piŗti nevaŗ piesīŗģit. veŗģa jaŗ uŗ caŗra. / aŗ liēŗuō ķrāŗni piesīŗģiŗģa istubas. (LVDApr. 487)*

piēŗis subst. 1. **Pie jāŗnieķa apavŗu papēŗģiem piestiprināŗģs metāŗa pusloķs ar asu izvīŗŗģiŗģumu.** *piēŗiēn zuōbēŗģs, piēŗi uŗģ gaŗģi zāŗbaki. / ka piēŗus liķa puŗŗi piē kājām uŗ tuōŗŗģ zuoŗģeŗģus, ta jaŗ jāŗģa taŗtās. / kuŗ mani zāŗbaki, miŗēŗģa piēŗi? nu iēŗģu pļānaŗģ pāŗģiti diŗģit. / meŗtas nuōŗsmēŗģas, kā saŗmiēķu dēŗģs bi piēŗicis piēŗus piē taŗķiēm uŗģāŗģa iēŗiŗģdā. / visu gadu Jāŗnis nāŗģe, nu atnāŗģe ųuōŗvakaŗ. rīb zemīte atjāŗģuot, skanē piēŗi nuōŗģeŗģuot.*

2. **Smails ragveida izaŗģums (daŗģu putnu) kāŗģu aizmugurē.** *aŗķstāķ piē stīŗba gaŗŗiŗģ i liķs naks – piēŗis. tuō viŗģ isliēŗuō kaŗģuōŗģiēs. / gaŗŗiēm i piēŗi piē kājām. / [zoss kāŗģai] pakaŗģas pusē viēns naks – seŗtaŗģs. piēŗi tuō saŗca. / gūŗģas jaŗ savus piēŗus nēiŗmaŗģtuōŗģa priēķŗ kaŗŗģanās. gaŗŗis a piēŗiēm kavās. // **Rudimentāŗģs piŗķstveida izaŗģums (dzīŗnieķiēm) (?).** [sunim] seŗģi nagi kāŗģam, ta ķiseŗģiŗģš uŗģ piēŗnadiŗģiŗģš aŗķstāķ. tuō saŗc pa piēŗi. □ **gaŗŗa piēŗi** – gaŗŗbīķsītes (*Primula elatior; Primula acaulis; Primula officinalis; Primula veris*). *gaŗŗa piēŗi – viŗģiēm piŗmāķ isnāķ tas ziēc uŗģ ta tik tā lapa vēŗlāķ. ųzziēd tādaŗģ papuŗvēs. / tiē irāŗģd tiē gaŗŗa piēŗi. viŗģiēm aŗģ tiē ziēdi iēķŗģ liŗģā, ciŗģiēm dzēŗģtēŗģi, ciŗģiēm sārķani, maŗģ te tuŗģŗi brūŗni duōbēs. pļavās tādi sīciŗģāķi, smāķķāķi gaŗŗa piēŗi.**

- piesist** v. 1. **Iesitot (naglas, tapas) piestiprināt (pie kā, kam klāt).** kad [žogam] vēl piēsītīs vienu dēli, ta druōši turēs ilgū laiku. / piēsīt tuō atkritušo dēli piē tās siēnas! / ziņze i piē luōga piēsista acseviška kaņte. / kaŗuōtes bi piē siēnas – tāda līste piēsista. uņ tad aīs tās aīzlika. kaŗuōšu aīzgaļde. / ka sit kuō, naglā, ta piēsīt šķēršus, lai negāžas apkārt. / ziŗgu ēza [ir] piē siēnas piēsista kārde, redele. / [ēķelēm] piēcdesmit spicas naglas sadzītas četrkaņtīgā dēlītē, kas piēsista vidū piē garākas dēlītes. / [kurpei] piēsīt puzzuōli – tā lidz pusei, kas us pusi nāk.
2. **Strauji, spēcīgi pievirzīt, pielikt (ko).** šķīltavas turēja us krāsni uņ vīri kabatā. vīriēm bi dzēlza gabāls. ka piēsita piē krāsnes akmeņa, ta deva uguņš dziŗksteli. / mustavās iēliēk šķiētu, uņ a tām piēsīt aūdumu. / ar tādū braūktuvi gar tuō dēli sita tuō linu saūju. uņ tā piēsita tik arviēn, lai biŗst tiē spaļi. / vēl piēsita pa pāri trīs sitiēni, ka [veļas gabali] bi nuōsūkti. / Jēcis piē baznīcas piēsita ruōku piē bikšu kabras, kurā bi sīka naūda. tā tad iēskanējās. / vēš piēsita duŗvois, tāt liēls buņķšķis bi. / dziēd – luōdā, bitīte, pa zaru zariēm, lec apkārt, lec apkārt, meklē sev viētu! uņ ta viēnaņ piēsīt, uņ tas iēt tā viētā. **□ piesist papēdi** – strauji satuvināt apautu kāju papēzus, radot troksni. ka daņcāj, ta piēsita tuō papēdi, ta tūli skanēj. // **Spēlējot paslēpes, piesist (pie kāda priekšmeta), lai tā dotu ziņu, ka spēles dalībnieks ir pamanīts.** bērni sagāja mazi, visi slēpās. kuru viš iēraūga, ta tuō viš kliņķēja – piēsita. tā tāda ruōtaļiņa. / tuŗ bērni iēt kliņķētīēs – viēns stāv uņ skaīta, citi pabēg. kuru piŗmuō iēraūga, tuō piēsīt. / [rotaļā meklētājam] jāpiēsīt – viēns, divi, trīs, tas uņ tas! ja piēsīt visus, ta viš vaīs nekliņķē.
3. **Ar vieglu sitienu pieskarties (kādam priekšmetam), lai radītu skaņu.** ruōkā tāt maģš, liēs dzelzītis, pa tuō apakšu sit. ka citi dziēdā, piēsīt – tiņķš! tiņķš! / ka mēs dziēdājām, ta tāda dakšina bi. ta tuō tā piēsita, ta muņdri tā piēlika piē aūsu, klaūsijās. uņ ta piēdeva dziēsīmām balšu. ta tuō saūca pa štīngābeli. // **Sitot (ko) pavadīt (melodiju), padarīt uztveramāku (tās ritmu).** tuō [ŗrkuli] ņēm ruōkā guōduōs siēvas, ka iēt dziēdāt. ruōkā vīcina uņ piēsīt takti.
4. **Pārsitot (olas čaumalu) pievienot (ēdienam olu).** [sasmalcināto gaļu] samīcija, bišķi mīlti, kādu uōlu piēsīt, lika us plāti. / nu tuōs kuņkulīšus tāisa nuō smālkiēm mīltiēm. kādu paūtu piēsīt.
- piesisties** v. 1. **Ar triecienu pieskarties; strauji pieskarties.** liēls vēš – rūtes nuōžviņkst viēn, ka kuōku zari piēsītās piē rūtēm.
2. **Pēkšņi, negaidīti, arī uzmācīgi piebiedroties.** maņ tāt brūdgāns piēsītās – Aņdrējs. / tai meītai bī piēsitiēs viēns cic. ta iznāca strīc tās meītenes dēļ.
3. **Pēkšņi izraisīties (par slimību, nevēlamu fizioloģisku stāvokli).** es jau ēdu knipluōkus, lai nepiēsītās kāda slimība.
- piesitiens** subst. 1. **Vienreizēja paveikta darbība → piesist (2).** kad iššau šaūtuvi, vaīg divas rēzes piēsist. a viēnu piēsitiēnu bi rēns aūdēkls.
2. **Vienreizēja paveikta darbība → piesist (3).** ka spēlēja, ta tāt siētiņš bija. uņ sitamaīs bi kuōka. uņ ar abiēm galiēm buņgāja. visādi zvaniņi tuŗ. pēc tā piēsitiēna viņi skanēja.
- piesitināt** v. **Piesiet; pietīt.** es viēnreiz braūcu mežā uņ iēkritu kanālā. es tam ziŗgarņ tuō gaļvu piēsitināju piē krūma uņ skrēju piē Uōzuōlu. / tam kamuōlam vaīg piēsitināt vēl kādu ceļu tās dzīves klāt, ta isnāks nuōadīt ciņdi.
- piesitums** subst. **Rezultāts → piesist (1).** laiŗva piēkraūta piļla a maļku lidz gnēzi. gnēze i tā piēsītuma mala – taga saūc pa boŗtu.
- pieskaīdāt** v. **Padarīt netīru, piegrūzot (telpu, apkārtni) ar skaidām.** nuōslaūciju sētu. uņ nu aka tiē vīri sākuši piēskaīdāt tuō duru priēkšu. / ēvēļdami piēskaīdaīši visu priēkšnamu tiē vīri.
- pieskaītīt** v. **Skaitot pievienot (pie kā, kam klāt).** vēl vaīg piēskaītīt desmit blaku, ta i piļls puōsmis.
- pieskalināt** v. **Skalinot pieliet (ko kam klāt).** salēju visu piēnu grāpī, lai isnāk siērs. piēsksalināšu vēl saldu klāt, ta būs īsti laps.
- pieskaņdināt** v. **Viegli, arī ritmiski piesist (kam), lai radītu skaņu (dziedot).** ka gaišas kāsas dziēdāt, vedējinēm katri bi šēperis [jeb] ņrkulis ruōkā, kuō piēskaņdināt dziēduōt. **✧ pieskaņdināt piļlas malas** – izpaust skaļi (daudzēm), arī daudzās vietās. par tuō zemes mēŗšanu piēskaņdinājuši piļlas malas. kad atnāks, tad redzēs. priēkš laīka ņev kuō priēcātīēs.
- pieskanēt** v. **Pievienot skaņu (muzicējot) (?).** muzikaņtiēm buņgām šķīvoji, kuŗus pēc vaīdzības sasit kuōpā. tas piēskaņ citiēm muzīkas rīkiēm.

- pieskaņuoatājs** subst. **Priekšmets, kas (muzicējot) padara uztveramāku (melodijas ritmu).**
 ģrkulis bi tik pa tādu pieskaņuoatāju.
- pieskapēt** v. **Piedot, padot.** ka kūla, ta viēns pieskapē tās [labības] pēdas klāt, lai var ielaist mašīnā. / kuļuoit laidēja viēns pieskapē nuō paņta labības kūļus. / kuļmašīna iēt ātri, ka nevar labības pēdas pieskapēt viē klāt. // **Piegādāt, sagādāt.** tiē [vecāki] jau ar viņam pieskapē tuō nauđu. / dēlam jāpieskapē viēn i [pārtika]. / tuō petrōliju jau vairāk pieskapēja nuō leišu. / vai tu maņ nevari pieskapēt tādu maņtu? / meitām žic bi suōlijis pieskapēt preceniēku.
- pieskatīt** v. **Skatoties, vērojot uzmanīt, uzraudzīt; uzraudzīt (kādu), rūpējoties, gādājot (par to).** nav kas pieskata tuō mazākuō bērnu. / pieskati tuōs bērnu! tepat jau acu priekšā viņi būs! / pa diēnu akaļ vaīdzēj vēl vakt tiē lieliē [bērni] ar – pieskatīt, juō tiē tik ar bi – citam divi gadi, citam trīs, kā jau kuŗaīs. / vasaru islaīda cūkas zālītē – ganīklē. cūgaņs pieskatija. / es pieskatīšu tavus luōpus.
- piesklaņdāt** v. **Piestiprināt sklandas.** tuŗ vaīdzēja piesklaņdāt tuō žuoģu. citas sklaņdas atkritušas bi, piesklaņdāja pa jaunu.
- pieskleņst** v. **Pieslidēt.** tāt slīps ceļš uņ nuōsalis a leđu. var pieskleņst piē grāvja.
- piesklidēt** v. **Pieslidēt.** ka puīkas sviēda ripu, citreiz tā piesklidēja uōtram puīkam pa sitiēnaņ.
- pieskriēt** v. **1. Skrienot pievirzīties (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** suņs maņ pieskrēja klāt, bet nerēja, bija draudzīks.
2. Ieiet (pie kāda, kur) uz neilgu laiku, garāmejojot u. tml. kad nākšu mājās, pieskriēšu rēdzēt, kā teū iēt.
- pieskritelēt** v. **Aizdarīt (piemēram, durvis ar skritēli).** senāk durīm skritēlis bija. ta teica – pieskritelēt. / jāpieskritelē duŗvois.
- pieskrūvāt,** arī **pieskrūvēt** v. **Skrūvējot piestiprināt.** iskapti piŗmāk tā piesēja a tādām drātēm piē kāta. bet tag a skrūvām pieskrūvā. / iskaptē kāta galā i garš kuņpis, a tādēm riņķiēm tas i pieskrūvāc. / lemesiņ apakšā i pēda, cic teic zuōle. tas i, lai tuō lemesi pieskrūvētu klāt. tas i diūjuga ārklam. / drāzbeņķis bi. us tuō pieskrūvāja, uņ ta a tuō slīmeštu mizāja [balķi]. / ja tā viēna skrūva netuŗ, ta tuŗ vēl i uōtra, kuō tuō eņģi pieskrūvāt. / ka paliēk tas caurumelis pa liēls, ta ūzliēk kādu bleķi uņ ta pieskrūvā. tā i šeiē. / maņ bi dzelzines [slidas] ar – tās pieskrūvā piē zābaku.
- pieskuōnāt,** arī **pieskuōnēt** v. **Pietaupīt.** pieskuōnā tuō liņdruku, staīgājuōt pa stalli, lai ilgāk piētiēk. / ka tu tuō liņdruku pieskuōnētu, ta jau vēl varētu vilkt ballē. / kuō tās jaunās bikses nuōšļurāji? va nevarēji pieskuōnāt? / varēja gaņ tuō jaunuō prūsini pieskuōnāt, lai iŗ ilgāk kuōša.
- pieslaņpāt** v. **Piebradāt.** suņs tā nuōbridiēs kā slaņpa, pieslaņpājis visu namu. / nu tik pieslaņpā tuō istubu a dubļuōtām kājām!
- pieslānīt** v. **Blīvi kraujot, piepildīt.** tā pieslānīti rati bi a maļku, ka ziŗgs tikkuō vilka.
- pieslapināt** v. **Slapinot panākt, ka (kas) kļūst mitrs, slapjš.** ka lika vaiņagus, ta, ja kāt matu šķeriēns bija atpūris, tuō pieslapināja a siēkalām.
- pieslapt** v. **Piemirkt.** rasā bi pieslapušas pastalas. tik grūtas bi, ka nevar paiēt.
- pieslaūcīt** v. **1. Slaukot (ko) novērst netirību, nekārtību (parasti nelielu).** mēšliēns piēslaūcīt, jāvēd us papuoi tiē gruži.
2. Slaukoties vai slaukot (ko) padarīt ļoti netīru, arī slapju (piemēram, divieli, kabatlakatu). nevaīg tuō mutes doiēli piēslaūcīt.
- pieslaūkas** subst.; dsk. **Tas, kas ir pieslaucīts (pie kā).** ar visām piēslaūkām bi laba kaūdze graūdu.
- pieslaūkt** v. **Slaucot piepildīt (ko).** a piļlām piēslaūktām slaūktuvēm mēitas nāca nuō ganīkles. / ka piēslaūca stuōverus ar piēnu, ta maņzele nāca mērit ar tādu kuōku. tam kuōkam bi tādi ruōbi.
- pieslēgt** v. **1. Slēdzot aizdarīt (piemēram, durvis, vārtus); aizslēgt.** ejuōt uz laūku, labāk piēslēdz visas duŗves! // **Slēdzot piesaistīt (pie kā, kam klāt).** tāda apaļa bluka acslēga. a tuō eņģmaļuoš kad-reiz piēslēdza, lai nevar cic tuō laiŗvu pajemt. / i tāt bluciņš – tāt apaļš. tāt kraņpic i, uņ a acslēgu piēslēdz. / vecamŗtvoam ar bi bluks, ka laiŗvas piēslēdz.
2. Pievienot (elektroenerģijas avotam). šmiŗģelis jau i šuoļaiķu. tag piē elektrības piēslēdz.
- pieslēģēt** v. **Aizdarīt (logu ar slēģiem).** tuōs [logu slēģus] piēslēģēja pa nakti.
- piesliēt** v. **Novietojot ieslīpi, pielikt (pie kā, kam klāt).** nu vīri jau bi piēslēiši trepes piē jumta, lika viŗsū klāmbarus.

- pieslikt** v. **Nolikt (par cilvēku, tā ķermeni, ķermeņa daļām).** *tā nuôguris bēns, galvôina klēpī piēslīkuse. uñ aīzmidzis darba vīrs. // Nolikt (par augiem, to daļām).* *liētus laikā tiē rudzi sāk piēslīkt piē zemes. rudzi sagāzušīs, sakrituši.*
- piesmakt** v. **Iegūt netīkamu smaku (parasti par telpu).** *kuô liēk tai pagrabā tās siļķes! viss piēsmacis a siļķu smaku.*
- piesmakuot** v. **Pieļaut, būt par cēloni, ka (kam, parasti gaisam telpā) rodas kāda netīkama smaka vai patīkama smarža.** *ka sadedziñ sukuru us pañnu, visa māja piēsmakuô labi. tā a-viēnu darija. ka gribēja, lai laps gaīss istubā, sadedzināja cukuru va kadeģi.*
- piesmaŗžuot** v. **Izplatot smaržu, piepildīt ar to (telpu, vidi, apkārtni).** *ruôzītēma piēsmarŗžuôja visa taūtu istubīna – jaūna bija mūs māsīna, jaūnu pūru cilināja.*
- piesmeļt** v. **1. Smeļot (ko) piepildīt (ar to, piemēram, trauku).** *spañni laiŗ akā uñ piēsmelļ pillu. // Smeļot (ko) pievienot (to pie kā, kam klāt).* *pakreīmu saūca – ku tuô piēnu vēl piēsmēla klāt. nuô tā baltuô sviestu taīsa.*
- 2. Būt par cēloni tam, ka (kas) tiek piepildīts (ar šķidrumu).** *ceļuôtiēs a laiŗu pa upi, iēkšā kâpjuô, tuô salīguôja, ka tikkuô nepiēsmēla aŗ ūdeni. / puīkas izgaīši iŗstītiēs pa ūdeni. va tuô laiŗu nepiēsmēls? // Pieļaut, ka (parasti šķidrums) ieplūst (apavos).* *nu jaū kuŗpes aka piēsmēļtas aŗ ūdeni. kuŗ tu bridi?*
- piesmeļties** v. **Tikt piesmeltam.** *bija liēla ķeŗa, ka tā [piena] kañna akā piēsmēļas.*
- piesmērēt** v. **1. Zieŗot, triepjot (valkanu vielu, ziedi) piepildīt (ar to).** *aīŗķeŗeť iŗ piēsmērēť ciēt kâdu caūrumu, aīstaīst aŗ māliēm. / ķiēģeļu siēnas piēsmērēja aŗ māliēm. / sataīsa tādu mīkstu masu – javu – uñ aīskleķē caūrumu. piēsmērē pillu tuô caūrumu uñ nuôlīdzina.*
- 2. Uzziest, uzklāt (ko, piemēram, šķidru masu, šķidrumu).** *eļļas drēbe bi – paši piēsmērēji, piŗmâk a peŗnicu, ta aŗ kaū kâdu liņeļļu, lai būtu mīksta.*
- piesmīlāt** v. **Smidzināt.** *liētus sāk piēsmīlāt. ka tik nebūtu vaīrâk!*
- piesmiŗdināt** v. **Panâkt, būt par cēloni, ka smaka izplatās viscaur (telpā, apkārtne, vidē).** *vīri, smērēdami jūgumus, piēsmiŗdināja visu sētu a degutu, a trānu. tas viēns uñ tas pac – deguc uñ trāns.*
- piesmiŗst** v. **Piesmirdēt.** *kâlab tāda piēsmiŗduse, bāliņ, tava istabīna? – panâksniēku siēvīnâm suņu âdas zâbacīni. / kurinuô a priēŗu maļku, piēsmiŗst ķēķis peŗ sveķiēm.*
- piesnât** v. **Veidojot (parasti linu, pakulu) pavedienus, sagatavot tos lielākā, arī pietiekamā daudzumā.** *kad divi tâdi kâši piēsnaīti, tad uskabina us kâdu knabi, us tuô aŗi. uñ tad griēŗ – sit kuôpâ viņus [gatavojojot pineklus]. griēŗ kâ striķus.*
- piesnaūst** v. **Iesliŗt vieglā snaudā, parasti uz neilgu laiku; iesnausties.** *es jaū bi piēsnaūduse. / biju piēsnaūduse, ka pulķstiēns jaū nuôsita piēcus.*
- piesnigt** v. **Sniegot (sniegam) lielākā daudzumā, tikt pārklātam, piepildītam (ar to).** *taga-dīņ jaū taks piēsniŗzis piļls, ka nevarēs ne caūri izbrist. / ŗļeŗa i mīksc sniēks. tāda ŗļeŗa krita, ka piēsniŗa aces ejuô.*
- piespaīdīt** v. **Spaidot padarīt blīvâku.** [akmens spridzināšanai] *iēlika luñti piē tā pulŗera uñ ta piēspaīdija.*
- piespēlēt** v. **Spēlējot mūzikas instrumentu, papildināt (priekšnesumu), pievienoties (kopējam priekšnesumam).** *tas siētiņŗ aŗ džiīndŗ, ku piēspeļē.*
- piespēriens** subst. **Vienreizēja paveikta darbība → piespeŗt.** *nu tam Pēteriñ dañcājuôť iŗ gañ piēspeŗiēns – grīda riŗ.*
- piespeŗt** v. **Strauji, spēcīgi pielikt (kāju, parasti pie zemes, grīdas u. tml.).** *dañcājuôť piēspeŗ kâju uñ sagriēŗ riņķi. / dañcājuôť piēspeŗa kâju, ka grīda nuôbriķŗķēja viēn. / piēspeŗ kâju, lai riŗ zeme, lai teŗc mani dañcuôťâju.*
- piespēt** v. **Paspēt.** *cik daūdŗ saliēkas tā diēnas darba! kâ tuô visu varēs piēspeŗ?*
- piespīdināt** v. **Panâkt, būt par cēloni, ka gaisma (tās atblāzma, atspīdums) izplatās viscaur (telpā, vidē, apkārtne).** *nu tā Iŗze aŗ savâm saktâm uñ vaiņagu piēspiđināja visu bazniŗu.*
- piespiēdu** ģen., nelok.; adj. noz. **Tâds, kas noris, tiek darīts spaidu kārtā.** *klaūŗu laiŗuôs bi tâdi piēspiēdu darbi, zinâms diēns bi jâisstrâdâ.*
- piespiēst** v. **1. Spieŗot cieši pieklaut (pie kā, kam klāt).** *klâva juñtiñŗ piēspiēŗ tuôs aŗkus. / ķņutele i tâc apaŗŗ kuôciņŗ, ku juñtus juma. a tuô piēspiēda salmus va niēdras uñ ta piēsēja a lūkiēm – vicēm. / [izkaps] mazâ ruôciŗa [ir], lai piēspiēstu tuô iskapti piē tās zâles, lai labâk vaŗ*

nuôgriēst. / [linus] piēspiēž tā piē smakara uñ sagriēž [gurkstē]. ta tuō galiņu tā sagriēž, lai netinās ārā. / viš [tas ir, zirgs] uscēltiēs uscēlās pac. kādu reizu palīdz – piēspiēž piē priēkšas pleča, ka viš tā iēgulis, ka mugura zemāk. // **Spiežot pieblīvēt.** rullis nuôrullē tuō zemi, piēspiēž viņu, līdzēnu pataīsa. apaļš bija. // **Spiežot (piemēram, slēdzi, pogu) iedarbināt (ko), izplest (ko sakļautu).** [širmim] tāda plata drāte bi, tāda pedere bi. tuō piēspiēda, ta viš ispletās. // **Spiežot ievainot, savainot.** re, tas vēzumš gāžas! ka tik tuō vīru nepiēspiēž! / mežā, cērtuot kuokus, egle piēspiēda gāžuotiēs viēnu zāgātāju. uñ puzdzīvu isviļka nuô apakšas. / liēla sāpe jau nav – tā kā jāpukst. tik tā smagi, tā kā piēspiēsc viss.

2. Būt par cēloni, ka (kāds) ko dara pret savu gribu. kādreiz bērni nuô sākuma visi gribēja kurināt [skalus, lai apgaismotu telpu], stīvēdamiēs. bet vēlāk nevarēja piēspiēst mūs nepakuō, apnika. / ja [ķekatu dienā] kādu vīru satika ceļā siēvas, ka braūca, ta tuō piēspiēda līdzī braūkt, abģērba, piēdziŕdija.

piespiēsties v. 1. Cieši piekļauties (pie kā, kam klāt). [krāsnī] divs riēndas tuōs kukuļus šau. uñ tā jāšau, ka cic piē cita nepiēspiēžas. // **Iesēsties šaurā, neērtā vietā.** ļau mañ piēspiēstiēs tavā gulšanas maliņā!

2. Sakopojot spēkus, enerģiju, pārvarot nevēlēšanos u. tml., piespiest sevi paveikt, padarīt (ko). es jēmu uñ isplāvu tuō dārzu. piēspiēduōs uñ nuôplāvu.

piespillāt v. Piebāzt (ar ko), lai neļautu (kam, piemēram, kurpei, zābakam) sarauties. piēspillā ar papīriēm slapju kuŕpi. tā tuō kuŕpi ispillā.

piespillēt v. 1. Piesliet (ko) atbalstam. tās kaūdzes jāpiēspillē, lai vēš neabgāž. / tuō maļkas kaūdzi vaig piēspillēt, lai vēš neabgāž. / maļkas kaūdzei apliēk apkārt garas kārtes, sklaēdas – piēspillē tuō kaūdzi.

2. Nostiprināt, savienot kopā (ko) (?). slēgi ir piē luôgiēm. aīstaisija vakariēm uñ piēspīllēja. / spille – tas tāt sprāņģelis, lai tās [arkla] ilkses nesaiēt kuōpā. tas kuōka. tas i piēspillēc, bišķi iēuŕb.

piespirāt v. Ar dzīvnieku spirām piemēsot (vidi, apkārtni). tiē zaķi bi tā piēspiraīši tuō sniēgu gar ābelēm.

piespirināt v. Vairākkārt viegli piesist kāju (piemēram, pie grīdas). tañ plakañpaūtiñ [tas ir, deĵai] vārdu nau. tuŕ vaig kāju piēspirināt tā piē grīdas.

piespļaudīt v. Spļaudot ļoti notraipīt, padarīt ļoti netīru (piemēram, telpu, grīdu). vīri pīpādami bi piēspļaudīši istubu. kas ta viņu tīrija! izbrucināja a kāju.

piespļaut, arī piēspļaut v. Spļaujot ļoti notraipīt, padarīt ļoti netīru no iekšpuses (parasti trauku); piepildīt (ar spļaudekļiem). piēšplāva mañ te kuŕpes! / pac bļuōdu piēspļāvis, pašam jāisstreĵ. / tās meņcu mušas piēspļāva tuōs meņcus. / tas jau nenuōtiēk viēnu reizi viēn, ka [kaimiņš] grāvō gul. uñ mušas piēspļāu aces. / citreiz tā vīri bi raīšiēs, ka piēspļāvuši visu skutulu a siēkalām. / vēcaīstēs piēspļāvis traūku a spļāudekļiēm. jāņes isliēt ļaukā.

piesprādzēt v. Piestiprināt ar sprādzi. ilkses piēsēja blakūm a siksnu, piēsprādzēja – siksņas galā bi sprādze. / jūdzuot ziŕgu ilksēs, piēsprādzē a šnaļlēm piē rīku. / [zīrgam] sēdli ap vēdēru bi piēsprādzēti a platu siksnu. / a miēsas suōdu [senāk] suōdija. izģērbuši pliku uñ piēsprādzēji piē beņķa. uñ ta viēns beņde a tādām siksniām sācis tuō skaītu nuōduot.

piespraūst v. Spraužot piestiprināt (pie kā, kam klāt). ka vērpe linus, tā sataīsa kuōdeļu, kuō piēspraūž piē ratīna cēres. / tuōs balinamuōs aūdeklus ar kuōciņu, puļķīti tā piēspraūda piē zemes. / taga veļu piēspraūž a klañbariēm. / pulkstenis bi viēnā [vestes] kabatā, uñ tā ķēde piēspraūsta uōtrā kabatā. tāt riņķic bi. / piē tā [līgavas] vaiņaga piēspraūsta ruōze. ta tādus miŕtes kruōņus netāisij. meīts piēspraūda puķes piē vaiņaga. / piē gariēm matiēm a brošu piēspraūda tādu platu bañti. / kniēptēni piēspraūsti kā broša. // **Piestiprināt ar spraudītēm (pie kā, kam klāt).** knīpadatas jau bija. ka kau kuō strādāj, ta piēspraūda klāt, lai turas. tag sauc spraudītes.

piespreņģties v. Spiežot, blīvējot (ko) panākt, ka (tas) tiek iespiests (kur), pievirzīts (pie kā, kam klāt). vēl viēns maīss varētu piēspreņģtiēs tāi vēzumā.

piespridzināt v. Pūšot pārklāt, piepildīt (ko), piemēram, ar smiltīm, sniegu (par vēju). vēš vaŕ piēspridzināt [bērnām] aces a smīlktēm.

piespriēguot v. Cieši piestiprināt (ko, ar ko, kam klāt). klañpa ir līdzīga skrūvspīlei. ta vaīdzēja a tuō [būvējot laivu] piēsPriēguot tuō dēli klāt.

- piespriest** v. 1. **Noteikt (sodu) ar tiesas spriedumu.** *viņam [tas ir, tirgotājam] piesprieda suodu. viņš tuō nēisciēta, bet samaksāja. / tam Jāniņm piesprieda liēlu naūdu samaksāt, bet viņš nuōpīrka urādņiku.*
2. **Piešķirt (ko) ar tiesas spriedumu.** *ciēmiņi prāvijās pa tuō pļavu. bet nu salīka miēru – ēsuōt katram puse piespriesta.*
- piespuōkuot** v. 1. **Piemānīt; piemulķot.** *puīšis tuō meītu piespuōkuōja, teīgdamš, ka precēsuōt.*
2. **Runājot (par ko nevēlamu) būt par cēloni tam, ka (tas) notiek, izraisās.** *tā runādamš, viņš jāu var piespuōkuōt ari patiēsi.*
- piespuōķēt** v. **Piespraust.** *vēl kādu garāku spuōķi tiēm apīņiēm vaīg gaņ piēlikt. tā piespuōķē tuō apīni piē tā žagara.*
- piespuōlēt** v. **Spolējot pietīt (spoli).** *piespuōlē vēl tuō dzivi kādas desmit spuōlītes! / spuōlītes nevaīg piespuōlēt dikti pīllas, tad dzīve labi netēk.*
- piēsta**, reti **piēsts** subst. 1. **Masīvs, izdobts vienkoča trauks graudu sasmalcināšanai ar stampu.** *senāk bi tādas piēstas, ku putraīmus [grūda]. / miēžus piēstā nuōgrūda. grupi ta bi. / piēstā sagrūda kaņepes. / manā laikā visi tiē piēsti bi pazuduši jāu.*
2. **Stampa.** *nu stuīmpeli saūca pa piēstu aī, ku grūda biēsputru. tag muīms jāu vaīs nav tādas kuōka stuīmpes, tādas piēstas. / va tik tuō stuīmpu nesaūca pa piēstu? / aī piēstiņu badu kūla.*
3. **Puspuvis, ūdenī ilgi mircis koks.** *piēsta i tāt puspuvis, ūdenī īlgi mīrcis kuōks.*
4. comm.; niev. **Slinks, tūlīgs cilvēks vai mājlops.** *piēsta – tā kādu cilvēķu saūca va kādu luōpu. riktīks piēsta! / ta kā tāda vēca piēsta gulī! – tas tāt lamu vārc.*
- piestādīnāt** v. **Novietot (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk) un panākt, ka stāv, atrodas vertikāli.** *tās sklaīndas piēstādīnāja citu piē citas stāvu gaīsā.*
- piestādīt** v. 1. **Iestādīt (ko).** *tuī tā duōbe galā vēl bija tukša. piēstādīju tuōs kāpuōstiņus tuī.*
2. **Pielikt, novietot (ko, parasti vertikāli, kam priekšā).** *isņes kaīmbarī abru, piēstāda piē siēnas. / ta jāu kuōka dureteles piēstādīja priēkšā. / kņuteles [sauc], ku piēstīrina tās niēdras [pie jumta], piēsiēn uīn piēstāda, lai vēš nesagāž čupā. tiē tādi gaīri kuōki. tādus divus miētus iēdžēn uīn tādu garu kuōku pa vidu. ta tā piēstāda.*
- piestaīgāt** v. 1. **Staigājot ar netīriem vai slapjiem apaviem, kājām, padarīt netīru, slapju (grīdu, telpu).** *tā piēstaīgāt, ka slaīmpas neīūt zemi apakšā.*
2. **Vairākkārt iegriezties (pie kāda), apciemot (ko).** *mēs dziīrdējām, ka tu piēstaīgājuōt piē ciēmīnu meītas.*
- piestaīpīt** v. **Izstiepjot (ko) lielākā daudzumā, pilnīgi vai daļēji pārklāt (ar to kādu virsmu).** *vīrs bi piēstaīpijis a vijumiēm visu žuōgu gaī ceļu.*
- piestakāt** v. **Bāzot, stampājot (ko) piepildīt, pieblīvēt (ar to).** *tā piēstakāju tās pažuōbeles pīllas a siēnu. / piēstakājām tuō mucu a kāpuōstiēm. nu drīz būs iēskābuši.*
- piestaīmpāt**, arī **piestuīmpāt** v. 1. **Stampājot pieblīvēt.** *rijās plānu nuōstaīmpāja nuō māliēm. ja bi iēsprēgājuīms, ta aka piēstaīmpāja, lai līdžēns. / ka bi liēli akmeņi, ta buōrēja tādus caūrumus. tuī iēlādāja pulveri, iēlika luīti uīn vīrsū sasistus stiēģēlus uīn piēstaīmpāja.*
2. **Stampājot cieši piepildīt, piebāzt.** *piēstaīmpāja pīllu maīsu a siēnu. / [seska] ādu piēbēra a aūzām, piēstaīmpāja ciēti. uīn nuōlika žāvēt. / tuō mucu a kāpuōstiēm ka piēstuīmpās, ta piētīks visu zīēmu.*
- piestaīņķēt**, arī **piesteīņķēt** v. **Pieēsties.** *izvāriju biēzaputru. nu varēs labi piēsteīņķēt. / nu tā piēstaīņķējis tuōs jāūnuōs rāceņus, ka pukst viēn.*
- piestapāt**, arī **piestapuot, piēstapēt, piēstopēt** v. 1. **Stampājot pieblīvēt.** *tad [akmenī] sabēra vīrsūm [pulverim] sasistus stiēģēlus uīn ciēti piēstapāja.*
2. **Cieši piepildīt, piebāzt.** *varēja dabūt tabāku acsevišķi nuōpīrkt. vaīdzēja tās čaūlītes piēstopēt. / ka būvē, liēk vidussiēnas, ta tās vaīg piēstapuōt – beī a zāgu skaīdām pīllas, lai neiēt aūkstuīms. / tuī [tas ir, tabākduoze] bija tabāks iēkšā. a tuō piēstapēja pīpu.*
- piestāstīt** v. **Sastāstīt.** *tiē liēliē puīkas piēstāsta mūsējaīm visādas blēņas. ♠ piēstāstīt pīllas aūses (arī pīllu galvu) – ļoti daudz sastāstīt; sniegt daudz jaunu ziņu (parasti ne visai ticamu). Iēze pārnāce nuō baznīcas uīn teīce, ka būsuōt kaīš. nu pīllas aūses piēstāstīja, ka jeīms vīrus uīn luōpus. / tu duōmā vaīs nejeīmt tuō Aīniņu? piēstāstīja teū pīllu galvu, uīn tu klaūsi.*
- piestāt** v. 1. **Ejot, braucot apstāties (pie kā, kam klāt, arī kā tuvumā), parasti uz neilgu laiku.** *piēstā piē buōtes uīn nuōpērc sāli! / piēstāsiīm tepat piē žuōga! ka nuōiēs tiē ļaūdis*

pruoļām, varēs braukt tālāk. / pabrauc tālāk savu zirgu, lai var piestāt citi arī! // Nostāties (kādam) blakus, arī tuvu. re, kā bērni piestā, lai večāmāte pa-ucā! / krustus tik veļk abrā, ka samīca maīzi, uzbeļ mīltus. ta saveļk trīs krustiņus. tas tāda veču laīku paraša. tā teīca – la ļaūns nepiestā klāt.

2. **Pieprasīt.** *nu būs jāšak bidžīt, jāpiestāj, lai [bērni] padara tuō.*

3. **Uzsākt (kādu darbu).** *zāle negaīda – tā aūg. nevaru tā piestāt piē tā dārba [tas ir, pļaušanas].*

piestāties v. 1. **Piebraukt un apstāties (pie kā, kam klāt, arī kā tuvumā) – par transportlīdzekļiem, arī par braucējiem tajos.** *taga piē muōļa piestājas laīvas. tā vispār krañtmalē piestā.*

2. **Uzkrāties (kur, piemēram, jūrā).** *[jūrasmešlu savākšanai] tika tāisīti žuōgi. tuōs žuōgus ņēma ārā un veda us tuō viētu, kuī tiē mēšli bi vairāk piestājšiēs.*

piestatne subst.; lit. **Īpaši iekārtota (ūdens) transportlīdzekļu piestāšanās vieta.** *tag i laīvu piestatne [jeb] pričala. viřsūm dēļu tiļc. var iskāpt nuō laīvs saūsām kājām us tuō muōli.*

piestaūkāt. Sk. *pieštaūkāt.*

piestāvēt v. 1. **Būt piemērotam, pieskaņotam (par apģērbu); būt tādām, kas labi izskatās.** *aī, it nemaz juñs nepiēdeņ, nepiēstāv tas liñdruks! / pēc pañta nuōšuc ģērps labi piestāv. / tai meītenei gañ viss kas piestāv. / nu kuñgiēm jaū gañ tāda šlipse piestāv. / Jēciñ bi piřmajañ krāks a šlipsi. un pa tuō dikti smējās, teīca, ka tas tañ piestāvuoūt kā cūki seđli. // Labi saderēties (ar ko). kā tu saliki zilu a sērkanu! tiē jaū nepiēstāv viēns uōtrañ. / liec galvā, jauna vista, večas vistas ceķulīnu! redz, kur kuoši piestāvēja večas vistas ceķulīns. (LFK 1961, 10307) / pļempīts bija mans vīrīns, es pļempīša līgavīna. redz, kā kuoši piestāvēja pļempim pļempja līgavīna! (LFK 1961, 11115)*

2. **Būt atbilstošam, piemērotam (kam).** *šitai meītai piestāvēs jaūnaīs grābeklis. / señsenuōs laīkuōs [zivis] uspiřka žīdi – veda pruōm. žīdañ jaū tā tiřguōšanās piē vaīga piestāvēja.*

3. **Tikt piepildītam (ar kūtsmēsliem) – parasti par kūti.** *stallītis bi dziļš, sliēksnis arī aūksc. bet lidz paūsari piestāvēja pāri sliēksniñ – trīs pēdu, četru pēdu biēza [mēslu] kārtā bi. / pēc kāda laīka, ka [vieta kūti] bi piestāvēta, redeli pacēla uz aūkšu un nuōlika cituř. un tuō viētu piēmēta a sūdiēm, lai viñš i lidzeñs.*

piestāvīgs, -a adj. **Saskaņots, saderīgs.** *tiē abi tāc piestāvīks pāris, abi liēli, gaīšiēm matiēm.*

piestēbulēt v. **Skali raudot, būt par cēloni tam, ka skaņas izplatās viscaur (telpā, apkārtnē).** *vaī tu klusēsi! [Saka bērnam.] piestēbulē viēns pac tuō sētu.*

piesteigt, arī piesteigties v. **Steidzīgi, ātri pievirzīties (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** *zirgi nevarēja isviļkt sastrigušu vēzumu. piēsteīdzās citi vīri palīgā un isstūma tuō vēzumu laūkā. / Añss leč nuō ziřga zemē, piē Madēs piēsteīdzās. / piēsteikt ātri kādañ palīdzēt.*

piestēllēt v. 1. **Piestiprināt; pierīkot.** *zuōle i pluōgañ, ku tas pac lemesis piēstēllēc piē tā dzēlza.*

2. **Norīkot, likt (kādam ko darīt).** *desmitniēks piēstēllēja, ka jāiēt kupenas rakī un ceļu labuōt.*

piesteñķēt. Sk. *piestañķēt.*

piestīķēt. Sk. *piestukāt.*

piestiprinājums subst. **Paveikta darbība, rezultāts → piestiprināt.** *piluñks [tas ir, pildiņš] i vīrsū – tādi piestiprinājumi.*

piestiprināt v. **Panākt (piemēram, naglojot, līmējot, sienot), ka (kas) stingri turas (pie kā, kam klāt).** *spārēm vīrsūm lika šalmenes. tās i kārtes jeb sklañdas. tās tika a kuōka tapām piestiprinātas piē spārēm. / masc i kuģiñ, laīvaī kuōks, kuī piēstiprina zēģeli. / piē lemesnicas tiēk piēstiprināti lemeši, nuō dzēls iskaļti. piē katra lemesnicas gala piēstiprināc a divām skrūvām. / grāpis bi [vīrs ugunskura] pakārc ķēdē, kas piēstiprināta piē dziēda. / stēllēm apakšā i paminas, ku i piēstiprinātas nītes. / [vērpjamā] ratina galc [sauc], ku viss i piēstiprināc. / [sveces gatavojot] sagriēza daktu nuō buōmeļa. piēstiprināja piē gařa skaliņa vairākus riñdiņā – cik plac bi tas traūks.*

piestrādājums subst. **Paveikta darbība, rezultāts → piestrādāt.** *pastuōte i svārku apakšmalas piestrādājuñs.*

piestrādāt v. 1. **Strādāt (pie kā) intensīvi, papildus, lai ko panāktu, uzlabotu, noslīpētu, līdz galam atrisinātu u. tml.** *jaūnaī mājaī, kuru būmeīstařs a vīriēm sacēla, nu būs veļ kuō piestrādāt – jāliēk duris, luōgi, grīdas, griēsti. daūdz veļ kuō piestrādāt, lidz varēs dzīvuōt iēkšā. / tuī i vaīdzīga ēvele. ta a tuō piestrādā. / veļ kādas diēnas jāpiēstrādā, ta būs viss nuōdarīc. /*

špaltāda i tā pate ziēmišķāda, bet tuō nekrāsuōj. tuf vaīdzēj daudz piēstrādāt. / katra dēlīte japiēstrādā klāt piē tās braņgas.

2. Strādāt papildus, lai piepelnītu. maīma piēstrādāja kau kuā ar, lai muīms naūdiņa būtu.

piēstrēbināt v. **Pieēst vai piedzert (klāt) – parasti ko šķidru.** piē saūsu rāceņu vaīdzēs vēl piēstrēbināt rūgušu piēnu.

piēstrēbt v. **Strēbjot pieēst vai piedzert (pie kā, kam klāt).** biēsputru ēd, mērcējuōt taūku mērcē, uīn piēstrebj saūdu vai rūgušu piēnu. / piē baltās biēspuTRAS jāduō piēstrēpt saūc piēns uīn mērcēt kreīms. / vakariņās biēspuTRA. piēnu piēstrēba klāt – soaīgu piēnu, rūgušpiēnu. / tās mērces [biezputrai] tās pašas. va nu saūdu piēnu jeb nu rūgušpiēnu piēstrebj. / tuō taūku zupu, kuō tuf vārija, tuō piēstrēba akaī.

piēstrigt v. **Tikt piepildītam (piemēram, ar biezu, dubļainu masu).** plūdās tas duīmbēris tā varēja piēstrikt a našiem, ka grūti ispucēt.

piēstrīķēt v. **Pielīdzināt (ko beramu) līdz ar (trauka) malām.** pūrs ar labību bi līdzēni piēstrīķēt piīls mērs.

piēsts. Sk. piēsta.

piēstukāt, arī **piēstīķēt** v. **1. Piešūt, piesiet klāt (auduma gabalu, saiti), lai padarītu (ko) garāku.** ka ir īsāka kāda drēbe, ta teīc, ka jāpiēstīķē. piēliēk va nuō tā pašā, va cita aūdeķla. / tas striķis īss, nevaī siēna vėzumu savilkt. piēstukā uōtru klāt, tad varēs. / īsamī vaī piēstukāt, bet kuō tu garaīm darīsi?

2. Piedot klāt (piemēram, kārtis, naudu). piēstīķē – piēliēk vēl [kārtis], ka tās adbāžu cūkas spēlē. / ja tu gribi piēdalītiēs mūsu koīnpānijā, ta piēstīķē ar kādu rubuli.

piēstūķēt v. **Blīvi piebāzt, piepildīt.** pateīkuši puīkamī, lai ejuōt daržēlī kādu ābuōlu palasīt. uīn viīnš piēstūķējis visas kabatas piīlas. // **Blīvi bāžot, pievienot (klāt).** kuli a maīzi piēbāzu, vēl piēstūķēsīm gaļu klāt.

piēstuīnpāt. Sk. piēstaīmpāt.

piēstuīmt v. **Stumjot pievirzīt (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** piēstuīm piē kukņas tuō ķēŗru! / tiē šķīvīši vaīg piēstuīmt klātāk, lai nenuōkrīt.

piēstutēt v. **Piesliet.** piēstutē tuō kārti piē stūra!

piēsūcināt v. **Panākt, būt par cēloni, ka (kas) piesūcas (ar kādu vielu).** tuōs dēļus vēlāk visus apstrādā [...] ar pēŗnicu piēsūciīn.

piēsūduot v. **Piemēslot; padarīt ļoti netīru.** vistas piēsūduō visu, ku staīgāīšas.

piēsukāt v. **Sukājot pieglaust, pielīdzināt.** vaīņagus liēkuōt, bi jāpiēsukā tiē mati līdzēni, lai naū ispuruši.

piēsūkt v. **Sūcot (šķidrumu) piepildīt (ar to, piemēram, muti, vēderu).** kad [knausis] ūzmetās us pliku ruōku, ta a gaŗu dēgunu meklē, kuā vaī iēdūrt ādas puōrā. ta sūc aseņus, līdz piēsūc piīlu vēderu, paliēk sēŗkaīns. // **Uzsūkt (ko), kļūstot viscaur slapjam vai piesātinātam (ar to).** tas dakta gabaīls [gatavojot sveci, šķidros taukus] piēsūca. ta jāpaceļ uz aūkšu.

piēsūkties v. **1. Uzsūcot (ko) kļūt viscaur slapjam vai piesātinātam (ar to).** daktes gabalu iēbāž taūkuōs. ka tas piēsūcas, tad jāpaceļ uz aūkšu. / viīš [tas ir, laiks] i smēŗka, smēŗkuōņa. tas [gaiss] tāc piēsūciēs ar ūdeni, tāc slapš.

2. Piesaistīties, piestiprināties, parasti ar piesūcekni (par kukaiņiem, dēlēm). ka lika piē slimas viētas, ta viņa [tas ir, dēle] piēsūcās. uīn, ja kādu reīzu viņas negribēja kuōst, ta tuō viētu pabēŗza a cukuru. uīn ta viņa piēkuōda, piēsūcās. / ka lika piē vaīnīgās viētas, ta dēli iēlika spicglāzē uīn ūzlika us tuō sāpuōšuō viētu. uīn tuf dēle piēsūcās. / [zirgam] tūpla zaīrnā bi tāŗpi. viņi tādi piēsūkušiēs bi, tādi sārķani, reŗni tāŗpi. / vājām guōvīm, ziŗgiēm spalvā bi dzēltāni, ciēti, piēsūkušiēs graūdiņi – uōliņas. tiē isperinājās paŗ kukaīņiem.

3. Sūcot uzņemt barību lielākā (vai pietiekamā) daudzumā (parasti par kukaiņiem). ka viņas [tas ir, ērces] gatavas, ta viņas nuōkrīt pašas, ka viņas piīlas piēsūkušās. / ka [dēle] bi piēsūkusēs, ta pate atkrita.

4. niev. Piedzerties. diēz kuā tas vīrs tā piēsūciēs? ✧ **piesūcies kā uōds (arī dēle)** – saka par piedzēŗušu cilvēku. nu gaīn kā uōc piēsūciēs tas vėcaīs saīmniēks! / tas [vīrs] liēls dzēŗējs. tas piēsūciēs kā dēle.

- piesuōlīt v. Apsolīt (ko iedot).** vęcaistęš skaidiēnā drāza stīpas traūkiēm. piēnāk klibaīs Miņdelis uņ piēsuōla viņaņ brīlles.
- piesutināt v. Sutinot sagatavot (ko) tādā daudzumā, ka (tas) piepilda (parasti trauku).** ka piēsutinās a kāpuōstiēm tuō mučeli uņ ka iēškāps, ta būs kuō piēlikt piē zupas.
- piesūtīt v. Likst ierasties (pie kāda).** man nebija šai vietāji ne suniša gaiditāja. Dievīns pādi piēsūtīja, nu būs vārtu vērējīns. (LFK 1961, 10849)
- piesvaīdīt v. Piemētāt.** ripu sitēji bi piēsvaīdīši a sprīņguliēm visu ceļu.
- piesvēisāt v. Metinot piestiprināt (pie kā, kam klāt).** dakšas zaru vař piēsvēisāt klāt.
- piesvēņpties v.;** niev. **Lēni, parasti ar grūtībām, arī neveikli piecelties.** guōves tā piēķēdušas, ka nevař ne piēsvēņptiēs aūkšā.
- piesvērt v. Nosvērt (ko) tādā daudzumā, ka (tas) piepilda (piemēram, trauku).** [kannu] pajēma līdz, ka braūca Liēpājā. tuō piēbēra [ar cukuru], piēsvēra uņ pārveda mājā.
- piesvērties.** Sk. *piesasvērties*.
- piesviēst v. 1. Strauji, ar sparū pievirzīt.** a tuō ķēlli ūzjēņ tuōs mālus, piētriēc, piēsviēž. / ķīpīgaīs dadzis i cic. ka tuō piēsviēž, tas piēķīp. viš ķīp klāt piē drēbēm. / vēš duris a tādu aīscīrtiēnu piēsviēda, ka luōgi nuōdrebēja.
- 2. Sviežot strauji piepildīt (ko ar ko).** senāk piēbraūca piē laīvas uņ piēsviēda diceli piļļu [ar zivīm]. / tuō zveņģi nevař beikt piēsviēst a tiēm našiēm. / kaņkařs i nederīks lupac. maņ te piļls maīss a kaņkariēm piēsviēsc.
- 3. Sviežot papildināt (kā daudzumu); piemest.** piēsviēd piē tās zupas kādu knuzuli tuō taūku ari, laī gařdāka! / piēsviēda kādu pagali uņ sabikstija tuō uguni pagrāpī. / ka tuō linu saūju lika, ta tā nuōraūstija, laī būtu viēnāda. kas aku-rāt [nederēja], ta piēsviēda piē piřmām pakulām.
- 4. Sviežot (ko) lielākā daudzumā, padarīt (grīdu, telpu, apkārtni) netīru, nekārtīgu; piesvaīdīt.** ak tu manu tētīt! ku tik skatiēs, visūr kaņkari viē, piļlas malas piēsviēstas a kaņkariēm.
- piesviēsties v. 1. Strauji pievirzīties (pie kā, kam klāt).** tas [augš] tinās apkārt dikti vi-sūr. jā, kuř viš dabū piēķērtiēs, viš tā kā dadzis meītaī piēsviēžās.
- 2. Piebiedroties (kādam).** zuōsu [jeb] gūžu mātīte piēsviēdēs suniņ – dēja suņū būdā.
- piesvilināt v. Piededzināt.** nu i saūsi naši. vīri izgaīši piēsvilināt uguni, laī kāda kārta nuōdeg.
- piešaūdīt v. Ar izmēģinājuma šāvieniem noteikt pareizu (šaujāmieroča) stobra stāvokli.** mešsārks jaūnuō pliņtu bi isnesis piēšaūdīt, vaī labi vēļk.
- piešaūt v. 1. Pielikt, pievirzīt (parasti klaipu krāsni).** ka pa klāt piēsāva, tā viņi [tas ir, klaipi] sadurās. // **Ātri pieliet.** zupaī vēļ piēsāva ūdeni klāt. // **Piepildīt.** piļļu krāsni piēsāvu a speķeraūsīšiēm.
- 2. Pielikt, pievienot (piemēram, citas krāsas dziju aužot).** aūžuōt sērkanuō liņdruku, rakstaņ vaīg piēsāūt nuō citādas dzives.
- 3. Strauji pielikt (piemēram, kādu ķermeņa daļu pie kā, kam klāt).** liēliē bēņni maziēm teīca – ja piēliksi mēli piē sasalušas duru klabatas, ta redzēsi Rīgu. maziē klaūsa ař uņ piēsāū mēli piē klabatas, uņ nuōst vaīs nevař dabūt.
- 4. Aiztaisīt, aizvērt.** stalliņ tās dures nevař piēsāūt – eņģe pārlūzuse. / šīberi piēsāū, laī tas siļtuņs neiēt ārā.
- piešāviens, arī piešāvums** subst. **Paveikta darbība, rezultāts → piešāūt (2); audumā ieaušts citas krāsas diegs, dzija.** ka grib rakstītu aūdeķlu, ta vaīg a citu dzivi kādu piēsāviēnu iššāūt uņ piēsist a mustavām. / ak tu iščibētu! kā tuō piēsāviēnu saūce? / nuō piēsāvuma mīņājumš nēisnāk.
- piešķārdīt v. Piešķiest, piemētāt.** visu rijas plānu ziřgi piēsķārdija a pēlūm.
- piešķērēt v. Šķērējot sagatavot (ko) pietiekamā vai lielākā daudzumā.** piēsķērē viēnu mucu kāpuōstu, laī piētīktu visai ziēmaī.
- piešķiēbt v. Mazliet pašķiēbt (sānis, uz vienu pusi).** kā tā ave skatās, gaļvu piēsķiēbuse! gaīda, ka maīzi duōs.
- piešķiřt, arī piešķiřt v. Oficiāli dot tiesības (ko) izmantot.** muīža piēsķiřa ežera malā pļavu, kuř siēnu savākt guōvi. / muņš [bija] pļavs piēsķiřts muīžas daņgās. / te jaū senāk i piēsķiřti zemes gabali.

- piešķīt** v. **Šķinot iegūt (ko) lielākā, arī pietiekamā daudzumā.** vakar ruožu piešķinuse, šuodien viju vainadziņu. (LFK 9, 42)
- piešķūrēt** v. **Šķūrējot pievirzīt.** bi tāda kuōka šķupele. a tuō grāba graūdus, ka kūla, uñ a tuō pēlus piešķūrēja.
- piešļākt** v. 1. **Panākt, būt par cēloni, ka (kas) strauji piepildās ar šķidrumu.** kad liēls viñnis nāce, ta piēšļāce laīvu.
2. **Šļācot pieliet, pievienot (pie kā, kam klāt).** zuprāceņi iř rāceņu zupa. kādu taūku, kādu rupumu piēšļāc klāt. / piēšļāc miłtiēm kādu stuōpu aūkstu ūdeni! ta varēs jaūt maīzi.
- piešļircināt** v. **Šļircinot pieliet, pievienot.** vėl kādu šļiřku piēšļircina tā piēna, lai gārdāka baltamaīze.
- piešļūkt** v. **Pielīdzināt (piemēram, lauka virsmu, augsnes virskārtu) ar šļūci.** ka zeme sāk žūt, ta piřmaīs dārps i šļūkšana. senāk trīs ratu riēpas sasēj – viēnu reīpu priēksā uñ divas pakaļā. aīzjēñ lielāku pleķi uñ tuō zemi labāk nuōšļūc, līdzņāku piēvēļk. / tā šļūkšana vaīrāk vaīdzīga ciētās māla zemēs. ūzmanīgi jāatruōd tas laīks, kad [zemi] vaīg piēšļūkt. / zemi līdzināja a šļūci, tā piēšļūc tuō zemi.
- piešļurpstināt** v. **Šļurkstinot piedzert, piestrēbt klāt (ko nedaudz).** daūdz naū tās tējas, vař bišķi tik piēšļurpstināt ēduōt.
- piešmaūkt**, arī **piešmaūkt** v. **Piekrāpt, piemānīt.** piēšmaūca uōtru – piēkrāpa. tas jaū señs vārc tā šmaūkšana. / žic gribēja piēšmaūkt a savu preci vēcuō saīmniēci. / žīdi nešāja sařkanuō pērvī priēks bruņciēm. kādreīz piēšmaūca – bij sarīvājuši ķiēģelus.
- piešmaūkties** v. **Paslepus iekļūt (kur).** tu vėl varētu piēšmaūkties ratuōs uñ braūkt kuōpā a citiēm.
- piešmucēt** v. **Notraipīt, padarīt ļoti netīru.** piēšmucēt [ir] piēķēřnāt. šmucēt i jaūns vārc. / kas nu piēšmucējis istabu?
- piešmugulēt** v. **Piekrāpt, piešmukt.** suōlija tīru mañtu, bet piēbēra mazuō labību klāt. uñ tā piēšmugulēja piřcēju.
- piešmuřgulēt** v. **Padarīt netīru (parasti ēdienu, dzērienu, arī ēdiena, dzēriena trauku).** bērni piēšmuřgulē ēdiēnu. / dzēřēji piēšmuřguleīši glāzas, lai mēitnes ismazgā.
- piešnallēt** v. 1. **Piesprādzēt.** piēšnallē ilkses piē tiēm rīkiēm, lai turās. / [ratiem] tañbuōrs bi uzliēkañs viřsū. tā varēja piēšnallēt tuō tañbuōri. viņu tā ussprādzēja.
2. **Pienaglot.** tas bī kriētni piēšnallēc tas dēlis.
- piešņabuoties** v. **Piedzerties.** piēžūpājiēs – senāk teīca. piēšņabuōjiēs – tas nu tik i.
- piešņūkt** v. **Piešņaukt.** tēc šņupis radiēs, ka kabatasdrāna piēšņūkta piłla.
- piešpaktelēt** v. **Nošpaktelēt (atsevišķas vietas); piesliepnēt.** tuř [plītij] piēšpaktelēja, tā piēķellēja tās šķiřbas. / tuō šķiřbu piēšpaktelēja, piēsmerēja a māliēm.
- piešpeilēt** v. **Piestiprināt ar nelielām koka tapām (zoles).** piēšpeilēt vaīg, ka tā zuōle plīst nuōst. / zuōli piēšpeilē – riņdām tā [špeiles] nuōdzeņ. ta stipri turās. / kūrpes taīsij a kuōka naglām – kuōka špeiles, piēšpeilēja.
- piešplaūt.** Sk. *piešplaūt*.
- piešprice** subst. **Piejaukums.** tas iř īsc međus. iř jaū citamñ visāds piēšprices.
- pieštapēt.** Sk. *pieštapēt*.
- pieštaūkāt**, arī **piestaūkāt** v. **Piekaut.** piēštaūkāt i kādu piēkaūt. / puīši kāvās, uñ citi dabuja mukt. tiē citi priēcājās – tuōs piēštaūkājām dūšīgi! / nu gañ vaīdzēs piēštaūkāt tiē puīkas! kuō viņi te vēļkas!
- pieštopēt.** Sk. *pieštapēt*.
- pieštruñbāt** v. **Nostiprināt zeķes ar zeķtura gumiju (štrumbanti).** ka tā zeķe bija nuōkritusi, ta piēštruñbāja. tādas štruñbañtes bija nuō gumijas. / zeķes bija senāk nuōluskušas, nebī labi piēštruñbātas.
- piešūt** v. 1. **Šujot piestiprināt (pie kā, kam klāt).** [lindrukam] piēšuva tuō pastuōti. / kreķla piētriēkuñs i rupjāks. tas tā piēšūc. / tamñ sařkanañm liņdrukañm tuō apšuvu piēšuva nuō cita aūdeķla. / tamñ ciņdamñ tas apmeņinājuñs sāk iřt. vaīg piēšūt. / tā stipri a linu dziju piēšuva [aproci pie kreķla rokas]. / kreķla piētriēkuñs i rupjāks. tas tā piēšūc. / karavīriēm iř uspleči piēšūti ārpusē. / liņdruōksnis i tīkla viřve a piēšūtiēm kořķiēm. ✦ **dziēdāt kā (ar) piēšūtu kaklu** – dziedāt aizžņaugtā balsī, neskanīgi (?). kuō tu tēc dziēdi – ta kā piēšūtu kaklu? ✦ **piešūt bārdū** – piemānīt, aprāpt (kādu). piēšūt bārdū [ir] kādu ismuļķuōt, piēkrāpt. /

šļakas zēllis savīrināja vedējus, lai izveid cīrsmā baļkus, – duōs braņdavu. bet nedeļa – piēkrāpa. piēšuva vīriēm baŗ du.

2. Ar īpašu paņēmienu piestiprināt, pievienot (par bitēm). viņas [tas ir, bites] pašas sāka šūnas piēšūt piē siēnas.

piešūties v.; pārn. **Pielabināties, arī uz mākties (kādam).** grib piēšūties – piēlabināties, piēlukšnāties aka. / mazaīs puīka māc piēšūties. visu diēnu staīgā līdz, grib kuō dabūt.

piešuvums subst. **Paveikta darbība, rezultāts → piēšūt (1); tas, kas ir piēšūts (piemēram, tērpa pagarināšanai).** [sievietēm] bija krēkls ar pudrameņti – piēšuvumu apakšā.

piešveņties v. **Piecelties (piemēram, no krēsla).** es vaīr nevaru piēšveņties nuō tā krēsla.

piešvilpt v. **Ar svilpošanu pavadīt, papildināt (piemēram, dziedāšanu).** tuō dziēsmu kad dziēd, vaīg piēšvilpt.

piešvilpuot v. **Piesvilpot; ar svilpošanu pavadīt, papildināt (kādu darbību, norisi).** skruōderis, spēlējuōt pijuōli, piēšvilpuōja līdz.

pietaīsīt v. **1. Pierīkot; piebūvēt.** katra staļļa galā bi pietaīsīta liēla skūna priēkš siēna bāšanas. tuŗ bi luōpiēm ēdamaīs. / piē cūku staļļa bi laīderis laūkā pietaīsīc. dikti dubļaiņš tas laīderis bi. / tuŗ vaŗ ratus tāi pajuōmē pabraūkt, lai nepiēlīst. tā i piē ēkas pietaīsīta. / ciēmīns pietaīsīja baļkūnu [mājai], nuōpērvēja baļtu, kā spīd pa liēlu gabalu. / [klētī] kasti bi piē siēnas pietaīsīti. / sile bi apakš siēna ēžas. piē staļļa siēnas tā bi pietaīsīta. / viņam [tas ir, katēderei] krēkls tāpat pietaīsīc klāt, ku viš [tas ir, skolotājs] sēdēja, – tāc suōliņš. / bridžas i tīkls, kuō ķeŗ zuves. tīklaŗ pietaīsīc tāc līks kuōks – divi tādi kuōki katrā malā.

2. Izgatavot, pagatavot (ko) papildus, piedevām. gaļa būtu gatava, vajag mērces pietaīsīt. / biguze vārīta. tā drusku kuņkulīšus pietaīsa. // **Pagatavot (ko) tādā daudzumā, ka (tas) piepilda (ko).** tuō pusmučeli ka pietaīsa piļļu ar ēdiēnu, cūkām piētiēk viēnu reīzu, kuō iēduōt.

3. Pievērt. duŗvis pietaīsi, citādi muŗns aūksc te sēduōt! / tās dures tik ciēti pietaīsītas, ka nevaŗ atpuļķēt tuō puļķi. / piē kuces sanākuši suņi. viš [tas ir, kāds cilvēks] savāķis rijā, pietaīsījis duris un ta a spriguli [sitis]. / ka sašaūti visi [kukuļi], ta pietaīsa tās krāsns dures. / vakaruōs pietaīsa slēģus.

4. Notraipīt ar saviem izkārnījumiem. [puīka] ēsuōt tā nuōsabaīdijiēs, ka pietaīsījis klaras.

pietaīsīties, novec. **piesataīsīties** v. **1. Sagatavoties (kādas darbības, pasākuma veikšanai, kādai norisei).** us tādu cilvēķu, kas nevaŗ tā pietaīsītiēs piē dārba, nevaŗ iēsākt, teīc – taišās kā vista uz dēšanu. / suōlija, ka rakšuōt grāvi gar pļavām. bet vēl šuō baļtu diēnu nevaŗ piēsataīsītiēs israkt. / viņa [tas ir, kaimiņiene] kādus divus gadus nebi varejse piēsataīsītiēs tuō izdarīt.

2. Pieklūt. dēls piēsataīsījiēs piē tēva braņdava, uzgāja tēs. nu neziņ, kuŗ aces likt nuō kaūna.

piētaks subst. **Piecu kapeiku monēta.** piētaks ir vaŗa piēckapeīķis.

pietaļzīt v. **Stipri piekaut, sasist.** tuō ruņci pietaļzīja. nu vaīs nenāks te.

pietaĩbuorēt v. **Tamborējot izveidot un pievienot (pie kā, kam klāt).** diviēļus aūda, galus iššuva, pietaĩbuorēja špices galuōs.

pietaĩpīt v. **Piekaut.** baņdīti pietaĩpija bagātuō saĩmniēku.

pietastīt v. **Piecirst (1); cērtot izveidot (kam) vēlamo formu, veidu, parasti (to) pielāgojot.** ka tuō dēli piēstastīs, ta viņa labāki piē tās uōtras dēles piēģuīs.

pietaūpīt v. **Taupīgi rīkojoties, censties lieki neiztērēt, saglabāt.** ka tēs deva dēlam nāudu, ta viš teīca – nu pietaūpi, nesāc diršāt pa niēkiēm! / vaīdzēsuōt rudzus, [arī] rudzi pietaūpīt, lai piētiēk maīzes līdz jaūnam. / jāpietaūpa tā zāle, lai iļģak piētiēk tuōs ziņģus siēt.

pietaūpīties v. **Refl. → piētaūpīt; tikt pietaūpītam.** [tumsā] runājuōt māju saĩmniēks usķēra blakussēdētājam us celi un atrada tuō pliku. viš iēsāucās – kā tu esi bikses nuōlaīdis un sēdi a pliku pakaļu uz mūrīti! tas atteīca, ka tuņsa jāu vaŗ sēdēt a pliku pakaļu – pietaūpās bikses.

pietaūrēt v. **Blāustoties, klaigājot panākt, būt par cēloni, ka skaņas izplatās viscaur (telpā, apkārtņē).** kuō tu bļāustiēs! pietaūrējis visu māju a savu kliēkšanu.

pietaūvāties v. **1. Tikt pietauvotam.** šleperis pietaūvājas, pajēŗ us šlepi. pajēŗ us šlepi – vēļk viņu [tas ir, kuģi].

2. pārn. Piedzerties. nu tas i tā pietaūvājiēs, ka viš vaīs ne paiēt nevaŗ.

piēte subst. **Plakanā, paplatinātā (cērtamo, šķeļamo u. tml. rīku) mugurējā daļa; piets.** piēte i cīrvīm rešnaīs galš, ku atruōdās caūruŗns priēkš kāta. / piēte i cira plakanaīs galš. a cira piēti vaŗ iēsist naglu tāpat kā ar āmaru. / piēte i tas [cīrvja] uōtraīs galš, viēnā galā i tas

asmeņš. / *bī tāt kā kaplītis, vāļīte, vaļ teikt cira piētīte. a tuō [kaulu] tā nuōdaūzija, lai viš paliēk drapīks. / pajem a tuō piēti iēdzeņ tuō miētu zemē!*

pietecēt v. **Tekot, plūstot pievienoties (pie kā, kam klāt) – parasti par šķidrumu, ūdens plūsmu.** *Nīcā saūca Bārtas upes istēkas ežerā pa raķiēm. piētēkas i citas – kas piētēk.*

pietēcināt v. **Tecinot (šķidrumu) piepildīt (ar to, parasti trauku).** *ka paūsari iēurba bēžzā, lai tēk sula, ta piētēcināja kādu mucu.*

pieteiciens subst. **Bieži lietots vārds, arī izteiciens.** *na! tu tuō nedari! – tas [na] i tāt piēteiciēns. / juk, tā varēja darīt, bet nedarija. tas [juk] i tāt vēc piēteiciēns. viens uōtrs tā teica. / taga i dikti pulku tuō piēteiciēnu – nu nū! uņ tādī visi. / trakuōti – tas tāt piēteiciēns. trakuōti jaūka diēna. // **Sinonīms.** kabata teica, ķeša – tas tik tāt piēteiciēns bi. / tag tas tāt piēteiciēns – vēcais paltraks.*

pieteika subst. **Izteiciens, kas fonētiski saistīts ar uzvārdu (?).** *piē Tiņlēru pa piņberi. piē Sapatu liēla klapata. piē Jūrķu ēd guļķi. tiē i visi Pērkūōngala saimniēki. tāda bi viņiēm visiēm tā piēteika. tas tā gāja pa visu tuō ciēmu.*

pieteikt v. **1. Padarīt iepriekš zināmu.** *muņš bi piēteikta ekskušsija uz Igaūniju, us salām.*

2. Izteikt norādījumu, arī brīdinājumu. *[bēriem] piēteica, lai nēmtuōtiēs vaīs pa galvu. bet kas ta klaūsija! / vaŗbūt cic būtu iēsviēdis [sliktu ēdienu saimnieci] acīs. bet muņš maņma piēteica – pretī nerunāt uņ nezakt. / puši [saimnieci] pat piēteica – nu tik iscep pīliti a pelīti!*

3. Piebilst; īsi pateikt (ko) papildinot, precizējot iepriekš teikto. *viēnaņ patīk māte, uōtraņ mēita, bet maņ tas tēs. ja tāda runāšana bi, ta tuō tā piēteica klāt. / kā nu kušs tuō piēduōmāja, vēl kaūt kuō piēteica. / štātes pēc teica – kuō ta tu cepsi? pīragus? tuō vārdu jaū piēteica viēnmēr. / lai kasās, kam tā āda niēz! vēl piēteic klāt – kam neniēz, lai iēplēš. tas [nozīmē:] ja viņš negrib darīt, ta būs slikti pašam. / šuks i tāt piēteiciēns. es tik nevaru pateikt, kādā nuōzīmē viš tika piēteik.*

pietēka subst. **Upe, kas ietek citā (parasti lielākā) upē vai ezerā.** *tuō saūc pa attēku, kas nuō upes istēk uz ežeru. kas iētēk, tā i piētēka. / piētēka nāk nuō aūkšiēnes, iēt uz leju uņ iētēk upē.*

pietēmēt v. **Pielikt; liekot pievirzīt, pietuvināt (savienojot kā galus).** *ka labi drāšu galus piētēmē viēnu piē uōtra uņ sašveisē, ta tuŗ kā vēšēls.*

pietēmēt v. **Piekraut.** *piētēmēt – tas iŗ tā piēkraūt. / a, ta nu piētēmēji vēzumu, bračīt, ka nevaŗ ne ziŗks viļkt!*

pietēmpt v.; niev. **1. Dzerot piepildīt (kuņģi).** *tā guōve tā piētēmpuse tuō vēdēru, ka pušu plīst.*

2. Piedzerties (ko) lielākā daudzumā. *tas teļš tā piētēmpis tuō dziru kā steņ.*

pietēmpties v.; niev. **1. Dzerot piepildīt (kuņģi).** *teļš piētēmpiēs piēna, ka pušu sprākst.*

2. Piedzerties; dzerot alkoholiskus dzērienus, pilnīgi noreibt. *tas vīrs nu tā piētēmpiēs, ka knapi vaŗ paiēt. / paŗ dzēŗāju parasti teic – tas nu gaņ iŗ piētēmpiēs! tika klāt uņ ta nu aŗ tēmpa. / tas i tā piētēmpiēs, ka nevaŗ kājs pavilkt. / vēctēs nu i maktīgi piētēmpiēs.*

pietēpt v. **Pietriekt.** *ka luōgus ķitā, ta piētēp a ķitu tuō rūti piē rāma.*

pieticība subst. **Vispārināta īpašība → pieticīgs.** *pieticības dziēsmu guōduōs dziēdāja maņš tēte.*

pieticīgs, -a adj.; **pieticīgi** adv. **1. Tāds, kam nav augstu prasību; tāds, kas samierinās ar esošo vai viegli sasniedzamo.** *kas maņ kaīt – teic pieticīks cilvēks. / es tā pieticīgi, tādu mazu [degvīna] pudelīti nuōpiŗku.*

2. Tā, ka ir tikai visnepieciešamākais. *ja vēlākas Liēldiēnas, ta gavēnis gaŗāks. ta vaīdzēja piēticiģāk dzīvouēt.*

pietiēkami. Sk. *pietiēkuoši.*

pietiēkties v. **Censties pietuvināties (kaut kam); pielavīties.** *ruņcis bi piētiēciēs piē kreīma puōda.*

pietiēkuoši, arī pietiēkami divd.; adv. noz. **Tik, cik ir vajadzīgs, arī vēlams; diezgan.** *jaūniēm [saimniekiem] nepadevās luōpi, sviēsta piētiēkami nevarēja sakrāt. / maize bi piētiēkuoši, kad gribēj, ēda. / laps gac bi. liētus bi piētiēkuoši. / [lops] labi baruōc, piētiēkuoši trēkns, diēzgaņ laps iŗ. // **Tā, kā ir vajadzīgs.** dzīve nebi savēŗpta piētiēkami, sagriēsta. / kad [venteris] piētiēkami gaŗš nuōmēkšc, ta gaŗ [arķa] ragiēm aptiņ. / ja gadās, ka nau [biezputra] piētiēkuoši biēza, ta liēk klāt stēŗķeli.*

pietikt v. **1. Būt tādā daudzumā, cik ir vajadzīgs, nepieciešams; būt diezgan.** *a viēnu nuōzi ābulīna piētiēk diviēm ziŗgiēm puzdiēnā. / nu a tuō [silķes gabalu] vaīdzēj piētikt, juō us tiēm*

rāceņiem jaū bi uzliēc gaļas sālijuoms, tiē jaū bi a sāli iēvārīti. / ja kumeļam nepiētiēk piēna, ta viš ēd, ātrāk sāk mēklēt siēnu. / ja nu aku-rāt, ja tuō bēnu bi vāirāk, ta jaū [krustbēnu] piētika visiēm – i viēniēm radiēm, iŕ uōtriēm radiēm. / ka pašiēm piētika, [putnu] spaļvas pārdeva citiēm. / rītā nevaīdzēs kurināt – siltuoms piētikš. / piētikš a viēnu kuřsmīnu. taga nau aūksti. / skūna piļa i – manam mūžam piētikš [malkas]. / tai guōvij tā nau da ta kā piētika. / vaī teū piētikš laīka, lai izveřtu guōvi laūkā [no kūts]? // **Tikt veiktam, darītam līdz tādai pakāpei, ka turpināt (darbību, norisi) vairs nav vajadzīgs, nepieciešams, arī vēlams.** cūkaī kuņģīti nevaīg plucināt, tai i tīrs – tuō vaī a nazīti nuōkasīt uī piētiēk. / nekuō liēlu nemazgāsiēm, pažludzināsiēm katram pa krēklu uī piētiēk.

2. savienojumā ar verbu infinitīva formā. **Lieto, lai norādītu, ka kādas darbības, stāvokļa sākšanās tūlīt izraisa citu darbību, stāvokli.** piētiēk gulēt – muōstiēs aūksā! / nu ķērsimiēs piē liētas! piētiēk plāpāt. / nu piētikš vataļāt! es iēšu us stalli.

3. **Saglabāties; būt nodēriģam, lietojamam (par priekšmetiem).** viņš [tas ir, lauku neļķītes] tāds smuks i. pārs diēns viņš piētiēk, ta jaū viņš nuōkrīt. / tuōs jaūnuōs ķuōcus vaīg piēkavāt, ka piētiēk, līdz nuōraūt rāceņus. / maīs vīrs pac teīca, ka viņam tās kamašs piēcpacmit gadus piētikušas. / es nuōpiřku ķepuri. nu maī piētikš ilģi. – tad jaū suniēm kaušs arī ilģi piētīktu, tā tev tā ķepure. / buīmbas bēriēm liēk sūkstīt, lai ilģāk piētiēk. tā aī zuōbiēm sakuōž, uī nev akaī vaīrs. // **Dzīvot.** veācīstēs i dikti vārks. viš jaū ilģi nepiētikš.

piētiēbāt, arī **piētiēbāties** v. **Piedzerties.** ka piēdzēriēs, ta teīc – piētiēbājis. / šuōreīz [vīrs] gaī nebūs tā piētiēbājis kā vakaī, kad pārnaēca mājās kā zeķe. / kaīmiņš piētiēbājiēs aka nāk mājās!

piētiēnēt v. **Pielikt; liekot pievirzīt, pietuvināt (savienojot kā galus).** piētiēnēt iŕ salikt galus pareīzi.

piētīt v. 1. **Tinot piesaistīt, piestiprināt (ko pie kā, kam klāt).** priēviēti bi tai siētavaī tā galā, lai piētiē, ka nekrīt zemē. / nuō viēna gala [priēvietus] piētine, uōtru galu aišsprāude apakš ceļa. / apakšinas bi gaņas, lai vaī piētīt a siētavam. / [bikšu galus] piētina piē zeķēm klāt. / bēnam vaīg piētīt ruōkas, lai neiēplēs a nadziņiēm acīs. / tam māte piētīnuse piřmuō ruōku kreīsuō – isnācis ķēris.

2. **Tinot (piemēram, dziju, diegu) piepildīt (ar to, piemēram, spoli, saivu).** veācīstēs piētina piļļu saīou a diēgu, lai vaī mēkšt veīteri.

piētraipīt v. **Padarīt netīru, notraipīt.** kā tu te varēji piētraipīt a tuō zapti visu plaūktu!

piētrākalēt v. **Piediegt.** piētrākalē tuō pastuōti! tag teīc piēdiēdz.

piētrapēt v. **Piedrīvēt.** dēļu, baļķu stārpas piēbāž, piētrapē a pakulām. / mājai kādu caūrumu piētrapē a pakulām, lai siltuoms neiēt ārā.

piētriēcenis, piētriēcine. Sk. *piētriēkums*.

piētriēkt v. **Strauji, ar triecienu virzot (ko), piepildīt (ko), arī pārklāt (kā virsmu).** a tuō ķēlli ūzjēm tuōs mālus, piētriēc, piēsviēž.

piētriēkums, arī **piētriēcenis, piētriēcine** subst. **Sieviešu krekla apakšdaļa, kas darināta no rupjāka (parasti pakulu) auduma un piešūta klāt.** siēvam apakšā bi nātns krēkls – līdz juōstas viētai bi plānāks. nu ta tas uōtrs galš bi ta kā maīs tāt rupš, jā. tā piētriēcine, krēkla apakša mēs saūcām. / piētriēkuoms i [sieviešu] krēkla apakša. [kreklam] nuō smālkāka aūdeķla griēza viřspusi uī piētriēkumu nuō rupjāka. / krēkls a piētriēceni. tā bi tā apakša – tāda rupa, rupa. tas aūkšgalš nuō slēšu aūdeķla. / gaīš krēkls bi. siēviētes šuja apakšā rupjāku. krēkla apakša [jeb] piētriēkuoms [jeb] pudrameīte saūca. / kas ta pa krēklu, ka teū nau piētriēkuma! / maī pat guōda krēklaī i tas piētriēkuoms nuō rupjāka aūdeķla.

piētriēpt v. **Triepjot piepildīt.** tā bi piētriēpuši aī dārvu tās ratu ules, ka tecēja laūkā.

piētriēkškināt v. **Trinkškinot pavadīt melodiju.** kuōkli tā piētriēkškina.

piētrūkt v. **Nebūt pietiekamā daudzumā; nepietikt.** cūkaī jaū daūdz suvēnu dziēmst. tā i dziřdēc – cūki piēdzimuši tig daūdz sivēni, ka piētrūkuši tuō pupu. / ka kāc dziēc piētrūkst, ta liēk garākas griēstu dēles. / neiēt! te kāc daīkc piētrūkst vaī salūzis. / maī piētrūka sējuōt nedaūdz sēklas. / lika gaī lapas apakšā [maizei], ka piētrūka miļtu. / ciēmīnu siēvas iēt cita piē citas tapināt sāli, ka piētrūkst. / te neū tāļu buōde. vaī visu nuōpiřkt, kas piētrūkst. / ka kuō ātri grib padarīt, ta aīviēnu kas piētrūkst. / grīdu aī vaīdzēja [izmazgāt], bet nesanāca, piētrūka laīka. / man dziesmiņu nepiētrūktu, ja būt gaņa vasariņ. (LFK 9, 175) **piētrūkst teīkšanas** – saka, ja nav ko teikt, trūkst vārdu. maī piētrūkst tās teīkšanas – nau kuō teīkt. // **Nebūt**

pietiekamam (par psihisku vai fizioloģisku stāvokli). *dēls daudz suōlija, ka padarīs. bet spēka piētrūka. / tā skrēju, ka piētrūka pūtas.*

pietumēt v. Pievienojot miltus, panākt, ka (piemēram, mērce) kļūst tumīgāka. *miltus piēliēk piē mērces, piētumē, lai biēzāka. / piētumē tuōs miltus, lai biēzāka mērce!*

pietupēt, arī pietupt v. Pietuities; novietoties tupus stāvokli. *piētupēt – tas tā nuōliēktiēs piē zemes uz abām kājām, bet gufnus uz zemi nelikt. / es atnācu parunāt. piētupēšu piē tevis uņ parunāsiņ. / nāc piētupi te-pat duōbēs! līdz paravēt, uņ tad arī parunāsiņiēs!*

pietura subst. **Noteikta vieta, kur pietur sabiedriskie transportlīdzekļi; pieturvietā.** *te kārtīks gabals jāpaiēt līdz autobusa pieturai. / līdz viņai pieturai jābrauc, ta apstāsiniēs. / piēturā te mūs issēdināja. □ pieturas viēta – apmešanās vieta, dzīvesvieta. blaņduōnis iņ tāt klaīduōnis, viņam nav nekuī pieturas viētas. blaņduōnis nuō viēnas viētas us citu blaņdās.*

pieturēt v. 1. Apstādinot, apturot (iejūgtu zirgu, transportlīdzekli) uz neilgu laiku pārtraukt braucienu. *piē kruōga vīri a-viēn piēturēja ziņgu. / it neviens tā nebrauca, kā brauc brālis ar māsīnu – līdz ierauga ievu krūmu, līdz pietura kumelīnu. (LFK 1961, 10649) // Pievaldīt (parasti darba dzīvnieku, piemēram, zirgu, arī zirga vilktu transportlīdzekli), lai nepieļautu ātru gaitu.* *pa slīpu, nuōsalušu ceļu ragus skleņderē, jāpiētūr. // Panākt, ka (zirgs) kustas lēnāk.* *lai [zirgs] lēnāk iētu, piētūr gruōžus. // Panākt, ka (piemēram, dzīvnieks) nekustas, parasti uz neilgu laiku.* *tas, kas [cūku] kava, tas bi aņ tas šķērdējs. pārējiē tik palīdzēja piētūrēt. / iēnesa aitu a visu jēru istubā piē mūrīša uņ piēturēja, ka zīda, piēradināja, līdz ave piērada.*

2. Atbalstīt (piemēram, priekšmetu), lai (tas) nekristu, arī nekustētos. *tas vēzuņs sāk sazvēlītiēs uz viēnu pusi. braucūot vaīg piētūrēt, lai nēapkriēt. / vēzuņs tāisijās braucūot svēlītiēs us sāniēm. bet vīrs a dakšu piēturēja uņ izbrauca us ceļu. / ku tu a tādu nuōšķiēbušuōs [vezumu] brauksi? vaīdzēs a dakšām piētūrēt. // Satvert, saturēt (priekšmetu), lai (tas) nekustētos.* *[ēķelēm] viēnā galā bi, ku kāju vaņ iēmīt, tāda gaņa dēle, ku ta kā sēdus vaņ sukāt. uņ tad uōtrā galā a ruōku varēja piētūrēt – aņ kreisuo ruōku piētūrēt uņ aņ kreisuo kāju piēmīt, uņ aņ labuo ruōku sukāt. / ta viēns bi iēmanijiēs, kā vaīg [bultu] sist. ka sit, ta vaīg bišķi tuō vāli piētūrēt, ta [bulta] skrej aūkšā. / visu kūli jāu uz-reiž nelaīž mašinā – bišķi piētūr vārpu galus, lai nuōsit. / štruņbas, štrābaņte – tās vīri liēk, lai bikses piētūr. / nāc klēti piētūrēt maīsu, lai vaņ sabērt sēklu!*

3. Glabāt, turēt (ko). *šādas tādas [ārstniecības] tējas jāu piēturēja piē mājām. / mēs, tiē vēcīē cīlvēki, jāu viņu [tas ir, asinszāli] dikti tā piēturam piē mājas, jā.*

pieturēties v. 1. Turoties (pie kā) atbalstīties. *maīgas iņ tīltaņ gaņ malu, ku piētūrētiēs. / leņterus liēk trepēm, ku piētūrētiēs, kāpjuōt aūkšā. / piēturiēs piē zara! tā viēglāk uzrāptiēs aūkšā. / mazaīs visu laiķu rāpāja. nu piētūrās piē mātes ruōkas uņ sāk ķusīt.*

2. Pastāvēt kādu laiku, turpināties (par laikapstākļiem). *šuōgad iļģi piētūrējās pliksālis. / ēzēfēs sāk aīzrukt. nu jāu saīs piēturas. / kāc vēš iēpūš gada četūrksnī, tāt pūš visu četūrksni. lai gaņ viņš nuōiēt citūr, bet tuōmēr viņš vaīrāk piētūrās piē tās viētas. // Ilgt, turpināties (par stāvokli, apstākļiem).* *kas gāja pa kaīnāku viētu, tas [ceļš] piētūrējās labāks. kas gāja pa lejāku viētu, tas bi vaīrāk izbraūkc.*

3. Nemainīt (ko), palikt (pie kā), saglabāt (ko). *vēctēs piētūrējās piē savs ticībs, gāja baptistu baznīcā.*

4. Uzturēties. *es apkārt neklejāju, piēturuōs piē savas mājas.*

pietuīs subst. **Atbalsts, margas.** *tuō kuōka piēturu piē trepēm salaūzuši. nu nevaņ druōši uskāpt uz bēliņģi.*

pietuvotiēs v. Pieiet, pienākt tuvāk. *pa gabalu nepazīnu. ka pietuvuōjiēs, ta gaņ rēdzu, kas tu esi.*

pietvaīkuot v. Pieļaut, būt par cēloni, ka (telpa, apkārtne) piepildās ar tvaiku. *tovaīks i, ka kādi dūmi iēnāk, tāt piētvaīkuōjs tas gaīss.*

pietvērēt v. Pieskarties, lai aptaustītu. *pagaiđi! ļaū piētveřēt piē tās viļlānes! vaņ rēdzēt, ka nuō labas viļlas viē aūsta.*

¹pieuōderēt v. 1. Piešūt oderi. *vadmalas prakam piēuōderē ādas, isnāk kažuōks.*

2. Papildus pabarot (parasti zirgu). *piēuōderē tuō ziņgu! tā sacija, ka papīldus deva aūzas va kuō citu.*

- ¹¹**pieuöderēt v. Sasmaržoties.** *pieuöderējis – tas tā, ka salējis kādu smaržu. senāk jau tādās smaržās veikaluōs nebi kā taga, tādi odekolōni, oderi.*
- pieuōrdīt v. 1. Piebikstot (kādam) censties panākt, lai (kāds) dara (ko).** *nevaŗ pieuōrdīt [zēnu] ūuōrīt piē dārba. guļ kā ruņcis.*
- 2. Urdot pievienot (ko).** *pieuōrdi tuō atkrituūuō pagali! ta labāk deks.*
- pievadāt v. Vairākkārt vedot, piegādāt, sagādāt (ko) pietiekamā vai lielākā daudzumā.** *slikti, ka trūkst ūdeņa. grūti pievadāt visiem luōpiēm ūn paūiem.*
- pievaiūluoties v. Savairoties lielākā daudzumā.** *tiē aveņu krūmi pievaiūluōjūsiēs piļli grāvi.*
- pievakare** subst. **Laikposms no vēlas pēcpusdienas līdz vakaram.** *nu jau pievakare – jābeidz dārps. / pievakarē isiēs vēl tuōs sīpuōlus savākt. / pievakarē gāja dupeņuōt – ta labāki zuves varēja rēdzēt. / nu tā pievakarē atnāc! tas tā būtu pēc piēciem.*
- pievākt v. 1. Paņemt, savākt (ko).** *va ta es pievāķu [ķurnālus]? tiē maņ i paklīduūi. / pievāc palikuūuōs ēdiēnus nuō galda! // Pievirzīt (sev) tuvāk.* *pievāķ savas striēnas, lai citiēm ar rūmes! / tu savas pleznas pievāķ, nevaŗ ne paiēt! // Piepildīt.* *vista savu kuzu i pievākuse piļļu. // Pārņemt, aizgūt (piemēram, vārdu).* *ta jau dažu [krievu] vārdu pievāķa. // Paņemt (parasti bez atļaujas); piesavināties.* *nu Jānis aka uz brīvām kājām! issēdēja savu laiķu. redzēs, kuō nu darīs! aka līdīs kau kuō pa tuūsu pievākt? / te kaĩmiņi pa tuō zemes gabalu karuō. duōmā, ka tas viēns i pievāķis.*
- 2. Pieņemt un paturēt, piemēram, savā mājā, savā ģimenē, arī noteiktu cilvēku lokā (cilvēku vai dzīvnieku).** *viū jau i lapsirdīks, pievāķ visus nabadzīnus. / mani pievāķa puūūi. maņ ar patika drāst ūn ūrpt. / es pievāķu tuōs kaķus abus divus. tikaĩ maņūs ruņcis negribēja tuō sveūuō ruņci. // Saaicināt, sasēdināt (pie galda).* *pievāķa visus [atnācējus] piē tuō vāku galda. dega divas – duj – sveces.*
- 3. Pieskatīt.** *tā jau dikti pievāķ tuōs bērnus. / ej pievākt bērnus!*
- pievākties**, *novēc.* **piesavākties v. 1. Savākt, sakārtot.** *pievāktiēs i savākt nuōmēstās liētas. / būs japiēsavācās, jasadārtuō te ūn jaiēt laiķā.*
- 2. Pievirzīties (?).** *es jau varu piēsavāktiēs cituŗ.*
- pievaldīt v. Panākt, ka (dzīvnieks) kļūst rāms, mierīgs, savaldīgs.** *tuō buļli vaiģ pievaldīt, ka veđ stallī siēt. / jaũnaĩm ziŗgaĩm vaiģ stipru gruōžu ūn apaũūu, lai vaŗ pievaldīt braũcuōt.*
- pievalķāt v. Sākot valķāt, vairākkārt uzvelkot, padarīt (apavus) valķāšanai ērtus.** *kad jaũnuōs zābakus pievalķās, ta jau knapi nebūs.*
- pievalķāties v. Valkājot kļūt ērtam (par apavu).** *tā kuŗpe iēmūsiēs, pievalķāsiēs.*
- pievaļāt v. Pieveikt; panākt, ka (kas) tiek izdarīts.** *va tu varēsi pievaļāt tādu liēlu gabalu maĩzes? / nu tuō kuōku pievaļājām gaĩ – ūscēlām uz ragūm. / tuō akmeni raũdzūūu pievaļāt bes saspridzināšanas.*
- pievaļģīt v. Pieēsties.** *nu jau gaĩ pievaļģĩju pa kriētnam! te tādu vārdu liētuō, bet tas iŗ leiūu vārc.*
- pievaĩplāt v.;** *niev.* **Daudz un ilgi runājot, plāpājot, pateikt, izpaust.** *tās siēvas kādu stuūndu jau runāūsas. kuō tuŗ vaŗ pievaĩplāt tig daũdz!*
- pievaĩķēt v.;** *niev.* **Ēdot piepildīt (parasti kuņģi, vēderu).** *nevaŗ pievaĩķēt viēn tuō kuņģi!*
- pievārds** subst. **Viens no (kā) sinonīmiskajiem nosaukumiem.** *biguzē, maĩzes zupa, piūsla – tas tāc pievārc. tuō jau parasti vakariēm vārija. / kuō ta nu vāris? mumuļĩnu? tas i biguzes pievārc.*
- pievarēt v. 1. Pārspēt, uzvarēt (cĩnā); pārspēt ar fizisku spēku.** *puĩkas saķēruūiēs. redzēs, kuŗū kuru pievarēs. / nu spārdijās gaĩ tas teūū, bet pievarēja viņu ūn sasēja kājas. / puĩkas parasti cĩnās, viēns jau citus pievarēja. // Pārspēt (piemēram, dziedāšanā).* *ja tev tĩk, tu puisĩti, nāc ar mani dziedāties. ja tu mani pievarēsi, es tev duoūu sav māsiņu. (LFK 1818, 396)*
- 2. pārn.** **Nomākt, pārvarēt (cilvēku) – par apstākļiem, fizioloģisku vai psihisku stāvokli.** *nu jau miēks būs bērnū pievarējis.*
- 3. Pieveikt; paveikt (parasti grūtu, arī laikietilpīgu) darbu.** *nu viēnreĩz pievarēju tuō kluci ūn saskaļdiju pagalēs.*
- pievārit v. Vārot papildināt (kā daudzumu).** *kuōka putas spaĩnĩ stāvēja putra. kad nāca piē beĩgām, atkaļ pievārija.*
- pievārities v. Piedegt; vāroties pielipt (pie kā).** *ka vāra tuō ķūru, ta jāmaĩsa caĩri viēn, lai nepiēvāras. apmaĩsa tuō grāpeli. / zapti jau jāmaĩsa, lai nepiēvāras piē katla dibēna.*

- pievārstīt** v. **Pievērt; aizvērt.** *vēš tuōs vārsteļus vārsta. nevař pievārstīt – taišās vaļā.*
- pievārte** subst. **Vieta pie vārtiem.** *tas ganelis bi sadzinis guōves pievārtē abguļdināt.*
- pievārtīt** v. **Vārtoties panākt, ka (kas) tiek samīdīts, saņurcīts.** *bērni plēzdamiēs pievārtīši visu zāli. kâ tâdu varēs nuōpļauīt! / nuō rīta guļta bī smuki saklāta. bet pa diēnu bērni bī pievārtīši, deķus saņurcīši.*
- pievařžāt** v. **Ātri, pavirši, arī nedaudz pielāpīt.** *tuōs mazākuōs caūrumus tik pievařžā, tiēm liēliēm liēc iēlāpu!*
- pievazāt** v. **Nevīžīgi izmētājot, novietojot nepiemērotā vietā (dažādus priekšmetus), padarīt nekārtīgu (piemēram, apkārtni).** *šādi tâdi staīgādami pievazaīši tuō sētu a nūjām. // Piegružot. nu tikkuō izmazgāju grīdu, uņ aka i pievazāc.*
- pievazāties** v. **Pieklīst.** *tiē ciēmīnu suņi sākuši pievazātiēs piē mūsu suņa.*
- pievāzt** v. **Pievērt.** *taī putraīmu tīni vaīg pievāst vāku, lai nepiēput.*
- pievēdināt** v. **Vēdinot pievirzīt klāt.** *[perot bērniem sarus] a sluōtu bišķi pievēdināj sīltumu, cik tâc bērs vař ciēst.*
- pievēiduot** v. **Izveidot.** *viņš issut:ināja tās dēles, uņ tad viņas ta ka bikšu juōsta luōcijās tiē dēļi. ta varēja pievēiduōt, kâ tik vaīg. (Svent. 89)*
- pievēikt** v. **Pārspēt, uzvarēt.** *[spēlē] uz nabagiēm reți kâc mani vař pievēikt.*
- pievēkšt** v. **Raudot, radot skaļas balss skaņas, panākt, ka tās izplatās viscaur (telpā, vidē).** *kuō tuř lai pievēkš! – iēkrita ūdenī uņ nuōgrima tâ naūda.*
- pievēkšties** v. **Refl. → pievēkšt.** *kuō tuř vaīs vař pievēkštīēs!*
- pievēlt** v. **1. Veļot pievirzīt (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** *pievēlt tuō akmeni te! / pievēlt tuō kluci tuvāk! būs kuō sēdēt viřsū.*
- 2. Apstrādāt ar veltni (piemēram, augsni).** *pievēļ a ruļli zemi, lai būtu līdzenāks laūks, lai zeme nēižžūst.*
- pievēlties** v. **Veļoties pievirzīties (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** *puīka ripinājās pa sētu. pievēlās, piēripinājās piē tâ kuōka.*
- pievērpt** v. **1. Vērpjot (dziju) piepildīt (ar to, parasti spoli).** *tuō spuōli pievērpt pīllu a liēlu kuōpu.*
- 2. Vērpjot piesaistīt (pie kā, kam klāt).** *ja vērpjuōt nepiēvērpt ritīgi galu palipaņ, tas attinās vaļā. / ačšļuka i nepiēvērptc šķeriēns. / [meita] pievērptusi muši kāju, dzirnākslim deguniņ. (LFK 9, 136)*
- pievērpties** v. **Refl. → pievērpt (2).** *ja viš [tas ir, dzija] iznāk pa smaļku, ta liēk klāt. uņ, ja viš īsti tuř nepiēvērptjās klāt, ta tuř isnāk tâ ačļuka.*
- pievērst:** **pievērst uzmanību** – izraisīt interesi (par ko). *kâc puīsis pievērš uzmanību, ceņšas ispatikt [mūsu meitai], apliduō. / meītas tuř tâ sačukstējās, ķiķināja, gribēja, lai puīši pievērš uzmanību.*
- pievērt** v. **Verot aizdarīt, aiztaisīt (parasti daļēji, nepilnīgi).** *tuō luōgu vaīg pievērt, lai aūkstums nenāk iēkšā.*
- pievest** v. **1. Vedot (ar transportlīdzekli) piegādāt (ko).** *muīžās muōdeřniēks bi piē piēna. viš braūkâ us piļsētu katru diēnu, braūkâ pa veīkaliēm – pievēd piēnu. / [pilsētnieki] siēnu piřka us tiřgu – laūceniēki pieveda siēnu. / muīms, tiēm veģiēm, pievēd tag nuōcīrstu maļku.*
- 2. Vedot sagādāt (ko) lielākā, arī pietiekamā daudzumā.** *tâ Liēpāja pievēsta pīlla, ka nav kuř likt tuō maļku. / [gadatirgus] pagaišgad bi dikti braņģi apmeķlēc, a maņtām pievēsc. / iř kuō braūkt, līdz pievēst tâdaņ [lopu] baraņ ūdeni, siēnu.*
- 3. Vedot nogādāt (pie kā, kam klāt).** *ka [zārku] veda, sāka zvanīt kapu pulkstiēnis, līdz pieveda piē kapu.*
- pievicēt** v. **Piestiprināt ar vicu.** *ař issutinātu uņ sagriēstu bērza vici piēsēja šūpāksnes piē šķērskuōka. puīši labi ciēti pievicēja, lai tuř.*
- pieviēnuot** v. **1. Iekļaut (ko) kādā kopumā, sastāvā, to papildinot.** *ta mūs [tas ir, Jūrmalciemū] pieviēnuōja piē Nīcas.*
- 2. Pielikt (pie kā, kam klāt).** *[kreklam] spēdele vēl – tuō padusē tâdu cētrkaņtīgu [iešuva], ku tuō ruōku pieviēnuō klāt piē tâ kreķla. // Piejaukt, piebērt (pie kā, kam klāt).* *[gaļū] savāra, pieviēnuō mērcīti – mīltus, kreīminu, sāli.*

- pieviēnuoties** v. **Atrasties, būt novietotam tā (pie kā, kam klāt), ka veido savienojumu, vienotu sistēmu.** *Nīcas ceļš sākās nuō Duōrupes–Nīcas ruōbežas caūr Uōtaņķu ciēmu [..] līdz Nīcas muīži, kuŗ pieviēnuōjās Rucavas–Nīcas–Liēpājas pasta ceļam.*
- pieviēsties** v. **Ieviesties (kur) lielākā daudzumā (parasti par kaitīgiem dzīvniekiem vai augiem).** *sastādīja tuōs apīņus, lai pieviēšas, pašiēm būs un būs kuō izduōt. / skudras pieviēsušās pīlla cukuŗduōze.*
- pievilināt** v. **Vilīnot panākt, ka (kas) pievirzās (tuvāk, klāt).** *ismēt makšķiēres, kad grib kādu [zivi] pievilināt.*
- pievilkt** v. **1. Velkot pievirzīt (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** *ka pluōstus pludināj, a tuō buōsāku pievēļk piē malas. / tāt ķeksis, ku pievilka laižas klāt piē muōļiēm. / pievēļk tās pēdas [tas ir, kūļus] piē tā bālina juō klātāk. / pievēlc tuō beņķi tuvāk! tuŗ varēs četri apsēstiēs. / māte iēnākuse pievilka raūduōšuō māsiņu sev klāt. un tad bērnus aplusa. // **Velkot (parasti aiz rokas) panākt, ka (kāds) pievirzās (pie kā, kam klāt, arī kam tuvāk).** kuri [rumulejoties] pamūk, ka dabū nuōķērt, pievēļk piē tās akas un ūsspeŗ ūdeņa spaņni. // **Velkot pievirzīt (ķermeņa daļu).** puīkas ta kā paluōcījās [sveicinot], tā kāju pievilka. / taga tik sējējs aŗ kāju [birzē]. pīrmuō reīzu nuō malas viņš iēt un viēnu kāju pievēļk, uōtru miņ. pievēļk ārējuō kāju, sēj us kreīsuō pusi.*
- 2. Savilkt ciešāk, velkot (ko).** *pievēļk tuō gruōžu, lai neiēt grāvī zirgi. ✧ **pievilkt gruōžas (arī gruōzus) (ciētāk)** – ierobežot rīcības brīvību, sākt izturēties stingri. pievilkt gruōzus iŗ usstātīēs a stiņgrību. / Jēpītis nevaŗ bez darba vaŗ klaiņāt. tēs liēk piē darba – pievilcis tās gruōžas ciētāk. // **Velkot uz savu pusi, aizdarīt (piemēram, durvis, logu).** laiķa pusē [durvīm] i tas ruōkturis, un iēķsas pusē i tā klabata. tā mēlīte [jeb] !ēmpīte paceļ tuō klabatu uz aūkšu. ka tās dures pievēļk ciēti, ta tā klabata nuōkrīt us tuō āķi. // **Velkot padarīt ciešāku.** turi ciēti tuō striķi un pievēlc tuō vēzumu! / ūzmet žņaūgu us tuō galu un pievēlc ciēti, lai vaŗ nuōsiēt vēzumu! / apaūši jāu galveņaīs. tuŗ i uspuŗnis, piēres sikсна, dzēlzi un pažērklis – tas nāk gar pakakli. pažērkli pievēļk a sprādzi. / Nīcā bi tāda muōde – krūtis neaūdzināt, stiņgri pievilka a būrsti. / senāk, ka juņtus juma, ta aŗ vicēm pievilka tuō ķnuteli. nuōkliēž tuōs stiēbrus, a tuō vici pievēļk. tag a smaļku drāti. // **Pieskrūvēt, piegriezt ciešāk.** tās skrūves jāpiēgriež, lai stiņgri pievēļk. / šēibe iŗ tāda plāna plāksnīte, kuru liēk zem skrūves, lai stiņgrāk pievēļk. // **Sakrokot, nedaudz savilkt (piemēram, apģērbu, tā daļu).** vestēm bi sprādzes. a sprādzi pievilka knapāk tuō vesti. tā iēkruōkuōj. / ejuōt diēnēt, puīšiēm jāu isnāk pievilkt juōstu ciētāk.*
- 3. Būt tādām, kas (bez ārēja spēka iedarbības) piesaista (ko).** *svēteliņ i lisc. ja i kāda dzelža liēta, ta viņš neiēt, – tas pievēļk zibeni. / svēteliņ piē mājas kuōkā ūzlika riteni, bes dzelza daļām, lai tāisa ligzdu. kaņ bi dzelš daļas, tuŗ netaīsija, juō tas vaŗ pievilkt zibeni. putnaņ bi tāda zināšana.*
- 4. Pievienot (piemēram, ar vadiem saistītās iekārtas, ierīces).** *visiēm pievilka tuō elektrību, tuō vadu. ta visūr bi elektrība.*
- 5. Velkot iekšā, piepildīt.** *vēdēŗs pastiēpc [sacīja]. ta lika tādas glāzas, tādus puōdinus. izgriēza nuō rupjas maīzes tādu apaļu garuōzinu, ka nekrīt. ta tuŗ iēlika svecīti, ta nuōlika te us tiēm pasīŗžiēm. un tad ūzgāza tādas glāzas – ku tās liēlās alus glāzas. ta tās glāzes pievilka pīllas a miēsu, a tuō ādu pievilka tuō glāzu. ta jēme zemē un pārsēja a drāneli, un neļāva staīgāt.*
- 6. Velkot (ko) piepildīt, aizņemt (piemēram, telpu, tās daļu).** *viss klētes aūkšējaīs juņta galš iŗ zirņēklaīns pievilkc. / kaņbarī visi kakti pievilkti a plēkiēm. // **Piepildīt, pārklāt, arī izlīdzināt (piemēram, ar zemi).** [šķīvotājs] pievēļk, ku tās vagu stārpas, pievēļk tās a zemi, un neiēbīrst lini. / senāk trīs ratu riēpas sasēj – viēnu reīpu priēkšā un divas pakalā. aizjēm liēlāku plēķi un tuō zemi labāk nuōšlūc, līdzenāku pievēļk.*
- pievilkties**, *novēc. piesaviļkties* v. **1. Piesūkties (ar mitrumu, šķidrumu).** *ta viņa piēsavēļkas tāda slapja tā maļka, ka ūznāk liētus.*
- 2. pārn. Piedzerties.** *vaŗ tas vīrs varēs iēzvāļuōtiēs ratuōs, tā pievilciēs? ✧ **pievilciēs kā uōds** – ļoti piedzēries. pievilciēs kā uōc – piēdzēriēs.*
- pievilkt** v. **Ar viltu panākt, būt par cēloni tam, ka nepiepildās (kāda) cerības, nodoms; piemānīt, piekrāpt.** *sarunāja iēt uguņūōt, bet Miķēlis viēns pac nuōgāja. Pēteris splāūdiējas, ka ēsuōt tuō pievilis. / tāt viltniēks – nuōvila naūdu nuō ļaūžu! teīca, ka ēsuōt abdrūōšināšanas aģēnc. pievila visus. □ **pieviltais vīrs** – neidentificēts putns. es tik zinu pieviltuō vīru. tag katru*

diēnu dziŗd – *cic, cic, cic vīrs manu siēvu prec! viŗ i tŗc pēļēks putnelis. maņ tŗ rŗdŗs, va tas nebūtu sējsputnelis.*

pieviņnēt v. **Uzvarēt.** *ka uōtru i piēviņnējis, ta aŗ teic – tam tik ādu pa kŗrti uņ gaļu baļļŗ!*

¹pieviŗt v. **1. Vŗrot piedegt.** *sarūguŗuō [auzu miltu] iējavu vŗrija maŗsuōt, laŗ nepiēdeŗg piē dubēna, laŗ mŗlti nepiēviŗtu. / piēviruŗu biēspotru a ļēmpi atkasa nuō grŗpja malas.*

2. Pavŗrities; tikt pavŗritam. *taŗ zupaŗ vēļ vaŗŗ piēviŗt, ta būs gatava.*

¹pieviŗt v. **Kļūt vairŗk, apjomŗgŗkam; savairoties.** *ŗuōgad raŗbiē rŗceņi piēviŗtuŗi pulķŗk, varēs jaũ sŗkt vŗŗt. / tuŗ tas kaŗtupeļu krūms piēviŗtis liēls uņ kupls. būs daũdz kaŗtupeļu.*

pievŗstīt v. **1. Pietīt klŗt.** *tam bērnaŗ vaŗdzētu piēvŗstīt kŗdu liēlŗku drŗnu klŗt.*

2. hum. Pieēsties. *tad nu gaņ varēju tuōs kŗpuōstus piēvŗstīt piļļu vēŗeru!*

¹pievŗt v. **Vijot izveidot, izgatavot (ko) lielŗkŗ, arŗ pietiekamŗ daudzumŗ.** *puŗsi bi piēviŗuŗi aũklas uņ citus siēnamuōs pa ziēmu. vasaru vaŗ tik ta pajeŗņt, ka vaŗŗ.*

¹pievŗt v. **Pievarēt.** *salŗkŗm, kuŗŗ kuŗu viņnēs. bet viŗ bi samanŗgŗks, uņ es nevarēju tuō piēvŗt.*

pievitēt v. **Pieziest.** *ka ustaŗsa kŗdu stiēŗēļu mŗju, tuŗ vaŗdzēj, kas piēvitē tŗs ŗŗŗbas.*

pievŗzēt v. **Izsmiet; piezobot.** *piēvŗzēt i jaũns vŗrc – piēsmiēt. puŗsi tuō ļepnuō meŗtu gribēja piēvŗzēt – lūkt daņcŗt, bet neŗest.*

piezaris, arŗ **piezare** subst. **Sŗnzars; dzinums.** *piēzaris i kuōkaŗ, piē stŗvŗ zara vidū isaũŗ kŗda atvase. tuō jeŗņ priēŗ iēstŗdŗŗanas. / miŗtes dikti labi aũŗ, ka nuō piēzara iēstŗda. / ŗuōgad taŗ ābeleŗ tas piēzaris ziēdēs. / vēļ bi ruōtaļa – es bŗ viēns bagŗc vŗrs [...] es teũ lūdzu, bagŗtaŗs, duō maņ viēnu piēzariŗi! – es neduōŗu tŗdarmŗ niēkaŗ ne tuō mazu piēzariŗi.*

piezaruot v. **Pieaugt ar zariem.** *bērs tŗ piēzaruōjis kuplis, ka caũri nevaŗ rēdzēt.*

piezavēt v. **Ar burŗanas palīdzību pievilinŗt.** *tŗ Iēvele piē manis nŗce a-viēn. ta tŗ vecene a-viēn tŗ teice – Iēvele tŗ kŗ piēzavēta piē tŗs Iļzes. jŗ, tŗ Iēvele tŗ kŗ piēzavēta ēsuōt piē manis. // Pieburt.* *visu, kuō ceļŗ rēdz, nevaŗ jeŗņt aũķŗsŗ – vaŗ piēzavēt kŗdu nelaŗmi. // Noburt.* *viŗ tŗ bi nuōmitinŗjis tuō luōpu, ka nevarēja vaŗs paiēt. ta viŗ teŗca – nu i piēzavēc tas luōps, ka viŗ neiēt. senŗk bi liēlŗ muōdē [tŗ teikt].*

piezēķēt, arŗ **piezeņķēt** v. **1. Pieķept.** *tas spaņnis piēzeķējis a tuō dŗrvu. varēs pa Jŗņiem dēdzinŗt kŗ pūdeli. / visas ŗimenes mucaŗ piēzeņķēŗsas a mŗltiem.*

2. Pietept. *ja piē krŗsnes kŗc ruōps, ta tuō piēzeķē a mŗlis, piēsmēŗ.*

piezelēt v. **Sakoŗŗt.** *nu tik gari ēd uņ ēd, nevaŗ piēzelēt viē.*

piezēlt v. **Sazŗlot, saaugt.** *kas tuō duōmŗja, ka tŗ sēķla dŗks! tŗ piēzēluse kŗ zaŗŗ viē.*

piezeņķēt. Sk. *piezeķēt.*

piezŗdīt v. **Zŗdot (pietiekami) pabarot; zŗdot piebarot.** *tŗ vēcŗ ave savus jēŗus vēļ tik liēlus piēzŗda.*

pieziēdēt v. **Kļūt tŗdam, kur (kas) uzziedējis lielŗkŗ daudzumŗ (piemēram, par pļavu, dŗrzu).** *ziēdu piļls ŗuōgad dŗrs piēziēdējis, ka baļtuō viēn.*

pieziēpēt v. **Saziepēt; saziest (ko) ar ziepēm, ziepju putŗm.** *piēziēpējis tuōs matus, nu puŗselis nevaŗ vaŗ ismazgŗt.*

piezŗmēt v. **1. Atzŗmēt; iezŗmēt (ar kŗdu zŗmi).** *es tuō piēzŗmēju savŗ grŗmatŗ, cik tu maņ iēdevi [naudu]. / amatniēki aŗ liēk ŗnuōŗus, piēzŗmē, laŗ vaŗ rēdzēt nuōzŗgŗt vaŗ nuōciŗst.*

2. Sazŗmēt (ko) tŗdŗ daudzumŗ, ka (tas) piepilda, aizņem (piemēram, burtnŗcu, kladi). *puŗka piēzŗmēja tuō buŗtnŗcu viēnŗ vakarŗ. / bi jaũ a tŗds buŗtnŗcs piēzŗmēts aŗ [izŗuvumu] rakstiēm. / ta vairŗk ŗŗdi atveda nuō cituriēnes tŗdas piēzŗmētas buŗtnŗcas, tŗdas liēlas aŗ piēzŗmētiēm rakstiēm.*

3. Pieminēt. *bukuōs leca, ķķekatŗs gŗja. tuŗ lekŗanu nepiēzŗmēja.*

pieziņtēt v. **Ar burŗanas palīdzību pievilinŗt.** *ŗigŗniēte tuō dēļu gribēja piēziņtēt taŗ meŗtaŗ. nekas jaũ tuŗ nesanaŗca. / ka nuōpēŗk jaũnu guōvi nuō cituriēnes, ta vaŗŗ piē mŗju luōpiēm piēziņtēt, laŗ nemūk pruōjŗm. apjeŗņ trŗs reŗzas gaŗ mŗju guōves kaklu maŗzes gabalu uņ iēduō jaũnaŗ guōveŗ apēst. ta tŗ pruōjŗm nemūk. neziņ, kŗ tas tuŗ bija, bet lŗdzēt viŗ lŗdzēja.*

piezŗsties v. **Piesũkties (piemēram, par dēlēm, daŗiem kukaiņiem).** *guōvŗm vasaru ruōnas ērces piē pupiēm, taŗ vidiņŗ, piēzŗduŗs tŗdas brūnas ta kŗ ķēŗelŗtes. / skutēles i luōpu utes. vŗjiēm luōpiēm, paũsari ganuōs laŗzuōt, rēdz us spaļvas piēzŗduŗuōs sŗkus kukaiņus. tŗs i skutēles. / [gnŗdas bija] sŗki, baļti kŗ putŗaiņiņi piēzŗduŗsiēs piē matu. a ķeŗņmi nevarēja issukŗt. / ku sŗpēja, tuŗ piēlika, laŗ viņŗ [tas ir, dēle] isvēķ aseņus. uņ, ka viņŗ atkrita piēzŗduŗsiēs, ta viņŗ isslauŗca,*

isspiēde. / dēles bi tā piēzīdušās, ka nevarēja atraūt nuost. ✧ **piezīdies kā depis** niev. – ļoti piedzēries (parasti ar alkoholisku dzērienu). *tā teic pa' piēdzērušu.*

piezuņgāties, novēc. **piesazuņgāties** v. **Pārāk daudz piedzerties (piemēram, ar ūdeni).** *nu ta piezuņgājiēs, piēsazuņgājiēs ar ūdeni va kuō. / ar ūdeni piēsazuņgājs.*

piezuņgēt v. **Pieliet (ko) – parasti ar ko slapju, netīru.** *piezuņgējši pīllu ķēķi a samazgām.*

piezuōlēt v. **1. Piestiprināt zoli.** *zābakaṁ zuōle atkrituse. jāņēs piezuōlēt pa jaūnu.*

2. hum. Pieēst. *nu piezuōlēju gaṁ dikti, pīllu vēdēru!*

piezvanīt v. **Signalizēt ar zvanu; sazināties pa tālruni.** *nu-pat maṁ piezvanija, ka rīt iziēt kuōmbaṁni dārbā, ka muṁs i jāiēt akaļ dziedāt vēcām siēvām. tā mūs te muōca. / piezvanāt maṁ vakarā! tad mēs ēsaṁ mājā.*

piežaūt v. **Izkārt, izžaut (ko) tādā daudzumā, ka (tas) piepilda, aizņem (telpu, platību).** *visu istubasaūķšu piēžāva pīllu a vešu. / ak kuṁks, kādu vārdi veļas jaū Aṁna piēžāvuse! / ciēmīte nuōpīrkuse meṁcus uṁ nu piēžāvuse pīllu klētes pažuōbeli.*

piežlaṁdzināt v.; niev. **Piedzirdināt.** *tā tuōs teļus piežlaṁdzinaiši a tuō piēnu, ka sākuši traīnīt.*

piežlērgt v. **Piešlākt.** *alus mucaī issprāga āniķis. pīllas aces a putām piežlērdze.*

piežūpāties, arī **piežupkāties** v.; niev. **Piedzerties.** *piežūpājiēs senāk teīca. piēšṁabuōjiēs – tas nu tik i. / tas tāc plēguṁs [jeb] župka, piēžupkājiēs. / tā īr liēla nelaīme, ka vīrs i pijāks – dzērājs, mēdz piēžupkātiēs.*

pīga subst. **Žests, kas pauž nievājošu noraidījumu – roka ar dūrē savilktiem pirkstiem un (parasti) starp otro un trešo pirkstu izbāztu īkšķi.** □ **(pa)rādīt [kādam] pīgu** – nievājoši (iz)paust atteikumu, noraidījumu. *es duōmāju, ka tuṁ dabūšu, bet nedabuju, – parādija maṁ pīgu. □ še tev pīga! – saka, nievājoši atsakot, noraidot un (parasti) rādot šādu žestu. še teū pīga! neduōšu!*

pīguōre subst. **Cūkas aste.** *cūkas aste īr pīguōre. kad iēsēj miēžus, jāvāra cūkas pīguōre, laī labas vārpas. / [cūkai] jāņēṁ i ribiņas laūkā uṁ tuō muguṁkaūlu ar visu asti – pīguōri. / ka tādi bērni bijām, ta saūcēm, ka ēdēm pīguōri.*

pīguors subst. **Joks.** *cīrka māksliniēki tāisa visādus pīguōrus. / mūsu jaūnaīs suṁs te sētā tāisa pīguōrus, grib spēlētiēs.*

pijāks, arī **pijāgs**, reti **pijāps** subst. **Dzērājs.** *plēguṁs jaū i tāc, kas piēdzēris. župka, plēguṁs, pijāks, jā. tuṁ jaū tuō vārdu i vaīrāk tā. / liēls pijāks, tas liēls dzērējs. / nu senāk teīca, ka viš i piēdzēriēs tā kā tāc pijāks. pijāks, jā, pijāgi – tad i vaīrāk, uṁ, ka viēns i, ta pijāks. / tu, meīt, duōmā, ka tas vīrs teū būs laps, tāc pijāks? / vaī ta pijāku šajuōs laīkuōs trūkst! / Bija cilvēki, kurus sauca par pijākiem (dzērājiem). Tie uz godībām vai svinībām gāja tikai nākošajās dienās. Tādiem labu alu nedeava, bet deva dzert alus mucās palikušos biezumus. (Sprincis 340) / kaīmiṁš ar maṁ viēns īsc pijāps. kad tik i naūda, tad dzeṁ.*

pījuōle subst. **1. Vijole.** *gājām us svēdiēnas skuōlu. tuṁ tik pījuōli spēlēja. / [ķekatām] pašiēm muziķis līdz – ēṁmūṁika uṁ pījuōle. / pidēlbuōms irād pījuōles luōciṁš. / dēls Miķēlis spēlēja vījuōli [jeb] pījuōli. / ka kad-reīz Skruōderišu klibaīs rāva a savu pījuōli vaļā, tas nu bi – bes nuōšu, bes kā. viṁaṁ ar tas bija asinīs. / vēcu laīku daṁcis: traṁ, traṁ! – dižā base, puīši gāja daṁcāt; cīgu, cīgu! – pījuōlīte, meītas lēca pakaļ.*

2. niev. Vieglprātīga, slinka sievietē (?). *pījuōle īr ari lamuvārc. tu tik esi tāda pījuōle, ne siēva. – rājās vīrs, ka nav laīkā isvārītas vakariņas.*

pījuōlnieks subst. **Vijolnieks.** *pījuōlniēks spēlē pījuōli.*

pīka subst. **Neliels, blīvs, apaļš (parasti kā mīksta) veidojums; gabals.** *pīka i kūgala. / [zēns] saspiēde saūjā sniēga pīku uṁ iēmēta pa muguru taṁ uōtraṁ. / zemes pīka. / es neredzēju tādu [ēdienu]. pīkās netaīsija nekādu ēdiēnu.*

pīkēt v. **Lēcienā strauji laisties lejup.** *viš [tas ir, lapsa] izlēc gaīsā, uṁ ta viš pīkē vīrsū. iṁteṁsaṁti!*

pīkss, **-a** adj. **Ātrs, veikls, izveicīgs.** *pīksa – ātra, attapīga. / mazaīs puīka bi pīksāks, ātri aīsskrēja.*

pīkstēt v. **1. Radīt augstas, parasti stieptas, raksturīgas balsis skaņas (par nelieliem dzīvniekiem); atskanēt šādām skaņām.** *speṁģis i zutiṁ līdzīga zuve, tik mazāka uṁ pīkst. / pele pīkst. / dziṁd, ka taī namā pīkst, – kaķis iēnācis. / duṁves čīkst, pelīte čīkst – pīkst.*

2. Čīkstēt. *mazi bērni čīkst – ka atmuōdiēs, aka kaū kuō prasa. pīkst uṁ čīkst – kā kuṁš isteīc. / viš [tas ir, slinks cilvēks] tev staīgā tik, pīkstēdaṁs, čīkstēdaṁs apkārt. jā, uṁ kā tu tādam neiēduōsi!*

viš dikti māk, jā. / *vispār es neciēšu tāds [cilvēkus], kas tā pīkst un čīkst, un nuō uōtra viē grib.*

✧ **nedrīkstēt (ne) pīkstēt** – nedrīkstēt, neiedrošināties neko, ne vārda bilst (pretī). *tēs aī māti sarunāja, ka puīka tik jāduō kuī mācītiēs kādu amatu – duōs pa skruōderi. laī gaī netīk puīkaī, bet nedrīkst ne pīkstēt.*

pīkstulis subst. **Neliela karpveidīgo zivju kārtas saldūdēns zivs ar slaidu, cilindrisku dzeltenīgi brūnganu ķermeni, tumšbrūnām sānu svītrām un taustekļiem ap muti (Misgurnus fossilis); pīkste.** *ta nu, māsēn, nekāda luōma nebij, tik viēns pac pīplēns. tā Rucavā iī dziīdēc. kas tiē tādi, nezīnu īsti pateīkt. diēz va nav tik tā pate zuve, kuō te pa pīkstuli saūc.*

pīkties v. **Dusmoties, īgnoties; pīktoties.** *tuī nebi kuō pīktiēs! ka nenāk, nenāk. / nevaīg pīktiēs! tu tik nepīktiēs! / kuō tu vari pīktiēs pa niēkiēm! / māte nevaī beīkt pīktiēs uz meītām, ka neklaūsa. / kad jaūnā siēva aūklēja īlgāku laīku bēnu, ta vīramāte pīkās, ka jaūņave sliīka. / māte pīgdamās nesa mājās tuō piēnu, kuī šis [tas ir, zaglis] bi nuōsmēlis [krējumu], cūkām lēja. / meītas viēna uōtru aprunāja un nu pīkstās visu nedēļu. / laī viīš pīkstās, cik tīk! gaī es viņu piērunāšu! nebūs vaīs pīkc. / viņa [tas ir, sieva] tā nekad nepīkās, ka vēcaīs kuō teīca.*

pīkts, -a adj. **1. Tāds (cilvēks), kam ir dusmas; dusmīgs; tāds, kurā izpaužas dusmas, īgnums.** *piē diēvagaīda nevaī iēt a pīktu siīdi, a naīdu siīdī. / kas pīkc, tas ticis, un, kas sālīc, tas nesapūst. / pīkc – tas dusmīks. pīkta meīta. / teīc aī us pīktu cīlvēku – tas ta kā ērce! / pīkta mana vīra māte, tikkuo mani nenuosita. (LFK 1961, 10998) / mājās tēja stāvēja uz mūrīti krūzā un cukura galva blakus, nazis un āmarelis priēkš nuōcīršanas. ja tas tā nebi, ta saīmniēks bi pīkc uz meītām, ka tās tā nepadara. // **Nikns (par dzīvniekiem).** cic i nikns, pīkc ziīks. suīs i pīkc. / ka i kumeīš, ta [kēve] nuō sākuma nelaiž klāt, i pīkta, bet vēlāk piēruōd. / kas [tas ir, aita] jaū bija pīkta, tā bi pīkta nuō sākuma. / kas bi pīkc, tuō [teki] neturēja uōtru gadu. / vēcāku bullī pa divi gadi neviēns neturēja. ta viīni palīka pīkti. ✧ **pīkts kā pūce** – ļoti dusmīgs, nikns. meīta staīgā, ņuīņas iscēluse, pīkta kā pūce.*

2. Dzelošs, ass (par augiem). *sīvās nātres i dikti jiptīgas, ka nevaī piēduōrtiēs. tā i tāda pīkta. / viēns [dadzis] i pīktāks. tik šaūsmīgi dzēlīks, tā liēn miēsā iēksā tā kā tiē kaktusi. / paī asuō dadzi teīc, ka tas iī pīkc vaī blaūrs. □ **pīktais dadzis** – tīruma usne (Cirsium arvense). dadži jaū visādas pasugas. pīktaīs dadzis – tā mēs saūcaī.*

pīktums subst. **Dusmas.** *dusmas iskliēdza. pīktumā iskliēdza. / us pīktumu aī teīc – aīspilis. tas aīspilis kā aūguōns. / tas pīktumīs tam asenīs. / tāda runāšana un tāt pīktumīs! bet es tuī nēsu vaīnīks. / tuō teīca a tādu pīktumu, ka jāiēt kruķēt, pakaļ staīgāt. / laī gaī nav taīsība viņa [tas ir, dēla] pusē, uōtrs netuī nekādu pīktumu. ✧ **zili mēļls (nuo pīktuma)** – saka par ļoti sadusmotu cilvēku, kurš nespēj valdīt pār sevi, dusmās stipri piesarkst, nespēj normāli runāt u. tml. Jānis aī Jēci sarājās. Jānis palīka zili mēļls. un nuō pīktuma zili mēļls Jēcīm vīrsū klupa.*

pīktuoties v. **Būt pīktam, paust pīktumu.** *dēļs aka pīktuōjās. pābraūca dikti dusmīks.*

pīkucīne, arī **pīkucis** subst. **Neliela pīka.** *pīkucis i mas knipšelis. / tik tāt pīkucis palicis tās maīzes, jācēp cita. / pīkucīne iī maza druscīņa. / tāda pīkucīne maīzes vēl i.*

pīkuoties v. **Apmētāt citam citu ar sniega pīkām.** *ķepuōtiēs i a sniēgu mētātiēs, pīkuōtiēs.*

pīkadrāna, arī **pīkadrēbe** subst. **Galdauts, kas šūts no pīkē – izturīga kokvilnas vai mākslīgā zīda auduma ar reljefu virsmas rakstu.** *pīkadrāna bi senāk. nu taī bi viēna tā puse gludēna. un us tuō bi tādi raksti vīrsū. un tuō tā klāja uz galdu. pīkadrāna saūca. / pīkadrēbe, pīkadrāna – šis jaū i [teikts] uz aūdēklu, us tādu plānu. // **Vaskadrāna (?)**. ēsu dziīdējuse pīkadrāna. va tā būs tā vaskadrāna?*

pīkamēļls, -a adj. **Ļoti melns.** *tas grāpja dibēns i dikti mēļls, pīkamēļls. aī laīku tāt paliēk, piēdeg. / tāda pīkamēļla nakte bija.*

pīkamice subst.; hum. **1. Apaļa, galvai pieguļoša (parasti adīta) cepure bez apmales un naga (?).** *žīdam bi pīkamice – nakcēpure. tuō tā aī saūca. tā bi kāda adīta cēpure. / pīkamice i tāda cēpure. tā teīc – ku mana pīkamice? kuō viš tuī īsti nuōzīmē – nezīnu. / pīkamice bi lipine, žokene – īsti nezīnu. ka meklēja, ta teīca – ku ta mana pīkamice palīkuse?*

2. comm.; niev. Slinks, neizdarīgs cilvēks. *pīkamice bi lamuvārc. sliīku, nēizdarīgu saūc pa pīkamici. / ak tu pīkamice tāt!*

pīkstuona, arī **pīkstuonš** subst. **Spēļu kārts ar pīka asmens vai liepas, bērza u. tml. lapas shematizētu attēlu un cipara 8 attēlu.** *kreīcastuona, pīkstuona [jeb] kreīcastuonš, pīkstuonš [kārsu spēlē].*

pīkdrāte subst. **Ar pīki saziests izturīgs diegs (apavu šūšanai).** *ta bi gařš linu diēks. tuō sapiķēja a pīki uņ ta šuva kūrpi kuōpā, tās vīles. tā bi pīkdrāte.*

pīkene, arī **pīkine** subst. **Spēļu kārts – pīka dāma.** *pīka dāma – pīkene, pīkine.*

¹pīkēt v. **Stādīt (dēstus) lielākos augšanas attālumos.** *luōpu riēpīnas kādreīz izaūdžēja leceklī – stādīnus – uņ tad isstādīja [jeb] ispiķēja. sārkanās biētes nepiķēja. / izdiēdzēja kāpuōstu stādus, puķes. ta piķē visus, kā vaīg.*

¹¹pīkēt v. **Ziest, blīvēt ar tepi; tepēt.** *jā, piķis bi, piķēj luōgus. / piķēt i tā, ka kauē kuō aīspiķēt gribēja. va tev palika kāc traūks caūrs va kuō.*

pīķēts, -a divd.; adj. noz. **No vienas vai abām pusēm ar ūdensnecaurīdīgu materiālu, plēvi pārklāts (par vaskadrānu).** *tag tās piķētās galdrānas, tās raībās. pajēm ūdeni uņ lupatu uņ nuōslaūka [galdu]. // Piesūcināts ar pīki. Vamzēm priekša bija izrīdzēta ar melna, piķēta diega izšuvumiem. (Janševskis 42)*

pīkine. Sk. *pīkine*.

pīkis subst. **1. No naftas vai darvas destilācijas atlikumiem iegūta melna viela.** *piķis i meļļa, līpuōša masa. / us ceļu ar tuō pīki lej, nuōlej šoseju, ku tāisa. // No darvas, vaska, taukiem, sēra un citām sastāvdaļām savārits vielu maisījums, ko izmanto, piemēram, kāda materiāla stiprības palielināšanai, tā aizsargāšanai no mitruma. piķis i tāda masa. ar viņu piķē vis kauē kuō – laiūs, ka buřlaiūs bi. pīki uņ dārou salēja kuōpā. / pīki liētuō priēkš šnuōru nuōpiķēšaņs, lai stipri. / linus [apavu šūšanai] sataīsa a pīki, saka – nuōtaīsa drāti, saūc pa drāti. tuō nuō linu diēgiēm taīsija. a pīki sapiķē. / kūrpniēks nuōpiķē tuō šnuōru a pīki. tāt meļls bi. / piķis i, kas līp piē ruōkām. aviēnu tā teīca – ta kā piķis līp piē ruōkām. □ **pīka pērve** – melna krāsviela. vēcūōs laiķuōs bi tā pīka pērve. / pīka pērve krāsuōtas [zeķes] – tā bi meļļa krāsa. ✧ **kā piķis pielipis** – saka par apnicīgi neatlaidīgu, uzmācīgu cilvēku. *kā piķis piēlipis – teīc us tādu, nuō kā nevar aacsakratītiēs. / lai izgūtu kauē kuō, piēlipis kā piķis. / Aņdrējs Pēteriņ grib naūdu isprasīt, lai patapina. nu kā piķis piēlipis, nevar atsakratītiēs! ✧ **piķis un zēvele!** – izsaucas neapmierinātībā, sašutumā. *piķis uņ zēvele! – issaūcās, ka nēizduōdās kuō padarīt. / siēna vēcūmu savēļkuōt, pārlūza buōms. piķis uņ zēvele! kuō nu – kā tuō vēcūmu pārvedīs?***

2. Tepe. *luōgus piķēj aka tā a pīki (nesaūca ķite), ar tuō luōgu pīki. tuō pīki saūca. viš bi tuņšāks kā tag luōgu ķite tāda. tā kā tāt meļls bi tā drusku klāt. / pajēma pīki, aīzbāž kuřķi uņ appiķēj tuō. nu uņ ta tas [trauks] bi aīspiķēc.*

3. Ūdensnecaurīdīgs materiāls, plēve, ar ko no vienas vai abām pusēm pārklāj audumu. *pīka drēbe i tag tāda biēzāka, meļņa. liētsmēteļus tāisa. □ **pīka galddrāna** – vaskadrāna. ikdiēnā tag pīka galddrāna [jeb] vastuki.*

4. eif. Velns; nelabais. ✧ **piķis viņu ziņ!** – izsaucas neapmierinātībā, sašutumā, ja kas nav saprotams, zināms. *piķis viņu ziņ, ku viņas [tas ir, grāmatas] palika! taču kāc pavāķa! / lidz viņas [tas ir, vēstules] isklasiērēt! bet piķis viņu ziņ! citas [vēstules] atnāk dikti ātri. ✧ **ak tu piķis (laūkā, arī raūn, raūj)!**, arī **ka tevi piķis!** – izsaucas neapmierinātībā, sašutumā (piemēram, ja nevar ko atcerēties, ja kas aizmirstas). *ak tu piķis raū! ak tu piķis! – ka aīzmiřstās, ta tā teīc. / ak tu piķis – ar aīzmiřsu. / ak tu piķis laūkā! kā viņai bi tas ūzvārc, kā mēs viņu saūcām? / nu kā viņu saūc? ak tu piķis laūkā, nevaru acerētiēs! / ak tu piķis laūkā, mēls galā stāv [vārds], nevar acerētiēs. / ciri iēcītu cēlmā. nākuōt nuō meža, aīzmiřsu. jāiēt atpakaļ. ka tevi piķis! ✧ **ka (arī lai) tevi piķis paraūtu (arī pa-raūtu)!** – izsaucas neapmierinātībā, sašutumā. *ka tevi piķis paraūtu! – ka sapiķst us kauē kuō, ta tā teīc. / ka tevi piķis paraūtu! – ka kauē kuō padara, ka naū labi, ta issaūc tā. / ak tu piķis! lai piķis tevi paraūtu!***

pīkis subst. **1. Garš, smails elements, detaļa (mehānismā, ierīcē u. tml.).** *pīki iēt līdz a zemī, tā iskapte iznāk aūkstāk. / [pļaujmašīnas] iskapte – tā i isņemama. klāt zuōbi, ta i pīki.*

2. Spēļu kārsu suga, ko apzīmē ar pīka asmens vai liepas, bērza u. tml. lapas shematizētu attēlu; šis sugas kārts. *kreīcis, piķis, ģerc, puķis – četras sugas tik kārtēm iř. / kreīcis, piķis i meļls. ģerc uņ puķis – tiē i tiē sārkanīē. / kārsu spēlē piķis uōtrā liēlākā truņpa. piřmā – kreīcis.*

pīlādzis, arī **pīlādzis**, **pīlādzis** subst. **Rožu dzimtas koks, retāk krūms ar vienkāršām plūksnaini saliktām lapām, baltiem ziediem vairogveida ziedkopās un oranžsarkaniem, dzelteniem vai brūniem augļiem (Sorbus); šī augs auglis. pīlādžus sauc par sērmuokšļiem.** / *vot, pīlādžus viņš sauc! es tik zinu, ka sērmuokšlis, jā, es tik zinu, ka taga sauc pīlādzis.* / *pīlādži – tas jaū jaūnu laīku vārc.* / *pīlādzis iř jaūnā muōdē. viņiem sārkanas uōgas.* / *pīlādži iř sārkanī.* / *pīlādžu ziēdus lika vākt tējaī.* / *muīms te dārzā aūga tāt pīlādzis. liēls liēls kuōks bi.* □ **meļlais pīlādzis** – aronija (Aronia). **meļlais pīlādzis i ēdāmī – vāra, sulu spiēž. tas i mežinis, tāt kuōks.** / *tādi paši – meļliē pīlādži. tiē priēks slāpētāja labi, priēks astmas.*

pīlārs subst. **Masīvs balsta elements, parasti četrstūra vai daudzstūra formā.** [baznīcā] **iēkšā bi altāris. katrā pusē bi divi aūksti pīlāri uz altāri. tiē bi izgrēznuōti.** / *ta [baznīcā] bi liēves us pīlāriēm. us trīs, četri metri aūksti pīlāri, priēksā siēna.*

Pilāts subst. **Personvārds – Bībeles Jaunajā Derībā minētā Jūdejas prokuratora Poncija Pilāta uzvārds.** ✦ **iēt (arī tikt sūtītam) nuo Poņcija(s) uz Pilātu** – **veltīgi mēģināt panākt (sev) labvēlīgu iznākumu, atkārtoti vērsoties pie kāda. ja tu gribi kuō dabuīt, ej nuo Poņcijas uz Pilātu.** / *tā bija tāda sarežģīta darīšana, dēlu sūtija nuo Poņcija us Pilātu.*

pīlcis, retāk **pīlcis**, **pīlcs** subst. **Smalks un biezs, uzkārstis augstākā labuma audums; filcs. pīlča zābaki bi. senāk paši vēla nuo villas.** / [pastalu] **apakšā pīlčus tāisija, ka gāja salā.** / *us tuō aka dikti skatijās, lai [zirgam] nenuōspiēž pļēcu. pīrmāk lika pīlci.* / *viss jūguīms sastāv nuo gruōžas, apaūšu, pavadas, silkša, pīlča, rīku.* / *silksis i viřsū, pīlcis apakšā.* // **Filca veltenis. pīlči taga sauc – pīlča zābaki. tā pēda bi apšūta ař ādu uī zuōli.** / *taga pīlči uī velteņi. tiē tiē paši – tiē tūbeņi, velteņi.*

pīldijums subst. **Produkts, viela, materiāls u. tml., ko izmanto (kā) pildīšanai. cepa peņkuōkus ař pīldijumu.**

pīldināt v. **Peldināt.** **ziřgus vasaru veda pīldināt upē. aves, guōves ař pīldināja, ka isnāca.** / *ka jaū isnāca, pīldināja ziřgus ař rakī, upē.* / *ka tuō ziřgu pīldināja, ta ussēdēja ziřgamī mugurā, izģērbiēs plīks, uī jāja ūdenī iēkšā. ziřgi piēraduši bi.* / *puīkas pataīsīši pāpiēra kuģēlus uī laiž ūdenī pīldināt.* / *vedējiņi savas sievas diķi veda pīldināt.* / *dujus zēlta gredzentīnus pa upīti pīldināju.* (LFK 9, 58)

pīldināt v. **Piepildīt; liet (ko kur iekšā).** **kaīn teū vaīg pīldināt tuō alu tik pīllās glāzēs? iēt pāri.**

pīldīt v. **1. Lejot, berot, spiežot u. tml. virzīt (kur iekšā, piemēram, šķidrumu, vielu).** **alu tāisija uī raūdžēja mucā, pīldija ēņkurī.** / *aluīn mucā jānuōrūkst, ta tik vař pīldīt [pudelē].* / *ka [alus] krīt atpakaļ, ta vař pīldīt ēņkuruōs. ka [alus] grib tā kā apstātiēs [rūgt], ta pīlda.* / *vērpelē pīldija putru, ka gāja uz laiķu, uī alu.* / *spīlveīns pīldīc a spalvām.* / *te visuī, ku tiē duībērīši i tāisīti, te visuī i pīldīta [zeme]. raktas bedres uī vēsta meļla smīlte nuo meža.* // **Bīdot panākt, ka (kas) virzās (kur).** **kad sāk aūst, miīn viēnu paminu, uōtru. a tuō šaūtuvī pīlda tuō aūdeķlu, viņš aūžās.** // **Gatavot (produktu), iekļaujot (tā) iekšienē (ko).** **līdeķas pīlda, liņus saldē.** / *vař pīldīt tās zivis, a miłtiēm apviļina, iscep.* / *ta [desu masu] pīlda dēsās.* / [gatavojot desu] **nuōstuīn tik tuō gaļu uī tik pīlda.**

2. Veikt, īstenot. **saīmniēkiēm bi jāpīlda liēli klaūši muīžāī.** / *pēc nuōrunas bi jāiēt pa nakti ziřgi ganīt. puīšiēm vaīdzēja pīldīt nuōruna.* / *ja esi apsuōlijis, ta jāpīlda. isteīkc vārc jāpīlda.* / *kāda saūlīte, tādā sīldiēs! kā tu esi iēlaīdiēs kādās darīšanās, tā tev ař jāpīlda.* // **Rīkojoties, darbojoties (saskaņā ar noteikumiem, likumu u. tml.) īstenot, realizēt (tos).** **uzraksta kādu līgumu, bet tuō nepīlda. tā tas paliēk tik us papīra.**

3. parasti divd. formā. Tāds, kas ir pilns (ar kādu masu). **silene i peķaī līdzīga sēne. tā iēkša i pīldīta, tuō jeīn laiķā.** □ **pīldīt(ai)s peņkuōks** – pīldītā pankūka. **plauši – teļa, tuī pīldītus peņkuōkus cepa.** / *pīldītuōs peņkuōkuōs liēk biēspiēnu.*

1pile subst. **1. Atsevišķa, maza (parasti apaļa vai iegarena) šķidruma daļiņa; piliens (1).** **viņam asaras tā bira kā nuo pažuōbeles liētus piles.** / *kā tāt uōtru vař apsmiēt, kaīn pašam dēguna galā pīlīte!*

2. Šķidrā zāļu forma, kuras devu nosaka pēc šādu daļiņu skaita. dakteris lika iēšļiřcināt acīs katru rītu pa pīlīti zāļu.

3. **Ļoti mazs, arī pats mazākais šķidruma daudzums; lāse.** *te ne pīles nebija ūdeņa.* ✧ **kā divas ūdeņa pīles** – saka, ja divi (parasti) cilvēki, dzīvnieki, priekšmeti ir ļoti līdzīgi. *tās divas balītās aves tik viēnādas kā divas ūdeņa pīles.*

^u**pīle**, arī **pīls** subst. **Liela, nocietināta būve vai grezni būvēta, iekārtota (piemēram, valdnieka) mītne.** *mušs te bi muīža, bet pīles nebi. / muīžu pilē bi tā skuōla. tuī vaīdzēj iēt nuō četrpacmit gadu. / [1905. gadā] aī ārdīklām gāja uz barōna pīli, dēdzināja. / vai mēs pīlis būvēsim nuo tiem zēlta gabaliem? (LFK 1961, 10793)*

pīle subst. 1. **Liels vai vidēja lieluma pīļu dzimtas (*Anatidae*) ūdensputns ar vārpstveida ķermeni, isām kājām un spārnēm, saplacinātu knābi.** *pīle i aī garu, plakanu dēgunu, rēšnu, aī spaļvām apaūgušu ruīpli, garāku kaklu. / tās pīles jaū ēzērā vairāk. bet tagad jaū maz pīļu. / viš [tas ir, skolotājs] nāce piē muīš, lai vīrs ceļ a laiīvu ēzērā us pīlēm. □ meža pīle – mežapīle (*Anas platyrhynchos*). meža pīles i tādās savvaļas pīles. viīš tā pārliduō nuō viēnas viētas uz uōtru. tās vairāk tādās slapjās viētās dzīvuō. / nu jaū aī tuō meža pīļu iī maz. □ pīļu jūra – ūdenstilpes (jūras) josla sauszemes tuvumā. pa pīļu jūru gāja zvejuōt tādi vēcāki vīri. tuī jaū pīles pēld. tiē jaū aūkstu negāja. ✧ **kā pīle uz lēdus**, arī **kā pīļu māte** – saka par cilvēku, kuram ir nedroša, gāzelīga gaita. *ka Biēraītelis apsēja krīčuōles pīrīmuō rēzi, nu kā pīle uz lēdus plēzdinājās. / kā tu te ej, zvāļuōdamās kā pīļu māte!**

2. **Garens maizes kukulis, kas pēc formas atgādina pīli.** *cic [saldskābmaizi] šāva pīlēs – tādus gareņus [klaipus], pa pīlēm saūca, cic apaļus. / pīle bi kukulīc. palaūnadzī ēda. // **Abrkasis; kukulītis (parasti no abrā sakasītas mīklas paliekām) ar pildījumu (parasti gaļas, speķa gabaliņiem, kāpostiem utt.).** tādū mazāku kukuli saūc pīle. sakasija tuō abru. beīdzamaīš isnāk mazāks kukulis. / iskasija abrkasi – iēlika krāsni tādū pīlīti, cic lika gaļu, cic kāpuōstus a gaļu. [sakasīto mīklu] ūzlika uz lizi, iskliēda tādū plānu, ūzlika tuō gaļu, ta sacēla uī lika krāsne. ka [klaipiņš] maziīš, tālab saūc pa pīli. / pīlīte iī nuō maīzes mīklas atlikuma cēpc kukulītis aī speķi iēkšā. / pīlīte bi biēza, cūkas gaļa žāvēta iēkšā. mēs, tiē vēciē, gaī-drīz katru rēzi cepām [cepot maizi]. tas tāt gārdums, muīš citu gārdumu nebi. ceps pīlīti a desiņām. / pīlīte i tas kukulīc, vidū speķītis. / pīlīti aī cepa aī gaļu. tā gaļa tāi maīzē tāda feīna, mīksta. / istaīsija pīlīti, iēkšā iēlika gaļu. □ **pīlīte ar pelīti** – kukulītis no abrā sakasītas mīklas paliekām, kas pildīts ar nelieliem gaļas gabaliņiem. *veļ cepe, ka bērni bijām, pīlīti a pelīti. nuō maīzītes [mīklas] pajēm tādū mazāku kukulīti – iētaīsija iēkšā liēsumu, speķīti uī apziēz tāpat kā kukuli. cēp ilgāk, līdz aī citu maīzi. tuō tik tā nuōsaūca – tā pīlīte i tas kukulīš uī iēkšā gaļa – tā tā pelīte. tādās uōlīnas nelika. diēzgaī labi liēlu kukuli, it tik liēlu ne kā citus. / cepa ari pīlīti aī pelīti, kuō bērni dikti gāidija. tas bi – maziņa kukulītī iēlika gaļu, dažrēz isvēduōja pēc pīlītes. / pīlīti a pelīti veļ cepa. tuī iēkšā tāi pīlītei iēlika gaļu. tā pelīte tiē gaļas gabaliņi, kas iēkšā. / pīlīte aī pelīti vidū, kad maīzīti cepa, bija tas liēlākaīš gārdums.**

3. **Plēvē ietiti (īpaši sagatavoti) cūku tauki.** *tuō pīli tāisija nuō sānu taūku. atplēsa tuō plēvi uī tuōs taūkus pašus sastuīpāja a stuīpu, piēlika sāli, piparus, cēbres uī sasitināja ruļlī ciētā, uī iētina tāi plēvē. istaīsija tādū kā pīli, apaļu, iēgareņu. uī apkārt salika skaliņus, lai nesaplīst, nuōsēja a šnuōru. tad iēlika sālijumā kādu nedēļu, tad pažāve paruōvē. / sānu taūkiēm atplēsa plēvi uī samīcija ciēti a pipariēm, a sāli, saruļlēja ruļlītī – pīlītē, iētina tāi pašā plēvē, iēmērcā sālijumā dažas diēnas. pa pīlīti saūca. / [senāk taukus] samīcija, sazāļuōja. iētina tāi pašā plēvē, sasitināja ruļlītī. sālijumā turēja. tas bi priēkš zupas aīzvārīšanas. taūku pīlīte [jeb] taūku rituīš.*

✧ **(sa)pūst pīlītes** – (sa)stāstīt ko sadomātu, īstenībai neatbilstošu; (sa)melot. *pūš pīlītes – tā tāda tukša valuōda. / pūst pīlītes vēcu laiīku vārc naū. / viš [tas ir, puisis] sapūtis pīlītes.*

pīlene, arī **pīlmāte, pīlmātīte** subst. **Pīļu mātīte.** *pīlmātīte [jeb] pīlene. / maīn naū pīles bīšas, pīlmātes aī nē. / tā jaūnā pīlmātīte vairāk vāk mazuōs pīlēnus. / mūsu vēcā pīlene vaīs nedē.*

pīlēns subst. 1. **Pīļu mazulis.** *pīļu tēviīc, pīļu mātīte, pīlēnc. / viīnāi taga tītarīmātītes perina visus pīlēnus.*

2. mīlin. **Cilvēka mazulis.** *nu mazuōs [bērnus] jaū aī pa pīlēniēm saūc.*

pīlēņģis subst.; parasti dsk. **Kvēpi; sodrēji.** *pīlēņģis [ir] kvēpi. skuīrstīns pa ziēmu bi piēkvēpis a suōdrējiēm. pīlēņģi karājās visuōs stūruōs. nu vaīrs ne tuō skuīrstīnu, ne tuō pīlēņģu.*

pīlēt v. **Krist, arī tecēt pa pīlienam (par šķidrumu); krist, arī tecēt (par pīlieniem); būt tādām, no kura (kas) atdalās un krit, tek pa pīlienam.** *ziēmu nuō juīmtiēm ūdeīš pīlēja uī sasala. teīca – nu jaū pīlnas pažuōbeles ķēģelēm. / nuō juīnta sāk pīlēt. ej paliēc spaīni, lai*

piēpīl liētus ūdeņš! / ka slapš, pīl zemē, [no gaļas] tēk zemē sālijuņš. / baznīcā bi kārtu kārtām tiē lukteri. ta bi jakte – ka tu sēdēji, tiē taūki pīlēja vīrsū.

piliens subst. 1. **Atsevišķa, maza (parasti apaļa vai iegarena) šķidruma daļiņa.** tās [bērza] sulas pa nakti salaseššas pa piliēnaņ viēn pīlla butele. / kad guōves isslaūc, ta iēt vēl acslaūkt. redz, ta tiē pēdējiē piliēni tas kreīms. / pēdējiē piēna piliēni i trēkni – tikaī kreīms. tālab jāslaūc skaīdri. ✧ **kā divi ūdens piliēni** – saka par divām ļoti līdzīgām dzīvām būtnēm, priekšmetiem, arī par līdzību darbībā u. tml. maņ ir māsa. mēs ēsaņ līdzīgas kā divi ūdeņš piliēni. / kā divi ūdeņš piliēni viēnādi tēk tiē riteņi. ✧ **kā piliens jūrā (arī uz kařstu krāsni)** – ļoti maz; ļoti niecīgā daudzumā. viēna pate butele braņdava kā piliēns jūrā tiēm pļāvējiēm. / buņbakas bija bēriņēm kā piliēns us kārstu krāsni.

2. **Šķidrā zāļu forma, kuras devu nosaka pēc šādu daļiņu skaita.** citi pārveđ maņ kādu budelīti zāles, kādus sīrc piliēniņus. / kuņģa drupas, drapes bi – tag piliēni [sauc]. / viņš [tas ir, kaķis] maņ līdz visus kuņģa piliēnus izdzērt – nuōsēd piē skapja uņ cīkst. / tag ař ir ařnikā piliēni.

pilināt v. **Panākt, ka (kas) pil.** zāles vaīg pilināt, cik dakteris līcis. / baļtās drapes bi tas ēteris. senāk jaū viņu tā pārdeva. pilināja us cukuru. / cīrups bi. pīrka bēriņēm, uz maīzi pilināj. butelē lēja. / tuōš [piliēnus no švanduozes] pilināj acīs. tuř vař acis samaītāt, bet ne istīrīt! tādas bi veču laīku zāles. / tai zupā tuō mīklu tā pilināja. iznāca tādas sīkas kliņpiņas.

pīlbārda subst. **Plata, gara, kupla bārda un ūsas, kas sedz lielu sejas daļu; pilnbārda.** skuōluōtājaņ Krūmkalņaņ tig bi smuka bārda – pīlbārda.

pīllestība. Sk. pīlnība.

pīlpiēns, arī **pīlnpiēns** subst. **Nenokrejots piens; pilnpiens.** ka radās mašīnas, ta bi mašīnāc piēns uņ pīlpiēns. / teļiēm duō pa diviēm litriēm pīlpiēna reīzē. / pīlnpiēns i nemašīnāc piēns.

pīlls, -a, arī **pīllns, -a** adj. 1. **Tāds, kurā (kas, piemēram, priekšmets, viela) ievietots tādā daudzumā, ka tajā nav brīvas vietas; pretstats: tukšs.** [mucu] piēlēja pīllu a aūkstu ūdeni. / slaūktuve pīlla a piēnu. / spaņnis bi pa pīllu piēlaīsc ař ūdeni. / māte a meītām samērca drānas pīllu baļļu. / senāk teīca – drānas mazgāt. gāja cic citaņ atlīdzēt. piēmērca pīllus stuōverus. / klētī rullis liēls. uņ tas pīlls ař akmeņiēm – tāc liēls kasc ustaīsic. / pilnu sauju naudas devu par mazuo līgaviņu. (LFK 1818, 269) / sāaūgušas tās balaņdes rāceņuōs kā biēs, vař pīllām sauījām ravēt. // **Tāds, kas viscaur, visā platībā ir noklāts, aizņemts, piepildīts u. tml. (ar ko).** viņiēm jaū tāda liēla nekārtība, visas malas pīlls a gružis. / guōvu stallis bi pīlls a saviēm luōpiēm. / piēiēt pīlls gaņģis ař jūrsmešliēm. / [baļļa] nuōliēk [gaļas] gabalus. piēpīlda pīllu viēnu kārtu. pārkaīsa a sāli, tā stipri nuōkaīsa a sāli. / lācis manas auzas ēda, vīdrīkšņās stāvedams. [...] man auziņas piedereja, lācim pīlla muguriņa. (Bitners 1844, 116, 117) / kā tu te runā kā pīllu muti! nuōriņ uņ runā tad! / tas nu gaņ jēm pīllis vaīgis tuō alu. / ka mina paminu, spuōla griēzās uņ tinās dzīve vīrsūm. ka bi pīlla, nuōjēma, iēlika citu. □ **ēst pīllu muti** – ēst ar lielu apetīti, arī daudz ēst. mīkstu zāli guōvis ēđ pīllām mutēm. □ **pīllā rīklē (arī kaklā, mutē) kliēgt (arī saūkt, dziēdāt u. tml.)** – ļoti skaļi kliēgt (saukt, dziedāt, runāt). kad dikti runā va dziēd – teīc pīllā kaklā, pīllā rīklē. / dziēd pīllā rīklē, bet runā pīllā mutē. / meītas, nākuōt nuō pļavas mājās, dziēdāja pīllā rīklē, lai tāļu vař dziēdēt. / tā rājās ciēmīnuōs, kliēdz pīllā rīklē. / ja izgāj viēns nuō aīzgaīdes nuō tiēm panāksniēkiēm daņcāt, ta jaū tūlītās pīllā rīklē saūca – tukša viēta, tukša viēta! kuř palīka panāksniēki? □ **pīlli nagi** – zirgu slimība. ja pīlli nagi [zīrgam], ta tās nagu malas gaņdrīz zemi nekac. ta tas vēzītis i aūkstu, i liēlāks pīllajiēm nagiēm. / tuř kalēš ziņ, kā vaīg kalē, ja pīlli nagi, ja drūp aka. □ **runāt pīllā mutē** – daudz, arī skaļi runāt. dziēd pīllā rīklē, bet runā pīllā mutē. ✧ **aizbrēkt pīllas aūses** – saka, ja kāds brēcot, kliēdzot rada lielu troksni (ja šāda troksņa ietekmē ausis (uz neilgu laiku) zaudē spēju dzirdēt). aītas grib ēst, aīzbrēkušas pīllas aūses. ✧ **(ar) pilnu ruoku** – ar dāvanām, cienastiem. Miķelītis, mazz vīriņš, tas atnāca pilnu ruoku. (LFK 527, 24206) ✧ **darba pīllas ruōkas** – saka, ja ir ļoti daudz steidzamu darbu. pavasarī laūdīm laūkuōs darba pīllas ruōkas. ✧ **dzīvuō pīllis vaīgis** – saka, ja dzīvo labi, pārticīgi, bezrūpīgi. dzīvuō pīllis vaīgis – saka, ja labi dzīvuō. / tiēm nu gaņ visa kā pa-pīllām – puļku guōvu, labi zīgi, dzīvuō pīllis vaīgis. ✧ **mērs pīlls** – saka, ja vairs nespēj, negrib paciest, pārdzīvot (ko nevēlamu). mērs pīlls – tuō teīca vairāk uz uōtra apkrāpšanu. kad nu jaū saliēkās tuō nebūšanu pař daūdz, tad ari mērs pīlls. ✧ **piebāzt pīllu galvu** – sniegt daudz jaunu ziņu (parasti ne visai ticamu). piebāzt pīllu galvu – tas i samācīt. / nu gaņ tas ciēmiņu dēļs piebāza pīllu galvu vi-sādu gudrību, tik ilgi

runājuot. ✧ **piedziedāt** (arī **piestāstīt**) **piļlas auses** (arī **galvu**) – ļoti daudz sastāstīt; sniegt daudz jaunu ziņu (parasti ne visai ticamu). *Ilze pārnāce nuō baznīcas un̄ teīce, ka būšuot karš. nu piļlas auses piestāstija – ka jeṃs vīrus un̄ luōpus. / ej aṃ! esi piedziēdājis maṃ jaū piļlas auses. / tu duōmā vaīs nejeṃt tuō Aṃniņu? piestāstija teū piļlu galvu, un̄ tu klaūsi.* ✧ **piļla siṃds** – saka, ja ļoti nomāc sāpīgi, citiem neizpausti pārdzīvojumi; saka, ja izjūt saspringtu, negatīvu psihisku (emocionālu) stāvokli. *ciēmītes viēna uōtraī jaū teīc savas bēdas, saiēt kuōpā izrunātiēs. kad siṃc piļla, ta mute runā.*

2. **Tāds, kur kas atrodas, uzturas ļoti lielā daudzumā.** *bišķi parādijās sēnes, ta tas meš bi piļls. / bišu piļli kuōki bi – īsc ziēdu laīks. / mēs nevarējam isiēt nuō istubas trīs stuñdas – visa sēta bi piļla bišu. tas tik bi viēns tracis! / ka iskuļ, ta piļlas malas akuōtu. miēziṃ jaū i. kuļūot bada. / tā irād rupjā mīzene, un̄ tās tās smālkās. jā, tās i visas malas piļlas. / senāk piļlas sētas bi, kaudzēm sakrāva žagarus. / paūsari viēnmēr [upes] kraṃti bi piļli [ar baļķiem]. / piļna sēta sveši ļaūdis, vedīs tevi [tas ir, māsiņu] pruōjām. / Nīca vėl piļla ar dziesmām, katrā sētā zina dziesmas.* (LFK 1961, 10919) ✧ **pieskañdināt piļlas malas** – izpaust skaļi (daudziem), arī daudzās vietās. *paṃ tuō zemes mērīšanu piēskañdinājuši piļlas malas. kad atnāks, tad redzēs. priēkš laīka neṃ kuō priēcātiēs.* ✧ **piļls (blēnu) kā suñs blusu** (arī **blusām**) – ļoti draiskulīgs, palaidnīgs; nenopietns; niķīgs. *piļls kā suñs blusu – teīc us tādu, kas daūdz juōku teīc un̄ tāisa. / nu redzēs, kuō tas [kaimiņš] izdarīs a tuō niķīguō ziṃgu! piļls kā suñs blusām. gaṃ jaū viñš izmaīnīs a žīdu! / tas Miķēlis i tik piļls blēnu kā suñs blusu. tuō nevaṃ klaūsīt, kuō viñš runā un̄ suōla.* ✧ **piļls kā sīlis** – utains. *piļls kā sīlis – tas i utu piļls. / nu tas tā utu piļls kā sīlis. // Tāds (cilvēks), kam (kas) pieder lielā daudzumā; tāds, kam (kādas īpašības) piemīt lielā mērā. piļns – tas būtu tāc kriētns, tāc pārticis. / piļna vīra siēva biju, piļlu dzēru biķerīti.*

3. **Tāds, kas savā izpausmē ir sasniedzis augstāko pakāpi, arī galējo robežu (par norisi, procesu, parādību).** *ka sudmalis iēsēja zēģeles sudmalu spārnuōs, varēja a diviēm gaṃģiēm maīt. tāda piļlā vējā vilka. / vaīdzēja strādāt ciētu dārbu, laī varētu istikt, laī būtu piļla istikšana, laī būtu kas ari atlicis.* □ **piļls** (arī **piļns**) **Mēnes(i)s** – Mēness fāze, kad no Zemes ir redzams viss tā apgaismotais disks. *piļls Mēness i apaļš kā kukulis. / piļnā Mēnesī sēja a-viēnu. ta nav pañtaīnas vārpas, ta tiē graūdi i blīvi. / labību aṃ sēja piļnā Mēnesī. / gūrķus sēj piļlā Mēnesī aṃ laīkaṃ. / [pupām] neviēna pākste nebi. piļlā Mēnesī jāse – taga es zinu. / piļlā Mēnesī luōpus šķīra – darija tādu darbu us pastāvēšanu. / aītas cīrpa, ka piļls Mēnesis. večā Mēnesī necīrpa.* ✧ **smaīda kā piļls Mēnesis** – saka par tādu, kam ir plats, arī labsirdīgs smaids. *smaīda kā piļls Mēnesis – teīc uz jaūtru, priēcīgu cilēku. / re, ku nāk Miķēlis, smaīdīdarṃs kā piļls Mēnesis.*

4. **Tāds, kas aptver visu (kā) apjomu, kopumu.** *treṃpelis i piē būves. tā tāda pusbūve – ne piļnu uōtruō stāvu, bet pusi ceļ. // Tāds, kas ir sasniedzis noteiktu laika momentu, apjomu u. tml. mani aṃ nuōlaīda – septiņi gadi vėl piļli nebi – piē tāda mešsārga [...] paṃ aūkli.* ✧ **būt pie piļla prāta** – būt tādam, kam nav psihisku traucējumu; būt spējīgam apzināti domāt, rīkoties. *isskatās, ka tas vecis naū piē piļla prāta, tāc duṃš. / tiēsliētās vaīdzēja būt piē piļla prāta. / tēs nuōrakstija dēlam̄ mājas, kad palika več un̄ vaīrāk nevarēja strādāt. tiēsa prasija daktera apliēcību – vaī [tēvs] i piē piļla prāta. citādi vaī citi bēṃni apstrīdēt testameñtu.* ✧ **iet uz piļlu klapi** – saka, ja (kas) darbojas ar pilnu jaudu. *rādiō pagriēž klusāk, laī neiēt us piļlu klapi.* ✧ **jemt** (arī **ņemt**) **pa(r) piļlu** – atzīt par saprātīgu, nopietnu (ko); nopietni attiekties (pret ko). *teīca ari us tādu nenuōsvērtu cilōķeku, tādu kustīgu, kuō neṃeṃ pa piļlu, – nu tas gaṃ i tik tāc plestiķis. / ja tu negribi ṃeṃt pa piļlu, ta neṃeṃ tuō galvā. laī viņi tuṃ runā! / tās klačas jaū nevaṃ jeṃt pa piļlu. / tuōs draūdus jaū varēja jeṃt pa piļlu.*

5. **Pilnīgs; samērā tukls (par dzīvnieku).** *grūsna guōve i rešnāka, piļlāka.*

6. **Pildīts.** *būkmātaras i dzēltēna piļla puķe, kā kriņģēlītes viņa i.*

7. **Piedzēries.** [vīri] *paši piļli, ziṃgi klibi. / nu Jānis šuōdiēn tā piļlā, ka paṃ acēm nāk laūkā. tāc teīciēns bi – ja raūd piēdzēris, brēc. tas aṃ tā varētu būt. / katru vakaru i maṃs večaiš piļlā, katru vakaru viš i piļlā. un̄ tuōmēr viš i dzīvs un̄ liļlā. tā i tāda večuṃ-veča dziēsma.* ✧ **piļls kā mākuonis** (arī **lūks, mārks**) – ļoti apreibis, piedzēries. *piļls kā lūks, kā mākuōnis. / večaiš saīmniēks pārnāca nuō kruōga, piēdzēris piļls kā mākuōnis. / kaīmiņš gāja us savu māju piļls kā mārks, kā mākuōnis.*

piļnība, arī **piļlestība** subst. 1. **Pārpilnība, arī bagātība.** *ka i piļnība, ta nekā netrūkst, ta aṃ i laba abgriēšanās. ta visu vaī izdarīt. / teīc – Diēviñ, svētī, gaūsini! laī visam̄ gadam̄ būtu tā piļlestība,*

lai būtu gaūsa, lai mazāk apēstu. ✧ **kā nuo pilnības raga** – saka par to, kas parādās, ir pieejams lielā daudzumā. *kā nuo pilnības raga – tā teic, ja visa kā ir daudz, visu var dabūt. / meita iēgāja bagātā ģimenē. tu vīss nāca kā nuo pilnības raga.*

2. lok.; adv. noz. **Tā, ka aptver visu (kā) apjomu, kopumu; pilnīgi.** *cīruļi, ķīvites pa tīruō [tiek iznīcinātas]. visi tiē [mazie putniņi] tiēk pilnībā iznīcināti.*

pilnīgs, -a adj.; **pilnīgi** adv. 1. **Tā, ka izpaužas pilnā mērā; tā, ka ir sasniedzis augstāko pakāpi, kvalitāti.** *maņ nuo atmiņas izzudis tas pilnīgi. / puika galīgi nuōķiņcis, pilnīgi nuōsalis. / [gaļu] žāvēja, lidz bi pilnīgi sažuvuse. / vasaras ūdeņš – tas tāt, ka saulē sasilis, pilnīgi silc. / siļķu mucas nuo kuģa nāca pilnīgi ciēti aīstaīšitas.*

2. **Tāds, kas aptver visu (kā) kopumu.** *es divas reīzes redzēju zaļķšu kāzas. us tuō cēlmu bi tig daudz tuō zaļķšu, ka vīss tas cēlms bi pilnīgi apsēkc. / guŗba platumā aŗ bi divas pēdas pilnīgi. / sešpacmit gadus vēcus bērņus iēsvētiĶa baznīcā mācītājs. ta palika liēla cīlvēķa kārtā uņ pēlņija pilnīgu luōni.*

3. **Samērā tukls (par cilvēku, tā ķermeņa daļām).** *cuņtīks i pilnīks, rešns, tāt plecīks. / nu īsta maņzele! – us tādu pilnīgu, padruknu cīlvēķu, luōpu tā teic. / [cīlvēks] kā guba – tas i pilnīks. // Liels, plats (par apģērbu).* *tuōreīz vīss [apģērbš] bi plac uņ pilnīks. / māte lika skruōderiņ šūt juō pilnīgāku tuō praku taŗ puīšeliņ.*

4. **Tāds, kas sasniedzis fizisku vai garīgu briedumu.** *ka tiē prāta zuōbi isaūguši, ta cīlvēķs i pilnīks, pāaūdzis.*

5. adv.; part. noz. **Lieto, lai pastiprinātu niansējamā vārda izteikto īpašību, pazīmi.** *te bī pūrs [jeb] pūrvs pilnīgi. te a zīrgu nevarēja iēbraukt. gājām kājām. / tas aūg grāvmalēs. viņam i tiē ziēdi tādi zaļi dzēltēni, pilnīgi tādi zaļi, pašā vidū tāt mas mas baļtumiņš tik i. / viņi [tas ir, lapsas] iēt sētā, pilnīgi dzīvuō ta kā suņi. / maņma bi redzeīse [nāru]. viēns galš pilnīgi pēc zīves bijis. / mēs tāda dziedātāju ģimene ēsam. tā i tāda slimība pilnīgi.*

pilnpiēns. Sk. *piļpiēns.*

pilns. Sk. *piļls.*

pilnum adv.; savienojumā ar adj. *piļns* formām. **Izsaka īpašības pastiprinājumu.** *maņmiņ, iēšu pūreņuōs, pļava pilnuņ pilna.*

pīls. Sk. *pile.*

pīlsāta, arī pīlsāts. Sk. *piļsēts.*

pīlsātelis subst. **Neliela pilsēta.** *Zilupe diēzgaņ liēls pīlsātelis.*

pīlsātnieks. Sk. *piļsētnieks.*

pīlsēta. Sk. *piļsēts.*

pīlsētnieks, arī pīlsētnieks, pīlsātnieks m., pīlsētniece, arī pīlsētniece, pīlsātniece f.; subst. **Pilsētas iedzīvotājs.** *pīlsētnieki te biēzi brauc. / a suvēniēm tiŗguōjās. pīlsētnieki ari daži turēja. / slaktūzis bi, ku luōpus nuōkaū pīlsētnieki. / visi pīlsātnieki, kuņgi tik pa Mārtiniēm ēda zuōsi. / anāteles tādas saliēktas drātītes bi. tās tik pīlsātnieces liētuōja. / pīlsātniecēm, ka nuōņēma kruōni [kāzās], ta tuō aūbi uzlika. / varēji jaū tu, māt, atsmēlt kādu gabalu nuo tā spēķa priēķš pīlsētniekiēm. / maņ pīlsētnieki milzīgi jēma [saldskābmaizi]. / Aīna taga ir pīlsētniece. Liēpājā dzīvuō. / nīcēnieces vērpa, auda, kuo darīĶa pīlsētnieces? pīlsētnieces mušas ķēra, gar sienām lēķadamas. (LFK 1817, 211)*

pīlsēts, arī pīlsāts, pīlsēta, pīlsāta subst. **Liela, blīvi apdzīvota vieta ar vairāk vai mazāk plānveidīgu apbūvi; šādas vietas iedzīvotāju kopums.** *Liēpāja bi klātākaīs pīlsēc, ku brauca aņdēlētīēs. / pīlsētuōs tik namus cēĶ. te ir istuba. / bruģeris pīlsātās bi. te jaū iēlas nebi. / tuōreīz pīlsētai bi pašai savas guōves. bi liēlas ganībs. / nu pa pīlsēts pīrtēm es jaū nezīnu. es jaū nekā tuŗ nezīnu pa pīlsēts pīrtēm. / us pīlsātu aŗ deva pruōjām ģēŗēt [ādas]. / ka tās jaūnās māĶas sanāks, ta muīms būs kā pīlsātā. / tas tāt pīlsēta vārc. iēķš laūcēniēķu runas viš maz tiēk liētuōc. / tuŗ i pīlsāc taču. / pīlsēc, pīlsēta. (LVDApr. 468)*

pīlterācija subst. **Personas dokumentu, biogrāfijas, politiskās uzticamības u. tml. pārbaude (piemēram, 1945. gadā pēc vācu armijas kapitulācijas); filtrācija.** *ūznāca šitaīs kaŗš. tas nu īsputināja visu. ta [vīriešus] nuōjēma karā uņ pīlterācijās.*

pīltuve subst.; lit. **Konusveida priekšmets ar cauruļveida apakšdaļu, kas paredzēts (kā) iepildīšanai traukos, tvertnēs ar šauru atveri.** *tekteris, tag jaū pīltuve saūc. / tekteris i pīltuve. ta var iēliēt pudelē a tuō tekteri.*

pilucis subst. **Sejas vīķis (Vicia sativa)**. *lēči un piluči ir zīrņveidīgi aūgi. pilučiēm pākstes liēlākas kā lēčiēm. piluči, kad svaīgi, zaļi, tad gāršīgas, saldas pākstes. / lēči un piluči viēn sēti dikti sakrita, nevarēja nuōpļaut lāgā.*

piluņgs, arī **piluņa** subst. **1. Rāmī iestiprināts plāns dēlis vai finieris; pildinš.** *tāc skapis bija izdrejātām piluņgām, nuōpuliērēc. / maņ večāim skapiņm dures ar bi a piluņgiēm. / pērvēja skapju piluņgus a dzeļtānu pēvi. / piluņgi i duvōim.*

2. Līste, ar ko nostiprina stiklu loga rāmī (?). *piluņgi i luōgu rāmi, sprustes ar luōgiēm. šiem tik piluņgi viēn. tās sprustes sadala tuōs luōgus. / kā tu pērvēji tuōs piluņgus, ka tu nuōtriēpi tās luōgu rūtes!*

pilzenēris subst. **Alus šķirne – Pilzenes alus.** *pilzenēris, baīrītis – tiē jaū bi tiē vājākiē [no alus šķirnēm]. bet ar viņi nebij tik vāji – piēci un seši procenti bi.*

piļava subst. **1. dsk. Auzu pelavas, sēnalas.** *piļavas bi aūzu peļus. piļavas bāza maīsā un lika gulāt, ku uzgulēt. / aūzu piļavas bi priēkš ķiseņiēm. us tiēm gulēja viēsū. bet ku tu taga vaīs piļavas dabuši!*

2. comm.; niev. Tāds, kas ir mīksts; resns, nobarojies (par sievieti, arī mājlopu). *teīca ar us tādu trēknu, rēsnu siēvu, luōpu – nu ta kā piļava nuōbaŗuōjusēs! us kaū kuō mīkstu tā teīc.*

piļķe. Sk. *piļķis.*

piļķēt v. **Zvejot ar āķu zvejasrīku – piļķi.** *te i piļķis, ku kapā tuōs meņcus, piļķē.*

piļķis, arī **piļķe** subst. **Vizulveida zvejasrīks mencu zvejai.** *piļķis ar špiniņgam lidzīks. tas irād tāc nuō alumīnija izliēc zives veīdīks – apmēraņ veīduōc pēc siļķes. apakšējā galā i divi āķi – us katru pusi viēnc. / piļķis aka tāc spīdīks kā zujtiņa, un katrā pusē āķis. / piļķis i – viņu izleī tādu ziūtīņu, tā kā strimalu, tādu spuōžu. / piļķis bij liēls, rēsns āķis. us tā uzliēk reņģi, vislabāk iēkšu. / piļķis – a tuō var bes strikta, bes ēsmas [zvejot]. viņu viēnmēr cilā un raūsta. un tas meīcis duōmā viņu zivi un aīsķēf. / tās zives tuī tā skraīdā apkārt riņķiēm viēn. ta tuō piļķi [vīri] raūsta un ūscērt tuō zivi. // piļķe² = piļķis, **ein Bleifisch zum Fangen von Dorschen** (svina zivtiņa mencu ķeršanai). (EH II 233; ME III 218)*

piļķis subst. **Deguns.** *nu ir gaī salš, viss piļķis būs aīssalis! ♠ bāzt piļķi – izrādīt nevajadzīgu interesi par citu darišanām; (nekautriģi) jaukties citu darišanās. sārgiēs, kā tu nedabū! bāz savu piļķi, ku tevis nevaīg! // Pilošs, iesnains deguns. piļķis i tēkuōš deguīs. tāc smuks deguīs, bet kā tāc piļķis.*

piļmāte, arī **piļmāte.** Sk. *pīlene.*

piļtēviņš subst. **Pīļu tēviņš.** *pīļtēviņš, pīļu mātīte. / piļtēviņš [jeb] pīļu tēviņš.*

piļmberis subst. **Sena sudraba monēta (piecnieks); Latvijā tā sauca Zviedrijas 5 ēru monētas un Prūsijas un Saksijas sudraba 1/12 dāldera monētas.** *četri piļmberi ir bīši ar četūrtā daļa dālderim. piļmberis bi pac pa sevi – piēcpacmit graši, septiņāpus kapeīķi. tiē ar bi vara. / trīs kapeīķi – dikis, seši kapeīķi – zeseris, divi kapeīķi – ēīduks, piēci kapeīķi – piļmberis. / piļmberis i naūdas gabāls kaū kác. / piļmberi, vērdiņi – tiē nabagami. / piļmberi, zeseri – tā veču naūda, rubuļi, dālderis – pādītes naūda. / es tev duōšu piļmberīti, nuōsapērc adatīnu. / sametīs pa piļmberim! – es ēsu dziīrdējse. / Pimberis ir piecu vērdiņu nauda, kas vēlāk rēķināta par 15 grašiem jeb 7 1/2 kapeikām. Rēķini ar pimberiem, vērdiņiem un artiem izzūd no tautas valodas 19. gs. beigū pusē. (Tdz. IV 231) ♠ daīcā kā piļmberis – saka uz ļoti kustīgu cilvēku. us kustīgu cilvēku ar teīc – daīcā ta kā tāc piļmberis. / lamuvārc ar i – daīcā kā piļmberis. us kustīgu tā teīca.*

piļmpa, arī **piļmpara** subst. **Raudulīgs bērns, raudulīgs cilvēks.** *piļmpa i raūdulīks bērns. ka tu klusēs! viēnas piļmpāšanas viēn visu laīku! / piļmpara i tāda brēkule, kas pastāvīgi piīkšķ pa visu kuō.*

piļmpāns²: = *piļmpara, ein weinerliches Kind, ein weinerlicher Mensch* (raudulīgs bērns, raudulīgs cilvēks). (EH II 233; ME III 218)

piļmpara. Sk. *piļmpa.*

piļmpāt, arī **piļmpāt** v.; niev. **Raudāt.** *ta bi kuō meītām piļmpāt, ka puīši gāja kriēvuōs. / piļmpā mātē, piļmpā meīta, naū kuō duōt ķekatām. / pameti nazeli, nu tu varēsi piļmpāt.*

piļmsla, reti **piļmsla, piļmšļa** subst. **Vārīts maizes ēdiens; maizes zupa.** *piļmsla – visagrāk tā sauca, vēlāk pa biguzi. iēlēja ūdeni katlā, sagriēza maīzi gabaliņuōs aūkstā ūdenī. ka tā maīze bi savārīsiēs, ta iēbērza bišķi tādus kuīnkulīšus nuō bīdēļētu miļtu, sāli. tuō tik tā vārija, ka nebija*

vaļas, ta muñdri izvārīs piñslu. / isvārij biguzi, piñslu, muōzi. viņai i vārc piñsla, biguze, muōze, maizes zupa. / piñsla i tāda biguze, maizes zupa. atlikušas bi garuōziņas, uñ večāki cīlvēki tās savārija. nu kuō ta šuōvakañ isvārīs vakarā? – pavārīs piñslu. / nuō maizes, miļtu kliñpām vārija piñpslu. kad bij gañ-drīz gatava, piēlika rūgušpiēnu, saharīnu, kreīmu. / piñšļa i vārīta nuō maizes. tuñ drupināja iēkšā. / [rozīnes] nuōmazgāj, iēbēra [maizes zupā] iēkšā. nu tad rozīnu piñsla bi. biguze, piñsla, maizes zupa [ir] viēns uñ tas pac. tas tāt gāršīks ēdiēns bi dikti. / siēvām jau [biguze] gāršuōja. vīri a-viēn teīca – atkaļ tuō piñpslu izvārījuši, nevañ ne guōdīgi pāēst. / izvāriju puzdiēnā piñpslu, bet mani ņēma uñ izblamēja. / maizes zupu sauc pañ biguzi, kadreīz añ pañ piñslu.

pināle subst. **Penālis.** grāmatas, zīmuļi [bija] uñ tāda apaļa pinālite, tāda kuōka ūzmaūcama. / tuō sauc kņutele. tās iñ, añ kurām tuō stiēbru juñtu piēvēlk. viņa tāda tiēvāka kā skuōlniēku pināle.

piñcis m., **piñce** f.; subst. **1. Kaķis.** piñce, piñce, miñce, miñce – tā pasaūca [kaķi]. vārdus īpaši nelika. / mēs nesīldañ [ēdienu], kas atliēk. tuñ i Džekañ uñ piñčiēm, uñ zuīkiñ. / gul piñce uz mūrīti issastiēpusiēs uñ sapņuo pa pelitēm.

2. Īpašvārds – kaķa vārds. cīc kaķi saūca pa Jañci, Piñci.

piñcka, añ **piñcka** subst.; niev.; parasti dsk. **1. Pancka; noplīsis, novalkāts apģērba, veļas gabals.** kuñ tu tās savas piñckas pakārsi?

2. Nederīga, samezģojusies dzija. piñckas i tādās sajukušās dzives, nekañ nederīgas, piñckas.

3. Lēkšķe. ķemēberes i tādās piñckas. ka guōves i nuōgulējšās, ta i tādās. // **Nekārtīga, salīpusi matu šķipsna.** mati savēlušiēs viēnās piñckās.

piñckainis subst. **Cilvēks noplīsušs, novalkātās drēbēs.** ku tu tāt piñckainis iēsi? apveļc labākus prakus!

piñckains. Sk. piñkains.

piñčuks subst. **Dem.** → **piñcis.** taga šiñ [kaķim] añ nav vārda. piñčuks – tā pasaūc. / mañ te piñčuks piēnāk klāt, grib, lai samīļuo. / nemaz nesarādās mūsu piñčuks. / nu nāc taču, piñčuk! va teū nuō manis baiļ?

piñdele subst. **1. Sainis, pauna.** žīc nesa liēlu piñdeli uz muguras. tuñ bi dažādas mañtas, kuō añdēļēt. / Kaīma Jānis nesa tuō savu piñdeli ēļzdañs pūzdañs.

2. Neliels siēna, malkas u. c. daudzums, kas iekrauts vezumā. piñdele iñ tāt siēna vēžumelis, neliēls. / piñdele – maļkas piñdele, siēna piñdele. / liēls vēžuñs jau nebija, tik tāda piñdele. / nuōvedis malkas piñdeli – tas tāt vēžumelis.

piñdzele subst. **1. Ota.** nuō ziřga astes piñdzele bi taīsīta, nuō sariēm. / nuō ziřgu ašķiēm, nuō astes izgriēza tādu gabalu, nuōsēja ciēti uñ ta pērvēja a tuō. taīsij paši, tag jau pērk. / piñdzele i nuō cūku sariēm, vidū kāc nuō kuōka. ciēti nuōsiēn. ta vañ mērkñt pērvē uñ krāsuōt, ku vaīg. / ta kā taga piñdzele – tāt viš [tas ir, suseklis] isskatijās. bet viš bi biēs tā nuō sařiēm. uñ saři bi stiņgri. / [aitas] asti nuōcīrpa, bet galā palika pušku – ta kā piñdzeli. / iēplucina rudzu miļtus kārsta ūdenī, a piñdzeli nuōsmērē [tapetes] uñ liēk piē siēnas klāt.

2. Āķveida zvejasriks. kapeli a viēnu āķi sauc pa piñdzeli.

3. comm.; niev. **Uzmācīgs cilvēks.** ka tā kau kuō dara uñ iēt kāc priēkšā, ta teīc – kuō tu te piñdzeliējiēs kā piñdzele priēkšā! // **Tūļa.** tāda piñdzele tā meītene, nevañ viņai nekuō vēl usticēt.

piñdzeliēt v. **Krāsot.** a piñdzeli krāsuō. zīrgañ nuōgriēza astes, kañ garas. pajēma puļķi, a drāti apsēj. uñ tā piñdzeliēt. / laiņas piñdzeliēt a tādu piñdzeli.

piñdzeliēties v. **Tūļāties, kavēties; darīt (ko) nesvarīgu, nevajadzīgu.** ka viēnañ kau kuñ būtu jāiēt uñ tañ uōtrañ jāiēt līdz, ta teīc – kuō tu tuñ piñdzeliējiēs, ka nenāc! / citāñ paiēt visa diēna, vañ piñdzeliētiēs visu diēnu. / viņc viēnmēr piñdzeliējas. / nekuō labu tu nedari, tikai piñdzeliējiēs. / kuō tu tuñ piñdzeliējiēs! liēc tuō krāmu nuōst! dari kādu dārbu!

piñdzeliģs, -a adj. **Tāds, kas traucē citiem.** piñdzeliģs – tas aka iēkš cīlvēka. visuñ tinās iēkšā, vai viņañ vaīg vai nevaīg.

piñdzelmanis m., **piñdzelmane** f.; subst. **Tūļa.** piñdzelmanis tā čuōpājas, nekuō nevañ laiķā padarīt.

pīne subst. **1. Trīs vai vairāku pavedienu, slokšņu u. tml. garens pinums.** nuō rudzu saļmiēm pina pīnes uñ ta šuva kuōpā tās pīnes. [salmu cepurei] pina pīnes. / viēns uz ruōku tā jeñm tā kā pīnē tuō mēslu dzivi zemē, tā kā pīni piñ. / ka aūda aūdeķlu uñ bi samēsc pa daūdz, tad atlaīda gar malu driku nuō dziļām. sataīsa kā pīnē, lai viš nesajūk – tā dzive. // **Matu pinums.** pīne – matu pīne. / matpīne [jeb] pīne nuō lina. pařviļka krustus pāri [galvai] tās pīnes, tai malā isviļka

caūri, lai viš tāt radziņš isnāk. / pīni siēn matuôs, a tuô piēsiēn siētavas. // **Mīklas pinums.**

[spirām mīklu] savēla tādās garās pīnītēs. uñ tad sagriēza, uñ lika çeptiēs.

2. Adījuma elements, ko veido, krustojot valdžinūs dažādās kombinācijās. tuôs vaļģus tā saadija kuôpā. ta saūc pīne.

pinējs m., **pinēja** f.; subst. **Cilvēks, kas nodarbojas ar pinumu darināšanu; pīšanas speciālists.** tiēm [namelniēkiem] visiēm bi kāt amac. [bija] kuôcu pinēji, mūrniēki, skruôderi. / mežģalñiēku vīri bi kuôcu pinēji, kuřpniēki bi. a tuô visu pēlnijās. / mežģalñiēki visi bi kuôcu pinēji.

pineķls, retāk **pineķlis** subst. **Izturīģs, mīksts valģs, kas paredzēts dzīvnieka (parasti zirga) priekškāju sapīšanai.** pineķlis i nuô pakulām nuôvīc parēsns šnuôrs, kuô ziřģiēm sapīt ganuôs kājas. / puīši vija pineķlus. ta piřmāk pakulas sasnāja tātuôs parupuôs pavediēnuôs uñ sagriēza divuôs kāšuôs, katrā kāsī savu snājumu. uñ ta sagriēza akal, uñ sasitināja gař kāsī, uñ ta vija kuôpā. isnāca pineķls, pavadas aka apaūšiēm. / puīši vija pavadas, pineķlus. viēnu galu tad ūskabināja us knabi. knabis iř tāt ķeksītis, āķītis. / pineķliēm jēma sliktākas pakulas, juô rupjākas. tās puīšiēm deva pineķlus snāt, ziřģiēm priēķš pineķliēm. / meītas [vakaros] vērpj, puīši vij pineķlus. / [zirģu] sapiņ a pineķlu, kas vīc nuô pakulu. ķēdi ař piē kājas siēn. / ziřģu pineķli bija, ka piēģuļā veda. ta sapina ziřģus.

piniēre, ař **piniēris** subst. **Finieris.** klape bi divas tādās ussiētas piniēres. ta tāt sasita. / uzliēc [kastei] tuô ciētuô piniēri!

piņka subst. **1. Izspūrusi, samudžinājusies (matu) šķipsna.** savēļušiēs, sapiņkājušiēs mati iř piņkas. // **Matu sproģa.** islaīduse tāt meītine tās piņkas us piēri. duômā, ka tāt i smuki. // **Izspūrusi, samudžinājusies apmatojuma, apspalvojuma šķipsna (dzīvniekiem).** [kazai] apciřpa tik tās piņkas. / tāt ādēli vaīģ apciřpaļāt tās piņkas. ta būs smuka çēpure, ka pašūs.

2. Savēlies, samudžinājies (mīkstu šķiedru) veidojums; pinkulis. piņka iř kaū kas tāt savēliēs.

pinkainis subst. **Rokas mazais pirksts.** [Pirksti:] utu bunga, kreima lišķis, garais andrējs, zēltainītis, pinkainītis. (LFK 9, 2)

piņkaīns, -a, retāk **piņckaīns, -a** adj. **Tāds, kam ir pinkaini, nesakopti mati (par cilvēku).** iř piņkaīni cilvėki, kam mati netīri, savēļušiēs vaī akal spruôģaīni. / spruôģaīni mati vaī būt – tas ař çēřūzis. piņkaīns i citādāks. / susekli gan zagšu, tāt manim vajag – ķēkatu bēřniēm pinkainas galvas. (LFK 1961, 10600) // **Tāds, kam ir pinkas, ař tāds, kas ir apaudzis ar biezu, parasti cirtainu, apmatojumu (par dzīvnieku).** pa vasaru suņs tāt nuôsēriēs piņkaīns. vēcu spaļvu meř nuôst, jaūna aūģ. / šunēļi ař ař tātu garāku spaļvu vaī būt piņkaīni. // **Tāds, kam ir pinkām līdzīgi veidojumi.** lini savēļušiēs piņkaīni. / nuôkuļķstas i, ku nuôkuļķsta. tās tās vis-rupjās [pakulas] i. tās tādās piņckaīnas uñ rupjas, spaļi iēķšā.

¹**piņkāt** v. **Cirtot (matus).** lai smukas būtu, meītas piņkāt matus. – tāt vēçāmāte teīca.

²**piņkāt** v.; niev. **Raudāt.** nu ta piņkāt! nevaī apklusināt tuô bēřnu.

piņkāties v. **Kārtot, cirtot matus (?).** tāt meītene nebeīdz piņkātīēs.

piņķsis. Sk. pi ñ k š ķ i s.

piņķšķēt, ař **piņķšķēt** v.; niev. **Raudāt.** meītene pastāvīgi piņķšķ pa visu kuô. / nu beīdz piņķšķēt! iēsīm mājās! // **Žēloties, gausties.** kuô tu vari vēl piņķšķēt? kāt teū trūkst?

piņķšķis, ař **piņķšis** subst. **Cilvēks (parasti bēřns), kas bieži raud.** blaūska, piņķšķis puīšelis. / šis bēřns i tāt piņķšķis. / nu tāt piņķšis viē tas mazaīs bēřns i. nevaī zināt – sliņš vaī vēšēls.

piņkulis subst. **Neliels samudžināts, savēlies (piemēram, dzijas, dieģu) veidojums.** piņkulis iř kaū kas tāt sameģģluôģiēs, sapiņkājušēs. / villa, dzija kadreīz sapiņkājušēs piņkuļuôs, ka nevaī isķidināt.

piņne subst. **1. dsk. Ādas slimība, ko izraisa nepareiza tauku dziedzeru darbība; mezģliņi, izsitumi, kas raksturīgi šai slimībai.** ka issit tādus maģus issitumus, cic teīc piņnes, cic suņanaglinas. / bēřns iř pastāvīgi apsisc a tādām piņnēm, jā. / kařa laikā tādās piņnes uzmetās, nevarēja glāptiēs, niēžēja. / senāk jaū tās piņnes uñ suņanaglas bi vaīrāk kāt tag.

2. Atsevišķs mezģliņš, strutu pūslītis. isaūģa tāt piņnīte. uñ nu jaū liēls, sāpīks aūģuôs. / piņne ūzaūģ uz ruôku, us kāju, piē miēsas. nuô mazas piņnītes citreīz iznāk liēls aūģuôs. / piņne aūģ uz ruôku va šuř, va tuř. / nuô viēnas viētas – piņnīte piē piņnītes – miēsa apkñituse.

3. Veidojums, kas izveidojas atsitot, atlokot (piemēram, kam cauri izdzītas naglas otru galu). *piñnes muñs i, kuñ atpiñnē uōtrā pusē. redz, izdzeñ cauri tādu nagliņu. uñ, lai viņa nerauñjās ārā, ta uōtrā pusē paliēk apakšā dzelzi. uñ ta viņu atpiñnē. uñ ta tai uōtrā pusē paliēk tāda kā galviņa priēkšā. tuō sauc piñne. / tuō nagliņu mēs pa piñni nesaucām. bet tuñ uōtrā pusē i piñne. uōtrā pusē paliēk šēibiti apakšā uñ tad atpiñnē. ta viš stiņgrs, turās.*

piñnēt v. **Ar āmuru taisnot (piemēram, naglu, dakšas zarus).** *nu tuñ jaū būs kác piñnējs tuōs dakšas zarus, istaisnuōjis.*

piñtiķis subst. **Mulķīgs, ākstīgs cilvēks.** *piñtiķis pa muļķi teica. tu tik tác piñtiķis! ka viš tác pamuļķīks, kas sevi grib tā iscēlt, tuñ nekas nēisnāk. // lamuv. noz. na, ēd! ak, tu piñtiķis tác! [Saka kaķim.] tu vēl nuōsmādēsi maīzi!*

pinums subst. **1. Paveikta darbība, rezultāts → pīt (1); pinot darināts veidojums, izstrādājums, priekšmets.** *ķuōciñ nuō klūdziñām piñ tuō pinumu. / režģi lika ari luōgiēm priēkšā. nuō salmiēm tas bi istaisic tác pinuñs. / ta jaū radās piñktiē kástuvi, apkárt bleķis uñ metāla pinumiñš iēkšā. ta vēl iēklāja mařli. / pinuñs i nuō drāšu sapic. tuō liēk žuōga viētā dārziēm. / biēzākus skalus pina priēkš māju ruōrēšanas – piēsita pinumu piē siēnas uñ ař kaļķu, mālu uñ grañtu jāvu piēmūrija.*

2. Pišanas veids. [grozus] *pina ari slīpā pinumā – garņenus. tuōs Liēpājā piřka priēkš iēpiřkumu nešanas.*

piņaūka subst. **1. Saite, aukla.** *mēs saucām piņaūka – saītīte. / saimniēce, ka sēja siēru, teica meītai – pakaci kādu piņaūku, kuō apsiēt siēra drānu!*

2. Savēlušās, samezģlojušās dzijas, auklas, diegi u. tml. *piņaūkas i tādas sapiņķerējušās dzives, šnuōri, aūklas.*

piņģeruots, arī **piņģerūts** subst. **Uzpirkstenis.** *skruōderiñ [ir] adatas, piņģerūc, uōlikte, pletizeris, ceñtmētris. katrañ savi dārba veřķi. / skruōderiēm bi piņģerūc. tuñ jaū vaīdzēj kriētnu bleķa gabalu maūkt us piřkstu, lai [adata] nespiēžās caūr [šujot biezus audumus]. / piņģeruōtu ūzmauc us piřksta. tag sauc ūspirkstēni. tas nuō bleķa. citādi piřksc paliēk caurs, ka šuj kuō ciētu. / ka šuva, ta ūzmauca piņģeruōtu, lai neduras piřkstā. tiē bi tādi nuō miseņa istaisiti. / mañ jaū vēl i kādi divi piņģeruōti. es jaū maz a viņiēm šuvu, [man] tiē piřksti tādi stipri. / ka es gāju skuōlā, ta ař piņģerūtu šuva. es mácījuōs šūt a tuō. bes piņģerūta nedriķstēja šūt nemaz.*

piņķere subst. **Jaukšanās, maisīšanās (netiekot ar darbu galā); savēlies, samudžinājies (kā) veidojums (?).** *tuñ tik tāda piņķere viēn i. nevar saprast, kas tuñ isnāks. / nu samudžinājās, sapiņķerējās aka diēks. nu i piņķere.*

piņķerēt v. **Atmudžināt (piemēram, dzijas, dieģus); ar grūtībām raisīt, risināt (ko sasietu, sapinušos).** *salikušiēs [dieģi, dzija], vajag istaisīt. cic teic piņķerēt ari.*

piņķerēties v. **1. Mudžināties, mesties (piemēram, par dieģiem, auklām).** *piņķerētiēs – tas i tā, ka diēģi, dzija sajukuse, ūds, lidz tuñ ispiņķerēt.*

2. Saistīties (ar kādu). *varētu jaū iēt, bet netik a viņiēm piņķerētiēs.*

piņķerīgs, -a adj. **Grūts, sarežģīts.** *tuñ tāda piņķerīga padarišana. / tas bi piņķerīks dārps tuō rakstu izadīt. / tas raksc bi tác piņķerīks, tác sarežģit.*

pīpa, arī **pīpe, pīpis** subst. **1. Rīks smēķēšanai, kas sastāv no galviņas un kāta ar iemuti.** *pīpa bi nuō kuōka izgrepta. tuñ iēliēk tabāku. nuō pīpas galviņas dubēna iēt caurs kác. / tāda liēla, gara, izliēkta pīpe bi a tādu izliēkumu. tā nuō pořcelāna bi. tuñ bi klāt tādas bārkstītes. tas tác ruōtājuñs. / tas tác pīpis. tuñ tādi sviēdri bi. / Pēča pīpe, tabāka duoze. (LFK 9, 43) / ķēķatu tēvam trīs labas lietas – pīpas rags, tabāka maks. (LFK 1090, 87) / večaistēs tuō pīpu ķaūķē cauru diēnu. / ūskuř pīpu, taītu dēļs, palaīd dūmus iskūpēt! ja griēžās gředņenuōs, ta būs miļa dzīvuōšana. / aīskuř pīpi. / pīpas sviēdri aka [pret zalkšiem] līdz. ja pīpas sviēdrus islej sētā aīz mājas, ka vēš iēt uz meža pusi, ta neviēna zalkša neredzēs visu vasaru. ✧ **būt piřmuo reīzu ar pīpu uz juñtu** (arī **juñta**) – būt iesācējam, neprāsam. *nav piřmuo reīzu a pīpu uz juñtu – nuōzīmē kādu reťāku darbu darīt, tādu, kuñ vaīģ saprašanas. / kad abduōmā, iēs ari. vaī piřmuo reīzu a pīpu uz juñta! ✧ **viēns pīpis** – vienalga. tuñ a tuō meža šēpti viēns pīpis – i vaī naū. / vaī tuō cira kātu tāisa nuō bēřza kuōka va eģles, tas viēn-alģa, – ka lūzīs, lūzīs. tas i viēns pīpis.**

2. Snīpis; caurulveidīga atvere (traukam), pa kuru samērā tievā strūklā izvada (tā) saturu. *liēla, zaļa krūze bi, uñ tāda pīpa bi. bet laba jaū viņa nebi – tā pīpa a-viēn piēpiēpēja uñ piēķērnājās. uñ grūti bi ismazģāt. / rudaī māla krūzaī nuōsista pīpa. / mañ [krūzei] nuōlūza tā*

pīpe. / *kaīna a pīpu bī. krāns i cic.* / *īskaīna senāk saūca. tāda gaŗa pīpe, tuŗ ūzmaūc siētiņu.* / *pīenmašīnai bī divas pīpas. pa viēnu nāca kreīms, pa uōtru izmašīnātais piēns.*

pīpājams, -a divd.; adj. noz. **Tāds, kas paredzēts, domāts pīpēšanai, smēķēšanai.** *duōze saūca. tuŗ tuō ūnācāmabāku lika. pīpājams tabaks bi makā aka.*

piparkūka. Sk. *pēpērkūka*.

piparmētra. Sk. *pepermeñte*.

piparriēksts subst. **No maizes mīklas (vai rudzu miltiem) cepts neliels, ciets un ilgi glabājams cepums.** [Lieldienās] *cepe spiras, kā taga saūc piparriēkstus.*

pipars subst. **1.** parasti dsk. **Garšviela – pipara auga auglis ar asu, dedzinošu garšu.** *piparš – sīvi, meļli, apaļi graūdiņi.* [piparus] *samaļ, liēk piē gaŗas ūn zuvu ēdiēniēm.* / [ūdenim] *piēliēk luōzbērlapas, sīpuōlus, piparus, tādus apaļus piparus. tiē [pipari] tik jiftīgi, sīvi, meļli, smaļki.* / *ta [desu masai] piēlika ķipluōkus (sīpuōlus nē) ūn piparus. tad stipri nuōmīca.* / *ta jaū tuō luōzberu lapu tā mazāk bi. bet pipari jaū bi – pipari, virces bi.* / *piparu beŗžamiē bija. tuŗ iēkšā tādi asumiņi. tuŗ beŗza.* □ **tuŗku pipars** – asais (čili) pipars; Kajennas pipars (*Capsicum annum*). *tañte aūdzēja tuŗku piparu. tas tuŗku pipaŗš ta kā tāda puķe, tāda pākste gaŗa izaūga.* / *tiē tuŗku pipari tā piŗksta garumā.* / *tañteī zāles bi tuŗku pipari, kaŗpaŗšpiŗkc.* / *tuŗ bija tāt zilaīs spiŗc, tuŗku pipari. ūn ta viņa [tas ir, tante] a tuō sarīvāja, ka bī pakrituse.*

2. hum. **Jautrs, priecīgs cilvēks.** *piparš i tāt lustīks [cilvēks]. tāt kā pipaŗš!*

piparuots, -a divd.; adj. noz. **Tāds, kam ir pievienots samērā daudz piparu.** *mañ tik piparuōc ūn sālīš ēdiēns nesmeķ – dūša neņes.* / *saēduōs tātu piparuōtu ēdiēnu, ūn sāka sāpēt siŗde.*

pīpāt, retāk **pīpēt, pīpuot** v. **Smēķēt.** *pīpāj pīpu, cigāri. paparusi pīpāja.* / *vecaīstēš tik pīpāja. tēš mañs nepīpuōja.* / *ka puīši taīsijās pīpēt, ta deva viēns uōtrañ savu tabāku.* / *tiē puīši tās aūzas zaga nuō tiēm ziŗgiēm ūn pārdeva tiēm iēbuļniēkiēm, jā. gribēj pīpāt, gribēj dzērt – nu nēisnāk tik daūdz.* / *puīkas pīpāja stiēbrus. es aŗ papruōvēju stiēbru pīpu.* / *saejam [gani] kuōpā. ūn puīkas pīpā zīrga mēslus aŗ – iēkš avīzes tiñ.* / *kaīmiņu puīselis pīpā – duō šiñ aŗ. ta māte rājās.* / *tas jaū bi liēls kaūns, ja siēviēte pīpā va dzeŗ.*

pīpātājs m., **pīpātāja** f.; subst. **Cilvēks, kas pīpē; smēķētājs.** *vecañtēvañ bi tabākas maks, citiēm vīriēm aŗ, kas bi pīpātāji.*

pīpe. Sk. *pīpa*.

pīpējamtabakduōze subst. **Doze, kārba pīpējamās tabakas glabāšanai; pīpējamās tabakas doze.** *bija ūnācāmabakduōze ūn pīpējamabakduōze.* / *pīpējamabakduōze bij kā tāda lādīte aŗ vācīnu.*

pipele subst.; vienk. **Vīrieša dzimumloceklis.** *ķēkatu tēvam trīs labas lietas – salmu kūsis, riekstu pauti, egles zara pipelīte.* (LFK 1818, 93) / *nu citas tādas bezguōdīgas [mīklas]. sārkana cuzīte, baļta pipelīte.* [Atminējums:] *avene.*

pīpele subst. **Neliela pīpe.** *tādas kuōka pīpeles bi.* / *mana pīpele – tā teīca.* / *ja [atrakcijā] pa tuō zināmuō viētu [bultu] nepārsita pāri, ta nekuō nedabuja. kas pārsita pāri [noteiktai vietai], tas dabuja kādu kaŗuōtīti, kādu nazeli, kādu pīpeli.*

pīpēt. Sk. *pīpāt*.

pipete subst. **Caurspīdīga materiāla caurule (kādas vielas) neliela daudzuma dozēšanai, aŗ ūkīdruma pīlināšanai.** *tiēm maziņiēm [lapsēniēm] aŗ pipeti pīlināja mutītē askoŗbiñskābi pa pīliēnañ.*

pipīrkšis, aŗ **pipīrksnis, pipīrkstiņš, pipīršis** subst. **Neliels, parasti pīrkstos saņemams (kā, piemēram, augu daļu, beramas vielas) kopums; ūkīpsna.** *pipīrkšis i, kuō divuōs pīrkstuōs saķeŗ – aŗ iķši ūn rādāmuō pīrkstu.* / *pipīrksnis i tik, cik pīrkstuōs vaŗ saķeŗt.* / *te teīc ūnrķšis, pipīrkšis. ūnrķšis ūn pipīrkšis iŗ viēns ūn tas pac. tas tāt neliēls daūdzums, kuō pīrkstuōs vaŗ saņeŗt.* / [linus] *pabeŗž tā a ruōkām, paņeŗñ viēnu pipīrkši. ūñ, kad jaū tā bīŗst tiē kaūliņi aŗā, tiē spaļi, tad akal vāķ aūkšā.* / *ūnācamuō tabāku mazu pipīrksnīti uzbeŗ uz ruōku ūn iēuōž.* / *iēbeŗ kādu pipīrkši sāles tā zupā!* / *pipīrkstiņš = pipīrkšis, ein wenig, so viel man mit drei Fingern fassen kann* (mazliet, cik var saņemt ar trim pīrkstiem). (ME III 222) / *pipīršis² = pipīrkšis.* (EH II 235)

pīpis. Sk. *pīpa*.

- pipka** subst. **Pātaga**. *pipka – kaņčuka. / ja neklaūsīsi, ta teū nuôpickās muguru a kaņčuku. pipku aŕ teic. // Savīts veidojums, kas pēc izskata atgādina pātagu.* [spēlē] nuô doiēļa savīta pipka. viēns saūc – bruzeva! uôtrs meŕ aŕ pipku.
- pīpkaņna** subst. **Kanna ar snīpi**. *pīpkaņna iŕ kaņna aŕ snīpi. tuô vaŕ liētuôt aŕi tad, ja cilvêks guļ uz gulŕtas. / pīpkaņna parasti iŕ maza kaņniņa, kurā stāv tējas stiprumš.*
- pīpkrūze** subst. **Krūze ar snīpi**. *krūze a pīpi bi pīpkrūze. nu bi jaū maņ aŕ tāda krūze.*
- pīpmanis** m., **pīpmane** f.; subst.; niev. **Smēķētājs; cilvēks, kas daudz smēķē**. *tēvs bī liēls pīpmanis. / ŕaūķis iŕ tāt liēls pīpmanis, caūri viēn pīpi pīpā. ŕaūķē ta kâ pa skūrstinu. / kas bija pīpmaņi, tiēm jaū bija ŕķiltavas.*
- pīppaūze** subst. **Atpūtas brīdis, neliels darba pārtraukums, ko parasti izmanto smēķēšanai**. *ka i pīppaūze, ta i pīppaūze. ta aka ŕeras piē dārba.*
- pīpuot**. Sk. *pīpāt*.
- piŕa** – die **Badstubenheizerin, Badefrau, Masseuse** (pirts kūrēja, pirtniece, masiere). (ME III 228)
- pīrags**, aŕi **pīrags, pīrāgs** subst. **Nelielas formas cepts mīklas izstrādājums ar pildījumu**. *katraņ pa pīragaņ isceptu, ja tik būtu mīltu. / es vi-sādus naŕkus cepu, pīragus cepu. / ŕtātes pēc teica – kuô ta tu cepsi? pīragus? tuô vārdu jaū piēteica viēnmēŕ. / paldies, paldies, saimeniece, par tiem gardiem pīrāgiem. (LFK 1818, 48)*
- pīrcējs** m., **pīrcēja** f.; subst. **Cilvēks, kas pērk (ko)**. *pīrcējiēm ļava isskatīt, kuŕš [sivēns] patīk. / pārdeva [kāpostu] galvīņas kapām. tuô jaū nu pīrcēš uņ pārdevēš redzēja, kâda tā galvīņa i. / saimnieceš us tiŕgu Liēpājā nuô kuŕtēlīša iēlika pīrcējas traūkâ kreīmu. / ŕuôreiz tiŕgū bi pulku ļaūžu, bet tāda laba pīrcēja nebi.*
- pīrciens** subst. **Vienreizēja paveikta darbība → pīŕkt (1); pirkums**. *nuôbraūca tiŕgū uņ tuŕ nuôpīŕka ratīnu. tas bi vērc pīrciens.*
- pīrciķis** subst.; niev. **Straujš, aŕi vieglprātīgs cilvēks**. *pīrciķis [ir] ātrs. tuô teic ari kâ tādu lamuvārdu. tas tik tāt pīrciķis i, tuô naū kuô vēŕâ jēmt.*
- pīrdaļāt** v. **Vairākkārt skali izvadīt vēdera gāzes**. *veĉâmāte dziēdāja – kas vis-vairāk pīrdaļāja, taņ nesāp vēderīns.*
- pīrdelīgs, -a** adj.; niev. **Nenopietns, nevaldāms (par cilvēku)**. *pīrža i tāda pīrdelīga meīta.*
- pīrēt** v.; hum. **Uzjautrināt, izklaidēt (kādu); izrādīt interesi par pretēja dzimuma personu**. *pīrēt – tas i jaūns vārc. / tas puīka mani pīrēt – meītine sūdžās mātē. mātē prasa – kâ ta viš tevi pīrēt? – nu mētâ a guôvu sūdiēm.*
- pīrēties** v.; hum. **Uzjautrināties, jokoties, jautri pavadīt laiku (parasti ar pretēja dzimuma personu)**. *tiē tuŕ pīrējās – teic, ka jaūni ļaūdis satiēkās. / kâ tu tuŕ pīrējiēs? – viš maņ sviēda a sūdiēm.*
- pīŕka** comm.; subst.; niev. **Tāds cilvēks, kas bieži maina, piemēram, savus uzskatus, nostāju, ir viegli ietekmējams**. *pīŕka tāt nepastāvīks. / kuô tu tādu pīŕku vari klaūsīt! nebūs tā nekā, kâ teica.*
- pīŕkali**, aŕi **pīŕkali, pīŕkalas, pīŕkaļas** subst.; dsk. **Nopirkto produktu, (parasti nelielu, sīku) preču u. tml. kopums**. *tiē mani pīŕkali – puôgas uņ citi sīkumi. te maņ pīlla ŕeņcele a pīŕkaliēm. / pīŕkali i priēķš ēšanas vairāk. / es viņdiēn nuôbraūcu saspīŕktiēs pīŕkaļas. / sapērkās dikti pulku tādās pīŕkaļas. / kuô nu aces ŕēdz, tuô jaū sapiŕka – pīŕkaļas. / pīŕkaļus neŕsuôt, pārtrūka biņšnuôrs, uņ visi pīŕkali izbira ratuôs. / nes pīŕkalas iēķšā!*
- pīŕkstaine**. Sk. *pīŕkstāne*.
- pīŕkstainieks** subst. **Pīŕkstains cimds**. *pīŕkstainiekus vien adiju, kungu dēļu gaidīdam. vilks iegrūda arājiņu, kulainieku valkātāj.*
- pīŕkstāne**, retāk **pīŕkstāne, pīŕkstānis, pīŕkstaine, pīŕkstainis, pīŕkstuone, pīŕstāne** subst.; parasti dsk. **Cimds, kam ir izveidoti visi pieci pīŕksti**. *pīŕkstāneī katrs pīŕksc savā kaņbarī. katrs pīŕksc acseviŕķi. / pīŕkstāne – [cimds] ku piēci pīŕksti. / viēnu vaļgu ada labiski, uôtru aķeīriski, isnāk galđīni. tas i pīŕkstāņu kātu raksc. / pīŕkstānes bi. pīŕksti bi aīz galđīniēm, tālāk plaūksta uņ pīŕksti. / kādreiz bija tādi ciņdi, ka pīŕkstu gali brīvi, laī vaŕ saķērt. tēs rītiēm prasija – kuŕ tiē jūras pīŕkstaīņi? / tām pīŕkstaīnēm aka uz vīrsu adija rakstus. / pīŕkstuone irā, ku ruôkâ maūc. pīŕkstuones, bez pīŕkstuonēm jaū negāja. / veĉâmāte nuôadija cēperu pīŕkstānes meītām. / tuôreiz žīdi neŕāja tādās cēperu dzives apkārt. uņ nuô tām adija aka pīŕkstaīņus puīsiēm, meītām. /*

meitas adija pīrkstānes ar priekš pūra. / senāk šupuolēs deva rakstītas pīrkstānes. Liēldiēnās meitas puīšiem par šūpāšanu deva pīrkstānes. / ka uōtrā rītā cēla aūkšā jaūnuo pāri, ta vaīdzēja būt pīrkstānēm va dviēliēm, kuō kārt. vėl deva siēru, pīrkstāņus, dubultciņdus. / man tautietis mīli lūdza vienu pāru pīrkstānīšu. līdz māmiņa suņus skata, man pīrkstānes azuotē. (LFK 9, 58) / [kurš] maūks tās pīrkstānes ruōkā, tas būs tas precinieks. / pīrkstānes. (Mīlenbahs II 84)

pīrkstelis, arī **pīrkstelis** subst. **Rokas mazais pīrksts.** ruōkas mazaīs pīrkstelis. / [veļu mazgājot] maziē pīrksteli bi jēli, jā, citrēiz. / zeķi sāka raūkt nuō mazā pīrkstela, nuō mazā pīrkstela zemu. nuō tās viētas sāka raūkt. / uz mazuō pīrksteli mūsu Pēcis nešāja Maīgas grēdženu.

pīrkstgāls, arī **pīrkstugāls** subst. **1. Pīrksta gāls.** redzēju viēnu siēvu, kam kāju pēdas pīrkstgali bi uz iēkšu vērsti. nuō dzimuma tas bi tā.

2. (Kurpes) purngāls. [Vecgada izdarībās] ar švuņku tupele jāmeņ pāri galvāi. ja pīrkstgāls trāpās uz duŗvu pusi, tad iziēs taūtās. / spickūrpēm stripa bi pāri, uņ tas pīrkstugāls bi spic.

pīrksts, retāk **pīrksts** subst. **Katrs no pieciem kustīgajiem (cilvēka) plaukstas vai pēdas beigu posma locekļiem.** pīrksti – īkšķis, rādītājs pīrksc, gaŗais pīrksc, grēdžena pīrksc uņ mazaīs pīrkstelis. / sprīdis i, ka a pīrkstiēm meņ [starp īkšķi un rādītājpirkstu]. / maņ sklīd laūkā [papīrs] nuō tuō pīrkstu. / nepiēcērt dures! ka nenuōvēr pīrkstus! / mani maņmi bi baltas zeķes, pastalas uņ ta bišķi šaūrākas kā divi pīrksti tādas meļlas siksņas. / ta diūreiz pa nedēļu dabūjāt tik daūdz gaļas kā divi pīrksti. / pieci pīrksti vāveritei, seši zelta gredzeniņi. (Bitners 1844, 116) / visi pīrksti bī nuōsaluši. nebiju ciņdus pajēmis līdz. **█ gaŗais** (arī **garais**) **pīrksts** – rokas vidējais pīrksts. pīrksti – īkšķis, rādītājs pīrksc, gaŗais pīrksc [jeb] garaīs iņdriķis. / īkšķis, lišķis, garaīs pīrksc, mazulītis [jeb] milītis, zēļtnesis. **█ grēdžena** (arī **zēļta**) **pīrksts** – rokas ceturtais pīrksts, uz kura (parasti) valkā gredženu. kā saūca tuō zēļtnesi? tas i grēdžena pīrksc. / nu i grēdžena pīrksc sadūrc! / zēļta pīrksc [jeb] grēdžena pīrksc. **█ liēlais pīrksts** – īkšķis. liēlais pīrksc i īkšķis. / īkšķis i tas liēlais pīrksc. citi garāki, bet viš tāt rešnāks. / ganelis sadūris kājas liēluo pīrkstu. **█ rādītājs pīrksts** – rokas otrais pīrksts; rādītājpirksts. pīrksti – īkšķis, rādītājs pīrksc [..]. / šķēres iŗ divi asi naži krustām kuōpā sakniēdēti. viēnā galā caūrumi, kuŗ vaŗ iēbāt īkšķi uņ rādītāju pīrkstu. **█ pīrksta gāls** – a) (kurpes) purngāls. ja taī tupelei bi tas pīrksta gāls uz āra pusi, ta bi nuō tās mājas iziēšana. ja uz uōtru pusi, ta jāpaliēk vėl taī pašā mājā, jādzīvuō. / tupelēm saūc pīrkstu gāls. pastalām saūcēm pa puŗnu – te bi tā saŗaūktas a raūku. b) vielas daudzums, ko var paņemt pīrkstos; neliels daudzums. tik pīrksta gāls sviēsta palicis. **◆ apsūkāt pīrkstus** – ļoti nožēlot. kālab tu nenāci līdz uōgās? redz, piļļu ķuōci pārnesu! nu tu vari apsūkāt pīrkstus. **◆ aptīt ap pīrkstu** – pilnīgi pakļaut (kādu) savai ietekmei. nu tuō puīši es varu ap pīrkstu aptīt! – tā jāu priēcājās meitas. **◆ ar pīrkstu viss jā(pa)rāda** – saka uz nemākulīgu, neapķērīgu cilvēku, kam tieši jāradā, kas darāms, kā jāriķojas. kā tu te dari? va es teū neteīcu, kā vaīg ārt! a pīrkstu viss jāparāda! / meītenei viss bija jāradā a pīrkstu, ka mācījās aūst. **◆ Diēva pīrksts** mit. – saka par to, kas ir it kā radies, noticis pēc Dieva gribas, ar Dieva ziņu. mežā zāģējuōt kuōku, tas krita šķībi. labi, ka puīšis parāvās sānus, nenuōsita. Diēva pīrksc! **◆ likteņa pīrksts** – saka par to, kas uzskatāms par noteiktu apstākļu, faktoru likumsakarīgām sekām. tas bija likteņa pīrksc, ka maņ iznāca taīs [kaimiņu] mājās mūžu nuōdzīvuōt. **◆ kā piēcus pīrkstus** – ļoti labi (zināt, pazīt). es pazīnu [kādu ģimeni] kā piēcus pīrkstus. tā māte maņ isteīca visu. **◆ nav mazā pīrkstiņa vērts** – saka par nespēcīgu, neprasmīgu cilvēku. nu tuō es gaņ negribu sev pa līdzstrādātāju – viņš nav mana mazā pīrkstiņa vērc. / nav mazā pīrkstiņa vērc – teīc [par citu cilvēku], ka sevi grib uzliēlīt par labu dārbu, par spēku. **◆ nedrīkst ne pīrkstu piēdurt** – saka par viegli aizkaitināmu cilvēku. nu tām [meitām] jāu nedrīkst ne pīrkstu piēdurt, tūlīt cuņnas gaīsā! **◆ ne pīrkstiņa nepielikt** – neaizskart (kādu); nenodarīt (ko) ļaunu, nekaitēt (kādam). [kāds puisis] sagāj piē Kačas septiņus gadus uņ ne pīrkstiņa nepielika. ta jāu bi kaūns uņ grēks. **◆ nuo pīrksta izzīst** – stāstīt, apgalvot ko izdomātu, nepatiesu. kuō tu varēji tādas blēņas isteikt pasaulei, kas nav taīsniība? tuō tu nuō sava pīrksta tik izzīdi. **◆ pīrksti deg** – saka, ja ļoti gribas ko iegūt, dabūt, arī nozagt. pīrksti deg – teīc us tādu, kas arviēn kuō nuō uōtra paraūn. / Aņšiņ, kad iēbraūc mežā, pīrksti deg – tuō klucīti vėl, tuō ceļma cisku iēkraūt vėzumā. **◆ plīks kā pīrksts** – saka par trūcīgu, nabadzīgu cilvēku. tiē kaīmiņi tā izdega, ka plīki kā pīrksti palika, – iēspēra pēŗkuōns. / plīks kā pīrksc – teīc uz nabagu, kā ari kas visu pazaūdējis. / nu tas jāu tik nabaks, ka plīks kā pīrksc. kā tā varēja

nuōplikt līdz beīdzamaīm kapēķīm? ✧ **rādīt ar pīrkstu** – norādīt uz kādu, atklāti paužot nicinājumu; ņirgāties, zoboties (par kādu). *viēnāī meītenēī skuōlā bī dikti salāpīti liūdruki. ta daži rādīja a pīrkstu, apsmēja. bēņni jaū vaņ bīt ļaūni aņ. / rādīt a pīrkstu – teīc us tādu, kuō nevaņ iēmācīt. ✧ skatīties caūr pīrkstiem* – izlikties neredzam, neievērojam (kādas apstākļus, kādu rīcību). *skatītiēs caūr pīrkstiēm – teīc, ka reḑz kādu ļaūnumu nuōtiēkaīm, bet nekuō neteīc. / tuņ jaū bī tāda draūgu būšana. laī aņi tas bija brāķis, viņš skatījās caūr pīrkstiēm, izlikās, ka neḑdz. bet tā bī nuōpiētna liēta. // **Cimda daļa, ko velk uz šāda plaukstas locekļa.** pīrkstaīnes tāpat – nuōlaiž pīrkstus, tuōs vaļģus sadala us piēci daļi. ta ada pīrkstus katru pa sevi. / pīrkstaīnes bi rupjākas, kā jaū vīriēm. sevišķi vēciēm [vīriem] neadija smaķkas pīrkstaīnes. ta jaū viēns divi būs pīrksti caūri. // **Ekstremitātes beigu posma loceklis (zīditājiem, putniem, abiniekiem, rāpuļiem).** [vistas] kājām trīs pīrksti uņ nagi galā. viēns pīrksc i tā atmuguriski. / katram [zoss] pīrkstaīm bi liks naks galā. tam aīzmugures pīrkstaīm aņ bi naks. / [zosij] piēci pīrksti a nagiēm uņ staņp nagiēm plēve, laī vaņ pēldēt.*

pīrkststāņpa subst. **Pīrkstu starpa (cilvēkam vai dzīvniekam).** *kāju apakšā uņ pīrkststāņpās aūģ tādi sāpīgi – vārżaces [jeb] vārnači.*

pīrkstugaļs. Sk. *pīrkstgaļs.*

pīrkstuone. Sk. *pīrkstāne.*

pīrkšis subst.; niev. **Vieglprātīgs, nenosvērts, nenopietns, nepastāvīgs cilvēks.** *pīrkšis brīžiēm tā teīc, brīžiēm tā, viņš tāc nenuōpiētns. / pīrkšis nu neziņ, kā isrunāt, kā izdaņcāt. tāc pīrkšis, vaīrāk nekas.*

pīrkt v. 1. **Par maksu, atlīdzību iegūt (ko) savā īpašumā, rīcībā.** *tās tupēļs cic pac taīšj, cic pīrka. / tēvs dēlam zirgu pīrka, ne paldies nepateica. (LFK 1961, 10537) / es labāk nepēņku tādas dārgas liētas. / budelē bi alus aņ. citi pīrka a litariēm. / slakteris cūkas pīrka us svaru uņ ari uz lamu – bes svēršanas. pīrka citus luōpus aņ us svaru. □ **pīrkt pādi** folk. – sekojot senai kristību tradīcijai, pēc jaundzimušā (pādes) dīdīšanas, metot naudu, gūt krustbēņnu. *Jānis gāja pādi pīrkt salāpītām bīksītēm. ✧ nuōpīrkt kaķi maīsā* – nopirkt (ko), nezinot pirkuma vērtību, nepārbaudot patiesos apstākļus. *nu būšu nuōpīrkuse kaķi maīsā. nepaskatījuōs, cik tā maīta iņ īsti vēņta. ✧ pīrkt cūku maīsā* – iesaistīties kādā darījumā, pasākumā, nezinot, nepārbaudot patiesos apstākļus. *saīmniēks pārveda nuō magazīnas labību priēķš sēķlas, bet atrada, ka i mazā labība priēķš cūkām. saīmniēce tad rājās – kuō tu pērc cūku maīsā! nemaz nepaskatiēs! / riņģi neapskatījuōs tuō drānu. tā rādījās, ka smuka, bet radās brāķis. tā iņ, ka cūku maīsā pērk.**

2. divd.; adj. noz. **Tāds, kas ir izgatavots, audzēts nevis mājas apstākļos, bet rūpniecībā, uzņēmumā u. tml. un pērkams, piemēram, veikalā, tirgū.** *slēšu kreķli bij nuō pīrka aūdeķla. nuō linu viš bi. / ta jaū tādu pīrktu plānu [apģērbu] nebi kā taga. / [alus gatavošanai iztecināto šķidrumu] lēja vaīnā uņ lika raūģu klāt, liēlākā traūkā lēja uņ piēlika raūģu – pīrktuō raūģu, jā. / [pret cērmēm] visu-labākaīs i pīrktā siļķe aņ baltmaīzi. / nu tuōs [zaķa prievietus] aņ iēķš vaīņagiēm [pina] tāpat, nu māju vaīņaguōs, ne jaū tāduōs pīrktuōs vaīņaguōs.*

pīrkums subst. 1. **Paveikta darbība → pīrkt (1).** *tas pīrkums liēlu ruōbu iskuōda makā, dabuju daūdz maksāt. / tas pīrkums dikti kuōda maņ kaūlā – liēli izdeģumi bija.*

2. dsk. **Nopirkto produktu, (parasti nelielu, sīku) preču u. tml. kopums.** *pīrkaļi, pīrkumi bi daḑādi nuōpīrkti gabali, kuō pārveda nuō Liēpājas, – cukuņs, sāle, kapija, rīsi, nūdaļi, sveces. / pīrkumi i drāneles, traūki. žīdi tuōs atveda.*

pīrma subst. **Firma.** *vēģuōs laīkuōs pīrmas teīca. tās kādas iēstādes bi.*

pīrmād. Sk. *pīrmāk.*

pīrmais, -ā num. 1. **Kārtas num. → viēns; tāds, pirms kura nav neviena cita (no kā vieneidīga virknes, kopuma); pretstats: pēdeģais.** *pēc piēmā sniēģa jaū jājūdģ ragūs. / sasalis pīrmaīs lēģus! nu bēņni nevaņ acsklīdinātiēs viē! / tā [baltās panātres] bitēm pīrmā barība, jā. / pīrmīē jēri bi aītām, ka aīta bi gadu vēģa. / tās pīrmās uōģas jaū i dikti dārgas. / ka mani iēsvētīja, ta es pīrmās kurpes dabuju. / viš [tas ir] Krūmkalns bi pīrmaīs skuōluōtaīs Rudes skuōlā. / tas jaūnaīs skruōģeris vēģ nekuō nevaņ. – tā ja, pīrmīē kucēni jāslīcina. gaņ jaū istaīsiēs laps skruōģeris. / tuō piēna zupu nuō tā bullīša pīrmuō reīzi [pavasari] dabūģa. □ **pīrmais piēns** – jaunpiens. *ka guōve atnesās, ta tuō pīrmuō piēnu duō teģam tūlīt zīst. pārēģuō isslaūc seū uņ vāra bullīšģputru. / vāģija ari pīrmā piēna putraīmu zupu. □ **pīrmās pakulas** –**

rupjās pakulas, ko, linus sukājot, nosukā vispirms. *pakulas paliēk, ka sukā. galu pakulas i pirmās pakulas, kuō nuōsukā. / ta nuōcīfta pirmās pakulas – tās bi rupjas. tās jaū spaļuōtas bi. / pirmās tās prastās i, tās gala pakulas. tās tā pavīrši nuōsukā. ✧ (būt) pirmuo reīzu ar pīpu uz juŃtu (arī juŃta) – būt iesācējam, neprāsam. nav pirmuō reīzu a pīpu uz juŃtu – nuōzīmē kādu reŃtāku darbu darīt, tādu, kuŃ vaīg saprašanas. / kad abduōmā, iēs ari. vaī pirmuō reīzu a pīpu uz juŃta! ✧ **Diēvs, svētī pirmuo lāsiti!** – saka, sākot dzert alkoholisku dzērienu. *Diēs, svētī pirmuō lāsiti!* – dzeruōt braŃdavu, tā teīc. // **Tāds, kas atrodas kā priekšgalā; tāds, kas ko dara vai sāk darīt pirms citiem, agrāk par citiem.** *guōves gaŃ bi tādas, kas pirmās gāja mājās un pirmās ganuōs. tās bi tās večākās guōves. / iŃ tādas vistas, kas pirmās kāp tāi laktā. / [kāzās] pirmiē gāja vedēji – vedējtēs a vedējmāti. / ka daūdz cilvēku sagājuši, kas dubēnā, tiē nevaŃ pirmiē isiēt. / ka kaū kuō pērķ un visiēm ne-iznāk, ta, kuŃš pirmāis pasteīdziēs, taŃ isnāk. tas lēpni teīc – kuŃš pirmāis sudmalās, tas pirmāis maī. / Čēkluō Pelnines pirmās šuva tādus svārķus – sārķanus liŃdruķus. senāk bi iēaūsta strīpiņa, nebi tik plati. / es biju tāc bērnš, ka sākās telefōns. muŃš bija viēniēm nuō pirmājiem. □ **pirmās bruōkastis** – uzkodas (parasti maize), ko dod talciniekiem pirms brokastīm. *saīmniēce [mēsļu] ārdītājām un gāzējiem atnesa uz laūku pirmās bruōkastis, tā saūktuō azaīdu – mazās bruōkastis, kas sastāv nuō pīrāgiēm vaī apsmērētām maīzītēm. □ **pirmie gaiļi** – laiks, kad gaiļi (naktī vai agrā rītā) mēdz dziedāt pirmo reizi. *pirmiē gaiļi i pa daūdz agri – ta i pulkstēŃš divi. uōtruōs gaiļuōs cēlās. / tas [gaiļis] bi tas pulkstenis. ta teīc – pirmiē gaiļi, uōtriē gaiļi, trešiē gaiļi – trīs perōduōs viŃš dziēd. // **Priekšējais (salīdzinājumā ar ko citu līdzīgu).** *gaŃ tuō uōtru [kāzu] gaīdu piē siēnas sēdēja pirmiē panāksnu tēvi un brūtes krustamāte. □ **pirmā līnija** – teritorija, kur noris karadarbība. *pēc taŃ viŃi [tas ir, vācieši] aīzgāja us froŃti. un visi pirmās līnijās, un beīkti. / tuŃ bi viēns tāc lustīks vāciētītis. viš tik lustīks viēnu vakaru. viŃam nuō rīta bi jābraūc pirmās līnijās apakaī.******

2. **Ievērojamākais, izcilākais; pats labākais.** *neŃviēm viš [tas ir, baldriāns] i pirmāis līdzeklis. ka nevaŃ gulēt, ta tik sarīvē dēniņus. un ta tu vari aīzmikt miērīgi. / diļles priekš asiŃsspiēdiēna pazemināšanas pirmā zāle. / vedējine i kāzās pirmā siēva. kā vedējine lika, tā ari dziēdāja. / [kāzās] pirmā viētā bij brūtģāna radi, uōtrā viētā brūtes radi. / tā tik i pirmā zuŃte. veļ būs divas [alus] zuŃtes. / tas bī pirmāis alus, pirmā zuŃte, pirmā šķira. pa miseŃa krānu visu nuōlaīda. □ **pirmās šķiras ceļš** – labākais ceļš pēc ceļu grupējuma atkarā no kvalitātes, nozīmīguma. *us pirmās šķiras ceļu, kas skaītijās Liēpāja–Rucava, bi jāūzved us savu ceļa gabalu piēci lidz seši vežumi graŃtu. / pasta ceļi bi pirmās šķiras ceļi. tiē ar bi katram saīmniēkam tāpat iēdalīti [kopšanai]. ✧ [kāds ir] **pirmā nuŃmura (arī numura)** – saka, ja (kāds) ko dara labāk, vairāk (par citiem). *nu žīdi bi pirmā nuŃmura a meītām daūzītēs. meītas kliēdza pa ķēķi, kā baīl. / nu tādu precniēku tik vaīg aīskuōkuōt pa durīm! dzērēs un kaūslis pirmā numura!***

3. **Sākotnējais; tāds, kas noris pašā sākumā, iesākumā.** *pirmā ganu diēnā tuō biēspuŃru veda kaīniņā. / telus iēlaīda apluōkā pirmuō diēnu. / [kāzu] pirmā diēnā bī tā laūlāšana, braūca baznīcā. □ **nuo pirmā gala** – no paša sākuma. *nuō pirmā gala katris iēsākuŃs ēsuōt grūc. □ **pirmā dziŃrdēšana** – saka parasti pārsteigumā, paužot izbrīnu par ko jaunu, pēkšņi uzzinātu. *pirmā dziŃrdēšana – teīc, ka negrib pateīkt, ka tuō jaū ziŃ. vaŃ jaū ari nezināt. / es dziŃrdēju, ka nuōtaksētas ciŃsmas. va tu ari iēsī us toŃģi? – va jaū tik drīz? pirmā dziŃrdēšana! □ **pirmuos laīkus** – sākotnēji; senāk. *pirmuōs laīkus kad aūde, visus meŃtus satina kamuōluōs, laī vaŃ apmešt. ta pataīsija klučus. □ **pirmie Vasarsvētki** rel. – Vasarsvētku pirmā diēna. *nuō rīta pirmuōs Vasarsvētkus visi gāja baznīcā. // **Vispirms.** *rītiēm, ka nuōgāja skuōlā, pirmāis bi – vaīdzēja lūkšanu [noteikt]. / vakarā pirmāis bi dziŃrdēšana. [govīm] nuō akas ūdeni deva. / pirmāis i, ka apmešt aūdeķlu. ta veŃ nītēs. ja rakstītu veŃ, ta nuōgāja ciēmiņuōs [pēc raksta]. / pirmāis [nokautam lopam] izŃeŃm iēkšas. / ciēmīns kāva cūku. tiē dradži jaū pirmāis i. dēsas taīsīt jaū nāk veļāk. □ **pirmām kārtām** – vispirms. *pirmām kārtām sakuōpa luōpus, ta tik deva bruōkastis. / mācītājām sprediķi sakārtuōti pa daļām. baznīcā nuō kaŃceles viŃš iēsāk: pirmām kārtām – un runā brīdi. ta teīc – uōtrām kārtām.*******

pirmāk, reti **pirmāk, pirmāki, pirmāks, pirmād** adv. 1. **Iepriekš, arī agrāk.** *pirmāk bi viēnlemeša ārkli, ta nāca divlemešu. ta bi a trijiēm lemešiēm – tiē jaū tag veļ ar i. tiē bi dzēlza. / mašīnas jaū pirmāki nebija. veļāk piēnu sāka mašīnāt. / pirmāk jaū bluķines viē tig bi, maz jaū dēļu laīvu bi. / pirmāk bi tādas mazas laīmpas bes ciliŃdra. veļāk nāca tādas liēlas ar kupuōliēm. / es pirmāk*

dedzināju [blaktis], ta a tādu puļveri. / piřmāk tanī mājā dzīvouōja vēcmařma, meitas ař vīriēm. / piřmāk jaū vel tā labi nemācēju adīt. / piřmād². (ME III 225)

2. Vispiřms. ka iēt pļaut, piřmāk jāiēt iskapte iskapināt, lai labāk griēž. / piřmāk tik ecēsās jūdž jaūnu ziřgu. / tuř [tas ir, mēļpapuvē] nedriķst nezāles parādītēs. jāuzar piřmāks, ka sāk nezāles parādītēs. / pupas piřmāk issita uņ ta vel izlauņija. / piřmāk tās [sērmūkšļa] uōgas nuōplaūcē. / ziřgaņ i zuōbi apakšas pusē. jaūnaņ ziřgaņ piřmāk i seši zuōbi. / piřmāk ejaņ kūti, tad ēdaņ bruōkasti. / piřmāk slaūc uņ ta tig duōn ēst. / zives piřmāk jāižžāvē uņ tad iēliēk tai bedrē, uzliēk vāku, lai viņas kūp. / [lopa kuņģi] mazgā piřmāk aūkstā ūdeni. / [nokautajai cūkai] nuōgriēž galvu piřmāk uņ kājīnas četras. / [dziju] iēveř nītēs piřmāk, ta nuō tām nītēm iēkš tā šķiēta. / saraū balaņdes uņ piēliēk bišķit grūbs. piřmāk tās grūbas savāra uņ ta tās balaņdes savāra. / piřmāk tuō būrsti [uzģērb] uņ ta tuō vaņzi vīrsū. / piřmāk ruokas nuomazgāju, tad gruožuōju kumeliņu. (LFK 1818, 2327)

Piřmaļa. Sk. *Piřmuža*.

piřmdiēn adv. **Piřmdienā.** muņs bi rucavniēku daņpa. piřmdiēn vel bi jādaņpā. / senāk, ja piřmdiēn glabāj, ta svēdiēnas vakaru vāķēj. / piřmdiēn puzdiēnā jaū bi zināms – tiē kāpuōsti, tās pupas, viss kuōpā samaīsē. uņ aka piēlikti tiē rāceņi uņ isvārīta zupa. ✧ **piřmdiēn pēc pastardiēnas** – nekad; nemūžam. iēduō maņ rubli, es teū ātri adduōšu! – ta jā, tu adduōsi – piřmdiēn pēc pastařdiēnas.

piřmdiēna, reti **piřmudiēna** subst. **Nedēļas piřmā diena.** nuō piřmdiēnas bi jāsāk iēt mužā diēnas klaūsīt. / ja nuōmira kāc [Klusajā nedēļā], kuō vaīdzēja glabāt, glabāja sēzdiēnu, svēdiēnu, tik piřmudiēnu uņ trešadiēnu neglabāja. ✧ **piřmdiēnā pēc pastardiēnas** – nekad; nemūžam. tai piřmdiēnā pēc pastařdiēnas – tas i, nekad.

piřmīt, novec. **piřmid** adv. **Tikko, nesen pagājušajā laikposmā; agrāk; iepriekš.** varēja piřmīt pajēmt līdz tuō sēklu. nebūtu taga jāiēt apakaļ. / piřmīt teica, ka būšuōt laba maīze. / jagdēsas es juņs piřmid gribēj teikt, bet tas [vīrs] te iēnāca iēkšā uņ isjuka. / piřmīt – kādu brītiņu atpakaļ – es tuř biju.

piřmpiēne subst. **Ziditājdzīvnieks (parasti govs), kas piřmo reizi ir atnesies.** piřmpiēne i guōve, kas piřmuō reīzu slaūcama nāca. / piřmpiēne i, kas piřmuō reīzu atnesās. tā piřmpiēne jaū deva mazāk [piena], tēsmēņs nav nuōkārtuōjiēs, pupi īsi. / tā iř piřmpiēnīte. viņai naū tik daūdž tā piēna. / trešuō ziēnu ismitusī guōve jaū bija piřmpiēne. / šuōvasar divas piřmpiēnes nāks slaūcamas. / ka bi vaīrāk piřmpiēnu, ta bi mazāk piēna.

piřmpiēns subst. **Jaunpiēns.** jaūnaīspiēns, piřmpiēns, jaūnpiēns, [arī] buļīšu piēns – tuō tā juōkuōdamiēs saūc. / jaūnpiēns [jeb] piřmpiēns divas diēnas iēt kuōpām. cep peņkuōkus.

□ **piřmpiēna guōve** – govs, kas piřmo reizi atnesusies. tā būs piřmpiēna guōve.

^I**piřms** adv. **Laikposmā, kurā vel nav sākusies kāda darbība, norise, iestājies kāds stāvoklis.** ka kuř rijas krāsni, paskatās piřms krāsne, va neū kas iēkšā iēlīdis. / lai ruōku āda būtu isturīga, ka drānas mazgāja, ta mazgāja a mīzēliēm piřms.

^{II}**piřms**, arī **piřms** prep. **Norāda uz darbību, norisi, stāvokli, kam vel nesākoties, notiek cita darbība, norise, eksistē cits stāvoklis.** [rijā] labību saveda piřms kuļšanas. / četras adveņtes svēdiēnas piřms Ziēmssvētkiēm bi. / ķesteris senāk gāja ař upuřmaku apkārt, ka aku-rāt dziēdāja tuō viēnu dziēsmu piřms sprediķa. / viņš ciēņija piřms ēšanas nuōskaītīt pātarus. / kukuli tā nuōslapina piřms krāsni likšanas – tā nuōgludina, nuōlīdzina. / [pret cērmēm] katru rītu pus siļķi apēd uņ ūzēd baļtmaizi. piřms ēšanas jāduō.

^{III}**piřms** konj. **Saista salikta teikuma komponentu ar palīgteikumu, norādot uz laika secīguma attieksmi starp tiem (palīgteikuma darbība notiek pēc teikuma komponentā minētās darbības).** piřms tuōs rāceņus beř vārīt, vaīg nuōmazgāt.

piřmudiēna. Sk. *piřmdiēna*.

piřmuoreīz adv. **Piřmo reizi.** es izařu rāceņus piřmuoreīz sēklāk, uōtruō reizi dziļāk uņ trešuō reizi vel dziļāk. / [veļu] aplēja ař vēřduōšu ūdeni, kurā bi arī piřkc zūdā uņ ziēpju gabaliņi, kas, piřmuoreīz mazgājuōt, atlika. / [veļu] piřmuoreīz ismazgāja uņ ta iēziēpēja. / [bija] tādas buřvības, kad piřmuoreīz laiž ganuōs. / pulksteņ viēnā i gaļi piřmuoreīz dziēdājši, trijuōs uōtruō reizi. tad rītuōs – piēcuōs. / vaīdzēja uzvilkt jaūnu praku piřmuoreīz baznīcā. / piřmuoreīz bīldējamiēs, ka Pasaūles karš bi.

- Pīrmuža**, arī **Pīrmuža**, **Pīrmaļa** subst. **Īpašvārds – pirmdienā dzimušas govys vārds**. [Govju vārdi:] *Pīrmuža, Uōča, Trese, Četuža, Piēkuža, Pustuža, Svētuža*. / [Govju vārdi:] *Pīrmaļa, Uōtaļa, Četaļa, Piēkaļa, Trese, Svētaļa*. / [govīm] vārdi bi pēc diēnām – *Pīrmuža, Uōča, Trese, Četuža, Piēkuža, Svētuža*. / *gañ-drīz katrās mājās pa Pīrmuži bi*.
- pīrmziēmnieks**, arī **pīrmziēmnieks** m., **pīrmziēmniece**, arī **pīrmziēmniece** f.; subst. **Tas, kas skolā mācās pirmo gadu (ziemu); pirmklasnieks**. *visi viēnā klasē sēdējām. viēnā pusē sēdēja pīrmziēmniēki uñ uōtrā – uōtrziēmniēki uñ trešziēmniēki*. / [skolā] *kuōpām gāja – pīrmziēmniēki, uōtrziēmniēki visi gā. uñ viēns skuōluōtajs bija*. / *katris četūrtais puīka [skolā] bija pīrmziēmniēks*. / *pīrmziēmniēkiēm pajēmu [ābeci] priēkšā palasīt*.
- pīrnuōte** subst. **Piedurkne**. *pīrnuōtes saūca visu ruōku, tag saka – krēkla ruōkas*. / *pīrnuōtes i krēklañ lidz tañ pļēcañ. vis-caūri tā ruōka skaitās pīrnuōte*. / *piēdufñki saūca pañ pīrnuōti. aūda atsevišķus aūdeklus, cik platus priēkš pīrnuōtēm vaīdzēja*. / *pīrnuōtes bi acsevišķi aūstas, tādas smalkākas. pīrnuōtes bi añ nuō linu drēbes*. / *tā [caurā vīle] nāca te caūri vis-apkārt tañ pīrnuōtēi. es netēikšu piēdufñkne, bet pīrnuōte – kā mēs saūcām*. / *pīrnuōšu galuōs ūššūti apruōči*. / *tañ vēcañm prakañm vēl varēja apšūstīt tuō pīrnuōtes galu*. / *mañ pīrnuōte caūra, sašuī!* / *izgāju bes ciñdis, bet uznāca tāt aūksc. labi, ka dabuju ruōkas iēvilkt pīrnuōtē*. / *neviens mani neredzēja, kad es žēli nuoraudāju. pīrnuōtē vien redzēja, kur slaucīju asariņas*. (LFK 527, 13498)
- pīrsāt²** – (**Geld**) **vergeuden, verausgaben** (izšķērdēt, izdot (naudu)). (EH II 238)
- pīrst** v. **Skali izvadīt vēdera gāzes**. *ka bežda nāk a truōksni, ta teic – pērd*. / *tuō [tabaku] šņaūca. tiē bērni pīzdam i kādreiz šķaūdij, iērāva tā nāsēs*. / *pīzdam gailis laktā lēca, nu būs miežu vasarīna. pīzdam māte lāvā kāpa, nu būs dēli arājīni*. (LFK 1961, 10859) / *pīrda māte, pīrda meita, abas pīrda pūriņā*. (LFK 1817, 208) / *paldies, jauņave, pa dāvanām, guli nu pīzdamā pie mana dēla*. (LFK 9, 23) / *muñs senāk vēcaistēs lika pīrst butelē uñ ta nēst uz aptīki. tā i gāze, uñ ta maksās. viņi [aptiekā] smējās sasa-liēkušies*.
- pīrstāne**. Sk. *piřkstāne*.
- pīrstiķis** subst.; niev. **NeNOTEIKTS, vieglprātīgs cilvēks**. *pīrstiķis i nenuōtēkc cilvēks*. / *kuō tu a tātu pīrstiķi iēlaīdiēs! va ta viš kuō jēdz nuō darīšanām?*
- pīrte**. Sk. *piřts*.
- pīrtēnieks**. Sk. *piřtņieks*.
- pīrtīžas**, arī **pīrtīšas** subst.; mit. **Jaunpiedzimuša bērna veselību stiprinošs rituāls izkurinātā pīrtī**. *bi jāiēt pīrtīžās, ka bi iēņesuši mazu brālīti*. / *pīrtīšās gāja, ka bi divu, triju diēnu vēc [bērs]*. *gāja añ, ka liēlāks bi – kamēr nebi krusťic*.
- pīrtņieks**, arī **pīrtņieks**, **pīrtņuris** m., **pīrtņiece**, arī **pīrtņiece**, **pīrtņure** f.; subst. **Cilvēks, kas ir nodarbināts pīrtī**. *pīrtņieks i tāt, kas senāk kurināja muīžas pīrti. tuō saūca pīrtņiēku, jā*. / *senāk jāu pīrtņiēks bi tiēšām muīžas pīrtņuris*. / *senāk tāpat a piē saimniēkiēm viēns tig bi tas pīrtņiēks, kas varēja pīrti kurināt, – vañ nu vēcaistēs, va vecāmāte*.
- pīrts**, arī **pīrte** subst. **Ēka, kas ir īpaši iekārtota mazgāšanās vajadzībām, arī veselības uzlabošanas procedūrām**. *pīrc tika būvēta uz vakariēm. tuō būvēj juō acsevišķi, lañ nav acīs*. / *pīrte pate pa sevi. tuñ i lāva, beñķēli, krāsne uñ luōdzīns uz laūku, skuřstīns*. / *pīrc krāsns pīldīta a uōļiēm. tiē nuōkārst. ūslejuōt ūdeni, ruōdas toaīks*. / *pīrc krāsne tāda pate kā rijas krāsne. nebija neviēna šibera. tad viss piēkūpēja*. / *ka ūzmeta us sakārsšētiēm akmeņiēm aūkstu ūdeni, ta paceļās garañi, kuō saūc pa pīrtes garu*. / *piērtes krāsni iskurina kriētni, lañ iñ kārsce*. / *pīrtī añ nevañ iēt, ka naū uōgls izgaīlēšas*. / *tas stupuriñš i beřzu peřama sluōta, ku iēt pīrtī*. / *kas nevarēja atiēt, tuō a rateļiēm atvilka piērtē uñ nuōmazgāja*. / *mēs visi ēsañ piēdzimuši pīrtī*. *ta jāu pa nedēļu, pa dārba diēnu redzēja, kuñ pīrte kūp, ta jāu zināja, kas tuñ būs*. / *kad nuō pīrtes izgājis, kā nuō jāuna piēdzimis*. / *nevaig iēt cita pīrtī kašķi meķlēt*. **□ meļlā pīrte** – pīrts, kurā krāsns vietā ir akmeņu krāvums. *senuōs laikuōs bijuse tāda meļlā pīrte. tuñ bñ tāt akmeñs krāvumñs. tā ugunē gāja caūri akmeņiēm, kařsēja. tuñ piē siēnām nevarēja duťtiēs, tās bñ nuōkūpušas*. / *tāda meļlā pīrte bi. tuñ bi sakraūc akmeņu krāvumñs*. **□ pīrtes diēna** – diēna, kad iet pīrtī. *sezdiēna parasti i pīrtes diēna. ta kurina pīrti. ja iskurina citā diēnā, ta tā bi pīrtes diēna*. **□ pīrts priēkša (arī namīns)** – pīrtspriēkša. *pīrtē pīrmāk i tāt kañbarītis – pīrc priēkša. tuñ ģērbās nuōst*. / *pīrc namīns, ku iēiēt nuō laūka. tuñ nuōģērbās uñ ta iēt pīrtī. vañrāk pa pīrc priēkšu saūc*. / *citañ bi krāsnes galā tas ūdeñs, citañ pīrc priēkšā, ku nuōst ģērbjas*. / *raūga bļuōdiņa bi nuōlikta pīrc priēkšīnā. uñ sunelis bi islacis*. **□ pīrts sluōta** – slota (parasti no bērza

zariem), ar kuru peras pirti; pirtsslota. *gaļu aka lika* [bēniņos]. *piņc sluōtas nesa aūkšā.*
 ✧ **sakurt pirti** – bargi rāt; izlamāt. *kad bēniņi večuōs vaīs neklaūsa, isnāk rātiēs. tiē piē sevis duōmā – nu gaņ tēs sakūra pirti!*

piņcspriekša subst. **Pirts priekša, priekštelpa.** *piņtē piņmāk i tāt kaņbarītis – piņcpriekša. / bi piņcpriekša, kurā ģērbās. tuļ stāvēj ari dziņnas uņ šis tas.*

piņtssluōta subst. **Slota (parasti no bērza zariem), ar kuru peras pirti; pirts slota.** *pārveda bērzus nuō meža uņ sēja piņcsluōtas. / piņcsluōta aļ, ja nuōbirst, iļ stupuļs.*

piņza subst. **Darīšanas (parasti grūtas, nepatikamas), kas prasa daudz pūļu, laika, enerģijas; klapatas.** *tāda piņza a tiēm dārbiēm, nevaļ ne paspēt, ne galu, ne malas neņēdz.*

piņziķis subst. **Persiks.** *teīca a-viēn – nuōiēs piē večā Kupša piņziķus saēstiēs.*

piņža, arī **piņža** comm.; subst. **Nievājošs cilvēka apzīmējums.** *piņža i nemākule. / piņža i tāda piņdelīga meīta.*

pīsa subst. **Vārpata (Agropyron; Elytrigia; Triticum repens); nevērtīga zāle.** *pīsa i tāda zāle. tāda ciēsa, plika ciēsa tā i.*

pīsiens subst. **Staignājs; sliķšņa; akačaina vieta.** *gaļ ežeru tuļ taļ pīsiēnā nekāda zāle nebi. apakšā ūdeņs, rēta zāle. / ka pa tuō pīsiēnu runāja, ta isnāk kaū kas nevērtīks. tas us pļavām, ganībām bi [teiktis]. / tādi pīsiēni, gārliēni teīca, streīguōņas.*

pistaņga subst. **Papīra veidojums (maza formāta aplītis, kvadrāts u. tml.) ar nelielu daudzumu sprāgstvielas (rotāļu pistolēm, šautenēm); pistonga.** *puīkas a pistaņgām izgāja apšaūdīt putneļus uōgu krūmuōs.*

pistuōle subst. **Individuālais šaujamerocis tuvu mērķu iznīcināšanai.** *spridzeklis [ir] šaujamiē rīki, pistuōle aļ diviēm gaiļiēm. / vaļ ta tu aļ, liēls puīsis, liēc pistuōli kaklā? vaļ diēniņas! ✧ vēja pistuōle* hum. – nenopietns, vieglprātīgs cilvēks. *pistuōle i lamuvārc – skrej kā tāda vēja pistuōle!*

piška subst.; jaun. **Raudzētas mīklas (vārīts vai cepts) izstrādājums.** *iscepām piškas viēnu rēzi us svētkiēm. / piškas jaū parasti cepa uz Jaūnu gadu.*

pišļi subst.; dsk. **Vissīkākās (kā) daļiņas, atliekas; putekli.** *pišļi [ir] tiē, raū, ku tiē dzīrnākļu tīkli. ta tuļ sakrājušiēs putekli, ka nenuōslaūka. tiē i pišļi. / piē griēstu aka pišļi. sezdīēnu nuōslaūcija nuō griēstu visus pišļus. / tiē [nomirušie] i visi pišļuōs jaū, zemes pišļi jaū. / nuō tā cilvēka paliēk tik pišļi.*

pīt v. 1. **Pamišus krustojot (ko), saistīt kopā; šādā veidā darināt (priekšmetu).** *nuō lūkiēm senāk pina vīzes. / caūriēm vakariēm plēsa skalus, kas jaū mātēja viņus [tas ir, grozus] pīt. / tuōrēz jaū tādus [gрозus] nuō vicītēm daūdz nepina. ta jaū vaīrāk nuō priēžu skaliēm. / vācele i nuō pītiēm skaliņiēm, apaļš dibēņs i. / tuōs riķu žuōgus tā ciēsi pina, laļ vista nevaļ izlīst caūri. / leišuōs ka pabraūc, ta vēl vaļ rēdzēt tuōs pītuōs žuōgus. / pīti krēsli senāk aļ bī, bet rēti kādam. miļzīgi glaūna bī adzveļtne izgriēsta. / Jāņūōs jaū visiēm jāpiņ kruōni. / muņs bi jāpiņ [karavīru apglabāšanai] vaiņagi. vāciēsi atveda skujas. / meītenes piņ nuō dzives pīnes, kuō matuōs siēt. □ **pīt dārzu** – deļā vai rotaļā veidot apli (parasti sadodoties rokās). *ta [dejojot] deviņdañci, piņ dārzu ap tuō stāvētāju, lidz sasatiēks a savu pretējuō. □ **pītā maīze** – baltmaīze, kuras klaīpa virsma izveīdota pīnes formā. *kale iļ pītā maīze. tādas jaū taga aļ iļ. Liēpājā uz Añnas tirgu cara laiķā bī tāt tuļku beķeris, taļ gaļdas kales bija. // **Pamišus krustojot (matu šķipsnas), savienot (tās); šādā veidā radīt (matu kārtojumu, parasti pīni), pievienot (tam rotājumu).** meītini vēl mati jāpiņ katrā pusē viēna bižele uņ pakaūsī visas kuōpā. / večuōs laīkuos meītas nešāja vaiņagu un viēnu bizi. sievas matus pina divās bizēs. (LFK 1961, 10919)***

2. **Saistīt (ko, parasti dzīvnieka kājas) tā, lai (tam) ir grūti vai neiespējami kustēties, pārvietoties.** *vaīdzēj ziņgus pīt vasarām, ka laiða pļavās. / [ziņgus] pina blakūm, abas kājas sapina. / viēnu [ziņgu ganībās] ka piņ, ari piņ īsi, nepiņ gari. [pin] tā, ka nevaļ suōli spēft.*

pīte subst. **Grīstei, pīnei līdzīgs veidojums.** *suōdrēji i sastājšiēs garā pītē skuļstīnā. ta kā ķēģele stāv.*

pītenis subst. **Pītais žogs.** *tiē citi iļ pīteņi, vītiē žuōgi, pīteņi skaītijās. tuōs nuō zariēm akaļ, nuō egļu zariēm pina, nuō lazdu zariēm.*

pīties v. 1. **Lēni, arī nemākulīgi darboties (ar ko, ap ko).** *visu diēnu pinuōs aļ tuō ciñdu. nemāku tuō rakstu izadīt. ✧ **pinās kā vista pa pakulām** – saka par cilvēku, kam neveīcas*

darbs; saka par neveiklu, nemākulīgu cilvēku. *pinās kā vista pa pakulām, ka nesapruôt kuô riktīgi izdarīt.*

2. Saistīties (ar kādu); sākt (ko) kopīgi darīt; kontaktēties. *ar tuô veci naû kuô pītiēs. ✧ pīties pa kājām* – būt par traucēkli (kādam). *kuô tu te piniēs mañ pa kājām! / visu dienu tas suñs pinās pa kājām. / es pac zinu, nevajaga tavas teikšanas! tu tik piniēs pa kājām, vaig vai nevaig. / tas bērnš mañ pinās pa kājām, ne-kuô nevarēju padarīt.*

3. Refl. → pīt; ilgāku laiku pīt. *ējuôt baznīcā, meītas sukājās uñ pinās matus, lai isskatītuôs smuki.*

piūkšket, arī **piūkset** v. **Pīkstēt, čiepstēt.** *ka viš [tas ir, zoslēns] sāk jaû piūkšket, ta viš sāk jaû knāpt tuô uôlu – tuô čaûmalu – pušu. tâ tik vĕruôja – klaūsijās, kas piūkš. / zuôslēni sāk šķīltiēs guřbā – jaû vař dziřdēt, kâ piūkš. / maziē [zoslēni] smalkākâ balsi piūkšēja.*

pīvel interj. **Lieto ritma un atskaņu radišanai (piemēram, skaitāmpantos).** *añka i skaitīšanā, kuramñ jākliņķē. añka (arī añkā), drañka (arī drañkā), drīvel, drū, četri pāri pīvel, pū. kuřš paliēk liēks, tañ jākliņķē.*

pizdiķis, arī **piziķis** subst.; niev. **Nenoteikts cilvēks; nievājošs cilvēka apzīmējums.** *tas tik tâc pizdiķis i – tâc nenuôteīkc cilvēks. / ka kaû kuô grib nuôlamât, ta issaûc viņu pa piziķi.*

piziķelis subst. **Apģērbs – īsa virsjaka.** *tâdu mazu praķeli bērniēm senāk saûca pa piziķeli. / uzvelc tik [zēnam] tuô piziķeli, lai viš iēt!*

piziķis. Sk. *pizdiķis.*

pižaruža subst. **Nievājošs cilvēka apzīmējums.** *Mārtīns, laps vīrs, tīltīnu taīsa, Katrīna, pižaruža, apčurināja.*

pižuks subst. **Pusgari vīriešu svārki.** *pižuks iř tâc ne visai gařš jaks, pēc vācu muôdes šuc. pižuks bišķi modeřnāks, ta kâ piē šneiderines nešc, piē skruôdera nemaz nē. / pižuki bi tâdi kruôkañni praki. te tai mugurâ tâdas kruôkas. / tēte gāja baznīcā, sārkañs tâc pižuciņš. taga tâdu neģĕrptu, bet ta jaû ģērba. / citañ bi pižukâ iēlikta tâda siltāka uôdere. va pařķi, va pašaustu siltāku drēbes gabalu [lika]. / pižuki bi nuô nātna aûdeķla tâc praķis. citañ bi nuôpĕřvēc ziļš va kâc. / pižuki bi nuô nātna aûdeķla vīriēm. ar tuô tik dařbâ gāj. / uz vesti praka nāca. saûca pižuku – tiē bi nuô nātna viēn. pižuks – a tuô dārbâ gāj. / uzvelc tuô pižuku uñ iēsīñ! tas tâda drēbe skaitās, tas tâc ūzvelkañs iř. / katru praku saûca pa pižuku. / [vīrieši] mēteļu vietā vasaru vilka nātna pusgarus kamzoļus, ko sauca par pižukiem, bet vasaru svētdienās ģērba pelēkus vadmalas pižukus. (Janševskis 44)*

pižulis, arī **pižule** subst.; niev. **Sliktas kvalitātes (parasti alkoholisks) dzēriens; vājš alkoholisks dzēriens (parasti alus).** *pižulis i lēns alus. / pižulis i vāš, lēns dzēriēns. / pižulīte – tas iř a lamuvārc. uz dzēriēnu teīca – naû nekâc laps alus, tik tâc pižulītis i. / kuř, māmīna, tavi vārdi, kuô vakař runājām? tu suôliji brañdavīnu rakstītâ glāzītē. nu tik tâdu pižulīti aûnelīša raģelī. / saimeniece, saimeniece, kuo mēs tevīm darīsim? tu suolīji vīnu duot rakstītām glāzītēm. nu tik tâda pižulīte aunelīša raģelī. (LFK 1961, 10545) / e, tas tâc švaks [dzēriēns], tik tâc pižulītis!*

placelis subst. **Neliels laukums.** *tuôreīz tuô [zvejas] placeli vĕciē zveji atrada pēc saûcamiēm laiñkmērķiēm. skatījās us krastu.*

plācenis, arī **plācinis** subst. **Plakana, apaļas formas maize; šāda maize ar (piemēram, gaļas gabaliņu, olu, biezpiena, krējuma maisījuma) virsu.** *plācenis jaû a-viēn bi. nuô rudzu miļtiēm cepa, nuô miēžu miļtiēm cepa. ta sagraûda rāceņus, piēlika klât. uñ ūzlika kaû kuô vīrsu – va nu gaļu, vaī kaû kuô, tâdu sagriēza kumāsīnuôs a sīpuôliēm. plācenis tas bi. / ai ciema māmīna, zili dūmi kūpĕj – vai būs plāceņi vai dĕsas likums? (LFK 1818, 37); var.: vai duosi plāciņus [..]? (LFK 1954, 398)*

placis subst. **1. Zemes, ūdenstilpes gabals.** *laūkumu saûc pař placi. / mežā, ku tiē plači bi, meža pļavas bija. / vizbulene – tâdi liēli plači aûg mežā. / jāmeklē kâc placītis, ku iř mēllenāji, brūklenāji. / te piē majs i tâc maūrīns, tâc placītis [..]. tuř tâ vař atpūstiēs. / tag jaû a traktuôra slūpēm, ku kâda kâpa va duñbēris, sadzĕñ visus viēnâ viētâ. uñ paliēk tīrs placis. / tiē spārni [vadum] priēkš tañ, lai aīzjĕmtu liēlāku placi uñ sadzītu tās zives.*

2. Norobežota klaja platība, kas paredzēta vai iekārtota noteiktam mērķim. *piē baznīcas bi tīrgus placis. tīrgus placis bi piļš a laūceniēkiēm. / pārplīsa Jaunliēpājâ tīrgus placis likumu likumiēm. tas bija cara laiķâ. / šuôgad maļkas placī maz maļkas saštāpĕļĕc. / muñš jaû tâc liēls*

sētas placis. žuōks apkārt. / placis, kuŗ apsagriēstiēs, kad aŗ ziŗgu brauc. / senāk bij baļles placis. / laps zvejas placis iŗ tā Liēpājas maizes klēte, ja iŗ labi vēji. **□ uz placi** – ārā, laukā. es vaīs us placi nevaru isiēt. ku tu isiēsi! / pa mežu medniēki gāja taūrēt zaķus us placi, lai var šaūt. // **Ierobežota vieta telpā.** aīzuōdere bi aīskrāsne – tas i tas placītis nuō krāsns lidz siēnāi. iēliēk tās zeķes, zābakus aīzuōderē, lai iŗžūst.

pladaīķis subst. **Slaists; plāpa (?)**. ka tā staīgā uņ runā, ta aviēn tā teic – kuō tu te staīgā kā pladaīķis!

pladiņš subst. **Plakana vārītu kartupeļu klimpa.** pladiņi – tuōs tāisa plakanus, ēd aŗ mērci jeb zuōsti.

plaga. Sk. *plēga*.

plāģis subst. **Paliktnis (?)**. plāģis iŗ nuō kuōka. tas tāt paliktnis.

plaīceklis subst. 1. **Lielībnieks; vīrietis, jaunietis, kas mēdz lielities.** plaīceklis i lielībnieks, drašķis. / mēitf, kas tev tas pa vīru būs! tik tāt plaīceklis viē i nuō puīša, lielās kā tītaŗs. / nu nē! kuō tik viš neziņ – kas viņā pusē, kas šij pusē! tik tāt plaīceklis!

2. „**dauziķis**”. (EH II 281)

plaīna, aŗ **plaīne, plaūna** comm.; subst. 1. **Cilvēks (parasti sieviete), kas mēdz lielities, izrādities.** plaīna i lielībniēce. sasagēŗbusēs tā mēitine, nu neziņ, kā issaplaīnātiēs. / tā tāda plaīna irād tig – lielās, isplaīnātiēs grib, grib sevi pa smuku turēt. / [kāda sieviete] ussējusēs jaūnu zīdini, nu neziņ, kā issaplaīnātiēs. tā jaū tāda plaīna i. // **Cilvēks, kas mīl posties, greznoties.** tas tāt plaūna – plaūnājas, smuki gēŗbjās. / tā mēitine tāda plaūna, plaūnājs, neziņ, kā nu gēŗpsiēs.

2. **Plāpa.** plaīna [ir] lamuvārc. kuō viņa tuŗ ta kā tāda plaīna runā! / plaīne, plaūna iŗ tāt cilvēks, kas tukšu daūdz runā. / plaūna tāda! ka kāda runā tā pulķu – plaūna tāda. tas tāt kā lamu vārc aka. / tā mēitine tāda plaūna, isplaūnā visu, kuō dziŗd. // **plaīna – wer etwas falsch, verkehrt tut** (tas, kas kaut ko dara nepareizi, aplami). (EH II 281)

plaīnāties, aŗ **plaīņāties** v. 1. **Draiskuļoties.** bēŗni tā plaīnājs, daūzās pa sētu. / ka bēŗni sāk pa daūdz daūzitiēs, ta jaū ussauc – kuō jūs te plaīnātiēs, plaīņājatiēs! // **Ākstities.** bēŗni tā plaīnājas, ākstās. cic teic ākstās, cic plaīnājas. // **Lielities, izrādities.** mazā mēitene tāda plaīna, grib tā lielītiēs, plaīnātiēs. uzvilķuse jaūnu kleītiņu, nu plaīnājas.

2. **Plandities; pluinities.** maņ piŗnuōte plaīnājas, tēvaŗm krēklu velējuōt.

plaīnīt – „**sprechen**” („runāt”): nu atkal plaīnī bez mēŗa. (EH II 281)

¹**plaīnīt** v. **Šaut.** patrūnas, skruōtes, pulŗveri lika stuōbrā iēķšā uņ plaīnija zaķus uņ kuō tik dabuja.

¹¹**plaīnīt** v. **Daudz ēst.** plaīnīt iŗ daūdz ēst.

plaīņāties. Sk. *plaīnāties*.

plaīsa subst. **Šaurs padzilīnājums, sprauga, kas radusies (kam) plīstot, plaisājot.** vīzes [ledū] i tās plaīsas, kas pārsprākst. pa tuō vīzi bi uznācis ūdeņs.

plaīsat v. **Kļūt tādām, kurā rodas plaīsa vai plaīsas.** aŗ piŗkstiēm katruōs [klaīpa] sānuōs iēvēļķ trīs ruōbus, lai neplaīsā.

plaīznas subst. **Sēnalas.** miēziēm tik luōbija plaīznas – tās nuōgrūž. / sēņelas i tās, ku nuō miēziēm nuōgrūž, – plaīznas.

plak, aŗ **plakš** interj. 1. **Lieto, lai atdarinātu paklusu, īslaicīgu troksni, kas rodas, piemēram, (dzīvniekam) lokot, šķidruma lāsēm atsitoties pret ko.** suņs tā luōk – plakš, plakš! dziŗd viē tik. / ka pārstā runas, izdziŗd – plak, plak! – suņs kuō luōk.

2. **Lieto, lai atdarinātu īslaicīgu troksni, kas rodas, piemēram, plandoties kam vējā.** kā uskāpu us tuō laiŗpīnu, tā maņ piē galvas – plak, plak, plak! tā bi mana drānele – vēš papurināja, sasita.

plakains, -a adj. **Līdzens.** lai aug kāļi, kāpuostīni plakainām galvīnām. (Rkr. 19, 157)

plakanais. Sk. *plakanpaūtis*.

plakanass, -a adj. **Tāds (parasti priekšmets), kura gals ir plakans un ass.** ķiŗka i dzelŗza vēŗķis – pusmetru garš, viēns gals plakaņass, uōtrs – spicass.

plakandubēna ģen., nelok.; adj. noz. **Tāds, kam ir plakana pamatne.** us trikāji vārija pa lielākaī daļāi zapti, tālab ka zaptes katls bi plakaņdubēna.

plakanis subst. **Daudzgadīgs kallu dzimtas kalmju ģints (Acorus) lakstaugs ar garām zobenveida lapām (veido audzes ūdenstilpju malās); kalme.** slapjās viētās, ūdeņuōs aūg

lēpju lapas jeb ūdeņslēpes, duoņas, stiebrīni, kaļmes – plakaņi. / [ar plūdiem] tu [ezerā] sanāca tādi stiebru buņti, tādi plakaņi. plakaņi [jeb] kaļmes. / māju grīdas iskaīšija a plakaņiēm, lai blusu nava. kaļves saūca pa plakaņiēm. / pret blusām bi plakaņi – tiē i kaļmes. / aī plakaņiēm iskaīsa istubu, ta patīkama smaka. / meītines atnesa plakaņu saknes. tās dikti smāržuō. maī patīk.

plakaniski adv. **Tā, ka ir vērstis pret ko ar (priekšmeta) plakano, platāko pusi.** *saliēk dēlīšus blakām – plakaniski, lai isnāktu līdzēna grīda. / saliēc tās laiņas viēnu uz uōtru plakaniski! būs druōšāk pāriēt. / ziīks abgulis plakaniski – kājas isstīēpis, galvu nuōlicis piē zemes. / laiņa bija plakaniski pret vēju.*

plakanpaūtis, arī **plakanais** subst. **Latviešu tautas pāru deja, kas līdzīga mugurdancim un kam raksturīgi pagriezieni uz abām pusēm.** *plakaīpaūtis i tāt pac kā muguīdaīcis. trīs uz viēnu, trīs uz uōtru pusi griēž. tik tuōs suōlīšus sīkākus. plakaīpaūtiīn daūdž vārdu nebi. / kādreīž akaī tātu plakaīpaūti [dejoja]. tas uz abām pusēm ļecaīns. sit kājas kuōpā uz viēnu pusi, uz uōtru pusi. / plakaīpaūti dejuō uz labuō pusi pa-priēkšu, us kreīsuō pusi uōtrrēiz. / muzikaīti ussaūc – nu būs plakanaīs! uī aīziēt!*

plakans, **-a** adj.; **plakani** adv. **1. Tāds, kura garums, platums ir ievērojami lielāks par šķērsriezumu vai biezumu un kuram ir līdzena virsma.** *duru priēkšā bi plakaīns, liēls akmeīns, lai nebūtu dubli. / [stropam] sānuōs bi actāt caūrumīns plakaīns, ku tām bitēm iēt. / pakavu naglām četrkaīnīgas, plakanas galvas, naglas aī plakanas. / tam [misiņa katlam] bi plakaīns dubēns, uōsas. / šuktine i plakana butele. bi tādas plakanas buteles, ta kā vaī kabatā iēbāst. / cēpuōt maīzi, piīmuō uz lizi uzliēk mazu gabalu mīklas, isspaīda plakanu – tik, cik liēla lize. / tiē kukuliši jāspiēž plakani, ta labāk isvārās. □ **plakanais aīklelis** – vienlemešarkls. ku rāceņus vagā, iīkšu aīklelis tas i. ku tas plakanaīs aīklelis – tuō saūc pa pluōģeli. □ **plakanais mazgs** – noturīgs savienojamais mezgls. *plakanaīs mazgis, ku tiē abi divi [auklu] galiīni kuōpā. □ **plakanais mencis** – uzšķērsta menca, kurai izņemtas iekšas. (Laumane 2013, 284) // Tāds, kam ir mazs pacēlums, samērā līdzena horizontāla virsma. [zirgam] dzeruōkšli ira plakani, a četrām saknēm. / ja viš [tas ir, zirgs] i miērā, ta plakani tās aūses stāv. // Tāds, kam ir mazāks izvīrzījums nekā parasti. zebres i labas paliēlas, tādas pagaras, plakanas [zivis]. / plaīi i tādas ežera zives, iēklīdušas jūrā. tādi plakani. / gūžai gaīš kaklis, rešns, plakaīns ruīplis.**

2. adv. Plakaniski. *kuī bi tādi liēli [mencas], tuōs tā plakani pārgriēze, sālija kastā uī vede us tīrgu. / tuōs meīncus iššķērde, tā plakani pārgriēze.*

plakanums subst. **Vispārīnāta īpašība → plakans (1), šīs īpašības konkrēta izpausme.** *ļēdu laiņa a staīgu. tā apaļa, gara – trīs metri, diva-pus. galā bi tāt plakanuīns. zemi a tuō laiņa, ka sasaluse. / tiē plaīi i plakaniē, kā butesveīdīks, tuō plakanumu.*

plakaīveīdīgs, **-a** adj. **Tāds, kas ir līdzīgs plakaīniēm.** *lipštuki aūga tādi gari, plakaīveīdīgi.*

plakāties v. **Radīt īsīaicīgu, doīju troksni (piemēram, par ko, kas atsitās, sitas pret ko); atskanēt šādam troksnim.** *kad i buņas vaīlā, ka nau ciēti skuōte piēviīkta, ta teīc, ka viīns ribina. tā sit uī plakājas.*

plaknīt – **ēst** (verächtlich) (nicīgi), **lakt**. (EH II 282)

plāksne subst. **1. Plakans, samērā plāns cieta materiāla gabals (kā) noseģšanai.** *šī [kārstuvēm] i tā viēna plāksne, tā viēna ķeīme. tuō lika apakšā, ku tiē asiē zuōbi. nu uī aī šuō vēlk pāri pretīm.*

2. dem. Neliela plakana, plāna detaļa. *vaiīnakiēm lika plitarīnus piē zīlēm. tiē bi nuō tādām spuōžām plāksnītēm. ta kā zvīnas tiē bi, tik liēli. / nuō kāda viēgla metāla tāisītas sīkas plāksnītes a caūrumiīnu vidū – tas i vizulis. / [sietiņa] kuōka stīpai sānuōs bi džiīndžeklīši – va pulkstiēnīši, vai blēka plāksnītes. uī ta viīni visi skanēja.*

plaksnūt v.; niev. **Ēst, lakt.** *sivēns tā plaksnī [tikai biezumus], ka ne-maz zupu neīd.*

plāksteris, arī **plākstere** subst. **Ar lipīgu ārstējošu vielu noziesta lente, audekla gabals brūču pārsiešanai vai pārsēja nostiprināšanai; lipīga ārstējoša viela brūču pārklāšanai.** *es aūguōniēm sataīsu uōlas dzēlītenumu, među, rupju maīzes raūgu jeb rudzu mīltus. tā i ritīga plākstere. ussmērē uz linu lupatu, pārlīēk pāri aūguōnām, piēsiēn. / tuō uōlas dzēlītenumu uī među vēl sataīsiju tātu plāksteri uī piēlipināju klāt [augonim]. tas tā piēžūst, nekrīt nuōst. / uz aūguōnu ūzlika plāksteri nuō taūku saknes. / plāksteres senāk nebija. līmēja pat meīncu ādu uz*

brūcēm, lai nenāk aseņš. / teū jaū tas plāksteris krīt nuost! ✧ nelīdz ne zāles, ne plāksteri – saka, ja nespēj neko mainīt. nuolēma pagastā, ka jātaisa celš katram savs mērs. nelīdzēja ne zāles, ne plāksteri – jābrauc bi.

plakstiņš, arī **plakstiens**, retāk **plaksts** subst. 1. **Acs orgāns tās aizsargāšanai.** *skruōpstas i plakstiņu galā aūguōšē matiņi. / plakstiņi a garām skruōpstām i zīrgaīm. / [cūkai] plakstiēni i garām spalvoīnām – abās pusēs i. skruōpstas tās i. / mañ bi acī trahuñš [jeb] trakuñš. plakstiņuōs bi iēkšpusē tādas pūtītes, uñ tās plēsa laūkā. / tikkuō attāisiju plakstīnus, tā saūle jaū spīdēja pa luōgu iēkšā. / re, kā, miēgā laižuōtiēs, aīstāisijās plakstiēni! / puīšis pamīrkšķināja meītaī aī acu plakstiņiēm. □ **plakstiņi krīt ciēti** – saka, ja ļoti nāk miegs. plakstiņi krīt ciēti – miēks nāk.*

2. **Skropsta (?)**. *ja plakstiņš iskrīt, jāiebāž azuōtē. tad viss labi izduōdās. / zīrgaīm acī iēdūriēs plakstiņš, asaruō. tā veči ļaūdis vairāk teīca, skruōpsta mazāk.*

plakš. Sk. *plak*.

plakšķēt v. **Radīt īslaicīgu, doĵu, samērā spēcīgu troksni (piemēram, par ko šķidru, kas atsitas pret ko); atskanēt šādam troksnim.** *liētus tā lija liēlām lāsēm, ka plakšķēja viē pa luōga rūtēm.*

plakšķināt v. **Plaukšķināt; panākt, būt par cēloni, ka (kas) vairākkārt plaukšķ.** *plakšķināt [ir] sist saūjām. dziēdādamas tās vedējines plakšķināja a plaūkstu pa galda malu. / tā pīpe bi īpaši, tā nāca tā nuōstāk. mutē tik plakšķināj, uñ tiē dūmi nāk ārā.*

plaku interj.; savienojumā *pliku plaku*. **Lieto, lai atdarinātu ritmisku sitienu, arī iešanas troksni.** *tā sišana bi tā – pliku plaku, pliku plēku. / bērni pliku plaku gāja pa dubļiēm, šļakstēja viē.*

plak(a) interj. **Lieto, lai atdarinātu īslaicīgu, doĵu, samērā spēcīgu troksni, kas rodas, piemēram, kam plakanam, arī šķidram atsitoties, sitoties pret ko.** *mēs kādreīz [veļu] savelējām rakstā tā ka briēsmas. beñķis bi līdz, uñ vāle akaī tāda plakana. uñ ta plaķa, plaķa, plaķ!*

¹plaķene subst. **Laiva ar plakanu, platu dibenu.** *plaķenes īr upē, jūrā nē. tās maģas laiōinas a plakanu dubēnu.*

²plaķene subst.; parasti dsk. **Plakanknaibles.** *plaķenes īr knīpstaņgas aī plakaniēm galiēm.*

¹plaķis subst. **Karpveidīgo kārtas līdz 30 centimetriem gara saldūdens zivs, kurai ir no sāniem noplacināts ķermenis un vidēja lieluma zvīņas; plicis (Blicca bjoerkna).** *plaķis īr tāda neliēla, balta zivtele, tāda plakana, plāna zivīte. / plaķis i gaiši peļlēks a tuñšākiēm spuriēm, gañ-drīz platāks nekā garāks, a mazu galōīnu. / plaķis īr tāda plakana upes, ežera zuve. / plaķīši tādi plāni, plakani, a zvīnu.*

²plaķis subst. **Zemes gabals; laukums.** *biēšu laūku us piēciēm plaķiēm sadalija.*

¹plāķis subst. 1. **Maizes krāsns pamatne; klons.** *maīzes krāsne vaīdzēja nuōlikt līdzēnu plāķi, lai kukuliēm līdzēnas apakšas. plāķi lika nuō stiēģēliēm. / kluōns aī teīca – maīzes kluōns [jeb] maīzes plāķis. / ja plāķiīm izdrupuši ruōbi, kukuliēm iznāk nelīdzēnas apakšas. / krāsne muñš vēl vešēla, bet plāķis isplīsis. / kad [krāsni] isslaūcija plāķi, tad iēsvoiēda miłtus. ja iēkvēluōjās – vēl pa kārstu, jāpagaīda. / [krāsns] plāķiīm bij jābūt tīram nuō peļniēm. / kruķis i priēkš uōģļu israūšanas pa plāķi. / kāršēli cepa us plāķi.*

2. **Laukums.** *upe bi pārplūduse, uñ ūdeñš izgāja liēlā plāķī pāri pa pļavām. // Plankums.* *liēls plāķis bi ūzlaīdusēs ēde.*

¹plaķīt v.; hum. **Lakt.** *laķī, plaķī suñc, kad luōk. / suñš luōk. [Saka:] sa! kuō plaķī! / sa, kuō plaķī! – saūca tas, kam piēdeī suñš. suñš atnāk laižīdamiēs, a piēnu visu deģunu nuōslapinājis. meītām nu kaūns. // savienojumā sa, kuo plaķī! Lieto, konstatējot ko (?).* *puīšiēm paruna – sa, kuō plaķī! ja tu esi kuō izdarijis, ta taga aī teīc – sa, kuō plaķī!*

²plaķīt v.; hum. **Maksāt.** *kuōpā dzērc, kuōpā plaķīsim!*

¹plaīmma. Sk. *plēmmā*.

²plaīmma subst. **Uguns, liesma.** *uguñsgrēkā gāisā liēla plaīmma rēdzama. / pagrāpē liēla plaīmma. / sakūra labas, kārtīgas plaīmmas. ta varēja tuō cūku nuōsvilināt.*

plaīmāt, arī **pleīmēt** v. **Liesmot; degt ar lielu liesmu.** *uguñš plaīmā, dikti plaīmā, ka uguñsgrēks. / pleīmēt teīc ari, uguñš kad deģ.*

plaīmpa. Sk. *plāmpis*.

- plaņpāt**, arī **plaņpāt**, **plaņparēt** v.; niev. **Runāt aplamības, rupjības; plāpāt**. *plaņpāt ir tādas nevaluōdas runāt, tukšu runāt. / citas tādas vecenes, pa piemēraņ, staīgā tig apkārt plaņpādamas, valašādamas. bet maņ nav laika isiēt ne plaņpāt, ne valašāt. / kuō tu te plaņpā! – vairāk uz vīriēšiem duōmāc, tas tā rupji runā [tas ir, rupjus vārdus lieto]. / kuō tik ilgi var plaņpāt? kā neapņik? / va tu beīksi plaņparēt tās blēnas! / kuō viņi tuļ plaņpā, plaņpā!*
- plaņpis**, retāk **plaņpis** m., **plaņpa** f., arī comm.; subst.; niev. **1. Tas, kurš runā aplamības**. *plaņpa i niēku runātāja. viss laīks aīziēt plaņpājuōt, nuō daība nekā. / plaņpis i tāt, kas tādus niēkus staīgā plaņpādaīms. valašādaīms, plaņpādaīms staīgā, it nekā negrib darīt. / plaņpis daūdiz runā niēkus. / plaņpā kā tāda plaņpa! tas būtu nepareīzas ziņas, valuōds. / kuō viņa plūrkst, plaņpa tāda!*
- 2. Dzērājs**. *plaņpis bija maīns vīrīns, es plaņpīša līgavīna. tas uz dzērēju i.*
- plaņpīt** v.; niev. **Ēst, strebt (ko šķidru)**. *gribu dzērt, jāiēt kaībari tuō putru plaņpīt. / kuō gaī var tik ilgi plaņpīt!*
- plaīsnāt** v. **Aprunāt; tenkot**. *siēvas aīz nekuō darīt sēž piē žuōga uī tik plaīsnā.*
- plaīcāt** v. **Vairākkārt brist**. [lietainās vasarās] *bi kuō plaīcāt, līdz tuō siēnu isviīka nuō ūdeņa.*
- plaīceklis** subst. **Slikts, nevērtīgs dzeramais**. *visu šādu tādu plaīcekli salej mucelē! piēbērs miītus uī iēduōs cūkām.*
- plaīceniski**, arī **plaīceniski, plaīciski** adv. **Garšļaukus**. *ka iēkrita kādaī zīfks [ezera ledū], ta tas zīfks mētas plaīceniski. ta viš nāk uz aūkšu. / [ielūzis ledū] zīfks mētas plaīceniski – gaī zemi, gulus, isnāk [ledum] uz aūkšu. ta isvēlķ. / nuōgāza gaī zemi plaīciski tuō ērzeli, uī uīguris isrūnija.*
- ¹plaīcka** subst. **Peļķe**. *pēc liētus visa gatuve kā viēna plaīcka palikuse. / sētā nevar iēt us tuō pusi. tuļ liēla plaīcka – peļķe, liēls slapjuīms.*
- plaīcka**, arī **¹plaīcka** subst. **1. Noskrandis apģērbs; skrandas**. *viēnaī uōtraī tādas plaīckas, ka baīl.*
- 2. Garš, plats apģērbs**. *ku tu tādu plaīcku dabuji? tas kaīzuōlis teū nepasīks, pa nemēru, tāt plaīcka.*
- plaīcāties**, arī **plaīckāties** v. **Laistīties, šlakstīties ar ūdeni; plunčāties**. *siīc ūdeīns upē, var plaīcātiēs, pluīcātiēs. / plaīckājās bēni pa bļuōdu.*
- plaīdīt**, arī **plaīdīt** v. **Panākt, būt par cēloni, ka (kas) pland**. *plaīdīt [var] kau kuō, ruōkā pacēltu, kustināt. / plaīdīt tik pa drēbēm, lupatiēm saka. cic nekas jaū neplaīdās. / vējā var plaīdītiēs, bet var jaū pac ar plaīdīt – šūpuōt, vēdināt daīncuōjuōt.*
- plaīdīties**, arī **plaīdīties** v. **Būt tādam, kurā gaisa plūsmas iedarbībā veidojas kustīgas krokas, viļņi; plīvot**. *iskāruši tuōs aūdeklus vējā plaīdītiēs, lai vēdinājās. / mēitas a tiēm kupliēm svārkiēm tā isplūndurējās. tiē jaū tā plaīdijās. / kad kas purinās vējā, kāc lupac va bruīči [jeb] svārki, ta teīc, ka plaīdās. / plaīdaītiēs, mēli svārki, plaīdaītiēs, plaīdaītiēs! seī pa vārdi gulējuši, šī vakara gaīdīdami. / tēs tā teīca – tiēm jaū plaīdās karuōks. uī gāja ar uzviīkt. // Kustēties, būt (kam) priekšā tā, ka aizsedz skatu, traucē. cilvēks ar viēnu uōtru reīzu plaīdās pa priēkšu, ta kā nekā rēdzēt nevar.*
- planeta** subst. **Fabrikā, rūpnīcā izgatavots rīks vagu dzīšanai**. *planeta bi fabrikas dārps, ku vagas izdzeī [iegādāts ap 1914., 1915. gadu].*
- plānīgs, -a** adj. **Tāds (parasti par laivu), kam ir plata pamatne**. *plānīga [laiva] – a platāku gruītu. tai laīvai i sēkla iēgrime.*
- ¹plaīka** subst. **Zāģmateriāls, kas iegūts, garenvirzienā sazāģējot platu baļķi biezās plāksnēs**. *plaīka ir izzāģēc dēlis, garumā četrpacmit pēdu, platumā – kā kādu reīzu, biēzumā četri colli. / plaīka i biēza dēle. baīkus sazāģāja plaīkās. / divi komā piēci līdz trīs colļas biēza ir plaīka. / kuōka tiltaī bi gruōdi. ari taīsa nuō plaīkām – tās i biēzs, trīs četras colļas. / kulķstīkla tuō saūc. taī viēna kuōka plaīka apakšā.*
- ¹plaīka** interj. **Lieto (parasti atkārtojumā), lai atdarinātu, piemēram, smagnēju soļu troksni**. *kad-reīz, ku tādi liēli zīrgi i, viņi rikšus paskriēt nevar. ta viņi – plaīka, plaīka, plaīka – tā laīnzā. viš tik laīnzāt viē var.*
- plaīkāties** v. **Skaloties; šlakstīties**. *ūdeīns šlaīnkājas, plaīnkājas, ka kustina spaīni va kuō.*
- plaīks, -a**, arī **plaīkumains, -a** adj. **Tāds, kam ir plankumi, lieli, izteikti atšķirīgas krāsas laukumi**. *bija tādi plaīki zīrgi, tādi gabalaīņi raībumi, liēliēm gabaliēm – va plēci bi baīti, va*

vēdēfs, va mugura. / plaņks zirks iř raīps. raību guōvi ař kādreiz teīc plaņku, bet reīti. / ka lielāki tiē pleķi, [zirgs] naū raīps, bet plaņks. / tiē i tādi plaņki zīrgi – brūns a baļtu. / šuōgad plaņkuō guōvi varēs izduōt. / plaņkas [cūkas] bi – tādiēm liēliēm raībumiēm, meļli raības bi. / us putniēm teīc – puōgāinis, us citiēm luōpiēm – raīps, plaņkumaīns. / ja [govij] slimas aknas, ta i plaņkumaīnas, neviēnādas.

plaņkums subst. **1. Atšķirīgas krāsas, nokrāsas norobežota vieta uz (kā) virsmas.** muīns bi raīps zirks. pac bi bērs uñ baļti plaņkumi. / zīrgaiñ tāpat bi tādi šeķi. tiē tādi plaņkumi. / es biju ačšķīrusi tādu guōvi – katrā sānā devīni viēnādi baļti plaņkumi. / cūka nēēda uñ gulēja. uñ issitās sērkanī plaņkumi. / ja rāceņi sarūsējuši, uz vīrsu vař rēdzēt brūnus plaņkumus.

2. Traips. plaņkuīns iř tāc pleķis, traīps us kādu drēbi vaī liētu – vaī nu citā krāsā, vaī tuñšāks, vaī gaišāks. / kad [veļu] nuōsūca, tad iēziēpēja, kuř veļ bij kādi plaņkumi. / baļtā galddrānē taūku plaņkumus nevarēja ismazgāt.

plāns subst. **1. Klons; grīda.** rijas plāns, ķēķa plāns. ķiēģeļu plāns. istubā kuōka plāns, teīca jaū grīda ař. ķēķi grīda nav – tuř stiēģeļu vaī māla plāns nuōstaīpāc. / plāns nuō māla bi nuōstaīpāc ciēc. / plāns i istubas grīda. istubā nuō kuōka, rijā nuō māla. ķēķi bija nuō māla plāns, pēdējā laīkā cemeñti lika. / vēcī cilvēki ne-maz citādi nesaūca – tik plāns. tag saūc kluōns. tas nuō māla. senāk jaū vi-suř bi plāns. / plāns iř grīda. iř ķiēģeļu vaī māla plāns. vaīrāk bij māla plāns. / gan dancāju, gan dancāju, nerībēja, neskanēja. kā rībēs, kā skanēs – māla plānis apakšā. (LFK 9, 142) / tautām bija uolu plāns, šķiļ uguni staigājuot. (LFK 9, 72) / tas mašiīns griēzēs riņķi. tiē graūdi bira apakšā caūri. us tuō kluōnu bira – us plānu bira. / plāns bi jāmazgā. tāda grīda nekad nebija. uñ vēcūōs laīkuōs bi māla kluōns. // **Maizes krāsns klons.** plāns i maīzes cepļa kluōns.

2. Istabas vidus; no mēbelēm un citiem priekšmetiem brīvā grīdas daļa. apkārt bi guļtas. uñ ta veļ liēls plāns atlika, ku daīcāt. / kuo tie mūsu cāļi lasa, pa plānīnu staigājuot? (LFK 1818, 224) / raksim grāvi plānīnā – uotras puses ļautīniēm straume tēk dziedājuot. (LFK 1817, 202) / vēcāīštēs plānā taīsija kuřpes. meīts plānā ari vērpa, adija – kā nu kura. / iēnesīs siēnu uñ plānā pataīsīs, ku gulēt. / grauziř savu auna galvu, plānīnā sēdēdama. (LFK 1818, 30) / atjāja taūtiētīs ař viēnu ūzu. nāc jele plānā, šūsīrñ uōtru! / neprecējiēs sēdēja plāna pusē piē [kāzu] galda. / ka kaķis guļ plānā, ta saūlīte būs. □ **plāna laīnpa** – petrolejas lampa, ko uzkabīnāja istabā pie griestiēm. ta bija laīnpa tāda iēķš tureķļa, ka vaī pakabīnāt piē griestu. plāna laīnpa mēs saūcēm.

plāns subst. **Iepriekš paredzēta pasākumu, darbības norise, gaita.** izjuka tiē plāni, nepadariju, kuō gribēju.

plāns, -a adj.; **plāni** adv. **1. Tāds, kam ir maza caurmērs, šķērsgriezums; pretstats: biezs.** gañ tu iēlūzīsi, iēdaīns pa upi. tik plāns lēdus! / istubi viss juñta vīrsus nuōaūdzis a sūnām. uñ ta jaū nekasija zemē, tālab ka tiē juñti palika plāni. / iskapti kapina vīri – ař āmarinu sit pa tiēm iskapc zuōbiēm, laī viņi paliēk plāni. / tas skaļs jaū plāns bi. / viēnu reīzu, ka bi izdēta uōla, ta tā čaūmala bi tāda plāna. / plānas tās [kurpju] zuōles jaū bi dikti. / ka tās [kaņepju] sēklas nuōsita, tad isklāja uz druvu tā plāni – uz rugājiēm tā plāni iskliēda, laī viņi izbalinas baļti. / ka plānāk [graudus] iskliēž, ta jaū labāk sažūst. / aūses skatīja plānas guōvīm – tiē gali uñ taī vidiņā. □ **plānās pakulas** – pakulas, ko iegūst, trešoreiz sukājot linus. tās pēdējās saūca plānās pakulas. tās bi smāļkas. / ta nāk smāļkās pakulas [jeb] plānās pakulas. / tās plānās pakulas – trešās. tās izliētuōja kā kreķlu aūdus [un] linu mētus [lika]. ta tuř isnāca aka nēsājami kreķli. / ta plānās pakulas [bija]. ka vaīs ne-kas nenāk, ta paliēk tīri lini. / plānās pakulas ař bi priēķš mētiēm. ✦ **plānā galdiņa uřbējs** niev. – garīgā darba veicējs. zemñiēki neciēnīja tādu, kas nestrādāja zemi. tuō nuōsaūca pa plānā galdiņa uřbēju. / kuō tāc skuōluōtājs, skrīveris – va tiē kādi strādñiēki? va tiē vaī siēvaī maīzi nuōpelñt? nu tādi plānā galdiņa uřbēji! // **Tāds, kam ir maza šķērsgriezums, tāds, kas nav blīvs, ciešs (par audumu, adījumu).** ta bij brāļa ligaviņa, plānu kreķlu audejiņa. (Bitners 1844, 116) / prūsenes bi plānas [drānas], sārkanas a izruōtātām puķēm. / zīdīnes bi plānas, plānas. / bet nu [kabatlakati] plāni gañ bi, dikti smuki jaū bi. bet kas tuř tāc smāļks, plāns lupac – ne-kas nebi ruōkā kuō pajēmt. // **Tā, ka (kas) nav blīvi.** ka plānāk [graudus] iskliēž, ta jaū labāk sažūst. / kura [meita] jaū plānāk isvērpa, tā jaū bi juō labāka aka. / šuōgad plāni savērpu dzivi. ✦ **iziēt plāni** – nepaveikties. saduōmāju, ka varēs turēt veļ viēnu guōvi. bet sapuva siēns uñ izgāja plāni ař tuō guōves mitināšanu.

gaļa, mēnci a kreīmu – nuōžāvēti mēnci saūlē, isplucināti uñ uzliēc kreīms, citreiz aka gaļa pārliēta pāri. □ **plāšu maīze** – maizes klāips, ko cep uz plāts. tādās plātes akrāt bi, tā ka tas kukulis viēns pac iēkš tās plātes tiēk. *plāšu maīze tuō saūc.*

2. Plāksne; plakans, samērā plāns kāda materiāla gabals. [krāsns] *priēkšā aīzlika bleķa plāti. tag – jaūnākuōs laīkuōs – jaū iēmūrī duŗvois. / us [lampas] ciliņderi uzlika plātes – šīfmi. / plāti uzliēc uz [pirts] uōlām, lai nenāk ugunē uñ dūmi laūkā. // **Plāksne apvalkdūmeņa nōsegšanai (?)**. ta jaū bi tādi skuŗstīni a plāti – varēja pa tuō skuŗstīnu rēdzēt gaīsu. / maīteļskūrsteniņ bi arī plāte, kas nuōslēdza skūrsteņa galu. / skūrstenī bi iētaisīta plāte, kas bi pataīsīta pacelama uñ nuōlaižama, ķēķī stāvuōt. vai nu a kuōka nūju va a drāti nuōlaiž plāti. / ka pa ātri bi nuōlaišta plāte, ta ķēķis bi dūmaīns, bi sagaīši dūmi.*

3. Arkla sastāvdaļa – vērstuve. *piē tā [arkla] vēl tiēk piēstiprināta vērstuve uñ lemesis, kas adgriēz zemi. a skrūvām tiēk piēstiprināc. vēctēvs saūca pa plāti. / vēļēna – tuō ārklis abgāz. plāte i tā, kas gāz tuō vēļēnu. tā plāte i lemesis klāt. tas lemesis adgriēza [velēnu]. vēļēnu gāz apkārt, tā slīpi sviēz apkārt. / šī i arķla plāte. tā jaū tā gāzēja.*

plātele subst. **Neliela plāte.** *liēlākas uñ mazākas bi tās plāteles. saīmniēce likuse, lai tās mazās plātelēs liēk tuō baltasmaīzes mīklu. ta būšuōt vairāk skaitā.*

plātesmaīze. Sk. *plātsmaīze.*

platfōrma subst. **Nesegta, valēja daļa (transportlīdzeklim), uz kuras novieto kravu.** *sarunāja gružu vedēju a raspusku, tas aīzveda [kādu kravu]. ka viš kau kuō citu veda, kādas mēbeles va kā, ta viņam bi tāda platfōrma viēn. □ **platfōrmas rati – valēji rati, kas paredzēti kravu pārvietošanai.** vairāk tuōs saūca pa uōrmani, kas braūca a tiēm platfōrmas ratiēm.*

platība subst. **1. Zemes gabals, lauks; teritorija.** *rubeža iŗ līnija starp divām platībām kāc grāvis vai tāpat zinama strīpa. / gaŗuņš bi sadalīc pēc saīmniēku zemes platības – kam liēlāka zeme, tam gaŗāks ceļa gabals [kopjams]. / riēžas bi. riēža bi iēmērīta platība. / tā platība aŗama piēcis ziŗgis. / ka bi piēmā liēlā vētra, ta bi milzīgas platības mežā sagāstas kuōki.*

2. Lielums (ēkai, telpai u. tml.), ko nosaka pēc (tās) kvadrātūras; vieta; telpa. *cik nu viēnam cilvēkam vaīg tās platības! tik gulţas tiēsu istubā. / ēkā i liēlā istuba uñ trešā daļa nuō visas tās platības i sankaībaris.*

plātība. Sk. *plātīšana.*

plātīgs, -a adj.; **plātīgi** adv. **Lielīgs.** *tas tāt plātīks cilvēks. tuō netuŗ paŗ gudru. / cic plātīgi liēlās a savu bagātību, kuŗas nav.*

plātīšanās, arī plātība subst. **Lielīšanās; lielība.** *plātība, plātīšanās i liēlīšanās. / cic teic – maī tik daūdz visa kā: maīntas, naūdas. kuŗ šī tā ruōdās – tā naūda, maīnta? plātīšanās!*

plātīt v. **Vairākkārt vērt valā un ciet (piemēram, muti).** *tā ēda Grietiņa kā vāverīte – ne plāta muti, ne rāda zuobus. (LFK 1818, 148) / ēd, ēd, brūdgān, neplāti muti! (LFK 1818, 758) / dziedī, dziedī, jaunā mārša, dziedī, muti plātīdama. (LFK 1818, 158) / nuōķērtās zuves vēl dzīvas – muti plāta. / kam sliķta dzīve, kā zuve us saūsuma muti plāta.*

plātītīs v. **1. Plaši kustināt rokas, parasti pastiprinot izteikuma saturu.** *cic jaū tā plātās, a ruōkām vairāk runā nekā ar tuō muti. / tuō var rēdzēt pa liēlu gabalu, ka viš tuŗ plātās.*

2. Lielītīs. *plātīšanās! kas ta neziņ, bet nu plātās – maī iŗ, maī iŗ. / kuō te aluōjiēs! kuō tu liēliēs! viš [tas iŗ, puisis] tā aluōjās, plātās tā. / tuŗ nu gaī naū kuō plātītiēs daūdz – vaīg tig strādāt! ♠ **plātās kā mēļls (arī vēcs) kreķls** – saka par cilvēku, kas ļoti liēlās. **plātās kā mēļls kreķls** – tā teic uz liēlīgu cilvēku. / kuō viņi tuŗ plātās kā vēci kreķli! – sarunājās nīceniēku puīši uz lejniēku puīšiem piē baznīcas kruōga. ♠ **plātās kā tītars** – saka par cilvēku, kas ļoti liēlās, cenšoties slēpt savu nabadzību. **plātās kā tītars** – teic uz lēpnu, nabadzīgu, pliku cilvēku. / nu kuō tāt plātās kā tītars uz laūku! tad neziņ izliktiēs, kā ģēptiēs. mājās iēt, ka iēlāpi pa pakaūsi sitās.*

plātīzeris m., **plātīzere** f.; subst. **Lielībnieks.** *tas tāt plātīzeris cilvēks, kas visu kuō šķiētas, ka viš visu kuō ziņ. / tas puīka muņš te iŗ tāt plātīzeris, a visu grib tā plātītiēs, liēlītiēs.*

platlapains, -a adj. **Tāds, kam ir platas lapas (par augiem); platlapu.** *mājs galā vēl i krastānis. tas tāt platlapains, tam i tādās platas lapas. / sīkiē cūkpiēņi uñ platlapainās [pieneses] kā īrisi aūg.*

platlapīte subst.; folkl. **Koks, kam ir platas lapas.** *ai liepīna, platlapīte, apslēp manu vaiņacīnu!* (LFK 9, 54)

platmale subst. **Cepure ar paaugstinātu vidusdaļu, kurai visapkārt ir samērā plata mala.** *senāk ar bi tādas platmales. tām platmalēm zemāks tas vīrsus, mazākas tās malas. / vasarā bi tādas lipines, tādas platmalītes. platmale tādām platām malām visapkārt. / platmales saucās tuōreiz. tās tās piŕktās. / a malām tuō saūca platmale. kâ kuŕš pataīsija. pa vīrsu uņ iēkšpusē bi rakstītas bañtes. / nu platmale, hūte – tā jaū bi tik barūniēm.*

platradzis subst. **Alnis.** *platradži mūs mežuōs neū rēdzēti. tiē i briēžu suga.*

plats, -a adj.; **plati** adv. **1. Tāds, kam ir samērā liels platums.** *ciēmu ceļi bi tik plati, ka vaŕ divi vaī viēns uōtrañ gaŕā pabraūkt. / tuōs kanāluōs jaū ar zives. tiē liēli, plati izbagarēti. tuŕ ar iēviēsušās zives. / saīmniēku kañbari bi viēna plata guļta – viēta – pašiēm uņ citas guļtas bēñniēm. / izdzina a tādū platu ēveli tādū riēvu. / [lindrukiem] visapkārt kŕuōkas, plati, plati bi. / senāk bi tādas bikses, kañ plati gali. / citi tiē veñteŕi bi a platiēm spāriņiēm, citi bes. / muŕdes nuō vicēm bi, nuō kārkla vicēm. viēns gaļs bi labi plac uņ uōtrs tāt tiēvs. / [zirgu pēkot] tuō nu skatija, ka i plati plēci, plac krusc. / panāksniekiem platas mēses, tās būs labas maizes lizes. (LFK 1818, 695) / kâ uz laūkiēm, mañ jaū tā kāj bi isaūguse plata iēkš pastalām viēn, iēkš tupelēm. / aūdeklis tik plac, cik tas šķiēc plac. ♠ **tik gaŕš, tik plats** – saka, ja ar dažādiem risinājumiem gūst vienādu rezultātu. ja maksā pa tuō zemi vaī uz reñti – tik gaŕš, tik plac. jāstrādā viēn. / va nu braūca taī Liēpājā paŕ upi uņ cēlās a prāmu, va pa Gruōbiņas šuseju braūca, ātrāk netika – tik gaŕš, tik plac!*

2. Tāds, kam starp sākuma un beigu punktu ir samērā liels attālums (piemēram, par kustībām). *ja aŕ, ta ziŕks miñ platus suōļus, šaūrus – kâ dārbā vaīdzīks. // Tāds, kas pārsniedz parasto platumu, atvērumu, atstarpi u. tml. dziŕd gañ guōvis. ja klaūsās, ta saceļ aūses tā plati. / lai tās ragavas būtu platāks, ta uzlika tādus rāmus. / a diēgu vaŕ aprucināt tās platās zeķes juō šaūrākas. ♠ **skatīties platām acēm** – skatīties izbrīnā, pārsteigumā. pārnāca nuō kriēvu diēņesta dēls, uzdiēņējis činā, spuōžām puñpām. visi platām acēm skatijās.*

plāts. Sk. *plāte*.

plātsmaīze, arī **plātesmaīze** subst. **Uz plāts cepta maīze; maīze, ko cep uz plāts, izklājot mīklu pa visu tās virsmu, pārklājot to (piemēram, ar augļu, biezpiena virsu).** *plācmaīzi cep plātē. tā senāk baļtmaīzi ar cepa. taga jaū liēk vīrsū biēspiēnu, ābuōlus. / plācmaīzi tik saūca kukuli – tāt gaŕēns kukulis. / [kāzu galdā] apakšā plātesmaīze, vīrsū kriņģēlis uņ us kriņģēli vīrsū siēra kriņģēlis, blakus skābmaīzes kukulic.*

platstañga subst. **Plakanknaibles.** *placstañgas i elektriķiēm uņ visiēm. a tām piēliēk tuōs āķus.*

platums subst. **Attālums šķērsvirzienā no (kā) vienas malas līdz otrai.** *tad vaīdzēja visas [grants] čupas iskliēt us ceļa vidu – tikaī uz vidu. tas būtu septiņu pēdu platumā. / lai auž meitas audekliņu straujas upes platumiņu!* (LFK 1818, 58) */ slaūķus aūde acsevišķi. tiē kâ dviēļi tādā platumā. / [salmu cepures] nuō dubēna iēsāka [šūt] uņ tā a-viēn, a-viēn. uņ, ka isnāca gaļvas platumis, tad sāka liēkt. / vēlāk sāka aūst grīddekus. es pate nuōaūdu ta nuō lupatiēm. isaūda tādus uōlekti platumā. / liñdruka platumis bi četra-pus metru, a viēnu vārdu sakuōt, deviņas uōliktes, tas i, viēna siēna. / ta te apkārt vīriēši sēja šallīti, tādā bi pāri piŕkstu platumu, rakstītas.*

platzaūnis² – **ein gewisser Flussfisch** (zināma upes zivs). (EH II 284)

plaūcēt v. **Īslaicīgi karsēt (piemēram, miltus, gaļu, dārzeņus) karstā, parasti verdošā, šķīdumā; apliet ar karstu ūdeni (miltus), gatavojot maizes iejau.** *graūdus sadiēdzēja, samala. mucās lika, plaūcēja. / ja grib saļdāku maīzīti, ta jaū jāplaūcē. / tad [senāk] jaū [mīklu] neplaūcēja vēl. nuō vakara raūgu iēmaīsija uņ nuō rīta mīcija. □ **plaūcēta maīze** – maīze, ko pagatavo no plaucētiem miltiem. šī i plaūcēta maīze.*

plaūcināt v. **Panākt, būt par cēloni, ka plaukst (pumpuri, ziedi, lapas).** *kādu gadu jaū bi bēŕzi [Vasarsvētkos] saŕplaūkuši, bet dabuja plaūcināt arī istabā. iēnesa istabā pušmucu, gaŕ mūri nuōlika, iēlēja a-viēn siltu ūdeni. bēŕzi jaū visu nuōdzeŕ.*

plaūdeniski(s), arī **plaūdeniski** adv. **Uz vēdera (gulēt, nogulties u. tml.); garšļaukus.** *bēŕns nuōkrita plaūdeniski. gulēja plaūdeniskis. / [bēŕns] drīz jaū liksiēs plaūdeniski. tā gaŕšlaūku, pa-visaŕ gari. / labi pāēdu, jāiēt isstiēptiēs plaūdeniski uz beñķa. / ziŕks gulī arī plaūdeniski, isstiēpiēs. kājas ta blakām. sevišķi siltā laikā [zirgs] tā gulī – plaūdeniski. / cūkas sildās saūlītē, plaūdeniski sagulušās. / gaŕšļauku teīca, plaūdeniski ar savureiz. tas tāt jaūnāks vārc.*

plaūka subst. 1. **Krāsa.** ģīmiņ plaūka pa-visaņ dzēļņa.

2. **Izskats.** tiē bērni viēnādu plaūku, kā jaū brāļi.

plaūksta subst. 1. **Rokas apakšējā, noslēdzošā, satverošā daļa, kas sastāv no pamata, delnas un pirkstiem.** devīga ruōka bi šaūra plaūksta. uņ īsa, plata plaūksta i skuōpa (?). / ģrkulis i tāda gara nūjina, tuōs sānuōs caūrums. uņ ta kā plaūkstina [izskatās]. / rāspuōdīnām tās lapas tādas kriētnākas, tādas liēlas liēlas kā plaūkstas jaū i. / vepriņ taūkuņs bi plaūkstu plac. ✧ **ne-viēnu plaūkstu nedabūt pērienu** – netikt sodītam ar sitieniem. es ne-viēnu plaūkstu nedabuju pērienu.

2. **Delna.** ravējuōt sadūrstiju a dadžiēm plaūkstu. nu sāp. / šuōgad daūdz vaīdzēja sadakšuōt tuō vēzumu. uņ nu cik plaūkstā tulzu! ✧ **kā uz plaūkstas** – ļoti labi, skaidri (redzams, saprotams). tas viss i rēdzaņs, ka labi padarīc, kā us plaūkstas. ✧ **ne plaūkstā ietaīsīt, ne ar uz īkši** vienk. – saka, ja paveicamais ir neiespējams, neizdarāms. nevar iētapt – ne plaūkstā ietaīsīt, ne ar uz īkši.

plaūkstele subst. **Neliela plauksta.** dzērvēs aci deva bērniēm. sakasija, aplēj aņ ūdeni, uņ, ka bērni negulēja, sabrucināja kāju apakšas uņ plānumus, uņ plaūksteles.

plaūks interj. **Lieto, lai atdarinātu īslaicīgu, spēcīgu, dobju troksni, kas rodas, piemēram, kam plakanam, arī šķidram atsitoties, sitoties pret ko.** plaūks! tā nuōsviēda tās dēles nuō vēzuma, ka nuōplaūksēja viēn. / [bērni] plaūks! ūdenī – uņ caūri viē pēļdēt.

plaūks(k)ēt v. **Radīt īslaicīgu, dobju, spēcīgu troksni (piemēram, par ko šķidru, kas atsitas, sitas pret ko); atskanēt šādam troksnim.** nu i slikc laīks, liētus aņ plaūks pa luōgu rūtīm. / pažuōbeles tēk, dziŗdu, ka plaūksķ liētus.

plaūks(k)ināt v. **Panākt, būt par cēloni, ka (kas) vairākkārt plauksķ.** ka labi plaūksīn ruōkas, ta tiē zviŗbuļi mūk nuō tā zīŗnu gabala laūkā. / dzēnuōt putneļus nuō dārza laūkā, plaūksķina ruōkām. / iēsīm pabiēdēt putnus nuō ķiŗšiem! vaīg tik skaļi plaūksīnāt ruōkas.

plaūksķināties v. **Ilgstoši, intensīvi plauksķināt.** vēcāmāte plaūksķinājās – aņ bērnu aūklējās uņ mācija ruōciņas viēnu aņ uōtru kuōpā sasist.

plaūkt v. **Vērties valā, raisīties (par pumpuriem, ziediem, lapām); lapot, ziedēt (par augiem).** paūsarī plaūkst visi kuōki. / citi visi [koki] jaū saplaūkst agrāk, uōši – tiē neplaūkst. / pēc liētus uņ siļtas saūles viss plaūkst acīm rēdzuōt. ✧ **drīzāk sētas miētiēm lapas plaūks** – saka par ko šķietami neiespējamu, arī par to kas (normālos apstākļos) nekad nenotiks. nu tas Jānis taisās pēcētiēs. – ta niēki viēn būs! drīzāk sētas miētiēm lapas plaūks, nekā viņš pēcēsiēs. ✧ **ka(d) cir(v)ja** (arī **sluōtas**) **kātam lapas plaūks** – nekad. ka cirvoja kātam lapas plaūks – tēc us tādu liētu, kas nebūs uņ kuō nesagaīdīs. / tas jaū nekad nenuōtik, kuō suōla. tēc – kad sluōtas kātam lapas plaūks. / ka pūci aste ziēdēs, ka cira kātam lapas plaūks – tas nuōzīmē nekad.

plaūktelis subst. **Neliels plaukts.** pataīsi maņ tuō plaūkteli!

plaūkts, arī **plaūts** subst. 1. **Mēbele dažādu priekšmetu novietošanai – kopā sastiprinātas horizontālas plāksnes; šāda atsevišķa plāksne, kas piestiprināma pie sienas vai ievietojama skapī, bufetē u. tml.** senāk us katru luōgu aūkšā bi tāt plaūkc. ta tuŗ stāvēja garīgās grāmatas. / [baznīcā] bi tā drusku aūkstāks pa galdu – tāt plaūktiņš. tuŗ bi bībele. / paļgus, slaūkus, galddrānas lika skapī – plaūktā. / piē griēstu taī pusē, ku krāsns, plaūkc. ziēmā piēnu raūdžēt tuŗ lika. / [pienu] ziēmu kaŗbarī kāse uņ nese istubā us plaūktu, laī rūkst. / a lizi izjēņ [maizi no krāsns] uņ liēk us plaūktiēm. liēk jaū us plaūktiēm kaŗbarī. / siēru liēk klētes pažuōbelē us plaūktiņu, laī nuōžūst. / [veikalā] plaūkti bi, galc liēls – tūbaņka. aīs tā stāvēja pārdevējs. ✧ **bērnu** (arī **pie bērniēm**) **maīze aūgstā plaūktā** – saka, ja pieaugušie bērni (mantinieki) negribīgi uztur vecākus. ka bērni neduō vēcākiēm maīzi, ta tēc – bērnu maīze aūkstā plaūktā. / piē bērniēm jaū maīze aūkstā plaūktā. ✧ **(kā) nuo viēna plaūkta** (arī **plaūta**) **jēmti** – vienādi (parasti par cilvēkiem). tiē brāļi kā nuō viēna plaūkta jēmti – dikti līdzīgi. / tiē brāļi nuō viēna plaūta jēmti. dikti līdzīgi nuō vaīga, tā runāšana, darīšana aņ viēnāda. / manas mazmeitas kā nuō viēna plaūkta jēmtas, līdzīgas.

2. **Ratu sastāvdaļa zem ratu groza.** [ratiem ir] pakaļējā uņ priēkšējā ase. us pakaļējās ases ritenis uņ plaūkc aņ ruņgiēm. tas plaūkc i ustaīsīc uz ratu asi. priēkšējiēm piē plaūkta ir īlksis. / ratu ruņks i, ku actutē redeles. katriēm ratiēm i četri ruņgi. tas viēns galc i plaūktā. / [ratiem] te priēkšā apakšā ir šķēre. tā ir, laī negāžas tas plaūkc apkārt, laī viņš savaļdās. redz, kad griēž, tad

plaūkc paliēk uz viētas. uñ šitā šķēre, tā griēžas līdz. / ratu priēkšā i staŗp asi uñ plaūktu vidū ari caūrumš. tad iēbāž tai caūrumā islaīdu, kuras galā i tā mēle. uñ tad caūri izbāž buļtu.

plaūkums subst. **Darbība, rezultāts → plaūkt; pumpuru raisīšanās laiks; ziedēšanas laiks.** *te tiē ziēdi plaūkumā, drīz būs isplaūkuši.*

plaūna. Sk. *pl a ī n a.*

plaūnāt v. **Plāpāt.** *siēvas jaū plaūnā.*

plaūnāties v. **1. Greznoties (ar rotām, skaistu tērpju), posties.** *plaūnātiēs – tas, ka grēznuōjās, štātējās. / tas tāt plaūna – plaūnājas, smuki ģērbjās. / fīdrallu saūc, kas tā plaūnājas dikti, tā iēt uñ šīverīga šķiēt.*

2. Māzoties. *tañte teīca – kuō tu te plaūnājiēs! tas būtu tā ķēmuōtiēs. / kuō tu te māžuōjiēs, plaūnājiēs? iēt tādās vēcās drānās! / meītine te izmāžuōjās, pārģērbās, plaūnājas. / nu jaū bērni akaļ plaūnājas, māžuōjs. saģērbušiēs juōcīgi, juōkus taīsa.*

3. Lielities; plāpāt. *kuō tu nebeīdz plaūnātiēs gaŗ tām ciēma siēvām! va nedziŗdi, ka viņas tevi apsāukā? / plaūnājas – tas i tā kā plātās, izliēlas.*

plaūsis. Sk. *pl a ū š a.*

plaūst v. **Izplāpāt.** *ka dabū zināt, viš liēdzas, ka naū plaūdis tig daūdz. / nu, plaūst i tā. viš iŗ isplaūdis pa visu pasaūli tā, ka viš nevaŗ jaū sasavāktiēs.*

plaūst „?”: *ja vēja dzīta laiva iet „pa kantī”, tad saka, ka laiva plaūž.* (EH II 286)

plaūša, arī plaūsis, retāk **plaūše,** biežāk dsk. *plaūšas, plaūši, plaūšes* subst. **Iekšējais elpošanas pāra orgāns (cilvēkam vai daļai dzīvnieku), kurā notiek gāzu apmaiņa starp organismu un ārējo vidi; šis dzīvnieka orgāns kā pārtikas produkts.** *plaūšas i plūči. siŗc, plūči, aknas, niēres – tās visas i tīras. / plūči iŗ plaūšas. visi plūči nuōtrīcēja – ja kaū kuŗ bij pārbiējis, ta tā teīca. / ta [nokautajai cūkai] isņēŗm aka aknas, plaūšas [jeb] plūčus – tā teīca. / [cūkai] izņēŗm zaŗnas vis-pīrmāk, nu uñ tad izņēŗm aknas, plaūšas – plūčus, siŗdi. / kaŗm plaūšu ruōres ciēt, viñš [tas ir, bebrukārklīņš] atviēgļina. / viņš [tas ir, piepes] vār tējā, pret plaūšiēm, pret vēzi. jaūniēm beŗziēm tās piēpes nev. (LVDApr. 392) / kad kaūj luōpus, apkvēļļina plaūsi, siŗdi, aknu. iēliēk vēŗduōšā ūdenī, līdz uzmeŗ buŗbuli. vārīt nevāra. / liēkumu zupīna. ka netaīsija tādās liēkumu deŗas, ta kuņģīti, plaūsišus, dubeņdesīnas – tuō visu savārija. / ja nevāra zupīti, plaūsišes, mēli, siŗdīti [liek], cic [galertam] liēk i kājiņas, ja netaūpa ķēkatām. / plaūši – teļa, tuŗ pīldītus peņkuōkus cepa. / maŗ dikti plaūšas gāršuō. □ **plaūšu deļamais** – plaušu tuberkuloze. viņa [tas ir, saldā sakne] laba priēkš krūtīm, priēkš plaūšu deļamā [jeb] plūču deļamā. / [viena paparde] laba priēkš krūtīm – priēkš plaūšu deļamā [jeb] plūču deļamā. □ **plaūšu kārstumi** (arī **kārstums, kārsonis**) – iekaisuma process mazākos vai lielākos plaušu apvidos; pneimonija. *plaūšu kārstumi [jeb] plūču kārstumi [jeb] plūču kārsonis [jeb] plaūšu kārsonis. / pa tuō laīku tā meītene saslima a plaūšu kārsoni. / vēl ilģi pēc tam plaūšu kārsoni neārstēja tā kā taga a zālēm, a špicēm. / plaūšu kārstumu pazina tā – visa miēsa kārsta, bet deģuna gaļš aūksc. viš i aūkstāks nekā tā cita miēsa.**

plaūts. Sk. *pl a ū k t s.*

plaūznas subst. **Pelavas, sēnalas.** *peļavas, sēnalas – cic teīc plaūznas. ka samale, ta viņas luōpiēm deva.*

plažiēre subst. **Ballēšanās; tērēšanās (?).** *nu tā plažiēre tiēm jaūniēm dārgi isnāca. isplažiērējas tik.*

plažiērēt v. **Pavadīt laiku bezrūpīgi, nelietderīgi izdodot naudu (?).** *plažiērēt – [tas ir] bez vaīdzības tēŗētiēs uñ ballētiēs.*

plecīgs, -a adj. **Tāds, kam ir plati, spēcīgi pleci (par cilvēku).** *kas tāt muskuļainš, tas i plecīks. / tas tāt drukns – tas tā plecīks. / cuñtīks i pilnīks, reŗns, tāt plecīks.*

pleciņš, arī pleckins, plečkins, pleksiņš, plekšins, plekšķins subst. **No neraudzētas mīklas cepts neliels, plāns (parasti ar cukuru apkaisīts) plācenis.** *plekšķini aŗ bi tādi. tiē nuō mīltiēm bi saplikšķināti. cic jaū viņus cepa tā taūkuōs. uñ cic issmēŗēj tik plāti uñ uzlika pleciņus. uñ vīrsū bišķi ūzbēra cukuru. bet tuōs jaū cepa nuō balītiēm mīltiēm. nē, raūdzēti viņi nebi, bet viņiēm bi tas ēdamaīs zūc piēlikc klāt. pleciņus, plečkīnus [sauca]. vēlāk vāciēši jaū saūca plekšķīni, laūciniēks jaū saūca pleciņus. viņi bi a cukuru apkaisīti, tādi pleciņi. / pleckīni aka bi tādi raūsiēši, tādi plāni, plāni isplīkšīnāti. uñ ta cukuŗš abās pusēs tā uzbārstīc. jā, plekšīnus tuōs saūca, pleksiņus, jā. tuōs jaū tik Liēpājā taīsij.*

plecis. Sk. *pl e c s.*

plečka. Sk. *pļēcka*.

pleckins. Sk. *pleciņš*.

plecs, arī **plecis** subst. **1. Ķermeņa daļa (cilvēkam), ko veido rokas savienojums ar ķermeņa augšdaļu; šīs ķermeņa daļas augšējā virsma.** *panāksniekiem liki pleci, tie būs labi ūdens nēši.* (LFK 1818, 694) / *dižuō drānu apsēja ap plecis.* / *villāines bi baltas viēn. tās pārlīka pa viēnu pleci. uñ ta bi tāda sakta, uz viēnu pleci saklāja uñ sasprādzēja a tuō saktu.* / *jeñm us plecis tuō mañsu, ta viēglāk panēst.* / *nēši – us pleci pārlīek, katrā pusē spañnis.* / *muñs pa pleci liēk [zārku], kad ar nēs pa kapiēm aūkšā.* / *kamiēši i tiē paši pleci.* □ **(pa)raūstīt plecus** – (pa)kustināt plecus augšup, lejup, paužot nesapratni, neziņu, izbrīnu u. tml. *ka tā nuōskātās taga, ta jāparaūsta brīziēm pleci – ka taga netīk pajēmt ziņks rāceņus isvagāt.* / *iēlūza lēdū vēzuñs, nesapruōt nu, kā iscēlt. vīri stāv uñ raūsta plecus.* / *pārdevējs raūsta plecus viēn uñ teic, ka tā jaū nav likc.* / *viēns teica kuō, uōtris tik paraūsta plecus – tuñ naū nekā kuō klaūsīt.* ✦ **gaļva uz pleciem** – saka, ja cilvēks ir spējīgs pareizi domāt, spriest. *gaļva us pleciem – teic pañ [labiem] amatniēkiēm uñ ari pa cilvēkiēm, kas aprēķina, kā viēglāk panākt peļņu.* / *nu tañ gaļva us pleciem! tik ātri tuō citi nepiēkrāps.* ✦ **iznest uz saviem pleciem** – pārvarēt, pārciest kādas grūtības bez citu palīdzības. *tuōs māju darbus saimniēcēi pašai viēn isnēst us saviēm pleciem nebi pa spēkañ. piēņēma ruōkas meitu.* ✦ **jemt (arī likt) kājas pa pleciem** – a) iet prom, doties ceļā. *vakañs naū tāļu. jājeñm tik kājas pa pleciem, lai tiēk ar gañsmu mājās.* / *viñš jēma kājas pa pleciem uñ aīz-gāja.* / *es jēmu kājas pa pleciem uñ neiēlaīduōs tuñ tañ koñpānijā.* / *liku kājs pa pleciem uñ gāju pruōjā.* b) bēgt. *ka jāmūk, ta pušselis jeñm kājs pa pleciem uñ skriēn pruōm.* ✦ **kalns nuo pleciem nuovēlās** – saka, ja pēkšņi iestājas atvieglojums, miers (piemēram, pēc smaga darba). *ka tādu darbu nuōdara, ta kā kalns nuo pleciem nuovēlās! // Ķermeņa augšējā, priekšējā daļa (dzīvniekam) no kakla līdz priekšējās ekstremitātes pamatam.* [zirgiem] *nuō kakla nāk priēkšas pleči, ta ruñpis, pavēdere.* / [zirgu pērkot] *tuō nu skatija, ka i plati pleci, plac krusc. vēl skatija, ka priēkšas pleciem vaīdzēja būt aūkstāk pa krustu nedaūdz.* / [cūkai] *nuō kakla, nuō priēkšas pleciem nāk muguñkaūls līdz pat astei.* / [nokautajai cūkai] *isjēma krūtežu – tādu nuō viēna priēkšas pleča līdz uōtrañm, bet ne vaīrāk kā piēcu piñkstu platumā.* / [aitai] *piē tā pleča tā priēkšas kāja i. ta nāk uz viñsu muguñkaūls a ribām.* / *aitām bi kašķis. vaīrāk uz muguru tas bi, us priēkšas pleciem.* // **Šī dzīvnieka ķermeņa daļa kā pārtikas produkts.** *vēl tig gaļas palicis viēns plecis uz istubu pakabināc.* / *atlika četri šķiņķi piē katras [cūkas] kājas – divi pakaļas šķiņķi uñ divi priēkšas pleči, uñ divi vidus gabali.*

2. Apģērba daļa, kas sedz šo cilvēka ķermeņa vietu. *tuōreiz jaū bi praki ar aūkstiēm pleciem.* / *puļsterus lika plecuōs. puļsterēti pleci. tuōs jaū šuva. vīriēsiēm, siēviētēm bi us pleciem.* / *skruōderenes ar bi. ta jaū tās tik krēklus šuva, rakstija apkakles uñ plecus.* / *ta šuva linu krēklus ar rakstītiēm pleciem. siksnas lika us pleciem. tās nuō linu dzives.* / *ģērba linu krēklus. apkakle, pleci, apruōči bij rakstīti aūsti vaī iššūti.* / *krēklañm siksnas lika – tās bi rakstītas us tuō plecu.*

plečkins. Sk. *pleciņš*.

plederēt v. **1. Nedroši iet, pārvietoties (piemēram, pa ledu).** *gūžas uz ledu nevarēja paiēt, tā plederēja pāri pa tuō sasalušuō dīķi.* / *sašaūta pīle vēl plederēja pañ ūdeni liēlu gabalu.*

2. Klaiņot. *tas vīrs tā plederēja, apkārt staīgāja, tāt apkārklidējs bi.*

plederēties v. **1. Nedroši iet, pārvietoties (piemēram, pa ledu).** *gūžas uz ledu iēt pļēderēdamās, plederējas viēn.* / *gūžas uz ledu plederējas, nevar paiēt, sklīd.*

2. Pārvietojoties nemierīgi, steidzīgi kustēties (starp citiem, citu vidū). *kuō jūs mañ te plederējatiēs pa kājām!*

3. Kustēties (piemēram, cilājot spārnus) – par putniem. *sašaūc putns vēl plederējās, līdz nuōkrita beīkc.*

4. Plandīties. *tā veste tā plederējs. būs pa liēlu tev.*

pledermanis m., **pledermane** f., arī **pliñdermanis** m., **pliñdermane** f.; subst. **Slaists; nesaimniecisks cilvēks.** *citi bi pledeñmañi, tādi nabadzīgi. viñiēm diēs kas nerūpēja, ne ar kas bija.* / *tas i tāt pliñdeñmanis, kas staīgā apkārt. negrib strādāt uñ tik apkārt staīgā – pliñderē.* / *te viēns puñsis bi tāt pliñdeñmanis, negribēja strādāt.* / *viēndiēniēs i tāt pliñdeñmanis. tas jaū nebūs nekāc vīrs. tas tāt viēndiēniēs.*

plēdināties, arī **pledināties** v. **1. Plandīties.** *šņuōrs pļēdinās pa viļņiēm.*

2. Purināties. *zuōsis sāk pļēdinātiēs, isnākušas nuō ūdeņa.*

plēga, arī **plaga** subst. **Karogs; neliels pie kāta piestiprināts auduma gabals.** *senāk, ka kâzeniēki braūca, ta divi jājuši katrā pusē pa priēkšu a kâruōdziņiēm – a pļegām ruōkâ. / ka braūca kâzeniēki, ta viens bi jāšus pa priēkšu a pļegu. / bērni saūc – kâzeniēki braūc! viens pa priēkšu jāšus, balta plēga ruōkâ. / ciēmiņuōs jāū ūzvilkuši plagu [jeb] kâruōgu – būs kâzas, plivinās. / [laudis no lauka pusdienās] saūca a pļegu. uz garu kuōku ūskubināja baltu lupatu uñ vicināja.*

plēģis, arī **plēģis** subst. **Peldoša konstrukcija, uz kuras uzstiprināta signāluguns un kuru izliek jūrā kopā ar tīkliem, lai tumsā norādītu uz to atrašanās vietu.** *plēģi liēk piē tīkliēm tīklu jēdas apzīmēšanai. □ astes plēģis – šāda konstrukcija, kas piestiprināta tīkla astes daļā. plēģis i tāt trīsstūra dēlīte. uz vīrsu irād paaūkstīnāc kuōks, lai nešlāc ūdeņš pāri. tuñ vējluktuŗš, a snuōri i piēsiēc uñ jūrā pēld us tuō plēģi. saūc astes plēģi jeb astes ugunē. / us tīklu jēdus asti liēk astes plēģi jeb astes uguni. tas tika darīc netālu nuō krasta uñ rāmā laīkā. // plēģis = „krāģis”, ein dreieckiges hölzernes Gestell, das, am Netz befestigt, beim nächtlichen Fischen als Unterlage für die Laterne dient (trīsstūrveidīgs koka statnis, kurš, piestiprināts pie tīkla, nakts zvejā kalpo kā laternas paliktnis). (EH II 290; EH I 644)*

plēķis subst. **Traips, arī plankums.** *mēļls plēķis – plañkuñs – kañzuōliñ.*

plēite subst. **Rīks pērsanai, sišanai.** *tāda plēite i, tas i tāt sitamaīs. / bērniēm suōla a plēiti saduōt. / paņemñ tuō plēiti uñ izdzeñ kaķi!*

plēks, arī **plēks,** parasti dsk. **plēki, plēki** subst. **Zirnekļa tīkls.** *večās mājās a pziñnēkļa tīkliēm savilktas visas paspāres – nuōplēkuōtas plēku piļlas pažuōbeles. / plēkiēm piļli visi mājās kakti. / kañbari visi kakti piēvilkti a plēkiēm.*

pleksiņš. Sk. *pleciņš.*

plekste subst. **Plakana jūras zivs ar acīm vienā galvas pusē; bute (*Platichthys flesus*).** *plekste i plakana zuve, acis viēnā pusē, vīrsus tuñš, apakša gaiša, mute šaurā pusē. / tuō plekšu jāū bišķi bijis. bet taga jāū kūdas. / plekstes tik plānas, ka nau kuō ēst. / kapām skaītiņa plekstes a. / viņi iēmēta tās ūdas jūrā. gaiša plekstes. / plekstes sažāvē – ta liēk uz aūkstīēm dūmiēm, ta ūzliēk uz vārdi – snuōra vārdi va kuōka kārteli. / židelis nesa muldiņā kūpinātas plekstes uñ guōdē – sapērķ butes, sapērķ butes! / senāk mēs teīcām plekstes, taga butes. / lejniēce te veda piļlu diceli a plekstēm. □ akmeņu plekste – akmeņplekste; āte (*Rhombus maximus*). akmeņu butes [jeb] akmeņu plekstes i vāīrāk gruñbulaīnas tādas. tādi asumi viņām i.*

plēkstere subst. **1. Jauna, vēl tukša zirņu pāksts.** *zīrniēm plēksterītes i jāū aīzmeţušās. / te tik plēksteres viēn i! tuñ nekādi zīrni nau. / tāda plēkstere viēn i. tuñ jāū nav nemaz kuō kārtīgi ēst. / tā nau vēl gatava pākstīte. tā tik tāda plēksterīte. / vakar brāļi zīrņus sēja, šuōdiēn zīrni plēksterēs. (LFK 9, 20) / attāisi tuō plēksteri, islasi zīrņus!*

2. dsk. Spārnulis; viens no diviem spārnainiem augļiem, kas izveidojušies pēc kopējā augļa nogatavošanās. *ziēdi viņām [tas ir, kļavām] i. ta viņām izaūg pēc nuōziēdēšanas tādi divi spārnīni. mēs saūcēm pa plēksterēm. tuñ sēkla i iēkšā. / kļavas jāū nuōmeţušas plēksteres. tās plēksterēs i sēklas.*

3. Kaut kas plāns (visbiežāk par mizu vai ādu). *plēkstere – tas būtu tāt plakañs, kuōka miza tāda. / rūķi dēdzināja. plēse nuō priēdes skalus – tādus smālķus, plēksterītes [un dedzināja apgaismošanai]. / šķel, šķel skalus, tik netaīsi tādas plēksteres! ja istāisa plēksteres, ta tās vāīrs nevañ iēpīt ķuōcuōs. / plēkstere iñ tāda dikti plāna. kāt aūduñs vañ būt kā plēkstere.*

plekš(ķ)ins. Sk. *pleciņš.*

plēku. Sk. *plaku.*

plēķis subst. **1. Zemes gabals (parasti neliels); neliela teritorija, vieta.** *zemes gabaliñš tiēk saūc pa pļēki. / ja nebij daūdz zemes, tik tāt mas gabalelis, ta teīca, ka tāt zemes pļēķītis viēn i. / strēķis iñ tāt iērādīc [zemes] gabaliñš, pļēķītis. / cik tañ pļēķi tuō rāceņu varēs iēstādīt, tik piētīks. / i tādi laūki, ku viņš [tas ir, gundegas] tā aīzjemās, ka viņš nuō viēna krūma aīzjemās tāt liēls pļēķis.*

2. Atšķirīgas krāsas, nokrāsas norobežota vieta (uz (kā) virsmas). *i zalas bālģalves. ta vēl piēre i vis-caūr balta uñ gañ acīm liēli zali pļēki. / skudras i dažādas. viēnas i tādas sārkanas. tās, ka ūzliēn, dikti sāp – paliēk tādi sārkanī pļēki. tās saūc pa mīzenēm. / šaflakañ añ i issitumi –*

paliēk tādi sārkanī pleķīši, vairāk uz vēderu. / tādi sārkanumi bi, tādi pleķi ūzlaizās ruokās un kuī citūr. / drēbi iskuōdina, tādus pleķus.

3. Traips. traīpu uz drēbēm saūc par pleķi. / plañkuñms ir tāt pleķis, traīps us kātu drēbi vai liētu – vai nu citā krāsā, vai tuñšāks, vai gaišāks. / praki nuō viēnu pleķu – kā jaū slakteriñm. / tik baīta, tik skaīdra tā drāna – nu kā jaū zīda. nevar pīrkstu piēdūrt, ka jaū pleķis. / te i liēls pleķis palicis. / puīka tā nuōpečkājis savas bikses pleķu pleķiēm.

pleñmēt. Sk. p l a ñ m ā t .

pleñcēt v. 1. Valkājot padarīt (apģērbu, apavus) neizskatīgu, neizturīgu. nu tik nevaīg tuō jaūnuō liñdruku pleñcēt, lai pataūpās ilgāk jaūns. / pleñcē tās drēbes – ģērb, iēt pa laūku, dublīēm.

2. Šķērdēt; nelietderīgi, vieglprātīgi tērēt. plencēt – vertun, verschwenden (izšķērdēt, izšķiest). (EH II 291)

pleñcēties, arī pleñcēties v. Žūpot; šķērdēt. ta nu tiē vīri nebeīdz dzērt un pleñcētiēs. labāk gaiši dziēvāt. / nu tu akal pleñcējiēs, nuōtērē savu naūdu. / pleñcis tā pleñcējās, dzeī. cic ir liēls pleñcis. / pleñcētiēs i nelabi dzīuōt.

pleñcis, arī pleñcis subst. 1. Žūpa. viñš bī tāt pleñcis, pa kruōgiēm viē staīgāja. nebī tāt dārba cilvēks. / viš [tas ir, kaimiņš] bī tāt pleñcis, mīlēja iēdzērt. / Añšiñm tas sāka ķētiēs piē dūšas. kuō jūs duōmājat, pleñči, mañ naūdas nav! un ussviēda piēci rubli us tūbañku. / dzērāju saūc par pleñpi, bet biēžāk saka pleñcis.

2. Nievājōšs cilvēka apzīmējums. pleñcis ir, kas nekārtīgi abģērbīēs, mājā neturās. / leñpi [jeb] tēmuli saūc, kas tāt pleñcis. tuōs izgurušuōs a tā saūc.

pleñderēt. Sk. p l i ñ d e r ē t .

plene subst. Plosta daļa, posms, parasti viena balķa garumā. mēs tā likām divdesmit piēcus kuōkus, divdesmit piēcus balķus, jā, nu trīzdesmit – kā, cik tiē kuōki rešni. ja tas kuōks i rešnāks, ta tā plene, kuō mēs te sariñduōjam, [...] nu ta tā iznāca platāka.

plēne subst. Viendabīga, plāna vispirms atdzisušas vielas kārtā, kas rodas uz kā kvēlojoša (parasti uz oglēm). kad beīdz uguñskurā deķt maīka, addalās pēñi. bet ir ari, kas saturās kuōpā un ne-iziīst. tās i plēnes. / tāda plēne i šur un tuī. / suōdrēji ari sakrājās plēnēs.

plēnēt v. Pakāpeniski beigt degt (pārstājot liesmot, dziestot oglēm u. tml.). kad beīks tās uōgles plēnēt, ta vaīg aišsaūt spēlti.

plēniča, arī plēniča subst. Plakana ādas pātāga, arī siksna gabals, kas piestiprināts pie kāta sišanai. ganelis rītuōs, dzīdamš guōves ganīklē, meklē – kuī mana plēniča palikuse? / pajeñm kātu plēniču un padzeñ tās gūžas! / māte suōlija, kad bēñni neklaūsija, iēt ar kātu plēniču.

plēsējs m., plēsēja f.; subst. Cilvēks, kas (ko) plēs (piemēram, skalus, apģērbu). balti lini man vērpjami, nav man skalu plēsējiņa. nule māte kājas āve manam skalu plēsējam. (LFK 1961, 10206) / tas puīka liēls plēsēs – nevar bikseles viē palāpīt.

plēsīgs, -a adj. Tāds (dzīvnieks), kas pārtiek no citiem dzīvniekiem, tos medijot barībai. vanaks i plēsīks putns. vanaks tevī saplēsīs pa viēnai spalviñai. / plēsīgi ērgļi paķeī dzīvu vīstu, iēcērt iēks a tiēm nagiēm un neš pruōjam. / sešks i plēsīks, ēd vistas.

plēsma subst. Vēsma; lēna gaisa plūsma; lēns vējš. i stiīli rāms – tas i bez mazākās vēja plēsma.

plest v. 1. Vērt valā (ko). vaīg plest tās dures platāk. ta varēs iēņest tuō guītu.

2. Vērst plašumā. [vē]luktura] dāk mērcējās [petrolijā], lūpiņas pleta uguni platāku, pleta uz katru pusi.

plēst v. 1. Strauji, ar spēku (raujot, velkot u. tml.) dalīt (ko) daļās, gabalos, arī dalīt (ko) nost. us salmu juñtiēm lika klañmburus. nuō viētas viēn nuōlika klañmburus, lai vēš neplēs juñtu laūkā. / ta vaīg isjeñt [cūkas] sānu taūki. tuōs plēs nuōst nuō gaļas. tiē i tiē niēru taūki. / mežā piē priēdes piēlipuši sveķi. citreīz nuō praka piñnuōtes bi a nazi jāplēs nuōst. / nuō meža veda priēdes, plēsa skalus. / skalus plēs nuō lidzeņa, bez zariēm nuōaūguša stuñbra. / rūķi dēdzināja. plēse nuō priēdes skalus un dēdzināja [apgaismošanai]. / nuo liepiņas lūku plēsu, nuo tautieša mīlestību. (LFK 402, 12) / ka piē pikta cilvēka nuōiēt, tas ta kā ģērmanis plēs. **□ nuoiēt plēzdams** – saka par ļoti stipru dzērienu. tas tāt ektīks [degvīns]. tas kaš riklē. tas tā nuōiēt plēzdamš. **□ plēst siīdi** – izraisīt nepatīkamas sajūtas (arī sāpes) sirdī. kādus piēcus pulvērūs sadzēru pa tuō nakti. un tiē aka sāka plēst siīdi. **✧ deviņas ādas plēst** – neželīgi izmantot, nostrādināt. plēst deviņas ādas – strādināt bez atpūšanās. skuōpi saimniēki lika darīt dārbus, ka

tik varēja vairāk padarīt. ✧ **galvu plēš pušu** – saka par sajūtu, kad ļoti stipri sāp galva. *nuō vakaŕdiēnas dzēršanas galvu plēš pušu vēl šuōrīt. // Stiepjot ar zobiem, nagiem, knābi, arī kožot, knābjot, dalīt atsevišķos gabalos, arī nonāvēt (par dzīvniekiem). viš [tas ir, vilks] jaū neplēš viēnu [aitu]. tuŕ bi tiē vilki nuōstrādājuši – briēsmīks skac bi. / vedējiņu meitiņami vilka plēsti vēderiņi. (LFK 1818, 331) / i biši tādi gadījumi, ka cūkas i niknas, ka plēš tuōs [jaundzimušos] suvēņus kuōpā. / [kāda] cūka plēsa, ēda nuōst – kuŕš [sivēns] radās, tuō apēda. / ka kaķis i dusmīks, ta viš šņac uñ plēš. / ka kaķis plēš arī nagiēm kuōku, pacēliēs us pakaļkājām, ta tēc, ka būs vēš. / kas čabēja, kas grabēja aīz kaļņina lejīnā? vārna plēsa panāksniēkus, aīz aūsīm turēdama. / vārna plēsa vedējiņus, miežu vārpu duomādama. (LFK 1818, 219) / ka [zosis] dzina laūkā, laīda ari suni viŕsū. zināms, tik tādu, kas neplēš, tik baīda. // Atdalot, arī iearot nevajadzīgos augus, gatavot (zemes gabalu) lauksaimnieciskai izmantošanai; atdalīt, arī iearot (nevajadzīgos augus, to daļas), lai gatavotu zemes gabalu lauksaimnieciskai izmantošanai. tādā atmatā, ku aka plēš aūkšā pēc gadiēm, paūsarī viņus [tas ir, linus] sē. / kā tu varēji tā plēst tuō atmatu, ka teū neū piē ārkla kuņpja? / viņu [tas ir, dadzi] plēš laūkā. ja viš dabū tā iēsakņuoitiēs, ta neglāpsiēs. / tādu rāceņu zemi a kuōka tapu ecēšu ecēja, lai neplēš tuōs rāceņus uz aūkšu.*

2. **Šķelot (piemēram, cērtot, spridzinot) dalīt (ko) atsevišķos gabalos; šādā veidā gatavot (ko).** *ķilis bi, a tuō plēsa tuō kuōku pušu. / ķilis i tas, kuō dzeņ iēkšā, kad maļku cērt, ka aka baļķi plēš pušu. // Ar sitienu, triecienu panākt, būt par cēloni, ka (kas) šķeļas, drūp. tuō bleķa [krājkasīti] plēsa kuōpā. va viš bi kā sunīc, va kāk daīktiņš. □ plēst zemē – jaukt, arī ārdīt (piemēram, celtni, tās daļas). tuō vēcuō māju plēsa zemē uñ tuŕ tuō pudamenteī raka laūkā. / tā vēcā ēka jāplēš zemē, pa-visam caūrs juŕc.*

3. **Ilgstoši, arī nevērīgi lietojot, mazgājot, pielaut, ka (kas) kļūst plānāks, caurumains.** *aūteņus ustina vīri uñ iēmaūca [kāju] zābakā. ta jaū zeķes neplēsa. / nevaŕ jaū pa vēlti plēst tēva duōtas pastalas. / tag jaū uzvēļk nedēļu liņdruku mugurā, tūlīt mazgā. tuōreiz jaū tā neplēsa tās drēbes, kā taga plēš.*

4. **Spēcīgi, ar asu kustību vilkt, raut (ko, kādu aiz kā).** *grūt nabaga liniņam – plēš matiņus, cērt galviņu, meŕ kauliņus ūdenī. (LFK 1961, 10044) / ka viņām [tas ir, zebiekstēm] tiē bēŕni ruōnas, ta viņas iēt pa guōvu mugurām, plēš tuō viļļu. ta tā guōve nuōsvīst tā ka baīl. / [putņu] spaļvas jāplēš nuōst nuō tām spiļgām. / ķēkatas pavsariēm nāk. kuŕš bi abgulis, plēsa nuō guļtas laūkā. / tās avis saskrējušas us tuō ābulīna laūku, tā plēš, tā plēš! tik-pat kā mušas uz među. ✧ **kā (veļļa) plēsts** – ļoti ātri, strauji. viš skreī, skreī kā plēsc. / puīkas nuōķēruši kaķi, [..] nuōskrēja gaŕām kā veļļa plēsc. ✧ **plēst matus** – būt izmisušam, ļoti uztrauktam, nezinot, ko iesākt. varēja jaū citādi darīt, ta būtu isnācis labāk. nu paspēle. nu vari plēst matus.*

plēsties v. **Kļūt lielākam, plašākam, aizņemt aizvien lielāku platību.** *tas [augu kaitēklis] savēļk tuō stādu uñ neļau plēstiēs viņam.*

plēsties v. 1. **Draiskuloties, palaidnoties, kauties.** *bēŕni plēzdamiēs piēvārtīši visu zāli. kā tādu varēs nuōplaūt! / puīši ar meītām plēzdamiēs nuōviļinājuši ābuliņa gabalā liēlu gabalu. / drickātiēs ir plēstiēs, daūzītiēs. / bēŕni tā plēsās, ka nevarēja glāptiēs. / aka plēsās! kuō jūs tuŕ plēšatiēs! ēsat miērīgi! / izraīdiju suni laūkā, ka plēsās. // **Kauties (par dzīvniekiem).** ta ka divi kraūkļi plēsās uz mājām, ta pārā miŕst. / tuŕ nuōmīra viēns saīmniēks. tā ciēmīte tēca: es jaū tā duōmāju – kraūkļi reiz-reizām plēsās us tām mājām.*

2. **Strādāt, darboties ar lielu piepūli; ļoti pūlēties, mocīties kādā darbā, darbībā.** *dēls gribēja iēsākt dzīvuot viēglāk, labāk kā tēs. tēs visu mūžu plēsiēs bes kādas peļņas. / kas tev par patiku tuŕ iēt tuōs kaīmiņuoš plēstiēs! cik tuŕ dārba būs! / kuō tu vēl te plēsiēs! neba kāk jaūns esi! / nu kuō tu, tai pasaūlē plēzdamiēs, vari nuōpelnīt vairāk kā septiņu pēdu māju. □ **plēsties nuōst** – kasīties; vairākkārt kasīt sevi, savu ķermeni, kādu tā daļu. viņi [tas ir, izsitumi] niēz, meītene plēsās nuōst. miļzīgi niēz. ✧ **plēsties meļļās miēsās** – ļoti daudz, ļoti intensīvi strādāt. nu tuŕ nu gaŕ es neīēšu ne traks – viņiēm jaū nav nekā. nuōgājis tad nu plēsiēs meļļās miēsās, līdz cik necik dabūs tuō dzīvi us kājām.*

3. **Trokšņaini uzvesties (piemēram, ilgāku laiku braukāt ar motociklu).** *iēt aka pa tuō kaļņu tuŕ plēstiēs! [Saka par jauniešiem, kas brauc pa kāpām ar motocikliem.] nevaŕ nuō tā truōkšņa glāptiēs.*

plestiķis subst. 1. **Tauriņš.** pa večiēm laikiēm saūca plestiķi – tauriņu. / i baltaīs taurīns, raībaīs taurīns. citi i plestiķi – liēli uņ mazi peļēkiē taurīni. visi peļēkiē taurīni i plestiķi. / plestiķi i peļēkiē taurīni. vispār taurīnus saūc pa plestiķiēm. / tāpat viņi [tas ir, tauriņi] iēt pārūōs. redz, ku divi meļli plestiķi akaļ ķeras kuōpā! redz, viņiēm katram̄ sava šķirne. tiē meļliē [tauriņi] aņ tiēm baltiēm nesaķeras. / lidinās pa kāpuōstiēm baltiē plestiķi. nu būs aka tārpi. // **Naktstauriņš; tauriņš, kas ir aktīvs naktī.** plestiķis i nakctauriņš. vakaruōs, kad iēdēdz uguni, saruōnās tiē plestiķi gaņ visiēm luōgiēm. / nakctaurēņus saūc paņ plestiķiēm. / plestiķi laižās pa gaīsu. vakariēm skraīdā, parasti uz gaīsmas pusi. plestiķi iņ mazāki kā parastiē taūreņi. / plestiķis i peļēks tauriņš. vakariēm tas tik i, tā skriēn pret gaīsmu. // **Sikspārnis.** plestiķi bija bēniņuōs. vakaruōs viņi liduōja. bija baiļ, ka viņi neiēpinās matuōs. // **Drēbju kode.** pa plestiķiēm saūca tādus mazākus – kuōžu tauriņus. tiē sàēd villas drēbes. visu kuō viņi tā sagrauž.

2. **Kaklasaite, kas pēc formas atgādina tauriņa izplestos spārnus.** puīši kaiņināņ cic citu, kas bi piēlicis [tauriņveida] šlipsi. – tas jaū piēlicis plestiķi.

3. **Nenoteikts, vieglprātīgs, nenopietns, arī nekārtīgs cilvēks.** pa plestiķi teīc ari tādu nenuōteīktu cīlvēku. / māte neļāva iēt tāi meītaiņ piē ciēmīnu dēla – tuō jaū teīc tādu plestiķi tik. / plestiķi teīc ari uz nekārtīgu cīlvēku – tas tik tāc plestiķis. uz vieglprātīgu tā teīc. / teīca ari us tādu nenuōsvērtu cīlvēku, tādu kustīgu, kuō neņēm pa piļlu, – nu tas gaņ i tik tāc plestiķis.

plēšums subst. **Uzarta vecaine, atmata, neskarta zeme.** jaūna zeme skaitās plēsums. / tādu jaūnu zemi ku taīsa, tuō saūc plēsumu. / piēmāk viņi [tas ir, lini] jāsej plēsumā – tādā jaūnā zemē. / ku rudeni ūzara tuō plēsumu, visu sēs a aūzām. / aūzas parasti sēj plēsumuōs. / [pluogam] kuņpis bi priēkšā, kas griēza tādus plēsumus. tas ārklis cēla veļēnu aūkšā. **plēsuma ārklis** – ārklis atmatas vai plēsuma apstrādei. tiē paši pluōgi bi divas šķiras. bi plēsuma ārklis jeb atmatu ārklis uņ zemes kārtuōjamaīs jeb mēslu aņamaīs [ārklis] – tas a stāvāku plāti, kas straujāk gāž.

plēsuonis m., arī **plēsuona** comm.; subst. **Plēsīgs dzīvnieks.** nu tas kaķis iņ gaņ plēsuōnis – isēdis bezdeliņgas bēņnus nuō lizdas paspārē. / te tāc ritīks plēsuōņa atliduōja. smuks bija, spalvas bi dažādās krāsās. nagi bi tādi šaūsmīgi spēcīgi.

pleša comm., arī **plešāns, plešans** subst. 1. **Lielībnieks, ārišķīgs cilvēks.** pleša i tāc lielībniēks. / tā meītime neziņ, kuō izrunāt, kā izdziēdāt, tāda kā pleša. tā pa lielīgu cīlvēku saka. / pleša izradītiēs grib a gērpšanuōs. citi teīc – neziņ, kā issaplešātiēs. teīc ari us tādiēm, kas tā pāņgudri runā. / pleša neziņ, kā isplešātiēs. – tas, ka labi abģērbusiēs, uņ citi aka skauž. / kuō tas plešāns staīgā pa juņtu? gaņ nuōkritīs!

2. pleša comm., arī plešans – „**dauzuona**”. (EH II 292) / tu pleša tāda! tā tā grib padaūzītiēs, tā labāk gērptiēs aka.

plēšams, -a divd.; adj. noz. **Tāds, kas ir paredzēts (kā) plēšanai.** skalu plēšamaīs kuņpis bi. gaļu aņ vaņ griēst. / bija skalu plēšamaīs kuņpis. aņ tuō vaņ ari cūkas šķiņķi griēst, biētes griēst.

plēšanās subst. **Darbība, process → plēsties (1).** us plēšanuōs dikti tas jaūnaīs šunelis.

plešans, arī **plešāns.** Sk. *pleša*.

plēšas, arī vsk. **plēša** subst. **Ierīce gaisa plūsmas radīšanai – maināma tilpuma kamera, kurai ir ieplūdes un izplūdes vārstuļi.** smēdē galvēnaīs bi plēša. / ēzē iēkuņ tuō uguni, a plēšu dzeņ tuō liēsmu. / ka a tuō paminu miņ, ta tās plēšas cilājas. / viņaņ [tas ir, dūmu kanniņai] apakšā irād plēša. tā sūknī tuō gaīsu uņ pūš tuōs dūmus ārā pa tādu līku piņpu. **pūst plēšas** – radīt ar plēšām gaisa plūsmu. kalējs smēdē plēšas pūš. / kalēji nelīdzēja plēšas pūst aņ.

plēšāt v. 1. **Radīt gaisa plūsmu (par plēšām).** kalēja plēšas aņ plēšā, kuņ uguni pūš. viš tā isplešās uņ saraūjās.

2. **Smagi, sācoši elpot (par dzīvnieku).** tā sabraūkuši tuō ziņgu, ka plēšā viēn – visi sāni luōkās. / ziņks piēkusis, ka viss vēdērs plēšā. tā pa ziņgu teīc – plēšāt.

plešāties v. 1. **Lielīties; izturēties vieglprātīgi.** plešājas – tas tā lielās. Aņna tā plešājas. / cic tā jaņcīgi abģērbjas, plešājs, jaņdalējas. / šad uņ tad kāc plešājas, ākstās. // **Draiskuloties.** bēņni plešājas, daūzās. viņiēm jaū patīk. / kuō jūs te plešājiēš? staīgā, aces izbuōlīši.

2. **Nemitīgi kustoties pa priekšu (kam), traucēt.** cīlvēks aņ viēnu uōtru reīzu plešājas pa priēkšu uņ traucē.

pletzelzis subst. **Gludeklis.** tam̄ pletzelziņ vajdzēj dikti tīram̄ būt, nuōrīvē gaņ zemi. / pletzelzis jaū katram̄ nebi. tas tik skruōderiņ bi. **uōglu pletzelzis** – gludeklis, ko sakarsē ar oglēm.

bi tādi uoġlu pletdzēlži. / vēlāk radās tādi uoġlu pletdzēlži. ar uoġli kařsē. un ta laūkā nesa vējā švitināt, lai tā uoġle iēsīst. pletdzēlzis palika kařsc. / [apkakli] vajdzēj nuoġludināt ar tuō pletdzēlzi. ar uoġlu pletdzēlzi ari nevarēj [gludināt] – ka nēuskrit káč meļļuums.

pletēt v. **Gludināt.** a pletīzeri pletēja. tas bi nuō tējauda, čuguna – nuō dzēlža, kuru nuōkařsēja uguni. / vīli iēpletē. tuō jaū senuōs laiķuōs ar pletēja. / tādi skruōdeřpletīzeri bij. ar uoġlu pletīzeri kas ta villāni pletēs! / krāks bij ar atliēktiēm vai stāviēm stūrīšiem, iēstērķēlc ciēc. tas bij jāpletē. / kādreiz viēnmēr tējaum pletēju bikses. / taņte jaū nepletēja. viņa tik pabrucināja gar gūltas malu. / ta jaū tā pletēšana bi grūtāka. tag jaū tik iēštapselē un pletē.

pletētājs m., **pletētāja** f.; subst. **Cilvēks (parasti sievietē), kas gludina.** mana māte jaū bi tā apkakļu pletētāja. viņai nesa tiē saimniēku dēli, ka pacēlās tiē krāgi.

pletīzeris, arī **pletīzere** subst. **Gludeklis.** pletīzeris bi pa vēcam laiķam. skruōdera pletīzeris bi bes uoġlēm. tam bi trīs, četras dzēlža buļteles. ka iēlika tuō buļteli ugunē, tā sakārsa. / pletīzeris bi tāt dzēlža gabals, un tāt ruōkturis klāt. vēlāk tādi nāca a uoġlēm. / ka uguni kurināj, ta iēlika, lai sakārst tas pletīzeris. nuōbrucināj un ta sapletēja. / skruōdera zēllis a lūksām lika dēguōšas uoġles pletīzeri. □ **uoġlu pletīzeris (arī pletīzere)** – gludeklis, ko sakarsē ar oġlēm. ta vēlāk radās tās uoġlu pletīzeres.

pletkrēkls subst. **Virskrekls (parasti balts), kas ir jāgludina, arī jācietina.** pletkrēkls a ciētu apkakli, a stīvinātu apkakli. tādu jaū nuōpērķ. / vīri ģērba pletkrēklu, ka kau ku gāja. tuō pēc mazgāšanās vaīdzēja pletēt. / pletkrēkli – tiē i tagad. tiē nuō smālka aūdeķla – slēšu aūdeķla.

pletmašina subst. **Gludeklis.** pletmašina a skūrstinu bi. tāda plānāka bi – lika uoġles iēkšā. un dzēlža viē bi. tuř ar uoġles lika. / pletmašinas a skūrsteni bi un bes skūrsteņa. / bi pletmašinas a tādu skūrsteniti, ari sānuōs bi tādi caūrumiņi. / ta tāda pletmašina tig bij ar uoġlēm tuōreiz. / maņš tēs bi drēbniēks. viņam bi ķeta pletmašina. / iēštapselē pletmašinu!

pletne subst. **Plakana ādas pātaga, arī siksnas gabals, kas piestiprināts pie kāta sišanai.** pletne i tāt sitamaīs, kuōka galā piēsista tāda ādas lipa. a tuō sit mušas. / mušu pletne. mājās bi tādās pletnes [mušu sišanai].

pleūrīts, arī **pleverīns** subst.; parasti savienojumā ar adj. *slapjais*. **Pleiras iekaisums – pleirīts.** divas nedēļas es gulēju. maņ bi slapjais pleūrīc. / slapjuō pleverīnu gulēja.

plēvains, -a adj. **Tāds, kam ir plēves vai plēve, tāds, kas ir klāts ar plēvēm vai plēvi.** tādās plēvaīnas dūņas tai ģrāvī, kas izžuvis. tas udeņš tāt plēvains. tuō luōpi nedzēf.

plēve subst. **1. Plāna, blīva (piemēram, vielas, organiska veidojuma) kārtā (uz kādas virsmas).** uz piēna zupu i plēve. / ja [siera masa] adziēst, ta viš paliēķ drapš, neveīduō plānu plēviti apkārt. / bēkaī apakšā i tāda balta plēvite. / [dīķi] i tāda balta plēvite, tā isskaluōjās.

2. Blīvs, gluds, samērā plāns saistaudu veidojums, kas pārklāj, izklāj orgānus. starp ādu un gaļu iř vēl plēve. / mēs teicēm vēdēra plēve. / kauļu plēve. / [zirgiem] nāk kuņģa plēve krustus pāri. / [cūkai] visas dēsas bi taūku plēvē iēkšā. / ta [cūkai] i tiēvās dēsas, ta řesnās dēsas. visas dēsas kuōpā satuř plēve. / [nokautajai cūkai] nuōplēse tuō [tauku] plēvi un ta tuōs taūkus iēlika abrelē, un a stuņpu sastuņpāja. / [sastampātos taukus] lika iēkš tās plēves un iētina iēkš tās plēves. // **Blīvs veidojums, ar ko (parasti slimības gadījumā) pārklājas kāda ķermeņa daļa.** ka [aitai] plēve uzlaīdēs acēi, tuō nevarēja zināt – nuō kā. aūga balta plēve un pārviļka visu aci. iēpūte [aitas] acē smālku cukuru. ta tā plēve pazuda. tag ar arstē a cukuru tuō plēvi. / ta vēl [zirgam] pārviļkās plēve acīm. saspaīdija cukuru smālku. nuōgriēze niēdri, uzjēma [cukuru] un iēpūta viēnu, uōtru reīzu tai aci. ta palika labi – skaīdrāk. / nuō iēvaīnuōjuma [govs acij] ruōdas kādreiz plēve.

3. Ziditājdzīvnieka augļa apvalks. kumeļš dziņstuōt a visu plēvi, un ķēve tuō pārkuōžuōt. / piřmāk [aitai] nuōnāk udeņi un plēvē parādās [jēra] priēkškājas un puřniņš, galva. ta isnāk vēl dzeřmēdes plēve neīlgi pēc dzeřmēšanas. un aīta vēsēla. // **Zemčaumalas apvalks (olai).** [olai] baltuūms un dzēltānuūms. ta vēl i plēve starp tuō baltuumu un čaūmalu. dzēltānuūms iř ar plēvē. / uōlas bes čaūmalas, ar plēvi viēn ar sauc mičaūla.

4. Āda starp kāju pirkstiem, nagiem (dzīvniekiem, putniem). guōvīm nagu stārpā tāda plēve. // **Peldplēve.** [zosij] piēci pīrksti a nagiēm un starp nagiēm plēve, lai var pēldēt.

pleverīns. Sk. *pleūrīts*.

pleždināšanās subst. **Darbība, process** → **pleždināties**; **neveikla, grīlīga pārvietošanās pa slidenu virsmu, vicinoties ar rokām, lai noturētu līdzsvaru. taga jau tāda pleždināšanās viēn iznāk pa slidēnu ceļu, pa tādu liēlu vēju.**

pleždināt v. **Vēcināt.** vārna aīsskrēja, spārnus pleždinādama. / maziē zuōslēni jau sāk pleždināt spārnus, varēs laīst ūdenī.

pleždināties, arī **pleždināties** v. **Vēcināties; vairākkārt vēcināt (piemēram, rokas, spārnus).** ka Biērañtelis apsēja krīčuōles pīrmuō rēzi, nu kâ pile uz leđus pleždinājās. / tam svētelim jau bērni sāk pleždināties – drīz laīdīsiēs zemē. // **Neveikli, grīlīgā gaitā iet.** nu tas vecis aka tik pleždinas, nu jau galīgi nevērti iēt. // **Neveikli, nemākulīgi slidot.** mazākiē bērni ať grib sliduōt uñ tā pleždinās.

pležna subst. **Kāja ar peldplēvi (piemēram, pīlēm, zosīm).** pležna i zuōsu kāja, pīļu kāja, uñ starp pīrkstiēm i āda. uñ tā putni vať pēđēt. / pīles kājas i pležnas – starp pīrkstiēm i āda. / pležna i vēc vārc – tā plēve uñ pīrksti kuōpā. // hum. **Kāja; pēda (cilvēkam).** cilvēkiēm ať teīc – piēvāķ savas pležnas!

plidināties v. **Plivināties; tikt plivinātam.** plidinātiēs i kustinātiēs. meītas gāja, ka drānelēm līpas plidinājās viē.

pliēdarkrūms subst. **Ceriņkrūms.** pliēdarkrūmi aūga gañdrīz piē katras mājas. tuť aūg vairāki pliēdari.

pliēdars, arī **pliēders, pliēderis** subst. **1. Parastais ceriņš (Syringa vulgaris).** i taga teīc pliēderus. ceriņus teīc tiē jaūniē. it visi nīceniēki teīc pliēdeři. (LVDApr. 380) / cerīni – jaūns vārc. pliēdari teīca – ziliē pliēdari, baītiē pliēdari. / pliēdari i baīti uñ ruōzā. te senāk bi visas žuōgmales pīllas. tag ceriņi saūc. / ja pliēdariēm daūdz ziēdi, ta i kārsta vasara. / pliēdeřiēm šuōgad nebi ziēdi nekādi. / pēc liētus smāržuō tiē pliēdeři. / pliēderus vajag apsūduōt, tad labāk ziēd. / pārsvarā bija kuōka saīviņas. [...] taīsija nuō ceriņa kuōka, nuō pliēdara. (Svent. 85)

2. Plūškoks (Sambucus). pliēdars i ať plūškuōks, bet muñs piē mājas aūga ceriņi.

pliēkans, -a, arī **pliēkans, -a** adj. **Tāds, kas ir bezgaršīgs, sājs; tāds, kam ir maza barības vērtība; novadējies.** tu nu gañ esi izvāriše pliēkanu zupu! / mañ tāt pliēkañs alus negāršuō. □ **pliēkana** (arī **pliēkana**) **dūša** – nepatīkama saījūta, kas rodas, piemēram, daudz ēdot ko saldu, arī pēc slimošanas. duō mañ kuō sālītu! tāda pliēkana dūša pēc vakarējās taīlķas. / pēc tās slimuōšanas vēl tāda pliēkana dūša – jāiēđ kau kas sālīš. / pliēkana dūša pēc dzēršanas. tad aka iēdzeř kuō stiprāku uñ dūša uzlabuōjās.

pliēnains, -a adj. **Tāds, kas satur daudz pliena.** cituť zeme tāda pliēnaīna, tāda ciēta. muñs te tāda nav.

pliēnakmens subst. **Kaļķakmens, ģipšakmens.** tecīla ta kâ nuō cemeñta, bet vairāk viņa kaīta tā nuō kādiēm pliēnakmeņiēm. viņa bi ciēta iskaīta.

pliēns, retāk **pliēnis** subst. **Ļoti sablīvēta zemes kārtā; sablīvējies māls.** te bi pliēns uñ akmeņi, uñ grañc apakšā. / pliēnis i tāda ciēta zeme apakšā kâ akmeñs. rakām aku uñ ať dabujām pliēni ciřst pāri. akas raka līdz pliēnañ. / pliēns i zemē iēkšā. muñs ať, ka raka te aku, līdz pliēniēm izraka, tālāk nevarēja. līdz pliēniēm, jā. tas iť tāt ciēc. ka viņu tā pa-ūrb, tad, redz, zem tā ūdeñc dikti laps, jā. / ķēķa aka bi dziļa. tā bi iēkaīta pliēnā. uñ tuť netrūka ūdeņa visu gadu. / ka nepārcēřt tuō pliēnu, ta ūdeņa nav.

plika interj.; parasti atkārtojumā. **Lieto, lai atdarinātu troksni, kas rodas, piemēram, koka priekšmetiem saskaroties vai atsitoties pret ko cietu.** ka braūca a ragūm vaī ratiēm, ta tā gāja – plika, plika! plika, plika!

plikadīda comm.; subst.; niev. **Ļoti nabadzīgs cilvēks.** plikadīda – nabaks, lamu vārc. / viš [tas ir, kaimiņš] tāt plikadīda, nuōdzērās te. / kuō tas plikadīda līdz ať bagātiēm vīriēm kuōpā taīsās!

plikgalvois, retāk **plikpaūris** subst. **Cilvēks, kam pilnīgi vai daļēji nav matu.** pliggalvois skaītās tāt, kam matu nau uz galvas. / plikgalvois saūc, ka nuōiēt plika galva. / plikgalvois – senāk nemaz nebī tādu Nīcā. / plikpaūris [jeb] plikgalvois.

plikš, -a adj.; **pliki** adv. **1. Tāds, ko nesedz apģērba gabals, ietērps u. tml.; kails (1).** tu neej laūkā plikš! apsaģērbiēs! / tuō [kreklū] us pliku miēsu vilķa. / ka tu viņu [tas ir, cisku] redzēji – tikaī piřtī. taga visas jaūnās meītas staīgā plikām ciskām. / meītenes staīgā te visu diēnu a plikiēm stiļbiēm. / dziedat, dziedat, panāksnieces, galdā kājas atspēřušas! kaķe jūsu plikas ciskas ar kājīnu ķibināja. (LFK 1818, 235) / vēciē cilvēķi tā teīca – staīgā a plikām ķeñklēm. / us plikiēm

liēliēm tina siētavas, zeķes maūca viřsūm. / jau bērniņi sērdieniši [...] ar basāma kājināmi, ar plikāma ruocināma. (LFK 1961, 10438) / vęcaimtęvařm apķipa visas ruōkas a bitēm. ta jaū a plikām ruōkām darija visu kaū kuō. / viēnā pašā svar^akā piēci metri – vęšļa siēna. ta jaū a pliku pakaļu negāja. / pęđduōtiēs nuōgęřbušiēs pliki. / pliku gaļvu nestaigāja. ari maziēm bērniēm – meitinēm – bi drāneles. / ta [senāk] a pliku gaļvu nekā nedarija. / viš [tas ir, puika] a pliku gaļvu viē skrēja. / skuōlā a pliku gaļvu vaīdzēj sēdēt. ✧ **nav ar pliku ruōku jęmams** (arī **ņęmams**) – a) saka par gudru, apdomīgu, attapīgu, arī pieriedzējušu cilvēku. *tas puīsis naū a pliku ruōku jęmams. / mūsu puīselis naū a pliku ruōku jęmams, viņš visu taga jaū zina. / naū a pliku ruōku ņęmams – teic uz gudru uņ abduōmīgu cilvēku, kas neiēlaižās us katra viēna iēteikuma. / tuō tu neduōmā mūsu pulkā dabūt – tas naū a pliku ruōku ņęmams.* b) saka par bagātu cilvēku. *tas dęls bi bagāc, tas jaū a pliku ruōku nebī jęmams.* ✧ **perās** (arī **kuļās**) **kā (pliks) pa nātrēm** (arī **nātrām**) – saka, ja kāds ar lielām pūlēm, grūtībām, bet neveiksmīgi cenšas ko panākt (parasti uzlabot savus dzīves apstākļus). *perās kā pliks pa nātrēm – teic us tādu, kas naū sapratis savu dziēvāšanu nuōkārtuōt ař visu vaīdzīguō darba spēku uņ rikiēm. tad trūkst tas, uņ tad nav tā, uņ kuļās kā pliks pa nātrēm. / jākrā luōne. tā periēs kā pa nātrām pa tuō dzīvi. // Neapkalts. nevař braukt neapkaltu zīrgu – plikām kājām.*

2. **Trūcīgs, nabadzīgs, arī bez iztikas līdzekļiem.** *Pēteris – pliks puīsis – strādāja uņ krāja, uņ krāja. nuōpiřka zemi, uscēla mājas uņ dzīvuōja labāk kā daš laps saimniēks. / tā [kalpone] jaū iř nabadze, taī jaū nekā nav, jāteic, aviēn plika, ka nekā viņai nav. / vīramāte bēdājās, [...] dęls nu paņēma tādu pliku līgavīnu, ne taī pūra, ne valuōdas. / bij mana pādite bajāra ruokās, atdeve tik pliku kā pagalīti. (LFK 1961, 10848) ✧ **pliks kā nuo mātes miēsām nācis** – pavisam nabags, ļoti nabadzīgs. *taī meītaī neļāva iēt piē Aņša – tas jaū pliks kā nuo mātes miēsām nācis. ✧ **pliks kā piřksts** (arī **baznīcas žuřka**) – saka par trūcīgu, nabadzīgu cilvēku. *nu tas jaū tik nabaks, ka pliks kā piřksc. kā tā varēja nuōplikt lidz bēdzamaim kapēķim? / pliks kā piřksc – teic uz nabagu, kā ari kas visu pazaūdējis. / tiē kaīmiņi tā izdega, ka pliki kā piřksti palika, – iēspēra pęřkuōns. / pliks kā baznīcas žūrka – teic uz nabagu. / būtu gājis piē tuō pašu pluōstu, būtu nuōpēlnījis. nu naū nekā – paliēk pliks kā baznīcas žuřka. baznīca tukša, tad ari žuřkām naū kuō ēst.***
3. **Tāds, kam nav apmatojuma, apspalvojuma.** *vedēju tęvam pliks pakausītis. mūsu bērni skatās kā mēnesī. (LFK 1818, 2339) / tas lēitis [puikam, kas metis viņam olu] teicis – teū būs plika gaļva kā tā uōla. uņ viņam nuōgāja mati. uņ visu mūžu viņš nuōdzīvuōja a pliku gaļvu. / piřmāk bi viētējās aves. tām gaļvas ař bi plikas, plikas piērītes bi. / kād-reiz bi tādas aītas a plikām gaļvām. / vistām tās pakaļs paliēk plikas. cita citi isplēš. / dzīvām [zosim] ař krīt spaļva viēnreiz gadā. cita nuōkrīt tā guōdīgāk, cita pa-visām plika.*
4. **Tāds, kam nav lapu, skuju.** *pa ziēmu viņas [tas ir, baltegles] palika tādas plikas. / citiēm [vaboles] nuōēda plikus štīgarus – tā lapa vaī naū, tik tas štīgařs. / pīsa i tāda zāle. tāda ciēsa, plika ciēsa tā i. □ **plikais dadzis** – pļavas dzelzene (*Centaurea jacea*). šis i zilaīs dadzis, plikaīs, jā. nu ař laīkam priēķš kaūliēm viš ēsuōt laps.*
5. **Tāds, kam nav augu segas vai tā ir niecīga; tāds, kas nav apaudzis ar kokiem, krūmiem.** *muīs bi plikas ganības. / piēsēja tuō zīrgu us pliku papuvi. tuř jaū nebi kuō ēst. / jānuōēdina tā papuve plika. ta varēs vęst sūsus. / piēpes aūga us kādu kuōku, us pliku zemi. / sētiēns bij tīrs, pliks, zālīte tik aūga. // **Neauglīgs (par augsni).** te tā zeme neaūglīga, plika smilktiņa te iř. // **Tāds, kam (vai kad) nav sniega segas.** tuř a tuō braūkšanu pęļņās nekas nēisnāca, tālab ka nuōgāja sniēks uņ [ragavas] pa pliku zemi neiēt.*
6. **Tāds, kas nav segts, aplāts ar ko; tāds, kas nav aizņemts, aizsegts ar ko.** *i plikas ragavas uņ jābrauc mežā. ta i drēģis. / uz nārām bi jāguļ – us kuōka dēlēm, plikām dēlēm. / [ēdienu] nekad nelika us pliku gaļdu, pastāvīgi bi gaļddrāna – linu. / tag jaū ķiseņus ne-maz vaīrs neliēk uz guļtu. ku tu iēej, tik redzi visūr plikas guļtas, pārklātas tik. / vistu ka liēk pęřēt, skatās, lai aptup visas uōlas, lai kāda nepaliēk plika. / vistas nuōkasušas ābelēm plikas saknes. / tuōs plikus palikušus rāceņus apsviēda a zemi.*
7. **Tāds, kas ir pats par sevi, bez papildinājuma.** *mañ rādas, ka it ne-kuō neiēdeva [pūrā]. ja daūdz, ta tik tuō pliku guōvi. / jupķēļi – tiē tik viēnkārši. tiē tādi pliki, bes plīšķa. / tiēm [audumiem] bi viēna puse viļļaina, uōtra – plika. / tiē i tiē ķiřķi. viņi nuōēd tuō ēsmu nuōst. uņ us pliku āķi nekas neķerās. / vīriēm gariē kažuōķi visi ař bi a vadmalu. tiē nebi pliki. / es pliku*

kažuoku neaceruôs. uz vīrsu bī drēbe, iēkšā tā aīts āda, viīla. / tiē plikiē kažuōki skaitijās meža kažuōki. ✧ **pa(r) pliku paīdies** – bez atlīdzības. taga ne-kādas deņkastes nevaī duōt. pa pliku paīdiēs aka citādi [attiecas pret tevi]. / es tuō ratīnu addevu pa pliku paīdiēs. // **Tāds, kas ir bez piedevām, bez aizdara, pavalga (par ēdienu, dzērienu)**. viš tāt pliks i tas piēns – naū gāršas. / paūsarī nu kaīr zuōbus vadzi. nev nekā, pliki meņci, ka nemāk saīmniēkuōt. / tādu pliku māzi jaū nevaī ēst. vaīg ussvaidīt kaū kuō.

8. **Tukšs**. alu tāisa iēkš pliku traūku, ari kuōka mučeles. ✧ **nav ne plika graša vērts** – saka par ko nevērtīgu. kas tas pa darbu? nav ne plika graša vērc. te tik laīka kavēšana! / kas tuīr būs nuō striķu vīšanas? tiē jaū nav ne plika graša vērti. ✧ **neduot ne plika graša** – nedot, nemaksāt nemaz. es paī tuō neduōdu ne plika graša – mazvērtīga liēta. / nu paī tuō drānu, kuō Miīndelis atnese, es neduōdu ne plika graša.

pliksalis, retāk **pliksaīls** subst. **Kailsals**. kad ziēmu saīst, bet nesniēg, teīc – šuōgad ziēma iēsākās a pliksali. / pliksalis [ir] saīls bes sniega. tādā pliksalī labi vēst siēnu nuō pļavām mājās. / pliksaīls – tā sasalis cēļš kā galc līdzeņš. / ka tāt pliksalis bi, ta tiē rati grabēja tā. te jaū bija liēls pliksalis, sniēga nebi. / ka i pliksalis uīn uznāk liēli sali, ta rudzi vaī issaīt.

plikš(k)ēt v. **Radīt paklusu troksni, piemēram, par šķidruma lāsēm, kas atsitas pret ko; plikšķēt**. liētus bēidz līt, pažuōbelēs vēl plikš kāda lāse. / uz bruģīti sāk plikšķēt – laūkā liētus.

plikšķināt v. 1. **Plaukšķināt**. ruōkas plikšķinī, ka kuō grib sabaīdīt – kādu luōpu, kādu putnu.

2. **Mirkšķināt**. es duōmāju, ka tas vīrs jaū beīkc. bet nē! acis plikšķinī.

plikt – **kahl, arm werden** (kļūt plikam, nabadzīgam). (ME III 345)

plikts interj. **Lieto, lai atdarinātu īslaicīgu, asu troksni, kas rodas, piemēram, pātagai, siksnaī atsītoties pret ko**. plikts! cic tuō pātagu tik tā švitināja. ta tā nuōgāja – plikc!

pliku. Sk. *plaku*.

plikums subst. 1. **Vispārināta īpašība → pliks (1)**; šīs īpašības konkrēta izpausme. abģērbiēs! teū visi plikumi redzimi. / kas nēapsķec, visu teīc pa plikumu.

2. **Vispārināta īpašība → pliks (5)**. pļavā, ku īlgi ūdeīns stāvējis, zāle neaūg – palicis plikuīms. / tā zeme nu i raība – viētām i tādī plikumīni, bet viētām tas sniēks vēl turas. / kuō tad laī taī plikumā luōpi ēdamu atruōd?

plīkvēderis subst.; folkl. **Cilvēks, kam pliks vēders (?)**. visi tautu plīkvēderi gaida mani pārvedam. (LFK 1818, 243)

plīķēt v. **Sist, parasti vairākkārt, ar plaukstu (parasti pa vaigu); pļaukāt**. plīķēt īr tā ne visaī stipri aī pļaukstu sist. parasti paī isplīķēšanu saūc, ja sit pa ģīmi. / ja sit pa ģīmi, ta teīc, ka plīķē, isplīķē kādu. cilvķeku tā isplīķē.

Plīķi subst.; dsk. **Vietvārds – ciema nosaukums**. Plīķu dīķis – katrā pusē viš bi sēklāks, uīn tas vidus dziļāks. tāt ciēmiīnc bi krastā – Plīķu ciēms.

plīķis subst. **Sitiens ar plaukstu (parasti pa vaigu); pļauka**. ka pateīc kuō neduōmāti, [saka –] tiē tavi vārdi kā plīķis pa ģīmi. □ **plīķu daīncis** – tautasdeja; aplausu deja (?). bi tāt plīķu daīncis, a muzīku. tuō es tā daīncāju savā laīkā. □ **cīrst (arī sist) plīķi** – strauji sist ar plaukstu (parasti pa vaigu). sien drānu galvā, cērt labu plīķi! lai klausā vīru, lai vīra māti! (LFK 1818, 787) / tiē vīri sit tuōs plīķus cic citaīm, ka skaīn viē. / plīķi cīrta, isplīķēja.

plīnderēt, arī **pleīnderēt, plīnderēties** v. **Klaiņot; slaistīties; bezmērķīgi pavadīt laiku**. tā viš te pleīnderē, nekuō nedarīdaīms. / tas kaīmiīņš mīl pleīnderēt apkārt. / nu ku tu visu diēnu plīnderēji? dzeīf uīn plīnderē! / plīnderēt i vazātiēs. / naū kuō plīnderētiēs apkārt pa pasaūli! // **Biezi lietot alkoholiskus dzērienus**. [dēls] staīgā tā pleīnderēdaīms pa kruōgiēm. cik īlgi tā varēs? cik īlgi piētīks tā tēva naūda?

plīndermanis. Sk. *pledermanis*.

plīnkšķēt v. **Plikšķēt**. liētus līst – vaī dziūdēt, kā plīnkšķ pa luōga rūtēm.

plīnkšķināt v. **Panākt, būt par cēloni, ka (kas) vairākkārt plīnkšķ**. plīnkšķināt i tādu truōksni tāisīt, bet tuīr dikti tas naū.

plīnkšķis subst. **Īslaicīga, parasti augsta, skaņa**. tuīr tāt plīnkšķis iznāca, ka nuōkrita tā bleķa bļuōdiņa.

plīnīta, arī **plīnīte** subst. **Medību bise**. mešsārks uzlika jaū pļecuōs plīnītu uīn iēgāja mežā. mešsārgaīm bi plīnīta. liēķģēģeri jaū nerādiņa savu plīnītu. / jaūnaīs meškuīnks bi nuōpiīcīs bezdūmu plīnītu. / ka būtu kāda plīnīte, es iētu šaūt [mežacūkas]. / kuō tu aī tuō vēcuō plīnīti gribi cūku nuōšaū! //

Šautene. *karavīraņ piē pliņtes vaig īkši uņ lišķi, zvejniekaņ aŗ. / pliņtas stuôbrs. / runci, runci, lādā plintu, peļu bēriņi ķivējās! runcis plintu aizlādāja [..]. (LFK 1198, 159) ✧ mest pliņti krūmuos – pārtraukt darīt (ko bezcerīgu). rādās, ka tuŗ nekas nebūs, negribu vaīs tuŗ iņtresētiēs. jāmeŗt būs tā pliņte krūmuos.*

pliņtniece subst. **Sieviete, kas iesaistījusies karavīru apmācībās.** *pliņtniece – dziŗdēc i tāt vārc. tādās eŗsuot bīšas. bet kad? / pliņtniece – te mēs saūcaņ tādās siēviētes, kas taga iēt taīs apmācībās.*

pliņķēt(ies) v. **Spēlēt rotaļu, kurā viens no dalībniekiem meklē citus, kas ir paslēpušies.** *ka bēriņi iēt pliņķēt, cic lūrē tā. ta saūc – kuô tu te ķiķē! / tā mēs, bēriņi, pliņķēties (slēpties) gājām. (LFK 1961, 10777)*

pliņķītis subst. **Bērnu rotaļa – paslēpes.** *mēs [tas ir, bērni] pliņķīti spēlējam. / tā i spēle, ta kā pliņķītis tas būtu.*

plīst v. **1. Dalīties atsevišķos gabalos, arī plaisāt, parasti tiekot stieptam, spiestam dažādos, pretējos virzienos; arī, piemēram, trieciena, spiediena rezultātā.** *karīņā aiziedams, sirdi slēdzu akmenī. aust gaismīna, leŗc saulīte, plīst akmens skanēdams. (LFK 1961, 11117) / uz eŗeru leŗdus plīsa. / skali bi nuô bēŗza klucīša isplēsti uņ nuô priēŗu kuôka. priēŗu kuôks labāks – plīsa. priēŗes kuôkaņ iŗ tādā īpaŗība, ka viŗ plīst taīsni. / skali bi apses uņ priēŗes, kas labi plīst, deŗ. / priēŗš ķuôcu piŗanas, lai labāki plīst, kuôku mērcēja ūdenī. / aŗ smalkāku adāmu adatu [aknu desas] tik iēduŗsta, lai neplīst puŗu. / [desas] tādās dikti ciētas nevaŗ dēŗ, ta viņas vāruot plīst puŗu. / te viēnaņ bī plīsusē aklā zaŗna. ✧ plīst aiz dūsmām – dūsmās nespēt valdīt pār sevi. nu tās meŗtas piktas, va plīst aiz dūsmām. / viņŗš aiz dūsmām plīst – nevaŗ riņtiēs. ✧ smeŗjās, puŗu plīsdams, arī nuo smiēķliem vai plīst – ļoti daudz, neapvaldīti smeŗjas. meŗtas, gaŗ ŷuôgu lūrēdamas, nuô smiēķliem va plīst, bet nedrīkst rādītiēs puŗiēm. / meŗtas piēŗuŗuŗas teŗa asti kādaņ lēpnaņ puŗsiņ nemanuot uz muguru. uņ tas nu iēt uņ neziņ, kaņ smeŗjās citi, puŗu plīzdami.*

2. Tiekot daudz lietotam, kļūt plānākam, caurumainam; tikt bojātam. *us [krekla] plēciem siksņas vīrsūm, nuô tā paŗa audeŗka tādū strīpu ūŗŗuŗa. ta tiē plēci tik ātri neplīsa. / apraūkt vaŗ kādā veŗā abŗēŗbā kādū caŗrumu, lai neplīst galīgi kuôpā. / jāabdarina tuô caŗrumu, lai neplīst tālāk. // savienojumā ar nuôst. Tiekot daudz lietotam, atdalīties (no kā). piēŗpeilēt vaig, ka tā [zābaka] zuôle plīst nuôst. / daūdz ja mazgā, [kreklū raksti] plīst nuôst.*

plīstuoŗs, -a divd.; adj. noz. **Tāds, kas labi plīst (par koku).** *brāķeris i meŗā, kas kuôkus brāķē – labus uņ sliktus baŗkus abzīmēja tā. skanīģus, plīstuoŗsus kuôkus abzīmēja – tuos jēma priēŗš vijuôles.*

plīsums subst. **Rezultāts → plīst; bojājums, plaisa.** *bruka i vēdeŗā. tas plēves plīsums, ka zaŗnas uz āŗu spiēŗas. / nuô pacelŗanās dabū tūsku – kuņģa plēves plīsums. jātaŗsa operācija. citādi nāķ zaŗnas āŗā.*

plīŗķis, arī plīŗis subst. **Plūksnains, pamīksts kokvilnas audums; plīŗš.** *plīŗis bi tas pac flīŗis, kas taga. tas plīŗis nāca vēŗlāku laiķu. / tuô plīŗķi saūca. viņi jāu i daŗādi [materiāli]. cic i tāt akaņ – tāt līdŗenāks. tuô saūca samac. ŷis aka plīŗķis. / vaŗŗes bija aŗ samatu [apŗūtas], pēŗcāķ aka plīŗis tāt apkāŗt. / plīŗķis bi – ŷuva gaŗ vaŗŗiēm, vestēm, būŗstēm. visāc bi – meŗļs, saŗkaņs, zaļŗ. / ja peŗlēķs tas gruņc tai vestei, ta zaŗu lika tuô samatu vaŗ plīŗķi. kas jāu bagātāķs, tas lika plīŗķi. / plīŗķa mēteŗus [jeb] maņteŗus aŗ ŷuva, kas bi bagāc.*

plītarbaņte, arī plīteŗbaņte subst. **Dekoratīva lente ar pieŗūtām metāla plāksnītem (plītarīniem), ko izmantoja vainagu darināŗanā.** *[vainagam ir] zīles, tresē, plītarbaņte, tresbaņte, spilģas, zīlītes. / plīteŗbaņte – tā bi tā nuôaūsta. tuô piŗka.*

plītarŗ, arī plīteŗŗ, plīteŗŗ, retāķ plītarŗis subst. **1. parasti dem. Rotājuma elements – neliela, dekoratīva metāla plāksnīte, kuru (parasti vainagam) pieŗuŗva tā, lai kustoties tā ŷūpotos un skanētu.** *vaŗŗakiem lika plītarŗinus piē zīlēm. tiē bi nuô tādām spuôŗzām plāksnītem. ta kā zvīnas tiē bi, tik liēli. / plītarŗiņi – tās zīles naū. ta ka tāt krāsaĩns bleķīc būtu. tuos tā sānuos ruotāŗ. caŗrumiņŗŗ vidū. / plītarŗiņi i tiē apaŗiē, caŗru vidu. / piē tām zīlēm tiē plītarŗiņi bi pa stāŗpām. uņ ta viņi kustējās. / [zīles vainagā] bi savēŗtas. katŗā stāŗpā bi plītarŗiņi. tas tik bi sudraba krāsā. tas plītarŗiņŗŗ kustējās. / [vainaga] āŗpuse bi išŗūta aŗ tādiem plīteŗiņiēm. / tuos plīteŗiņus senāķ uz ruôkavičiēm ŷuva. // Metāla (arī stikla) plāksnīte, ko izmantoja, lai izdekorētu (ko). bi trīszaru lukteŗi. tādi kareklīŗi bi – plītarŗiņi, karāŗās. tuŗ sveces lika iēķŗā.*

tiē bi nuô miseņa, nuô glāzu tiē plitarīni vis-apkârt. vienkârši aŗ bi nuô miseņa. / plitēriņi, plitēriņs – tuôs liēk kruônuôs, kapu kruônuôs.

2. niev. **Nenoteikts, vieglprātīgs cilvēks.** *plitaŗs i nenuôteikc cilvęks. kuô tuô plitaru klaūsīt! / tas nav nekâc dârba vîrs, tik tâc plitaŗs. // Kustīgs cilvēks.* *plitaŗs tâ maĩsâs pa kâjâm, tâ pinâs pa kâjâm. / mazi bēŗni tâdi plitari – grib bût tuvâk piē maĩmas.*

3. parasti dem. **Ganu plikstiņš (Capsella bursa-pastoris).** *plitarīni i ganu plikstiņi. plitarīnus a-viēnu râve bēŗni, uņ mâte veda Liēpâjâ, pārdeva. / plitarīni, plitaŗi – tâda zâle aũg. tâdi sidrabaĩni, tâdi peļēki. viēns kâtiņš. / plitarīni i tâda zâle, viš aũg tâdi kuņkulīši. citas smiļgas aũg garas, bet tas i ģss, tâc isplētiēs. kâdu reĩzi bēŗni maĩmaĩ sasēja tâdus smukus pušķiŗsus – nuô laũka puķēm. uņ ta tuôs plitarīnus pa vîrsu ussēja.*

plīte, retâk **plīts** subst. **Kurinâmâ, arī sildâmâ ierīce (parasti virtuvē) ēdienu un dzērienu gatavošanai.** *es jaũ redzēju, ka us kâšiēm vârij. ta sâka rastiēs plītes. / [senâk] plīte nemaz nebi. tâ tig bi kuņgu ķēķi. / pavârc i, ku vârija. ta jaũ nebi plītes. / plītij [ir] cukmūris, pa tuô dūmi iēt skuŗstinâ. / plītē iēlika grâpi. uz plīti vâra ģst cilvękiēm uņ cūkâm.*

plitēbaņte. Sk. *plitarbaņte.*

plitērs, arī **plitērs.** Sk. *plitaras.*

plīties v.; parasti savienojumâ ar vîrsu. **Nekautrīgi, uzmâcīgi censties iekļūt (kur), arī panâkt, iegūt (ko).** *kaĩmiņš maņ te plijâs vîrsu, lai braucu lĩdz. / va tu sēdēsi miēŗigi! kuô tu te plijēs vîrsu! / senâk neļâva bēŗniēm [...] maĩsitiēs pa kâjâm, plītiēs vîrsu. ✧ plijâs (arī plijas) vîrsu kâ miēgs (arī tâ kâ rũgta nâve) – saka, ja kâds ļoti neatlaidīgi, uzbâzīgi ko prasa, lĩdz, arī uzbâzīgi traucē ar savu klâtbūtni. kad kuô grib nuô uotra izgūt, ta plijâs vîrsu kâ miēks. / kuô a tuô [bēŗnu] lai iēsâk? jâduô viē būs – plijâs kâ miēks vîrsu. / viņš maņ tâ kâ rũkta nâve plijas vîrsu. grib kuô izdabūt.*

plīts. Sk. *plīte.*

plīveidīgs, -a adj. **Plītij lĩdzīgs (par iekârtu).** *ta jaũ neteĩca – plīte. plīveidīks viš bi – duŗes jaũ nebi, viss vaļâ.*

pliũkš interj. **Lieto, lai atdarinātu īslaicīgu, asu troksni, kas rodas, piemēram, sasitot kopâ spârnus.** [Mĩkla:] *acskriēn gaĩgalis, nuôskriēn gaĩgalis, sasit spârnus – pliũkš! klaũkš! [Atminējums:] aũž. // Izsaucas, ja pēkšņi, asi (kur) iesâpas.* *šâdus tâdus krikumus [tas ir, zâles] nepaņes. i kâdi brĩzi, ka pliũkš! – iēduŗ kaklâ, peļcâ.*

plivĩnât v. **Panâkt, bût par cēloni, ka (kas) plĩvo.** *gũžas ispēŗušâs ūdenĩ, isnâk malâ, spârnus plivĩnâdamas. / lai rēdz manis tēvs, mammĩna, kur gul manis augumĩns [...] smilktis grauž tam baltuos vaĩgus, ūdens matus plivĩnâja. (LFK 1961, 10573)*

plivĩnâties v. **Refl. → plivĩnât; tikt plivĩnâtam.** *gaĩsâ plivĩnâjâs kâruôks. / plusku neļķiēte – tas ziēdiņs tâ plivĩnas kâ pakula. // Lidinâties, parasti vienmēŗigi, lĩgani (parasti par putniēm).* *vanaks gaĩsâ plivĩnâjâs.*

plivuoŗ, arī **plĩvuoŗ** v. **Plivĩnâties slaidiēm lokiēm; plĩvot.** *kâzâs, kâduôs valdĩbas svētkuôs ta vilka karuôgu. ta viš tuŗ [pie mâjas] plivuoŗja, plĩvuoŗja.*

plĩvurpuķe subst. **Skarainâ ģipsene (Gypsophila).** *Aug savvaļâ, ir iekoŗta arī par dârza puķi. 30–40 cm augsts augs ar kuplu sazarojumu, sĩkâm lapâm, daudziēm sikiēm baltiēm vai iesârtiēm ziedĩņiēm. Plaši tiek izmantots pušķu dekorēšanai. (Sprincis 460)*

plivurs, arī **plĩvurs** subst. **No plâna, parasti caurspĩdĩga auduma gatavota lĩgavas galvasrota; plĩvurs; šķidrauts.** *lĩgavas šleĩeru saũca pa pluôri. tag plivuru saũc. / šleĩjeŗs bi tas plivurš, kas taga skaitâs. vēļâk bišķi tiē nâca. / plĩvurš lĩgavaĩ iŗ. senâk aŗ bija. / plivurš bi te lĩdz ši viēti.*

ploksis subst. **Viengadĩgs vai daudzgadĩgs flokšu ģints (Phlox) krâšņumaugs ar smaržīgiēm daŗâdu krâsu ziediem apaļâs ziedkopâs; floksis.** *plokši, krezeņtĩnes – tâs juô rudeni ziēd. puŗenes – tâs ziēd vasarâ.*

ploška, reti **plaška** subst. **Mazs gaismeklis – trauks, kurâ ievietoti tauki un dakts.** *ploška bi pa kaŗa laĩku – Pĩrmâ pasaũles karâ. ta mēs dedzinâjâm guôvu taũkus. paņēma labi liēlu biēti, nuôgrĩēza us pusēm, izũrba tâdu caũrumu, ka vaŗ iēlikt taũkus. vidũ izvilka buômeļu lupatu uņ salika taũkus apkârt, uņ aĩzdedzinâja. gaĩsma bi. mēs visi biētē viēn [gatavojâm plošku]. / kuŗpju smēŗes buņdĩņiņâ iēlēja aĩtas taũkus. daktiņš miŗkst taũkuôs, tas bi dzijas galiņš. plošķas saũca, plašķas. / plošķas bi – vâciņâ iēlēja aĩtu taũkus uņ ta daktiņu iēlika, aĩzdedzinâja. / mas daktiņš vâciņâ. iēlēja aĩtu taũkus tâ, ka daktiņš palika laũkâ. ta aĩzdedzinâja uņ bi ugunē. plašķas*

saucās. / ploškas bi tagad Uōtrā pasaūls kara laikā. nuō aitu taūkiēm gatauoōja. citu luōpu taūki tik ātri nesasaļst. / te tagadējā kara laikā bi tās ploškas, ka vāciēši bi.

plūcējs m., **plūcēja** f.; subst. **Cilvēks, kas ko (parasti linus) plūc.** dziediet, manas plūcējiņas, dziediet, stāvus stāvēdamas! (LFK 1817, 97)

plūciens subst. **Vienreizējas paveiktas darbības rezultāts** → **plūkt**. linu saūja i viēns plūciens.

plucinājums subst. **Vienreizējas paveiktas darbības rezultāts** → ¹**plucināt**. citi [saldskābmaizes mīklai] beŕ cukuru, bet es cukuru nebēru. maņ patika, ka tas saļdums dabisks nuō tā plucinājuma.

¹**plucināt** v. 1. **Raujot, ar rāvieniem dalīt sīkās daļās.** tā bija pakaišu kūdra. tuō tā plucināja uņ kaišija. tā dikti ussūca mitrumu. / plucināja siēnu uņ mīkstu bāza pa mazaŕm kušķitiŕm [slimajai govij] mutē, lai vaŕ nuōrīt. / viļļu tā plucina. ja tā ir izmazgāta, ta tā i savēļusiēs. ta viņu plucina. / viļļu tā pluōsija kad-reiž, ka izmazgāja, plucināja.

2. **Raustīt (aiz ķermeņa daļas), lai izraisītu sāpes.** nebēdā, taūtu dēļs, ka es maza aūgumā. gaņ es tavus kuplus matus palēgdama plucināšu.

¹**plucināt** v. 1. **Īslaicīgi karsēt (piemēram, miltus, gaļu, dārzeņus) karstā, parasti verdošā, šķidrumā; apliet ar karstu ūdeni (miltus), gatavojot maizes iejāvu.** [mīklu] vaŕ plucināt, kādreiž cepa neplucinātu. iēbeŕ miltus abrā uņ uzlej ūdeni. nuō vakara iēpluciņ uņ nuō rīta mīca. / darīja ar tā, ka [mīklu] plucināja, lai [maize] ilgāk stāv mīksta. / tās [linu] galviņas akaļ plucināja ziēmu cūkām. vāruōšā ūdeni [plaucēja]. uņ tad ēda cūkas. / nātras plucina, guōvēm duō. / mazās uņ lielās aūzas bi, lielāki graūdi bi. guōves ēda, ziŕgi. plucināj, piēbēra miltus. / [nokautai] aītai uņ guōveī – tiēm i kuņģiši jāplucina. ar ūdeni kaŕstu viss jāisjeŕm. / cūkaī kuņģiī nevaīg plucināt, tai i tīrs – tuō vaŕ a nazīti nuōkasīt uņ piētiēk. / bruōkastē meņci bi – va nu jēli, va plucināti. ziēmu ēda ari jēļus, plucināja, bet, maņ tā rādās, ceptus nekad.

□ **plucināta maīze** – maīze, ko pagatavo no plaucētiem miltiem. plucināta maīze nuō rudzu bīdēļētiēm miltiēm. a vāruōšu ūdeni [miltus] applicina – pusi tik. pusi beŕ nuō rīta klāt. / [mīklai] ūzlej sīltu ūdeni jeb aka vāruōšu. ta plucinātu maīzi ceŕ. / plucinātuō maīzi tik cepa, ka guōdi bija – bēres, kāzas, krustubas.

2. **Iedarboties (uz ko) ar karstumu (par šķidrumu, tvaiku) – ar nodomu iznīcināt ko nevēlamu (piemēram, parazītus).** prūši bi ķēķi – tuōs plucināja a kārstu ūdeni. / [ja bija kašķis] vaīdzēj plucināt visas drēbes ar. // **Izmantot ķīmisku vielu (piemēram, sārnu) veļas mazgāšanā.** tuŕ sārma plucināj [veļu]. // **Dezinficēt (parasti trauku) ar verdošu ūdeni.** mucas pluciņ a kadēģiēm [jeb] kadīģiēm.

3. **Aplejot ar verdošu ūdeni (parasti nokautu cūku), panākt, ka daļās nost (apspalvojums, apmatojums); šādā veidā dalīt nost (apspalvojumu, apmatojumu nokautam dzīvniekam), apstrādāt (nokautu dzīvnieku).** taga [nokauto cūku] cīti plucina, citi svilina – tāpat a saļmiēm uņ aka a tādu laŕpu. / ka cūku nuōkaū, ta spaļvu nuōpluciņ. nuōiēt tā spaļva, ka pluciņ. / plucinuōt [zosi] viŕsas āda nuōiēt.

plūcis, arī **plucis** subst. 1. parasti dsk. **Plauša; šis dzīvnieka orgāns kā pārtikas produkts.** plūči i cilvēkiēm, luōpiēm. / plūcus – senāk jaū plaūšas nemaz nesaūca. taga jaū ar saka tāpat. / [cūkai] plūči atruōdas muguŕpusē piē muguŕkaūla. / nuō [aitas] plūciēm isjeŕm tūlīt žūlti, nuōskaluō ar ūdeni uņ pakabina, lai nuōtēk. / bērs, bērsa puŕpuri derīgi plūciēm – kaŕm slimas plaūšas. / taŕm plūči slimi. plūči sāp uņ jāklepuō visu diēnu. maņ jaū plūči naū sāpēiši. / ka nuōkava cūkas, ta plūcus uņ aknas vārija zupā. / liēkumu dēsas nuō tiēm plūciēm, tuŕ kuņģis bija. citreiž viņas izvārija zupā, citreiž sataīsija dēsas. / tuōs plūcus, ka nuōkvēlliŕ, vaŕ piēlikt piē ēdiēna, kad vāra zupas rāceņus, sprūtes. / ka taīsija aknu dēsu, ta plūcus nelika klāt. / vedējīnu vīrīniēm plūču bikses kājīnā. suņi plūcus nuōēduši, rumba vien atlikus. (LFK 1961, 10820) / plūču bikses varētu būt caūrumāinas, stiēpīgas, kā plūči [jeb] plaūšas. / plūču svārki – tas tā kā nuō gaļas būtu tiē svārki. / plūči – **Lungen** (plaušas). (EH II 301) □ **plūču dēlamais** (arī **diluōnis, diluōns**) – plaušu tuberkuloze. taŕm diluōnc i – plūču diluōnis, pa-visaŕm veī teīca – plūču dēlamaīs. / viņa [tas ir, saldā sakne] laba priēķš krūtīm, priēķš plaūšu dēlamā [jeb] plūču dēlamā. tā pate tubēŕkuluōze – plūču dēlamaīs. / tas i pa-visaŕm baļc – plūči slimi, sīrkst a plūču dēlamuō [jeb] diluōni. / [viena paparde] laba priēķš krūtīm – priēķš plaūšu dēlamā [jeb] plūču dēlamā. tā pate tubēŕkuluōze – plūču dēlamaīs. / tag teīc – tubēŕkuluōze. ta [senāk] teīca – plūču diluōnis. / taŕm plūču diluōns. □ **plūču kaŕstumi** (arī **kaŕstums, kaŕsuonis**) – iekaisuma

process mazākos vai lielākos plaušu apvidos; pneimonija. *plaušu kârstumi* [jeb] *plūču kârstumi* [jeb] *plūču kârsuônis* [jeb] *plaušu kârsuônis*. *mana mâtes mâsa nuômira jaûna – a plūču kârstumiêm*. / *manas mâtes mâsas nuômira a plūču kârsuôni uñ diluôni*.

2. pārn. **Tas, kas lietū, sniegā u. tml. izmircis.** *šuôdiên tâ lija, ka paliku slapš kâ plūcis*. / *nu [zēns] tâ nuôlijis, tâ kâ plūcis slapš*.

3. **Tas, kas ir nesaturīgs, zaudējis savu formu.** *tev mugurâ tâc plūcis, tas kañzuôlis tev pa liêlu*. *plūcis jaû i tâc – uz visâm pusêm krît*.

4. **Gurdens, nespēcīgs, arī nepiemērotā, novalkātā apģērbā ģērbies cilvēks.** *te viens tâ klîst, vazâjâs apkârt kâ plūcis, tâdas vēcâs drēbes mugurâ*.

plūči subst.; dsk. **Otrreizēja izejviela, ko iegūst, plucinot nolietotus vilnas audumus, adījumus, auduma atgriezumus u. c.** *plūči i isârdîti villas lupati*. *ganelis labi isârdija plūčuôs tuôs lupatus*. *tuôs piêlika piê villas, ka aûda deķus*. / *tuôreiz jaû krâja visus plūčus uñ isaûda deķus nuô tiêm plūčiêm*. / *nuô plūčiêm isaûž jaûnu aûdumu*. *tas tikaî nuô villas*. / [bija] *tâdas mârķšainas bikses aûstas*. *a liniêm, a villu*. *bet ne ar tâdu labu villu, ar tâdiêm plūčiêm ataûsts*. / *tuôreiz jaû tâdus plūčus kârsa*.

pluda. Sk. *pludiņš*.

plūdas, arī **plūdi**, reti vsk. **plūda** subst. **Teritorijas pārplūšana, paaugstinoties ūdenslīmenim upju, ezeru vai jūras piekrastē, parasti palu, lietusgāžu, vējuzplūdu rezultātā.** *paûsarî plūdas nâce nuô Bârtas upes, ka lēdus gâja*. *ta pārplūda viss Banažu galš, Mežagalš uñ skuôla ar*. *taga tâdi plūdi vaîs neû*. / *tâs plūdas muñs nâca nuô upes vîrsû*. *ka dikti lietus lija, ta nâca nuô Bârtas aûkšâ plūdas*. / *muñs katru gadu nâca liêli plūdi vîrsû – tâdi pârî pa celiñ bi jâbriên*. / *paûsaruôs tuř gâja plūdi caûri – mēs nuô mâjas us klêtîm braucâm a laïvu*. *visi lēdus gabali gâja caûri*. / *ka sâk pûst ziêmelis, bûs plūdas*. *plūdas nâca trîs diênas*. *tik ilgi pûta ziêmelis*. / *viss kas, kas bija ežerâ uñ peldēja, tas viss bij ar plūdâm atnâcis uz ganîkli*. / *ka plūdas atkrita, palika naši*. *tuôs našus plūdi atņes*. / *duñbêris ir bedre ar ūdeni iêkšâ*. *zuves tuř dzîvuôja, nuô upes plūdiêm [ienâca]*. / *a bridžâm iêt pa tâdâm viêtâm, ku ūdeñs daûdz neţek, – pa duñbêriêm, pa mazâm upelêm*. *ka plūdas gâja pârî, ta tuř zuves âskrita, palika*. / *taga i Liêpâjas ežerâm dañbis aptaisîc uñ nenâk neviêna plūda vaî*.

pludināt v. **Virzīt (peldošus kokmateriālus) pa ūdenstilpēm.** *paûsariêm liêli ūdeņi bi, ta pludinâja plūostus*. *ta sēja plūostus, pludinâja uz Liêpâju*. / *paûsariêm pa upi pludinâja baļkus uz Liêpâju*. / *senâk pa Bârtas upi uz ežeru pludinâja baļkus*. *daûdz kuôku pludinâja pa Bârtas upi nuô meža*. / *ķeksis i tâc, kuô veļk kuô – nuô ūdeņa va kâ*. *vis-vaîrâk, ka tâds kuôkus pludina, ta iêcêrt uñ veļk šûrp*.

pludinātājs subst. **Plostnieks.** *upmalî bi savešc nuô meža liêls lēruñs maļkas*. *pludinâtâjiêm bi kuô darît*. / *visiêm maļkas pludinâtâjiêm bi buôsâki*.

pludiņš, arī **pluda**, **pludis** subst. **1. Zvejasrīka peldošs elements, detaļa, kas notur to vai tā daļu noteiktā ūdenstilpes dziļumā.** [tikla] *pludiñč aka nuô kuřka uñ aka kuôka*. / *katrañ âķiñ acsevišķi [jūrâ] tiêk nuôlaîsc akmeñc*. *uñ aûkšâm ūdeñc vîrsû i pludiñč, kas viņu [tas ir, lašu ūdas] tuř uz ūdeñc vîrsu*. / *pludiñš i uz ūdeni*. *ka kaû kuô iêgreñdê, ta piê tâ vař saķêrt uñ izvîlkt*. / *stuôdere ir peļduôša zîme [..] smaguñs ir apakšâ uz gruñti uñ tâ zîme aûkšâ*. *kuřka pluda apakšâ ir nedaûdz*. (Svent. 74) / *tiê kaprona pludi ir diêzgañ tâdi viêgli uñ isturīgi*. / *ja pludiñš i pavîlc zeñ ūdeñc, ta ziñ, ka us tuô âķi i lasis*.

2. Piena separatora diskveida detaļa. *ka pienu mašinâ, ta pludiņu saûc*. *ûzliêk, raû, tâdu bleķîti*.

plūdmale, arī **plūdmalis**, **pludmalis** subst. **Lēzena, ūdens noskalota (jūras, ezera, upes) krastmala.** *plūdmale i, ku bēdzâs ūdeñs*. / *senâk brauce gar plūdmali uz Liêpâju*. *ka bi smiltainš, ta bi grūta braukšana*. / *ja vēš bija nuô zemes puses, tad plūdmale bija smiltaine uñ grūta braukšana*. / *Arî braukšana pa pludmali bija ļoti grūta*. *Vêtras laikâ, kad pludmalis noskalots gludens, līdzens un ciets, gan varēja it labi braukt, bet kad ilgâku laiku pieturējâs râms laiks un nebija plūstošu viļņu, kad pludmali noskalo, tad tas bija mîksts un izbraukts kâ arumi*. (Janševskis 7) / *gar plūdmali bi laba braukšana Liêpâjâ*. / *plūdmalis*. (EH II 303)

pluduot v. **Atrasties, arī izplatīties (piemēram, uz kā virsmas) samērā lielā daudzumā (parasti par šķidrumu).** *tâc liêls lietus uznâce, ka visi taki pluduôja*. *te mûžīgi applūda*. *tiê laûki visi pluduôja*. / *taûki jaû ūdeniñ viênmêř pa vîrsu pluduô, viên-aļga – kad ar bîtu suņa*. // **Izplatīties (vidē) – par smaržu.** *rudeni, taûkus kaûsējuôt, ķêķi pluduô gârda smaka*.

pludurēt. Sk. *pļuderēt*.

pluduris. Sk. *pļudurs*.

pludus adv. **Peldus.** *brida, brida* [upē], *lidz laīdās pludus*.

pluīna subst. 1. **Zīda audums; viegls, plandošs audums; no šāda auduma šūts apģērbs.** *ku ta a tādu pluīnu iēsi, kas sitas gaī ceļiēm!* [Saka par zīda drēbi.]

2. **Nekvalitatīvs audums (?).** *kad svārka drēbe nuō isskata laba, bet valķājuōt nekas nav, [saka] – tā tāda pluīna.*

pluīnīt v. **Raustīt, plucināt, arī burzīt.** *pluīnīt* [ir] *saguīnzīt, samuīzīt.*

plukata, arī **plūkata** comm.; arī **plukatainis** m., **plukataine** f.; subst.; niev. **Skrandainā apģērbā tērpies cilvēks.** *kur tu nāci, plukataini, jaunu meitu pulciņā? visas tavas pluskas dreb, ar meitām runājuot.* (LFK 1817, 145) / *es bi tāda plukataina, citiēm līdzi plūkājuōs.* / *plukata i lamuvārc. plukata i tāt cilvēks, kas staīgā netīrām, nuōplīsušām drēbēm.*

¹**plūksna,** arī ¹**plūksne** subst. 1. **Tīklu (arī vadu) pludiņš.** *plūksna i piē tīkla piēsiēta kuōka plāna dēlīte, lai tīkls negriīnst dubēnā.* / *plūksnu piēsēja* [pie tīkla]. *ka nebija koīķi, ta nuō saūsas egles istāisija smālku plāksnīti. uīn tā bij koīķa aīsstājēja.* / *plūksnas – tīklu pludiņi 30 × 6 cm; plēsa no priežu un egļu koka; iegrieza māju zīmes, gadskaitļus.* Arī *plūksne.* (Laumane 2019, 155)

2. **Tīklveida nožogojums ezerā (zivju aizturēšanai).** *plūksna i tāda aīsspiēde – zīvu žuōks, ku žuōgus taīsij ezerā* [60–70–100 m garumā]. *tuō saūc aīsspiēde. tā nuō liniēm vērpta. viš jaū tikpat kā tīkls i.*

²**plūksna,** arī ²**plūksne** subst.; parasti dsk. **Dzīvnieku iekšējie orgāni, arī gaļas pārpalikumi.** *plūksnas iī luōpu liēkumi, iēkšas.* / *plūksnes i nevērtīga guōves gaļa. tik tādas plūksnes viēn i, laba gaļa maz.* // **Nevērtīga, cīpslaina, šķiedraina gaļa.** [gaļai] *tādas plūksnas viē bija šuōgad, nebi nekāda trēknuma. vāš luōps.* // vsk. **Neliels gaļas gabals (?).** *beīdzamuō gaļas plūksnīti vēl grib apskrubināt, tik gāršīks.*

plūksnains, -a adj. **Šķiedrains (?).** *plūksnas iī tāda plūksnaina, cīpslaina gaļa, kas nav tāt feīnc gabāls.*

¹**plūksne.** Sk. ¹*plūksna*.

²**plūksne.** Sk. ²*plūksna*.

plukšana subst. **Izkalšana, izžūšana; darbība, process** → **plukta.** *šuōgad viss iskāltis, ka aī lēja. viss isplūk aī plukšanu.*

plūkšanās subst. **Darbība, process** → **plūkties.** *meīta gribēja būt saīmniēcēī laba uōtra aī. šuō tuō pateīca pa tuō uōtru. bet, ja nu saīmniēce atteīca taī pīrmajaī, ta uguīns pakulās. nepiētika a rāšanuōs viēn, bi ari plūkšanās, ķēķī gāja spaīnēli grabēdami.*

plukšvaseris. Sk. *plukvaseris*.

plukt v. **Karstuma iedarbībā (vārot, tvaicējot) kļūt mīkstam.** *ka kārsē, ta plūk.* / *siīc i bišķi siītāks pa reīņenu. siīc i, kas neplūk.* / *vāig apliēt* [miltus] *aī vāruōšu ūdeni, lai plūk.* / [ieplaucētos miltus] *apsēdz aka, lai viīni kādu pusstuīndu vēl plūk.* / *piēbēru piīļu grāpi a svīklu lapām plukt – būs cūkām ēdiēns.*

plūkt v. 1. **Raujot, ar rāvienu dalīt (ko, parasti augu daļas) nost (no kā); šādā veidā dalot nost, vākt (ko).** *ka liniēm galvīnas metās brūnas, ta bi jāplūc zemē.* / *linu galvīņas nuōplūc, sasiēn buīntus, saliēk bālīnuōs. plūc pa saūjaī.* / *linus tā saūjām plūce.* / *neviēnam tāds mūžiņš, kāds mūžiņš liniņam – plūc matiņus, cērt galvīņu* [..]. (LFK 1817, 90) / *ja i nezāles, jāīzravē tīri, lai nepiētēt liniēm nezāles, ka viīnus plūc.* / *tuō zāli neļāva bērnīēm plūkt. tā bi iīndīga.* // **Raujot, ar rāviēniem dalīt nost (spalvas, sarus) nogalinātā putnam, arī dzīvniekam; raujot, ar rāviēniem atbrīvot no spalvām (nogalinātu) putnu, dzīvnieku.** *ka glaūnu pēli gribēja, ta nuō tām dūīņām viēn* [gatavoja]. *ja nē, ta plūca tās spalvas. zuōšu spalvas plūca.* / *ka vēl dabūja kādas spalvas kaū kuī – nuō kādas vecenes aī, kas plūca, ta jaū istāisija tuō pēli.* / *ku cūkām sarus plūca, tuōs saūca aškus.* / *dzīvaī* [cūkai] *neplūc sarus. ta viīna blāū.*

2. **Ar rāviēniem, arī koīzot dalīt (ko) nost (no kā), lai apēstu (par dzīvniekiem).** *viīrs tās siles i liēla, plata redele nuō apaīliēm žaūtiēm. tuī tas ziīrks plūc siēnu.* / *piēbāž tuō ķīpi* [ar sienu]. *ta ziīgi plūc pa tiēm caūrumiēm.* / *ziīrks tik a zuōbiēm plūc zāli, a mēli nē.* / *avis, saskrējušas ābulina gabalā, tā nu plūc – kāras kā mušas uz mēdu.*

3. **Raut; plēst.** *vārna plūca arāījīnu, aiz matiēm turēdama.* (LFK 1961, 11095) / *vārna plūca vedējīnus* [..]. (LFK 1961, 10910) / *kādreīz skuōlā aīz aūsīm plūkuši bērnus.* / *pakulas tīna taī*

kuodaļā. [...] vērpjuot nuô gala plūca, vēduôja tuô pavedienu. // **Raustīt.** ta mâcija paŕraugi slaûkt [govis] a spiêšanu. mēs jaû plûcâm. □ **plûkt matus** (arī **aiz paaûgâm**) – raustīt matus (matu šķipsnas), lai izraisītu sāpes. puīkas jaû tâ ģērējās – saiēt kuôpâ, plûc cic citam̄ matus. / skuôluôtâjs skuôlâ bērnim̄ plūca aīs paaûgâm. tuŕ vairâk sâpēja.

plûkties v. **Kauties; strīdēties.** puīši plûgdamiēs cic citam̄ iēsita pa žaŕdiem̄. / kad kavâs, plûcâs, ta teīca – dabūsi pa ķini, pa mûrdu! / viņi [tas ir, zēni] tuŕ aka ģērējās, plūcas. / alus kannâ, alus kannâ, plūksimies, plūksimies! tu pie manas galvas ķersi, es pie tavas turētavas. (LFK 1961, 11089)

plukvaseris, arī **plukvasers, plukšvaseris, pluhvasars** subst. **Kvass; saldskābs bezalkoholisks dzēriens, ko gatavo parasti no rupjmaizes vai rudzu miltiem un iesala.** plukvaseris i tâc dzēriens, tâc padzēriens. / plukšvaseris bi tâc dzeramâs. tuô tâ ūstaīsija nuô maīzes, nuô garuôzâm. nu uŕ bišķi piēlika raûgu, mazliēt saharīna piēlika, lai viš saīc i. nu ta kâdu dienu uŕ nakti tâ viŕam̄ ļāva bišķi uzrûkt. nu uŕ tad viŕu [tas ir, dzērienu] nuôturēja, lai viš nuôstâjas. uŕ tad salēja kaŕlīnâs. / kad alu taīsa, tad, redz, nuô tâ alus nuôvêlk piŕmuô šķiru, uôtruô šķiru uŕ trešuô šķiru. nu ta beīgâs vêl salej taī mucâ tuô ūdeni us tâm drabâm viŕsû. ta vêl iznâk plukvaseris us tâm drabâm, jā. uŕ ta tuŕ tâ viš iēsâkâpst. uŕ piēbeŕ bišķi cukuru, ka dzeŕ, va saharīnu iēmēt. uŕ ta plukvaseris isnâk. gâršīks i padzērt. / nu tad riktīks pluhvasaris bi. uŕ gâršīks viš bi padzērt. nu tuôreīz pa kvasu nesaūca, tuôreīz visi saūca pēc vâcu muôdes pa pluhvasaru.

plūme subst. **1. Rožu dzimtas plūmju ģints (Prunus) augļu koks vai krūms ar plašu vainagu, garenim vai apaļīgiem dzelteniem, ziliem vai sarkani zilganiem augļiem (kauleņiem).** šuôziem̄ te viēna plūmīte issala.

2. Ši augļu koka vai krūma auglis. dzēlâtânâs plūmes bi, zilâs plūmes. plūmes i liēlas. / tik saīdas, mīkstas tâs plūmes, vis-vairâk tâs zilâs. / šuôgad būs puīku plūmju – liēlâ būka tâ ziēdēja kâ baīc. / būkas – vēcī cilvêki tâ saūca zilâs plūmes, dzēlâtânâs nê. / guôve kâ plūmīte, mīksta kâ plūme.

plūmvēidīgs, -a adj. **Tâds, kas ir līdzīgs plūmju kokam (krūmam).** tas i plūmvēidīks kuôks, nuô Kaūkâza bi iēnâcis. Kaūkâza plūmītes saūca.

pluņcis subst. **Nekvalitatīvs audums; apģērbs no šāda auduma (?).** pluņcis iŕ švaka, slihta materiâla drēbes gabaīls.

1pluņcis subst.; parasti dsk. **Dzīvnieka iekšējie orgāni.** pluņci i tâdi sīkumi. visas cūkas iēkšas, dēsas i pluņci. ka nuôkau cūku, ta visus pluņčus istīra, dēsas tīra. // **Plauša.** pluņci. (ME III 357)

2pluņcis. Sk. pļuņcis.

pluņcāt v. **Bradāt (pa ūdeni).** te piē jūras bērni diēnâm pluņcâ pa ūdeni, bradâ.

pluņcāties, arī **pluņcāties, pluņcuoties** v. **Kustēties, arī peldēt ūdenī, šļakstinot to (par cilvēkiem).** bērni pēc liētus sētâ pluņcâjâs pa salijušuô pļuņci. / ka upmalâ dzīvouô, ta jaû bērni vaŕ pluņcâtiēs, pluņcâtiēs upē. / nu meītines pašas pluņcâjas upē. / pluņcâtiēs bērni iēt pa jūru. pârīēt slapji nuôsâpērušiēs. / nevaŕ ilgi a ruôkâm pluņcâtiēs pa ūdeni – piŕksti sâk apstipt. / bērni upelē pļuņcâjâs jaû ilgi. / puīkam̄, aūkstâ ūdenī pluņcâjuôtiēs, ruôkas nuôsâlušas.

pluņcis. Sk. pļuņcis.

pluņcuoties. Sk. pluņcāties.

pluņdurēt. Sk. pļuņdurēt.

pluņdurēties v. **Darīt ko nevēlamu, nosodāmu (?).** nu liēla vaīdzība iēt tuŕ pluņdurētiēs a viņim̄ – istikšu pac.

1pluņduris. Sk. pļuņduris.

2pluņduris, arī **pluņdurs.** Sk. pļuņdurs.

pluņkstēt, arī **pluņkšket.** Sk. pļuņkstēt.

1pluņģis subst. **Tas, kas ir samircis, salijis.** ganelis pârŕnâca nuôlijis ta kâ pluņģis.

2pluņģis, arī **pluņģis** subst. **Dzīvnieku iekšējie orgāni.** luôpu iēkšas, kuņģi uŕ dēsas saūc paŕ pluņģi. / tuôs cūku liēkumus pucējuôt, atsvoiēd tuôs pluņģus sunim̄!

pluôcis, arī **pluôcis** subst. **1. Staigna, purvaina vieta pļavâ vai mežâ.** ku [augsnē] bi tâc kâ mīkstums, ta teīc – pluôcis. / te raktas bedres uŕ vēsta meļļa smīlte nuô mežâ, nuô pluôca – tâ mežâ tâda zemâka viēta. / tuŕ pluôci šuôgad sâaûguši truši. būs laps siēns. aītas jaû ēd.

2. **Pelķe**. *islēja te tādū pluōci [jeb] pluōci ūdeni un aīsskrēja!*

3. **Liels, plats priekšmets**. *pluōcis i [kas] liēls, plac. / tādū ķuōci kā pluōci istaīsijs, nevaru panēst. // pārn. Resns cilvēks, dzīvnieks. pa pluōci teīc tādū isplūdušu. nu sēd ta kā pluōcis isplētiēs! / teīc ari tā uz rēsnu – iēt kā pluōcis! / cūka rēсна kā pluōcis.*

pluōgs subst. **Vienlemešarkls**. *pluōks bī cic – lemešārkl. tam lemesis bī. ciētā zemē aī pluōgu labāka āršana. / pluōgaīn i lemesis. tas i duōmāc ciētākaī zemeī. / pluōgaīn i ruōkturi [jeb] ragī. / pluōgi bi duōmāti – mazāki viēnaīn ziīgaīn, liēlāki diviēm un pat trijiēm. smagā plēsumā lika pat trīs [zirgus]. viēnziīga pluōks, divziīgu pluōks. / pluōks saūcaīn – viēnziīga, divziīgu pluōks. šī i dīsele, šīē i ruōkturi. / pluōks iī divziīgu dzēls ārkl. / pluōks jaū tagat piē traktuōra aī klāt. / tuī [nojumē] es bi duōmājis druvas liētas nuōlikt – aīklus, pluōgus. □ pluōga aīkl, aī pluōgs – vienlemešarkls. pluōga ārkl [jeb] pluōks – viēnlemešārkl.*

pluōģelis subst. **Neliels vienlemešarkls**. *pluōks i tas dzēlza aīkl. mas pluōģelis un liēlaīs pluōks. / kad aī, ka griēž tuō vēļēnu, pluōģeliīn liēk kuīpi klāt. ta griēž tuō vēļēnu nuōst tas kuīpis. / apakšā i blate pluōģeliīn, kas tuō zemi gāž. / ku tas plakanaīs ārklelis – tuō saūc pa pluōģeli. / pluōgu, pluōģelis [sauc], ku viēnu ziīgu jūdza, nuō dzēls viēn i.*

pluōris, aī **pluōre** subst. **1. Plīvurs**. *šlējeru aī senāk pa pluōri saūca, kuī jaū pa vācu muōdi turēja kāzas. tas skaītijās vācu muōde. [jautāja –] va ta pluōris aī būs? / tag saūc šlējeru, ta saūca pluōris. miītu kruōnis brūteī un pluōris apkārt. tas tāc šķidrs tāpat kā tag.*

2. **Plāna auduma gabala piespraude (parasti godību, svinību gadījumos) (?)**. *ka braūca us kapiēm, ta piēspraūda piē krūtīm pluōri. viņa bi tāda smālka, smālka, caūrredzama tāda tā pluōre. / meļlas pluōres bi. bet ta jaū senāk maz lika. ap ruōku jaū maz lika. vāīrāk piē krūtīm spraūda.*

pluōrs, -a adj. **Plāns, caurspīdīgs (par audumu)**. *gaīdīnes i pluōras, tādas caūrspīdīgas. / tas aūduīns tāc dikti pluōrs. / šī drāna tāda pluōra.*

pluōsīt v. **1. Plēst**. *vakaī vanaks te pluōsija viēnu cāliti. / drašķīt i pluōsīt.*

2. **Plucināt (parasti vilnu)**. *kad viīlu pluōsa, teīc, ka viīlu ķēdina. / pluōsīt viīlu iī ķēdināt. / māte iēnesa vēsēlu māisu viīlas, kuō pluōsīt, ka veda kārst. / ka [vilna] bī izmazgāta, ta pluōsija, plucināja. ta varēja kārst.*

pluōsīties, retāk **pluōsīties** v. **1. Būt tādām, kas iedarbojas ar lielu postošu spēku, parasti radot skaļu troksni (par parādībām dabā)**. *liēla vētra pluōsās. / rudenūōs vāīrāk vētra pluōsās. / muīns tā vētra pluōsijās diēnu un nakti – krita kuōki un gāzās stabi. / te viš [tas ir, vējš] dikti nepluōsijās. / šuōdiēn vēš dikti pluōsās. istabā aī jūtaīns, ka pluōsās.*

2. **Plaši izplatoties, būt par cēloni postam, (kā) bojāejai (parasti par slimībām)**. *kuliēris pluōsās – tas i dizeīntērija. dikti iēt caūri.*

3. **Agresīvi, nevaldāmi uzvesties; trakot**. *nu tiē suī gaī nevaī beīkt pluōsītiēs! / ka viš [tas ir, bullis] baūruō, ta viš nikns un pluōsās. / tādū pusērzeli nevaī turēt aī, tālab ka viš i nemiēriks, pluōsās. / bēīni daūzās, pluōsās. ja-iēt iššķīrt.*

4. **Būt ļoti kustīgam, izturēties skaļi (parasti rotaļājoties, priecājoties); draiskuļoties**. *tas puīka tāc daūziķis, pluōsās. / bēīni pluōsijās visu rītu. vēcāmāte teīca, ka sūdzēs mātēī. / māte aī saūca bēīniēm, kas daūzijās, – unģuris nāk! un bēīni visi paī traūca pluōsītiēs un bi miēīģi.*

pluōst(e)nieks subst. **Cilvēks, kas nodarbojas ar plostu sagatavošanu un pludināšanu**. *pluōstniēki upē palaīda nuō kraīnta baīķu pluōstus. / ķeksis i aka pluōstniēkiēm. a tuō gāja pluōstniēki kuōkus pludināt. / tiē pluōstniēki māk pa baīķi nuōiēt, lai aī viš nav piēsīēc. / pluōstniēki nuōpeīnija labu naūdu. / tā bi sala. tuī bi ustaīsiē kruōks. vasarā pluōstniēki braūca gaīām.*

2. **Pārcēlājs; cilvēks, kura nodarbošanās ir pasažieru vai kravu pārvadāšana pāri ūdenstilpei**. *pluōstniēks laiū aīsstūrēja upi pāri. / [pie upes] bi divi pluōstniēki, kas cēla pāri visu diēnu.*

pluōsts subst. **1. Noteiktā veidā sasaistītu kokmateriālu kopums pludināšanai pa ūdenstilpēm**. *paūsariēm liēli ūdeīni bi, ta pludināja pluōstus. / baīķus sasēja zināmā platumā pluōstā. ja bi rēsnāki, ta bi mazāk tuō baīķu. gaīruīns nekrita svarā. / pluōstus sēja a vicēm kad-reīz. / tādus pluōstus sataīsija pulku un piēsēja citu citaiīn galā. / nu tuō Miķēli gaī neģema līdz us pluōstiēm. kuō viīnš tuī sapruōt! □ iēt ar pluōstiēm – pludināt (kokmateriālus) ar plostu; plostot. nekāc strādniēks liēls viš [tas ir, tēvs] nebi. un ta viš gā a tiēm pluōstiēm. un ta*

palikās stiprāks. / [meža darbi] *kā akmeņš kaklā bi, bet bi jāiēt a pluōstiēm. / ka gāja a pluōstiēm, ta, ka iēkrita, vaīdzēja mātēt izglāptiēs. ✧ aiz-iēt tas kuņga pluōsts* – saka, ja kas neizdodas. ja kas nēizduōdās uņ ruōdās paspēle, kas pazūd aka, teic – aīziēt tas kuņga pluōsc! *tas uļmaņlaika teīciēns.*

2. **Ūdens transportlīdzeklis, ko veido, sasaistot (parasti vienā kārtā) kādus kokmateriālus.** *senāk viēns pac pluōsc [bija], kas cēla pāri [upei cilvēkus, pajūgus]. liēlaīs pluōsc te bi aku-rāt pret tuō skuōlu. / viēnu laīku a pluōstu cēla [cilvēkus] pāri upei. viņš bija va nu viēnā, va uōtrā malā, tā peļdēja. □ pluōsta tilts* – tilts, kas sastāv no savstarpēji saistītiem peldošiem kokmateriālu veidojumiem. *Bārtas upē bi pluōsta tilc. / kad es gāju skuōlā, ta bi pluōsta tilc. salikti tā cic piē cita tādi liēli biēzi gabali. tiē tā sataīsīti pa tādiēm platiēm gabaliēm. uz ūdeņs tiē visi stāvēj, a ķēdēm bi saķēdēti. uņ [pa plosta tiltu] gāja pāri upei. / ta tiē ļaūdis, kam bij aīssniēdzama upe, braūce vēļētiēs uņ skaluōtiēs uz upes pluōsta tiltu. / ka [ziemā] visūr varēja iēt pāri, ta pluōsta tiltu zāgāja laūkā nuō ļedus uņ isviļka kraņtā, laī pāusari neaīziēt a plūdiēm. // Peldoša platforma kā (piemēram, skalojamās veļas) novietošanai. ciēma puīšiēm a-viēn radās vaīdzība braūkt [upes] uōtrā pusē kādās darīšanās uņ meītām grēmdēt pluōstu, ku bi drānas isklātas uz malu.*

3. **Noteiktā veidā sasaistītu materiālu (piemēram, linu, kaņepju) kopums, kas paredzēts mērcēšanai, apstrādei.** [linus] *sasēj tāda pluōstā uņ ta viņus mērcēja. / kaņupes sasēja pluōstā. upēs mērcēj, tuļ viņas nuōmērcēj. / ka tai ūdenī mērcā, ta sasēja tādu pluōstu nuō tiēm liniēm. / dīķi sataīsīja tādu liēlu pluōstu nuō liniēm. / nuōsistuōs linus sasēja pluōstā uņ iēmērcā ūdenī. palika divas kārtes apakšā uņ ta lika vīrsū linus, sasēja, uōtru kārti pāri. divu asu bi pluōsc, aūkstuņs aļ bi asi. dažreīz visus linus sasēja divuōs pluōstuōs. / tuōs [linus] iēlaīda iēkšā tai dīķi uņ uzlika kuōka pluōstu vīrsū, uņ uzlika akmeni, laī miļkst.*

pluōstuot v. **Pludināt (kokmateriālus) ar plostu.** [kokus] *veda uz upmaļiēm. nu ta pluōstuōja tālāk uz Liēpāju. / [kokus] pluōstuōj aka pruōjā uz Liēpāju.*

plūraīns, -a adj. 1. **Plūksnains; pūkains, mīksts (par audumu, apģērbu no šāda auduma).** *ziēmišķāda – tā tāda āda, viēna puse villaīna, bišķi ta kā tāda plūraīnāka. / ku taga tiē plūraīniē jaki, meļliē, tuō [materiālu] saūca pa plīšķi. tuō lika [vamzei] gaļ apakšu uņ priēkšā gaļām. / mupes bi visādas. bi plūraīnas, bi tā-pat nuō drēbes pašūtas. // Nelīdzens. plūraīns i tāc nelīdzeņs. aūduņs vaļ būt plūraīns, acskuļbis.*

2. **Pinkains, plušķains (par suni, tā apmatojumu).** *plūraīns i tāc plušķa šunelis. tam tāda garāka spaļva. / pluskataīnis i tas suņs – tāc plūraīns. // Pūkains (par putna apspalvojumu).* *plūraīnas zuōses bi tādas a tādām vaļīgām spaļvām, tās bi tādas luōkanas, mīkstas. tās nuōkarājās pāri tam līdžeņām spaļvām. // Par ziedu. tās i senuō laīku puķes. dažādās krāsās. plūraīnas aļ bi.*

plusa subst. **Zviņaini, plekšņaini izsitumi (uz ādas).** *plusa i, ku ēdes issit. tā viss paliēk pluzganaīns, tā izraū. us tuō ādu viss paliēk tā nelīdzeņs. viņa niēz.*

pluska, arī **pluskata** subst. 1. **parasti dsk. Noskrandis apģērbs; skrandā; kankars.** *pluskas i vēci lupati, drēbes. tās pluskas addeva visas žīdam. / pluska i kāk lupata gabaļs. / ka atnāca žic, ta savāķa visas vēcās pluskas iēduōt žīdam pa šķīvēliēm. / pluskas viēni, pluskas viēni vedējīnu meītiņām. / visas tavas pluskas trīca, aļ meītāmi runājuōt. / tā tāda vēca pluska – tuō neģērb mugurā! / ritīgas pluskatas te i. [Saka par saplīsušu apkakli.] □ plusku neļķite* – spalvu neļķe (*Dianthus plumarius*). *plusku neļķite – tas ziēdiņs tā plivinas kā pakula. ✧ plusku pluskām* – ļoti ātri, lielā steigā. *nu bēņnus sarāja. tiē nuōskrēja plusku pluskām uz ganīkli.*

2. **comm. Nevīzīgs, nekārtīgs, arī netīrīgs cilvēks.** *pluska i nevīzīks. / kā tu tuō gaļvu nesusukā? kā tāda pluska iēt ļaūdis! / tu tā kā pluska staīgā! saķēmme tuōs matus!*

pluskains, -a, arī **pluskataīns, -a** adj. 1. **Skrandains; noplīsis, ļoti novalkāts (par apģērbu, tā daļām); pavirši lāpīts.** *ka tiē lāpi karājās, ta i pluskataīns. / pluskataīns i iēlāpuōc, skraņdaīns. // Tāds, kas ir ģērbies skrandainā apģērbā; skrandains. nu cik vaļ, tik pluskains tas Aņdrēš istaīsijēš, tikkuō kaņķari turās kuōpā. / kuō tāc pluskataīns liēn piē kārtīgu cilvēku gaļda!*

2. **Pinkains, plušķains.** *tam sunim tā vēcā villa vēl naū nuōgaīse – kāk viņš pluskaīns isskatās. / tāc suņs a iļ pluskataīns, kam iēt villa zemē.*

pluskata. Sk. *pluskata* (1).

pluskatainis m., **pluskataine** f.; subst. 1. **Cilvēks, kas ir ģērbies skrandainā, saplīsušā apģērbā; skrandainis.** *kas gāja nuōlāpīc, teīc pluskataīnis, ka vēl tiē iēlāpi nebi piēšūti. / pluskataīnis i tāt nuōskreñdis. / kuo tu nāci, pluskataīni, jaunu meitu pulcīnāji?* (LFK 1961, 10896)

2. **Pinkains, plušķains dzīvnieks.** *pluskataīnis i tas suņs – tāt plūrainis.*

pluskatains. Sk. *pluskains*.

pluskāties v. **Kustoties (arī vējā) plīvot stērbelēm, skrandām.** *Ģēžaī tas nešājamaīis liñdruks bi viēnās vērbelēs saplīsis. tā gāja, ka pluskājās viēn.*

plūst v. 1. **Pārvietoties, parasti ar nemainīgu ātrumu, samērā lielā daudzumā (par šķidrumu, šķidru masu).** *nu jaū sāk alus rūgdamīs plūst pa malām stuōverim̄ pāri. / steīksim̄ grāpt tuō siēnu, ūdeñs sāk plūst viēsūm! / tuō siēru [tas ir, siera masu] isjēm̄ nuō grāpja. a ruōkām tā sagatavuo ūñ tā ussviēž us tuō drānu, lai viš pac plūst. // **Izdalīties un tecēt, parasti lielā daudzumā (par asarām, sviedriem, asinīm).** ta [sestdienās] jaū perās uz lāvu, tā kā sviēdri plūst. / ja tev siļc ūñ aūksc, siļc ūñ aūksc, ūñ sviēdri plūst, ūñ aka aūksc, ta zināj, ka tā i teñprtūra. // **Vienmērīgi virzīties, izplatīties (par miglu, dūmiem u. tml.).** [rijā] priēkš dūmiēm ne-kāc dūmvoac nebi. dūmi plūda kuōpā a siļtumu. / tai kēķa pusē nekādu griēstu nebi – tuī bi rēdzañs juñc. [dūmi] pa pažuōbelēm plūda ārā. / caūr spēlti dūmi plūda ārā. / dūmi plūda pa skuīstēni.*

2. **Būt ar noteiktu virzību.** *saredzējās brālēñs ar māsicu, abi tuī bagāti. nu kuō tad laiñdis bagātībai plūst nuō mājas ārā!*

plušķains, -a adj. **Tāds, kam ir pinkains, savēlies apmatojums (par dzīvniekiem, parasti suniem).** *tas jaūnaīis šunelis [jeb] sunelis tāt plušķaīns.*

plušķēties v. **Plēsties; daudzīties, draiskuloties.** *ka bēñni pluōsijās, vēcāmāte teīca – kuō nu plušķējatiēs! / suñs a kaķi plušķējās. / kuō tu ar tuō suni vari plušķētiēs!*

plušķis m., **plušķe** f.; subst. 1. **Dzīvnieks ar pinkainu apmatojumu (parasti suns).** *plušķis i [suns] a gaŗu viļļu. aces aīzaūgušās a viļļu, mute. / viļļaiñu suni saūca pa plušķi. iī arī vārdā tā saūca. / taga viñiēm bi uōtrs plušķis pēc tā. tas bi nuōvēliēs tādām piñkām, ka viš nevarēja paiēt nemaz. / ciēmīniēm tāt plušķis suñs, bet dikti nejaūks. / Oļģai bi plušķa kucīte.*

2. **Noplīsis, nekopts cilvēks (arī bērns).** *plušķis i ari nevižģi ģērbīēs ciļvēķs. / iēt ta kā tāt plušķis! / bēñnu ar tātu nekārtīgu, nuōšmulētu, neapkuōptu saūc par plušķi.*

3. **Īpašvārds – suņa vārds.** *nuōñes tañ Plušķim̄ ēst!*

pluta subst. **Blaugzna.** *plutas i galvā pluzģanas. / duō iskasīšu tuō plutu nuō matu, lai skaīdra galva!*

pluzģars, arī **pluzģers.** Sk. *pluzģuris*.

pluzģināt. Sk. *pluzģurēt*.

pluzģurs. Sk. *pluzģuris*.

pluzģana subst.; parasti dsk. 1. **Nolobījusies ādas plēksne; blaugzna.** *pluzģana i matuōs. / senāk māte isveda bēñnus isutinēt. ta a nazi meklē gaŗ ādu, pakasa pluzģanas.*

2. **Skabarga (?).** *skrubis iī ēvele, kuō nuōēvelē dēliñ piñmās pluzģanas.*

3. **Sīks izaugums (piemēram, pie dzīvnieku orgāniem) (?).** [ģovs] *kuñģī i tādās ģaras pluzģanas – bārkstītes, tai liēlajā kuñģī.*

4. **Atdalījušās šķiedras, savēlums (piemēram, uz auduma).** *tas liñdruks tāt atskārbis, tādās pluzģanas karājās. viš nav atvīlēc. / pluzģanas iī kas atiris. / pluzģanas – šķiēdra ūñ nuōvēlusiēs drāna. teīc – naū ne-kuō laba drāna, atpluzģanājās.*

pluzģanāins, -a adj. **Zviņņains, plēkšņains (?).** *plusa i, ku ēdes issit. tā viss paliēk pluzģanaīns, tā izraū. us tuō ādu viss paliēk tā nelīdžēñs. viņa niēz.*

pluzģanāt v. **Lupt, lobīties (par ādu).** *saūsā ēde i, ka pluzģanas nāk nuōst, āda pluzģanā ūñ niēz. / tā kāja tig vēlāk sāka puñmpt. tā āda pluzģanā.*

pluzģatains, -a adj. **Savēlies, sapinkojies (par apmatojumu, apspalvojumu).** *pluzģataīns būtu tāt pluskaīns.*

pluzģināties v. **Plivināties.** *palagi pluzģinās pa sētu, bet drīz jaū būs liētus.*

pluzģna subst. **Auzu ģrauda apvalks, sēnala.** *aūzaī pluzģnas. / katrs ģraūc aūzaī i iēkš pluzģnām.*

pluzģināt. Sk. *pluzģurēt*.

pluzģināties v. **Plūksnoties.** *aūdiēm nekā nedarija. tik meīti iēkš tā šķiēta pluzģinājās, ūñ ta viņus šmitēja.*

pluzurains, *-a* adj., arī **plūzuruots**, *-a* divd.; adj. noz. **Plūksnains**. *ka meiti tādi pluzurāini, mīksti bi, ta nuô linu sēklām vārija tādu zupu. ta sašmitēja – a bīrsti saslapināja aūžuôt. ta bi ciēti meiti. / tūbenes bi pluzurāinas, tādas garas cilpinas uz vīrsu isvilktas. / tā i nuô labas villas vērpna, tā nav plūzuruôta [dzija]. tā i līdzēna.*

pluzurēt, arī **pluzināt**, **pluzdināt** v. 1. **Ārdīt, plūkāt, plucināt (nolietotus, vecus apģērba gabalus, audumus, adījumus)**. *kad-reiz pluzurēja tādas vēcas villas drēbes. uñ ta tik lika klāt labu villu uñ sakārša. / pluzurus pluzināja – visus vēcus adītus pluzināja, pa jaūnu sakārša uñ lika piē viļnas klāt. tag jaū ar veļ pluzina. / tādas vēcus lupatus pluzurēja uñ kārša, vērpna dziju uñ aūda deķus. pluzurus saūca. / brūdganām meļļa vista, kuô pa nakti pluzdināt.*

2. **Plūksnoties**. *savārij liñsēkls jeb ar limes ūdeni. uñ ta šmitēja a bīrsti tuôs meņtus, ku aūda sārkanuôs liñdrukus, lai nepluzurē.*

3. **Spēcīgi raustīt (parasti par vēju)**. *vēš pluzdina meitenei matus.*

pluzuris, arī **pluzurs**, **pluzdars**, **pluzders**, **pluzdurs**, **plūzuris** subst. 1. parasti dsk. **Otrreizēja izejviela, ko iegūst, plucinot nolietotus vilnas audumus, adījumus, auduma atgriezumus u. c.** *pluzderi bi tādi villas. tuôs tā plucināja nuô vēca kañžuôļa, zeķēm. isārdija vēcu kañžuôli, isnāca pluzduri. / ku vēcas zeķes izārdija, kārša, tuôs pluzurus saūca. ta lika pusi tuô pluzuru klāt, pusi villas, ta kārša kuôpā. uñ ta aūda deķus. / ka isārdija kādu zeķi, ta bi pluzduri, pluzdari. tuôs veda kārst. uñ bija aka dzive. / pluzuri i nuô tādas villas drēbes, tā izārda. ta piēliēk labu viļnu uñ ta aūž, uñ šuj kau kuô aka. / pluzuri – izārdija vēcas drēbes villas, pārkārša, piēlika jaūnu villu klāt. / tuô pluzuri pārkārša uñ aūda deķus nuô tiēm. // **Plūksnains audums**. mizulañs i tāt plūzuris. mizuliñ pa meitiēm iēt pāri vairāk tās dziveteles. // **Izplūkāta (auduma) šķiedra (?)**. pluzuris [ir] isplūkāta šķiedra. / saplūc kādu pluzuri uñ piēliēc piē aūguôna! ta ātrāk istecēs.*

2. **Viegls audums; viegls apģērbs**. *pluzuris i tāt viegls lupac. / taga liñdruki i jaūnlaiku. tiē i tādi viegli, tādi pluzuri.*

3. **No papīra strēmelēm veidots pie griestiem piestiprināms rotājums**. *nuô sīkās strēmelēs sagriēstiēm krāsuôtiēm papīriēm taīsija puškus uñ lika tuôs pluzurus piē griestu dziēdiēm kā puškuôjumu.*

plūzuruots. Sk. *pluzurains*.

plañma. Sk. *plēñma*.

plañpāt. Sk. *plāmpāt*.

plañpis. Sk. *plāmpis*.

plañkāt v. **Vākt, grābt (ko, piemēram, sienu) no slapjas, staignas vietas**. *meitas izgaīšas [..] ežēfmalī. sienu tuñ grābj, nuô tā ūdeņa jāplañkā laūkā.*

plāpa comm.; arī **plāpis**, **plāpātājs** m., **plāpe**, arī **plāpātāja** f.; subst. **Plāpīgs cilvēks; cilvēks, kas neprot glabāt noslēpumus**. *balamute i liēls plāpātājs. / kañmiñiēne tāda liēla plāpa. piē manis jaū ar adbizinēja. / kas tuô būtu duômājis – tāt vēc plāpis! / liēla plāpe klabina niēkus viēn. / kuô lai klaūsās! vēca plāpa! kuô viñš ziñ par jaūniēm laikiēm! / viš tāt kluss, mazrunīks, nau tāt plāpātājs. ✧ **plāpu kule** – plāpa. plāpu kule [ir,] kas daūdz niēkus runā. / nu kuô tuñ tuô vēcuô nabagu klaūsītiēs! tas tik tāt plāpu kule!*

plāpāt, reti **plāpīt** v. **Sarunāties, runāt (parasti ko nenozīmīgu, mazsvarīgu); daudz, nevajadzīgi runāt**. *plāpā, kas tā pulku runā, ne-kas gudrs nav nuô viņa. / nevarēju ciēst, ka viš te tig daūdz plāpā. / kuô tu tik pulku plāpā? / vīri sēd uñ plāpī. / plāpā, plāpā, kaimiņ Janka, tu jau mani nedabūsi. (LFK 1961, 11215) // **Skanēt; darboties (par plašsaziņas līdzekli)**. kamēr televizōrs beīks plāpāt, ātrāk neviēns gulēt nenuôiet.*

plāpātājs. Sk. *plāpa*.

plāpe. Sk. *plāpa*.

plāpīgs, *-a* adj. **Tāds, kas mēdz daudz, bieži plāpāt**. *tas vīrs tāt plāpīks, mūžīgi kuô gvefzgd. apnicis klaūsītiēs. / viš tāt kašķīks uñ plāpīks. / viñš nav plāpīks, nemēdz uôtrañ daūdz stātīt par sevi.*

plāpis. Sk. *plāpa*.

plāpīt. Sk. *plāpāt*.

plārīt. Sk. *plērināt*.

plaūja subst. **Process, darbība** → **plāūt**. *drīz sāksiēs plaūjas laīks. ja tā zāle liēla, ta jāplaūn.*

- plaūjamais**, -ā, arī **plaūnamais**, -ā divd.; adj. noz. **Divd.** → **plāūt**; **tas** (piemēram, **lauksaimniecības tehnika, darbarīks**), **kas paredzēts plaūšanai**. *mušs jaū bi saīmniēcības iñveñtārs viss sapīrkc – bi grābjamaīs uñ plaūjamaīs, uñ viss kas.* □ **rudzu plaūnamais laīks** – rudzu plaūšanai visizdevīgākais laīks. *ta i rudzu plaūnamaīs laīks.*
- plaūjmašina** subst. **Mašina zāles vai labības plaūšanai**. *zāles plaūmašina. tās pašas plaūmašinas te ār stāv redzimas. / labības plaūmašina bi iēbūvēta vairāks [tas ir, sarežģītāk]. / plaūmašinas jaū gañ bi kādas. mušs jaū bija plaūmašīns.*
- plaūka** subst. **Sitiens ar plaukstu (parasti pa vaigu)**. *tā tig bi plaūka! skanēja viē. / teū aka brālis iēsita plaūku?*
- plāūt** v. **Ar izkapti vai plaujmašīnu griezt (lakstaugu, parasti zāles, labības) virszemes daļas**. *ja tā zāle liēla, ta jāplaūn. / pāēda bruōkasti, saīmniēks teīca – eīta plaūnat labību! / pēc tās piřmās zāls tuō atālu plaū, ka tas i izaūdzis uōtreīz. / vīrs plāva, siēva ņēma rudzus. / visi riñdā plaūn zāli. / es savam kumeļam krustis ceļu sienu plāvu. (Bitners 1844, 117) / talkām plāva miežus, rudzus [..]. (LFK 1961, 10444) / tepat duōbu galuōs vēcaīs plāva, vařbūt i jaū nuōplāvis [rasaskrēsliņus].*
- plāva** subst. **Dabisku vai sētu zālaugu platība, kur zāli izmanto plaūšanai vai ganīšanai; zālājs, kurā ir bieza lakstaugu (galvenokārt graudaugu) sega**. *plāva i, ku aūg tāda dabīga zāle. iř lejas plāvas, kalna plāvas. / te tādas ežera plāvas, te mežmalas plāvas. / Aīzřīmu plāvas bi aīz upes, ku tādas upes bi. / Kaņiēres bi plāvas Pēřkuōngalā. / Aīzviķenes bi plāvas puřvā. tuř a ziřgu nevarēja iēbraūkt. tuř bi daūdz plāvas. / mušs te plāvas bi tālu. uñ tās plāvas visas bi ūdeņa pīllas. □ **plāvu aūzene** – plāvas auzene (*Festuca pratensis*). ābuōliñš, timuōtiñš, plāvu aūzene, tāda skarene – tiē tādi ātraūguōšīē. / šī tāda siēna zāle – plāvu aūzene tā i.*
- plāvas** subst.; dsk. **Plāuja**. [bija] *sūdu vēdas, rudzu plāvas, linu mīstas. visus tādus liēlākus dārbus pa taļku darija, viēnā diēnā visus. / tēs pārveda nuō nīdeřlāga viēnu vēřpeli alu priēķš rudzu plāvām, ka pa taļku plāva. / uz Jāņiem tēs patecināja alu. viēnu eņkuri iēlaīda akā priēķš rudzu plāvām.*
- plāvējs** m., **plāvēja** f.; subst. **1. Cilvēks, kas plauj**. *labāks plāvējs labāk vař nuōplāūt, iēvēruō kārřību. / tāc labāks plāvējs pa priēķšu iēt. piē saīmniēka tāc bi. / lai viēnā diēnā nuōplāutu Kārkla plāvas, vaīdzīgi astuōņi plāvēji a iskaptēm. / Kārklā bi plāvas. seši plāvēji uz diēnu nuōplāva. / viš nav laps plāvēš. / patīk manim ta plāviņa, tās plāviņas plāvejiņi – aboliņa ta plāviņa, zābakoti plāvejiņi. (Bitners 1844, 117)*
- 2. Mašina zāles vai labības plaūšanai; plaujmašina**. *labības plāvējaļ bi vēļlāk kūlīšu savācējs. tuō liētuōja ari uz ežeru ziēmā, niēdras plaūnuōt. / beīgās viēnu tuō lapsēnu sapļāva vācu plāvējs.*
- 3. Īpašvārds – Oriona zvaigznājam piederīgas zvaigžņu grupas nosaukums; Oriona josta**. *ta tuř trīs zvaīgznes i, ku Plāvējs saūc. viš zem Zīriusa i. tas pa-priēķšu ūznāk uñ ta tas Plāvējs.*
- plāvenieks**, arī **plāvinieks** m., **plāveniece**, arī **plāviniece** f.; subst. **Laukstrādnieks, kas strādā plāvā**. *tuř plāveniēki braūc mājās nuō plāvas. / eřt jātaīsa, plāveniēki braūks mājās. / gařām brauca plāvenieki. (LFK 527, 13514) / gařām brauc plāvinieki. (LFK 1817, 164)*
- plāviens** subst. **Vienreizēja paveikta darbība → plāūt**; **plāvas vai lauka josla, ko nopļauj vienā gājienā**. *viēns plāviēns i ciřtiēns.*
- plāvinieks**. Sk. *plāvenieks*.
- plāvmale**, arī **plāvmala** subst. **Plāvas malējā josla; josla gar plāvu**. *briķšņi i tādi sīki krūmi mežmalās, plāvmalās. / priēde plāvmalē isaūguse tiēva, gara, ka vēš vař nuōlaūst. / līdz tai plāvmalei tiē visi a rudziēm apsēti laūki. / gař plāvmalēm stiēpās attēkas. tuř turējaš ūdeñs. / plāvmalē viņi [tas ir, mednieki] gāja uz jaktēm pīles šaūt.*
- plāvums** subst. **Paveikta darbība, rezultāts → plāūt**; **plaujot iegūtais augu daļas kopums**. *trīs pūrviēts, pus-uōtra pūrviēta – viēna vīra plāvumš. tā mēs runājām. / tuř bi piēcu vīru plāvumš. / tuř bi tāc neviēnāc plāvumš. / par gabalu es pazinu jauna vīra plāvumīnu. (LFK 1961, 10641) / jāvēd guōves atālā, plāvā, kuř zāle ataūguse pēc plāvuma.*
- plēcka**, arī **plēcka**, **plēka** subst. **1. Mēslu, dubļu čupa**. *te tāda plēcka atkrituse nuō zābaka. kuř tu esi iēbriduse? / kuř tādas dubļu plēckas radušās? / viēna [mēslu] plēka nuōkrita piē durīm.*
- 2. comm. Nievājōšs cilvēka apzīmējums**. *nu sēd kā plēcka! citas [sievās] jaū señ mežā. / kā tāda plēcka, runā tavu runāšanu! / tās siēvas sasēdušas kā tādas plēckas.*
- 3. hum. Kājas pēda**. *plēckas – kāju pēdas. tuō tik teic pa juōkaļ.*
- plēgurīgi** adv. **Juceklīgi (?)**. *tiē apīņi, aūguōt bez mātkstes, satinušīēs pa-visaļ plēgurīgi čupā.*

- plēgurs**, arī **plēguris** subst. **Žūpa**. *plēguŗš, pijāks, jā. tuŗ jaũ tuõ vārdu [dzērājam] i vaĩrāk tā. / liēls dzērājs, plēguris nevaŗ adġēvēlētĩes vēl nākuõšā diēnā. / plēguris – tas staĩgā nuõļufbājiēs. / plēguru siēvām uĩ bērniēm bija grũta dzĩve.*
- plēguruot** v. **Žūpot**. *te nu ir – plēguruõ lĩdz rĩtamĩ piē viēnas buteles braĩdava! / cic dzērājs ilġi plēguruõ. / liels dzērājs dzer klusēdams, dzer tik iekšā, bet neplēguruo. (LFK 1961, 10666)*
- plēguruoties** v. **Ilgāku laiku, daudz lietot alkoholiskus dzērienus; uzdzīvot**. *plēguŗš jaũ i tāt, kas plēguruõjas uĩ neiēt mājās. / viš [tas ir, kāds vĩrietis] tuŗ plēguruõjas.*
- plēka**. Sk. *pļēka*.
- plēkāt**, retāk **plikāt** v. **Bradāt**. *nu tik vaŗ plēkāt – dubļi šķĩst viēn. / plēkā – tas tā pa dubļiēm plēkā. / nu tik bērni plēkā pa dubļiēm! / bērni akaļ plĩkā pa tuõ slapjumu.*
- plēkata** comm.; subst. **Nievājošs cilvēka apzīmējums**. *maĩ [sieva] tik tāda plēkatĩna, citiēm lĩdzi plēkājās.*
- plēkāties** v. **Bradāt, mĩdĩties (pa dubļiem)**. *ka bĩ nuõlijis liētus, sētā bi liēli dubļi. ta jaũ bērni plēkājās pa tiēs dubļis. / puĩšeli pa dubļiēm plēkājas, mĩcās paŗ tiēm. / tā list. nu varēs pa dubļiēm plēkātĩes. // niev. Iet, sekot (?). maĩ [sieva] tik tāda plēkatĩna, citiēm lĩdzi plēkājās.*
- plēks**, arī **plēkš** interj. **Lieto, lai atdarinātu troksni, kas rodas krītot**. *nu i aka – plēkš! peĩķnuõks piē zemes. / putnaĩ sagriēžas gaĩva. uĩ plēks! – viĩš nuõkrĩt.*
- plēkstēt**, arī **plēkšēt, plēkstināt** v.; niev. **1. Plāpāt; runāt niekus**. *ja tukši runā, teĩc, ka ļerina, ļurina, plerĩ, plerĩnās, plēkst. / neplēksti! eĩ strādāt! / kuõ tu tuŗ plēkstini! / kuõ tu plēksti, stāvi klusu!*
- 2. Stāstīt (ko slēpjamu)**. *papruõvē tik tu mātēĩ plēkstēt, ka mēs bijām piĩsētā!*
- 3. Neskaidri, šļupstoši runāt**. *cic, redz, dikti tā soepst runādaĩs, tā plēkst, plēkstēdaĩs runā.*
- 4. Plakšēt**. *mĩkla mĩcuõt plēkš.*
- plēkš**. Sk. *pļēks*.
- plēkšēt**. Sk. *pļekstēt*.
- plēĩma**, arī **plaĩma, plāĩma**, retāk **plēĩmba** subst. **1. niev. Lūpa**. *nu ir gaĩ tamĩ vĩraĩ rešnas plaĩmas! / tamĩ [puĩsim] biēzas tās plēĩmmas. / puĩka pa bļēĩmmām akaļ dabũjis. pa plēĩmmām aŗ teĩca. / duõšu viēnreĩz pa tām plēĩmmām! □ staĩgā, plāĩmmas izcēlis – saka par dusmĩgu, augstprātĩgu cilvēku. meĩta staĩgā, plāĩmmas iscēluse – pikta.*
- 2. Atvērums, arī dobums (piemēram, priekšmetam)**. *lukteriĩ i lūpas, teĩca plaĩmmas aŗ. tuŗ iēliēk sveci. / laĩpi, ku dakti iēvēļk, i plāĩmas. / laĩpas daktu izvēļk liēlāku us plēĩmmām, laĩ gaišāki deġ. ka iēvēļk iēkšā, ta tā uguĩtĩņa maza. // plēĩmbas „lukuŗa lūpiņas, starp kuŗām atruõdas dakts”. (EH II 307)*
- plēĩpēt**, arī **plēĩpĩt** v.; niev. **Žūpot; daudz dzert**. *plēĩpĩt – tas aŗ i dzērt. Miĩndelis bi nuõgājis us Spiŗġiēm tuõ dzērsi dzērt. pārnācis teĩca – ta ta nu braĩgi saplēĩpēju. / viš [tas ir, kāds vĩrietis] staĩgāj apkārt plēĩpēdaĩs.*
- plēĩpis**, arī **plēĩpis** subst.; niev. **Žūpa; cilvēks, kas bieži, arī daudz dzer kādu (parasti bezalkoholisku) dzērienu**. *plēĩpis i dzērējs. tas [vārds] i atnācis nuõ Bārtas, kuŗ. / plēĩpis bija maĩs vĩrĩnis, es plēĩpĩša lĩgavĩna. redz, kā kuõši piēderēja plēĩpiĩ plēĩpja lĩgavĩna.*
- plēĩpĩt**. Sk. *pļēĩpēt*.
- plēĩmpt** v.; niev. **Dzert (parasti) lieliem malkiem, daudz**. *nu plēĩmpt tuõ alu, neġēduši nekādu maĩzes gabalu. / ta nu gaĩ tā guõve vaŗ plēĩmpt! izdzēra divus spaĩņus. / vaŗ gaĩ tiē zĩġi plēĩmpt – spaĩni pēc spaĩņa. / tas [vĩrs] tik plēĩmpt uĩ plēĩmpt bez mitas.*
- plēĩcēties**. Sk. *pleĩcēties*.
- plēĩcis**. Sk. *pleĩcis*.
- plēĩcka**, arī **plēĩcka** subst. **1. Pelķe**. *peļķe ir plũĩcis, plēĩcka. / plēĩcka i kāda bedrĩte piēlijuse. / plēĩcka i tāda peļķe.*
- 2. comm. Nievājošs cilvēka apzīmējums**. *paŗ cilvēku aŗ teĩc – plēĩcka, nešķĩstenis cilvēks, pulķu runātājs, teĩķuõtājs.*
- plēĩckains, -a** adj. **Pelķains**. *taga ceļi i graĩtēti, asfaltēti. senuõs laĩķuõs bija bedraĩni uĩ dikti plēĩckaĩni, slapji. tādas plēĩckas bija, ka rādiķas – rĩteņi nuõlũzĩs.*
- plēĩpene**. Sk. *pļēĩperis*.
- plēĩperēt**, arī **plēĩpenēt** v.; niev. **Plāpāt; runāt (piemēram, niekus, arī neskaidri)**. *plēĩperē – runā, plāpā. tas bĩtu runāt vĩšu nevĩšu, pulķu. / kuõ tu tik ilġi te plēĩperē vĩšu nevĩšu! / aŗ vĩņu*

vaŗ pļeŗeŗeŗet visu dienu, viņš runā uņ runā. / pļepene staĩgā apkārt pļeŗeņeŗedama. vaŗetu labāk kuō dziēvāt! / tas vāciēc drusku pļeŗeŗeŗa latviski.

pļeŗeris, arī **pļeŗpis** m., **pļepene** f.; subst.; niev. **Pļāpa**; **niekkalbis**. nu Pēcis tik tāt pļeŗpis – runā viēnas runāšanas. cik tuŗ taĩsnības? / pļeŗeris i, kas daũdz runā. / kuō tuŗ klaũsĩtiēs! tas tik tāt pļeŗeris viēn i. / ka dikti pulku runā, ta teĩc – tas i pļeŗeris. / pļepene [ir] niēku runātāja. / pļeŗpis i, kas daũdz runā gaņ saduōmātus, gaņ piēŗeŗeŗeŗetus nuōtikumus, runā, kā saka, vĩšu nevišu.

pļepertaša comm.; subst.; niev. **Pļāpa**. pļepertaša i pļāpĩks cilvēks, kas tāt pulku pļāpā. taņ gaņ.drĩz nevaŗ ticēť. / tās abas māsas i tādās pļepertašas.

pļepēt v. 1. **Vairākkārt radīt ģslaicĩgu, paklusu troksni, plĩstot burbuļiem (par biezu ēdienu, kas vārās)**. biēsputra jaũ pļepē. eĩ pamaĩsi! / zapte bũs saviruse, beĩdz pļepēť.

2. pārn.; niev. **Pļāpāt**. tāt siēva runā tāt bes apstāšanās, pļepē. / pļāpa ať pļepē.

pļeŗpināt, arī **pļeŗpināt** v. 1. **Vairākkārt radīt ģslaicĩgu, paklusu troksni, plĩstot burbuļiem (par biezputru, kas vārās); atskanēt šādam troksnim**. biēsputra pļeŗpina – pļup, pļup, pļup, pļup!

2. **Ilgāku laiku vārīt (parasti biezputru)**. kuō tu tuō biēsputru tik ģĩgi pļeŗpini – piēdeks veļ!

pļeŗpis. Sk. pļeŗeris.

pļeŗšis subst. **Cilvēks, kas neskaidri, šļupstoši runā**. tas tāt pļeŗšis i, nevaŗ ne saprast, kuō teĩc.

pļeŗt v. 1. **Vārĩties**. ka tāt biēzaputra sāk pļeŗt, ta i gatava. vaŗ cēľt grāpi zemē.

2. niev. **Pļāpāt**. nevaŗ beĩkt pļeŗt – tik ģĩgi stāv uņ runā!

pļeŗ, arī **pļeŗu** interj.; atkārtojumā, arī savienojumā pļĩru pļeŗu. **Lieto, lai atdarinātu pļerkstošu skaņu, arī pĩles balsi**. pĩle runā – pļeŗ, pļeŗ! / pļeŗu, pļeŗu, pĩľite! / viņas puses dziedātāji priedē kāpa riekstus raut. lūza zari, krita puiši, gurni gāja pļĩru pļeŗu. (LFK 1961, 11008)

pļeŗa comm.; subst.; niev. **Pļāpa**. pļeŗa ať pulku runā. tas tik tāt pļeŗa iŗ. / nu acskreŗja tāt ciēminu Ģēda uņ sapļeŗāja te tādus niēkus. ģsta pļeŗa! / kuō tāt pļeŗa nevaŗ sapļeŗāt – dzĩvu aprakt, mirušu piēcēľť! / pļeŗas i tādās pļāpĩgs vecēņs.

pļeŗāt v.; niev. **Daudz runāt; pļāpāt**. te tāt vecene pļeŗā uņ pļeŗā – pulku runā.

pļeŗāties. Sk. pļeŗināt.

pļeŗceklis subst. 1. **Tas, kas rada skaļas, griezĩgas skaņas**. taņ pulksteniņ uŗgriēŗ tuō pļeŗcekli, lai nuō rĩta pļeŗc.

2. pārn.; niev. **Cilvēks, kas daudz, griezĩgā balsĩ runā**. aka tas pļeŗceklis te iŗ atnācis! runā, pļeŗc, ľeŗkst.

pļeŗgāt v. **Radīt pļerkstošu skaņu (piemēram, nemākulĩgi spēľeŗot kādu mūzikas instrumentu)**. nekuō jaũ nevaŗ ģsspēľēť ať tām mūņikām, pļeŗgā viē.

pļeŗināt, arī **pļeŗināt**, **pļeŗināties**, **pļeŗāties**, **pļeŗĩť**, **pļeŗarĩť**, **pļeŗurĩnāt** v.; niev. **Iľgstoši runāt; pļāpāt**. pļeŗurĩnāt [jeb] pļeŗināt – tas pa daũdz pulku runā. / pļeŗina [jeb] pļeŗarĩť – tas bũtu pulku runāt. / vaŗ gaņ tās siēvas sagaišas pļeŗurĩnāt nuō rĩta lidz vakaram! / neviēns iēķš viņa neklaũsās, ka viš tuŗ bubina uņ pļurina. / pļeŗķstēť [jeb] pļeŗināt – tas gaņ.drĩz i viēns tas pac. / kuō tu te pļeŗini! / šuōreĩz jābeĩdz ľurĩnāt, pļeŗināt. / tātā siēva, kas skrej nuō viēnas mājas uz uōtru pļeŗinātiēs, ať iŗ šaũtuve. / [meita] sēd lidz a viņām [tas ir, sievām] uņ pļeŗājas. / ja tukši runā, teĩc, ka ľeŗina, ľurina, pļeŗĩť, pļeŗinās, pļeŗkst. / kuō tu te pļeŗarĩť – tas bũtu pulku runāt.

pļeŗkāt. Sk. pļeŗķstēť.

pļeŗksnis. Sk. pļeŗpe.

pļeŗķstēť, arī **pļeŗķstēť**, **pļeŗķšēť**, **pļeŗķšķēť**, **pļeŗķāt** v.; niev. 1. **Radīt skarbu, griezĩgu skaņu; atskanēt šādai skaņai**. skruōderiņ pĩjuōle sāka pa-visām pļeŗķstēť nuō liēlas spēľēšanas. / kas tiēm ratiēm iēsprũdis ritenĩ? sāk pļeŗķšķēť braucuōť.

2. **Radīt raksturĩgas skarbas balss skaņas (parasti par pĩľem); pēķšķēť**. pĩles ģsvēdušas pĩľenus upmalē. nu pļeŗķš, ka tātļu vaŗ dziŗdēť. / tuŗ laĩkam kātā pĩle pļeŗķst. / pĩľite pļeŗķš.

3. niev. **Pļāpāt**. kuō tu te pļeŗķsti! tas bũtu pulku runāt. / tātā bruzdināšana viēn i, grabina uņ bruzdĩna tik, pļeŗķst. / pļeŗķšēť – tas i tāt, ka viš runā uņ runā, pļeŗķš uņ pļeŗķš. / nepļeŗķsti nu vaĩ pretĩ! dabuji, kuō gribēji! / stuņdām vaŗ ľeŗķātiēs, pļeŗķāt tāt ciēmite.

pļeŗķstuošs, -a, arī **pļeŗķstuošs**, -a divd.; adj. noz. **Griezĩgs (par skaņu)**. ka [govis] meŗā dzina, ta tik skrabalus [tas ir, zvaniņus] ľika. taņ tātā pļeŗķstuošsa skaņa. / nuō rešnās gũzu spalvas, nuō tāt rešnā gala [taisĩja spĩgu] – nuōgriēŗa tuō uņ iēšķēľa tātdu mēľĩti. uņ, ka pũta, ta bi tādās pļeŗķstuošas skaņas.

plērksēt, arī **plērksķēt**. Sk. *p|e|k|s|e|t*.

plērkt v. 1. **Radīt skalas, griezīgas balss skaņas; kliegt.** *vedējīnu sievīnām pile plērcas vēderā. (LFK 1961, 10823) / zuōses ar citreiz plērc visas kuōpā un aīsplērc aīses. / cilvēks ar var plērkt – tas ir tā nelabi blaūt, kliekt us kādu. / siēvas rājās un sāka plērkt viēna uz uōtru. / tā [sieviete] jau tā plērc viē. viš neziņ, kā tu izrunāt.*

2. **Radīt plērksstošu, skarbu, griezīgu skaņu.** *plērksnis i tāt rīks, ar kuō medībās baīda dzinēji medijumus. viņš plērc [..], tā plērc kā pagalaņ! / jaūnaīs pulkstenis tā nejaūki plērc. / nuō rītiēm te plērc tas pulkstiēns. / [reproduktors] plērc un plērc caūras diēnas, naktes. / tās mūņikas neskaņ, bet plērc. vaīg sataīsīt. / tam skruōderiņ tās mūņikas bija saplīsušas. ka spēlēja, sāka plērkt. / ganelis istaīsijis nuō spīgas pūšamuō. nu plērc, ka skaņ.*

plērpe, arī **plērpis**, **plērksnis** subst. 1. **Neliels (apmēram pirksta garuma) plakans, četrkantīgs priekšmets ar cauru vidu un metāla plāksnīti tajā, ko mednieki lieto putnu (parasti pīļu) pievilināšanai.** *plērpe bi, ka gāja medībās. dzinējiēm iēdeva tig – zvēru baīdīšanaī. / maņ vēl bi nuō tēva pataīsīta plērpe. / plērksnis i tāt rīks, ar kuō medībās baīda dzinēji medijumus. viņš i tāt nuō kuōka, caūrs. un viņu griēž, un ta tiē asumi plērc – sitās gaī tiēm stabiņiēm. nu liēls truōksnis i. / [bērnis] ta kā tāt plērpe blaūt, nevar apklusināt.*

2. **Koka stabules mēlīte.** *ka taīsijām stēbulīti, ta iēlika plēрпи. tā tā [paša koka] mēlīte i, tas tā galā. // plērpis „nuo alkšņa iztaīsīta stabulīte”. (EH II 308)*

plērpe, arī **plērpis** subst. **Kociņš, ar kuru pietur un stabilizē spolīti, dziju spolējot.** *plērpe [ir ratīna daļa], kas tuī spuōlīti. / spuōlējuōt dzives us spuōlīti, bi vaīdzīga plērpe, lai nemūk [spolīte] zemē nuō ratīna puļķa. / plērpis i kuōciņš, kuō spuōlētāja liēk spuōles galā. maņ tas plērpis pazudis. jātaīsa cic, lai var spuōlēt.*

plēru. Sk. *p|ē|r*.

plēskāties v. 1. **Kustēties, bezmērķīgi darboties (starp citiem, citu vidū) traucējot (ko).** *kas tuī kāda strādniece? citām pa kājām tik plēskātiēs grib!*

2. **Plivināties (ar spārnīem).** *re, gailis uzlēcis stabā, sāk plēskātiēs a spārnīēm!*

3. **Dauzīties, skraidīt, spēlēties.** *caūru diēnu tas ganelis bi sācis plēskātiēs a tuō suni.*

plēterēt v.; niev. 1. **Plāpāt; runāt (piemēram, niekus).** *cita siēva visu diēnu plēterē un plēterē, runā vīšu nevišu. / tā siēva gaī var plēterēt stuñdām. plāpā un plāpā, plērina.*

2. **Neveikli iet.** *plēterēt i tā nesmuki iēt. / vēc cilvēks tā plēterē pa māju. / kuō plēterē pa laūku? nāc iēkšā!*

plīkāt. Sk. *p|ē|k|ā|t*.

plīkšīnāt v. 1. **Plikšķīnāt.** *ka ceļ mājiņu nuō smīktēm, cēp maīzītes, ta tā plīkšīna – cēp kukīnas.*

2. **Mirkšķīnāt.** *neteīca, ka aces blisīna, bet gaī plīkšīna.*

plīkšīnāties v. **Ilgstoši, intensīvi plīkšķīnāt.** *bridžā pa ūdeni, mazi bērni tā plīkšīnājās pa ūdeni.*

plīku interj.; parasti atkārtojumā. **Lieto, lai atdarinātu ritmisku sitienu trokšņus.** *suñc ar sēd us tuō galdu un plīku plīku ar tuō asti.*

plīrkš interj. **Lieto, lai atdarinātu krišanas troksni, kam mīkstam atsītoties pret zemi.** *[nasta] tik šļūk laūkā un – plīrkš – piē zemes.*

plīrkšis subst.; niev. **Nenopietns, aušīgs, nemierīgs, arī plāpīgs, lielīgs cilvēks.** *liēlīks, nenuōpiētns cilvēks ir plīrkšis. / plīrkšis i tāt ampelmanis, ta kā plīrkšis lēkā. / viņš jau mas bija tāt plīrkšis – tāt plāpīks.*

plīru. Sk. *p|ē|r*.

plīūkšēt. Sk. *p|ū|k|š|ē|t*.

plīūkšis subst. **Plauka.** *ka duōšu viēnu plīūkši pa aīsi, kritīsi.*

plūceklis subst. **Neizdevies, nenorūdījis alus.** *plūceklis i nēizdeviēs alus. / šuōreiz alus nerūga labi un dabuja iēskāpt. isnāca tāt plūceklis viē.*

plūderēt, arī **plūderēties, plūdurēt, plūdurēt** v.; niev. 1. **Plāpāt.** *ka runā pulķu, ta teīc – kuō tu te plūdurē! tuī nekāda gudrība nav. / nu tiē brāļi gaī naū klaūsāmi – pa daūdz plūdurē, plūdurē niēkus. / plūderē un plūderē! varēt labāk savu muti turēt. / ta jau es palīkšu basām kājām, ka es sākšu tuī plūderēt. tā jau tik dārba nuōkavēšana i. / kuō tu te plūderē! / plūdurē bes vaīdzības.*

2. **Slinkot; klaiņot.** *plūderēt ir staīgāt pa ciēmu riņķi, pa māju netīk nekā darīt. tāt nevīžīks cilvēks tā plūderējas.*

- plūdurīgs**, *-a* adj. **Brīvs, plandošs (par apģērbu)**. *plūdurīks i, ka plati liūdruki, bikses. / nu šuōreiz gañ skruōderis tev uššuois dikti plūdurīgas bikses. – nu ešuōt tāda muōde.*
- plūdurs**, arī **pluduris** subst.; niev. **Plāpīgs, melīgs cilvēks**. *pluduris i tāt melīks. / kāt tā ciēmīnu Maīga, tāda klusa meīta, iēt piē tāda plūdura?*
- pluhvasars**. Sk. *plukvaseris*.
- plūka**, arī **plūks** subst. **1. Slapjdranķis; atkusnis**. *nu šuōdiēn ritīga plūka – sniēks a liētu nāk zemē. / plūka [ir] atkusnis. salst uñ līst. □ plūka laīks – slapjdranķis; atkusnis. ne-kuñ nevař braukt ne a ratiēm, ne a ragūm. tāt plūka laīks.*
- 2. Izmircis, slapjš ceļš, lauks u. tml.** *sētā tāda plūka, ka nevař aīziēt nuō mājas us staļi.*
- plūkāt** v.; niev. **Iet pa slapju, dubļainu ceļu, vietu; brist**. *tas ceļš izmīrcis. tuř tik tāda plūkāšanās i pa tuō slapjumu. večam̃ cilvēkam̃ jaū grūti plūkāt.*
- plūkata**. Sk. *plukata*.
- plūkāties** v. **Sekot citiem, citu paraugam (?)**. *es bi tāda plūkatīna, citiēm līdzi plūkājuōs.*
- plūks**. Sk. *plūka*.
- plūkstēt** v.; niev. **Burkšķēt**. *saīmniēce staīgā plūkstēdama. diēzi kuō meīta nebūs iētapuse? ✧ plūkst kāt biēzputras grāpis – saka par cilvēku, kas daudz un ātri runā. kuō tu te plūksti kāt biēzputrs grāpis! // Runāt pretī. plūkstēt [ir] pretīm runāt. / kuō tu te plūksti pretī! dari, kuō tev liēk!*
- plūkšēt**, arī **plūiūkšēt** v. **Radīt paklusu, padobju troksni (piemēram, kam mīkstam atsitoties pret slapju virsmu); atskanēt šādam troksnim**. *ziōs, ka lēkāt, plūkš, lēc uz aūkšu, ķeř tuōs knaūšus. ta tāt truōksnis i. / mazi bērni skriēn pa tuō ūdeni, ka plūiūkš. / eř skatiēs, kas tuř plūkš! va neiēt putra ugunī?*
- plūkvasers**. Sk. *plukvaseris*.
- plūmperis**, arī **plūmperis** subst. **Vājš (alkoholisks) dzēriens**. *plūmperis [ir] nestiprs alus. / kuō tu tuř dzeřsi, tāt plūmperis viēn tik bija! / dzerañs viš i, bet ģsc alus nav. tāt plūmperis tik iř. cic jaū pļeņpa tuō plūmperi visu diēnu.*
- plūm̃pis**, arī **plūm̃pis** subst. **1. Pelķe, liels ūdens daudzums**. *nu viš i salijis liēls plūm̃pis. / plūm̃pis i salijis. bērni iēt tuř plūnķātiēs pa tuō plūm̃pi. / nu taī grāvī vėl palicis liēls plūm̃pis tā ūdeņa.*
- 2. Vājš (alkoholisks) dzēriens**. *nuō tā alus ne-kas nēisnāce – tik tāt plūm̃pis viē bi.*
- 3. niev. Tas (parasti dzīvnieks), kas daudz dzer**. *tas teļš liēls plūm̃pis – dzeř, kuō tig duō. // niev. Dzērājs. tas Añdriķis tik tāt plūm̃pis viē bija – staīgāja dzērdam̃s. / liēls dzērējs i liēls plūm̃pis. tas jaū neviēnu diēnu bes plūm̃pāšanas nēistiēk.*
- plūņceklis** subst.; niev. **Dzērājs; plāpa, melis**. *plūņceklis i dzērējs, daūdz runā nepatiēsi.*
- plūņcis**, arī **plūņcis, pluņcis, plune**, retāk **plūnis** subst. **Pelķe (parasti liela)**. *plūņcis i salijis ūdeñs pēc liētus. / nu tuř pluņči, tāt pluņcis jeb tādas pelķes tuř salijušas. nu pluņči i liēlāki, pelķes i mazākas. / pēc liētus us ceļiēm iř ūdeņu pluņči. / liētus līst. piē nama durēm liēls plūņcis. / druvā daūdz ūdeņa, liēli pluņči ūdeņa, rāceņi visi applūduši. / piē akas aviēn nuōlej ūdeni, tāt plūņcis stāv. / plūnes ař pīlls pagalm̃s pēc šitāda liētus. / tuř tāt plūņcis [jeb] pluņcis. puīselis iēbridīs. / lec ař abām kājām uz-reži pāri grāvīm̃, pāri ūdeñs plūņciēm! / nebriēn taī plūņci! apej apkārt! // Neliels šķidruma daudzums. puīka sasita dēgunu, istecēja liēla plūne aseņu. / vanaks bi saplēsis vistu. aseņu plūnis viē bi palicis.*
- plūņčāties**. Sk. *pluņčāties*.
- plūņdurēt**, arī **plūņdurēt** v.; niev. **1. Dzert; uzdzīvot**. *tiē vīri salikuši naūdu uñ nevař beķt nu plūņdurēt [tas ir, dzert alu]. / us piēdzērušu teic – nu tik plūņdurē tātāk!*
- 2. Neskaidri, nesakarīgi runāt**. *kuō tu te visu laīku plūņdurēt! plūņdurē niēkus te. / plūņdurē, kad piēdzēriēs runā.*
- 3. Darīt (ko) nepareizi, ne tā kā vajadzīgs, paredzēts**. *plūņdurēt i kaū kuō darīt ne tā, kāt parēdzēc, ne tā, kāt vajag.*
- plūņduris**, arī **plūņdurs, plūņduris** subst.; niev. **1. Dzērājs, uzdzīvotājs**. *plūņduris – parasti apzīmē piēdzērušu, kas runā uñ kustās kāt jaū apreībis. / tāt kāt plūņduris – nevař vaīs ne labi parunāt, ne paiēt. / tas tāt dzērājs, plūņduris, staīgā apkārt dzērdam̃s, mājas ne-maz nevāk. / ģsc plūņduřs večaiš kaīmiņš palicis – iēdzeř tik uñ staīgā apkārt.*
- 2. Nesaimniecisks, vieglprātīgs, arī nenoteikts cilvēks**. *ari nerēbušu saūc pa plūņduri, kas savu dzīvi nepruōt nuōstādīt pareīzi uñ naūdu istērē, kuō peļņijs, nevaīdzīgi. / tas vīrs jaū naū*

nekāc strādnieks, tāt pluņduris viēn i. runāt vaŗ pulku, bet iskapti ussiēt nemāk. / pluņduris i nenuōteĩkc cilvķeks. kuō nuō tāda pluņdura vaŗ zināt – nāks va nenāks?

3. Plāpa. ģsc pluņduris – pulku runā.

^upluņdurs, arī ^upluņduris, pluņdurs subst. **1. Slikti, netīkami laikapstākļi (piemēram, stiprs vējš, lietus).** ja viš tuŗ ne šāc, ne tāt laĩks – liētaĩns va vējaĩns, ta teĩc pluņduŗs. rucaũniēki teĩc nedārs laĩks.

2. niev. **Novalkāts, vecs apģērbs.** šis liņdruks tāt nuōņēsāc, tāt pluņduris. tuō jaũ labā viētā nevaŗ ģŗpt. / tev tuŗ nekas guōdĩks mugurā nav, tik tāt pluņduŗs, pluņduris.

plune, arī plunis. Sk. pļuņcis.

pluņkāt v. **Bradāt (?)**. kas tuŗ pluņkā pa tuō ūdeni?

pluņkāties, arī pluņkāties v. **1. Mērcēties ūdenī (mazgājot (ko), darbojoties pa ūdeni).** rudeni, pa ūdeni pluņkājuōtiēs, visi piŗksti bi nuōstipuši.

2. Šlakstināties, pluncāties (ūdenī). duņbēŗi tiē bēŗni nevaŗ beĩkt pluņkātiēs. / ka pļavā usplūda ūdenis, ta varēja gaŗ siēnu pluņkātiēs. / ka i dzēris, ta nevaĩg iēt pa ūdeni pluņkātiēs. / pluņkātiēs = pluņkātiēs. (EH II 309; ME III 373) // **Iet grīlīgā, neveiklā gaitā – noguruma, vājuma dēļ, šlakstinoties.** siēva pluņkā – iēt tā izguruse. / redz, kur mana bļaurā nāca, pār leĩnu pļunkādama. (LFK 1961, 10878)

3. niev. **Maisot (parasti šķidru ēdienu) meklēt (ko).** kuō tu pluņkājiēs pa skutulu! va strēpsi nuō malas!

pluņkc interj. **Lieto tāda troksņa atdarināšanai, kas rodas, smagam priekšmetam iekrītot ūdenī.** nu [iekrita] ģŗāvi – pluņkc!

pluņkstēt, arī pluņkstēt, pluņkstēt, pluņkšķēt v. **Radīt raksturīgu troksni (par ko tādu, kas iekrīt, tiek strauji ievirzīts ūdenī, arī par ūdeni, kurā kas iekrīt, tiek strauji ievirzīts); atskanēt šādam troksnim.** pluņkst, kad sviēž kuō grūtāku ūdenī. ta izduō kādu truōksni. / vēcāĩmtēvaĩm taĩ laĩdenī zuves sāka pluņkšķēt. / liētus list pluņkstēdamĩs gaŗ pažuōbeli. / tā list liētus, ka pažuōbeles tēķ pluņkstēdamas, pluņkstēdamas.

pluņkāties. Sk. pļuņkāties.

pluōcis. Sk. pluōcis.

plup interj. **Lieto, lai atdarinātu skaņas, kas rodas, piemēram, biezputrai vāroties.** biēsputra pļepina – plup, plup, plup!

plupēt v. **Bubināt; kľusu runāt.** kuō tu tuŗ aĩskrāsnē pļupi – kas tevi dziŗd!

plupināt v. **Vārot panākt, ka rodas noteiktas skaņas.** nu tu gaĩ ilģi pļupini tuō biēsputru! teũ piēdeks.

plups: □ **plupa laĩks** – slapjdraņķis; atkusnis. veļ us tādu laĩku teĩc – ne saļs, ne liētus, nu tāt pļupa laĩks.

plupstēt v. **Radīt noteiktas skaņas, piemēram, vāroties (par biezputru).** cik ilģi tuŗ tā zupa pļupst – va nau jaũ laba?

pluŗt v. **Pļepināt.** pļup – ēdiēns lēni vārās katlā. tuō jaũ teĩc – [par] visu, kas buŗbuļuō.

plura subst.; niev. **Šķidra biezputra.** isnāca tāda plura, ka pa maz miļtus piēlika, tāda šķidra biēsputra.

pluŗceklis subst.; niev. **Virums.** miļti, rāceņi, sviklu lapas – samaĩsa, savāra tādu pluŗcekli, cūkas lai ģd.

plurenica. Sk. pļuŗnica.

plurēt v. **Plivināties.** tās drāneles meĩtiņu gaļvā pļurēt pļurēja vējā.

plurināt. Sk. pļerĩnāt.

pluriski adv. **Slikti.** šuvu zābakaĩm liēlu, nuōlūza adata. pa-visaĩm pļuriski izgāja.

pluŗka comm.; subst. **Nievājošs cilvķeka apzĩmējums.** pluŗka [ir] lamu vārc. / nu kuō tāt pluŗka nāķ mani pŗcēt!

pluŗkc, arī pluŗkš interj. **Lieto neizdošanās, neveiksmes gadījumā (parasti, ja kas izkrīt).** ka tu viņaĩm [tas ir, beznaģim] kuō duō, ta – pluŗkš! – nuō nagiēm laũkā. / pluŗkc i! [saka,] ja kas nēizduōnās. / zvejniēkaĩm pārtrūka maksšķerējuōt aũkla, uĩ liēķa aĩzgāja. pluŗkc i!

pluŗkstēt, arī pluŗkšēt v.; niev. **Pļāpāt; daudz runāt.** pluŗkšēt – tas būtu pulku runāt. / kuō tu te pļurksti! va stāvēsi labāk kľusu! / nepļurksti, bet labāk ēd! / kuō tā pļurksti, nuō viēnas malas uz uōtru staĩgādamaĩs! / pļurksti, pļurksti, kaĩmiņ Jaĩka, tu jaũ mani nedabūsi. / nu tu maĩ

neplūrksti pretī! ej uņ dziēvā! ✧ **plūrkš ta kâ pakaļa apakš ūdeņa** – saka par plāpīgu cilvēku.
plūrkš ta kâ pakaļa apakš ūdeņa – tā jau saka par tādu plāpu.

plūrkstine subst.; niev. **Plāpa; tenkotāja**. *plūrkstine i, kas daūdz runā par uōtru. / kuō tā plūrkstine tuī isvalašāse? / plūrkstine i, kas daūdz runā tiēsu va niēkus, tik valašā.*

plūrkš. Sk. *p l ū r k š*.

plūrkšēt. Sk. *p l ū r k š ē t*.

plūrmagriēta subst. **Nievājošs sievietes apzīmējums**. *plūrmagriēta i lamuvārc, pa tādu nēuzmanīgu teīc. / kuō tā māk! tik tāda plūrmagriēta!*

plūrnica, arī **plūrnice, plūrenica, plūrnice** subst.; niev. **1. Neizdevies, negaršīgs, nekvalitatīvs ēdiens (piemēram, zupa, biezputra)**. *plūrnice i nēizdēvusiēs biēsputra. nēizdēvusiēs zupa aī i plūrnica. / nu gaī iī tāda plūrnice isvārīta – ne aī nazi griēžama, ne aī kaŗuōti strebjama. / plūrnice i negāršīga zupa. / kuō tu šuōvakaī aka esi isvārīse tādu plūrnici – ne sālīš, ne saīc! // Pusšķidra masa (piemēram, mitra, dubļaina zeme). plūrnice i dubļaina zeme.*

2. Nekvalitatīvs, paviršs darbs (piemēram, adijums). *plūrenica [ir] sliķ dārps. / kas tas par dārbu! zeķes tādas plūrenicas nuōadītas!*

3. Nievājošs cilvēka apzīmējums. *plūrnice – nekaūnīgu siēvu, cilvēku saūc tā. / plūrnica [jeb] plūrnice – lamu vārc. / kuō tu aī tādu plūrnici runājiēs? / tāda plūrnicas galva, ka nekuō nevaī iēmācītiēs.*

plūŗra subst.; niev. **1. Pusšķidra, arī neizdevusies (kā) masa**. *kas tuī isnāca? galīgi plūŗra. par visu kuō tā teīc. // Neizdevies, negaršīgs, nekvalitatīvs ēdiens. ka nav gāršīks, ta teīc – tā tik tāda plūŗra.*

2. Mitra, dubļaina zeme. *ceīš atlijis kâ gatavā plūŗra, dubļainš.*

3. Virca; pakaišu atliekas. *paūsarī gaī visām ābelēm isruōk grāvīti uņ piēlej aī tuō staīļa plūŗru. tas i laps mēsluōjuīns kuōkiēm.*

plūrumš subst. **Liels (kā) daudzums**. *tuō brūkleņu mežā uzgāja vēšļu plūrumu.*

plūteklis, arī **plūtka, plūtīšana** subst.; vienk. **1. Caureja**. *plūtīšana [ir] caūreja. / tiēm teīiēm sadzīrdija skābu piēnu, uņ nu plūteklis vaīā. / sadzīrdīši pa daūdz a piēnu. teīiēm plūtka vaīā.*

2. comm. Nievājošs cilvēka apzīmējums. *kā tu te esi nuōplāvis! tāk kâ plūtka!*

plūtīt v.; vienk. **Izvadīt (no organisma) šķidrus ekskrementus**. *teīš bi samaītājis vēdēru, plūtija visu diēnu. / teīiēm sadzīrdīc apskābis piēns. nu nevaī beīkt plūtīt viē. / kādu reīzu jau i liēla caūreja, cūka plūtī. / visi bi saēdušiēs jaūnus ābuōlus, iscēlās kulerā. ka kulerā, ta plūtī.*

plūtīzeris subst.; vienk. **1. Tas, kam ir caureja**. *nu nuō tā teļa jau nekās nebūs – tik tāk plūtīzeris viē i.*

2. Lielībnieks, plātībnieks. *nu viīnš tik tāk plūtīzeris – liēlās kâ tītaīrs!*

plūtka. Sk. *p l ū t e k l i s*.

podespaņš subst. **Sarīkojumu deja, kurā pievilciena soli ir savienoti ar valša kustībām; šīs dejas mūzika; padesperans**. *podespaņu es zināju. bet, kâ viņu daīcāja, tuō es vaī nēaceru.*

pohas subst.; dsk. **Paģiras**. *paģiras jau vēcuīm·vēc vārc. tag jau visi teīc, ka pohas i.*

pojene. Sk. *p u j e n e*.

Polārzvaīgzne subst. **Īpašvārds – Mazo Greizo Ratu zvaīznāja spožākās zvaīznes nosaukums; Kinosura**. *tuō Liēluō Greīzuō Ratu dīseles galā i Polārzvaīgzne [jeb] Ziēmeļzvaīgzne. tā ne lēc, ne nuōiēt. gaī tuō griēžās apkārt visi zvaīgzņāji. / nuō Polārzvaīgznes skatuōtiēs, iī Ratu dīseles zvaīgzne pretī. Polārzvaīgzne stāv uz viētu, uņ visas zvaīgznes griēžās ap tuō riņķī.*

polcists. Sk. *p o l i c i s t s*.

poīderis subst. **Auglīga sauszemes platība, kas atrodas zemāk par apkārtējo ūdenstilpju līmeni un kas ir norobežota ar dambjiem, lai tā neapplūstu**. *tas viēns galš iēiēt te Liēpājas eŗerā, aku-rāt piē mana siēvastēva, ku taga tiē poīderi.*

policija, novec. **puīcija** subst. **Institūcija sabiedriskās kārtības un iedzīvotāju drošības sargāšanai**. *viš [tas ir, tēvabrālis] policijā diēnēja. // Policists. citi aī gribēja dziīrdēt [ka bungā]. viīnš [tas ir, namelnieks] teīca, lai nāk klaūsītiēs. uņ urādņīks atnāca. bet tuōvakaī nekas nenuōtika. nemeļa īpašniēks teīca, ka špuōks pazīst puīciju.*

policists, arī **poīcists**, novec. **pulicists** subst. **Cilvēks, kas strādā policijas dienestā**. *policisti, poīcisti senāk pagastā bija aī. / tas vīrs i bijis pa tādu dižu – pa pulicistu.*

- poliguōns** subst. **Vieta, teritorija, kas speciāli iekārtota tehnisko līdzekļu, kaujas līdzekļu un ieroču izmēģināšanai, karaspēka apmācībām.** *tuŗ aiz Rīgas bi milzīgi liēli poliguōni. taņki tuŗ braūca.*
- polīps** subst. **Patoloģisks bārkstveida vai sēņveida izaugums uz gļotādas; polips.** *znuōc maņ taīsās mīrt. rijamā zaņnā polīps iēaūdzis.*
- politmācības** subst.; dsk. **Sistēmisku zināšanu apguve politikas jautājumos; attiecīgās nodarbības; politiskas mācības.** *muņš [dienestā] bi visas mācības kriēou valuōdā, politmācības latoiski.*
- politūra** subst. **Laka, sveķu šķīdums spirtā, ko (parasti) izmanto koksnes izstrādājumu virsmas spodrināšanai.** *priēkš puliēres bi pagādāta politūra.*
- poļkā**, arī **puļkā** nelok., **poļka**, retāk **puļka**, reti **polks** subst. **Strauja deļa 2/4 taktsmērā; šīs deļas mūzika.** *tuoreiz visas tādas [deļas] spēlēja. tie bija polki. adatīnu polka [bija] – uz viena papēža griežas ātri riņķi. (LFK 1961, 10717) / pa Ziēmsvētkiēm lēca bukuōs. gāj nuō mājs uz māju bez dziēsmām. spēlēja priēkš daņcāšanas – poļku, vaļci. / nu tad jaū poļkas gāja uņ visādus tādus balles daņčus aņ daņcuōja. / tiē bērni taga lēc tādas poļkas, tā kratās. / ka puļkā daņcāja, kas bi klāt, taņ visus liēmeņus [jeb] liēlus pārsita a tuō [lindruka] stīpu. / tad daņcā poļku visi apkārt divreiz. / deļuō aka poļkā va vaļsi iļgāk bišķi. / nu sāk muzukaņti spēļēt puļku [jeb] puļkā.*
- poļlā** adv. **Piedzēries.** *a, tas i poļlā! – ka piēdzēriēs, ta tā saūc.*
- poļliķis** subst.; niev. **Iedzēris cilvēks.** *poļliķis iņ iēdzēris, žūpas iņ dzēŗāji.*
- poļstars.** Sk. *puļsturs.*
- poļsterējums** subst. **Paveikta darbība, rezultāts → poļsterēt.** *pasilķsis i poļsterējumš saku iēkšpusē.*
- poļsterēt.** Sk. *puļsturēt.*
- poļsters.** Sk. *puļsturs.*
- poļtika** subst. **Iepriekš pārdomāta, apsvērtā, arī attapīga izturēšanās, rīcība kāda mērķa sasniegšanai.** *nu iēt skūnā [kaķene]. nē, viņaī sava poļtika. iēt pa-visam skūnā.*
- pomaraņcis**, arī **pomeraņcis** subst. **Subtropu augļu koks vai krūms, kam ir aromātiski, apelsīniem līdzīgi oranžsarkani augļi ar rūgtieni skābu garšu; šī koka vai krūma auglis; rūgtais apelsīns (*Citrus x aurantium*); pomerance.** *vaī, es nevaru ačēŗētiēs vaīs tik, kā viņš [tas ir, garšvielās] saūca. pomaraņcis? nē. / tas i tik tagad. senāk jaū pomeraņcis nebi.*
- Poņcijs**, arī **Poņcija** subst. **Personvārds – Bībeles Jaunajā Derībā minētā Jūdejas prokuratora Poncija Pilāta vārds.** *✧ iēt (arī tikt sūtītam) nuo Poņcija(s) uz Pilātu – ar grūtībām mēģināt panākt (sev) labvēlīgu iznākumu, atkārtoti vēŗšoties pie kāda. ja tu gribi kuō dabuīt, ej nuō Poņcijas uz Pilātu. / tā bija tāda sarežģīta darīšana, dēļu sūtija nuō Poņcija us Pilātu.*
- poņckāties**, arī **poņckāties, paņckāties** v. **Biezi ģērbties; tīstīties (lakatos, segās u. tml.).** *poņckātiēs – tas tā, ka ģērbjās, taīsās kaū kuŗ iēt. poņckātiēs [jeb] paņckātiēs.*
- poņds** subst. **Saimniecībai (pēc Pirmā pasaules kara) no valsts fonda mežiem piešķirta platība; fonds.** *tuŗ dalīja tādus poņdus, tādus zemes gabalus. / iēsīņ uz Rucavu – poņdus duō, būs vaīrāk zemes! – tā tēš teīca namelņiēkarņ.*
- poņtōns:** **□ poņtōnu tilts** – tilts, par kura balstiem ir izmantoti pontoni. *bi poņtōnu tiļc. tas bi tāt baļķu tiļtiņš, sasiēc nuō baļķiēm.*
- populārs, -a** adj. **Tāds, kas ir daudziem vai visiem zināms.** *ta vēļ i uōtrs – diēzgaņ populārs – tas saūcamaīs strikta vadus. tas iņ, kuō vēļk tās zives, kuō kabināt uz āķiēm.*
- populīns** subst. **Kokvilnas, zīda vai puszīda audums audekla pinumā, kurā velku pavedieni ir ievērojami tievāki par audu pavedieniem; poplīns.** *populīns aka iņ drusku biēzāks aūduņš.*
- poŗcelāns** subst. **Blīvs, balts, retāk ietonēts un plānās kārtās caurspīdīgs, keramisks materiāls; no šāda materiāla darināts izstrādājums.** *ta bi baļti traūki – ta jaū netēica poŗcelāna. / nu kuņģiēm jaū iņ poŗcelāna traūki. / tiē jaū nav poŗcelāna – krūzītes, šķīvīši, liēlas krūzas. / tāda liēla, gara, izliēkta pīpe bi a tādu izliēkumu. tā nuō poŗcelāna bi.*

- poŕcelārija**, arī **poŕcelārijs** subst. **Sārtaļģe; forcelārija (*Furcellaria fastigiata*)**. saka – jūras sūdi, staļļa sūdi. taga [jūras mēslus] sauc pa poŕcelāriju. / poŕcelārija, laikaŕ uz f – foŕcelārija [jeb] jūras mēsli [jeb] jūras sūdi.
- poŕcija** subst. **Noteikts (kā) daudzums, daļa, deva**. ka viēna [zāļu] poŕcija beidzās, taŕte taīsija aka jaūnu.
- porecis** subst. **Izdarīgs, veismīgs, strādīgs cilvēks**. porecis i pārticis, strādīks cilvēks, kas iēguvis maŕtu. teic – tas tik i porecis! / tas i porec – tas tā iznesīks, bagāc, sapratīks.
- poŕkšēt** v. **Ar troksni izdalīt vēdera gāzes**. bērs poŕkšē, puŕkšina – gāzi laiž.
- poŕmalīns** subst. **Bezkrāsains vai iedzeltens šķidrums ar asu, slāpējošu smaku; formalīns**. kviēšiem i meļļplaūkas. tas graūc paliēk meļļs. ta beicē, ta nebi meļļplaūkas. tādu beici bi jāpērk – poŕmalīnu.
- poŕtulaks** subst. **Viengadīgs vai daudzgadīgs portulaku dzimtas (*Portulacaceae*) lakstaugs, retāk puskrūms vai krūms ar sulīgām, gaļīgām lapām, sīkiem, neuzkrītošiem ziediem un augli – pogalu; portulaka**. poŕtulaks – viņi bi brūni ziēdi, aūg us tādu vārpstiņu. gaŕ tuō vārpstiņu bi tiē ziēdi. ta kā deviņvīruspēķaŕ bi tiē ziēdi apkārt.
- porūzis**, arī **pōrūzis**. Sk. *pūrūzis*.
- poterēt**. Sk. *potorēt*.
- poterēties**. Sk. *potorēties*.
- potoreja**. Sk. *potreja*.
- potorēt**, arī **poterēt** v. **Fotografēt**. [folklorists] nepotorēj nemaz, tuōrēiz [teica:] nuōbīldēja. ta jaū tādas bīldēšanas maz bi. / te tas Rozeŕbeŕks braūca uŕ poterēja viņu, uŕ darijās.
- potorēties**, arī **poterēties** v. **Fotografēties**. jābraūc potorētiēs [pasei]. te isnāca [fotogrāfs]. / fotogrāfētiēs – teica bīldētiēs. potētiēs gāja tā vēlāk.
- pot(o)reja** subst. **Fotogrāfija; portrets**. bildes, potorejas lika piē siēnām. / bīlde – tag sauc potrejas.
- prāģeris**, arī **prāģeris** subst. **Apkārtceļojošs muzikants**. prāģeri i muzikaŕti. leišu prāģeri nāk! [Senāk tā teica.] / leišu prāģeri nāk! leišiem tā muzika i feīnāka. / pa tiēm muzikaŕtiēm teica – prāģeri. tiē tādi pūtēji drīzāk bī.
- praka**. Sk. *praks*.
- prakosts**. Sk. *prakuosts*.
- praks**, arī **praķis, praka** subst. **Bieza auduma jaka, žakete, pusemēteli**. [vīriešiem] viŕsū aka praki bi a nātna uōderi, saūcamiē praki tādi. citādi jaū viņus nesaūca. / vīriešu žakete iŕ praks. [vīriešiem] šuva praku uŕ bikses. praķi aŕ teica. / praks i žakec. senāk jaū praku viēn saūca. / nuō vadmaļs šuj tāds biēzus praķus uŕ vati aŕ lika apakšā. tā saūcamaīs biēzaīs praķis. tiē praķi bi tādi pusgari. / ziēmā vadmalas praku viļka, biēzāka uōdere bi – paŕķa. prakiēm uōderēs – tuŕ tuō paŕķi lika. / praķis nuō tuŕšas drēbes. / māte lika skruōderiŕ pārvērst taŕ prakaŕ uōtru pusi – būs kā jaūns. / ciēmuōs kad atnācis piē manis kaŕmiŕš, es saku, lai viņš atpuŕpā, atpuōgā praķi, juō istabas jaū iŕ siltas. / zeķes, ciŕdi, visi valķājamiē praki – tiē visi uz mūrīti. / viš prakas kabatā atrada piēci lati. **□ liētus praks** – lietusemēteli. zvejiēm bi nuō brezeŕta liētus praki. **□ pārveļkam(ai)s praks** (arī **praķelis**) – virsjaka. vēcaŕmtēvaŕ bi praki. pārveļkaŕs praks bi biēzāks, gaŕāks, vatiērēc. / kaŕzuōlis i tāt praks, tāt biēzāks. tas i pārveļkaŕs praks, a kādu paŕķa uōderi. / maŕ vēl viēns pārveļkaŕs praks i. taŕ prakaŕ isjēma ārā tuōs ũsplecus, lai Jānis piē dārba vēļk. / citās pusēs tuōs pārveļkamuōs praķeļus sauc paŕ svārkiēm, bet muŕs te tā nesaūc.
- prakte**, arī **prakts** subst. **Krava; mantu kopums**. leiši prakti veda nuō Leišu uz Liēpāju – maŕtas pārvadāja. vi-sādas maŕtas, tuō saūca pa prakti. nāca maŕtas uz Liēpāju – sāle uŕ viss kas. / tuōrēiz daūdzi nuō Nīcas braūca vēst praktes nuō Kretiŕngas uz Liēpāju buōteniēkiēm, tiŕguōtājiēm. dažrēiz ari uz Rīgu veda. / lasteniēki pārvadāja vi-sādu prakti, visādu maŕtu. viņiēm bi tādas raspuskas. / tas gaŕš ceļš nuō Skuōdas lidz Rīgi. viņi ŕēma kādu prakti. maŕs tēs aŕ braūce – vede sāli. / nīceniēki praktis vēduši nuō Vācijas uz Liēpāju, uz Rīgu aŕ. / es jaū braūcu aŕ savu prakti us tiŕgu. visa tā praktē – tā [pārdodamā] maŕta – bi jāaizņēs lidz skārniēm.
- praktisks, -a** adj. **Tāds, kas labi prot, pārzina savu darbu, balstoties uz lielu darba pieredzi**. saŕmniēkuōjuōt vajag gudru cilvēku. tuŕ vaig praktisku cilvēku.
- prakts**. Sk. *prakte*.

prakuosts, arī **prakosts**, **prakuosts**, **prakuosts**, **prakuosts** subst.; niev. **Palaidnis**; **blēdis**; **nievājōšs cilvēka apzīmējums**. *tas puīka gañ iř viēns prakosc. / nuōdevējs, blēdis, prakuōsc. / tāt prakvasc – iskrāpe naūdu! / šīē prakvosti mañ te nuōzaguši tātu smuku smāržu. / prakuostī dzeř [degvīnu]. [Saka par ģrniekiem – mežstrādniekiem.]*

praķelis subst. **Neliela (parasti bērna, sievietes) bieza auduma jaka**. *siēvu praķelis iř jupķis, parasti šūc nuō peļēkas vadmalas. / visi tiē praķeļi vaļā, piřnuōtes tuř šluņdurējas. □ pārveļkam(ai)s praķelis. Sk. p r a ķ s.*

praķis. Sk. p r a ķ s.

Pralle subst. **Īpašvārds – govs vārds**. [Govju vārdi:] *Pralle. Baļģaļve. Laūma. Māle.*

prāmis, arī **prāms** subst. **Ūdens transportlīdzeklis sauszemes transportlīdzekļu, kravu un pasažieru regulārai pārcelšanai pāri ūdens šķēršļiem**. *kad nev tilta, ta cēlās a prāmu pař upi. tas i divas liēlas laīvas kuōpā uñ viřsū tiļc. varēja sabraūkt četrus pajūgus. / pař upi bi pārvoļķta taūva, gař kuru veļķ prāmu pāri pēc plūdiēm, kad liēls ūdeņs. / ka braūca a prāmu pa upi, ta piē krasta ūzliēk baku – us krastu viēnu malu uñ uōtru us prāmu, lai vař nuōbraūkt zemē a ziřgu. / va nu braūca taļ Liēpājā pař upi uñ cēlās a prāmu, va pa Gruōbiņas šuseju braūca, ātrāk netika – tik gařš, tik plac! / gaīdija sakrātiēs tiē bērni vaīrāk. ta cēla a prāmi pāri upeļ [uz skolu]. // **Liela laiva (ar platu, plakanu dibenu)**. ta bi prāms – tāda viēna laīva. a tuō cēla siēnu nuō ežera pa raķi uñ alu nīdeřlāgañ cēla. / liēlās laīvs saūc prāmis. tup us prāmi uñ raūd [jo nav vēja, mājās netiek]. / prāmis [jeb] platdubene vař būt liēla, vař būt maza. bet tā ļuōti nestabila. taļ ķiēļa nav nemaz vaīs, plata dēle apakšā. / bi tādi prāmi, platdibeņi. tuř iēķšā pa desmit, piēpacmit tūkstuōši ķiēģeļi. tañ jaū i iēgrime.*

prāmnieks subst. **Pārcēlājs**. *tuō vīru saūc pa prāmniēku, kas pārceļ pař upi ļaūdis, ka nav tilta.*

prāms. Sk. p r ā m i s.

praņcine subst. **Lakats no sarkana, rakstaina auduma**. *praņcines bi sārkanas drāneles a rakstiēm. tās praņcines žīdi atnesa. tās Nīcā ne-kuō neciēnija daudz. labāk bi prūsines.*

praņcmaīzīte subst. **Neliels cepts konditorejas izstrādājums ar dažādām piedevām; smalkmaīzīte**. *praņcmaīzīte bi baļtmaīze, tādas buļķeles, pārspirāgušas. jāteic, beskaūņģi kā pakaļa – us katru pusi. / praņcmaīzīte tāda baļtmaīzīte bija. kāda viņa ģsti bija, tuō es neatminuōs vaīs.*

pranelis subst. **Flanelis**. *pranelis i tāt mīksc. taga saūc flanelis. tuō saūca praneli. kādu reīzu teīca pařķis. pranelis i jaūnāks vārc. / apakšbikses vīriēm bi – tās ziēnu nuō praneļa, nuō pařķa aūduma [bija]. / aūteņi – mazāki, ku zābakuōs tina. tiē nuō peļēkā praneļa bi.*

praņtavāt, arī **praņtavuot** v. 1. **Rāt, bārt**. *praņtavāt – tas tā isrāt, iskārtuōt. / praņtavuōt – tas būtu tā nuōrāt, nuōdreģināt pař kaū kuō.*

2. **Izjautāt**. *māte meītu isprāšņāja visu vakaru, praņtavāja visu vakaru. gribēja smāļki visu zināt. / nu gañ praņtavāja tuō puīšeli visu vakaru. izrādās, bija sakaviēs a citiēm puīkām. / praņtavāt i tā isprāšņāt.*

praņa subst. **Bārksts**. *praņas [jeb] bārkstes iř galdaūtiēm, dviēļiēm, liēliēm lakatiēm. / praņas i drānām bārkstes. nu praņa i veļclaīku vārc, bārkste iř šīlaīka vārc. / tās viļlines nebi puķuōtas. bārkstes [jeb] praņas gař malām. / bastines iř ař liēlām praņām. praņas iř bārkstis. / siēvām bij dižās drānas, liēlas ta kā seģa. galā tādas savītas bārkstis – praņas. pa pleķiēm, pa padusēm apsēja.*

praņaiņs, -a adj. **Bārkstains**. [sievietēm] *gař kaklu bi praņaiņs zīda lakac.*

prapis subst. **Aizbāznis (parasti pudelei)**. *prapis iř kuřķis. / pameklē kādu prapi, lai tuō buteli vař āzbāst!*

prasijums subst. **Jautājums**. *jaūnañ cirim asi zuōbi – teic us tātu, kas vař adbīldēt uz visiēm prasijumiēm.*

prasīt v. 1. **Izteikt prasību, lūgumu, lai (ko) dod; panākt (ko)**. *mazi bērni čķst – ka atmuōdiēs, aka kaū kuō prasa. piķst uñ čķst. / vīra māte balvu prasa. kur būs man balvu ņemt? (LFK 1961, 11258) / mazmeīta tā prasa mīkstu siēru. / ķķkatu bērniņi maizīti prasa. (LFK 1818, 11) / čģģāni mūs ař apmeklēģa a-viēn. iēbraūc tāda liēla riņģa čģģānu uñ prasa nakcmājs. / cik es varu, tik daru. kuō tu vari vaīrāk prasīt! // **Paust vēlēģanos urinēt, izdalģt izkārņģjumus (par bērniēm)**. [zēniēm] *vestģte bi, bikģģte piēģģta klāt. priēķģģ bi šķģģģģģģ mazākām padarģģģģģģ. [bērniēm] kas neprasiģģ, tiēm ta bi vaļģ bikģģģģģģ. ✧ prasģģ ruōģģ – ļģģt**

(vecāku vai aizbildņu) atļauju precēt meitu; izteikt bildinājumu. *brūdgāns lūdz [jeb] prasa brūtes ruoku. pirmāk viņi sarunā paši un tā iet pie brūtes tēva un mātes. / brūdgāns pac iet prasīt meitas vecākiem ruoku – atvēli preçētiēs, ta ka viņi i jaū sapratušiēs. / nāca pate māte mani prasīt, lai es eīmu pie viņas dēla. un tā jaū tā netika atteiktiēs pa-visaīm. // Pārdodot (ko) noteikt, arī paust vēlēšanos iegūt (atlīdzību, samaksu). kacs tā ūspērķ un pārduo, un dārgāk prasa. / ka kuo pērķ, kuo prasa, tuo negrib duot, grib mazāk [maksāt]. ta teic – e, kuo tu te tik ilgi diņģējiēs! // Tiekot nodotam kāda rīcībā, paust vēlēšanos iegūt atlīdzību, samaksu. šī glāzīte būs par velti, uotra prasa sīku naudu. (LFK 1961, 10844) / visas glāzes bi pa velti, šī glāzīte naudu prasa, šī glāzīte naudu prasa, tīra zēlta, sudrabīna. // Būt tādām, kura norisei, pastāvēšanai ir nepieciešami noteikti apstākļi, priekšnoteikumi. va tuō vaī aptvēr, cik tas liūs prasija dārba! / [rijā] rakstā situot, kuļšana bi daūdz viēglāka, prasija mazāk enerģijas kā tiēm, kas rakstā nemācēja sasist.*

2. **Jautāt.** *pa pīlsētas pīrtēm maī neprasāt. / kas juīms vaīg, jūs varat maī prasīt. / visiēm, kas prasa, nevaī tūlīt adbiļdēt, jāpado mā. / Māra prasa raudādama – kur, meitīnas, tādu [vainadziņu] ņēma? (LFK 1961, 10738) / pārnākšu mājā, prasīs maī māte, kuō dara meitene svešajā zemē? / mācītājs prasijis, kas ir svētū rītu ēdiēns. puīka teicis – es jaū zīnu: pupas ar rāceņiēm un atlikusē biēspūtra nuō pussvētās vakara. / kā žīc – ceļu zīn, bet prasa. // Atprasīt (iemācīto). atnāca mācītājs, visiēm prasija pātarus.*

prasītājs m., **prasītāja** f.; subst. **Darītājs** → **prasīt**; **tas, kurš jautā.** *uzmeklē tajā pusē tuō peřsu un islasija. tad isspriēda, us kuō tuī rakstīc un kā tas varētu zīmētiēs us prasītāju.*

prasīties v. **Būt vēlamam; būt tādām, kas rada kādu labumu.** *te [zupai] prasijās sīpuoli klāt – nauū asuma. / ka dikti vēlu iznāca mičuōšana, ta vēl tā prasijās nalc mālīte.*

prasmīgi adv. **Tā, ka ir paveikts, izdarīts ar labu prasmi.** *ja linu šķīēdru nepiēliēk prasmīgi vērpjuot pie pavediēna, bet tik piēliēk viēn un ratiņš sagriēž, kad atlaižās, acšķētinājās vaļā, saka – acšļukas viēn.*

prast v. 1. **Būt ar tādām zināšanām, iemaņām, prasmi, ka spēj veikt (kādu darbību, uzdevumu u. tml.); mācēt, zināt.** *nav tāda dārba, kuō viš [tas ir, dēls] neprastu. / cik te tās zināšanas aūdeķlu savēr! tuō jaū sāk prast nuō bērnu diēnu. / tuī [tas ir, vākās] bi ar kacs, kas labi prata dziēdāt. / vēçvēçtēvs pratis sliktās asinis nuōlaīst. ✧ **prast kaūnu** (arī **guōdu**) – rīkoties saskaņā ar noteiktām morāles normām. *prast guōdu – būt sapratīgam. / kas kaūnu nepruot, tas badu nemīrst – teic us tādu, kas nesaūkc piēdalās pie ēšanas. / nu Biēraīc nāks puzdiēnā pie galda – teīks vaī neteīks. kas kaūnu nepruot, tas badu nemīrst.**

2. **Saprast (?).** *pruotu, pruotu, rēdzu, rēdzu – šais mājās slīnkas meitas. (LFK 1961, 10512)*

prasties v. **Izprast situāciju un saskaņā ar to rīkoties.** *Jāņuōs saīmniēkaīm lika vaīņagu. tas bi nuō lapām. ta saīmniēkaīm vaīdzēja prastiēs. / maī te atnāca uz manu dziīmšanas diēnu. un maī taču bija japruōtas paciēnāt. / panāksniēki, pruōtatiēs – jemat suīkas mugurā: jaū saūlīte tai laīkā, kā vakaī atnācāt. / pruoties, manu kumelīnu, kad es gruožus kustināju! pruoties, mana līgavīna, kad es acis mirkšķināju! (LFK 1961, 11086) ✧ **prasties kaūnu** (arī **kaūna, guōdu**) – zināt, saprast, kā (pieklājīgi, smalkjūtīgi) izturēties, rīkoties (kādā situācijā). *pruōtiēs guōdu un bučuō mācītājaīm ruoku, ta pārmetīs pa kaīceli. / es tik daūdz viņaīm agrāk palīķiju. bet nepratās gaī kaūna nēmaz [atdot].**

prasts, **-a**, retāk **prosts**, **-a** adj.; **prasti**, arī **prosti** adv. 1. **Nepieklājīgs, rupjš; tāds, kurā izpaužas šādas īpašības; mazizglītots.** *prasc cilvēks [ir] nēizglītuōc. / lejniēki runāja tā juō prastāk. / kaīmiņš gribēja isprasīt tuō laiōu. bet viņaīm tā prasti atteīca.*

2. **Piederīgs pie kāda zemāka sabiedrības slāņa; mazturīgs, nabadzīgs.** *aūbes vēçām preīlenēm un vēçām dāmām lika, tās barūnes lika. prasti cilēki tādu nelika. / es jaū ešu paī prastu, lai uz tādām guōdībām iētu.*

3. **Tāds, kas ir zemas kvalitātes; tāds, kas nav rūpīgi apdarināts, izstrādāts.** *paī tādu viēnkāršu aūdumu, maīntu, mēbeli teic, ka ir prasc. nav tik labi apstrādāt, nav tik grežns. / kraģi bi tādi prasti. tādi apaļi bi, mazi. / piīmās [pakulas] jaū tās prastās bija, tās priēks māsiēm taūpīja, māīsus aūda. / pakulu deķi prasti bi – ku nesa zāli luōpiēm, kādus lēçus guōvīm. zīrgu deķi – tā a-viēnu viņus saūca. / pie plīka galda ar nēēda tuōreīz. isaūda tādus prastus galdaūtus nuō pakulām – pakulas apmeta, pakulas ataūda. / [ja bija greznas aproces] tad jaū varēj būt kreķls kacs baznīcā mugurā, va tas bi prastaīs, pa-visaīm prasc. / cic ēķelēja [apkaklēm mežģīnes],*

bet tās ķēķēļētās neviēns negribēja, tās pa prastas bi. / tās [krekla apakšas] aude īpašīgi. prostāka maīta. ne ta kâ taī vīrsu daļai tik smalka. tās lika rupjāks. / vīrskrēkli un vīrsējā daļa bi nuō smalkiēm [diegiem]. un tā apakša bi nuō prostāka audekla. / vasarā gāja piē siēna, bi prostāki krēkli. ballēs bija glaunāki. / tas nav nekāc prastaīs [degvīns]. tas ir tāt diēzgaīn štafks.

4. Nepotēts, savvaļas (par augu). *i tāda savvaļs ruože, krūmā aūg. tā tāda prasta. / es duōmāju, ka krūmruožes i tādas nepuōtētas, tāds prasts. tās tādas tukšas.*

praša subst. **Sapratne, gudrība.** *praša – gudrība. katraīn jaū sava praša i.*

prašņāt, arī **prāšņāt**, reti **prašņināt, prašņināt** v. **Vairākkārt, arī neatlaidīgi jautāt, cenšoties ko siki uzzināt.** *kuō tu tik ilgi vari prašņāt pa tuō meītu! / kuō tu te prāšņā? neteīkšu tev! / prašņini tuō kuī cituī. es tev nekuō nevaru paī viņu pateīkt. / kāda maīn tuī tā zināšana! bet tik prašņā! / ciēmīte prašņāja – vaī tu biji buōtē? va i sāle? / prašņāt neteīc, teīc prašņāt. viīšs nu gaīn isprašņāja kriētni, labi visu isprasija. / ka staīgā, uōtraīn prašņinādaīms kauī kuō unī tas negrib teīkt, ta tik teīc – staīgā apkārt kā visgribis nabaks.*

prātīgs, -a adj.; **prātīgi** adv. **1. Tāds, kas izturas, rīkojas, runā saskaņā ar saviem apzināti pieņemtiem lēmumiem.** *nu us tuō saīmniēku, kuō iēcēla paī priēkšniēku, varēja paļautiēs. tas prātīks vīrs. / ka isaūga gudrības zuōbi, ta [cilvēks] paliēk prātīgāks. // Pārdomāts, uzmanīgs, arī lēns (par darbību, rīcību).* *pa lēdu jābraūc prātīgi – ragus vaī acsklēīst pret cērpū unī adgāstiēs. / ejaī prātīgi, ka neiēkrītat dīķī! / ēd prātīgi! aīzrīsiēs! / viņu [tas ir, struteni] vaīg dzērt, ta ļaūndabīgais neruōnas. bet dikti prātīgi vaīg – dikti sīva, sīvāks kā pipari. / atsa-laīduši dziēd, strādā, guļ – tas ir adbrīvuōjušiēs, miērīgi, nesteīdzīgi, prātīgā vīzē. / mīltus abrā vaīg bērt prātīgi, isspaīduōt kuīkuļus. / ka tuōs trīs pūrus rudzus samala, prātīgi dzīvuōja unī ka neturēja suvēnu, ta divi cilvėki varēj istikt pa tuō gadu.*

2. parasti savienojumā ar (ne)kas. **Vēlams, arī nozīmīgs.** *kad cilvėks kauī kuō runā, muļd, nekā prātīga nevaī pateīkt, pac nekā skaīdri neziīn, ta tāt gvērgzd. / žaberīks ir tāt liēls runātājs. nekā prātīga nerunā, tik tā žaberē. / ne-kas prātīks tuī [mežā] nebija, tik tādi ķēpuki. // Vēlami.* *prātīgi būtu, ja tuō dārbu pabeīktu lidz vakaram.*

pratināt v. **Siki, arī vairākkārt jautāt.** *ķīckāt – tas i tā, ka kāt tuī kādu ilgi pratina va kuō. / pratināt [jeb] tīrdināt [saka, ka] vis kuō grib zināt, prasa uōtru.*

prāts subst. **1. Psihisko norišu un personības īpašību kopums, kas rada iespēju apzināties, domāt, saprast un veidot īstenības atspoguļojumu, izzināt priekšmetu un parādību vispārīgās un būtiskās īpašības, gūt un izmantot pieredzi.** *Jānis tuō akmeni gribēja isvėļt ar spēku, bet vėcaīstēs teīca, ka vaīg buōmeli. unī viņam bi tiēsa. jaūns ar spēku, vėc ar prātu. / sadeguse saule tēk caur ziliemi mākuoīniēm; tā sadega mans prātiņis, ar netikli dzīvuōjuot. (LFK 1961, 10141) / kuīra meīta man patika, tai es pats mutes devu; kas prātam nepatika, ne ar varu nedabūja. (LFK 1817, 206) / cik te taī rakstā tuō vaļģu! kuīri mētamī, kuīri raūcami? duōmājuōt vaī prātu zaūdēt. / ailu manu dumju prātu! jaūns apjēmu līgavīnu. (DI III₁, 265) / saīmnieks teīcis – kungs, lai nuotiek tavs prāts! (LFK 1961, 10787) □ duōmāt ar prātu – sasprindzināti domāt. nu jāduōmā a prātu, kā tuō labāk izdarīt. □ muļķa (arī viēglāks) prāts, arī muļķa prātā – nepietiekami attīstīts, arī nepietiekami aktivizēts prāts. muļķiīm muļķa prāc. tas jaū muļķa prātā. / savā muļķa prātā – tā teīc. kad citi kuō runā, ta viēns vidū iēteīcās – es savā muļķa prātā duōmāju, ka tā būtu labi gaīn. / tas [vīrs] tāt abdaūzīc, apšņākc, viēglāks prātā. □ nav īsti pie prāta – saka par cilvėku, kam raksturīga garīga atpalcība, plānprātība. ciēmīnuōs bi tāt cilvėks – viš nebi īsti piē prāta. □ nav prāta, arī bez prāta – saka par kādu, kas rīkojas neapdomīgi, nesaprātīgi. nu tam nav prāta tik daūdz kā manā nuōgalitī. / ak tu vėca kaīka! prāta nemaz naū! / vaībūt [vectēvs] ruōnas bes prāta ar brīzis. □ piejēmties prātā – kļūt gudrākam, saprātīgākam. gaīn tas puīka piējeīsiēs prātā unī nedarīs vaīr tādas blēnas. □ prāta zuōbs – pēdējais (trešais) lielais dzeroklis; gudrības zobs. prāta zuōps [jeb] gudrības zuōbs. ka tiē prāta zuōbi isaūģuši, ta cilvėks i pilnīks, paaūdzis. / luōpiēm ar aūg tāt prāta zuōps – tāt mas, apaļš. bet viš līdzīks i, tuō riīndu nemaītā. i četri prāta zuōbi. / es aceruōs tādu liētu: teīca tā – iēaūga prāta zuōbi unī nevaī muti sataīsīt, jāīēt raūt laūkā. □ sajukt prātā – kļūt psihiski slimam. tā meītene sajuka prātā, ka viņu issūtija. / tas Miķēlis runā tā juōcīgi, kā ne sevi, ka tik naū prātā sajucis! / viņam visādas slimības i, pazūd tā duōmāšana, tā sajukt prātā. □ skaīdrā prātā – stāvoklī, kad nav lietoti alkoholiski dzērieni, kad nav iereibis. cēlās paī upi ar laīvu unī abgāzās, nu skaīdrā prātā. gribēja tik tās meītas papēldināt. / kuō nedzēris*

duōmā, tuō piēdzēris runā, – teīc us tādu, kas aīviēn nekuō nesaka skaīdrā prātā. bet, kad piēdzēris, tas runā viēnā laīdā uīn tā ari pateīc, kuō duōmā. / skaīdrā prātā klāņuōjas, ka nāk miēks. / tu vaīs nēsi skaīdrā prātā! esi jaū kuō iēdzēris. ✧ **kā bērna prātā** – nepārdomāti, nesaprātīgi. Mičis dzēra braīdavu kruōgā uīn taga runā kā bērna prātā. ✧ **palikt (arī nākt) (kā) bērna prātā** – klūt tādām, kam zūd saprātīgas domāšanas spējas (parasti aiz vecuma). nu [kaimiņš] palicis bērna prātā uīn vaīrs nesapruōt, kad rīc, kad vakaīfs. / nāk bērna prātā – teīc, kad liēlā vēcumā vaīrs nevaīf apjēkt, kā apkārt viss nuōtiēk. / uz vēcumu cic paliēk kā bērna prātā. / vēcumā tas prāc vaīs naū ritīks, bērna prātā paliēk us tuō vēcumu. ✧ **prāts nuo galvas ārā** – saka par tādu, kas izturas, rīkojas nesaprātīgi. kad žviīngulis sakāpj galvā, tad prāc nuo galvas ārā. ✧ **prāts par īsu (arī īss prāts)** – saka, ja kāds nav pietiekami saprātīgs; saka, ja kāds ir neattapīgs, neapķērīgs. vīri paīf tuō samaksu gaīn teīca, ka prāc paīf īsu aprēķināt. / tuīf teū būs prāc paīf īsu. ej piē kaīmiņa nuōskaīdruōt, kā tuīf vaīg. / īīf gaīn teū īss prāc! paduōmāt vaīdzēja! ✧ **sajemt visus prātus** – sakopot, sakoncentrēt savas prāta spējas; izdomāt. jāpērk jaūns zīrks, jākaīf jaūni rati. rēķini, kā gribi, nēisnāk. sajēmu visus prātus uīn isrēķināju, kad pārduōšu nuō labības, tad būs. ✧ **vai (tev) prāts!** – a) izsaucas, lai paustu šaubas par kāda domām, rīcību, arī lai paustu kāda domu, izteikuma noliegumu. Jēpīc pajēma tēja bārdas nazi uīn tāisijās griēst kuōku. ta vēcāmāte tā teīca – vaīf prāc! tu jaū tuō nazi isruōbīsi uīn ruōkā ari vaīf iēsmēlt. b) izsaucas, lai pastiprinātu, uzsvertu teiktā nozīmību. ka jaū dabū skuōluōtajs zināt, ta jaū bi liēls suōc. vaīf prāc! ta nēma nuōst tuōs [spurdzekļus]. / tas bi liēls amac. va tev prāc! viš visu pagasta saīmniēcību vadija. // **Apziņa, arī izpratne, domas.** kas prātā, tas mēles galā, – teīc us tādu, kas runā uīn nepaduōmā, kuō vaīf kādā reīzē teīkt uīn kuō nevaīf. / prātā maīsās. uīn nevaīf acerētiēs [vārdu]. / žaberēt īīf runāt visu, kas piē prāta. / nelaidiet manis jaunas tīrumā baru vēs! šurpu, turpu man prātiņis, līkumainu baru veda. (LFK 1817, 89) □ **iejemt (savā) prātā** – noskaņot sevi (uz ko); iedomāties. ka viīš īīf iējēmis savā prātā, ta tu neduōmā viīnām iēteīkt kuō citu. □ **nākt pie prāta** – a) klūt prātīgam; saprast. va ta viēnā žūpuōšanā paiēs tas laīks! vaīg ari nākt piē prāta, ka tā īlgi neiēs. b) atjēgties. [dēls] vakaīf pārņāca nuō kruōga dūšā uīn nezināja, kuīf īīf, kuīf naū. nu šuōrīt tik sāka nākt piē prāta. □ **prāts (pa)gruōzās** – saka, ja (kādam) mainās domas, (kāds) sāk domāt citādi. nu uīn kā teū vēlāk iēt? – kā saīmniēkam pagruōzās tas prāc, kāc tu viīnām bīji. / spuoža zvaigzne gruoziņas gar zilām debesīm. tā gruoziņas mans prātīns, ar netikli runājuot. (LFK 1961, 11052) □ **tīšu prātu**, arī **tīšā prātā** – apzināti, ar nodomu, tīšām. tīšā prātā jēma uīn nuōzāgāja tuō liēpu – bīja tāda kupla. bet tēs teīca, ka ēnājuot laūkā ābeles. / ciēmīnu tēs savas gūžas tīšu prātu laīda uōtra aūzās uīn izlikās, ka iēgāišas netīšu. / tīšu prātu paīf griēza tuō striķi! varēja atraīsīt a ruōkām vaīlā. / kā tas aūdeklis te varēja tā sakruōkātiēs? duōmātu, ka tīšu prātu kāc sakruōkājis. ✧ **apmaūt prātu** – apmulsināt (?). kas tā varēja prātu apmaūt, ka aīzmiīrsu naūdu pajēmt līdz? ✧ **(būt, arī palikt) kuīnga prātā** – būt iereibušam, piedzērušam. kuīnga prātā – teīc us piēdzērušu. / nu tas jaū tik tālu, ka kuīnga prātā palicis. ✧ **būt pie pīlla prāta** – būt tādām, kam nav psihisku traucējumu; būt spējīgam apzināti domāt, rīkoties. tiēsliētās vaīdzēja būt piē pīlla prāta. / tēs nuōrakstīja dēlaīm mājas, kad palīka vēc uīn vaīrāk nevarēja strādāt. tiēsa prasīja daktera aplīēcību – vaīf [tēvs] ī piē pīlla prāta. citādi vaīf citi bērni apstrīdēt testamēntu. / isskatās, ka tas vecis īīf tāc neriktīks, nav piē pīlla prāta, tāc dumš. ✧ **iešaūties (arī iekrist) prātā** – (pēkšņi) tikt iedomātam, atminētam. maīf laba duōma iēšāvās prātā. / kā vaīf iēšaūtiēs tāda duōma prātā, ka rīt jābraūc uz Liēpāju? / maīf iēkrīt prātā šuōdiēn puzdiēnā isvārīt žūru. / maīf tāda duōma iēkrita prātā – iēšu jaū tagad savākt tuō siēnu. ✧ **izdzīvuot prātu** – pazaudēt spēju rīkoties saprātīgi. izdzīvuot prātu – teīc us tādu, kas dara kuō nelabu, neabduōmā, tērē naūdu, dzeīf. / tas Jānis jaū sāk izdzīvuot prātu. ✧ **izkukuot prātu** – pazaudēt spēju saprātīgi domāt, spriest, rīkoties. kuō tik nesaduōmā – iēšuot nēsēt koīnērbāndu! vaīf esi sācis iskukuot prātu! ✧ **izvilkt prātu** – panākt, ka (kāds) zaudē spēju saprātīgi spriest (?). mēlna čūska diegu vilka caur pēlēku akmentīnu; es izvilku puisim prātu pa matīnu galīniem. (LFK 1961, 11237) ✧ **kumeļa prāts** hum. – nenopietnība, vieglprātība. liēls cilvēks, bet kumeļa prāc. tā teīc uz jaūnu, vēī nepiēdzīvuōjušu cilvēku. / vaīf es neteīcu – nesē tu tuōs rudzus acsējā, nekas nebūs. bet tu neklaūsi. kas nu bīja! jaūnām kumeļa prāc. / kad kāc vēc cilēks vēī kā jaūnībā grib istāisītiēs, ta tā teīc – vēc cilēks, bet kumeļa prāc. / ka tu duōmā visu pabrūķēt? tavuōs gaduōs jaū jāliēkas miērā. bet šīs vēī daūdž grib. vēc cilvēks,

bet kumeļa prāc! / tam dēlam vēl kumeļa prāc – nuōskatijis smuku meiteni, bet sliņku. ✧ **prātiņ, nāc mājās!** – saka, ja kāds dara ko nepareizu, mulķīgu. *kuō tu duōmā iēt nabaks a bagātu tiēsā? prātiņ, nāc mājās! / prātiņ, nāc mājās!* – teic us tādu, kas taīsijās tādu padarīt, kuō citi nevarēja. ✧ **prāts vējā** – saka, ja cilvēks ir zaudējis saprātīgas spriešanas spējas. *prāc bija vējā akal – visu aizmirsu.* ✧ **sagruōzīt prātu** – panākt, ka pakļaujas (kāda padomam, ieteikumam u. tml.). *viēns maņ sagruōzīja prātu. duōmāju piřkt tuō daīktu, bet kaīmiņš teīca, ka tas nekaīm nedeī.* ✧ **sajaūkt prātu** – samulsināt. *tu maņ sajaūci prātu. kā tu īsti bija?* ✧ **(tāds) kā grieztu prātu** – tāds, kam ir psihiski traucējumi. *veçuos laikuos kādai mātei bijušas trīs meitas, tādas kā grieztu prātu – pamulķes.* (LFK 1961, 10788) // **Uzskats, uzskatu kopums; nodoms, nolūks, vēlēšanās.** **niķis** – *tas būtu iēraduīms, ka nedara tā, kā liek, bet citādi, pēc sava prāta. / ka mūžīgi nuōdzinu piē straūta tuř ganīt, tad maņ aku-rāt tā uznāca tāt prāc pasēdēt tai straūta malā. uņ ta tā uzdziedāju. / šuōgad tuō kreķla aūdeķlu nebalināsiņ peļnuōs. labāk, pēc mana prāta, būs kruōkaļķi [jeb] kruōkaļķi iēmēřkt. / es nuōduōmāju savā prātā, ka tas bullis jāpārduōn uņ naūda jāliēk baņkā. tā būs meītai pūra naūda.* □ **(ie)nākt prātā** – rasties nodomam (ko darīt). [senāk] *jaū nebij tādi liētsširmi. mēs tādus nevarējam nuōpiřkt. uņ muīms neiēnāca prātā tādus piřkt. / ne prātā nenāk iēt tuō gaīsa gabalu ballē. / neiēšu kruōgā – ne prātā nenāk braņdavs.* □ **pa prātam**, arī **pēc prāta** – atbilstoši (kāda) prasībām, priekšstatiem, gaumei. *dēls duōmā preçētiēs. vaī tik tā meīta būs mātei pa prātām? / dēls apprecēja siēvu, kas tēvaī, mātei bija pa prātām – laba meītene. / Aīnāi tā veçēkla nebija pa prātām. / nule auga tēva dēls pa manam prātinam.* (LFK 1961, 10513) / *taī vīramātei nevarēju iētapt pa prātām pat tuō namu isslaūcīt. / tā tāda eřcīga [sieviete], nevař satikt ne ař viēnu. pēc prāta nevař viē izdarīt. / kā ta viņaī [tas ir, vīram] vař pa prātām izdarīt? / es isvāriju pēc tava prāta kāpuōstus ař gaļu. / [zirgu] atveda čigāni, uņ maņ bi pa prātām. / tuō māju vař piřkt, ka patiķšana uņ naūda. ka tik pa prātām. / maņ pašuva tuō praku pa prātām. / ja [zirgam] nev pa prātām, ta kuōž. / iř Diēviņaī pa prātām patiķama valuōdīna.* ✧ **prāts neřas** – saka, ja ir vēlēšanās, griba, tieksme (ko darīt, kur doties u. tml.). *nu prāc neřas tuō nuōpiřkt, bet dārks gaī. / maī us tuō Aīnu nemaz prāc neņeřas.*

2. **Noteikts emocionāls stāvoklis.** *nu tuō meītu ispreçināja labuōs ļaūdīs. miēriķs prāc paliēk. / sajēmu naūdu pař malķu uņ varēju braūkt miēriķu prātu tiřgū piřkt kādu kumeļu. / vakař lasiju avīzē, ka būšuōt kařš. nemiēriķs prāc – pulķiēm būs jāiēt kaūtiēs. / maī tāt nelaps prāc, ka visi naū vakarā mājā. / tāt bēdiķs prāc, ka vakarā visi jāūniē aizbraūc. / us kuō pikc prāc, teīc – tu esi ļēpaūsis! / ka bī tāt žviņgulis gaļvā, ta varēja iēt mājā jāūtrā prātā.* □ **labs prāts (arī labi prāti)** – a) labvēlīgs, miermīlīgs noskaņojums. *maī tāt laps prāc, ka es varētu tuō maīmmu nuōbuçuōt. / ja labi prāti, ta tas, kas [sveicienu] saņeī, teīc vaīrāk reīzes.* b) labvēlīga attieksme (pret kādu). *veçiē nuō viēnas puses uņ veçiē nuō uōtras puses, ja [vecākiem] bi laps prāc, [jaunajai paaudzei] tuōs mitus atļāva sataīsīt [tas ir, apprecēties]. / Labis prātis var daudz ko sasniegt.* (Janševskis 53) / □ **mīļu prātu** – ar lielu patiku, ļoti labprāt; mīļuprāt. *Jēçiī bija gaři mati uņ peīsāki piē aūsīm. meītas mīļu prātu būtu ař viņu draūdzējušās, bet, ka tā, ta muka nuō viņa.* □ **nuo laba prāta** – labprātīgi. *nabaga maīze i, kuō duō nuō laba prāta uōtraī, kas vaīs nespēj peļnīt. / Mičis bija tāt ispalīdzīks. nuō laba prāta bija gatavs adduōt savu pēdējuō kapeīķi.* □ **turēt labu prātu** – būt labvēlīgi noskaņotam (pret ko, kādu). *turēdami labu prātu, palīdzēsiī tuō siēnu sagraipt.* □ **turēt ļaūnu prātu** – būt naidīgi noskaņotam (pret kādu). *ja kāt turētu ļaūnu prātu uņ pateīktu mešsārgaī, ta bija slikti. / es neturu ļaūnu prātu uz mātes brāli. viīņš jaū neduōmāja slikti.*

3. **Atmiņa.** □ **palikt (arī stāvēt) prātā** – saglabāties, arī iespiesties atmiņā. *veçā Kairine vairākas tādas [bēru dziesmas] zināja. man šī viena palikuse prātā.* (LFK 1961, 10593) / *dažreīz tas stāv prātā, dažreīz ātri iziēt nuō prāta.*

✧ **(ie)nākt prātā**, arī **(p)ienākt pie prāta** – tikt iedomātam, atminētam. *tuōs rakstus [kreķliem] tig kādas divas Nīcā šuva. maī tā nāk prātā, ka tās bi Duņdurines – māte a meītu. / nāk prātā, ka dreīmanis pa tuō ratīnu pajēma septīni rubļi. / maī nāk prātā, kā muīms pašiēm bī tā karuōšu nuōliķšana priēķsnamā piē istubas siēnas. / iēnāk prātā dažādi dařbi, uņ nevař lēti aīzmikt. / iēnāca prātā tāda duōma, kā labāk izdarīt. / [senāk] jaū nebij tādi liētsširmi. muīms neiēnāca prātā tādus piřkt. / kādi [panti] iēnāk piē prāta. / pulkā labāka dziedāšana. kas vienai pietrūkst,*

tas uotrai pienāk pie prāta. (LFK 1961, 10033) / kas nu piēnāk piē prāta, tuō teic. / kad [tautasdziesma] iēnāk prātā, tūliņ jāteic. / redz, ka nepiēnāca piē prāta! ✧ iziēt (arī izskriēt, izkrist) nuo prāta – aizmirsties, pārstat būt apziņā. viss isiēt tai vēcumā nuo prāta. / viņam slikta atmiņa, ātri viss iskrīt nuo prāta. / tā uōtra [doma] izgāja nuo prāta. / gribēju iēduōt Aīnāi tuō grāmatu, bet iskrita nuo prāta. / tām cūkām tās siles vai dzēja sanaglāt šuōdiēn. isskrēja nuo prāta. / kā viņu saūca? isskrēja maīn nuo prāta aka! / taīsnī nuo prāta izgāja. tiēšām neaceru vaīs. ✧ paturēt prātā – atcerēties. māte lika meītinei aīsskriēt buōtē nuōpiřkt cukuru uīn piparus, zēveles uīn sāli. ka tik nu visu patuř prātā!

prātuot v. **Domās risināt, apsvērt; intensīvi domāt; gudrot.** ilgi prātuōju, kā tuō labāk izdarīt. / Zvejnieki jūrmalā ilgi rēkava un prātava, ko darīt: iet jūrā, vai nē. (Janševskis 53)

praūlains, -a, arī praūlīgs, -a adj. **Tāds, kas (parasti vairākās vietās) ir satrupējis, pārvērties praulos.** šuōreīz tā maīka tāda praūlaina viēn gadīsēs – labi nedeg. / šuōgad pārveda tādu praūlīgu maīku. // **Tāds, kur ir daudz praulu (par zemi).** tuř zeme ař tāda praūlaina. tuř nekas laīkam labi nēaūg.

praūlēt v. **Pārvērsties praulā; kļūt tādām, kurā veidojas prauli.** kuōks sāk praūlēt, pūt, drīz nuōlūzīs.

praūliens subst. **Vieta mežā, kur ir daudz praulu.** praūliēns i mežā, ku tādi nuōkaītuši kuōki, cēlmi.

praūlīgs. Sk. *praūlains*.

praūls, retāk praūlis subst. **1. Satrupējusi koksne; satrupējušas koksnes gabals.** praūls i sapujis kuōka gabaīs. / sapujušu maīku saūc pa praūliēm. / vairāk viš [tas ir, jāntārpiņš] spīd us tādu vēcū praūli, tādu, kas i tāt sapraūlējis. tas pac [prauls] jaū spīd uīn ta tas tārpiņš ař vėl. / bites dravējuōt, aīskūpināja praūlus. / tuř [dūmu kanniņā] iēliēk praūlus uīn uōgli uīn pūš. / visi putni skaisti dzied, dzenis vien nedziedāja. kādu juodu tas dziedās – prauli vien vēderā. (LFK 1961, 11125) / kas te pa maīku, praūli viēn i!

2. niev. Vecs vīrietis. tāt vēc puīsīs – tuō pa praūlu saūca. / kuō tas vēcāīs praūls vėl grib prečētiēs! / lika lapsa taūri pūta, kalnīnā stāvēdama. ciēma praūls klaūsijās, cēpurīti nuōsajēmīs. ✧ **ēlles praūls** niev. – skops cilvēks. ēlles praūls i lamuōarc. / tas vēcāīs saīmniēks skuōps uīn pikc. kuō tāt ēlles praūls neduō uīn neduō dēlaīn mājas!

praūsīgs, -a adj. **Kopts, izskatīgs.** ka abgērbjās, tīri praūsīks puīsīs isskatās.

praūslāt, arī praūslāt v. **Sprauslāt.** guōves kārstā laīkā bi pārskreīšas nuo ganu, praūslādamas saskreīšas stālī. / praūslāt – tuō tā reči teica.

prāva subst. **Tiesas process.** viēns tuō prāvū viīnēja, uōtrs paspēlēja. / piē tiēsas laī sadabūtu sev ātrāk prāvas beīgas, iēmaksā tik advokātaīn. ta tā liēta iēt. / šuōreīz tā prāva izgāj tā glumi. / tā [tiesas] prāva iēilga viēnpacmit gadu. māju dēļ prāvijās.

praviētis subst. **Cilvēks, kas spēj paredzēt nākotni un svinīgi, pārliecinoši paziņo paredzējumus; pareģis.** mātītajs nuo kaīceles mātija sařgātīēs nuo viltīgiēm praviēšiēm, kas nāks kā vilki avju drānās.

pravīt v. **Labot; kārtot.** ziēmu jāpravīt visi dārba rīki priēkš vasaras. ✧ **pravīt dūšu** – pēc alkoholisku dzērienu lietošanas (nedaudz) iedzert. nu braūksim pravīt dūšu pēc vakařdiēnas balles! / uz vakarējām dzeřšanām nuo rīta jāiēt pravīt dūša.

pravīties v. **Posties, gatavoties (ko darīt).** sāksim pravītiēs, laī laīkā nuōbraūcaim. / meīta visu rītu pucējās, pravijās. nezīnu, kuī iēs.

prāvīties v. **Tiesāties; prāvoties.** ciēmiņi tiēsājās par zemes gabalu. kuō viņi prāvijās – gadiēm! / tiē ciēmiņi prāvijās pa tām rubežām. viēns teice – tu esi pāri pa manu rubežu. bet uōtraim bi taīsnība. / divi ciēmiņi prāvijās pa zemes stūri, nevarēja viēns uōtru uzviīnēt. / nu iēsākuši prāvītiēs pa tuō parādu.

prāvs, -a adj. **1. Samērā liels (par priekšmetu, skaņdarbu u. tml.).** prāvs vēcūms, ka ūskrāmē liēlu vēcūmu. / nuo rīta dziedāju prāvāju dziesmu nuo uošū, nuo liepu, nuo uozuolīnu. (LFK 1818, 360)

2. Samērā liels (par cilvēku, dzīvnieku). ērzelēns i bišķi prāvāks, ķēvīte i bišķi smālčkākiēm kaūliēm. / kraūklis i mēīns, tajā liēlumā kā vārna, vėl prāvāks. / prāvs cilvēks.

prece subst. **1. Darba produkts, kam ir lietošanas vērtība un kas paredzēts maiņai; šāds produkts kā maiņas, pirkšanas un pārdošanas objekts.** buōtīēki preces nuōpiřka Liēpājā

uñ braūca ari us Skuōdu. / jaūnaīs Miñdelis nesa uz muguru [preci]. Leībis ař nesa uz muguru savu preci. / vēlāk viš [tas ir, ebreju jaunietis] sataīsij preci, kã viņam̃ i vairāk kuō ņest. / tad ęsuōt laīmīga diēna, ja piřmuō satiēk židu a preci us plęciēm, ja tukšã, ta nelaīmīga. / saliēc visu ratuōs tuō vēdamuō preci, laī Liēpãjã vař izduōt viēglãk. // hum. **Tas, kas ir atdodams, pãrdodams (?)**. panãksnieces – guoda sievas, dzied, kãjinas cilãdamas, lai skatãs vedējpuiši, kãda prece izduodama. (LFK 1818, 234)

2. **Precības**. viēnreīz jaū tēvam̃ atteīcu. es teīcu – kas teū pa daļu pa manu preci? gañ jaū es zinãšu, kuō es darīšu. □ **preču mãte** – preciniece. nãc pa sliēksni, preču mãte, rãdi savu vēdumīnu! ja būs mīksta, paturēsīm, ja kaūlaīna, atraīdīsīm.

precenieks, arī **precinieks**, **precnieks** m., **preceniece**, arī **preciniece** f.; subst. 1. **Vīrietis, kas vēlas precēties**. ciēmīnu meītām bi adbraūcis precinieks. kaū kãc jaū nebi, pãrticis bi. / siēvas mãte brīnījãs, kas tuō sētu ismīdija. kuō, mãmīna, tu brīniēs? – teū sabraūca preceniēki. teū sabraūca preceniēki trijas meītas biļdinãt. / parasti brauca precinieki nuo citas puses. (LFK 1961, 10549) / es pazīnu precinieku, precinieka ligaviņu. (LFK 1818, 2319) / tas tik i tãc blazdãns! – tuō pa precniēku nav kuō gaīdīt. / precinieki skatãs un brīnãs, cik meītas čakli strãdã. (LFK 1961, 10788)

2. etn. **Gados vecãka precēta sieviete (retãk vīrietis), kas palīdz sarunãt ligavu (ligavaini)**. viņi [tas ir, jaunieši] tēice saviēm vēcãkiēm pa tuō precēšanuōs. nu uñ tad vēcãki sūtija preciniēci ař – nuōskaīdruōt. / tãdãs kulēs meītu mãte lika arī dãtalas, kad sūtija preciniēci piē nuōduōmãtã znuōta tēva mãjãs. / nabagi uñ žīdi jaū bi liēliē preceniēki. / viņa [filmã] skaītījãs kã preciniēce, jãja uz zīrgu. viņas divas preciniēces bi.

precēt v. Slēgt (ar kãdu) laulību. nīceniēki nekad neprecēja siēvu nuō ārpagasta, tikaī nuō sava pagasta. / vēcãis saīmniēka tēs precēja uōtru siēvu, jaūnu. / barūns lika preçēt tuō [meītu] staļlapuīšīm va kañ citañ. / precē mani, precē mani, es ražena mãtes meīta! (LFK 1961, 11100) / precē atri, tautu dēls, kuo tik ilgi ķiņķelē! (LFK 1961, 11035) □ **preçēts pãrs** – laulãtie; vīrs un sieva. saīmniēks lika preçētu pãru. kañ bi vairãk rūmes, tiē labãk jēma preçētu pãru. preçēc vīrs vaīrs pa naktīm apkãrt nestaīgã kã jaūni puīši.

precēties v. Stãties laulībā. vaīg nuōcīřpt avi, isçept maīzi, pašūt kreķlu – ta vař preçētiēs [ja to mãk]. / nu ta jaū tuōreīz neprecējãs tik jaūni kã taga. taga jaū bērni, ař vãrdu sakuōt, precãs. / bi duōma, ka ař saūli nevarēja preçētiēs – us tuō pusi. / [Vecgada naktī kurinãta krãsns.] ka tã krãsne padzisuse, ta bī jãiēt skatītiēs caūr kãjstarpi taī krãsnē, va tuō gadu dabuīs preçētiēs va ne. / skãterus saūca. ka precējãs, ta tuōs kãra vīratēvam̃, vīra radiēm. / ka laulãjamiēs, sãka vareņi līt. citi smēja, ka ragana preçuōtiēs.

precības subst. **Vienošanãs par laulību; laulības**. braūca precībãs nuōrunãt tãs kãzas. ta senãk jaū vēcãki visu sarunãja. / es savam kumeļam krustis ceļu sienu pļãvu; kad es braucu precībãs, krustis ceļu vien tecēja. (LFK 1818, 198) / viēns cic piē tãs meītas atjãja precībãs, bet tuō nu nuōraīdija. / tuōreīz jaū maz taī ziēmã tãs precības taīsija, tãs kãzas. vairãk jaū paūsari, vasaru. / citi [bērni bija] pa-visam̃ liēli pãaūguši, precībs gaduōs jaū bi citi. □ **sadzert precības** novēc. – atzīmēt ar iedzeršanu vienošanos par laulībãm (?). tiē divi sadžerinãjãs – tas i kuñgu vãrc. mēs teīcãm – sadzēra precības.

precīms, -a divd.; adj. noz. **Tãds, kas ir precību gados**. Nīcã jaū naū tãdas [sievietes] viņa gaduōs, kas būtu precīmas. / viēna pati meītine precīmuōs gaduōs taga i te ciēmã.

preçinãt v. Ieteikt, palīdzēt izraudzīt (kãdam sievu, vīru). tiē [ebreju tirgotãji] bi liēliē preceniēki, liēliē darītãji. tiē jaū preçinãj saīmniēku meītas.

precinieks. Sk. *pre c e n i e k s*.

precīstaba. Sk. *pre t i s t a b a*.

precīzs, -a adj.; **precīzi** adv. 1. **Tãds, kas pilnīgi atbilst noteiktãm normãm (piemēram, par aparãtiem, instrumentiem); tãds, kas darbojas pilnīgi pareizi**. ta jaū pulkstēnus tik precīzi nēuzmanija kã taga.

2. **Identisks; tãds pats**. nu jaū akaļ iēgãdãjãs sãrkanuō liñdruku. tuōmēř tik precīzi viņi nav kã vēclaīcīgiē.

preckule subst. **Dãvanu maīss, ar ko precību starpnieks devãs pie izraudzītãs ligavas (ligavainã)**. preckule bi dãvanu maīss, ka preceniece iēt viētraūguōs. tã i tã pãrkãrtine, ku saliēk tãs dãvanas iēkšã.

precnieks. Sk. *precenieks*.

precstuba, arī **prečtuba.** Sk. *pretistaba*.

preilene, arī **preiline** subst. **1. Barona, muižnieka, mācītāja meita vai radniece (neprecēta), arī kalpotāja.** *preiline* [jeb] *freiline* – tās vāciētes. *laūceniēku meitas jau nesaūca freilenes.* / *preilene i jauna meita. piē kuņģiem bi preilines.* / *muižā preilenes uņ jaūnskuņķs.* / *nu kāda preilenei tik [bija]. nu, kas jau piē kuņģiem diēnēj, tām jau bi tādi širmi.* / *mācītāja preileni baznīcā viēni paši bi cēpure galvā.* / *tiēm [priekšautiem] sakruōkāja tuōs pļecus. tuō tik tādas preilines darija, kas gā piē galdiēm.* / *vēlāk tādas preilines pa muižām tādus liēlus, baļtus šircus šuva.*

2. Ārišķīga, jauna sieviete, jauniēte. *preilene i smālki ģērbusiēs meita.* / *ku tu duōmā zemniēku mājās kā preilene staīgāt abģērbusēs!* / *mēs te vēcūōs laikuōs, ka sāka šūt tuōs garuōs kleitus, ta teicām – re, ku tuŗ viēna preilene staīgā.* / *ja kādaī bi [grezns priekšauts], ta teica – tā jau būs gaņ kādu baruōnu dabujuse prečēt, tā jau tāda preilene i.* / *citi tā baruōs aka stāv, viņa viēna pate. ta teic – tā kā preilene ciērā!*

prēmija subst. **Apbalvojums par izciliem sasniegumiem kādā jomā (piemēram, literatūrā, zinātnē, mākslā), ko piešķir valsts vai sabiedriskas organizācijas, iestādes, uzņēmumi.** *viņš [tas ir, Imants Ziedonis] bija tuō prēmiju saņēmis.*

prese subst. **Mašina, mehānisms, iekārta (kā) apstrādei ar statisku spiedienu (bez triecieniem).** [dzirnavās] *vēļbuōms iŗ aka tas, ku ūzlaīž presi viŗsū, ku presē. tas, redz, aptuŗ visu, lai kāc vēš, viēn-alga kāc vēš. tas i vēlla spēks, vēļbuōms. tuō sauc vēļbuōms. mēs taga saūcaņ prese.* / [dzirnavās] *tiē graūdi biŗst iēkšā tai akmeņa acī. uņ, ja pa daūdz iēt, ta tuŗ apakšā aka i presīte tāda. tuō paceļ zemāk va aūkstāk. ja tuō paceļ aūkstāk, ta ļuōti maz biŗst iēkšā tai akmeņi.* / *prese iŗ diēzgaņ vēcā. tas [sapresētais] siēns stāv ļuōti svaīks.*

presēt v. **Apstrādāt (ko) ar statisku spiedienu (bez triecieniem), lai, piemēram, mainītu tā formu, struktūru, palielinātu (tā) blīvumu.** *priēkš kara piŗka lapu tabāku prešetū puspārcinās.* / *senāk jau tā siēnu nepresēja.*

pret prep. **1. Norāda uz vietu, priekšmetu, kam pretī vai tuvu (kas) atrodas, noris, arī kam pretī (kas) vērsas, virzās.** *Duōrupē bi tas kuōku bruģis – tuŗ pret kapiēm.* / *Kaņiēres aŗ i pļavas pret Reīņu galu.* / *Bārtas upē Duņču kalva, te pret Pēteŗmuīžu viņa i.* / *senāk viēns pac pluōsc [bija], kas cēla pāri [upei cilvēkus, pajūgus]. liēlaīs pluōsc te bi aku-rāt pret tuō skuōlu.* / *piē klētēm bi laipas. pret katru klēti bi trepīte, ku var ūskāpt. tās laipas bi līdz a juņtu.* / *pret [rijas] duŗvīm tika pasiēti krēļēli.* / *izbraūcuōt nuō meža, tū-līt pret liēlceļu pārlūza iļkse.* / *pret ziŗgu stalli bi viēns trīsrūšu luōdziņš uņ pret guōvu stalli.* / *istabas galā bi divi kaņbari pret vakariēm – viēnā gulēja meitas uņ uōtrā bi maizes kaņbaris.* / *parasti [maizes] krāsne bija pret luōgu.* / *iēsēdēju tuŗ viēnuōs ratuōs. uņ pret manām mājām viēns puīka izgrūda mani.* / *ziovis vaīrāk iēt, mežu ūdeņi kuŗ nāk – pret mežu ūdeni zuvs vaīrāk nārstuō.* / *vēlci iēsviēž, braūc pret straūmi uņ tuŗ ruōkā.* / *pac [zvejnieks] sēd laiōvā uņ aīrē pret straūmi.* / *a vēju tas bruzdiēns gāja tālāk. pret vēju ne.* / *ziŗks adgriēž asti pret vēju uņ liētu.* / *plestiķis i pēļēks taūriņš. vakariēm tas tik i, tā skriēn pret gaīsmu.* / *gūžām, vistām, kas perē, puslaikā paskata uōlas pret gaīsmu. kuŗa tuņša, tuŗ cālis, kuŗa gaīša, tuŗ vaņckaŗs.* / *pret acīm i klapes tādas, lai ziŗks neŗēdz nuō sānu, lai nesabaīdās.* □ **pret saūli** – virzienā, kas ir pretējs Saules šķietamajai kustībai pie debesīm jeb pretēji pulksteņa rādītāju kustības virzienam. *aŗ saūli, pret saūli pādīti didu, lai mana pādīte kā saule aūga.* ✦ **glaūdīt pret spalvu** – nerunāt, arī nedarīt (kādam) pa prātam; neizdabāt. *tas suņs liēls ērcis, neļau glaūdīt pret spalvu.* / *tiēm, kuō glaūda pret spalvu, sāp. nu taīndēļ, ja nuōtikušas nepatikšanas, teic – nu tuō gaņ nuōglaūdīja pret spalvu.* // **Norāda uz vietu, arī priekšmetu, pie kā (kas) balstās, skaras klāt, arī pret ko (kas) kustībā atduras.** *atviļnis tā atsītās pret muōli, pret kāpu uņ nāk atpakaļ.* / *vaīdzēja tuō [mucas] spuņdu tā [nostiprināt] – a tādu buōmi pret griēstis.* / *puīka atsita kāju pret akmeni.* / *vēcās siēvas guōduōs dziēdāja uņ sita šēperi pret galdu.*

2. Norāda uz psihiska, parasti emocionāla, stāvokļa radītu attieksmju objektu. *skuōluōtajs Liēluōzuōls bija Nīcas skuōlā. darbā viš bi stiņgrs, tāt pret visu savu dārbu.* // **Norāda uz personu, kas ir kādas darbības objekts.** *vējš luocīja uozuolīnu, līdz zemei pieliekdams; tā luokāsi puīšu sirdis pret jaunām meitīnām.*

- 3. Norāda uz to (parasti uz ko nevēlamu), kam stājas, aktīvi darbojas pretī, arī ko cenšas atvairīt, nostatīt pretī.** [senāk] *maži, kreīmu, speķi pret aūguoniēm lika. / aūzu saļmu tēju dzēra pret sāaukstēšanuos. / uz pabēržu puīmpuriēm vaig uzliēt šnabi. tas līdz pret vēdēra sāpēm. / ka maņ suņš te iēkuoda, ta bi pret nuobīļiēm vēcāmāte sapūtuse glāzē mēdu. / misiņaūsi iēlaida butelē, ūzļēja špīrktu, lai miṛkst. pēc kāda laika dzēra pret iēkšķīgām slimībām, ari pret iēvaīnuojumiēm. // Norāda uz to, kas var būt par apmaiņas objektu. es te maīnu uōliņas pret piēnu. maņ vel i vistiņas, bet kaīmiņiēnēi guōve. ✧ **aci pret aci, zuōbu pret zuōbu** – saka, ja rīkojas pēc principa atdarīt, atrieb par pāridarījumu, apvainojumu tieši pašam vaininiekam. *strīdējās divi – aci pret aci, zuōbu pret zuōbu. ka viēnaīm pāriēt pāri pa rubežu, tuō nuōķilā. ✧ duots pret duotu* – saka, atriebnot nodarīto; saka, atlīdzinot labu ar labu. *kā tu maņ, tā es teū – duoc pret duotu. ✧ kā diēna pret nakti* – saka par krasiem pretstatiem. *viēns brālis i lapsiṛdīks, draūdziṛks, uōtrs tāc ecīks. tā tiē brāli iṛ kā diēna pret nakti. tā ūzvešanās viņiēm aṛi kā diēna pret nakti.**
- 4. Norāda uz laika momentu, kam tuvojas kāds laikposms.** *ziēmēlis pret vakaru piēguōrst uīn nakti i pa-visaīm rāms. / pret rītu sāpes ta kā pazuda.*
- pretaūstene** subst. **Nešūta (parasti) plecu sega, sagša, ko kāzās vīramāte dod pretī vedeklas dāvinātajai austenei.** *ta tāi brūtei aṛ kāra tā vīra māte aūstēni, ja, pretaūstēni. ta jaū viēna uōtrai sēja tās aūstēnes.*
- pretējs, -a** adj. **Tāds, kas atrodas, arī vērsts pretī (kam); tāds, kura kustības virziens vērsts pretī (kam).** *precistaba bi nuō nama pretējā pusē. / [tirgū] pretējā pusē bi gaļas strīpa, ku gaļu tiṛguōja. / medniēkiēm masc, kuṛ meža gabala viēnā malā stāv medniēki uīn nuō pretējās pusēs nāk dzinēji, kas dzeṇ vōžerus medniēkiēm. / [siera masu] lei drānā, sasiēn pretējuōs stūrus kuōpā uīn liēk tečināt uz nagliņu.*
- pretenieks.** Sk. *pretinieks.*
- pretī, arī pretīm** adv. **1. Norāda, ka (kas) pārvietojas, virzās, arī tuvojas no pretējās puses uz kā pusi.** *kādu reīzu jaū viņi [tas ir, plostonieki] dabū ilgi gulēt uz viētu – va nuōkrīt ūdēns, va vēš pretī. ta viņi piēsien tuō pluōstu. / nācu nuō buōtes uīn nesu liēlu nastu. duōmāju, ka isnāktu kāc pretī! / suņš, asti luīcinādaīms, skriēn pretī savai saīmniēcēi.*
- 2. Norāda, ka (kas) tiek virzīts, virzās uz ko (piemēram, noteiktu objektu, arī mērķi).** *kad putni skrej nuō ziēmēliēm uz diēnvidiēm, tad vēš nāks diēnvidiūs. viņi [tas ir, putni] skriēn pretīm [vējam]. / [laivai] paliēk buku pretī, lai neapveļās uz viēnu kaṇti. pla(t)dibenēm nevaīdzē acpīlēt. ✧ griēzt krūtis pretī* – bezbailīgi, droši pretoties. *katraīm grūtumaīm dzīvuōjuōt vajag griēst krūtis pretī, ta tik vaṛ kuō padarīt. ✧ siṛds nejeṇm (arī neṇeṇm) pretī* – saka, ja kas negaršo, ir pretīgs. *nu es tās daktera zāles nevaru iēdzērt – siṛc nejeṇm pretī. / siṛc neṇeṇm pretī – teīc sliīms cilvēks.*
- 3. Norāda uz stāvokli, kad (kas) atrodas (kam) tieši priekšējā pusē, priekšā.** *tuṛ pretī baznīcai bi kruōks. / te tāi dārzā stādija ābeles viēnu riīdu uīn pretīm uōtru riīdu jāņuōgas. / aiz upītes līcīti rindā auga uozuoliņi; pretī auga liepu rindas, kas uozuolus kaitināja. (LFK 1961, 10790) / ziṛgiēm bi steliņgi. trīs steliņgi riīdā uīn pretī viēns. // Pretējās pusēs. miēturi taīsij nuō eglītes, kaīm pretī zari. / stuōverim i pretīm divi galdi aūkstāki. tuṛ vaṛ izbāst caūri kuōku, ta kā vaṛ pajeṇt katrā galā us plēcēm. / četri spēlāja [kārtis] – pretī divi.*
- 4. Norāda uz darbību, kas tiek veikta, reaģējot, atbildot uz kāda cita iepriekšējo darbību.** *mežā, ka cic citu saūc, vaig adblaūt pretī. / [ienācēja] labudiēnu nemaz neteīca uīn apsēdās uz mūrīti. mēs nekā neteīcām pretīm. / tā dziēdājām visi cic citāīm pretī, ka palika bez ēļpas. / tuō jaū nevaṛ āzrunāt – es viēnu vaṛ du pateīcu, viṇš desmit pretī. / ka vistas a gaīli isklīduši, gaīlis klēdziṇ, vistas atklēdziṇ pretī. / nuō vanaga cāli pamukuši, liēlaī vistaī atciēpst pretī. / ka cērp aves, ta sasiēn kājas uīn nuōguļda piē zemes. tā viņa nevaṛ acspirināt pretī. ✧ nākt pretī* – būt atsaucīgam, izpalīdzīgam. *maņ te visi nāca pretī uīn palīdzēja nuōvākt tuō kuōku, kas te bi nuōgāziēs ceļāīm pāri. // Norāda uz darbību, kas tiek veikta, lai ko apmainītu pret ko citu. ka jeṇm nuō uōtra mazu kaķēnu, ta duō pretī adatu. pa sunīti sāles saūju, pa kaķīti adatīnu duōn. / kādreīz vēcus lupatus vāķa uīn ta tās paūnas deva paūnu žīdiēm. varēja dabūt pretī kādu maītu. / tas ķuōcis iṛ iēmituōc. es devu pretī savējuō.*
- 5. Pārī, arī kopā (ar kādu).** *viēnaīm [malkas vedējam] švakāks zīrks uīn pīrmajaīm daūdz kuō pretī nevaṛ strādāt. / ja kāc i masspēcīks, ta teīc – taīm švaka ķiēka, nevaṛ pretīm pacēļt maīsu.*

- 6. Norāda, ka ko dara, nepakļaujoties (kāda uzskatiem, gribai); norāda uz darbību, kuras mērķis ir ko atvairīt, likvidēt.** *ne vārdu nevaļ pateikt, ka [dēls] tūlīt pretī kā ezis.*
- **turēties** (arī **ķēpuruoties, ķēkuoties, atstirināties**) **pretī(m)** – pretoties, nepaklausīt (kādam). *tuō tēlu nevaļ izvēst ganuōs. viņš ar abām kājām pretī turās. / viens kau kuō dara, bet uōtrs negrib. ta tēic, ka viņš ķēpuruōjas pretī. / viš [tas ir, puisis] tuļ ķēkuōjās pretīm, turējās pretīm. / puika vēl nevaļ acstirinātiēs pretī, turētiēs pretī.* □ **runāt** (arī **cīrst**) **pretī(m)** – iebilst (kādam). *dēls nedrīkst pretī runāt, vaļ sakuōst zuōbus uņ iēt tik piē dārba. / viens pušis bija tāt ass. viņš cīrta pretī saīmniēcē ar. / viņam [tas ir, dēlam] nau kuō prasīt. viņš maņ cēt pretī, runā pretī. / vēciēm cilvēkiēm nedrīkstēja runāt pretī. / tas pušelis runā maņ pretīm.* ✦ **būt ar kājām, ruōkām** (arī **ruōkām un kājām**) **pretī** – kategoriski pretoties (kam). *negribēju tuļ iēt, biju a kājām, ruōkām pretī. es nepiēkāpuōs, negāju. / Miņdelis suōlija atvēst nuō Bārtas Pēteri – Aīnai preciniēku. bet viņa a ruōkām uņ kājām pretī – nē, nē!*
- pretībām** adv. **Pretī.** *re, ku divi aūni nuōstājušiēs pretībām uņ skatās, kuļš piirmais sāks badīt. / nuōstājiēs pretībām!*
- pretīgs, -a** adj. **1. Tāds, kas izraisa stipru nepatiku.** *viš maņ tāt pretīks rādās, tāt nepatīkamīs cilvēks.*
- 2. Tāds, kas izraisa ļoti nepatīkamas, nevēlamas sajūtas.** *tas dārps tāt pretīks, netīrs.*
- 3. Ļoti slikts, ļoti nevēlams (par laikapstākļiem).** *pretīks laīks šuōdiēn, līst visu rītu. / nu sniēks uņ vēš! laīks dikti pretīks. bet jābrauc viēn būs.*
- pretīm.** Sk. *pretī.*
- pretīmsēdētājs** m., **pretīmsēdētāja** f.; subst. **Cilvēks, kas sēž (kādam) tieši pretī, pretējā pusē.** *ta viens nuō sēdētājiēm nuōskatijis, ku dzīves kamuōls, uņ pajēmis duōmāja, ka laīdīs tuō sev pretīmsēdētājam.*
- pretīmspēlētājs**, arī **pretpēlētājs** m., **pretīmspēlētāja**, arī **pretpēlētāja** f.; subst. **Pretinieks (spēlē).** *vīri, spēlājuōt spēlas, lika pretīmspēlētājiēm isspēlēt ērceni. / divi precspēlētāji liēk viīnēstu kuōpā.*
- pretinieks**, retāk **pretenieks, pretnieks** m., **pretiniece**, retāk **preteniece, pretniece** f.; subst. **1. Cilvēks, kura darbība, rīcība, nostāja ir naidīga (kādam), vērsta pret (kādu); cilvēks, ar ko ir naidīgas attiecības.** *nabaks grib savu taīsniību dabuīt. bet pretiniēki bagāti. gaī jaū nuōraīdīs! / vaļ dabūt piē malas ari kādu pretiniēku. ku cīnijās divi puši par saīmniēka meītu – maītniēci, lai dabuītu piē malas, tas viens uōtru iēkava.*
- 2. Cilvēks vai cilvēku grupa, kas ir jāpārspēj (kādam) galda spēlē, sporta sacensībās u. tml.** *mēs uz galvām tik spēlējām. ja pretiniēkam bija numuļs, ta piērakstija sev galvu. / spēlājuōt uz galvām, par pretenieku atnāca vēcaīstēs. / ja pretiniēkam nau trīzdesmit viēna ace saspēlēta, ta uzvarētājs vaļ griēt divas galvas. bet, ja pretiniēkam iļ trīzdesmit viēna ace, ta skaitās jaī. ta viīnētājs vaļ griēt tikai viēnu galvu. / spēlājuōt spēlas, ka nuōcēt pretiniēkam truīnpu, tēic – bi laps cīrtiēns. / ja maī i liēlākās truīnņas ruōkā, ta es nuōtruīnpuōju visus. visi pretiniēki i pa tīruō. / ripājuōt ripa nuō pretiniēka sitiēna acsprākst tāļu garām. // **Cilvēks, kas jāpārspēj darbā.** nu tu maī nēsi pretenieks piē dārba! cik tev tā spēka!*
- pretistaba**, arī **pretistuba, pretistube, pretstuba, pretustuba, precstuba, precistaba, prectuba, prečtuba** subst. **Dzīvojamās ēkas vienā galā atdalīta (parasti neapkurināma) telpa; meitu, kalpoņu dzīvojamā telpa.** *taī mājaī taīsīj četrī istabs. tas jaū bi zināms – pretistaba [jeb] meītu kambarīs, ku meīts dzīvuōj. / naīms i krustis ēkaī, pašā vidū viš nau, vaīrāk uz viēnu malu. aīz nama nāk precstuba uņ maīzes kambarīs. / Pretistaba (pretustuba) jeb meītu kambarīs atradās ēkas ziemeļrietumu galā. šeit dzīvoja meitas, kas varēja savā istabā ielaist arī pušus. Nīcā ne visas pretistabas bija apkurināmas. (Sprincis 436) / precistuba i pa garuō namu pretī liēlajaī istubaī. meītām bi gulēšana precistabā kā ziēmu, tā vasaru. / meītas ziēmu negulēja pretistubā, bet gulēja ar – liēlas pēles bi. tā bi aūksta istuba – nekurināta. / precstubā daža [meita] nuōdzīvuōj neīgi, daža vaīrākus gadus. / nu ta tā i diža meīta, skaitījās paaūguse, ta tuō jaū ņes pretistubē. ta jaū nu drīz nāks kavalēri, varēs precības gaīdīt. / pretistubā bi meītām gulītas, pārs kraģu, galīdiīš, beīķis, kuļ pušiem apsēstiēs, ka atnāk. cik tuō meītu, tik tuō gulītu, bet vaīrāk pa trijām nebija. / precstuba – ka es aūgu, ta tik tā saūca. pretistaba iļ jaūnāks vārc. precības dēļ tas nevarētu būt. / ka nuōmira cilvēks, ka iēnesa iēkšā pretustubā, ta ciēmiņi, tuviniēki nāca*

vākuot. / piē Spirģu kā iēstāvs precstubā dziēvāja dreīmanis. / pretstubā dzīvouōja vāciēši. bi aīzjēmuši viēnu istubu. / pretstuba, senāk prečtuba [teica]. pretstubā meītas gulēj.

pretnieks. Sk. *pretinieks*.

pretrunīgs, -a adj. Tāds, kura izturēšanās veidā, uzvedībā ir pretrunas. puļpulis i neklaūsīks, pretrunīks, neapmiērināc.

pretspaīle subst. Dubultvāls, ko veido plāvums pretējā virzienā. isplaū viēnu spaīli nuō vidus uñ nāk apakaļ, uñ iznāk divas spaīles kuōpīgi – pretspaīle. / pretspaīle i sapļautas spaīles pretī. ka nuōiēt ārdīt spaīles plāvā, tuō precspaīli jāārda pa-priēkšu.

pretspēlētājs. Sk. *pretīmspēlētājs*.

pretstraūme subst. Straume, kuras virziens ir pretējs attiecīgās teritorijas valdošo vēju, kā arī stabilo virspusējo straumju virzienam. te iř pretstraūme. / spēcīgā pretstraūmē zvejniēkiēm grūti bija.

pretstuba, arī **pretustuba.** Sk. *pretistaba*.

pretvējš subst. Vējš, kura virziens ir pretējs (kā) kustības virzienam. ja i pretvēš, ta a laīvu nekuř tālu netiksi.

prib(l)aks subst. Muīžas sulainis, kalps (?). pribaks i muīžas kuņga sulaīnis. / muīžas kučiēris bi sasēdinājis visus muīžas pribakus ragūs vīzinātiēs. / priblaks bi barōnam vīņa zemniēki. nu kas tuř bija – tādi priblaki viēn.

pričala subst. Pie laipām un pāliem ierīkota laivu piestātne; valgums. tag tiē [moli] i laīvu piēstatne [jeb] pričala. vīřsūm dēļu tiļc. vař iskāpt nuō laīvs saūsām kājām us tuō muōli. / vaļgumā viss laīvs piēsiēts. šuōs laīkuōs saūc pričala. / vaļguņš i, ku laīvs stāv uz viēnu viētu. taga saūc pa pričalu. / vaktiēki te iēt jūrmalī tuō pričalu sārgāt diēnu uñ nakti caūri. uz pričalu jāu nevař iēt kuřš katris.

priēcāties v. Izjust prieku; būt priecīgam, jautram, apmierinātam. neķēdāju piēkususe, priēcājuōs nuōdarīse. / rudzu druva priecājās, nuolīkst mana muguriņa. (LFK 1961, 10038) / dēla māte priecājās, kad es vīņai sagšas segšu. (LFK 9, 14) / māte priēcājās, ka raībaī guōveī ackrējuse tāda pate raība guōsniņa. / [kulītē] iēlika iēkšā kādu beģali, kādu buñbaku. bēni pajēma uñ priēcājās, ka nu buļlītis iř atskrējis aka, jā. / cik tu šuōgad tuō kanišķu turēsi? – muņš aūg divi, bēniēm kuō priēcātiēs. / guōda rēzā sanesa kukuļus. saīmniēce priēcājās, ka sanēsc kukuļu, kuō varēs trīs diēnas ēst. / [no plučiem] isaūda tādus rakstītus deķus. šuōdiēn veļ visi pa tiēm priēcātuōs.

priēcīgs, -a adj.; **priēcīgi** adv. 1. Tāds, kas izjūt prieku, tāds, kam ir jautrs, pacilāts garastāvoklis; liksms. ka ziřks kaš zemi a priēkškāju, ta viš grib skriēt, i priēcīks. / suņš, kad dikti priēcīks, ta tā luñcinās. / tuōreīz visi bi dārbā priēcīgi – neviēns nebija samisis. // Tā, ka raksturīgs prieks, jautrība, pacilāts garastāvoklis (parasti par psihisku stāvokli, domām). us tuō [linu] sišanu gāja priēcīgi, lustīgi. / nuōdañcaīši zābakus nuō kājām. tik priēcīgi gājis.

2. Saistīts ar prieku, jautrību, pacilātību. Liēldiēna iř priēcīga diēna. vajag ķēltiēs agri uñ iēt skatītiēs, kā saūlīte ruōtā. ja skaīdrs laīks, saūlīte lēcuōt dañcādama.

priēcīnāt v. Panākt, ka kļūst priecīgs. saīmeniēce a-viēnu priēcīnāja meītas, ka piřkšuōt prūsines nuō Miñdela.

priēdājs. Sk. *priēdiens*.

priēde subst. Mūžzaļš priežu dzimtas (*Pinaceae*) skujkoks ar sveķainu koksni, pagarām skujām, plaši izplestu vainagu (pieaugušiēm kokiēm) un konusveida čiekuriēm. kalvās aūg vaīrāk priēdes. / ataūgu priēde i, kas savvaļā aūguse. / žēli raud sila priēde, rēdz ar cirvi staigājam. (LFK 9, 140) / balķu priēdes i gařas, slaīkas. / priežu jaūnuō aūdzi – tādu balķu, dzeļtēnu – veļ vajag saraūt: laps priēkš tējas. vaīnas ař labas – priēkš rematisma. / [cūku svilināja] ař priežu skujiņām, a maļķu. / ka sāaūkstējās, iēsnas iř, ta tā [piēnes] tēja uñ priēdišu tēja vis-labākā. ♠ **buļļu** (arī **cūku**) **priēde** – zema, sazarojusies priēde. cūku priēdes aūg jūrmalas kāpās. tās tāds mazvērtīgas, sačuñkuruōjās priēdītes. / cūku priēdes i maziņas, kas aūg žuburaīnas nuō apakšas. tuř nekāc balķs nēisnāk. / tuř jāu nēaūga gaři kuōki. tās nuōsaūca pa buļļu priēdēm. vīņas tādas īsas, tādas sazaruōjās, kuplas. vīņas i zēmas, mitrumā aūg, zēmā viētā. // **Šā koka koksne.** nuō priēdes kuōka taīsītas istubas iļgi stāv jaūnas, gaīšas. / kuoši dzied jaunas meitas priežu, eģļu istabā. (LFK 9, 140) / [skaliēm] tika pagādāc tēc labāks kuōks,

parasti priēdes kuōks aŗ smālkāku ratu. / [skalus gatavoja] nuō priēžu, egles kuōka. viņi jaū dikti ātri dega. / priēdes skalus liētuōja priēkš ķuōcu pīšanas. / nuō priēdes skaliēm pina ķuōcus.

priēdele subst. 1. **Neliela priede.** nuō priēdeles, aļķšņus, tādus bērželus – kritināja iēkšā apaļus kuōkus. [sauca] kriteņu žuōks. ✧ **cūku priēdele** – zema, sazarojusies priede. / tuŗ tālāk ir tads cūku priēdeles. / tuŗ tādās cūku priēdeļs sàaūgušs. tās tādās nevērtas priēdeles.

2. dsk. **Priedājs.** [kāds augs aug] tepat priēdelēs, bet viņas jaū aŗ dikti reŗi aūg. / tas viens ziŗks te izjuōņuōja cauri priēdelēm. / pāri aŗs šitām priēdelēm i Sīkle. / cic teŗc, ka laŗme, ka atruōd [pakavu]. tuŗ jaū priēdeles i piļlas tuō pakavu.

priēdiens, reti **priēdājs** subst. **Priežu meŗz; priežu audze.** ja aūg viēnas zoŗtes kuōki, tad ir aļķsniēns, bērziēns, egliēns, priēdiēns. / priēdiēns i, ku aūg priēdes viēn vaŗrāk. / tuŗ jaū nēaūga gaŗi kuōki. tas bi buļļu priēdiēns. / priēdājs [jeb] priežu puduknis. / kaļvās aūg vaŗrāk priēdes. nu priēdiēns, jā. / priēdiēns i meŗā uŗ āŗpus meŗa. / Ceŗķuōņas priēdiēns ir aŗz Liēpājas uz Nīcas pusi. / Leŗņiēķu priēdiēns bi. priēdiēnā veda rāceņus glabāt bedrēs.

priēks subst. 1. **Positīvs emocionāls stāvoklis, kam raksturīgs pacilāts garastāvoklis, izteikta labsajūta un ko parasti izraisa, piemēram, realizēti uzdevumi, sasniegti mērķi, labvēlīgs apstākļu kopums, veiksmē.** māteŗ lepnuŗms, ka dēļs [piedzimst], tēvaŗm priēks. uŗ, ka meŗta piēdzimst, ta tēvaŗm lepnuŗms uŗ māteŗ priēks. / tas jaū tas liēlais priēks – tā piŗmā ganu diēna – visiēm. / tas liēlais priēks bi bērņiēm, ka iēnesa aŗtu istubā a visiēm jēŗiēm. / ka bērņi skrēŗa, ta [jēŗi] skrēŗa pakāŗ. kas tas pa priēķu bi! / tas priēks [par konfektēm] bi liēls. jā, cita nekā nebi tāda, kuō kārt [eglītē]. / ka tuō pateŗca puŗkaŗm, ta viŗš nuō priēķa leca piŗņģi gaŗsā. / aiz priēķiem nevarēŗu šuo ciemŗnu garām iet – dzied bitētes druvŗnā, dzied meŗtŗnas maltuvē. (LFK 1961, 11186) / nuo jūŗiņas izpeldēŗa div dzēļtani kumeliņi [...] es aiz priēķa nezināju, kuram lēķti mugurā. (LFK 1961, 11377) / rudzŗts meta zēļta vilni, cēļmainā lidumā; arāŗjs priēķa nevarēŗa, malŗnā stāvēŗdams. (LFK 1961, 11133) / laūstās siŗdes stādiŗa priēķa dēļ uŗ kuōšuma dēļ. / [kārtis] spēļēŗa jaū bes naūdas, priēķa pēc. □ **pa(r) priēķu [kādam]** – iepriecinot, aŗ uzjautrinot (kādu). brāŗli cŗķstēŗjās. tas liēlais lapprāŗtģi padevās taŗm mazaŗm pa priēķu. □ **priēks skatŗties (arŗ redzēŗ)** – saka, ja kas ir ļoti skaŗsts, jauks, aŗ labi izdevies. vēļlāk gāŗu ballē. bi priēks skatŗtiēs, kā jaūniē vaļcerē. / mazaŗs rŗķtģi pāēda. priēks bi skatŗtiēs. / visūŗ tā sazēļuŗši laūķi, ka priēks skatŗtiēs. / kad ūzārda tuōs jūŗassūduŗs us tuō apluōķu, tā aūg zāle, ka priēks skatŗtiēs. / nu tas Pēŗeterŗtis us tuō ēvelēŗšanu tik naŗģŗks, ka priēks redzēŗ.

2. parasti dsk. **Tas (notikums, parādŗba, apstākļi u. tml.), kas izraisa šādu emocionālu stāvokli, aŗ apmierināŗjumu, labsajūtu.** buŗmbas bija dārķs uŗ gāŗc priēks bērņāŗm manuōŗ laŗķuōŗ. / māte nezinŗt bija isceŗpuse peŗķuōķus. ta bi visiēm liēli priēķi. / us tiēm priēķiēm, ka Trakjēķine iēņesusē dēļu, viŗš [tas ir, jaunais tēvs] isjēma nuō skapŗa buteli saŗda baŗndava uŗ siēŗu vēļ kā nuō sāŗlijuma, neiēŗgriēŗtu uŗ dalŗja visiēm māŗu ļaūdŗm. / tiē nu gaŗ dzŗvuō viēnuōŗ priēķuōŗ! □ **ka (arŗ kā) priēks** – saka, ja par kādu (ko) ir lielā sajūsmā, ļoti priecāŗjas. i gaŗ taŗm puŗšeliŗm spruōgaŗņi mati! nu tāc spruōggaŗŗvis kā priēks! / slidās senāķ saŗca krŗčuōles. piēŗēŗa piē kāŗām, kad biŗķŗ piēŗsala. uŗ tā varēŗa krŗčuōļēŗt ka priēks. / tas tāc aūduŗms ka priēks.

3. lok.; interj. noz. **Lieto, uzaŗcinot iedzert (alkoholisku dzēŗienu).** ka saskaŗndina glāzes, ta cic saka prozŗt!, cic – priēķā! kas bi lustŗks, tas vēļ teŗca – priēķā laŗ lēķā!

priēķš prep. 1. **Norāda uz laikposmu, laŗķa momentu, kas tuvoŗas, kad notiek kāda darbŗba, norise, eksistē kāds stāvoklis; pirms.** priēķš sala parasti usplūŗt ēŗēŗs nuō jūŗas uŗ tad sasāŗst. / tuō [ceļŗ laboŗšanu] izdariŗa paŗsarŗ priēķš sēŗas laŗķa. / gavēŗi dikti iēvēŗuōŗa. tas bija septŗņas nedēļas priēķš Liēldiēnas. / tuō [āŗrstēŗšanu ar spirtā mēŗcēŗtu zalkti] tik dariŗa paŗsarŗi aŗŗi priēķš dzēŗguzes. / taga tēŗmeŗņu priēķš slaūķšanas nuōmazgā. / atņēŗm taūķus – sānu taūķus, tuōŗ isjēŗm priēķš tās [cūķas] dalŗšanas. / vaŗ tu muti mazgā priēķš ēŗšanas vaŗ pēc ēŗšanas? □ **priēķš laŗķa** – a) pirms konkrēŗā notikuma, norises; iepriēķš. tas bŗŗjis pa Ziēmsvēŗķiēm. bērņiēm vaŗdzēŗj stāvēŗt apakšā, vecŗtis a savu maŗsu uzgāŗjis aūķšā uŗ sviēdis bērņu dāvanas. viss priēķš laŗķa bi parŗķtēc. / tas [dāvanas salavecŗtim] bi saduōc priēķš laŗķa. / ka tas buŗŗtis bi atskrēŗjis, ta jaū priēķš laŗķa kādu kulŗti sataŗsŗj, uskāra viņasŗm kaklā. uŗ ta tik veda bērņus rāŗŗt, ka nu buŗŗtis atskrēŗjis uŗ atness kulŗti. / būs jāaŗsprasa – jāaŗzrunā – tuō maŗtu priēķš laŗķa. / tām [preciniecēm] tŗķa priēķš laŗķa maksāc uŗ tŗķa pa kāzām duōc. / ēŗmma bi kad-reŗz zŗdŗtāŗa. jaū priēķš laŗķa [viņu] sarunā kuŗņģi. tiklidz viņasŗ dziŗms, tā viņasŗ jāacstāŗ savs bērņus uŗ ta jāŗēŗ piē tā kuŗņa bērņa. / sluōtas sēŗa us kuōķiēm uŗ slaūcŗŗa tuō krāsni. priēķš laŗķa

iēmērcē ūdenī, lai nebīrst zemē visas lapas. b) uzreiz, nekavējoties. *tas [kreklis] ismazgāc i, bet viš saņūkāc. naū sarullēc priēkš laīka. uñ tad viņu vaīrs nevaī sarullēt. viš jāšļekā aka aī ūdeni.* c) nelaikā. *suñs priēkš laīka gribēja iēsprukt priēkšnamā. □ priēkš saūles (lēkšanas) – pirms saullēkta. ta jaū citreiz priēkš saūles lēkšanas gāja piē dārba. / tas bi priēkš saūles. šuōrīt agri cēluōs – priēkš saūles. / priēkš saūles izbrouca vīri mežā maļku ciīst. / Jāņu rītu tas bī, priēkš saūles lēkšanas.*

2. **Norāda uz dzīvu būtņi, kam par labu vai sliktu ko dara, kas notiek, ir paredzēts; norāda uz dzīvu būtņi, kam (kas) ir piemērots, noderīgs.** *plavā aka zāle i priēkš luōpiēm. / rudziēm tiēk acšķīrti maziē rudzi. tiē aī priēkš luōpiēm. / tuōs lāčus jaū tīrija priēkš luōpiēm. tuōs jaū nemala. / dzīrnāvās vēl maļ priēkš kolhozniēkiēm. / priēkš saīmes putraīmus [putrā] nekad nebēra. / vāverene labas zāles priēkš kuōdēm, ka ziēduōt. / kādu vārdu tu varētū māteī priēkš manis aiščukstēt.*
3. **Norāda uz to (objektu, darbību, stāvokli), kam kas ir noderīgs, piemērots, paredzēts.** *večuōs laīkuōs bi piē rijas tāda istubīna. tā bi priēkš žāvēšanas. / vēl slapja zeme priēkš āršanas. / ka kurināja priēkš siltuma tuō krāsni, ta iscepa rāceņus a visu mīzu – ka iskurināja jaū. / tas bērza dēlis laps priēkš skapja durīm. / labākuōs skalus [izmantoja] priēkš kuōčiēm, sliktākuōs priēkš gaīsmas. / priēkš aūdžēšanas tig bi divi – guōsnīna uñ bullīc. / ka jēm priēkš aūdžēšaīns, ta teīc – jēm sugas luōpu aūdžēt. / vēc kuīlis bi priēkš pārduōšanas. / aūni bi priēkš gaļas, priēkš villas. / tītarus izliētūō gaļai, uōlas priēkš perēšanas. / lapses šāva priēkš ādu. / tā ruģene bi priēkš putraīmu dēsu. tiēvās dēsas bi priēkš gaļas dēsu. / tāisija dzēltēnuō sviēstu priēkš pārduōšaīns uñ baļtuō priēkš ēšaīns pašiēm uñ saīmeī. / sarūgušuō piēnu lēja grāpī nuōsulīnāt. uñ sēja siērus priēkš Liēpājas. / kuō tu te tādu kļecini esi isvārijuse! priēkš strēpšanas paī biēzu, priēkš mērcēšanas paī šķidru. / priēkš apliēšanas aluñ veda nuō upes ūdeni. tas i mīkstāks, vaīrāk iznāk. / alus nīdēflāks bi piē Tuōsiles upes, ceļmalē. tuī veda nuō Liēpājas alu a laīvām priēkš Nīcas uñ Bārtas kruōga. / ta tās smālkās pakulas aka priēkš tā uñ lini aka priēkš kreķlu bi. / šīs tītavas i priēkš aūšanas, ku diēdziņus liēk vīrsū. / aūdeķlu sameta paī platu priēkš tā šķiēta. nu jālaiž drika gaī malu. / priēkš kreķla vaūdžēj trīs aūdeķli aūst siēviētēm – priēkš ruōkām, priēkš stāva uñ priēkš apakšs. / neselis i nebalīnāc, dzēltāns, smāks aūdeķls. [...] vaīrāk priēkš kabatām, vestes mugurām, uōdarām. / priēkš pūra adija rakstītus ciīndus, rakstītas zeķes. / ka gāju uz buōti, ta jaū maīma iēdeva naūdu priēkš ledenēm. □ priēkš kam – kādam nolūkam; kādē]. priēkš kam ta tuī [malkas atgriezumos] dzīvuōt kaīteķliēm! tuōs vaīg savākt mājās uñ sakurināt. □ priēkš katra suōļa – katrā solī; pie katra soļa. ta kā tāc klaīnzāns iēt! gaļou kustina priēkš katra suōļa. kā viš tuō kāju kustina, tā tuō gaļou aī. □ priēkš savu gadu – savā vecumā. tas puīselis priēkš savu gadu isaūdžis dūšīks zeperis. □ priēkš šuo laīku – šobrīd, tagad. priēkš šuo laīku dārps bija daūdz grūtāks. // **Norāda uz to objektu, kam kas ir noderīgs (ārstniecībā).** ālavija priēkš tādas ārstniecības, priēkš plaūšām laba iī. / dzērvē ace ēsuōt priēkš vēdēra. uzlēja šņabi, lai pamiīkst. / matuōli uñ apīņi priēkš vēža. / suņabūrkāns – tas iī priēkš asmas laps. / priēkš tā [aitas] kašķa saļdu sviēstu aī smērēja. / visas zāles priēkš zālēm vaī liētūōt.*
4. **Norāda uz laikposmu, kam kas paredzēts, gatavots.** *ziēmu jāpravī visi dārba rīki priēkš vasaras. / rāceņus nuōglabāja kapšī. citus priēkš ziēmas iēbēra pagrabā. / pēc diūdesmit četru stuñdu [sālīšanās mencas] žāvē klēc pažuōbelē. sasiēn astes kuōpā. tas i priēkš vasaras. / gaļu sāluōt, māte teīca, ka guīrnica jāsaļa vaīrāk. tuō taūpija ta priēkš vasaras. / saplucināj liēlus puōdus tās brūklenes priēkš ziēmas. / pa ziēmu bi juō biēza vadmala [prakiem], priēkš vasaras plānāka – pusvadmala.*
5. **Norāda uz dzīvu būtņi, kuras priekšā (kas) atrodas, notiek.** *re, kā tīk tam Jāniīm paķēmuōtiēs priēkš tuō meītu! / priēkš manis viēna siēva bi riñdā. / bullīiīm liēk dubgali priēkš acu – dēlgalīti tādu. ta viš pretī nērdz.*
- priēkša** subst. 1. **Priekšējā daļa, arī puse (piemēram, priekšmetam, telpai).** *tēs lika būmeīstaram tuō klētes priēkšu juō platāku tāisīt. / ja [maize] paliēk brūna, tad [...] krāsnes priēkšu aištaīsa ciēti. tāc bleķis bi. / ratu priēkša uñ ratu pakaļa. / islaīde i, kas ratiēm saviēnuō priēkšu a pakaļu. ta vaī tuōs ratus sa–īsināt uñ pagarināt. / viñš [tas ir, izbiedēts zirgs] dažreiz pārskrēja a ratu priēkšu viē.*

2. Ķermeņa priekšējā puse (cilvēkam vai dzīvniekam). [cūkas] priekšas gabali ir a visu tuō kājīnu. □ **acu priekšā** – redzamā vietā; klātbūtnē. *piēskati tuōs bērņus! tepat jaū acu priekšā viņi būs! / mazdēls te uzaūga manu acu priekšā. / vaī es teū neliku [aitas] turēt acu priekšā! kā tu neredzēji, ka sāka iēt [āboliņā]? / kādu pazudušu liētu meklē un atruōd acu priekšā.* □ **priekšas zuōbs** – priekšējais zobs; priekšzobs. *acu zuōbi, priekšas zuōbi. / iltes nāk aīs tiēm priekšas zuōbiēm. / [cūkai] priekšas zuōbiņi i četri apakšā.* ✦ **iznest ar kājām pa priekšu** – iznest (kādu) mirušu. *nedzē tik daūdz! tā tevi drīz iznesīs a kājām pa priekšu. // Priekšējā puse (apgērbam). vīriēsiēm bija vestes. senāk bija ciētas apkakles, bet taga tādas izjeņtas priekšas. / vīriēm bi tāda priekša, kuō lika priekšā zem vestes. / tā priekša tai vestei bi tāda kā tam prakam. / skruōderis pašuva vestes aī izgriēstām priekšām. tā bi jaūna muōde. / vīriēšu krēklus šuva cic aī a priekšīņu, ūššuva tādu priekšīņu, tādu strēmeliiti. un tad bi smukāk. / siēviētēm aī i veste, bet viņām tik aī rakstītu priekšu tās vestes. bukstiņa muguŗs i un rakstīts priekšs. jā, zaļš, sārkaņš, dzēltēns un visāds rakstīts priekšs. / tuō priekšu [blūzei] aīskņuōpē a puōgu. / [krekla] priekšu nuōšuva gaī pašu tuō apkakles malu uz leju, jā. / [burstei] plīšķa vaī samata priekša un mala. / ka gāja viēsībās, ta bi tādas smukas, baltas priekšas. tāpat ka izgāja, ta bi tādas tuņšas tās priekšas – zaļas.*

3. Vieta, kas atrodas pie (piemēram, priekšmeta, telpas) priekšējās puses. nuō laūka ka iēt, ta i tāda baznīcas priekša. / pīrtē pīrmāk i tāt kaŗbarītis – pīrc priekša. tuŗ ģērbās nuōst. / pīrc namīns – ku iēiēt nuō laūka. tuŗ nuōģērbās un ta iēt pīrtī. vaīrāk pa pīrc priekšu saūc. / maļku nuōsviēž krāsnes priekšā. / raūga bļuōdiņa bi nuōlikta pīrc priekšīņā. un sunelis bi islacis. / bērņi bi nuōcuraīši nama priekšu. □ **dur(vj)u priekša** – vieta ārdurvju priekšā. nāk Liēldiēnas, jānuōslaūka duru priekša. / tuō duru priekšu meitas gāja acslaūcīt, lai skaīdri taki. / kas ta tā paī saīmniēci, kas nevaī atslaūcīt duru priekšu! □ **pa priekšu** – priekšgalā, sākumā (virzīties). *pa priekšu gāja vedējtēs. un tad gāj jaūnaīs pāris. / bi tādas guōves barvedes. tās viēnmēŗ gāja pa priekšu.* □ **uz priekšu** – a) tālāk, prom no iepriekšējās (arī parastās) vietas, stāvokļa (virzīties, virzīt ko). *ceļš nuō mājas us priekšu neiēt, jāiēt apakaļ. / zāģājuōt mežā kuōku, iēkrita uōtraŗ kuōkaŗ žākslī. un nu ne us priekšu, ne apakaļ nevaī pakustināt.* b) būt vērstam uz turpmāko laikposmu, nākotni; tikt darītam pirms noteiktā laika, termiņa. *tas suņš neš maīzi apkast, kuō nevaī sāēst. glabā us priekšu. / es tāda zuŗģīga – aīviēn us priekšu gādāju. / bērņi jaū ari ziņ, kā us priekšu jābūt [tas ir, jādzīvo]. / laīks iēt us priekšu.* ✦ **darīt uz priekšu** – turpināt darbību. *palabuō, kas bi slikc [gatavojot], un dara us priekšu.* ✦ **dzīvouot (kā nekā) uz priekšu** – turpināt dzīvot tālāk. *nu kā tev tuŗ iēt tai svešā pusē? – vaī istikt, dzīvouō kā nekā us priekšu.* ✦ **iēt uz priekšu** – a) veikties, sekmēties (parasti par darbu, darbību, norisi). *ja labas nītes, netrūka un viss kārtībā bi, ta jaū tas dārps gāja dikti us priekšu. / tas tik tuŗ muļļājas viēn, nekas us priekšu neiēt. [saka] ka tā neveīcas dārps. / tas tik tuŗ mudziņš viēn, nekas us priekšu neiēt.* b) augt. *ku silā aūgušas priēdes, tādas ilģgadīgas, tā gaūsi iēt us priekšu, ta viņām gaī-drīz tuō gadu ratu nemaz nevaī iēskatīt. / rīšmeŗa sivēns – tas i vāš. ēd, ēd, bet nekas us priekšu neiēt. muņš tag aī viēns tāt i.*

priekšā adv. **1. Norāda, ka (kas) atrodas, notiek, tiek novietots (cilvēka, dzīvnieka) priekšējā pusē, (tā) redzeslokā.** *tuŗ priekšā būs ūdeņš, vaīdzēs brist. jānuōaū kājas. / vaī neredzēji tuō akmeni priekšā! nu nuōsita kāju! iēt kā āzmidzis! / tuō vīru visi usskatīja paī braŗmani. dūšīks viš bi, sapratīks, ņēma iēkšā visu, kas priekšā. / siēna ķīpis i tāt tīklveīdīks. ku nuōbraūca, isjēma nuō ratu, palika zīrgiēm priekšā. zīrdzini ēda. pārbraūca, aka palika priekšā. / zīrgiēm pasviēž [bietes] priekšā, lai graūž.* □ **aiziēt priekšā** – apsteigt kādu, izdarot (ko) ārtāk. *gribēja pac tuō izdarīt, bet citi aīzgāja priekšā. palika kā aī aūkstu ūdeni apliēc. / soēdiēn nu klaūsās, kā [baznīcā] saūks [jauno pāri], bet nekā. uōtris aīzgājis priekšā un mācītājam pateicis – tā mana brūte.* □ **pašaūt (arī aizsaūt) kāju priekšā** – liekot kāju ceļā (gājējam, skrējējam), panākt, ka krīt. *ka gāja kāzeniēki baznīcā pa riēdu, ta blakus stāvētājas meitas pašava kāju priekšā garām ejuōšiēm puīsiēm. tuō iēskatīja paī uzmanību. / tiē puīsi gāja soēdiēnu pa baznīcas taku kāzeniēku riēdā. kuŗš bi pazīstaŗš, tam aīššava kāju priekšā – tiē [tas ir, meitas], kas stāvēja. / [baznīcā] takā jaū stāv jaūnas meitas. ja i kāc pazīstaŗš puīšis, ta [meita] aīššaun kāju priekšā, paklupina. / viņš aīššava kāju priekšā, tā meita nuōkrita. / pašau kāju priekšā tam puīkaŗ! ✦ (aiz)likt kāju priekšā – radīt (kādam) šķēršļus; traucēt, kavēt (kāda darbību, rīcību). bi jaū sarunāc laps teļš, bet kāc bī pastēdzdiēs priekšā, nuōpīfcis – bī aīzlicis kāju*

priekšā. / *kāc saimnieks nuogāja piē skrīvera, lai viņam atlaistu nuomu. bet uōtrs saimnieks pasteidzās papriekšu un iēstāstija skrīveriim, ka tam naūdas diēzgaņ, ka vaļ samaksāt savu nuomu. tā tas aizlika kāju priekšā. / viņa gribēja saūles pusē puķes stādīt, bet vīrs lika kāju priekšā – nelāva tur stādīt. ✧ **ceļt priekšā** – sniegt, pasniegt (ēdienu, dzērienu). [kaimiņa] kāzās arī namā sanākušiem nabagiem pilli skutuli ēdienu bi, kuō priekšā ceļt. ✧ **likt priekšā** – izteikt priekšlikumu, ieteikt. *es liku priekšā kaimiņam aiziēt nuopiřkt tuō jaunuō grābekli. tad ispētīsim abi, vaļ i labāks. ✧ **nākt priekšā** – gadīties. *pusbuļlis – tā neteica. tas dikti reļi nāca priekšā. ✧ **nuoiēt Diēva priekšā** – nomirt. *tā Made jaū nu i seņ Diēva priekšā nuogājuse. ✧ **ņemt priekšā** – bārt; asi kritizēt; kaunināt. *tēs ņema dēlu priekšā, ritīgi nuopratināja, kā tuļ īsti bija.*****

2. **Norāda, ka (kas) ko noslēdz, norobežo, aiztur u. tml.; norāda, ka (kas) novietoja, (ko) novieto tā, ka ko noslēdz, norobežo, aiztur u. tml.** *tu aīskliģē tās dures, lai nepaliēk vaļā! cic liēk aclēgu, cic liēk kraņpi priekšā. / tā aplusa tā runa paļ tuō zemes dališanu. gaņ jaū zināja, kuļ vajag aizbāst kuō priekšā. un ne čiku, ne grabu. / šuva šīrces, kuō likt priekšā, ka iēt guōves slaūkt. / tādi kuōka luktēri [bija]. aka glāzu strīpīnas, kuōka stabīni priekšā. [tur ielika lampu]. un tuōs nuōsaūca pa vējlukteri. / tāi eglēi tas zaļs tāc līgaņs, tā nuōliēcīs maņ luōgam priekšā.*
3. **Norāda, ka (kas) būs, notiks, eksistēs turpmākajā laikposmā, arī nākotnē.** *sajūdz tig divous ziřgus! tāls ceļš priekšā lidz skuōli. / viss rudeņs, rudeņa aūkstuims vēļ priekšā. / teū, puīsīt, vēļ kařadiēņesc priekšā! / man priekšāji sievas dienas, priekšā vēcas māmulītes. (LFK 1961, 10277)*
4. **Norāda uz stāvokli, kad kas notiek, norisinās, tiek veikts kāda klātbūtnē.** *aīz muguras aprunāja meitas cita citu, priekšā jaū bi labas.*
5. **Norāda, ka darbība tiek veikta, lai citi iegūtu informāciju, varētu atkārtot darbību.** *piřmziēmniēkiēm pajēmu [ābeci] priekšā palasīt. / puika nu skaļi lasa, māk, lasa priekšā māsaī. **priekšaskāja.** Sk. *priekškāja.**
- priekšasplecis**, arī **priekšasplēcs**. Sk. *priekšplecis.*
- priekšass** subst. **Ratu priekšējā ass.** *treļis ir priekšasij ratiēm, kuļ iēliēk dīseli.*
- priekšassķiņķis** subst. **Dzīvnieka liemeņa priekšējās kājas gurns.** [cūkai] *atlika divi pakaļsķiņķi un divi priekšsķiņķi.*
- priekšaūgs** subst. **Augs, ko vienā un tai pašā augu sekā audzē pirms cita auga.** [kartupeļiem] *priekšaūks i labība, plēsumu zemēs aļ varēļ stādīt.*
- priekšaūts**, arī **priekšaūts** subst. **Dažāda piegriezuma (parasti darba) apģērba gabals, ko valkā virs tērpa priekšdaļas.** *tiē priekšaūti jaū bi – ķēķi bi, ka cēla grāpi, lai a suōdrējiēm nenuōķērnājās liņdruki. / ta kādu skuōtēli aīssēja priekšā. tas jaū aļ bi pašāusc. tag mēs saūcam priekšaūtu. / tāc priekšaūc jaū nebi, kā taga taīsa. ta tik tādas skuōteles taīsija. / ka aūda kreklus, beīgās ataūde ari priekšaūtiēm a zilām strīpām. / priekšaūc [jeb] šīrcis. tas šīrcis jaū būtu vēcāks vārc. / priekšaūc dikti maz teica.*
- priekšbuōms** subst. **Stellu sastāvdaļa.** *priekšbuōms – ga tuō iēt tas aūdeķls.*
- priekšdaļa** subst. **Priekšējā (kā) daļa.** *laivaī ir četras galvēnās daļas. piřmā ir priekšdaļa.*
- priekšdiēnas** subst.; dsk. **Turpmākās dienas, turpmākais laikposms; nākotne.** *suņs pajēma maīzes gabalu un ņes aīskast us priekšdiēnām.*
- priekšdziēdātājs** m., **priekšdziēdātāja** f.; subst. **Dziedātājs, kas izpilda dziesmas sākumu, uzsāk dziedājumu, dziedāšanu, kurai pievienojas pārējie dziedātāji.** *kad nuōdarija dārbu, priekšdziēdātāja saūca, citas sāka vilkt. saūciēns bij paļ dārbu, kas nuōdarīc. / es jaū biju nuō priekšdziēdātājam. maņ jaū balss skaīdrs. / viņam [tas ir, skolotājam] addeva mājas netālu nuō baznīcas, kuļ tas bij priekšdziēdātājs. viņu iēsaūca paļ ziņģi.*
- priekšējs**, **-ais** m., **priekšēja**, **-ā** f.; adj. 1. **Tāds, kas (priekšmetā, telpā) ir saistīts ar galveno, nozīmīgāko, arī kam tuvāko, redzamāko (piemēram, pēc parastā kustības virziena, novietojuma); pretstats: pakaļējs.** [ratiem ir] *pakaļējā un priekšējā ase. / piē ratu pakaļējiēm riteņiēm atruōdās šķēres. tuļ caūri nāk caūr ratu asi islaīda, kas saviēnuō ratu pakaļējuōs riteņus a priekšējiēm. / priekšējā daļa lemesim spica, pakaļējais taīsns. / ka bi ķřuōkuōti liņdruki, ta bi četri pacēlumi. tiē meļ tuōs ragus, ka iēt. kad iēt, ta tiē priekšējiē [pacēlumi] sit us priekšu un tiē apakaļējiē uz apakaļu tā sit.*

2. **Tāds, kas (dzīvnieka ķermenī, tā daļā) ir saistīts ar galveno, nozīmīgāko (piemēram, pēc parastā kustības virziena, novietojuma).** *ziņks zuobus meņ, aūg jaūni. pīrmāk ismeņ divus priekšējuos. / [govij ir] priekšējiē pupi, pakaļējiē pupi. a-viēnu priekšējiē pupi bi īsāki, četūrksņi ar īsāki – priekšējiē. / guovei tuos priekšējuos četūrksņuos bi vairāk piēna. / iř priekšējiē uņ pakaļējiē dziēdzēri. [govij] pakaļējiē dziēdzēri i garēni uņ priekšējiē i apaļāki.*

3. **Tāds, kas ir kādas secības, virziena u. tml. pašā sākumā; pirmais.** *us spici ka braūca, ta vēl viēns kučiēris tuō priekšējuō ziņgu jāja.*

priekšēnieks. Sk. *priekšnieks.*

priekšgabals subst. **Kautas cūkas priekšplecs.** *priekšgabals i nuō luōpa. tuō priekšas gabala šķiņķi paglabā priekš vasaras.*

priekšgals subst. **1. Priekšējais (kā) gals, priekšējā (kā) daļa; pretstats: pakaļgals.** *katraņ veņteriņ ar vaīdzēja trīs aīli – viēns astes galā uņ priekšgalā katrā malā viēns. / taī [ratu] priēgžgalā bi tāt iēšaūnaņs. divs tāds dzēlza leņpes bi. ta viš turējās. tās bi islaīdes galā, taī priekšas galā. / ziēmas pakavi i a kračiēm, ka vaī iēskrūvāt kračus – tādus garus puļķelus – priekšgalā viēnu uņ katrā pusē viēnu. / tāt beņķis bi, ku sēdēja, ka kārša. kārstuvoja gals uņ pakaļgals, ku sēd. kājs liēk priekšgalā. / tai [rotaļas dalībnieku] rindas priekšgalā kaut kuo dara. (LFK 1961, 11382)*

2. lok.; adv. noz. **Priekšā (citiem); vadībā.** *biģelis bi muīžā piē barūna. biģelis tuī bi aka priekšgalā.*

priekšinieks. Sk. *priekšnieks.*

priekškāja, retāk **priekšaskāja** subst. **Dzīvnieka priekšējā kāja.** *ziřgaņ katrā priekškājā pa vēzitiņ. / ka ziřks vēļk, ta viš priekškājas liēk platāk. / priekškājas ziřgaņ tik sapiņ. / [zīrgam stalli] mēslus pasviēda zem priekškājām. / [teļam dzimstot] parasti pa priekšu nāk priekškājas uņ puņniņš. ka i tik tālu, ka vaī priekšaskājas nuōķērt, ta cilvēks palīdz pavilkt [teliņu]. / parasti saimniēce sagaīdija [sivēnus]. piēlika pīrmuō piē priekškāju pupa. / suni iēbāza maīsā – priekškājas iēbāza maīsā [kad rūnija]. / cīrcenis i liēlāks kukaiņis, gariēm ušķiēm, apaļu gāvu, tiēvākām priekškājām, divām garām, likām pakaļkājām. / sprīdmetis tās pakaļkājs tā piēmet piē priekškājām uņ ta tik ceļ tās priekškājas us priekšu.*

priekškarams, -a divd.; adj. noz. **Tāds, kas paredzēts piekāršanai, uzkāšanai kam priekšā.**

□ **priekškarama atslēga** – slēdzene, ko noslēdzamai vietai piekar priekšā. *zveīniēki laīdeņus slēdza a špīni. tā bi priekškarama acslēga – bloks, liks aķis, kam viēns gals blokā.*

priekškukulis subst. **Maizes kukulis, kas cepšanas gaitā atrodas krāsns priekšpusē.** *maīzi paīvaļkā – pēc stuīda uz lizi isņeņ, pāršaū – priekškukuļus nuōliēk dibēnā, tuos pakaļējuos akal priekšā. / pēdējaīs iēšaūtaīs kukulis iř priekškukulis.*

priekškuņģis subst. **Kuņģa daļa (atgremotājiem).** *guōvij čētri kuņģi – priekškuņģis, ta bi grāmatīnas, glumeniēks, veņteris. / guōvei i čētri kuņģi. viēns, kuī zāli saliēk. tas i priekškuņģis.*

priekšķepa subst. **Priekškājas ķepa.** *kaķim tik čētri nadziņi. piēnadzis i aūkstāk – priekšķepiņām.*

priekšlaīku adv. **Agrāk, nekā vajag; priekšlaikus, priekšlaicīgi.** *kad rāceņus stāda priekšlaīku, ta vaīg sadiēdzēt.*

priekšlāva subst. **Priekšējā lāva (riņā).** *kad jaū priekšlāva [tas ir, uz tās noliktie lini] saūsa, ta varēja mīstīt tuos linus.*

priekšlikums subst. **Ierosinājums, ieteikums (ko darīt).** *tiēpi i tādi, kas nepiēkrīt kādaņ priekšlikumaņ, bet atrunājās šā uņ tā. / ja grib kādu isjuōkuōt, isteic šādus tādus priekšlikumus. redzēs, kam paklaūsīs! / sapulcē isteica vairākus priekšlikumus.*

priekšluōgs subst. **Iekšlogs.** *muīs tēs iēglāzāja visus priekšluōgus pa jaūnu. / viēns [bikšu pāris] vēl te mētājās. bet nu jaū laīkaņ kādā luōgā aīz priekšluōga iř aīzlikc. vaīs nav rēdzaņs.*

priekšmeņts subst. **Lieta, ko izmanto noteiktai vajadzībai (piemēram, sadzīvē, saimniecībā).** *viņa [tas ir, vaiņagu zāle] tev sāk aūkt, [..] uņ liēn uz aūkšu. ja kaū kāt priekšmeņc i, ta viņa pakacās tā aūkstāk.*

priekšnaņs subst. **Telpa (parasti dzīvojamā mājā), kurā iekļūst pa galvenajām ieejas durvīm un no kuras ir ieeja citās telpās.** *Māju šķērsoja koridors, ko sauca par priekšnamu. No tā varēja nokļūt istabās un ķēķī. (Sprincis 434, 435) / priekšnaņs i gaņģis nuō nama uz istubu. / nuō garā nama uz istubu bi priekšnaņs, taī blakus ķēķis. / nu uņ ta bi tāt priekšnaīņš, tāt koridōrs. tuī mēs parasti ēdēm. kuōka galc tuī bi. / ķēķim senāk tāt mas*

luôdziņš bi ta kâ tâ grāmata, tâ viēna puse. uñ tas aka bi us priekšnama pusi. / priekšnamâ tâ ēšana bi. ziēmu jaū liēlâ istabâ ēda. / nu mañ nāk prâtâ, kâ muñs pašiem bî tâ karuôšu nuôlikšana priekšnamâ piē istubas siēnas. / priekšnamâ skaītijâs tâda aizduŗve. tuŗ bi tâdas riktīgas naglas sadzītas, ku kabinâja kažuôkus, ku mežâ brauca. / priekšnamâ kâdi dârba rīki [bija], piē siēnas valkâjamas drēbes. / linus sukâja priekšnamâ ar. tuŗ bi siltâks.

priekšņesums subst. **Publīks (piemēram, skaņdarba, daiļdarba, dejas) izpildījums; uzstāšanās publikas priekšā.** ja nepatīk kâc priekšņesuñs, iššvilpj, išsvilpj nuô zâles.

priekšnieks, arī **priekšnieks, priekšinieks** m., **priekšniece**, arī **priekšniece, priekšniece** f.; subst. **Amatpersona, kas ieņem vadošu amatu; amatpersona, kas vada, pārzina (ko).** priekšnieks bi [pagastâ] tas pac večâkais. viņam vėl viēns palīks bi. kad viš nevarēja ierastiēs, tad ieradâs priekšnieks. / priekšnieks jaū taga tig i, senuôs laikuôs priekšnieka nebi. / nu pagasta skrīveris bi, pagasta priekšnieks – pagasta večâkais bi. / us trīs gadiēm iēvēlēja pagasta priekšnieku. / ļaūdis gāja isklaūšinâtiēs, kuô piē kruôga [pagasta] priekšnieks teica. / viņa bija pa priekšniecei. □ **pagasta priekšnieks** vēst. – pagastvečâkais; pagastvaldes priekšsēdētâjs. piē baznīcas pagasta priekšnieks nuôsludinâja ziņas pagasta ļaūdīm.

priekšplecis, arī **priekšplēcs, priekšasplecis, priekšasplēcs** subst. **Pleca priekšējâ daļa (dzīvniekam).** âbulainis [zirgs] i, ka tâdi spuñdiņi i – pakaļasciskâs, priekšasplecuôs. tiē tâdi tuñšâki plañkumiņi, tas gruņc bi siŗms. / cūki gaŗva, ta tūlīt plēci – priekšasplēci [jeb] priekšpleci. nuô kakla priekšasplēcuôs i kâjas. / muñs viņus nesauc paŗ skulduŗiem. priekšplecis, plecis muñs sauc.

priekšplāvējs subst. **Labākais plāvējs, kas plāvēju rindâ plauj pirmais.** ka barâ plâva plavu, ta pašu puīšis vaĩ saĩmnieks pac plâva pirmais – bi priekšplāvējs. / vīri plâva riņdâ. viēns bi priekšplāvējs. tuŗ jaū sliņku nelika. / plâujuôt priekšplāvējaļ labi jâmâk vadīt baru, juô uôtris, kas nāk pakaļ, miñ tam us papēziēm. garâm nevaŗ laĩst. / priekšplāvējs labâk vaŗ nuôplâūt, iēvēŗuô kârĩbu.

priekšpusdiēna subst. **Laikposms no rĩta līdz pusdienai.** adbrauc viņi abi divi [tas ir, vīrs un kaimiņš] priekšpusdiēnâ skatĩtiēs. viss kluss, viss miēriks, ne kuô šaīj, ne kuŗ kas nuôtiēk. / priekšpusdiēnâ viētas abgâdâšanas kañtuôri nâca piēprasĩtâji – kaļpuôtâjus meklēja. / tâ es priekšpusdiēnu isēĩmu pasavēdinâtiēs.

priekšpuse subst. **Priekšējâ (kâ) puse.** tas [laidējs] stâvēja us tuô saucamuô gaļdiņu uñ laĩda [labĩbu] kuļmašĩnas rĩklē – tâ tâ spuôles priekšpuse. tâ tâ sânuôs vaĩrâk. / strâbañtes nâca aĩzmugurē uñ priekšpusē pār plēciēm.

priekšsaĩte subst. **Virve, aukla vezuma satura nostiprinâšanai.** gruôžas, vezuma savēļkamuôs striķus, priekšsaĩtes vezumaļ, dzeŗaũkstes, piņeklus vija paši. / kad sakraũ siēna vezumu, pârliēk buômu, priekšâ aĩskabiñ aĩs priekšsaĩtes. / tâ krâvēja nuôkrita riteniski nuô tâ vezuma – pârtrũka priekšsaĩte.

priekšsaũcējs m., **priekšsaũcēja** f.; subst. **Dziedâtâjs, kas izpilda dziesmas sâkumu, uzsâk dziedâjumu, dziedâšanu, kurai pievienojas pârējie dziedâtâji.** tâ gavilēšana iŗ tâ gaŗi saũkšana. tās priekšsaũcējas bija rētas – visas nemâcēja ussaũkt. / kamēŗ tiē citi gaŗi saũca, tâ priekšsaũcēja teica vėl [dziesmas vârdus].

priekšsēdētâjs m., **priekšsēdētâja** f.; subst. **Amatpersona, kas vada (piemēram, valsts iestâdi, organizâciju, biedrĩbu).** muñs taga skaĩtâs Uôtaņķu ciēms. ciēma priekšsēdētâjs i Krūzēnuôs. / es souhōzâ braucu priekšsēdētâjaļ pa šoferi.

priekšstrâdnieks subst.; vēst. **Kalps (parasti lauku saĩmniecĩbâ), kas pats strâdâ, vada pârējos kalpus darbâ un ir darba devēja palĩgs.** priekšstrâdnieks bij senâk. tas gâja visiēm pa priekšu, visu pârredzēja.

priekštēļa subst. **Priekšējâ tēļa, aiz kuras atrodas cita tēļa vai tēļu grupa.** koridōrs i tâda priekštēļa.

priekšzĩme subst. **Paraugis (kâdai rĩcĩbai, darbĩbai, izturēšanâs veidam).** kâc zaglĩks tēs, tâdi ari bēŗni. kas sliktu râda priekšzĩmi, tâdi ari bēŗni izaũg. □ **būt [kâdam] pa(r) priekšzĩmi** – būt (kâdam) par paraugu, kam jācenšas lĩdzinâties. ja tu, dēļs, labi mâcĩsiēs, bũsi visiēm skuôlâ pa priēgžzĩmi.

priekšzuōbs subst. **Ikviens no zobiem, kas atrodas mutes priekšpusē (un ar kuru tiek nokosta barība).** [zirgam] priekšzuōbi a viēnu sakni. / a priekšzuōbiēm cūka pajēm barību, tuō galvu tā sakrata, lai iēt dubenā.

priēvietelis subst. **Neliela priēvīte. maziē priēviēteļi bi gaŗ tuō apkakli apkārt.**

priēviets, arī **priēvīte**, retāk **priēvīte** subst. **Rakstaina (austa vai pīta) samērā šaura lente (kā) apdarei, rotāšanai, nostiprināšanai.** priēviētes iŗ duōmātas siēšanaī. ūzviļka viļlas zeķes uņ apsitināja, uņ apsēja aŗ priēviētēm. / priēvīte bi siētavu piēsiēnamā pīne, lai nekrīt nuō liēla nuōst. / [ap sietavām] bi priēviēti apsiēti – pašu aūsti va ismēsti a divpacmit palipiēm, a sešpacmit palipiēm. / bi skaīsti priēviēti, ku apsēja tās siētavas. priēviētus paši aŗ aūda aŗ tādu mazu šķiētīnu. / meītām uņ siēvām priēviēti gaŗ liēliēm. / siētavas tina ap liēliēm. piē ceļa piēseja a trīs ceņtmētru platu priēviētu, kuō nuōpina nuō krāsaīnām dzivoēm. / kreķlaīm bi priēkšā pašu viē priēviēc pa kaklu apsiēc. atliēkta kuōša apkaklīte bi. / aūda tādš priēviētus trīs piŗkstu platumā. uņ ta tuōš sēja pa kaklu. [vīriešiem] bija tādi priēviētiņi, pašaūsti. / eŗsmu tādš priēvītes aūdusi. **□ zaķa priēviets** – vālišu staipekņis (*Lycopodium clavatum*). zaķa cisa [jeb] zaķa priēviēc aūg tādā kalvā, tādā mīksta. tām naū ziēdi. / zaķa priēviēti iŗ gari kā rudzu vārpa, bez lapām. zaķa priēviēti ta kā gara stīga stāipās gaŗ zemi, aūg pa gabalīnām tādš vārpīnas. / šīē būtu zaķa priēviēti – tiē aūg tādi garāki.

prīģelēt v. **Rāt, bārt.** prīģelēt [ir] rāt. prīģelēja bērnus, ka neklaūsija.

prikadele subst. **Frikadele.** prikadeles i nuō maļtas gaļas tādš buĩbiņas. / tās prikadeles senāk ne-maz netaīsij. nuō kā tu viņš istaīsīsi? nuō kapātas gaļas jaū klīda laūkā. / tādus [sarīvētu kartupeļu] kūgaliņus samēt kā prikadeles va nu kā kotletes isspiēŗ – ūdenī meŗ.

prikadiļzupa subst. **Frikadeļu zupa.** prikadiļzupu jaūnākuōš laĩkuōš vārija.

prilāps subst. **Kūtrs cilvēks.** prilāps i tāt kūtrs cilvēks.

přimā, arī **primā** adj.; nelok. **Labs.** tiēm aka i primā zeme. / tas tāt přimā aūdumš – tas tā piēpasētu. / tām divām ābelēm i přimā ābuōli – saldi, gaŗšģi.

primitīvs, -a adj. **Ļoti vienkāršs, arī nepilnģs.** pĩrmiē vēļlukteri bi primitīvi aŗ apaļu stiklu, pakarami.

prīmķis subst. **1. Zelējamās tabakas gabals; satīts tabakas višķis.** přimķis i tas satītais tabāks, papĩrā satina. iēbāŗ spicē – nuō niēdres tā bi. vēļlāk nuōpiŗka. / sataīsija tādu přimķi nuō tabāka, aĩzlika aĩz lūpas uņ zīda. reŗtušs bi, kas tā darija. maņ tā rādās, ka tas ne-maz nīceniēks nebi.

2. Neliels (kā) daudzums (piemēram, šķipsna, kumoss). přimķis i tāt gabaļš, neliēls – va deŗa, va kas cic. / přimķis i kumāss, kušķis. / meītas, puīšus kaĩtinādamas, bi iēlikuŗšas tabākā přimķi sāles. ta pĩpājuōt tā sprģģā.

primule, arī **přimule** subst. **Gaiļbiksīte (*Primula elatior*); přimulu suga.** citi viņu saūc pa přimulēm, bet mēs pa gaiļlapiēšiem. viņas i brūnas, dzēļtenas, baļtas. maņ naū tās zilās. / přimule. (LVAN 298)

Priņce subst. **Īpaŗvārds – govs vārds.** pa Priņci saūca guōvi. pulķu Priņces bi. seviŗģi raĩbu guōvi saūca pa Priņci. / [Govju vārdi:] Bubiēre, Žibe, Priņce. / Priņce, Žibe bi vēcimāti [govis].

priņcis m., **priņcese** f.; subst. **Valdnieka dinastijas loceklis, kas neieņem troni; šāda dinastijas locekļa tituls.** ķēzara bērni bi priņcis, priņcese.

priņtelģs, -a adj. **Jauks.** mazā meītene tādā priņtelģģa, smuka. / piē saĩmniēku atnāca jaūns puīsis, tāt štraĩns, priņtelģks.

priņģelis subst. **Tracis; ķņada.** kuō tiē bērni sētā sataīsīši tādu priņģeli, ka nevaŗ beĩkt smiētiēs!

připačka, arī **připaŗa** subst. **Zirģa piejūģšana blakus otram zirģam.** připaŗu tā piēliēk klāt kādreiŗ, ka tas ziŗdzīns tāt mas uņ vēzumš pasmaks ? uņ nevaŗ nekā pavēst. es tik piētaīsu připaŗu. vēļ dabuĩn uōtru tādu mazu [zirģu]. uņ braūc aŗ diviēm ziŗģiēm aŗ viēnziŗģa ratiēm. **□ uz připačku** (arĩ **připaŗu**) – tā, lai vienam zirģam varētu piejūģt blakus otru. uōtru ziŗģu piējūdz viēnjūģa iļķšu ratiēm. tas viēns [zirģs] i luōkā, iļķsēs, uōtrs vēŗzēlēs uņ streņģģēs. tas iŗ us připačku. / sataīsija ratus us připačku uņ piējūdz tuō uōtru ziŗģu. / ka [zirģam] grūti, tad jūdz uz připaŗu, tas iŗ, kad piēliēk uōtru ziŗģu klāt. tuō tā-pat piēliēk ķēdē klāt, piē tā uōtra klāt piēsiēn piē iļķses. piēsiēn ķēdi uņ piēliēk uz připaŗu uōtru [zirģu] vēļ.

pristavs subst.; vēst. **Policijas, arī tiesu darbinieks pirmsrevolūcijas Krievijā (līdz 1917. gadam).** apķilā maņtu – izbraūc pristavs, izbraūc tiēsa uņ apķilā.

přistiķis subst. **1. Brokastis; uzkoda.** přistiķis – tā bruōkasti saūc nuō senu laĩku.

- 2. Garšīgs ēdiens.** *a, ka laps prīstīķis! tas tāt laps ēdiēns – va nu gaļa, va zives. / nuō cūks gaļš a viņu, tuō prīstīķi, tāisij, nuō cūks pakaļš.*
- prišs, -a** adj.; **priši** adv. **Svaigs.** *kad bij svaīga gaļa, piēns, teīca, ka tiē iř priši. viss, kas nav več, iř priš. večie cilvēķi jaū tuō [vārdu] dikti liētuōj – friša gaļa, piēns. / briš i svaīks, priš. briš ūdeņš krūzā i. ka sāka skuōlā iēt, ta tas vārc nāca. / nepalika nesālītu prišu gaļu va zuves. ta mušas apsplaūdiņa uñ radās tārpi. / ta jaū nezināja, kas tāda priša meņca cepta, ta jaū [bija] tik žāvēti. / priš piēns i tikkuō slaūkc. / vajag dzeřt prišas bērzu sulās. / svaīks gaīss iř priš gaīss. / attāisija luōgu, lai iēnāk priša lupte.*
- prišumi** subst.; dsk. **Tikko kauta lopa (parasti cūkas) iekšējie orgāni; subprodukti.** *brišumi [jeb] prišumi i – tuř bi akniņas, siřde, plaūšas, niērītes. taga saūc liēkumi.*
- privātbuōde** subst. **Privāts veikals.** *bi arī privātbuōdes.*
- privāts, -a** adj. **Tāds, kas ir saistīts ar atsevišķu cilvēķu; tāds, kas attiecas uz atsevišķu cilvēķu.** *ta [senāk] jaū bi privāti tiřguōtāji. varēja visu pārduōt. / beķereja bi. ta bi privātas beķerejas.*
- priziēris** m., **priziēre**, arī **priziērene** f.; subst. **Frizieris.** *manañ tējañ bi bārda, līdz pat vācu vara beīktiēs. teātra priziēre nuōpucēj. / mana māsa ař bi priziērene kad-reiz. / priziēris – tas jaū nāk šuōlaīķu vārc. taga nāk priziēris.*
- prizūra** subst. **Matu sakārtojums.** *ta jaū netaisij tādas prizūras kā tag. [matus] viēnkārši sapina uñ iēsēj bañti. tādas labi platas bañtes bi, iēsēj.*
- problēma** subst. **Sarežģīts teorētisks vai praktisks jautājums; uzdevums, kas vēl risināms, pētāms.** *tādus meža kustuōñišus nevar piēvākt. a viņiēm i liēlas problēmas. / viēnīgā problēma bi a tēķuļiēm. tas viēns tēķulis bi briēsmiģi dumsīks. ja nēuzmanijās, ta bi – žipc! – uñ gař zemi. / muñs tādu problēmu nebūs, ka nebūs, kas te dzīvuōs. gañ jaū kāc mazbērnš nāks te dzīvuōt.*
- proceñts**, arī **proceñte**, **pruceñts** subst. **1. Simtā (kā) daļa; simtdaļās izteiktā (kā) skaitliskā vērtība.** *tuř tā labība saslīkuse. ka maksā, ta teū nuōrēķina tuō mitruma proceñtu. / piļzenēris, baīrītis – tiē jaū bi tiē vājākiē [ali]. bet ař viņi nebij tik vāji – piēci uñ seši proceñti bi.*
- 2. Maksa, ko kreditors saņem no aizņēmēja par aizdoto naudu vai materiālo vērtību izmantošanu.** *jānuōmaksā tā dāņa bi laikā – parāc nav brālis. citādi uzlika pruceñtus. / paūsari, kañ trūka, taiñ [magazīnā] deva sēķlu. rudenī vāidzēja ta adbērt. tuō tik es nezīnu, cik tās proceñtes bi. / ja kādam adduō pajēmtuō uñ duō vāirāk, ta teic – tas i ziēda tiēsa. ta jaū tādus proceñtus netēice. // Naudas summa, ko banka maksā par noguldīto naudu. tā nauđa, kuō iēliēķ bañkā, iēt aūgumā, juō peļņa pruceñtus. kas iļģāki tuř [naudu bankā], iř uōtr-tik.*
- produkts** subst. **Uzturlīdzeklis ēdiena gatavošanai; izstrādājums, kas sagatavots ēšanai.** *kaļps ař teīca – tā iř mana dāņa pař vasaras dārbu. tuř bi produkti arī.*
- prokurōrs** subst. **Valsts amatpersona, kas uzrauga likumu pareizu piemērošanu un uztur apsūdzību tiesā.** *tuō tik es zīnu, ka tādu vīru, kas tiēsāja cilvēķu, tuō saūca pa apikātu. tag i prokurōri. ta bi apikāti.*
- prosts.** Sk. *pr a s t s.*
- protokols**, novec. **protokulis** subst. **Amatpersonas sastādīts dokuments, akts (kurā apliecināts kāds fakts).** *ka sakavās kruōgā puīši, urādņiks sataīsija protokuli. / pa tiēm pārķāpumiēm tāisija protokolu. tas i policijas dāřps.*
- proviañts** subst. **Pārtika; pārtikas krājums.** *kādu ēdamu vai kuō – proviañtu – piēvēd. tuō senāk saūca, bet tagat nesaūc pař proviañtu, tas jaū iř večlaīķu teīciēns – proviañc. / raū, ku saīmniēce jaū veđ proviañtu! va nu puzdiēnas, va kuō, bet tuō visu saūca pař proviañtu. pa vācu muōdi [sauca], nu tā lēpni, jā.*
- prozīt**, arī **pruōzīt** interj. **Lieto, uzaicinot iedzert (alkoholisku dzērienu).** *prozīt! – ka vīri dzeř, saūc. sasit glāzes uñ raū nāvi iēķšā. / pruōzīt! – tas i jaūns vārc. uōtris ta teīca preř – nau kuō gruōzīt!*
- prū** interj. **Sauciens, ar kuru liek zirgam apstāties.** *prū! – tas i [uzsauciens] ziřgañ, lai stājās.*
- pruceñts.** Sk. *proceñts.*
- pruōjām**, arī **pruōjā**, **pruōm**, reti **pruōjam** adv. **1. Norāda uz stāvokli, kad (kas) atrodas tālu (no kā), ir attālinājies, attālināts (no kā).** *Aizrīmu pļavas i Nīcā pruōm – uz Uōtaņķu pusi viņas tuř i. / tēs usšāva ziřgañ a pāteģu uñ pruōjā bī. / piřti labi issutinājās, visas kaītes bi pruōjām.*

- 2. Norāda, ka (kas) atvirzās, attālinās (no kā).** *ejam̄ kajām̄ pruōjā.* / *viņš jaū iēšus* [tas ir, iešot] *pruōjā.* / *kuņgi grib braūkt pruōjā.* / *parādi, māmīna, kur nama durvois, lai vara ķekatas pruojām ieti.* (LFK 1961, 7340) / *tuŗ jaū neū kuō ilgāk bleņst – tas vīrs iēt pruōjā.* / *suņs tuō gaļas gabalu pakam̄pa uņ nuōskrēja pruōjā.* / *ta guōves gāja uz visu diēnu pruōjā uz Daņgas dubenu.* / *vaī ta tik ātri bezdelīga iēt pruōjām?* / *nu vaīdzēj bērniēm iēt visiēm pruōjām* [pelnīt], *cik jaū nu kuŗš varēja.* / *nu viņa maņ, ka es eīmu nu pruōjām, teic – adduō maņ apakaļ, kuō es teū iēdevu.* / *kuō tu te grāpstieš? ej pruōjā! te jaū naū tas ciņc.* / *mašina iērūcās. nu jaū braūks pruōm.* **□ iēt pruōjā(m)** – aizplūst, aiztecēt. *ūdeņs upē apakš leđus sāk guŗdzēt, drīz iēs pruōjā.* **✧ iēt pruōjām** – mirt, beigt eksistēt. *saūle nebeiks spīdēt mūžu mūžuōs. tik mēs cic pēc cita ejam̄ pruōjām.* // **Norāda, ka (kas) tiek atvirzīts, attālināts (no kā).** *ka viņi* [tas ir, kaijas] *ūsklīst, ta te nuōsēd riņdām už žuōgiēm. kad-reiz jādzeņ a sprīnguli pruōjām.* / *ka dzeņ* [aitas] *pruōjā, ta teic – stikš! stikš! sti-ga! sti-ga!* / *plēsīgi ērgli paķeŗ dzīvu vistu, iēcēt a tiēm nagiēm uņ neš pruōjam̄.* / *taga braūc nuō Ukrainas, zāgē* [mežus] *uņ dzeņ pruōjām.* / [kokus] *pluōstuōj aka pruōjā uz Liēpāju.* / *us pīlsātu aŗ deva pruōjām gēŗēt* [ādas]. **□ duot pruōjām** – atdot. *kaŗ jaū liēlākas platības, tiē jaū labību deva pruōjām* [kara laikā] *tuōreizējaī valdībaī aŗ.*
- 3. savienojumā ar priedēkļverbu. Pastiprina verba priedēkļu pa-, nuo-, aiz-, at- nozīmi.** *tu varētu pavāktiēs nuō ceļa pruōjā, lai vaŗ pabraūkt gaŗā.* / *bi tik žēl, ka visas aces varēju israūdāt, ka dēļs nuōgāja tāļu pruōm.* / *es savas vēcās tupeles nuōnesu us skuōlu pruōjām, iēdevu tuō mudeli.* / *kad jaū nākšu uz beīgām, tad nuōvēlēšu* [senās lietas] *tiēm muzejiēm pruōjām.* / *suņs nuōskrēja pruōjā uz ganīklu.* / *viš* [tas ir, pērkons] *nuōgāja pruōjām.* / *es tuō vēcuō liņdruku pruōjā neaizmetu.* / *tuō slēģi aka addeva žīdiēm pruōjām nuōpīŗkt.*
- 4. Lieto, lai izteiktu kategorisku prasību, pavēli aiziet, attālināties no kā.** *eīta laūkā! pruōm visi!*
- pruōjamiēšana** subst. **Iešana projām; aiziešana.** *ka vīri sāka spēlēt kārtes, ta pa pruōjamiēšanu neviēns neduōmāja.* // **Aizlidošana.** *rudenī, ka bezdelīngas taišās us pruōjamiēšanu, ta viņas samētās us tēlfōna drāti vaī us šķūņa jumta.* / *us pruōjamiēšanu dzērves klaigā.* // **Aizplūšana; aiztecēšana.** *šuōrīt upē ūdeņs sācis cēltiēs uņ leđus sakustēt us pruōjamiēšanu.*
- pruōjā(m)skriēšana** subst. **Aizlidošana.** *rudenī viņi* [tas ir, putni] *tāduōs liēluōs baruōs liduō uz pruōjāmskriēšanu.* / *putni buņtuōjas uz pruōjāmskriēšanu.*
- pruōm.** Sk. *pruōjām.*
- Pruōne** subst. **Īpašvārds – suņa (kuces) vārds.** *Puōģis, Duksis, Basis. kucīte bi Pruōne.*
- pruōtams** divd.; part. noz. **Lieto, lai apstiprinātu izteikuma saturu; bez šaubām.** [ebreju tirgotājiem] *deva nakcmāju uz mūrīti. piēbāza maīsu a siēnu, pruōtam̄s, tīru. uņ lai guļ.* / *tuŗ bija ari jaūnaīs saīmniēks, kuru viņa* [tas ir, meitene], *pruōtam̄s, pīrmuō samugāja.*
- pruōve** subst. **1. Raudze; neliels kādas vielas daudzums, pēc kura īpašībām nosaka šīs vielas sastāvu un kvalitāti.** *kādreiz bi luōpu paŗraūks. jēma aka piēna pruōvi, cik kuŗai guōvei trēkns piēns.*
- 2. Mēģinājums; izmēģinājums.** *es nevaru parādīt, ku maņ tās pruōves* [tas ir, auduma raksti] *i. □ pa(r) pruōvi* – izmēģinot, pārbaudot (ko). *maņ iēdeva papruōvēt tuō siēru. tā jaū iēduō kumāsu pa pruōvi.* / *viņš* [tas ir, kaimiņš] *bī nuōzūmējis trīs rāceņus. gribēja pa pruōvi iēstādīt.*
- 3. (Aktieru) atlase.** *mani ņēma vēl us pruōvi* [tas ir, uz filmu] *„Salna paūsarī”, bet maŗma jaū kategoriski pateīca, ka nelaīdīs bērnu samaītāt.*
- pruōvēt** v. **1. Mēģināt, censties (ko) darīt.** *kaū kuō mēģināt iŗ pruōvēt.* / *pruōvē tuō aītu aizdricināt mājās, lai vaŗ nuōcīŗpt.* / *es pate ēsu pruōvējse a kuōka kajām staīgāt, bet nēisnāce nekas – nuōkritu.* / *mēs pruōvējām* [sietavas] *aūst viēnrēiz – piēsēja piē duŗoju knabja.* / *pruōvēju izdabūt nuō mātes tuō jaūnuō drānīnu, bet nedeava.* / *jāpruōvē kratīt tuō zaru. ta jaū nuōbiŗš kāc ābuōls.* / *puīkas pruōvēja iēsviēst aŗ akmeni pa stabu.* / *es viņus* [tas ir, ķēpupus] *nēsmu pruōvējusi ēst. citi akal* [ēd]. / *pruōvē aŗ tādu kašķi runāt!*
- 2. Uzlaikot (apgērbu).** *senāk, kad gāja piē šuvējas, piē skruōdera, teīca – iēt pruōvēt.* / *kleītu nevaŗ nuōpīŗkt, ja nepruōvē.*
- 3. pavēles izt. Lieto, lai izteiktu draudus.** *pruōvē tik isļuŗkstēt mājās!*
- pruōzīt.** Sk. *prozīt.*

prupe, biežāk dem. *prupīte* subst. **1. Peļņa.** saimnieki sarunājās – šuogad ar tām linu sēklām nekāda diža prupe nebi. tas i peļņa. / žīc, pātarus skaītīdāmš, bi isrēķinājīs, ka us tām prūsinēm nekāda prupīte nēisnākuôt.

2. Labums; jēga. nekāda prupīte tuôlaiķ taņ nebi. bet, ka laiķi maīnijās, ta bi labi, ka bi dokumeņti. / nebija nekāda prupīte maņ iēt tuŗ. es aīzgāju, bet ne maņ tuŗ deva kuô, ne ar rādija. nekāda labuma nebija.

prūsaks, arī **prusaks**. Sk. ¹prūsīs.

prūsene. Sk. *prūsine*.

prūsi. Sk. ¹¹prūsīs (2).

Prūsija subst. **Vietvārds** – nosaukums Vācijas impērijas provincei tagadējā Lietuvas, Krievijas (Kaļiņingradas apgabala) un Polijas teritorijā (līdz 2. pasaules kara beigām); **Austrumprūsija.** piē sārkanajiēm liņdrukiēm sēja prūsines – sārkanus, viēgli puķuôtus lakatus nuô viēnkārša aūduma. žīdi nesa nuô Prūsijas. (Sk. arī ¹¹prūsīs (2).)

¹**prūsine**, arī **prūsene** subst. **Puķains (parasti sarkans) sieviešu galvas lakats.** *prūsine* i galvas lakac, siēnaņš, saŗkaņš, puķaīns. / *prūsine* bi puķuôta, sārkana lakata. / *prūsine* saŗkana. apakaļ prūsini atsēja. / Vasarā galvas lakati bija kokvilnas (*prūsenes* vai *sprancenes*), ziemu – vilnas. (Janševskis 42, 43) / *prūsines* bi sārkaņraības, tās ņesāja nevilētas. / kad siēvas gāja daņcāt, sēja prūsines galvā.

¹¹**prūsine**. Sk. ¹¹prūsīs (1).

¹**prūsīs**, arī **prusaks, prūsaks** subst. **Kukaiņu kārtas vidēji liels kukainis ar ovālu, stipri saplacinātu ķermeni, diviem spārnu pāriem, no kuriem priekšējais pārveidojies par segspārniem (Blattoptera); melnais jeb virtuves prusaks.** *prūsīs* iŗ kukaiņis. *prūsīs* i gaŗeņš, brūns, sešām kājām, spārniēm. ka vaīg, ari liduô. / *prūši* bi tādī brūni, spīdīgi, liēlāki uņ mazāki. tiē gaŗ tādīēm mūriēm vairāk bi. / *prūši* dzīvuôja ķēķa paruôvē. tiē tādī brūni kukaīņi. / bi ķēķī prūši, istabā piē krāsnes bija. / us krāsni sīpuôluôs čakstēja prūši. tuŗ viņi gulēja. / prūši [jeb] *prusaki* bi ķēķī piē plītes. / tuôs sātānus nevarēj iznīcināt – *prūsakus*. tiē pa tām šķīrbām dzīvuôj kā viēni veļli. / vācu laiķā bi *prusaki* mājā. taga nau. bija tādī krītiņi. a tiēm iznīcināja *prūsakus*. ta tiē *prūsaki* [jeb] *prūši* beīdzās. / es isplucināju paruôvē visus prūšus a kārstu ūdeni. / *prūši* bi ķēķī – tuôs plucināja a kārstu ūdeni. kas bi istabā us krāsni, tuŗ iēnesa kādu vistu. / piŗmuô sniegu vaīg aīskaīsīt aīskrāsne, lai neū prūšu.

¹¹**prūsīs** m., ¹¹**prūsine** f.; subst. **1. Vācietis.** *prūši* i vāciēši. / *prūsīs* bi vācietis. a *prūšiēm* nebi visas maīntas atļauc tiŗguôtiēs. / kaņ ta nebi prūšu špiŗkc uņ cukuŗš!

2. dsk. *Prūši*, arī *Prūsi*. **Austrumprūsija** – Vācijas impērijas province tagadējā Lietuvas, Krievijas (Kaļiņingradas apgabala) un Polijas teritorijā (līdz 2. pasaules kara beigām). *muņš* kādi septiņi žīdi te braūca. uņ tiē visi tā braūca us *Prūsīs*, uz Vāciju uņ akaļ apakaļ. viņi a ziŗgiēm braūca. / sārkana *prūsine* bi. žīdi atnesa nuô Skuôdas, nuô *Prūsiēm*. / nuô *Prūsiēm*, *Prūsiēm* nesa lakatus. / nuô *Prūsiēm* veda [lakatus] – *prūsines* saūca, miŗmines, zīdines. / puôgs žīdi kad-reīz atveda nuô *Prūsiēm*. / slēšu aūdēklus veđa nuô *Prūsiēm* – tas i, nuô Lietuvas. / sāli braūca uņ piŗka *Prūšuôs*, uņ veda Liēpājas tiŗguôtiējēm.

ptŗu(ša) interj.; parasti atkārtojumā. **Lieto, labinot govī.** *ptŗu*, *ptŗu!* – guôvij tā saka, ka grib duôt kuô. / va tu stāvēsi miērā – *ptŗuša*, *ptŗuša!*

ptŗuš, arī **ptŗu-ša** interj. **Lieto, dzenot prom govī.** *ptŗuš!* – dzeņ pruođām guôvi. / ka dzeņ ganuôs, guôveī [teic] – *ptŗu-ša!*

ptŗuša. Sk. *ptŗu(ša)*.

ptŗušināt v. **Sacīt ptŗu(š).** *ptŗušināt* [iŗ] *apsaūkt* guôvi.

pu interj.; parasti savienojumā *pu-bu-bu*. **Lieto, lai atdarinātu pupuķa balss skaņas.** *tāda badadzeguze* [iŗ]. viņa tā – *bu-bu-bu!* *pu-bu-bu!* [bubina]. us saūsu laiķu viņa tā *bubina*.

pū. Sk. *pīvel*.

pūce subst. **Plēsīgs pūču dzimtas (Strigidae) naktsputns ar līku, asu knābi, lielu galvu, mīkstu apspalvojumu, lielām uz priekšu vērstām acīm un spalvainām kājām.** *pūce* i plēsīks putnis. / *pūce* veļ i, ūpis i. / *pūcīte*, cik teū nesmuki bērni! – ta tēvā, ne veļlā. *pūcīte*, cik teū smuki bērniņi! – ta manis pašā. □ **vīstu pūce** – pūču pasuga. *pūces* vīsādas i. *vīstu pūces* i miļzīgi liēlas, ta kā klēpjī. i mazākas [pūces]. ✦ **dusmu** (arī **niķu**) **pūce** – saka par sievieti, kas bieži un ātri dusmojas. *ak tu dusmu pūce, kuô tu te rājiēs!* / *kas tā niķuôjās, ta teic – tu ta kā*

tāda dusmu pūce. / līgavīna, niķu pūce, tā jau mani negaidīja. pagai, pagai, niķu pūce, gan tu mani pieminēsi! (Rkr. 20, 68: 342) ✧ **kad pūcei** (arī **pūci**) **aste ziēdēs** – nekad; pēc ļoti ilga laika. *ka pūci aste ziēdēs, ka cira kâtaĀm lapas plaūks – tas nuōzīmē nekad. / tuō liēluō akmeni nuōved nuō ceļa, lai nev jābraūc taĀm apkārt! – nuōvedīšu! – kad? kad pūcei aste ziēdēs!* ✧ **pikts kâ pūce** – ļoti dusmīgs, nikns. *meīta staīgā, ņuņņas iscēļuse, pikta kâ pūce.*

pucējums subst. **Paveikta darbība, rezultāts** → **pu c ē t (2)**. *pucējumis i mežā, kuĀ kâdu gabalu ispuce, iscērt krūmus. va nu tuĀ sēj jaūnu mežu, va viš paliēk pa pļavu.*

pucēt v. **1. Glīti ģērbt; rotāt, greznot.** *kâ ta nepucēs [bērnū]! ģērba, kas tas labākais bi.*

2. Tīrīt, spodrināt, berzt. *slaūcīt, tīrīt iĀ pucēt. / pucēt vaĀ luōgus, griēstus. / medniēki jaū pucē stuōbrus, lai smukāk isskatās. / skuĀrstīnu puceīsi rudeņuōs, ka sâkuši kurināt krāsni. / puīši gāja pucēt ziĀrgus. / ka [nokautu cūku] pucē, tad iēlē aūsē ūdeni. // **Tīrīt; attīrīt no piejaukumiem, no kâ nevajadzīga.** tad bi tās ūdas jāklāvī ūn tās zives jāpucē, tiē meņceļi jāiššķērž. / ja piē ūdas iĀ palikusi ēsma, tuō pucē nuōst. / viēnu rudeni vaĀg viņas [tas ir, bites] iēziēmuōt. eš pucēju nuōst tuōs gruzus nuō vīrsus. / tuōreīz žagarus deva pa vēlti – pucēt mežu varēja pa vēlti ūn žagarus vēst mājās.*

3. Strauji sākt (parasti fizisku darbību). *puīselis pakrita, piēcēlās ūn akaĀ pucēja skriēt. □ pucēt vaĀā* – sākt (intensīvi) ko darīt. *pucē vaĀā! – tas i, dari ātri! / puīka vaĀ aizrāpāt us ceļiēm kriētnu gabalu. meĀtās us četri, četrām ūn pucē vaĀā. / ka saiēt barā, teic – iēs tuĀ ūn iēs tuĀ. ta teic – pucē vaĀā! pucē pruōm!*

4. Ar lielu apetīti ēst; daudz ēst. *ak kâ nu bērnus pucē! viš visu šķīvi izēda! / vaĀ gaĀ pucēt – dikti labi rāceņi isvārīti. □ pucēt iēkšā* – ar lielu apetīti ēst. *uz ēšanu aĀ teic – pucē! pucē tik iēkšā!*

pucēties v. **Glīti ģērbties; greznoties.** *pucētiēs – štātīgi abģērptiēs tas i. / ka gā baznīcā, visi vēci, jaūni pucējās. / tas tāt štātīks, ka pucējās, jaūnas drēbes vēĀk. / māte neļāve, baznīcā ejuōt, nuō ciēmiņu meītu vaiņagu likt galvā – nevaĀ a cita štāti pucētiēs. / jaūnas meītas pucējās, siēvas. vīriēši jaū mazāk. // **Kārtot, tīrīt savu ārieni (par dzīvniekiem).** kaķis ka pucējās, ta būs ciēmīni. us kuĀru pusi aste, nuō tās puses jāgaīda. / miņcis uz mūrīti pucējās – būs sveši. us kuĀru pusi astes galš, nuō turiēnes nāks.*

pūcēties v. **Dusmoties, īgnoties.** *kuō tu tik daūdz pūcējiēs! va citūr būs labāk kâ te?*

pucēvele subst. **Gludināmā ēvele.** *pucēvele i tāda gaĀa, gaĀa. divi a tuō [strādā], divi tuō vēĀk. tuō viēns nevaĀ isvilkt. tādas garas dēles nuōpucē, nuōtīra. / pucēvele – a tuō nuōtīrija, nuōlīdzināj galģi kuōku. / pucēvele vēĀ tāda smālākāka. viņa tikpat ta kâ putekļus ņēm nuōst.*

pūcīgs, -a adj. **Kašķīgs; pikts.** *bērni jaū aĀ i tādi ērcīgi, pūcīgi.*

pucmašīna subst. **Vētījamā mašīna.** *pucmašīna iĀ labības tīrāmā mašīna. / pucmašīnu kad-reīz saūca – vētmašīna. a tuō tīrij tuōs graūdus nuōst nuō pēlūm. a ruōku griēza. / ka gribēja labi tīri attīrīt, ta bi tādas pucmašīnas, kas šķiruōja tuōs graūdus. / pucmašīna bi kad-reīz, ka labību vētīja.*

pucnazis subst. **Bārdas skujamais nazis.** *pucnazis i tagadējaīs bārdasnazis. viņu attaīsa vaĀā, viņaĀm tik gaĀš tas asmenītis. ūn te pucnaziĀm i tāt nuō kaūla, ka viņu aīstaīsa ciēt. / a tuō pucnazi nuōdžeĀ bārdū. vēci cilvēķi saūc pucnazis. / va bārdas nazi nesaūca pa pucnazi? jā, laiĀkaĀm gaĀ.*

pucpapīris, arī **pucpapīrs** subst. **Smilšpapīrs.** *pucpapīris bi. nuōbrucināj kuōku, dzelzi, lai līdzēnc, lai nev ass. tag saūc zaĀnpapīri. / zaĀnpapīris [jeb] pucpapīrs kuōku nuōrīvē līdzēnu, visu kau kuō tā. / ta jaū tāīsija kuōka karuōtes. a tuō zaĀnpapīri [jeb] pucpapīri nuōpucēja. / zaĀnpapīrs te bi. cic saūca pucpapīrs, ka nuōpucē.*

pu(cu) interj.; parasti atkārtojumā. **Izsauciens, ar kuru rīda suni.** *pu, pu, Duksi! aītas aūzās! / ja būs pikta vīramāte, uscuīdīšu šēperīti. pucu, pucu, šēperīti, vīramāti mugurā!*

puĀine subst. **Spēļu kārts – kārava dāma.** *puĀine [jeb] kāravīne.*

puĀis subst. **Spēļu kārts – kāravš.** *pīķis, kreīcis, ērc, puĀis – [kārtīm] četrs sugš tik i. tuō puĀi saūc pa kāravu. / kreīcis, pīķis i meĀls, ērc ūn puĀis – tiē i tiē sārkaīē. / puĀis i sārkaĀns, ērc. / puĀa dūzis, puĀa dāma – tiē i kāravī. senāk tā saūca. / kāravu kārsū spēlē saūca paĀ puĀi.*

pūĀka subst. **Neliela kārba; neliels trauks.** *tā pūĀka iĀ tāda bleķa duōzīte, ūn tuĀ viņus sabef iēkšā – tuōs puleņģus.*

puda subst.; parasti dsk. **1. Drēbe.** *kuō tu te visas ismētā savas pudas! neteic – savas drēbes, bet pudas. / pudas i līdz ņemamas drēbes, ejuōt uz dārbu. saka – visas pudas sasiēn viēnā paūnā, ūn*

ejam! / *pudas i drēbes. kā sasēja savas pudas, tā arī nuôgāja dziēvât Liēpājā.* / *paņem pudas un nāc! pajeim manas puds!* – [saka] *ka kâc praķis va kas nuôlikc. tâ jaû taga aŗ vêl siēvs runā.*

2. Veca lupata. *mēs saūcam vēcus lupats pa pudâm.* / *vēcâs pudas – tâdi vēcî, nuôliētuôti lupati.* / *pudas i tâdi atlikuši lupati, tâdas pudas.* / *ka tâda sliņka siēva, nevîžâ ismazgât, ta tâ visas tâs pudas sasviēž stûri.*

3. Nederīgs, nevajadzīgs, nolietots priekšmets, lieta; grabaža. *pudas i tâdas maņtas, krâmi.* / *savâc savas pudas un vâciēs laūkâ!* / *tâs i manas pudas! tu piē manâm pudâm neķeriēs klât!*

pudameñte, pudameñts, pudarmeñte. Sk. *p u d r a m e ñ t e.*

pudâties v. **Ilgî un daudz ģērbties.** *jâsteîdz pudâtîēs, lai vaŗ braûkt pruôm.*

pūdējums. Sk. *p ū d i e ũ s.*

pudele subst. **1. Garens trauks ar tievâku augšdaļu (parasti ūķidruma uzglabāšanai).** *alus bi pudelēs – diūdesmit piēcas pudeles iēķš ķuôca.* / *pudele bi pîlls stuôps.* / *pudele zvâļuôjas.* / *tâdi vēcî vēcî vaŗ ļuŗkstēt un ļuŗkstēt piē pudeles.* / *lukteri jaû daudz nebi. parasti isciŗta pudelēi dubēnu, iēlika svoci un gâja.* □ **pudeles brâlis** – a) viens no diviem (vai vairâkiem) bērniem, kas audzis un uzturēts vienlaikus ar kâdu citu. *pudeles brâlis – teîc, ka divus bēņnus reîzē aūdzē, bet kaĩm katraĩm sava mâte.* / *kaļpa siēvas Pēterîc un saĩmniēku Jēpîtis aūga reîzâ. un saĩmniēce iēlēja piēnu ari Pēterîtiĩm. tiē bi pudeles brâli.* b) cilvēks, ar ko parasti kopâ dzer (alkoholiskus dzērienus). *dzērēji kruôgâ, kas a-viēn kuôpîgi dzeŗ, tiēk saũkti pa pudeles brâliēm.* ♦ **cilât glâziti un pudeli** – dzert (alkoholisku dzērienu). *tuô puĩši gaĩ neprec, meĩti! tas jaû tik cilâ glâziti un pudeli.*

2. Šâda trauka saturs; šâds trauks kopâ ar tâ saturu. *ka tēs atnesa braĩdava pudeli, ta kaĩmiĩņš bija klât. un pa abiēm izdzēra tuô.*

pūdele subst. **Ar kurinâmo pildīts (parasti vecs) trauks, kas piestiprinâts kârts galâ un ko dedzina Jânos.** *pūdele i jâņuguĩs. tuô dēdzinâj, mucâ salika.* / *Jâņuoŗ bi piēņēĩc mucu dēdzinât. pūdele – tâ aŗ saũca, bet tas vis-vēcâkaĩs vârc bi muca.* / *mēs [Jânos] tik pūdeli cēlâm un dēdzinâjâm. Jâņuoŗ vilka pūdeli aũķšâ.* / *Jâņuoŗ pūdeli dēdzinâja. bĩ tâc vēc, nederĩks traũks. tuŗ maĩcĩna bĩ iēķšâ. tuô pūdeli cēla aũķšâ.* / *tas spaĩnis piēzeķējis a tuô dârvu. varēs pa Jâņiēm dēdzinât kâ pūdeli.* / *viēnu gadu pa Jâņiēm pūdeli dēdzinâja te piē zâles.*

pūdelēt v. **Nelietderīgi izlietot; iztērēt.** *viĩņš tâ iššâkâja savu maĩtu, pūdelēja, netaũpĩja.*

pūdelis subst. **Neliels suns ar garu sprogainu spalvu; attiecīgâ suņu ūķirne.** *pūdelis i suĩs a gaŗu vilu.* / *vēcâs siēvas uz frizētu galvu tuôŗ laĩkuoŗ teĩca – tâĩ galva kâ pūdeliĩm.* / [par bērniem] *kas galvu nesukâ, teĩc – kâ pūdelis.*

pūdercukurs subst. **Ļoti smalki samalts cukurs.** *pūdercukuŗ bija pîlsētâ. tuô jaû senâk neliētuôja.*

pūderēties v. **Pūderēt sava ķermeņa daļas (parasti seju).** *pūderis tuôreîz nebi. tas nâca vēlâk – tâc pūderis, ku pūderējâs.* / *pūderis senâk laĩkaĩm bi, bet maz liētuôj. ta jaû tuô turēj pa nicinâjumu, kas pūderējâs.*

pūderis subst. **Īpaŗš ļoti smalks, mĩksts, parasti aromatizēts, ietonēts pulveris, ko lieto kosmētiskos, higiēniskos nolūkos.** *manu laĩku pūderi nemaz nezĩnâj.* / *pūderis bija. meĩtas jaû gribēja pucētiēs.*

pudermēte. Sk. *p u d r a m e ñ t e.*

pūdēt v. **Panâkt, pieļaut, būt par cēloni, ka (kas) pūst.** *saĩmniēki jaû tâ nepūdēja ratus laūkâ.* / *ta jaû neļâva istubu ismazgât – [teĩca] ka pūdē grīdu, kaĩm bi dēļu grīda.* / *luôgi bi skaĩdri. kas teũ puķes istubâ aūdzēs! pūdēs bēģeli!* / *ne-kâdu zuvu jaû te nev. pa vēlti pūdē tik tuoŗ veĩterus.*

pūdētâjs subst. **Lietus (parasti ilgš) siena vâķšanas laikâ.** *pūdētâis [ir] iļķ lietus.* / *tas nu gaĩ laĩks – nevaŗ siēnu savâkt. lĩst un lĩst, iŗc pūdētâis.* / *tâc pūdētâja laĩks bi – lija visu diēnu.*

pūdiens subst. **Papuve.** (LVDA 62) / *pūdiens = pūdējums, das Brachfeld (atmata).* (ME III 445)

¹pudĩķis, aŗ **pudĩks** subst. **Zēns; pusaudzis.** *pudĩķis i puĩka. puĩkas saũca pa pudĩķiēm.* / *tas tik tâc pudĩks viēn i! te vēl dažu labu reîzi teĩc pa tiēm pudĩķiēm.* / *Aĩņselis ta bi jaû labi liēls pudĩķis, varēja pa liēluo puĩsi dēŗēt.* / *tas bēņns vēl tâc pudĩks bi.* / *nuoŗsũti tuô pudĩku, lai nuoŗskrej uz buôti.* / *braũca i pudĩķi, iŗ ganiķi, i meĩtas, i saĩmeniēki.* // **Maza auguma cilvēks.** *pudĩks i jaũns un aũgumâ mas. tas naũ vērc vĩrs.* / *pudĩks i mas cilvēciĩņš.*

²pudĩķis subst. **Rĩņķveida dzelzs, ar ko piestiprina sânu virves pie laivas malâm.** [laivai] *iētaiŗc tâc kuôķs va dzelzĩs. un tuô saũc pa pudĩķi. pudĩķis i lejniēku vârc.*

pudiņš subst. **Veidnē cepts, ar aizdaru bagāts ēdiens, kura sastāvā parasti ir saputotas olas vai jaunpiens un kuru parasti pārlej ar mērci.** *if tādī bleķa traucīņi, tādī raīntāini. tuī mīltus uī uōlas, uī kuō viņa te liēk, uī tuōs pudīņus tāisa. / tādus senāk netaīsija. tādus pudīņus tik tagad tāisa. / pudīņu var cept, izmaīntuōjuōt sakaltušas maīzes šķēles. / ka atliēk kaū kas nuō ēdiēniēm, ta salēja [kopā]. bi nuō bleķa istaīšic tāt apaļš tā kā taga toftes cepamaīs. salēja tajā visus tuōs ēdiēnus. ja bi jaūns piēns, ta jaū tik pudīņu varēja iscept. uōlas jaū neviēns nedeva tuī ķērnāt.*

podrameņte, arī **podrameņts, pudrameņte, pudarmeņte, pudameņte, pudameņts** subst. **1. Celtnes pamats, fundament.** [ēkai] *piīmaīs i pudameņc [jeb] pudarmeņte. tā nuō mūriēm vis-apkārt. / kad-reīz pudameņtes apmūrija. tag jaū visu a cimeīntu lej. pudrameīti lej. / kuōka pamati. nuō akmeīniēm bi pudrameīte. / stallīm tik if aūksc pudrameīc. ka ziēmu stāv, ta pūst dikti ātri tā kuōka siēna. uī tāpēc tā pudrameīte if aūkstu, lai mēsli neiēt piē tā kuōka. / stallīm pudrameīte bi izdrupusi. sataīsa cimeīti a graīti uī tā nuōlīdzina. / ka viīš [tas ir, pirts ēka jaucot] nuōnāk nuō tās pudameītes, ta i apakšā kuōki – buōmi, ka viīš rit. / [plūdi] baļķus muīms addzina nuō uōtras sētas malas us tuō pudrameīti.*

2. hum. Sieviešu krekla apakšdaļa, kas darināta no rupjāka (parasti pakulu) auduma un piešūta klāt. *garš kreķls bi. siēviētes šuja apakšā rupjāku. kreķla apakša [jeb] piētriēkuīms [jeb] pudrameīte [sauca]. / [sievietēm] bija kreķls ar pudrameīti – piēšuvumu – apakšā. / siēviētēm [kreķlu] apakšas aūde akaī. tuō saūc pudrameīc. / bi vidējās uī plānās pakulas – palagus aūda, kreķla piētriēkumus [jeb] pudrameīti. / tās pudarmeītes – tās jaū nuō pakulām bi. / issmejuōt puīši tuō [kreķla] apakšu saūca par pudarmeīti, ta ka tā satuī. tā mēs pa apakšu saūcam. / apakša [kreķlam] – pudrameīte, smējās. tā jaū nāce siēvām tā nuō puses.*

puds subst. **Masas (svara) mērvienība – 40 mārciņas – aptuveni 16,4 kg (vecajā krievu mērvienību sistēmā).** *tuōrēz bi pudi, mārciņas. puōdā bi diūdesmit uī pudā bi četrdesmit mārciņas. / iēkš puda gāja iēkšā četrdesmit mārciņas. / puc i sešpacmit kilgrami. / veikaluōs bi svari kā sile. pudu, divi pudi ar tuō varēja svēt. / mīltus, labību svēra pudiēm. tag jaū tādī pudi vaīs nav. / puc i četeīdesmit mārcīnu. sāles vaīdzēja kādu pudu, ka mēncus sālija.*

puduksnis, arī **puduknis** subst. **1. Neliela tuvu augošu augu grupa; puduris.** *kuōku puduris if puduksnis. / muīms te ar Kārklā tādās priēdes viēn bi, rēsnas uī īsas, tāt priēžu puduknis. / acsevišķu kuōku puduris i biīze, dažādi kuōki aūg. kuōku puduksnis tas tāt. / tiē [augi] i nuō meža visi. tā sakne viīniēm tā iēt tāda gaīa, uī lidz tā sakne iēt, lidz viīniēm akaī puduksnīc isnāk, aka puduksnīc tāt. // Neliela vienkopus sagrābta kā (piemēram, lapu, siēna) kaudze. puduksnis – tā būs tāda čupa, tāda kaūdžīte, iēpriēkšējā gada lapas va kas cic.*

2. Vīstoklis, tīstoklis; vairākās kārtās satīts, savīstīts veidojums. *puduksnis [ir] satīc vīkstuōklis, kuō pajēm padusē. saka – puduksnis plēcuōs.*

puduris subst. **Neliela tuvu augošu augu grupa.** *plāva piēaūgusi a tiēm bērziēm, tuī puduris. tuī maz siēna būs. / lazdas aūg tāduōs puduruōs, tāduōs cēruōs. tiē jaū aūg četri piēci uz viēnu puduru, jā. / Kārklu plāvas i piē Mēķes eķēra. tuī i kārklu puduri. / kuō tuī var isplāūt! krūmu puduris viē visūr if! // Uz viēna kāta augošu ziedu kopa. guōvmīžām i tādī puduriši. uz viēnu katiņu kādi trīs ziēdiņi maziņi.*

pudžināties, arī **pudžīties** v. **Lēnām gatavoties (kur iet, ko darīt); tūlāties.** *pudžītiēs [ir] gēŗptiēs, tāisītiēs ku iēt, ku braūkt. / kuō tu te pudžiniēs! – tas, ka nevar sataīsītiēs. / kāzas nuōdzērtas, nu tik pudžījamiēs mājās.*

pudžis. Sk. *puģis.*

pudžīties. Sk. *pudžināties.*

pufēt v. **Krokot.** *ta šuva te tās pufētās ruōkas, tās kraūzulaīnās. ta viss te bi kupls.*

puģelis subst. **Puisēns, mazs zēns.** *tāt mas puīšelis – mas puģelis. tas maza aūguma, tāt puģelis tik i. / puģelis i tāt puīšelis mas. / lidz skuōlas gadiēm tā i puģelis uī kad ar skuōlas gaduōs. / senāk teīca – mūsu puģis, puģelis.*

puģis, arī **pudžis** subst. **1. Zēns; pusaudzis.** *puīšeli pa puģi saūc. tu tik tāt puģis esi. / liēlāks jaū puģis bi. senāk tik puģis uī puģelis saūca. ta jaū nesaūca puīka. / senāk teīca – mūsu puģis, puģelis. tag jaū zēns, puīku jaū ar saūc. / puģis tāt pusaūdzis, ganuōs kas dzina. / puīšelis braīks puģis jaū paaūdzis. / nu jaū liēls puģis, varēs iēt skuōlā. / ka [jaunietis] pārņāca nuō diēņesta, ta pa puģi vaīs nesaūca neviēns. □ ganu puģis (arī pudžis) – gans (parasti*

pusaudzis); ganuzēns. *ganu puīka* [jeb] *ganu puģis* – *kā kušs issauca*. / *mūsu puīselis divus gadus ganīja guoves. saimniēks slavēja – laps ganu puģis bija*. / *kas tuŗ pa strādnieku! tāt ganu pudzis tig ir*.

2. **Īpašvārds – suņa vārds.** *Puōģi jeb Puģi tuō suni sauc*.

puīcisks, -a adj. **Tāds, kas raksturīgs puīkam; tāds, kas pēc izskata, izturēšanās atgādina puīku; zēnīks.** *ku tas večaiš Streņģis vēl viņģris! tiri puīcisks*.

puīka, retāk **¹puīks**, dem. *puīkiņš* subst. **1. Zēns.** *brālis tāt puīka bi, ka skrēja, ta nuōplucinājās*. / *puīka teic – maņ nē! maņ dzēltenu sviestu apsvaīdi! / vēl padēgune slapja – teic us puīku, kas grib liēluōs pamācīt*. / *kadreiz, ka iskurināj [pirti], vīri gāj papriēkšu, ta saimniēks a mazākiēm puīkiēm gā*. / *mas, mas puīkiņš*. □ **ganu puīka** – gans (parasti pusaudzis); ganuzēns. *tiē ganu puīkas mežmalē spēlēja savas spēles*. □ **nuo puīku diēnām** – no bērniības, pusaudža gadiem. *nuō puīku diēnām tu esi gājis [plostus siet]*. □ **puīka gadi** – pusaudža gadi; zēnība. *es ta vēl biju bērns – puīka gaduōs*.

2. **Vīrietis; puīsis.** *nu, puīkas, uz buñtu! – aviēn tāt saimniēks ussaūca, ka gribēj vēst viņus piē dārba*. / *va puīkas, va saimniēks ta nesa kārstus [linus] pa klēpiñ laūkā uñ deve mīstītājiēm*. / *puīkiēm, vīriēm bi visiēm cepures*. *cepures bi nuō rudzu saļmiēm uñ smilģu saļmiēm*. / *dzērājs puīka bēdājāsi, kur būs ņemta lģavīnu*. (LFK 1961, 10945)

puīkins subst. **Parastā apšubeka (*Leccinum aurantiacum*).** *puīkins [jeb] sařkañģalģois ir liēla sēne ař sařkanu ģalģu. mēs ņēģdamñ*. / *sařkañģalģois [jeb] puīkins – tāt tātā palama viņiēm [tas ir, sēnēm]*. *dabū puīkiñus*.

¹puīks. Sk. *puīka*.

¹¹puīks, -a adj. **Skaists.** *puīks laīks – tas i smuks laīks. tas i papeniēku vārc*.

puīsiētis subst. **Jauns vīrietis.** *tāt isīšis jaūns puīsiētis bija, tagad jaū liēls vīrs*.

puīsis, arī **puīšis** subst. **1. Jauneklis.** *puīsis jaū i liēls – astuōņpacmit, diūdesmit [gadu vecs]*. / *ūskreklis – dažamñ puīšamñ bi pa septiņi astuōņi*. / *kur, puīsi, tu būt ņēmis savu gudru paduomīnu [..]?* (LFK 1961, 10451) □ **diopadsmīt puīšu dañcis** – tautasdeja. *diūpacmit puīšu dañcis bi. tuŗ dikti vaīdzēj mācēt – liču luōču gāja*. // **Neprecējies (parasti jauns) vīrietis.** *puīši uñ meitas – tiē neprecējušies skaitās. ka viš bi neprecējies, ta viš bi puīšis*. / *Uōtañģē dzīvuōja divi puīši – brāļi, neprecejšies*. / *tepat muñs viēns vēc puīsis i. viņamñ i piēcēdesmit piēci gadi*. / *nu tas puīšis ģaņ apprecēja tuō meitu mañtas dēļ*. / *tas puīšis a tuō meitu taīsās prečētiēs*. / *es, meitiņa, puīša dēļi ne nuo krēsla necēluosi*. (LFK 1818, 747) □ **puīša cil(v)ēks** – vīrietis (parasti neprecējies). *viñš i puīša cilvēks, vēl nav precējies*. / *mēs jaū vaīrāk ģsamñ puīša cilģki – vīrišģki*.

2. **Kalps, laukstrādnieks, arī strādnieks laukos.** *mañs vīrs bijis piēcpacmit gadus puīsis*. / *ģulģta, skapic uñ pūra lāde – tas i puīša pūrs*. / *nu, kad tātu cilvēku salīkst pa puīsi, ta i labi*. / *puīšis, saimniēks savu reīzu kuōpe ziģģus*.

□ **alus (arī brañdava) puīšis (puīsis)** – jaunietis (arī vīrietis), kas godībās viesiem pasniedz alu (degvīnu). *alu deve [godībās] – pašu brūvētu miēžu alu. saimniēka dēļs vaī saimniēks pac pa tuō alus puīši*. / [godībās] *bi pa trijam alus meitām, pa trijiem brañdava puīšiem uñ alus puīši*. *uñ visi raūdziej tādus, kas nepiēdzerās. citādi, ka alus puīši nuōdzeřsiēs, ta caūri i. uñ tuōs jaū tāt isvēlēģ va nuō brūtgāna radu va nuō brūtes radu, tādus tuvākus radeniēkus*. □ **ģada puīšis** – kalps, kam ar saimnieku ir lģģums uz visu gadu (no Jurģiem līdz nākamajiem Jurģiem). *ģada puīšis, ilģģadģs puīšis*. □ **liēlais puīšis** – kalps (parasti jaunietis, jauns vīrietis). *piē saimes bija liēlais puīšis, mazaīs puīšis, divas meitas, ģuōvu ģaņs uñ mazaīs ģaņs – cūku ģaņs*. □ **mazais puīšis** – kalps (parasti pusaudzis). *mazaīs puīšis tāt nuō četrpacmit, piēcpacmit gadu*. / [saimniecībā] *viēns mazaīs puīšis bi sveš*. □ **ziģģu (arī staļģa) puīšis (puīsis)** – zirģkopģjs muiģā. *ziģģu puīsis muiģā bij, staļģa puīšis, uzraūdģģja ziģģus*. / *bi ziģģu puīši muiģā*.

puīselis, reti **puīselelis** subst. **1. Puisēns, mazs zēns.** *mēs te saūcamñ puīselis. cic teic zeņģis*. / *tas puīselis izaūdģis iśc krapāns*. / *citus gadus mēs bijām trīs meitines ģaneļi uñ četri puīšģļi*. / *divi puīšģļi viņi bi. viēns bi piēcu gadu laīkamñ*. / *ja tu būsi laps puīselis, duōģu teū jaūnas bikses*. / *visi mazi puīšģļi staģģa caūņu cepurēs*. / *tas puīšģlic nu iznāk kaīmiņa mazdģļs*. / *puīselelis i silģtuñģicā aka – iēt dārbā*.

2. niev. **Vīrieģu kārtas pārstāvis; puīsis.** *tikuģam puīšģlam ciemā aģģa lģģaviģģa*. (LFK 1961, 10147) / *jauns puīselis lielģģas – visas meitas mani grib*. (LFK 1818, 726) / *div puīšģļi kruōģģa*

dzēra, nav ne graša kabatā. / ēd, puīšeli, kuīļa gaļu dižus, mazus kumāsiņus, lai tev ari tāda luste kā manam kuīlītim! (LFK 9, 47)

3. Balsts, uz kura uzliek ēvelējamo dēli. *i tāda stute – puīšelis, kuī ūzliēk [ēvelējamo dēli]. viēnu galu iēskrūvā skrūbeņķī uī uōtru galu ūzliēk us puīšeli. uī ta var ēvļēt. viš i tāda stutīte. apakšā i kājas – krustis salikti kuōki uī aūkšas galā i ruōbi, ta kā tuī var tuō dēli piēlikt tā pēc vaīdzības.*

puīšis. Sk. *puīsis*.

puīšuoītes v. **Izklaidēties ar puīšiem (par meitām) (?)**. *vaīrāk vasaru bi tā [meitās] iēšana. ta bi katri sava guīta, uī ta tuī varēja puīšuoītiēs.*

pujene, arī **pojene** subst. **Peonija (Paeonia)**. *stulpas saūc ari pujenes. neviēns pa pujeni Nīcā viņas nesaūca, tik pa stulpām. / senāk tādas saŕkanas pojenes saūca stulpas. tās bij tās agrākās puķes. / pujenes [jeb] stulpas a tādiēm kupliēm ziēdiēm. / stulpas – tā mēs pujeņš saūcam. maī i trijas zuītes. / balītās pujenes iŕ vēlākas. / ta jaū ziēd pojenes. ta jaū tās tās labās [puķes] bi. / sarāva dārzā tās pojenes. ja kādam dārzā vēl tā ziēdēj, ta saplūca.*

puka subst. **Buru laivas mazā bura; klivers.** *liēluō buru tāpat saūca uī mazuō buru pa puku, [arī] klīvere.*

pūka, dem. *pūciņa, pūkina* subst. **1. Ļoti viegla, mīksta, smalka (piemēram, auduma, vates) šķiedra, arī (kāda tekstilmateriāla) daļa.** *večāmāte nuōpiŕka tādu mīkstu drānu kā viēna pūka. / maī aŕ uššķiņķāj tūbini. tā tāda liēla lakata bi, tāda – pūkas uz viŕsu bi, tādas dzives israūstītas. dikti mīksta, silta. piŕkta, jā.*

2. Augļa, sēklas matiņš, kas sekmē (to) izplatīšanos. *nu tiē i cūkpiēni. nu, ka viņi nuōziēd, ta tās pūkas iēt pa gaīsu, kad bišķi iēpūš vēš. / te viš aūg aŕ tāt. viš i tāda mīksta zālīte. tāda pūkina i galā. / viņam [tas ir, kādam augam] tas ziēc, ta ka viš sāk ziēdēt, ta ka tāda pūka viš tāt mīksc i. / [māllepēm] iēkšā tāt bišķīt gaišāks tas pac dzēltenuīms, tāt kā pūciņa. / nuō pūkām aŕ taīsija pēles, ku viŕsū gulēt. ziēmu braūcām uz ēzēru. nuō duōņu vālītēm tās pūkas dabūja. □ (balītā) pūka – spilve (Eriophorum). pūka i tāda balta puķe, tas ziēc i tāt pūkaīns kā villa. ka nuōplāva, ka tā pūka bi jaū nuōziēdeise, ta tas siēns nebi laps. / tas i tā pūka balītā. viņam tas stuōbrs i apaļš, apaļš. / balītā pūka – tādas puōgaļas ūzaūg kā kuōkviīna.*

3. Dūna. *ka nāk uz rudenā pusi, ta [zosīm] sāaūg tās dūņas. tās jaū i tās pūkas – tās dūņas. / tās pūkas zuōsē jaū pastāvīgi i, bet ziēmā vaīrāk i, jā. / četru zuōšu spalvas uī kad vēl tās pūkas tā iēduō klāt, ta jaū nu isnāk mīksta uī silta [pēle]. / spiļvėnuōs, ķiseņuuōs i pūkas.*

pūkaīns, -a, arī **pūkaīnš, -ne** adj. **1. Tāds, kam ir pūkmati, dūnas.** *mazi putniņi, cālīši i pūkaīni, nav spalvas ūzaūgušas. / mēnesi viņi [tas ir, zoslēni] bi pūkaīni. ta sāka aūkt spārnu spalvas pa-priēkšu uī aste – astes spalvas.*

2. Tāds, kam ir daudz pūku (2); tāds, kam kādas daļas klāj mīksti, smalki matiņi. *ka cūkpiēne nuōziēdeise, ta i tāda pūkaīna, pūkas iēt pa gaīsu. / tas iŕ tas dzēltenaīns, pūkaīnaīns, nu tas smalkaīns – piēnenes.*

3. Tāds, kam ir daudz pūku (1); ļoti mīksts. *tā šālīe iŕ maī pūkaīna, mīksta.*

puksis. Sk. *puķšvancis*.

puksis subst. **Īpašvārds – zirga vārds.** *saīmniēks savu labākuō, mīlākuō ziŕgu saūc pa Puksi.*

pukstēt v. **1. Darbojoties sarauties pēc atslābuma (par sirdi).** *ciļvėka krūtīs pukst sīrc.*

2. Radīt īslaicīgas, padobjas, citu citai sekojošas balss skaņas (parasti par dažiem dzīvniekiem); pukšķēt. *vakarā, ka nuōiēt saūlīte, ezis staīgā pukstēdamš pa sētu. / naģe ūzliēn viŕsū. uī viņa nemāk nuō tā ciļvėka nuōiēt. uī viņa iēt nuō viēna gala uz uōtru galu, uī a sevi pukst tā. // Klusu, aprauti elst, stenēt. pukst ari, ka kaū kas sāp. / es te tā stenu uī pukstu. ka maī nesāpētu, ta es nepukstētu. / guōve šuōrīt saslimuse – pukst viēn. / ka slima cūka, ta pukst.*

3. Neapmierināti, paklusu runāt. *viš mūžīgi pukst viē – nekad viņam labi nav. / runā, pukst viēnā pukstēšanā. us tādu neiētuōpamu ciļvėku tā teīc. nekas [viņam] naū laps. / ka nav apmierināt, caūri viē pukst. / tā siēva dikti pukstēja, ka viŕs pārnāca piēdzēris. / viēni dara tuō, es aka pukstu – vaīdzēja tā labāk darīt. / tuī viš [tas ir, sliņķis] gul visu diēnu – pukst uī paīmpst. iŕ neapmierināt uī pukst. / kuō tu te puksti, ka nevari ispukstēt! runā skaīdri!*

pukšālis subst. **Splāujamtrauks.** *bi tādi pukšāli, ku splāva. tuī bi kādas zāgu skaīdas. tiē veči visi pīpāja uī tuī iēšplāva. / vīri vakaruōs strādāja, pīpāja uī iēšplāva pukšāli. mūsu mājās tāt bija. tas bi nuō kuōka [trauks], tāt uz litru. tuī bēra zāgu skaīdas.*

pukšelis. Sk. *pukšvancis*.

pūkšēt v. **Rūgt (par mīklu); rūgšanas procesā palielināties apjomā; kļūt acainam.** *nu gaņ pūkš mīkla! vakaņ negribēja pūkšēt – nebi tā ispūkšuse. / šuōreiz tā baltā maize tā isrūguse, labi pūkšējuse.*

pukšvancis, arī **¹puksis, pukšelis** subst. **Vienrokas zāģis.** *pukšvañcis i tāt mas ruōkas zāģic, paķerañs. kuñ vaig muñdri [darīt], ta [zāģē] aņ tuō. / pukšelis iņ a viēnu ruōku zāģējañs. / pukšelis [jeb] pukšvañcis [jeb] ruōkas zāģelis.*

pukuoties v. **Dusmojoties, rājoties paust neapmierinātību.** *pukuōtiēs – dusmuōtiēs tas i. / vēcētēs šuōrīt tāt neapmiērināc. nez paņ kuō pukuōjas? / vēcāmāte pukuōjās, ka neduōn nuōrunātuō daļu. / kuō tu te pukuōjiēs?*

puķains. Sk. *puķuots*.

puķe subst. **1. Dekoratīvs, ziedošs lakstaugs, arī puskrūms.** *līdziet, meitas, man dziedāti, ievēdīšu puķītēs! zied puķītes trejis ziedis, deviņāmi lapiņāmi. (LFK 1817, 126) / puķīte aūg laūkuōs, tā iņ mazāka. dārzuōs i lielākiēm ziēdiēm. / šī gaņ-drīz ta ka nuō dārza puķes, tās lapas. viš gaņ-drīz tā i kā dārza puķe. / guōvēm lika puķu vārdus – Puķe, Miņte, Ruōze. □ **balta puķe** – spilve (*Eriophorum*). (LVAN 363) □ **dzeguzes puķe** – plankumainā dzegužpirkstīte (*Dactylorhiza maculata; Orchis maculata*). *nu, kā viņu saūc, ak – dzeguzes puķe. dzeguzine mēs kad-reiz saūcām. □ Kristus puķe – dekoratīvs telpaugš ar zili violetiem ziediem, kas atgādina Kristus ciešanu atribūtus – naglas un ērkšķu vainagu; pasiflora (*Passiflora*). *tad i Kristus puķe. tas kāt i puōsmañs [jeb] pañtañs. katrā lapiņā viēna tuñšāka lāsīte – ruda, brūna. tās ēsuōt Kristus zīme. tā puķe ēsuōt aūguse piē Kristus krusta, uñ nuōtecējšās asiñs lāsītes nuōkritušās us puķes lapām. □ mēra puķe – parastais pelašķis (*Achillea millefolium*). *mēra puķes pīlla pļava saziēdējuse. □ miēga puķīte* – neidentificēts augs. *tuñ tāda miēgzālīte i – priēkš miēga viš i. miēga puķīte. □ puķu dadzis – raibais aklis (*Galeopsis speciosa*) (?). *tas ari i tas puķu dadzis, ku saūcās, jā. tas neū nekuō kuōdīks. tam tik tiē ziēdi ta kā rādās, ka viņ kuōž, bet viņ nau asi, viņ mīksti iņ. □ puķu dārzs* – puķu dārziņš. *ābulš saziēdējis viss laūks tā kā puķu dārs. □ puķu kāpuosti* – ziedkāposti (*Brassica oleracea var. botrytis*). *puķu kāpuōsti – tiē jaū tag tik radās. □ puķu puōds* – trauks (parasti māla, ar caurumu apakšējā sienā) puķu audzēšanai; puķpods. *tuō puķu puōdu jaū apslaciju. □ puōda puķe* – dekoratīvs augs, ko audzē puķpodā. *dāma i puōda puķe. / mañ aņ dāmas aūga. viņa i puōda puķe. □ salmu puķe* – salmene (*Helichrysum bracteatum*). *ari puķe ziēd ciētām ziēdu lapinām, kuō saūc pa salmeni [jeb] salmu puķi. / salmu puķe iņ pati pa sevi. tañ tiē ziēdiņi tādi stiņgri, saūsi, tādi izziēd jaū. / salmu puķes aņ aūdzēja senāk. □ saūles puķe* – saulgrieze (*Helianthus*). *saūles puķes muñs iņ te. aņ aūdzēja kadreiz agrāk, bet taga jaū vaīs neaūdzē. kāt viēns uōtrs rēc [audzē]. □ (smaržīgais) puķu ziņnis* – puķuzirnītis; smaržīgā dedestiņa (*Lathyrus odoratus*). *puķu ziņniši zili, balti, sārķani ziēd. / puķu ziņnītis smāržuō saldi. / smaržīgais puķu zirnīs. (LVAN 82) □ uguns puķe* – gundega (*Ranunculus*). *dzēltāniēm ziēdiniēm – tā būs uguñs puķe. / tās uguñs puķes te tuvumā ziēd, smuki dzēltēnas. □ (zilā) rudzu puķe, arī zilā puķe* – rudzupuķe (*Centaurea cyanus*). *rudzu puķe, zilās rudzu puķes. / rudzuōs jaū rudzu puķes akaļ i. tās jaū ziēd paš-reiz. / rudzic aūga maizīte, zilā puķe vañnagañ. / rudzu puķu tēja irād laba, ka teñpērtūra.*****

2. Zieds (parasti ar kātu). *mañ te uz dzimuñdiēnu sanesa puķes. □ lupatu puķe* – no auduma veidota piespraude pie apģērba. *ka gāja kātās, ta meitas puīšiēm šuva bañti uñ lupatu puķi – tādu piņktu, piē krūšu šuva blakusgājējañ.*

3. Ziedu raksts, ornaments. *bastines bi sārķani lakati a lielām puķēm. / kuōka bluōdi bi, skaīsti iskrāsuōti. tuñši brūni bi, puķes [virsū].*

pūķis subst. **1. Rotaļu priekšmets – viegls ar papīru vai audumu pārvilkts režģis, ko vējā palaiž gaisā, turot aiz auklas.** *mūs puķas laida tuō pūķi. tāt bi – biēs papīrs, krustām sasiēti skaliņi. viš bi gareñs, viēnā galā bi kāt zāles kušķis iēsīc – aste. ta pret vēju viņu palaīda gaisā. puķa apakšā turēja šnuōru.*

2. arī kopā ar apzīmētāju siēna, baltais. **Spilve (*Eriophorum*).** *pūķis aūg pļavās – baltas, liēlas pūķas kā kuōkviļna. / pļavās aūg grīslis, dzēlzu zāle, pūķis – viņañ isiēt tāda balta pūciņa galā. / tās Kārķla pļavās tāda asa zāle aūga – grīslis, baltais pūķis. / viņa [tas ir, spilve] kaītiņa kaūliēm – jāteic, baltais pūķis. tā pasaūca viņu pa baltuō pūķi, jā. / siēna pūķis – ka viņš dikti*

daudz siēnā, ta nav nekāda jēga. kad-reiz visas pļavas baltas. pirmāk tāt maziņš, ta isspūrst tāda pūka.

puķuduobe subst. **Dobe, kur aug puķes vai kas paredzēta puķu audzēšanai.** ka peles būs puķuduobē, ta viš [tas ir, lapsa] jāu sauōž, ka tuŕ iŕ.

puķuots, -a divd.; adj. noz., arī **puķains**, -a adj. **Tāds, kam ir ziedu raksts, ornamenti (piemēram, par audumu, apģērba gabalu).** prūsine i galvas lakac, siēnāms, saŕkaŕns, puķaŕns, tāda kaŕtūna. / Miŕdelis atnesa puķaŕnas bastines, meŕtas piŕka priēcādamās. / zīdines bi liēlas a bārkstēm, puķaŕnas, visādas bi. / miŕmines bi meļlas, puķuōtas, brūnas, da-žādas krāsas. tuō puķaŕnuō miŕmini sēju baznīcā gaŕ kaklu. / balŕti puķuōti luōgi bi. / i puķaŕnas [spicglāzītes], uŕ cita balŕta viēn tā glāze.

puķupuōds subst. **Trauks (parasti māla, ar caurumu apakšējā sienā) puķu audzēšanai; puķu pods.** uz bēģeli bi kāt puķupuōc. / bēģelis i luōgaŕm apakšā. tuŕ puķupuōdus salika.

puķuziŕnis subst. **Puķuziŕnītis; smaržīgā dedestiņa (Lathyrus odoratus).** tuō puķuziŕni vaīg iēdiēdzēt. ta viŕi labāk ziēduōt. / pagaišu vasaru bi iēstādīti puķuziŕni apakš ābeles. iēdūra zaraŕnu bēŕzu pliku. ta apsēja ziŕņus apkārt. uŕ ta viŕi gāja pa tiēm zariēm aūkšā. uŕ ta bi smuki, ka viš viss ziēdēja tāt liēls krūms. / taŕ duōbi vēl vaīg abbakstīt apkārt puķuziŕņus.

puļcēties v. **Nākt kopā, vienuviet (par cilvēkiem, dzīvniekiem).** [Jānos] jāuniē puļcējās, kuōpā dziēdāja. / Liēpājā bi strādniēki. viŕi tā puļcējās. / svēteļi jāu puļcējas kādā pļavā piŕms aīzliduōšanas.

puļcija. Sk. *policija*.

puļciņš subst. **Neliela cilvēku grupa ar kopīgām interesēm, mērķi u. tml.; šādas cilvēku grupas organizatoriska forma.** tagad jāu viss [tas ir, aušana] iŕ izbeīdziēs. nu taga jāu [auž], kad aka tiē puļciŕi sataīsās.

puļderēt v. **Apstrādāt (ko) (?).** kas vēl tāt dūšīks uŕ grib priēkš sevis iēraūt, tas jāu pajēm tuō ziŕgu uŕ isvagā [kartupeļus]. uŕ labāk jāu aūg, nekā ka a tuō mašīnu viē tuŕ puļderē.

puļēģis, arī **puļiņģis**, **puļiņi** subst.; novec. 1. **Viegli uzliesmojošs sauss materiāls (piemēram, piepes, kvēpu, ogļu smalkumi), ko izmantoja uguns iedegšanai.** puļiņi irād tādi smalkumi, kvēpi. kādu reizu, ka šķīltavas bi, sažāvēja piēpi uŕ sabērza puļverī. uŕ, ka šķīla, ta tā dziŕkstele iēkrita tuŕ uŕ sāka dekt. / puļiņģis i priēkš šķīltavu. maŕn vaīdzēja saplūkt piēpes – tās labāki deg. ka tuō piēpi saplucina, ta tuō saūc pa puļiņģi. / puļiņģis i tāt puteklis, viēgli deguōš – nuō kvēpu, nuō kā. ka kaū kas deg, ta teic – nu deg ta kā puļiņģis! visarŕm saūsarŕm tas tāt nuōsaūkuŕms. / puleņģi i nuō veĀciēm nātniēm lupatiēm. / ta bi tāt kraŕms. tuō tā sita kuōpā uŕ iēšķīla uguni taŕ puleņģi – tiē dega. / te kaū kuō runāja nuō puļiņģa, bet, kas viš i, tuō es nevaru pateikt. / puļiņi – **verglimnte Lappen als Zunder für die šķiltavas** (izplēnējašas lupatas kā poss šķiltavām). (EH II 323)

2. **Šķiltavas.** puļiņģis. (EH II 323)

puļēt. Sk. *p u l i ē r ē t*.

pūlēties v. **Sasprindzināt, koncentrēt fiziskos, garīgos spēkus, arī aktīvi darboties (lai ko veiktu, sasniegtu).** gaŕ tuō zemi i kuō pūlētiēs – paūsari, lidz apsēt, rudeni, lidz nuōvākt. / kas piē saŕmniēka gāj, tarŕm jāu vaīdzēj vaīrāk pūlētiēs. / kaŕja [ir] jāuns vārc. ta tiē veĀciē pūlējās runāt pa jāunam.

puļguot v. **Nievāt, pelt, aprunāt.** puļguot – tāt vārc i, bet maz liētuō. nuōpuļguot uōtru cilvēķu, nu aprunāt tā, nicināt.

puļicists. Sk. *policists*.

puļiēre subst. **Puļējums.** ja [mēbeli] grib dikti līdženu, spuōžu, laiž laku viŕsū. puļiēri saūc. nuōpuļiēre ta. / priēkš puļiēres bi pagādāc [politūra].

puļiērēt, arī **puļēt** v. **Apstrādāt (kā) virsmu, lai padarītu to spīdīgu, gludu.** mēbeles kādreiz puļiērēja uŕ lakāja. / tuōreiz varēja Liēpājā dabūt nuōpīrkt tādu puļiēri. a tuō tagat aŕ pulē mēbeles.

puļiērēts, -a divd.; adj. noz. **Tāds (priekšmets, parasti mēbele), kura virsma ir padarīta spīdīga, gluda.** ta bi smalks kuōka amatniēks – puļiērētus skapjus taīsija, galdiņu, krēslus. / dreīmanis pa tuō ratīnu pajēma septiņi rubļi. nu ja – bija puļiērēc, dreījātām kājām. / puļiērēc skapis tik rētaŕt kādai meŕtai bija. / puļiērēti krēslu bi.

puliēris subst. **1. Laka, sveķu šķīdums spirtā, ko parasti izmanto koksnes izstrādājumu virsmas spodrināšanai; politūra.** *puliēris i. a tuō pārpuliērē skapjus, lai aka spīdīgi. cits mēbeles ar.*

2. Amatnieks, kas pulē. *ka meitām senāk tāisija pūra mēbeles, ta pavāķa puliēri, kas puliērē. nemālēja a mālēšanu, bet nuōpuliērēja kādu kumuōdi.*

puliņģis. Sk. *puleņģis.*

pūliņģis subst. **Pūles.** *līdz tuō dzīvi senāk nuōmuīt, viens pūliņģis viēn bija. // eine schwere und sich nicht lohnende Arbeit* (grūts un neatmaksājošamies darbs). (EH II 341)

puliņi. Sk. *puleņģis.*

pūlis, retāk **pūlis** subst. **1. Liels, neorganizēts vai vāji organizēts (cilvēku) kopums.** *tig daudz bi cilvēķi, ka nevarēja isspiēstiēs caūri tam pūliim piē baznīcas. / tuī bi liēls ļaūžu pūlis. / kas pa pūli tuō bērnu, ka palaīž nuō skuōlas laūkā!*

2. Liels (parasti kukaiņu, dzīvnieku) kopums; bars. *knaūši pūli dziēd, ka spiīdz viēn. / viens knaūšu pūlis šuōvakaī griēžās gaīsā. / tuō mušu tai pūli, ka ņudz uī kust. visi griēsti priēkšnamā raībi. / ja uzej viņu [tas ir, vilku] pūliim, ta i beīgas. // Dažu kukaiņu (piemēram, skudru, lapseņu, iršu) mītne; pūznis; šāda mītne kopā ar attiecīgajiem kukaiņiem.* *skudriēns i mīžu pūlis. / liēlām skudrām bi tas pūlis – nu desmit metru nuō tām bišu mājiņām. / skudru pūli nuōnesa pruōjām a dakšām tālāk mežā. uī tad viņas vaīrs nenāce [pie bitēm]. / baīdīšīs aīskustināt lapseņu pūli žuōgmalē. / es nezīnu, ku tām [skudrām] tas pūlis i. / mīžu pūlis, taga teīc skudru pūznis. likām kabatas drānīnas uz mīžu pūli uī ta uōdēm. ta nesāpuōt gaļva. (LVDApr. 458) / kādu vārdu, kas bi apspriēžamīs visiēm, isteīca pagasta skrīveris. tad sākās runāšana visās mājās – iēkustināja kā lapseņu pūli.*

¹**puļka.** Sk. *1puļku.*

²**puļka.** Sk. *2puļku.*

puļka, arī **puļkā.** Sk. *poļkā.*

¹**puļkāk(u)** nenoteiktais num. **Lielākā daudzumā, skaitā, apjomā (salīdzinājumā ar ko citu); vairāk.** *guōve atnāca slaūcama. tāisija, ka visas guōves nāk paūsari slaūcamas, lai vasaru būtu puļkāk piēna. / lai labi sasūduōtu, smīlķ zemeī vaīg puļkāk sūdu. / skatijās dikti us tuō, lai luōpi iēstāvētu puļkaku sūdu priēkš papuves.*

²**puļkāk(u)** adv. **Komp.** → **1daūdz.** *straūtiņš čaluō. ku puļkaku runā, ta saka – čaluō, barā čaluō. / šuōgad raībiē rāceņi piēviītuši puļkāk, varēs jaū sākt vārīt.*

puļki, **-as** num.; subst. noz. **Liels (parasti cilvēku) skaits.** *vakaī lasiju avīzē, ka būšuōt kaīš. nemiērīks prāc – puļkiēm būs jāiēt kaūtiēs. / meļļplaūka šuōgad puļkiēm i. / kuliēris i tāda sērga, kas ūznāk dikti puļkiēm, ka dikti mīrst.*

puļks subst. **Liels (cilvēku) daudzums, kopums.** *neraūd žēli, taūtumeīta, nāc tu ari mūs puļkā! / es dzēdri runāju, es atsacīju, es jaūtri dziēdāju māsīnu puļkā. / pulkā labāka dziedāšana. (LFK 1961, 10033) / man nuokrita cēpurīte lielai meitu pulcīnā. (LFK 1961, 10647) / glabājat ilēnus, glabājat suseķlus – ķēkatu pulkā rāvēji ļaudis. (LFK 1818, 103) / jauna sieva ietecēja vēcū sievu pulcīnā. (LFK 9, 68) / paldies saku māmīnai par agruma cēlumīnu, kad kaunāji nepaliku dižu ļaūžu pulcīnā. (LFK 1961, 10467) □ pagasta vietnieku puļks* vēst. – pagasta pašvaldības institūcija. [19. gs.] *sešdesmitajos gados līdzās jau pastāvošām pagasta tiesām tika nodibināta arī administratīvā nodaļa – pagasta valde ar vietnieku pulku. (Janševskis 48) / skuōlas vēcākaīs ar skuōluōtāju Krūmkalnu pārspriēda skuōlas vaīdzības uī cēla pagasta vietnieku puļkamī caūrskatīšanā. // Liels (dzīvnieku) daudzums, kopums.* *tas [vistu] puļks palicīs pamas. / tās svešās aītas drīž piējuka piē puļka uī nemuka pruōjā. / cuīgālis i tārps – baīc a meļļu gaļvu, dzīvuō puļkuōs – gaļā uī šurī tuī.*

puļkstans. Sk. *puļkstiens.*

puļksten, arī **puļkstien**, **puļkstīn** adv.; savienojumā ar num. **Norāda, ka numerālis apzīmē pulksteņa laiku.** *puļksteī piēcuōs iēduō gabalu maīzi. / laūnadzis i puļkstīēn piēcuōs. / palaūnadzi ņes puļkstīn piēcuōs uz laūku. / puļksteī viēnā i gaīli piīmuōrēiz dziēdājši, trijuōs uōtruō rēizi. tad rītuōs – piēcuōs.*

puļkstenis, arī **puļkstēnis.** Sk. *puļkstiens.*

puļkstēnīte, arī **puļkstēnītis** subst. **Daudzgadīgs lakstaugs ar zvanveidīgiem vai piltuvveida baltiem, ziliem vai violetiem ziediem; pulkstenīšu dzimta (Campanulaceae);**

kamolainā pulkstenīte (*Campanula glomerata*). ga mežmalu viš tāt, pulkstēnīti mēs kad-reiž viņu tā saucām. / pa pulkstenīti – tuō mēs kad-reiž tā, ka ganuōs dzina, tā dikti rāvām. / tātu pušķi sataisija, pārnese mājā un iēlika meitām [istabā]. jā, pulkstenišus pārnese.

pulkstēns, arī **pulkstēns**, **pulkstēns**, **pulkstenis**, **pulkstēnis**. Sk. *pu l k s t i e n s*.

pulksteņķēde subst. **Pulksteņa ķēde**. vīriēm bi pulksteņķēde piē vestes.

pulkstien. Sk. *pu l k s t e n*.

pulkstienelis. Sk. *pu l k s t i n e l i s*.

pulkstiens, arī **pulkstēns**, **pulkstēns**, **pulkstēns**, **pulkstenis**, **pulkstēnis**, **pulkstienis**, **pulkstīns**, **pulkstīns**, **pulkstans**, dem. **pulkstenītis**, **pulkstēnītis**, **pulkstēniņš** subst. **1. Ierīce laika mērīšanai**. manā tēja mājā i vēl pulkstēns. cipeřblāte liēla. divi tādi liēli svāri. un tiēm svāriēm aiścīrsc tāt dēlis – tāt četrkaņtīks skapīc, lai mēs, tie bēņni, nevarētu viņus dabūt. / pulkstēnc seņ bi. ta bi piē siēnas a šlaku. šlaka dzina us priēkšu. tā tā kustēja, un ta tas ceļjeřs gāja us priēkšu. / seņ jaū taņ pulksteniņ ceļjeri apstājušies. / [Mikla:] gailis tup laktā, deřas karājas. [Atminējums:] siēnas pulkstiēnis. / kad pulkstiēnis nuōsita diupacmitus, saimeniēks lasija diēvvārdus, tad visiēm bi jāiēt piē miēra. / [vestei] katrā pusē kabata un krūšu kabata. tuō pulkstēnu iēlika kabatā un tuō ķēdi priēkšā izvīlka. tag jaū visiēm ganiēm pulkstēni. ta jaū kas bi bagāc, tas tik varēja nuōpiřkt. / vestei trīs kabatas, viēnā pulkstiņš. liēla, garā ķēde karājas. / pulkstiēnis nuōsita četri – jācēlās aūkšā luōpus kuōpt. / tad [senāk] jaū ruōkas pulkstīnu nebija. ✧ **iēt (tik-pat) kā pulkstēnis** – saka, ja (kas, piemēram, ziņas) strauji, arī nenovēršami izplatās. tas [jaunas ziņas] jaū nu iēs tik-pat kā pulkstēnis. ✧ **iēt** (arī **runā** u. tml.) **kā uzvīlks pulkstīns** – nemitīgi strādā, dara (ko). nu tas vīrs iēt kā uzvīlkc pulkstīns cauru diēnu. / večā Made runā viēnā runāšanā cauru diēnu kā uzvīlkc pulkstīns. // **Kāds, kas modina**. tas [gailis] bi tas pulkstenis – ta dziřd, ka tuř i. ta teic – piřmiē gaili, uōtriē gaili, treřiē gaili – trīs perōduōs viņš dziēd.

2. parasti kopā ar num. **Diennakts laika moments**. pulkstiēns deviņi ka bi, māte lika visiēm [bēņniem] iēt gulēt. / pulkstīns četruōs cēlās. / šuōrīt piēcēlāmiēs pulkstēns piēcūōs. / pa linu mīstām tā-pat – sāka mīstīt pēc pulkstēns trijiēm pa diēnu. / pulkstaņš kādi viēnpacmit. (Svent. 100) / jā, tās [cūkas] jaū ař lidz pulkstēņš viēnaņ vaūdžej paganīt. / maņš tēs izgāja laūkā. un ta viš ař zināja, kuřš pulkstēnis i.

3. **Zvans**. kapuōs ař pulkstēni iř. tas i kapu zvaņš, tuōreiz kapu pulkstiēns teica. / redzēs, vaī tuō pulkstīnu iētaišs tuōs Zvaņu kapuōs. / kapu pulkstiēnu zvana Zveju kapuōs. kāc nuōmiris. / baznīcas pulkstiēns zvana – braūc mātītājs. / ka pulkstēns zvana, ta senāk teica – skuļbina. baznīcā skuļbina, us kapiēm skuļbina. / tā skanēja ļaužu mēles kā baznīcas pulkstēnīs. (LFK 9, 56) // **Neliels zvans; zvārgulis; grabulis**. skaņdeklis iř kapara pulkstīns. kāzās kad braūca, sēja tādus pulkstīnus. tad pa gabalu jaū varēja dziřdēt. / pulkstiēni tik lika kāzās. kāzās sēja pulkstiēnus, ka širās jūdza. piē seđulkas sēja. / pulkstiēnis bi jāmak piēsiet, kā labāk skaņ. ja pa daūdž piēsēja uz aūkšu, ta viš labi neskanēja. labi bija, ka viš bija vairāk uz zemi. ta viš labāk sitās. / skrabaļš i tāt pulkstiēns nuō bleķa, kuō sēja guōvīm kaklā, ka laīda mežā ganīt. / ka dzina mežā ganīt, tām guōvīm bi pulkstiēns [jeb] skrabaļš kaklā, lai ganelis vař dziřdēt, ku nuōiēt. / ka spēlēja, ta tāt siētiņš bija. tuř tādi pulksteniši, tādi skaņdeklīši gar tuō malu. / [ērkulim] galā trīs pulkstēniši un gaila spaļvas – pušķis galā.

pulkstīn. Sk. *pu l k s t e n*.

pulkstīnelis, arī **pulkstienelis** subst. **1. Neliels pulkstenis**. večuōs laikuōs bi piē siēnas pulkstīneļi. tāda mēlīte bi. tā gāj nuō viēnas puses uz uōtru. tuō saūca pa šlaku.

2. Neliels zvans; zvārgulis; grabulis. tas bēņnu skrabeķlis ař i pulkstiēnelis.

pulkstīns, arī **pulkstīns**. Sk. *pu l k s t i e n s*.

pulkši subst. **1. = spaļi**. (EH II 324)

2. Linu pirmapstrādē iegūtās nederīgās linu šķiedras. trejējas pakulas – bi piřmās, tuōs saūca pa pulkšiēm. tie tādi spaļuōti. / pulkšus drīvā siēnās.

1pulku, retāk **1pulka** num. **Nenoteiktā, (samērā) lielā daudzumā; daudz**. muižā bi pulku ziřgu. es nezīnu, cik viņu tuř bi. / ja guōve duō pulku piēnu, ta [teļiem] visu neļau zīst. / šuōgad uōzuōliēm pulku ziřu. / šuōgad pulku rāceņu bi sapuvuši. / jūrmalā jaū pulku tie kniēvi. / liēlā ķesele – a tuō varēja pulka mēslu nuō jūras izvīlkt. / nuō baznīcas pa ceļu braūca pulku ratu a ļaūdīm. / Kairine mums bija liela dziedātāja, pulka dziesmas zināja. (LFK 1961, 10593) / viņai

i pulku tuō krāmu, bet maņ i veļ pulkāk. / ziēmu puīši nuō linu savija pulku šnuōru, lai vasaru būtu, kad vādzēs. / večā Maŕguža vaīs nevaŕ labi linus savēpt, juō iŕ pulku ačšļuku. / tādus pluōstus sataīsija pulku uņ salika cic citu riņdā, piēsēja citu citam galā. / liēla familija, pulku visiēm vaīg. / tiēm taļceniēkiēm tuō ēdiēnu salikt! tuŕ bi pulku!

- ᵀpulku**, retāk **ᵀpulka** adv. **1.** savienojumā ar v. **Norāda uz ilgu, biežu, intensīvu darbību; daudz.** *tas aka visu kau kuō pulku runā, bet tuŕ galā nekas nēisnāk. / ka visu kuō pulku runā, ta tuō sauc pa vaīmslu. / kuō tu klabini tik pulku! / viiņš tuŕ pulku svajā, tuŕ nevaŕ klaūsīt. / tā [siļķe] jaū nebī ne nuōmērcēta nekā – ta jaū pulku ēdīs. / es jaū dikti pulku ęsu ęepuse maīzi – uz Liēpāju vedu. / tas jaū pulku liētuojamš vārc. / tiē cilēki pulku jaū zināja. ne jaū visi bi muļķi.*
- 2.** savienojumā ar nomeni. **Norāda uz minētās īpašības, pazīmes ievērojamu pastiprinājumu; daudz.** *visiēm bi pulku mazākas saīmniēcības. / stāsta, ka veļlam ęsuot pulka naudas. (LFK 1961, 10895)*

puļss subst. **Periodisks asinsvadu sienu viļņojums, ko rada tilpuma, spiediena, asins plūsmas svārstības un artēriju sienas elastība.** *paraūdzija puļsu. ka tas nesit riktīgi, ta jaū ziņ, ka riktīgi nav.*

puļsterēt. Sk. *puļsturēt.*

puļsters. Sk. *puļsturs.*

puļsturēt, arī **puļsterēt, polsterēt** v.; bieži divd. formā. **1. Likt, iešūt (apgērbā) polsteri.** *puļsturi bi – lupatu ęupas bi saliktas kārtu kārtām. tag jaū tādus lupatus nebāž vaīs. tuōš pļęcus puļsturē. / puļšęēti pļęci.*

2. Padarīt apjomīgāku kādu apgērba daļu (piemēram, plecu, krūšu daļu), ievietojot polsteri. *krūtes [senāk] puļsturēja, siēviētēm krūtes puļsturēja.*

3. Pārvilkt (kādu priekšmetu vai tā daļu) ar polsteri. *fiļcis us piēci ceņtmetri biēs, polšteręc tāt uņ satrākalęc kuōpā vāirākās viētās, lai viss tas polstaŕs neiēt kuōpā. tuō tik liēk tad, kad tās siļkses i liēlāks.*

puļsturs, arī **puļsters, polstars, polsters** subst. **Pildījums (piemēram, no vates, vatelīna) starp (apgērba) virsdrēbi un oderi; detaļa, ko iešuj apgērbā, lai veidotu (tam) vēlamo formu.** *puļsterus lika pļęcuōs. tuōš jaū šuva. vīriēšiem, siēviētēm bi us pļęciēm. / bi uspleči, puļsturi bija. us pļęciēm lika tādus puļsturus. tādi biēzi bija. tag jaū tādus neliēk vaīs. / polsteri aŕ bi. priēkšā aŕ tuōš lika [prakuos], lai nav izguņzijiēs. // Elastīgs veidojums, ko piestiprina, lai radītu (kam) vēlamo formu. [zirgam] tādi polsteri bija zeŕm rīkiēm, tādi speciāli bija. / fiļcis us piēci ceņtmetri biēs, polšteręc tāt uņ satrākalęc kuōpā vāirākās viētās, lai viss tas polstaŕs neiēt kuōpā. tuō tik liēk tad, kad tās siļkses i liēlāks.*

puļveris, arī **puļvēris, puļvērs** subst. **1. Smalki saberzta cieta viela.** *nu gaņ sasitīsi tuō akmeni smaļki puļverī. / [veļu] vārija, ta jaū lika puļveri aŕ. / tag jaū puļvērus pęrk uņ ēdiņ kuōpā visu vešu. / šituōš [biškrēsliņu] ziēdus visus nuōjēm uņ ta sakāltē, uņ ta samaļ tādā puļverī. / viņa [tas ir, mātesmāte] ūzbēra uz maīzi sažāvētu uņ sagrūstu smaļkā puļverī zaļkti, ūzlika među uņ iēēdināja slimuō. / sinepu puļveris bi, tuō piŕka. tas tik jaūnākā laikā aŕ bi – Uļmaņa laikā.*

2. Siki saberzts ārstniecības līdzeklis; viena šāda līdzekļa deva. *kādus piēcus puļvērus sadzēru pa tuō nakti. uņ tiē aka sāka pļęst siŕdi. / ka bi masalas, ta nekādus puļvērus nedeva dzęrt. sataīsija tik kumelišu tēju. / tag jaū pęrk puļvērus uņ dzeŕ. / tas tāt meļls puļveris bi. puļveri iēbēra iēkš miļtu, sataīsija ciētu ķiļķęnu tādu uņ iēbāza [zosij] mutē, uņ nuōbraūcija pa kaklu, lai nuōiēt dubēnā.*

3. Sprāgstviela, kas degot rada augstu spiedienu. *vādzēja akmeņus saspridzināt. visiēm ganeļiem bi kabatā puļveris. viš dęga uņ sprāga. / izbuōrēja caūrumu akmeni a tēraūda buōri, caūrumā iēbēra šaujamo puļveri, iēlika luņti – gabaliņu, viēns gaļs uz vīrsu, uōtrs piē tā puļveŕa. / uguņš pa luņti nuōgāja lidz puļverim, uņ nuōtika sprādziēns. / vēš atnesa puļvera smaku, ka spridzināja akmeņus. / Jānitiim, brālītiim, slikti gāja šuōvakaŕ [..], nav vaīs skruōšu macinā, ne puļveŕa radzīnā.*

4. Tiruma gauris (Spergula arvensis). *nezāles i puļvēris, kauļi, cūkpiēni, ciēsa agrāk saūcām, tagad vārpata, nātras. / mēs viņu [tas ir, gauru] saūcaim pa puļvēri. viš tā smaļki aūg uņ smaļki ziēd. uņ tik smaļka sēkliņa meļla – aku-rāt kā puļvēris. nezāle tā i. / šis jaū aŕ ta kā tas puļvēra ziēc isskatās.*

5. **Linu vijas (*Cuscuta*) augļi (?)**. tuõ pulveri žīdi piŗka. puīši aŗdelēja žīdam. viŗ bi linuõs daūdz. tādī meļļī graūdi bi. viņī bi rūkti. lai neiēsētu, muŗns lika islasīt. / liŗsēklas žīdi piŗka. nezālu sēklas aŗ piŗka – tuõ saūc pa pulveri. smīlc zemē tas bi iēviēsīēs. / tādī pulvēri bi aŗ iēķs labības. / vētijuõt ačŗķīrās pulvera sēkla, uŗ tuõ savāca. ja nebi sliŗks puīsis vai ganelis, va paŗu bēŗni, bij aŗ Miŗdelimŗ kuõ pārduõt.

6. **Apallapu pulkstenīte (*Campanula rotundifolia*)**. pa grāveļiēm ŗis aūg. ŗis tas pulvēri i, tas zili peļēkaīs. tŗ viņu saūc – pa tŗdu pulvēri.

puļķelis subst. **Neliels pulķis**. ta sŗku [adiŗanai dziju] meŗt us puļķeļiēm. / a tŗdu pleni muŗas sita. ustaīsija tŗdu – tŗc puļķelis bi, ūssēja galŗ siksnu, piēdūra, a naglu piēsita. / neļŗva [audekla] malŗm iēliēktiēs. [...] iēdūra divus puļķeļus. uŗ ta viŗ tŗ nuõturēja tuõ aūdeķlu. / ziēmas pakavi i a kračiēm, ka vaŗ iēskŗūvŗt kračus – tŗdus garus puļķeļus.

puļķis subst. **Neliela nūja, stienis (koka, aŗ metŗla)**. pakulas uz garu puļķi iskrata nuõ spaļiēm. / liēla kŗrte bi piē siēnas, uŗ tuŗ vaīdzēja a puļķi parŗdīt visi tiē piŗsēti uŗ visi kŗdas upes, uŗ viss. / [kad lēja sveces] daktus sasēja vajdzīgŗ sveču garumŗ uz pagarŗku puļķi. tŗdus puļķus sataīsija vaīrŗkus. // **Nūja, stienis, kuram viens vai abi gali ir nosmailnŗti; iesms**. puļķiŗm viēns gaŗs nuõspicēc. / puļķis – mēs iēsms neteīcŗm. pakulu kratŗmaīs puļķis. / zives caūr acīm vēra us puļķi. ta žŗvēja piē siēnas. nagliņas bi, ka vaŗ uskŗrt. / [desas] vŗruõt a puļķīti sabadija, lai iēt laiķŗ gaīss. citŗdi sprŗga puŗu. / tas tŗc mas puļķīc – tuõ piēduŗ tŗ lidz tam sviēsta dubēnam, la viŗ satuŗ tuõ sviēstu. // **Neliels garens (koka, retŗc cita materiŗla) priekŗmets, detaļa kŗ aizdariŗanai, savienoŗanai, piestiprinŗšanai; tapa**. te [tŗtavŗm] i divi puļķīŗi – viēns uŗ uõtrs. tuõ viēnu israū, tas uõtrs lai paliēk. / rullis bi apaŗŗ kuõka, katŗŗ galŗ tŗdi puļķi bi tam kluciŗm. tas puļķis bi nuõ dzēlza. / cik ta tuõ puļķu vaīdzēs maŗ iēdzīt tŗ siēnŗ? // **Ecēŗu tapa**. manŗ laikŗ jau bi ecēŗas a dzēlŗ puļķiēm. vēcuõs laiķuõs bi kuõka puļķi.

ŗpuŗpa subst. **1. Poga**. puõgas aŗ saūc paŗ puŗpŗm. iŗ praku puŗpas, bikŗu, krēķlu puŗpas. / [kreķlam] paŗu ŗŗtas aka nuõ diēgiēm puŗpŗnas. ūstina us kuõcŗnu uŗ tad aŗ diēgu apŗuva tuõ puõdzŗnu ciēti. puŗpŗnu mēs saūcŗm. / paŗu aūstiēm krēķliēm nekad neŗuva piŗktas puŗpas. vaīdzēja ismeŗinŗt nuõ diēgu. viņī nŗca mazgŗt uŗ rullēt, uŗ piŗktas puŗpas neturēja. / tŗs puŗpas paŗas [ŗuvējas] nuõŗuva. bi tŗc kaūliŗŗ. / tŗs diēgu puŗpas bi stipras puŗpas. / tuõ praka priēķŗu āskŗnuõpē. tuŗ vaŗ bŗt puŗpŗņas va aŗķīŗi. / puŗpŗņas nŗca ga katŗu malu tŗ buŗstei. / viņŗ apmēŗam bi tŗ kŗ taga kapeiķis – tajŗ liēlumŗ. ta viņŗ bi laba. jŗ, tŗ bi apkakles puŗpa. / ka biksēm puŗpa istrŗkst, ta vŗrs piē citas.

2. **Ieapaŗŗ, neliels (parasti slimības izraisīts) izaugums, veidojums (uz organisma daļŗm)**. guõvŗm bi isaūguŗas teŗmeŗnŗ liēlas puŗpas. tŗs a ziŗga aŗķi nuõsēja, ta viņas nuõkŗta. // **Izsitums, neliels augonis**. aka iēniēzējŗs mugurŗ. bŗs kŗdas puŗpas iēmeŗtuŗas. / Pumpas – sŗki augoni, furunkuli, suņu naglas. No nemazgŗŗanŗs viņŗm uz ādas uzmetuŗs pumpas. (Sprincis 428) / ēd tik tŗs imŗoŗta ŗokolŗdes – puŗpas uz-reiŗ ārŗ.

3. **Izcilnis, paaugstinŗjums (uz kŗ, piemēram, priekŗmeta virsmas)**. seŗas puŗpas i visŗm saktŗm. iēķŗ tŗs saktas i tŗdi iscēlumŗni.

4. hum. **Mazs, aŗ mazŗka auguma zēns (meitene)**. puŗpŗna, meiŗina, kas tevi jeŗms? / puŗpas uz riŗdu! ka saiēt visi puŗkas barŗ, ta tēc – puŗpas uz riŗdu! tŗ liēlŗks ciļvēķs tēc, lai vaŗ saskaīŗt.

5. **ŗpaŗvŗrds – govs vŗrds**. [Govju vŗrdi:] Puŗpa, Ruõze, Zale.

ŗpuŗpa, aŗ **puŗpis** subst. **1. Sūknis**. ūdeŗs ussūkneŗanŗ bija puŗpa. / puŗpa sŗka parŗdītiēs muīzŗ, skuõlŗ. / laiŗerī bŗ sile. tŗda puŗpa bŗ uzriktēta. kŗdreiŗ vaīdzēja neŗt a spaŗŗiēm ūdeni. / kuŗŗ tŗc bagŗc saĩmniēks, tas bi iēriktējs puŗpu stalŗi iēķŗŗ, liēlu baļļu. ta piēpuŗpŗj tuõ baļļu. / kad bŗs apriktēta ūdeŗs smeŗŗana aŗ puŗpu, ta bŗs viēglŗk. / puŗpas nŗca manŗ laikŗ. ka es biju bēŗns, ta ķēķi bi puŗpas. / manuõs laiķuõs jau bi puŗpas iēriķuõtas. / riteniŗm i puŗpa, ku piēpuŗpŗ gaīsu. / ŗlaŗka iŗ riteŗŗa puŗpiŗm, ku riteni puŗpŗ.

2. **Elŗas padeves un regulēŗanas sūknis**. petŗuõlejas laiŗpas dega istubŗ. vidŗ bi puŗpa. / tŗm kupera laiŗpŗm bi cētrpacmitŗ lŗnija. tŗ jau bi liēla laiŗpa aŗ puŗpu. / ŗĩm [lampŗm] bi puŗpa galiņŗ. tŗ uģune nŗca garŗm us katŗu pusi. ja puŗpa bi iēliķta, ta uģune gŗja ŗĩpi, ja nē, ta gŗja uz aūķŗu.

puņpains, -a, -e adj. **1. Raibs (piemēram, par dzīvnieku).** uz luōpu teic – jērs i raips, puņpaīns. / puņpaīne i raība. bi pārvoēduši tādu puņpaīnu ķēvi. // **Raibs (piemēram, par audumu).** puņpaīne drāna i a maziēm raībumiņiēm.

2. Priekšmets ar izcilņiem, paaugstinājumiem uz virsmas. sakta ar i puņpaīne. iēķš tās saktas i tādi iscēlumiņi.

¹**puņpāt** v. **Pogāt.** puņpas bi, ku puņpāja svārkus ciēt. / puņpāt – tas bi akal, ka puņpas ar caūrumiēm. aīspuņpā.

²**puņpāt**, arī **puņpēt** v. **1. Sūknēt.** puņpas nuōsaūc, ku nuō aks ūdeni puņpā. / puņpa bi, ku puņpāja ūdeni. Liēpājā senāk nemaz citādāk nebija kā puņpas uz iēlām.

2. Uzpūst liesmu (ēzē). smēdē bi ēze, tuō ēzi puņpā. tā tās uōgles iēkuriņ.

puņpele subst. **Neliela poga.** ka žic adbraūca, viš tev iēdev smuks puņpeles. / [vīrieši] mugurā [kaklasaiti] aīspuņpā, jā. puņpeli iēšuva uņ tuō apkakli aīspuņpā. / iēšuva puņpeles krēkla priēķšā. / *Pumpelles (pogas) cita [nīceniece] gribēja, cita negribēja; citai priēķšā sakņopājams ar kņopītēm (aķiem).* (Sprincis 349)

puņpēt. Sk. p u ņ p ā t.

puņpēt v. **Pampt.** es tev tuř sabrucināšu [sāpīgo vietu] – ne puņpēs, ne sāpēs, pēc trīs diēni būs vešēls. tas tāt vēc tēciēns. tuō tā bērniēm tēca. / ka bērnaīm kas sāpēja, sapuņpa, maīma ta sabrucināja, sapūta. bi tāt tēciēns – puņpēs uņ sāpēs, pēc trīs diēnām būsi vešēls. uņ labi bija.

puņpināt v. **Klusi rāties, neskaidri murmināt, izrādīt neapmierinātību; purpināt.** ja tēc, ta runā skaīdru valuōdu! kuō tu puņpini! / kuō viņš tuř var puņpināt viēnu uņ tuō pašu? tā viņš tuř puņpina caūru diēnu. / kuō tig daudz te puņpini! / saīmniēce ta staīgāja puņpinādama, ka mēitas nebi piēnu labi iskāsušas.

puņpis. Sk. ¹p u ņ p a.

puņpsla. Sk. p u ņ s l a.

puņpt v. **Pampt, tūkt.** sasitu kāju, sāk puņpt. nu ilgi sāpēs. / tā [kāja] tig vēlāk sāka puņpt. / mežā, ejuōt sēnēs, iēkuōda kāc ķiřmiņs. nu puņst uņ sāp. / tas bites dūriēns puņpa uņ sāpēja ilgi. / redz, kā maņ baīpst tās ruōkas! tag jaū tā netēc, taga tēc – puņpst.

puņpums subst. **Sapampusī vieta; tūska.** sāpuōši kāji puņpuīms braņgi acšļucis. / šī būs tā dzelzu zāle. ka sapuņpst, ka tās lapas piēliēk piē puņpuma, ta nuōjēņ. / šīs cēļteku lapas vēļk tādu kārstumu ārā, ka puņpuīms. / tas puņpuīms maņ tecēja. nu viš maņ pazudis.

puņpuots, -a divd.; adj. noz. **Tāds (cilvēks), kura apgērbam ir greznas pogas; turīgs (cilvēks).** puņpuōti i tādi bagātāki, turīgāki, a puņpām apšūti. / pruōjā šādi, pruōjā tādi, puņpuōtiēm še palikt! puņpuōtiēm še palikt pabeņķē kaūlus graūst.

puņpurains, -a, arī **puņpuraiņš**, -a adj. **1. Tāds, kam ir pumpuri.** saliēk nuōgriēstus, puņpuraiņus zarus ūdeni uņ uzziēdiņ.

2. Mezglains; kunkulains. bi savērpuse tuō dzivi tā vēcā Mādža tik puņpuraiņu, ka negāja caūr šķiētū aūžuōt.

puņpurs subst. **1. Auga vasas vai zieda aizmetnis.** kuōkiēm jaū puņpuri. drīz būs lapas uņ ziēdi. / tuō aīksni tik es zinu, kaīm rudeni nuōkrīt ciēti puņpuri – divi uz viēnu kātiņu. / ka rematisms irād, ta vajag tuōs [priēžu] puņpuruōs bādētiēs. / tuōs [lazdas] puņpurus tējā liētūō – priēķš sviēdrēšanas laba. / bērs, bērsa puņpuri derīgi plūčiēm – kaīm slimas plaūšas.

2. Sīka sproga (kažokādei). baraīķis – tas i tāt mēļls uņ īss, tādi puņpuriņi. tuō pīřka. tas bi dārks. citi gař tām vaīnzēm bi šuvuši.

puņpuruot v. **Veidot, riest pumpurus (par augiem).** mēs pa gana pēņkuōkiēm saūcaīm. aūg grāvmaļuōs – gařš. ka puņpuruō, ta gaīši zilgani, ka isplaūkst, ta baīc ziēc.

puņsla, arī **puņsla, puņpsla** subst. **1. Puns.** maņ us tuō kāju tāda puņsla uzmetusiēs. / ka pakrīt, ka sasit, ta piērē ruōnas liēla guīmba, cic tēc puņsla.

2. pārn. Sapīkusi, īgna sieviete. puņsla vaīrāk us siēviēti [saka]. tā i tāda, kas staīgā ūspīkusi viē, puņšlādama.

puņšlāt v. **Īgnoties, dusmoties.** tā i riktīga puņpsla. tā staīgā tik řūgdama uņ puņšlādama.

puna. Sk. p u ņ s.

puņcis, arī **puņcis** subst. **Vēders (parasti bērnam).** kas tev nu puņci! nu tu esi dikti piēēdis. / kas teū – puņcic sāp? // **Vēders (dzīvniekam).** [kaimiņi] nuōbaruōjuši braņgu cūku, trēkns puņcis. / iř gař liēls puņcis tam suvēnaīm. labi pāēdis.

- puņds** subst. **Saimniecībai (pēc Pirmā pasaules kara) no valsts fonda mežiem piešķirta platība.** *puņdi if iēduōta zeme.*
- puņduris**, reti **puņdurcīlōvēks** subst. **Pundurauguma cilvēks.** *puņdurīc – tas tāt maziņš. / tuņ nu gaņ nekāt liēls vīrs nēisaūks – jaū piēcpacmit gadu uņ vēl mas puņduris. / i tādi puņdurcīlōvēki. muņs ar te bi – brāls a māsu. / tā viēna māsa bi liēla. uņ tiē dvīņi abi bi tādi puņdurīši. / es senāk redzēju – Liēpājā pa iēlu iēt puņdurīši. // Neliela auguma, arī jauns cilvēks (salīdzinājumā ar kādu vecāku, lielāku). puīka, puīka, puņdurīti, nekāt tēva zābakuōs! // Augs, dzīvnieks, kas ir daudz mazāks par parastajiem savas dzimtas sugu, šķirņu augiem, dzīvniekiem. tas [suns] liēlāks nēaūg, tik tāt puņdurīts stāv.*
- pūne**, retāk **pūnis** subst. **Neliela ēka, šķūnis zvejas lietu (galvenokārt tīklu) glabāšanai.** *pūne – tā bi tik zveju liētu nuōliktava uz jūras krasta. tag saūc pa tīklu būdu. ēņkuru, vadu uņ vires tuņ lika. / pūne i Lejniēkuōs, ku tīklus nuōliēk, veñterus. ēzērmalē ar bi uōtaņķniēkiēm. / pūne bi šķūnītis, ku vēcaistēs glabāja savus zvejas rīkus. / lejniēkiēm i pūnes, ku viņi tuōs tīklus tuņ. / muņs jaū nebi tiē pūņi. tiē tik lejniēkiēm. / netālu krastā bi neliēla būda – pūne. aūkstā laikā tuņ piē luktera gaīsmas izlasija luōmu. // reti. Šķūnis pļavā (sienam). pūnis i pļavu šķūnis. / siēnu lika staļļauūksā, šķūņi. tādas pūnes nebija, nesaūca.*
- puņgulēties** v. **Draiskuloties.** *puņgulētiēs [ir] daūzītiēs, plēstiēs. / bēņni izgaīši puņgulētiēs laūkā – ritinājās nuō kaļņina zemē.*
- puņgulis** subst. **1. Sainis.** *puņgulis i kas sasiēc. kādas drēbes sasiētas puņgulī. / sasiēn drānelē kaū kuō, ta tas if puņgulis. / tāt puņgulis bi, kuō ruōkā vaņ panēst. / liēc tuō puņguli us pļecu, būs viēglāki nēst! / senākuōs laikuōs staīgāja apkārt tādi žīdi. tiēm bi tāt puņgulis uz muguru. / tas bi liēls puņgulis – [ceļojošais tirgotājs] salika tuņ drānas visas savas uņ nuōgāja us citām mājām. / dažām labām puīšim vairāk nekā nebij kā drēbju puņgulis. mēitām jaū gaņ vis-maz gulā, skapis, kāt krēsls [vēl bija].*
- 2. Nelīdzenums, negludums dzijā.** *ka tuō dziju vērpj, pareīzi nēisvērj, ta iznāk kuñdziņi uņ gaspažiņas – tas i, viēns gabāls tāt puņgulītis uņ aka tiēvs, uņ aka puņgulīc uņ tiēvs.*
- puņguļains**, **-a** adj., arī **puņguļuots**, **-a** divd.; adj. noz. **Nelīdzens (par dziju).** *slikti savērpta dzīve i puņguļuōta, puņguļaina, slikc vērpumš. jābūt līdzēnai.*
- puņis**. Sk. *pu ņ s.*
- pūnis**. Sk. *p ū n e.*
- puņkta**, arī **puņkte**. Sk. *pu ņ k t s.*
- puņktierēt** v. **Prātot, gudrot.** *ka tā nestrādā, ilgi duōmā, ta teic – kuō tu te tik daūdz puņktiērē? kas darāms, tuō dari! / mēs [ganos] tā puņktiērējām tādas spēlītes paši, tiē bēņni.*
- puņktīgs**, **-a** adj.; **puņktīgi** adv. **Precīzs (par cilvēku).** *puņktīks i tāt, kas i akurāc. ka vaīg būt, ta if laikā. tas viēn-mēj i puņktīgi – bes nuōkavēšanās.*
- puņkts**, retāk **puņkte**, **puņkta** subst. **1. Ļoti mazs (parasti apaļš) laukums, plankums.** *diēvuōsnīna i neliēls kukaīnītis a mēļlām puņktiņām. / maņ miņguļuō krāsas acīs – tādas puņktiņas. tā paliēk liēlākas uņ ta tā kust, uņ ta aka pazūd. // Iedala (?). buōze tāt gařš kuōks, uņ ta bi šnuōriņš piē tāda kluģīša. tas bi ūzmaūkc us tuō nūju, kurā tiē svāra puņkti.*
- 2. Nobeigums, beigas (piemēram, norisei, darbībai).** ✧ **pielikt puņkti** – pilnīgi pabeigt, izbeigt (ko). *nu tu tai runā teīci, ka nepieliksi puņkti. ta runā!*
- 3. Noteikta vieta, telpa, celtne, kas ir iekārtota kādam speciālam nolūkam; noteikta vieta, telpa, celtne, kur veic kādus speciālus darbus.** *te muņs blakām bi zīrgu puņkc tuōreīz. / mašīnas viņam [tas ir, brantmajuoram] nebi mājā. bet viņam vādzēja zvanīt. ta viš zvānija uz mašīnu puņktu. / [ugunsdzēsēju] mašīnu puņkc bi.*
- puņs**, reti **puna**, **puņis**, **puņna** subst. **Sasituma rezultātā radies uztūkums (kāda ķermeņa daļā).** *tuō tig tag saka – puņs piērē. / nuō sasitiēna ruōnas tāda puna piērē. / ka sasit, paliēk tāt iscēliēs raks [jeb] puņna. / tā sasita tas puīka piēri, ka liēls puņs iscēlās. / kritu, sasitu piēri. uņ nu punis, puņs uzradiēs. / punis i aka piērē. kad-reīz bēņniēm piēre bi nuō viēniēm puņiēm viē. kas ta pasēja! / tas uōtrs puīselis iēvēķēja mūs puīkam. nu būs puņs.*
- puņķains**, **-a** adj. **Tāds, kas ir notraipījies, notraipīts ar izdalījumiem no deguna dobuma gļotādas.** *taņ zīfgaņ bi iēnāši – tāt puņķains dēguņs. / met tuō puņķaīnuō lupatu pruōm! iēduōšu citu.*
- puņķalupats**. Sk. *pu ņ ķ u l u p a t a.*

puņķis, retāk dsk. **puņķi** subst. **Izdalījumi no deguna dobuma gļotādas**. [zēnam] šņupis [jeb] *puņķis pastāvīgi i. pastāvīgi viņam puņķis tēk. / puņķis [sauc], ka tā cauri vien nāk pa degunu. / puņķis iļ. caurvēju ku dabujis ģsu. / puņķis tēk. maņ jau aļ lupac ruðkâ aļviēn. / puika, nuðslauki degunu! teu puņķis galâ. / puņķi nuðsviēda piē zemes. / iēnâši i [zirgam] mutē, deģunâ. pa deģunu tâdi puņķi tēk. / tâc jau nebi viēns, kam visa priēkša spīdēja a puņķiēm. bet viņi jau bi bagâti uņ apsagģerbušiēs labi. / puņķis a blusu satikâs piē Baļnâtu kruoģa. puņķis gâja uz Liēpâju, uņ blusa nâca nuð Liēpâjas. / saļkanâs biētītes citi nevâra, ka viņas glumas, ka tâ kâ puņķis tēk tâ zupa. ♣ **puņķu vīle** niev. – saka, ja grib apvainot otru. ciēmītes râjâs, lidz sâka gâniētīs. tâ viēna teica: tu – veģa pastala! uðtra teica: tu – puņķu vīle!*

puņķulupata, arī **puņķalupats** subst. **Kabatlakatiņš**. *kabacdrâna [jeb] puņķalupac – visuveģaīs vârc. / nebija lidzi puņķulupata uņ apšķauðiju visus pēc kârtas.*

puņķuot v. **Izdalīt puņķus no deguna un ar tiem notraipīties**. [zirgam] *iēnâši i, ka sâp rīklē, deģunâ. ta puņķuð. / iēnâši bi [zirgiem]. ta viņi puņķuðja, nēēda.*

puņķuoties v. **1. Būt tādām, kam rodas daudz izdalījumu no deguna dobuma gļotādas**. *puņķis tēk. veģuðs laĩkuðs saũca – kuð tu te puņķuðjiēs! / nu tev deģuņs ciēt, ka tu puņķuðjiēs. / tas veģaīs [vīrietis] tuļ puņķuðjas.*

2. **niev. Atrunāties, atteikties, izvairīties (no kâ)**. *puņķuðtiēs [ir] atrunâtiēs, negribēt. / jeņ tig, kad mâte duð! nevaĩģ puņķuðtiēs!*

puðdelis subst. **1. Neliels pods**. *ta tik tâdi mâla puðdeli bi veģuðs laĩkuðs. taga jau aka nav tuð puðdelu tâdu. akmeņa puðdeli, mâla puðdeli [bija]. maņ tâdi akmeņa puðdeli veļ a iļ viēns uðtrs. / puðdelis senâk bija arī aļ plakanu dibēnu. / tas viēns puðdelis jau pīlls a kreĩmu, taĩ uðtrâ meģus. / kreĩmu sakrēja mâla puðdeli, kam apakšâ bi caĩruņs a kuðka tapĩnu. // Šâds trauks kopâ ar tâ saturu. iēšu nuðpiŗkt kâdu puðdeli meģus.*

2. Speciāls dobs veidojums, ko sasildītu liek uz kâdas ķermeņa daļas, lai izraisītu vietēju asins pieplūdumu; banka. *ja kas kâitēja, lika puðdeli, tas i, glâzu. iēðeģzinâja sveces galu uz maĩzes garuðĩnu uņ ūzlika us slimuð viētu, uņ ūzlika glâzu viŗsũ – usspiēda ciēti. ka svece abdzisa iēkšâ, ta sâka vilkt âdu iēkšâ. lidz pus glâzas savilka âdu iēkšâ. uņ ta turēja, lidz kamģ viņa nuðkrist. uņ ta vaĩ nesâpēja. / ja bi pasarâviēs, ta tuð jau aļ zinâja, ta pajēma aka tâdu puðdeli. bi tuðreĩz tâdi puðdeli, mâla puðdeli. uņ ta pajēma pakulas, tâs apmērcēģ petruðlijâ uņ piēlaĩda zēveli, issiļdija. uņ mudĩģi lika uz nabu viŗsũ. uņ piēvilka pīllu tuð. / tuðreĩz – kâ sâpēja, tâ puðdelis uz vēðera.*

3. Naktspods. *mâte lika puĩšeli uz puðdeli paģurât.*

Puððēni subst. **Vietvârdis – ciema nosaukums**. *ziēmeļu krastâ Bârtaĩ bi Laũkagaļs, Meģagaļs uņ Laũrugals, Banaģu gaļs, Puððēnu gaļs, Upmaļu ciēms, Ruņbas gaļs.*

puðdenieks. Sk. *puðdnieks*.

puðdlaĩģa comm.; subst. **Râðitâģpīrksts**. [Rokas pīrksti:] *puðdlaĩģa, gaģaīs pēteris, gģeģeģņnesis, iķšis.*

puððniecība subst. **Podnieka darbnīca**. *Rucavâ bija puððniecība.*

puððnieks, arī **puððenieks** subst. **Amatnieks, kas izgatavo apðeģzinâtus mâla izstrâðajumus (parasti traukus, krânsn podiņus); amatnieks, kas mūrē krâsnis**. *puððniēki dedzinâja puððiņus krâsneĩ. / puððeniēki nuð puððiēm cēla krâsnes.*

puðds subst. **1. Daģâdas formas (parasti mâla, arī akmens) trauks, ko parasti izmanto pârtikas vielu uzģlabâšanai, pârvadâšanai**. *puðdi bi daģâda liēluma – zaptēm, piēnam. / mâte nuðpiŗka diũuðsu puðdu, ku kreĩmu iēliēt. / ja, ruðkas sânuðs iēspiēdis, kâc stâv, ta teic – kâ puðc aļ divâm uðsâm. / puðc – tuļ piēnus lika. tâc spuðdiņš bi. tuð piēnu ģsuðt nuðlaĩduši, uņ tas kreĩms palicis taĩ puðdâ. / [putru] izlei puðdâ uņ iēliēk rũģušpiēnu kuņķuļiēm iēkš tâs putras kârstâs. / puðdi bi visâdi – liēlâki, mazâki, bi a vēðeru. / aļ tuð ziluð jâru krâsuðja viļļu – samĩza, saģurâģa puðduðs. ka tâ jâre iskusa, mērcēja viļļu. □ **puðda laĩģis** – râðitâģpīrksts. teũ tas puðda laĩģis i netĩrs! kuļ tu bijĩ klât? ♣ **meļls kâ puðda dubens** – ļoti tumšs, melns. kâðreĩz sasita piēri bēģni, uņ kâda tâ piēre palika! meļla kâ puðda dubēģs. ♣ **rũģuma puðds** – saĩdzis cilvēks; iģģa; rũģumpods. *rũģuma puðc – tas i jaũns vârc. / staĩģâ kâ rũģuma puðc. nevaļ izdarīt, kuð grib, citi neklaũsa. / uz dusmĩģu teic – staĩģâ kâ tâc rũģuma puðc. // Puķupods*. *nuð gadu gadiēm [puķes] tâ iēauðzēģ paši. kâdâ puðdâ iēstâðij. / mâte iēstâðija puðdâ ľeģduspuķi uņ nuðlika uz luðģu. / zēļģija iļ puķe, pat istubas puðduðs aũģ. □ **puķu****

- puōds** – trauks (parasti māla, ar caurumu apakšējā sienā) puķu audzēšanai; puķpodš. *tuō puķu puōdu jaū aplslaciju. □ puōda puķe* – dekoratīvs augs, ko audzē puķpodā. *dāma i puōda puķe. / mañ aŗ dāmas aūga. viņa i puōda puķe.*
2. biežāk dem. **Keramikas izstrādājums (parasti krāsns, plīts) ārējās sienas veidošanai.** *te mūrēja tuō puōdiņu krāsni. iŗ baļti uñ brūni tiē puōdiņi. / kur duršu, kur duršu ķēkatu vakaru? ja nava, kur durt, dur krāsnes puodā. (LFK 929, 35853) / mañ taga i baļta puōdiņu krāsne. tēja mājās bija brūnu puōdiņu krāsne.*
3. parasti dem. **Speciāls dobs veidojums, ko sasildītu liek uz kādas ķermeņa daļas, lai izraisītu vietēju asins pieplūdumu; banka.** *vēdēfs pastiēpc [saciņa]. tas i pastiēpis vēdēru cēldaņs. ta lika tādās glāzas, tādus puōdinus. izgriēza nuō rupjas maizes tādu apaļu garuōzīnu, ka nekrīt. ta tuŗ iēlika svecīti, ta nuōlika te us tiēm pasiŗžiēm. uñ tad ūzgāza tādās glāzas – ku tās liēlās alus glāzas. ta tās glāzes piēvilka piļlas a miēsu, a tuō ādu piēvilka tuō glāzu. ta jēme zemē uñ pārsēja a drāneli, uñ neļāva staīgāt. / ka slimš, ta liēk tādus puōdiņus. taga liēk tādus puōdinus. // etn. Tautas medicīnā – radziņš asins nolaišanai (?). a tādus puōdinis vilka aseņus zemē, ka bi sapuņpis, ka asenis neriņķuō. ne jaū ārsti, tādās vecenes lika [puodiņus]. / liēk tādus puōdinus. [tie] tās asinis vilka laūkā.*
4. **Īpašs podveida trauks ar osu, kas paredzēts dabisko vajadzību kārtošanai; naktspodš.** *biksēm tā lace iŗ aizmugurē. ka lika us puōdu, attaisa vaļā tuō laci. / bēŗnu uzlika us puōdiņu pakakāt.*
5. parasti dem. **Jauna sēne (parasti bērslape).** *baŗvika, puōdīni, viļļines i sēnes. / galvēnās [sēnes] – bērslapes, puōdiņč. ka nau izaūdzis, ta kā puōdiņč isskatās. / puōdīns i bērslape. vēļāk viš isaūg ta kā bērslape. / bērslapes [sauc]. puōdiņš iŗ, ka jaūns. / bērslapes un puōdīni – tās sar^akanas. / bērslapes uñ puōdiņi i gārc pavalks piē saūsu rāceņu.*
- puōds** subst. **Masas (svara) mērvienība – aptuveni 8 kilogrami (vecajā krievu mērvienību sistēmā; 1/20 birkava, 20 mārciņas).** *puc bi četrdesmit mārciņas, uñ puōc bi divdesmit mārciņas. / viēns puōc – diūdesmit mārciņas. / diūdesmit mārciņu, mañ rādās, ta bi puōc. / pudā i divi puōdi. / labību puduōs rēķina. puōc uñ puc. divi puōdi bi viēnc puc, tas bi četrdesmit mārciņš. viēnā puōdā bi diūdesmit. / linus pārdeva puduōs uñ puōduōs. / [kalpam] bi aīta, aītai bi jēri, pūrs rāceņu stādīc, puōc linu. nāca visi tiē [algai] klāt. / slimība nāk puōdiēm, veselība luōtēm.*
- puōdveidīgs, -a** adj. **Tāds, kam ir poda forma, veids; podveida.** *bija tādi māla traūki – puōdveidīgi uñ skutulvėidīgi, us piēcu litru tiļpuma.*
- puōga** subst. **1. Neliels, parasti apaļas formas, priekšmets (ar caurumiņiem vai kājiņu), ko parasti piešuj apģērbam, veidojot tā aizdari vai rotājot to.** *te [kreklam] pašu šūtas aka nuō diēgiēm puņpīnas. ūstina us kuōcīnu uñ tad aŗ diēgu apšuva tuō puōdzīnu ciēti. / puņpīnu mēs saūcām. puōga i jaūns vārc. / tuōrēiz puōgs tā nevarēj dabuīt nuōpīrkt. pašiēm vaīdzēj istaisīt visu. / tas puisītis man patika, bet tās puogas nepatika. kad es viņu nuolūkuošu, es tās puogas izgriezīšu. (LFK 1961, 11097) □ ruōku puōga* – aproču poga. *pletkrēkluōs liēk ruōku puōgas. mūsu puīšiēm aŗ te tādās i. tās aŗ tik tādās priēkš štātes i. // Neliels, apaļš priekšmets, veidojums.* *puōgu tēic us tādu apaļu. / mēs tās [linu] galvīnas saūcām puōdzīnas. / bij manam linīnam zēlta puoga galīnā. (LFK 1961, 10324) / ka tā zāle ziēdēja, ta bi galā tāda baļta zīda puōga.*
2. **Piespiežama vai pagriežama detaļa, ar ko iedarbina (ierīces, iekārtas u. tml.) slēdzi, regulatoru.** *taŗ [lampas] aparātiņā tādu puōgu iēlika. a tuō viš spiēda platāku tuō uguni.*
3. dem. **Zvaniņš, zvārgulis.** *[ķesterim] tāt maks bi, ta kā ķesele, ku vēļk aŗa zuves. uñ galā bi tāda puōdzīņa. tā gāj dziņ, dziņ, dziņ, lai tu nēaizmiēdz. / nu brauksim uz tām ķēkatām ar appušķuotiem zirgiem. jau puodziņas tik jauki skan [..] (LFK 1818, 6)*
- puōgains, -a, arī puōgainis, -e** adj. **Raibs; nevienāds; lāsains.** *dzive pērvējuōt nav labi izdēvusiēs, tēic – puōgāina, gabalaīna. / puōgāinis i raīps. us putniēm tēic – puōgāinis, us citiēm luōpiēm – raīps, plaņkumains.*
- puōgājams, -a** divd.; adj. noz. **Tāds, kuru var aizdarīt vai atdarīt ar pogu.** *[vamzei] tiē apruōči nebi puōgājami.*
- puōgaļa** subst. **Sauss daudzsēklu auglis, kas attīstās no augšējās sēklotnes un nogatavojies atveras.** *liniēm puōgaļas pēc ziēdēšanas jaū paliēk rudās. būs drīz raūjami. / ka jaū lini*

nuōziēdējši, nāk galviņās, ta nuōplūc, sasiēn kūlīšuōs. ta nuōžāvē. uñ ta tās galviņas [jeb] puōgaļas nuōsit. / ka nuōsita puōgaļas, ku bi sēklas, linus iēmērcē ūdenī, vis-labāk, ku straūme.

puōgāt. Sk. *puōguot*.

puōgcaūrums subst. **Īpaši izveidota sprauga, atvere pogas ievietošanai, ievēršanai.** tās štruṃbañtes, tās gumijas jaū vēlu varēja dabuīt. ta piēsēja galā tādu štripu, piēšuva va aka puōgcaūrumu istaisija.

puōgs, -a adj. **Raibs; nevienāds; lāsains.** puōks i raīps. ka viš viēnas krāsas viēn i, ta naū puōks. / puōks irād laūks, baļc a meļlu, tāt gabalaīns. us suni teīc, uz gūžu, us kaķi. kaķis i puōks. puōks suñs. / kājas baļtas, mugura meļla, galva meļla, astes gaļs baļc – tas i puōks. / gūžas bi baļtas uñ puōgas – tā i raība: balta apakša, uñ spař ni peļēki, vīrsus peļēks. / puōgām [zosīm] bi galva peļēka, kaklis baļc uñ visa apakša. spārni, mugura peļēka.

puōguot, arī puōgāt v. **Radīt raksturīgas balss skaņas (par lakstīgalu).** tā lakstīgala nuō rītiēm dziēd – kā puōgāt puōgā. / lakstīgala puōgā. (LVDApr. 442) / kañ tu kāri šūpulīti, kuř puōguōja lakstīgala? lakstīgala puōguōdama mañ dziēsmaņas iēmācīja.

puōģele subst. **Neliela poga.** kas jaū bagāc bi, tas tādas mazaras mazaras puōģeles sašuva tañ peļēkañ šineliñ. / [abzēcī] uzmaūca pa galvu, aīspuōgāj tās puōģeles te priēkšā.

puōģis, arī puōģis subst. **Mājdzīvnieks (parasti suns) ar baltu plankumu pierē.** puōģis i suñs a laūku piēri, a laūku degunu. / puōģis ir suñs, kañ balta strīpa pa piēri. // **Īpašvārds – suņa vārds.** Puōģi jeb Puģi tuō suni saūc. / [Suņu vārdi:] Puōģis, Duksis, Basis. // pārn. **Sapinkājies, notraipījies, netīrs bērns (?).** pa puīšeli ař teīc – ta kā puōģis! neū nuōmazgājiēs. / bērns piēcēliēs, nu isskatās kā puōģis.

puōlis m., **puōliete** f.; subst. **1. Polijas pamatiedzīvotāju tautai piederīgais.** puōļu zeme. / puōļi ař feīni spēlē. tā raū, ka ritīgi vař klaūsītiēs. / te puōļi nāca strādāt. puōliētes bija piē saīmniēkiēm. puōļu strādniēki iēceļuōja. cic palika uz dzīvi. // dsk. lok.; adv. noz. **Poļu zemē; Polijā.** tuīmsinā, naksnīnā gruōzu savu vaīnadzīnu. kuř tas gaīši acpīdēja, tuř mūžīnu nuōdzīvuōšu – vaī Puōļuōs, vaī Lēišuōs, vaī īstuōs brālīšuōs. / ne Puōļuōs, ne Lēišuōs, ne īstuōs brālīšuōs. [vainags] atspīd taūtu sētiņā, taūtu dēla ruōciņās. tuř mūžiņu nuōdzīvuōšu.

2. dsk. Vietvārds – mājvārds. muīms bi Puōļi māju vārc, Puōļu buōte bi Mežgalā.

puōnijs subst. **Sena zirgu populācija, kuras īpatņiem augums skaustā nav lielāks par 120 cm; šīs populācijas zirgs; ponijs.** puōnijs ař viņiēm [tas ir, kungiem] bi.

puōpe subst. **Staigna, slapja, purvaina vieta; ciņaina vieta; bieza cieši saaugušu ūdensaugu kārtā, kas klāj ūdens virsu; ligana pļava.** puōpe i puřvs. tuř bi puōpēs labas niēdres aūgušas. likuši juñtiēm. / kuř aūg niēdres, tās saūc pa puōpēm. tās pļavas, ežerā tās i. / puōpēs braņgas niēdres bi saūgušas. bija juñtiēm kuō ūzlikt. / puōpes bi ūdeņaīnas, cēřpuōtas pļavas. / ežerā ař bi puōpes – pļavas iēkš ūdeņa, tādas cēřpaīnas. / puōpe i tāda maza saliņa. tā i tāda peļduōša. kas i tāda liēla, tuř vař staīgāt. mazākas vař grimt.

puōpiens subst. **Staigna, slapja, purvaina, parasti ciņaina vieta.** cēřpaīnu pļavu saūc puōpiēnu. / puōpiēns i cēřpuōc. tuř i cēřpi, apakšā ūdeñs. tādu bescēřpu sliķšņu ař saūc pa puōpiēnu. / bes labas brišanas tuō siēnu nuō puōpiēna laūkā nedabuja.

puōra subst. **Sika atvere (organisma, tā daļas virsmā).** kad [knausis] ūzmeātās us pliku ruōku, ta a gařu degunu meklē, kuř vař iēdūrt ādas puōrā. ta sūc aseņus. līdz piēsūc pīllu vēdeřu, paliēk sēřkañs. / [pēc saru pēřšanas] bērns bi miērīks. us tuō [pārziesto] masu bi isnākuši tiē saři – tās puōras bi aīšķepējšas.

puōrma subst. **Veidne.** [sveču] puōrmu saūc [jeb] fuōrmu. viš jaū šaūrs – tik kā tuō svecīti iēbāt.

puōrmanis. Sk. *pūrmanis*.

puōrūzis. Sk. *pūrūzis*.

puōsmains, -a adj. **Tāds, kas sastāv no posmiem.** puōsmains [ir] gabalaīns. aūgiēm salmi puōsmāni. / tas [auga] kāc i puōsmains [jeb] pañtaīns. / tas kūtařs tāt rešns tārps, puōsmains, astes gaļs, galva tiēvāka.

puōsms subst. **1. Atsevišķa (kā) daļa ar noteiktām īpašībām, pazīmēm.** šīs skaitās cikcak ecēsas, te i vaīrāki puōsmi. / žuōga puōsms. / veñteri bi senāk. tuř vaīrāki puōsmi.

2. Šķieta zobu kopums. šķiētu skaīta puōsmiēm. / šķiētañ i puōsms. trīzdesmit zuōbi skaitās viēns puōsms. / citañ [šķietam] desmit puōsmi, citañ divpacmit, citañ piēcpacmit. / cituř skaīta šķiētu pēc smaļkuma, mēs pēc puōsmiēm. (LVDApr. 592) / aūdeķls tik plac, cik tas šķiēc plac. ja

šķiēc i diūdesmit četru puōsmu, ta meṭ aūdeḡklu aṭ diūdesmit četrus puōsmus. // **Dzijas vai diegu pavedienu kopums velkos; audekla platuma mērs.** aūdeḡklu meṭ puōsmiēm. / ka aūda pusvadmalu, ta sameta diūdesmit četrus puōsmus – tāt bi šķiēc. / [aužot] siēna i garumā, platumā puōsmi bi.

3. Daļa (parasti auga stumbram) starp diviem mezgliem. saļmiēm i puōsmīni – paṅti. / saļmiēm iṭ puōsmi – tā diou sprīžu garumā.

puōsties v. **Darīt visu nepieciešamo (kādas darbības, norises, pasākuma) veikšanai; gatavoties.** svēdiēnas rītuōs meītas steīdzās puōstiēs uz baznicu. / vaīḡ puōstiēs uz baznicu – tā runāja. / nu tig, meītas, steīdzatiēs puōstiēs us skuōlu! / uōtrās mājās, re, kā puōšās, visas dures ačšķūrē.

puōstīgs, -a adj. **Tāds, kas izraisa ko (parasti cilvēkam) ļoti nevēlamu (par parādībām dabā).** tas laīks tāt puōstīks – te saļst, te līst.

puōstīt v. **1. Nodarīt lielus zaudējumus (piemēram, bojājot, iznīcinot).** redz, ka tag mežacūkas nāk puōstīt rudzus. miēžuōs nekad mežacūka neiēt.

2. Nīcināt; nīdēt. ciṛceṅi dziēdāja āskrāsnē. tuōs tā īsti nepuōstija. tuō daūdz nebija. / bī tāt ticējuṅs, ka viṅus [tas ir, zirneḡlu tīklus] tā daūdz nepuōstija ārā.

puōstītājs m., **puōstītāja** f.; subst. **Iznīcinātājs.** šviṅdelis i tāt puōstītājs – šviṅdeļmanis, kas visu nuōdzeṭ, nuōšviṅdele.

puōsts subst. **Notikums, apstāklis, to kopums, kas saistīts ar lieliem materiāliem zaudējumiem.** dikti liēls puōsc mežā bī. te Jūrmālcīēma meš viss [vētrā] bi sagāsc. uṅ labi, liēli kuōki bi. □ **(aiz)īēt puōstā** – a) iznīkt. saīmniēci jātuṭ stiṅgrās ruōkās visa tā saīmniēkuōšana. citādi viss vaṭ aīziēt puōstā. b) tikt izputinātam, izpostītam. tāpēc namā tas bi [tas ir, zosis perēja], stalī gāja puōstā. nevarēja isstāvēt klāt. ✧ **gatavais puōsts** – saka par to, kas sagādā daudz rūpju, raīžu. nu gatavais puōsc bi a tuō puīšeli! grib uṅ grib mācītiēs tuō vācu valuōdu! ✧ **īēt uz puōstu** – nīkt; pagrimt. kad iēt us puōstu, tad saraūj juōstu. tā tēc tiē, kas pazaūde daūdz, bet ne visu. / kad iēt us puōstu – juōž gaṭ vēḡeru juōstu!

puōte subst. **1. Medikaments, medikamentu deva, ko injicē.** es jāu eju us puōtēm. / puōtes senāk aṭ bija.

2. Potzars, potpumpurs. nuō jaūniēm zariēm sagriēž tās puōtes – kuṛiēm vairāk acu. ta saacuōja us ceļmiēm. / tēs pārveda nuō dārznīēka ābeļu puōtes. varēs sapuōtēt jaūnās ābeles. / paskatiēs, kuṛš zaṛs labāks priēks puōtes, tuō nuōcēt!

puōtējamaīs, -ā divd.; subst. noz. **Potzars, potpumpurs.** tuō zaru puōtē, kas aūḡ nuō zemes. tas ceļms skaitās. tas puōtējamaīs i mas.

puōtēt v. **1. Ievadīt (cilvēka vai dzīvnieka) organismā vakcīnu; vakcinēt.** maṅ nebi pat pakas puōtētas. / māte mazuō puīku veda puōtēt uz Nīcu.

2. Pārstādīt un pieaudzēt (augam) cita, radniecīga auga veģetatīvos orgānus (dzinumus, pumpurus), lai mainītu (ši auga) īpašības. ābeles, ruōzes puōtēja. laīkaiṅ vaṭ puōtēt visus tuōs, kaṅ kuōksne. / kaṅ stuļps, tuō [augu] nevaṭ puōtēt. taṅ vidus caūrs. / meženis i ceļms, us kuru puōtē aūḡlu kuōku. nuō mežābeles ņeṅ ceļmu priēks puōtēšanas. / dažādas jāu i plūmes, ja viṅas puōtē. ja nepuōtē, ta viṅas visas i mazākas. puōtētās plūmes jāu iṭ liēlākas. / kraūsis i buṅbiēre – nepuōtēta. viṅi bi mazi, mazi, ciēti buṅbiērīši. bet viṅi bi labi. / kuōku ruōze nav puōtēta. tā viṅa ritīga ruōze i, krūmā aūḡ.

puōtīte subst. **Kājas locītava, kas savieno pēdas un apakšstilba kaulus; izcilnis šīs locītavas abos sānos.** ta jāu bi gaṛi liṅdruki lidz puōtītēm. / teū tas liṅdruks pa gaṛu. puōtītes nemaz neḡēdz.

puōtvask subst. **No vaska, sveķiem u. c. lielām pagatavota lipīga ziede, ar ko aizziež (parasti) koku un krūmu potējumu brūces.** [potzaru] piēsiēn uṅ nuōpiķē a puōtvasku, uṅ nuōsiēn aṭ aūdeḡla baṅti.

puōzs subst. **Veids; forma.** tādi aṭva gabali bi. tuōs kaūsēja uṅ ta lēj iēks aūksta ūdeṅa. uṅ ta viš istāisās visādi ķēburi. viš iznāca daždažāduōs puōžuōs.

pupa subst. **Viengadīgs tauriņziežu dzimtas pārtikas un lopbarības augs ar taisnu, stāvu stublāju un sēklām pākstīs (Faba bona).** zīṅi, pupas bi nuō laīka gala. / piṛmāk jāstāda pupas, laī vaṭ vārīt a visām pākstēm. / pupām aṭ tāisija [zārdus]. tuō gaṛu tāisija, katrā galā kā trepe uṅ vidū sklaṅdas liēk iēksā. / pupu zārc i gaṛēṅs. / raīps kā pupas ziēc – tēc uz labu

- rakstu. / tuō dižuō drānu, tuō rakstu tu esi isaūduse smuku – nu kâ pupu ziēc. **□ vilka (vilku) pupa** – četrāpu čūskoga (*Paris quadrifolia*). vilka pupa i viēna tāda – četras lapas i, vidū izveīduōjas liēla, zaļa uōga. tās i dikti iņdīgas. / vilku pupa luōti iņdīga – pat ruōkâ nevar̄ jēmt. viņa i tāda – četras lapas uņ vidū tāda zaļa uōga, tāda labi liēla kâ piŗksta gaļs. nevar̄ piēdūrtiēs, ta iššķīst. ta bīstama – kâ iņde. // **Šī auga sēkla**. pupas citas irād liēlākas, citas mazākas, citas tādas zīrņu veīdīgas. / nuōraū pupas, saliek pupas, uzbeŗ sāli, uzleī ūdeni uņ kurina uguni, lai vārās. / pupas ēda saūsas uņ klāt rāceņus a visu mizu. mizuōja ēduōt. / piē rāceņiēm, piē pupām [ēda baltuo sviestu]. pupas izvāra uņ rāceņus a visu mizu. **□ cūku (arī liēlās) pupas** – pupu šķirne ar lielām sēklām. cūku pupas saūca tās liēlās pupas. / mazās uņ liēlās pupas [jeb] cūku pupas bi. / ta sēja pupas – šitās cūku pupas. / vārija pupas liēlās. mēs nesaūcēm pa cūku pupām – tas bi grēks! / svētu rītu ēdiēns bija liēlās cūku pupas a rāceņiēm. ta viņas pa pupām saūca. kas tādu labu maņtu pa cūku pupām saūks! cūkas viņas nedabūja ne rēdzēt. / cūku pupas pa Jaūngadu vāra. svēdiēnās ari vārija cūku pupas, lai visu diēnu i kuō ēst. **□ kāršu pupas** – pupu sugas, kurām ir nepieciešams balsts, ap ko vīties; šo sugu pupas (*Phaseolus*). aūdzēja kāršu pupas, kuŗ miētus spraūda. **□ mazās pupas** – pupiņas (*Phaseolus*); šī auga sēklas. mazās pupas ta kâ zīrni tik liēli, tik pupas veīdīks. tāpat aūg pākstē, aūglīgākas bi. **□ niēru pupas** – lauka pupas (*Vicia faba*); pupu šķirne ar lielām sēklām. viēna zoŗte i tādas liēlas – tās saūc pa niēru pupām, a tādu līkuminu viņas i. **□ pākšu pupas** – ar pākstīm vāritas pupas. vārija pākšu pupas [jeb] pupas a pākstēm. / es viņas [tas ir, pupas] tik ilgi vāru, līdz tai pāksteī tā miziņa tāda iēplīuse. [sauc] pākšu pupas. **✧ asaras birst (tā) kâ pupas** – saka, ja kāds stipri raud. tai meītai tā bi žēl tā puīša, kas nuōgāja kriēvuōs, ka asaras bira kâ pupas. / nu dikti raūd mazaīs, asaras birst tā kâ pupas. **✧ (nuo)bērt (ta) kâ pupas** – ātri, raiti (no)runāt. tam tāda tā valuōda, ka beŗ ta kâ pupas. / Jānītis acskaītija mācītājam pātarus, nuōbēra kâ pupas. / kuō viš tuŗ runā – beŗ kâ pupas, nevar̄ ne saprast. **✧ ej pupās!** – saka, ja grib no kāda atbrīvoties, raida kādu prom. ej pupās, darīšu viēns! // dem. **Viengadīgs tauriņziežu dzimtas pārtikas augs ar stāvu vai vijigu stublāju un sēklām pākstīs; šī auga sēkla; pupiņu ģints (Phaseolus)**. ta bi viēna suga mazas pupiņas. tās bi garšīgas.
- pupabērnis** subst. **Zīdainis**. pupabērnis i mas bērnis, kas krūti zīd. / mūs jaūnai i aka pupabērnis. / tā [kaimiņiene] nevarēja braukt us tīrgu – viņi bi pupabērnis.
- pupaika**, arī **pupaikis** subst. **Vatenis**. praķi bij gludi, ne kâ mūsu pupaiki. / gumijzābaki uņ pupaika – tiē nuō kriēvu laika.
- pupaine** subst. **Aita ar diviem pirkstveida izaugumiem pakaklē**. [aitām] bi pupi pakaklē – divi pupi gari. tuō saūca pa pupaiņi.
- pupājs** subst. **Pupu laksts**. iskūla pupas uņ tuōs kaņčus deva aītām ēst. saūca arī paŗ pupājiēm. / māte maņ izaūduse dañcājamu liņdruciņu – aŗ zīrnājis apmētuse, aŗ pupājis ataūduse. / [stuovertī liek] piŗmāk tuōs pupājus, tiē labāk drabas nuōtuŗ. / [krāsojot] viŗsū liēk aūzu saļmus uņ ari lika drusciņ pupājus – cūku pupas ku izlaūpa. ta i brūnāks.
- pupalkšis**, arī **pupalksis**, **puplaksis**, **pupulaksis** subst. **Daudzgadīgs mitru, purvainu vietu lakstaugs ar trīsstaraini dalītām lapām un baltiem vai iesārtiem ziediem ķekaros; trejlāpu puplaksis (Menyanthes trifoliata)**. pupalkši i eŗēŗmalā. ka pupalkši bi labi aūguši, ta bi avīm laps siēns. / pupalksis aūg pļavās piē eŗēŗa. tas i tāt ūdeņs aūks. aves labi tuō ēd. / pupalkšis i aūks eŗēŗa pļavās a platām lapām. ēd aītas, uņ derīks ārstēšanaī. dzeŗ priēķš kuņģa sāpēm. / pupalkši aŗ aūg, ku tiē truši. tas i rūkc rūkc, bet aītas tuō dikti ēd. / puplakši aka tādi – ziēc tāda balta svece, lapas tā kâ pupai – pa trijām tā viņaīm i tās lapas. tiē aŗ aūg tādā puŗvā. viš tāt teķis, teķ. viš tāt rūkc laikaīm. / pupulakši. (ME III 415)
- pūpāt** v. **Šūpot; ucināt**. pūpāt ir šūpāt. us kājām bērnis uskāp tēvaīm, uņ tas tuō šūpā uz aūksu, uz leju. tā i tā pūpāšana.
- pūpēdis** subst. **Sēne ar lodveida vai bumbiurveida augļķermeni**. pūpēdis i tāt mīksc, vidū piļls a tuņšiēm putekliēm. / cik ilgi būs, kad spīdēs plīks pakaūsis. uņ tad kâ pūpēdis isputēsi. **✧ mīksts kâ pūpēdis** – ļoti mīksts. mīksc kâ pūpēdis – teic us kuō mīkstu. / palikuši tiē rāceņi pēc tā sala kâ pūpēzi mīksti. // pārn. **Fiziski vājš, trausls cilvēks**. us cilvōķu aŗ teic – tu tik tāt pūpēdis! nekuō nevari paciēst.
- pupķis** subst. **Zīdeklis**. bēriņiem deva krāpsīti, pupķi iēdeva, ka nav miēriķs. tas aŗ nuō gumijas.
- puplaksis**. Sk. *p u p a l k š i s*.

- pups** subst. **1. Piena dziedzera daļa (dzīvniekiem), kurā ir izvadkanāls.** *tām [govīm] bi īsi pupi – četri pupi uņ piēpupiņi bi divi, neslaūcamī. / cik pupu tēsmenā, tik suvēnu. kādreiz trūkst pupu, ta tuō suvēnu aūdžē a butelīti. / ta ira kādreiz tā, ka tuō pupu [cūkai] nepiētiēk. divpacmit, kādreiz i četpacmit pupu. / labaīs priēkšējaīs pups, labaīs pakaļējaīs pups. / kas piirmaīs piēdzimst, tas [sivēns] bi piirmaīs piē priēkšēja pupa. / [cūkas] vēdara gabali, ku tādi caūraūguši, tiē pupi – tuōs aī visus [lika] priēkš dēsām.*
- 2. Piena dziedzeris; krūts (sievietai).** *vedēja saieviņām saulē pupi izkusuši, saulē pupi izkusuši, vējā gurni pārsprāguši. (LFK 1818, 313) / ak tu manu baltu dienu, tavu grēznu vedēja – viena pate linu šķiedra par pupiem pārstaipīta. (LFK 1818, 214) / vedēja saieviņām līdz pupiem slēžu krēkls. (LFK 1818, 771) / krēkliēm bi tās [pogas], laī nav pliki pupi vasaru. / ka dzina meītenes uņ puīšeli ganuōs, puīšeli ķēra meītenes ruōkā uņ gribēj paraūdžit pupus. / kādreiz divi puīši nuogrābuši meitu un raudzīs pupus. (LFK 1961, 10731) □ pupu veste – krūsturis. siēvām nebi pupu vestes kādreiz. / ta jaū nešuva tādas taļlas ta kā taga. taga jaū tādas pupu vestes viē. ta jaū tādas garas šuva.*
- 3. Rudimentārs pirkstveida izaugums (dzīvniekiem, piemēram, pakaklē).** *jēriēm pupi izaūg pakaklē. / ta vēl bi pupi pakaklē citām aītām – divi pupi. citām nebi. / iī aī pakaklē katrā pusē pa viēnam [pupam cūkai]. tiē jaū piēnu neduō.*
- 4. parasti dem. Gumijas uzmava ar caurumiņu galā (zīdaiņu, arī dzīvnieku mazuļu barošanai no pudeles).** *tāda liēla butele piēna bi. pups viīrsū, uņ iēbāzu aka tuō tāi mutē. tad aka [zīdaiņi] paliēk miērīgi. / taga jaū [zīdaiņim] duō pupinu. / a pupinu dzirdijām [kumeliņu]. uņ ta viš skrēja piē tā pupina. / [jērus] zīda a butelīti piēnu, pupīnu uzmaūc. / pudelītei uzliēk pupiņu uņ duō dzērt bēnam. ✦ pupa lellītis – saka par izlutinātu bērnu (parasti zēnu). pupa lellītis – tas i islutināc. / kas tu paī puīku, ka nemāki jāt, ka nemāki guōves adgriēst! pupa lellītis! tā ganelis viēnu reīzu rāja pašu puīšeli.*
- pupstīķis** subst. **1. Izcilnis, izspiedums; nelīdzenums.** *pupstīķis i tāt isspiēduīms uz ruōku va kuī cituī. / pupstīķis i tāda guīmba kaū kuī.*
- 2. Der Zapfen einer Tonne** (mucas tapa). (EH II 326)
- pupucis** m., **pupuce** f.; subst.; mīlin. **Bēns.** *pupucītis – bērna, meītenes mīlināms vārc. / ak tu mana pupucīte! [saka] uņ cilina bērnu gaīsā.*
- pupukule** subst. **Pupāju kūlis (?).** *ka smeīšu viēnu reīzu pa spraītu, tad kā pupukule [tu] nuōvēlsīēs gaī zemi!*
- pupulaksis.** Sk. *pupalkšis.*
- pūpuols**, arī **pūpuolis**, retāk **pūpuols** subst. **Vītolu un kārķļu ziedkopa – mīksts, pūkains, balts spilvu veidojums stāvā spurdzē.** *paūsari kārķli zīed balītiēm mīkstiēm pūku kamuōliņiēm – pūpuōliēm. ka pūpuōli sāk zīedēt, teīc, ka drīz būs paūsaris. / tuī tādi kārķli sāaūguši. tuī tādi pūpuōli. // Zari, arī zars ar šādām ziedkopām. iššaūst iēt pa Liēldiēnām aī kadeģiēm, aī pūpuōliēm.*
- pura** subst. **Drebulis.** *skatuōtiēs nuō kraīnta tāi upes dziļumā, puras viēn pa muguru skreī. / maī puras nāk, ka tu tik plika ej tādā salā.*
- pūralāde** subst. **Pūra lāde.** *ta [senāk] vaīdzēja brūdgānam samaksāt pa pūralādi.*
- pūraviēta.** Sk. *pūraviēta.*
- puīce** subst. **1. Dažu putnu astes gala kauls, uz kā atrodas tauku kārtā.** *puīce iī putnu pakaļas astes kaūls. kuī liēlās spaīvas aūg, ka nuōplūc, ta tuī [putnam] nuōbeīdzās muguras kaūls. ap tuō viētu trēkna gaļa. tādu gabalu saūc tā – vistas puīce, zuōses puīce. / [zosij] us tuō puīci aūg tās astes spaīvas. / tuō [zoss] pašu astes galu saūc pa puīci. tuī tas taūku zaglis aī i. / zuōss astes gaīs – tā tā puīce. / tā gūžas puīce bi pa daūdz trēkna. tuō deva vīriēm.*
- 2. pārn.; niev. Niķīga, dūsmīga, neaprēķināma (parasti) meitene, sieviete.** *ritīga puīce brīziēm tā meītene. nuōkrīt piē zemes uņ saūc valtes, ka ceļ aūkšā. tāda neiētuōpama. / [mazmeita] smejas tig garšīgi ka baīl, ka viņa ēsuōt puīce. viņa nevar isteīkt urce, viņa teīc puīce. □ urce, puīce niev. – saka uz slinku cilvēku. ak tu urce, puīce! nenāk piē dārba. / viņa slīnka tā dēla māte. ta viēnād-viēn teīc – urce, puīce! tas tāt lamuvārc.*
- puīcelārija** subst. **Sārtalģe (Furcellaria fastigiata).** *ja acskaluō nuōst brīvuō lēdu, kas naū uz zemes, ta tuī i jūraszāles – puīcelārija. uņ ta aī tādu ķeseli – mūra ķeseli – vāca tās jūraszāles.*

- tuõ jaũ lika uz zemĩti. / puŕcelãriju saũc. papeniẽki saũc pa ŕerpjiẽm. / tiẽ tik ŕãvẽ puŕcelãriju – tiẽ i saŕãvẽti jũras mẽsli [jeb] jũras sũdi. [tie] jaĩsklapẽ, tĩri laĩ bũtu. juõdu taĩsa, septĩnas viẽlas.
- puŕcĩgs**, -a, arĩ **puŕcelĩgs**, -a adj. **Dĩvains, neizprotams (par cilvẽku); augstprãtĩgs, lepns.** puŕcelĩks i neĩstuõpaĩns, patmĩlĩks, smiẽklĩks, ãkstĩks. / puŕcĩks [ir] iẽduõmĩks. jã, jã, Jãnis jaũ tãc puŕcĩks puĩšis. / nu tã [meita] jaũ tãda puŕcelĩga, jãmãk viĩnai pa prãtãm izrunãt! / tas [zẽns] tãc puŕcĩks. viss neŕeŕ, kuõ isvãra. / kuõ ta es veŕcãjãm teĩkšu, viĩŕc jaũ dikti puŕcelĩks bij.
- puŕcĩķis** subst. **1. Aizbãznis, korķis, tapa.** pakac tuõ puŕcĩķi, laĩ vaĩ ãzbãst mucaĩ tuõ caũrumu!
- 2. pãrn. Uzmãcĩgs, arĩ iztapĩgs cilvẽks.** nu ja! viĩna jaũ tiẽm kuĩģiẽm bi kã puŕcĩķis priẽkšã, pakaļã. / puŕcĩķis i tãc, kas visũr liẽn bes vãkšãnas.
- pureklis** subst. **Drebulis.** re, tas veŕzuĩns gãzas! pureklis caũr kaũliẽm isskrẽja!
- pũrelis** subst. **Pũrs.** iẽbẽra kãdu pũreli rudzu, ka vagãre neŕeŕdz. uĩ gaĩlis pakaļ nedziẽdãja.
- purene**, retãk **pũrene, pũrenis** subst. **1. Daudzgdãģis gundegu dzimtas augs ar spilgti dzelteniem ziediem, kas aug mitrãs vietãs; purva purene (Caltha palustris).** pļavãs aũģ, grãvĩ muĩns te arĩ purenes [jeb] pũrenes. aũģ liẽliẽm, dzẽltẽniẽm ziẽdiẽm. šis aũģ pa ũdeņu malãm, ku tãc grĩslis. / pureņu ziẽdus vaĩģ duõt guõvẽm, laĩ iŕ dzẽltẽĩnc piẽnc. / maĩmĩņ, iẽšu pũreņuõs, pļava pilũmũ pilũna. iŕ jaũ gluŕi dzẽltãni pļavã, tuŕ ap krastu.
- 2. Daudzgdãģis lakstãugs ar mataĩnu stumbru, starãini vai plũksnãini dalĩtãm lapãm un violetiem zvanveida ziediem; silpurene (Pulsatilla).** šis arĩ purenes, bet viĩnas tãdas smãlķas smãlķas tãs lapas, kã buŕkãnaĩm. pac tas ziẽc tãc zilģãns uĩ iẽkšã dzẽltẽĩns. aũģ vairãk pa tãdu saũsãku [vietu], ku smĩltãĩnãks. **□ sila purene** – silpurene. meŕã te visãdas. vaŕbũt, ka tã iŕ tã sila purene. / es ešu dziŕdẽjse – sila purene. bet, kãda viĩna isskatãs, es nezĩnu.
- purẽt** v. **Trĩcẽt, drebẽt.** ŕuõdiẽn liẽls saĩs. nuõsalu, ka visas plusķas purẽja. / tã dzina tuõs vadŕus taĩ rijas siẽnã, ka visas duris purẽja. / ka dziẽdãja, ta sita tuõ eŕkuli uz galdu. uĩ visas tãs spalvõĩnas purẽja. // **Plandĩties.** bẽrni skrẽĩ, ka mati vẽjã puŕ viẽ. / meĩtas tã daĩncãja, ka liĩndruki viẽn purẽja.
- puŕģa** subst. **Viesulis.** puŕģu muĩns te saũc tuõ viẽsuli, tuõ viliĩģi.
- puŕģalve** subst. **Strãdĩga, ãkķla, izdarĩga meitene.** puŕģalve i dũšĩģa meĩtine, strãdĩģa. / ak tu mana puŕģalvõite! kuõ es bes tevis iẽsãkšu, ka ãspreçesiẽs pruõjãm?
- purgalvis** subst.; folkl. **Tẽlãins apĩna nosauķums (?).** apĩnĩti, purgalvõiti, kuo dariji vĩriĩnamĩ? vĩriĩņ gãja pa celiņu, eŕpurĩti mẽtãdamis. (LFK 402, 64)
- puŕģãties** v. **Rãties.** kuõ tuŕ iẽs tik daũdz a veĕu cilvõķu puŕģãtiẽs! tuõ jaũ neĩsmãcĩs.
- pũri**, arĩ **pũri** subst. **Kvieši; ziemas kvieši.** pũri i labĩba – kvieši. pũrus sẽja va nu ziemas, va vasaras. / pũri i rudeni sẽjami, paũsari aŕ. / ziemas kvieši [jeb] ziemas pũri. taga tik ziemas kviešus viẽ sẽ. / ziemas kvieši uĩ vasaras kvieši. nesaũca kvieši, bet pũri senãk saũca. tiẽ bi ziemas pũri uĩ vasaras pũri. viẽni bij, kuõ pavsarĩ sẽja, viẽni, kuõ rudeni sẽja. abus saũca paŕ pũriẽm, jã. / tiẽm [kãimiĩniẽm] mãla zeme uĩ aũģ pũri – ziemas kvieši. // **Šĩ auga sẽķlas, graudi.** nuõ miẽžu graudiẽm sudmalãs taĩsija grupus. aŕ nuõ pũŗu graudiẽm. / rupju pũru maĩzĩti cepa. teĩca – es jaũ nekãdu baĩtmaĩzi necepu – rupju pũru maĩzĩti tik. / nuõ ziemas pũriẽm sabĩdelẽja smãlķus mĩltus priẽkš baĩtamaĩzes cepšanas uĩ ŕiļķẽnu vãrišanas. / miẽžu maĩze, pũŗu maĩze – tã iŕ rupju kviešu maĩze. / sklaĩndaraũšu apakša nuõ rupjiẽm pũru mĩltiẽm, vaŕ arĩ rudzu. / uzvãra piẽnu, ũdeni vairãk, piẽbeŕ mĩltus. vãra rupju kviešu mĩltu – pũŗu mĩltu – biẽsputru.
- purinãmais:** **□ purinãmais reumatĩsms** – parkinsonisms. drudŕa liẽpa i laba tã, ka tas reumatĩsms, nu tas purinãmais reumatĩsms i. viẽns tãc reumatĩsms i, ka viss trĩc tã – visas ruõķs uĩ kãjs, uĩ pac tas cilvõķs tã. tad aŕ tuõ [drudŕa liepu] tãdas vaĩnas taĩsa.
- purinãt** v. **1. Vairãkkãrt, ļoti bieŕi un spẽcĩģi kustinãt (satvertu priekšmetu, piemẽram, segu) ŕurp turp, parasti, lai (to) atbrĩvotu no puteķliẽm, gruŕiẽm u. tml. deķi neŕ laũkã purinãt. // Kratot, kustinot (ko) panãkt, ka (kas) birst, krĩt ãrã, zemẽ u. tml.** brẽtliĩņ krata, purina nuõ tĩķla. tãs tãdas smãlķas, maziĩņas uĩ bĩrst ãrã. / vaŕ purinãt brẽtliĩņ nuõ tĩķla. liẽlãs zives jaũ nepurina. / senãk teĩca – piẽmetĩs kukulišus [maĩzes zupai]. aŕ karuõti purinãja iẽkšã. sataĩsija tãdus mĩkstãkus. // **Vẽtĩt.** tãda gara eŕpe bi a tãdu siẽtu visģarã. uĩ ta siẽvas kãtrã pusẽ stãvẽja uĩ saĩmus purinãja – eŕpẽja.
- 2. Bieŕi, strãuji kustinãt (sava ķermeņa daļu).** ejuõt ziŕķs purina tuõ galvu. / ka mušas liẽn acĩs, ta viš [tas ir, zirģs] purina galvu. / ka viš [tas ir, zirģs] i nikns, ta viš purina galvu, taĩsãs

kuôst. / *sioņni tik purina tās aūses. // Būt par cēloni tam, ka (cilvēks, tā ķermenis, ķermeņa daļas) dreb, trīc (par fizioloģisku vai psihisku stāvokli). nikna mana vīra māte, tikkuo mani nenuosita – saķērusi nama stūri, šķīta mani purinuot.* (LFK 1818, 402)

3. **Vairākkārt spēcīgi un ļoti bieži kustināt (ko) šurp turp (par vēju).** *ja šinī pusē vēš, ta tas tuō luōgu purina, ka nav aīskraīpēc. / vēš purina duris – klabata žvakš.*

purināties v. 1. Refl. → *purināt*; **purināt, piemēram, savu apģērbu, ķermeņa daļu, lai to atbrīvotu (no kā).** *viš [tas ir, zvirbulis] knuōsās, purinas uī rubinas. / zīrks nuōsapurinas, isstiēpjas. ka viš dreb, ta viš purinas. ta i tāt truōksnis.*

2. **Drebināties, skurināties.** *puriniēs, jaūna meīta, vēcas vistas cēkulā! / purinies, jauna vista, vēcas vistas cēkulā!* (LFK 1961, 11085)

3. **Vairākkārt, spēcīgi kustēties vēja iedarbībā.** *kad kas vīcinās, purinās vējā, kāt lupac va bruīči [jeb] svārki, ta teīc, ka plaīndās.*

puīka: □ *uīka, puīka* niev. – saka uz cilvēku, kas ātri, nepamatoti sadusmojas. *tā meītine iī tāda uīka, puīka, paī nekuō sadusmuōjas.*

purkājes subst. Purvmala. *guovis šuodien jāgana purkājēs.* (Sprincis 1988, 239)

puīkala subst.; niev. **Niķīga, dūsmīga, neaprēķināma meitene.** *vaīrāk paī puīkalu es viņu [tas ir, mazmeitu] saūcu. viņa nuōkrīt piē zemes kad-reīz, ka viņa kau kuō negrib, uī brēc, blaū. ritīga puīkala!*

puīksla. Sk. *puīksla.*

puīkšēt, arī puīkšķēt v. **Sprauslot (parasti par zirgu).** *slīms zīrks pukst, grūti ēļpuō, křāc, puīkš. / pēlus [zīrgam] nedeva, lai neiēļpuō. ta šņāc, puīkšķ. / ka zīrks iērāvis dzeruōt nāsīs ūdeni, ta viš tā pūrķš. / viš [tas ir, zirgs] iscēla galvu gāisā, puīkš uī neiēt. / kuō tas zīrks puōrkš? ka zīrks nuōbaīdās, ta tā puōrkš.*

puīkšīnāt, arī puīkšķīnāt v. 1. **Likt (kam) vairākkārt purkšķēt.** *puīka tā puīkšīna a lūpām. es tā nemāku. viš dzeī nuō krūzītes uī ta taīsa tādu truōksni.*

2. **Ar troksni izdalīt vēdera gāzes.** *bēs poīkšē [jeb] puīkšīna – gāzi laiž. / cūka iēlīda midzenī puīkšķīnādama.*

puīkšķēt. Sk. *puīkšķēt.*

puīkšķīnāt. Sk. *puīkšķīnāt.*

puīkšļa. Sk. *puīksla.*

pūrmanis, arī puōrmanis subst. **Ormanis.** *Liēpājā puōrmaī braūca a kariēti. / kaīrētes bi. Liēpājā bi tiē pūrmaī. / lēpni braūc – aī isstiēptām ruōkām tuī gruōžus. Liēpājas pūrmaī aī tā braūca. / fūrmaī pilsētā veda kuīngus uī dāmas. pūrmaī bi. / Liēpājā puōrmaī bi kā suī [tas ir, daudz].*

puīngāls subst. **Priekšējā daļa (apaviem), kura sedz pirkstgalus.** *kuīps bi platiēm puīngaliēm.*

puīniņš, arī puīniņš subst. **Purva purene (Caltha palustris).** *purenes agrāk saūca paī puīniņiem. aūga pļavās, ūdeņu malā, puīvā. puīniīni paūsariēm ziēd smuki dzēltēniēm ziēdiēm. / puīniīns i dzēltāna puķīte. aūg paūsarī slajās pļavās. / puīniīni ziēd dzēltēniēm ziēdiēm paūsari. duō guōvēm, lai dzēltāns sviēsc. / puīrnīni, taga [sauc] puīrnīni. [tos] devām guōvēm – piēns dzēltēns kā vask. / puīrnīni tāduōs grāvmaļuōs ziēd. plūc luōpiēm, duō. / paūsaruōs, ka puīrnīni aūga, ta viš [tas ir, sviests] dzēltānāks bija. □ **sīvais puīniņš** – gundega (Ranunculus). tiē tiē sīviē puīrnīni. tiē dikti iīndīgi, tik sīvi viīni. kād-reīz viēnaī sāpējuī zuōbi, uī teīkuī, lai piēsiēn tā piē ķīņa. uī ta viņaī nuōrāva visu tuō ādu jēlu.*

puīns subst. 1. **Galvas priekšējā daļa ar muti un nāsīm (mugurkaulniekiem, izņemot putnus).** *puīns i mutes daļa. viss kuōpīgi i puīns – mutes daļa lidz acīm. [lopam, mājdzīvniekam] pac tas puīniņš pastāvīgi stāv nuōrasuōjis. uī, ja tas puīna gāls i saūss, ta tas luōps i slīms. / puīns [zīrgam] i lidz acīm – tas i mute, nāses, lūpas. / [cūkai] puīns i apaīš, tāt plakaīns, ta kā ripīņa galā. / [cūku] sist nevaī pa puīnu – ta vaī nuōsist. / kāt tas suīns vaī uōzdaīns viēpt seū puīnu! / [teļam dzimstot] parasti pa priēkšu nāk priēkškājas uī puīniņš. □ **zaķu puīns** – ābolu šķirne ar cietiem augļiem. tāduš ciētus [ābolus] – tuōs saūc pa dzēlza ābuōliēm. tā i vēla šķīrne. stāv lidz maījaī, jūnijaī. saūc veī pa zaķu puīnu. // niev. **Seja.** puīns skaitās lūpas, dēguīns. us cilvēku aī teīca. / kauījuōtiēs teīc – likt, smērēt uōtraī pa [..] puīnu. tuō jaū puīši vaīrāk. / negrāpstiēs, ku nevaīg! ka duōšu pa puīnu, uōtra vaī negribēsi.*

- 2. Purngals (apaviem).** *pastalai savilka tuō puŕnu, iēvilka tās siksnas. / tēs beīdza saŕaukt pastalas puŕnu uī piēlikt aūklas. / [pastalai] puŕns vaīg smuki saŕaukt. / tas puŕna galš vaīdzēj taī pastalai juō platāks. taī vaīdzēj diŕpacmit tuō cullu – taī puŕna galā vaīdzēj. / [Jaungadā zilējot] ūzmaūca tupeli kājā uī tā mēt, ka viņa pāri pa pļecu. puŕnc ir uz iēkšu, tad nuō tās mājas šuōgad ne-iziēs – taī gadā. [...] bet, ja [tupeles] puŕna galš uz laūku, ta aīziēšana [no mājas].*
- puŕpēt v. Purpināt.** *kā tuī bija, bija! kuō tuī vaīrāk puŕpēt! cik dabuja pa bulli, tik piētiēk. / [saimnieks] staīgā puŕpēdaīns.*
- puŕpināt v. Klusi, neskaidri, arī īgni, neapmierināti runāt (parasti pie sevis).** *ka puŕpiī, ta jaū i dūsmīks. / vēctēvs puŕpina, ka nevaī saprast. / liēlā Maīguža staīgā puŕpinādama. diēs kas tuō aka būs aīsticis?*
- puŕpulis** subst. **1. Izdalījumi no deguna dobuma gļotādas.** *pūrpuli tēc ari, kad dēguīns tēk, ir šnupis. nevaī tuō pūrpuli viēn iššnūkt! / vēcāmāte liēk nuōslaūcīt puŕpuli bērniēm nuō deguna. / dēguīns nuōsālis. nu nuōslaūki tuō puŕpuli!*
- 2. niev. Cilvēks, kas ir neapmierināts, neklausīgs.** *puŕpulis i neklaūsīks, neapmiērināc. / puŕpulis i neiētuōpaīns. nekas naū labi – dari tā va tā. taī puŕpulīī jaū neiētapsi. / kuō tu kā puŕpulis rājiēs pretī! vaīnīks esi, naūdu nuōdzēri. / māte duōd puīkaī cīndus, laī nesālst ruōkas, bet viš nejeīm. tā tēc – pūrpuli! / puŕpulis i lamuvārc.*
- puŕpuļuots, -a** divd.; adj. noz. **Tāds, kas ir notraipījies, notraipīts ar izdalījumiem no deguna dobuma gļotādas.** *taī siēvaī tiē bērni puŕpuļuōtiēm dēguniēm viēn staīgā. nevižā apkuōpt, sliīka.*
- puŕrāt** = *strēbt, schlürfen.* (EH II 329)
- puŕrāties v. Bojāties (par laikapstākļiem).** *nepastāviēks laīks – sniēks, liētus. šuōdiēn laīks puŕrājās, nekuī nevaī iēt.*
- puŕs.** Sk. *pu ŕ v s.*
- ¹pūrs** subst. **Sena beramu vielu tilpuma mērvienība – aptuveni 70 kubikdecimetru.** *seši siēki bi viēns pūrs – piēzdesmit kilō. / pūrs i seši siēki. ganaī deva luōnē labības pūru, kas bi salīkc. / [senāk] jaū viss bi a mēru – rāceī pūriēm, sviēsc mārēnām. / tādi liēli, aūksti ķuōči bi – tādi, nu apmēraī, ka tēkt, varētu iēbērt četri pūri rāceī, piēci. / tuī pa pāri pūri gāja iēkšā taī liēlā grāpī. / diūpacmit pūru [rudzu bija] priēkš sēšanas, diūpacmit pūru tēvaī. cik atliēk, tik maīzeī uī pārduōt. / meītām [saimnieks algā] deva viēnu pūru rāceī stādīt druvā. / nu tad jaū tuō rāceī pūru nuōrāva, ta taī aītaī bi kuō iēduōt. / es redzēju tautu dēlu, grāvī naģi dīrājam. viņš man suola pūru [tas ir, kviešu] pūru, lai neviēnam nesakuot. (LFK 1961, 10809) / aīzjuōme dažus metrus plata, desmit, diūdesmit metru gara. tas bija viņa [tas ir, zvejnieka] īpašūns. vaībūt pūru kaītupeļu viš tuī varēja iēstādīt. // Šāda tilpuma (koka) mērtrauks. pūrs tāda kaste bija. tas bija mērs. / aī pūru mēra visu. tas bi četrkaītīga kaste. / pūrs bi, ka graūdus svēra. seši siēki bi iēkš pūra. divi pūri iēkš maīsa – tas i vīraī nešaīns. trīs pūru maīss aī bi, bet tuō jaū grūti nēst. / tiē visi bi kuōka – pūrs, dvāliktis, siēks.*
- ^{II}pūrs** subst. **1. etn. Īpašums, ko sievietei, kad viņa stājas laulībā, dod vecāki.** *maīns tēs bi amatniēks. deva maī pūrā līdz divus krēslus. / kuō taī pūrā lika? iēlika guītu viēnuōs ratuōs. iēlika vēl kādus beīķus līdz. / pūru krāva ratuōs. citaī meītaī, kas jaū bagāta bi, pa trīs, pa četri rati tā pūra [bija], kuō piēkraūt. / tuō tēkuli a tiēm platiēm ragiēm deva pūrā līdz Maīgi, ka precējās. □ pūra bērns – ārlaulības bērns, kas nāk sievai līdz jaunajā ģimenē. kad meīta pāaūdējse viēna pate bērnu, ta tas i baīdu bērns. uī, ja [meīta ar bērnu] apprecās, tad iēiēt ģimenē kā pūra bērns. □ pūra naūda – nauda, ko meīta precoties saņem no vecākiem. nuō katra braūciēna Liēpājā varēja atlikt pa rubliī meītām, laī krājās pūra naūda. / es nuōduōmāju savā prātā, ka tas bullis jāpārduōn uī naūda jāliēk baīkā. tā būs meītaī pūra naūda. / saīmniēka meītaī bija liēla pūra naūda. / pūra naūdu, maī rādās, kāzās aī meta – radi deva, krustamātes aī kuō deva. galvēnaīš jaū vēcāki.*
- 2. etn. Audumu, apģērbu, velas krājums, ko sieviete sagatavojusi nākamajai ģimenes dzīvei.** *priēkš pūra adija rakstītus cīndus, rakstītas zeķes, aūda skāteri. / krustamāte gāja līdzēt sašūt pādeī pūru. / bij manāji pūriņāji trīs māmiņu darijumu – tēva mātes, mātes mātes, manas pašas māmuļinas. (LFK 1818, 2280) / kāzās dala pūru. ta uskāra cīndus, skāterus vīra radiēm. / tā liēlākā pūra dalīšana jaū bi tuō piŕmuō vakaru, kad jēma tuō vaiņagu zemē. / vēl jaū dala pūru [kāzās], cik nu katrs vaī atļāutiēs. / māte lika meītām savu pūru izvēdināt. □ darīt*

(arī **darināt**) **pūru** folkl. – gatavot audumus un apģērbus līgavas pūram. *visas dziesmas izdziedāju, [...] sev pūrīnu darīdama.* (LFK 1961, 10967) / [senāk] *pūru darināja.* / *lēni augu pie māmiņas, lēni pūru darināju.* (LFK 1818, 200) ✧ **(pie)luocīt pūru** – (sa)gādāt (parasti aužot, adot, izšujot) nepieciešamo nākamajai ģimenes dzīvei. *citas meitas pūru luoka, es pa guļtu vārtījuos. es pa guļtu vārtījuos, maņ tā pūra nevajag. / tai meitai jau vaīdzēj pieluocīt tas pūrs a tām dātalām, kuō visiēm vīra radiēm sekt uņ duot. / gudra māte, gudra meita gudri pūru pieluocija.* (LFK 1961, 10327) / *tautu meita lielijās – pilnu pūru pieluocijse.* (LFK 1818, 248) / *nav pūriņš pieluokāms kā tik lēti izteicams.* (LFK 1961, 10145) / *audz, meitiņa, luoki pūru, nāc vāķ savu gredzentiņu!* (RMM 133521, 18) // **Dāvana (parasti cimdi), ko mirušais atstājis, piemēram, zārka un krusta nesējiem, izvadītājam.** *nuōmirušais sagatauō savu pūru. nesējiem, pātaru skaitītājaņ uņ krusta nesējaņ deva ciņdus. tag jau muzikaņtiēm aņ.*

3. Lāde meitas pūram; lāde ar meitas pūru. *es deviņu brāļu māsa. [...] devītais bālelīns pūr ar zeltu kaldināja.* (LFK 1961, 11128) / *veđ pūriņu, džen guosniņas, jāđ deviņi bāleliņi.* (LFK 1818, 2258) / *tautu meitas pūriņā grabēj vēci kažuociņi.* (LFK 1818, 167) / *bajārīnu meitināma zaķīts pūra dibēnā. kad pacēla pūra vāku, zaķīts ļipu kustināja.* (LFK 1961, 10507) □ **pūra lāde** – kaste, kurā parasti glabāja līgavas pūra audumus, apģērbus u. tml. *ta bi pūra lāde – ka vaņ audeklus iēlikt tādus ritulus, gulus lika. lāde bi viēnā gabalā.*

puřsīt², -īju – essen (von kleinen Kindern) (ēst (par maziem bērniem)). (EH II 329)

puřsla, arī **puřksla, puřkřļa** subst.; parasti dsk. **Dzīvnieka purna gals ar lūpām; lūpa.** *pūrkslas luōpiēm iņ tas deđuna gaļs. / pūrslas i luōpiēm – lūpas a visām nāsīm. / puřksla i viēna lūpa, puřkřļas i divas. / ka guōvīm siļtas, mitras puřkřļas, ta veřelas. / tā guōve a tām gaiřšām puřslām uņ baļtiēm ragiēm bi mana pūra guōve. / ziřgaņ visas puřslas a miltiēm. // niev. **Mute, seja (cilvēkam).** pa puōrslām [lūpas] aņ saūc. tas aņ lamu vārc. / puīři suōlija cic citaņ kruōgā pa puřslām iēkraūt – iēsist. / kruōgā puīři strīdējās, suōlija – ka duōšu viēnu smēliēnu, puřslas būs pušu! □ **dabūt pa puř(k)slām** – saņemt sitienu(s) pa seju; tikt piekautam. *ciļvēkaņ aņ citreīz tēc – dabūs pa tām pūrkslām! tas piē tādas kauřanās. / turēsi tuō muti! dabūsi pa tām puōrslām, ta tu zināsi tuō muti turēt.**

puřslāt, arī **puřřlāt** v. **Sprauslāt.** *kuō nu pūrslā? ej tik garām! [Saka zirgam.] / ziřks pūrřlā, ka viř brauc. [Saka:] kuō nu pūrřlā! ej tik gařā!*

pūrūzis, arī **porūzis, pōrūzis, puōrūzis** subst. **Veranda; piebūve.** *tādu vēraņdu pa vēciēm laiķiēm saūca pūrūzi. vēraņc jau i laps. / pūrūzis i vēraņda, pōrūzis. / puōrūzis – tā kāda piebūve piē kādas citas ēkas. / puōrūzis – dziřdēc iņ, bet mūspusē tuō netēica. // **Ateja (?)**. porūzis iņ atejsviēta, ķembriķiņs, mazāmāja.*

puřvains, -a, -e adj. **Saistīts ar purvu, tam raksturīgs; tāds, kur ir purvs vai daudz purvu.** *sliķřņa i puřvaīna viēta. laņkas pļavā piē ežera tāda sliķřņa, ka luōpi nevaņ ūziēt viřsū – grīņst. / aīz Rudes skuōlas bi pļavas, tādas puřvaīnas. / tuř tās pļavas bi puřvaīnas. Daņgas Dubēņs saūca. / daņga i tāda puřvaīne viēta. / puřvaīnā pļavā i kāda ciētāka, saūsāka viēta. tuō saūc pa kaļvu.*

puřvājs. Sk. *puřviens.*

pūrvedis subst. **Cilvēks, kas ved pūru.** *pūrvedi, vāķeri, kur jumta rati? (LTD VII 647: 3315)*

pūrveīdīgs, -a adj. **Līdzīgs (pēc kādām īpašībām) kviešiem.** *tiē diōkaņšu [mieži] vaīrāk priēķř bīdelēšanas. tiē i tādi pūrveīdīgāki, miltiģāki.*

puřvelis subst. **Neliels purvs; purvainā vieta.** *tas tāc puřvelis – ūdeņaina viēta. slikti isvākt siēnu nuō puřveļa.*

puřviens, arī **puřvājs** subst. **Purvainā vieta, teritorija; purvs.** *puřviēns i slapja viēta. tai puřviēnā jau nekāda zāle labi nēaūg. / Ķēniņiene nu brauc ar savu meiteni un kučieri tālāk, atkal pa popieniem un puřvājiem. (Janševskis 55)*

pūrviēta, arī **pūraviēta** subst. **Sena laukuma mērvienība – aptuveni 0,37 ha.** *pūraviēta bi pa ektāru lielāka. / viēns ektārs i trīs pūrviētas. / pūrviēta bi, trīs pūrviētas – viēna desetiņa. / sīkām saīmniēcībām bi deviņas pūrviētas, vidējās saīmniēcības trīzdesmit pūrviētas. vēciēm saīmniēkiēm bi te četrsiņt, piēcsiņt pūrviētas. / zemes nebi daūdz – trīzdesmit lidz četrdesmit uņ seždesmit lidz astuōņdesmit pūraviētu. divi saīmniēki bi tik Nīcā a siņt diūdesmit pūrviētām. viņiēm bi lielākas nuōdevas. / muņs te ešuōt kādas trīs pūraviētas. / citiēm [saimniekiem] bi nuō trīzdesmit lidz astuōņdesmit pūrviētām [zemes], mazākiēm nuō trīs lidz deviņām*

pūrviētām. / Mežagalā bi kādi piēdzdesmit namelniēki. [viņiem bija] nuô trīs līdz seši pūrviētas zemes. / pūrviēta skaītījās. apmēraim viens vėzuims siēna bi pūrviētā. / ka apvėlk jaūnu sėrkanuô liņdruku piřmuô reizu, ejuôt baznīcā, citas teic – tev vāidzēs pūraviēta piē baznīcas, kuř abgriēstiēs, izrādītiēs!

puřvs, arī **puřs** subst. **Pārlieku mitrs zemes virsmas nogabals, kam raksturīgs pastāvīgs vai ilgstošs mitrums, specifiska veģetācija un kūdras veidošanās process.** *te bi puřs, puřvs pilnīgi. te a zīrgu nevarēja iēbraukt. gājām kājām. / taga puřvs, senāk pėkls [sauca]. / puřvuôs aūg dzērvēnes. tās jaū puřvuôs tik aūg. / mitrā viētā, tai puřvā aūg tiē plakaņi. / mežuôs viņa aūg tāda puřva viētās – dzėguzene mēs saūcam. / tiē iř tādī puřva siliņi. aūg tādās lejas viētās. / pazīstami puřvu bėrzi sikajām lapiņām. (LFK 9, 143) / citi puři alu dzēra, tu dzer puřva ūdentīnu. (LFK 1817, 65) ✦ **iebraukt puřvā** – nonākt strupceļā, piedzīvot neveiksmi. **iebraukt puřvā** – teic us tādū, kas savu dārbu neizdara, kā vaīg. / ciēmiņu dēls nuoduomāja pac istaīsīt kuřmašīnu, bet viņam neizdevās. citi teica – a visu tuō taīsīšanu iēbrauca puřvā.*

pus nelok.; subst. **Viena no divām vienādām vai aptuveni vienādām daļām; puse.** *ziēmā garus prakus šuva – līdz pāri pus ceļiem. / siēviētēm [zābaki] bi līdz pus liēlu, līdz ceļiem. / kādas divas uņ pus siēnas apmeta krėkliēm linu aūdėkla. / [konditorejā] svēdiēnām visādi kuņģi ēduši. citaņ nuô šķīva atlikuši pa puz gabalu [kūkas] vėl. / guovu mēslī dēř priēks kařstuma, svaīgi guovu mēslī. pus tējkaruôtes iēliēk iēks krūzītes uzoārīta piēna, iskāš uņ ta iēdzeř. / ganelis ismēra, cik pėdu iř [ēna]. ja i četras a pus pėdas, ta vař dzīt mājā. / nu jaū mēnesis akaļ būs pagājis. pus mēnesis caūri i. / baruōkļiem deva labu barību. viņu aūdžina puz gadu. / pagājuši jaū četri gadi. nē, četri uņ pus.*

pusapaļš, -a adj. **Tāds, kam ir pusapaļa forma vai pusaplīm līdzīga forma; tāds, kam ir puslodes forma.** *vāceles iř pusapaļas. / tuō asti viš [tas ir, tītars] ispleš pusapaļu, tādū smuku.*

pusapriks subst. **Puse maizes rieciena.** *kukuliņ riņķī iř apriks. ka apriku pārgriēž us pusēm, ta iř pusapriks.*

pusase, arī **pusass** subst. **Sena tilpuma mērvienība (akmeņu, malkas daudzuma mērīšanai) – puse ass.** *pusass [ir] mērs. kādu pusasi piřka liētaskuōku. / mežā [malku] křaū asēs, pusasēs.*

pusaūdžis, retāk **pusaūģis** m., **pusaūdze**, retāk **pusaūģe** f.; subst. **Cilvēks pārejas vecumā no bērības uz jaunību (aptuveni no 11 līdz 15 gadiem).** *puģis tāt pusaūdžis, ganuôs kas dzina. / tādī pusaūdži – meitines – gāja pa ruōkasmēitām. / vėl jaū Maīga tik tāda pusaūģe. vėl jaū nevař vērtas meitas dārbus darīt. / tuř [uz ballēm] vairāk jaūniē iēt, tuř jaū tādī pusaūdži, tādī skuōlas gaduôs. // adj. noz. **Tāds, kas ir šādā vecumā.** šmuřgulis tādus pusaūdžu puikas saūc, kas tādī palāidniēki.*

pusaūgsts, -a adj. **Vidēji augsts.** *spickūrpes tādās pusaūkstas kūrpes bi uņ spicas.*

pusaūgu nelok. **Tāds, kas vėl ir augšanas stadijā; tāds, kas vėl nav pilnīgi izaudzis (par dzīvu būtni).** *krapučis uz bėrnu saka, us pusaūgu [bėrnu] ař teic, uz luōpiēm ař.*

pusaūģis. Sk. *p u s a ū d z i s.*

pusbadis, -use, -usi divd.; adj. noz. **Tāds, kas ilgāku laiku sajūt izsalkumu, uztura trūkumu.** *tiēvs kā viņtařs – teic iř uz luōpu – tādū pusbadušu, kūdu. / piēsēja tuō zīrgu us pliku papuvi. tuř jaū nebi kuō ēst. tāt puzbadis palika.*

pusbalts, -a adj. **Gandrīz, samērā balts.** *[kartupeļiem] piēlēja piēnu, piēbēra rupjus rudzu mīltus. iznāca puzbalta biēspuira.*

pusbīdele, arī **pusbīdeļi** subst. **Rupjāka maluma milti (salīdzinājumā ar bīdeļmiltiem).** *pusbīdele i tas nuōspicētaīs, ta ka samaļc. tīrs uņ baļc mīlc. / saļdskābmaīzi cėp nuô pusbīdeļu mīltiēm, rudzu. rudzu mīltus nuōbīdelē us pusbīdeļi uņ ta cėp saļdskābmaīzi. a tiēm pusbīdeļiēm iēplucināj uņ a bīdeļiēm atmīcij.*

pusbīrkava subst.; novec. **Svara mērvienība – puse birkava (apmēram 80 kg).** *tu jaū vėlc kādu pusbīrkavu a visiēm liņdrukiēm.*

pusbrālis subst. **Brālis, ar kuru kopīgs ir tikai viens no vecākiem.** *puřbrālis, pusmāsa. saūc vārdā. / tad kristības jaū ka taīsij, ta piřmaīs bėrs jaū bi jāduô vīra raduôs – viēn-aļga, vaī brālis vaī puřbrālis, vaī māsas vīrs.*

pusbridis, -use, -usi divd.; adj. noz. **Līdz pusei pārbridis.** *nebij puřvu pusbriduse, sasatiku bajārīnu.*

- pusbutele** subst. 1. **Puslitra tilpuma pudele.** *añniņa mazāka, pusbutelīte liēlāka. / šnabiņ tik bi tās añniņas. añniņa uñ puzbutelīte tās saūca. // Šāda tilpuma pudele ar degvīnu. cik ta nu vaīdzēja tuō puzbutēlu piēlikt, ka maīnijāt tuōs ziņgus?*
2. **Puse no pudeles tilpuma.** *ta [ganam līdz bija] piēna butele – ta jaū pusbuteli lēja, labi, ka viēna krūzīte.*
- pusbūve** subst. **Puse no celtnes stāva.** *trempelis i piē būves. tā tāda pusbūve – ne pilnu uōtruō stāvu, bet pusi cēļ.*
- pusceļš** subst. **Puse vai aptuvena puse no veicamā ceļa, attāluma.** *kad kas braūcuōt saplīst, paliēk pusceļā. / braūcuōt nuō meža, nuōkrita riteniņ reīpa. uñ tā palika pusceļā a visu vōzumu.*
- pusceñtele** subst.; novec. **Trauks (parasti alus uzglabāšanai, transportēšanai) – puse centeles.** *ceñteles bi tādi çņkuri. ceñtele, pusceñtele. [pērkot] pa tuō traūku jaū bi jāiēliēk naūda.*
- puscepis, -ceþuse, -usi** divd.; adj. noz. **Puscepts; tāds, kas ir iesākts cept, bet nav izcepts.** *ka [maize] pusceþuse, ta apmaīna – tuōs priēkšējuōs [klaipus] liēk dubēnā uñ dubenējuōs priēkšā. / pusceþuse maīze jāiēt isvaļkāt. tā viņu abgruōza – priēkšējuōs kukuļus nuōšaūn dubēnā. / saīmniēce isvaļcija maīzi nuō krāsns, ka pusceþuse.*
- pusciēts, -a** adj. **Vidēji ciets.** *bišķi tā ilgāk pasutināja tuōs rāceņus, tādus pusciētākus nuōsūca bišķi.*
- puscoīla** subst. **Garuma mērvienība – puse collas.** *coīla bi liēlāka pa ceñtimetru. coīla, puscoīla, aktēlcoīla. / ja [govij] rāgi spici dikti, ta nīknām abzāgā – drusku tig, kādu puscoīlu.*
- puscūcis** subst. **Cūka vecumā no četriem līdz aptuveni deviņiem mēnešiem.** *puscūcus kādu pusgadu tik aūdzēja. ta jaū bija brañks puscūcis.*
- puscūka** subst. 1. **Aptuvena puse no cūkas kautķermeņa (parasti garenvirzienā).** *visu puscūku addevu pa parādiēm viē.*
2. **Cūka vecumā no četriem līdz aptuveni deviņiem mēnešiem; puscūcis.** *mañ pagājušajā gadā bija divas puscūkas. viēnu baruōju meītas kāzām.*
- puscukurbīete, arī puscukurene** subst. **Lopbarības biete (Beta vulgaris subsp. vulgaris); runkulis.** *puscukurenes tādas spicas aūga. gabaliņu viņa bija rēсна, bet ta nāca spica. tās luōpiēm aūdzēja. citas biētes apaļas bija. / puscukurbīetes, cukurbīetes i saļdas.*
- pus-četri, -as** num. 1. pamata num. **Pulksteņa laika moments: trīs un trīsdesmit minūtes vai piecpadsmit un trīsdesmit minūtes.** *ka mazgāja vešu, ta pusčetrūōs cēlās.*
2. daļu num. **Trīs ar pusi; 3,5.** *tuñ bi pusčetras, pus-piēktas mārciņas tā.*
- pusčukstus** adv. **Gandrīz čukstus.** *pusčukstus māte mañ piē aūses tuō pateīca.*
- pusdarīts, -a** divd.; adj. noz. **Tāds, kas ir iesākts darīt, bet nav līdz galam padarīts.** *ja meīta acstā puzdarītu dārbu, ta brūdģāns acstās.*
- pusdesmit, arī pusdesmīte** pamata num. **Pieci.** *puzdesmite – piēci. skaīta – viēni piēci, uōtri piēci, desmit. / divi desmiti uñ puzdesmit būtu bijis taī Mādžīteī gadu [tajā laikā].*
- pus-desmit** pamata num. **Pulksteņa laika moments: deviņi un trīsdesmit minūtes vai divdesmit viens un trīsdesmit minūtes.** *pus-desmituōs te iēt aūtobuss uz Liēpāju.*
- pus-deviņi** pamata num. **Pulksteņa laika moments: astoņi un trīsdesmit minūtes vai divdesmit un trīsdesmit minūtes.** *bruōkasc [bija] astuōņuōs, pus-deviņuōs. / taga ziēmā mazaīs puīka ceļās tīkāt pus-deviņuōs. / maziēm bērniēm pus-deviņuōs jaū jābūt guļtā.*
- ¹pusdiēna, arī pus-diēna** subst. 1. **Dienas vidus, laiks, kad saule atrodas visaugstāk virs horizonta; pulksteņa laika moments: divpadsmit.** *saūle puzdiēns laīkā, jāiēt mājā guōves slaūkt. / tad balstiņis vien neskana, kad saulīte puzdienāji. (LFK 1817, 183) / puzdiēnā [govis] dzina mājās. / tuō dārbu jaū līdz puzdiēni padarīs.*
2. parasti *pus-diēna.* **Puse vai aptuvena puse no dienas – aptuveni sešas stundas.** *kad pārbraūks nuō meža, būs puz-diēna ari pagaīse. / paiēs kāda pus-diēna, līdz aīzbuļdurēs tādā sliktā cēļā mājās. / nuōpīrkuši buteli brañdava. nu slapiñ pus-diēnas tiē vīri.*
- pusdiēnas, arī ²pusdiēna** subst. 1. **Ēdiens ēdienreizei dienas vidū.** *es tādu maīzi negribu. ta es vāru puzdiēnas. / ka pārbraūca nuō baznīcas, ta deva puzdiēnas – ta bī nuōlupti balīti rāceņi, šmuōrēta aītas gaļa. / paldies devu Dieviņam, nu paēdu puzdieniņu. (LFK 1961, 11120)*
2. **Ēdienreize (parasti) dienas vidū.** *bruōkaste, puzdiēna, palaūnadze, vakarinas. / puzdiēnā bi rāceņi a visu mizu. / vīriēm jaū [desas] deva mežā līdz puzdiēnā. / braucam visas mēs, māsiņas, māte sauca puzdienā! (LFK 1817, 24)*

pusdiēnlaīks, arī **pusdiēnaslaīks** subst. **Laīks (dīenas vidū)**, kad parasti ēd pusdienas. *vasarā vaīdzēja puzdiēnslaīku turēt pārs stuīndas. / divi stuīndi puzdiēnlaīks – diūpacmituōs [govīs] pārdzīna, divuōs dzīna laīkâ. / nu īr kreīks pacēlc, nu īr puzdiēnlaīks! – puīši kâdreīz smējâs. / puzdiēnslaīkâ vis-aūkstâk ī saūle.*

pus-divi pamata num. **Pulksteņa laīka moments: viens un trīsdesmit minūtes vai trīsdesmit un trīsdesmit minūtes.** *ka es ceīpu maīzi, es ceīluōs agri – pus-divuōs – aūkšâ.*

pus-divpadsmīt pamata num. **Pulksteņa laīka moments: vienpadsmīt un trīsdesmit minūtes vai divdesmit trīs un trīsdesmit minūtes.** *pus-divpacmituōs nuōklabēja laīka dures. nu viēns nâca.*

pusduīls, -a adj. **Daļēji nesaprātīgs, mulķīgs.** *us cilvēcīēm teīc aī – tas tâc puzduīls, bravūrīks.*

pusdures subst. **Durvis ar atsevišķi atveramu augšējo daļu; pusdurvis.** *pusdures bi. tās bi tâ us pusi veīamas. [durvju] aūkšu īpaši atvēra. ja tev vaīdzēj tuō apakšu atvērt, ta tuō aūkšu aīstaišij ciēt. / tâm mājâm, kurâm vēl puzdures, vaīg trīs viētâs klabatas.*

pusdvālikte, arī **pusdvālikts** subst.; novec. **Sena tilpuma mērvienība – puse dvālikts; koka trauks, kam ir šāds tilpums.** *rāceņus mērija aī dvālikti uī pusdvālikti. cik tuī bij, nemâku teīkt. / bi pusdvāliktes aī, tâc mēriīns. / kâdu puzdvālikti iēbēra tuō âbuōlu maī ari.*

pusdzīvs, -a adj. **1. Tāds, kas ir zaudējis garīgos, arī fiziskos spēkus (smaga pārdzīvojuma, pārmērīgas piepūles dēļ).** *Maīgužu Jānis vaīs neprec. uī nu viņa staīgâ kâ puzdzīva. / dārps kolķōzâ bī grūc. tu pārnâci vakaruōs puzdzīvs. // Tāds, kura dzīvības norises ir ļoti vājas. mežâ, cērtuōt kuōkus, egle piēspiēda gâžuōtiēs viēnu zâgâtāju, uī puzdzīvu isvīlka nuō apakšas. □ puzdzīvâ nīte – nesaistīto nīšu paveīds (?). vaīrâk bi puzdzīvâs nītes. viīns nevarēj addalīt citu nuō citas, pastuīndīt varēja.*

2. Daļēji, nepilnīgi izcepts, izvārīts u. tml. (par pārtikas produktiem); pusjēls. *tuō jaī sâēda, isrâva nuō grāīja puzdzīvu, juō tâ visiēm garšuōīja, tâ akna.*

puse subst. **1. Viena no divām (parasti vienādām vai aptuveni vienādām) sastāvdaļām, kuras veido veselo vai kurās sadalīts veselais.** *braūcuōt salūza ritenis uī puse graītu izbīra. kas daūdz grib, tam maz tiēk – citi nuōtēce. / daš akaī veda [linus] mērcēt dīķī. citreīz jaī tâ – pusi veda ârdīt uī iskliēt uī pusi veda dīķī. / viēna puse kârstuves ī laīkamī palikuse tik uī ratīni viēns uōtrs. / [gatavojot sieru] salej pusi piēna uī pusi ūdeņa grāī. / tuō [aitas gaļu] sacīrta gabaluōs. ta iēlika grāī – pa pusi aītas. a liēlu kuōka karuōti maīsīja. / maīns dēls dikti grib sīpuōlus, ta pusi sīpuōlus, pusi tâ baītâ sviēsta [lieku]. □ lidz (arī līdz) pusi (arī pusei) – līdz viduklim, jostasvietai. līdz pusīteī es iēbrīdu eīzērâ. / senâk tik lidz pusi [priekšauti bīja]. □ pa pusei – daļēji. [sīevietēm] lidz ceīlēm zeķes. uī, ka gâīja uz baznīcu, ta tâ nuōliēca pa puseī, laī neī nuōputēīšas uī ī tīras. / es tik tâ pa puseī varu isteīkt, smaīki nezīnu. es tuōs nuōsaūkumus vaīs nēaceru. / ka iēt zveījuōt uz âķīēm, ta jūrâ vēlķ līdz tâdu kâ kasti. īkaste tuō saūc. pa puseī ūdenī tâ īr. □ pusi uz pusi (arī uz pusēm, uz pusi) – divās vienādās vai aptuveni vienādās daļās. senâk vāriīja rupju rudzu mīltu biēspotru. izvārīīja kuōpâ piēnu uī ūdeni us pusi – pusi piēnu uī pusi ūdeni nuō visa daūdzuma. / [cīetajam sieram] jānuōsīlīda pusi us pusi – pusi rūgušuō piēnu uī pusi salīda piēna – maīšīpiēna vaī nuōkriētu vāīpiēnu. / senâk nuōpiīrka spīrtu uī laīšāī braīndavu pusi us pusi aī ūdeni. / sadalīsiī tuōs dārbus us pusēm. tâ būs labâk – zīnâs, cik katramī jādara. □ uōtra puse – placenta. katramī dzīmušamī suvēnamī īr sava uōtra puse, kas dzīmīstuōt isnâk līdzi ârâ. uōtru pusi cūkas nuōēd. tâ tâda plēve. / uōtra puse ī tâc maīsīīš. tâ uōtra puse katra isnâk līdz a savu suvēnu. / ka beīdz suvēns isnâkt, ta nâk uōtra puse. cūka īsspiēz tuō tâ-pat kâ tuō suvēnu. tuō uōtru pusi glabâ, neduō apēst – baīl, ka nesâk suvēnus ēst. saīmniēce nuōvâķ uōtru pusi. / kumelīns īznâk a visu uōtru pusi. guōveī vēl īlģu laīku stāvēja uōtra puse, lidz viņa īznâca. / ķēveī ari uōtra puse nuōnâk âtri, tū-līt. □ uz pusi – divas reīzes (lielâks vai mazâks); divreiz (vaīrâk vai mazâk). tiē bi vēl smaīkâki, us pusi smaīkâki. bet tiē [cēpeī] bi stipri dikti. / daīzâda liēluma kreījuma mēri bīja – puslītrs, us pusi mazâks. □ vāījâ puse – ķermeņa daļa, kurai trūkst veiklības, īzturības. Mičīs nevarēja iēcēlt maīsu rāceņu ratuōs. nevarēja a kreīsuō ruōku labi saījēt galu. tâ jaī tâ vāījâ puse. ♠ ar bullī uz pusi (arī pusēm) – nekârtīgi, nekvalitatīvi. īr gaīn tiē puīši te tâ plāvūši aī bullī uz pusēm! ne kaūna, ne guōda. / kâ te plāvūši? a bullī us pusi! tâdas paspaīles palīkušas. / cic ī nuōplāvīs a bullī us pusi – bullīmī aī īznâk, kusaku ku nuōkuōst. ♠ ar Diēvu uz pusēm – ne visai labi, vīduvēī. kâ tuī iēt, tâ tuī iēt – a Diēvu us pusēm. / tuī bīja tâda švaka koste – aī Diēvu us*

pusēm. / ja pļavā nav labi paaūguse zāle un nevar labi nuōpļaut, ta tēc – nu tu a Diēvu us pusēm! ✧ **puse nuo juōda** – saka par strauju, izdarīgu u. tml. cilvēku. tā meitene puse nuo juōda, dikti tā lustīga, šeptīga. ✧ **raūties uz pusēm** – ļoti daudz, ļoti intensīvi strādāt. jāstrādā dikti bī. dabuja gaņdrīz us pusēm raūtīs.

2. savienojumā ar apzīmētāju. **Vieta, teritorija, kas atrodas ar apzīmētāju nosauktās vietas virzienā vai tās tuvumā.** sēta i staļļa pusē, un sētiens i klētes pusē. / staļļi parasti bi ķēķa pusē. / laūka pusē [durvīm] i tas ruōkturis, un iēkšas pusē i tā klabata. / kuōka slēgi bi nuo laūka puses. / Sāmu sala jūrā i us tuō pusi. / Leītīši i uz Rucavas pusi – tiē skaitījās piē Nīcas pagasta vēl. / tas vārc nācis nuo leišu puses. te iēprecas un ta citādi parunā. / uz māju pusi bi ganīkle. tā bi cērpuōta, akmeņuōta. / taks gaņ lielceļa malu druvas pusē gāja nuo baznīcas uz upes pusi. // savienojumā ar apzīmētāju. **Vieta, teritorija, kas atrodas virzienā prom no kā vidus, viduslīnijas.** iēņes rijās tādus gaņus kuōkus, nuōliēk. cilvēki iēt viēnā pusē un ta tā sit tās [linu] galviņas. sit un uzdzied. / ta, ka lini bi saūsi, ta iēveda viēnā šķūnī un sataīsija tādas dēles platas. katrā dēles pusē stāvēja cilvēki un sita. / krētes i us piēri un uz viēnu pusi sānā – va nu us kreīsuō pusi va uz labuō pusi. / dārbdiēnas drāneles – tās jaū vaīdzēj aūst pašiēm. tās bi uōlikte uz viēnu pusi, uōlikte uz uōtru pusi. / tas i kliškājis – kājas katru us savu pusi mēt. // **Mala, sānu daļa (piemēram, ceļam, ielai).** brāļa māja i ceļa uōtrā pusē. / iēlas pretējā pusē bija skuōla. / te pa ceļa labuō pusi i labāk braūkt. te i līdzenāks. // **Mala, krasts (piemēram, ezeram, upei); malas, krasta tuvākā apkārtnē.** upes uōtrā pusē iē Bārta.
3. savienojumā ar apzīmētāju. **Virziens (darbībai, kustībai), kuru norāda ar apzīmētāju nosauktā vieta.** [skolēni nāca] nuo viēnas puses, nuo uōtras puses un tā aņ nuo trešās puses, juō trīs puses tik bi. cētūrtā puse jaū bi ūdeņa piļla, visas pļavas, viss. / tuō griēzekli ap tuō naglu varēja gruōzīt uz viēnu pusi, uz uōtru pusi. / nu vēš nuo citas puses pūš. / uz Liēpājs pusi mākuōņi cēlās. rādijās, ka būs liētus. ✧ **apgriēzties uz uōtru pusi** – būtiski pārmainīties. nuo manas bērnības līdz šim laīkam, jāteic, pasaūle i abgriēzusiēs uz uōtru pusi. ✧ **apsviēst asti uz uōtru pusi** – darīt, rīkoties pretēji iepriēkš paredzētajam, norunātajam. ciēmiņi sarunāja kuōpīgi nuōsuōlīt meža gabalu. bet uz meža toņģi viēns vaīs uōtru nepiēņēma – apsviēda asti uz uōtru pusi. ✧ **griēzt valuodu uz citu pusi** – mainīt sarunas tematu. tēs negribēja paņ tuō vaīrāk runāt, griēza valuōdu us citu pusi. / tas [uzrunātais] tik griēž valuōdu us citu pusi un neteic vis, ka dabujis sukas. ✧ **iēt uz labuō pusi** – pamazām uzlaboties. kā sāka dzērt čemerijas, tā vaīrs vēdērs nesāp. iēt uz labuō pusi. / ka ziņģiēm bi kašķis, sāka abdziēdēt aņ aptiķa zālēm. ta gāja uz labuō pusi. // **Vieta, teritorija, kur parasti izpaužas ar apzīmētāju nosauktā parādība, tās iedarbība.** viņa gribēja saūles pusē puķes stādīt, bet vīrs [...] neļāva tuņ stādīt. / rijā kad kuļ, ta dures, kas i vēja pusē, tāisa ciēt. / ciēmītes ilgi strīdējās, ta gāja katra us savu pusi. / [rulli] katrā galā viēna meīta vēlk us savu pusi un uōtra stuņj. / kad viņas [tas ir, sievas] beīks atsveicinātiēs un iēs katra us savu pusi? / ja pārduō, ta pērk, ja nē, tad iēt katrs us savu pusi. □ (**apsviēdīgs**) **uz visām pusēm** – saka par cilvēku, kas māc (dažādos apstākļos, arī dažādos darbos, nozarēs) veikli, izveicīgi rīkoties. tas vēcākaīs dēls viņai tāc apsviēdīks uz visām pusēm, izdarīks. ✧ **ne uz tuo pusi** – it nemaz; ne mazākajā mērā. tas viss blēņas, ne us tuō pusi nav tiēsa. ✧ (ir, iet u. tml.) **uz švakuō pusi** – saka, ja kas ir vecs, nolietots; saka, ja kāds ir (smagi) slimis. tā tēva laīva bija vēca, uš švakuō pusi bija. / vēctēvs nu jaū uš švakuō pusi iē – maz ēd, pa guļtu viēn grib. / ta jaū vēcāmāte gāja uš švakuō pusi, viņai nebija vaīs spēka. ✧ **uz tuo pusi** – gandrīz tā; tuvu tam. nu vaī tāisīsī kāzas šuōrudeņ? – us tuō pusi iēt, vaīdzēs jaū. ✧ **uz vājuo pusi** – vājāks, liesāks (par dzīvnieku). tā jaū turēja tādas vidējas cūkas – lai nebūtu trēkna un lai nebūtu liēsa. varēj būt uz vājuo pusi. // **Apvidus; novads.** mūsu pusē te tāds liēts nenuōtiēk. / kuņā pusē tu duōmā nu nuōiēt dziēvāt? □ **cita puse** – cituriene; cits apvidus, novads. Nīcā jaū vispār iē līdzena zeme, bet tā us citām pusēm jūrmalīniēkiēm tās kāpas iē. / viēns uōtrs aka atnāk nuo citām pusēm un grib tuōs kažuōkus rēdzēt. / statiņi i citā pusē. muņs i tāpat rudzu, aūzu, linu bāliņi. / [lauks] a rūktinēm piēaūdzis. citā pusē saūc pērkūōnes.
4. savienojumā ar debespuses nosaukumu. **Attiecīgā debespuse, arī vieta, teritorija, kas vērsta pret šo debespusi.** diēnvidus pusē upei bi aūkstāki krañti. te bi zēms krañc. / vēš ziēmēlu pusē. / paūsariēm nuo diēnvidu puses nāca spēcīga straūme.
5. savienojumā ar gadalaika nosaukumu. **Attiecīgais gadalaiks.** silu mēdus nāk uz rudenā pusi, ka sili sāk ziēdēt. / viš [tas ir, lauku apīnītis] a viēnu tā uz rudenā pusi, tā pēc Jāņiēm – ta viš tā

ziēd. / jēri visi dzima us paūsara pusi. tuōs saūca paūsara jērus. / [lopus] lecināja tā, lai atņēsās us paūsara pusi. / tiē kūtari uz rudenā pusi visi isliduō. / vasaŗs uōtrā pusē i tiē kapusvētki. // savienojumā ar diennakts daļas nosaukumu. **Attiecīgā diennakts daļa.** nuō rīta puses bī liētus. / večaistēs iēkrācās uz rīta pusi. / uz rīta pusi liēliē cēlās. / laba pļaušana i nuō rīta puses, ka vēl zālē rasa.

6. Viena no (kā) virsmām. šis [augš] iŗ aŗ rūkc, tuō es zinu. viš tāt – tā viēna puse tām lapām i zaļa, uņ uōtra puse i balta. / viņai [tas ir, strupmētarai] ta kā dadzītiņ i tās laps, bet mīksts. tāda viļluōta tā uōtrā puse viņam. / labā puse ādai uņ kreisā puse. / prakaņ aka divas kabatas vīrsus pusē uņ trešā iēķsas pusē. / vestei priēķsas puse bija aŗ trijām kabatām. / ziŗgaņ i zuōbi apakšas pusē. / [akai] visās četrās pusēs i kuōki – ta kā kasc. / ratiēm tā viēna puse, tā viēna luba nebija ņemama ārā. tuō viēnu pusi tik ņēma ārā. / Džonis stalķs. viš nemaz negrib ēst, ka viēnu pusi viēn tik apsvāida – va kreīmu, va kuō. **labā puse** – ārpusē, virspusē (audumam, apģērbam). tā labā puse klētai jāu izbalēse. / labā puse ādai uņ kreisā puse. **griēzt kažuokam (arī kažuoku uz) uōtru pusi** – krasī mainīt savu nostāju. sasuōlija labu peļņu paŗ [koku] nuōciŗšanu uņ isvešanu. bet, kad izdarija, tad nemaksāja – griēž kažuokaņ uōtru pusi. / viš viēnaņ bī tā piēglaīmuōjiēs, bet, ka dabuja zināt, kuō viš bija padarijis, ta griēza kažuoku uz uōtru pusi.

7. Cilvēks vai cilvēku grupa, kas kādās attieksmēs, kādā darbībā ir pretstatīts citam cilvēkam vai citai cilvēku grupai. tiē viētniēki bi izvēļēti nuō katra ciēma pa viēnu. ari nuō kaļpu uņ bezzemniēku puses bi savi viētniēki. / pagasta tiēsa sastāvēja nuō vairākiēm cilvēkiēm kā nuō saīmniēku, tā nuō kaļpu puses. / varēja samituōt ziŗgus a čīgānu. citādi jāu piēlika nauđu – gaņ viēna puse, gaņ uōtra puse. / maņš tēs aŗ kad-reīz bi nuō tiēm, kas iēt pa tuō komunistu pusi. **uōtra (arī viņa) puse** folkl. – apdziedātie (dziedot apdziedāšanas dziesmas). [linus] situōt viēna puse uōtru pusi abdziēdāja. / dziedī, dziedī, uotra puse, vai jums dziesmas aprūkušas? (LFK 1817, 127) / iŗ tāda abdziēdāsanās dziēsma – uōtra puse gaļu ēda, zupu lēja kabatās. / viņas puses dziedātājām diegu zeķes kājiņā. (LFK 1817, 144) / es jums saku, uotra puse, caurā krēslā nesēdiet! (LFK 1817, 116) / uōtra puse, uōtra puse, kas jums gari karājās? pulķstīns vestes kabatā, ķēde gari karājās. / viņas puses rāvējiņi kuņu kāra eglīnā. (LFK 9, 47) / es jums saku, mūspusīte, – raksim grāvi plānīnā: uotras puses ļautīniem straume tēk dziedājuot. (LFK 1817, 202) **nuo** (kā, piemēram, **mātes) puses** – lieto, lai norādītu radniecības saites. večāmāte nuō mātes puses “Ciņcaluōs” varēja saskatīt savas meītas mājas luōgus. / tā [mituojuot] nuō abu pusītēm vaŗ nu prečētīēs i tās nesmukās meītas, i tās smukās meītas, ja. / kāzās vedēji bi nuō radu puses. / vedēji iŗ nuō vīra puses, uņ panāksniēki iŗ nuō siēvas puses. **nuo Diēva puses!** – izsauca izbailēs, ja negrib, lai kas notīktu, ja grib atturēt no kādas rīcības. bēŗni, neīta uz upi pa ļēdu! nuō Diēva puses klaūsāt! **nuo savas puses** – savukārt. vīri nuō savas puses aka jāūnaīm vīraņ ūzlika veču čepuri uņ iscēle, trīs reīzes iššūpuōja gaīsā. **uōtrā puse** – vīrs vai sieva. mana uōtrā puse nau mājā. // **Cilvēks, cilvēku grupa, kuru (kādam) ir jāpārspēj sporta spēlē, sporta sacensībās u. tml. ripu vaīg mācēt aīssviēst, lai vaŗ uōtru pusi saviņņēt.** // **Prasītājs vai atbildētājs tiesas procesā.** nu iēsākuši prāvītiēs pa tuō parādu. redzēs, kuŗa puse viīnēs! / es viēnreīz tuŗ [tiesā] ēsmu bīse pa liēcīniēci nuō saīmniēku puses.

8. dem. Puslitra pudele ar degvīnu. pusstuōps – tag skaitās pusīte. / kādreīz puīši salīka [naudu] nuōpiŗkt kādu pusīti.

pusēdā adv. **Ēdienreīzes vidū.** visi pusēdā actāja galđu uņ gāja skatītiēs, ku tiē [kāzenīeki] braūca.

pūšēkls subst. **Mēreni stiprs vējš.** ja nav ne liēls vēš, ne rāms – tāt nepatīkams zvejā. nu tāt pūšēkls i.

pusektārs, arī **pusektārelis** subst. **Pusektārs.** iēmuļniēkiēm pusektārs bija. tiē tādi maziņi [saimniēki]. viēna guōvele, pusektāra pļavas. / muņš jāu, jāteic, pusektāriņš zemes bi tā-pat kā taga. / te vēļ savs pusektārs – tuŗ iēstāda rāceni. / manaņ tēvaņ pat pusektārelis nebija. / pļāvuši rūtes uņ pusrūtes. rūte i viēns hektārs, pusrūte i pusektārs. / [mežā] bi slēģi, kā tag mēra pusektāruōs. bet ta tā slēģiēm mērij. / vīrs sāka strādāt melorācijā. ta viņam nedeva tuō pusektāru.

pusērzēlis, arī **pusērzēlis** subst. **Ērzēlis ar vienu sēklinīeku.** ērzēliņ iŗad paūti – divi. iŗ viēns kādu reīzu. tas i pusērzēlis. tuō jāu rūna, tuō jāu paŗ ērzēli netuŗ. ja viņu isrūna, ta viš i ziŗks. /

kādreiz viņi [tas ir, zirgi] piēdzimst a vienu paūtu, pusērzeli. tādu pusērzeli nevaŗ rūnīt. uņ turēt aŗ viņu nevaŗ, tālab ka viš i nemiērīks, pluōsās. / pusērzēlis bi, tuō rūnija. bet viš savu dabu neatmeta, tik-pat bi traks. maz jaū bi pusērzeļu.

pusgads, aŗ **pus-gads** subst. **1. Sešu mēnešu ilgs laikposms.** vasarās tiē laūka darbi vaŗrāk, ta [algādžus] salīkst us pusgadu – vasaru. / kumeļš zīd viēnādi viēn klāt [ķēvei]. rudeni neliēk vaŗ kuōpā viēnā steliņģī. puzgadu jaū ļaū zīdīt. / pa pusgadu mazgā viēnreiz, pa gadu divreiz tik mazgā. ku tu tik milzumš veļu [sažausi]. / puz-gadu bez maizītes dzīvuōja. / pēc puzgada i cūka, ta jaū nesaūc suvēnu. / uōtrā puzgadā jaū skaitās liēla cūka. / puzgada gulēju avuota malā, ķekatu dienīnu gaidīdama. (LFK 1818, 122)

2. Vecums – seši mēneši. pussuķis i tāt puzgada. / es savaŗ pādītei pusrubli duōšu, laŗ mana pādīte puzgada (// puzgadā) staīgā. / lai mana pādīte puzgada staīgā. (LFK 1961, 10846)

pusgalva, aŗ **pusgalve**, **pusgalvis** subst. **1. Puse vai aptuvena puse no uzturam paredzētas dzīvnieka (parasti cūkas) galvas.** cūkas puzgalvu vārija guōdā. / cūkas pusgalva bi nuōvārīta – tuō aŗ vešļu lika [uz kāzu galda]. / sēnāk ustaīsij paši miēžu alu, nuōkāva cūku, sataīsij cūkas gaļu uņ puzgalvas. uņ tādas jaū tās kāzas bija. / kad kāzās usklāja galdu, bi tikaŗ vārītas cūkas puzgalves. puzgalvaŗ apkārt bi mazāki gabali. / ka nebi guōdā, ta vārija pa kādiēm svētkiēm vešļu puzgalvu. / [kāzu] galdi bi klāti – vārīta gaļa liēla kaūdze, puzgalvas. / ka guōduōs gāja, sviēstspainīti jēma līdz kukuliņ, cūkas puzgalvi, braņdavu.

2. Puse no galviņkāposta. [kāpostiem] ūzlēja tuō zupu vīrsū, uņ ta viņi iēskāba. uņ ta visi pa galviņu, pa puzgalviņu uskuōda tā-pat.

pusgaŗš, -a adj. **Vidēji garš.** mati bi us šķīri acsukāti. pusgaŗi mati us šķīri, baki.

pusgatavs, -a adj. **1. Tāds, kas nav vēl pilnīgi gatavs, līdz galam pabeigts.** vaīg ūspruōvēt drēbes. tas jaū, ka puzgatavs, ta ūspruōvē.

2. Tāds, kas ir sasniedzis daļēju briedumu; tāds, kas nav pilnībā nogatavojies, nobriedis. ka siēns vēl puzgatavs, ta sakraū ķūļuōs, laŗ labāki ižžūst. tuŗ trīs, četri klēpi.

pusgrasis, aŗ **pusgrašis** subst.; vēst. **Monēta, kuras vērtība ir puse no graša.** grasis, pusgrasis aŗ bi. / tuŗ nu maza vērtība – kādu pusgraši gabalā maksāja zēveļu kastelis.

pusgraūdnieks m., **pusgraūdniece** f.; subst.; vēst. **Laukstrādnieks, kas par viņam lietošanā nodoto zemi atdeva zemes īpašniekam daļu (parasti pusi) ražas.** puzgraūdnieks pīlda aŗi pusi pagasta nuōdevas uņ klaūšas.

pusgraūds subst.; vēst. **Zemes apsaimniekošanas forma, kad laukstrādnieks par viņam lietošanā nodoto zemi deva daļu (parasti pusi) ražas zemes īpašniekam.** puzgraūc i reņte. ka adduō mājas apstrādāt uōtraņ us puzgraūdu, ta tas apstrādā visu zemi a saviēm spēkiēm. tikaŗ saīmniēks duō sēklu. rudeni sēklas tiēsu [pusgraudniekam] atmērija uņ pārējuō sadala us pusēm. / saīmniēks addeva savas mājas us puzgraūdu citaņ strādāt, kaņ nebi zemes.

pusgruōpe subst. **Vienpusīgi izgrebta grope.** ku liēk viēnu dēli te apakšā, tā skaitās pusgruōpe. šij paņeņm tuō vīrsmalu nuōst, taŗ paņeņm tuō apakšas malu nuōst. uņ ta viņu liēk citu piē citas. tā skaitās pusgruōpe.

pusgulus, aŗ **pusguļus** adv. **1. Guļus ar paceltu un parasti pret ko atbalstītu ķermeņa augšdaļu.** puzgulus vaŗ sēdēt piē zemes aŗ isstiēptām kājām. / viņš tā puzguļus braūc. kā ratuōs iēkšā, tūlīt guļ.

2. Ieslīpi. ku taga tuōs jūras mēslus žāvē, ta tuō viēnu pusi acstutina, viēnu liēk piē zemes. ta viš stāv slīpi, puzgulus.

pusģēvelis subst. **Celtnes zelmiņa puse.** tas iŗ pusģēvelis. nu ģēvelis tas tik senuōs laŗkuōs [bija], ku veclaŗku ţkas, ku vis-apkārt i juņc.

pusīss, -a adj. **Paīss.** tiē krekli tam tādi pusīsi.

puskāls subst. **Skaita mērvienība (puse kāla) – 15 gabalu (piemēram, zivīm, stādiem).** siļķes pērk kāluōs. piēpacmit i puskāls.

puskapa subst. **Skaita mērvienība (puse kapas) – 30 gabalu (piemēram, zivīm, stādiem).** kapa – seždesmit meņcas, puskapa – trīzdesmit. / meņcus us kapām pārdeva uņ puskapas.

puskapeiķis, aŗ **puskapēķis** subst. **Naudas vienība – puse kapeikas.** ta veļ bi puskapeiķis aŗ. / citreiz, maksājuōt dāņu, piētrūka puskapēķis.

puskariēte subst. **Kariete ar vienu asi.** ta jaū saīmniēki lika tāisīt tādus viēglus pabraūcamus rateļus, tādas puskariētes.

- puskažuoks** subst. **Īss kažoks, kas parasti sniedzas līdz pusgurniem vai mazliet augstāk.** īsuõ kažuõku puskažuõku sauc. tas bi īss tâ ka praks. nuõ aitas šuva. / puskažuõks līdz vidukliņ̄ tâ. tiē knapāki, nuõ vidukļa tâc juõ apaļāks, tâc tâ kâ voluņks, tâc juõ kuplāks gā. rešnākām [sievietēm] vajdzēj [puskažoku] a voluņgu, tiēvākām tâ stāvi. / puskažuõki nuõ aitas ādas. tiē tik tâ līdz guŕnu viētai, apmēram līdz guŕnis. / vīriēm bi puskažuõki, gaŕi kažuõki. / ta šuva kažuõkus, puskažuõkus siēvietēm i vīriēšiem.
- puskažuõķelis** subst. **Neliels puskažoks.** nuõ tâda tūka – bi tâda drēbe – [bija] kažuõks, puskažuõķelis. / tuõs jaū aŕ sauca pa puskažuõķeliēm, kuõ aku-rāt līdz pusei šuva. / puskažuõķelis tâ taīsni iššūc, bišķīt tâdi spārni katrā pusē uz gūžām tâ. / kas kājām gāja, tas a puskažuõķeli aka. / ja bi bagātāks cilēks, apšuv baraņķ apkārt puskažuõķeliēm.
- puskilogrāms**, arī **puskilgrāms** subst. **Svara mērvienība – puse kilograma; puskilograms.** kilogrāms, puskilogrāms bi svariņi. / līdz a mašinām vaīs spaņņeluõs nelika sviēstu. ta bi foŕmas – puskilgrāms uñ kilgrāms.
- puskilometrs** subst. **Garuma mērvienība – puse kilometra.** bi ceļa gabali ismērīti. citañ̄ [saimniekam] bi pa puskilometru jānuõbeŕ a grañti. / puskilometru jeb nepilnu kilometru nuõ malas nuõst jūrā i tâs lūstuõšās gāzes. / tad [sienu slapjā pļavā] vaīdzēj nešt. ap-mēram us puskilometru vaīdzēj nešt, ta kâ dubļi tev šļacās dibenā iēkšā.
- puskīluo** nelok.; subst. **Puskilograms.** [sviests] mājās bi isfoŕmēc, iētīc papīrī. puskiļuõ uñ kīluõ.
- puskuīlis** subst. **Kuilis ar vienu sēklinieku.** puskuīli nerūna. kas i a viēnu paūtu piēdzimuši, tuõ nerūna. tañ̄ puskuīliñ̄ tik viēns paūc uz vīrsu, tas uõtrs iēkšā, blakus a pūsli. / puskuīli bi a viēnu pašu paūtu. ja tuõ izgriēza, ta tik-pat viš kâ kuīlis rukstēja, šņakstināja, nebi miēriks. / puskuīlis i, kuõ nerūnī. tuõs puskuīlišus rudeni nuõkava priēkš gaļas. tuõs nevarēja rūnīt. viņiēm nebi tiē paūti ritīgi – taī paūtu kulītē, ja pārgriēza, nāca dešas laūkā.
- puskukulis** subst. **Puse vai aptuvena puse no kukuļa.** šķēle – tas tik tâ pa puskukulīša. / kuõ nu puskukuli duõs, iēduõ tik viēnu knibgali. / kukulis, puskukulis uñ knibgalis. / saimniēce meītai iēdeva puskukuli, lai aīznēs slimajā mātēi.
- puskuõka:** ♠ **puskuõka lēcējs** – cilvēks, kas kādā darbības posmā atsakās no izvirzītā mērķa; cilvēks, kas neveic vai nespēj veikt to, ko uzņēmies, gribējis. puskuõka lēcējs i, kas skuõlu naū pabeīdzis. / kas tuŕ nuõ tâ puīšēja isnāks, ka neīzgāja tuõ skuõlu? tâc puskuõka lēcējs.
- puskuŕls, -a** adj. **Daļēji kurls; mazliet kurls.** večāmāte tad jaū bija puskuŕla. aŕ viņu bija grūti kuõ sarunāt. / večaīstēs tâ labi vaīs nedzīrdēja, tâc puskuŕls bija.
- puskuŕtelis**, arī **puskuŕtēlis** subst. **Tilpuma mērvienība – viena astotā daļa stopa; šāda tilpuma trauks kopā ar tā saturu.** piēnañ̄ uñ kreīmañ̄ bij stuõps, pusstuõps, kūrteļītis uñ puskuŕteļītis. / puskuŕteļītis iŕ tâc mazīns mērīns. / večāmāte pate taīsija sev zāles. puskuõrtelītis a tām visu laīku bija viņai tuvomā. / tēs buõtē bija nuõpiŕcis puskuõrtelīti brañdava, gaīdija kaīmiņu vakarā.
- puslaiķs** subst. **Puse vai aptuvena puse no kādai norisei paredzētā vai vajadzīgā laika.** jaūnām guõvīm nedriķst tesmeni daūdz spaīdīt, masiērēt. līdz puslaiķañ̄ vaŕ, bet pēc puslaiķa nevaŕ vaīs staīpīt. ka pēc puslaiķa sāk staīpīt pupus, ta viņa [tas ir, govs] sāk riētēt. / gūžām, vistām, kas perē, puslaiķā paskata uõlas pret gaīsmu. kuŕa tuñša, tuŕ cālis, kuŕa gaīša, tuŕ vañckaŕs. / nuõ septīni līdz viēnpacmit nedēļām [zosis] perēja. puslaiķā skatija. / [cepot maizi] puslaiķā mēdza izvaļkāt tuõ maīzi.
- pūslains, -e** adj. **Tāds, kam ir pūšļi.** ziŕgañ̄, guõveī islaīdās pūslaīne āda. ka padūra, ta bi skaīdra sula iēkšā.
- pusleja** subst. **Liedags.** kas [krastā] irād vidusdaļa – līdz kāpai, tuõ sauc pa pusleju. tas tas liēdaks. / liēdaks i krastmalas daļa, kas i nuõ ūdeñc malas us krastu dažus desmit metrus. te viņu sauc aŕ pa pusleju.
- pusliēls** subst.; parasti savienojumā līdz pusliēla(m), līdz pusliēlu. **Aptuvenus liela vidus.** attēkās ūdeñs nebi līdz pusliēlañ̄. varēja pārbrist. / tuõ es jaū aceruõs. senāk vaīdzēj brist pa tām pļavām. tuŕ līdz pusliēlu bi ūdeñs. / [svarku garums] bišķīt varētu būt isāks, tâ līdz pusliēla. / liēlākuõ daļu bi aŕ šmukas siēvietēm tâs pastalas, ku aŕ siksnām bi. tâs aŕ nāce līdz pusliēla nuõtītas. / kas bi bagāc, tañ̄ bi zābaki līdz pusliēlu.
- pūslis** subst. **1. Dobs maisveida orgāns (cilvēka vai dzīvnieka organismā), kur parasti uzkrājas kāds šķidrums.** pūslis i cilvēkañ̄, luõpañ̄. / pūslis i savienuõc a niērēm. / [aitai] i

*pūslis veļ, niēres, taūki. // Šāds (izzāvēts) dzīvnieka orgāns. [cūkas] pūslis bi priēkš tabāka. tādi večāki vīri iēkš tā pūšļa viē [uzglabāja tabaku]. / tēs lika piēpūst puīšeliņ pūslī, lai isnāk tabāka maks. tuē vīri tabāku lika priēkš pīpām. / maks bi aka nuō cūkas pūšļa. / [jaunajam vīram deva] tabāka maku – tādu nuō cūkas pūšļa pataisītu. / citus [cūku] pūšļus, kuō ispūta, paturēja māte priēkš savām vaidzībām – kuē apsiēt, ka gaīss neiēt klāt. / aītas pūslis maziņš bi. – piēpūta uņ nuōžāvēja. bēņni pārsita – sprāga. / pūslis bi bēņniēm – ižžāvēc, uņ iēkšā zīrņi iēbērti. / puīkas nuōķēruši kaķi, piēsējuši pūslī, ku iēbērti zīrņi, piē astes. ✧ **piepūties kā pūslis** – saka par iedomīgu, augstprātīgu cilvēku. nu nevar iētapt tam dēlaņ. pikc viē, piēpūtiēs kā pūslis staīgā. ✧ **skriēn kā kaķis ar pūslī** – saka, ja kāds ļoti ātri skriēn. skriēn kā kaķis ar pūslī – ka tā ātri skriēn, ta teic.*

2. niev. **Bērns; pusaudzis.** *ka es biju tāt pūslis veļ, ta jaū bi tādi gani, kas varēja isslaūkt puzdiēnā guōvi, ka nebi mājā ne māte, ne meītas.*

puslītrs, arī **puslīters, puslīters** subst. 1. **Tilpuma mērvienība – puse litra.** [taukiem] piēliēk pakāpeniski ap-mēraņ viēnu puslīteru krējumu. tā pakāpeniski tuē bļuōdiņu mēreņā siltumā, tā kā tiē taūki tik bišķi pakūst. / liēlākas buteles bi, kā tagad šnaba buteles i. redz, tag tig iēt puslīterš iēkšā. // **Trauks, kam ir šāds tilpums.** krēmu aīndelēja a litriēm, puslītriēm uņ kūrtēlīšiēm. / puslīterš i mazāks, stuōps i liēlāks.

2. **Šāda tilpuma trauks kopā ar tā saturu (parasti ar degvīnu).** *tuō puslītru saūc pa pusstuōpu, ka dzeē. / pusstuōps – kā tagad pusīte, puslīterš.*

pūsma subst. **Viegla gaisa masas plūsma (kādu spēku iedarbībā).** *pūsma i tāt lēns vēš. / tik rāms, ka nekāda pūsma kuōkus nekustiņ. laba uguņuōšana bija ta [zvejojot]. / nekāda liēla pūsma nebi – zēģeles varēja uzvilkt.*

pusmācīts, -a divd.; adj. noz. **Daļēji, nepilnīgi apmācīts; tāds, kas ir ieguvis daļējas, nepilnīgas zināšanas.** *tāt pusmācīt – ne darba cilvēks, ne skuōluōc. / kara laikā viens uōtrs palika pusmācīt.*

pusmaīšelis subst. **Puse maisa; neliela izmēra maiss.** *pusmaīšelis i puse nuō maīsa, kurā iēber divi pūri labības. pusmaīšeli tik viens pūrs. / nu tu gaņ esi pajēmis līdz īstu pusmaīšeli! vai a kuli nepiētika?*

pusmāls subst. **Melnzeme, kas sajaukta ar mālu vai smiltīm (?).** *pusmāls vislabākā zeme. i ritīgaīs māls aē, bet, ja viš sakraīst, ta sēt nevar. / pūrus sēja tuē, kuē pusmāla zeme. tuē labāk aūga.*

pusmaītelis subst. **Apvalkdūmenis (mantēlskurstenis).** *ta jaū tādi skuīstīņi bi, ka siltuīs iēt laūkā. maītelēskūrstinis, pusmaītelis [sauca]. ka liētus lija, ta lija grāpelē.*

pusmārciņa subst. **Svara mērvienība – puse mārciņas.** *priēkš kara pīrka lapu tabāku prešētu pusmārciņās. / miltus mērija mārciņās. svēra mārciņās, pusmārciņās.*

pusmāsa subst. **Māsa, ar kuru kopīgs ir tikai viens no vecākiem.** *te jaū daūdziēm bija puzbrālis, pusmāsa, kad viens nuō večākiēm bija miris, bet uōtrs apprecējās uōtrreiz.*

pusmastā lok., nelok.; adv. noz. **Tā, ka ir nolaists aptuveni līdz kāta vidum (par karogu, parasti sēru gadījumā).** *kāzās [pie mājas] nuōteikti uzvilka karuōgu, bērēs vilka pusmastā.*

pusmēness subst. **Mēness tādā fāzē, kad no Zemes redzama tikai daļa (aptuveni puse) no tā apgaismotā diska.** *ta i pusmēness, tagad iē pusmēness.*

pusmestelis subst.; novec. **Tilpuma mērvienība – viena astotā daļa stopa; šāda tilpuma trauks kopā ar saturu.** *puskūrtēlis [jeb] pusmestelis bi – kruōgā tā saūca. tuō piēlaīda [ar dzērienu].*

pusmētēlis subst. **Īss mētēlis, kas parasti sniedzas līdz pusgurniem.** *apveļc vēl tuō pusmētēli, lai nev aūksti.*

pusmetrs subst. **Garuma mērvienība – puse metra.** *skali bi pusmetru gaī, sasēja tāduōs buñtuōs. / piē saīmniēka īpaši zāgāj maīzes maīku, tādu pusmetru garu. / [zivju kūpināšanai] aka tāda bedre bij, malas nuō kuōka. kādu pusmetru dziļa, pusmetru plata. / raka tādus dziļus, stāvus grāvīšus, us pusmetra vis-maz. uņ tuē viņi [tas ir, tārpī] sabira. / [zvejniekam] bi tāda juōsta ustaīsīta. tuō apliēk katrs gaē vēdēru. uņ priēkšā irād pusmetru gara saīte.*

pusmidzis, -guse, -gusi divd.; adv. noz. **Apmieģojies, samieģojies.** *saīmniēks pusmidzis piēcēlās, lai parunātu aē ciēmīnu.*

- pusmīksts**, *-a* adj. **Tāds (apģērbs, audums), kas vēl (parasti pēc mazgāšanas) nav pārāk sažuvis.** *nu tad [apakšsvārkus] iētina rullī, ka vēl tāt pusmīksc, pa-visaiņ sakramis nebi.*
- pusmitrs**, *-a* adj. **Tāds, kas vēl nav pilnībā izžuvis.** [*villaines*] *pusmitras nuōrullēj.*
- pusmizulis** subst. **Triniša paveids.** *nu šis pusmizulis i. tuōs diēdziņus var bišķīt te manīt, tādu strīpiņu.*
- pusmuca**, arī **pusmuce.** Sk. *pušmuca.*
- pusmučele** subst. **Neliela muca, kuras tilpums ir aptuveni puse no parastas mucas tilpuma; pusmuca.** *šuōgad nebi mežā nekādu sēņu, bet pusmučele pusē ir piēsālīta. ziēmu būs, us kāruō zuōbu kuō uzlikt. / pārveda pusmučeli siļķu. ta bi vasaru pavaļga papillām. / tuō pusmučeli ka piētaisā piļļu ar ēdiēnu, cūkām piētiēk viēnu reizu, kuō iēduōt.*
- pusmūžs** subst. **1. Puse mūža.** *ka četradesmit gadu, teic – pusmūš nuōdzīvuōc.*
- 2.** ģen.; adj. noz. **Tāds, kam ir aptuveni 40–50 gadu.** *bi aūdējas, kas aūstenes aūž. tāds tañtiņas pusmūža aūda.*
- 3.** lok.; adv. noz. **Aptuveni 40–50 gadu vecumā.** *miŗt jaūnama, miŗt vēcama, pusmūžā viē nemīrt. pusmūžā nuōmirušaņ daūdz raūd žēli pakaļā. / us tādu, kas pusmūžā nuōmiŗst, teic – aīziēt piē Diēva, mūža nepabeīdzis.*
- pusnakts**, arī **pusnakte** subst. **Nakts vidus.** *Meļļtaks bi liēls diķis. tuŗ pusnaktē nedrīkst iēt. / vakarā, vēļu vakarā, pusnaktī te bi pērkuōns. / [linu talkās] cēlās aūkšā nuō pusnaktes. / [linu mīstās] līdz pusnaktij gul, tad iēt linus mīstīt. pēc pusnacc nāca tiē mīstītāji. / ta [pēc talkas] bi dañcāšana, pāri pusnaktij rāva vaļā. / kad [veļa] piŗmuō reizi bija izmazgāta, bij pāri pusnakti. / tur aizveda bārenīti pusnaktī tautiņās. (LFK 1818, 284) // **Pulksteņa laika moments, kad mainās kalendāra dienas; divdesmit četri (attiecībā pret iepriekšējo dienu); nulle, nulle (attiecībā pret nākamo dienu).** tuō Jaūngada nakti līdz pusnakti neviēns gulēt neaīzgāja. / līdz pusnakti jaū vaīdzēj gaidīt tuō Jaūnuō gadu. / meītas gāja stallī ķērt pa pašu pusnakti Jaūngadā tēkuli. ja nuōķēra tuō tēkuli, ta dabūja tai gadā prēcētiēs. / [mēmraušus] cepj vēļu, bišķi priēkš pusnacc. / tag jaū [līgavai] jeŗņ pusnaktē kruōni zemē, ta ka tuō šlēteri visu. tuōreīz jaū pusnakti negaidij.*
- pusnātnene** subst. **Kartupeļu un putraimu biezputra.** *nuō putraīmiēm nātneņi vārīju, arī pusnātneņi. tā jaū glaūnāka, tuŗ kaŗtupeļi klāt.*
- pusnedēļa** subst. **Puse nedēļas.** *apviļka aka nuō pusnedēļas uōtru, citu krēklu.*
- pūsnis**, arī **pūsnis.** Sk. *pūznis.*
- puspalags** subst. **Puse palaga.** *us spiļvēniēm klāja mazāku palaģeli, tas tāt puspalaks.*
- puspaltuks**, arī **puspaltūns** subst. **Garš, plats virssvārks.** *paļtraki bi garāki pašūti – pāri pa gūrniēm. cic teica paļtraku, cic puspaltuku. / paltūns, puspaltūns – tas ar i praks. tas līdz luōcīklām bi.*
- puspēda** subst. **Garuma mērvienība – puse pēdas (15,24 cm).** *maļķa i īsa uņ tiēva, septiņas pēdas gara, nuō pēdas līdz puspēdai rešna. / [brucekls] tāt kuōka kātā uņ apmēraņ tāt puspēdas garš, bišķi garāks kā puspēda. / nu apmēraņ tā viņa [tas ir, tāfelīte] bija – pēdu gara uņ puspēdas plata. tā pēc vēciēm mēriēm.*
- puspeļēks**, *-a* adj. **Ar pelēku nokrāsu; iepelēks.** *mēļļu a baļtu viļļu jaūce kuōpā priēkš vadmalas. ta bi tāda puspeļēka. / citreīz vadmala isnāce tāda puspeļēka.*
- pus-piēkta** daļū num. **Daudzums, skaits – četri ar psi; 4,5.** *četri uņ pus [jeb] puspiēkta. / tuŗ bi puspiēkta mārčiņa. pusčetras, puspiēktas mārčiņas tā.*
- puspiērendēlis** subst.; novec. **Mērvienība – puse fierendēļa; astotdaļa.** *fiēreñdēlis i nuō mēra, tas tāt mēriņš. viēns bi puse – puspiēreñdēlis.*
- pus-plāna** ģen., nelok.; adv. noz. **Pusē grīdas.** *es savu pādīti pusplāna dīdu – lai mana pādīte pusgada staigā. (LFK 1961, 10303)*
- pusplaūcēts.** Sk. *pusplucis.*
- pusplikis**, *-a* adj. **Puskails (par cilvēku).** *nu ir gaņ kārsta saūle! var iēt pusplikis dārbā. // Tāds, kas ir apģērbies pārāk plāni, neatbilstoši laika apstākļiem.* *pusplikis, labi neabģērbīēs, nuōsalis cilvēks ir iņģine. / jāteic, [viņš] pusplikis gaņ-drīz. nu viš i nuōsalis [..] viņaņ aūksc.*
- pusplucis**, *-kuse, -kusi*, arī **pusplaūcēts**, *-a* divd.; adj. noz. **Nepietiekami plaucēts, karsēts.** **□ pusplukuse (arī pusplaūcēta) maīze** – maize, kas pagatavota no nepietiekami

- plaucētiem, karsētiem miltiem. *uz ātru ruōku iscepu maīzi – tādu pusplaūcētu. viņa tāda pusplukuse.*
- puspraks** subst. **Vīriešu virssvārks – pusemēteli; paīsa jaka.** *puspraks tāt īsāks varēja būt, tāt praķelis. piē mājām tas bija. / puspraki bi līdz juōstas viētai.*
- pusprēcēts, -a** divd.; adj. noz. **Tāds, kas ir saderinājies, bet nav apprecējies.** *tā gribēja dabuīt nuōpiķt tuō māju, bet isjuka. uī palika skatuōtiēs, tāt kā pusprēcēc.*
- puspujīs.** Sk. *p u s p u v i s.*
- puspuōds** subst.; novec. **Masas (svara) mērvienība – puse puoda.** *kādu puspuōdu linu vareīši pārduōt.*
- puspūraviēta** subst. **Laukuma mērvienība – puse pūrvietas.** *viņām tik bi puspūraviētas zeme. / viņiēm bi namelīc uī puspūraviētas zemes.*
- puspūrs.** Sk. *p u š p ū r s.*
- puspuvis, -use, -usi,** arī **puspujīs, -use, -usi** divd.; adj. noz. **Daļēji sapuvis.** *piēsta i tāt puspuvis, ūdenī ilģi miŗcis kuōks. / žļēkas [ogas], puspujušas. / vedējīni, stalti ļaudis, kuņu kāra eģlienā; vēl nav kuņa puspuvuse, iet jau taukus tecināt. (LFK 1961, 10316)*
- pusratā:** □ **palīkt pusratā** – netikt pabeigtam (par ko iesāktu), netikt paveiktam līdz galam. *te kāu kas naū pabeīkc, palīcis pusratā tas dārps.*
- pusrēsns, -a** adj. **Pa pusei resns.** *veprelis paliēk tāt pusrēsns – nuōbaŗuōjiēs.*
- pusriēciens** subst. **Puse (maizes) rīciena.** *pusriēciens i puse nuō rīciēna.*
- pusriēža** subst.; vēst. **Puse no zemniekam klaušu kārtā apstrādāšanai nodalītā (tīruma vai plavas) gabala (riēžas).** *riēžas bi, pusriēža bi. tās nuō barūna tika iēsaūktas.*
- pusriks** subst. **Puse rikas.** *ka maīzi griēž apkārt kukuliēm, ta i rikas [jeb] apriks. pusriks i puse nuō rika.*
- pusrikšus** adv. **Sīkiem, straujiem soliēm; gandrīz rikšus.** *aīziēt ģeņģeriski – tas tāt pusrikšus, suōliēm nē. / ecējuōt malējaīs ziŗks pagriēziēnā skrēja pusrikšus.*
- pusrublis,** arī **pusrubulis** subst. **Naudas vienība – puse rubļa; attiecīgā monēta.** *rublis, pusrublis bi sudraba. / [cara laikā] bi pusrubli uī rublis – tiē aŗ sudraba. / [linu mīstās] cic nuōpelņija pa pusrubli, cic vairāk. pa rubli jāū nekad vairāk nenuōpelņija. / Miķēliēm zušu bi piļš veīteris – kāt puōc. nu bi gaī braīks kumās – zuši bi dārgi, pusrubli mārčiņā. / tēs iēduō naūdu piēcdesmit kapeīķi – tuōreīz skaiītjās pusrubulis. / saīmniēks deva ari tīrgus naūdu – pusrubli meītām, puīsiēm rubli, ganeliēm trīzdesmit kapeīķu.*
- pusruōķele** subst. **Apģērba pusgarā piedurkne.** *kad-reīz kāda saīmniēka meīta jāū gribēja tuō vācu kreķlu. teīca – tā aka vācu kreķlu ūššuva. tuō jāū ūššuva a tādām pusruōķelēm.*
- pusrūte** subst.; novec. **Laukuma mērvienība – pushektārs (?).** *plāvuši rūtes uī pusrūtes. rūte i viēns hektārs, pusrūte i pushektārs.*
- pussabrucis, -kuse,** arī **-kusi** divd.; adj. noz. **Daļēji sabrucis.** *tuŗ tāda necila mājele, jāū pussabrukuse.*
- pussaūlītīs** subst. **Īpaša piegriezuma sieviešu svārki.** *saūlītes liņdruks i uz viēnu vīli. pussaūlītiēm bi katrā pusē viēna vīle. nuō vadmalas saūlīti griēza. ta viš tā meţas [krokās].*
- pus-seši** pamata num. **Pulksteņa laika moments: pieci un trīsdesmit minūtes vai septiņpadsmit un trīsdesmit minūtes.** *[talciniekiem] isnesa zapti, [žuļikus] uz laūku nesa piēcuōs, pus-sešuōs tā nesa.*
- pussiēks** subst.; novec. **Tilpuma mērvienība – puse sieka.** *iēbēre ķuōcītī aūzas kādu pussiēku. / iēbēra abrā siēku iēsala, pussiēku aūzu mīltu, apīņus divas saūjas. / sala laikā izlika kādu pussiēku rāceņus sasaldēt salā. tuōs savārija mīkstus. / [ganam algā] deva vēl divi pūri rudzu, siēku pupu, pussiēka zīrņu, viēnu pūru miēžu, piēci pūri rāceņu.*
- pussiēmts** pamata num. **Daudzums, skaits – piecdesmit (50); puse simta.** *vēl kādu pussiēmту stiēģeļu vaīdzēs, līdz visu pabeīks uzmūrīt tuō skuŗstīnu.*
- pusspaīnis,** arī **pusspaīnelis** subst. **Puse no daudzuma, kas ietilpst spainī.** *nu pusspaīnīti ūdeņa jāū tu vari iēņest. / Bālmugure laba guōve, piēnīdze, duō pusspaīņa piēna reīzā. / ķēķi vēl pusspaīnelis ūdeņa iŗ.*
- pussprīdis** subst. **Garuma mērvienība – puse vai aptuvena puse no sprīža.** *nu tiē ruōkaviči ap-mēraēm bi tā – pussprīdi viņiēm bi tās zilītes uī uōtru pussprīdi viņi bi bes tām.*

- pusstāvus** adv. **Gandrīz stāvus; tā, ka ir mazliet noliecies, noliekts.** *piēcēl' tuō kārdi pusstāvus, lai vaī uskāpt us stalli!*
- pusstulbs, -a** adj. **Tāds, kam ir pavājinājusies redzes spēja.** *pusstulps sarunā jaū bi, teīca stulps. jaūnākā laikā sāka teikt akls.*
- pusstuñda, arī pusstuñda,** retāk **pusstuñdele** subst. **Puse stundas – 30 minūtes.** *stuñda, pus-uōtras stuñdas, pusstuñda. / iēkritīšu gūltā us kādū pusstuñdu pagulēt diēndusu. / ta nu gaī tiē nebeīdz ērpētiēs! jaū kādū pusstuñdu rājas. / [ar koka stampu] jaū vaīdzēja pusstuñdu stuñpāt, līdz katru rāceni sastuñpā. / ka kādū pusstuñdu [aplietie rudzu milti] i stāvējis, ta nuōjēn' tuō segu uñ isklapē a tuō pašu miēturi. / kāda stuñda vaī pusstuñdele laikā jaū isiēs, līdz tuō visu padarīs. // **Pulksteņa laika moments: trīsdesmit minūtes pēc katras stundas.** viš [tas ir, pulkstenis] jaū sit – stuñdā, pusstuñdā.*
- pusstuōps, arī pušstuōps** subst. **1. Tilpuma mērvienība – puse stopa (aptuveni 0,6 kubikdecimetri); šāda tilpuma trauks.** *senāk jaū ar stuōpiēm, pusstuōpiēm, kūrtēlīšiem mērija. stuōpā divi pusstuōpi. / nu stuōps, pusstuōps, mērelis – nu tiē jaū bija. / stuōps ir liēlāks kā litrs. bi arī pušstuōps. / pudele bi pīlls stuōps, pusstuōps bi, ku bi pusstuōps. / ja duō pusstuōpu [piena] pa diēnu, ta [govi] aizlāž.*
- 2. Puslitra pudele ar degvīnu; puslitrs degvīna.** *ka pīrmuō reīzu nuōvēd jaūnu ziņgu kal't, ta jāduō pusstuōps – brañdavs. / nuōnesa meškuñgam' pusstuōpu. ta iēpīrēja labu maļku. / cita maksa nebi kā šnabis – pusstuōps, viēns vaī divi. / uz lelles kājām iēt. tuī kau kuō nuōņēs – kādū tofti, krekleli [...] pusstuōpu. / teū šuōdiēn vārdadiēna. liēc gal'dā pusstuōpu!*
- pussuķis** subst. **Cūka vecumā no četriem līdz aptuveni deviņiem mēnešiem; puscūcis.** *pussuķis i sešu mēnešu vēc tā. mana māte kādreīz aūdzēja tādus pussuķus rudeni priēkš kaušāns. / pussuķis i, kas naū gadu vēc. pussuķis vēl īsti naū kaujāms. tas tāt pusaūdzis tig i. / pussuķis i tāt puzgada. šuōgad isnāce nuōkaūt tādī pussuķi, nebūs gada cūkas. / nuōkava tādū pussuķi – vārāma gaļa jaū būs.*
- pussvārki, arī pussvārks** subst. **Viduklim pieguļošs sieviešu apģērba gabals no jostasvietas uz leju.** *[sieviešu apģērbs] liñdruks – tas i pussvārks. / ta sāka vācu liñdruku šūt. tiē i tā šreji nuōgriēsti, apakša kuplāka. tik pussvārks tas bi. / pussvārkus ar šuva a štripām. kā štrābañtes tās i, bet nuō drēbes. / vācu svārki i pussvārki uñ jaka. / tuō mīderi jaū lika, ka pussvārkus šuva. / pussvārki senāk ar bija, taīsnī vaīrāk. / tagad, kad tā īsā muōde, priēkš pussvārka vaīg maz drēbes.*
- pussvēta, retāk pussvēte** subst.; novec. **Sestdiēna.** *pussvēta i sezdīēna. / pussvētas pēcpuzdīēnā sakuōpās pa ķēķi. / pussvētas vakaru iēt pīrti, tas i, sezdīēnas vakaru. / katru pussvētu vēcāistēs dzina bařdu, ka pařgāja nuō pīrtes. / [sestdiēnu] pussvēte senāk saūca, tāpēc ka rītā svēdiēna. ta bi biēsputra, ka pussvētes vakařs. / a-viēnu sezdīēnas vakariēm vārija tuō [stērķeļu] biēsputru. sezdīēnu jaū saūca pa pussvēti. / katru pussvētas vakaru uñ svēdiēnas rītu skaītija pātarus. / mātītājs prasijis, kas ir svētu rītu ēdiēns. puīka teīcis – es jaū zinu: pupas ar rāceņiem uñ atlikusē biēsputra nuō pussvētas vakara. / taga pa pussvētu neviēns vaī neteīc.*
- pussvētdiēna** subst.; novec. **Svētdiēna, kad baznīcā nenotiek dievkalpojums.** *pussvētdiēna i, kad naū vaļā baznīca. / kā piē pussvētdiēnas iēsīm mežā pārņest skujas leķeklus apsēkt.*
- pussvēte.** Sk. *pus sv ē t a.*
- pusšķēle** subst. **Puse šķēles.** *pusšķēles nuōgriēž.*
- pusšļaukus** adv. **Pussēdus.** *vīri [pļavā] saguluši pusšļaukus, ēd puzdiēnu.*
- pūst** v. **1. Būt kustībā, plūsmā (par vēju, gaisa strāvu).** *šuōdiēn stipri pūš vēš. / [vējš] brīžus pūš uñ brīžus rāms. / ka pūta stiprs vēš, ta braūca sudmalās. / ka pūš diēnvidu vēš, ta laps siēna laīks. / kad ziēmelis sāk pūst, ta būs saļs. / zvejniēki vakarā sarunājās, ka vaīdzēs ismēst tīklus, juō nelabaīs vēš beīdzis pūst. / mana mīļa māmuļite cietu miegu aizmiguse – nedzirdēja vēju pūšam [...]. (LFK 1961, 10950) ✧ (lai) bads pūš sprāklē – saka, ja cilvēks ir nodrošināts, ja nedraud trūkums. vēcā saīmniēce, maīzi krāsne iēšāvuse, teīca – pūt, badiņ, sprāklītē, mañ maīzīte krāsniēt! laīkam' jaū atviēglinājumu sajuzdama savā krāsns priēkšā, kā savā īpašumā, nuō kura tuō vaīrs nevaī aizdzīt bac. // **Plūsmā, kustībā virzīt (ko) – par vēju, gaisa strāvu.** ka nuōbeīdz [siena kaudzi], ta liēc četrus kuōkus pāri, lai viņū nepūš vēš zemē. tiē ir pārkarī. / vaīg aizbakāt labi ciēti tās pažuōbeles, lai vēš nepūš sniēgu iēkšā. / vētra ka bi, ta tā bi, kas pūta us priēkšu. / [...] lai vējiņi pāri pūta visas ļaužu valuodiņas. (LFK 1818, 208)*

- 2. Izelpā virzīt (gaisu kur, uz ko).** [govs acij] *ruodas kādreiz plēve. ta mēs sasmalcinātu cukuru pūtēm iekšā a caurulīti – istaīsija nuō niēdras, kā vař iēpūst. / pūšuōt siltu dvašu us sasalušu luōga rūti, atkaūsē tuō uņ paliēk skaīdris, ka vař rēdzēt laūku. / pūtiet guni, lauziet skalus, lūdziet Dievu istabā!* (LFK 1961, 11090) **□ pūst plēšas** – radīt ar plēšām gaisa plūsmu. *kalējs smēdē plēšas pūš. / kalēji nelūdžēja plēšas pūst ař.* **✧ pūst miglu acēs** – melot. *kas grib kuō nēģsuōšu iēteikt citiēm, ta teic – pūš miglu acēs! / kuō tuř us tādu klaūsītiēs – pūš miglu acēs!* **✧ pūst pa mēli pāri** – vemt. *kad vemj, pūš pa mēli pāri.* **✧ pūst savā karuotē (arī karuotē)** – ēst savu ēdienu. *tāc vēc teiciēs – viš nēģd tuř, ku citi, bet pūš savā karuotē. / es ēdu savu maīzi, es pūšu savā karuotē. maņ nav piē citiēm jāiēt. / ka saprecās divi, ta runā – nu jāi nuō rudenā mūsu Jānis a Katružu ari saiēs kuōpā, savā karuotē pūtīs. // **Elsot.** smagi pūta sila priēde, smaīka liētus piēlijuse. **□ ēļsdams pūzdams** – ar lielu piepūli. *Kaīma Jānis nesa tuō savu piņdeli ēļzdamš pūzdamš. / māte strādā ēļzdama pūzdama, lai meītaī sakrātu liēlu pūru.**
- 3. Spēlēt (pūšamo mūzikas instrumentu).** *pavasari gani nuōmaūca mizu nuō kuōka uņ istaīsija stēbules, uņ pūta, ka visa ganīkle skanēja. / spēlē, spēlē, pūt stabulīti!* (LFK 1818, 296) / *viēna tāda liēla, rēsna [taure] bi. tuō maņš tēs ař gāj pūst. tuō saūca pa basi. / vēlāk bi taūru kuōris – piēci seši kā viņi tuř bi Pēřkuōngala puīši. viņi visūr pūta, ku vaīdzēja, – kāsas uņ aka zaļumuōs. / līka lapsa tauri pūte. (LFK 1961, 7149) / puīšēli staīgāj spēlēdami a tiēm mutes brumīzeriēm. pūta uņ dañcāj ař.* **✧ buīli pūst** – raudāt. *ka gāj mājās [ķekatas], ta bi vi-sādi – rājās, cic dabūja buīli pūst.* **✧ pūst pīlītes (reti vāverītes)** – stāstīt ko sadomātu, īstenībai neatbilstošu; melot. *pūš pīlītes – tā tāda tukša valuōda. / pūst pīlītes vēcū laīku vārc naū. / kuō ta vāverītes pūš! / viš [tas ir, puisis] sapūtīs pīlītes.*
- 4. novec. Pūšļojot dziedināt; pūšļojot gatavot zāles, līdzekļus pret slimībām.** *mana mātes mātesmāte bi ārstniēce. viņa mātēja pūst, zāles iēduōt. / kad ruōze piēmetās, nuōgāja piē mātes. kas mātēja pūst, tā bi māte. / ta [senāk] gā piē tādām pūšļātājām. ta tās tuř va nu pūte, va sataīsija butelē kādu dzeřamuō.*
- pūsta.** Sk. *pūst s.*
- pusteciņi** adv. **Sīkiem, straujiem soļiem, gandrīz tecīņus.** *tik ātri – pusteciņi viē tu pārskrēji mājās.*
- pustēkulis** subst. **Auns ar vienu sēklinieku.** *bija tādi pustēkuļi, kam i viēns pac paūc. tā i parasti divi kulītē. tuōs nerūnija. / bi kāc [teķis] a viēnu paūtu ař. tuō saūca pa pustēkuli. tuō nerūnija. tas nāca priēkš kaūšanas. / pustēkulis iř aūns a viēnu paūtu. tuō ilgi nevař mitināt. / pustēkuli aūdzē, līdz viš liēls.*
- pūsties** v. **1. Palielināties apjomā; uzpūsties.** *sevišķi nuō jaūna ābuōlina pūšas guōves.*
- 2. Dusmoties.** *kuō tu te kā pūtēle pūtiēs! ģērbiēs uņ braūksim!*
- 3. Izturēties augstprātīgi.** *kuō tu pūtiēs, kuō tu lēpuōjiēs!*
- pustraks, -a** adj. **Samērā vieglprātīgs, nevaldāms; daļēji traks.** *kuō tu griēziēs kā damelīga aīta [jeb] kā duma aīta [jeb] pustraka aīta! / nu neskreī tik dikti! skreī ta kā pustraks.*
- pustreīniņš** subst.; novec. **Tilpuma mērvienība – puse treīniņa (?).** *pustreīniņš – tas puse nuō treīniņa.*
- pustrepe** subst. **Viens no diviem celtnes stāva kāpņu posmiem, kurus vienu no otra atdala kāpņu laukums; šāds kāpņu laukums stāva vidū.** *kāp uņ skatiēs, ka nepakrīti! tas žaūc pustrepē iř iēlūzis.*
- pustreša** nelok.; daļu num. **Daudzums, skaits – divarpus; 2,5.** *divus krēklus uņ pustreša vař pa diēnu pašūt.*
- pūsts,** retāk **pūsta** subst. **Atmata.** *tādus nederīgus zemes gabalus, kuř nekā nēaūga, saūca pař pūstiēm – tādu kalvu. tāc aūksc zemes gabals, smīlte, viss izdēg. tuō saūc pař pūstu. / ku tādi pūsti i kalvā, tuř nekas nēaūg. / nekuōpta zeme, atmata iř pūsc. / pūsta – tā i atlaīsta zeme, kuō nesēj vaīs. tuř ganij guōvis, ziřgus sēja. / pūsti i tādi nederīgi, ku nekā naū. tuř kādu luōpu piēsīēn.*
- pūsts, -a** adj. **Neauglīgs, nederīgs (par zemi, augsni).** *tuř bi tāda pūsta viēta, grūti bi iēsākt. pūsc i tukš, neaūglīks. / pūsc i tāc, ku nekas nēaūg. pūsta viēta, nekas nēaūg.*
- pustukšs, -a** adj. **Aptuveni līdz pusei tukšs.** *meītas vakarā pārnāca pustukšiēm ķuōciēm. / tuōs abus pustukšuōs piēna spaīņņus vař saliēt kuōpā.*

pusuōnis subst. **Pārejas tonis starp diviem krāsu toņiem (piemēram, no spilgta uz blāvu, no tumša uz gaišu).** *luōss i staīp divām pamatkrāsām. ta tuō saplūdumu saūc pa luōsu. taga tēktu pustuōnis.*

Pustuža subst. **Īpašvārds – sestdienā dzimušas govys vārds.** [Govju vārdi:] *Piīmuža, Uōča, Trese, Četuža, Piēkuža, Pustuža, Svētuža. / Pustuža i guōvu vārc – sezdienā dzimuse guōve. / Seštuža [jeb] Pustuža iī sezdienā, pussvētā dzimušas guōvs vārds. / Pustuža i guōves vārc. mūsu Pustužai acskrēja bullītis, tuō šķira.*

pusūdens subst. **Vieta ūdenstilpē tuvu ūdenslīmenim.** *taī [kudeļa] kulē tās visas mazās ziūtiņas saiēt, kas pēd pa pusūdeni. tas tā lidz dibenam viņa [tas ir, kudeļa kule] naū nuōgrimusi. / butes turas pusūdenī.*

pusuōlikte, arī **pusuōlikte, pusuōlekte, pusuōlekte** subst. **Garuma mērvienība – puse olekts (vecajā vācu mērvienību sistēmā).** *garumu mēra ar uōlektēm un pusuōlektēm. šuōs mērus liētuōja skruōderi un buōdnieki. / tādi rituli bi baītes. un nuōpīrka uōlekti, pusuōlekti. ta jaū tādu metru nebi. / pātegaī i savīti trīs šnuōri kuōpā. un pusuōliktes, pusuōliktes attālumā iēsiēn, pārmet vijuōt mazdziņu.*

pus-uōtrs, arī **pus-uōtrs, -a** daļu num. **Daudzums, skaits – viens un viena puse; 1,5.** *kadreiz ežera pļavās, siēnu ku meta kaūdžēs, iēraka kādu pus-uōtru metru aūkstus stabus, sklaīdas lika pāri. tiē bija klāsti. / istabā tā krāsne bi garāka nekā platāka, pus-uōtras ases gara. / [cūkas] baīuōja mēnesi, pus-uōtra, kā nu isnāca. / citas [govis] stāv ciēt trīs mēneši, četri mēneši ar stāv cita. bet cita tik stāv pus-uōtra mēneša. / pus-uōtra gada kumeļu vēl nevar sākt jūkt. / vislabākais bi tā – pus-uōtra gada vēc bullis, lidz divi gadi. / viņiēm tas puīsīc nuō pus-uōtra mēneša guļ. / lidz tuō putru isvārīt, pagāja pus-uōtras stuīdas. / nu ta tādā [plātē] iēlika [mīklu] un vajdzēja pus-uōtras stuīdas cept. ta tik viņas [tas ir, maizes] bi iscepušas. / paklupa ķēvīte, izbira rāceņi, pus-uōtra zirnīša pavalga tiesa. (LFK 9, 4) / ķeīceles bi. pūru, pus-uōtru bēra iēkšā. / Maīguža nuō Miīdeļa nuōpīrka zīdini un samaksāja pus-uōtra rubļa.*

pusvadmala subst. **Audums, kas ir austs no vilnas dzijas un kokvilnas diedziņiem.** *pusvadmala bi diēdzīnu mēti un vīllas aūdi. / pusvadmalai diēgu vēli bi, vīllas aūdi. / ka bi diēdzīnuōs aūsta, tā bi pusvadmala – diēdziņi apmēsti un ar vīllas dziivi ataūda. / pusvadmalai bi mēlli diēdzīni, krēkliēm balīti. / ta jaū bija aka mēlli liīndruki nuō pusvadmalas. / aūda pusvadmalu, pīrka buōmeļus priēkš pusvadmalas, buōmeļu diēdziņus. / nātns aūdeklis i nuō liniēm, pakulām. vīllas viē saūca vadmalu. kuru diēguōs aūda, tuō saūca pusvadmala. diēgu mēti [bija]. / ziēmu bi vēltas vadmalas bikses un vasaru bi pusvadmalas. tās bi nuōaūstas viēn un nebi vēltas.*

pus-viēns pamata num. **Pulksteņa laika moments: divpadsmit un trīsdesmit minūtes vai trīsdesmit minūtes pāri pusnaktij.** *pus-viēnā jaū pāriēt mēita. / vīrs tuōvakaī vēl pus-viēnuōs nebija mājā.*

pusvīlla, arī **pusvīlņa** subst. **Dzija, kas savērpta kopā no vilnas un kokvilnas.** *mētuōs bi viēns diēks, viēna vīlla, aūda iēkšā vīllu viēn. tuō saūca pusvīlņa. viņa stipra bi. / mīrmenes bi pusvīllas.*

pusvīllains, -a adj. **Pusvilnas.** *maīn vēl tāt pusvīllains i viēns aūduīms. bet nu jaū kuōdes saēdušs.*

pusvīlņa. Sk. *pusvīlla.*

pusviru adv. **Tā, ka ir mazliet pavērts (piemēram, par logu, durvīm).** *suīns iēdaīms adgrūda dures valā. palika pusviru.*

puszābaks subst. **Zābaks, kura stulms sniedzas mazliet augstāk par potīti.** *puzzābaki bi lidz kruīšliēm, nuō kromādas, nuō juktādas. riīķīši nuō bleķa iēkšā. / puszābaki bi aūkstāki, pāri kruīšliēm, sasiēnami. / puszābaki siēvām bi apšūti a vīlluōtu ādu, baraīķi. iēkšā tūks. vīriēm tādi puszābaki nebi, siēvām tik. / Pārtikušās sievietes ava kājās nevis pastalas, bet augstas kurpes, ko sauca par puszābakiem. (Janševskis 43) / nīceniēki valķāja puzzābakus un kuīpes ar āķīšiēm, kuī varēja aīssiēt a baītēm. / kuīpes a riīķīšiēm bi, tādi puzzābaki. / puzzābaki paūsarī bi jāglabā, lai ziēmu, kuō aūt.*

puszaglis subst. **Sīks zaglis.** *skruōderīši, vēverīši visi tādi puszagliši. (LFK 9, 157)*

puszagšus adv. **Daļēji zagšus.** *mēitas ķēķī puszakšus ēda piēnu un maīzi, slēbdamās nuō saīmniēces.*

- puszaļš**, *-a* adj. **Daļēji, nepilnīgi nobriedis, nogatavojies.** *nuôrâva tâds puszaļas [smilgas], tâ nuôvalcinâj drusku. ta varêj pît tās pînes. / smalkâkas çepures bi nuô smilgâm. nuôrâva puszaļas tâs smilgas, isspiêda, pavalcinâja.*
- puszeķe** subst. **Pusgarā zeķe.** *ta bi tik puszeķes – kâc lidz pus liêlu.*
- puszīda** ģen., nelok.; adj. noz. **Tâds, kura sastāvā daļēji ir zīda dziedziņi, daļēji – citas šķiedras.** *lakati bi visâdi – bastines bi. tâs tâdas puszīda, raības. / bastine – tâ skaitījās puszīda. / zatiņš ta kâ puszīda aūduîms. tuô piřka.*
- puszīdene** subst. **Puszīda lakats.** *tâ i baltâ puszīdene [par lakatu].*
- puszuôle** subst. **Pazole.** *pazuôli kuřpêm lika – pu(z)zuôles teīca. / puzzuôli lika, ka îstâ zuôle nuôplîsa. aviên jaû taî piřksta galâ tâ zuôle nuôplîst. / [kurpei] piēsît puzzuôli – tâ lidz puseî, kas us pusi nâk. / [kamašâm] puzzuôle bi uî âda – kâ jaû kuřpe. / kuřpniêks tâ nuôsītis riîdīņâ kuôka nagliņâm puzzuôles, ka varês ilgi nešât. / šīs kuřpes jāņes piê kuřpniêka, laî piêliêk puzuôles. ta kâdu laīku varês aūt.*
- puszupele** subst. **Šķidras konsistences ēdiens; šķidra zupa.** [kâpostus] *isvârij tâdâ puszupelê, jāteīc.*
- pušâm.** Sk. *pu š u.*
- pūšams**, *-a* divd.; adj. noz. **Tâds, kurâ skaņa rodas no ievadītās gaisa strāvas vibrācijas (par mūzikas instrumentiem).** *švilpe i pūšamâis mūzikas daīkc. / piřmiêm Nīcas taūreniêkiêm nuôpiřka pūšamuôs ragus pagasc.*
- pušelnieks**, arī **pušenieks** subst.; vēst. **Zemnieks, kas (feodālisma laikā Latvijā) uz pusēm ar kādu citu pārvaldīja saimniecību un maksāja pusi rentes.** *pušelniêki tuô ražu dala us pusēm – viēnaîm i zeme, uôtraîm šêkla. / pagasta dařbi bi jâdara pušeniêkamî. pušeniêks bi tas uôtrs, kas strâdâja uî addeva tuô pusi saîmniêkamî.*
- puškis**, arī **pušks.** Sk. *pu š ķ i s.*
- puškuojums** subst. **Paveikta darbība, rezultāts → pušķuot; rotājums.** *nuô gūžu paūtu çaūmalâm taīsija tâdu putneli. ta pakâra diêgâ. ta viš kustējās. tas tâc puškuôjuîms. / nuô sīkâs strēmelês sagriēstiêm krâsuôtiêm papīriêm taīsija puškus uî lika tuôs piê griestu dziēdiêm kâ puškuôjumu.*
- puškuošanās** subst. **Izrotāšana, izgreznošana.** [cits] *dikti uz puškuôšanuôs. tuôs rîsus bî nuôspaīdījuši ar tiêm ķiřšiêm – ķezbiērêm [bēru galdâ]. ta jaû tâ puškuošanās bî dikti nuô svara.*
- pušķuot**, arī **pušķuot** v. **Ar dekoratīviem elementiem, ziediem u. tml. darīt (ko) skaistu; rotāt, greznot.** *vęcaīstęs saēvelēja gařas uî plânas skaīdas, laî meītas nuôpērvê uî pušķuô griestu. / guôvis gani pušķuôja. ka nâca Jâņu vakařs, guôvêm visâm vaīdzēj bût Jâņu vaīņagi gaļvâ. / nuoiet saule vakarâ, meža galus pušķuodama. (LFK 1961, 10039) / ļaužu dēļi nedriķstēju pušķuot savu augumiņu – dzirdu ļaudis runājuot: puišu dēļi pušķuājuot. (LFK 1817, 196) / lec, māsīna, dârzinâji, pušķuo brâļa çepurīti! (LFK 1961, 10572) / gana bija meitu mâte savu meitu pušķuojusi – deguntiņu izdrâzusi, lūpas vien atlikušas. (LFK 1818, 2336) / labi, labi dēļa mâte, labi mani gaidījuse – balti galdu paklâjuse, puškvause istubinu [...] ar Vâczemes magonâm. (LTD VII 445: 2470) / brauc pruojâm, dēļu mâte, [...] man nuoaustas nepušķuotas tev sędzamas villainītes. (LFK 1818, 825)*
- pušķuotâjs** m., **pušķuotâja** f.; subst. **Cilvēks, kas ar izrotājumiem, dekoratīviem elementiem dara (ko) skaistu.** *kas iesêda šūpulī? mūs māsīņa iesêdusi, sīku rakstu rakstītâja [...] villainīšu pušķuotâja. (LFK 9, 1594)*
- pušķuoties**, arī **pušķuoties** v. **Pušķot sevi; rotāties.** *visâdi jaû tiē vęci cilvêķi pušķuôjâs ar. / augat, mani labi lini, labas baltas avetīnas, lai es lidzi puškvauos lidz bajâra meitinâm. (LFK 9, 108) / netiklim lini auga, netiklim avetīnas. kad Dievîns man audzētu, es mâcētu pušķuoties [...]. (LFK 9, 109) / kuř redzēja iēvu krūmu, tuř [brâlis] piēgriēja kumelīnu, laî māsīna pušķuôjâs baltuôs iēvu ziēdīnuôs. ✧ pušķuoties ar cita spalvâm – piedēvēt sev cita nopelnus. pušķuôtiês a cita spalvâm – tas i, ka uôtra dařbu pař savu teīc. / meīta aūda aūdēklu. mâte iētaīsija uî uzaūda, bet meīta citâm râdija, ka viņa tuô aūdēklu iētaīsijuse. vęcâmâte tik nuôteīca – kas ta nekaīt a cita spalvâm pušķuôtiês!*
- pušķis**, arī **pušks**, reti **puškis** subst. **1. Dekoratīvs veidojums no vienā galā sastiprinātiem dzijas, diegu u. tml. pavedieniem vai citiem materiāliem.** *nuô villas dzijas, nuô çepęru taīsija puškus. satina gař piřkstu uî sasēja vidû, uî pârgriēja tuôs galus. iznâca çepęru puški.*

gruozu galuōs ar taīsija tādu pušku. / puški vēl taga taīsa. atnes tuō pušku! / tās buņbas bi aptītas tā vis-garām a sudraba strēmeli. tuōs visus liētuōja priēkš pušku taīsīšanas piē griēstu. / bērnīēm baņtes siēn ruozu mazgā. tag jaū siēn īstu puški. / piē vaiņaga kāzās katru reīzu lika puški. brūtes lika piē labās aūses, meītas piē kreīsās aūses. citās reīzēs puķes nelika. puķes bi nuō dažādu aūdumu, piŗktas. tās [puķes] gatavas piŗka. tas bi vaiņaga pušķis.

2. Atlasīts un sakārtots (ziedu, lapu, zaru) kopums. puķu pušķis saka ar. buķete tāda liēlāka, sataīsīta kārtīgi nuō daūdzām puķēm. / ta jaū sataīsij liēlu tādu [puški]. sarāva laūstās siŗdītes uņ būkmātaras. ustaīsij tādu uņtlīgu puški. / tādu puški sataīsija, pārnesa mājā uņ iēlika meītām [istabā]. / kādu reīzi bērni maīmaī sasēja tādus smukus pušķīšus – nuō laūka puķēm. / mēs teīcam puški. ka bēzrus isņes nuō meža uņ iēliēk vāzē – bēzru pušķis.

3. Neliels, vienā galā cieši vienkopus augošu matu, spalvu kopums (dzīvniekiem). [aitas] asti nuōcīrpa, bet galā palika pušku – ta kā piņdzelīti.

pušķuot. Sk. pušķuot.

pušķuoties. Sk. pušķuoties.

pūšļuotājs, retāk **pūšļuotājs,** arī **pūšļātājs,** retāk **pūšļātājs** m., **pūšļuotāja,** retāk **pūšļuotāja,** arī **pūšļātāja,** retāk **pūšļātāja** f.; subst. **Cilvēks, kas ārstē (nodarbojas) ar pūšļošanu.** piē tādām pūšļātājām iēt – tās sapūš, tā muŗmina. / pūšļuotājas ruōzi ārstē. tuō ārsce nevar glāpt. nuōiēt piē pūšļuotāja, uņ ruōze apstājas, pazūd. piēsiēn zīlu papīru, a krītu apstrīpā – tādus krustus veļk. / ruōze ka i, sapuņpst sārkaņs viss, ka iēspiēz, paliēk tāda leja. ta a piē tāda pūšļuotāja jāiēt. / ta bi tādi pūšļuotāji – tuō vīveli paglāba. / ka sēnāk bi tādas pūšļātājas, ta tām aka iēmaksāj – tu tik iēteic manaī dēlaī tuō labākuō [sievu].

pušmuce, arī **pušmuca, pustumca,** retāk **pusmuce** subst. **1. Neliela muca, kuras tilpums ir aptuveni puse no parastas mucas tilpuma; šāda muca kopā ar tās saturu; šādas mucas saturs.** pušmuce [jeb] pustumca – tuŗ kādi piēzsmī, cērzsmī litri [ietilpa], liēlās mucās us siņt litri. / muca bi liēla, aūksta. pustumca tik us pusi. / mucā bi siņtu stuōpu. pustumca bi piēdzdesmit. / tuō mazuō mucīnu piŗka – pušmucas skaitās. / ka meņcus ziēmā pārveda, ta nuōsālija pušmucās. uņ ta viņus ne-maz nežāvēja. / raūgu [alum] viš [tas ir, vīrs] jaū iējāve ātrāk tāda pušmucē. / pustumca bi cūku ēdiēna gatauōšanaī. / pustumcās veļu mazgāja, tādu liētuōja. // **Puse vai aptuvena puse no mucas tilpuma.** ciēmīnu puīši sasālija pa pustumcāi zuvu. / bi tādas treīnes – tā i pustumca nuō pustumcas. ka bi vairāk naūdas, ta pārveda visu pušmuci a siļķēm.

2. Uz pusēm pārzāgēta muca; šāda muca kopā ar tās saturu. laūceniēkiēm buōtē, kas piŗka siļķes pušmucu, ta zāgāja mucu us pusi. ta divi varēja katrs pustumcu pajēmt. laūceniēki jaū piŗka pustumcēm. / divi salikās kuōpā uņ pārzāgāja us pusi tuō [siļķu] mucu. a visām tām siļķēm zāgāja. tā bi pušmuce. / pušmuce bi nuō mucas – pārzāgāta us pusi. tādu nuōpiŗka Liēpājā a siļķēm. / ja [mucu] pārzāgāja us pusi, ta isnāca pušmuce.

pušmucele subst. **Neliela pustumca.** kāpuōstus gaņ skābēja. kāpuōstu mazākās galvīņas issutināja, apvārīja, sakapāja, lika pušmučelēs.

pūšņuoť, arī **pūšņuoť** v. **Pūžņot; strutot.** taī zīfgaī tiē nariši sāk pūšņuoť, vai dzēs vēst piē luōpu daktera. / piŗkstuōs ēdējs iēmetās – appīst gar nagu apkārt, pūšņuoť.

pušplēsts, -a divd.; adj. noz. **Pārrauts uz pusēm.** ✧ **ne pušplēsta vārda,** arī **ne pušplēstu vārdu** – (neteikt) neviena vārda; ne ar vienu vārdu (neminēt). tā kā ne pušplēstu vārdu neteic, ku tu biji! / tu teici, ka neteiksi neviēnaī ne pušplēsta vārda, ka mēs iēsiī nuōgreīmdēt taī ciēmīnaī tuō laīvou, laī viņš nevar iēt muŗs tās zuves laīcīt, bet tu pateici. / nesaki ne pušplēsta vārda – nerunā pretī! / māte meītaī teīca, apkārt staīgādama, laī iēt piē tā Pētera, bet šī ne pušplēsta vārda, kā mēma.

pušpūrs, arī **puspūrs,** reti **pušpūre** subst. **Sena beramu vielu tilpuma mērvienība – puse pūra.** pušpūrs bi puse nuō pūra. / puspūrs i trīs siēki. ka maīzi cēp, vaīg miľtu puspūru. ta i pīlla krāsne. / pušpūrs bi reťaī. ta bēra trīs siēkus. / pušpūre i trīs siēki. / katru rudeni pūru miēžu taīsija rupumuōs uņ kādu pušpūru grupuōs. / [abrā] tad leī ūdeni, apmīca pušpūru miľtus – vairāk, mazāk, bet pūru viņas [tas ir, meitas] cēpušas reīzē. / pušpūru kaītpeļu savāra a visu mīzu mīkstus. / ir sieva ređzēta, ne tāda sieva! puspūra sēnalu deguna galā. (LFK 1818, 2316) / rītiēm agri meža baluōzi dūduō. viš tā teic – puspūru uōlu piēdēju! puspūru uōlu piēdēju!

pušstuōps. Sk. pušstuōps.

- pušu**, retāk **pušām** adv. 1. **Tā, ka (kas) ir saplīsis, sašķēlies, salūzis; tā, ka ir caurumi, bojājumi.** grūti bī saskaldīt tuō vēcuō ķēlmu, bet nu iř pušu. / laīpa bī galīgi pušu. es jaū teīcu, lai tuī neiēt.
2. **Tā, ka ir brūce, ievainojums (kādā ķermeņa daļā).** kuī tu kriti, ka celis aī i pušu? / piēre pušu. bēns nu sāk brēkt.
3. savienojumā ar bezpriedēkļa verbu. **Aizstājot verba priedēkli pār-, norāda, ka (kas) tiek dalīts, šķelts, laužts u. tml. (gabalos, daļās); norāda, ka (kas) dalās, šķēļas, lūst u. tml. (gabalos, daļās).** nāktiñ nāca tā diēñina, kad mēs pušu dalīsiñ, kad mēs pušu dalīsiñ kuōpā mēstu aūdeklīnu. / senāk kuōka riteņi viē bija. viñi brīžiēm sprāga pušu. / ķīlis i tas, kuō dzeñ iēksā, kad maīku ķērt, ka aka baīķi plēs pušu. / māla traūkā bī bīstamāk likt [taukus] – sala laikā māla traūkus taūki raū pušu, saplēš. / pušām plēsu linu sauju mīstīdama, kulkstīdama. pušām laužu sav sirsniņu, ar tautieti dzievādam. (LFK 9, 124) / [cūku] gāž uz muguru uñ griēž pušu pa tuō vēdeřu – staīp tām kājām līdz pat astei. / ka viņu [tas ir, asinszāli] laūž pušu, ta viņai tūlīt tēk tāda zupīte laūkā, jā, tāda brūna. / tādas dikti ciētas nevar [desas] dēt, ta viņas vāruōt plīst pušu. **□ pāriēt pušu** – pārtrūkt; pārplīst. tā jaū nekāda vērpēja nav – ačšļukas viēn i. ačšļukuōta dzija savērpta. tiñ, tiñ, uñ pāriēt pušu – viņa tik tā tuī i piēlipināta. **□ pušu griēzti rāceņi** – nemizoti, pārgriezti vāriti kartupeļi. pušu griēstus rāceņus aī vārija. tādus liēlus nemizuōja, bet pārgrieza. tiēm meta sāli klāt. / vārija pušu griēstus rāceņus. uñ [pieleja] gaļas sālijumu tā labi labi, ka tiē rāceņi iēviřst, labi sāliī paliēk. / senāk liēlas saīmes bija, ta nemizuōja [kartupeļus]. ta vārija pušu griēstus rāceņus. **◆ ciřst pušu** – pārspēt (kādu). šiēm iēt labi, bet ciēmīni ķērt pušu. / viš labāk māk spēlēt – ķērt pušu tuō savu pretiniēku. / tas mazaīs [zēns] ķērt tuō liēluō pušu – viš labāk dañcāja. **◆ galvu plēs pušu** – saka par sajūtu, kad ļoti stipri sāp galva. nuō vakaīdiēnas dzēršanas galvu plēs pušu vēl šuōrīt. **◆ pušu sprāgst** – saka, ja kāds pārāk daudz ēdis, dzēris. tēš piētempiēs piēna, ka pušu sprākst. **◆ raūties pušu** – ļoti daudz, ļoti intensīvi strādāt. raūtiēs pušu – teīc, kad vairāki dārbi reīzā sanākuši uñ maz strādniēku. / nevarēja vēl kādu vīru pasaūkt tuōs saīmus ņest! viēns pac nu raūjās pušu skriēdamīs. / rudzi pļāunami, vēl siēns jāgrāb uñ papuve ari jākārtā, daība i kā pušu kuō raūtiēs. **◆ smejās, pušu plīsdams** – ļoti daudz, neapvaldīti smejas. meītas piēšuvušas teļa asti kādam lēpnam puīsiñ nemanuōt uz muguru. uñ tas nu iēt uñ neziñ, kam smejās citi, pušu plīzdami.
4. savienojumā ar priedēkļverbu. **Pastiprina priedēkļa pār- nozīmi.** salika striķiñ galus viēnādi uñ pārcīta vidū pušu. / ačšļukuōta dzija savērpta. tiñ, tiñ, uñ pāriēt pušu. viņa tik tā tuī i piēlipināta. / kuība irād ragavas, tāda kamana, tāda iēapaļa, ta kā muca, us pušu pařzāģēta. / tiē streņģi, gaī tām iīksēm rīvādamiēs, pārbrucinaīšiēs pušu.
- pušums** subst. **Brūce, ievainojums.** [zēns] iēgriēza piřkstā. liēls pušums parādijās. / nuō pušuma asiņi tēķēt sāk, tad nuōstājas. / kad ūzlēja us pušumu kaīparu, nu pasūkstēja gaī. bet jāciēs bi. / nāc apsitināt pušumu aī kādu saīti!
- pūt** v. 1. **Mikroorganismu iedarbībā bojāties, kļūt mīkstam, dalīties.** tag jaū siīc uñ pūt rāceņi. / viñi [tas ir, mirkušie kartupeļi] jaū skābi – sāk pūt. / viñs [tas ir, vīgriezes] tā pūt nuō apakšas. / ka sliktas ganības i, ta [govīm] tiē nagu gali sāk pūt. / zveņģis i laūka pusē tāt duībēris. saslaūkas tuī aī sabēra. ta viš tuī tāt puva.
2. **Trupēt.** ka ziēmu stāv, ta pūt dikti ātri tā kuōka siēna. uñ tāpēc tā pudrameñte iř aūkstu, lai mēsli neiēt piē tā kuōka. / tiē stabi te bi sagāsti. visi tiē bi dēdzināti, tiē gali, lai nepūt tik ātri. / stabus, ka raka zemē, vāidzēja abdāruōt, lai nepūt. / abdedzina [stabus], lai nepūt tik ātri zemē. tiēsām tā iř, ka viš nepuva tāi zemē. / kuōki pūt aī slapjumu uñ sapūt saūsumā. ta viš satreñ.
- pūta**, arī **pūte** subst. 1. **Viegls vējš, vēja pūsma.** pūta i viēgls vēš. / liēlāks vēš būtu vētra. ka mazāks i, ta teīc – tāda pūta. / tāda pūta pārskrēja, uñ palika aka rāms. / ka tāda pūta jaū sāka rastiēs, ta [graudus] veda sudmalās.
2. **Elpa.** tā skrēju, ka piētrūka pūtas. / pūte – **der Hauch (dvaša), Atem** (elpa). (EH II 344)
- pūtaīns, -a** adj. 1. **Brāzmais (par vēju).** zemes vēš – tas i pūtaīns, skrej, tuō ūdeni plēzdamīs. tas zemes vēš i tas pūtaīnaīs, tāt neviēnmēriks, siīc aī aūkstu.
2. **Tāds, kad vēja brāzmas mijas ar bezvēju (par laikapstākļiem).** [laiks] tāt pūtaīnc – tā iēkrīt [vējš] uñ brīzus aka apstājas.
- putas** subst.; dsk. 1. **Gaisa, gāzes pūslīšu kopums, kas izdalās kāda šķidrums, masas virspusē; gaisa, gāzes pūslīšu kopums, kas rodas, kādai vielai saskaroties ar gaisu vai**

ūdeni. *putas senāk ar saūca. šūmes aka – tiē tādi abi divi līdzīgi vārdi bi. / senāk teica putas. nuosmēl tās putas pa vīrsu! / ka vāra gaļu, ta putas akaļ i. nu šūmes, putas. / ja sāk vārītēs, putas uz vīrsu ruōnas. nuōjēm putas. / ka alus i nuōrūdzis, tās putas krīt apakaļ. / [alu] saleļ eņkurā. ka rūkst, ta netaīsa krānu ciēt. ka krīt atpakaļ putiņas, tad [krānu] aīstaīsa, lai stāv līdz guōda diēnai. / tik maņ tādīs alutiņīs sīkajām putiņām. tik maņ tāda taūtu meīta spruōgaiņiēm matiņiēm. / večuōs laiķuōs, ka cepe maīzīti nuō tuō spicētu miltu, ta veči ļaūdis teīca – kas tuļ pa maīzi, kā putas! / tiē visi [bērni] pa divām krūželēm, pa divām krūželēm [dzēra pienu]. uñ tad a visām putām. / sašūmē uōlas – ar i putas. putas ruōnas visām kañ. / [tēvs] nuōziēķējis ģīmi a ziēpju putām uñ taīsās dzīt bārdū. ✧ **izput kā jūras putas** – saka, ja ātri izzūd (piemēram, nodomi). kad nav naūdas, nevaļ iēsākt nekādus liēlus pasākumus, ne ari kādus nuōduōmus. tiē vaļ isputēt kā jūras putas.*

2. Ārējās sekrēcijas dziedzeru sekrēts, kas izdalās uz ķermeņa virsmas vai mutes dobumā (piemēram, pārmērīgas piepūles rezultātā); saputojušās siekalas. *tas [zirgs] nu sabraūkc i putās! gaļ vērzēlēm i putas, gaļ sāniēm, gaļ silksi. / kā tu braūci! skatiēs, kā tas ziřks putās!*

putāt. Sk. *putuot.*

putāža subst. **Kālija karbonāts – bezkrāsaina, kristāliska viela; potaša.** *vāruōt [ziepes] lika klāt ari putāžu. tas putāš bi baļc puļveris, piřka aptīķi.*

putballe subst. **Futbols.** *nuōgāja spēļēt tuō putballi.*

pūte. Sk. *pūta.*

pūte subst. **Sīks, strutains (ādas) audu iekaisums.** *mañ bi acī trahuñs [jeb] trakuñs. plakstiņūōs bi iēķšpusē tādas pūtītes, uñ tās plēsa laūkā. tuōs visus izgrīēza, uñ [acs] sadzija. ✧ **kā aizpiluse pūte** – saka par dusmīgu, īgnu cilvēku. nu staīgā kā āspiluse pūte! – tā teīca us piktu.*

pūtējs m., **pūtēja** f.; subst. **1. Mūzikis, kas spēlē pūšamo mūzikas instrumentu.** *muzikañti iř pūtēji, taūreniēki. / buņģeri bi, pūtēji bi. / pa tiēm muzikañtiēm teīca – prāģeri. tiē tādi pūtēji drīzāk bī. / viēnreīz mēs isturējām pašas, Ruñbas ciēma meītas, balli. salīkām muzikañtus. muñs bi pūtēji.*

2. novēc. Pūšlotājs. *tāc pūtējs i pestelis, kas a vārdiēm ārstē. / pūšluōtāja [jeb] pūtēja izārstēja, abglāba večamñ cilvēcām slimību. / vīvele i tādi vēdēra krañpi. ziřks krīt gaļ zemi, vārtās, neķēd. ta gāja piē pūtēja. / es jaū ēsmu nuō tādas pūtēju dziñntas. mana mātesmātes māte bi liēla pūtēja. appūta manu ruōku, lai nesāp.*

puteklis, arī **putēklis, putēkls** subst.; biežāk dsk. **Ļoti sīka cietvielu daļiņa, kas atrodas gaisā vai uz kādas virsmas.** *mašīna aīzbraūc, bet puteķļi īlgi paliēk pakaļā us ceļa. / kas tuļ braūc? sacēluši tādu puteķļu mākuōni. / raū, ku tiē dzīrnāķļu tīkli. ta tuļ sakrājušiēs puteķli, ka nenuōslaūka. / attāīsa luōģus uñ isvējuō puteķlus. / pūpēdis i tāc mīksc, vidū piļls a tuñšiēm puteķliēm. / tā beīdzamā klija nuōsijāta. viņi i ta ka tādi puteķli tiē milti. / rudzuōs aūģ ari tas meļlaīs graūc, kas paliēk meļlā puteķli uñ kuļuōt apputeņūō visu citu. uñ ta i meļla, tuñša baļtmaīze. / i tāc tārps. viš izgraūž caūrumiņu – tik liēlu, cik pac, uñ aīs sevis actā puteķlus.*

putekļains, -a adj. **Tāds, kas ir pārklāts ar puteķļiem.** *visi rati bi puteķļaiñi palikuši, līdz pārbraūca mājās.*

pūtelēt v. **Raudāt (parasti par mazu bērnu).** *kuō tu te pūtelē! tas i vaīrāk uz raūdāšanu. / kuō tu te pūtelē? [bērns] niķuōjas uñ raūd visu diēnu. / nu tik te pūtelē! tig daūdz jaū nesāp. / kuō tiē bērni vaļ tik īlgi pūtelēt? va ēst grib?*

pūtēlis m., **pūtēle** f.; subst. **Ietiepīgs, iedomīgs cilvēks; cilvēks, kam nevar iztapt.** *pūtēle i tāc iētiēpīks. / iř gañ pūtēle tā siēva, nevaļ nekuō ne runāt, ne izdarīt pa prātañ. / pūtēle i neiētuōpama siēva, nekuō tai nevaļ pa prātañ izdarīt. / tāc kā tāc pūtēlis – nevaļ iētapt viēn. tas i tāc iēduōmīks. / kuō tu te kā pūtēle pūtiēs! ģērbiēs uñ braūksim!*

putenis subst. **Sniega pārvietošanās stipra vēja iedarbībā, parasti snigšanas laikā; laikapstākļi, kam raksturīga šāda sniega pārvietošanās; sniegputenis.** *ziēmā sniēks, putenis, ta aka nedārs laiķs. / ka putiņūō, ta vēš i uñ sīks sniēks – putenis. / ka mēnesimñ dārs apkārt, tas us puteni. / ka liēls putenis, slapš sniēks uñ tāc mīksc, aīsķepā luōģus. / uz žuōģu, uz bēniņiēm aka bi snuōrs va kuōka sklañdas. ka liēli puteņi, ta nesa [žaut veļu] tuļ. / vēl visi gavēņa puteņi priēķšā. tas isnāk febrāri.*

- puteņuo**, arī **putiņuo**, **putiņāt** v. **Pārvietoties stipra vēja iedarbībā (par sniegu)**. *nedārs laīks – līst, snīeg, puteņuo aka. / ziēmu laūkā putiņā. / vēš snīegu dzeņ uī puteņuo, ka ne acu vař pacēlt. / sniedzīņš sniga, putiņuoja, laukā manis kumeliņš. (LFK 9, 12) / tā puteņuo uī snīeg, nevař ne žagarus sacīřst.*
- putēt** v. **Būt tādām, no kā izplatās putekļi vai kādas vielas putekļveida daļiņas**. *ceļš i tik saūss, ka put braūcuōt. / saūsā laīkā jaū ceļš put. / liēlcēļš palicis saūss, sāk putēt. / [grīdu] vaīdzēj tā pašlakāt ař ūdeni, ta a sluōtu isslaūka, laī neput. // Pacelties augšup un izplatīties uz visām pusēm (par sīkām (kā) daļiņām). *ka gāja vētīt graūdus, ta vīlka večāku praku, juō dikti putēja. / uzrīdija suni, uī gūžām spaļvas viē putēja. ✧ ka put – sparīgi, ātri. ak, tāt dūšīks suvēņš i! tā kleksē, tā ka put.**
- pūtiens** subst. **Vienreizēja paveikta darbība → pūst (1)**. *briēsmīks pūtiēns uznāca. tāt brāzmaīns laīks. / nu acskrēja viēns vēja pūtiēns uī isārdija tās gubas. ✧ viēns pūtiēns – viens mirklis. cik nu te vaīrs tālu! viēns pūtiēns, uī mājās.*
- putināt**, arī **putinēt** v. **Celt augšup un izplatīt uz visām pusēm (putekļus, sīkas kā daļiņas u. tml.) – parasti par vēju**. *kaūdzēm ař lika tādus pārkarus, laī vēš neputiņ laūkā. / vanaks kā skrēja sētā vistās, tā tās blaūdamaš paklētē samuka. spaļvas viē vēš pa gaīsu putināja. / kas i tādī pūsti, ku vēš putina, ta tuō [zemi] neapstrādā. / īsc nelaīks! tā putinē, ka ne acu pacēlt.*
- putināties** v. **Bezmērķīgi kustēties, darboties (?)**. *bērni puželējās – tas tā pac ař sevi kaū kā putinās.*
- putinēt**. Sk. *putināt*.
- putiņāt**, arī **putiņuo**. Sk. *puteņuo*.
- putnelis**, retāk **putnēns** subst. **Neliels putns; putnu mazulis**. *putneļi jaū dikti čīēpst, ka iššķīlas. / rītuōs agri jaū maziē putnēni čivoina. / iskritis stiēgelis, uī palicis duōbuřns. būs putneļiēm kuř apmēstiēs. / nu šuōziēm putneļiēm laba mišana – siłta ziēma. / citu putneļu – mazu putneļu – lizdeļu tuř [stārķa ligzdā] bijis neskaitāmi. / ganuōs gaņ-drīz katrā cēřpā atradu putnelišus mazus. / kaķis ēd, kuō viš nuōķeř, – peles, žuřkas, putneļus. □ liētus putnelis – ziemeļu vālodze (Oriolus oriolus). tādī mazi a spiciēm deģuniēm – tuōs saūc pa liētus putneļiēm. tādī gaři, spici deģuneļi. ta viņi saūc – tūlī, tūlī!*
- putns** subst. **Spalvām klāts dzīvnieks ar spārniem, kas (parasti) spēj lidot**. *drīz būs ķīřši. ta tas kuōks būs piļls a putniēm. / vēļ jaū putni naū aīzliduōjši – vakař redzēju vēļ svēteļi. / peļdētāju putniēm kājām piřkstu stārpas piēaūgušas ař pleznām. / [gultai] spilvēņš nuō putnu spaļvām. □ liētus putns – ziemeļu vālodze (Oriolus oriolus). nu [zēni] pasākuši kā liētus putni švīļpt, uz mata kā liētus putni. □ putnu sunelis – putnu suns; medību suns, ko izmanto putnu medībās. katrās mājās jaū bi savs suņš. tādī mazāki sunēļi bi tik mešsārgaņ – putnu sunēļi. ✧ kā putns zara galā – bez pienākumiem, saistībām, rūpēm. kā putnis zara galā – teīc us kādu viēntuļu ciļvēku. / tas nu gaņ dzīvuō kā putnis zara galā – ne viņaņ vaīg ař kādu runāt, ne ari viņš meklē piē kāda palīdzību. ✧ putna piēna viēn trūkst, ař putna piēna ar vajag – saka, ja papildnam dažādu ēdienu, ja netrūkst nekādu labumu, ja pārpilnībā trūkst tikai īstenībā neesošā, ko jokojot, ironizējot var piesolīt. putna piēna viēn trūkst – teīc us tādu, kaņ visa kā i pa-pīļlām. / nu tiē ciēmiņi gaņ iēdzīevājušiēs labi. visa kā iř, tik putna piēna viē vēļ trūkst. / kuō vēļ nē! isvāriju biēzaputru uī taūku mērci, bet Jānis grib kreīmu klāt. kuō vēļ nē! putna piēna ař tev vaīdzēs!*
- putnubiēdēkls**, arī **putnubiēdēklis** subst. **Putnu biedēklis**. *putnubiēdēklu iēkabināja krūmuōs. / teū tādas pluskas kā putnubiēdēklaņ. / paņeņ, lūdzu, ķeņmi uī atsukā matus us pakaūsi! citādi staīgā tā kā tāt putnubiēdēkls.*
- putra** subst. **1. Šķidrš vai pušķidrš ēdiens no putraimiem vai miltiem, kas vārti ūdenī, pienā vai ūdenī ar piena piedevu**. *putru vāra nuō miēžu mīltu – us spaņni divas saūjas mīltu, iētumē uī uzvāra. islēi putras spaņni uī iēliēk rūgušu piēnu a kařuōti, laī kuņkuļi. tā i putra. / ūdeni uzvāra, piēbeř kādas divas saūjas putraīmu, ka tas ūdeņš vārās, drusku mīltus, rudzu mīltus. ta jaū citādu nebija. / putru senāk nuō rudzu mīltiēm, miēžu mīltiēm [gatavoja], ta jaū putraīmi nebija. / iēliēk rūgušpiēnu kuņkuļiēm iēķš tās putras kārstās. / piē siłtas putras jaū gaļa nekad nebi. bet meņci uī piēna mērcē gaņ. / uz galda ař-viēnu bi māla krūzēs putra ař putraīmiēm. □ bullīšu putra – ar piēnu savārtis jaunpiens. jaunpiēnu uī soaīgu piēnu us pusēm vārija. uī tuō saūca pa bullīšu putru. □ iejava putra – ein aus Brotteig gekochter*

Brei (no iejava vārīta biezputra). (ME III 442) / *mēs tuō iējāva putru nevārijām.* **maizes putra** – maizes zupa. (Etn. 1891, 2) **mēmā putra** – biezputra, ko (meitas) klusējot vāra un apēd Jaungada naktī, lai pēc tam varētu nosapņot nākamā gada notikumus. *Jaūnagada vakarā līdz pusnaktei meitas gāja vārīt mēmuo putru. visas katra darija savu, tika neteica kuō. tas bi katrai pašai jānuōskata, kuō kura jāu padarijuse. uñ kādreiz gadijās, ka divas bi padarijušas vienu dařbu. uñ tā parasti isnāca sālīja tā putra – divas bi samētušas sālī, katra savu reizu. nu, kad pāede [mēmuo putru], gāja gulēt. kác pušis nesīs dzērt pa sapni, tas būs vīrs.* **putras spañnis** – koka trauks putras uzglabāšanai. *putras spañnis bi. putru vārija piļļu grāpi sezdienās uñ iēlēja putras spañni, kas bi trīs spañņu liēls, a vāku. / parasti jāu dzēra putru, turēja spañņuos. saūca putras spañņi.* **skābā putra** – skābputra. *rudzu miltu putru vārija bes putraimiēm – skābā putra, putra saūca. / skābā putra – dzēršana.* **šķī(k)sta putra** – tikko vārīta miežu putraimu vai miltu putra. *putru nuō miēžu rupumiēm vārija. ka bi saviruši, lēja kuōka spañni, iēlika rūgušpiēnu, lai būtu kuñkuļi. saldu piēnu ař, aka ķērnspiēnu, lai būtu balťaka. [sauca] šķīksta putra. tā saskāba pate. ka bi svaīga, ta ēda piē rāceņiēm. / šķīksta putra i, ka izvāra svaigu. uñ pēc, ka viņa saskāpst, ta i skāba putra. / šķīksta putra – tas iř vēcū laiku vārc. / šķīkstu putru ař nesa [talciniekiem] – nuō miltiēm isvārija, piēlika kuñkuļus, piēlēja ķērnspiēnu.* **ievārīt (arī savārīt) putru** – nepareizi rīkojoties, sagādāt nepatīksanas, radīt zaudējumus. *iēvārīt putru iř izdarīt kaūt kuō nepareizu, kuř ceļās zaūdējumi. / nu gañ tu iēvāriji putru. kas viņu isstrēps? / kādu putru iēvārīsi, tādu pac isstrēpsi. – kā padarīsi dārbu, tāt būs isnākušs. / savārīt putru i kaū kuō sajaūkt, kas būs grūti salabuōt. / nu kuō tu nezinādama ķeriēs piē aūdekla? savārīji putru!* **izstrēbt putru** – izlabot, novērst izdarīto aplamību, kļūdu; atbildēt par izdarīto kļūdu, aplamību. *ja kuō nepareizi izdara uñ tad isnāk zaūdējumi, nepatīksanas, jāisstrēbj i tā putra. kurañ nu isnāks isstrēpt tā putra? / savāra putru, paši nu lai isstrebj, nu pašiēm jāstrebj.* **kařstas putras strēbējs** – saka par cilvēku, kas rīkojas nepārdomāti, neapdomīgi, arī neapvaldīti. *kas dara dařbu neabduōmādamš, kā viēglāk, teic – tas tāt kāřstas putras strēbējs.* **putras bārda** folk. – nievājošs jauna pušs nosaukums. *tu, pušeli, putras bārda, tu mēitīnu nepazini.* **strēbt kařstu putru** – rīkoties nepārdomāti, neapdomīgi, arī neapvaldīti. *nu kā kāřstu putru strēba – kañ tā vāidzēja! būtu labāk isnācis.*

2. Pusšķidra (kā) masa. ziřgiēm ař tuōreiz deva aūzu miltus. *tādu putru taīsij – lēja tā iēķš ūdeņspaņņa, bēra pārs saūjs miltu. / tajā putrā viš [tas ir, āda] kādu nedēļu stāvēja. ūdeņš ař bi.*

putraimdesa subst. **Desa, kas gatavota no (parasti cūkas) asinīm ar putraimu piedevu.** *putraimdesām vārītus putraimus sajauc a cūkas svaīgiēm aseņiēm, sālī, pipariēm uñ sagriēstiēm gaļas kumāsiņiēm. sadēj dešās uñ vāra, līdz aseņi saviruši. / ka rudeni kave cūkas, ta tās dubeņdešās dēja putraimdesas. tuř bi aseņi klāt.*

putraimgaņģis subst. **Dzirnavu ierīce, iekārta, kas maļ putraimus.** *vairāki gaņģi i sudmalās – i putraimgaņģi, i bīdelgaņģi.*

putraimi, vsk. putraims, reti **putrāmi, putrājumi** subst. **Pārtikas produkts – veselu vai skaldītu lobīto graudu izstrādājumi.** *putraimus, grūbas paši taīsija. / ka [graudus] trešuō reizi vēl laiž [dzirnās], tad isnāk putraimi, putrājumi. senāk saūca putrājumi, jā. / kad jāu bi liēlāki [graudi], ta jāu pa grupiēm saūca. uñ, kad bi smaļkāki, putrājumi [sauca]. / bez muļdas jāu senāk nemaz nevarēja istikt. a muļdu vāidzēj putrāmi lecināt, ka samala dzīrnūs. / vārija putraimu biēspotru. dikti gařšīga bija. taga maz vāra. / putraimus uñ rāceņus aka biēspotrā vārija – putraimu biēspotra. / putraimu biēspotru vārija. bet visvairāk vārija rāceņus a miltiēm. / katru vakaru jāu vārija tuō grūbu zupu, putraimu zupu.* **putraimu dañcis** – tautasdeja. *tuō putraimu dañci taga bārteniēki, es ređzu, ka vēl dañcuō. tas i diēzgañ viēgli. kaū kā tā leç pretī divi, saķērušīēs ruōkās.* **putraimu (arī putrāmu) deša** – putraimdesa. *ta vēl putraimu dešas [taisa]. savāra putraimus, izgāž abrā, piēgriēž sipuōlus. va nu nuō tiēm taūkiēm [pieliek], ku tiē gruñdži, treķnuma viētā, lai viņas nau tik kūdas. cēbres piēbērž, tādās sažāvētas, piēliēk tuōs aseņus, ku savākti, cūku kaūjuōt. cēbrīti iēķš putraimu dešām liēk. / putrāmu uñ aseņū dešas ař dēja. / [cūkas] aseņi nāca priēķš putraimu dešām. iēķšā atlikušīē aseņi bija priēķš putraimu dešām. / putraimu dešām savārija labus, tīrus putraimus, pabiēzus uñ iēlika abrā. ka bi padzisuši, ta lēja klāt aseņus. lika klāt kumāsiņūos sagriēstu treķnu gaļu. / putraimu dešas [jeb] rupumu dešas bi viēnmēr, ka tik cūkas nuōkaūn.* **putraimu gaņģis** – dzirnavu ierīce, iekārta, kas maļ putraimus. *[dzirnavās] divi gaņģi bi rupi – viens bī priēķš maizes, viens*

luōpiēm. uñ ta bī putraīmu gaņģis. ✧ **lūpa putraimus lečina** – saka par vecu cilvēku, kurš nevar sakošļāt ēdienu. *pa tādu vēcū cilvēku tā teic – taiñ jaū lūpa putraīmus lečina.* // vsk.; parasti dem. **Neliels, balts graudam (putraimam) līdzīgs veidojums.** *maziēm zuōslēniēm uz deguna galiņa bi tāt kā putraīmiņš, tāt balc. viņš nuōkrita. ka tiē putraīmiņi nuō deguna gala bi nuōkrituši, ta viņi [tas ir, zoslēni] sāka ēst zāliti.*

putraimkule subst. **Neliels maiss ar putraimiem; neliels maiss, kas paredzēts putraimu ievietošanai.** *bi tañtiņas, kas jaū tuō dārbu strādāj. nuōnesa kad-reiž saīmniekdēli putraimkuli, viņa tev nuōadij pa putraimkuli [ruokavičus].*

putraimuots, -a divd.; adj. noz. **Tāds, kas sastāv no putraimiem līdzīgām daļiņām; putraimains.** *tiē [zivju] ikri i tādī putraīmuōti.*

putraimviřza subst. **Parastā virza (Stellaria media).** *šī putraīmviřziņa, jā. viš tā – kā viš izziēd, tā viš tūlīt sařūk. kā viš izziēd, ta viš sařūk. uñ viš paliēk ta kā tāt putraīmiņš tā.*

putraimzupa subst. **Miežu putraimu zupa.** *laī jaū tā skoste, kāda tā skoste bi. putraīmzupa vakariēm, putraīmzupa rītiēm, rāceņus puzdiēnā a visu mizu – tas jaū bi zināms.*

putraims, -a adj. **Nesaprotams, neskaidrs.** *nu kuō tuř vař zināt! tā liēta tāda putraīna, nesapruōtama.*

putrājumi. Sk. *putraimi.*

putrālis subst. **Aizsargapvalks (kā, parasti ieroču) ievietošanai; maksts.** *maksc [ir] putrālis. kařavīriēm bi spuōža zuōbēna maksc piē sāniēm.*

putrāmi. Sk. *putraimi.*

putrāties v. **Ēst putru, šķidru (parasti miltu) maisījumu (par dzīvniekiem).** *ziřgiēm tādu putru taīsij – lēja tā iēkš ūdeņspaņņa, bēra pārs saūjs miltu uñ nesa, laī viš tuř putrājs, jā. // Ēdot ko šķidru, nošlakstīt, notraipīt. te viņi [tas ir, vīri] putrājas. uñ tu vari slaūcīt tik.*

putšķēre subst. **Šķelums žaketes, mēteļa mugurpusē.** *añcuki bi tādī isāki uñ garāki a tādu putšķēri. tag jaū aka biški tādī iēšķēlumī.*

putugrāps subst.; novec. **Fotogrāfs.** *poterētiēs gāja tā vēlāk. gāja piē putugrāpa.*

putukreīms subst. **Putukrējums; sapatots saldkrējums.** *[godībās] tai trešā riktē [bija] kā putukreīms, kā šūmes.*

putuojuošs, -a, retāk **putuošs**, -a divd.; adj. noz. **Tāds, kas satur daudz ogļskābās gāzes (par dzērieniem); tāds, kurā rodas daudz putu.** *pēc divām, trijām diēnām [alus] bi dzeramūs – putuojuošs, stiprs, gārc – smeķic. ka lēja glāzā, ta putuōja tā. / [senāk] jaū ustaīsī miežu alu putuošu juō putuošu nuō skaidriēm miēziēm.*

¹¹**putuošs**, -a divd.; adj. noz. **Tāds, kas intensīvi put.** **putuošās pakulas** – rupjās pakulas, ko, linus sukājot, nosukā vispirms. *lidz Ziēmsvētkis vērpa tās putuošās pakulas – tās rupjās pakulas.*

putuot, arī **putāt** v. **Būt tādām, kurā, kam rodas daudz putu vai kurš rada putas.** *dzēriēns putuōja uñ bija gařšiks. tāt i dzērsis. / alu taīsija nuō miežu graūdu. lika klāt nedaūdz aūzu miltu, laī putā. / tai ēņkurī viš [tas ir, alus] aka darbuōjas – ta tā putuō, nāk putas pa gaīsu. / lejuōt alus putā, laižuōt pa āniķi krūzā, putā. / ka cepe [kuiļa gaļu], ta putāja, šūmēja tiē taūki.*

putuots, -a divd.; adj. noz. **Putains.** *tāt putuōc alus bi.*

putzēvele subst. **Ķīmiskais elements – cieta, trausla, dzeltena viela; sērs.** *tāda dzēltāna i putzēvele, ku liētuō sēркуōciņiēm. viņa deg uz reiži. tas vaīg būt sērs. tāpēc viš deg a tādu zilu uguni. / vēcaīstēs nuōpiřka putzēveli, sataīsija, kā vař nuōmērcēt skalīnu galus. tad varēja uzvilkt uguni pret kau kādu steņderi. / ejuōt sēnēs, uzbēra us pastalas puřnu putzēveli (tas i sērs), laī neiēkuōž kāt čušis. / taīsija tādu smēri nuō putzēveles uñ taūkiēm. a tuō ta nuōgāja kašķis.*

puve subst. **Augu slimība, kuru izraisa baktērijas vai mikroskopiskas sēnes.** *tāda rāceņu puve ar uskrita, tās lapas visas nuōkrita uñ pazuda. nebi ne rāceņu, ne lapu. / kařtupeliēm vītu puve ar vēl i. ta tās vītes sāk nuōkrist.*

puvekļi subst. **Pūšanas procesā sadalījušās organiskās vielas, organismi, to daļas.** *tiē jaū katrs savs i – puveši uñ puvekļi. puveši i nuō vaiņas, uñ puvekļi i puvoūms.*

puveši, retāk vsk. **puveis** subst. **Pūņi; strutas.** *nu tas sāpuōšāts piřksc aīspilis. būs jāduř, laī istēk puveši. / te bī tāt aūguōnis. isspiēda tuōs puvešus. uñ viss bi labi. / mēģini isspiēst puvešus arā [no sastrutojuma]! / tam puīkam viss kājs ar aūguōņiēm. ūstēk tiē puveši, uñ akaļ aūg. / ziřgiēm bi iēnāši – tecēj tādī puveši. tiēm jaū gāzās briēsmīgi.*

puvešuo v. **Pūžnot; strutot.** *kamēr aūguōns vēl naū izaūdzis, ta [ceļtekas] labas. ja izaūdzis, ta ne – ta puvešuo vāirāk. / pīrksti kad sāp gaŗ nagiēm, puvešuo, ta teic, ka īf apkārtteķis. / tas sasistaīs pīrksc sāk apmilst uņ puvešuo. / iēdūra a glāzu gaņš kajā, uņ sāka apaūkt uņ puvešuo. / tās slimās aces puvešuo aŗ.*

puvums subst. **Rezultāts** → **pū t.** *puvekļi i puvuņs. / tuō applūdušuo siēnu neēda luōpi. tas smiŗdēja, puvuma smaka bi. / piē puvuma siēnā saviēsušiēs sirņtkāji – kustēja viēn.*

pūzelis. Sk. *pū z u l i s.*

pūznis, arī **pūznis, pūsnis, pūsnis** subst. **Dažu kukaiņu (piemēram, skudru, lapsēnu) mītne.** *šuōgad skudras sataīsijušas pļavmalē pulku pūžņu. / mīžas mežmalē i savilkušas tādu pūzni cilvķeka aūgumā. / skudru pūzni nedrīkst aīstikt, ta viņš briēs mīgi kuōž. / nātres dzeldina. skudras tāpatās, ka ussēžās us skudru pūzni. / Kārķļa krūmuōs siŗsūnu pūznis. liēlāki paŗ bitēm. (LVDApr. 461) / skudru pūznis i mežā. ♠ **miēga pūznis (arī pūsnis)** – cilvķeks, kas daudz gul; guļava. *puīšis bi nuōliciēs uz ežu uņ gul nuōst. nu miēga pūznis! / tā teic uz liēlu gulētāju – nu piēcēl tuō miēga pūzni ari piē pātaru! // pārn. **Sapīcis, neapmierināts cilvķeks.** us sapīkušu, neiētuōpamu cilvķeku ari teic – ta kā tāt pūznis iēpūtiēs!**

pūzulis, retāk **pūzelis** subst. **1. Blakusprodukts, kas paliek pēc etilspirta pārtvaicēšanas; fūzeļļa; sīvella.** *ka lēja [ļergu] caūr smilkti uņ uōglēm – liēpas kuōka uōglēm, ta nuōjēma tuō pūzuli. ta bi pilņīgi skaīdrs. / pūzelis bi kaūt kādi adbirumi nuō spiŗta taīsītavas.*

2. Spirts, kas ar kādu piedevu padarīts nederīgs dzeršanai; denaturāts. *pūzulis kad-reiž bi tāt šnabis, pūzulis. viš bi tāt ziļs, saūcamaīs kuōka špīrc, vārdu sakuōt. [ar to] kaū kuō lakāja va kuŗ lika, ku mēbeles taīsij. / vēl [zāļu tējai] piēlēja pūzuli klāt. tas tāt zilaīs špīrc bi, tas pūzulis. tāt ziļs viš bi. / ka tā gribēja dzērt, ta pajēma uōgles salika tādā traūkā, ta kā tekteris tāt liēls bi. ta piŗmāk tuŗ iēbāza lina lupatu, ta salika uōgles, tad aka lina lupatu. uņ ta lēja tuō pūzuli tuŗ caūri. uņ ta viš vāirs tik ziļs nebi. ta viš bi ta kā baltāks, skaīdrāks, kā ūdeņš gaņ-drīz. / pārvedu – viš [tas ir, tēvs] teica – divi kaŗlīnes pūzuļa. nu tas jaū bi lēc, tuō jaū varēja dabuīt. bagātiē tuō pūzuli nepiŗka, bet tādi trūcīgāki.*

pužeklētis, arī **puželētis** v. **Slaistīties; bezmērķīgi, negribīgi darboties.** *puželētiēs – tā dziēvā uņ staīgā, tik tā kustinas. ta teic – kuō tu te puželējiēs? va iēsi piē dārba! / māte, visus vēcus lupatus islikusi plānā, tuŗ pužeklējas. / bēŗni puželējās – tas tā pac aŗ sevi. / kâpēc tu nedari tuō dārbu nuōpiētni, puželējiēs tik? uņ diēna būs izniēkuōta.*

pužekls, arī **pužeklis** subst. **1. dsk. Saslaukas.** *piē krāsnes saslaūka tādus pužeklus. vēšļa čupa tuŗ i, tādi smālkumi.*

2. Kaudze. *nu tu tās drēbes tādā pužeklī esi sasviēdis.*

puželētis. Sk. *pu ž e k l ē t i e s.*

pužināt v. **Darīt čauganu, irdenu.** *senāk gāja siēnu pužināt, lai var sakratīt a salmiēm kuōpā, sapužināt.*

pužinātis v. **Lēni, gausi darīt (parasti ko nenožīmīgu).** *ka kad-reiž bēŗni tā dara kuō, ta teic – kuō tu te pužiniēs!*